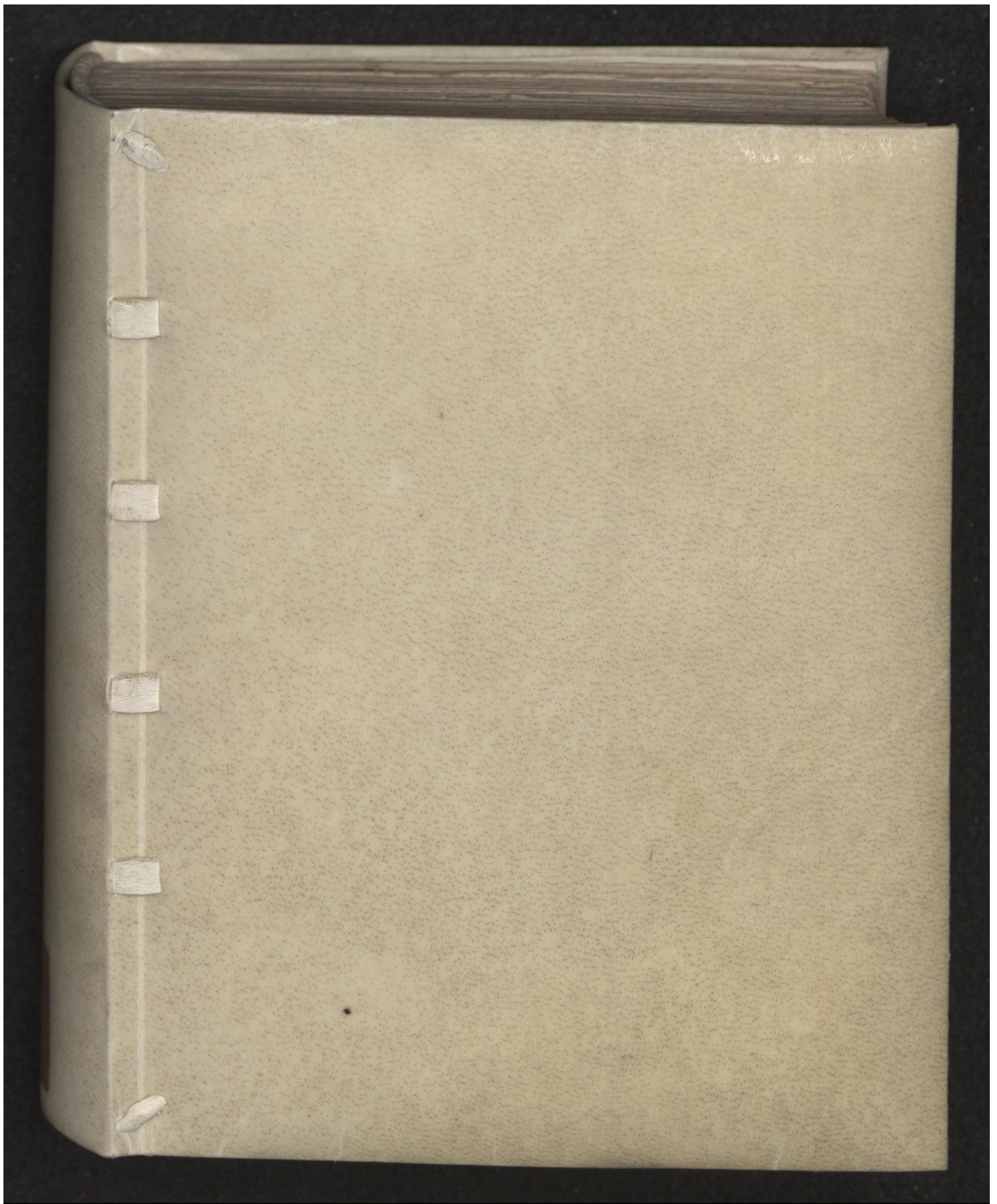
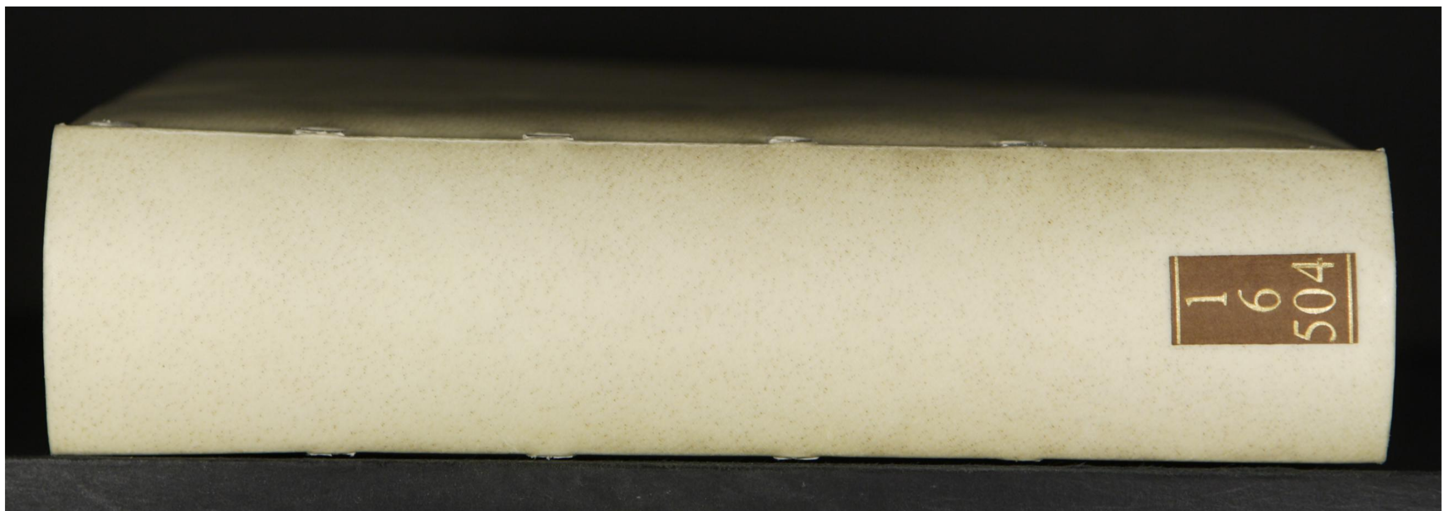



1
6
504



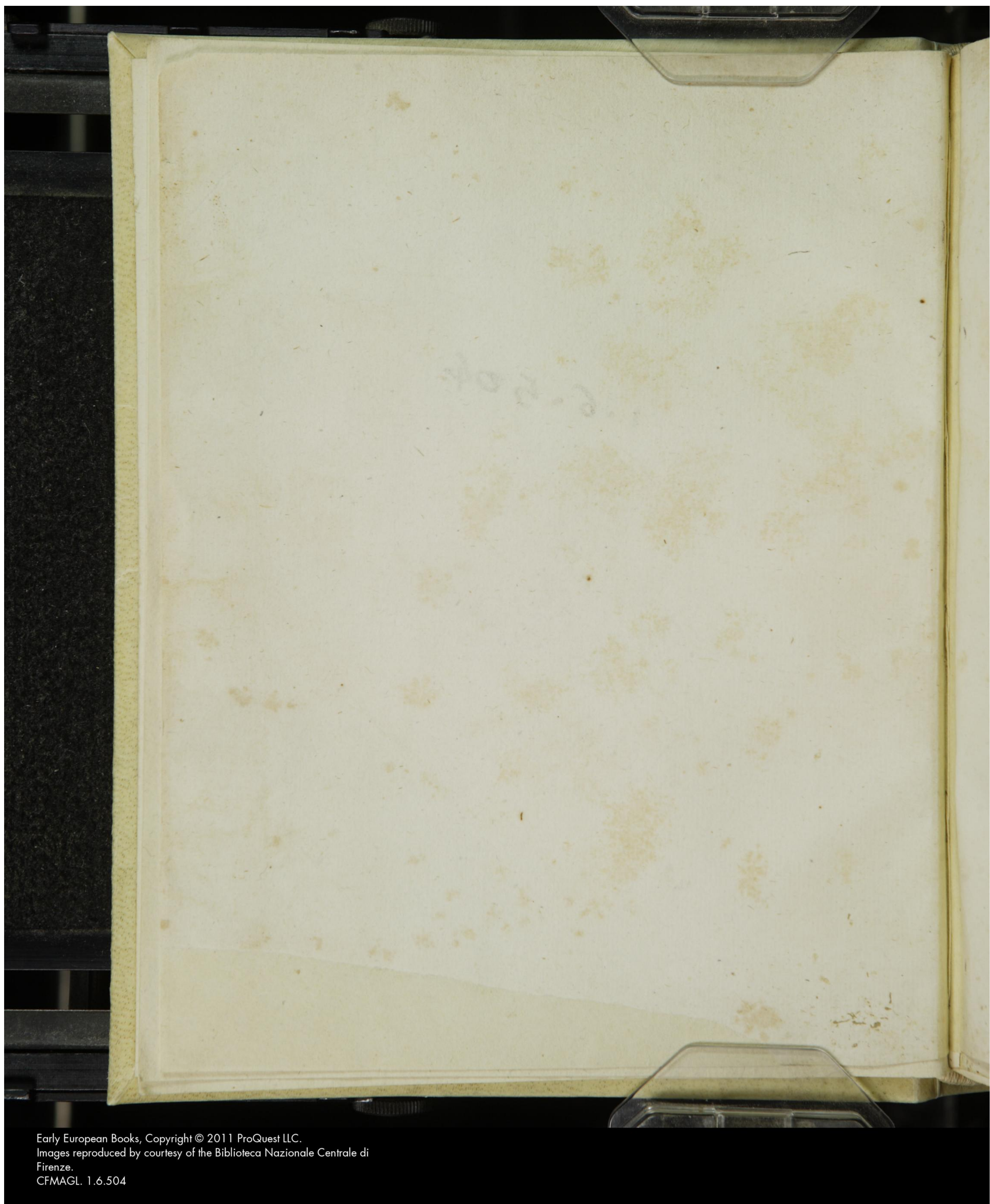


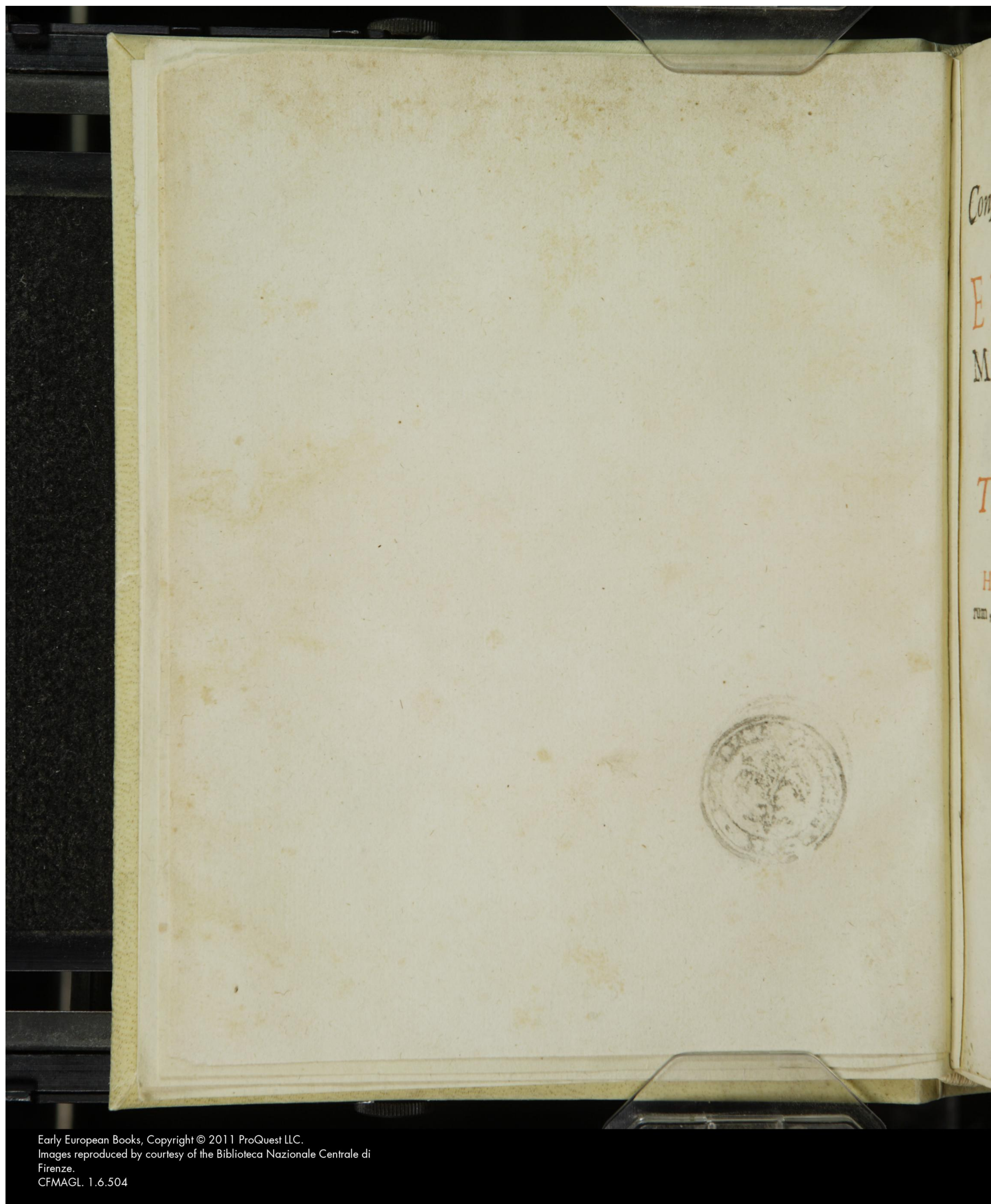




XV A

DOL





JOHANNIS DOLÆI

Med. Doct.

Consiliari ac Archiatri Hasso-Cassellani

S. R. I. Curiosorum Collegæ,

ENCYCLOPÆDIA, MEDICINÆ THEORETICO-PRACTICÆ,

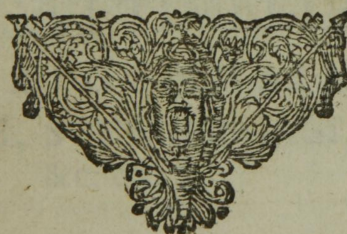
Quâ

TAM VETERUM, QUAM RECENTIORUM, PARACELSISTARUM, NEMPE,

Helmontianorum, Willisianorum, Sylvianorum, Cartesianorum, de Causis & Curationibus Morborum sententiæ exhibentur, additâ simul Authoris de his opinione; unà cum Medicamentis Galeno-Chymicis, utplurimum ab ipso Authore experientiâ comprobatis.

EDITIO NOVA.





AMSTELODAMI,

Typis ANDREÆ ab HOOGENHUYSEN,

Anno M DC LXXXVI.

SERENISSIMO
ac
POTENTISSIMO
PRINCIPI ac DOMINO,
DOMINO
CAROLO,
HASSIAE
LANDGRAVIO,
PRINCIPI HERSFELDIÆ,
COMITI CATTIMELIBOCI,
DECIÆ, ZIGENHAINÆ,
NIDDÆ, SCHAUMBURGI,
&c. &c.

SERENISSIME ac POTENTISSIME

PRINCEPS,

Domine Clementiſſime!

DUM ad tuos DOMINE! pedes, ex more Majorum Encyclopædiam Medicam, horis ſucciſivis à me conſcriptam, cernuus deponere ſatago, non tam debitiſſimæ dedicationis cauſas, quàm potius audaciæ defenſionem & deprecationem, ſollicitè meditari cogor. Etenim præterquam, quod, ut aliis ſubditis fideliſſimis, ſic & mihi in feliciſſimis terris Tuis Haſſiacis hactenus Tui, SOLIS Haſſiaci, radiis & beneficiis innumeris frui licuit, certè majora ſunt, & in quibus non tot correos debendi habeo, quæ ſuo quodam jure depoſcunt ut, & me, &, omnia mea, quicquid eſt in me fidelitatis, diligentiæ, ingenii, quod ſentio quàm ſit exiguum, TUÆ SERENITATI mancipem & religiosè conſecrem. Magna enim & dum ſpiritus hos regit artus devotiſſimo obſequio agnoſcenda fuit Gratia quod ex Hanovia, ad ſplendidum Archiatri munus tenuitatem meam clementiſſimis literis evocare, & honeſtiſſimum locum, liberaliſſimum ſtipendium, ut brevis ſim, Attalicas conditiones offerre placuit, quo ipſo ſummam votorum videbar conſecutus: præſertim cum me (præfiſcine!) tanti feceris, ut, glorioſiſſimi illius itineris, Heroico impetu ad Vien-

nenſem

nenſem obſidionem cum aliis, diſcutiendam & juratum Chriſtiani nominis hoſtem Turcam, depellendum priori anno ſuſcepti humilimum comitem in pauciſſimis eſſe volueris. Loquacitatis, forte & adulationis crimen incurrerem, ſi Favores ſecutos operoſiùs deducere vellem, unſcum id, quod quaſi coronis fuit, & ex quo, tanquam ex ungue Leo, reliqua poſſunt cognoſci, religio mihi eſſet tacere, quod nova & rariore Benignitate nuper Conſiliarium me clementiſſimè deſignare volueris, ut adeo plus quam me ipſum SERENITATI TUÆ me debere non neſciam Quod vero ad audaciæ deprecationem, ſanè, ut omnium virtutum chorus in animo Tuo Heroico reſidet, ſic & Clementiâ TE orna, ut ſecurior ſim, ſi quid in hoc argumento peccaverim, & ſi non laudem, tamen veniam ſperare poſſim. Ignoſes enim credo. DOMINE pietati inconſideratæ, ſi ingenuum illum Ciceronis animum æmuler, & cui multum debeo, ei plurimum debere velim: nec modicum Benignitatis uſum denegabis, cui in majori deſiderio illa quaſi ex pleno fluxit. Atque cum ſerenatam duplici diademate frontem TE habere, & ex utroque Cæſarem eſſe, hoc eſt, arma & literas callere ſciam, TE potius, Clementiſſime Princeps! novæ hujus quaſi coloniæ Medicæ, quam in orbem eruditum deduco, Patronum & Tutelare Numen eſſe volui, ut illi merita iniquorum præmia TE vindice ferant, qui Librum, renitenti ab Amicis pro jure amicitiæ extortum, arrodere auſi fuerint, ut ſunt quidam judices magis quam artifices, qui cum alio modo nocere non poſſunt, ad obtrectationes & injuſtiſſimas calumnias deſcendunt, puerorum ſcilicet petulantium in morem, qui ſi cui ægrè facere cupiunt, luto eum conſpergunt & Euro ocyus fugiunt.

Suſcipe ergò ſereno vultu, SERENISSIME PRINCEPS! levidenſem tractatum, ut Numini & Nomini TUO ſacratas primitias,

mitias, devotiſſimique animi ſubmiſſâ pietate dicatum pignus, ac porrò ſervum TUUM ſolita gratia irradiare perge; atque inter alia & hoc ut virtutum reliquarum ſic & Clementiæ in me præmium habe, ut aut conſilio aut gladio, impetus hoſtium retardare, conatus inſanos felicibus avibus cohibere, audaciam reprimere ſemper poſſis; & cum Auguſta ac Principibus Juventutis ad Neſtoreos annos animo & corpore valeas in ſolatium Germaniæ, Haſſiæ, omnium bonorum & meum

Sicut devotè orat

SERENITATIS TUÆ

Dabam Caſſellis è Muſéo meo ipſis Calendis Martii 1684.

Humilimus Servus

Joh. Dolæus.

IV

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

QUamvis id felicitatis faſtigium me attigiſſe, *Lector Benevole*, minimè opiner, ut Medicinę & Naturæ opera in hâc Encyclopædiâ meâ ad palatum Tuum delineaverim, haud enim me latet, nulli unquam ſcripto, ſummâ licet diligentiâ limato, eam contigiſſe felicitatem, ut cum ſtatuâ *Minervæ*, inimitabili *Phidiæ* manu exſculptam, extra obtrectandi ſtudium in ſumma Apollinis arce locaretur, nihilominus cum *Narciſſo* hactenus venatum ivi. Non enim ſcientias in fonte limpido, verum in D*emocriti* puteo demerſam veritatem eruere adnixus ſum. In ipſo ergò operis limine cauſa mea oranda, aut, ut veriùs loquar, vineta mea mihimet cædenda ſunt.

Encyclopædiam Medicinæ noſtræ ſanè medicinâ egentis, non vanæ gloriolæ aucupio, ſed in ſolatium proximi, & in ſubſidium eorum, quibus ob varia impedimenta, libros non legendos, ſed lectitandos habere licet, ante aliquot annos ſuaſu quorundam *Amicorum*, quibus refragari ſalvo amicitiæ fœdere non poteram, meditabar. Nec mora! ſtrenuus operi tanto accingor, nocturnâ & diurnâ diligentiâ, quantum temporis à praxi aliiſque negotiolis ſuffurari licebat, impendo, inſudo, invigilo: Varios variarum ſectarum Autores agilis pervolito apis, & inſtituto neceſſaria decerpo; & jam ſpes erat me, ut C*yri* milites, *mare*, *mare* expeditionis laborioſæ, dulcem finem mox viſurum. Sed ecce! Terrenum Numen meum, id eſt, POTENTISSIMUS ac SERENISSIMUS PRINCEPS ac DOMINUS, DOMINUS CAROLUS, HASSIÆ LANDGRAVIUS, PRINCEPS HERSFEDIÆ, COMES IN CATTEMELIBOCO &c. &c. Dominus meus Clementiſſimus, Hanoviâ gratioſiſſimis literis nihil minùs cogitantem evocat; indeque dum familiam ad C*aſſellanas* oras transferre, bibliothecam turbare, rurſus ipſam inſtruere, tum & SERENISSIMÆ AULÆ humillimè quotidie inſervire cogor, pæne haſtam ſpei abjeciſſem, niſi & promiſſum meum publicum, & *Amicorum* litteræ & *inimicorum* calumniæ, quin imò, quod primo loco ponendum erat, *Typographi*, cui jam fidem dederam, inſtans ſolicitatio aliud imperaſſent mihi, cui jam ſumma votorum hæc ſolùm eſt, PRINCIPI CLEMENTISSIMO ſervitia humillima approbare. Itaque priori modo ſaxum hoc Siſypheum volvere occipio, ſed quaſi Deorum fata violenti Tribuni inſtar intercedere vellent, cùm vix dum initium feciſſem CLEM. PRINCIPEM ad celeberrimam illam & glorioſiſſimam feliciſſimamque Chriſtianorum expeditionem contra viperinam M*uhammedis* progeniem *Viennam* obſidione gravi prementem, devoto obſequio comitari jubeor.

Vix

Vix dum reducem inſtantiſſimæ querelæ *Typographi*, & tantùm non exprobrationes excipiunt, qui diu à multis deſiderati operis abſolutionem flagitabat, ita ut ne quidem ultimam lineam admitteret, unde nolens volens, partum ejicere veriùs, quàm edere cogor. Certè dum levidenſia mea & ſucciſivis à negotiis aulicis & practicis libris horis elaborata reſpicio, adverto quòd exilis ingenii anguſta mediocritas tenues admodum pariat fruges.

Diu enim, ut dixi, circa hujus operis editionem dubitabundus hæſi, identidemque prono ad curſum impetui frænum injeci, multotiens & habenam dedi laxam, ſed ad id ad quod invitabant amico Cantu eruditæ Sirenes; Nihilominus me terrebat præceps vorago, atque tum ſatiùs eſſe duxi ſequi commune proverbium, imò veriverbium: *Qui bene latuit, bene vixit*: ne paterer, triſte naufragium. Mox iterum peſtiferum & pluſquam exitiale habui Imperatoris *Licinii* propoſitum, quod literas Reipublicæ peſtes vocaret, & abolenda cenſeret literarum ſtudia: Hæc certè non tantùm in Tuum, ſed potiſſimùm in meum uſum ita in hac indigeſta mole corraſi, ut gloriari poſſem, ſi hîc ſuſpenſa eſſet hedera. Quantum enim mihi poſſibile fuit amplâ verborum ſerie relicta in compendium omnia contraxi, in gratiam eorum, quibus *Authores* illos pervolvendi otium non ſuppetit, & quid demum de uniuscujusque affectûs cauſa & curatione ſtatuẽdum ſit, meis rationibꝯ non ſemper decidere volui, ſed ſuſpenſam relinquo ſæpe & in unius vel alterius viri, aliquando autem in neutram inclino partem, nam ſecundùm illud *Senecæ*: *Non me cuiquam mancipavi, nullius nomen fero, multum magnorum virorum judicio credo, aliquid & meo vindico. Nam Illi quoque non venta, ſed quærenda nobis reliquerunt.* Meum iterum facio hoc *Senecæ*: *Non ergo ſequor priores? Facio: Sed permitto mihi & invenire aliquid & mutare, & relinquere. Non ſervio illis: ſed aſſentior.*

Nam univerſale illud *Scholaſticorum Hypotheticorum*, & id genus *Philoſophorum* diluvium *cimmeriis* nos intricavit umbris, in quibus infandum trepidavi, veluti pueri, qui lamiam cæcis in tenebris metuunt. Quare rationis facem arripui, & en! Experientiæ coruſcabat unà Sol, cujus lumine omnes naturæ interſtinguebantur ſpecies, mentiſque clareſcebant ideæ. Non enim nova ſpargo principia, quamvis ad rem meliùs explicandam novis utar verbis, quæ ſunt *Microcoſmetor*, *Cardimelech*, *Gaſteranax & Spiritus plaſticus*, *ſeu Ianitor uteri*, *&c.* Ut ergo principia mea non tantum tanquam ſuppoſita, ſed & probata Tibi obtrudam, nonnulla hac in præfatione addere libet; plurima enim (fateor) ſunt, de quibus ſuſpicor, id enim malo, quàm ad occultarum qualitatum turpe confugere aſylum; tum etiam noſtra quivis ad æquam tantùm examinis lancem transferat. Nam probabilia non infallibilia offero.

Duas autem eſſe in homine animas, unam immortalem, alteram mortalem, evincunt argumenta ſequentia.

Quòd mens, ſpiritus ille immortalis, immaterialis, & à materia planè independens, huic terrenæ fæci, & materiæ ſublunari ſine medio incorporeo cohabitare non poſſit. Quænam enim eſt proportio inter elementa, & ſpiritum hunc incorporeum, ut ſibi mutuò jungi poſſint? Quæ ratio etiam *Philoſophis* perſuaſit, ut excogitarent

vin

vinculum quoddam, quod communiter ſtatuitur eſſe ignis connatus. Verùm nulla eſt inter ignem connatum animæ ſenſitivæ inſtrumentum, utut corpus ſit ſubtiliſſimum, analogia, aut amicitia, quæ diverſiſſimas haſce naturas conjungere queat. Quare neceſſariò conquirendum vinculum quoddam, quod habeat reſpectum quidem ad materiam, ſed tamen quodammodo appropinquet eſſentiæ ſuæ naturâ Menti, ſpiritui illi immortali. Nullum autem aptius excogitari poteſt, quàm forma, ſeu anima rerum ſublunarium nobiliſſima, quæ eſt anima ſenſitiva. Hæc eſt materialis, & tamen incorporea, quâ ratione in ſpiritus immortalis confinio ponitur.

Quòd in homine detur perpetua ἀγωνία & lucta: in quod quilibet homo in affectibus domandis experitur. Fit enim, ut affectus bruto impetu nonnunquam ruant in ea, quæ neque intra honeſtatis neque utilitatis carceres continentur, quos Mens fræno rationis coërcere ſtudet, diuturnâ interdum & ancipiti pugnâ, & ſuperiore non raro affectuum pertinaciâ. Hinc Poëta: *Video meliora proboque, deteriora ſequor.*

Cùm itaque Mens & Caro ſeu ſpiritus immortalis & corpus ſeſe mutuo oppugnent, & expugnent, caro, quatenus opponitur animæ intellectuali, erit omninò ἔμψυχος non ἄψυχος; quoniam ſi ἄψυχος eſſet, nihil poſſet operari, cùm omniũ operationum principium & cauſa ſit anima. Senſitivam autem eſſe animam, quæ carneam adversùs animam intellectualem movet, ex eo evincitur, quia nulli alii animæ concupiſcentia attribui poteſt, quæ eſt aries ille, quo mens oppugnatur.

Ut autem pateat ὡς ἐν παρόδῳ, quænam ſit iſtius luctæ & certaminis origo, ſciendum, hominem primum ità conditum eſſe, ut quæ præter animam ſenſitivam inflata eſt à Deo anima immortalis pleno dominio ſuper omnem animam ſenſitivam, quod ex dominio hominis in beſtias datum eſt, gubernaret totius compoſiti actiones, nullibi refragante anima ſenſitiva. Per lapſum autem Protoplaſtorum animam ſenſitivam, quæ cum materiâ per generationem traducitur, tanquam effrænem equum, animæ immortalis, quæ à Deo infunditur (quippe quæ ingenerabilis eſt) pleno dominio emancipatam eſſe. Quemadmodum enim homini traditum eſt plenum dominium in omnes beſtias, iſto autem dominio homo per lapſum ita excidit, ut quidem Κτῆσιν adhuc habeat, χρῆσιν verò difficulter exerceat, nec ſemper feliciter, quod quotidiana confirmat experientia; ita quoque anima immortalis corpori infunditur, ut dominetur animæ ſenſitivæ, quæ brutorum animæ conformis eſt. Dominari enim debemus peccato & concupiſcentiis. Conſtitiſſe autem imaginem Dei in *abſoluto*, primævi hominis ſupra animam ſenſitivam omnem, (ut clarum eſt ex dominio in omnes beſtias, præcipuè autem ſupra propriam) imperio, ſi non totaliter, attamen magnam partem colligitur firmiter ex renovationis opere.

Notandum autem per πνεῦμα hoc loco intelligi calidum innatum, monente *Sennerto Conſ. & Diſſenſ. Chym. c. Ariſtot. cap.* 10. Inde *Marſil. Ficinus in Argumento in Alcibiaden Platonis* inquit: *Homo eſt anima rationalis, mentis particeps, corpore utens. Plato* in *Timæo: Deus mentem quidem animæ, animam vero corpori dedit.*

Quòd facultates (quæ à Medicis dicuntur) planè ſint materiales, & propterea reipſâ à mente diſtinguantur. Quid enim negotii eſſet illi ſpiraculo vehenti divinos

radios

radios cum culina? Istæ autem facultates necesse est conveniant in uno quodam principio communi, ita ut attrahere, retinere, expellere, recipere, movere coquere sanguinem, fibras, carnem, pilos, & non à diversis & singulis emanet animabus & principiis, aliàs earum daretur infinitus numerus, sed ab unicâ; quemadmodum id in brutis ab unicâ evenire sensitivâ, nemo est, qui ferè ambigat. Cùm verò facultates animæ humanæ, excepto intellectu & voluntate, apprimè & per omnia conveniant cum brutorum facultatibus in generatione, nutritione, vitâ, sensibus, locomotivâ, &c. (quod ex actionibus humanis & brutorum collatis manifestum) iis autem peragendis in brutis sufficiat anima sensitiva, quid quæso cogit, ut in homine iis præficiamus mentem & animam intellectualem, exclusâ sensitivâ, cùm inter intellectum, & facultates materiales longissima sit distantia? Sicuti enim sensitiva suas actiones à materiâ abstrahere non potest, ita contrà intellectus à materiâ abstractus eidem involvi nequit.

Naturalissimum est viventibus gignere aliud simile. Gignit igitur & homo hominem, saltem secundùm vitam, & animam sentientem, si non secundùm animam immaterialem, quæ uti incorruptibilis, ita & ingenerabilis est. Homo enim non generat imperfectiùs, quàm plantæ aut boves.

Credimus orthodoxâ fide, nos visuros Deum in carne nostra. Caro autem per morbos, & ætatum decursum sæpissimè absumitur, & restauratur quotidie alimentis, ita ut homo sexagenarius centies carnem mutasse possit. Quæritur itaque, quænam caro, an prima, quæ in nativitate, vel infantia, vel in juventute, vel senectute adfuit, vel etiam ante vitæ terminum per tabem evanuit, in vitâ æternâ sit præstò futura? Omnis certè non potest, aliàs non tantùm immensa, sed & informia corpora essent in vitâ æternâ futura, non respondente ossium compage circumfundendæ carni. Ossa enim non simul ac caro absumuntur, ergo non toties restaurantur. Si verò carnem juvenilem vita æterna donaveris, detur ratio, quare excludatur senilis, & alia atq; alia. Necesse est igitur per carnem intelligere potissimùm corporis ψυχικοῦ partem, animam scil. sensitivam, quacunque carnis portione amictam. (Si enim non curamus in hac vita carnem perire veterem, suffici ex alimentis novam; certè in æterna vita minùs angemur, hanc carnem nos comitari, illam verò, quam aliquando portavimus, abesse.) Siquidem oportet corpus animale (ψυχικὸν) incorruptibile & immortale induere spirituale (πνευματικὸν) incorruptibile & immortale.

Ex opere creationis non obscure colligitur anima alia præter immortalem. Nam antequam Deus sufflaret in nares ipsius hominis halitum vitæ, jam dicitur homo factus de pulvere terræ, *Genes.* II. 7.

Pathemata & affectus animi, qui nobis cum brutis communes sunt, non possunt proficisci ab intellectu & anima immortali, quomodo enim ageretur stimulis Veneris, dolore, &c. Multo minùs à corpore ἀψύχῳ cujus actiones nullæ dantur. Relinquitur ergò, affectus provenire à corpore ἐμψύχῳ, quod an alia quàm sensitiva anima informatum esse possit, non video. Solent autem eam, quando de affectibus sermo est, animum vocare, non animam, unde affectus animi, non animæ, vocantur.

Quod

VI

Quòd demortuorum capilli creſcant, & figura externa vel in toto corpore, vel in ſolis oſſibus diu conſervetur, animam adeſſe & formam internam arguit. Mens cum corpore non ſepelitur, ſed redit ad Deum, qui dedit illam, *Eccleſ.* XII. 7. Ignobilior autem quàm ſenſitiva Homini non fuit, aut corpus fabrefecit (niſi quis vegetantem quoque à ſenſitiva diverſam ſtatuere voluerit, cum quo non pugnavero, quanquam malim retinere ſolam ſenſitivam, quia ſcriptura non plurium partium mentionem facit, ut & argumento tertio patet.)

Dantur affectus, ex. gr. delirium, melancholia, mania &c. in quibus totum corpus athleticè valet cum omnibus actionibus, ita ut etiam externas, easque maximas injurias ſine ullo ſanitatis intertrimento, inſigni cum vivacitate toleret; ut in talibus nil præter phantaſiam, quam quidam rationem etiam brutis competentem nominare non verentur, læſam eſſe aſſerere poſſis. Animam autem immortalem ita affici non poſſe, neque v. gr. à venenis furorem inducentibus aliquid pati, ab omnibus conceditur. Ergo concluditur: Pati aliam animam, & hanc eſſe ſenſitivam ultro verum eſt.

Ex nefario hominum cum brutis congreſſu aliquid generari poſſe, experientia (proh facinus!) conſtat. Aſt intellectualem animam cum brutorum anima ſenſitiva miſceri poſſe, nemo ſanus dixerit. Debent enim cauſæ ſociæ convenire genere & gradu eſſentiæ. Gradus autem Entis ſunt: vivere, ſentire, intelligere. Quia ergo in hoc facinore bruta ratione animæ ſenſitivæ cum homine miſcentur, homo miſceri cum brutis non poſſet, ſi ſenſitiva anima careret.

Qui incubo aut ſuccubo generantur, habent quidem animam ſenſitivam, ſed deſtituuntur Anima immortali, ſeu Mente. Vivit *Limburgi* Civis ſpectati filius 10. annorum, qui à primo ortu ne ſcintillulam quidem intellectûs prodidit, quid ei contingere poſſit, tempus docebit. Forſan & huc pertinet, quod Nebucadnezari dicitur ablatum cor humanum, id eſt, intellectus, propter quem homo eſt homo, & conceſſum brutale, id eſt, relicta anima ſenſitiva ſola. *Daniel.* IV, 13. 31. Ut hinc conjicere liceat, quandoque ſalvâ ſenſitivâ, ſeparari mentem.

Tandem hac ratione cadunt intricatiſſimæ de humanæ animæ origine controverſiæ. Utrimque enim & pro infuſione, & pro traduce tam firmis argumentis pugnatur, ut ipſe *Auguſtinus* eorum robore deterritus, maluerit τὸ ἐπέχειν obſervare, dum *Epiſt.* 157. ſcribit: *Non periculum eſt, ſi origo animæ lateat, modo redemptio clareat.* Nec alia certè ratione conciliationem earum ſperare licet, quàm hoc modo. Si enim argumenta quæ pro traduce adferuntur, de animæ ſenſitivæ generatione intelligantur, & quæ contra generabilitatem animæ diſputantur, de Mente concedantur, ſalva res eſt. Simile judicium ſit de diviſibilitate Animæ humanæ, quæ Menti à materiæ commercio liberæ non competit, bene autem ſenſitivæ, quæ ad diviſionem materiæ ſecatur, unde Curtorum Chirurgia egregium lumen accipit. Nec Deus πατὴρ τῶν πνευμάτων (qui opponitur Patribus carnis noſtræ, *Hebr.* XII. 9.) peccat, dum puram animam & ſpiritum illum perfectum corpori immittit, ut ei ſit inſtar lucis, ducis & œconomi, id enim naturæ humanæ & ſpeciei conſervatio poſtulat. Quod ſi Mens perverſitatem animæ ſenſitivæ ſe quoq; inquinare paſſa fuerit, conſentiendo nempe in concupiſcen-

tias ejus, & eas non impediendo, Deus omninò extra culpam est, quemadmodum Illi nulla culpa imputari potest, quòd præter universi conservationem Solem oriri sinit super Bonos & Malos, & pluit super Justos & Injustos, nec non concurrit generaliter ad omnium hominum actiones, illisque vires largitur, licet ad scelera infinita applicentur.

Et hanc animam brutalem statuit quoque celeberrimus *Willisius* in elegantissimo suo Tractatu *de animâ brutorum*, quæ juxta Ipsum merè vitalis ac sensitiva est, à Rationali discriminans eique subordinans, hominem proinde animal διψυχον & quasi multiplicem Geryonem effinxit. Qui prælaudatus *Willisius* dicit, unam animę portionem vitalem in sanguine consistere, ejusque incendium quoddam esse, alteramque sensitivam tantummodo esse spirituum animalium aggeriem, ubique in cerebro, & nervoso genere diffusam, ac toti corpori coextensam, de quibus omnibus vide ipsum illum instar omnium celeberrimum *Willisium de Anima brutorum*. Confer etiam clarissimum *Majovv* dicentem p. m. 330. *de spiritib. animalib.* Obiter hic advertendum est, quòd dum particulas Nitro-aëreas spiritus animales esse statuo, non hoc ita intelligi vellem, quasi existimarem, spiritum Nitro-aëreum ipsam animam sensitivam esse, quippe putandum est, Animam à spiritibus animalibus quid planè diversum esse, eamque in materia magis adhuc subtili ęthereaque consistere. Particulas verò Nitro-aëreas, id est, spiritus animales præcipuum ejus instrumentum esse. Enimverò circa animam sensitivam nihil aliud intellectu assequi possum, quàm auram aliquam diviniorem in prima creatione sensu donatam toti mundo coextensam esse, cujus particula in subjecto ritè disposito contenta, functiones tales edit; quales in animalium corporibus fieri cernimus & admiramur. Materiam eam spirituosam extra animatorum corpora existentem, neque sentire, nec quicquam agere, sed planè sopitam inertemque jacere putandum est, haud multò secus ac animę sensitivæ contingit, dum animal somno sepultum sit.

Cl. *Gassendus*, insignis Philosophus, arbitratur, sensitivam brutorum Animam flammulam quandam esse, seu tenuissimi ignis speciem, quæ animali vitam impertit, ac omnes ejus partes actuat ac perficit; Adeò ut Anima tamdiu vivat, quamdiu hæc flammula viget, moriatur autem, dum perit & extinguitur. Cum quo *Honoratus Fabri* consentit, dicitque, Animam brutorum esse *Ignem purum*.

Cartesius verò existimat, Animma brutorum esse sanguinem, asseritq; sanguinem in corde calefactum, & in spiritum attenuatum brutorum Animam constituere, & à solo ejus motu, varios illorum motus proficisci, sicque eorum vitam in continuo sanguinis motu consistere. *Helmontius* habet Archéum ideasque.

Omnes ergò Philosophi animam hanc sensitivam quidem admittunt, sed plures huic nulla vel pauca attributa concedunt, & ferè nihil præter motum attribuunt, negant enim per hanc animam sensitivam sensum & appetitum in homine fieri, hinc & bestias planè sensibus & appetitu carere, istasque non aliter ac per sanguinem & spiritus regi volunt. Verùm Cartesiana philosophandi ratio ex figurâ, motu aliisque affectionibus corporum ducta, quòd per corpuscula & minutissimas partes naturę artifici-

ficium, varietatem rerum, motus & effectus potiùs quàm per formas substantiales, aut qualitates, quæ non sunt adeò intellectu faciles, explicare moliuntur, planè non est reprehendenda, sed potiùs approbanda. Siquidem ubi elementorum aliorumq; corporum vitę expertium vires sunt velut oculis subjiciendæ, hoc philosophandi genus minimè repudiandum venit; Sed ubi ad viventium & animalium functiones & structuram ventum est, tum sanè illę rationes Cartesianæ ex Mechanicâ desumptæ, & similitudines ex machinis deductę ferè nos deserunt, & ad principia plerumque Metaphysica, quæque nec sensu, nec imaginatione consequimur, sed solo intellectu attingimus, vel inviti confugere cogimur. Hinc concludere non dubitamus, actiones illas brutorum, quam proximè sæpe ad rationales accedentes, non à solâ conformatione, situ, motu, figurâ & similibus corporis aut materiæ attributis dependere, sed insuper requiri *Microcosmetorem*, harum operationum authorem, qui in brutis solùm dominatur, in hominibus verò, tanquam in creaturis nobilissimis, ubi Anima rationalis conjuncta est, necessariò functiones fiunt nobiliores. Ecquis enim credat, illam bestiarum dubitationem, & inter objecta in diversum trahentia largam nonnunquam ancipitemque hæsitationem, unius tandem præ cæteris electionem, ejusdemque deinceps constantem persecutionem, illam insuper inventionem, quâ quædam bestiarum tam astutè machinationes suas instituunt absque Rectore perfici posse, videntur & illa per intellectum & ex sui clarè distinctèque sibi propositi intuitu operari, uti patet ex notissima vulpis astutia, familiari canum sagacitate, &c.

Et quæso, quam quis statuere vellet causam naturalem constructionis ejus organicæ in brutis, à quâ illa sunt & diriguntur, an seipsas formant partes corporis hujus, an motus, locus, &c. à se existunt, à se agunt, à se desinunt? Annon verisimilius est, ex actionibus illis brutorum, quòd Deus O. M. statim in creatione brutis animam brutalem dederit, ut per eam ope spirituum operationes peragantur, in Hominem verò Rationalem & immortalem infuderit, cui altera sensitiva ad mandatum omnia perficere debeat, hinc si Anima vult, statim Microcosmetor ope spirituum animalium sibi propius adstantium exequitur. Microcosmetorem ergò consistere dicimus in aurâ quâdam diviniore, in primâ creatione sensu donatâ, toti mundo coextensa, Rectorê enim hunc nostrum à spiritibus animalibus quid planè diversum esse, ex dictis jam liquet, spiritus tamen animales præcipuum ejus instrumentum sunt.

Formavit itaque Deus hominem de limo terræ per evolutionem ideæ humanæ, quæ in chao continebatur. Neque enim suâ formâ fuit destitutus limus; Et inspiravit Deus illi spiraculum vitarum, hoc & *utramque vitam* adesse jussit, Microcosmetorem „ scil. & rationalem animam. Hinc dicit *Marcus Marci* p. m. 62. Et quidem animam „ rationalem esse veram hominis formam non videtur dubitandum, siquidem per hanc constituitur in esse hominis, sicuti Leo in esse leonis per animam suæ speciei propriam, per quam enim sentit, videt, audit, dolet, per eandem suos actus reflexè cognoscit, & eosdem à se discernit, scit se sentire, videre, audire, dolere. Neque verò Judicem ignorare decet partes, inter quas discrimen posuit. At verò, pergit ille, anima sensitiva in homine non minorem vim habet, quàm in quovis alio animali: nihil ergò prohibet, quo

minùs homo per eam sentiat, videat, audiat, doleat: & si anima rationalis abesset, animal per eam constitueretur non minùs perfectum ac simia aut canis. Homo per animam rationalem subsistens non afficietur per illam sensationé seu passionem, quæ recipitur in animâ sensitivâ; prout hæc non attingit intellectionem aut volitionem ejusdem.

Altero, capite lib. *Phil. rest.* pergit prælaudatus Author: Dicendum tamen, ad essentiam hominis non solùm Animam rationalem, sed etiam sensitivam pertinere, neque ex solâ animâ rationali materiæ unitâ constitui posse hominem; Verùm ut anima rationalis inesse possit, requiri subjectum ab animâ sensitivâ jam constitutum. Ratio, quia anima rationalis non potest esse idea corporis humani, prout anima sensitiva. Nam si dicatur eminenter continere formam corporis humani, cùm longe perfectior sit quàm anima sensitiva, illius effectus formalis erit chaos, potestate magis varium, quàm chaos universi. Si verò idea sit formalis, longe deficiet à perfectione animæ sensitivæ. Confirmatur anima per creationem producta, à solo Deo incorporatur, non ergò in potestate animæ est unio ejusdem cum corpore, ac proinde nullas ideas eidem tribuit, neque per illam unionem animæ, corpus sensibile aut vegetabile, imò neque rationale seu homo effici potest. Siquidem rationale supponit corpus per animam sensitivam jam constitutum, tanquam suum proprium subjectum. Ità ergò anima rationalis suo accessu ad animam sensitivam per ideam humanam jam limitatam hominem perficit: Et sicut anima sensitiva non percipit ea, quæ fiunt in subjecto; ità neque anima rationalis illas motiones, quæ insunt animæ sensitivæ vitaliter cognoscit, sed solùm per illas determinatur ad notitiam & vitam propriam; prout anima sensitiva per ideas subjecto impressas, ità ut nulla motio, nulla omninò sensatio sit in illa, quin eodem momento resultet in animâ rationali. Reliqua & quidem nostræ sententiæ valde convenientia apud ipsum videas Authorem.

Quòd verò Vice-Reges in visceribus principalioribus constituerimus, non per id voluimus plures animas sensitivas designare, sed solùm intelligimus portionem quandam subtilissimæ materiæ accedentis ad naturam Microcosmetoris, & congeriem quasi spirituum animalium in nobiliori tali viscere residentium, inde sæpe plures functiones horum viscerum vidimus, quas certè non motui soli adscribendas esse existimandum. Ast hæc accuratiùs in aliud, Deo volente, conjiciemus volumen.

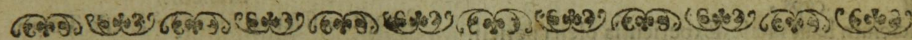
Hisce positis quilibet perspicere potest, me unicum scopum, veritatem nempe, præfixum habere ipsamque omnibus authoritatibus præferre, in quo exemplum *Aristotelis* sequor, qui Platonicam rejecturus sententiam ait: *Præstat, atque adeo oportet etiam ita veritati nos esse addictos, ut præ illâ vel nostræ ipsorummet decreta evertere non dubitemus.* Non enim mihi consilium fuit, me ulli Philosophorum sectæ addicere, aut adversarium profiteri, sed tantùm Medicas ad sententias amplectendas aut rejiciendas adhortari, prout rationibus luculentis inde deductis constiterit; quippe non opportunum judico, aliorum opinionum propugnationi admodum insudare, quæ experimentis aut rationibus hactenus determinari non posse videntur. Si quando aliis adversari induxi, eâ moderatione & humanitate usus sum, quæ viris bene meritis jure debentur. Honestè de personis loqui amo, de rebus liberè. Nec mihi æ-

quum

quum videtur, aut cujuspiam famâ erroribus patrocinium præstare, aut patroni culpam veritati imputare. Non singulis hæc oggero, sed, quibus hæc scripta sunt, candidis; quæ enim scribuntur, non plus habent virium, quàm ab iis, à quibus lecta & intellecta, accipiunt. Plura experimentorum, plurima meditationum in hunc Tractatum tanquam apiarium conjeci, in quo quę in Autoribus naturali scatent pulchritudine, ea ipsorum stylo texui, ne nostra inconcinnitate deformarentur; sępe ex eorum mentibus conceptus formavi, sæpe etiam verba non sententias commutavi.

Hoc nomine tamen infelicem me queror, quod festinantes *Typothetæ*, ut fit, plurima, imò innumera, operi sphalmata adsperserint, & sic sensum ubivis obscurarint, cui malo distantia & absentia mea repagulum denegavit.

Obnixè itaque Te, *Benevole Lector*, rogatum volumus, ut æquiore animo omnia excipias, corrigas & in meliorem partem interpreteris. Vale & nobis, conatibusque nostris fave.



Nobilissime, Amplissime & Experientissime Domine Doctor, Fautor plurimum colende,

AUdio, Te Encyclopediæ Tuæ colophonem imposuisse, & meritò Tibi gratulor, quod opus hoc à multis diu quæsitum tandem ad finem deduxeris. Nolo jam in laudes & encomia laborum tuorum excurrere, cum Vino vendibili non opus sit suspensa hedera. Res ipsa loquitur & fama stare nescia ad invidiam usq; percrebuit, Virtutes Tuas Principum & Magnatum promeruisse gratiam. Usque adeò patet Tibi Sapientiæ Sacrarium, binis cæteroquin obseratum repagulis, nec aliis clavibus, quam industriæ & pietatis aperiendum. Perge cœptô tramite & industriam amicis pariter ac inimicis proba. Multi fortè invidebunt, ita enim mos fert hujus seculi, ut rectè faciendo aliis reddamur exosi, sæpius etiam illis, qui stant à latere. Verum bono esto animô, Vir Experientissime, dabit Deus his quoq; finem; ubiq; avita hæc maledicorum regnat consuetudo, ut, quod non capiunt, carpant, & quod attingunt, calumnientur. Deus Te servet! Vale! Dabam Marpurgi d. 5. Martii Anno 1684.

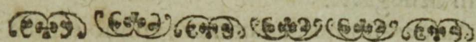
Nominis Tui Cultor indefessus
JOHANN. JACOB Waldschmiedt/
Archiater Hassiacus & Professor Medicinæ Primarius,

Ingens

Ιητρὸς φιλόσοφος ἰσόθεος Hipp. περὶ εὐσχημ.

MOrborum causas omnes, methodumque medendi
Nosse, DEO similem prædicat id Medicum:
Discite Dogmatici normam methodumque DOLÆI,
Sic Medici Celebres Isotheique eritis.

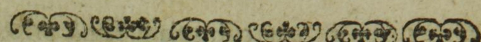
Joh. Michael Febr D. Phys. Svinfurt. Ordin. S. R. I. Academ. N. Cur. Præses, d. Argonauta.



B. C. D.

VIta brevis, longa est Ars, est Occasio præceps,
Iudicium haut facile, Experientia plena pericli!
Hæc sunt diva SENIS divini oracula Coi.
Tu virtute Tua facies, Celebrande DOLÆE,
Ars brevis, & vita ut sit longa, occasio tuta,
Judicium solidum, experientia cassa pericli.
Vah labor Herculeus! Docet ENCYCLOPÆDIA docta
TE sudasse satis, nec non alsisse, tulisse
Plurima, Thesaurum & conquisivisse supremum,
Quo morbi fugiunt, quo vitam rite tuemur.
Ilias in nuce erit liber hic: Hinc plurima fama
TE manet, ac deinceps poteris volitare per ora
Doctorum astra super. SIC COELO PENNA BEABIT!

Ampliss. atque Excellentiss. D D.
JOH. DOLÆO.
Consiliario & Archiatro Hassiaco celeberrimo, Fautori & Amico Suavissimo, de doctissimo labore congratulatur
GEORGIUS FRANCUS.
Med. & Ph. D. P. P. Univers. Heidelb. Pro Cancellar. Fac. Med. Decan. Archiater Trevirens. & Badens.

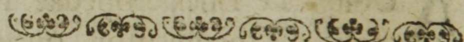


Nobilissimo Medico & Mellitissimo Amico Dn. Dolæo, &c.

MICHAEL ETTMULLERUS
Prof. Publ. S. P D.

QUod natum est, cecidit: miracula da mihi mundi?
Res mutant dominum, semper, ubiq; suum
Non datur æternum; nisi quod scribendo paratur,
Hinc probo consilium; *Suavis Amice*, Tuum.
Itur ad astra Deum sic: nam manet atque manebit
Semper, si semel id cœperit esse Tuum.

E Musæo Lipsiæ, die Martii 1683.



Aliud.

SIc documenta damus doctrinæ sacra probatæ,
Quid valeant humeri, judicet ut Sapiens.
Gratulor ex animo, DEUS isthæc cœpta secundet,
Sit nomen magnum, clare Dolæe Tuum.
En Tibi! nunc Momo rumpantur ut ilia fœdo,
Lividus ut subitò stet stupefactus homo!

Londini ipsis Calendis Octobr. 1683.

Cum voto exoptatissimæ felicitatis scripsit

Thom. Sydenhamm M.D.

Σὺν τῷ Θεῷ

ENCYCLOPÆDIÆ MEDICINÆ, THEORETICO-PRACTICÆ,

LIBER PRIMUS.

Continens morbos & Affectus Capitis.

CAPUT PRIMUM.

De Doloribus Capitis seu Cephalalgia.

§. 1. Ivinæ particula auræ prædita illa omnium Creaturarum nobilissima *HOMO*, optimo sanè jure totius mundi compendium, & elegantissima allusione *Microcosmus* audit, inde ut omnes aliæ res sub Sole existentes, sic & morbi accuratiùs explicari non possunt, quàm si hominem, partium humanarum situm, & nobilitatem præ oculis habeamus. Nonne enim quæso! qui Regnum lustrant, ante omnia metropolin intuentur. Et quidem ipsissimæ illæ voces, quæ in *rubro* sunt *Caput Primum*, nobis erunt velut statua Mercurialis, quippe viam & modum tractandi nobis ostensuræ; à capite enim totius Microcosmi præcipuo membro, & verè Metropoli principium capimus, idque eò magis, quia ut juxta illud *Vatis Mantuani*: A Jove principium Musæ, sic à capite filum exordiendum. Caput enim olim *sacrum* existimatum est, & per illud tanquam per ipsum Jovem jurari solitum; quod si præter hæc respiciamus ipsam morbi gravitatem & violentiam, vel morbi frequentiam in vulgus decantatissimam, imprimis hæc atrocissima bellua videtur oppugnanda. Juxta enim illud *Willisii*, vix ulla alia corporis pars doloribus ita opportuna est, ac hæc, usque adeò, ut in proverbii consuetudinem venerit, admirandæ & rarioris εὐεξίας signum esse, si alicui caput nunquam doluerit. Cui rei ratio hæc suffragatur, quia ob plures nervosas partes, quibus caput instructum est, facilius illæ partes lædi solent; adsunt enim ipsi nervi, fibræ nervosæ atque membranæ, ut sunt duæ meninges, cerebrum cingentes, nervorum tunicæ, pericranium, periostia, musculorum panniculus carnosus, quæ partes maximè sensiles existunt: Sic & in cerebro simul plurima generantur excrementa, quæ si increscant, nec debito tempore excludantur, non potest non fieri, quin nervosæ hæ fibrillæ ab his improportionatis excrementorum particulis irritentur & crispentur, & sic caput doloribus afficiatur. Quemadmodum verò & ipsum caput partes habet & *inferiores* & *superiores*: Sic & hic ordinem naturæ ductorem & doctorem sequemur. Cùm enim malum *Cephalalgiæ* hospitium sumserit in meningibus; hinc plures auctores excellentissimi, quibus eadem, quę nobis mens & Methodi ratio est, inter affectus capitis

tis, prima acie dolorem hunc, cui nunc altaria noſtra fumant, locare aſſolent: Sub quo comprehendunt *Cephalalgiam, Cephalæam* & *Hemicraniam.*

DEFINITIO ET DIVISIO.

§. 2. Quia verò *Definitio* eſt fax totius rei; hinc ante omnia illa præmittenda. Eſt autem ille dolor laborioſus ſenſus ipſius capitis à ſolutione continui dependens. Hæc definitio eſt, cui ſuccenturianda *diviſio.* Non autem uniformis eſt ille dolor, ſed ſubinde *exteriùs*, ſubinde *interiùs* oritur. Si *exteriùs*, quando ſcilicet vitium non in ipſa penetralia deſcendit, ſed tantùm intercus eſt, tunc capilli ut folia tempore autumnali decidunt, nec dolor eſt tam immanis, quę non accidunt, ſi dolor interius exiſtat, tunc enim immanior eſt dolor, quia membranæ cerebrum cingentes & veſtientes admodum ſunt ſenſiles. Quòd ſi verò dolor vetuſtus ſit, ſæpius redeat, diù perſeveret, totumque caput occupet, aut majorem ejus partem, tunc *noſtri* Cephalæam dicunt; alteram verò capitis partem, ſi tantùm occupet, *Hemicraniam.* Dolor capitis ex levi aliqua cauſa, ex febris ſcil. occaſione ortus, aut Solis radiis, aut ſtrenua potatione, aliaque cauſa externa, *Cephalalgia* nuncupatur. De qua ultima cauſa eleganter Flaccus ait Lib. 2. Sermonum Satyr. 2. *Corpus onuſtum heſternis vitiis animum quoque prægravat unà, atque affigit humo divinæ particulam auræ.*

Subdividitur autem Cephalalgia in ſchola Galenica, in Cephalalgiam *pituitoſam, bilioſam, ſanguineam & melancholicam.* De quibus inferiùs, ubi cauſis litabimus, agendi erit locus.

PARS AFFECTA.

§. 3. Pro ſubjecto alii venditant ipſam cerebri ſubſtantiam, alii cerebri ventriculos, nonnulli pericranium, pauci perioſtium, aliqui ſpiritus animales, quidam ſtomachum belli hujus ſedem ſtatuunt, indeque probant, quia cerebri meningibus laborantibus ſtomachus doleat. Noſtro calculo ſunt partes capitis nervoſæ, illæ enim exquiſito ſunt præditæ ſenſu, atque hinc ſunt illæ lachrymæ, quod fibrillarum illarum, in quibus Spiritus animales hoſpitantur contractione & criſpatione dolores ſentiantur: Quo enim particulæ illæ in partibus iſtis latentes ſunt acutiores, eò dolores exurgunt graviores. Imprimis in venis tenuibus & ſubtilibus, quæ conſtant tenuibus filamentis, quia melius à ſpiritibus inflantur, & tenſi tenentur, & etiam facilius à materia acri moventur & vellicantur. Cur verò & credamus & dicamus cum *Williſio* & *Wedelio*, *Medicinæ noſtræ luminibus*, partem affectam non ipſam cerebri ſubſtantiam nominandam, ad id ideò permovemur, quia fibris ſenſibilibus deſtituta eſt; quod & noſtrâ ipſius experientiâ comprobamus, vidimus enim hiſce oculis noſtris exemplum in milite, cujus cerebri ſubſtantiam inſtrumento Chirurgus hinc inde rimabatur, abſque ulla tamen patientis triſti ſenſatione; cùm econtra, prout ſatis conſtat, nervo vel membranis nervoſis punctis vel vulneratis, inſignes dolores & motus ſpaſmodici inordinati oriantur. Accedit & hæc ratio, quod ſola diſciſſione nervi, ſenſus & motus abolitio neceſſariò & in continenti ſubſequatur, unde prono quaſi alveo fluit, dolores in hiſce partibus nervoſis cieri; cum è contrario in partibus nervis carentibus, & minus iis inſtructis, licet venis & arteriis abundè pollentibus, minus dolor percipiatur, ceu exemplo pulmonum, hepatis, lienis (in quibus tantum dolor obtuſus percipitur) cognoſcere licet.

SIGNA.

§. 4. Signa ex parte affecta pendentia nunc etiam breviter & quaſi per indicem contemplanda, doctura quippe, num pars πρωτοπαθικῶς vel δευτεροπαθικῶς laboret: Ex quo multæ res maximi momenti in cura decidi poſſunt, nonnulla etiam imminentem, nonnulla præſentem produnt dolorem. Ex doloris vel continuitate vel interpolatione, non neglectis diſpoſitionis hæreditariæ indiciis, multa colliges. Unde verò iſte conſenſus partis illius affectæ cum capite dependeat, viſcerum propriæ edocebunt actiones læſæ, quò alludit *Crato L. 4.* (cui tamen ex aſſe non adſcribimus) inquiens: *Dolores capitis plerumque per conſenſum ventriculi oriuntur, & tunc dolet ferè pars anterior, quan-*

quando vero uteri consensu, tunc dolet posterior.

Dolor capitis aliquando est *acutus, tensivus, gravativus, brevis* & *longior*, prout excrementa seri & sanguinis sulphurea, salina, acria, acida existunt, & quo impetus illorum humorum vel articulorum ad cerebrum fortior & validior est. Dolor hic capitis, ceu diximus, aliquando *tensivus* est, nonnunquam *fixus* vel *terebrans*, à particulis magis salinis fibris nerveis impactis, interdum est *pulsativus*, à nimio effervescente sanguine, per arterias carotides violentiùs ad caput ruente, aliquando est *punctorius*, à particulis acutis in membranaceis infixis. Si is fit à copia sanguinis, tibi indicabunt victus ratio, temperamentum, ætas, cœli status, vernum tempus & reliqua, quæ sanguinem augere possunt. Dolor hic existit sæpius *periodicus*, unde nonnulli patiuntur hunc dolorem capitis singulis diebus recurrentem, & per quasdam horas durantem, vide de hoc *Ephem. Germ. Ann.* 1675. & 76. *Obs.* 173.

Pars etiam hominum, bis vel semel per mensem, trimestre, semestre, annum, recurrentem hunc dolorem experitur, cujus rei exemplis jam parcemus.

CAUSA.

§. 5. Hæc signa in genere fuere; nunc ad ipsa morbi penetralia, Causam scilicet, ex lege Methodi nostræ gradus est faciendus. Hic verò quot sunt cerebra, tot sunt crabrones.

Causa Cephalalgiæ *Veterum* opinione consistit aliquando in *frigida pituitosaque materia*, unde dolor gravans nascitur, vehementem dolorem & subitò invadentem cum signis caloris *bilioso humori* in solidum acceptum ferunt, postulant quoque reos *sanguineos*, *adustos humores vaporesque* sursum in caput ascendentes (*sic illi putant, sed credat Iudæus Apella, non ego*) doloremque hunc intentissimum parientes, prout hoc volumina *Veterum* quibus nec Indici Elephanti essent ferendi satis, & ad nauseam ostendunt.

§. 6. Videamus hâc relicta, aliam sectam, quæ sanè laureolam in mustaceo se acquisivisse jactat, nempe Paracelsica cohors, quæ *accidentalem sanguinis digestionem*, modò ad *Tartari in ventriculo resolutionem*, modò ad *obstructionem* confugit, indeque causam hujus affectus deducit.

§. 7. Celeberrimus Tachenius principiis suis innixus novo inventionis acumine per salium species *Acidi* & *Alkali* causam hujus affectus explicare satagit, nempe dolorem hunc exoriri putans, si vel nimium Alkali sanguini immixtum sit, & sic eum effervescere faciat, vel si nimium acidi adsit, indeque sanguinis coagulatio existat.

§. 8. Intercedit velut violentus Tribunus Helmontius, & neque Mirmilloni, neque retiario ex arena cedit, sed velut miles gloriosus, qui ut ille Pyrgopolinices aliorum *legiones disflavisse se putat spiritu, quasi ventus folia aut panniculam tectoriam*; ille verò hoc in affectu ad stomachi ac lienis Duumviratum confugit, contingit enim, inquit, de febribus p.m. 90. in arteria stomachi, quid vini spiritus sua se socians importunitate, alimento arteriæ spermatico dierum cursu suscitet indelebiles vertigines, & Cephalalgias perennes.

§. 9. Sed huic lumen obstruxit Willisius Anglicus putans dolorem capitis ubivis circa partes capitis nerveas excitari, & rationem formalem in eo consistere probans, quod spiritus animales ab invicem ex quacunque causa distracti & fugati corpora continentia convelli & corrugari faciant, & sic sensionem molestam cieant, additque esse aliquod improportionatum in ipsos spiritus animales, aut in corpora eos continentia irruens, quod fibrarum poros subeat, & spiritus animales in confusiones adigat, indeque dolorem capitis in *Accidentalem* seu *Occasionalem* & *Habitualem* dividit, quorum occasionalis facile oritur à vini potu, crapula, insolatione, exercitio nimio.

In febribus quoque Cephalalgiam facilè oriri statuit, quatenus in iis sanguis nimium effervescens membranas quas perlabitur, valde inflat & distendit, nec serum & vapores innocentia judicat, quippe quæ in membrana irrue-

irruere, fibras dein nerveas vellicare ac irritare possunt; dolor vero capitis habitualis constanter & crebrò molestus, ipsi dicitur partis affectæ mala aut debilis constitutio, inde propterea facilior & promtior materiæ morbificæ in illa parte debili accumulatio. Ad Habitualem prælaudatus vir celeberrimus, & refert Hereditariam Cephalalgiam, quæ in liberos à parentibus transfertur, additque rationem, à mala scil. conformatione integumentorum capitis cerebrique, quæ tunc sunt solito justius crassiora & densiora, indeque inepta, per quæ humores aut vapores transeant, unde inhibito transitu horum humorum aut vaporum vitiosorum necessario meninges, pericranium aliæque partes sensiles aut inflantur, aut vellicantur, indeque dolorem capitis excitant intensissimum. Materiam morbificam ex cujus affluxu capitis dolor oritur nobilissimus Autor putat, vel sanguinem vel serum, vel succum nutritium, vel nerveum esse, quatenus nempe si humores à crasi sua degeneres & fæculentiis, vel sulphureis, vel salinis, acribus, acidis, biliosis imbuti sunt, & sic fibras nerveas vellicant, & dolorem vel fixum, vel terebrantem, vel pulsatorium, vel punctorium, vel gravativum brevem, vel longiorem efficiant. Quia dulcius ex ipso fonte bibuntur aquæ. Videatur ipse Autor experientissimus, qui rem more solito, h. e. eleganter demonstrat.

§. 10. Exoritur novum lumen Æsculapius ille Lugdunensis *Sylvius*, qui causam mali cum aliis statuit, *continui solutionem*, ortam ab humore halituve, acribus, fibras nerveas vellicantibus, sive ille sit succus pancreaticus, sive bilis, sive à binorum horum humorum commixtione elevati halitus, sive serum, sive sanguis, quę omnia apta nata sunt, hunc dolorem excitandi.

§. 11. Restat nunc, ut & votum subtilissimi *Aristotelis Picardi*, *Cartesii* dico, in hoc Collegio audiamus, qui in figuris exorbitantibus & sanguinis crasin vitiantibus hujus mali causam more solito quærit, culpans spiritus cum rore arterioso biliosiore & viscosiore acres vehementius commotos, dum scil. acres hi spiritus per arterias propelluntur ad caput & cerebri filamenta meningesque inordinatè vellicant, rodunt, scindunt punguntque, inde poros quos perrumpere student, magnitudine & figura minus respondentes offendunt, sicque rimas faciendo continuum solvunt, indeque dolores capitis necessariò excitant, omnem enim dolorem ab obstructione oriri dicunt. De doloris capitis periodici causis vide ipsum *Cartesium Libro de Homine cum Notis de la Forge*, prolixè disserentem; Summa eò redit, quod ad hunc dolorem excitandum cujusvis humoris acrimonia, salsitudo, asperitasque sufficiat, supposita semper materia subtili, dolor nempe punctorius à sale, lancinans ab acido, gravans a pituita insipida, distendens à flatibus, pulsans à particulis pungentibus super arteriã extravasatis oriri dicitur.

§. 12. Sed ne ego ἀσύμβολος sim, nunc & & meam opinionem pace tamen rectius sentientium proferre animus est; sensationis ergo hujus tristis causam immediatam esse puto cum reliquis *continui solutionem*; Mediatas vero, vel acre, vel salsum, vel austerum, vel sulphureum sanguineæ massæ, spiritibusque animalibus inexistentia, & ad nervosas sive membranaceas partes, quasi extra suam sphæram delata, ibidemque has partes sensiles vellicantia, & atrocissimum hunc capitis dolorem inferentia. Quod si res accuratius consideretur, lis magis in vocibus, quam re ipsa videtur consistere, quâ in re ego quidem facilis ero, per me licet sive appellaveris recrementa, sive particulas biliosas, sive acutas, sive sulphureas, oleosas, tenaces, sive valdè volatiles, sive salinas, sive scorias nitro-sulphureas, sive tartareo-nitroso-sulphureas, sive salia sylvestria. Certum enim est, quo per hęc spiritus animales ab invicem disjuncti & discordes continua sibi annexa corpora simul convelli & corrugari faciant, quo fit, ut ingratam quandam affectionem excitent. Particulæ enim hæ acres, salsæ, sulphureæ & acidæ, undecunque advenerint, vel rodunt, vel spiculis suis cum tempore magis magisque fibrillis impactæ illas divellunt, & rimas faciunt, imò aliquando fit in febribus, ut nimio sanguinis motu undecunque orto, & in meninges vel fibril-

fibrillas ad caput impetuosius facto, iis quibus cedere nescientibus, unde tristis hæc sensatio è vestigio exsurgit; pari modo sanguis in copia aggestus, sibi aliquando impedimento est, & ab adveniente à tergo sanguine propulsus, viam vi facit, & per cuniculos rimasque, seu *diæresi*, seu *anastomosi*, seu *rhexi* extra illas in vicinas partes diffunditur, cujus rei veritas adeo est antiqua, ut & eam deprehenderit Hippocrates, qui sævissimum (ait,) capitis dolorem hemorrhagia narium solvit. Plures ergò hujus affectus sunt causæ, juxta Logicorum illud tritissimum; Unius rei plures possunt esse causæ. Legimus in *Ephemeridibus nostris Germanicis An.* I. *Obs.* 69. Quod in cerebro alicujus gravativum ossis frontis dolorem patientis uncia octo seri flavi in ventriculis cerebri anterioribus repertæ fuerint. Sic & Excellentissimus Graaf in iisdem prælaudatis Ephemeridibus sub pia meninge tali morbo defuncti magnam aquæ limpidæ quantitatem, & arterias carotides induratas invenit. Vermes quoque hunc posse excitare dolorem ex jam dictis Ephemeridibus in Anno X. Obs. 50. notum est. De Hemicrania ita judico, quod cum sanguine ascendente particulæ acres & vitiosæ quæcunque per arterias carotides & jugulares ad cerebellum non sine præcedente Orgasmo deferantur, cùm verò arteriæ jam dictæ in duos ramos distinctę sint, & modò per has, modò per illas facilior aditus sit, tunc qua data porta materia peccans ruit. Nec ullus dubito, quin, ubi prędominantur oleosę & acres particulę, sive illæ hospitentur in hypochondriis, sive ibidem pręcipitentur, sive aliis in visceribus resideant, vel detonatione vel effervescentiâ nimia facta ad capitis membranas rapiantur, & si inveniant minutissimos, angustos improportio natosque poros & tubulos, quos ingredi haud valent, vi rimas facere conentur, & tunc dolorem excitent. Dolor frequentiùs circa occiput est, quia ibi plurimę inveniuntur arteriæ, atque ideò multum materia peccantis excernant. Dolor ferè semper ad cervicem descendit, quia materia in occipite extravasata per quartum cerebri ventriculum ad medullam spinalem suâ gravitate descendit. Dolor est remittens, quia omnis sanguis non eodem modo est dispositus, ita ut jam appellat acris, mox cesset. Hæc de causis, quæ tamen, si quis in specie hanc vel illam in jus vocare velit, hoc opus hic labor est, cujus difficultatem etiam celeberrimus *Willisius* agnovit, ita putans Cap. I. de Cephalalgia statim ab initio, quod causarum hujus affectus series tam perplexæ ac intricatæ sint, ut non statim ad veram morbi hujus labyrinthei diagnosin ac therapeiam pervenire possimus: eadem difficultas oritur circa prognosin, quam jam sumus inspecturi.

PROGNOSIS.

§. 13. Vetus & inveteratus dolor ex frigida (sic multi loquuntur,) materia ortus difficilimè curatur & maximè in senibus. Dolor verò capitis continuò excrucians, somnumque auferens periculo haud vacat & verè Hannibal est ante portas. Quod si dolor continuus sit & periodicus atq; immanis, nec non vertiginem, aliosq; affectus comites habeat, tunc minatur & surditatem, & cœcitatem, & phrenitidem, & Epilepsiam, & Apoplexiam, Paralysin, Spasmum &c. Magno dolore capitis si distensio nervorum concurrat, summum indicatur periculum. Sic quæ Cephalalgia cum lue venerea, vel passione hypochondriaca conjuncta, & crebriùs ægrotantes afficit, illa difficilis curatu est, si non planè incurabilis. Eadem spes tristis est, quando oritur ab evasato bilioso sero prope meninges, vel à sanguine irrupto apostemate vulgò dicto, facto: Vel quando est à duritie ossea arteriarum carotidum, ut Regnerus de Graaf observavit, ut & illa, quæ oritur à vermibus, quam tamen curatam fuisse testantur Ephemerides Germaniæ, expulso nempe animalculo per aures: nec ullam admittit curationem, quæ ortum habet à calculis in cerebro, & prope meninges genitis, testibus *Ephemeridibus Anno* VIII. *Obs.* 48. Quicunque sani dolore capitis repente corripiuntur & statim mutescunt, & stertunt, in septem diebus moriuntur, nisi febris eos apprehenderit, teste venerando nostro Sene *L.* 6. *Aph.* 51. Cum caput parte aliqua vel circum circa dolet, & pus vel aqua,

aqua, vel ſanguis è naribus, ore aut auribus exit, ſcire licet malum ſolvi, teſtante *noſtro Coo* S. 6. aph. 10. Si æſtas ſicca & aquilonia fuerit, autumnus verò pluvioſus & auſtrinus, dolores capitis hyeme fiunt, itidem teſte expertiſſimo noſtro Hippocrate L. 3. aph. 13. Dolor quoque capitis, qui principium morbi non fuit, certum eſt indicium futuræ criſis per vomitum, aut ſanguinis fluxum è naribus, contraque eum dolorem curatio molienda non eſt, ne prohibeatur ſanguinis eruptio, quæ naturæ providentia inſtituitur, morbumque aut ſolvet, aut duntaxat, (ceu fit in navi rebus in procella ejectis,) levabit. Tuta & curatu facilis eſt Cephalalgia, quæ vini potui, crapulæ, inſolationi, exercitio immodico natales ſuos debet, & illa quæ nondum altas egit radices, & haud habitualis facta. Omnes liquores in cerebrum evaſati, in maxima quantitate ut & corroſivi facti lethalem inferre ſolent capitis dolorem.

Dolor capitis in febre acuta, cum urina tenui ac alba periculoſus eſt, denotat enim (prout vulgus rationatur,) materiæ vitioſæ raptum ad cerebri meninges, ad partes ſcilicet illas ſenſiles: Quorum febricantium urinæ ſunt perturbatæ, quales ſunt jumentorum, iis dolor capitis vel adeſt, vel aderit, *teſte Hipp.* 4. Aphor. 70. Si dolor capitis è bile oriatur, vel à ſale volatili in phrenetidem; ſi à melancholia in maniam, ſi à pituita vel ſanguine in Apoplexiam æger incidere poſſet.

CURATIO.

§. 14. Victus ratio quomodo inſtituenda ſit, is ex dictis facilè eligere poteſt, qui cauſarum rationem probè obſervaverit, quippe quæ cauſis fomitem ſubminiſtrant, cane pejus & angue fugienda ſunt.

Aër ergo ſit temperatus, tenuis atque purus, vel arte, vel mutatione ſoli; vitandus è contra aër intenſiſſima frigiditate cerebrum offendens, etiam nimis calidus fugiendus, & valet hic illud, quod parens Phaëtonti filio dicebat: *Medio tutiſſimus ibis*: Omnis enim ſubita mutatio periculoſa eſt. Nocet & capite nudo noctu ſub luna vel decumbere, vel ambulare.

Cibus ſit optimi ſucci, & facilis concoctionis, ut ſunt carnes avium montanarum, gallinarum, caponum, vitulinæ, &c. aſſæ carnes ſunt in quibusdam conſtitutionibus elixis meliores, ova ſorbilia, hordeacea & avenacea proſunt, abſtinendum verò eſſe præcipimus, imprimis à ſalſis, acribus, nervis admodum inimicis, fumo induratis, flatulentis, fructibus hortenſibus, oleribus, raphano, apio, ſinapi, allio & aliis, qui cerebro ut plurimum nocere reperta ſunt, quorum Catalogo & adſcribenda ſunt lacticinia, lac enim præbere caput dolentibus, jam dudum vetuit, Divinus noſter ſenex Hippocrates.

Potus ſit vinum tenue, parum quoque vini bibendum, aliquando tamen hauſtus concedatur vini, cum Cephalicis commixtus: In cauſa calidiore acidulæ Donningſteinenſes & Spadenſes, quæ ſanguinis inſtrumenta depuratoria calidiora attemperant, & ſcorias abſtergunt, atque hinc ſalia ſylveſtria, ſcoriæ ſcil. tartareo-nitroſo-ſulphureæ, liquore hoc mitigantur, & excretioni per renes deſtinantur.

Ligna ſaſſafras, guajac. rad. pœon. potui ordinario ritè induntur. Vitetur ſummopere cereviſia, in qua lolium fuit decoctum.

Motus Exercitiumque ſint moderata, motus enim nimii, quibus tenuiores aut calidiores ſanguinis particulæ ab interioribus ad extremas partes avocantur, viſcera genuino ſuo fermento privant, omnesque corporis partes, variis cruditatibus cumulant, ut cerebro nervoſoque generi liquorem non niſi vitioſum ſuppeditent, unde facilè partes illæ ſenſiles vellicantur.

Somnus & Vigiliæ ſint mediocria & elato coopertoque capite quieſcat æger, ſub umbra juglandis quieſcere cephalalgiam inducit.

Excreta denique atque *retenta*, ut ſudores critici ſuppreſſi, ſternutationes ſufflaminatæ, Venus immoderata, ſuppreſſiones menſium, vel etiam lochiorum, hæmorrhoidum, nimiæque eorundem profuſiones, (quæ calorem nativum & munera coctionum turbant, maſſam ſanguineam variis particulis ſibi incongruis accumulant, innumeriſque morbis, ac ſymptomatibus anſam præbent) hic non minus

Ce-

Cephalalgiam producere valent, indeque in Catalogum vitandorum referenda.

Inter *Animi pathemata* numeranda veniunt ira, terror, aliaque id genus, utpote quæ spiritus animales ferocientes reddunt, neruisque negotium facessunt, dolores capitis facilè infligunt: Quæ quoque effervescentiam sanguinis excitant nimiam, unde in his arterias temporales pulsantes sentire & videre possumus.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 15. Hæc cura fuit *Diætetica*, cui nunc jungenda *pharmaceutica*, prout verò classes variæ extant, & authorū & opinionū, sic & idem filū hic observabimus, quod in sequentibus. *Veteres & moderni* eorum *Asseclæ* hunc affectum sequentibus medicaminum generibus aggressi sunt, habitâ videlicet ratione *frigidæ* Cephalalgiæ, à frigida pituita ortæ, & calidæ ex bile oriundæ, *sanguineæ* ex sanguine, *melancholicæ*, ex adusto humore, cui methodo periculo eorum, insistemus. In prima acie stant *Præparantia*: Perplures enim dies materiam mali concoquendam esse, anteque eradicetur, putant, idque sequentibus medicamentis efficere satagunt; Syrup. de hyssopo, de rad. acori, de betonica, de stœchade, oxymel. scyll. beton. majoran. salv. decoct. lign. guaj. cum reliquis Cephal. In causa calidiore, syr. de ros. de duab. radic. nymphææ, papav. rhead. Post hæc utuntur *vacuantibus*, ajunt enim prodesse laborantibus hoc malo, non semel, sed bis, aut ter purgatione uti, eò quod pedetentim purgando humores concocti, facilius medicamentis obediant, crassi enim & tenues humores subitæ purgationi non cedunt, potius igitur eligunt pilulas quam electuaria, putantes illas plenius, meliusque à partibus distantibus attrahere, quam electuaria, sunt ergò pilulæ ipsis solennes, ex. gr. pilulæ de agarico, aloephanginæ, cochiæ, Arabicæ, fœtidæ; Inter Electuaria Indum, diacathol. hiera, agaric. trochisc. turbith.

Potiones purgantes, decocta nempe ex fol. senn. cum radic. acori, betonicæ foliis, rorism. aliisque cephalicis miscent. Ob eundem scopum clysteres ex decocto betonicæ, majoranæ, floribus meliloti, addito melle rosato, saleque commendant. Si corpus plethoricum sit, tunc admittunt venæ sectionem alioqui in crassis, viscidis, multumque frigidis humoribus illam nec id hactenus malè prohibent, si dolor in posteriore capitis parte hæreat, venam frontis, si in aliis partibus, aliam ridicule eligunt venam secandam.

Nunc revertimur ad ea, quæ inter ipsorum stratagemata, sunt *Avertentia*, scil. quod hostem aversione impugnent, quæ sunt *Clysteres*, lotiones crurum & pedum ex aqua calente. *Sanguisugæ*, venis eminentibus circa locum affectum applicatæ, *venæsectio* quoque, *suppositoria* fortia, *ligaturæ*, nec non *frictiones* validæ, *fomentationes*, *sternutatoria*, *Errhina*, *Apophlegmatismi*, *gargarismi*, quæ omnia ex ipsorum opinione, cui hic invigilamus, revellunt & avertunt. Postmodum Medicamenta *corroborantia* intemperiemque relictam *emendantia* in aciem velut triarias producunt, quæ ventriculo vacuo & jejuno exhibenda sunt, alioqui enim vapores, uti illi ajunt facilè ex infernis partibus assurgunt; ipsa sunt Diacuminum, Theriaca, Mithridatium cum aqua betonicæ exhibenda, Diacorum, Aromaticum rosatum, Diamuscum dulce & amarum, conserv. majoran. anthos, betonicæ &c. Decoctum ligni guajaci, cum floribus card. bened. plurimum valere dicunt, tam in Cephalæa, quam Hemicrania: Cubebę, Moschus, Ambra N. M. cinnamom. conveniunt solo sexui masculino. Lotiones capitis ex lixivio, in quo folia betonicæ, majoranæ & flores chamomillæ infusa fuerint, maximè prodesse dicunt. Irrigationes capitis ex decocto foliorum lauri, florum betonicæ, majoranæ &c. magni quoque usus judicant. Balnea Piperina mirificè capitis doloribus auxiliari experientiâ comprobatum ajunt, scribentes etiam orbiculum odoriferum ex Cinnamomo, caryophyllis, stœchade, foliis lauri, Majoran. N. M. quandoque levamen attulisse. Ceratum ex Euphorbio, in antiquis capitis doloribus applicatum hisce quotidianum est, & dies me deficeret, cuncta ipsorum

medi-

medicamenta, tantum in hoc affectu ipsis solennia hic apponere. Brevibus ergò omnium primò ventris regionem primam *Clystere* expurgant. Hinc *incidentibus*, vel *præparantibus* medicamentis, si materia macilenta viscosaque fuerit, utuntur. Postea humores è corpore eliminant, & à capite avertunt, si corpus Plethoricum, venæsectionem celebrant, quibus peractis caput roborant, reliquiasque consumunt, nec topica negligunt, eò quod, quò contumaciora fuerint mala, eò etiam hæc vel illa fortiora & validiora adhibent, juxta tritum illud, duro nodo, durus quoque cuneus quærendus est; inter alia etiam ad crudelissimum cauterium actuale & potentiale, tanquam ad sacram anchoram confugiunt, si à vibratione radiorum solarium, dolorem hunc quis contraxerit, ex oleo rosaceo & aceto, nec non aqua rosacea faciunt mixturam, in qua madefacta lintea capiti dolenti applicant, summo cum effectu prædicato, & mille alia unguenta, olea, emplastra, cataplasmata, sacculos, & nescio quæ plaustra talium rerum, vetustas quandoque dormitans, excogitavit; In tollenda Cephalæa inveterata temerario ausu temporum venas inurebant, *teste Mercuriali* l. 3. c. 10.

§. 16. *Paracelsica cohors* paulò faustiori sidere curam hujus affectus aggressa est; quæ Cephalalgiæ à nimia sanguinis copia ortæ, authore magistro suo *Paracelso*, per venæ sectionem medetur, nec authoris scil. vestigia secuta, V. S. etiam frontis respuit: Cephalalgiam etiam curari dicit, quem dixi magister, per frigida & narcotica, humida vel topica, vel interna, ut sunt liq. *Coralliorum*, rosæ, sempervivum, margaritæ, lolium &c. rationem addens quia spiritus volatiles & ferocientes, sanguinem exagitantes, narcoticorum vi, quasi vinculis injectis sopiantur, & quies concilietur, laudat etiam oleum Camphoræ, ad guttas 6. cum totidem guttis olei musci, in Cerevisia, vel alio liquore conveniente, propinandum. Aliorum, ut sic loquar, *Reformatorum Chymicorum* remedia sunt, oleum Antimonii alcahesto suo non destitutum: oleo ligni sancti in Cephalalgiis contumacissimis & inveteratis ab ipsis, magna vis tribuitur. Olei quoque succini intus, & extus vertici inprimis quotidie guttę aliquot instillatæ, mirificè ex ipsorum placito cerebrum roborant, doloresque dissipant, eundem effectum habent oleum anthos fœniculi, hyssopi, majoranæ, naribus præsertim inditum. Olei olibani rectificati, guttulas aliquot, manè assumtas, in vehiculo conveniente prodesse deprehenderunt. Omnia medicamina chymicis in hoc affectu solennia, hic describere esset tædiosum.

§. 17. *Helmontius* ille notissimus incapitis Cephalalgia, cibum recenter assumtum, eam mox sedare, in stomacho dicit, adeoque medicamenta non tam ex pharmacopolio, quam ex canistro arcessit, cæterum in Cephalalgia eâdem methodo procedens, qua in aliis cephalicis affectibus usus fuit.

§. 18. *Excellenti Willisio* sunt curationis hujus affectus bini scopi præcipui. (1.) Ut morbi fomes præripiatur. (2.) Ut causa conjuncta eradicetur, & funditus extirpetur. Morbi fomes ei consistit in acidis salsis, sulphureis aliisque tum sanguinis, tum seri, tum liquoris nervosi recrementis, mediante sanguine, ut plurimùm ad caput delatis, causis quoque annumerat vapores, & effluvia è visceribus, in sanguinem suscepta: Quæ omnia ita corrigit: Ut (1.) sanguinis inordinationes tollantur & præcaveantur, te rphlebotomiâ, vel in brachio vel in vena jugulari instituendâ, ut & per oxyrrhodina & epithemata capiti applicanda, Julapia, emulsiones aut decocta, quæ sanguinis fervorem, aut æstum compescunt, alvus qnoque non sit, nisi lubrica. Ad sanguinem melius figendum, & refrigerandum aquas destillatas, decocta, electuaria, pulveres, ac præcipuè crystallum minerale in usum adhibet. Si Cephalalgia à colluvie serosa existat, ad seri hujus vitiosi fluxionem inhibendam Clysteres in auxilium vocat, dein ad serum extravasatum resorbendum, venæsectionem, præsertim in calidioribus naturis, tentat. Contra in frigidis, vesicatoria juxta aures, vel verticem applicata, magni ipsi sunt usus; tandem ad serositates superfluas extra corpus eliminandas conducunt lenia

cathartica, diuretica & diaphoretica, quorum formulas, ne de charta in papyrum aliquid ſcribamus, & ſic plagii inſimulemur, apud ipſum Authorem invenire licet, unde ſint proxinetico mihi ſolvendo, neceſſario mutuari licebit, quibus omnibus indiſtinctè, nil niſi calculum album adjicerem, niſi, ut ſic loquar, hyperbolicas doſes præſcripſiſſet. Et quia authorem omnem diligentiam pro explicando & curando hoc morbo, ſingulari ſtudio, apud alios practicos vix invento, hinc ex tam divite theſauro, & quaſi cornucopia, hos hortos noſtros rigabimus. Præſcribere ergo ſolet decoctum foliorum ſiccatorum, modò ſalicis, modo betonicæ, verbenæ, roriſmar. in aqua fontana factum, & tincturæ baccarum Coffè, bis in die ad ſex uncias propinatæ vires mirificè deprædicat.

Cephalalgiæ à viſceribus oriri viſæ appropriata ſplanchnica adhibere ſolet. e. g. Si Cephalalgia ex ſtomachi vitio deſcendat, tunc præcipit ſtomachica, exempl. cauſ. Elixir proprietatis Paracelſi, Helmontii, vitrioli Mynſichti, pulv. ſtomachal. Birckmanni, &c. Si à liene tunc chalybeata, ſi ab utero, tunc hyſterica, reliquis cephalicis, magno cum effectu admiſcere ſolet. Quando verò poſt variolas, morbillos febreſque, illa remanet (uti alias ordinariò fit) & ſanguis fit vappidus, & dyſcraſiam ſcorbuticam contrahit, tunc præmiſſa leni catharſi antiſcorbutica & chalybeata commendat.

In univerſali Cephalalgia remedia omnia Cephalica, quæ ſpiritus animales corroborant, corporaque hominis quæcunque ſenſitiva, & motiva demulcent, prodeſſe ſcribit e. g. Tincturam Corallior. ad guttas 20. Antimonii, & Spiritum armoniac. cum ſuccino vel coralliis imprægnatum, & Spirit. C. C. ſuccinatum in vehiculo appropriato propinandum; nec millepedum uſus negligendus, quippe quorum ſuccus expreſſus, & aqua deſtillata, & pulvis ex iis paratus, egregium præſtant uſum. Præſcribere itidem ſolet emplaſtra corroborantia, item ſinapiſmos veſicatoriaque applicare. Embrocationem aut immerſionem capitis in aquam frigidam ſæpius juvare dicit, quo remedio *Sereniſſ. Dn. Elector Palatinus* CAROLUS LUDOVICUS, nunc ad ſuperos delatus, & cœlo adſcriptus, Dn. meus Clementiſſimus, dum viveret, feliciter uſus eſt. Emphaſin quoque non ſpernendam tribuit hic noſter ſalivationi; ac arterio, aliisque quæ nunc accuratius referre, inſtituti ratio non permittit.

§. 19. Oraculum *Sylvii* ſæpe Delphicum nunc conſulendum eſt, qui ad humorem vaporemque acrem (ut doloris cauſam) mitigandum, utitur lenientibus, demulcentibus & temperantibus medicamentis, præſertim verò his ultimi generis in febribus, ubi acrimonia bilis abundat, addens anodyna & narcotica. Ad capitis dolorem & pulſationem vigiliaſque abigenda jubet aſſumi mixturam ſequentem:

℞. *Aq. Plantag.*
Lactuc.
Acetoſ. an. ℥j.
Cinnamom. ℥ß.
Spir. ſalis dulc. ʒß.
Syr. diacodii ℥j. *M.*

Inter externa epithemata vel linimenta, ſuadet ſequentia. Primò Epithema ſequens:

℞. *Aq. betonic.* ℥ij.
Roſac. ℥j.
Acet. Calendul. ʒij.
Opii thebaic. ℈ß. *M.*

Dein lenitivum ſequens unguentum:

℞. *Unguent. popul.* ʒij.
Opii thebaic. ℈ß.
Ol. roſac. Coct. ʒß. *M.*
quo inungatur tempora.

§. 20. Reſtat ut & *Carteſium*, & hujus ſequaces, qui parum abeſt, quin cum nobis vexilla jungant, videamus. Noſtra ergo hæc methodus eſt, in Celphalalgia curanda; primò in Cephalalgia *biliosa*, vel ubi particulæ acres, oleoſæ, ſalia ſylveſtria vel ſcoriæ ſalino-ſulphureæ abundant, ut in febribus aliisq; creaturis ſolenne eſt, quæ ipſæ haud dubiè ſunt cauſæ ſo-

solutionis continui & insequentis tristis sensationis, in hoc casu adhibemus, & adhibenda suademus venæsectionem, aliaque ad intemperiem sanguinis alterandam temperandamque facientia, & ad particulas illas nitro-sulphureas membranis sensibilibus infixas excutiendas. *Purgantia*, quædam ex illis hisce particulis, quędam aliis extirpandis aptiora sunt, quæ diversitas non quærenda in qualitate occulta, sed in ipsa diversitate constitutionis. *Si bilis* vel particulæ illæ sulphureæ in sanguine scateant, quia cum valdè sint volatiles, facilè sequuntur motum cujuslibet purgantis. Pituitosi verò viscidi & tenaces humores, cum non ita sint mobiles, &, ut sic loquar, domicilium fecerint in sanguine, inde fortiora requirunt, in biliosa ergò (ut cum vulgo loquamur,) conducit ab initio, sequens lene purgans.

℞. *Aq. Endiviæ.*
Cichor. an. q. s.
Rhabarb. flav. ʒij.
Sal. Tart. ℈j. *M. f. purgans.*

Hoc nihil prius vel antiquius esse debet. Secundò fervor & acrimonia sanguinis à particulis efferis excitata, optimè temperatur per aquosa, quo enim copiosior aqua, eò minor acrimonia reperitur, huic fini conducunt & *acida* quæ pręcipitando salia acria, intemperiem hanc biliosam corrigunt, ad quam rem formula sequens pręscribatur.

℞. *Aq. betonicæ* ℥ij.
Cichor.
Endiv.
Acetosell. an. ℥iij.
Syr. rub. Idæi.
Berberum ana ℥j.
Spir. vitriol. q. s. ad gratam aciditatem.

Quando simul somnus proscriptus est à scoriis his acribus, sanguinem ipsasque cerebri meninges pungentibus, optimè reducitur per oleosas emulsiones, quę simul sistunt motum Spirituum animalium sanguinis, justo celeriorem. E. g.

℞. *Aq. verben.*
Beccabung.
Trifol. fibr. ana ℥ iij.
Roris vitriol. ℥ ij.
Tinctur. rosar. ℈ij.
Syr. perlar. ij. *M.*

Hęc de *biliosa* dicta sint, nunc verò ad eam, quàm *pituitosam* dicunt, pergendum erit, in ea verò materia peccans, non ita acris, sed sanguis crassus ac tenax reperitur, indeque dolor non potest esse, nisi gravativus, mentis quoque simul stupor, ob eundem sanguinem crassum, ex quo etiam crassi generantur spiritus animales, non lucidi, deprehenditur, & spiritus sunt pauciores & flaccidiores, omnesque motus tardiores, ventriculus quoque lęsus deprehenditur, uti in memet Cephalalgia laborante observavi, indeque juxta illud experto Roberto facilius credi potest, cujus capitis consensum quoque cum ventriculo in rustico vidi, qui cerebro lęsus, magis de ventriculi, quàm capitis dolore conquerebatur, & ratio hæc est, quia spiritus animales in fugam conversi in sufficienti copia, haud ad illum (ventriculum) influentes, necessariò tonum illius frangunt; ægrotis quoque in hac specie est perpetua in somnum propensio, quippe poris cerebri ab humore pituitoso viscidoque impletis, spiritus animales, non sufficiant ad poros cerebri apertos servandos & inflandos: In hoc casu ergo obstructio tubulorum cerebri & meningum à materia illa crassa, pituitosaque haud dubiè inducta, reservanda est, dein humor ille crassus evacuandus; qua in re *felicem* tibi *successum* promittere poteris, per medicamenta, *tum interna*, *tum externa*, sed ut illa integris, & non fractis viribus ad locum affectum, poros scilicet cerebri pervenire possint, habeant oportet, partes rigidas, quę non facilè in suo motu ab aliis ex transverso accurrentibus inflectantur; donec ad ipsam palmam & metam optatam pervenerint, ut sunt communia illa ligna, guajacum, sassafras, radic. Chinę, sarsaparilla, cortices tamarisci, fraxini, &c. quæ per obstan-

tem

tem hostium turbulentorum turbam, sacra sua vi & rigiditate perrumpere, incidere, attenuare, & particulas rigidas flexiles reddere possunt, unde reliquę particulæ sub jugum naturę ordinarium redactę refluere, & tandem ex corpore eliminari possunt, in quem finem commendata velimus, decocta lignorum prælaudatorum in omnibus hujus monetæ affectibus frigidis, viscidis ac pituitosis; hisce decoctis geminum est quod sequitur *vinum medicatum.*

℞ *Herb. betonicæ,*
Card. bened.
Majoran.
Salv.
Rorismarin. ana. m. j.
Flor. anthos
Spicæ ana p. j.
Lign. guajac.
Sassafras ana ℥j.
Sem anis. ʒ ij.
Acid. Tartar. ℥ß.

M. dentur incisa ad chartam, quibus affunde mensuram vini Rhenani.

Huic os humerosque simile est magnum *Maximi Wedelii*

℞. *Radic. pæon.* ℥ j.
Helen. ℥ iß.
Fol. betonicæ
Meliss.
Salv. rorismar. ana m. j.
Flor. Cheiri.
Lil. convall.
Anthos ana p. ij.
Primul. veris p. j.
Stoechad. Arab. ʒ ij.
Lign. aloës ʒ. j. *vel visc. q.*
Cinnamomi ʒ i ß.
insecantur sacculo & incoq.

Hostem ita exarmatum fractis viribus ejus, & injectis manicis ad internecionem delere potest tale vel simile purgans.

℞ *Extr. phlegmagog.* ʒ ß.
Resin. Gialapp. gr. viii. *vel* x.
Tartar. vitriolat. gr. vii.
Sal. succin. volat. gr. iij.
Ol. majoran.
Succin. ana gr. j.
M. f. pilulæ 13.
Vel

℞ *Resin. Jialapp.*
Scamon ana gr. vi.
Sal. succin. volat. gr. iij.
Gummi Galban.
Ammoniac. ana ʒ ß.
Ol. myrrh. gr. iij. *M. f.*
Pilulæ pro una vice.

Pilulæ Cephalicæ *Doct. Crantzii*, (quæ sunt Extr. Panchymagog,) his in locis solennes sunt, Infusiones ex foliis Sennæ, agarico, addito resolvente alcali quodam non sunt contemnendi usus. Deinde alterantia omnia salia *volatilia*, cephalica aromatica solent curam concludere, potus herbæ theè inprimis proficui usus erit; in quacunque causa hujus mali inprimis ad tollendam obstructionem tubulorum pororumque cerebri conveniunt omnia aromatica & sale volatili constantia, nervina scilicet, quippe & ipsa blando suavique popysmate partes sensiles simul demulcent, ut exinde anodyna, dolorisque egregiè lenitiva vis concilietur, ut sunt sal volatile succini, ejusque tinctura, liquor CC. succinatus, balsamus nervinus *Nob. Domini Doctoris Scheferi*, sal volatile cephalicum *nostrum*, tinctura antimonii *nostra*, liquores *aliorum* cephalici, *Cinnabarina* non sunt negligenda, potusque herbæ Thee ceu jam dictum, & medicamenta sunt in diuturniore & periodico capitis dolore sæpius mutanda; quod ritè notandum, causa enim hujus affectus, sæpius numeris Platonicis est obscurior, & tamen ex circumstantiis ritè consideratis, hoc vel illud adesse in causa præsumitur. Tandem harum sulphurearum vel viscidarum scoriarum, seu sanguinis vitiosi regeneratio est summoperè impedienda, tela enim prævisa minus nocent, quippe de his particulis noviter renatis idem verum est, quod de Diabolo semel ejecto dicitur, eum scilicet septem pejores secum rapere, indeq; majores turbas quam antea excitare, quare inprimis attentendum est ad fermentationes quasvis, quæ vel fiunt sub ventriculo vel in corde,

de, quæ ideò ſtatim compeſcendæ ſunt. Præ aliis in omnibus capitis doloribus, tum ſimplici tum maligno, prodeſt ſuccus cancr. c. ſucco verbenæ expreſſus.

Optimum etiam remedium hic paratur ex vitriolo Ungarico, quod diſſolvatur primùm in aq. pura, decantationem ad dimidium evapora, paratur in cella ad cryſtalliſationem qui cryſtalli, quia ex vitriolo parantur, de natura ſalis participant, & ideò incidunt, ſed quia multas particulas Veneris ſibi habent immixtas, ideò leniter adſtringunt, & hinc poros arteriarum nimium apertos iterum quodammodo occludunt & anguſtiores reddunt. Hi cryſtalli ſumantur mane & veſperi jejuno ventriculo ad ʒ ß. Camphora & oleum ejus optimè deſtruit, hinc etiam conducit in Cephalalgia.

In Venereis ſcorbuticiſque doloribus, qui noctu ingraveſcere ſolent, proſunt, præter jam dicta, ſequentia:

℞. *Spir. lign. Guajac.*
Tart. Saſſafr. ana ʒj.
Tinct. Antimonii ʒj.
Antimon. Diaphor. gr. 20.
Decoct. lign. ſaſſafr. ℥ij. *M.*
pro aliquot vicibus exhibendum.

Pro mulieribus eâdem affectione correptis & ſimul hyſtericæ paſſioni ſubjectis ſeq.

℞. *Elix. propr. Par.* ʒ ij.
Spir. ſalis armon. ſuccin.
Cochlear. ana ʒj.
Tinct. Caſtor.
Succini ana ʒj.
M. doſis à ʒ ß. *ana* ʒj. in vehiculo idoneo.

Si malum à ſtomacho debilitato trahat ſuum ortum, tunc conveniunt ſtomachica, pulv. ſtomachal. Birckmann. piper deglutitum &c.

Quod ſi verò Cephalalgia ex ebrietate, à vino ſc. ſive acido illo *volatili* in furorem verſo, conveniunt ſalia volatilia CC. &c. Curant & eum folia hederæ, braſſica & ruta pulſibus applicata. Si dolor capitis ab evalatione ſeri, vulgo defluxionibus, conveniunt pilulæ de ſuccino Crat.

Sic etiam potentiſſimè infringit hoc volatile vitioſum Spiritus vitrioli Cephal. ad guttas 20. vel plures in Julapio, vel aqua fontana exhibitus. Quarum & virium ſunt *emulſiones:* oleoſa enim omnia acidum inebriativum corrigunt atque emendant. Externè conveniunt peculiariter folia verbenæ, hederæ braſſica & ruta pulſui & capiti applicata. Summa remedia in quovis dolore capitis ſunt acidulæ vel Donningſteinenſes vel Spadenſes, vel Swalbacenſes; ad quas tanquam ad anchoram ſacram confugiunt ægroti, plures quoque magno cum commodo bibunt, tempore veris, ſuccum betulę. Errhina, maſticatoria, & omnia antiepileptica hic proſunt.

§. 20. Hæc dicta ſufficiant *pro internis*, nunc ſequuntur *Externa medicamina*, quibus nonnunquam, inprimis in delicatulis, hunc hoſtem coercere debemus, conveniunt & hic omnia aromatica, quæ per poros capitis intrare, & ſic in tubulis cerebri factam obſtructionem tollere poſſunt, ut ſunt Spir. C. C. Sunto formulæ in juniorum gratiam:

℞. *Aq. betonicæ*
Majoran. ana ℥ iij.
Spir. Cephal. ℥ ß.
CC. ʒj ß. *M.*

Lintea hac mixtura madefacta capiti applicentur. In cauſa calidiore conducunt ſequentia:

℞. *Aq. verben.*
Endiv.
Lactuc. ana ℥ ij.
Roris Vitrioli ℥ ß. *M.*
Vel

℞. *Aq. flor. Perſic.*
Sambuc.
Verben.
Polii montan. ana ℥j.
Nitri anodyn. ʒ j. *M.*
Vel

℞. *Aq. Aneth.*
roſ.
puleg.
Acet. roſar. ana ℥ j.
Opii in acet. ſolut. ʒ ß.
Camphoræ gr. ij. M. f. Epithema.

Com-

Commune sed maximè proficuum seq. epporiston convenit, ℞. mic. pan. Silig bacc. Junip. sal. cond. ana q. v. Vel sacculus potest fieri ex milio, sale, verbena, lign. rhod. &c.

Sed cum hæc Epithemata sæpius nocuisse, per experimenta habeamus, quare cautius mercari discendum est, ne præcludatur particulis illis acribus per poros exitus, ex quo fluit, melius conferre illa, quæ in forma sicca applicantur, ut sunt cucuphe, ex aromaticis paratæ, vel sola verbena capiti imposita, cui herbæ, ex historiis Romanis, *Terentio* in *Andr. Cicerone in 6. Verr.* notissimæ, *Forestus* tantam adscribit vim, ut etiam sub pulvinari posita, hunc capitis dolorem compescat; ex qua sacra herba, & paratur emplastrum insigne; *quæ* quoque cum fermento acerrimo, & oleo rosato subigitur, & sic externè applicata, insignem præstat vim, inest enim & huic fermento aciditas quædam, qua mediante salia volatilia acria præcipitantur. Externè concinnè applicantur olea destillata succini, lavendulæ, anthos, majoranæ, quæ se facilè potis insinuare possunt, & vim suam exerere, sed non omnibus conveniunt, Inter hæc & annumerari possunt varia unguenta, & mixturæ somniferæ, quibus aliis facilè palmam præripiet hæc sequens:

℞ *Ungt. papol.*
alabastr. ana ℥ß.
requi Nicolai, ℥j.
pulv. sem. aneth.
papav. alb.
hyoscyam. ana. ℈ij.
Ol. N. M. expr. ʒß. *Crocior.* ℈ß.
opii dissol. ℈ij.
ol. sem. hyoscyam. papav. alb.
exp. ana ℈j. M.

M. F. mixtura temporibus in forma emplastri applicanda, sed cavendum ne adhibeatur tempore crisis.

Vel ℞. *Ol. violac.* ℥ iij.
aceti ʒj.
Opii & croci ana gr. iij.

Unge hoc tempora & frontem. Succus ☋. si tempore æstivo misceatur cum succo verbenæ, qui & prodest in dolore maligno, Emplastra varia, de betonica, cephalica, hinc inde facilè invenies, inter quæ illud *Cratonis* optimum existit, reliquorum formulas huc apponere, methodi ratio haud admittit. Vesicatoria, salivationes, hirudines circa aures, V. sectiones, arteriotomiæ, frictiones, cucurbitulas, pro circumstantiarum ratione, non contemnimus: nec quoque cauterium cum inustione noxæ in desperatis casibus, ubi quis omnia ferre malit, quàm ita crudeliter affligi, quia & trepani usu curati sunt, sed hoc debet fieri in desperato capitis dolore.

Quia communes causæ sunt Cephalalgiæ, cephalææ & Hemicraneæ, curatio ejus planè eadem est, causarum varietatem duntaxat attende. Pedibus etiam applicetur sequens inprimis in febribus malignis & aliis capitis doloribus:

℞. *fol. rutæ rec. M. ij.*
rad. raphan. uro. iij.
ferment. acerrim.
acet. rut. q. s. f. a. pulment.

Amuleta interdum prosunt ex radic. plantag. & rhodia, si justo tempore colligantur. Lotio pedum sæpe in aliis juvat, quatenus fibrillæ nervosæ blando poppysmate demulcentur.

Cuminum contusum & capiti applicatum prodest. Narib. & temporib. illinatur balsamus apoplecticus cum oleo succini & cinamomi permixtus. Illiti balsami sulphuris & succini contulerunt, & narib. quædam subtilia admoveantur, & quædam fœtida ut spir. sal. armon. castoreum &c. In Cephalalgia pituitosa contulerunt & chartæ bibulæ oleis stillatitiis madefactæ, ut oleo succini, lavendulæ, & caryophyllorum, ac capiti calidè impositæ. Forestus collum circumflectit verbena viridi aut exsiccata, idque ut ille ait, optimo cum successu.

Hirudinum applicatio circa aures nonnunquam profuit.

Inter externa in forma sicca applicari possunt herb. verben. rad. zedoar. rhod. sem. papav. nucl. persic. flores ejusdem, sem. hyoscyam. flor. chamomil. &c.

Vel ℞. *ol. papav. expr.*
nucl. persic. expr. ana ʒj.

ſucci inſpiſſat verben. ℥iß.
C. ſ. q. cera f. linimentum, quo illinatur vertex, & tempora.

Sacculus poteſt fieri ex milio, ſale verbena rad. rhod.

CAPUT II.

De Affectibus Capitis, rationem turbantibus.

De PHRENITIDE & DELIRIO.

§. 1. Hactenus in præcedentibus iis doloribus capitis, quantâ fieri potuit brevitâte & nervoſitate litavimus, qui verſantur ut plurimum in & circa meninges, pericranium, & cerebri nervoſas membranas, accedamus nunc & deſcendamus ad eos morbos, qui circa ſedem *phantaſiæ* atque *memoriæ* intra *globoſam* ſcil. cerebri *compagem*, ſeu mavis in ipſo cerebro, cerebello nervoſoque genere atrociam ſuam exercent, quas inter primas tenet *noſter affectus Phrenitis dictus*, Celſo *dementia*, Avicennæ *criſis*, id eſt, *apoſtema cerebri*, nonnullis *mentis læſio*: Definiri ſeu potius rudi Minerva deſcribi ſolet, quod ſit vel cerebri vel membranarum inflammatio, febrem acutam, delirium mentiſque alienationem inducens, ut plurimum ab accenſione ſpirituum animalium, & ipſorum Regis excandeſcentia dependens.

Hoc inſaniæ genus eſt monſtrum admodum horrendum periculoſumque, adeò ut haud immeritò aprum Erymantheum vocites, cum ſæpè in ea parte generetur hic morbus, in qua Rex noſter reſidet. Fuit hæc *deſcriptio*, nunc & de diviſione aliquid monendum, vulgò verò dividunt in Phrenitidem *non veram*, & *veram*: *Non veram*, mentis alienationem ſine *cerebri apoſtemate* eſſe aſſerunt, & ſequi ut plurimum febrem *bilioſam* dictam, in qua febris ſpecie ſitis adeſt magna, ita ut linguam præ nimia ſiccitate aſperam habeant ægri; vera verò vulgò dicitur, quæ conjunctum habet apoſtema; in non vera deliria, non ſunt ita furibunda, nec ita perpetuò affligunt; quàm in hac verâ, cui equidem rei nos certè non ità nudè & crudè aſſurgere poſſumus, pro ut id emunctæ naris lector ex ſubſequentibus haurire poterit. Notandum verò hic, quod hæc mitior delirii ſpecies fiat, maximè in febribus horâ criſeos, eamque etiam nonnunquam præcedat, & tempore exacerbationis & paroxyſmi intentius & vehementius excitetur, quàm horâ ac die quietis. Veri phrenitici nunquam mentis ſunt compotes, memoriaque quaſi oſtraciſmo ejicitur, ut non duntaxat rerum quotidianarum, ſed & naturæ juſſuum obliviſcantur, prout vivis coloribus talem miſerrimum juvenem paraphreniticum depinxit *Foreſtus l.* 10. *Obſ.* 3.

PARS AFFECTA.

§. 2. Succedit diſquiſitio ſerior de parte *affecta*, qua in re & veteres in varias ſententiarum avias ruunt, & utut in una morbi circumferentia ferè conveniant, in centro tamen notabiliter diſcrepant, alii quippè ſubſtantiam cerebri, alii meninges, alii ventriculos cerebri, pro parte affecta nominant.

Helmontius his non ex aſſe annuens, hanc *dementem Ideam* circa *præcordia* eſſe ſtatuit, qui cum ſequacium turba diaphragma in carnoſa ſua parte inflammatum eſſe, ſpiritusque animales tunc eò ferri rapidius, & ſic hoc genus delirii excitari, credit.

Williſius in hoc labyrintho aliud filum Ariadneum ſecutus, globoſam cerebri compagem, uti pro phantaſiæ atque memoriæ ſede habetur, ſic pro parte affecta agnoſcit.

Sylvius ferè eandem quam agnoſcit *Williſius* ſedem phrenitidis putat.

Noſtra hæc eſt ſententia, turbas iſtas non tantum in cerebro, ſed etiam in cerebello ſede noſtri Regis, præprimis in *globoſa* cerebri parte, & ubicunque ſpiritus animales pervagantur, cieri putamus, prout id latius & accuratius, ubi de cauſa agemus, deducere licebit.

SIGNA.

§. 3. Quî verò hoſtis hic poſſit cognoſci, nunc oſtendendum: Febris autem adeſſe ſolet continua atque arida, ob ſpiritus animales à ſcoriis ſalino-ſulphureis ſine præcedente orgaſmo in cerebri compagem præcipitatis, irrita-

ritatos, ex qua & ipsa causa sunt & vigiliæ molestæ, & somnus difficilis, ab his enim particulis heterogeneis cerebro suffusis spiritus animales irritantur, & quasi ad excubias singulis momentis vocantur, unde sæpissimè ægri turbantur, è lectoque subitò interruptâ quiete exiliunt, quatenus spiritus animales furiosi nunc in hanc vel illam ruunt partem vel musculum. Respiratio in hoc affectu fit ex intervallis rarius, aliquando ea est magna, & ex imo pectore deprompta, quando scil. spiritus animales irritati, ad diaphragma vel mitius, vel impetuosius influunt; oculorum & faciei adest rubedo, ob particulas nimis volatiles sursum quasi ad caminum delatas; ex alterutro oculorum sæpe etiam fluit lachryma; oculorum venæ & arteriæ sanguine turgere conspiciuntur, ob ejusdem æstum & copiam; squalida & insolita est corporis siccitas, quasi sole exusti. Oculi ægris torvi sunt, ob nimium spirituum animalium affluxum, ac inde dependentem fibrarum inflationem, & musculi contractionem. Pulsus frequens, celer & magnus est, sitis intensa, lingua & aspera.

Adest delirium, mentisque alienatio, ita ut nihil prudenter respondeant interrogati, imò ob abolitam memoriam non sint memores, ceu servus ille Plautinus, eorum quæ dicunt aut faciunt, inde verba non aliter ac arena sine calce cohærentia, sine ordine sensuque proferunt, varia & contraria sibi imaginantur, inde modò plorant, modò cantant, modò vociferantur, *prout spiritus animales incidunt in globosam cerebri compagem & ductore, quem credimus, & verbo, præsente nota juxta illud Horatii signato*, nominamus Microcosmetorem, *in hos vel illos meatus porosque cerebri transeunt, & Ideas jam dudum factas perverso illarum motu iterum, incongruè tamen formant, ita enim fiunt perceptiones in mente, falso mentis conceptu.* Ægri quoque ferociter velut Hercules furens in omnem audaciam proclives sunt, uti de ebriis *Flaccus* ait; morbus eos in prœlia trudit inermes, variaque nugantur, floccos, quisquilias & festucas digitis colligunt, manusque tremunt. Urina in hoc affectu esse solet flammea atque tenuis, sæpe alba, non quidem ob raptum bilis ad cerebrum, uti veterum chorus falsò supponit, sed quia scoriæ supra descriptæ, sulphureæ scil. non ritè sero incoquuntur aut assimilantur, sed in sanguine remanent, & cum eo ad cerebrum transferuntur unde non potest non fieri, quin tinctura & tinctore absente urina reddatur *alba*, quæ quidem majoris est perniciei nota, consentiente etiam *Helmontio* dicente, *urina clara non tincta prædicat futurum delirium.* Febris ergò cum delirio continuo est signum pathognomonicum *phrenitidis*, sed cum hoc grano salis, si nempe delirium sit *continuum*; delirium enim simplex nos appellamus, quod durante febre percipitur, & eâ cessante, etiam evanescit, si verò terminos excedat, & diutius duret cum delirio intensiore, tunc infallibili conjectura concludere licet, subesse *phrenitidem*, quod & certius est, quando semper medicamenta potumque communem avidius, & quasi Tantalus sitiens ingurgitent ægri, & urinam habeant suppressam, spiritibus animalibus scil. ita perturbatis, ut officio suo janitorio defungi obliviscantur.

Transeundum nunc ad id, quod vel palmarium, vel inter palmaria est in hoc morbo, nempe ad *causam*, ex cujus accurata cognitione *cura* procul dubio dependet.

Veteres verò quibus ratione temporis prioritas debetur, modò ex *sanguine exuperante*, & in cerebrum violentius effuso, modò à bile *efferata*, & inflammationem insignem in cerebro, vel ejus meningibus excitante, modò à *bile adusta* vel in cerebrum, vel in diaphragma delata, hujus affectus causam deducunt; si à tali sanguine evasato fit, tunc ægrotantes cum risu insanire, minus delirare & febricitare dicunt; si verò *à bile adusta* oriatur hoc malum, tunc valdè ægros furere statuunt, ut vinculis injectis detineri debeant.

Quibus vero totum cerebrum vel à quovis humore inflammatum dicunt, ratiocinationem ex asse perire; quibus autem anterior tantum cerebri pars inflammatione laboret, eos in imaginando magis, quam in ratiocinando aberra-

errare; quibus verò postica tantum pars est affecta, illis memoriam maximè labefactari putant. Qui veteres, prout nescio quid monstri tribuunt *vaporibus* in aliis causis, sic & hic culpant vapores aridos ad cerebri arcem delatos, & spiritus animales perturbantes.

Hactenus Veterum placita vidimus, pergendum nunc ad *Paracelsum*. Is verò in castigandis hujus affectus causis varius est, ut meritò dicas, quo teneam nodo mutantem *Protea* vultus; causam proximam esse statuit, *Mercurium siccum trino calore sublimatum, lib. 2. de Orig. morb. ex prim. trib. subst. c.* 4. Qui *Mercurius* juxta ipsum elevatus primò quidem calore virtutis *digestivæ*, deinde calore *exercitii*, & tertiò calore *astrorum*. Sicut enim calore solis plures res accendi possunt, ita Mercurii spiritus, vel cum sulphure, vel seorsim facile accenditur, sicut vinum in magna quantitate sumptum *Mercurium* ignis instar exaltat. *Phrenitis* igitur Paracelso est, morbus *Mercurialis* in liquoribus existens, & quidem *sublimatio*, quæ fit à calore interno & externo. *Lib.* 10. §... Etiam morbum hunc & alias insaniæ species generari dicit, ex oppilatione spiritus vitæ, qui ad cerebrum transit, obstruitur, hinc enim in cerebro putrefactionem & exulcerationem oriri contendit. *l. v.* 3. *porum. de orig. morb. ex Tartar.* Extra cerebrum in regione ventriculi generari *Tartarum*, ex quo phrenesis, *Mania* oriantur. *Sic* & Lib. 2. §. 2. de *morb.* vermem qui piam & duram transfoderat matrem, phrenesin excitâsse memorat.

Accedat *Helmontius* noster, per ignem Philosophus, ad ignem hunc, qui de febr. n. 13. p. m. 98. *Scoriam* quandam ad præcordiales venas ferri dicit, indeque delirium oriri statuit, addens, delirii & amentiæ sagittatorem habitare in præcordiis, & ad partes suas *Hippocratem* obtorto quasi collo rapit ita loquentem. *cui vena in hypochondrio fortiter pulsat, is mox mente alienatur*, hinc in scholis (pergit Helmontius,) passio vocatur hæc hypochondriaca, adjungens non rara esse deliria ridicula & ferocia, quæ juxta veneni sortem varient.

Willisius Anglorum illud Medicorum decus delirium excitari statuit, dum spiritus animales aut nimis irritentur, aut in confusionem agantur, & huc illuc intra globosam cerebri compagem, ubi phantasiæ & memoriæ sedem putat, tumultuosè ferantur, indeque phantasmata varia excitentur, & notiones confusæ oriantur, & dum in nostro cerebro, ex Willisianorum urna spiritus omnes simul exiliunt, & œstro perciti cogitationes multiplices variasque cient, & hinc fluit, quod modò in hæc modo in illa organa delati, vel loquelam absurdam, vel gestus alios incongruos excitare necessariò debeant, furorem hunc primitias suas nonnisi aliquando in sanguine, aliquando vel in spiritibus animalibus exteris in nervoso genere consitis; ait à *sanguine* hunc affectum generari, probat per febres ardentes, in quibus ille nimium effervescit, in qua effervescentia præternaturali particulæ heterogeneæ sylvestres mediante spumosa sanguinis rarefactione cerebri poros subeunt, spiritusque exagitant, & tumultuari faciunt. Probat quoque per *ebrietatem* delirium inferentem, ubi id genus particulæ & quidem indomitæ cerebro ingeruntur, & hunc affectum tristem excitant. Nec prædictus *nobilissimus Author* à causarum classe excludit *miasmata maligna*, (uti videmus in variolis, morbillis, febribus malignis, peste,) ad poros cerebri delata, quæ itidem spiritus animales tumultuari faciunt, & phrenesin inducunt, eandem ob rationem jam dictam idem probat, *solanum*, *mandragoram*, aliasque *plantas venenosas*, & *venena* alia facilè hunc affectum deterrimum efficere posse. Uti verò *celeberrimus Willisius* hactenus probavit à *spirituum animalium impetuoso impetu* hunc affectum generari, sic & è contrario eundem descendere à *spirituum animalium penuriâ*, idque hoc argumento evincere conatur, quod agonizantes, item qui longis vigiliis, hæmorrhagiis, inediâ macerantur. Præter has causas etiam casus est, ubi malum hoc oritur *sanguine insonte*, quando scil. spiritus animales excubias agentes duntaxat inordinationem in sese, ex quacunque causa externa patiuntur,

quod

quod probat per hystericos, aliosque spasmodicos affectus motusque. Sed hoc spicilegium nobis sufficiat loco messis uberrimæ, quæ in ipsius authoris agro reperitur.

§. 8. Nunc & *Sylvii* pharetra erit paucissimis excutienda, qui causam hujus mali à *bile acriore volatilioreque* deducit, vel simili humore *sale volatili* & acri constante, partique spirituosæ sese admiscente, atque ipsis spiritibus animalibus negotium facessente. A quibus lædi modò *imaginationem*, modò *memoriam*, modò *phantasiam*, & ita delirium excitari posse affirmat, ceu latius ex ipso Authore videre licet.

§. 9. N*obilissimus des Cartes*, & qui ei assurgunt per brevem furorem delirium explicant, quo durante homines absurda mente volvunt, lingua loquuntur, aguntque. Aliquando ergò hunc affectum oriri putant à *sanguine* nimis *fervido*, & acutis aliisque pessimi furfuris particulis referto, cerebrique porulos, ejusdemque membranas ingrediente & quandoque accendente, indeq; *inflammationem* deducunt, quam fieri dicunt, quoties corpuscula triangularia incidunt in poros rotundos, & tunc quilibet porus ita formatus tria juxta se relinquit spatiola propter trinam superficiem, ad quæ replenda *materia* quædam *subtilis*, quam *Cartesius* fingit, copiosius influit, à cujus influxu partes humoresq; commoventur & turbantur, inde oriri hanc *inflammationem* contendunt, nec dubitant etiam cum aliis *mixtione & motu* spiritus animales peccare, imprimis si sint subtiliores, magisque agitati, tunc enim (sic illi ajunt) Ideas alias efformant, & *glandula pinealis* officio suo haud fungi potest, quia ei spiritus animales non obediunt, sed ut milites fugitivi & immorigeri nullo mandato parent, sed huc illuc discurrunt aufugiuntque; anima enim judicat secundum motus allatos, igitur in perturbatione spirituum animalium nulli certi ac ordinarii adferuntur motus, ergò nullæ ordinariæ cogitationes adesse possunt. *Materiam* illam *subtilem* multum conferre, *Cartesiani* inde probant quod homines maximè, uti & *canes* tempore æstivo, inprimis verò diebus canicularibus tunc temporis subtili hac materia copiosius influente; hoc morbo infestantur, & sanguis & spiritus animales ceu fomes tunc facilius accenduntur, unde non potest non fieri, quin motus eorum pervertantur.

§. 10. Hæc aliorum, ista nostra est sententia, quam ita explicamus: Quemadmodum Imperatoris illud monstrum *Nero* furibundo ardore Romanas ædes accendit, indeque maximas turbas excitavit, sic & hic noster supra memoratus *Micro-Cosmetor* fit Cosmetorges, hoc est Rex iræ, spiritus animales accendit, eosdem turbatos huc & illuc agit, qui ita ob furorem Domini dispersi hos vel illos cerebri poros aperiunt, & qua datâ portâ ruunt, hincque deliria orta credimus.

Pannus verò ruber, qui hunc Regem velut boves in furorem agit, est sanguis nimis effervescens, & scoriis sulphureis refertus, ad sacram hujus *Regis* dixerim an *Tyranni* aulam delatus, uti conspicimus quotidie in *febribus*, in quibus Spiritus simul existunt acres; quamdiu enim spiritus hi constant partibus oleosis, paucis acribus & aquosis harmonicè conspirantibus, tamdiu manent pacifici, neque mutationes fiunt; quamprimum verò in spiritibus prædominantur præter naturam acres particulæ, è vestigio excessus sequuntur, qui etiam Regem nostrum *Cosmetorgen* in globosa parte cerebri tamquam in metropoli sua residentem ostendunt, adque iram commovent. Duos enim phreneticos aperuimus, ubi ne minimam quidem vel sanguinis vel alius humoris biliosi evasationem, vel inflammationem meningum, vel *Apostema* offendere licuit, & è contrario alios vidimus, quibus sordida in cerebro fuere vulnera, attamen absque ullo delirio ad Libitinæ regna transivere. Quare planè non dubitamus quascumvis *scorias* sulphureas, acres, salinas, acutas, aliasque vel in febribus tum intermittentibus, tum continuis & malignis ortas, vel à vino nimio, aliisque *cardiacis* calidioribus intempestivè usurpatis, & sanguini spiritibusque illatas, vel à quovis veneno allatas duntaxat, *Regem* nostrum ob hæc incon-

grum irritare posse; quippe hæc ei, ut juxta illud *Horatii, sordida mappa corrugant nares*, quo ipso spiritus ancillantes cerebri claustra rumpunt, & in cerebri poros hinc inde tamquam pœnam metuentes fugam sumunt; sic aliquando quoque spiritus animales tantum peccant op Regis sui superbiam, qui tunc tamquam *Pyrgopolinices* Plautinus quasi ventis panniculam tectoriam spiritus animales abigit. Herbas venenosas posse hunc morbum excitare ex plurimis constat exemplis. Sic & nos vidimus circa *Limburgum* in pago *Lindheim* dicto, Patrem familias cum filio & duabus puellis ab esu cicutariæ, quam loco cerefolii comederant, tam deliros factos, ut nihil potuerint loqui nisi absurda, saltabantque & per domum discurrebant & mirè gesticulabantur, haud dubiè nostro *Imperatore*, cum militibus suis spiritibus animalibus, ob particulas venenosas, in furorem verso.

Cur verò in agonizantibus aliisque debilitatis & senio & viribus fractis hominibus malum hoc oriatur, ejus rei ratio hæc est, quod Rex noster nihil non moliatur milites suos, hoc est, spiritus animales, ad stationes suas ablegandos; cum verò spiritus animales, imperio quamtum licet pariturі, partes remotas ferè dereliquerint, adhuc ultimam suam in cerebro exerunt vim, & sic confusi facti, & virium suarum debilitatarum haud ignari, & jam ultima adesse videntes extremum tentant in extravagando, inde poros aperiunt insolitos, deliriaque excitant, quod & observare licet in gangræna, in membro quodam externo delirium acciente. Spiritus enim animales, tunc temporis fugam tentant, quia plures eorum jam internecioni dati sunt, & receptaculum cerebrum quærunt, in quo confusi & perturbati continentur, perinde ut milites præsidiarii, qui vallo extremo per vim hostilem pulsi, ad ipsum munimentum se se nullo ordine, nullo imperio recipiunt, unde non potest non fieri, quin & catarractas fortè obstantes vel sudes præustas perrumpant, & cuncta turbent. Hic notandum venit, quod febris non producat delirium, sed simul producatur ab eadem causa.

Judicium hic non laborat, quamvis anima absurda & absona effecta in corpore producat. Nam cum phreneticus de jurgiis loquitur, judicium ipsi non laborat, nam reverà animæ tales ideæ repræsentantur, ut de jurgiis necessariò cogitare debeat, sed tantùm in hoc errat, quod putat ipsas ideas sibi repræsentari à causa externa præsente.

Oculi quoque sæpe levi in affectu lachrymantur, quia ob sanguinis & seri motum nimium plus seri ad glandulas lachrymales defertur, quam commodè ab iis revehi per vasa sua possit, quare tum necessariò extra corpus propelli debet sub forma lachrymarum, & quod oculi lachrymantur tantum est huic morbo accidentale.

Sæpe & tremor observatur, quia tum ob motum sanguinis & spirituum nimium valvulis vis fit, & quodammodo motitantur, & hinc spiritus ab uno musculo in alium fortius influunt.

Hic adest oris ariditas, quæ à duabus dependet causis, cùm serum & omnes partes aqueæ sanguinis per habitum corporis, vel per alias vias magna copia extra corpus protruduntur, ita ut lympha non fluat ad os & gulam eam humectandam, quod tum in nobis sensum ariditatis, & hinc sitim efficit, quæ sitis potu potest restringi.

Si verò oris ariditas producitur cum glandulæ salivales sunt obstructæ, ita ut nihil vel parum salivæ secretæ ad os mittatur, sitis potu non tollitur, sed augetur, quia obstructionem auget, sed tum est obstructio reseranda.

PROGNOSIS.

§. 11. Hæc causa fuit, nunc lampada habet *Prognosis*. Acutissimus periculosissimusque est affectus, brevique intra septem scil. dies occidit, nisi promptè succurratur, præsertim verò phrenitis illa est pessimi moris, ubi urinæ albæ sunt & perspicuæ, teste *Hippocrate* l. 4. aph. 72. continuę vigiliæ atq; dementia diutius persistens sæpè exitialia in hoc affectu signa sunt. Ubi delirium somnus sedat, res salva erit. Vomitus biliosus & virulentus nigerrimusque pessima est hedera & tristis prodromus mortis, eos enim celerrimè mori testatur *divinus Cous noster*. Desipientiæ autem, quæ

cum

cum risu fiunt, minus periculosæ sunt, quæ verò cum studio & audacia, periculosiores sunt. Phrenitis quæ cum hectica vel corpore sicco & calidiore conjuncta est, vix vel nullam recipit curationem, quia spiritus animales in tali corpore existunt acriores. Ex viribus quoque majus vel minus periculum metuendum est. Si phrenesis sæpius remittat, ac plura habeat intervalla, id melius est, ac si sit continua. Juvenes etiam facilius hoc morbo levantur quàm senes, perinde ut hi sępius infestantur ac senes, habent enim juvenes sanguinem calidiorem & fervidiorem, ideoque ipsorum *Microcosmetor* est ferocior & planè ei accidit, quod alibi de se *Horatius* ait: *Non ego hæc tulissem calidus juventæ consule Blanco*. Sunt quoque milites ejus spiritus scil. animales ita dispositi, ut sicut & ipse *Rex* iis crabrones facillimè irritentur, ut meritò & hic sibi locum vindicet tritum proverbium; *Qualis Rex, talis grex*. Senes habent Microcosmetorem placidiorem & spiritus animales non ita irascibiles. Alvi excreta si sint subalba, malum est, quia obstructionem in ductu choledocho indicat, quare bilis non ad intestina, ad fęces tingendas, sed potius ad regium solium movetur.

Rubra quoque dejectio mala est, quia propter nimium æstum & calorem omnia magis adusta significat, vel propter sanguinem sibi admixtum. Floccos & festucas in hoc affectu carpere, est sæpe initium stultitiæ & fatuitatis.

Urina quando pallet & clarescit malum signum, non quod bilis rapiatur ad caput, uti vulgus credit, sed quod pori renum sint obstructi, ita ut humor tingens eos permeare nequeat.

Horror & rigor pessima hedera sunt, quia defectum spirituum & obstructionem nervorum denotant. Huc quoque spectant aphorismi Hipp. s. 6. aph. 11, hæmorrhoides enim prosunt quia evacuant, nam evacuatio prodest. Item s. 3. aph. 30. itidem 7. 12. quia morbus magnus supervenit magno. Si à vino aliisque cardiacis calidioribus oriatur malum, & in febri per sudorem aut urinam crisis ritè facta fuerit, non ita periculosę aleę res est, sed facile curari potest. Si verò spiritus animales (eorum licet incendio cessante) idolem vitiosam contrahant, & inde cerebri meatus & pori pervertantur, desipientia non rarò perpetua succedit, id nobiscum observante *Thoma Willisio* celeberrimo.

CURA DIÆTETICA.

§. 12. Hæc quæ diximus ad hostem in suo latibulo explorandum faciunt, illa verò quæ sequuntur ad eum fugandum, uti enim in reliquis, sic & in hoc morbo curando, *victus ratio* ante omnia observanda est, quæ consistit *in sex rebus non naturalibus*, filiis medicorum ita vulgò dictis.

1. Aëre, qui sit temperatus & purus ad frigidum inclinans; vitetur contra calidior & siccior, *materia* enim *subtilis* ad mentem *Cartesii* tunc temporis hominum ad hoc malum vergentium spiritus animales irritare potest, sub *cane* enim & tunc regnante aëre calidiore fiunt sæpissime phrenitides. In afflictis etiam absit varietas picturarum, ne Cosmetorges offendatur.

Succedit 2. *cibus*, quem præscribimus humectantem refrigerantemque, quales sunt cremor ptisanæ, hordeum excorticatum & coctum, lactuca, endivia, spinachia, & id genus alia, quæ jusculis incoquantur & ægro exhibeantur, moderatus quoque ex aurea mediocritate ciborum observetur usus. Uti enim immodica copia malum auget, sic inedia nimia vires plurimum prosternit, & spiritus animales ad fugam cogit. Morbo declinante offerri possunt pisces saxatiles, truttæ, percæ, &c. vitentur omnia acria, calida aromata, quæ Cosmetorgen ad iram commovent, & sanguinem spiritusque animales accendunt.

Potus sit aqua hordeacea spiritu vitrioli acuata, prosunt quoque varii julepi ex aquis destillatis & syrupis acidis, ut & decocta tamarindorum, vel acidulæ Döningsteinenses nitrosæ. Omnia spirituosa, calidioraque, sive sit vinum generosum, sive spiritus vini, sive aliæ aquæ cordiales calidiores, angue pejus fugienda sunt, dici enim haud potest, quam valdè his *Cosmetorges noster* irascatur.

Sequitur nunc 3. *Motus*, qui fit moderatus, nimius & inordinatus summoperè vitandus ac potius quies imperanda: *Frictiones* partium infernarum ad spiritus animales leniendos, eo præsertim tempore quo symptomata magis erunt propitia, sunt instituendæ.

4. Somnus maximoperè conciliandus & procurandus est, mirificè enim *hoc Cosmetorges* placatur, & uti alibi *Horatius*: *mactatâ hac venit lenior hostia.* Spiritus quoque animales conciliato somno suo *Regi* obedientes fiunt & concordes, quo non secuto, medicamentis tum internè sumptis narcoticis, tum externè applicatis, topicis scil. anodynis adhibitis, *is* excitandus est, unde certò fluit *vigilias* velut causas iræ satellitum vitandas esse.

5. Excrementa alvi & vesicæ sint naturæ congrua, alias crebrò sollicitanda: ægri etiam sunt monendi & matulâ oblatâ rogandi, ut urinam reddant, cum *Cosmetorges* à spiritibus animalibus quasi derelictus non possit illos ablegare ad stationes suas, nempe musculos vesicæ, solicitandos.

6. Animi pathemata sunto gratissima, amicissimi itaque homines & in quos maximè propensus est æger, advocandi sunt, quippe hi ut cythara *Davidis* pessimum hunc hostem placant. Animi perturbationes verò vehementiores quæcunque, inprimis *Ira*, &c. ut marinos nauta scopulos fugit, fugiendæ sunt, & facili marte colligi ratio potest, quod his *Microcosmetor noster* provocetur, & ultioni inhians, unde in spiritus suos debacchatur. Amor etiam hic vitandus est summoperè, quippe de *amore* valet illud *Poetæ*: *quid non mortalia pectora cogit.* Nos duos novimus Juvenes, qui amore puellarum ardentes, cum spe exciderant & non--*Cecidit in* casses *præda petita suos*, in phrenitidem, Aphrodisiam ita dictam, inciderunt, & se Reges esse miseri putabant, & de talibus vide quoque *Ephem. nostr. Ann.* VI. *&* VII. *Obs.* 54.

Pergamus nunc ex lege methodi nostræ ad curam ex pharmaceutica desumptam, & quidem ad mentem *Veterum*, qui ob metum inflammationis & subsequentis apostematis statim ab initio ad venæsectionem confugiunt, deinde & alvum clysteribus laxum servant, eodemque tempore humores & sanguinem ad caput ruentia arcere tentant *repellentibus* ita dictis medicamentis, quæ ipsis sunt oxyrrhodinum ex aqua rosacea, aceto & oleo rosato; hæc & id genus alia frigida panno excepta, frigidè collo, sincipiti, capitique admovere sæpiusque repetere præcipiunt.

In eundem finem & *embrocationes* Veteres instituunt ex decocto scil. sem. papav. alb. hyoscyam. ff. nymphææ, violarum, rosarum, & ex succo plantaginis, lactucæ, sempervivi, &c. petitas quoque laneas in hisce aliisque liquoribus infundunt, sincipitique admovent, sibi persuadentes hæc vapores humoresque calidiores arcere, incrassare & refrigerare. Unguenta alabastrin. popul. quoque temporibus applicanda suadent. *Cucurbitulas* cum *scarificatione*, si aliquam ob causam venæsectio prætermissa fuerit, partibus nempe capiti subjectis, vicinisque, ut humoris impetus sistatur, (sic illi loquuntur) applicare jubent. Dein ut sanguinis feruor nonnihil temperetur, *serapium* conveniens, quod somnum etiam allicere potest, adhibent. Sedatis aliquomodo humoribus & opiatis, cogitationes eò dirigunt, ut reliquiæ acres in humoribus latentes, quæ remanent, *purgantibus* educantur, quæ purgantia in causa *biliosa* & sanguinea ipsis sunt elect. de succ. rosar. diaprunum sol. syr. ros. pil. aureæ, trochisci de rhabarbaro, cassia recenter extracta, manna, rhabarbarum in aqua endiviæ infusum. In causa verò melancholica ubi atra bilis ipsis abundare dicitur, paulo fortioribus purgantibus utuntur, extracto scil. hellebori, & foliorum sennæ &c.

Postea *frictionibus* partiumque extremarum *ligaturis*, nec non lotionibus eosdem humores à capite avertere conantur. *Avertentia* sunt etiam venæsectio, clysteres, sanguisugæ fronti temporibusque applicatæ. Lotiones quoque pedum manuumque ex decocto lactucæ, violarum, plantaginis, &c. instituunt. Cerebrum dein roborant *roborantibus* ipsis dictis. Illa sunt diamargariton frigidum, syrupus granatorum, conserva violarum, flor. nymph. bu-

bugloff. &c. Balnea aquæ dulcis & *irrigationes* capitis ex violis, lactuca, florib. nymphææ haud negligunt. Pulmonem arietis, aut ejusdem hepar, aut catulum, aut caponem, aut gallinam, aliaque animalia exentarata per medium discissa & adhuc calentia capiti raso applicant imponuntque. Sitim maximè hoc in affectu molestam & ferè Tantaleam sedant succo ribium ad unciam unam & plures cum decocto convenienti ægro exhibito. Somnumque anodynis & opiatis conciliant; nimium verò horum usum, ne in lethargum transeat hic affectus, rejiciunt. Si quoque urina supprimatur, diureticis & sacculis appropriatis super pubem applicatis eam provocant, & vires ubivis respiciunt. Omnia verò remedia *veterum Practicorum* hic apponere res est Herculei laboris, & non nostri, qui brevitate nos addiximus.

Sequitur nunc curatio ex *Paracelsi* formula desumpta, quæ consistit communiter in his tribus, ut primò sublimatio Mercurii auferatur; secundò obstructio tollatur; & tertiò spiritus animales fracti roborentur restaurenturque. Primo scopo satisfaciunt non duntaxat refrigerantia, sed & anodyna, quæ vi suâ stupefactivâ spiritus ferocientes deliniunt & coagulant. *Laudanum* ergò inventum scil. suum à granis trib. ad ʒ. exhibitum magni facit, quo & Principem Germanum hoc morbo afflictum ad sanitatem mentis & corporis restitutum fertur, alii ex ipsius tamen secta laudanum minerale seu metallicum, alii laudanum sine opio ex sulphure vitrioli alteri præferunt. Secundo scopo satisfaciunt ex ipsius authoris authoritate spiritus vitrioli, imprimis philosophicus arcanum vitrioli, extr. hellebori, sal urinę, spiritus nitri, El. antimon. Parac. &c. Ad confortationem cerebri, ut tertio loco positæ indicationi satisfiat, commendat *Paracelsus* aquam seu liquorem *viridem*, tincturam cœruleam argenti, seu tincturam lunæ, essentiam topazii, saphiri, smaragdi, oleum succini, &c. Aliorum Chymicorum antiphrenetica præcipua (omnia enim quis referre poterit?) medicamenta sunt tinctura vera auri absque corrosivis parata menstruis, à guttis tribus ad sex cotidie exhibita, tinctura coralliorum, oleum & sal margaritarum, item spiritus camphoræ in aqua rosacea exhibitus, magisterium tartari in aqua hirundinum cum castoreo exhibitum, & plura alia quæ apud authores Chymicos legi merentur.

Sequitur *Helmontius*, qui delirii remedium non capiti applicandum putat, quia delirii & amentiarum sagittatorem habitare in pręcordiis credit, siquidem id semper esset ad posterius, ad tela vibrata, non autem ad sagittatorem medelam applicuisse, eâdem stultitiâ, qua canis quidam lapides jactos non jaculatorem mordere solet; suadet ergò hoc in morbo immersionem ægri in aquam frigidam, & quod securius, sulphur vitrioli philosoph. narcoticum soporificum, ut in omnibus mentis alienationibus, sic & in hac phrenitide summoperè extollit.

Willisius medicinæ, ut sic dixerim, Monarcha, in phrenitidis therapeja duo præcipuè respicienda esse præcipit, febrem scil. & tumorem. Sanguinis ergò incendium sive effervescentia à quacunque etiam causa orta confestim sistenda & sedanda est, spiritus quoque animales excandescentes demulcendi & extinguendi. Eapropter statim venæsectionem celebrandam, & si vires permittant, (nihil enim sanguinis flammam magis diminuit, quam dicta venæsectio) crebrius illam repetendam esse censet: quę autem juxta authorem instituenda vel in brachio, vel in manu, vel in crure, vel in fronte; nec *ille* rejicit arteriotomiam, hirudines, cucurbitulasque, commendans & clysterum usum inprimis ad præcavendos materię febrilis è visceribus in caput raptus & affluxus. Inter *purgantia*, vomitoria & chathartica fortiora, quippe vires prosternentia proscribit, *lenitiva* & *minorantia* pro re nata concedens. Cataplasmatum ex ruta, verbena, radice bryonię, florib. papav. err. cum sapone pedibus applicatorum vires deprædicat, nec minores adscribit vires Julapiis & decoctis refrigerantibus, ad æstum sanguinis sistendum. Quod si prędicta nihil efficiant ad *hypnoticorum* & *narcoticorum* usum moderatum tamen confugiendum censet, ast cautè cum his mercandum esse præcipit,

cipit, ne materia morbifica cerebro jam suffusa, magis & intimius illi infigatur, sæpius tamen cum fructu exhibuisse refert, *laudanum suum liquidum* cum sale tartari & succo cydoniorum paratum, vel per se, vel in convenienti liquore dosique.

Hunc in finem & applicare jubet externa epithemata *soporifera* temporibus sincipitique ad somnum procurandum; prout eidem scopo inserviunt *agni* aut *vervecis* pulmones calentes, vel columbæ, vel pulli discissi capitique impositi; conveniunt quoque *sedum majus* cum lacte muliebri confusum sincipitique applicatum, quod cataplasma admodum conducere scribit. Hæc tamen omnia hac lege atque omine tentanda sunt, ut virium conservandarum ratio habeatur, cæteroquin enim, prout ex ipso veritatis tripode ait author, laterem lavabis atque oleum & operam perdes, si ægrum scil. spiritibus animalibus omnibus defraudaveris, indeque in te quadret illud tritum: *tollere scit morbos*, sed quomodo? *tollit & ægros*.

Ad vires ergò conservandas *tincturam coralliorum* ad guttas 20. bis vel ter in die in mixtura appropriata cardiaca scilicet exhibendam putat.

Sylvius Lugdunensis ille Hippocrates ad bilem acriorem, ut plurimum delirium excitantem, sanguinisque consistentiam naturalem infirmantem, vitæque fundamenta quandoque destruentem & labefactantem corrigendam utitur sequenti præsertim mixtura, quam ex ipsius authoris fonte depromere, & hic apponere libuit:

℞. *Diascord. Fracastor.* ʒ ij.
Confect. Hyacinth. ʒ. j.
Syr. papav. alb. ℥ j.
Aq. plantaginis ℥ ij.
fœnicul. ℥ j. *M.*

quam mixturam cochleatim, & per intervalla brevia usurpandum vult. In hoc casu quoque venam secandam esse præcipit.

Diæretica quoque remedia acriori temperandæ bili convenientia ad partes vocat, & commendat *aërem* ad frigiditatem blandam vergentem, alimenta subpinguia, hordeacea, amygdalina, vel emulsiones ex ipsis paratas, quia hæc particulas bilis acrioris obtundunt, leniuntque. Eundem habere effectum *gelatinam* ex carnibus junioribus inquit, ob eandem rationem, quia bilis acrimoniam demulcet, obtunditque; cerevisiam tenuem ex hordeo præsertim coctam ptisanasque ex eodem & radice glycirrhyzæ, passulis minoribus & majoribus excorticatis paratas admodum deprædicat, quorum jam dictorum ope temperatur, & corrigitur materia peccans; bilis nempe acrimonia, quietem quoque tum corpori, tum animo dictatoriè imperat; hilaritatem etiam & mœrorem, sed levem, multum hoc in affectu conferre autumat.

Cartesius & ejus Pulli ad deliria mitiganda, furores leniendos, sanguinem tumultuantem, spiritusque animales excandescentes, à particulis inprimis malè figuratis & accedente simul *materia subtili* excitatos, *opiata* commendant, quippe quæ hos spiritus animales furentes simul ad quietem compellunt, visco quasi nervos obstruunt & conglutinant, acresque particulas, quæ nervorum fibras ac ramulos ita discindunt, ut fibræ quæ antea instar chordarum erant tensæ, resiliant ac in cincinnatos quosdam globulos aut circulos convolvantur, demulcent, qui prædicti globuli nervorum viis objecti allabentes spiritus intercludunt, adeò ut ad partes corporis ferri, & munera sua ordinaria obire nequeant. Prædicti Cartesiani & *præcipitantia*, quæ ab aliis *refrigerantia* vulgò dicuntur, magnifaciunt, ex. gr. nitrum perlatum, quod in aqua dissolutum summè prodest, quia spiritus & sanguinem figit & simul deobstruit; acetum destillatum, antimonium diaphoreticum, omniaque ponderosa & gravia, ut sunt margaritæ, corallia, testacea quæcunque, omnia martiata, creta, bolus, quæ omnia obicem spiritibus animalibus ponunt, & sanguinis motum retardant, quò minus hi possunt excurrere, in quem finem, & quæ diximus *opiata* maximoperè suadet.

Nostrum si rogites votum, hoc tale erit in curatione præter Diæteticam curam ex præcedentibus colligendam. Omni opera & studio anni-

annitendum est, ut *Cosmetorges irâ percitus deliniatur; dein spiritus animales ab ipso ad fugam quasi missi, atque furore ita perciti, ut instar rebellium sint*, iterum compescantur. Quibus binis scopis satisfacit venæ & arteriæ sectio vel in brachio, vel in fronte, vel melius in temporibus instituta, quia sanguis motu & subtilitate peccat; quâ arteriotomiâ lanionem aliquem Dizensem *phreniticum* sine ullo alio remedio feliciter curavimus; vulnere arteriæ per emplastrum commune ex pilis leporinis & albumine ovorum paratum, vel per nostrum liquorem stypticum obligato, mirum dictu, quantum militantes spiritus animales quasi commeatu prohibiti, & rebellibus extinctis Domino supplices fiant, & ad priora obsequia sese faciles sistant. Inter reliqua *chirurgica* pro re nata, haud neligenda volumus sequentia: nempe hirudines, curcurbitulas scarificatas, quibus ut diximus ferocientes spiritus animales subduci possunt.

Infusionem variorum liquorum in venas hominum, inprimis opiatorum, essentiæ scil: anodynæ *Zuelferi*, &c. et transfusionem sanguinis vel humani, vel vitulini, vel agnini in venas ægrorum magni facimus, his enim quasi donativo seu annona placantur spiritus animales. *Vesicatoria* quoque non displicent, cum per hæc particulæ acres ut plurimum Cosmetorgen & spiritus animales offendentes evocentur eliminenturque, in quem finem & *frictiones* & *ligaturæ* extremarum partium, *balnea* pedumque *lotiones* adhiberi possunt. Ita Juvenem ex amoris œstro phreneticum, & ita aridum ut vix ossibus hæreret, *balneo aquæ dulcis* restitutum Ephemerides nostræ memorant.

Hæc sunt Chrirurgica. Paucis nunc videamus illa, quæ ex Gazophylacio pharmaceutico depromi solent. *Clysteres* ergò *refrigerantes*, emollientes & laxantes, (quia in omnibus morbis acutis fortiora purgantia nocent, quatenus motum sanguinis, & spiritum adaugent,) vulgò ità dicti, injiciendi sunt; dein si particulæ inprimis sulphureæ abundent, quæ non facilè obediunt catharticis fortioribus, quibus & ipsis *Cosmetorges* magis magisque irritatur, & spiritus animales efferantur. *Mitiora lenientia* eligenda esse author essem, nempe hæc: decoctum tamarindorum, hordei, cum passulis & radicibus acetosæ, additio saporis gratiâ, vel syrupo papaveris erratici, vel berberum, vel acetosellæ, &c. quæ omnia id efficiunt, ut, cum *Cæsare* sæpè gloriari liceat, *veni, vidi, vici*. Ad *Cosmetorgen* irâ quasi excandescentem demulcendum, spirituumque animalium furorem sedandum conducunt etiam *aquea* & *acida*, hæc enim serum restaurant, cujus inopiâ quasi nauseabundus Rex noster redditur. Sunt vero illa aqua endiviæ, plantaginis, acetosæ, serum lactis, Julapia varia, &c.

Inter *acida* excellunt succus citri, granatorum acidorum, acetosæ; spiritus minerales acidi, vitrioli; Clyssus mineralis antimonii; phlegma vitrioli; tinctura rosarum, 4. florum cordialium, &c.

Nitrosa quoque, quæ & ipsa nomen habent inter *acida*, æstum inprimis sanguinis temperant, & *Ducem* cum militibus placant, ne hi palabundi fiant, verbi causa, nitrum antimoniatum, perlatum, &c. Acidulæ Dönningsteinenses, &c.

Terrea quoque in eundem finem adhibenda, quia *præcipitando* fugant hostes *Regi nostro* inimicos, quibus ipse, ut olim viso Clyto Alexander temulentus, ad iram prosilit, & hæc sunt *Corallia*, perlæ, *lapides quinque pretiosi*, conchæ, unicornu & ferè omnia ponderosa. In juniorum & eorum, qui juxta proverbium sine cortice natare nondum possunt, gratiam, sequentes in scenam formulas producimus:

℞. *Aq. Endiv.*
Acetosell. ana ℥iij.
Plantaginis ℥iß.
Spir. nitri. gr. xxx.
Syr. papav. err. ℥j. *M. f. Julepus.* *Vel*

℞. *Sem. 4 frig. maj. ana* ʒj.
Papav. alb. ℥iß.
C. Aq. Endiv.
Prunell. lactuc. ana q. v.
F. Emulsio addenda in fine corall. præparat. ʒj.

De-

Decoctum cynosbati à quibusdam laudatur.

Vel

℞. *Lap. prunell.* ℥iß. (*vel nitri antimon.*) C. C. *usti* ℥ ß. M.

Hujus pulveris indatur aliquid sero lactis, vel potui ordinario. Prosunt & tinctura rosar. violar. essentia anagallid. comp. minera Saturni, &c.

Hisce verò nobilioribus medicamentis præter spem frustrà tentatis ad *opiata* tanquam ad anchoram sacram confugiendum, quæ vix, ut verè dixerim, ne vix quidem fefellerunt, quippe *Cosmetorgen* inordinato imperio peccantem ad mitiora consilia compellunt, viribus defectam naturam reficiunt, & eadem opera consumptam placida quiete refocillant, vel lympham ferocientem, vel massam sanguineam nimium effervescentem placant, spiritus quoque animales concitatiores ad quietem, & ad prius jugum reducunt. In specie verò de opiatis monela, quoad Phrenitidem ex febre ortam, hæc adjicienda fuit, quod febre adhuc rerum potiente illa non ita certa sint, neque destinatum Medico scopum exactè feriant, utut opportunè in declinatione morbi adhibita, præclaros effectus edant, observante nobiscum expertissimo *Sydenham* in libello *Æsculapii bibliotheca dignissimo, de Febribus*, &c. et hostem ad fugam vergentem, citius ad internecionem delegant, quod verò antea, ceu diximus, prodesse non possint, rationes videas apud prædictum *Sydenham de Febribus*, p. m. 56. Eundem vidimus effectum in fœmina quadam *Limburgensi*, quæ jam declinante febre maligna mensuram quadrantem vini generosi ebiberat, inq; hanc phrenitidem inciderat, quam sequentia mixtura opiata, sæpius attamen per intervalla ad tria cochlearia exhibita, feliciter pristinæ restituimus menti.

℞. *Aq. betonicæ,*
borraginis ana ℥iß.
Tinct. rosar. ℥ vj.
Laudan. opiat. inc. gr. v.
Confect. Hyacinth. ʒ j.
Syr. acetos. citri ʒ vj.
Spir. salis armoniac. gr. I.
M. D.

Sed hæc narcotica minimè sunt adhibenda, cùm putamus vires esse fractas, & instare crisin, vel à minima dosi semper est incipiendum, ut videamus, quid sanguis ferre possit, sic potest incipi à sequenti somnifero.

℞. *Syr. papav.* ʒ iij
Laudan. opiat. gr. j. *M.*

Postea semper ad majorem dosin adscendi potest.

Eidem scopo satisfaciunt *pulvis absorbens Nobilissimi Wedelii*, in Opiologia elegantissima descriptus: tinctura anodyna *Zuelferi* à ʒj. *ad* ʒiß. exhibita; *laudanum cydoniatum Hoffmanni*, *theriaca cœlestis nostra*, aliæque emulsiones somniferæ dictæ, & id genus alia medicamenta soporifera non contemnendam habent vim Cosmetorgen excandescentem compescendi & leniendi.

Inter specifica referimus pulverem nostrum *Praunon*, à nobis ità dictum, quia is *Cosmetorgen* nostrum mirificè placat, & verum dicimus, mira hoc pulvere in affectu hoc præstitimus, & quidem reiterata, ejus exhibitione; quem junioribus lubentes communicare volumus.

℞. *Specif. cephal.* D. *Michael.* ʒj.
Laudan. Cydoniat. Hofm. ℈ß.
Nitri antimoniat. ʒß.
Ocul. 69. præpar.
Magister. Lunæ.
Succin. ana ℈ß.
fol. auri num. ij.
M. f. pulvis subtilissimus.
Dosis est ana ℈ß. *ad* ℈j. ʒß.

Convenit & muscus terrestris. Ad obstructiones tollendas in cerebro & meningibus, & mixturam sanguinis legitimam restituendam, sudoriferum antifebrile seq. vel simile exhiberi potest.

℞. *Card. bened. gr.* xv.
Laudan. opiat. gr. j.
Spir. nitri dulc. gt. vj.
Aq. Card bened. ℥ ij.

Syr-

Syr. papav. ℥ iij. *M.*
Vel ℞. *Bezoard. min.* ℈ ß.
Aq. Card. ben. ℥ iij. *M.*

Vel potest exhiberi pulvis, qui miras operationes præstitit.

℞. *Lap. prunell. gr.* xv.
Camphor. gr. iij.
Laudan. opiat. gr. ß. *M. f. Pulvis.*

Hæc fuere *interna*. *Externa* nunc haud quoque negligenda esse volumus, inter quæ epithemata *refrigerantia* & *præcipitantia* ex aqua & aceto rosaceo parata, vel ex seminibus papaveris albi, lactucæ, nucleis persicorum cum aqua rosarum, papaveris, nymphææ lactucæ, endiviæ, fronti & sincipiti applicanda suademus. Quem effectum & habent varia unguenta somnifera, inprimis mixtura nostra somnifera, temporibus instar emplastri applicata. Imponi possunt juxta Willisium varia animalia jam dicta, columbæ, pulli, catuli, &c. Nos pro arcano habemus *hirundines*, vivos & discissos capitique raso applicatos, quorum victima *Cosmetorges* ita percitus valdè lenitur, & spiritus animales ad inducias revocantur, quia ex his hirundinibus vivis calor & vapor blandus & subtilis exhalat, qui maximè amicus est nostris poris, & convenientissimus est ad obstructiones in illis facilè tollendas. Cataplasmata ex herbis recent. portulacæ, sempervív. flor. rosar. nymph. camomill. & melilot. parata prosunt. Plantis pedum & applicentur fermentum, & ruta, testibus & adhiberi possunt epithemata. Bartholett. in method. de difficil. respir. l. 5. maximè commendat carnem cucurbitæ contusam, capiti abraso adpositam mirè infrigerare, & se hoc medicamento desperatam phrenitidem curasse testatur.

Ad symptomata & aliquando cura dirigenda est. Ut ergò urina promoveatur, si æger obliviscatur, pectem & perinæum inungi potest oleo scorpionum, & sale aliquo fixo, ut acrimoniâ illâ vesica stimuletur ad excretionem, v. gr.

℞. *Ol. scorpion.* ℥ iij.
Sem. dauc. Cret. ℥ j. *M.*

Si æstus sit intensus, conducet sequens pulvis refrigerans, & tamen non obstruens:

℞. *Nitri perlat.* ℈ ß.
Camphor. gr. ij.
Bezoard. min. gr. v.

Spiritus nitri etiam convenit.

℞. *Seri lactis* ℔ ij *in quo chalybs sit exstinct. adde syr. acetos. citri vel alius* ℥ i ß. *vel claretum tamarindinatum. Vel ordinario potui instilletur mixtur. simpl. vel bezoard. ad* 30. *gut.*

Sequens oxyrrhodinum, ut levis excitetur somnus, optimum est.

℞. *Aq. rosar.* ℥ x.
Succ. lactuc. ℥ ij.
Opii ʒ ß.
Croci ℈ j. *M. f. Epithem.*

Vel ℞. *Sperm. ranar.* ℥ vj.
Succ. 69. fluv. ℥ iij.
Opii acet. corr. ʒ ß.
Camphor.
Croci ana gr. vj. *M.*

Pro linimento capitis, sequens:

℞. *Ung. popul.* ℥ ß.
Laudan. op. gr. vj. *vel opii gr.* xij.
Camphor. ℈ ß.
Ol. papav. alb. q. s. f. liniment.

Vel carnem cucurbitæ contusam applices fronti, vel succos lactuc. portulac. solani &c. imponas.

CAPUT III.

De Affectibus Capitis rationem turbantibus.

De MELANCHOLIA.

IN præcedenti capite egimus de *Cosmetorge* nimis furiente & spiritibus animalibus per eum irritatis, pergendum nunc ad *Melancholiam*, per quam *Microcosmetor* desipiens & tristis ex causis mox dicendis factus, spiritus suos ministros à communi indole desciscentes & quandoque omnibus viribus exutos duntaxat ad pauca munia obeunda, adhibet.

DEFINITIO.

§. 1. Definitur verò vulgò is morbus, *quod sit delirium quoddam, vel desipientia sine febre*

febre & furore ex melancholico humore natum. Ita ex aliorum calculo definitio est formata, cui nos quidem calculum adjicimus, sed eam talem ponimus, majoris lucis ergò, quod nempe sit *delirium* sine febre & furore, ex *Microcosmetorgis* desipientia & tristitia, spiritus animales segnius, quam alias ipsi solenne est, regentis, ortum.

In hoc enim affectu si quis rationem formalem accuratius explicatam dare velit, ita perturbatur *Microcosmetor*, ut sæpè sibi imaginetur à ratione abhorrentia, cum metu tamen & tristitia: oblitus quippe hic regens muneris sui cum sit, non potest esse quin spiritus animales in minori copia ad munia peragenda influant, & tale fit regimen in microcosmo quale in regno aliquo est tempore *Anarchiæ*, unde & viscera spiritibus defraudata fermento privantur, quo destituta officium facere nequeant, inde corpus pituitâ acidâ, viscidâ, tenacique repletur; deìn non numerosi spiritus animales pituitæ huic viscidæ quasi visco agglutinati & retenti indies magis magisque & sensim sine sensu absumuntur, quibus defraudatus æger miserè vitam suam agere cogitur. Ut pressius pedem admoveamus, & genus nostræ definitionis apertius exhibeamus, hoc in morbo varia deprehenduntur deliria, & vix ullam hominis metamorphosin (ut cum Willisio loquar) antiquitas fabulosa excogitavit, quam aliqui in seipsis non admiserunt, & extant undecunque varia id genus deliria, de quibus inferius pluribus agendi locus erit, cum de signis loquemur.

§ 2. Fuit hæc explicatio ipsius definiti & definitionis, transeundum nunc ad divisionem & placet hunc morbum dividere in *Melancholiam Cephalicam*, & *hypochondriacam. Cephalicam* dicimus, in qua Microcosmetor per se & sine vitio hypochondriorum tristis redditur, & in ipsius arce turbæ fiunt. *Hypochondriacam* verò dicimus, quando malum sibi imperium rapuit circa partes inferiores abdominis, *hypochondria* scilicet.

EFFECTA.

§ 3. Succedit pars affecta, (si aliorum filum sequeremur, nobis verò ex meliore luto Titan præcordia finxit, indeque cum potius sit causarum distinctio, effectus verò & pars affecta sint eadem, nos conjunctim ea tractabimus,) quæ juxta veteres est *ipsum cerebrum*, læditur autem *id*, uti dicunt, quatenus est pars singularis, è cerebro enim omnes principes animæ facultates deducunt, & principem facultatem cerebri nempe *imaginandi*, non *cogitandi* aut *memorandi*, hic lædi volunt. Divin. Hippocr. asserit 6. Epid. sect. 8. t. 58. hoc in affectu *animam* distinctè & quasi à corpore sive cerebro affici. Cerebrum juxta aliorum opinionem subinde læditur per *essentiam*, tumq; signa nulla præcordiorum, hypochondriorum, alteriusque partis læsæ apparere addunt, tum quoque contingere asserunt, melancholicorum symptomata esse mitiora atque in facie livedinem apparere. Si per consensum cerebrum lædatur, & vel à liene, vel hypochondriis, ut dicunt, vel ab utero, quando ibidem humor atrabilarius generetur, tunc apparere signa partibus istis affectis utero vulgo adscripta, ajunt quippe in puerperiis ob lochia suppressa, vel in virginibus, ob menstrua retenta sanguinem inquinari & fixiorem fieri, inque dyscrasiam atrabilariam eum converti, indeque hunc affectum excitari. Inde veteres culpant lienem, nobis tamen magis productum est morbosum quam causa. Magnus Willisius *cor* & *cerebrum* simul hic affici sibi persuasum habet. Nonnulli pro subjecto ipsam *animam corpoream* accusant. *Helmontius* extra cerebrum in præcordiis & circa os stomachi morbum hunc residere suspicatur. Nos ut paucis & quasi indice rem attingamus, pro sede hujus morbi principaliore cognoscimus *metropolin*, ubi scil. noster *Microcosmetor* residet & imperium suum exercet, *globosam scil. partem illam cerebri* in qua *Rege* tristi facto non potest fieri, quin reliquæ partes omnes patiantur, mox hypochondria, mox lien, jecur, pancreas, mesenterium, uterus, utpote suis spoliata fermentis, & sunt loca diversa causarum latentium.

SIGNA.

§ 4. Sed quî hostem hunc cognoscere licebit? hoc jam ex professo docebimus signis explicandis, quæ sunt inprimis metus & tristitia. Omnes enim melancholici sunt valdè tristes & meticulosi, quod & celeberrimus *Willisius*, ut supra audivimus, cordis passioni adscribit, revera enim ideò cor compati debet, quia *Microcosmetor* tristis spiritus animales, milites suos incolasque cerebri, desides & quasi somnolentos ad cor tanquam ad excubias sine effectu ablegat, idque haud irradiare & inflare valentes, spiritus enim animales, qui aliàs naturaliter, & in statu sano debent esse læti, vividi, transparentes, subtiles & lucidi, hic verò in melancholicis, spiritus hi sunt tristes, opaci & emortui quasi, & non aliter terrorem incutiunt, quam nocturnæ tenebræ, quæ timoris terrorisque etiam apud audaciores sunt causæ &c. Unde illud Germanorum, die Nacht ist keines Menschen freund. Spiritus è contra lætus, sapientiæ ipsius testimonio Proverb. 17. 22. &c. ætatem efficit floridam; spiritus tristis verò arescere facit ossa; vitam præcipitans morte properatâ. Ægri nostro affectu correpti tædio quoque vitæ afficiuntur, terrificis intentisque animi cogitationibus infestantur, artuum miræ convulsiones corporisque totius epilepticæ concussiones observantur, etiamque absque ullo ordine verba profundere incipiunt & quidem inania: frequenter etiam in lachrymas prorumpunt, solitudinibusque gaudent, easdemque rursus damnant, decipi quoque se semper insidiasque sibi strui miseri putant, panemque omnem intoxicatum aliquando credunt, somnus ipsis brevis est, & brevior lusciniæ somno, & variis turbulentis insomniis perturbantur, quæ falsò plures ex Medicorum catalogo vaporibus ex liene insonte assurgentibus adscribunt, cum potius spiritibus extra sphæram suam constitutis adscribendum esse, cum doctioribus putemus. Hæc fuere generalia signa, nunc ad specialiora vocamur. Nonnulli Melancholici semper rident Democritea stultitia, alii semper lachrymantur, quasi per Pythagoream μετεμψύχωσι Heracliti anima in eos transvolâsset; multi se vates esse sibi imaginantur & augurantur de rebus futuris, multi sese potentes Reges vel Principes esse contendunt, & fortè dum culum portant, *sceptrum* sese habere imaginantur, pars se in novam speciem transformari credunt, unde alii cuculorum, alii gallorum, alii luporum, canum, aliorumque animalium voces gestusque imitantur; multi fictilia vasa se esse autumant, eaque ratione ne ab occurrentibus lædantur, cedunt, alii se corpus vitreum gestare imaginantur, & ne asperius compressi in partes diffiliant verentur, plures se vita defunctos putarunt sepulchro statim inferri postulantes, multi in hac vel illa olla aut cista cacodæmonem se videre putant, ut sæpè à dæmone obsessi ab ignaro plebe habeantur ægri. Alii quamvis mortem pertimescant, hanc tamen alii exoptant, & quando eam sibi consciscunt, uti tria talia exempla nobis nota sunt, & mirum id non esse exinde cognosces, quod *Cosmetorges* aliquando à se ipso vindictam poscat, & tanquam Ajax in proprium gladium incumbat, spiritibus animalibus ad sui internecionem ad fœdissimam hanc rem convocatis, ceu in sacris paginis *Saul* armigerum advocasse legitur. Quidam se capite, alii omnibus membris, brachiis, pedibus, &c. destitui putant, & sibi ipsi apparent ita, ut apud Virgilium Deiphobus quem Æneas videbat

Lacerum crudeliter ora manusque ambas populataque tempora, raptis auribus, & truncas inhonesto vulnere nates. Pars etiam cibum recusat, nihil vitæ superesse existimans, multi latrones & præfectos adesse, qui ad vincula deducere velint suspicantur, pro ut hoc elegantissimo exemplo probare liceret ex celeberrimo *Barclajo* in Argenidis *l.* 1. *cap.* 13. (ubi Heraleontem, quem lapsæ mentis error notissimum aulæ effecerat, quasi Poliarchus esset, fugisse & è fuga retractum esse memorat) nisi ille magis luderet, quam vera diceret; plures ne terra eos absorbeat, veren-

verentur. Nonnulli aut bello aut contentionibus aut altercationibus, aut studiis, aut precationibus, aliisque vitæ institutis, quibus addicti fuere semper, occupati sunt, ut & hic valeat illud Poetæ:

Navita de ventis, de tauris narrat arator,
Enumerat miles vulnera, pastor oves.

Iisdemque vigilantibus accidit quod aliis somniantibus. Sed ut brevis sim, verissimum est illud *Willisii*, diversimoda melancholicorum deliria recensere, esse opus uti prodigii plenum, ita pensi ferè infiniti.

§. 5. Ad aliud considerationis hemisphærium nunc procedendum, ad *causam* scilicet.

CAUSA.

Pro causa autem admirandi hujus affectus *Veteres* intemperiem cerebri frigidam siccamque sive illa naturaliter in eo existat, sive aliunde acciderit, ab humore ut plurimum melancholico, atra scil. bile, quam in vasis mesenterii hospitari & commorari autumant, unde vapores ad caput ascendere instar nebulæ & obfuscare spiritus animales, inde cerebrum reddi tenebris simile credunt. Sanguinem quoque aduri asserunt, ex qua adustione uti ex ligno madido concremato vapores hos melancholicos ad mentis sedem assurgere, uti in febrium deliriis solenne est, fingunt. Sed cum obscuris hisce cerebrosis & cerberosis Doctoribus nullam meliorem & saniorem admittentibus rationem, prælia nunc non miscebimus, cum error vel manibus palpari possit, jam satis sit detectus ab celeberrimo Helmontio, qui ferè ad eos idem dicit, quod *Appius* cœcus ad Senatores: *Quomodo vobis mentes, rectè quæ stare solebant antehac, ingenti se flexere ruinâ.* Nec nostri instituti ratio permittit, cum cuilibet sectæ suam relinquamus opinionem & unicuique sui voti usum fructum; precamur tamen Deum, verum illum Æsculapium, ut ipsis sanam mentem in sano corpore largiatur. E diverticulo in viam. Inter causas remotas hi quoque cum aliis tristitiam, mœrorem, solitudines, vigilias, menstruorum, hæmorrhoidumque retentiones p. n. referunt, unde vapores malignos ad mentem ascendere putant, & mirum quod Galenica illa cohors in verba magistri sui jurans, nil præter vapores caput ferire autumet, aliaque phantasmata insomniis haud assimitia illa produci, contendat. Et sic nuper quidam gloriosus & pomposus Medicus ex tali grege Galenica nobis præsentibus generoso cuidam viro, unde insomnia terrifica singulis nocturnis horis sibi obvenientia ortum habeant, interroganti responsum dedit, vaporibus *ex liene* ad caput ascendentibus id adscribendum esse; alius adstans quasi alter coquus Plautinus negavit, & id insolitum acceptum ferendum putavit vaporibus & halitibus ex *ventriculo* assurgentibus; qui certè juxta illud Horatii suum ex fulgore dare laborarunt. Sed cum his minutiis haud tempus teramus, potius ad rhombum accedamus. Suspicantur quoque prædicti Galenici in causa esse, vesicæ, lienis, jecoris, renum, & aliorum viscerum malam dispositionem, in quibus sanguinem melancholicum nimia copia generari acriter contendunt.

§. 6. Perspecta paucis (pluribus enim non libet) Galenica secta de causis differente, nunc videamus alios, qui propius scopum feriunt, *Paracelsistas* scil. qui secus ac Galenici fecere, hunc humorem melancholicum describunt frigiditate & siccitate elementari, sed insigni aciditate & acrimonia liquori salis armoniaci volatili non dissimili, viquefermentandi ac dissolvendi etiam solidissima corpora, cibosque conficiendi appetitumque excitandi, præditum esse ajunt, qui etiam hunc liquorem, tragicam hanc scenam ut plurimum excitantem, non solis lienis peccantis cancellis circumscribunt, sed eum per totum corpus esse diffusum, asserunt, qui dum cerebrum invadit, (quo ipso tunc spiritus animales vel ignei, vel terrestres, vel fixi, vel fuliginosi existunt,) varia inde deliria producit. A *sublimatione* quoque *Mercurii* hunc morbum aliquando oriri asserunt. *Astralem* etiam hunc dicunt affectum, non tam ex *ente influentiæ* ut ajunt, quàm ex *ente naturæ & veneni.* Alii ex iisdem subselliis, nescio quem succum terrestrem, quemque Tartarum in sangui-

ne

ne hospitantem, & cerebrum ejusque incolis infestum fingunt.

§. 7. Ad Helmontium decus illud medicinæ pergimus, qui morbi causam extra cerebrum, uti jam dictum, in præcordiis esse, & expandi circa circa os stomachi credit, proinde venena, quæ vim habent dislocandi imaginationem, non afficere primariò cerebrum, sed duntaxat præcordia, & stomachum, probat; etenim quicquid stomachus concipit, id ipsum planè transmutatur, atque prorsum in aliam essentiam migrat, priusquam inde tantillum ad cerebrum pertingat, inde Nob. Author nec pilulas cephalicas è capite aliquid elicere vult, & sin quædam caput feriant, alterent, juventque ratione præcordiorum hæc contingere asserit. Vapores crassos, fuliginosos acresque, quos induxere *scholæ*, tanquam insontes rejicit, & exorbitatione scil. animæ sensitivæ amentias facere putans, quapropter animæ diversorium stabilit in centro scil. corporis, sive medio in parenchymate visceris, in quo potius quiescere animam putat, ut cum omnibus reliquis membris loqui possit, quàm in cerebro, prout omnes sopores ipsi sunt expressæ dementiæ, quæ quoque ex excrementitiis velut febrilibus sordibus oriri vult. Impuritatum namque collegia (sic ille sanè sat catachresticè loquitur,) statum monarchicum quàm primum invadunt, exoticam ergò phantasiam imprimunt sordes invitæ animæ sensitivæ, *in demente Idea* p. m. 173. §. 32. quæ apparent in opio, hyoscyamo &c. quæque impuritatum colluvies, obsidens animam sensitivam in suo viscere originali sopit actum intellectionis mentis, non potens in ita obsessam liberè lucere. Pergit N. Author, in eadem pag. seq. Comperi namque pluries „ajens, deliros præsensisse, dimissas infernè „imagines intellectuales, turbidas sursum, „atque primùm infirmati circa memoriam: „adeoque & hinc collegi, vim intellectivam „procul à capite sitam. Non secus atque „partes é corde remotæ vitalis irrorationis „defectum omnium primæ sentiunt. In de„liriis ideò observavi primùm vacillare me„moriam rerum olim conceptarum, dein in „ejus vicem suboriri importunam unius rei & „continuatam recordationem, quæ se habet „per modum reperiti somni, cum inversione „molestissima & labore somni, quem la„borem mox vigiliæ sequuntur, dum sc. præ„cedentes imagines somniales cerebri memori„am labefactarunt: subit tum ex præcordiis „vigilans quoddam somnium cum expresso „delirio. Neque enim, pergit author, de„lirium fit cum cessatione intellectuali, „prout in apoplexia, sopore, syncope, &c. „sed est confusa, indesinens idearum in præ„cordiis formatarum propagatio sursum vi„brata. Cumque in sanitate alioqui non fi„at conceptus absque Ideis, necessariò & „in delirio suæ sunt amentes Ideæ. Paulò inferius eleganter pergit, dicens, à metu, agonia, invidia, ambitione, avaritia, aliisq; consimilibus perturbationibus, facilè dementias fieri, quæ Ideæ maniacæ ex perturbationibus ortæ, habent in spiritu præcordiorum sua incentiva repetitionum, periodorum, accessuum & exacerbationum intervalla, vel etiam continuationum fomenta indesinentia; & alia verba ponderosa ad causam hujus explicandam apprimè conducentia, annectit, quæ tamen multis sphingis ænigmata haud immeritò videbuntur, ad ipsum ergò fontem curiosum lectorem remittere placet, qui si volupe erit, legat dementem Ideam hominis certè non dementis fœtum, & admirabitur.

§. 8. Ad *Willisium* medicinæ illud magnum lumen pergimus, qui hoc in affectu spirituum animalium culpat indispositionem, quos naturaliter transparentes, subtiles, lucidosque supponit, in *Melancholia* verò hos obsuros, opacos, tenebricosos esse, adeoque rerum imagines velut umbra aut tenebris obductas repræsentare autumat, quos etiam liquoribus Chymicis comparare solet, & se habere instar spiritus acidi è sale, aceto, & similibus exstillati, spiritusque animales hujusmodi indolem acetosam, cum salis fluidi dominio in affectibus hisce melancholicis habere suspicatur. Nam in quantum tales spiritus animales ob particulas salinas veluti aculeati sunt, dum è cere-

bri meditullio scaturiunt, tractus & expansionis suæ orbitas haud observant, verum spatiola sibi nova ut insolita intra globosam cerebri substantiam densissimè excavant. Hinc cogitationes, meditationesque melancholicæ, (quas dein melancholici habuere,) ac novæ incongruæ, & plerumque absurdæ animæ objiciuntur. Hujus affectus causas procatarcticas putat Nob. Autor, partim spirituum animalium indolem acetosam, partim sanguinis dyscrasiam atrabilariam. Et quia Author planè ex tripode hactenus rem tractasse videtur, non possum, quin curiosum lectorem, qui ipsa morbi penetralia desiderat, ad eum remittam.

§. 9. Et *Sylvius* nunc salutandus, hic verò expresse dicit, hunc morbum ne mentis quidem functionibus parcere, quin potius præter *apprehensionis simplicis* confusionem, ingenii operationes turbare, memoriam tollere, mentemque eò usque dementare, ut animus continuè impellatur, & moveatur ad mœstitiam & metum, & quidem cum aliquo delirio, eoque nunc leviori, nunc graviori, quod tunc *melancholicum* dici solet; eam verò vocat *melancholiam hypochondriacam*, quando delirium cum metu conjunctum, ut diutius tegi nequeat, verum foras, & quidem palam erumpat; & passionem hypochondriacam à melancholia gradibus duntaxat differre ait, ratione vehementiæ majoris aut minoris. Culpat ergò hic *vitiosam effervescentiam* (quam ferè ubivis *fundum calamitatis* & *turbonem* in corpore humano, ut Cicero Catilinam, putat) imprimis existente succo pancreatico acido austerioreque cum pituita viscida mixto, spiritus animales perturbante.

Renatus ille verè renatus *des Cartes* ejusque Asseclæ dicunt, quod nihil æquabilius inter homines distributum sit, quam ipsa mens, sed propter organa diversimodè dispositam esse, operationesque exercere diversas, multa igitur animæ adscribi, quæ deberent istius organis indispositis imputari, quod enim alius præ alio feliciori gaudeat ingenio vel memoria, & multi tribuunt animæ, cum tamen organorum dispositioni meliori ac debiliori adscribendum sit: Quod probant per infantes, quibus est anima eadem & planè non mutata ac senibus, sed quia in infantibus organa illa sint indisposita, & molliora, & mucilaginosa, propter talem cerebri & nervorum mollitiem impressiones factæ non possunt cerebro ita inhærere, unde Ideę haud distinctè possunt percipi, & ad glandulam pinealem deferri, donec organa facta fortiora, quo facto infantes incipiunt ratiocinari, & distinctius cogitare. Sic propter eadem organa labefactata, in senibus ingenium, memoriam, visumque lædi imminuique & iterum eos infantes fieri, percipimus, & non hoc fit, quod anima vel mens labascat, quæ immutabilis est, sed quia in his organa (cerebrum puto,) exsiccantur, ut impressiones ritè fieri non possint, & inde *mens* de illis non distinctè judicare valeat, unde illud Procarticum, si senex haberet oculum juvenis, tunc videret ut juvenis; quoniam verò in senecture oculi partes exsiccantur & immutantur, hinc visus necessariò imminuitur. Quamdiu igitur, ut propius ad rem accedamus, *machinæ nostræ* partes secundum naturæ leges manent dispositæ, & filamenta leviter ac molliter pulsentur, tamdiu juxta leges naturæ actiones fiunt, quando verò filamenta sunt læsa, & fortius pulsantur, tunc incipit delirium, quemadmodum cythara suavem producit harmoniam, si omnes suas fides ritè habeat dispositas, & ex lege artis tensas, si verò una non sit rectè disposita vel tensa, cessat illa harmonia. Remotè quoque suum symbolum addere ajunt *intemperiem sanguinis crassam, viscidam* & fœculentam, à vitioso quodam *acido* ortam, ex quo sanguine spiritus animales fiunt tenebricosi: ad varias enim cogitationes requiruntur spiritus animales variè dispositi. Si enim sunt nimis subtiles, *judicium* valdè labefactatur, si ordine haud moveantur, varia exinde oriuntur deliria, & cum risu, saltatione, Venere, aliisque blandis cogitationibus. Si verò spiritus animales crassiores sint, tunc tardius melancholici incedunt, & semel incedentes in vestigia cerebri, & ab illis reflexi eandem menti repræsentant imaginem, unde quoque putant sibi semper rem semel conceptam esse præsentem, un-

unde melancholici sibi aliquando imaginantur, se videre Diabolum in hoc vel illo loco, & hoc fit, quando spiritus animales sunt valdè crassi-segniusq; moventur, hinc incidentes in vestigia impressa olim de Diabolo, cum ægri eum viderint vel depictum, cum cornibus tauri, pectore leonis, cauda, & variè à vestigiis illis ad mentem reflectunt, unde propter celeritatem cogitationis mens hæc omnia percipit, & unam format Ideam. Eandem rationem esse in febricitantibus contendunt, ex stimantibus quippe, aliquando oculis subvolitare muscas, & nescio quæ animalcula; spiritus enim animales tunc ita determinantur, ut antea factum, cum animalcula hæc essent præsentia, & sic menti eandem repræsentant ideam, & quemadmodum multa in insomniis mentii repræsentantur, à spiribus animalibus incidentibus in vestigia antea impressa, ita etiam in melancholicis fit, qui sunt vigiles somniantibus similes.

§. 10. Restat ut & nostra nunc addatur Crisis, nos verò medio tutissimi inter prędictas opiniones ibimus. Verissimum tamen est & hic nostrum *Microsmetorem Regem* phantasię atque memorię pręsidentem, & ceu diximus in globosa cerebri compage residentem tristem, & hinc meticulosum ideò factum, quia jam sentit aliquoties scintillas ex acido enascente vitioso surgentes, unde & spiritus animales tanquam milites ob ignaviam sui Rectoris etiam torpidi, crassi & quasi à Domino relicti, hos vel illos (pro lubitu) meatus cerebri inprimis verò patentiores quasi in forum prorepunt, quos etiam semel ingressi ob gravitatem suam non facile deserere, & quasi inde avolare queunt, sed in hoc luto cohærere coguntur, unde non potest non fieri, quin Idea una eademque semper obversetur. Eleganter quoque & quasi sole clarius meridiano exinde apparet, cur & in hoc malo tristitia & metus concurrat, ut enim pulli à gallina, vel servi à Domino Rectore derelicti in perpetuo metu sunt, sic & eadem est ratio spirituum, postquam Rex ipsam curam non gerit, sed negligit. Cum itaq; reliqua viscera spiritus hi maximè necessarii non, uti debent ex imperio influant, necessariò fit, ut viscera fermento suo volatili destituantur, & loco hujus aliud exoticum *acidum* sc. sylvestre nanciscantur, quod acidum vitiosum mox in liene, mox in ventriculo, mox in mesenterio, mox in pancreate, aliisque partibus hypochondriorum, vel in tubulo aliquo hospitatur & augetur, & dum nec *Rex*, nec subditi officium faciunt, non aliter ac domi hæreses non extirpantur desidiâ Principis, augeri solet auctum. Plures nostrates hæc viscera pro parte affecta agnoscunt, & insuper in his causam morbi hujus latere acriter contendunt, cum tamen superabundantia acidi sit potius productum morbosum. Fatemur lienem in hoc affectu non esse ab omni labe immunem, quia spiritus animales per nervos ipsius quibus scatet, influere debent, sed cum hi sint à Microcosmetore derelicti, & imperium excusserint, fermentum lienis corrumpitur. Melancholiæ quoque causa esse potest perversa de re aliqua imaginatio, & hinc perversum judicium, cum anima putat, se causas extra corpus percipere, quæ intra corpus consistunt, ut cum pauper sibi imaginatur, se esse Regem, revera in se percipit Ideam Regis, sed est mala applicatio, quod ideò se putat esse Regem: quod oritur, quia cum menti antea bene esset, per particularem motum spirituum idea Regis imprimitur, judicat & percipit reverà se Regem videre, cum jam in statu corporis morboso etiam talis motus oriatur spirituum, etiam judicat se vel Regem videre, vel Regem esse, qui motus peculiaris spirituum potest fieri, cum de re aliqua valde simus solliciti, & eam semper ob oculos ponamus. Ea attentio singularem spirituum undulationem in cerebro, regio illo solio, excitat, & hinc in omnes nervos producit, à qua ἀταξία spirituum fermentationes in sanguine alterantur & depravantur, & ab isto sanguine iterum spiritus pejoris notæ producuntur, hinc & cogitationes in pejus ruunt.

Omnia Phænomena hujus affectus ritè explicari possunt, per spiritus animales, qui naturaliter & in sano corpore sunt lucidi, vividi, & irradiantes omnes corporis partes, si verò sunt

seg-

segnes, torpidi, & à Rege suo non benè gubernati, & in naturam acidam degeneres, haud totam cerebri compagem uti prius irradiantes, & citò permeantes, sed in meditullio scaturientes impetu suo in poros & meatus tantum proximiores, quasi cæcutiant, feruntur, unde melancholici tristes incedunt, aliaque absurda & sibi contraria imaginantur & loquuntur. Cum enim semel hi spiritus torpidi in meatum cerebri pertingunt, ibidem propter crassitiem huic inhærere solent, ideò non facilè idea hæc semel concepta deleri potest, sed sæpè dies noctesque idem objectum animo volutant ægri, de rebus aliis, quæ interdum longè majoris momenti, planè nihil soliciti sunt. Microcosmetor enim in phrenitide Rex iræ est, hic nimis mitis & ignavus haud revocare valet spiritus extra sphæram suam egressos, qui quoque imperio jam obsequi nequeunt, unde si quis aliquam ideam v. g. se Regem, Principem, gallum, leonem, canem, &c. esse semel concepit, necessariò & gestus imitari debet, quia toti sunt spiritus in efformanda illa re, quam semel sibi finxerunt, & dum illi canem sibi objecerunt, statim & in vicinia & effectus caninos deprehendunt, verb. gr. latratus; quæ symptomata ex philtro assumpto observavi. Eadem est ratio reliquorum. Sed è fluctibus ad portum.

PROGNOSIS.

§. 11. Ad alterum Hemisphærium nunc transeundum est, ad *prognosin* scilicet. Est autem hic affectus ut plurimum chronicus & curatu difficillimus, meritòque dicitur flagellum & opprobrium Medicorum, cum plurima & generosa eludat remedia: viscera enim utpote officina fermenti conficiendi ob spirituum animalium torporem & ignaviam ferè defraudantur omni suo fermento naturali, ad quod restituendum longum temporis spatium requiritur, quod non tam facilè, ac *asparagi coquuntur*, effici potest. *Microcosmetor* noster quoq; aliquando sibi impias manus infert, & inde facilè mors sequi potest. Sic & ille aliquando spirituum animalium tanquam satellitum majorem partem poris cerebri jam infixam desperabundus videt, & paucos reliquos violentius à se abdicat & in furorem spiritus conjicit, unde oritur epilepsia vel convulsio; nonnunquam hoc in affectu spiritibus planè via interdicitur, eoque ipso *Microcosmetorem* interimunt, unde oritur *Apoplexia*; si verò duntaxat unica intercludatur spiritibus via ad exteriora membra, oritur paralysis, prout hoc facilè contingere potest. Aliquando diutius protracta melancholia, non rarò in μόρωσιν transit, cum spiritus animales omnes meatus jam occuparint, & ex iis nec se iterum extricare valeant. Interdum etiam hic morbus in maniam transit, & quidem Microcosmetore planè excandescente, & prout incendiarii assolent, spirituum animalium gregem inflammante, unde à talibus incensis spiritus vestigia crebrò impressa insolita percurrunt, inde hæc omnia symptomata maniacis solennia fiunt. Vernum tempus aliquid ad melancholiam facit, quatenus novas fermentationes in sanguine excitat. Autumnus quoque melancholiam efficit, quia æstate spiritus sanguinis avolavit, & autumno magis ideò crassescit ob deficientes spiritus & frigus incipiens. Res ferè eodem modo se habet cum melancholici plus vini biberunt; cum sanguis à vino spirituosus est, sunt valde hilares, sed cum spiritus absumpti sunt, & soli relinquuntur, iterum melancholici fiunt.

CURA DIÆTETICA.

§. 12. Nunc hoc agendum & ad curam pergendum & quidem *Diæteticam*, quæ consistit in *victus ratione*. Primò *Aër* sit lucidus atque temperatus, à quo spiritus animales redduntur lucidi, vividi, unde & homines sub tali aëre hilares fiunt, cum è contra sub aëre crasso nebuloso ac pluvioso solitò reddantur tristiores & lassitudinem quandam percipiant; *materia* enim *subtilis* aëre existente lucido majori copiâ influit, à qua *materia subtili* Microcosmetor nutritur, sustentatur & vivax redditur, indeque spiritus animales recreantur, eadem enim est ratio Microcosmetoris & spirituum animalium; qui cum aër sit crassus, fiunt crassi, minusque prompti ad offerendum has vel illas menti ideas, ad quas actiones re-

qui-

quiruntur spiritus lucidi, vividi & volatiles seu mobiles. Crassiores verò hi spiritus in cerebro simul fixam occupantes sedem, non facilè ob crassitiem suam aliam influere viam, nec imperio Regis sui obedire queunt. Atque hinc illæ lachrymæ, quòd semper melancholici cogitent ut plurimum de uno, & chordâ eâdem oberrent loquentes, spiritus enim illi crassi eandem sibi servant sedem & ideam. Sic tota die observamus eos, qui habitant in aere subtiliore & calidiore, rarò fieri melancholicos, uti videmus in Gallis qui rarissimè observantur melancholici: Bœoti verò sub crasso habitantes aëre sunt tardioris & obtusi ingenii, unde illud *Poëtæ: Bœotum crasso jurares aëre natum*, i. e. hominem obtruncatæ rationis. Sæpius quoque in nobis Germanis, qui versamur in aëre frigidiore & crassiore, id observamus; indeque facilius, quam aliæ nationes in aëre calidiore & subtiliore habitantes infestamur. *Cibus & potus* sit boni succi, & temperatus, ut sunt caro gallinarum, ovium, vitulina, jusculа carnis bovillæ, ova sorbilia, & id genus alia concoctu facilia alimenta; è contra vitandus durus, fœculentusque, ut sunt carnes & pisces sale conditi fumoque durati, & omnis ferè leguminum genera, sic & carnes anserinæ, suillæ, leporinæ, cervinæ, &c. quæ omnia admodum nocere possunt, qualis enim chylus, talis sanguis, qualis sanguis, tales spiritus animales, ex chylo ergo tali vitioso fit sanguis viscidior & crassior, ex quo sanguine dein spiritus animales non possunt generari satis lucidi, ad officiumque peragendum prompti. Cerevisia crassa fœculenta ac non satis cocta & fermentata angue pejus fugienda, nec vinis fortioribus nimis indulgendum, cujus vis nimis in *Microcosmetorem* fertur, quod vel unico hoc exemplo probari potest, dum infelices talis farinæ homines, ubi largior Bacchus suffusus est, de suo jugulo citius cogitent, indeque facilè Maniaci fiant. E contra pro potu ordinario varia decocta appropriata, inprimis acidulæ Swalbacenses conducunt, quippè quibus blandè excitatur *Microcosmetor*, & spiritus ad officium suum (ope reliquorum hærentibus auxilium ferentium) ritè peragendum inducuntur, indeque illi extra sphæram suam conversi ad officia obeunda blandius revocantur.

Quo ad *somnum & vigilias*, illa moderata sint; somnus enim nimius spiritus animales profundius meatibus cerebri infigit torpidioresque reddit: eadem quoque est ratio *vigiliarum*, nimis enim protractæ, pauciores adhuc restantes spiritus circa Microcosmetorem & fatigant, & dissipant.

Motus sit temperatus præsertim à cœna, motus enim immoderatus spiritus volatiles & mobiles planè dissipat. Sic & quies sit moderata, nimia enim spiritus animales jam cerebro infixos non retrahere & ad officia pristina haud revocare valet.

Inter *animi pathemata*, gaudio hilaritatique maximè studendum. Confabulosi ergò conventus, Musica, Venatus, aliaque exercitia jucunda prosunt, è contra verò curæ, mœrores, tristitia, maximoperè vitentur. Microcosmetor enim jam ad tristitiam proclinans vergensque tantum hisce ad hanc invitatur, quantum per priora revocatur, perinde ut spiritus animales per hæc à nobis dissuasa perturbantur & circa globosam cerebri partem consistunt, ibidemque cerebri compagem excavant, indeque sæpè unici fabri hujus tristissimi affectus existunt.

Inter *excreta & retenta* alvus lubrica servetur, ut quidquid ad intestina confluit educatur, ne morâ simplicique tepore & quidem in primis viis putrefactionum fermentum contrahat, si non naturâ servari potest, arte procuranda. Menses, lochia, hæmorrhoides solennes, naturæ respondeant, obstructiones enim horum maximè offendunt nostrum *Microcosmetorem*, spiritusque animales valde inquinant, unde non potest non fieri, quin varia phantasmata tristia in cerebro excitentur.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 13. Præmissa cura Diætetica *Pharmaceuticam* secundum legem methodi nostræ videamus, quippe melior est spes salutis, si hæ duæ simul ad auxilium vocentur. Prima in acie *veteres*, *Galenici* vulgò dicti, qui si melancholia sit *universalis* in omnibus scilicet venis corporis, secare præcipiunt venam *Medianam* ipsis vocitatam, & quidem sinistri brachii, vel si

lien solum à melancholico humore obstructus fructus sit, secant venam inferiorem cubiti, quam *lienariam* vocant, & ubi hæmorrhoides solennes erant, venas hæmorrhoidales circa anum aperiunt; ubi verò ex mensium obstructione mulierculæ hoc laborant affectu, statim menses per venæsectionem in pede institutam, perque alia medicamina hæminagoga provocant: cerebro verò solo hoc vitioso melancholico seu atrabilario humore imbuto, maximè ubi corpus sit plethoricum, incidunt *Jecorariam* dictam dextri cubiti, vel *Cephalicam* sinistri cubiti. Dein utuntur *præparantibus*, ut sunt rad. cichor. borrag. cappar. fœnic. herb. pulegii. cent. min. passul. &c.

Postmodum *evacuantibus*, clysteribus scil. & apozematibus, ac pilulis utuntur, ad concoquendum & educendum humorem *præparantia* cum *purgantibus* miscent. Ex gr. seq. Apozema in Juniorum gratiam periculo ipsorum Galenicorum hic apponamus.

℞. *Herb. Meliß.*
betonic.
borrag.
lupul. hyßop.
capill. Veneris ana p. j.
Radic. cichor.
borrag.
fœnic.
Cortic. cappar. ana ʒiij.
citri.
Fol. senn. s. st.
Epithym. ana ʒiij.
Sem. anis.
dauci.
fœnic. ana ʒij.
Passul. min. ℥j.
Contus. & concis. coq. in ℔ iiij.
aq. expreß. ac colat. add.
succ. pomor. acid.
dulc.
malor. punicor. ana ℔ß.
succi fumar.
borrag.
ros. ana ℥vj.
char. alb. ℔ ß. coq. & clarific.
c. alb. ov. & fiat Apozema, cujus manè & vesperi exhibeantur singulis vicibus ℥iii. ad ℥iiij.

Inter fortiora purgantia, ipsi sunt *melanagoga* dicta, ut sunt, extr. helleb. nigr. & diasenn. mass. pil. Indar. de lapide Lazul. inter quæ seq. commendant infusum.

℞. *Hellebor. nigr. ppt. ʒj.*
fol. senn. s. st. ʒß.
sem. anis. ℈j.
cinnamomi. ℈ß.
macer. in seri caprin. ℥vj. & dein ebulliant, & colaturæ add.
Elect. diasennæ ℥ß. M.

Vel ℞. Elect. lenitiv.
diacathol. ana ℥ß.

Dissolv. in aqua fumariæ, & tepidum manè 6. horis ante prandium exhibeatur.

Et cum humorem istum melancholicum (quem instar picis liquidę tenacem credunt) non facilè una vice educi posse contendant, inde purgantia sæpè repetunt, interjectis tamen aliquot diebus *roborantibus*, per quę cerebrum & spiritus animales recreare satagunt. In hunc finem commendant seq. & similia.

℞. *Conserv. bugloss.*
meliss.
fumar. ana ℥ß.
Spec. Diamosch. dulc.
de Gem.
diamarg. frig. ana ʒß.
corall. rubr. ppt. ℈j.
C. syr. è prunis f. Electuarium molle, de quo capiat æger 2. horis ante prandium magnitudine castaneæ. Prodesse quoque dicunt in hunc scilicet scopum, si inprimis absit æstus, Theriacam *Andromachi* in aqua fumariæ & alius destillatæ solutam ad ʒj. *Cucurbitulas* quoque, *ligaturas*, *frictiones*, *cauteria* & id genus externa varia ad materiæ peccantis aversionem suadent, ne in his recensendis tempus, cujus solius avaritia honesta est, juxta illud *Senecæ*, inutiliter teramus, cum non mihi, *si centum linguæ sint oraque centum*, omnes libros hac materia scatentes numerare valerem.

§. 14. Pa-

§. 14. *Paracelsus* magno secreto tum *præservando* tum *curando* hoc morbo, *flores Antimonii* mane bis, ter, quaterque pro re nata in parva tamen quantitate Theriacæ exhibendos mirum quantum deprædicat, tincturasque ex metallis & potissimum ex Luna & Marte, ut & tincturas ex smaragdo, sapphyro, corallis, &c. quæ & ipso collo appensa juvare credit *Paracelsus*. Sed nolo hic scrinia Paracelsistarum avarius compilare, sed potius pauca hæc dicta eligere remedia, quæ ex ipsorum opinione reliqua multis parasangis antecellunt.

§. 10. *Helmontius*, quia malum hoc in stomacho & circa eum hospitari autumat, ipsum affectum etiam curari *stomachicis* credit, non cephalicis, sic, ut argumentum in contrarium de helleboro oppositum subruat, tribuit helleboro vim peculiarem pro amente cerebro; non quod qualitas toxica atque nocua ad caput pertingat, sed in stomacho viris exerat, siquidem existente helleboro intra stomachum, illoque dein rejecto contractioni superveniat, quales è torminibus, quod ipso argumento est, vim illam non in caput sed in membra ferri.

Sublevat ergò ex ipsius crisi, amentias helleborus niger, quod ille præ cæteteris vomitoriis vulgo cognitis, veterum præcordiorum febres atque lienem exoneret, & sic malum sedibus pellat. Hoc quasi in transcursu fatendum, ut alibi sic & in hoc discursu mentem suam valde premere *Helmontium*, adeò ut sæpe idem accidat lectori, quod *Appioni* Grammatico, qui *Homeri* manes ab inferis evocare voluit, percunctaturus, *quâ patriâ quibusque parentibus* esset genitus.

§. 16. *Willisius*, more solito pereleganter hunc pertractat morbum, ex cujus latifundiis tantum succum & medullam succincta brevitate exprimere laborabimus.

Tres ille indicationes habet primarias, *Curatoriam* scilicet, quæ morbum immediatè ejusque causam conjunctam spectat: *Præservatoriam*, quæ causas procatarcticas & evidentes respicit: *Vitalem*, quæ circa vires conservandas occupatur.

Quo ad *primam*, spiritus animales fixiores aut dejecti volatilisentur, corroborenturque, ut postea liberius expansi totum cerebrum pro imaginationis, judicii aliarumque principum facultatum actibus, irradient, & præcordia ita vegetè actuent, ut sanguis ubertim accensus, exinde sine remora aut restagnatione in totum corpus projiciatur, quorum spirituum medela monitis & artificiosis inventis circa rationem vitæ optimè perficitur: animus quoque ante omnia liberandus est è veseno amore peccante, mœrore, odio, timore &c. Melancholicos etiam non solos relinquendos esse vult, sed quibus negotia seriora cordi sunt, ad negotia leviora ineunda permittantur, sin vero ægri illusionibus phantasticis seducti, de se ipsis prodigiosa quædam imaginentur & firmiter credant, mens ab illis per inventa artificiosa abducenda est, cujusmodi curationum plurimos casus & exempla in libris practicis hinc inde prostare, scribit.

Melancholiam recentem aliquando merâ animi & spirituum animalium disciplinâ & institutione curari, memorat quem dixi author. Diuturnam verò ubi spiritus animales indolem acetosam, & sanguis dyscrasiam atrabilariam jam contraxerint, atque cerebri pori & meatus jam malè conformati fuerint, difficilius, ait sanari. In omni tamen melancholia à quacunque causa orta V. S. conducere hac ratione commotus, autumat, quia sanguini adusto & effœto per vices detracto, semper in locum ejus melior & spirituosior succedit, quem detrahere licet vel ex brachio, vel ex pede, vel ex vena salvatellæ, si scilicet melancholico præ aliis hanc eligere placeat.

Vasorum hæmorrhoidalium frequentem apertionem (quæ sponte succedens, notante venerando nostro sene Hippocrate non rarò morbum hunc solvit) maximoperè hic proficuam esse, ipse sibi persuadet.

Quod *Evacuationem* concernit, eam ab initio, quatenus morbi fomitem à primis viis subducit, atque aliorum remediorum impedimentum summovet, felici cum effectu instituì credit: Fortiora tamen vix admittens ob ratio-

nem notissimam, quia *Hæc* morbi causam nempe sanguinis dyscrasiam minimè tollunt, sed potius augent, & spiritus animales jam dejectos amplius prosternunt. Helleborum ea propter præscripsisse Veteres, ait, quia ista tempestate vix alia purgantia innotuere. Admittit & Nobilissimus author à principio morbi *Vomitoria*, prout & in aliis morbis cephalicis, quippe ventriculi viscosa saburra, quæ animum valdè sæpè aggravat his evacuatur, qua expurgata liberius se & alacrius expandere possunt. Continentur etiam sæpissimè in cysti fellea, ductu Pancreatico, aliisque glandulis mesenterii particulæ heterogeneæ, quæ hisce, ne in caput transferantur, ritè eliminantur.

Ex. gr. Oxymel. simpl. ℥jß.
scyllit. ℥j.
Syr. de peto ʒij.
M. D.

Vel decoctum cort. med. sambuc. c. salis vitrioli ʒj. detur. Robustis & quadratis exhibet infusum croci metallorum, item tartarum emeticum Mynf. & sulphur antimonii.

Inter cathartica sequens apozema magnifacit, ad aliquot dies assumendum.

℞. *Rad. polypod. q.* ℥ß.
Epithym. ʒ ij.
Fol. senn. s. st. ℥ß.
Tamarind. ʒ vj.
Semin. coriand. ʒiij.
Santal. citr. ʒij.
Coq. in aq. fontan. ℥xiv. *ad* ℥ x.
addend.
Agarici ʒij.
Rhabarb. ʒij ß.
Colaturæ clarificatæ. ad. l.
Syr. de pomis purgant. ℥ij.

M. hujus apozematis ℥ iiij. accipiat æger, repetendo intra 3. vel 4. dies semel.

Inter pilulas commendat pil. tartar. Quercetani, vel de succino Cratonis ʒß. resin. jalap. gr. vi. tartar. vitriolat. ʒß. ammoniac. solut. in aq. de quib. sumat melancholicus 4. vel. 5. cubitum iturus. Inter pulveres aliis præfert illum diasennæ; diaturbith c. rhabarb. & optimè abusum purgantium reprehendit & arguit, qui solennis erat Veteribus, qui ad melancholiam curandam nihil agendum aliud statuunt, quam ut humorem atrabilarium expurgent. Willisius verò in reliquis medicamentis majus curationis negotium ponit; vidit enim à purgantibus melancholicos semper malè se habere, & vix unquam aliquod levamen inde percipere, & cum ille in sanguinis & spirituum dyscrasiis atque mala cerebri conformatione causam hujus mali ponat, remedia *alterantia* & *corroborantia* pro remediis primi census habet, & cathartica illorum gratiâ nonnunquam intercalat.

Alterantia *Ipsius* sunt sequentia, quorum tantum meliora nobis visa summo digito tangamus.

℞. *Conserv. fl. tunicæ.*
borraginis ana ℥ij ß.
Cort. myrobal. cond. ʒvj.
Corall. præparat. ʒiß.
Margarit. ʒß.
Ebor.
Ocul. ♋. *ana* ʒj.
Confect. de hyacintho ʒij.
Syr. è corall. vel pap. v. err. q. s. f.
Electuarium.

de quo sumat patiens manè & vesperi ʒij. superbibat julapii sequentis, vel aquæ alicujus destillatæ appropriatæ dosin.

℞. *Aq. flor. paralys.*
Ceras. nigr. ana ℥ij.
Meliss. ℥iv.
Sachari ʒvj. *M. f. Julapium.*

Inter alterantia & refert prælaudatus noster *acidulas ferratas*, quia maximo melancholicis hæ aquæ esse solent solatio; copiosè enim epotæ sanguinis tincturam salino-sulphuream, eluunt, ejusque mala fermenta destruunt, & viscerum sordes abstergunt, obstructionesque reserant; præterea quoque astrictione suâ tum viscera debilia aut laxa nimis corroborant, tum vasorum in cerebrum dehiscentium ora occludunt, quo minus in ipsum una cum succo nerveo materiæ extraneæ aditus patescat. Atque ob hanc rationem, nempe viscera corro-

roborando & ductus εἰς ἐγκέφαλον observando, *vitriolica* ferri præparata in melancholia, etiamque in vertigine utiliter exhiberi solent; quæ ipsissima verba authoris huc apponere placuit, propter bellas rationes, quas reddit de usu acidularum vitriolicarum, quibus aliquando substituit chalybeata remedia. Exempli causa: ponatur limaturæ chalybis uncia una in vitro cum succi aurant. ℥ ij. stet per diem subinde agitando, dein affunde aquam pomorum, & vini albi ana ℔. j. vel pomacei tenuis ℔. ij. sumat hujus medicaminis ℥ iij. bis in die. Ipsi quoque & solennis est sequens *pulvis Martialis*.

℞. *Vitriol. martis.*
Crem. tartar.
Ocul. ♋. *ana* ʒ j.

M. f. pulvis dividendus in 9. partes æquales, sumatur pars 1. singulis horis matutinis in aqua destillata convenienti.

Serum lactis, si ventriculo haud noceat, per plures dies copiosè epotum pari ratione ac acidulæ, videlicet sanguinis atrabilarii particulas salsas & sulphureas eluendo & educendo, sæpè cum effectu exhiberi expertus scribit, quod serum lactis caprini cum epithymo, infuso aut incocto, ab ipso quoque laudatur.

Elegans habet jusculum author ex decocto pulli c. rad. polypodii, chærefol. fœniculi, rusci, foliis ceterach, ling. cerv. quo utatur æger manè cum vitrioli Martis gr. 6. ad x. itidem salis absynth. crem. tart. ana ℈ß.

Herbarum tum spleneticarum, tum antiscorbuticarum succos expressos & destillatos ad sanguinis dyscrasiam atrabilariam corrigendam mirè conferre autumat.

Balneum aquæ dulcis, tempore æstivo ad sordes cutis poris impactas abstergendas, & transpirationem insensilem promovendam egregiè prodesse ait.

Quando ægri somnum haud capessunt, vel longis vigiliis quasi emaciantur, indeque deterius valent, ad hypnotica blandiora confugienda esse sibi persuadet Willis; In horum catalogum refert decoctum florum paralyseos, foliorum lactucæ, vel aquas destillatas papaveris rhœad. aut syrupum ejusdem. Porrò emulsiones ex seminibus papav. alb. syrupum de meconio, aliaque benigna & spiritus demulcentia convenire putat.

§. 17. Hactenus pluribus *Willisii* opinionem retulimus, nunc & ad *Sylvium* pergendum est. Ille verò ad humorem acidiorem temperandum & corrigendum laudat aromatica omnia, & *sale* tum *fixo*, tum *volatili* prædita, cum quibus *acidum* solet concentrari ac infringi. Eundem effectum & præstant *spirituosa*, imprimis *aromaticis* juncta, quod & faciunt *subpinguia*, & quidem volatili & aromatica pinguedine prædita; convenire & hic *aquea*, emulsiones scil. putat, quæ omnia austerum humorem ut plurimum hoc in affectu peccantem efficaciter atque blandè corrigunt emendantque. Hisce & viribus æmula sunt salia volatilia, & inter alia *spiritus salis armoniaci*, reliquis aromaticis associatus; inprimis *ipsius* sal volatile oleosum. Humorem hunc tam acidiorem, quam austeriorem, spiritibus negotium facessentem, aliquomodo correctum atque ex parte satem emendatum redundantem, minuunt ac educunt hydragoga, ut sunt *ebuli* & *sambuci* racides atque eorum cortex, folia floresque, sem. cartham. mechoacann. atque jalappæ radices, gummi guttæ. Ad Diæteticam Authoris curam ex ipsius pharetra quærendam curiosum Lectorem remittimus.

§. 16. *Cartesius ejusque sequaces* ad sanguinem crassum & fæculentum, spiritus animales similes reddentem, incidendum, attenuandum ac volatilisandum, acidumque quodcunque vitiosum obtundendum, ut spiritus animales generentur subtiliores, & ad debitas operationes aptiores reddantur, *alterantia* exhibent, quæ constant ut plurimum sale volatili copioso, ut sunt omnia spirituosa; phænomena enim hujus morbi cum dependeant ut plurimum à statu fixitatis, conglomeratæ verò particulæ spirituosorum defricatione hebetescunt, ea propter destillant succos betonicæ, cochlear. beccabungæ, alsines, & id genus alia. Et cum sæpè glutinosum & viscidum peccet, præscribunt usum *acidularum*, quæ participant de Marte, vitriolo & sali-

salibus, quorum beneficio optimè corrigitur glutinosa sanguinis intemperies; illæ enim partes metallicæ omnes corporis meandros & tubulos angustissimos queunt perrepere, atque humores viscidos ductus multos obstruentes resolvere.

Ad hoc acidum sanguinis corrigendum & destruendum mirum quantum juvant *Martialia*, inprimis vitriolum Martis. Si enim Martialia intra corpus sumantur, acidum vitiosum agit in illa, sicque tertium fit, & acidum absorbetur. Ad mucum v. in primis viis sæpius latentem, & parietibus ut plurimum ventriculi adhærentem, fermentationemque impedientem, exterminandum, magnificiunt *Cartesiani vomitoria*, quæ concutiendo mucum illum facili Marte abradunt & ejiciunt. Palmam aliis præripere putant antimonialia, tartarum nempe emeticum Mynf. à gr. 2. ad. 4. Laudant & sulphur *antimonii*, cujus præparationem habet *Willisius*. Inter reliqua purgantia extractum hellebori nigri ad ℨ j. exhibendum præscribunt; pro confortando cerebro & poris ipsius nimis laxatis emendandis & paululum astringendis magnificiunt tincturam lapidis Lazuli, coralliorum, Lunæ, & alia ejus sortis, quæ omnia & singula huc referre tædiosum esset.

§. 19. Nostram nunc videamus methodum hunc curandi morbum, quam brevi pomærio comprehendamus. (1.) Rex noster Microcosmetor ab imminente hoste, aculeatis armis potissimum munito, tristis factus iterum excitetur. (2.) Inde spiritus animales Regis ad exemplum torpidi facti, & poris cerebri ab aliis ideis jam occupatis infixi, eliminentur. In curatione prodest, si vena aliqua inferior incidatur, & sanguis crassus educatur.

Postea acidum viscidum Regem nostrum tristem reddens & spiritibus animalibus negotium facessens ante omnia corrigendum censemus, ut ita Rex excitetur ad pristina munia obeunda, quod obtinere possumus ex alcalibus tum fixis, tum volatilibus; & hic alcalia volatilia longè præstant fixis, cum & acido absorbendo & ejus spiculis obtundendis congruant. Hinc tanto levamini sunt melancholicis salia volatilia, quæ simul corrigunt sanguinem crassum & fœculentum. Sed cum acidorum particulæ modo gladiolis, modo novaculis, modo acui & aculeis assimilantur, inde varia antacida esse debent, quare hæc hoc in affectu sæpius mutanda veniunt. Ad acidum hoc viscidum, quod aliquando sibi rapuit imperium circa hypochondria, mesenterium, lienem, &c. mortificandum, commendamus *myrrham*, & ex ea paratam *tincturam salutis*, quæ omnem corruptivum acorem tollit, & balsamica vi quamcunque putredinem arcet; quibus ad amussim viribus æmulum esse. *Elixir polychreston nostrum* autumamus, ex myrrha, aloë, croco, cum spir. vini tartarisato, & ol. tartari per deliquium paratum, certè mille experimentis nobilitatum medicamen. Alcalia fixa & terrea quatenus acidum peregrinum, hostem sc. extra munimenta adhuc existentem, arcent & interimunt, proficua erunt, ut sunt oculi cancri, margaritæ, C C. ust. corallia. Viribus conspicuum est medicamen vitriolum Martis. Esto formula sequens pro acido hoc hoste arcendo.

℞. *Cremor. tartari* ℨ j.
vitriol. Martis.
ocul. cancr. alcolisat. ana ℈ j.
Margarit. ℈ß.
M. f. pulvis noster absorbens.

Sequentia remedia eodem sunt genio prædita, & paulò fortiora, ut Elix. propr. Par. Tinctur. Castorei, succini, &c. Esto formula:

℞. *Spir. salis armoniac.* ℨß.
Carminat. ℨ ß.
Tinct. castorei.
Cinam. ana ℈j.
Martis ℨß.
M. D. ad vitrum & exhibeatur ad guttas 20.

Tinctura Martis ritè parari solet cum succo pomorum Borsdorfianorum, & detur in vehiculo idoneo, aqua destillata, &c.

Non possumus nobis temperare, quin hic repre-

reprehendatus hodiernos plures Practicos syrupis suis apertivis aliisque dulcibus acidum peccans deleturos & correcturos, cum po ius suis vulgò commentis dulcibus homines lædant, quæ si perpenderent delicatuli, tum ejusmodi omitterent, cum sanguinem dulcem non reddant talium usu, sed potius exasperent ejus acrimoniam acidumque adaugeant. Omnem in hoc casu probationis paginam absolvit *Pisonis* in Brasilia observatio, qua succum ex quo saccharum concrescit extravasatum intra breve temporis spacium acescere tradit. Prosunt verò hic omnia acida volatilia. Inter spiritus acidos volatiles *Tachenius* numerat etiam spiritum vini alcolisatum, qui conficitur cum spir. vini vulgari per vesicam, sine ulla additione vel cinerum clavellatorum, vel salis communis, sicut à nonnullis fieri solet. Spiritus vini tartarisatus sequenti modo paratus est optimus: Expone aëri frigidissimo vinum generosum in vase idoneo ut congeletur, foramen fiat cum baculo in gelu, & funde liquorem non condensatum in aliud vas, liquor segregatus congeletur, quod repete toties, usque dum aër non amplius residuum condensare valet, purissimum tunc habebis spiritum vini tartarisatum, qui mirandos edit effectus hoc in morbo, aliisque. Saccharum certè tantum à vera dulcedine abest, ut ipsum dissolvat antimonium, cum quo si commisceatur triduana & leni destillatione, oleum antimonii saccharatum, hoc est spiritum acidum combustis partibus non inutilem prolicit. Sic & nos habemus processum Tincturæ corallorum saccharatæ, ubi solent sacchara calcinari corallia, verùm tædet diutus notis immorari.

Hostis Regis nostri ita viribus fractus planè ejiciendus est, & cum ille sæpius tyrannidem suam exerceat in ventriculo, intestinis, ductu pancreatico, aliisque locis, illum ope Emeticorum ejicere possumus, ut sunt Tartarus Emeticus, vinum emeticum nostrum.

℞ *Antiomon. ppr.* ℥ß.
Cass. lign ʒiij.
Rharbarb. el. ʒijß.
Calam. arom. ʒj.
Zinzib.
Galang. ana ʒiß.
Caryophyl. ℈*j.*
Cinnamomi ʒß.
Sacchar. alb. ℥*j.*
Vini Rhenani ℥*xvi Dosis* ℥*ij. ad* ℥ß.

Antimonialia enim in hoc morbo præ aliis commendamus, quia humores valdè dissolvunt & fluxiles reddunt, atque curationem quasi politicam efficiunt, dum scilicet humores valdè tingunt & corrumpunt, ut excreta appareant sub colore viridi: unde æger videns ista colorata, credit jam omnem vitiosam materiamè corpore esse deturbatam, & sic cessat in ægro illa phantasia, & phantasmata, quibus melancholici plerumque obnoxii sunt, planè desinunt. Fortiora quoque debent hæc esse medicamenta emetica & cathartica, aliàs partes sensiles ad talem spasmodicam contractionem irritari haud posse nobis persuasum est. Sic etiam mucus ille glutinosus parietibus ventriculi sæpius adhærens melius excutitur. In hunc finem sequens exhiberi potest.

℞. *Succ. cort. med. sambuc.* ℥iß.
Sal. vitrioli ℈ß.
Syr. fumar. ℥*j. M.*

Inter specifica habetur extractum hellebori ad ʒß. exhibitum, imprimis cum spiritu vitrioli correctum. Cui displicet hoc extractum, in illius locum substituere potest mitius, extractum nempe diacitri ad ℈ iv. seu infusum fol. sennæ & rhabarb. cum sale tart. vel decoct. passul. c. fol. senn. lib. jß. pro aliquot vicibus, vel sequentes pilul. quæ tamen non adeò conveniunt in naturis siccioribus.

℞. *Extr. diacathol.* ʒß.
Mag. Lunæ ℈ß. *M. f. pilulæ, vesperi assumendæ.*

Magno quoque cum effectu interponimus Clysmata varia ex carminativis, aciditatem temperantibus, parata, quæ simul alvum lubricant ac mucum illum fluxilem reddunt. In antimonio specifica latet vis contra melancholiam, & nil tam melancholiam purgat quàm antimonium. Infusis & vinis medicatis uti pos-

su-

sumus. Purgantia optimè infunduntur in sero lactis, seu aq. ejusdem, itidem cum aqua pomorum, addito rore majali & destillato. Exhibitis his purgantibus procedendum est ad *alterantia* specifica, quæ Microcosmetorem sopitum excitant, & simul spiritus animales ignavos ad officium suum impellere queunt, in hunc finem volatilibus supra laudatis admiscere solemus Martialia.

℞. *Spir. sal. armon. succinat.* ʒß.
Carminat. ʒij.
Tinctur. Castor.
Cinnamomiana ℈j.
Martis ʒß.
Aqua fumar.
Cent. min. ana ℥ij.
Syr. cinnamom. ℥ß.
M. D. ad Vitrum.

Essentia fumariæ, itidem succus ejsudem herbæ, c. sero lactis per aliquot dies assumi potest; nam fumaria non diuturnam sustinet coctionem, ob sal volatile, quod in se continet.

Tinctura tartari antimoniata, essentia chalybis, tinctura tartari simplex, &c. aliis alterantibus palmam præripiunt.

Conducunt & varia destillata ex succis, serum lactis, & id genus alia, imprimis acidulæ Martiales, quæ possunt parari ex chalybe & clysso; vide de his *Schrœderum*. Præ aliis commendamus *Schvvalbacenses*; mirum enim quantum hæ juvare possunt, prout multiplici experientia confirmati testari possumus. Corrigunt enim acidum peccans & viscidum tenax incidunt, Microcosmetoris perturbationes placant & compescunt, fermentationumque vitia emendant, & promptum sæpè ac tantum non præsentaneum existunt remedium. Vix namque amplius dubitat aliquis, statum nostrum ut salubrem & fluidum, ita & morbosum & languescentem ex sanguinis fermentatione, partim immediatè partim mediatè dependere. Pro opio camphora præstat, quia magis subtilis est, & citius avolat. Si suspicio adsit de philtro exhibito, præmisso vomitorio exhibeatur pulvis secundinæ c. theriaca, item magister. cranii hum. & Electuariũ Hartmanni. Inter Chirurgica commendamus hîc cum expertissimo Ettmüllero variorum liquorum volatilium, aliorumque infusionem. Sed cum id fusè prælaudatus vir retulerit in *Disp. de Chirurgiâ infusoriâ*, cujus lectionem lectori curioso suademus, malumus eò ipsum remittere, quam in transscribendo tempus terere. Quibus hoc insuper exemplum subjicimus, quod tincturam Martis per vices infuderimus in venas rustici Lindensis, maximè melancholici, egregio cum effectu. Perpauci tamen, si ulli (quos quidem ego novi) curiositate illa ducti fuerint, vel accuratius hisce insistunt, verùm ob contumeliam aliorum non audent ea experiri. Sed non allubescit diutius hisce immorari.

Apertionem hæmorrhoidalium venarum, & arteriarum temporum, item cauteria non sine fructu magno sæpius instituimus; sanguini enim vitioso semper à chylo suppeditatur melior. Sed hic semper respiciendum est ad vires, aliasque circumstantias, quas Medicus præsens ritè attendat oportet.

CAPUT IV.

De Affectibus Capitis rationem turbantibus.

De *MANIA.*

DEFINITIO.

§. 1. Mania (Latinis furor, seu *insania*) vulgò describi solet, quòd sit calida affectio in substantia cerebri suborta, sine febri, quia læditur imaginatio & ratiocinatio, sæpè illæsa manente memoria. Nobis libet sequenti modo describere, quòd Mania hæc sit delirium cum maxima feritate alienationeque mentis, sine febre, à Microcosmetoris (imò verè Cosmetorgis) excandescentia horribili & spirituum animalium planè igneam indolem induentium extravagatione, motuque irregulari dependens. Cognati affectus sunt *phrenitis*, *melancholia & mania*. In his omnibus afficitur Cosmetor-

torges & turbatur ratiocinatio.

DIFFERENTIA.

§. 2. Differunt tamen, quod phrenitis semper adjunctam habeat ardentem febrem; at melancholia à mania solùm in hoc differt, quod in utroque affectu turbetur ratiocinatio & æger absurda sibi imaginetur, loquatur & faciat. Attamen qui mania laborant, iracundia, feroc tate, rixis, clamoribus, ac horrendo aspectu, longè sunt turbulentiores, quàm melancholici. Hinc alii Maniam, intensam esse melancholiam, definiunt describuntque. Differt & in eo melancholia, quòd hæc cum metu & tristitia eveniat, hic verò affectus cum audacia, furore, & sine febre accidit, facilè tamen hic in alterum, & vice versa sæpè commutatur. Nam Cosmetorges noster tristis & furiosus factus, & ad deteriora perculsus furorem & flammam accersit; facile enim fumus hic flammam concipere potest. Spiritus enim animales in melancholia fumo quasi obfuscari dicuntur, Mania istis apertum ignem injicere videtur, in ipsis Maniacis rabiosa mordendi ac dilacerandi libido, qualis in canibus & lupis deprehenditur, unde & dicitur hic affectus, *Cynanthropia* & *Lycanthropia*, *Dæmonium caninum & lupinum*. Nec mirum est quod in alios sæviant, cùm experientiâ constet, hujus mali servos nec sibi ipsis parcere, sed sibi violentas manus inferre.

PARS AFFECTA.

§. 3. Pars affecta secundùm veteres est cerebrum, quod probant ex principalibus functionibus oblæsis, & sic cerebrum, vel per se vel per consensum, hic laborare posse contendunt. Alii ipsam animam pro subjecto habent. *Cartesius* enim substantias duas, realissimè tamen distinctas, in homine agnoscit, unam scilicet *immaterialem*, & *organicam* alteram, quæ tamen substantiæ firmissimam copulam & nexum inter se habent, ut animâ imperante spiritus animales omnes actiones motusque absolvant, & has hic affici credit.

Willisius pro subjecto agnoscit spiritus animales à propria & gemina indole sua desciscentes, *Aquæ Stygiæ* æmulos, *cerebrum* & pro parte affecta agnoscit. *Nos verò circa sedem nostri Microcosmetoris, omnesque poros cerebri in quibus ideæ formari spiritusque hospitari solent, mali officinam quærimus.*

SIGNA.

§. 4. Ægri hoc correpti morbo aliquando instar ferarum quasi furere videntur, ita ut inter Maniacum & brutum rapax nulla appareat differentia, obvios enim immaniter invadunt, eosque, uti duo illi Maniaci apud Matth. c. 8. vers. 28. 29. vulnerant, imò nec parentibus mordendo vel lædendo parcunt, mox iterum se mansuetos gerunt, intractabiles tamen sunt cum multiloquio, saltant, cantant, agitantque mirè corpus, semper apparent aspectu torvo & vultu tribunitio, intrepido & inverecundo. Commune autem symptoma perpetuò omnes Maniacos comitatur, videlicet perpetuæ vigiliæ, & omnibus adest stupendum corporis robur, & vis ferè Herculea quam impunè non provocaveris; maximum quoque frigus, jejunia, verbera ac vulnera absque sensibili noxa perferre possunt, jurant, vociferantur & varios gestus indies faciunt, crines sibi sæpè evellunt, vestes lacerant, fenestras scriniaque perfringunt; fortes enim sunt, & vigilias ferunt intensas, de magnis multisq; rebus, rixis, contentionibus, igne, dies, noctesque blaterant fabulanturque. Proni sunt & interdum nunc in risum hilaritatemq;, nunc in mœrorem, nunc in timorem inanium rerum labuntur. Subitò temerarii, iracundi, clamosi, & minaces fiunt, vincula cum catenis rumpunt, muros & fores effringunt, incredibili enim pollent robore, etiamsi dies noctesque insomnes trahant, ob spirituum animalium omnia membra irradiantium igneam vim, quæ valdè adjuvatur à *rectore* suo incendiario facto, unde & intensissimum frigus, quamvis nudi sint, haud sentiunt, quod & annotavit Helmontius in tractatu suo, *Demens idea* dicto, hisce verbis: Est singulare Maniaco, quod utcunque nudus cubet, humi vel in marmore pernoctet, serverissimo *Boreæ* flatu non glacietur, vel *artus commoriantur sibi; Maniacus non sentit frigus, nec scit sentire*, quia juxta quosdam, mens cum internis

nimis sit occupata, externa minora non attendat, neque frigori externo ausculket, ita ut non tanti faciat quietem fibrillarum nervearum. Sic & jejunia, verbera aliaque incommoda adhuc minus sentiunt. Nonnunquam verò ita serio rem agunt, ut amicos, atque adstantes aut verberibus aut morsibus, aut aliis injuriis lædant, moresque quasi ferinas exprimant. Torvos, intrepidos, attentosque habent oculos, & semper aliquid mali meditantur, quia spiritus ignei ferocius per meatus cerebri Cosmetorgi offerunt vestigia vel simulacra antea oblata, hinc judicat ille, ac si essent præsentia. Tantum etiam subinde insaniunt, ut sibi ipsis convitia dicant, tumque vinculis detinendi sunt. Dolor capitis aliquando, & vigiliæ immodicæ semper hic urgent ob spiritus animales igneos cerebrum totum irradiantes. Præcedunt plerumque insaniam iracundia, metus, amor, ambitio, curæ, studia, &c. juxta *Helmontium* dicentem, à metu, agonia, ira, invidia, ambitione, amore, studio, cura, pudore, aliisque dementiæ fiunt. In venerem proni aliquando sunt; nec non ipsis curæ sunt res extraneæ, nihil ad se pertinentes. Sed tædiosiora hæc sunt, quam ut iis pluribus litare debeamus, præsertim cum mille testes, experientia quotidiè affatim exemplorum suggerat.

CAUSA.

§. 5. Perspecta jam methodo cognoscendi hunc morbum, perspiciamus & causam hujus ferini affectus. Causæ maniæ sunt Veteribus Galenicis scilicet, vitiosi humores, adusta videlicet melancholia, bilis flava, retorrida, & sanguis adustus inque naturam melancholiæ transmutatus. Ipsis hic effectus aliquando oritur ex calida cerebri intemperie, quod si in causa sit præassata bilis flava, tunc ferina excitari deliramenta ajunt, ita ut ægri fiant temerarii, & adeò fortes, ut violento corporis impetu formidabiles reddantur. Si verò generetur hic affectus ex copia ferventis sanguinis adusti, in utramque bilem mutati, ad caput cum impetu ruentis, tunc plerumque cum risu atque cantu immodico ægri insanire, ex ipsorum observatione, solent.

§. 6. Videamus porrò, quid *Paracelso* de morbi hujus causis & natura videatur. Hic verò c. 2. *de morbis amentium*, Maniam ex *tribus primis principiis* oriri vult, & *lib.* 10. §. de cap. advers. intern. §. 3. Maniam, phrenesin & insaniæ species *ex oppilatione suæ partis* oriri contendit, per calidum vel frigidum resolutum aut coagulatum, & alibi *lib.* 1. *de virib. membr. c.* 3. spiritus vitæ quo pertingere nequit, ibi morbus gignitur; si neimpe oppilatur, ibi oritur putrefactio & exulceratio: moritur enim in illo loco. Item *alibi c.* 2. *de morb.* Maniam in duas species dirimit; unam quæ proficiscitur *ex destillatione*, quando nimirum in capite manet vapor; alteram, quæ provenit ex *sublimatione*, quando in capite coagulatur. Ibidem quoque memorat, non posse satis intelligi, quænam maniæ *minera* atque fomes sit originalis, verùm causam putat, in quacunque corporis parte latentem esse *Mercurium in calcem reverberatum, & in aquam fortissimam solutum*, qui spiritui vitæ permiscetur, illumque inflammat. Tantam verò inquit, esse aquæ istius fortis subtilitatem, ut in fundo non commoretur, sed ad summa fastigia tendat: quamprimum autem ad cerebrum pervenerit, insaniam inde produci, uti fusius *Petræus*, Pullus Paracelsicus, in *Nosologia Harmonica Dogmatica & Hermetica* hæc deducit.

§. 7. *Helmontius* celebris, omnem amentiam oriri ab efflorescentibus ideis conceptualibus peregrinis autumat, quæ effervescunt, non secus ac stigma cerasi, aliique nævi materni quotannis virent vel rubent cum arborum fructibus, sic & ideæ maniacæ perturbationibus ortæ habent (ut ille loquitur) in spiritu præcordiorum sua incentiva repetitionum, periodorumque intervalla; in amentiis hypochondriacis esse venenum quoddam vel furiosum, vel cum joco delirans.

Si fingere licet cum Helmontio, quid quæso non licebit, cur non rusticum fingimus ex insanæ ebrietatis malo omnes has turbas commoventem, spiritusque turbantem.

§. 8. Votum nunc erit examinandum Willisii, qui de causa hujus morbi agens, Maniam gene-

generari putat, in quantum ipsi spiritus animales ab indole miti & benigna, nempe spiritu salino, in aliam acerrimam, puta *salis fluidi* ac *sulphuris arsenicalis* participem, degenerant, qui spiritus a sanguine depravato & nitro sulphureo taliter vitiosi generantur. Existimat quoque fermenta venenosa *sanguini* vel *succo nerveo* insinuata facilè hunc affectum generare, quod probat à canis rabidi morsu, aut venenorum assumptione, id genus deliria excitari. Audaciam maniacorum deducit Nob. Author, quod nempe spiritus animales efferi admodum existant, & animam ultra corporis ambitum efferant. Robur immensum explicat per id, quod in sanguine ac succo nerveo maniacorum particulæ nitro-sulphureæ aut aliàs acerrimæ velut stygiæ contineantur, unde spiritus animales vi elasticâ sive explosivâ stupenda, & longè supra naturalem, immani pollent. Frigus intensum æstumque, vigilias, jejunia, verbera ægros absque noxa sensibili, ob spiritus robustos & fixatos & avolare nescientes, perferre ratiocinatur.

§. 9. *Sylviani* hic accusant spiritus animales excandescentes, à vitiosa effervescentia ut plurimum ita factos, & omnium Maniacorum affectuum symptomata probant per causam remotam, pancreaticum succum stagnantem & vitio corruptum, cujus rei penetralia clarius aperit ipse Sylvius eorum antesignanus, in Praxi, cap. de Mania.

§. 10. Renatus ejusque sectatores admirandam hanc animæ passionem in motu spirituum animalium fervidorum irregulari consistere contendunt; anima enim juxta illos tamdiu manet tranquilla, quamdiu motus in corpore fiunt placidi & sine tumultu; tranquillitas enim animi secundum hos consistit in blanda sanguinis fermentatione, quamdiu enim illa durat, spiritus in cerebro retinentur in æquilibrio, quamprimum verò sanguini tali impetuosus incutitur motus à fermento aliquo sylvestri in sanguine latente, uti in melancholicis, spiritus animales ira cum impetu in cerebrum moventur, ut non auscultent animæ imperio; sicuti enim blandus & lenis benè temperatorum spirituum motus, blandas, jucundas, lenes & prudentes solet excitare cogitationes: ita è contra fervidi & pungentes spiritus vehementius & nimis moti, solent hominem, non secus ac si stimulis esset concitatus, reddere ferocem, iracundum, audacem, impudentem, &c. Tali modo supponunt dispositos esse spiritus animales Maniacorum. Remotè sanguis crassus, fermentabilis tamen (fortissimum enim Cartesiani supponunt in massa sanguinea Maniacorum fermentum) & à quacunque causa occasionali, ira sc. terrore, &c. impetuosius motus, ab ipsis culpatur. Attamen à causa sc. externa aliqua passiones in anima excitante, fermentum quoddam, ex irregularibus constans particulis, cum impetu versus cerebrum sæpissimè abripitur, & arteriolarum poros plexus choroidei plus solito aperit; dein ab harum particularum heterogenearum affluxu spirituum animalium placidorum motus aufertur, quos spiritus ita accensos per totum cerebrum, magis tamen circa *glandulam pinealem*, vagari supponunt, qui fulminis instar in cerebrum & musculos influentes, glandulam mentis imperio planè subducunt, quæ ab effrenis illis spiritibus elusa, omnique in corpus imperio defraudata, attentionum suarum habenam amplius dirigere nescit, unde tot incompositos gestus, pugnas, rixas, clamores, &c. deducunt.

§. 11. Ad nostrum nunc pensum accedamus; fatemur Cartesium phœnomena hujus affectibus optimè explicuisse *de animæ passionibus*; quomodo sc. ira fiat, quando nimirum homo gravi contumelia afficitur; cùm mens circa illud vestigium detineatur, spiritus, motu sensorii communis, ex certa agitatione orto, per nervorum tubulos in cuncta corporis membra, ad vindictam inservientia, impelluntur; sic spiritus illos sanguinis & humorum circulantium jam dum à fermento peregrino motorum motus reddere celeriores. Lubet tamen nobis sequente modo explicare.

Ad quam rem Archimedis nobis subveniat circinus, ut cum Graduistis primarum qualitatum limites commensuremus, nos eâdem fideliâ utrumque parietem & Hippocraticis

qualitatibus & *Democraticis* salibus confricabimus, qui pro diverso figurarum acumine vel hebetatione diversimodè agunt. Hoc in affectu ergò Microcosmetor nobis est quasi incendiarius, qui spiritus animales hominis accendit, qui ita accensi instar vulpium Simsonicarum (lib. Judic. c. 15. v. 4. 5. 6.) percurrunt omnes fossulas cerebri, & quascunque ideas, inprimis illas, quæ de audacia, furore, incendiis, rixis, &c. ante hac conceptæ fuêre, efformant; cum impetù quoque ruunt in omnes partes corporis, quas vehementer irradiant, unde maniaci sunt valde robusti, & quodcunque frigus aliaque incommoda perferre possunt. Inter causas remotas, tanquam spiritibus suis accensis pabulum ministrantes, autumamus esse sanguinem, multis particulis fixis & irregularibus constantem, cui si fermentum aliquot *acidum volatile* accedit, facilè Microcosmetor ignescit. Spiritus in cerebro in æquilibrio consistere debent, quamprimum autem vel à sanguine tali, vel à fermento aliquo sylvestri & bilioso sulphureo in sanguine latente, impetuosus ipsis incutitur motus, tum accensio Microcosmetoris & spirituum animalium accedit. Res aliæ externæ facilè homines in hunc morbum conjicere possunt, & quidem venena aliaque. Sic legitur in *Ephemeridibus*, Germ. Ann. III. quod rusticus quidam sub arbore cubans, à somno expergefactus, per annum dimidium Maniacus redditus fuerit, sed assumta tabaci uncia & concitato vehementissimo sternutamento prodiit eruca nigra longa atque pilosa, qua reddita rusticus perfectæ restitutus sanitati fuit. Sic quoque post variolas malignas superatas, maniam ortam fuisse testantur itidem Ephemerides. Sic & experientiss. Dn. *Ettmullerus*, Prof. Lipsiæ celeberrimus, miram annotavit historiam *in Disp. de morsu viperæ*, quod sc. in oppido vicino Torgavia, mulier maniaca, & quidem ut putabatur *ex philtro*, lictorem in custodiam se abducentem, mordendo prope axillas, in similem conjecit calamitatem, ut postero die similiter ac ipsa fureret, muliere melius se habente. Sic nos morsum ex iracundia alterius manam & insanabile vulnus rustico Hadamarensi conciliâsse novimus. Bilis enim, ut supra dictum est, furoris sæpius hominum causa est, ubi nimium redundarit, prout & ait Philosophus Medico (Democritus Hippocrati) si velocior nimirum, & ex ira bilis acrimonia spiritibus animalibus accedat. Observes enim iratos homines certo vix loco manere, incalescere, succuti, & si dentibus mordeant, venenati quid partibus adfricare, ut ex superiore historia liquet. Sic ex metu & concepta animo vindicta affectus hic oriri potest. Ita ex fide Poëtica *Orestes* apud *Euripidem*, propter interfectam matrem, *furiosus* factus est, donec ad aram *Dianæ* expiaret scelus; & Empedocles ex superbia furore percitus, in Ætnæ voraginem prosiliit; juxta illud Horatii: *Deus immortalis haberi; dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Ætnam insiliit.* Omnia Phænomena nostri affectus, facili Marte explicari possunt, ex jam dictis. Hæc causa fuit ex multiplici opinione, nunc videamus alterum Hemisphærium, *Prognosin* nimirum.

PROGNOSIS.

§. 12. Frequens est juvenibus ac mediæ ætatis hominibus hoc malum, nec tamen senes ab hoc affectu planè immunes esse totâ die videmus. Bigam talium maniacorum senum nos novimus, civem scil. Dizensem & Hanoviensem van R. sexagenarios, sed siccioris & macerrimæ constitutionis texturæque, ut quasi sine extis & haruspice divinari possit, spiritus animales in ipsis ardere & ignescere. Desipientiæ, juxta Hippocratem nostrum Sect. 6. aph. 53. quæ cum risu fiunt, minus periculosæ sunt iis, quæ cum studio accidunt; eoque periculosiores sunt, quo major concurrit temeritas. Ubi jam radices egerint altas, malum vix curari potest; in cerebri enim vestigia olim impressa, sed postea sublata & quasi concremata, minimè restitui possunt; nam plicas firmiter cerebro impressas explicare non hominis est, ut in charta vel corio cum acicula leviter imago alicujus rei est impressa, tractu temporis & motu chartæ, imago penitus obliteratur; verùm si acus altius adacta fuerit, & fora-

mina effecerit nunquam imago delebitur.

Appetitus prostratus, ulceraque in facie, ano, pedibusque enata, malum omen habent. Ubi verò delirium somnus sedarit, id bonum Hipp. s. 2. aph. 2. pronuntiat: similiter quoque si insanis varices & hæmorrhoides superveniunt, fit solutio morbi. s. 6. aph. 21. vigiliæ diutius protractæ malum denuntiant. Facilè hic affectus in stultitiam & melancholiam ad tempus quidem transit, donec nova incentiva fermenta Microcosmetorem & spiritus animales accendunt; & hoc fit duobus modis, vel ab anima, vel à corpore; quia tandem anima res licet ingratissimas & tædiosissimas imò horrendas assuefacit, & illas cum minori affectu contemplatur; à corpore, quædam mania præcipuè constat à fermento quodam, quod & tandem consumitur, totaliter verò ita consumi nequit, quin reliquiæ in partibus solidis adhuc relinquantur, quæ iterum à causa aliqua externa possunt in actum deduci, & sic tum mania redit, vel quia anima has res consuescit, & sic sæpè hic affectus recurrere solet; & si inveteratus vel hæreditarius aut morsu canis aliusque animalis rabidi inductus, vix radicitus unquam extirpatur ac sanatur, ob rationem superius dictam, semel enim extinctis vestigiis cerebri, spiritibusque fervidis & aquæ stygiæ similibus redditis, atque à genuina indole sua descitcentibus rarò ad priorem reduci possunt, de quibus pluribus egimus in superioribus, inprimis ubi de causa hujus miserrimi affectus egimus.

Cura Diætetica.

§. 13. Cura Diætetica nunc sequitur; consistit ea in observata quotidiani *victus* ratione, (1.) *Aër* sit temperatus ad frigidum, humidumque non nihil vergens, vitetur inprimis, nimis calidus impurus & vernalis, unde magnus *Hipp.* s. 3. aph. 20. ait; *vere* fiunt insaniæ, furores & morbi melancholici, quo tempore sc. fabæ florent, juxta versiculum: *cum faba florescit stultorum insania crescit.* Omni quoque tempore, inprimis diebus canicularibus [illegible] fieri possunt, solentque, quales vidimus & in hyeme, Ut enim maria vi tempestatum ab imis refusa vadis intumescunt, fluctuque insolenter attollunt: ita furentibus atrociter ventis, suo quodam æstu humores in corpore effervescunt; qui evecti in cerebri arcem, impulsis spiritibus turbidos animorum motus excitant, aversos à ratione, inimicos mentis vitæque tranquillæ. Hinc illa tempestuoso coelo affectuum est intemperies, illa in colloquiis difficultas, in animo iracundia, in conversatione morositas &c. (2.) *Cibus* sit refrigerans humectansque, ut sunt jufcula caponum, perdicum, gallinarum ac pullorum, refrigerantibus & humectantibus herbis, aliisque infarctorum. Cerebella porcina butyro frixa comesaque specificè prodesse maniacis quidam scribunt, quorum periculo hæc retulimus. Alimenta flatuosa & calidiora valde nocent, quia Microcosmetorem spiritusque animales accendere possunt, ut sunt aromata, acria, sinapi, & id genus alia, carnes suillæ, anserinæ & fumo induratæ quæcunque, ut & omnes cibi fermentati, maximè obesse deprehenduntur.

(3.) *Potus* sit refrigerans, aq. hordei scil. vel acidulæ Doningsteinenses, decoctum herbæ anagallidis: *decoctum hirundinum cum lapide prunellæ nostrâ experientiâ comprobatum.* Exulet verò vinum quodcunque, juxta illud:

Vina gravant animos faciuntque furoribus aptos.

Quare angue & cane pejus vitanda sunt vina generosa, spiritus vini, aliæque aquæ cardiacæ calidiores. Vinum ergò ad mentem veterum bibendum est juxta illum vetustæ Religionis ritum qua in Deorum laudem præbibebatur. Princeps crater Jovis erat Olympii; secundus Heroum; tertius Jovis Sospitatoris; quæ sapientium quoque olim pocula dicebantur: primum sanitatis; secundum Amoris: tertium somni. Si quid accederet ulterius *insaniæ & injuriæ* erat. Sic & nos Medici primos haustus siti; alteros voluptati; tertios deinde ebrietati; quartos *insaniæ* tribuere solemus. Ut enim in valida tempestate onustum mercibus navigium, sopito gubernatore, aut amisso clavo rectum tenere cursum non potest; ita homo obrutis

Vino sensibus oppressaque mente in stultitiæ scopulos detorquetur. Quod observans Pythagoras *ebrietatem* ajebat, *insaniæ* esse meditationem. Ex eadem mente apud *Stob. Serm. Ebrios* uti senes bis esse pueros. Chrysostomus ebrietatem rectæ mentis alienationem dixit: imò vinolentia in violentiam ut transeat necesse est.

(4.) *Motus* sit moderatus. Exercitia ergò quæcunque, cursus, saltus, &c. impediantur.

(5.) *Somnus* hic quoque convenit consueto tempore diuturnior, qui & provocandus omninò erit, tum intus sumptis tum foras admotis medicamentis refrigerantibus & anodynis; quamdiu enim quievit cerebrum, tamdiu homo sapit, teste nostro divino *Coo*. Vigiliæ protractæ maximè nocent.

(6.) Quo ad *Excreta* & *Retenta* excrementa alvi, si non reddantur naturâ, provocanda sunt; alvum enim necesse est habeant humidum lubricumque ægri. Sic & hæmorrhoidum aut Catameniorum fluxus inhibiti omni opera studioque cieantur; fistulis & ulceribus suppressis novus fluxus concilietur.

(7.) *Animus* sit immunis ab omnibus affectibus, amicorum admittatur præsentia, prohibeatur verò admissio ignotorum, & earum personarum, quibuscum æger aliquando odia exercuit vel etiamnum exercet. *Animi Pathemata* summopere vitentur, secundum Nos & *Helmontium*, metus, agonia, invidia, ambitio, ira, amor, studium, cura, pudor, avaritia, aliæque similes perturbationes, quæ omnia sanguinem spiritusque animales valdè commovere, accendere & nostrum Microcosmetorem in furorem agere valent.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 14. Hisce præmissis Diæteticis remediis, paulò intimius pensitemus curam, & eam ex pharetra pharmaceutica depromamus, quæ ita junctim totam implent paginam. Veteres practici Galenici imprimis utuntur ab initio hujus affectus *præparantibus*, quæ sunt syr. violar. fumariæ, acetosæ, buglossæ, de cichorio c. thab. &c. Aquæ violarum, lupulorum, nymphææ, cichorei, endiviæ, acetosæ. Post hæc transeunt ad *Evacuantia*, quæ ipsis sunt & venæsectio, quæ, si scilicet ex abundantia ferventis sanguinis (uti illi loqui amant) insania excitetur, instituatur, idem remedium celebrant si malum hoc à *Cholera* fiat adusta, absque sanguinis plenitudine. Et purgantia sequentia quæ ex pharmacopolio depromunt, ut sunt syr. rosar. confectio Hamech, Diasennæ, Hiera picra, Pilulæ Indæ, de lapide armeno, &c. syrupus ex violis; fol. cichorei, fumariæ, fl. nymphææ, sem. frig. maj. glycyrrhiza, quæ aliquando cum, interdum sine purgantibus parari solent, varia apozemata & potus seu decocta. Dein & pro *Evacuantibus* remediis utuntur manna, cassia, senna, helleboro nigro, &c. Nec contemnunt clysteres ex foliis violarum, lactucæ, altheæ, malvæ, oleo violarum, nymph. &c. Iidem Practici *Avertentia* & *Repellentia* dein adhibent remedia, quæ sunt hirudines sincipiti aliisque partibus capitis in superficie admotæ, hæmorrhoides, ut & menses arte provocati.

Huic scopo satisfaciunt & irrigationes capitis cum rosaceo, succo Polygoni, acetoque &c. vel sincipiti cum linteolo apposita epithemata ex his remediis, frequentiusque mutata, in quem finem & *fomentationem capitis* imperant cum decocto florum stœchadis, chamomillæ &c.

Inter *cerebrum roborantia intemperiemque emendantia* recensent illi species diamargar. frigid. elect. de gemmis, diatrion santal. Conserv. buglos. nymphææ, borraginis, violarum & id genus alia. Epithema pro epate ex aqua intybi, rosarum, acetosæ, camphorâ, spica nardoque &c. Cordi applicant aq. buglos. rosar. nymph. acetum, speciesque diamargarit. frig. Balneum ex aqua, in qua decoquuntur flores chamomillæ, meliloti, fol. violarum, lactucæ, salicis maximopere commendant, ut & unguentum pro spinali medulla, ex oleo nymphææ, amygd. dulc. rosar. violar. &c. Cauteria cervicali commissuræ in desperato ferè casu audacter applicant.

§. 15. Hæc

§. 15. Hæc opis sunt Galenicæ, quibus meliora se invenisse gloriatur *Paracelsus*, qui in curatione hujus affectus ad duas causas respiciendum esse memorat. *l. de morb. ament. c.* 2. Vult, ut materia peccans refrigeretur & coaguletur. Inter *refrigerantia* & *coagulantia* recenset narcotica & anodyna, inter quæ tanquam Luna inter minores ignes elucet laudanum *ipsius* opiatum, quinta essentia Mandragoræ, papav. hyosciam. Specifice verò prodesse in hoc affectu putat, quintam essentiam vel spiritum Saturni, Martis & Mercurii, solutionem Crystalli, Extractum camphoræ, auri, verumque aurum potabile, liquores Lunę, saphyri & musci, ut habet lib. 2. de viribus membr. c. 4. ibidemque maximè arcanas *Gillæ* deprędicat vires, quod vult destillandum in vino vitæ & circulandum tamdiu, donec fundum non tangat, exhibendumque in Malvatico: quod plures ex Paracelsistis dicunt esse nitrum destillatum cum spiritu vini alcoisato & rectificato, quod postea circulari volunt, donec omninò fiat spirituale & volatile. Nonnulli ex iis medicamen ex vitriolo putant, quod alias per *gillam* seu *grillam* à Paracelso intelligitur, cum ipsi specificum cephalicum sit. Daß sind wohl wunderliche Grillen.

§. 16. *Helmontius* vestigia Paracelsi tam fastuoso supercilio, quam placitis medicis premens, & narcotica & anodyna, hoc in malo proficua esse enuntiat: in hunc finem summè commendat sulphur vitrioli philosophicum, narcoticum, soporificum & melle dulcius, unde in omnibus mentis alienationibus & hypochondriorum phantasiis & passionibus conducere ait; quævis enim *narcotica*, inquit, suspendunt lienem ab operosa phantasmatum sæviorum exercitatione in cerebrum. Helleborum nigrum, quia alleviat conceptorum gravitatem, & aufert aliquid de prædicto aggravante phantastico proficuum esse indicat. Inter alia quoque submersionem in aqua frigida commendat, qua plures curatos vidit.

§. 17. *Willisius*, ad Maniacos sanandos, inquit, nihil magis necessarium esse quam ut terros ipsis injiciantur, commendante *disciplinam* severiorem, minas nempe, vincula, verbera, aliaque, unde amentes & furiosi citius per supplicia & cruciatus in gurgustio, quam medicamentis curantur. Commendat quoque prędictus expertissimus Medicus quoad medicinam, venęsectiones, vomitoria, ac cathartica quandoque fortia. V. S. instituendam præscribit, modò in brachio, modò in jugulo, modo in fronte, modo in pede, sæpiusque repetendam, sic enim animæ elationem optimè supprimi, atque semper alium mitiorem sanguinem ex chylo elaborari, dyscrasiamque ipsius emendari autumat. Emetica seu vomitoria ipsius in hoc malo sunt seq.

℞. *Sulphur. Antim. gr.* viij *ad* x.
Cremor. Tartari ℈ß. *M.*
Vel ℞. *Mercurii vitæ gr.* ij.
Conserv. v ros. rubr ʒj. M.
Vel ℞. *Tartari Emetic. gr.* ij. *ad* iij.
Sal. absynth. gr. ij. M.

Aurum vitæ ut & Mercurialia magnifacit, quatenus per vomitum & alvum, item per sudores, urinam aut salivationem operari assolent: à salivatione enim quosdam insanos plane curatos noster author vidit. Inter purgantia per infernum guttur recenset seq. ℞. Extr. helleb. nigri, Calomelanos sive Mercurii dulc. ana ℈j. f. bolus &c. Alterantia magnæ etiam efficaciæ hoc in affectu æstimat; ex. gr.

℞. *Crystall. Mineral.* ℥ij.
Margarit. ppt. ʒiß.
Sacchar. Cand. ℥ijß.
Camphoræ ℈ß.

quæ omnia simul terantur subtilissimè, & f. pulvis, de quo sæpius æger capiat ʒj. ad ʒij. in cerevisia tenuissima, aqua fontana, & ad libitum pro potu concedatur ordinario serum lactis inprimis caprini, florib. violar. rosſ. rub. nymphæ alteratum, ut & electuaria refrigerantia, Julapia ac aquas destillatas magnifacit, sępius assumpta. Pro specifico in hoc morbo venditat decoctum *anagallidis* flore purpureo, item summitat. hyperici.

Si à morsu venenatarum aut rabidarum bestiatum orta sit mania, commendat infusionem pomorum, tincturas varias, emulsionesque.

In omni amentia haud contemnit *cucurbitulas*

las cum scarificatione, nec vesicantia, nec cauteria, tum actualia, tum potentialia. Arteriotomiam vel *trepanationem* & *mercurialem* inunctionem in dubium vocat, nec nisi perpensa personarum differentia ex iis præsidium mutuatur.

Sincipiti & deraso capillitio pulmones agninos calentes aliosque fotus, ægrotis etiam reluctantibus, applicari vult. Reliqua apud ipsum authorem videas, crambe enim bis cocta nauseam parit.

§. 18. *Sylvius* cum reliquis commendat venæsectiones, vomitoria, alterantia aquea, ut sunt emulsiones, Julepi, serum lactis, acidulæ & id genus alia; lapidem prunellæ haud contemnit; vesicatoria, aliaque externa refrigerantia *applicata*, ut & anodyna intus & extus applicata magnifacit, ut sunt laudanum opiatum, cydoniatum &c. Clysteres refrigerantes proficui usus esse contendit; sed non libet singula accuratius enarrare.

§. 19. *Cartesius* ejusque asseclæ ad motum nimirum sanguinis imminuendum sistendumque convenire ajunt V. S. & quidem largiorem, si vires permittant, itidem *ponderosa* quæcunque, quæ gravitate sua sanguinem in motu nimio suo sistunt. In hunc finem præscribere solent lapidem prunellæ, saccharum Saturni, lapides cancrorum, laudanum opiatum, sanguinem draconum &c. Prodesse quoque scribunt Decocta ex lignis vulgaribus, quia particulis suis duris & gravibus sanguinis motum sistunt, & interim rigiditate sua sanguinem incidunt, & obstructiones tollunt, inprimis si pori nonnulli sensorii à crassiusculis particulis obstructi sunt. Reliqua Chirurgica jam dicta aliaque postea dicenda nigrum Thetha præfigunt.

§. 20. Hos medicinæ nostræ Optimates pluribus ægro opem promittentes & omnes artis suæ pyxides percurrentes hactenus vidimus. Nunc & ultima cera nostræ opinioni locus relinquetur, qui in eo consistit, ut Microcosmetor incendiarius factus & spiritus animales accensi & nimis irradiantes & explosivi extinguantur & ad blandum & ordinatum redigantur motum. Hoc præstat V. S. iterata; non tamen affatim sed simul & semel institui debet, ne hydrops inducatur, quale nos exemplum novimus, in Lanione Dizensi. Huic scopo & optimè conveniunt opiata, quippe quæ mirifica vi sua si ægris incendiarium quasi furentem cum suis accensis spiritibus maximè compescunt, qui tamen non statim nec in larga dosi exhibenda sunt. Nam potest contingere, ut longo furore sanguis spiritibus esset exhaustus, & ideo si narcotica exhiberentur, fermentationes sanguinis ita prosternerent, ut mors inde sequeretur. Sed ab anodyno primùm est incipiendum, ut & à camphoræ minima dosi loco opii ad motum sanguinis sistendum, in qua non ita metuendum est propter sui subtilitatem. Inducíis factis ad causam remotam, sanguinem sc. multis particulis fixis constantem, tollendam, & fermenta alia sylvestria in primis viis stabulantia eliminanda, commendamus *vomitoria*. Sanguis enim eorum usu à partium excrementitiarum infarctu liberatur, & conveniunt inprimis illa quæ parantur ex antimonio, ut f. Tartarus Emet. Aq. bened. Ruland. sapa vomitoria, & id genus alia. In delicatioribus, vitriolum album exhiberi potest, alii helleborum nigrum ejusque extractum extollunt. Nos fortiora & validiora purgantia regulariter omittenda potius censemus, quatenus sanguinis spirituumque animalium motum nimium magis augent, eosque poris cerebri profundius ingerunt. In tam furibunda enim perturbatione adest impetuosa sanguinis ebullitio & effervescentia, quæ & ex spirituum animalium impetu & irradiatione oritur, indeque sæpius nimia sanguinis rarefactio & ebullitio. Polypodium quercium hic sæpè sufficit. Ad debitam ergò fermentationem sanguinis restituendam conducunt omnia chalybeata, quibus *Microcosmetoris* furibundi & spirituum furentium motus & sanguinis inordinatam fermentationem sistunt. Sanguis asini, torpidi illius bruti, post aures collectus Microcosmetorem mitè placat coercetque; sanguis enim hic gaudet singulari vi, acidum illud volatile mirum quantum destruente, quem & *Beatus*

D. D. *Mi-*

D. D. *Michaël celeberrimus Medicus* sequenti modo præscripsit; ℞. linteum sanguine asini, post aures extracto, justo tempore imbutum, pone in s. q. aquæ *anagallidis* & florum hyperici, donec aqua tingatur, M. f. potus pro aliquot dosibus, quo medicamine maniacum in *aula Altenburgensi* se curasse sanctè affirmat: canis, lepores, imò hominis similiter meticulosi sanguinem convenire hoc in affectu, seq. ob rationem, persuasi sumus, quatenus in his animalibus, in vena secanda, terror, metus, & anxietas concurrunt, huic sanguini peculiaris inditur indoles, indeque optimè acutissimus. *Marcus Marci* memorat, *non parum referre in qua dispositione animalia moriantur, quorum partes ad usum medicum quæruntur.*

Hic & transfusio sanguinis vitulini, asinini & humani, præmissa tamen semper venæsectione conducit, qua plures maniacos *Parisiis* curatos novimus, & nosmet si in homine vesano Diziis felicissimo cum successu primum tentavimus, ceu supra nos dixisse meminimus. Infusio variorum medicamentorum inprimis *opiatorum*, in venas maniacorum non inutiles erunt. Inter alterantia prodest spiritus antiepilepticus Hartmanni, ex salis urinæ & spiritus vitrioli acidi mixtura paratus. In potu quoque *ordinario decocto scil. anagallidis & florum hyperici; cum 2. hirundinibus, spiritus vitrioli, ad guttas quasdam infundatur*, vel in sero lactis caprini, lapides prunellæ inditi, peculiarem habent vim Microcosmetorem furibundum & spiritus animales furentes compescendi sedandique. Et ut paucis me expediam, in hoc affectu, unicum saltem certissimum solarium quærimus, in *opiatis*; ubi scil. ægrum habemus fortem, quia ipsa Microcosmetorem furibundum spiritusque animales impetuoso motu ferocientes & tantum non furentes mirum quantum sopiunt, eorumque periculosum impetum sedant coercentque. Magnum namque sæpius ęgris imminet periculum ex ferocia istius Microcosmetoris, & spirituum, qui gubernacula vitæ deserentes omnia conturbant, vel velut Phaëton curru paterno mirabiliter excussus Macrocosmus; sic illi Microcosmum incendunt. Opium enim has furias placat, hos fluctus sedat, & mirè agit in motu spirituum sedando. Hinc suavis quies, omnisque ferocis motus optata sedatio, unde & turgescentia materiæ peccantis, orgasmusque humorum facilè desinunt. Spiritibus enim ad quietem compositis, in ordinem quodammodo redit Microcosmi turbata antea respublica, dum Microcosmetor noster, tamquam Rector supremus furore placato, id quod suarum est partium, denuò observet, quæ cuncta legitimum opiatorum usum facili marte sequuntur. Si simpliciora inter opiata cupis, meconium, (opium enim in nostris regionibus rarum est) cum sale alcali fixo inprimis Tartari, cum Therebinthina digeratur & corrigatur, vel per artificialem fermentationem cum succo cydoniorum juxta Hoffmannum *in clave Pharmaceut.* Schroed. quod opium sic correctum abit in remedium anodynum sine narcosi, & cujus 10. Grana, non plus vel minus prosunt aut nocent, quam 30. alterius. Eleganter de hoc laudano opiato dicit Helmont Tr. *Jus duumviratus* §. 64. *felix æger cujus auxiliator Medicus novit lethalia è papavere separare, retento auxilio, excitatore potestatis* in duumviratu. Inter mineralia sulphur vitrioli, venerisque anodyna vi conspicua sunt. Sed cum non omnibus liceat adire hanc Corinthum, indeque hæc medicamina accersere, opiatis interea nos contenti esse debemus. Nec sua laude carent *Theriaca cœlestis Hanov.* Tinct. anodyna Zwelferi, Diacodium, Theriaca *Andromachi*, aliaque, quæ hic studio reticemus, cum non omnia accuratius possimus deducere, sed saltem *Encyclopædiam* meditemur. Nihil est quod magis Cosmetorem sedet & spiritus animales figat, quam oleum perlarum ritè paratum, cujus vires sæpius hoc in affectu experti sumus. Prosunt & seq. spiritus Lunaris.

℞. *Lunæ limatur. p. j.*
Sulphur. p. ij.

Leniter in crucibulo fusis & unitis & pulverisatis affunde spir. sal. armoniac. l. a. extrahe tincturam, quam in crystallos redige & per retortam spiritum lunarem elice. Dosis gut. 15. ad

20. Si somnus deest, potest potio sequens tempore somni exhiberi.

℞. *Laudan. opiat. gr. ij.*
Dissolv. in s. q. essent. anagall.
& hyperic. edulc. parum. pro una dosi.

Musicam in morsu Tarantulæ & exinde orto affectu, huic os humerosque simili, suadent, id quod alii faciunt, & ad experientiam revocandam autumamus. Inter specifica euporista sunt sanguis asininus post aures extractus cum floribus hyperic. succo angallid. rad. & sem. fœnic. sylv. destillatus, quæ species & pro potu ordinario exhiberi possunt. Herba agrimoniæ in aqua fontana cocta prodest. Seq. sæpius expertum novimus.

℞. *Confect. Alkermes ℥j.*
Tinct. lapidis Lazuli ʒß.
succini ℈ij.
Ess. hyperici anagall. ana ʒß.
Magister. Lunæ ʒß. M.
Dosis ʒj. mane & vesperi.

Vel ℞. *Aq. hyperic.*
anagallid. ana ℥iij.
Confect. Alkerm. ʒjß.
Lap. lazuli ppt. ℈ij.
Syr. hyperic. ʒj. M. Dosis.
coblearia 2. vel 3.

Vel Detur *sæpius Tinctura lap. lazuli, vel essentia anagallidis vel hyperici; proderit quoque Tinct. hyperici comp. Mynf.*

Vel ℞. *Nitri antimoniat ℈j.*
butyr. perlar. ℈ß.
Magister. succini, gr. iij.
Lunæ gr. v. M. f. pulvis pro unica dosi.

Vel ℞. *Spir. vitrioli sulphurat. ʒß.*
Syr. violar. ʒij.
Aq. hyperici ℥j M. pro duabus dosibus.

Cerebrum Arietinum in sartagine paratum addito cinnamomo, nucista, caryophyllis; detur per 3. dies mane, quod quidam anonymus inter sacra medicinæ inferre conatur.

Secundina primiparæ mulieris pulverisata, clam in vino propinata ad ʒj. aliquando juvat. *Nobis pro magno arcano amicus communicavit succum pullorum hirundinum ad ℥j. in aqua anagallidis bis & ter Maniaco exhibendum, quo plures se curasse addit.* Inter *externa* commendamus varia Epithemata, unguentaque ex anodynis opiatis refrigerantibusque parata, & capiti raso temporibusque applicata & illinita. Plures nostratium, baccas lauri cum camphora & albuminibus ovorum destillatas in Mariæ Balneo capiti applicant.

Gallina viva nigra tamen, nostro verò calculo hirundines, in medium discissæ & calentes capiti raso applicatæ juvare, experto credas Roberto.

Frictiones, ligaturas, scarificationes, tanquam parerga haud contemnimus, & cauteria tum actualia, ut inustionem moxæ Indicæ vel nostræ Germanicæ à nobis inventæ, tum potentialia, cum cautione tamen instituenda suademus.

Spicilegium accuratius si quis ex præcedentibus medicamentis velit instituere, is certè vacuâ manu nullus recedet.

CAPUT V.

De Affectibus Capitis memoriam maximè lædentibus.

De
LETHARGO & CARO.

Definitio.

§. 1. Lethargus vel lethargia (aliis *Veternus*, nonnullis torpor, quibusdam *sopor gravis*, multis *Coma*, *aliquibus Cataphora*, pluribus & Subeth) vulgò describitur, *quod sit cessatio facultatum principum, præcipuè vero memoriæ, cum inexpugnabili dormiendi necessitate (ut Celsus loquitur) & febre continua lentaque à pituita ortum ducens*. Lethargus & Carus consanguineæ sunt affectiones, iisdemq; ferè remediorum præsidiis profligantur, quare has conjunctim pertractare lubuit. Nostro tamen ex

calculo ita definienda est lethargia, quod sit inexpugnabilis dormiendi necessitas cum oblivione maxima, aliquando cum febre, & delirio, aliquando sine iis, à Microcosmetoris nostri in viscido limo hærentis sopore, & spiritibus animalibus inde eidem glutini inhærentibus, & officii sui planè oblitis, orta.

DIFFERENTIA.

§. 2. Differt carus à lethargo, quod lethargus adjunctam sibi habeat febrim, & quod ad stentoriam acclamationem oculos aperiant lethargici, ad interrogata quoque respondeant incondita: caro verò laborantes carere febri, oculósque numquam aperire nec loqui, nec membra movere, sed mortuis similes jacere, respirare tamen dicuntur. Non dissimilis est hic affectus (carus) apoplexiæ, differt tamen ab ea, *respiratione*. In caro enim libera est respiratio, in apoplexia verò vehementer impedita, in caro nec sentiunt, nec moventur, neque intelligunt, nec comminiscuntur, nec appetunt ægri, sola respiratione differunt à mortuis.

PARS AFFECTA.

§. 3. Pars affecta juxta veteres, est ipsius cerebri substantia, & maximè quidem ejus pars posterior, non autem ejus ventriculi, quod ex functionibus cerebri oblæsis probare annituntur, quia in hoc malo potissimum memoria atq; ratio lædantur, quæ præcipua ipsius cerebelli munia sunt. Quidam veterum, & *cor* pro subjecto, iniquè tamen accusant.

Willisius de anima brutorum, pro immediato somni & vigiliarium subjecto agnovit majorem animæ sensitivæ portionem in cerebro radicatam, quæ ipsi nil nisi facultas & spiritus animales sunt, hanc sicuti in somno quasi vela dimittere, intra proprium sinum suo velut capite recondito, intrepidè statuit.

Sylvius pro loco affecto Lethargi non *cerebrum*, sed vasa sanguinem vehentia accusanda vult, inquit enim Prax. l. 2. c. 29. §. 19 *Quamvis caput grave sit lethargicis, potest tamen id à vaporibus aut humoribus cum sanguine ad cerebrum delatis exoriri, ut non opus sit ad peculiare & primarium cerebri vitium recurrere*

Cartesiani accusant cerebrum quoad poros ipsius, qui si sint obstructi, spiritus animales haud per eos ad munia pristina permeare possunt, unde propensionem talem in somnum esse contendunt.

Helmontius libr. Jus duumviratus, in stomacho & liene primarium hoc malum residere opinatur. Nos pro primario subjecto agnoscimus cerebrum & cerebellum, meatusque seu poros eorum, per quos spiritus animales ad officia sua obeunda, vel in ipso cerebro, vel etiam ad externos reliquos sensus determinati sunt. Inprimis tamen ut partem specificam determinemus, *medullarem cerebri partem* hoc in affectu primariò affici ideò credimus, quia hæc pars est emporium potius spirituum, quam officina, nec excludimus corticosam cerebri substantiam, quæ maximum spirituum animalium jam genitorum exercitium nervis committit. Cortex cerebri enim quatenus memoriæ sedes, & somni vestibulum est, secundum *Willisium*, nec hic immunis erit.

Fuit hæc pars affecta, nunc quidnam signi sit circa hunc affectum, indagemus, imprimis in quo ipso consistit ratio formalis.

SIGNA DIAGNOSTICA.

§. 4. Inexpugnabilis adest in his morbis dormiendi necessitas, cum oblivione rerum omnium, & nonnunquam proprii nominis, cum delirio, aliquando sine eo. Febris interdum simul concurrit continua lentaque, quam continuam *Sylvius* bili toti massæ sanguineæ commixtæ adscribit, lentam verò bili magis inerti, cum hæc pituita sit dispersa, unde partes minus ardere percipiuntur. Et hæc febris continua potest esse remittens, non verò est intermittens, quia sanguis nondum est æqualiter affectus.

Diximus quod in hoc morbo ægri sint obliviosi, quia cerebrum statim subsidens motum ordinatum spirituum, qui ad memoriam requiritur, interturbat, & efficit, ut non cum vigore & more solito in vestigium cerebro impressum insiliant, & hinc ad glandulam reflectantur.

Tardè reſpondent ægri, etiamſi urgeantur, oculis plerumque jacent clauſis, ſubinde tamen lethargici illos aperiunt, ſi graviori voce compellentur, quibus occluſis, mox ad priſtinum labuntur ſomnum, nonnunquam ita pertinaciter, ut æger capillis tractus non doleat, quippe ſtupore eo oppreſſus, ut omnium ſenſuum operationes quieſcant. Oblivio ſive memoriæ eclypſiſ ir aliquando hic concurtit tanta, ut omnium, veluti amentes, obliviſcantur, matulam enim expetentes mejendi gratiâ, mingere tamen nonnulli obliviſcuntur, uti noſmetipſi in duobus lethargicis in Monacho ſcil. Hadamarenſi & cive Hanovienſi deprehendimus, unde memoriam rationemque abolitam eſſe, extra omnem dubitationis aleam poſitum eſt. Malo hoc correpti oſcitant quoq; ſæpius. Cum lenta febre concurrit pulſus lentus, undoſus, languidus atque tardus. Quod verò pulſus aliquando durus aut mollis ſentiatur, hinc evenit, quod cutis, vel carnes arteriæ ſuperſtratæ ſunt vel molliores vel duriores, quod explorantis digitis imponit. Excrementa alvi nonnullis liquidiora ſunt, aliis verò eſt alvus adſtricta, urina eſt jumentorum urinis ut plurimum ſimilis, quod ſemper melius eſt, quàm ſi eſſet clara. Sudorem cum tremore effuſum aliquando obſervavimus.

Reſpiratio magna, rara & quandoque imbecillis eſt, quandoque cum ſtertore. Delirium quod interdum affectum hunc comitatur, non eſt verum delirium, nam nos omnes ſic deliramus, cum ſumus ſomnolenti, & abſurda reſpondemus interrogati, quia motus verbis in nervis excitatus, vix ad cerebrum defertur, & ſi deferatur, obſcurè & depravatè defertur; quare in anima confuſæ oriuntur cogitationes & perceptiones, ſecundum quas anima reſpondens abſurda profert. Nullus idcirco dormientem delirantem vocat, quia tot ſanos dormientes invenimus, qui abſurda garriunt; eadem cauſa eſt hoc in morbo, unde non neceſſe eſt cauſam in putrefactione in cerebro quærere. Adeſt ſimul univerſi corporis ſegnities gravitaſque, potiſſimum tamen ipſius capitis. Etiamſi ægri ab adſtantibus convertantur in dorſum, vel latus, ultrò ad priora tamen revertuntur. In caro quamvis excitantur ægri à ſomno, attamen nihil percipiunt reſpondentque, quod proprium eſt caro laborantibus, imò puncti excitari nequeunt, licet obſcuræ ſenſationis ſignum partis punctæ retractione aut contractione exhibeant. Illis quoque ſenſus omnes externi ad extremum ferè ſtupent, unde & interni ſenſus quoque nullo funguntur munere, & mortui ſimiles ſunt Carotici, præter ſolam reſpirationem, quæ ipſis illæſa manet. Adeò ut medius quaſi inter reliquos affectus ſoporoſos & apoplexiam, ſit carus & proximus ad apoplexiam gradus.

CAUSA.

§. 5. Perſpecta *diagnoſi* ad cauſas examinandas, ex methodi noſtræ inſtituæ ratione, nos conferamus. Veteres Galenici cum ſuis aſſeclis hodiernis cauſam proximam hujus affectus ex intemperie cerebri frigida humidaque ibidem putreſcente deducunt, & pituitoſo tumore vel apoſtemate frigido ex pituita putreſcente facto, inde ratiocinationem, memoriamque turbante, & inexpugnabilem ſomnolentiam inducente; ex putrefactione humorum febrem deducunt, cauſam ergò horum binorum affectuum eſſe pituitam craſſam ac lentam, cerebri ſubſtantiam comprimentem ac conſtringentem clamitant; ex cujus pituitæ abundantia, omnia phænomena hujus affectus explicant.

§. 6. *Hermetici* Paracelſici qui negant affectum hunc à frigiditate & putreſcentia pituitæ induci, ſed *à ſpiritibus ſeu vaporib.* ſulphuris ſeu ſalis cujusdam narcotici, qui viſcoſitate ſua ſpiritus ligare vel acciditate vitriolatâ eos coagulare, vel narcoſi ſua ſtupefacere poſſunt quó minus ad ſenſuum organa & conſueta munia prorumpant. Cujus rei fidem augere poteſt ea ratio quæ inde procedit, quod ſulphur quoddam reperiri neceſſe ſit fuliginoſum ac fœtidum, uti in papavere, opio, ſolano ſomnifero, hyoſcyamo, mandragora & ſimil. olea narcotica fœtida habentibus, quæ facilè flammam concipiunt, indeque vi oporiferâ pollent, quod eſt ſulphuris phlogiſti proprium. Quamvis ergò opium & ſuperius nominata opiata à Galenicis

lenicis quarto excessu frigida statuantur; tamen si ex sapore & effectu rerum temperamenta & qualitates cognoscuntur, opium nostri usus, non modo gustu amarum percipitur, sed etiam acre & palatum exulcerans, unde haud dubiè colligunt Hermetici, sulphur in his dictis latere, cui causa hujus affectus in solidum est adscribenda. Sunt itaque Chymicis *Carus & Lethargus* morbi sc. *sulphuris narcotici resoluti*.

Parac. l. 2. *de vita longa* c. 2. lethargum guttæ speciem facit. Gutta autem ipsi est separatio *Synoviæ* à sua parte, quæ fit ex sublimatione *Mercurii* Cacochymialis. Alio loco pro causa hujus affectus sal *vitriolat*. venditat.

§. 7. *Helmontius*, & ovo prognatus eodem *Tachenius*, à *sulphure vaporoso* itidem causam hujus affectus ortam existimant, haud dubiè ad vestigia Paracelsisticæ cohortis nescio quo fato, delapsi.

§. 8. *Willisius*, verus ille Chymiæ scrutator, hunc morbum generari ait à serosa colluvie, cerebrum exterius innundante, partim a particulis narcoticis, in sanguine præ existentibus & eò delatis, unde sanguinis circulationem aliquando impediri vel alterari addit. Serum quoque aliumque humorem vitiosum nimiâ quantitate ad cerebrum aliquando mitti credit, ab eoque tunc nimis suscipi, ob poros cerebri ampliores, à cerebri parte exteriore nimis humida & frigida ita factos, uti exemplo puerorum & senum, caco chymicorum, hydropicorum, scorbuticorum, &c. probat.

§. 9. *Sylvius*, ceu dictum, causam hujus tristissimi affectus putat pituitam crassam nimiamque; & bilem vi narcoticâ præditam, toti massæ sanguineæ permixtam. Febrem vel lentam deducit prædictus Nobiliss. author, à bile ista vitiosa in intestino duodeno cum obvia pituita vitiosè effervescente.

§. 10. *Renatus des Cartes*, Ejusque sectatores, qui somnum naturalem dicunt esse subsidentiam pororum cerebri, hinc concludunt in hoc affectu, causam proximam esse obstructio nem p. n. pororum cerebri, ab humore crasso & spirituum animalium inopia factam, qui ex inundante colluvie immerguntur, indeque pororum immutari figuris sibi persuadent. Multum etiam contribuere halitus viscido rore nimium madentes, & facilè in aquam degenerantes, cerebrumque una cum anima obruentes statuunt, cum è contra acres & sicci halitus ob particularum suarum nimiam agitationem, non tam facilè in aquam coeant sicuti impetuosos ventos semper magis magisque exsiccare experimur, ceu hęc pluribus tradit *Cartes. de meteor*. c. 3. p. 212.

§. 11. Nostro calculo causa hujus affectus facilè eruitur quando supponimus, *Microcosmetorem* sopore tanquam nebulis offusis cinctum hærere in viscido limo acido ut plurimum, ut mandando & regendo impar sit, cujus spiritus militantes, si eodem hæreant glutine, non potest non fieri, quin in peragendis muniis sint planè desides, si imprimis obstacula reperiant in viis, per quas alias ordinariò fluunt, quæ aliquando & obstruuntur, unde cessatio p. n. *undulationis* & motus spirituum animalium in nervos, ut & illorum irradiatio in omnia membra. *Mediata* verò *proximior* causa quærenda est in sanguinea massa viscida & spiritibus ejusdem genii, narcotico sc. spiritu vel Gas sylvestri quodam (ut Chymicis audit) indutis; quicquid enim ex his heterogeneum & cerebri corticales poros obstruere vel inundare valet, hunc affectum producere & microcosmetori nebulas offundere aptum est. Quoties etiam narcoticum quodpiam virus prævia colluvie, dictos modo spiritus fugat & prorsus extinguit, id eundem affectum facile excitare potest. Motus & circulatio humorum hoc in affectu & somno naturali diminuuntur, quia spiritus in vasa non influendo ea minùs comprimunt, & ideo humores in iis contentos minùs movent & protrudunt. Sed humores isti ibi hærendo incrassantur, tandem & ibi obstructiones stagnando faciunt, si non statim à spiritibus iterum propellantur. Vesperi sumus somnolenti ob defectum spirituum animalium, hinc & plurimi morbi circa vesperam ingravescunt. Ab hoc majore vel minore defectu spirituum etiam plerumque profundior vel minus profun-

dus somnus oritur. Causa ergo ut plurimum hujus affectus quærenda est in *Microcosmetoris sopore*, in p. n. *dispositione spirituum animalium, & pororum cerebri obstructione, in sanguinis quoque visciditate*. Propter viscidam n. sanguinis intemperiem, dum per binas Carotides heterogenea & viscida hæc sanguinis Massa Palladis arcem compellit, ibidem gluten & lutum effert, in quo Microcosmetor nisi planè inundatur & obruatur, tamen obfuscatur, spiritusq; animales eidem glutini quoque insiguntur, indeque pori cerebri obstruuntur.

Medicamenta narcotica facili Marte hunc affectum producere possunt, si nimirum nimiâ dosi vel intempestivè adhibeantur, nam sanguinem, spiritusq; maximè figunt. Narcotica summâ prudentiâ tractanda sunt in vigiliis nimiis, ubi vires valde jam sunt fractę, quia ibi fermentationes maximè sunt debiles in corde & cùm narcotica ad sanguinem deveniant, sanguinem ita disponunt, ut adhuc minùs fermentetur; quare ubi sunt imminutæ, ita ab opiatis imminuuntur, ut pro vita sustinenda non sufficiant, & hinc evenit, qùod aliquando in vigiliis diuturnis modica opiatorum dosis exhibita hominem enecet.

Affectus quoque hic sæpè oritur à vapore narcotico è carbonibus vel cespitibus evaporante; hi vapores enim ex arsenico aliquid participant. Quare si quis in animi deliquium ab his vaporibus labatur, statim libero aëri exponatur & spiritus ardentes in os ipsius infundantur, ut sunt aqua theriacalis, aqua vitæ, antapoplectica, &c.

Ebrietas & ingluvies facile, ceu diximus, hunc affectum inducere possunt. Putredo est inæqualis partium sanguinis & malè inter se mixti, unde febris; omnis enim febris non est accensio sanguinis in corde, & major fermentatio, quia pulsus in nonnullis febribus est debilissimus.

Cum sanguis ergò crassus, pituitosus & malè mixtus est, ex eo crassi & malè mixti spiritus oriuntur, quorum partes admodum inordinatis constant particulis; hæ nempe sunt crassæ, aliæ sunt subtiles, quæ subtiles quidem, ab initio in nervos progrediuntur, sed crassæ nervos obstruunt, ne subtiles in nervos ingrediantur & hinc nervi collabuntur; & quia pituitosi humores undique arterias & earum poros obstruunt, ideo non satis spirituum generatur ad cerebrum inflandum, & inflatum tenendum, & hinc omnis motus & sensus perit, quia cum nervi non sunt inflati spiritibus, flaccidi subsistunt; quare etsi in extremo vellicentur, tamen motum sibi impressum ad cerebrum non transferunt. Et hinc affectus hic in lucem prodit. Et ex his præmissis facili marte omnia phænomena hujus morbi eleganter explicari enodarique possunt.

PROGNOSIS.

§. 12. Hactenus causis litavimus, nunc prognosi litabimus, quam *Celsus* nobis pronunciat, ita ajens, hic affectus, cum ex genere acutorum sit, nisi succurratur, celeriter interimit; & tempus definit *Divinus Cous noster* 2. *de morb. vulg* Lethargici in 7. diebus moriuntur, si verò hos effugerint, sani fiunt. Periculosum quoque est hoc malum, si febri vel morbis aliis Cephalicis vel colicæ diuturnæ supervenerit. Senes quoque hoc malo affecti in majore quam juniores periculo versantur; Spiritus enim iis non sunt adeò fortes, quam junioribus. Cerebri pori in istis quoque facilius obstrui possunt, unde irradiatio in reliquas partes & sensus impediuntur, quò minus illi officio suo, fungi queant. Spiritus enim sunt Rectores Machinæ pnevmaticæ; si enim illi sufficienti quantitate, non influant, non potest fieri quin corpus insigniter lædatur. In senibus quoque Microcosmetor crassis & viscidis humoribus altius est immersus. Malum quoque est, si æger torpore immani obruatur, si tardè aut cum rorchis respiret. Lætior verò spes est, si à crapula, ebrietate, fumo Tabaci, narcoticorum usu, capitis ictu non admodum magno, aut à nimia corporis madefactione morbus descendat. Pariter quoque minus periculosum, si medicaminum aut naturæ ope sudores diarrhœæ cum levamine succedant; item si à vesicatoriis aquarum colluvies ingens excernatur. Itidem si sternutatio frequens, cum narium aut oculorũ stillicidiis adsit, si ab-

si abscessus post aures fiat, modus convalescentiæ & crisis vulgò habetur. Suppuratio in pectore frequenter subnascitur convalescentibus. Maximi periculi in his affectibus nuntius est *tremor*, itemque frigidus circa caput & frontem sudor. Alvi excrementa si multa & liquida, dejiciantur, periculum quoque denunciant, denotant enim spirituum animalium defectum majorem. Fœmineus sexus ob copiosiores particulas serosas, quibus dotatus est, magis est expositus huic malo. Hic morbus difficile curatur in senibus, quia in eorum corporibus obstructiones non facile reserantur, ob duritiem fibrarum partium.

CURA DIÆTETICA.

§. 13. Hisce explicatis ad rem ipsam causæ nunc est procedendum, nempe ad curam, & primò Diæteticam.

(1.) *Aër sit lucidus*, calidus atque siccus, rectificetur cum lignis juniperi incensis rore-marino, foliis lauri; *Vitandus è contra nebulosus*, pluviosus, humidus atque frigidus; talis enim aër, microcosmetorem valde ad soporem disponit & spiritibus animalibus obest, sanguinemque incrassat, & sic spiritus commeatu privat.

(2.) *Cibus sit attenuans*, justa proportione ingestus; & hic melius est in defectu quam excessu peccare; *conducunt juscula* carnium, caponum, gallinarum, pullorum, herbis Cephalicis aliisque infarctorum. Prosunt & Phasiani. Cibi tamen omnes condiantur Cinnamomo, aliisque herbis aromaticis. *Æger abstineat à cibis crudis*, flatuosis, frigidis, salsis, leguminibus, aliisque oleribus, non minus ac à lacticiniis, aliisque ejusdem farinæ cibis, &c.

Potus sit vinum tenue, ptisana, & cerevisia levior. Optimus est potus Theè, herbæ illius Indicæ, quæ in aqua fontana vel pluviali coqui, dein edulcorari solet saccharo. Earundem virium est Coffée. A potu aquæ fontanæ & ingurgitatione alius generosi potus, sibi caveat maximè æger. Quantæ erat illud in Æthiopia stagnum potestatis, quod potum de potestate mentis hominem dejiciebat; quantæ Ceæ fons hebetudinis.

(3.) Somnus impediatur quantum ejus rei fieri potest Vellicationibus, pilorumque convulsione, & si necessitas etiam jubeat, totali convulsione; aut fumo è sulphure, castoreo, galbano, sagapeno naribus excepto, item subdatur naribus spiritus salis armoniaci volatilis. Veteres in eundem finem narium fibras aceto acerrimo irritare solebant.

(4.) Exercitij loco frictiones instituantur fortes, cum pannis asperis omnium membrorum, pedum imprimis & manuum, sæpiusque in lecto moveatur æger, ab uno latere in aliud.

(5.) Quo ad Excreta & Retenta, omni studio annitendum est, ut Excrementa alvi Clystere aut glande, aliisque id genus catharticis subducantur.

(6.) Inter animi pathemata, studendum lætitiæ hilaritatique. In hunc finem convocandi sunt amici, qui semper discurrendo ægrum interrumpant à somno, vitentur melancholia, tristitia, solicitudines, metus, &c.

§. 14. Perspectâ hâc curâ Diæteticâ hoc in affectu congruâ ad alteram accedamus paginam, pharmaceuticam nempe curam.

Veteres Methodo Galenicæ insistentes utuntur hoc in affectu *præparantibus*, decocto sc. salviæ, hyssopi, thymi, majoranæ, betonicæ, pulegii, fœniculi, apii, adianthi, melissæ, rad. rusci, graminis, cui decocto addunt mel rosaceum; vel oxymel; cum malum jam radices egerit, potius purgantibus medicamentis vim morbi oppugnare tentant. *Vacuantia* ipsis sunt in hoc affectu, Hiera diacolocynth. Picra, Diaphœnicon, El. Indum Maj. Agar. trochisc. Vomitum quoque aliquando ciere suadent decocto raphani, atriplicis, oxymelle squillitico, &c. Dein Clysteres è malva, chamomilla, salvia, calamintha, betonica, majorana, origano, cent. min. rore-marino, betonica, semine fœniculi, colocynth. agaric. præscribere solent, in quorum colaturis vel dissolvunt hier. Logad. vel El. Diaphœnicon, ol. chamomill. rutæ, mel rosac. &c.

Hisce interponere assolent suppositoria ex melle

melle c. speciebus hieræ picræ & sale communi, vel gemmæ.

Hisce interponere assolent suppositoria ex melle c. speciebus hieræ picræ & sale communi, vel gemmæ.

Avertentia ipsis dicuntur, quæ humores avertere queunt & his in affectibus ægrum excitant, nempe *venæsectio, Clyster, suppositorium*, frictio palati atque linguæ cum melle & aceto quibus pyrethrum & sinapi admiscendum; extremæ corporis partes fricandæ sunt, donec rubescant doleantque; vellicationes, urticationes & punctiones partium harum extremarum non negligendas esse præcipiunt, capitisque capillos validius trahendos, ut excitetur æger & materia revellatur. Cucurbitas occipitio capitis, ut & primæ aut secundæ vertebræ, itemque clunibus cruribusque apponendas jubent. Errhina ex aceto, in quo decoquantur origanum, thymus, pulegium, &c. usurpanda esse suadent, ejusque aceti vaporem naribus excipiendum volunt. Suffumigio è galbano, castoreo, asa fœtid. euphorb. sulphure, pice, C. C. pilis humanis, aliisque excitare ægros student.

Felle gruis calefacto in vase plumbeo occipiti & sincipiti illito, lethargicos excitari vetustas credit, quæ & ipsa, oculos, cor, ac *fel philomelæ*, ut & caput vespertilionis (quia sunt animalia valdè vigilia) sub pulvinari posita insomnes facere ridiculè perhibent.

Gargarismos apophlegmatismosque adhibent, irrigationes quoque & fomentationes capitis rasi, & potissimum sincipitis, ex decocto rutæ origani, aliorumque aromaticorum instituunt. Nec negligunt sinapismos, è caricis, sinapi, columbarum stercore, cantharidibus &c. Postremò intemperies reliqua emendari solebat, & caput corroborari, *corroborantibus* sic dictis, ut sunt conserv. betonicæ, majoran. diamuscum dulce, diambra, Mithridat. Theriaca; confect. anacardina; forinsecus ol. de castor. nardinum, costinum, &c. Item odoramenta è castoreo, pulegio, thymo, &c. non contemnendi usus esse contendunt. Unguentum quoque ex castoreo mirum quantum in hoc affectu juvare credunt caput: sacculum capiti raso è milio, saleque tosto, magno cum fructu apponebant, indeque magnum sibi commodum promittebant.

§. 15. Postquam in præcedentibus veterum Galenicorum mentem de curatione hujus affectus declaravimus, ordo nunc jubet, ut progrediamur ad curationem sapientiorum, è primoribus paracelsistarum, & quidem si facienda est electio, horum vestigiis insisteremus, qui laudant his in affectibus spir. vitrioli philosophorum & volatilem. Ipse enim *Paracelsus* de *Alchymia* dicit Lethargum non curari decoctionibus officinarum, cum sit morbus mineralis, ideoque per mineralia curandus. Exemplo rem illustrat, dum nonnullus post febrem incidit in tam profundum somnum, ut alium se pungentem non sentiret, nec oculos aperiret, vel quicquam loqueretur, mortuo os humerosque similis, ille videlicet lethargo laborabat, quem restituit *oleo* salis, perinde ut alium, oleo vitrioli curavit. Ol. sulphuris, lac. sulph. quinta essentia sulphuris, in eodem prædicamento sunt. Alibi duplex commendat arcanum in his affectibus, aliud *vitriolatum*, aliud *Mercurium Solis*, quem fortè ex vulgari nominis odio, non libuit Aurum potabile appellare, sed potius musteo nomine *Horizontem* vocat. Inter mineralia essentiam antimonii specificâ virtute, causam hujus morbi radicaliter tollente, & naturam summè confortante, conspicuam esse contendit, qua quoque in plerisque aliis gravissimis morbis capitis utebatur. Secretariorum fumivendulorum malesana cura & censura vetat, ne præparationem genuinam & verè philosophicam hujus & aliorum arcanorum divulgemus. Extrinsecus autem commendat, quem dixi Author, Balsamum aloes, myrobal. chebul. Bellyr. Ind. &c.

§. 16. Μακαρίτης Noster *Helmontius* post rogum demum ingentius sui desiderium relinquens, ut pote summa eruditæ Reipublicæ medicæ jactura defunctus, magnifacit *radices carlinæ*, quas sympatheticè, perinde ut earum

rum succus & extractum solet, arcere somnum statuit, multoque magis somnos præternaturales; qui quoque alia in reliquis soporosis affectibus ab ipso commendata, & hic prodesse inculcat. Actum agere foret, si omnia hæc repeteremus.

Prodit nunc in scenam *Thomas Willis*, eadem qua superior Reipubl. medic. jactura defunctus, & eodem desiderio expetitus, ille verò sequentibus curam hujus affectus absolvi putat.

Post enema acrius injectum *venæ sectionem* suadet, venam *jugularem* præ brachiali eligens, quoniam hoc modo sanguis stagnans in circulationem æquabilem facilius reduci possit. Vesicatoria ampliora cervici & cruribus applicare jubet; tempora, faciemque, oleo succini aut balsamis cephalicis illinenda esse præcipit. Cataplasmata ex ruta aut ranunculo cum sapone nigro & sale marino in pultem contusis, plantis pedum imponenda commendat. Frictiones asperiores membris externis ipsius calculo adhibendæ sunt. Scarificationes, errhina, sternutatoria, apophlegmatismos maximoperè commendat. Hæc fuere Chirurgica. Internè hisce utitur medicamentis: si Lethargia à crapula aut *narcoticis* orta sit, tum vomitum ex infusione croci metallorum optimi successus esse judicat. Remedia dein appropriata cephalica, scil. volatilia varia, dictus nobis author suppeditat. Inter externa sal urinæ volatile aut spiritum salis armoniaci crebrò naribus admovenda esse vult.

§. 17. *Sylvius* nobis nunc oracula fundat, cujus curam velis magis contractis proponamus, cum brevitas nauseæ legentium sit antidotum.

Curationem ergò hujus morbi in pituitæ redundantis alteratione atque evacuatione, (ceu supra, ubi de causa sermo erat, jam diximus,) simulque in bilis narcotica vi præditæ emendatione, consistere putat. In hunc finem commendat *radices* ireos, acori, galangæ, calami arom. folia majoranæ, *salviæ, lauri hyssopi, serpylli, absynthii, cardui ben. menthæ*, flores *centaurii minoris, chamomill.* semina *sileris mont anisi, carui, nigellæ, bacc. lauri, juniperi*, *Gummi Oppoponax*, Galbanum, bdelium, ammoniacum, & aromata ferè omnia, quatenus pituitam crassam incidunt, magnipendit.

Inter evacuantia eligit *agaricum* Turbith gummosum, colocynth. Mercuriumque quibusvis modis præparatum. Prætereà bilem sæpius narcoticâ vi præditam febrimque excitantem emendari, annuente experientiâ, asserit sequentibus, aqueis, acidis &c. Adeoque spiritibus acidis præfert oleum sulphuris per campanam paratum, huic proximè accedere spiritum nitri inquit.

Cartesio assurgentes, qui causam, ceu supradictum, hujus affectus in spirituum animalium vel inopia, vel cerebri pororum subsidentia à nimia ab humoribus pituitosis inundatione facta quærunt, inde hunc affectum curant volatilibus aromaticis, quæ spiritus restituunt, poros volatilitate suâ reserant, & viscidam materiam incidunt resolvuntque. Castoreum aliaque hujus genii penetrantia commendant, quæ scilicet partibus valdè subtilibus volatilibusque constant, ideoque poros facilius permeare, spiritus irritare & pituitam resolvere valent. Et quia affectus hic, à materia viscida ortum habet, illa esse adhibenda contendunt, quæ constant partibus rigidis & duris, interim tamen tenuibus, ut pote quæ facilè poris sese insinuare, nec ab aliis occurrentibus in motu suo impediri se patiuntur. Talia sunt omnia spirituosa & salia volatilia aromatica, ligna illa guajaci, sassafras; Rad. imperat. enulæ, calam. arom. Herb. betonicæ, meliss. origan. salv. majoran. thym. rorismar. &c. Hæc enim omnia constant partibus rigidis & duris, subtenuibus tamen, unde quoque habent vim penetrandi humores, crassos incidendi, alterandi resolvendique.

Sternutatoria quoque magnifaciunt prædictæ insistentes methodo, quia eâ habent tales particulas rigidas, & participant de acrimonia quadam; quamprimum enim attingunt membranulas, illas vellicant, & ita Spiritus ad talem motum spasmodicum & excretorium irritant. Præparantium, purgantium alio-

rumque externorum, hic nullam mentionem injicere voluimus, cum ea Discretus Lector, & cui læva in parte mammillæ quid acutum salit, ex nostra jam deducenda cura facilè haurire possit.

§. 10. Nos qui in causa hujus mali viscidum acidum, cerebri poros obstruens, culpavimus, & inde *Microcosmetoris* soporem ortum diximus, omnibus viribus eò dirigendam censemus curam, ut sopore obrutus Microcosmetor excitetur, spiritus animales tamquam satellites luto viscido acidoque inhærentes extricentur, & massa sanguinea à visciditate tenacitateque sua liberetur, quod ceu maximum praxeos feliciter exercendæ in hoc affectu secretum, non sine ratione commendamus. Fulti ergò his indicationibus, nunc ad ipsam curam accedamus. In genere ergò commendamus salia volatilia, tam vegetabilium, ex cephalicis, eorumque spiritus volatiles, quàm animalium ex sanguine humano, quintam essentiam Matthiol. salia volatilia succini C. C. secundinar. Præprimis palmarium id remedium liq CC. succinatus, liq. Nervinus *D. Scheferi*, Castoreum & ex hoc parata tinctura, extus & intus satisfaciunt. Nec contemnenda sunt salia volatilia oleosa ex aromatum oleis parata; inprimis si jungantur spirituosis, v. g. sali volat. croci, &c. mirum quantum hæc Microcosmetorem sopore planè aggravatum excitent, spiritusque animales limo acido inviscatos iterum extrahant, massamque sanguineam acidam & viscidam corrigant emendentque. Sunt hæc generalia, ad specialiora propius pedem nunc admoveamus. Accedentes ad talem ægrum abjecta omni cunctatione frictiones vellicationesque seu punctiones instituimus; punctiones enim homines excitant, quia cum pungis & vellicas extrema nervorum, pori in cerebro & nervis aperiuntur, & sic pori alii minores alii majores evadunt, per quos variatos, spiritus sunt in nervos influere. Lethargici in punctionibus aliquando excitantur, quia nervi etiam parum adhuc spirituum continent, quare magnam vellicationem ad cerebrum possunt deferre, nec unquam nervi totaliter spiritibus sunt inanes, quia semper quamdiu homo vivit, adhuc spiritus supersunt in corpore. Vesicatoria prætereà in nucha & aliquando post aures applicamus, linguæ, naribus, temporibusque castoreata, succina spirituosa, urinosaque apponimus; ex. gr.

℞. *Spir. vini Camphor.*
Sal armon. arom. ana ℨ j.
Aceti succinat. rutac. aa. ℥ ß. *M.*

Quæ maximè proficua sunt. Postmodum vel suppositoria acria vel clysmata injici curamus. (De quibus vide inferius.) Ubi vero à crapula vel medicamento narcotico, intempestivè adhibito, vel ubi suspicio sumpti veneni adest, tunc vomitoria præsentem afferunt opem, Hippocrate experientiâque testibus. Et hic quoque magis salutare erit, ad spirituosa sulphureaque, quam salina inclinare, cum spirituosa impressas jam à narcoticis spiritibus noxas curent, eos denuò exsuscitando & agitando, sicut acida eorum impressionem impediunt annotante nobiscum *Nob. Ettmullero.* Quod si materia peccans copiosè ad pectus (uti sæpius fieri solet) devolvatur, tussimque & respirationem difficilem excitet, præsentanei remedii loco esse poterit, Balsam. sulph. Therebinthinat. ad gr. 4. & 5. in syrup. jujub. dissolutus, & ad lambendum, cum singulari successu à *Nobiliss. Horstio* propinatus. Et sternutatoriis Microcosmetorem dormientem excitare studemus, & quidem cum Wedeliano Euporisto, vel sequenti remedio:

℞. *Aq. Majoran.*
Lil. Convall.
flor. til. ana ℥ ß.
Vitriol alb. ℈ ij.
M. D. *ad vitrum.*

Internè per tempus aliquod continuandum cum aquis apoplecticis, spirituosis & odoriferis, ut sunt Spir. lil. convall. ceras. nigr. sale volatili imprægnatus. Specificum *antilethargicum nostrum* est sequens:

℞. *Pulv. Castorei* ℨ j.
Sem. Sinap.
nasturt. hort. ana. ℨ i ß.
Ciner. hirund.

Succin.

Succin. ppt. ana ʒj.
Ambræ gryſ. ʒß.
fol. auri n. 3.

Fiat pulvis ſpecificus; doſis à ℈j. ad ʒj. in aqua apoplectica ſpirituoſa quadam exhibenda. Vel in forma liquida ſeq.

℞. *Liq.* C. C. *ſuccinat.* ℈j.
Tinctur. C*aſtor.*
Succini ana ℈ß.
Aq. fl. tiliæ. ℥ijß.
Hirund. c. caſtor. ℥j.
Syr. pœon. ʒiij.
M. D. *cochleatim.*

℞. *Spir. ſalis armoniac. ſuccinat.*
ſecundinar.
corn. alcis, ana ℈j.
A*q.* M*eliſſ.*
Lavendul. ana ℥jß.
hirund c. caſtor.
Syr. cinamomi, ana ℥j. M.

Vel ℞. O*xymell. ſcyll.* ʒij.
Spir. ſal. armon. ℈ß.
Spir. card. bened. ℥j. M.

℞. *Spec. dialun. Mynſ.* ʒiij.
mag. caſtor. ℈ij.
ol. rut. deſt. gut. vj.
M. *divid in* 6. *part. æq.*

℞. A*q. rutæ* ℥iij.
cephal. ad intra ℥j.
O*xymel. ſyll.* ℥jß. M.

P*ulvis præſcriptus hac mixturâ aſſumi poteſt.*

Salutifera hæc erunt Medicamina; quæ & maritari poſſunt purgantibus, & ſic unâ fideliâ plures dealbamus parietes, verbi gratiâ.

℞. R*eſin.* I*ialapp. gr.* xij.
T*inct. caſtorei.*
ſuccini ana gr. viij.
vel f. pilulæ, vel cum conſerva anthos, vel majoranæ formetur bolus.

Vel ℞ M*aſſ. pil. aloephang.* ʒß.
R*eſin.* I*ialapp. agaric. à. gr.* iij.
M*agiſter. ſuccini gr.* iij.
ſal. ſuccini gutt. iij.
ol. majoran. gutt. ij.
M. *f. pilulæ n,* xv.

Vel ℞. C*aſtor.* ℈ij.
Scammon. ſulphurat. ℈j.
D*ivid. in* 2. *part. æq. detur cum oxymell. ſcyll.*

Præter ſupra in Cura Diætetica dicta ordinarius potus ſit decoctum Thee vel lignorum vulgarium, v. g. ſancti, ſaſſafras cum herbis aromaticis, ut ſunt folia majoran. betonic. roriſmar. flor. tiliæ, radices pœon. &c. Pro ſpecifico commendamus Decoctum hirundinum, cum florib. & ligno tiliæ. Plurima hujus materiæ huc referenda eſſent, ſi manus ancillantes velimus dare ævo noſtro mirè luxurianti & carpenti, quæ tamen conſultò præterimus.

Ut verò Virgilius ex ſtercore *Ennii* aurum collegit, ſic unus quiſque paulò terſior Medicus ex præcedentibus meliora eligere ſua ſponte valebit. Denique applicentur cucurbitulæ cum & ſine flamma, item veſicatoria, ligaturæ, &c. Hiſce omnibus nihil proficientibus, ad ſacram illam ſalutis anchoram, nempe ad ſæpiùs dictam infuſionem variorum liquorum volatilium in venas ægrotorum, confugiendum erit.

Quam tamen ut & V. S. omittendam eſſe cenſeo, ob calumniam vulgi, quia cum homo moritur, vel infuſioni vel venæ ſectioni hoc imputant. Clyſter hîc ſępè injectus convenit, quia ita acris eſſe debet, ut inteſtina irritando ægrum excitet, & potenter humores craſſos incidat. Enemata igitur parentur ex herbis cephalicis, additis purgantibus acrioribus, vel ſem. dauci cret. ʒj. aut ʒij. decoquantur in ſero lactis, & ſuſpendatur in eo pulpę colocynthidis in nodulo ʒß. addendo ſalis gemmę ʒij. Addi etiam poteſt ſal. card. bened. Vel paretur hoc Enema:

℞. *Herb. abſynth.*
centaur. min.
fol. rutæ.
betonic. ana M. *j.*
rad. pyrethri ʒiij.
pulp. colocynth. in pet. lig. ʒjß.
coq. in ſ. q. aq. comm. colat.
℞. ℥viij. add.

El. bier. c. agar. ℥j. *fell. tauri in.*
spiss. ʒj. *vitell. ov.* j. *f. Clyster.*

Prosunt etiam in clystere radix lappæ majoris, cortices tamarisci, rasura ligni guajaci, & radix bryoniæ ad ʒij.

Naribus fœtida sunt admovenda, ut spir. sal. armoniac. castoreum, vel sequens:

℞. *Ol. tartar. pro deliq.* ʒij.
Sal. armon. volat. ʒß. *M.*
statim naribus offerantur.

Acetum acerrimum cum castoreo & ruta coctum, & semine nigellæ effundatur in laminam candentem, & per nares ægri vapor transeat. Sternutatoria hic summopere prosunt, & quidem sequens:

℞. *Pulv. tabac. Virgin.*
majoran.
lil. convall. ā ℈j.
castor. ℈ß.
Sal. volat. urin.
pulv. hellebor. alb. ana gr. iiij. M.
f. pulvis.

Cataplasma ex raphano, aceto, sale & fermento plantis pedum applicetur.

Pro Oxyrrhodino esto sequens:

℞. *Aq. Chamomill.* ℥jß.
Theriac. in quo castoreum sit extractum. ℥j.
Ciner. capillor. homin. q. v.
M.

Cineres isti adhibentur, quia sal volatile in se continent. Acetum autem perperam oxyrrhodinis admiscent Medici, quia acetum poros nimis adstringit.

Ligaturæ extremis injectæ, frequenter sunt solvendæ, & iterum constringendę, quia ista mutatio animam maximè afficit.

Spongia cum succo apij & aceto rutaceo cum pulvere castorei naribus applicata summoperè proderit.

℞. *herb. apii P. iij.*
fl. nigell.
rutæ ana ʒj.
castor. ʒjß.
F. l. a. Nodulus.
Vel ℞. *Acet. rutac.* ℥ij.
succ. rutæ. rec. express. ℥ß.
essent. castor. ʒ. *j. M.*

CAPUT VI.

De Affectibus Capitis.

De

COMATE VIGILI SEU PERVIGILIO.

§. 1. Quod alibi *Horatius* ait, *stulti dum vitia vitant in contraria currunt*, id sæpè etiam in morbis fit; alius nimio infestatur somno, alter nullo. De priori præcedens caput egit, posterius huic impendetur. Coma Vigil, (aliis Pervigilium) describi solet, quod sit somnolentia morbosa, & summa ad somnum propensio, ob quam clausis oculis, licet ad somnum se componat æger, illum tamen capere nesciat, & Tantali labrotenus Læthæo flumini immersi in morem, eò quod præsens est, frui non possit. Ægri hoc malo laborantes & delirantes, multa patrare absurda & incomposita solent. Sentiunt ab initio capitis gravedinem, cum sensuum omnium torpore quodam.

§. 2. Differt autem à Comate somnolento, quod in hoc somnus actu adsit, in Vigili verò impediatur, & ægri delirent. De quibus tamen plura, cum de causis acturi sumus.

PARS AFFECTA.

§. 3. Communiter cerebrum pro loco affecto Veteres venditant, alii cerebellum, nonnulli ut Helmontiani stomachum, plures globosam cerebri partem, alii corticalem cerebri portionem, alii glandulam pinealem. Nos verò sedem nostri regis, ut & poros cerebri, aliaque corpora, spiritus animales continentia, pro parte affecta agnoscimus, per quæ Spiritus hi, ab omni labe aliàs liberi, & à Rege, officii admoniti, pervagantur, & ita instar militis audacis & inobedientis, omnia perlustrant irradiantque.

SIGNA DIAGNOSTICA.

§. 4. Signis Comatis vigilis, ut rei satis apertæ, non indigemus, & patent ex ipsa defi-

definitione præmissa, veruntamen in ægrorum dissimulatione, signa nonnulla, ex oculorum rubore & gravitate desumi possunt, item ex palpebrarum motu impedito, rigiditate & siccitate. Mentis incompotes sunt. Helmontius in Dedicatione libri sui bigam Comate vigili laborantium narrat, unum Hispanicum, alterum Germanum, quem posteriorem ægrotantem vidit sedentem vel jacentem, prout ipsum collocarent, sculptilis ad instar, qui nunquam ad interrogata reponere compos erat, nec intelligebat, quæ vel ejus uxor vel natorum quis alia quàm propria Germanica lingua pronunciarent, cùm tamen intra domesticos parietes jugiter uteretur Italica lingua & Gallica. Quin imò paulò post ab hoc Comate vigili liberatus vix persuadebatur idem ut crederet.

Oculos quandoque claudunt ægri, dormire tamen nescientes, delirant & demissis oculis, plura absurda perpetuò fabulantur, brachia, pedesque hinc inde jactant, excitantes torvè intuentur, vertiginosi sunt ægrotantes, nauseabundi, plerique macri. Morbus hic rarò per se accidit, sed ut plurimum febres, phrenitidem, maniam, aliosque affectus cephalicos comitari vel subsequi solet. Ad penetralia causæ nunc transeundum.

§. 5. Galenici (quibus quaternaria est illa elementorum cantilena & 4. Complexionum, 4. humorum, & 4. primarum qualitatum positiones & conjugationes, quas Hippocrates, Helmontius aliique tanquam infaustum sidus malorum agmen post se trahens, & medicinæ & compluribus mechanicis rebus sterilitatem afferens, nervosè profligarunt) causam hujus mali à bilis cum pituita commixtione deducunt explicantque. Si enim bilis (sic illi loquuntur) magis abundet, tunc *Coma vigil*; si verò pituita excesserit, tunc *Coma somnolentum* generari acriter contendunt. Ex qua secta reperiuntur nonnulli, qui à vaporibus biliosis & pituitosis hunc affectum oriri, rationibus evincere satagunt, & probant id authoritate *Fernelii*, tanquam αὐτὸ ἔφα dicentis, quod vigiliæ fiant, quando calidus acerque Spiritus supra modum attenuat, & variè dispergit. Sed cum hi procis illis apud *Homerum* similes sint, qui relicta Penelope deperibant ancillas, videamus Paracelsium qui tamen similem genium, videtur induisse.

§. 6. Paracelsistæ enim in hoc affectu exhalationes sulphureas acres incendiumque parientes culpant. Sunt enim ex eorum discursu vapores isti diversæ naturæ & proprietatis, prout temperamenta & mineræ seu materiæ ex quibus scaturiunt, variant, qui vapores vigilias, ἀγρυπνίαν & inquieta somnia & deliria excitare valent.

§. 7. *Helmontius* sagacissimus stomachum totum per Spiritus nimirum irradiari vult, & actionem regiminis corporalis nostræ vitæ statuit in hypochondrio, splene, atque stomacho, qui duo ipsi Duum-viratum constituunt, & reliquis partibus imperant, ex cujus inquieto imperio malè continuato, vigilias oriri p.n. credit.

§. 8. Jam *Willisii* scrinium aperiamus, ex quo rationem formalem nostri affectus *Comatis* nempe *Vigilis* colligere possumus ex iis, quæ dixit *cap.* 16. *de somno & vigiliis*; Ubi in nimia agitatione & expansione spirituum animalium causam quærit, qui spiritus animales ex ipsius opinione hìc simillimi sunt militibus stationariis, excubias agentibus, & ab omni impedimento liberis, à quiete sua perturbatis, & per externas causas mediatis, ex gr. per humorem quemvis acrem, per pharmacum perque lumbricos, &c. excitatis. Sic à causis remotioribus, ab ictu sc. plaga, indeque spasmo, aut dolore oborto, spiritus in motus & ad excubias continuas agendas solicitantur & coguntur, unde non potest non fieri, quin vigiliæ oboriantur. In vigiliis ergo p. n. spiritus animales nimis efferi & elastici existunt & vix intra locum suum contineri possunt; quapropter nimis expansi cerebrum & nervos tensos servant, & quandoque intra cerebri meditullium tumultuantes, varia deliria excitant, cujus rei fidem augere potest, quod quandoque revocari spiritus acres & nonnihil efferi in genus nervosum impetuosius resiliunt; unde prono quasi alveo fluunt cordis tremores, spasmi, convulsionesque. Et toto die observamus, quod illi

illi qui somnum inire verentur, quam primum somnum capessere volunt, statim ob plura phantasmata exiliant, & vigilare cogantur; spiritus enim animales, qui mites, clari ac lucidi in statu naturali esse debent, hic ut plurimum sunt acres & efferi, tanquam effluvia ab aquis stygiis emissa. Remotè multum conferre asserit Nob. Author, *sanguinem acidum corruptum*, salsum, acremque. Sic & pervigilii speciem, ille in cerebri corticalis pororumque continua & nimia apertione a prædictis humoribus præternaturalibus inductis, consistere contendit.

§. 9. *Sylvius* in iisdem ferè meditationibus occupatus, causam immediatam proximam hujus affectus, à spirituum animalium agitatione nimia deducit; inquietos enim reddi spiritus animales, nullus dubitat, cujus rei fidem facere putat, quod hæc omnia, quæ impediunt somnum, ut plurimum ejus generis sunt, ut spiritus animales exagitent; prout sunt dolores graves, animi solicitudines & anxietates, salia volatilia acria, bilem acriorē, vel serum acrius reddentia.

§ 10. *Cartesii* sequaces pervigilii causam immediatam proximam ponunt in nimia dilatatione pororum cerebri, à spiritibus animalibus nimium incensis & agitatis inducta. Causæ mediatæ sunt, omnia illa, quæ sanguinem attenuant vel nimium calefaciunt, & eum nimium agitando spirituum animalium copiam augent; dein & illa quæ meatus plexus choroidis, & carotidum arteriarum aperiunt, poros cerebri dilatant, viamque spiritibus ad ingressum & egressum præbent, ut & ea, quæ corpus nimium agitando & concutiendo alterant, ut sunt omnia acria, aculeata, venena purgantia, &c. quæ omnia hic remotè symbolum suum addere possunt. A paucitate quoque & acrimonia spirituum animalium hunc morbum produci contendunt. Nam paucitas spirituum facit, ut nervi & cerebrum totaliter inflatum & elevatum esse minimè possit; quare subsidens adeoque impediens influxum spirituum in nervos & musculos, somnum produceret, ni acredo spirituum, orta à bile vel humore aliquo acri sale abundante, continua vellicatione poros nervorum aperiret, ut ita pauci licet sint spiritus, continuo tamen in corporis membra influant, & hocmodo statum inter vigilias & somnum producant.

§. 11. Concede nunc, ut sententia nostra agmen claudat. Existimamus ergo, *Microcosmetorem* nostrum esse in continuo imperio actioneque, spiritus animales ad organa copiosius mittendo; qui spiritus severo Domino suo immorigeri facti, diutius quam par est, extra arcem suam in exteris partibus hærent, in nimia copia extra arcem expulsi & multum furibundi, acres & tenues facti non facilè revertuntur ad pristinam quietem, & potius amant extra patriam vivere, quam Domino ita severo intra arcem obedire.

Antecedentes causæ, quæ nostrum Regentem ita severum reddere possunt, sunt vel sanguis tenuis, sulphureus, vel nimia dilutus bile acri, nimis effervescens; quæ omnia Regem hunc offendunt, & spiritus animales ignitos producere possunt. Bilem enim per suum volatile sal maximam partem in animales converti spiritus putamus. Jam enim supra deduximus, quod bilis ut furoris hominum, sic & vigiliarum p. n. causa sit, ubi sc. illa nimium redundat, & quasi extra ripas fertur, & adjuvat hoc illud Philosophi *Democriti*, qui Medico Hippocrati respondebat, quod ex velocia bilis, ira, quæ juxta illud *Horatii*, furor brevis est, enascatur; à cujus acrimonia, tum Regi tum spiritibus animalibus incensio accedit. Diximus enim capite superiori, maniacos quosdam, in ipso iræ paroxysmo ferocire & ita incalescere, ut intensissima non curent frigora, Herculeo tunc robore præstantes. Inde observamus cholericos, non tam diu dormire ac alios. Sic quoque quando sanguis justo impetuosior & copiosior movetur, inde etiam copiosiores generantur spiritus animales, ut etsi abundet acidum & salinum, acriora sc. major tunc & intensior sanguinis effervescentia deprehenditur, tumque spiritus in majore exiliunt quantitate; motus enim hic est acutior, major & frequentior, propter quem non detunxat spiritus jam geniti celerius moventur, sed & copio-

sius

ſius in cerebro, à Rege extra arcem expelluntur. Et hæc videmus in mania, febribus ardentibus, deliriis, ubi humor ſalinus & bilioſus, acrimonià in corpore peccant; quippe his infeſtati ægri, ſemper vigilare coguntur. Comprobatum quoque eſt experientia quotidiana, quod ſi inter cœnandum aromaticis vel ſalſo-lixivioſis imò ſpirituoſis & acribus abutamur, ut plurimum nox teratur inſomnis; atque hæc prædicta ad *bilem* transferri poſſunt. Hoc nobis confirmant & ii, qui propter inediam, ſtudia, ſolicitudines, aliaque, nonniſi poſt notabile tempus ſommum capere poſſunt, quia tum bilis acrimonia augetur, à qua offenditur *Rex*, & ſpiritus animales acriores redduntur.

Remotè quoque calculum ſuum addunt, omnis triſtis ſenſatio, vellicatio, roſio, dolores quicunque, quæ omnia ſomnum impediunt, quatenus ſenſuum organa & in iis reſidentes ſpiritus animales afficiunt & vellicant; unde non poteſt non fieri, quin Regens noſter vigil ſit, & ad omnia juſtius æquo attendat, ne hoſtis externus interna tranſcendat & occupet. Sic & in cauſa ſunt intentæ cogitationes, curæ, mœrores, quæ Regem & ſpiritus animales inquietant, plusque ac diutius ad officium ſolicitant, & agitando blandam partem conſumunt, indeque omnium humorum acrimoniam accerſunt: per haſce enim intentas cogitationes & curas ſpiritus animales à Rege ſuo nimium inordinatè huc & illuc pelluntur. Cum enim anima hinc triſtes cogitationes concipiat & foveat, ſemper circa illas hærendo ſpiritus movet, iſtis cogitationibus indeſinenter indulgens, qui ſpiritus & fermentationes in corde continuare facit. Vigiliæ quoque nimiæ producuntur à ſanguine ſpirituoſiore, & ſimul acrimonia quadam ſalina peccante, ut & à ſpiritibus copioſioribus.

PROGNOSIS.

§. 12. Hactenus affectus hujus cauſas explicavimus. Impræſentiarum *Prognoſticorum* ſignorum examini, tanquam genuinis Æſculapii filiis dignum eſt, & cujus ſolius beneficio ſe & artem à maleſanis petulantis vulgi calumniis vindicare poſſunt, pagellam unam atque alteram largiamur. Sed euge, venerande ſenex! De multis hujus farinæ verſatilia diſceptant ingenia glorìolam ſæpè in muſtaceo quærentes, quæ divina brevitate è tuo ſacrario depromi poſſunt. Tu, ubi illi cæſpitant, ſolvis Gordium de *prognoſi*, nodum, inquiens, *In vigiliâ ſpaſmus, & deſipientia*, malum. Porrò in vigiliis tuſſis mali ominis, & cometa eſt nunquam impunè ſpectatus; fit enim quandoque mala metaſtaſis materiæ acris ad pulmones, unde phthiſis oritur. Obſervavit D. *Helmontius*, quòd vigiliæ cum ſolicita meditatione aſthma excitaverint. Vigiliæ ſi & hoc caſu ſuperfluæ ſint, haud dubiè poſt ſe trahunt debilitatem virium, maraſmum, exſiccationem corporis; quia per ſanguinis acrimoniam partes oleoſæ ac pingues abraduntur, unde planè ex tripode *Divinus Senex* vigilias voraces nominat. Hæ quoque diutius protractæ furorem, & maniam & in debili ſubjecto mortem, propter ſpirituum animalium in partibus exteris, & tandem in ipſa Palladis arce, totalem extinctionem producere valent. Supervenit quoq; (prout nulla calamitas ſola eſt) aliquando *Cachexia*; ob eorundem enim ſpirituum majorem defectum ſanguis acrior redditur & ſimul tenacior atque viſcidior, unde æquè fermentatio inteſtinalis ac vitalis in corde effervèſcentia diminuuntur. Vigiliæ in ſenibus ſunt curatu difficiles, & exemplo eſt *Mæcenas*, de quo *Plinius* l. 7. c. 51 ait, laboraviſſe eum perpetua febri, nec ullius horæ momento triennio ſupremo contigiſſe ei ſommum; id quod tamen periculo authoris afferre liceat; & adjuvat ratio, quia ſenes ſcatent humoribus acribus ſeroſis, ſalſo-muriaticis, quibus valde Rex noſter inquietatur, & ſpiritus animales efferantur. Vigiliæ verò ortæ à ſtudiis, ſolicitis meditationibus, doloribus à quacunque cauſa ortis, mœroribus, inedia, catharticis fortioribus, &c. his ablatis facilè curantur. Si quis plura petat, legat locupletiores authores; laudamus enim juxta illud *Virgilii*, ingentia rura, exiguum colimus.

§. 13. Et ſatis eſt hîc nobis hæc tantum delibaſſe, quo facto ad alteram lineam ſcil. *Curam Diæteticam* Nos nunc accingamus. Victus ratio

ratio consistens in *sex rebus non naturalibus*, ita nobis vulgò dictis esto sequens.

(1.) *Aër* sit frigidus & humidus, viteturq; contrarius. Quis enim nostrûm omnium ita duro obfirmatoq; est corpore, ut non externis in aperto solutoque aëre flatibus aut resici vehementer valetudinem; aut offendi percipiat?

(2.) *Cibus sit* facilis concoctu, frigidus ac humidus, ut sunt cerefolium, lactuca, juscula varia. Sint ergo cibi elixi, non frixi vel assati; angue & cane pejus fugienda alimenta corrupta, acria, quæ sæpè affectibus hujus isthmi producendis occasionem præbent. Habemus enim ex egregiorum virorum observationibus, quòd condimenta illa acria inter bellaria oblata, sæpius Vigilias induxerint continuas, ceu jam supra indigitatum est. Ejus enim genii omnia apta nata sunt ad *Microsmetorem* nostrum inquietandum, sollicitandum, & satellites suos spiritus animales ad arma vocandos, ad humores acriores reddendos commovendosque, ac effervescentias excitandas.

Vitentur quoque alimenta in nimia quantitate ingurgitata & flatulenta. Omnes enim qui hoc affectu laborant, imprimis acido abundantes, melius valent, si quid ciborum assumant; inediam enim & jejunia vix ferre possunt ægri, quod & in nobis observare licet, vacuo enim ventriculo somnum capere vix possumus, sed plerumque noctis partem insomnem transigere cogimur.

Potus sit decoctum hordei, c. rad. liquirit. vel cerevisia defœcata, in qua flores paralyseos sint incocti vel aqua mulsa, vel emulsio ex amygdalis & seminibus 4. frigidis, cum pauxillo seminis papaveris albi, quæ omnia *bilis* aliorumque humorum acrimoniam maximé corrigunt, & inde tumultuantes spiritus ad quietem cogunt, & sic intercipitur quoque fomes, qui alias Regem nostrum incendit. Vina generosa & spiritus vini, aquæ spirituosæ & id genus alia existunt sæpè fabri hujus affectus, quia bilem aliosque humores per totum corpus non tantum augent, sed & propellunt sanguinis motum, ejusque consistentiam minuunt, & ipsos animales spiritus accendunt; unde merito hæc omnia ultra Sauromatas, & glacialem Oceanum proscribimus.

(3.) *Motus* sit moderatus, & quies magis imperanda est.

4. Somnus omni operâ, omni studio conciliandus, vel dulcibus colloquiis amicorum, vel concentu Musico, vel aquarum strepitu, vel vectu, vel cunabulorum motu, vel medicamentis, de quibus inferius acturi sumus; fugienda è contra omnia ea, quæ vigiliis causam dare possunt.

(5.) *Alvus sit lubrica*, non obstructa, reliquæ quoque evacuationes consuetæ, ex. gr. illæ quæ fieri solent per urinas, sudores, menses, hæmorrhoides, ex natura vel arte sint liberæ; inhibitus enim horúm fluxus, quas excitat discrasias? Cui quæso ignotum est, qui saltem medicinam à limine salutavit.

(6) Agmen claudunt Animi Pathemata, quæ ob varias alterationes *Microcosmetorem*, spiritus & sanguinem de naturali dejicere solent solio. Sint itaque hæc intra justi moderaminis leges; omne enim nimium naturæ bellum indicit.

Præ aliis autem *Ira* fugienda est; ex ira enim acrimonia augetur, à qua & Rex noster, maximè inquietatur, & spiritibus animalibus acrimonia affunditur. Observabis enim iratos homines, certo vix loco manere, calescere, succuti; &, si dentibus mordeant, venenati quid partibus adfricare. Et formam hominis irati accuratius describere non possum, quam fecit *Seneca de Ira lib.3.c.3. & 4.* ita ajens: Nulli certè affectui pejor est vultus, quam iræ, quem in prioribus libris descripsimus, asperum & acrem, & nunc subitò retrorsum sanguine fugato, pallentem, nunc in os omni calore ac spiritu verso, subrubicundum & similem cruento, venis tumentibus, oculis nunc trepidis & exilientibus, nunc in uno obtutu defixis & hærentibus. Adjice dentium inter se arietatorum & aliquem esse cupientium, non alium sonum, quam est apris, tela sua attritu acuentibus. Adjice articulorum crepitum, cum seipsæ manus frangunt, & pulsatum sæpius pectus, anhelitus crebros, tractosque altius gemitus

insta-

instabile corpus, incerta verba subitis exclamationibus, trementia labra, interdumque compressa, & dirum quiddam exsibilantia. Ferarum, mehercules, sive illas fames exagitat, sive infixum visceribus ferrum, minus tetra facies est, etiam cum venatorem suum semi-animes morsu ultimo petunt, quam hominis irâ flagrantis. Et patet hoc maximam partem ab exemplo rustici; accidit enim cum Practicus degerem Diciis, ut coram Consiliariis causa ageretur de Rustico Nassovico, qui in vitilitigii œstro, seu potius furore, insanabile vulnus vicino suo dentibus inflixerat. Omnes curæ, solicitudines, cogitationes intensæ, quia motum spirituum moderatum perturbant, & agitando illos magis efferos reddunt, inter prohibita numeranda sunt. Reliquis notioribus nunc quidem manus ancillantes non commodabimus.

Cura Pharmaceutica.

§. 9. Fuit hæc *Cura Diætetica*, jam ad *pharmaceuticam* nos accingamus, & quidem ex placito *veterum Galenicorum*, qui *Coma vigil* & *idiopathicum*, iisdem curant remediis ac *phrenitidem*, quibus hic repetendis, jam non diutius immorabimur, sed ad *cap.* 3. ubi de illo morbo ex prædictorum opinione egimus, Benevolum Lectorem brevitatis gratiâ remittimus. Si verò sympatheticum sit Coma Vigil *Revellentia* & *Repellentia* ad partes vocant, ad vapores enim (ut illi loquuntur) ad caput adscendentes revellendos, *phlebotomiam* in brachio & malleolo imperant, vel oxyrrhodina fronti adhibent, clysteres, cucurbitulas, vesicatoria & hirudines pone aures applicant. Cum vapores acres è ventriculo, in caput nimis elevantur, vel stomachus nil mandat sursum, tunc diatrio piperone & pulveribus calidis aromaticisq; utuntur, ut *virtus retentiva* & concoctio stomachi confortentur. Si autem lateat adhuc materia cruda in stomacho, tunc vomitoria ex oxymelle squilitico, aliisque exhibent. In consumptis corporibus hecticis pervigilium lacte amygdalarum dulcium & sem. papav. alb. & cum juribus carnium pinguinum, balneisque curare haud ineptè satagunt. Vinum rubrum pro potu concedunt. Tempora & nares inungunt unguento populeonis & rosaceo. Balneum aquæ dulcis tepidæ, aliaque humectantia commendant. Stomachum quoque eos accusare, supra diximus, quando nempe ex eo evaporant vapores diversi acres & mordaces, sicut accidit in febribus malignis, aliisque ardentibus non minus, ac in hac morbi specie. Ad evacuandam ergò bilem, aliosque mordaces humores & vapores ejiciendos, cum vomitoriis & purgantibus rem incipiunt; dein circa caput *Embrocationes* instituunt, ut alterent cerebrum, & reprimant vapores. Tandem & ad narcotica & anodyna confugiunt, & ne vapores adscendant, ab inferis partibus ligationes extremarum partium instituunt.

§. 10. *Chymici* & quidem *Paracelsistæ*, qui morbi hujus (ut ex præcedentibus constat) causam esse exhalationes sulphureas, acresque putant, ad eas corrigendas varia hypnotica, anodyna, tum interna, tum externa commendant.

§. 13 *Helmontius* plurima, ut homo solet, de republica alcalium, de jure Duumviratus, de felle aliisque innumeris inculcans malum hoc in stomacho & liene residere, & Duumviratum malè affectuum esse autumat, indeque medicamentis magis stomachicis, quam cephalicis mitigari scribit. Ab initio vomitorium dein stomachica varia, tum exte[illegible]n-terna exhibenda esse præcipit; ut su[illegible]propr. ol N. M. & id genus alia. De c[illegible]pse, ut alibi, sic & hic *Manes Galeni* la[illegible]nt, & in ejus monumenta prohibita jaculatur fulmina, ex hac præcipuè causa, quod ille vapores accuset, & ad hos arcessendos varia remedia ridiculè adhibeat, cum tamen nulli ad caput adscendere possint vapores. Prout ideò chimæram oppugnet *Galenus*, id *Helmontius*, præter ocularem inspectionem anatomicam, multis aliis rationibus & argumentis probat; inter alia & hoc palmarium est, quod senes, quibus vis coctrix est debilior, licet parcior sit cruor, tamen post sobriam cœnam melius dormiunt ac juniores, qui parcius cœnantes ægerrimè quiescunt. Nemo tamen unquam putaverit, senes plu-

plures ad caput mittere vapores si exiguâ cœna sumtâ cæterum abstemii sunt; qui tamen discursus altioris est indaginis, nec ad hanc nostram arenam spectat.

§. 12. *Willisius* in Vigiliis contumacissimis rejecto usu intempestivo *opiatorum*, experientiâ teste sæpius nocivorum suadet cubitum ituris *Allam* Anglorum, quæ tamen non est omnium regionum, vel emulsionem ex seminibus 4. Frigidis majoribus, & amygdalis paratam, in sufficienti quantitate, nempe ad libras duas epotam; item Julepos, decocta, &c. reliqua cephalica, quæ jam in aliis affectibus capitis deteximus, inprimis in *capite*, de Phrenitide, haud negligenda sunt.

§. 13. *Sylvio* duce si utare, Is, si coma vigil à doloribus ortum habeat, anodynis tum internis tum externis rem tentat; si animi pathemata spiritus animales exagitent, & inde vigiliæ exsurgant præternaturales, illa eloquio alicujus ex disserto ore amolienda esset censet. Animalium quoque spirituum nimia agitatio sedanda, & anima ad tranquillitatem redigenda, quod fieri potest per varia placativa, mitigantiaque remedia, quorum prolixum Catalogum ipse texit. Quod si ab humore salso volatili & acri oriatur malum, ad acrimoniam corrigendam varias præscribit emulsiones oleosas è seminibus, & varia anodyna, quibus omnibus *sulphur pacativum vitrioli*, multis parasangis præfert.

§. 14. *Cartesiani*, hoc in affectu, ubi bilis accensa & æstuans & sanguinem fermentare faciens prædominatur, ipsam evacuandam cholagogis & corrigendam *acidis*, rationibus contendunt; sin crassiores particulæ sanguinis prædominantes nimiam dilatationem pororum cerebri inducant, & ex latebris suis *succum* acidum ad motum stimulent, & inde effervescentia sanguinis augeatur, tum contraria *acidum* sc. corrigentia præscribunt, ante omnia ab initio V. S. suadent; & præcipua curatio hujus morbi juxta ipsorum hypothesin consistit in medicamentis acrimoniam lenientibus, & vires reparantibus, ac in sudoriferis, nam illæ particulæ acres volatilisando extra corpus protrudunt.

§. 15. Hactenus juxta aliorum delectum morbum hunc debellavimus; nunc & nostræ etiam diluculariæ experientiæ tyrocinia magis adferamus, quam obtrudamus. Si ergò nimiâ quantitate *bilis Microcosmetor* noster inquietatur, & inde vigiliæ exsurgant, illa vel per alvum *cholagogis* educenda est; si sursum vergat *bilis*, vomitoriis opus est; quò enim natura vergit, eò sequendum. Cholagogum verò nostrum est Electuarium *Sylvii* purgans, vel pulpa tamarindorum, prunorum, &c. Vomitoriorum Catalogo adscribimus sapam antimonii, & tartarum emeticum, vinum emeticum nostrum; sed cum cautela sunt exhibenda fortiora. Si vero à bilis aliorumque humorum, nempe seri, (quod jam lymphæ nomine venit) acrimoniâ offendatur regens, & spiritus animales nimium extra aleas vagentur, tunc ad quietem reducendus *Noster*, spiritusque animales itidem ad pristinum relegandi jugum, & in hunc finem sequentem julepum, magno cum successu exhibuimus.

℞. *Aq. verben.* ℥ *iiij.*
Endiv.
lactuc.
Roris vitriol.
Syr. rosar. ana ℥ *j* ß.
M. F. *Julepus pro aliquot vicibus.*

Vel ℞. *Aq. plantag.* ℥ *v.*
papav. err. ℥ *iij.*
Acet. stillatit. ℥ *j*
Syr. cydonior, ℥ *j* ß.
Tart. vitriolat. ʒ *ij.* M D.

Emulsiones viribus & laude ad amussim esse prioribus æmulas, nobis persuademus, quæ parari possunt prædictis aquis destellatis, vel decocto hordei, cum sem. frig. maj. papav. alb. Hæc enim bilis sal volatile maximè fringunt diluuntque; cum fructu etiam & certa salutis promotione, exhibuimus *opiata* vel *theriacam cœlestem*, vel *laudanum opiatum* cydoniatum, vel singulari menstruo, nostro modo, paratum; vel *Tincturam Anodynam Zwelferi*, &c. Affectuum enim horum æstui optimè hisce succurrimus, quippe quæ acrimoniam salinam emendant, dolores quoscumvis sedant, narcosin inducunt, spirituum animalium generationem

tionem nimiam somno inimicam impediunt, eorumque motum inhibent, indeque somnum blandum conciliant, ut sæpissimè experientia comprobavimus, imprimis si vigiliæ hæ oriantur à doloribus. Eò ergò semper retia nostra jaciamus, ut dolores quoscumvis è medio tollamus, qui scopus per jam dicta *opiata* facili marte attingi potest, prout hæc semper felicissimè adhibuimus, nec ullum unquam damnum inde percepimus, prout multi ex alieno jecore sæpè corrupto sapientes, & ex æmulatione Tyresiâ cęciores redditi opinantur. Id tamen cum hoc grano salis est accipiendum, modo in dosi non peccetur, sed ea accuratè, juxta facti circumstantias, præsertim ægri debilitatem, determinetur; moderatè enim illa applicanda sunt, si applicari debeant; nam si exhibueris nimium, vel non observatâ affectus circumstantiâ, majus malum vel etiam necem inferre poteris, & sic diabolum per Beelzebub ejicere stultè tentabis; tempestivè verò exhibita, spiritus impetuoso motu ferocientes sapiunt, eorumque furiosum impetum, quasi injectis frenis compescunt, imò furias dolorum sedant, placantque; hinc dolorum remissio & quies; vigiliæ enim & dolores, ob spirituum jacturam omnes corporis nostri humores exasperant, opiatis verò hisce exhibitis, blanda obrepit quies, unde effervescentiæ imminutio & clariora coctionis signa se è vestigio produnt, facta sc. præcipitando utilis ab inutili segregatione, unde fit melior crisis, & vel per sudores vel per urinas magnæ coctæ seu præcipitatæ secretio; imprimis, si non adsit pituita, opiata prosunt, sed parva semper dosi. Huc spectant camphora, & sal Saturni, & omnia sulphura metallorum narcotica. Tinctura opii cum alcolo vini præparata hic commodissima foret, ad cochleare dimidium exhibita; quia ob subtilitatem nullibi hærea[t], aut obstructiones efficiat, sed potiùs lene[s] sudores excitando opii particulas extra corpus abripiat. In casu debilium, ubi opiata non nisi magno periculo intus sumere licet, externè tamen sine metu illa ad partes vocabis; quæ inter magnificimus *mixturam somniferam*, quam *Optimus Parens noster, Johannes, Dolæus, Pharmacopœus sexagenario major Consul Civitatis Francothalensis*, multa experientia confirmatus salutiferam reperit, quæ sequens est:

℞. *Vngt. popul. alabastr. ana* ℥ß.
sang. hirund. ʒj.
ol. N. M. expr. ℥j.
croci or. ʒj.
opij dissol. ʒjß.
ol. sem. hyoscyam. expr. parpav. alb. expr. ana. ʒj.
M. F. *mixtura somnifera cum corio temporibus applicanda.*

Sed in orbitam redeundum est, extra quam usûs & abusûs opiatorum explicatio nos rapuerat.

Omnia quæ salis volatilis acrimoniam corrigunt emendantque in hoc morbo internè hic conducere quoque expertum habemus. Hinc tanto levamini nostto affectu laborantibus est Balsamus noster antimonii, cum oleosis & spirituosis combinatus, quo nihil excellentius & præstantius hactenus vidimus ad Cosmetorgem placandum, & humorum quorumvis acrimoniam obtundendam. Eodem effectu gloriam salia volatilia oleosa quæcumque, imprimis sequens nostrum sal volatile oleosum.

℞. *Sal. armoniac. Tartar. ana* ℥j.
C. C. volatil. ℥iß.
succin. volat. ℥iij.
Spir. urinæ ℥ij.
Aq. pluvial ℥iiij.
Ol. cinamomi
caryophyll. ana ℈ß. M.
Destilletur l. a.

Idem ferè, imò verè efficiunt *Acida volatilia* exhibita, quia sanguinem magis coagulando serum acre abundans ab eodem secernunt, secretum per urinas ac sudores expellunt & eliminant; ex acidis verò illis volatilibus eligimus Tinctur. bezoart. Michaelis, Mixturam simplicē &c. Conducit & hic spir. fuliginis, liq. C.C. succinatus &c. Ubi sanguis biliosus fuerit, & nimio

nimio sale volatili abundaverit, unde vigiliæ ortæ fuerunt, V. S. etiam institui debet, & præsertim circa vesperam, ut eò commodius somnus inducatur.

Oxyrrhodinum conveniens paratur ex oleo rosaceo & aceto rosaceo, quod extraxit tinctura opii.

Vel ℞. *Aq. rosar.* ℥vj
croci ʒß. *M. pro Epitemate.*
Vel ad tempora : ℞. *Medull. crur. vitul.*
cerv. rec. ana ℥ß.
opii solut. gr. ij. *M.*

Inter externa commendamus frontalia, litus, epithemata, lotiones pedum, fotus, &c. conducet cataplasma, ex nucl. persicor. sem. papav. alb. c. lacte muliebri paratum & temporibus applicatum. Balsama ex refrigerantibus anodynis, hypnoticis & narcoticis conflata, & alia quibus libri Practicorum pleni sunt, indeque in hoc horreum non sunt traducenda.

Pedes etiam in balneo tepido contineantur, in quo cocta fuerunt capita papaveris & flores chamomill. ac reliquæ herbæ emollientes, ad acrimoniam sanguinis temperandam. Sevum quoque hircinum plantis pedum illinatur. Transfusio sanguinis & infusio opiatorum in venas hominum salutifera & extrema anchora nobis erit, de quibus alter Helmontius Nob. Dn. Ettmüllerus In *Disp. aurea de Chirurgia infusoria* plura disserit.

Transfusio enim sanguinis hoc in morbo locum ideo habere potest, quia hic vitium tantum consistit in massa sanguinea in vasis existente, & malum non multum hæret in latibulis solidis. Quare cum sanguis vitiosus excernatur, ac novus & laudabilis infundatur, tota ferè cura absoluta est, nec sanguis recens infusus multum à statu suo naturali in hunc morbosum degenerare potest, quoniam non multæ reliquiæ sanguinis vitiosi in partibus solidis hæreant, quæ aliàs pro fermento inservire possent, ad sanguinem recens infusum in sui naturam mutandum, & iterum ad statum morbosum deducendum. Quare hæc transfusio sanguinis non ita in morbis locum habet, qui utplurimum oriuntur à fermento, non in sanguine sed in partibus solidis hærente.

Nos & solemus ægro, pro circumstantiarum ratione tamen, indusium induere ex aqua frigida madidum, & sic relinquimus eum per unam vel alteram horam optimo cum successu, donec somnus plerumque subsecutus est.

Symptomatibus etiam aliis hic obviam eundum est. Contra febrim dari potest mixtura sudorifera ex mineralibus, vel aliis specificis, sæpius ante dictis, cui addi potest camphoræ gr. ij. laudan. opiat. gr. ß. vel j. syr. papav. err. ʒij. M.

Pro siti potest exhiberi pulvis ex lapide prunellæ & camphora, vel potui instillari potest spiritus nitri.

Et somnus est omni operâ inducendus, ne æger in phrenitidem incidat.

CAPUT VII.

De Affectibus Capitis.

De

CATALEPSI.

DEFINITIO.

§. 1. Catalepsis, nonnullis Catochus, *Sylvio* Belgarum delicio *Prehensio* à prehendi, aliis *congelatio*, cum ægri hoc morbo detenti, quasi congelati rigeant, quibusdam *Stupor Vigilans*, eò quod hoc morbo correpti sensus expertes reddantur ; & motum toto in corpore amittant. Communiter describi solet, quod sit subita quædam detentio, tum animæ, tum corporis, cum sensuum labefactatione, qua qui corripitur, eam partium corporis retinet figuram, quam habebat, cum corriperetur, sedens equidem aut jacens permanet, palpebræ rigent, pedes ad ambulandum sunt compositi, manus quoque ad amplectendum quid exporrectæ sunt, & ut plura verbo comprehendamus, statuam intueris attonitam. Quæ phœnomena nostro calculo deducimus à Microcosmetoris nostri strenuo imperio, inde spirituum animalium impetuoso influxu facto in exteriora membra, eorundemque intercepto refluxu ad solium regium. Rarus hic est affectus, exempla tamen nonnulla abipsis veteribus,

inprimis à *Galeno* Medicorum vertice comment. in 1. prorrhet. *Hippocrate divino*, *Marcello Donato*, *Schenckio*, *Sylvio*, aliisque allegantur. In mediis scalis unus adscendentium subito stupore correptus ita gradibus adhæsit ut nec ulla ratione divelli potuerit, & viam sequentibus præclusisset. Indubitatum hoc exemplum affert *Buchananus* l. 6. de reb. Scoticis.

Nos *Hanoviæ* unicum vidimus hoc morbo detentum ægrum, & in eo omnia accuratè quantum licuit annotavimus, cujus historiam inferius tradituri sumus.

DIFFERENTIÆ.

§. 3. Hic affectus cum Apoplexia convenit in hoc, quod quemadmodum in hac, sic etiam in Catalepsi sensus & motus voluntarius perit. Differt verò in eo, quod hic non ita, ut in Apoplexia spiritus animales afficiantur, nam quieti manent in partibus externis, & sic extra Microcosmetoris sedem expulsi; propter viam interclusam non amplius ad priorem officinam recedere queunt, tunc vero suam exercentes in musculis extensionem validam sive rigiditatem producunt. Nihil enim viventium corporibus movendis convenientius comminisci possumus, quam animales spiritus. In subtilibus etenim motibus Pnevmatica præstat Hydraulica arte.

CASUS.

§. 4. Noster Catalepticus 37. Annorum cholerici temperamenti inter pocula rixatur iraque excandescit, sensibus omnibus privatur; quasi illo *Gorgoneo* capite objecto in Persei nuptiis. *Ovid. metamorph. f.* 1. & 2. oculos autem apertos servat, nec tamen videt, palpebræ rigent, interrogatus nihil respondet, manus ad excipiendum extensos habet; Nos ipsum intuentes admiratione suspensos reddit, hoc interim vitæ reliquum habet, quod respirare benè poterat, pulsu remanente forti & æquali, motuque aliquali thoracis. Adhibitis idoneis remediis in fine hujus capitis adjectis feliciter curatus æger, relicto tamen stupore quodam partium; si lassitudinem dicas, non erres.

PARS AFFECTA.

§. 5. Cerebrum, fontem & originem motus & sensus, aut si mavis actionum animalium subjectum principale esse, communi authorum suffragio docetur. Nonnulli membranosam medullæ spinalis substantiam accusant. Quidam ventriculos cerebri pro parte affecta venditant, utpote qui à materia frigida crassaque violenter tensi, impediant spirituum animalium motum ordinarium. Plures cerebellum & nervorum principium pro parte affecta ponunt rationibusque contendunt. *Willisius & Sylvius*, Lumina illa Medica, non tam cerebrum, quam ipsos spiritus animales partem affectam esse comprobant. *Fonseca* cor esse docet. *Cartesius*, magnus Philosophiæ restaurator de pass. animæ p. 1. artic. 31. Item de *Homine Glandulam Pinealem*, præcipuam animæ sedem, subjectum primarium constituit, illâ enim affectâ solitas functiones minus ritè perfici multis ratiocinits more solito comprobat.

Pars *Neotericorum* cum *Veteribus* cerebrum ceu partem similarem, h. e. spiritibus perfusam subjectivè affici statuit. *Helmontius* industrius ille per ignem Philosophus, os stomachi, uti reliquorum soporosorum affectuum, subjectum catalepseos putat. Nos hic officinam & regiam sedem nostri Microcosmetoris cerebellum, cum appendice tamen nervorum, pro parte affecta agnoscimus, de hoc affectu uti in aliis singularem foventes opinionem; de qua re plenius alibi, ubi de causis acturi sumus.

SIGNA.

§. 6. Signa hujus stupendi affectus sunt manifestissima. Ægri subitò obmutescunt, toti rigidi atque immobiles sunt, sensusque debiles ac stupidos habent, in eadem permanent positura, in qua percellebantur, oculi enim haud clauduntur si prius aperti erant, sed attentè, astantium quidem judicio, rem aliquam intuentur; oculi plerumque aperti & stabiles, palpebræ autem rigentes deprehenduntur, ob spiritus animales magna in copia influxos; si sederit æger sedens permanet, si cubuerit in eadem quoque figura repræsentabitur. Alvi ac urinæ fit suppressio, respiratio adhuc integra & illæsa manet, quod apparet ex costarum & ipsius abdomi-

abdominis elevatione; spiritus enim sufficienti in copia in organa respirationi dicata influunt, & sanguinis circulatio adhuc viget; quod & apparet ex pulsu naturali simili, sanguinem in cordis thalamis legitimè effervescere & fermentari, perque ipses pulmones liberè circulari. Spiritus ex tali legitima effervescentia sanguinis in cerebro generantur in magnâ copiâ, qui quà data porta pergunt, inprimis ad pectus; mirum ergò non est, quod ita respiratio liberè peragatur, ægri verò immoti maneant instar Marpesiæ cautis.

Causæ.

§. 7. De causa hujus intricatissimi affectus quot capita tot sensus. Antiquitatis Patronis est intemperies valdè frigida atque sicca cerebri, unde contingit tum cerebrum tum spiritus animales congelari ac arefieri. Hanc intemperiem frequenter materiam frigidam & siccam introducere rationibus probant, qualis est melancholia. Unde inter remotiores causas ponunt aërem valde frigidum & siccum, commistionem quoque pituitæ cum bile, quæ si simul immodicè exuperant, eandem intemperiem proferre contendunt. Non tantum prædictos humores sed & vapores ejusmodi farinę geniique cerebrum & spiritus refrigerare, ac arefacere, sed & quasi congelare posse, acriter defendunt. Vulgatissima ferè nostro hoc ævo adhuc est opinio, in spirituum animalium menti inservientium congelatione consistere causam proximam, qualem spirituum congelationem nunquam posse dari; solidis evincit rationibus Ingeniosissimus *Craan disp. 6.* &c nobis enim non placet pluribus hic vellicare unius vel alterius barbam.

§. 8. Chymicorum filii qui ab igne formarum exspectant perfectionem, ac causas morborum rimantur, hîc, uti in reliquis affectibus soporosis, sulphur narcoticum spiritus animales ita figens accusant. Quorum nonnulli ex ipsorum grege hanc congelationem spirituum animalium à Mercuriali principio deducunt, & quidem à *Mercurio Cremoso* per mutationem gradus alterato & destillato, quemadmodum enim (sunt verba Clarissimi Rolfincii) spodium vino injectum extimam vini superficiem congelat, ita hic Mercurius insita vi in rabiem suscitatus nimis impingitur, corpora constringit, & rigida reddit, ut sulphur non vagina sed ferrum, non saccum, sed nummos petit. Non ex professo nunc hujus opinionis panegyricum dicere volumus, sed advocentur ipsi Spagyrici. Nonnulli enim eorum sunt, qui fingunt nescio qualem spiritum ex telluris cavernis erumpentem, qui plurimis rusticis cum emulctis vaccis lapideam duritiem impertiit.

§. 9. Magni *Helmontii* asseclæ culpant *Archeum tetrum induentem Lumen*, à salibus acidis corrosivis accensum. Acor enim *Helmontii* & Acidum *Ottonis Tachenii* sphæræ suæ bonitatis obliviscentes, & peregrini, sylvestres sive hostiles facti, cerebri potentias hebetant sistuntque.

Sylvius, summi vir ingenii, spiritus animales instar spiritus vini, per spiritum urinæ humanæ sex hebdomadarum spatio digesti, coagulari probat; in catalepsi ergò existimat spiritus animales quaqua versum à cerebro per nervos, vectores spirituum, deferri, verum quadantenus coagulatos, inspissatosque, adeoque torpidiores ac stupidiores, nimisque mobiles atque fluxiles.

Cartesiani subtilissimè philosophantes, & more solito cornicum oculos ubique ferè configere studentes, rejiciunt Galeni aliorumque opiniones, statuentium, spirituum animalium, aut reliquorum humorum in corpore existentium, ex frigore constrictionem, aut ex vapore quodam spirituum congelationem. Probant enim per spiritus animales, qui spiritui vini os humerosque sunt simillimi, imò flammæ candelæ analogi, quibus nullam congelationem fieri posse existimant. Sed ob glandulæ Pinealis obstructionem, spirituum animalium determinationem à *Mentis* in glandula hac tanquam medio cerebri residentis imperio impediri statuunt, quo minus partes dissitæ regi possint, quæ ampl. deducit *Excell. Brockhausen* in *Oeconom. Animal. Artic.* 102. *p. m.* 26. Nullam ergò aliam ab causam, hanc mu-

mutationem ejusmodi corporibus induci posse acriter contendunt, quam quod spiritus animales æquali quidem copia motusque vehementia influant in artus musculosque, versusque quæ erant determinati, ante invasionem hujus morbi; quam determinationem non mutari in paroxismo ingenuè profitentur Cartesiani; & hæc omnia evenire statuunt ob glandulæ Pinealis in uno vel altero date re obstructionem. Causam ergò immediatam consistere in sensorii communis unius vel alterius obstructione, in hoc affectu non conatum sed facultatem determinandi spiritus animæ deesse statuunt; movendi enim membra voluntatem adesse quidem durante Paroxismo, sed nec illa movere, nec etiam loqui posse, probant.

§. 10. Nos exemplo maximi *Senecæ* Epist. 45. nos nemini ex asse mancipavimus, nullius nomen ferimus, multumque quidem magnorum judicio tribuimus, aliquid & nostro vendicamus, sed ne aliorum præcantatis sententiis mentem saburremus, & has & ipsam rem dubiâ examinis lance trutinemus, magis tuti, si nostram non temerè propinemus opinionem, quam quasi per rimam superius ostendimus. Dum interim varia mentem subiret meditatio, num congelationem spirituum pro immediata causa hujus affectus verè statuissent veteres, plurima dubia mentem planè obfuscarunt, licet ergò momenta & non minutias nostræ opinionis attingere. Causam proximam formalem consistere putamus in Regis nostri Microcosmetoris strenuo & dein nullo imperio in milites suos, puta spiritus animales, à Rege suo è stationibus suis, nempè cerebro, solio suo regio, impetuosè emissos, qui quamvis Rex illos revocet, propter interclusam viam recedere nequeunt; illos vel qui de novo generantur, ad cor & thoracem elevanda mittit Rex. Rigiditas enim illa insolita partium extremarum unde aliàs quæso deduci potest, nisi à spiritibus animalibus, uno impetu à Rege suo in musculos profligatis, & eos inflantibus, gemello modo ut intestinum vel vesica ab aëre extensum, & postea aliquo ligamine constrictum. *Cartesiani* fatentur nobiscum ab impedito spirituum animalium fluxu, seu determinatione in musculos denegata, statim membra, sicuti vela nullo spirante vento, flaccescere ac concidere, & omnis motus fieri expertia; cujus tamen rei contrarium in nostro affectu videmus, prout nemo, nisi cui cerebrum est in calcaneo, negare audebit.

Membra ergò hic non flaccescunt sed rigida redduntur. Videmus enim in casu nostro quod æger crapulæ & sociatæ iracundiæ nimium indulserit, unde in hunc incidit morbum, & insignem illam membrorum passus rigiditatem cum stupore sensuum internorum, quis non dicet (ut in allegato *Ovidii* loco *Phineus* cum turba socia) spiritus animales in cerebro rebelles factos, suum solium & principem Microcosmetorem sc. reliquisse, & in exilium se contulisse ad externas oras, tanquam ad Asylum confugisse, & rigiditatem extensionemque hanc insolitam membris induxisse, & cum patriam repetere secum constituerint, per obstructionem quamcumvis in via Regia impeditos & interceptos fuisse. *Objicient* forsan alii motum spirituum animalium semper ab anima in & circa glandulam pinealem residente determinari debere, quod sic elidere possumus, motu sc. spirituum animalium facto, spiritus animales ibidem subsistere possunt, eodem modo, ac si semel cum halitu nostro vesicam inflaverimus, quæ si constringitur, tumida manet, remoto etiam nostro halitu, & in artubus aliisque membris foventur & superantur à spiritibus, qui ad pectus mittuntur; respiratio enim manet integra. Probamus quoque hoc ex antecedentibus, à crapula enim & hujus fomite & comite iracundia, aliisque animi passionibus vehementioribus, Microcosmetorem furibundum & spiritus animales maximè rebelles reddi nemo inficias ibit. Nocet & vini nimius potus. Sic ex vino generoso ortam Catalepsin notavit *Plater*us prax. lib. 1. Omnia enim hæc spirituum animalium fugam & motum intendunt, & eos ad talem desertionem officinæ invitant. Quando æger interrogatur & non respondet, ideò non sequitur eum non audire, quia quidem m-

dista-

ditatur responsionem, sed non potest spiritus impellere in musculos linguæ ad loquelam. Hanc nostram conceptam opinionem confirmant & juvantia & nocentia, conducunt enim omnia antispasmodica; sed simul obstructionem in in nervis adesse ex sequentibus patet rationibus, quod spiritus animales non amplius ad pristinum recedere possint locum, sed subsistere cogantur; id quod etiam ex juvantibus, ceu diximus, colligere licet; omnia enim quæ viscidum illud obstruens destruere & sic sufflamen removere possunt, maximè conferunt, ut sunt salia volatilia acria, &c. de quibus in curatione hujus affectus plura addemus. Hæc nostræ tenuitatis congeries est, de stupendo hoc affectu, Lector Æque, quam si respexisse vacarit, tuum judicium præstolabimur, tam diu post carecta latentes, donec alii sua sensa de hac nostra opinione prompserint, tunc & meliora addentes. Perspicacioribus facilè erit ex præcedaneis his quæcunque phœnomena expiscari.

Prognosis.

§. 11. Hactenus affectus causas explicuimus, jam proximè prognosticorum signorum examini paginam unam atque alteram largiamur. Prognosis certè hunc affectum meritò acutum & periculosum denuntiat, dum nobilissima pars cerebri læditur, & spiritus animales ex sua metropoli & patria exturbantur, unde non nisi periculosissimus morbus descendere potest. Ut enim (verba sunt *Plinii* l. 4. Epist.) in imperiis sic in corporibus gravissimus est morbus, qui à capite diffunditur. Imperfecta Catalepsis, quatenus mitiora conjuncta habet symptomata, minus est periculosa, tantoque curatu facilior, quantò difficiliorem curam exposcat altera exquisita. Nam semper exquisita lethalis est, prout in nostro ægro experientia comprobamus.

Incurabilis verò hæc est, si senes occupet, teste *optimo Sylvio*. E contra juvenes viribus adhuc pollentes haut ita difficiliter ab hoc intricatissimo malo liberari, nostro casu compertum est. Ratione curæ, illa quæ per consensum accidit tutior est essentiali; si paucissimi tantum remanent in solio regio spiritus animales, tunc periculi plena res est, inprimis si simul principium nervorum à viscido humore obstructum fuerit. Si à narcoticis Catalepsis oriatur, ad mentem nonnullorum periculosissima censetur. In biliosis non admodum periculosa.

Quoad eventum, terminatur ad salutem, si vires respondent, extemplo; si autem resolvantur, mortem comitem habebit certissimam.

Aëtius l. 6. c. 4. largâ factâ sanguinis per nares effusione, liberatum juvenem vidit.

Ballon. l. 2. memorat, quod servus Equitis Torquati, febre lentâ & quartanâ duplici laborans, catalepticus factus morte morbum finiverit.

Sæpissimè in epilepsiam, apoplexiam aliosque affectus soporosos transit, tunc periculosum.

Mensium & hæmorrhoidum fluxus superveniens insuetus, salutaris habetur. Nisi cataleptici maturè curentur, torpidi permanent.

§. 12. Methodus pro Curatione *Catalepsis* inserviens, perficitur subsequentibus remediorum generibus. Quoad *Victus rationem*, aer sit temperatus, serenus, purus, absit frigidus, crassus, nebulosus, imbribusque refertus. Congelatio illa, quæ à frigore externo fit, cum nostro affectu parum habet commercii, nisi quis spiritum Gorgonicum cum Charletone admiserit, quo flante & penetrante ex tempore obviæ res congelantur & indurantur.

Cibus sit boni succi, vitentur salsi saporosi seu flatulenti, fumo indurati, aliique capiti nocentes. Vinum sit tenue, & cerevisia probè defœcata, vel mulsa vel ptisana conveniens, vel decoctum aromaticum. Vitandus est spiritus vini, & omne vinum generosum.

Somnus & vigiliæ sint mediocres, quatenus enim excedunt mediocritatem, corpus resolvunt, & spirituum animalium loco, quos dissipant, cerebrum vaporibus sylvestribus replent.

Quies & motus non excedant limites; lucubrationes & vita sedentaria nocent.

Ex-

Excreta & retenta, quibus sanè ad Catalepsin inducendam vis magna est; fæces enim alvi, urina, sudores, sanguis menstruus, locchia, bilis, mucus narium, lympha retenta illa putredinem concipiunt, sanguinem coinquinant, sicque spiritibus obsunt.

Quantum ad animi pathemata, quale dominium habeant in spiritus animales superior casus nobis declarat. Ira & terror spiritus animales è suo solio regio exturbare & Catalepsin hanc facilè inducere possunt. Sic & gaudium nimium spiritus dissipat. Exemplum habemus notissimum hic Neo-Hanoviæ in Avo nostræ conjugis charissimæ *Danile de Latre*. d. consule dum viveret *Hanoviensi*, qui cum urbem hanc obsessam liberatam viderit, præ gaudio statim obmutescens animam cum morte commutat. Ex amore Catalepsin observavit *Tulpius* & *Rondeletius*. Omnia ergò sint moderata quæ diutius durare debent. Ex vermibus Catalepsin excitatam notat *Alex. Bened.* l. 1. c. 6. ex erysipelate malè curato Catalepsin ortam scribit. *Crembs. Arbor. ruinos.* pag. 206.

§. 13. Pro curatione gravissimi hujus mali *Antiquitatis Patroni & Antistites* utuntur modicè calidis atque humidis. Omnium autem primò alvum Clystere quodam eluunt; hinc clamoribus, frictionibus partium extremarum dolorificis ægrum excitant, in eundem finem sternutatoria medicamenta præscribentes. Pro re nata V. S. instituunt, unguentis denique confortantibus ex oleo lil. alb. camomill. sambuc. aneth. rut. Castoreo addito, partes affectas illinunt. Balneum ex oleo tepente magnificiunt. Ægris nonnihil ad se redeuntibus, præscribunt purgantia, ut sunt Confect. Hamech. Diacathol. Diasena, Senna, polypod. q. & vomitoriis materiam peccantem evacuare tentant. Postea corroborantia, resolventia, intemperiemque relictam emendantia, Theriac. sc. Andromachi, Diamusc. lætificans Galeni, conf. rad. bugloss. curam finiunt. Ab acetosis in hoc affectu diligenter abstinendum esse isti præcipiunt.

§. 14. Chymici hoc in affectu, uti in aliis soporosis, laudibus extollunt tincturam auri, liquorem ambræ & moschi, ut & magisterium oleumque & solutum margaritarum ana ℈ß. cum syrupo de Cinamomo, aliaque arcana, ut & spiritum oleumque vitrioli dulce magnifaciunt. Nostrum nunc non erit horum medicamina omnia hic propinare; quia num curioso Lectori satisfaciant valdè dubitamus.

§. 15. *Willisius* hic, uti in apoplexia commendat cephalica quæcunq; & cum illa jam in capite de Apoplexia addiderimus, ex Authoris hujus scrinio pleraque, hic ea repetendo supersedebimus, ne cramben bis coctam offeramus.

§. 16 *Felicissimus Sylvius* curatu difficilem ait Catalepsin, nisi sponte brevi recedat; arbitratur tamen curationem hujus morbi obtineri posse à medicamentis sale volatili acriori præditis, ut sunt plantæ omnes acriores & aromaticæ. Ad mentem ipsius hic addamus compositionem, & sal voaltile oleosum ex herbis, certè medicamen excelentissimum.

℞ *Sal volat. rut. vel thym.* ℥iij.
fixi ejusdem ℥ij.
ol. still. ejusd. ʒiij.
Facito ex his saponem & levi calore digere, postea in phiola sublima in sal volatile oleosum.

§. 17. Cartesiani obstructæ glandulæ pineali & spirituum animalium motui impedito consulere student, quare spiritus animales variis adhibitis remediis tum internis, tum externis admonent officii sui, & ad varios eosque fortiores corporeos motus menti repræsentandos cient & irritant, ut hac ratione Conarium partim in latere obstructo alacriter commovendo, exuviæ in poris obstructis latentes excutiantur; partim quoque in latere obstructo ob vehementiores sensuum externorum deferendos motus promptiores redditi, claustra perrumpant & obstructionem si non statim, sensim tamen atque sensim auferant, animæque pristinam suam libertatem restituant. In hunc finem quæcunque salia volatilia præscribunt, ut sunt sal volat. C. C. fulig. spir. C C. Elix. vitæ Matthioli, Aq. Anhaltin. aliaq; Cephalica cerebrum

& glandulam pinealem mentis sedem confirmantia & roborantia. Ut itaque spiritibus animalibus alium validiores motus abeundi instinctum versus ipsam mentis arcem concilient, valde commendant fortes corporis commotiones & frictiones, adhibitis calidis & asperis linteis; pilorum quoque tractiones & vellicationes ac pectinationes, cauteria potentialia; naribus admovenda præcipiunt graveolentia ex castoreo spir. sal. armoniaci. De quibus omnibus videas *Excell. Craan Prof. Lugd.* in Disp. *de Catalepsi*, & *Nob. Waldschmid.*

§. 18. Nos jam & nostræ etiam diluculariæ experientiæ Tyrocinia afferre volumus; experientiâ enim instructi, ad nostram medendi methodum accedamus. Totam ergò hujus affectus curationem eò dirigendam censemus, ut Microcosmetor noster sui moneatur officii, & impetuosus ille spirituum motus in musculis aliquomodo compescatur, & impedito recursui spirituum animalium succurratur, & iis ad suum solium regium concedatur recursus, & ita in ordinem redigatur confusa spirituum animalium series; horum enim spirituum circulationem dari & illam impediri posse statuit *Excell. Wedelius* Prof. Jenens. famigeratiss. fautor & collega noster honorandus *in Physiolog. Med. p. m.* 57. Recursus iste denegatur ob viam obstructam, per quam egressi fuerant spiritus animales. Obstruitur via ista vel à materia tartarea, viscida vel tenaci quacumvis, uti in causa jam antevertimus dicere. Remedia ergò omnia prosunt, quæ viscidum quodcunque incidere seu attenuare, & utrumque pro ratione occasionis evacuare valent. Inter quæ excellunt salia volatilia acriora vel aromatica, vel oleosa, quæ penetrando potentissimè attenuant & resolvunt quascumvis obvias visciditates & obstructiones, unde spiritum salis armoniaci cum aromaticis ex caryophyllis, cinnamomo destillatum, in nostro cataleptico pro summo arcano & cum exoptato effectu porreximus; nonnunquam interposuimus sal volatile oleosum Sylvii, & liq. C. C. succinatum, nec negleximus *evacuantia* in robustioribus. Inter alia sit formula sequens:

℞. *Conserv. ros.* ℥ij.
Resin. Jialapp. gr. x.
elæo. sachar fœnic. ʒ ß.
C. syr. de cinamomo. fiat l. a. bolus.
D. pro unica vice.
Vel ℞. *Extr. hellebor. nigr.*
fol. senn. ana ℈ß.
ol. succ. gr. j.
C. spir. lil. convall. f l. a. pilulæ.

Clysteribus etiam hic ut in apoplexia curatio est incipienda, quia aliquando æger nihil aliud assumere potest.

Emetica quoque pro re nata prodesse affirmamus ad saburram in stomacho latentem extirpandam. Esto in juniorum gratiam sequens formula:

℞. *Tartar. emet. Myns. gr. iij.*
Sal. absynth.
tamarisci ana gr. ij.
Syr. rubi Idæi ʒ *ij. vel* ʒ*iij.*
M.

In hoc affectu obstructionem contumaciorem & plenissimam interceptionem spirituum animalium variis modis fieri posse haud dubitamus. Valvulas enim esse in nervis jam perspicacioribus anatomicis notum est, quibus clausis denegatur spiritibus animalibus regressus, inde multos catalepticos vix restitui posse, cum Magno Sylvio persuasi sumus. Et hîc alcalia volatilia longè præstant fixis. In juniorum gratiam unum & alterum processum communicaturi sumus.

℞. *Sal. armoniac. depurat.*
tart. ana ℥j.
C. C. volat. ℥*iij.*
Spir. urinæ ℥*ij*ß.
Aq. pluv. destill. ℥*iiij.*
ol. cinnamomi.
*caryophyll. ana.gr.*x. M. *l.*
destillentur.
Vel ℞. *Spir. vin. rectificat.* ℥vj.
ol. cinnam.
thymi.
macis, ana ʒ*ij.*
fœnic. ℥ß.

Mixta stent per tempus donec spiritus ab-

sorb-

sorbserit olea, tunc adde spir. sal. armoniac. opt. ℥iij.

M. & ex phiala oblonga destilla ex arena & serva. Obtuitu hujus arcani nobis divinos ac quisivimus honores. Si simul malignitas adsit, alexiteria & alexi-pharmaca addimus. Sequentia quoque prodesse posse vix dubitamus.

℞. *Antimon. diaphoret.* ʒß.
θ. volat. succini gr. vj. *M.*
D. ad chartam pro unica vice.

Vel ℞. *Bezoart. lunar. gr.* vj.
cinnab. antimon. gr. iij.
cons. rosar.
flor. tunic. ana ʒj.
M. F. *bolus.*

Vel ℞. *Bezoart. miner.* ℈ß.
sal. viper. volat gr. ij. M. D.

℞. *Aq. hirund. c. castor.*
betonic.
flor. til. ana ℥j.
Sal. volat. oleos. Sylv. ℈j.
Syr. de pœon. ℥vj.
M. D. *ad vitrum.*

Sequens etiam proderit.

℞. *Corall. rubr. præp.* ʒß.
Fol. Lunæ subtiliss.
pulverisat. num. 8.
M. f. pulvis subtiliss.

Spiritus etiam noster Lunaris conducet.

Cinabarina viribus illorum ad amussim esse æmula, nobis persuasi sumus. Alii nova crepant experimenta, quæ studio hic conticemus, ne nobis concreditum revelemus. Infusiones salium volatilium in venas hominum hîc magnifacimus; ast cum experientiâ destitui sumus, de hoc nihil certi audemus in hoc casu asseverare. Externè spinæ dorsi & nuchæ illinenda conducunt sequentia.

℞. *Axung. castorei.*
Balsam. Apoplect. ana ℈j.
Ol. rutæ destill. gr. x.
aneth. coct. ℥ß. M.

Omnia membra cum spina dorsi & nucha illinantur sequenti:

℞. *Ol. irini.*
lumbric. terr. ana ℥ij.
Castor. pulv. ℈iij. *M.*

Vel *Balsam. spalsmod. Mynf.*

Evacuantia particularia quæ caput respiciunt & exinde caput purgantia dicuntur, non sunt spernenda, ut errhina, sternutatoria, inter quæ excellit vitriolum album cum aq. majoranæ naribus inditum; cavebit tamen Medicus pro ægroto & fama artis ex præscripto *Senecæ* timens l. 6. de benef. c. 16. ne fortioribus sternutatoriis paucos in cerebro residuos spiritus planè ejiciat, & sic mortem ægro acceleret. Cucuj hæ ex herbis aromaticis in usum trahi possunt, perinde ut & hirudines calidè capitis vertici applicati. Thermas, cùm tartareis mucilaginibus resolvendis præ cæteris sint aptæ, sedulò commendamus. In defectu naturalium artificialia parari possunt, de quibus in præcedentibus jam dictum est. Frictiones adhibitis calidis & asperis linteis, pilorum vellicationes, pectinationes non rarò exspectationi satisfaciunt. Cauteria tum potentialia tum actualia in usum vocanda sunt, quæ potenter operantur; ubi omnibus præferimus moxam, quæ vertici ritè bacillis applicata præsentaneum est remedium in hoc affectu, quod experientiâ non duntaxat sed solidissimis rationibus demonstrat *Nob. Geilfusius junior* Amicus optimus, in *Disp. de Moxa.* Reliqua cephalica, antispasmodica videre possumus in cap. de Apopl. cum hunc morbum curamus ut apoplexiam. Unde eum jure meritoque *Apoplexiam inversam* nuncupamus. In apoplexia enim spiritibus intra solium suum existentibus via ad extera membra intercluditur, unde omnia membra uti vela à vento non inflata labescere coguntur; in catalepsi verò spiritus animales in externis partibus ita detinentur, ut cerebrum labascat. Ab omnibus Practicis tam Veteribus quàm Neotericis hunc morbum ejusdem farinæ medicamentis, quibus apoplexiam, curari, diligenti scriptorum Medicorum Lectori patebit, obstructione enim sublatâ tollitur hic morbus, *velut ruunt subductis tecta columnis.*

CAPUT VIII.

De affectibus capitis motum & sensum lædentibus.

De VERTIGINE.

§. 1. Convertimus nos ad contemplandam *Vertiginis naturam.* Vertigo à *vertendo*, vel vortice dicitur, & Græcis Σκότωμα & Δῖνος ἀπὸ τῆς δίνης, si sc. simplex fuerit, ubi verò comites sunt tenebræ σκοτόδινον & ἴλιγγον nuncupare teres solebant. Sed nulla nos manet perniriosa in subdivisionum subtilitate cura, quibus alii luxuriantes ætatem terunt; quapropter ad *definitionem* vel magis *descriptionem* nos conferamus. Describitur ergò vulgò, quod sit imaginatio læsa apparentis circumgyrationis capitis & objectorum, modo simplex modo tenebricosa, ab inordinato spirituum animalium in cerebro motu dependens. Imaginationem esse hîc pravam, omnes unanimi voto conclamant, quia laborantium hoc morbo phantasia & sensus communis objecta quiescentia moveri putant; judicium tamen rationale constare inquiunt, quia errorem hunc intelligunt, fallaciamque istam spirituum animalium inordinationi omnes adscribunt. Vertigo ergò malum est, in quo tum caput, tum alia omnia circumagi videntur; in quo affectu *Microcosmetor* noster ita exagitatur, ut ope spirituum non ritè rectorum laborantem ægrum defraudatumque spiritibus in exteris partibus corruere faciat, nisi propinquis nitatur adminiculis; spiritus enim animales ritè influere nequeunt ad consueta, munia, sed mox pervertuntur, mox supprimuntur, de quo plenius alibi, ubi *causæ* litabimus.

DIFFERENTIÆ.

Nunc & ,sed extremo indice ,tangamus *differentias.* Vertigo est vel per *essentiam*, quando sc. causa lædens nostrum *Microcosmetorem* latet in cerebro, quod ex eo nosse licet, si continuò affligat affectus, vel per *consensum*, quando sc. causa regem nostrum turbans in visceribus aliis detinetur, liene puta, utero, stomacho, aliisque. Ex vasorum in subtili extensione, mente potius conceptibili, quam verbis explicabili, deducitur partium harum consensus, ob quem certè altera alteri tam exactè respondet functio, ut ex ignobiliore parte læsa doleant lædanturque nobilissimæ; perinde ut cum fides in instrumentis musicis laxatur vel rumpitur, tota interrumpitur harmonia; idem de nervis nerveisque fibrillis cogita, ex quorum laxatione, vel nimia constrictione, vel ruptura, tota depravatur vel concidit συμμετρία, multaque sequitur morborum strages; verum tædet notis immorari.

SUBJECTUM VERTIGINIS.

§. 2. Ordo nunc expostulat, ut videamus paucis *subjectum vertiginis.* Illud communi Authorum suffragio statuitur cerebrum, vel quoad ventriculos, vel quoad meditullium suum. Secundum Willisium hujus mali subjectum immediatum sunt spiritus animales, qui valdè perturbati existunt; subjectum verò mediatum sunt illæ cerebri partes, in quibus imaginatio & sensus communis resident; hæc autem authori sunt *corpora callosa* & *striata.* *Cartesiani* culpant pro parte affecta porosam cerebri substantiam. Sed ne diutius aliorum præcantatis sententiis de *parte affecta* chartam nostram saburremus & has dubia examinis lance trutinemus, nostram addamus mentem, quæ hæc est, quod malum versetur circa *callosa* & *striata* corpora, ad quæ tanquam ex aula quasi in exilium Microcosmetor detruditur. Quæ ergò corpora una cum poris cerebri, per quos inordinate pervagantur spiritus animales, Regis calamitatem sentientes, pro parte affecta agnoscimus.

DIAGNOSIS.

§. 3. Sed ex qua hedera morbus poterit dignosci? hoc jam explicare nostrarum erit partium. Vertigine laborantibus aut tenebræ, aut alii colores, pro causarum varietate, oculis suffunduntur, modo species muscarum ante oculos volitantium objiciuntur, omniaque cum ipsis circumvolari videntur, adeò ut nisi ægrotans,

tans, propinquis nitatur adminiculis, corruere eum ſit neceſſe; plures & ad terram proſternuntur, nec ſe erigere valent, donec aliquomodo paroxyſmus inducias fecerit. Contingit enim ſæpius, hoc malo correptos, in terram, ſubinde citra corporis rotationem, in circuitum cadere, haud ſecus, atque illi, qui in circulum convertuntur. Vidimus vertiginoſum quenpam, in paroxyſmo mirè geſticulantem, in altum ſaltabat, manibus exporrectis, ac ſi muſcas capere ſecum conſtituerit, & tandem in terram decidit; durante paroxyſmo erectus ſtare haud nullus valens terrâ repere coactus fuit. Ab una rotatione quibusdam accidit, quod aliis à pluribus contingit. Imò hoc malo vexati idem patiuntur, ſi alium aut rotam, aut aliud quid circumagi viderint, aut ab alto deſpiciunt. Quod ſi verò malum idiopathicum, tunc præcedit capitis dolor, ejusdemque gravitas, olfactus guſtusque læſio, aurium quoque tinnitus, nulliusque partis ſubjectæ læſæ indicium abeſt. Si verò per *conſenſum*, ſc. à ſanguinis maſſa depravata, vel à læſo ſtomacho, liene, utero, hypochondriis, tunc præcedit nauſea ſtomachique oris morſus, ſive cardialgia, proſtratio appetitus &c. ſi vero ab alia aliqua corporis parte, vel viſcere læſo fiat, menſibus ſc. ſuppreſſis, id ex propriis conſtabit ſignis, & Medicus prudens facilè inveniet. Affectus hic ſæpius per periodos ægros affligere ſolet. Hæc præcipua ſunt; muſcas non captamus, h. e. minora fuſius non proſequimur.

CAUSÆ.

§. 4. Jubet nunc lex methodi præfixa; ut cauſas propinemus & proponamus. Ex mente autem *veterum Scholaſticorum* hic affectus oritur ab abundantia ſanguinis fervidi, multumque ſpirituoſi, quod aſſertum hoc ſtatumine fulciunt, quia frequenter hic affectus ab acutis morbis, febribusque calidioribus ortum ſumat. Quem & ab humoribus crudis ſubinde etiam malignis, qui aut in capite, aut in ſubjecta corporis parte aliqua generantur, & ut plurimum à ſtomacho, liene aut utero, propter communitatem, quam dictæ partes cum cerebro habent, fieri contendunt. Spirituum quoque *vaporoſum* vel in cerebro genitum, vel aliunde per carotides ad cerebrum, inprimis ad rete mirabile tranſmiſſum, culpant. Græcorum plerique ferè omnes vertiginum cauſas, in vaporoſos, halituoſos, atque ſpirituoſos fumos potius quam craſſos & pituitoſos humores rejiciunt, dicentes, quod conſuetæ excretiones ſuppreſſæ & in genere omnes humores à quibus elevantur, multi vapores, ſpiritusque flatuoſi, craſſi atque calidi, turbulenti malignique, poſſint vertiginem inducere. Sic enim (inquiunt) ſuo motu movent ſpiritum animalem (qui animæ vehiculum putatur) in circuitum, aut alio quaſi ſimili motu inordinato, ita quidem ut homo idem exterius fieri exiſtimet, quod interius accidit, ſicque imaginatricis facultatis judicium pervertitur, ſeque homo verè circumagi, nec non prolabi ſubinde exiſtimat. In orbem dictos vapores ferri contendunt, haud ſecus ac flamma aut fumus in furno circumagi ſoleat, dum ſc. iis exitus non patet. Hunc & affectum oriri ab intemperie calida ipſius cerebri Schola dictitat, quippe quæ intemperies multos vapores allicere, humoresque in fervorem furoremque agere valeat.

§. 5. *Paracelſus* cum ſuis aſſeclis, de *vertigine* hujusque natura & cauſis pauca memoravit. Multi tamen eorum ſunt, qui ad *principium Mercuriale* confugiunt, nonnulli *ſalinum* quoque admittunt. Quercetanus & alii, vapores & halitus ex reſinoſis, tartareis & ſulphureis in ventriculo alioque viſcere contentis humoribus, aut ex unctuoſiori magis ſulphurea ſanguinis ſubſtantia provenire ajunt.

§. 6. *Helmontius* in vertigine culpat *virtutem rotantem*, è ſtomacho prodeuntem; nam aliquot cibi aſſumpti Authori noſtro vertiginem excitârunt (cujus rei fidem interdum ejus ſcripta faciunt) & peculiariter circa veſperam, dum nempe nondum ante cocti erant. Experto, monet ut credamus Roberto, additque omnem vertiginem ab inferis ſcandere citra vaporem aut fumum, ſed per ſolum actionis regimen caput auſcultare ſtomacho. *Item cap.* 9. tex. 86. de *Lithiaſi*, vertiginis ortum veneno inc-

inebriativo, quale est in Tabaco, refert acceptū.

§. 7. *Willisius* causam conjunctam hujus affectus spirituum animalium perturbationem, à corpusculis heterogeneis & spiritibus infestis, vel in massa sanguinea, vel in aliis humoribus latentibus exortam existimat. Particulæ enim vertiginosæ in cerebri meditullium suggestæ & insinuatæ spiritus reddunt tenebricosos. Remotè ad hunc morbum excitandum multum conferre air, victûs rationem, sanguinem quemcunque cacochymum, scorbutum, febrem diuturnam atque malignam, propter quæ sanguinis discrasia exoritur, & facilè manipuli quidam spirituum affliguntur.

§. 8. *Sylviani* spiritus animales, plus minusve commotos, & confusè indeque vertiginosè ad oculos tractusque organos propulsos, hoc in affectu culpant.

§. 9. *Cartesiani* dicunt, vertiginem esse affectum, in quo omnia circumstantia, in orbem agi videntur, à motu vitiato spirituum animalium, nempe circulari; idque quoniam humores & sanguis ita exagitantur, ut nervorum radices afficiantur, sic ut una aliam premendo, omnia visibilia corpora circumagi videantur; illam autem compressionem à sanguinis pravitate & abundantia fieri concludunt, idque inde probant, quia plethorici maximè conqueruntur de hoc affectu, propter pororum videlicet cerebri compressionem, unde spiritus animales non possunt secundùm lineam rectam cerebrum ejusque poros permeare, hinc in se invicem resilientes circumgyrantur, & motu circulari moventur. Prout hæc & alia verbosius deducit *Antonius le Grand. p.* 8. *Instit. Philos. art.* 22. §. 12.

§. 10. Hactenus alienis opinionibus commodavimus manum, nunc quid Nosmetipsi existimemus, exponamus. Putamus ergò vertiginem esse parvam Epilepsiam; prodromus enim hic affectus sæpius est Herculei morbi, vertigo sc. illa caliginosa, & caduca in juvenibus quemadmodum in senibus Apoplexiæ est certus prænuntius. Sæpè enim evenit ex privatæ cujusque partis vitio, ut & ex maligno massæ sanguineæ spiritibusque animalibus impresso charactere *Microcosmetor* ab his aliisque disproportionatis particulis ita sollicitatur ad mutationem solii sui, ut se recipiat versus corpora *callosa* & *striata*, unde spiritus ad inserviendum proni, regem suum sequi constituunt, quibus dein manipulatim displosis & extra ordinem suum ejectis, non potest non fieri, quin se in gyrum agant, & sic poros cerebri ita excavent, ut accedentibus aliis particulis heterogeneis, & ipso rege ad se satellites suos vocante, illi statim viam jam tritam & excavatam intrent, indeq; reliqui meatus & semitæ obstruantur & corrumpantur, ceu via, quæ non frequentatur, graminibus obducitur, atq; hoc modo vertigo excitatur. Idq; probabilius fit per circumrotationem hominis sæpius repetitam, quæ hoc efficit, ut circumgyratio spiritus per aliquod tempus, etiam post motum duret, spiritibus sc. priori cursui insistentes. Causa verò remota circumgyrationis hæc est, cum sc. particulæ sylvestres & induratæ ad cerebrum delatæ, adhuc intimi & plenius obstruunt meatus, justos illos spirituum circa cerebri nervos opticos, indeq; etiamsi Rex iterum pristinæ sedi restitutus sit, illi tamen per devia loca missi, non possunt imperio obsequi, sed per tritam illam malamq; viam ruunt, & hanc turbam excitant. Rationis vicem id supplet, quod in *ebrietate* vertigo ex nimia effervescentia sanguinis oriatur, quatenus partes subtiliores despumando, & crassiores segregando, deferuntur ad illos cerebri meatus. In omni enim fermentatione vini & cerevisiæ videmus partes sulphureas, fœculentas, tartareas cum subtilioribus eructari, quæ partes terrestres & sylvestres ad cerebrum raptæ poros inbidem suo affluxu obstruunt, ut spiritus liberè non possint progredi & irradiare, unde resiliunt, & in gyrum se vertunt, perinde ut cum ventus per ventum impeditur eiqui via intercluditur, turbo excitatur. Aliquando hic affectus oritur à causa calida sed non per se, sed quatenus majorem motum inducit sanguini (ut vinum in ebrietate) quare plus sanguinis ejusque magis moti ad caput defertur, quare plures spiritus generantur, quàm commodè per nervos distribui possunt, quare etiam ad circulum deflecten-

tes hunc affectum producunt. Dum hæc meditamur, nova sese offert ratio, qui in febribus scorbuticis, sanguineis dyscrasiis, aliisque humoribus, qui diversis & heterogeneis scatent particulis, tum sulphureis, tum salinis, vertigo excitatur, ceu vel manibus palpari potest, per illas particulas viam obstruentes. Quod verò attinet illam vertiginem, quæ ex consensu fit inprimis è stomacho, unde multi jejuni hunc patiuntur morbum; ejus ratio hæc est, non quidem quod vapores acres ad caput ascendant, & id obfuscent, ceu Veterum hic fuit error dudum explosus; sed potius quod materia quædam acris, pungens, aculeataque in ventriculo jejuno hospitans, cum otiosa est & nihil invenit in quod agat, in ventriculo vellicationem & crispationem fibrillarum nervearum instituat, quæ vellicatio ac crispatio, ut omnis motus alius spasmodicus communicatur cerebro, ut superius exemplum attulimus de fidibus. Unde fibrillis his commotis spiritus animales turbantur, sanguinis simul motus augetur, & ut sic loquar, despumatio particularum vitiosarum fit, unde obstructio illa meatuum opticorum aliarumque sponte fluit; dein per consequens, Rex, ceu antevertimus dicere, irritatur, & spiritus inordinatè aguntur, quæ fundi est hujus calamitas. Sic oritur hic affectus à navigatione, vectioneque, de alto perspectione, aliisque. Hæ motiones enim Microcosmetorem reddunt confusum, & spiritus animales in cerebro inordinatè fluctuare cogunt. Tenebricosa vertigo videtur orginem trahere à defectu spirituum animalium, & depravato eorum motu, quia non sat spirituum invenitur, ad nervum opticum & oculum inflandum, quod tamen minimis spiritibus animalibus fieri consuevit; hinc clarum est, cur syncoptici ferè semper ante paroxysmum vertigine laborent.

PROGNOSIS.

§. 11. Fuit hæc causarum consideratio, cui nunc succenturianda est *Prognosis*. Vertigo si diutius duraverit, vel apoplexiam, vel morbum comitialem, vel maniam, vel alios morbos spasmodicos prænunciat, ut adeò hostis tam perniciosus & minax non sit flocci-pendendus. Practicorum vulgus ex jactata observantia, perhibet, eos, quibus in vertigine viridis aut purpureus color ante oculos obversatur magis pronos esse ad epilepsiam, quibus rubeus ad amentiam, quibus verò ater, ad apoplexiam; ex hac adjecta ratione, quod, ut sic dixerim, oculiferia pro diversitate significent obstructionem minorē vel majorem, quæ ultima haud dubiè indigitatur per densas atri coloris tenebras.

Cæterum omnis vertigo dum adhucrecens est, periculi est ut plurimum expers, & curatu facilis, ceu alia principia morborum, ut & illa, quæ est ab inebriatione orta, à vino vel à fumo tabaci. Sed non allubescit hic omnia avarius corradere; videat verò curiosus Lector *Venerandum senem*, in cujus sacrario latent pleraque tanquam concisa.

CURA DIÆTETICA

§. 12. Hactenus fundamenta jecimus, nunc id quod præcipuum est superstruendum. Curæ sc. *cura* est habenda, quæ ex nostræ methodi legibus consistit in *Diætetica* & *Pharmaceutico-Chirurgica*. Nunc *illam* paucis proprinemus, quæ vertitur in 6. *Rebus* non *naturalibus* genuinis Æsculapii filiis ita dictis.

(1.) *Aër* eligatur serenus, temperatus atque lucidus. Unde pronum est concludere, vitandum esse impurum, nebulosum atque frigidum, inquinatum & tetrum. Quis non cum instabili ventorum impetu in diversum se rapi corporis statum experitur? Nonne flantibus ab ortu Aquiloniis, ut displosis nubibus, aër serenatur; ita noxii in corpore humores exhauriuntur, spirituum nebulæ discutiuntur. At si è contrario cœli cardine Austrini insurgant flatus, quantum sæpè valetudo detrimenti capit.

(2.) *Cibus* eligatur boni succi, qui facilè digeratur, minimeque existat flatuosus, nec acris. Quare vitentur omnia legumina, fabæ, pisa lentes. Imprimi ad materiam acrem, sæpius fibrillas stomachi vellicantem, & hunc morbum ut diximus, excitantem absorbendam, conducit manè cibum assumere, & quidem frustulum panis in vino generoso vel Hispanico madefactum, quod ipse vertiginosus Helmontius fecit. Hic enim cavendum æquè à fame, quam à nimia

à nimia ſatietate, & medio tutiſſimus ibis, inter Scyllam nimirum & Charybdim.

Potus ſit vinum aquoſum, vel aqua dilutum, vel acidulæ. Non ergò hauriatur cereviſia craſſa non benè fermentata & lupulis vel herbâ ſcarleâ, prout hiſce in locis fieri aſſolet, nimis ſaburrata; item vinum generoſum ad ebrietatem epotum, quod ſc. ceu ſupradictum ſanguinis eſtei veſcentiam adaugeat, indeque multas particulas indomitas ad cerebrum protrudat. Salutis ergò potationes in Germania hodie ac præcipue in aulis frequentes, quantum damni valetudini non inferunt? juxta illud:

Qui vult alterius Cyathis haurire ſalutem,
Sicne lucrum referet, perdat ut ipſe ſuam.

Vinolentia in violentiam tranſit, crebro ebrietatis uſu: dum vino effuſa vitia etiam ſine vino valent. Ex eo cornua Baccho vetuſtas appinxit in ferocitatis inſolentiæque ſymbolum. Siquidem Bacche Pater,

Tu ſpem reducis mentibus anxiis?
Viresque, & addis cornua pauperi:
Poſt te, neque iratos trementi
Regum apices, neque militum arma.

Horat. lib. 3. Oda 21. v. 17.

Ex quibus inſolentis audaciæ cornubus *Bove genitum* Græci appellarunt. Cujus honori & memoriæ veteres quando ſe ingurgitare volebant, plenis grandibus potare cornubus ſolebant, quam ſecuti conſuetudinem Nos Germani, Vaſta Urorum cornua circumcluſis argento labris in Conviviis uſurpamus. Valet & adhuc ille mos, neque etiamnum abrogatus, ut magnæ capacitatis cornua, argenteis inſignita laminis, ad ſolvendam convivarum hilaritatem, in dapalibus cœnis circumferantur. Adhibenda ergò hic eſt aurea mediocritatis regula, *Ne quid nimis.*

(3.) *Motus* atque *Exercitium* convenit temperatum, capiti tamen potius quies expedit.

(4.) *Somnus* conducit mediocris, nocent verò vigiliæ.

(5.) Excrementa alvi arte aut naturâ promovenda ſunt indies. Eadem ratio eſt aliorum fluxuum ordinariorum, menſium, hæmorrhoidum, &c.

(6). Æger animi perturbationes non admittat, iram ſc. mœrorem, triſtitiam, &c. quia hæc valdè valetudinem afficiunt.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 13. Veteres (ut ad curam Pharmaceutico-Chirurgicam tranſeamus) affectus hujus fluctibus ſuccurrunt *Evacuantibus*, quæ ipſis ſunt ſequentia. Syrupus de multiplici infuſione roſarum, diaprunum ſolutivum, diacatholicon, hiera picra, diacolocynthis, pilulæ cochiæ, aureæ, arabicæ, maſtichinæ, ſive quibus eſſe nolo, de 5. generibus myrobolanorum. Si ſimplicia cupis, ſunt thamarindi, rhabarbarum, manna, ſenna, polypodium, epythymus, agaricus, ex quibus omnibus varias concinnarunt formulas, quæ ſcrinia nunc expilare nolumus. Quod ſi à ſtomacho malum ortum autument, *vomitoria* vulgaria & lippis & tonſoribus nota exhibent.

Dein ad *Revellentia divertentiaque* confugiunt; ſin malum à ſanguine, vel à calidis humoribus oriatur, venam cephalicam tunc ſecant, eaque in re obſervant, ſymbolum illud pugnantium gladiatorum, *Repete* In hunc verò *revellentium* cenſum referunt & clyſteres, & frictiones extremarum partium, cum linteo calido aſperiore, & cucurbitulas cum ſcarificatione partibus diſtantioribus, inprimis occipitio, applicatas. Hæmorrhoides aperiunt, menſes provocant, ſternutamenta, gargariſmos, apophlegmatiſmos, & cauteria cum fermento acetoque haud negligunt. Cauterium actuale in capitis ſummitate tentatum magnifaciunt. Errhina è ſucco cyclaminis, aut anagallydis, qui manibus attrahi debet, magnipendunt. Præmiſſis his *ſiſtentia ſpirituum motus turbulentos* adhibent, ut ſunt ſyrupus cydoniorum, granatorum, ſaccharum roſatum, ſuccus berberum, diacidonium, aquæ deſtillatæ è lactuca, vitulis, plantagine, &c. In cauſa verò calida, prodeſſe quoque ajunt odoramentum, ex camphoratis, roſis, aceto, oleo roſaceo, &c. Irrigatio quoque capitis ex oleo roſaceo & aceto, frequen-

quentis est apud ipsos usus, ut & embrochia capitis, balneaque. *Confortantia* & *resolventia reliquias*, sunt ipsis syrupus de pomis, stoechade, conserva borraginis, buglossæ, saccharum rosatum, diatragacanthum frigidum, diatrion santal, diamuscum dulce, decoctum herbarum roris marini, betonicæ, menthæ, salviæ, stoechados, centaurii minoris, galangæ, cinnamomi, seminis fœniculi, anisi, &c. odoramentum ex nigella, majorana, castoreo aliisque commendant. Et ut minori finiamus pomœrio, omnium primò clystere excrementa in intestinis latentia sordida eliminare satagunt, dein V. S. instituunt, si nihil aliud eam dissuadeat. Hinc purgante medicamento evacuant radicitus humores peccantes, vaporumque peccantium copiam generantes, postea frictionibus, ventosis, scarificationibusque vaporum impetum revellunt. *Adstringentia*, accusatumque vaporum adscensum ad caput prohibentia, etiam mox in principio imperant, Ex.gr.

℞. *Aq. rosar.* ℥*iij.*
Acet. ℥*ij. M. pro Epithemate.*

Postemò ventriculum atque caput *roborant reliquiasque* discutiunt masticatoris, nasipurgiis, &c. si autem in matrice aut aliis visceribus inferioribus vis affectus dependeat, utuntur castoreo, aliisque uterinis. Oritur quoque malum à rebus velociter circumductis vel motis, eoque in casu à conspectu eo ablegari jubent. Quid verò remedii sit adhibendum in casu morbi ex jejunio vel inedia fluentis, jam supra diximus, cui veteres nil nisi album calculum adjiciunt.

Si impedito cursui humorum fluere solitorum morbi natales adscribantur, eorum excretionem usitatam solicitant.

§. 14. Centumvirale veterum Practicorum judicium audivimus. Pergamus ergò ad *Paracelsicam nationem, quæ* eosdem ferè curæ limites observat, quales in epilepsia eam observare infra in subsequente videlicet capite, referemus, ubi ex professo panegyricum curandi morbi illius dicemus. Quare hic nihil aliud agemus, quam ut diversa huic morbo propria summo duntaxit digito tangamus. Inter Paracelsica ergò illa remedia conspicuum est sulphur Vitrioli, cui tincturam Lunæ viribus esse æmulam quidam ex iis contendunt, & pro hac sententia tanquam pro aris & focis pugnant. *Crollius* pullus paracelsicus, Elixir proprietatis sui Antesignani commendat, idque exhibet in aqua pœoniæ, borraginis. Sal succini, atque margaritarum, in aqua florum liliorum convallium, optimo cum successu, propinant alii.

Inter *Externa* referunt Balsamum apoplecticum rutę, succini, &c. Ex signatura quoque tantum non ridiculè prodesse scribunt nonnulli, *pinguedinem damarum* & *serpentum* temporibus illitam, cum animalia ista loca excelsa & prærupta adeuntia hoc affectu nunquam corripiantur. Eâdem ridiculâ ratione & utilem esse alii memorant quintam essentiam ciconiæ.

§. 15. *Helmontius* in vertigine, ut & in aliis capitis affectibus, divinis laudibus extollit *vomitoria*, itidem salia volatilia omniumaromatum stomachicorum & cephalicorum, ut sunt salviæ, majoranæ, rorismarini, caryophyllorum, cinnamomi. Ita author semet curavit assumto vomitorio, & cibo cum vino moderato, quibus usurpatis, statim ipsi mitigabatur vertigo, & cum sæpius recidivam passus esset, tandem tamen per sulphur vitrioli sæpius assumtum immunis factus est.

§. 16. *Willisii* methodus therapeutica hujus morbi est sequens. Primò ad cerebri nubila discutienda & spirituum animalium inordinationes sedandas cephalica omnia commendat, nempe corallium, succinum, cranium humanum, radices pœoniæ maris, viscum arboreum, stercus pavonis, &c. quorum formulas varias videas apud ipsum authorem, quas exscribere & hic apponere haud allubescit. Ut ergò cerebrum à materiæ morbificæ affluxibus liberetur, conducit V. S. & sæpissimè blanda purgatio. Fontanellam in crure, aut brachio instituendam, ut & hæmorrhoides per hirudines aperire vult. Singulis matutinis

horis æger, ut tempora & ſyncipur aqua frigida perluat, & cum panno aſpero fricet, præcipit. Ad ſanguinis dyſcraſiam quamvis tollendam utitur *alterantibus antiſcorbuticis* temperatis, pro re nata, & chalybeatis, acidulis, ſeroque lactis. Spiritus animales ut puri putique reddantur, quotidie æger aſſumat medicamenta ſale volatili conſtantia, quorum particulæ valde ſubtiles ſunt, cujusmodi ſunt ſpiritus C. C. fuliginis, ſalis armoniaci, aut cum cranio humano inprægnati; itidem Tinctura Corallorum, ſuccini, antimonii, Elixir Pœoniæ. Nec negligit prædictus author noſter *vomitoria* ex ſale vitrioli, aut ſulphure antimonii parata, quæ ſummoperè commendat, ut & enemata, veſicatoria, cervici applicanda.

§. 17. Magni *Sylvii* methodus curandi hunc morbum conſiſtit in ſequentibus. Primus nempe ipſius labor eſt, ut ſpiritus animales inordinatè agitati & objecta externa ipſi ægro vertigine correpto in gyrum repræſentantes, ad tranquillitatem reducantur, in quem finem anodyna, & efficacius narcotica, minore tamen quantitate aſſumenda jubet. Ex. gr.

℞. *Aq. flor. til.* ℥ijß.
antiparalyt. aut antiepilept. ℥j.
Laudat. opiat. gr. iij.
Syr. ſtœchad. ℥i.

M. D. accipiat æger ſubinde cochleare unum & alterum donec corrigatur vertigo. Nec præterit author ſalia volatilia & caſtoreata, item veſicatoria & vomitoria, uti ex ipſius ore ſæpiſſimè hauſimus.

§. 18. *Carteſianorum* calculo, in ipſo paroxyſmo proſpiciendum eſt, quomodo ſpiritus animales in priſtinum redigantur ordinem, quod obtineri poſſe contendunt, per ſpirituoſa varia, viam obſtructam reſerantia, itidem per balſama cephalica & aromatica; ſi verò affectus hic à plethora ſit, imperant venæſectionem, aliaque aqueæ exhibent. Sin malum à ventriculi vitio oriatur (quod etiam ab aſſaumpto cibo ceſſat) quoad pharmaca, ad partes vocant vomitoria & *Cydoniata*, non minus ac cibos duriuſculos, panis ſc. cruſtam, aliaque ejus generis; quippe quæ humorem illum acrem, in ventriculo latentem, aliquomodo effervescentem ac ſeipſum fermentantem, indeque inſtar gladiolorum, acuum, lanceolæ, vel novaculæ fibrillas nerveas ſtomachi ſcindentem, temperant; & horum medicamentorum alimentorumque defricatione, & retuſione particulæ illæ acutæ hebeteſcunt. Extra paroxyſmum, ut cauſa morbifica præparetur variis digeſtivis & alterantibus utuntur, dein educunt vel vomitoriis vel aliis catharticis particulas peccantes.

§. 19. Lubet nunc noſtro tibicine fultam curam inſinuare. Non agimus hic vel *Galeni*, vel *Paracelſi*, vel *Helmontii*, vel *Williſii*, vel *Sylvii* vel *Carteſii* cauſam, ſed veritatis, quippe non pro viro, ſed pro vero pugnamus, & juxta tritum illud, amicus Plato, amicus Socrates, magis tamen nobis eſt amica veritas. Nihil verò prius aut antiquius eſt, quàm ut hoſtem ad arcem irruentem & Regem noſtrum *Microcoſmetorem* é ſolio ſuo exturbare conantem arceamus; dein ut ſpiritus jam in circuitum actos iterum in priſtinum redigamus ordinem. Si ergò hoſtis incedat munitus gladiolis, haſtis, lanceis, aliisque aculeatis armis, & aliquando jam ſe palaverit in ventriculo, ille expugnandus venit *vomitoriis* & alterantibus alcalibus, quo in caſu alcalia volatilia longé præſtant fixis, cum & acido abſorbendo & ejus ſpiculis obtundendis congruant. Hinc tanto levamini vertiginoſis eſt liquor C. C. ſuccinatus, *Balſamus nervinus*, palmarium illud remedium *N. D. Scheferi*. Spirituoſa quæcunque hoc in morbo non ſpernenda ſunt, quia particulæ conglomeratæ ſpirituoſorum defricatione hebeteſcunt. Conducunt proinde omnes aquæ epilepticæ, & alii ſalini volatiles liquores, imprimis camphorâ acuati; & opii eſſentia pro re nata temperati; opii enim cum camphoræ connubio ſingularis eſt vis impediendi futuram & imminentem vertiginem. Inde ingenioſiſſimus *D. D. Craan* magnifacit laudanum ſuum camphoratum, quo in febribus aliisque plurimis morbis, mira efficit. Eſto pro junioribus formula:

℞. *Aq. Epilept.* ℥jß.
Flor. til. ℥ij.
Spir. secundin. hum. ʒj.
Elæosacchar. succin. ʒß.
Laudan. camphorat. gr. iiij.
Syr. de betonica ℥j.
M. assumatur cochleatim.

Vel ℞. *Aq. lil. convall. c. vin.* ℥j.
Spir. ejusdem. ʒjß.
Aq. chærefol. spirituos. ℥ij.
stercor. pavon. ℥i.
essent. chærefol. ʒj.
Syr. de betonica ℥j.
M. D. *cochleatim.*

Tinctura sequens scotomatica excellens est:

℞. *Flor. pæon.*
lil. convall. ana. ℥ß.
rorismarin. ʒiij.
salviæ.
betonic.
tiliæ ana ʒij.

Cum spir. cranii humani, sale suo impraegnati, ℥xij. digerantur.

Inter alcalia fixa referimus omnia *terrea*, ut sunt creta, corall. rubr. succinum, oculi cancri, vitriolum Martis, sulphur vitrioli, pulvis absorbens *Collegæ nostri Experientissimi D. Wedelii.* Sic & sequens, quod omninò meretur, ut & in hoc malo præ aliis adhibeatur.

℞. *ocul.* ♋. *alcol.*
Vitriol. Mart.
Spec. diarrhod. Abb.
aromat. rosʃ. ana ʒj.
Laudan. camphorat. gr. iij. M.
f. Pulvis.
Dosis à ℈ß. *ad* ʒß.

Vel *sequens* Pulvis:

℞. Pulv. *rad. doronic.* ʒij.
Specif. cephalic. ʒjß.
M. *Dosis* ℈j. *manè, meridie & vesperi.*

Vel ℞. *Essent. chærefol.*
flor. anthos ana ʒij.
Dosis gutt. 40.

Vel ℞. *Pulv. rad. doronic.* ʒij.
c. s. q. sacchari f. Rotulæ.

Vel ℞. *Pulv. rad. irid. Flor.*
doronic ana ʒj.
flor. lavendul.
betonic.
cardamom.
cubeb. ana ℈ij.
c. s. q. sacchari. f. Morsuli.

Pro præservatione confert balsamus apoplecticus cum balsamo majoranæ mixtus.

Sed non lubet hic ulterius immorari his formulis exscribendis & corradendis. Hoc tamen monendum duximus, si hostis *regem nostrum* cum pyrobolis ut sic loquar, & arte ignivoma è sede sua expellere & confusum reddere conetur, spiritusque animales inde in cerebro inordinatè & manipulatim erga hostem certare cogantur, non secus, ac dimicantes in prælio cohortes per distinctos ordines sclopeta explodunt, ubi qui erant primi, fiunt posteriores; unde sæpius hoste sic ingruente & vincente, fit Epilepsia, indeque ferè omnes spiritus exploduntur, quod in tali casu exhibenda sint, *vomitoria*, ut quasi pulverem pyrium præripiamus. Quæ deducta (quod in transcursu monemus) & quadrant ad eorum opinionem, qui bilem vel particulas sulphureas, bilem constituentes, accusant. Nemo enim sanæ mentis negabit, bilem sanguinis partem constituere, quæ tanquam duumviratus socius (ut cum Helmontio loquamur) in cor transfusa ibidem sociam suam *acidam lympham* offendit, ex quorum constellatione seu conjunctione, indeque facta commixtione, pugna seu effervescentia fluit, non quod solummodò confluant hi humores, quod accidentarium, sed quod diversa & adversa figurarum turma præditæ dimicent.

Hoc & sole clarius meridiano, quod diximus, probari potest butyro antimonii, quod si cum spiritu nitri commisceas, ut inde effervescat, contrarias digladiantium acies contueberis, & singularem partium ex coloribus insignia separata observes. Quis enim quæso ignorat, bilis vim acrem admodum & mordendentem & omnia abradentē? Myriades harum particularum faciunt, ut tumultus, rarefactio,

effervescentia & nonnunquam ignis adsit, atque hinc mirandos pulveris pyrii effectus, non minus ac musculorum in animalibus motus, epilepticos & vertiginosos insultus clarissimè explicabis. Videmus enim toto die, quod ex ira, bilis filia, paroxysmus vertiginis sæpè prænuntius epilepsiæ veniat, quia sc. sulphureæ hæ particulæ hanc constituentes magna in copia ad arcem Regis accedunt, & de solio suo eum deturbare nituntur. Possemus hic in ampliorem exspatiari campum, quod tamen nec licet, nec lubet, indeque diverticulo in viam revertimur. Convenit in vertigine *vitrioli volatilis spiritus*, palmarium certè remedium, singulis matutinis horis, ad decem & plures guttas præservandi gratia exhibendum. Prosunt & *acidulæ Döningsteinenses*, *Swalbacenses & Spadenses*, quia diluunt sanguinem. Applicare jubemus & clysteres, aliaque cathartica, leniora tamen; ex. gr. mass. pil. de succino, cum aliquot granis magisterii jalappæ; vel vinum medicatum cum specificis.

Succus chærefolii cum jusculo assumtus, specificum est contra vertiginem & nostrâ experientiâ. Aqua ejus ter cohobata sæpius quoque exhiberi potest. Aquam etiam ex cerebris passerum & vituli destillari solet, in hoc affectu proficua.

Si morbus hic à reliquiis febrilibus & scorbutica sanguinis dyscrasia oriatur, hæc sunt antiscorbuticis variis corrigenda emendandaque, de quibus alibi plenius. Inprimis verò in hoc casu, convenit venæsectio sæpius repetita; si ab obstructione mensium, hæmorrhoidum, hæc sunt procuranda; si à veneno, tunc & ipsi obviam eundum est, vel vomitoriis, vel alexipharmacis; si à navigatione maris, vectione, spectatione ab alto, hæc omnia removenda sunt, & vomitorium exhibendum. Sic *Illustrissimus Boylæus in Experim. de Coloribus*, molestissimam vertiginem ab agitatione maris contractam hausto emetico feliciter curavit, & eodem remedio D. *Segerus* in Ephemerid. Germ. Ann. III. hanc correxit; si ab inebriatione, illa vel sponte cessat. Imposterum verò abstineat, à tali excessu æger. Sequens nodulus ante nares tenendus:

℞. *Pulv. rad. doronic.*
irid. flor.
fl. lavendul.
lign. rhod.
cum spir. lil. convall. ℈j.
M. F. Nodulus.

Vesicatoria, frictiones, balnea, arteriotomia, ventosæ, hirudines, scarificationes, & id genus remedia, non sanè contemnendi usus. Inprimis magnifacimus in casu gravioris & frequentioris insultus, qui consuetis haud ita cedit remediis, ne vitæ periculum incurrat æger, *infusionem* liquorum salium volatilium, aliorumque pro re nata *annuente Nobilissimo Ettmullero*, imprimis si ex maligno massæ sanguineæ spiritibusque animalibus impresso charactere veniat. Cauterium actuale in desperato casu, inustionem sc. moxæ in vertice non semel vidimus laudandum edidisse effectum. Naribus & temporibus applicandę sunt variæ aquæ Epilepticæ & balsama, ut sunt balsamum rutę, succini apoplect. ut & olea varia vertici capitis illinenda. Sequens quoque externè in paroxysmo adhiberi potest:

℞. *Aq. lil. convall.* ℥ß.
Spir. ejusd. ℨj. *M. D.*

Sed cum de his in subsequente capite pluribus acturi sumus, nos hic detinere diutius non libet nec licet, ne crambem bis coctam apponamus, & sic Lectori curioso nauseam pariamus.

CAPUT IX

De *Affectibus Capitis*.

De

EPILEPSIA.

SYNONYMA, & DEFINITIO.

§. 1. Epilepsiæ u Synonyma paucis attingam, apud nostros audit morbus tum caducus, tùm sacer, tum comitialis, tum Lunaris, tum Sonticus, tum Herculeus vel Herculanus. Definitur verò vulgò, quod sit motus convulsivus, om-

omnium corporis partium, inprimis manuum & pedum, non perpetuus, ſed qui temporum fit intervallis, cum ſenſuum tum internorum tum externorum oblæſione. Nomen huic morbo inditum eſt à ſymptomate urgente, quod in hoc malo hominem urgere ſolet. Homines enim in quos hic morbus ſuam exercet atrocitatem, confeſtim corripit & inſtar fulminis *proſternit & projicit*, fereque omni motu & ſenſu eos privat. Simul adeſt nervorum trepidatio, cuncta membra cœco concutiuntur impetu, contrahuntur contorquenturque artus, dentium percipitur ſtridor cum ſpuma oris, plerumque finito paroxyſmo, ſæpè etiam capitis concuſſio & terribilis totius corporis ad terram proſtratio, brachia & crura nonnunquam, ut & cervix cum dorſo rigida conſpiciuntur; aut variis diſtorſionibus huc illuc disjiciuntur.

DIFFERENTIA.

§. 2. Differentiæ ex cauſis deductæ ſtatuuntur communi Auctorum calculo *duæ*. Vel enim (1.) ſumitur à loco, cum cerebrum laborat idiopathicè ſive per ſe, quod fit cum fomes mali ibi locorum ortum ſuum habet; vel (2.) fit per conſenſum aliarum partium tum *Internarum* tum *Externarum*. *Internarum*, puta ventriculi malè affecti, prout tali caſui altaria fumant celeberrimi Viri alicujus, *in Ephem. Germ.* aut uteri, lienis, inteſtinorum, meſenterii, genitalium, &c. *Externarum* ut ulcerum, vulnerum, contuſionum, inflammationum ac tumorum. Sic ortum fuiſſe hunc affectum à ſiniſtri pedis pollice læſo, quidam Curioſorum Collega accuratè obſervavit, ut adeò ex ſcintilla incendium maximum ortum fuerit & verus microcoſmi terræ motus. Rectè ergò in jus vocari poſſunt particulæ elaſticæ, quæ ab his partibus dolore affectis percipiuntur inſtar auræ frigidioris aut vaporis adſcendere, unde homo ſubita convulſione concidit.

Hedera verò capitis primariò laborantis eſt, cum oculi obſcurantur & caligine ſuffunduntur; caput dolet cum concurſu gravitatis tarditatisque ſenſuum atque mentis; turbulentis agitantur inſomniis ægri, ſubitoque corripiuntur, & quaſi objecto capite Gorgoneo uno actu & ictu ſtupeſcunt. Quando verò ab ore ventriculi hoc oritur malum, id cognoſcitur ex eo, quod paroxyſmus maximè illos invadat, qui diu jejuni permanent, atque antequam morbus ingruit, nauſeam, eroſionem, appetitum proſtratum, vomitum, ſingultum, cordialgiamque miſeri percipiunt.

Sin verò reliquis viſceribus, lieni puta aut utero, natales debeat malum hoc, adeſſe deprehenduntur cujuslibet partis affectæ propria ſigna; id quod & accidit, ſi morbus hic reſideat circa veſicam aut hepar. Ita ſi ab utero, dolor percipitur circa hanc partem, cordis etiam palpitatio, reſpiratio difficilis, &c. id indicant. Quædam etiam oritur à fermento peregrino & exotico in tubulo alicujus partis latente, cerebroque communicato, ut in ira, febribus ardentibus, phrenitide, variolis. Toties enim, quoties perturbatio quædam vel minima efferveſcentia in ſubjectis ad hunc morbum diſpoſitis cietur, facilè tunc contingit ob depravati fermenti omnes capitis partes, ut ſic dixerim, Panico terrore commoventis, ac quaſi ad arma vocantis, ad cerebrum transmiſſionem, paroxyſmum hunc excitari. Nonne enim adſunt & canales manifeſti, ſcil. nervi, per quos in cerebrum ſerpit veneni labes, & ductores ſpiritus nimirum animales? Hæc hactenus. Quod ſi verò lien in cauſa ſit propter fermentum vitiatum, vel ſui corruptelam & putrefactionem, adſunt dolores, ardores ac tumores in ſiniſtro hypochondrio, quandoq; comites obſervantur ſcorbutus, cachexia, melancholia, &c. prout hæc omnia triſtis deprehendi in celſiſſimo quodam Principe ſeriore Libitinâ digniſſimo. Nec obliviſcendum Epilepſiæ infantum (de cujus origine & curatione alibi diſſerendi locus erit) tempore dentitionis, ex tertiæ & ſeptimæ conjugationis nervorum vellicatione & gingivarum inflammatione ortæ; prout & à vermibus eodem corripiuntur malo; in illis à nimiâ crudorum ciborum voracitate, & lactis vitio generatis; quod ex eo cogno-

ſcitur, cum paroxyſmus deſinit, pituitæ aut lactis coagulati vomitu oborto; ut adeò dolendum ſit, miſeros tenellos matris incuriâ, officium ſuum negligentis, iniquitatem ferre. Nec enim negandum eſt, ſi rem ad Cleanthis lucernam lucubrare velimus, cum ex epilepſia moriuntur, id utique a certa quadam lactis materni corruptione deſcendere, ex qua lac in ventriculo infantis variè depravatur & aceſcit, quod ſatis apparet ex vomitu lactis grumoſi, fæcibusque alvi porraceis & grumatis ab acido, unde criſpationes nervorum fiunt, & particulæ elaſticæ elevantur ad principium nervorum, indeque ſunt illæ lachrymæ motuum convulſivorum.

Pars affecta.

§. 3. Pars affecta nonnullis cerebrum cum tota ſubſtantia dicitur, & ſic partem præcipuè affectam intra caput contineri putant. Hanc alii tantum cerebri ventriculos eſſe pleno aſſerunt ore, nonnulli ejus meatus. Pars Medicorum cerebri meditullium nominat; plures ejus corticem exteriorem. Sunt & qui muſculos, membranas, fibras ac tendines pro ſubjecto primario ponunt. Quidam qui ſcopum malè feriunt, in hoc morbo ad occultam quandam & ſpecificam qualitatem, ignorantiæ aſylum confugiunt; alii ad τὸ θεῖον. Inter quæ duo ultima ſi quis optimum velit eligere, is certè Diomedis & Glaucii permutationem habebit, & ferè accidit id, quod alibi Plautus de fœminis dicit, *optima nulla poteſt eligi, alia aliâ pejor eſt.* Sic *Quercetanus in Tetrad.* cor iniquè accuſat. Plures ſedem præcipuè affectam cerebri medullam poroſam, laxam & ſpongioſam eſſe contendunt. Multi glandulam pinealem, & plexum choroideum. Pauci medullam oblongatam dictam, affectionis hujus ſubjectum colligunt. Helmontiani è ventriculo provenientem animæ irradiationem cerebrumque ferientem culpant.

Verùm à veritate meâ quidem urnâ laurum merentur illi, qui primarium ſubjectum cerebrum cum nervis credunt, quod (1.) probatur auctoritate *Galeni*, ſic *l. 3. de loc. affect. l. 7.* dicentis: *Rationi conſentaneum eſt in cerebro hunc affectum fieri*; ſi modò illud αὐτὸς ἔφα in hanc Medicorum arenam proferre licet, & licebit, cum (2.) rationes prægnantiſſimæ nobis ſuffragentur, quia nimirum hoc in affectu principes functiones læſæ, & malum in Regiam incurrens deprehenditur. Afficitur enim potiſſimum cerebellum, ubi Microcoſmetor noſter ſolium ſuum habet, & ſpiritus præſto ad munia ſunt, cui ſpinalis medulla ex quatuor ſuis radicibus immediatè ſubſequitur; inde hâc ut maximè ſenſibili, irritatâ, totum concutitur cerebrum, omnes nervi cum toto corpore & tam principes quam minus principes ceſſant functiones, ſolo motu p. n. ſuperſtite. Quam opinionem juvat exemplum militis, dum hæc meditor, à commilitone vulnerati, quippe qui cranio cæſim læſo, & meningibus ſic contuſis, cerebroque exinde conquaſſato, miſeriâ hâc cum vomitu ſæpius correptus fuit, usque dum ad cœleſtia migraſſet. Nec excludimus duram matrem, quæ quandoque convellitur, de qua convulſione aliquando epilepſiam oriri haud dubitamus. Meninges itidem vel alias membranas cerebri, ventriculorum parietes veſtientes, imò & remotas extra cranium exiſtentes membranas, quarum conſenſu facilè furibundus reddi poteſt noſter Rex. *Celeberrimus Anglus Thomas Willis in ſua Pathologia cerebri, libro ſanè Apollinis bibliotheca non indigno*, motum ſpirituum animalium peccantem & depravatum accuſat, uti pluribus videre eſt ex ſequentibus, ubi de cauſa agemus, qui proinde ſpiritus animales pro ſubjecto agnoſcit. Is tamen facili Marte nobiſcum conciliari poteſt, nam ſolidæ partes membranoſæ, cerebri humorum & ſpirituum in nobis linguæ ſunt & interpretes, ſenſibusque liquidum eſt, motus convulſivos fieri mediantibus partibus ſolidis; unde ſpiritus animales motu peccare non nego, ceu ex ipſis citatis verbis patet, non fieri epilepſiam, niſi cerebrum ipſum ſeu membrana ipſius irritatione provocata, ſpaſmodicam corrugationem ac criſpationem ope membranarum percipiat. Admirandus caſus hîc viciniæ contigit in Ruſtico, cui cranium cum cultro venatorio ita percuſſum fractumque fuit, ut fragmenta cranii cerebri ſubſtantiæ infligerentur,

tur, quæ chirurgus decimo octavo die à tempore vulneris illati feliciter facta trepanatione exemit, & quod mirum, cum dura piaque mater læsa fuerint, æger hic ferè nullos motus sentiit convulsivos. Diem hic mihi distindi peto, quænam ratio fuerit, cur hunc hominem Herculeus hic morbus, aliis hisce personis proprius in quarto modo, haud infestârit? Hæc tamen, nisi conjectura me fallit, causa fuit, quod uno ictu membranæ hæ fuerint discissæ; spiritus etiam animales non admodum explosivi in hoc subjecto deprehensi sint, patiens hic tamen non expers fuit caliginis oculorum & vertiginis, quæ non malè aurora hujus morbi vocantur.

SIGNA.

§. 4. Indagabimus nunc signa, unde tanquam ex ungue impresso leonem dignoscere possimus. Incipientis mali prænuntiam auram sentiunt hoc morbo vapulantes adscendentem frigidiorem, ab occipitio adque capitis verticem vergentem; venter præcordiaque flatibus tument, sæpè obmurmurant, quibusdam faciei præcedit pallor, aliis rubor, inordinatus linguæ motus, capitisque dolor atque gravitas, nec non oblivio, tristitia, animi inconstantia comitantur ægros; insomniis turbulentis ut & vertigine agitantur. Offunduntur oculis caligantibus tenebræ, aliis é contra splendores, scintillulæ, muscæ & nubeculæ obversantur. Inde juxta illud Vatis Mantuani:

Fertur equis auriga nec audit currus habenas.

Palmarium & in prima acie stans signum fortioris epilepsiæ, est largior spuma circa rictum diffusa, ita comparata, ut quasi cera calefacta, & amurca diduci possit; diximus *fortioris*, in *leviori* enim hujus morbi *gradu*, utpote ad exprimendum tale excrementum insufficientis, spuma non apparet. Hinc sensibus orbatus ubi est æger, sequitur subitaneus casus cum valida corporis concussione. Antequam prosternuntur quandoque discurrunt huc & illuc, uti nuper cum admiratione in Epileptico quodam vidi; dein corpus miserorum torquetur quasi & variis agitatur motibus, capite, dorso, brachiis & pedibus terram, parietes strataque pulsant feriuntque; oculi quoque invertuntur, subinde pectori maxilla alliditur, aliquando verò in dorsum contorquetur, sæpè quoque seminis, subinde etiam stercoris, nec non urinæ involuntaria fit effusio, convulsis sc. & solutis his musculis à spirituum animalium consortio derelictis, indeque officio suo non satis invigilantibus; præterea stertunt, interdumque vociferantur; impotens & suppressa vox sæpissimè concurrit, qualis strangulatorum esse solet, & penè ἄφωνοι fiunt ægri, ob spirituum animalium interceptionem; linguam sæpè exerunt quasi canis sitiens, quare ne dentibus vulnerent, periculum est. Aliis quoque ita dentes inter se colliduntur, clauduntúrque, ut ne suffocetur miser, magis in ope divina, quam in humana sit. Dubio & variante temporis intermistitio ad se redeunt, propriisque viribus, debilitatis tamen & quasi ex pugna redeuntium militum fessis surgunt. Prodromus redditarum induciarum est spiratio impedita, capitisque dolor.

CAUSÆ.

§. 5. Accurarius jam in causas inquirendum esse methodi nostri ratio monet. Hippocrates autem divinus noster Cous, cum Galeno asseclà suo, causam affectus hujus esse volunt, humores pituitosos & melancholicos in cerebro turbam moventes. Ex ipsorum mente ergò & hypothesi fit epilepsia, à copia humoris melancholici atque pituitosi, nec excludunt biliosos, quia id genus humoris magnam vim obtinet ad irritationem cerebri, & consequenter ad epilepsiam producendam. Ex quibus omnibus memoratis humoribus vapores corruptos, venenosos virulentosque assurgere credunt, à quibus obstructiones meatuum cerebri fiunt, spirituumque hac ratione transitus impeditur, unde cerebrum principiumque nervorum, ut expellat id, quod obluctatur, seipsum quasi contrahit atque concutit, id quod noxium est, ut eliminet, sive vapor sive humor fuerit.

§. 6. *Chymicorum filii*, qui cornicum oculos ubique configere student, in contraria omnia abivere, quos inter *Paracelsistæ* hoc in affectu *Spirituum acidum volatilem* inculpant, ceu

horum

horum antesignanus & dux gregis ipse vult, & pro hac sententia tanquam pro aris & focis pugnat; aliquando hunc *Spiritum* acidum nominat, unde hunc affectum in Catalogum morborum mercurialium dictatoriè refert; quandoque affectum hunc esse astralem, spiritualem, invisibilem, ex principiis congenitis, eorumque exaltatis inprimis tincturis & impressionibus; putans. Alio loco idem author asserit, caduci materiam esse sulphur stupefactivum, mordicativum, in microcosmo existens, quod instar fumi lædit cerebrum, ebullitione ab atris excitatâ.

§. 7. *Willisius noster* ab utrique dissentiens, ad sanctissimum veritatis sacellum per densa fluctuantium opinionum & rationum ab utraque parte militantium dumeta propius accessisse videtur, in particulis heterogeneis & explosivis nitro-sulphureis scil. causam mali quærens, quæ instar pulveris pyrii accensa, per spiritus animales cerebro communicantur, unde motus isti convulsivi; spiritus enim animales justo impetuosius exiliunt & tanquam equi effreni stimulis agitati habenas suas rumpunt, tum partes continentes veluti currum appensum perverso efferoque motu convellunt atque lancinant.

§. 8. *Helmontius* sæpissimè Paracelsizans, natales morbi hujus ad stomachum refert, ipsumque ab inferioribus exsurgere, & conniti autumat, à quo Archéo nostro crabrones irritatos credit, unde epilepsia, in qua sæpius venenum insensitivum & (sic loquitur) *amens* pro spatio affligens, præcordiis stabulatur.

§. 9. *Tachenius* propitio famæ calculo dudum in Medicorum orbe exceptus; *Acidum* culpat, indeque validius, & vero similius rem probat, quia hi motus convulsivi optimè, teste experentiâ stultorum magistrâ, per alcalia volatilia curari solent; accedit & hoc, quod graviora tormina cum excretis æruginosis frequenter comitem asciscant epilepsiam, potissimum in infantibus.

§. 10. *Sylvius* planè ex voto Præceptor (cujus munera, ut sinceriore ac Tiberius animo verba ejus à Tacito 14. Annal. memorata erga Præceptorem repetam, æterna erunt) opinatur quasi vestigia premens Helmontiana, veram & adæquatam epilepsiæ omnis causam esse *Spiritum acidum volatilem* quacunque demum in parte generatum, coacervatumque atque inde ad cerebrum delatum, spiritibus animalibus junctum, ipsos divellentem, impetuosè commoventem, ac proinde à blando, continuo, ordinato & voluntatis imperio subjecto motu, ad interruptum, inordinatum, conturbatum, impetuosum & violentum deducentem. Pedamenta huic opinioni exinde mutuatur, quia spiritus animales constant partibus oleosis, acribus & aquosis; quæ facilè ignem concipiunt, unde uno impetu accensi possunt ruere ad systema nervosum, idque concutere.

§. 11. *Cartesius*, ille *serens subtilia serica bombyx*, & qui Veterum Philosophorum lumina obstruxisse videtur, sanguinem depravatum arguit, cum obstructione quadam in partibus solidis, adeoque in particulis tetrahedricis, quæ quovis etiam modo nervoso generi applicantur, vim suam exerunt, & in particulis hamatis, quæ semel fibris nervosis infixæ non tam facilè tolli possunt, inde nervosæ hæ crispationes & epilepsia ortum habent, adeoque in sola particularum figura causam rimatur. Ad motum voluntarium (ut ille ait) maximè faciunt spiritus, qui per glandulam pinealem penetrant; nam quia per glandulâ undiquesibi plurimus habet substratas arterias, singulis pulsibus cùm multi spiritus eructentur & in glandulam impingant, & quia glandula suos etiam habet poros, ideo multi transeunt per hos poros, qui propriè ad determinationem spirituum voluntariam faciunt, quia cum glandula ab anima determinationem aliquam accipiat, etiam pori in glandula alium aspectum requirunt; quare spiritus, qui moventur per poros ejus, etiam ad aliam cerebri partem moventur; & cùm spiritus in ventriculis positi in æquilibrio ab his spiritibus protrudantur, æquilibrium tollitur, & ad partem aliquam determinantur. In hoc autem morbo determinatio voluntaria spirituum tollitur, quia undique tantâ copiâ spiritus

tus cum impetu advolant, & per poros glandulæ transeunt, ita ut minimè anima hos motus impedire possit, sed tantum spectatorem in hac tragœdia agit, & malis obruta attonita stupet.

§. 12. Ego si Palæmon eligerer, aut dicerem non *nostrum inter vos tantas componere lites*, aut (cujus opinonis auroram Willisio debeó) causam hanc latere conjicerem in *lympha pejoris monetæ, sive tali sero, quod particulis suis nitro-sulphureis seu biliosis*, spirituum animalium consortio sese associantibus, corrodendo, irritando & furiosum reddendo nostrum Regem, ac pungendo, concutiendo atque lancinando spiritus, eos nolentes volentes dissilire, & maximo cum impetu instar pulveris pyrii, aut auri fulminantis, aut pulveris tonitrualis accensi, vel instar lachrymæ vitreæ vim elasticam suam exserentis, in nervos & dein usque ad membranas & cerebrum ipsum irruere facit; atque hinc spiritus animales sic rebelles facti, tot horrendorum symptomatum existunt authores, quem tumultuarium spirituum animalium motum rectè nominat *explosivum* Willisius; *nihil enim aliud est quod epilepsiam producat, quam violenta & impetuosa aliquarum particularum, & in sero & in spiritibus animalibus existentium explosio*, unde insigne cerebri membranarum & nervotum irritamentum vel spirituum animalium conturbatio, vel violentus impetus. Particulæ enim hæ heterogeneæ, seu *elasticæ* spiritibus animalibus & sero sunt mixtæ, impetuosius efferuntur, unde spiritus animales vehementer dilatati & inordinatè moti, talem nanciscuntur determinationem, *porosque cerebri* ita aperiunt, ut quaquaversum in nervos explodantur; quæ omnia citra sensum quoque & appetitum fieri posse à machinis etiam, hydraulicis & pneumaticis facilè probatur, indeque facilè causa explicari potest de terrimi hujus affectus. Non enim necessariò in cerebro latet causa epilepsiæ, sed aliunde è parte solida oriri potest. Sic ortum novimus hunc affectum à suppressis mensibus, quare probabile est ex utero, vel testibus fœmineis, à sanguine vel semine corruptis malum produci. Nam dum sanguis est crassior quàm oportebat, obstructiones circa uterum facit, quare cùm humores & sanguis ubi hærentes stagnant, & magna pars corrupta hæret in tubulis uteri, non possunt circulari, & ad cor per vasa lymphatica redire, hinc morâ suâ alios accipiunt poros, vel fermentatione suâ internâ, vel ab externa aliqua causa, ut ira, &c. moventur & é latibulis suis per vasa lymphatica ad sanguinem propelluntur. In sanguine solito majores inducunt fermentationes, hinc maximâ vi per totum corpus propelluntur; quia autem ista fermentatione sanguis magis actuatur, major copia ad Regium solium defertur; quare & impetuosissima in cerebro oritur tempestas & motus, ita ut præter spiritus portio aliqua sanguinis, quæ magis respondet poris in tubulos cerebri deponatur, quæ cùm non sit admodum crassa, non totalem obstructionem in nervis efficere potest, sed quia est etiam crassior spiritibus animalibus, ideò in poros quorundam nervorum incidens, eos obstruit. Hinc sequitur, quoniam ista obstructione, nervi à spiritibus vacui redduntur, & proinde flaccidi pendent, ut æger subitò in terram prolabatur, & non sentiat.

Causa & hujus morbi sanguinis effervescentia nimia esse potest; nam ab hac effervescentia humores spumosi redduntur, quæ spuma nervos undique obstruit, & hinc ille in terram prolapsus, & sensus abolitus; quia autem sanguis majori impetu & copia ad caput defertur, & spiritus generantur, qui magna vi moti in cerebro undique sibi exitum quærunt, adeò ut eo loci, ubi non est valida obstructio, hinc illinc obstructionem nervorum perstringant, & ita sibi viam in nervos, & hinc in membra parent, unde pro variatione partis, in quam spiritus irruunt, diversi oriuntur motus convulsivi & varii affectus. Si enim in glandulas saluales influunt, salivam vehementia quadam expellunt; hinc in quibusdam spuma magna copia ex ore fluit, quatenus ista saliva ab exspiratione in bullas agitur, si verò spiritus ad alias partes, ut sunt testes, crura, vesicam, bracchia, &c. deferantur, alia symptomata inde sequuntur. Ad hunc motum convulsivum maximè contribuit, ceu diximus, spirituum animalium acrimonia,

quia ſua vellicatione nervos magis aperiunt. Bilis per ſe vix epilepſiam (ut multi putant) producet, quia eſt humor ſatis ſubtilis, & propterea omnia pervadendo ad ſummum non plus quàm dolorem pungentem per totum corpus ſua acredine cauſabitur, ſed epilepſiam vix poteſt producere, quia ferè ſemper in epilepſia obſtructio quædam adeſſe debet, & bilis obſtructionem vix imò nunquam faciet, ſi nempe pura ſit, & aliis humoribus non immixta.

§. 13. Accedamus nunc ad id, ut pro inſtituti ratione, quid ſpei ſit, de ægro paucis exponamus. Omnis quidem epilepſia periculo eſt plena, & curatu difficillima, quod cerebri pori à ſingulis paroxyſmis plurimum laxentur, ut deinceps materiæ cujusvis heterogeneæ incurſibus facillimè pateant, quaſi viâ patefactâ & effractis foribus. Alia tamen aliâ periculoſior, ac curatu difficilior eſt, maximè ſi frequentes fuerint acceſſiones, ob rationem jam jam dictam. Interdum adeò graviter hic morbus miſeros affligit, ut optimis etiam adhibitis remediis, vix ac ne vix quidem imminens vitæ periculum, etiamſi omnem lapidem, ut Pſeudolus ille Plautinus, moveamus, præcaveatur, nec ἐπινίκιον, veni, vidi, vici, cantare liceat. Unde facilè deduci poteſt, quod Idiopathica periculoſior & curatu difficilior ſit ſympathetica; quò etiam diutius protrahitur paroxyſmus, eò deterior affectus cenſendus eſt, poris cerebri ob frequentiſſimum incurſum hujus hoſtis vehementiſſimè dilatatis & quaſi excavatis. Pueros hic morbus atrox ſæpe moleſtare ſolet, eò quod humidiore ſint cerebro, inde poros patentiores habent. Longus etiam ſolet eſſe morbus, qui niſi pubertatis tempore in pueris, pororum cerebri ſoliditate indies auctis, inque puellis, menſtruorum lympham peccantem cum ſanguine evehere ſolitorum, initio tollatur, usque ad mortis diem ſaxum hoc Siſypheum volvere miſeri coguntur. Cum enim, ceu diximus, magnæ alterationes fiant circa pubertatem, ſi circa hoc tempus haud ſolvatur, uſque in maturam ætatem comitabitur. Hic morbus facilè redit, quia pori in cerebro ita diſponuntur, ut facilè iterum humorem peccantem tranſmittant. Epilepſia inveterata incurabilis eſt, quemadmodum de cane vetulo proverbium ait, cum loris non aſſueſcere, quum enim ætatem adeptus fuerit morbus, non amplius curabilis eſt. Hinc non tam Senecæ, quam oraculi vox eſt, hic quoque valens, minus negotii habet Medicus, ſi ad recens vitium adhibetur; cerebrum enim hac rerum facie eroditur, & inde pororum interſtitia ſenſim ſine ſenſu pertunduntur. Hæreditaria quoque epilepſia ob cerebri pororum diſpoſitionem à natura vitiatam, nullis quippe cedens medicamentis tolli nequit, eſtque incurabilis ut & congenita. Juvenibus, poſt annum vigeſimum quintum exorta, ad vitæ finem adhærere ſolet, uti teſtatur *Hippocrates* experientia edoctus ſect. 5. aph. 7. his verbis: *Quibuſcumque morbi comitiales ante pubertatem fiunt, tranſmutationem habent; quibuſcunque enim viginti quinque annos natis fiunt, his plerumque commoriuntur.* Quemadmodum autem tempore veris magis irruit hic morbus, ſic eodem quoque tempore eſt periculoſior graviorque. Rurſum cum univerſum corpus afficitur, & derepentè infeſtat, ita ut ſenſum ipſius mali in aliqua corporis parte à capite ſemota non prius percipiat æger, vix ſaneſcit. Si quoque morbus hic acutiſſimus fuerit, crebriſque acceſſionibus & ſymptomatum magnitudine urgeat, brevi tempore ægrum crudeli funere extinguet, ex aſſe quippe deflagrantibus particulis ſulphureis cum ſpiritibus animalibus. Minus malum eſt, ſi morbus hic ſolo regiminis errore contractus ſit, & levibus cedat remediis. Ad hanc claſſem pertinet epilepſia virginum ac viduarum juvencularum, quæ per matrimonium ineundum curari facilè poteſt. Minus etiam nocet, ſi morbo comitiali infeſtatum longa febris, ac præcipuè quartana acceſſerit, ſignum enim eſt particulas elaſticas & inflammabiles per hanc mutationem ſublatas eſſe. Nec adeò timendum eſt ſi epilepſia à dentitione vel erumpentibus variolis aut morbillis oriatur; remiſſa enim efferveſcentia ſanguinis à lympha ſtimulati, & ſic ſpiritibus animalibus in furorem verſis, ſua ſponte remittit affectus. Solvitur

tur sæpius epilepsia per seminis profluvium, materia peccante per has vias effusa, nunc per sternutationem, mox per pituitosi humoris aut per nares, aut per alvum, aut per urinam, aut per vomitum excretionem. Solvitur aliquando per cœcitatem & strabismum, uti observarunt *curiosi*, lympha quippe, quæ fundi est calamitas, coagulata, & nervis opticis sese agglomerante, itaque iram suam in eos effundente. Plerumque hic morbus finitur per diaphoresin, quandoque per scabiem totius corporis, à polindrome nimirum seri vitiosi. Propter intempestivam inunctionem Mercurialium in scabie hunc observari affectum, & ratio hæc est, quia inunctio illa malesana, materiæ peccantis in sero existentis copiam violentius ad partes superiores, ipsaque adeò cerebri penetralia, quasi in sentinam propellit, idque duplici exemplo patris & filii Trincavella confirmat. Prout etiam calamitas hæc per contracturam manuum & pedum, item per aphoniam solvi consuevit.

In stupiditatem & melancholiam incurabilem tristi metamorphosi mutatam transsiisse epilepsiam, notavit Celeberrimus *Willisius de morb. convulsiv. cap.* 3. & potissimum, planè ad nostrum scopum, in paralysin aliosque morbos abivisse Practicorum Commentarii loquuntur, ex quibus quilibet exemplorum μυριάκια colligere potest, si modò velut agilis apis thyma circumvolitare velit. Nos alia nunc arena vocat, in qua monstrum hoc Herculeo labore debellandum erit.

§. 14. Methodus ad tollendam epilepsiæ injuriam observanda, perficitur seqq. remediorum generibus. *Victus ratio* talis sit: Aër sit moderatè calidus, purus & siccus, vitandus cane pejus & angue impurus, contagiosus, nebulosus, & nimis frigidus, id quod experientia edocti sumus in Principe, qui affectui huic aliàs obnoxius, hoc non obstante frigori intensissimo se committebat, unde statim in via hoc corripiebatur malo, tanta vehementia, ut confestim vitam cum morte commutaverit. Cibus sit moderatè calidus, facilis concoctionis ac boni succi, carnes conveniunt avicularum montanarum, gallinarum & pullorum, leporum & turdorum, ut adeò & hic valeat illud *Martialis*:

Inter aves turdus, si quis me judice certet,
Inter quadrupedes, gloria prima lepus.

Conducunt carnes columbarum, agnorum, perdicum, atque caponum, quæ alimenta aromaticis condiantur. Capparum usus hic maximè prodest.

Vitentur pisces; juxta Gallorum enim proverbium, *poison* fait *poisson*, i. e. piscis facit venenum. In eodem prædicamento habentur legumina, ut sunt allia & fabæ, de quibus Græci dicere solent, ἵνα μὴ φάγῃ σκόροδα, μηδὲ κυάμους. Vitentur sinapis, fictum factura, cepæ, fabrorum prandia, carnes porcinæ, nuces. Cibi quoque nonnulli peculiari vi epilepsiam excitare creduntur, ut sunt carnes hædorum, hepar hircinum & caprinum, coturnices, anseres, passeres, anguillæ, fungi, lentes. Sic quo hæc meditor die, puerum ex esu brassicæ capitatæ concisæ, & more Germanorum sale conditæ, (quæ Germanis audit Sauerkraut) epilepsia correptum, & ex complexu tristissimorum parentum à libitina raptum fuisse observavimus. Eadem calamitas accidere assolet in infantibus, ubi à lactis nimia ingurgitatione, ejusdemque in ventriculo acescentia & corruptela, tormina, motus convulsivi & certa mors sequitur. Sic quoque omnia saccharata & dulcia, contra vulgi opinionem, ob absconditum acidum sæpè unici epilepsiæ sunt fabri; inde, quod in transcursu monemus, malè si non pessimè peccant Medici, qui medicamentis infantibus propinandis, ut palato fiant gratiora, perpetuò saccharum admiscent, atque ita dum morbum curare satagunt, fomitem subministrant majorem, ut adeò quis haud malè dicat ex illo oraculo: *Acesias medicatus est.*

Potus sit vinum aquosum, tenue, non vetustum, aut sulphure imprægnatum. Maximè verò in hoc affectu abstinendum est ab ebrietate, indeque non hic Medicus adhibendus est Seneca, qui (de tranquil. anim. c. 15. circa finem) ait, *aliquando vectatio iterque, & mutata regio vigorem dabunt convictusque & libera-*

ralior potio; nonnunquam & usque ad ebrietatem veniendum, non ut mergat nos, sed ut deprimat curas; eluit enim curas, & ab imo animum movet, & ut morbis quibusdam, ita tristitiæ medetur. Quos inter morbos certe, noster affectus non est. Limburgi enim ad Lanum, ubi Æsculapio primitias praxeos nostræ persolvimus, ante annos aliquot fœmina quædam febre tertiana duplici correpta, ad Tantaleam sitim explendam hausit, adstantibus insciis, quartam mensuræ vini fortioris partem, unde propediem insultu corripiebatur epileptico misera, quæ tamen adhibitis idoneis infra dicendis remediis à nobis feliciter pristinæ sanitati restituta fuit.

Exercitationes corporis proderunt, si non statim à cibo, nec in corpore bilioso cacochymico fiant, ne ex hac ratione confundatur massa sanguinea & facili impetu ad caput ruant fermenta morbosa sub cinere latentia, unde elasticæ particulæ excitantur, ex quibus exsurgere solent motus convulsivi sive epileptici, rarius adhibitæ capitis frictiones, non minus ac moderatus licitæ Veneris usus, suadenda sunt.

Somnus ac vigiliæ excedentia mediocritatis, ceu Helice & Cynosura ubique observandę, leges justas, spiritus animales efferando noxia sunt; somnum lethi consanguineum fugiat æger, quam maximè diurnum, nocturnumque immodicum. Planè verò sub nocentissimis Lunæ lucentis radiis audacius non capiat eum. Excrementa alvi respondeant singulis diebus, arte aut natura provocata. Retentio seminis, mensium, hæmorrhoidum, &c. nocent quoque, quippe ex his miasmata facilè excitantur, quod credibilius fit, si malum per exortum seminis profluvium sublatum ex præcedentibus notes. Unde pronum est judicare, retentionem seminis diuturniorem solitumque menstruorum ac hæmorrhoidum fluxum impeditum, hostem violentius excitare.

Animi perturbationes, v. g. ira, terror, timor, mœror, solicitudines, in excitando hoc morbo epileptico magnam habent vim; quæ omnia mirum quantum juvat elegans *Helmonii* observatio, lib. de morb. Arch. §. 17. epilepsiam subinde per menses & annos dormire, & nunquam excitari, nisi per *iram, mœrorem, venerem*, partum, &c. nonne enim sine haruspice & extis vides hæc & alia hujus farinæ, si non furfuris, miasmata facilè eam excitare posse. Ut ergò minori pomærio finiamus, omnes animi affectus concitatiores vitandi sunt, nisi quis sua sponte hostem hunc lacessere velit; sunt enim hæ passiones velut astra corpus microcosmicum valdè immutare apta.

§. 15. Quibus præmissis nunc propius admoveamus pedem, ad ipsa hujus hostis penetralia vi medicamentorum effringenda. Apparet autẽ aliis machinis usos fuisse *Veteres*, aliis *Recentiores*. Veterum hæ artes fuere, curabatur affectus sequentibus medicamentis: *Præparantibus* sc. si redundent p. n. viscidi, glutinosi & tenaces, seu salsâ simul acrimoniâ molesti humores, oxymelle puta squillitico, Syrup. de pomis, decocto betonicæ, hyssop. majoran. meliss. rad. & sem. pœon. sem. fœnic. anis. Aq. betonic. pœon. hyssop. primul. veris. salv. buglos.

Evacuantia & lenientia ipsorum sunt sequentia: Pilulæ aloeticæ aureæ, sine quibus esse nolo, marocostin. aloephanginæ, cochiæ, fœtidæ, pruna laxat. cryståll. tartari, &c. Illa *Evacuantia* erant, hæc *Avertentia*: Clysteres ex rad. pœon. aristoloch. asar. alth. fol. rutæ, cent. minoris, betonic. Mercurialis, fl. chamom. puleg. pol. montan. senn. Alex. hisce decoctis adduntur El. lenitiv. hier. Logad. ad ℥ß. ol. rut. &c.

In quorum Catalogum refert suppositoria, apophlegmatismosque ex sem. pœoniæ, rad. pyrethri, tum & masticatoria ex N. M. castoreo, rad pyrethr. staphid. agr. uvis passis, mastiche, &c. Tum Nasalia ex succo radic. pœon. rutæ, betonicæ.

Tum Gargarismos ex vino & aceto, in quibus coqui possunt flores stœchados, fol. origani, hyssopi, betonicæ, &c.

Tum sternutatoria ex pipere, elleboro, castoreo, rad. pœon. majoran. flor. lil. convall. &c. Nec in Cerites ceras referunt sive contemnunt cucurbitulas cum scarificatione scapulis atque hypochondriis, nec non poplitibus

vel malleolis affigendas, etiam si per consensum hic affectus fiat, occipitio, maximè autem partibus extremis, si ibi mali sit officina, sin pars ea ligari non possit, ut est uterus, &c. Et sic præscriptus sit cucurbitularum usus; harum loco ad emplastra ex mithridatio seu theriaca parata, velut ad Triarios res rediit.

Ligaturas quam maximè prodesse putabant, ubi priusquam auram nocentem sentiat æger ad caput ferri, ad viam intercludendam forti ligatura vel vinculo partem constringat, ut hoc modo imminens accessio vel planè avertatur, vel si hoc fieri non possit saltem melior & clementior reddatur. In remissiore tamen hujus morbi gradu hujus generis remedium magis juvat, quam in fortiori.

Frictiones totius corporis à partibus supremis ad infernas procedentes præscribebant. Hæmorrhoides aperiebantur sanguisugis, fronti aut aliis convenientibus locis applicatis, quibus materia peccans exhauriebatur; avara enim est bestia, & juxta illud Horatii, *non missura cutem, nisi plena cruoris hirudo.*

Rubificantia medicamenta collo aliisque partibus adhibuere ad vaporem venenatum ne ascendat, inhibendum. Ejusmodi generis medicamenta pararunt ex sinapi, euphorbio cum cantharidibus, aceto forti fermentoque.

Cauteria alias particulosa in posteriore capitis parte fecere audaces.

Corroborantia resolventiaque materiam reliquam, intemperiemque cerebri *emendantia* sunt theriaca, mithridatium, conserva rorismarini, acori, salviæ, aq. è florib. tiliæ, scobs eboris, C. C. viscus quercinus, &c. Quæ non bis, neque ter, aut quater, sed sæpissimè adhibenda sunt. In hunc censum pertinent ossa humana combusta, ungula asinina, asa fœtida, enula campana, radix & semen pœoniæ, cranium humanum, fœminæ pro fœmina, & viri pro viro, ex quorum usu quotidiano malum hoc in aliquibus sanari putabatur. Vesica apri cum urina adhuc calente exempta siccataque in furno, donec in pulverem redigi possit, veteribus excellens audiebat medicamentum, decoctum sarsaparillæ, guajaci, &c, haud negligebant.

Inter *Externa* oleum Philosophorum, unguentum ex oleo rutaceo, euphorb. vulpino. Balnea summoperè quoque commendabant.

§ 16. Hactenus pro instituti ratione veterem curandi methodum quasi extremis coloribus adumbravimus. Nunc sequitur methodus ex mente *Chymicorum*, quæ sequens est. Cum verò Paracelsistæ hunc morbum astralem, occultum, malignum, Lunarem, Mercurialem & vitriolatum esse dixerint, ex iidem principiis suis curam subjungunt. Astralis enim morbus cum sit, decreta siderum haud negligenda, sed tum in fossione & præparatione, tum in exhibitione remediorum observanda esse admonemur. Quare & sub certo siderum aspectu conficiunt & exhibent Lunæ liquorem viridem vel etiam cæruleum, cerebrum maximè confortantem; Luna enim ipsis dicitur cerebrum externum, cerebrum Luna interna.

Paracelsus huc refert quoque Smaragdos, hyacinthos, granatos, jaspides, rubinos, verasque eorum tincturas, corallia, margaritas.

Laudat & *Parac.* Aquilam suam cœlestem, ut & dulcedinem sive mannam Mercurii, quia Mercurium Microcosmicum in naturalia sua liquabilitate conservat. Sic & Spiritus vitrioli, vini dulcis volatilitas atque dulcedo verum esse putatur hujus morbi alexipharmacum. Huc quoque pertinent tartarum, sulphur, antimoniata, camphora, ol. fuliginis; aq. fl. tiliæ vel lil. convall. exhibita caducum hoc malum valdè domant.

Ut nunc taceam Essentiam cerebri humani, hujusque cranii Parac. cum alcohole vini salviati factam, quam propter consistentiam *Galredam* vocat, vel magisterium cum spiritu vitrioli factum. Essentia sanguinis humani, Mumia magnarum etiam æstimantur virium.

Pergamus nunc, & *Helmontij*,

Quid valeant humeri, quid ferre recusent,

paucioribus duntaxat contemplemur. Ille verò sale volatili microcosmi experientiâ magistrâ sæpissi-

æpiſſimè ſublatam morbi injuriam docet dicitque, quam felicitatem & adſcribit uſui ſalium vegetabilium Cephalicorum & aliorum appropriatorum, item ungulæ alceis capiti affrictæ, deque collo pendulæ, adjiciens ſympatheticè hunc inſultum eâ arceri, ita tamen, ut per hos uſus effœta ita reddatur, quo minus cum aliquo fructu poſtea applicari poſſit.

Nunc ordine noſtro ſequitur *Willisii* Therapeja obſervanda, qui à vulgari medendi methodo recedit, quippe evacuantia generalia, ſc. cathartica ferè omnia fortiora, & venæſectionem vix admittens, ut nec ſternutatoria, cardiaca fortiora, cucurbitulas, ſcarificationes, ob notoriam ſpirituum animalium ab hiſce incenſionem & exploſionem, nervorumque ac fibrillarum irritationem; commendans è contrario ea, quæ ſpiritus animales efferos & volatiles figunt, nec non eorum motus exploſivos inceptos ſupprimunt, quem effectum ſibi promittit ex medicamentis ſale volatili & armoniaco, aut etiam ſulphure vitriolico prædictis, cujusmodi ſunt ſal & oleum ſuccini, ſpiritus ſanguinis humani vel alius animalis, ſpiritus C. C. fuliginis, tinctura caſtorei, ad guttas aliquot cum vehiculo idoneo intus ſumpta aut naribus admota, hæc enim levamen afferre ceu ex ipſo veritatis tripode tradit. Ita & in ſubſidium vocat *frictiones* per totum corpus adhibitas, quarum vi & beneficio ſpiritus animales ab exploſionibus ineundis blandè revocantur ac quaſi compedibus injectis impediuntur.

Secreta quoque & arcana, quę audiunt aliàs ſpecifica, hic loci non omittenda putat, idque ex hoc argumento ſat Achilléo, quod natura illorum in eo conſiſtat, ut cerebrum corroborando, ejusque poros conſtringendo copulam irruentium ſpirituum excludant, & ſic quaſi violenti tribuni intercedant, ſpiritusque intra cerebri meditullium exiſtentes figant & quaſi conſtipent; omnia enim antieſpileptica, ut pœonia, viſcus quercinus, flores tiliæ, lil. convall. &c. aſtringente vi pollent, indeque poros cerebri nimis laxos & apertos conſtringunt & occludunt, ut ſic via intercludatur materiæ morbificæ hanc turbellam excitanti.

Quæ ex mineralium & animalium familiis petit prædictus vir Celeberrimus, ſunt cranium humanum, ſanguis quilibet, ſuccinum & corallia, ſalia volatilia.

Quod ſi verò hoc morbo detineatur puer vel adultus, & copiam pituitæ acidæ in ventriculo ſuſpicetur, exhibet emeticum per plures menſes quatriduo ante plenilunium, vinum nempe ſquilliticum, oleo amygd. dulcium recent. mixtum, aut etiam ſal vitrioli album, aut tartarum emeticum. Dein in nimia ſanguinis plethora aliquid ſanguinis è bracchio mittere jubet, & quandoque jubente neceſſitate tale vel ſimile exhibet purgans:

℞. *Reſin. jalappæ* ℈ß.
Mercur. dulc. gr. xv.
Caſtor. gr. iij.
Conſ. flor. pœon. ʒj. *F. Bolus.*

Vel forma pilularum exhiberi poteſt.

Hæc Triaria ſunt medicamenta. Sequentia verò quæ Empyrica vocari ſolent, ſunt velut Tyrones, qui interdum victoriam fortiter non reportant, ſed hoſte in panicum terrorem ex alia cauſa verſo, quaſi inveniunt, ſc. ranarum hepata, rad. byroniæ, pulv. cuculi, coagulum leporis, & ejusdem pulmo, hepar lupi, lapilli hirundinibus exempti, milvi jecur, ova corvorum, &c.

Periculo Authoris & hęc in aciem prodeant, nempe amuleta, ex rad. pœon. ungul. alc. cran. hum. viſc. querc. ſem. pœon. inſtar coronæ roſaceæ, appenſorum quorum omnium vis notabilior eſt in ventriculo operans, quam ſi de collo ſuſpendantur. Amuletum ex frutice ſambuci in ſalice inventi magnarum putat virium, & ſæpiſſimè hoſtem tali remedio debellatum gloriatur.

Externè etiam utitur oleo ſuccini, ad nares inungendas &c. quæ dulcius ex ipſo fonte hauriri poſſunt. Illud tamem omittere non poſſumus, prædictum *Williſium* in claſſem remediorum præſentium retuliſſe diaphoretica, ſalivantia, thermas & acidulas, ad quæ tanquam

ad sacram aliquam anchoram ægro confugiendum monet.

Et quid tibi videtur *Sylvi*? Illi verò hæc mens sedet, summè conducere omnia ea, quæ spiritum acidum eumque volatilem spiritus animales dispergentem & conturbantem figunt, salia nempe lixiviosa vel fixa vel volatilia, ast simul fixantia. Medicamenta igitur sale figente & volatili constantia in epilepsia esse optima credit. Unde præscribit rutam, polium montanum, radic. & semen pœoniæ, valerianam, dentariam, flores lil. convall. tiliæ, omniaque sale volatili turgentia, squillam acrimonià salem suum volatilem manifestantem, viscum querc. lignum corylinum, buxinum, spiritum tartari, Spir. & sal volatile cranii humani, C. C. Inter salia figentia refert ungulam alcis, coagulum leporis, stercus pavonis, capri vesicam cum urina in furno siccatam. Inprimis asterisco notat castoreum sale volatili constans, tanquam optimum antiepilepticum, item corallium, succinum, lapides pretiosos, cinnabarin nativam, Magno Cratoni trium Imperatorum Medico Epilepsiæ Magnes vocatam, quæ omnia jam nominata acidum spiritum mirè figere valent.

Venæsectiones, vomitoria & purgantia, diuretica ac sudorifera per se prodesse negat, frictiones verò, fonticulos & inunctiones mercuriales experientià edoctus commendat maximè. Inter externa jubet naribus adhibere spirituosa & acria, h. e. sale lixivioso volatilisato prædita, spiritum sc. acidum figentia, *Verbi causa*, spiritus salis armoniaci, fuliginis, &c.

Nova lux in hoc mari fluctantibus oboritur, *Cartesius* sc. cujus *sequaces* in particulis acutis & angularibus sanè quid majus, quam juxta illud Plauti pueri in faba, se reperisse putant, indeque quasi virgulà divinà sanitatem inveniri putant, si tales particulæ obtundantur & lævigentur, id quod moliuntur per pulverem Marchionis de gemmis, decocta lignorum, aliaque specifica cephalica, quæ jam referre antevertimus; hisce enim & inferius adhuc dicendis medicamentis acrimonia humoribus inexistens, aciesque verè obtunditur atque hebetatur, uti facile videre est in cultro, gladio, acu vel acicula; nemo enim est qui neget, nisi is qui contra sensum communem pugnat, illa usu atteri obtundique. Ad quem scopum collimat quoque Theriaca cœlestis nuper Hanoviæ confecta, ac paucis à me descripta, pluribusque experimentis & usu hactenus comprobata Medicina, ad grana aliquot exhibenda.

Hactenus in proscribendo morbo alienis opinionibus manum commodavimus, superest ut & videamus, quidnam ex nostro voto sit tentandum. Constat ex præmissis ante omnia serum acre corrigendum esse, cum in hoc fons mali lateat, exindeque oriatur ista furia Cosmetorgis nostri & explosivus spirituum animalium impetus in nervos inordinatus & perversus. Qui enim semper blando tardoque gressu secundùm naturam influere deberent, impetuosius in machinam ex fibrillis nerveis compactam irruunt, & contractivum motum concussionemque inferunt. Hunc hostem ergò per remedia ejicere debemus, quæ invenire licet tam contra ingruentem quam jam præsentem, per methodum medendi ritè observatam, quæ absolvitur ordinariò tribus indicationibus. 1. Curatoria sc. 2. Præservatoria, & 3. Vitali. 1. Curatoria respicit ipsum morbum cum paroxysmo eundemque vel planè prohibet, vel saltem levamen ei affert. 2 Præservatoria respicit ipsas morbi *tincturas seminales*, causasque & impuritates morbificas, sive fermenta morbosa evacuanda & alteranda, morbum tum universalibus tum particularibus radicitus extirpando, novamque accessionem Paroxysmi prohibendo. 3. Vitalis est, quæ eousque tribuit inducias hosti ita vallato, ut dum vires fractæ redeant, non expellatur, sed pro viribus ægro restituendis omnia tententur. Materiæ remediorum ex triplici usitato fonte ceu pharetra Chirurgica, Pharmaceutica & Diætetica depromuntur.

Ingruente & facta tristi illa facultatis animalis (sic ad mentem vulgi, uti sæpius, sic & hic, loquimur) ecclipsi, intentio omnis dirigenda est ad causam & symptoma. Symptoma duplex urget hoc in affectu facultatum nempe anima-

lium principium & sensitivorum cessatio, ipsaque contractio violenta. Excitandus itaque est æger paroxysmo infestatus per stentorias inclamationes, vellicationes membrorum etiam obscœnorum, & frictiones inprimis cervicis, dorsi cum spiritibus apoplecticis seu pannis asperioribus, aut quæcunque arma huic rei apta occasio subministraverit. Conducunt & ligaturæ, clysteres cum salib. volatilibus parati: os deducatur vi vel manuum, vel instrumentorum, tum ut facilius respirare æger, & spuma ei effluere possit, tum ne lingua præmordeatur. Os autem apertum servari potest, vel visco quercino, vel radice pœoniæ, vel ungula alcis, vel sacculo medicamentis masticatoriis & epilepticis repleto; pollicem quoque cum reliquis digitis ad frangendum morbi violentiam extendere & manui ungulam alcis intrudere solenne est. Membra ipsa convulsa elevato nonnihil pectore & capite (ne terræ impingantur) servari debent. Contortas partes præ reliquis oleo calido fovere quidam præcipiunt, nos spirituosa aromatica his præferimus, imprimis *spiritum cochleariæ*, quo sæpissime hostem fugatum gloriari possumus. Ruta quoque digitis teratur indeturque naso, quo modo & applicandum polium montanum, aliaque salia volatilia naribus admoveantur, quæ inserviunt abbreviando paroxysmo; & credibilius erit, quod de sacra nobilis *rutæ* vi diximus, si audiamus *Sylvium* existimantem, quod ruta hortensis ac sylvestris sale volatili acri mordicante, adeoque convenienti spiritus acidi correctorio turgeat.

Infundantur aquæ epilepticæ ex. gr. hirundinum cum castoreo, picarum, lil. convall. Tinct. castorei, spiritus salis armoniaci volat. fuliginis, urinæ, C. C. convulsivus *Nob. Waldschmidii, Fautoris ac Collegæ suspiciendi*, Balsami Nervini *Excell. D. Sebastiani Scheferi*, Poliatri Francofurtensis celeberrimi, Collegæ itidem honoratissimi, aliaque generosa specifica inferius dicenda.

Sternutatio excitari potest per *Wedelianum euporiston*, vitriolum sc. album in aqua majoranæ vel lil. convall. majoranæ, addito castoreo & ambra, vel per pulverem sternutatorium lippis ac tonsoribus notum. Applicentur & naribus balsama cephalica, balsamum nempe majoranæ, succini, rutæ. In hunc censum veniunt spir. salis armoniaci & urinosus V. gr.

℞. *Spir. sal. armoniac.*
C. C. ana ℥ß. *M.*

Vel ℞. *ol castor. gutt. ij.*
Balsam. vitæ
rutæ
ol. succini ana q. v. M.

Hæc hactenus observanda sunt. Si verò malum per consensum ventriculi fiat, & præcedat nausea & alia laborantis ventriculi signa, vomitus more veterum electuario diasari, &c. vel melius hodiernorum more Tartaro emetico, aliis liquoribus mixto, à granis duobus ad quatuor excitetur, unde acido viscido in stomacho residente evacuato, confestim malum pellitur, quod & in infantibus bono cum successu expertus sum, ubi sc. lac in æruginosum virus quacunque de causa mutatum fuerat. Hæc agenda sunt, illa verò omittenda, in paroxysmo venæsectio scil. aliàs anima furibunda quâ datâ portâ rueret, nisi quis specie venæsectionis, juxta quorundam experimentum, partem ægri sauciare, & guttam unam & alteram sanguinis hominis proprii in aqua appropriata propinare velit, venas tamen frontales & raninas, si adsit plethora, commodè secari posse nullus dubitaverim. Si paroxysmus diutiùs perduret, vel parvis intervallis redeat, tempore induciarum clysteres acres & stimulantes fortioresque injici possunt, quos postea in aciem producemus. In mulieribus si sit hic affectus per consensum uteri, accendantur res graveolentes, pennæ videlicet pavonum, ac perdicum, corium, aliæque quisquiliæ, in quibus excogitandis quæ moliatur muliebris & anilis insania, vel Cato sine risu audire non possit, V. g. die Strumpffbändel &c. Propius verò ad rhombum accedit, asa fœtida, castoreum, nodulo inclusa & naribus admota. Viribus ad amussim v. æmulus est spiritus salis armoniaci volatilis; cum ab obstructione mensium vel lochiorum fit paroxysmus, exhibemus enim ex hystericis, & venesæctionem

nem in pede instituimus, dein ad fermentum epilepticum præcipitandum & eliminandum vino medicato ex purgantibus antiepilepticis & hystericis combinatis utendum extra paroxysmum suademus. In paroxysmo graveolentia offerimus, quæ spiritus animales efferos in quietem (ut prætor tumultuantes homines) cogunt, & hinc inde vagantes, ad quietem vocant. Si *Suaveolentia* internè vel externè naribus adhibentur, paroxysmus non tantum augetur, sed & acceleratur, perinde ut juxta versiculum, *blanda patrum segnes facit indulgentia natos*; sunt enim hæc molliora & facilè cedunt motui spirituum animalium. Hic conveniunt illa specifica, ut succinum, mater perlarum, & omnia ea quæ multum alcali in se continent, quæ acidum illud exoticum facilè absorbere possunt. In hoc casu convenit & elix. propriet. addita essentia castor. myrrhæ, circa phases Lunæ exhibendum, quia circa illud tempus sanguinis & seri corpuscula peregrina facilè effervescunt, in juvenculis inprimis circa novilunium, provectioribus circa plenilunium erumpunt menses, uti experientia sæpius comprobata constat. Ordo nos nunc vocat post explicatam indicationem curatoriam, ad secundam, nempe præservatoriam, ubi examussim notandum, quod quando causa mali in certa quadam hæret parte, præter alia conveniunt cucurbitulæ, ligaturæ, cauteria tum actualia tum potentialia, setacea, fonticuli, vesicatoria ac hirudines. Hisce nihil proficientibus, anne adhiberi possint apud Italos, præsertim Florentinos, recepta cauteria, sinistro occipiti vel infantis ex hæreditate morbum nacti, vel adultioris applicata? Ego valdè dubitaverim, deterreor quippe & crudelitate remedii & infelicissimo quandoque exitu, quem periclitari nihil aliud est, quam juxta illud *Horatii*, *ire per ignes suppositos cineri doloso.* Sed ut brevis sim, cauteria laudantur ab his, culpantur ab illis, atque de iis nihil certi pronuntiare, experientia destituti, audemus, præter illam inustionem herbæ illius Indicæ, Moxæ scil. in vertice capitis, qua inustione puerum XVI. annorum feliciter restituimus. Eadem judicamus de consuetudine illa qua Lybiæ populi pueris quadrimis verticem lana succida adurere solebant, ut eos ab epilepsiæ insultibus immunes redderent. Idem in Hetruriæ primaria urbe Florentia, etiamnum in usu esse constat, idque hac ratione defendere satagunt, quod ex duobus malis, omnium sapientum punctis, minimum sit eligendum, præstare autem, ut vel potius ultima tententur, ne miser ægrotus in crudelissimo hoc equuleo relinquatur. Quadrat huc illud veriverbium medicum, *quæ medicamenta non sanant, ignis sanat.*

Loco actualis cauterii, potentiale ex cantharidibus fermento acetoque in commissura coronali institutum eligi potest. Certissimum enim est, quod facta tali modo via, elasticis particulis pateat exitus. In pueris autem fiant vesiculę maximo cum commodo in cervice, quę acu pungantur, fluereque per mensem, & ultra permittantur.

Trepano quoque, absque periculo in eundem finem nonnulli utuntur; cranium enim aperiunt, de quo videas instar omnium *Severinum.* Arteriotomia quoque sæpius feliciter instituitur.

Perspectis Chirurgicis, pergamus ad remedia ex fonte *Pharmaceutico* haurienda. In prima acie stant alcalia volatilia, item terrea, acidum istud vitiosum absorbentia. His & geminum est, ad sistendos epilepticos insultus, *Sulphur antimonii*, sine vel cum Mercurio mixtum & sublimatum, melius verò illud, quod ex scoriis ultima vice certo modo præcipitatur; dosis pro re nata à grano uno, robustioribus paulò ad grana duo sese extendit, quod Euporiston epilepticos motus tam imminentes quam præsentes sistit, simulque mineram morbi, si quæ reperiatur in primis viis, auspicato vomitu exstirpat, atque etiam in parvulis infantibus, absque periculo etiam repetitis vicibus, illo remedio uti licet; quod & *præservatoriè*, addito semper Mercurio dulci, ante novilunium exhibitum & aliquoties reiteratum, extra paroxysmum ad fermentum malignum extirpandum convenit; blanda quoque diaphoresi sua calamitatem hanc sopit, quod experientiâ edo-

ctus approbat *Expertissimus & propitio famæ calculo ditissimus Etmullerus in suo Valetudinario infantili.*

In hunc censum & terrea retulimus, qualia sunt communia illa euporista, ex. gr. cranium humanum non sua morte mortui, sed violenter extincti hominis, corallia rubra, bezoar or. & occidentale, unicornu marinum, & illud fossile, in quo efformando natura mirè ludit; omnia enim hæc acidum nervos infestans absorbent, & ita malum vel tolerabilius reddunt, vel interdum planè tollunt. In hanc classem & referimus mineralia, inter quæ agmen ducit Cinabaris nativa Hungarica crystallino splendore fulgens, & hujus æmula antimoniata quorum usum maximè omnibus junioribus Practicis commendo. Formula esto sequens:

℞. *Cinnabar. nativ. select.* ℈ij.
Pulv. Bezoart. Senn. ℈j.
Bezoart. solar.
Mag. corn. alcis ana ℈ß.
M. f. pulvis pro pluribus vicibus.

Vel ℞. *Cinnabar. nat.* ʒß. *vel cinabar. antimoniat.* ℈j.
Sal volat. C. C.
sang. hum. ana ℈ß.
Laud. opiat. gr. 1. *M. pro aliquot vicibus.*

Vel Pulvis Cephalicus Epilepticus, qui *tribuitur Glorioso Romanorum Imperatori Rudolpho*, sequens:

℞. *Cinab. antimoniat.* ℥ß.
Unicornu ℥ij.
C. C.
Visci querc. ana ʒj.
Terr. sigillat.
Cran. human. præpar.
Margarit. præpar. ana gr. xv.
Lap. smaragd.
Cinnamom.
Croci ana ℈ß.

Misceantur invicem & fiat pulvis subtilissimus. Hujus pulveris vires contra gravem hunc nostrum affectum magnum merentur encomium, uti vel ex ejus basi, cinabari videlicet antimonii, constat, cujus virtutem pro confortandis nervis & compescendis spiritibus animalibus cephalicam antiepilepticam antidinicam laudat quoque *Crato*, trium Imperatorum Medicus, in Consiliis. Hac quoque basi ferè omnes pulveres cephalici & epileptici celeberrimorum Medicorum constant.

℞. *Specif. Cephal. Hartm. Quercet. Michaëlis vel Waldschmid* ʒj.
Mag. cran. human.
Fæcul. pæon. ana ʒj.
Theriac. cœl. Hanov. gr. v.
Elæo sacchar. succin. gr. vi *M. f. pulvis ad usum.*

Cephalicum illud famosum *Michaëlis* est sequens:

℞. *Cinnabar. nativ. Armen. per sublim.* 6. *vel ultra rectif. vel cinnabar. antimon. toties rectific.* ℥iij.
Fæcul. rad. pæon ℥jß.
Magister. epilept. ℥ß.
cordial. ℥ij.
Fol. auri numero j.
M. F. specificum cephalicum.

Magisterium Epilepticum.

℞. *Ungul. alcis.*
Cran. hum. violenta morte defuncti.
Corn. alcis.
C. C. ana ℥j.
Smaragd. or. ver. ℥ß.
Unicorn. ver. ʒij.

Pulverif. affunde menstruum ex sale & alumine præp. s. q. solve, & solutum præcipita spir. vitrioli, præcipitatum edulcora, & adde Magist. succini ʒj.

Magisterium cordiale.

℞ *Margar. or. præpar.* ℥ß.
Corall. rubr.
Lap. percar. ana ℥j.
Rasur. ebor.
C. C. ana ʒvj.

Pulverisat. cum dicto menstruo solve, & spir. vitrioli, præcipita, tandem edulcora. Ex

his

his duobus præparatur ſpecificum cephalicum.

Non caret ſua laude hoc in affectu *Theriaca cœleſtis Hanovienſis*, multis experimentis nobilitata Medicina, & ſuâ laude non defraudanda. *Pulvis Epilepticus Infantilis Ludovicianus* cum opio, ut & *Panacæa Vitrioli*. Commendamus quoque *Arcanum* illud *Antiepilepticum*, cujus mentionem facit, nuper magno medicinæ purioris damno extinctus, *Thomas Bartholinus* in Actis Hafnienſibus Vol. 5. pag. 73. quod expertum reperimus aliquoties.

℞. *Cran. human.*
Sem. pœon. ana gr. x.
Succin. alb. gr. vij.
Auri hæred. gr. ij.
Margarit. ppt.
Corall. ana gr. v.
Sambuc. cort. ex ſalice nat. gr. x.
Caſtor. gr. iij.
Pulv. Calendul. gr. ix. *M. f.*

Pulvis ſubtiliſſimus, in aqua lavendulæ exhibendus.

Vel ℞. *Sal. volat. ſuccin.*
cran. hum. ana ℈j.
Caſtor. ʒij.
Infund. in ſ. q. ſpir. vini, digerantur & circulentur.
S. Tinctura Epileptica. Doſis ad gutt. xx.

Vel ℞. *Spir. ſal. armoniac. cum calce viva & ſpir. vin. parat.* ℥iß.
affunde caſtoreo, & abſtrahe Tincturam, ut ante.

Vel in forma pulveris:
℞. *Cran. human. præp.* ʒj.
Cinnabar. antimon. ʒß.
Caſtor. gr. xv.
Sal. volat C. C.
ſuccin. ana ℈ß.
F. *Pulvis, pro re nata pro aliquot doſibus.*

Sic & hiſce poſſunt maritari *opiata*, quippe quæ efferos & inordinatos ſpiritus animales quaſi popyſmate demulcent, & eos hac vel in illa ſtatione ſua ligant, quæ alias Archéum noſtrum, ut loquar cum *Helmontio*, haud dubiè furibundum redderent. Quando accedunt ſimul tormina ventris, & tuſſis convulſiva, præſertim in infantibus, conjuncta diarrhœa, ut fieri amat, quam maximè conveniunt prædicta opiata. Ad curandam quoque Epilepſiam Hypochondriacorum primò purgandum eſt corpus ſequenti remedio purgante:

℞. *Mercurii dulcis gr.* xij.
Reſin. Gialapp. gr. vj.
Cran. human. ppt. philoſoph. ℈j.
Tinctur. ſuccin.
Caſtor. ana gr. v.
Conſ. flor. pœon. ʒij.
M. f. Bolus.

Vel ℞. *Reſin. Thurbith.*
Agarici ana gr. vj.
Flor. ſal. armon. martial. gr. v.
Sal volat. ſuccin. gr. ij.
Ol ſtill. majoran. gutt. ij.
M. f. Pilulæ.

Dein acidum excedens ad ſtatum naturalem reducendum eſt per vitriolum Martis, ſal noſtrum abſorbens, ſal eſſentiale Zwelferi Saccharo canthi mixtum. A prandio & cœna quoque utendum pulvere ex ſeminibus carminativis, cum aliqua portiuncula cranii humani raſi. Sed notandum eſt, ſi affectus hic ab alia parte & cauſa oriatur, non ſemper convenire ſpecifica antiepileptica, ſed parti laboranti appropriata. Hic imprimis non negligenda ſunt acidum abſorbentia, quæ jam ſupra memoravimus, non libet enim cramben bis coctam apponere.

In Epilepſia ſcorbutica omne fert punctum ſpir. ſalis armoniaci cum Elixire noſtro antiſcorbutico mixtus; Item ſequens pulvis:

℞. *Spin. viperar. ppt. gr.* xxv.
Cin. talpar. ad albed. calc. ʒß.
Cran. Microcoſm.
Lap. Bezoar ana gr. xxiiij.
Acchar. perlat. ʒij. *M. f.* Pulvis ſubtiliſſimus. Doſis eſt quantum cuſpide cultri capi poteſt, in ſequenti vehiculo.

℞. *Aq. beccabung. è ſucc.*
Mercurialis ana ℥iij.
M.

Vel ℞. *Diaſcord.* ℥ß.

Conf. charmæpyth. ℥ij.
Flor. tiliæ.
Rut. sylv. ana m. j.
Ras. corn. alcis ℥ß.
Decoct. rad. sarsæparill.
Succi beccabungæ ana lib. ij.
Pulv. spasmod. ʒvj.
Ex Vitreo organo distillentur & adde Tinct. cort. rad. pæon. ʒij.

Dosis hujus aquæ est cochleatim exhibenda, cujus vires sunt, ut serum acre si non per sudorem tamen per udorem discutiatur.

Vel. ℞. *Elix. antiscorbutic. m.* ʒj.
epilept. ʒjß. *M. detur ad vitrum.*

Detur ad guttas xx. in aqua appropriata. In hystericis motibus convulsivis semper addito Castoreo medicamenta reliqua exhibenda sunt.

Sequentem pulverem mille experimentis approbatum in solatium Epilepticorum revelatum volo, quem nominare placet *Draconem figentem.*

℞ *Nuc. mosch.* ℥jß.
Ciner. talp. ʒij.
Tal. lepor. numero iij.
Pulv. card. bened. ℈iij.
ungul. alcis.
succin. alb.
visc. querc. ana ℈ijß.
Margarit. præp. ʒj.
C. C. ust. ʒß.
Unicorn. ver. ℈j.
Cran. hum. ʒiij.
Sem. pæon. ʒiß.
Sacch. Canar. ℥ij. ʒij.
Fol. aur. q. v.
M. F. Pulvis subtilissimus. Dosis à ʒß. *ad* ℈iij. *& v.*

Sanguis humanus ritè collectus, addito an. alcohol. vini, fermentando reddit spiritum gratissimi odoris, qui linguam ferit & pungit; est antispasmodicum egregium; dosis à gutt. xv. ad xx. in vehiculo appropriato.

In genere nunc & alia recensenda sunt quæ spiritus animales in ordinem redigunt, nervosq; tamquam ductores confortant, & hunc motum convulsivum sæpissimè vel mitigant vel planè tollunt.

Ex. gr. pro Junioribus sunto seqq. formulæ.

℞. *Elixir. Cephal. Willis.*
Spir. sal. Armoniac.
Vitriol. Epilep. ana ʒß. *M.*

Dosis gr. xx. Tinctura corallioru͂ ex coralliis cum pauxillo nitri calcinati, n. d. & cum spiritu ani.. vel melius ejusdem oleo duntaxt parata, quæ posteriori modo parata in hoc affectu, quia caret menstruo acido, valde proficua erit. Tincturæ Lunæ alii mirum quantum tribuunt, ast certè meum calculum non ferent, cùm enim nihil præter Vitriolum in se contineat, ceu ex colore cœruleo apparet, facili marte inde colligi potest eam magnarum virium in hoc affectu e... non posse. Primum ens seu liquor tiliæ, è tilia vulnerata mense Februario collectus, ad ℥iij. ter in die assumptus mira quoque præstat. Pro magno arcano hoc in morbo revelo hepata ranarum decrescente Luna collecta & sole exsiccata, quæ pulverisata ad ʒj. aliquoties assumantur. Sequens quoque secretum adhuc intra penetralia Vestæ (ut Horatii verba mutuer) latuit, nobile remedium ab ignobili auctore nobis revelatum, & præsenti auxilio sæpius cognitum. *Lumbrici* nempe *terrestres* in vino Rhenano extincti & exsiccati, adque drachmam unam circa novilunium per tres menses exhibendi; quo modo duos juvenes xiv. annorum feliciter pristinæ restituimus sanitati; cui os humerosque simile est pulvis Talpæ calcinatæ vel cineres ad ʒj.

Sic in stercoribus pavonis, ciconiæ, leonis & hominis singularis latet vis antiepileptica, experientiâ multiplici teste, ut adeò ex iis stercoribus, tanquam Virgilius ex stercore Ennij, aurum & quod pretiosius est auro colligere liceat. Nonnulli enim norunt ex his debitâ fermentatione & volatilisatione elicere, ut moschum & ambram ferè oleat sicque in zibetham Paracelsi occidentalem abeat. Laudi quoque acerra litandum secundo & felici spiritui secundinæ

dinæ humanæ uxoris sobolem masculam enixæ, quod remedium vim suam exeruit, & sic æternitatem famæ sibi quæsivit in Rege Poloniæ, qui cum in hoc pistrino laboraret infelix, feliciter convaluit, pluris illud faciens quam sceptrum, quam coronam suam, teste Nobil. *Cnœfelio Archiatro.* Nonnemo Agyrtarum consortio adscribendus divinis laudibus extollit folia buxi, in pulverem redacta & in hoc morbo præscripta, cui idem accidit, quod apud Horatium de arte Poëtica, Scriptori Cyelico, qui *fortunam Priami cantabo & nobile bellum* clamitabat, cui rectè Poëta accinebat:

Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu,
Parturient montes, nascetur ridiculus mus.

Ex meliori luto verò Titan his præcordia finxit, qui in principio paroxysmi propinant liquorem salinum volatilem camphoræ acutum, opiique essentiâ maritatum; opium enim cum camphora combinatum, & sic vi unitâ fortius redditum, ferocientes spiritus animales compescit, & sedato paroxysmo blandum somnum cum secura salutaris sudoris eruptione inducit. Inter hæc salina volatilia, tanquam Luna inter ignes minores nobis fulget succinum vel ejus sal volatile, vel liquor vel oleum. Denique ut olim ob Dominorum asperitatem servi ad statuam Principis confugiebant, sic si in *cura* omnia hæc frustra tentata fuerint ad statuam hanc *Sancti* nempe *Anthonii*, h. e. ne œdypo opus sit, ad acidulas S. Anthonii vulgò *Döningsteinenses*, & *Schwalbacenses*, ut pote furorem Cosmetorgis sedare, sylvestriaque salia sæpius peccantia ejicere solitus, est confugiendum. Sanguis asini, & aliorum plurium animalium, felis nempe vel pulli nigri, &c. post aurem exsectus, & ad guttas aliquot exhibitus, pluribus auxilium attulit. Alii extollunt cranium gallinæ nigræ, alii ossa capitis porci exhibent.

Nec intacta relinquenda infusio liquorum salinorum volatilium opio maritatorum, in venas ægrotorum, aut & musteum inventum transfusio sanguinis hominis in venas hominum, quæ nunc, ut sic loquar juris gentium esse cœpit, cum antea vix in Anglicis oris esset cognita, ita tamen ut sortem novorum inventorum communem experiretur, ac velut Hercules in cunis semper osores & rosores haberet, quippe ob quorundam tela in publico vix apparere licuit, assimile scil. quod in nostris terris æger sanguinem hominis capite plexi recentem haurire, & hoc facto eo usque cursum suscipere adsolet, usque dum sudor erumpat. In obstructis mensibus prosunt omnia, quæ sanguini motum conciliant, ne tamen sint nimis subtilia ne potiùs caput levitate suâ petant quàm uterum, sed gravia, quæ sanguinis motum deorsum sequuntur, & tamen deobstruunt. Hisce generalibus *internis* sunt adjicienda coronidis loco & *generalia externa.* Primas ferunt Spiritus salis armoniaci naribus applicandus, Balsamum rutæ, succini, &c.

Optimum Enporiston est balsamum succini scrobiculo ventriculi, vel etiam umbilico illinendum; oleo succini & vertix capitis quidem inungi potest, sed cum hac cautela & parsimonia, ne de patienti fabula narretur, quæ evenit ei, qui de maximo capitis dolore sæpius conquerebatur, & cranii inspectionem ultimâ dispositione Medico mandabat, cujus dura & pia mater flavæ maculæ magnitudine Imperialis notata & substantia substrata cerebri quasi space lata deprehensa. Tutius ergò cucuphæ ex cephalicis aromaticisque adhiberi possunt. Umbilico etiam præter supradictum balsamum sequens applicetur linimentum:

℞. *Axung. castor.* ℥ij.
Sal. Saturni. ℥j.
ol. succini gr. iij. M.

Et è re erit spinam dorsalem fricare suaveolentibus oleis, aquis apoplecticis, spir. lil. convall. formicar. C. C. &c. & aliquando fel canis junioris ad guttas iv. vel v. exhibere, ut & cor talpæ exsiccatum.

Emplastra quoque varia ad auxilium vocari possunt, nempe Emplastrum de betonica, cephalicum, epilepticum, &c. suffimenta & oleosa seu sulphurea quæ balsamica sunt & suaveolentia possunt applicari; item pulsibus ad-

habeatur emplastrum ex cera & oleo hyperici paratum.

Amuleta ex frutice sambuci in salice inventi haud negligenda; sic & radix & semen pœoniæ, quæ semina pœoniæ aliquis pro secreto habuit liquore aliquo in fimo equino extracta&propinata, quibus miracula præstitit. Ungula alcis & id genus alia, jam in vulgi manibus versantur & veterum opinonem fuisse, jam diximus. Illud verò recentius est famæ, radix videlicet ostrutii vel Imperatoriæ de collo appensa. Lacerta adhuc viva collo pendula, miraculosè sistit motus epilepticos, quod propriâ nostrâ scribimus experientiâ, ut & hirundines discissi vertici capitis applicati. Denique remediorum agmen claudat notissima transplantatio in bestias, & quidem in caniculam, qua de memorabilia tradunt Collegii nostri *Asseclæ celeberrimi*, *in Ephemerid. German. Ann.* VI. & VII. *obs.* 11. Nobis hic terminalia sunto.

CAPUT X.

De *Affectibus Capitis.*

De

APOPLEXIA.

§. 1. Apoplexiæ, bona cum venia Lectoris, paucissimis tamen, Synonyma præmittam. Vocatur autem vel *Sideratio*, vel *morbus attonitus*, vel *resolutio* nervorum, vel *paralysis universalis*, Paracelso verò *Gutta*, Germanicè der Schlag / Tropff / Gottes Hand. Describitur verò illa, ex calculo communi, quod sit repentina actionum animalium omnium, sensus sc. & motus, cum facultatum principum læsione, abolitio ab influxu spirituum animalium prohibito dependens; quoniam ægri quasi fulmine icti prosternuntur, nullo rationis vestigio remanente, quamvis ut plurimum sensuum hebetudo præcedat, & non rarò debilitato cerebro ipsi stupidioris evadant judicii. Hic affectus nomen habet inditum à præcipuo symptomate, quod hoc in malo accidit. Attonitus enim vocatur, eò quod unà cum corpore etiam mens stupeat. Inde concludi potest, periculosissimum esse malum, à quo perpauci liberantur, aut etiam si supervivant, in paralyticos tamen frequenter transeunt. Apoplexiam cum epilepsia habere affinitatem maximam, & cum illa in multis convenire, nemo inficias ibit, tantùm in hoc differunt, quod sit illa magis lethalis, quam hæc. Idem quoque affinitatis vinculum est intra apoplexiam & suffocationem uterinam, catharrhum suffocativum lethargumque.

DIFFERENTIÆ.

Differt tamen illa ab his, quod in apoplexia motus sit planè abolitus vel partes immotæ persistent, quod tamen in reliquis non in tanto gradu deprehenditur, citius etiam desinit, & minus post se damnum relinquit. Apoplexia duplex statuitur, nempe pituitosa & sanguinea, quatenus oritur à pituita, vel à sanguine extravasato vel stagnante.

PARS AFFECTA.

§. 2. Pars affecta veteribus est cerebrum, Arx illa Palladis, in qua præter sensibiles & motrices, animæ functiones, etiam principes animæ facultates (sic ad mentem illorum loquimur) peraguntur, & Veteres specialius quidem in ipsius cerebri ventriculis, reteque mirabili impedimentum hoc esse potius, quam in cerebri substantia contendunt, eâ ratione ducti, quod subitaneus&inopinus fiat apoplexiæ exortus. *Modernorum* quidam partem affectam, nervos cum spiritibus animalibus esse existimant, alii *totum cerebrum.*

Helmontius asperrimus iste *scholarum Medicarum* censor, tractatu suo de *Sede animæ* 1. 10. 12. præcordia & sinistrum in corde ventriculum statuit: *Paracelsus* cerebrum, pulmones & meatus aëreos, pro subjecto hujus morbi agnoscit, à quo tamen aliquantum diversus est, sequax ejus Celebris *Quercetanus*, cor accusans. *Willisius corpus callosum* in cerebello apoplexiæ sedem esse putat, subjectumque esse spiritus animales, nempe corpus callosum incolentes. *Cartesiani* poros cerebri hic esse malè efformatos, & obstructos, vel à pituita vel à sanguine arterias

rias

rias nimium distendentibus vel comprimentibus, rationibus probant. Experientissimus *Wepferus* non ventriculos majores, sed medullosam cerebri & cerebelli substantiam accusat. Alii ipsam massam sanguineam, pro subjecto agnoscunt. Sed tædio esset singulorum opiniones, & rationum momenta, de hac quæstione examinare, indeque his omissis, *nos pro subjecto agnoscimus totum cerebrum, quoad substantiam suam porosam*, præsertim tamen in medulla cerebri oblongata, tanquam subjecto principali collocare affectum, nulli dubitamus, persuasi enim sumus *Microcosmetorem* ab externo hoste fugatum, in exilium se conferre statuisse, sed sibi viam interruptam & obstructam, collapsâ nempè medullâ oblongatâ invenisse, unde non potest non fieri, quin ab hoste planè interimatur, cum tota cohorte militum, de quo plenuis, cùm de causa, ex nostro calculo acturi sumus.

DIAGNOSIS.

§. 3. Ad signa eundum, quibus se hic morbus prodit. Capitis dolor subitò adveniens, ingenii stupiditas, vertigo, torpor, somnolentia, extremarum partium, totiusque corporis frigus, caligo oculorum, stridor dentium in somno, muci & salivæ abundantia, &c. apoplexiam sæpè præcedunt. Est tamen Apoplexia, sed validissima quæ subitò invadit, his prodromis non præmissis. Signa verò jam præsentis affectus, statim se manifestant, homines enim eâ correpti sensu ac motu privantur & quasi mortui jacent, stertunt & difficulter spirant. Subitus quoque fit in terram lapsus cum sæpissimo clamore, mox oritur tanta respirationis difficultas, ut sensum quasi effugiat, jacet ut suffocatus æger, pectore ita se habente, ac si vinculo ligatum attolli prohibeatur. Subitò animales actiones, vulgò ita dictæ, è medio tolluntur, fitque sensus ac motus, imò mentis subita privatio solâ respiratione, difficili tamen, remanente. Respiratio quidem superest, & non planè aboletur, quia nervi, per quos sæpè fluunt spiritus, sunt patentiores, ac proinde minus apti, ut obstruantur. Nervi autem respiratorii valdè patent, & vix ita obstruuntur, quin aliqui pori adhuc aperti maneant. Spuma quibusdam ex ore fluit, aliis vel humida in os injecta per nares rejiciuntur. Urina ut plurimum est crassa, modica, palearis, ac veluti æruginosa, hypostasin farinæ similem habens. Pulsus quandoque est inæqualis, intermittens, magnus & languidus, quamvis nonnunquam & celer. Dormientium instar eorum oculi occluduntur, reapse tamen non dormiunt, sed tamen torpidi ac stupidi jacent, ut trunci, quamvis apertis oculis adstantes intueri videantur, non vident tamen nec audiunt, nec sentiunt, quamvis usti aut puncti sunt, ita ut nec ullum cognitionis aut intellectus signum occurrat; membra ut resoluta languent, & ab astantibus elevata & erecta mox prout in cadavere concidunt. Ore hiante & cum stertore graviori, in affectu hoc respirant, & ut brevis sim, patiens mortuo est os humerosque similis, ex solo respirationis actu in vivis adhuc esse eum inquirendum, in quod ita fit, si aqua in patina pectori superimponatur. Unde Veteres motum pectoris, & per consequens vitam superstitem explorárunt; per quas tamen ambages hodie non itur, cùm alia compendia præstò sint; non enim solum lanâ molliter carptâ, aut speculô tersô, vel plumâ, sed & candelâ cereâ ardente, si hæc ori admoveantur, deprehendi halitus potest, siquidem vivat æger, contingit in ultimo casu, flammam nonnihil moveri, in altero speculum caligine obduci, & in primo lanam aut plumam difflari. Vita superstes præter hæc & aliquando pulsu dignoscitur, pulsus enim & respiratio, nec non ventriculi & intestinorum motus quodammodo permanent, quamvis imperfectè. Cum autem spiritus omninò intermittitur, aut cum eos spirare vix ac ne vix quidem percipi potest, illos magno morbo & gravi fortique apoplexiâ correptos dicimus; qui autem halitum ducunt lenius, etiamsi inæqualiter inordinateque id fiat, melioris tamen spei ægri sunt, quod ut plurimum in mitiori morbo, in quo & aliquando sensus adest, subinde etiam motus, sed vel planè ita stupidus, ut paralysis unius vel alterius partis, vel ut sensus formicationis, ut nostri loquuntur, plerumque relinquatur. Sæpè loquela deficit, & lingua quasi rigorem percipit,

quid

quia defectu ſpirituum animalium, ad eas partes non fluentium, non poteſt non fieri, quin motus & ſenſus ceſſent, de quo plenius alibi.

§. 4. Hactenus ſigna explicavimus, jam proximè cauſarum examini litabimus. Aliorum inprimis verò ſtatuta propinemus. *Schola Galenica* autumat, cauſam immediatam eſſe influxum ſpirituum animalium per nervos prohibitum, per humores aut vapores condenſatos, pituitam inprimis lentam, craſſam, frigidamque, ab ea enim contingere cerebri ventriculorum principii nervorum, arteriarum retisque mirabilis obſtructionem, quippe per hæc, ut dicunt, ex ordine naturæ ſpiritus ex corde in cerebri ventriculos influunt. Quod ſi itaque hæc ſupradicta vaſa impleta obſtructaque ſint, inde neceſſariò ſpiritus ipſi, ac facultates animales, etiam impediuntur, nè in ſenſuum motuumque organa diffundantur, unde & cauſam indigitant, cur ſenſu motuque privatur homo. Inter cauſas remotas referunt cruditates, crebrasque ebrietates, vigilias immenſas, aërem frigidum, victum nimis refrigerantem, nec excludunt *Venerem* nimiam, quæ omnia, ut dicunt, obſtructionem prædictorum meatuum & diſſipationem ſpirituum inferre valent. Sic & caſum capitisque ictum humorum fluxum promovere ad ipſum cerebrum, acriter contendunt, qui ſi principaliores cerebri ventriculos impleant, apoplexiam excitant. Concidunt ex eorum ſententia nonnulli apoplectiorum ex obſtructione levi, quæ fit ſubinde à vaporibus craſſis, aut ab humoribus paucis cerebri ventriculis impactis.

Nec poſſum nata hîc occaſione mihi temperare, quin reprehendam *Galenum*, Hippocratis diſcipulum infidelem, ſæpè in ſuam mentem verba magiſtri obtorto quaſi collo detorquentem & trahentem, interdum aperto bello aggredientem, quod elucet hoc in caſu, aliisque plurimis, ubi hanc motus impotentiam ad obſtructionem ventriculorum cerebri refert, quod potius Hippocrates ad ſtationem ſanguinis, in univerſis arteriis, vult referendum. *Per frigerationes enim* inquit, *ex ſtatione, & vertigines, & vocis interceptio, huic morbo* Comitia*les fiunt & ſemiſyderati*; & alibi, *dum autem ſanguis, non movetur, fieri non poteſt, ut non etiam corpus quieſcat ac torpeat*. Plura memorabimus, cum inferius de cauſa hujus affectus ex noſtris conſiliis tractaturi ſumus.

§. 6. Interim ordo nos ſollicitat, ut in Hermeticum campum expatiemur, in quo & magna nobis ſeſe offert opinionum varietas.

Paracelſici Pathologiſtæ mox à *Mercurio ſublimato cacochymiali* cauſam deducunt, mox à *reſoluto coagulato*, mox guttam ajunt ex diſciplina magiſtri generari, *ex veneno Martiali*, mox *ex defectu Synoviæ*, unde putant, quod hic affectus, nil ſit niſi ſeparatio & defectus *Synoviæ* in parte. Defectus enim *Synoviæ*, ut addunt, facit inſenſibilitatem & privationem motus; quando enim *Synovia* ſeparatur & deſerit membrum, ſic fabulantur, tunc oritur *gutta*. *Synoviam* verò variè & intricate explicant, ita ut quis ſine œdipo non intelligat, quid velit *Paracelſus*, dum ridiculè ratiocinatur, *Tractat. de gutta* cont. & l. 7. param. c. 1. §. 4. a gutta cerebrum una cum corde & pulmonibus, unam in maſſam inſtar ceræ, illæſis quidem partibus reliquis, æquè liquefieri, ac à fulmine gladius, illæſa ſolet vagina; quæ quoniam ita obſcura ſunt, & minus cohærentia, & quod pejus eſt, obſcurum per obſcurius explicant, proinde ne aquam perdamus non diutius in Ægypticis hiſce tenebris morabimur, ſed ad lucidiorem *Goſen* tranſibimus. Alii ex tribu Hermeticorum aliam crepant cauſam, quorum nonnulli ſunt, quibus ex meliori luto finxit præcordia Æſculapius, qui accuſant ſal & ſulphur narcotica, ſpiritus animales figentia; & quis hic omnes cauſas recenſeat? eo tamen omnes ferè collimant, *acidum* ſua coagulatione has excitare turbas.

§. 7. Aſperrimus iſte ſcholarum Medicarum cenſor *J. B. van Helmont*, miros hoſtes ſibi fingit, *Venenum* nempe *anodynum*, *& ens poteſtativum* nominans, iſtiuſque fiendi modum, *Tractat. de morb.* §. 9. explicans; eſt ergò ipſi in apoplexia virtus quædam tollens ſenſum ac motum. *Tachenius*, Helmontii ſequax, ex

coagu

coagulante acido aut Gas sylvestri, extrinsecus per aerem hausto, spiritus figente, sanguinisque motum ac fermentationem inhibente, causam remotam hujus affectus deducir.

§. 8. *Sylvius* causam proximam functionum animalium, sc. omnium, ablationem, à spirituum animalium vel defectu vel conturbatione dependere existimat, immobiles verò & torpidos reddi posse spiritus animales contendit, putans spiritus hos deficere, vel ob angustiam aut obstructionem nervorum quorumvis, vel ob compressionem, sive à pituita, sive acido ortam, vel ob eorum dissectionem; & spiritus quoque animales ex sanguinis culpa, non benè separari, indeque causam hujus morbi fluere ait, si scil. sanguis ineptus, coagulatus, vel narcotico spiritu repletus sit; transitum quoque spirituum prorsus intercludi posse, haud dubitat, ob arterias ruptas, à quacunque causa, vel si angustetur p. m. spinalis medulla, & id genus plura, quæ non placet hìc omnia verbotenus referre.

§. 9. Verùm nunc mechanicum conceptum exoptamus. Sicut enim nulla humanum intellectum in physica cognitione præsentia manet labes, quam quæ mentem in abstractionum barathrum præcipitat, sic nullum salutiferum magis eidem subsidium est, quàm quod res mechanicè ponit ob oculos, quod quoque annititur *Cartesius*, cujus suaviludia subtilis mentis velis contractis in apricum proferamus, longasque ejus ambages, si pote sit, mittamus, qui explicat omnia phœnomena hoc in affectu occurrentia, per pororum cerebri malam conformationem, supponit quoque inter generalia materiam quandam subtilem, quam & æthéream vocat, quæ omnia intervalla, & poros quoscumvis replet, sine qua vix phœnomena hujus affectus explicari posse contendit. Subtiliores enim partes sanguinis ex poris arteriarum intrant ventriculos cerebri, & spiritus animales constituunt, qui in ventriculis & aliis cerebri poris subsistere coguntur, usque dum in mente determinentur. *Cartesiani* ergò credunt hoc in morbo adesse nimiam pororum cerebri & plexus Choroidei apertionem & dilatationem, ob quam facilè oritur obstructio plenissima cerebri & principii nervorum ab affluente humore peregrino, quâ factâ denegatur spirituum animalium influxus, quo inhibito, membra omnia flaccida & mortuis similia redduntur, non aliter ac vela à vento haud extensa & inflata flaccida concidunt. Quod verò respiratio aliquo modo permaneat, hoc fieri dicunt propter majores ordinariò tubulos ad septum transversum pertingentes, unde spiritibus paucis adhuc restantibus facilior patet aditus ad cor præcipuum musculorum. Remotè accusant vel sanguinem, vel lympham crassam, quatenus hæc in magna copia extravasata in cerebro facilè poros ac superficiem, imprimis verò principium nervorum, obstruere possunt, à qua obstructione spirituum animalium influxus planè tollitur, & abolitio motus & census necessariò subsequi debet. Sic quoque à causa externa, vulnere, ictu, alapa inflicta, contusione, ob prædictas rationes, apoplexiam ortam dicunt.

§. 10. Nunc & nostra myrothecia explicemus. Stupendo in hoc affectu *Microcosmetorem* ab ingruente hoste planè è solio suo turbatum & à militibus suis derelictum, atque quò se vertere debeat nescium esse, contendimus. Quod si enim Rex noster militibus sit privatus non potest aliter esse, quam supremum habeat diem. Omnis enim commeatus intercipitur, quia omnes nervi ferè sunt obstructi, spiritusque tunc in illos non influunt. Contractis ergò velis examinemus hostem, quibus armis sanè atrocibus accedat, ut tam citò è medio tollat nostrum *Principem* in tam munita arce residentem. *Primò* incedit imprimis gladiatus, hastatus, aliisque ferreis cuspidibus & armis instructus, puta acido, cujus particulæ modo gladiolis, modò novaculis, modò lanceolis, modò acui, & spiculis assimilantur, & inopino fulminis more ingruit, ut statim exercitui commeatum corrumpat, hoc est acidum illud, ne Oedipo opus sit, spiritus ita necat, dum sanguinem sistit & coagulat, ex quo intercepto sanguinis motu ad cerebrum, & subsequente impedito spirituum animalium motu, petenda est origo hujus morbi. Et confirmat nos in ea

opinione, quod dum nonnullos apoplexiæ violentiâ ad cœlestia raptos aperuimus, in his sanguinem omni nò in vasis coagulatum, imò in ipsis præcordiis polypos, & inprimis in cerebro sanguinis concretiones & evasationes reperimus, unde plures, ne dicam omnes nostrûm, apoplexiâ defunctos sanguinem in vasis coagulatum, vel effusum in cerebro habere dicunt, quod & Celeberrimorum Anatamicorum *Wepferus* & *Fracassatus* confirmant, qui vasa pulmonum in ex impedito sanguinis motu & subsecuta per acidi acrimoniam evasatione, disrupta observant, quod & vidimus in Cive nostrate K. qui ob nimiam obesitatem, & pinguedinem partium, sanguinem haud accipere valentem, paralysi, dein apoplexiâ extinctus est. Quam ergò periculosissima secum afferat incommoda nimia corporis humani corpulentia & obesitas, hic vir nobis erit exemplum, qui semper respiratione difficli vexabatur. Hinc teste *Hippocrate*, haud ad longinquos perveniunt annos, ast brevioris ut plurimum sunt vitæ obesi. Certissimum enim est, qui naturâ valdè sunt crassi, celerius moriuntur, quam graciles, expositi quippè sæpius sunt, alia ut taceam mala plurima, paralysi, aut subitò suffocantur, vel apoplexiâ tandem extinguuntur, id quod vel bina, illa *à Timæo.l.6.c.2.* observata exempla, satis confirmant, atque hinc (ut ad rhombum redeamus.) V.S. in quacunque ætate quasi extremum nobis refugium & asylum est; quod & *Celsus Magnus* fatetur ajens, V.S. in apoplexia vel juvat vel necat. *Secundò*, hostis aliquando per inundationem Regem nostrum obruit necatque, videlicet per viscidum scil. vel crudiorem Chylum, non ritè sanguini assimilatum, vel per serum, vel pituitam hoc est serum coaglutum, si hæc restagnent. Talem apoplecticam vidit *Platerus*, cujus cerebri substantia lactis cremoris instar dissoluta erat, & per faciem defluxit. Atque ex hoc principio, apoplexia dividitur in *sanguineam & pituitosam*, quo bivio neglecto toto cœlo in terra aberrabit Medicus. Nihil quoque tertiò est, quo citius regem nostrum è solio suo dejiciat hostis, & interimat, qnam si ignita tela & machinas ignivomas spargat in cerebrum, sulphur nempe fœtidum narcoticumque, quod Chymicis *Gas sylvestre* audit, quod & extrinsecus per aërem hauritur, atque spiritus animales, ceu dictum, figit, & sanguinis motum ac fermentationem inhibet, & sic Regem commeatu suo privat, quo distitutus Rex cum militibus ex tempore internecioni datur. Possent hîc plurima in hujus nostræ opinionis stabilimentum tranferri, quæ jam brevitatis studio sicco pede transimus, hoc tamen monentes, quod ab ictu, compressione principii nervorum, à quacunque causa orta, abscissione tuborum magnorum, terrore aliisque causis similibus, apoplexia oriri possit.

PROGNOSIS.

§. 11. Hactenus affectus nostri causas enodavimus, restat nunc ut & in prognosticis signis explicandis tempus collocemus. Prognoseos enim beneficio Medicus se & artem à petulantis vulgi calumniis vindicare potest. Inprimis notandum quod senes, maximè huic obnoxii morbo sint, ut & illi qui frequenter gravi obruuntur sopore, cum capitis gravitate, languore insolito, oculisque turgentibus, quibus quoque frequentes tenebræ oculis offunduntur, & qui angustam habent cervicem.

Affectus autem ut & periculi magnitudinem commodissimè metiemur ex anhelitus magnitudine. In gravissima enim apoplexia obliteratur ipsa respiratio, adeò ut vix percipi queat, aut cum stertore, prout in moribundis observare licet. Respiratio enim inter omnes animales functiones maximè necessaria reputatur, vita equidem aufertur, ubi illa penitus ablata fuerit. Apoplexiæ ergò, præsertim fortissimæ, ne curam felicem temerario ausu jactet Medicus, nec etiam desperet statim, sed interim ægrum haud planè negligat, omniaque tentet, quæ hostem irruentem arcere, & jam in ipsa penetralia prolapsum repellere valent, ut ita Regi nostro & militibus suis, spiritibus nempe animalibus, liberum reddatur regnum. Mitior & minoris gradus apoplexia curari potest, tales enim & nos & plures alii curarunt. Præter hæc *aurea* nobis sunt hæc sequentia

tia venerandi nostri Senis effata, in hac tractatus parte: *Solvere apoplexiam vehementem impossibile quidem, levem verò non facile. Quibus cerebrum sideratum est, intra tres dies intereunt: si verò has superaverint, sani fiunt.* Et alibi: *Apoplexia repentè oborta solubilis, adveniente lenta febre, mortifera est.* In apoplexia forti, quæ animalitate omni collapsa continuò stertorem agit, nulla vitæ salus sperabis esse potest. Inter signa & hoc est, quod si in apoplecticis, à spiritus angustia sudor prorumpat, id mortem subesse ostendat; contra si iisdem febris vehementior, non lenta de qua ante, exoriatur, membrum exsolvat.

Sideratis si hæmorrhoides accidant, bonæ spei est; si verò frigiditates & torpores, malum. Juxta *Avicennam*, omnis fluxus sanguinis è naribus, etiam ab aure, in morbis capitis, est curativus & proficuus. Respirationem, cum vehementia, in forti simul apoplexia, cum inæquali & intermittente pulsu, præsentissimum periculum præsagire, docet *Hippocrates*, firmat experientia, dictitat ratio, quia in tali casu hostis intimius & profundius, in ipsa sc. penetralia & arcem regis, ingressus est, indeque difficilius ejici potest.

Apoplexia aliquando est recidiva, & per periodos hominem invadit, cujus causa hæc est, quod vasa semel aperta non facilè iterum occludantur, proinde causæ sunt, cur aliquando humor iterum extravasetur.

Respiratio stertorea & stentorea sæpius est lethalis, non semper tamen, quippe in cive nostrate, antehac per totum diem stertore & respiratione difficili laborante, contrarium deprehensum, qui affectus quamvis transierit in paralysin unius lateris, æger tamen restitutus fuit, ita tamen ut VI. menses post, uno in momento noctu, ab eadem apoplexia, ut fit, enecaretur. Quamvis perpauci ab hoc morbo liberantur, ii tamen qui periculum mortis effugiunt, in diuturnum plerumque morbum incidunt, paralysin nimirum unius vel alterus lateris, subinde etiam totius corporis. Sæpè memoriæ tantam jacturam faciunt, ut nec minimorum recordari valeant, & verè repuerascunt. Apoplexia sæpius per salivationem solvitur, ceu fœminam vidimus apoplecticam, quæ per annum & ultra singulis diebus, plus quam dimidiæ libræ humiditatis, more infantum dentientium emittebat, quæ cessante statim, diem obiit ipsa.

Dum hieme perfrigidi venti spirirant, densæque nebulæ cœlum obsident, hic morbus potissimum insultare homines solet, dissectis & disruptis arteriis carotidibus, aut cervicalibus, de qua causa exorta apoplexia incurabilis est. Eadem ratio est, si spinalis medulla abscissa fuerit; sternutamentis fortiter provocantibus adhibitis; si æger non sternutet, neque impressionem sentiat, vulgò pro mortali habetur signo.

CURA DIÆTETICA.

§. 12. Fuere hactenus signa prognostica. Nunc ad id quod ultimum est in discursu, sed primum in utilitate, vertimur, ad Curam, & primum quidem ad *Diæteticam*, quæ consistit *in* VI. *rebus non naturalibus*.

(1) *Aër* ergò sit calidus & purus: vitetur pluviosus, nebulosus, frigidus, &c.

(2.) *Cibus* sit calidus, paucus, concoctu facilis, & qui facilè distribuitur, ut sunt pulli, gallinæ, capi, & id genus alia, inprimis juscula carnium. Omnibus cibis indenda sunt aromatica, ut thymus, rosmarinus, majorana, salvia, hyssopus, grana paradysi, macis, &c.

Potus sit secundum Veteres aqua mulsa, vel melius juxta Modernos, vinum Mosellanum vel Neccarinum, & in nostris oris vinum Michelbacense, quibus radix Chinę est injecta, & acidulis dilutum, vel aliud decoctum ex Cephalicis. Abstineat verò æger, à vino puro & forti, imprimis à spiritu vini, aliisque opiatis sulphure narcotico præditis; nam qui talis vini floribus nimiopere asperguntur, ex aciditatis grato gustu apoplexiæ pœnas luunt.

(3.) Exercitii loco *frictiones* fiant validiores partium extremarum, cucurbitulæ humeris affigantur, urticationes instituantur; ægri vel commodo pensili lecto gestentur quoque, aut curriculo vehantur.

(4.) *Somnus & vigiliæ*, mediocritatis leges haud transiliant.

(5.) *Alvus* interea lubrica laxaque servetur, ut hostis Regi nostro bellum gerens evertatur.

(6.) *Æger*, ratione animi affectuum, se ut virum præstet, à gravioribus, ira nempe, mœrore vel metu, terrore, aliisque, liber sit, indeque ad hunc morbum proclives omnem ictum capitis, vel cespitationem etiam leviorem caveant summoperè.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 13. Perspectâ superficietenus *Curâ Diæteticâ*, nunc pergamus ad *Pharmaceuticam*, & quidem ad mentem veterum Galenicorum, qui culpant vel humores, vel vapores nimios, quos ergo evacuare annituntur sequentibus *vacuantibus*; ut sunt Electuarium Indum *majus*, Trochisci de agarico, pilulæ fœtidæ, Cochiæ, de fumo terræ Arabicæ, de Lapide Lazuli, Hiera picra, Logadii. Vomitoria quoque in morbi progressu magis, quàm in principio præpostere suadent, & quasi equum per caudam frenant, clysteribus utuntur quacunque occasione acribus. Si paulatim ad se redeat æger & loqui incipiat, viresque recolligat, prædictis utuntur purgantibus, à mitioribus tamen puta clysteribus auspicantes.

Præparantia autem medicamenta vix præscribunt, eâ ratione ducti, quia morbus hic magnus non dat inducias, versus tamen declinationem illa propinant. Venæsectionem instituunt in corpore plethorico, ita ut non una vice, sed sensim educant sanguinem, repetendo hanc, si prima vice non satis eductum fuerit. *Avertentia* ipsorum sunt *clysteres* jam dicti, ex betonica, salvia, hyssopo, majorana, ruta, centaur. min. pulegio, foliis lauri, sem. fœnic. anisi, colocynth. hier. picr. polypodio, senna, addito sale, oleo rutaceo, laurino, &c. parati. *Suppositoria* ex melle, cum & sine speciebus hieræ picræ in censum hunc quoque referunt, perinde sicut & frictiones duras cum linteo asperiori institutas, concussiones validas circa collum, ubi arteriarum venarumque congeries est, pilorum *Vellicationes*, tum barbæ, tum pubis, cucurbitulas lumbis, scapulis, venis jugularibus inferioribusque partibus applicatas, & cum scarificatione, *Sanguisugas* dictis locis, nec non hæmorrhoidibus affixas: *Errhina* & gargarismata varia, quorum formulas videre licet apud multos Practicos, tædet enim nota recensere. *Sternutatoria* ex Castoreo, pipere, pyrethro, euphorbio, (quod potentissimè potissimum sternutatationem movere dicitur, nec non per nares cerebrum purgat) hùc quoque pertinent; Item *apophlegmatismus* ex iisdem conciliatus, *sinapismus* ex sinapi, ficubus decoctis in aqua ad formam emplastri. Hæc fuere *Avertentia*, nunc & *Excitantia* recensebimus.

Excitantia vim cerebri, uti aiunt, sopitam, sunt odoramenta ex galbano, castoreo, opopanace, unguenta ex dictis parata, sartago candens capiti remotius applicata. Prius autem capilli abradantur, humores enim crassos pituitososque facili modo sic attenuari autumant, perinde scil. (fabulas enim fabulis illustrare quid vetat) ut sol alas ceratas Dædali liquefecerit. *Sinapi* comminutum, saleque permixtum, & in aqua vitæ maceratum, ori injiciunt, naribusque illinunt.

Agmen claudunt *Corroborantia*, quæ ipsis sunt tanquam specifica; ut sunt Aurea Alexandrina, Anacardina, Mithridaticum, Diamuscum dulce, Diacorum, Diambra, acorus conditus, conserva betonicæ, majoranæ, acori, salviæ, &c.

Aquam vitæ, in qua prædictorum nonnulla macerata fuerint, & N. M. & Castoreum (quod magnarum esse virium in hoc affectu ajunt), item radix acori, salviæ, non contemnendi usus esse contendunt. Irrigatio, lotioque capitis rasi, per oleum aut aquam, in qua decocta fuerint flores stœchados, folia origani, lauri, rorismarini, salviæ, chamomillæ, melilot. pulegii, saturej. N. M. & ruta, &c. conveniunt.

Emplastrum vesicatorium rubificans ex oleo euphorbii, castoreo, sinapi & sagapeno, concinnatum commendant, ut & unguentum, cum oleo castorei, aqua vitæ, & ol. lil. irino, nardino,

dino, rutæ, spicæ, N. M. maximi pendunt; Balneum quod tantum convenire post tres septimanas ajunt, & tunc temporis illud suadent.

§. 14. Sequitur hos Paracelsus duplicem propinans *curam internam & externam*. Internam fieri ait per *corroborationem*, ex essentia confortativorum mineralium, h. e. ex summis & maximis confortativis, quæ nempe nebulas & & nubes è cœlo Microcosmi dispellunt, solemque reducunt, qui spiritus & elementa omnia illustrat, puriora clarioraque reddit. In hunc scopum, magnifacit margaritas, lapides, aurum, gemmas, corallium, smaragdum, hyacinthum, &c. Omnibus verò præfert *Mercurium solis* contra *Guttam*, ejusque species. Externam autem curam perfici statuit balsamis, quæ recreando, & quod gutta abstulit reparando, vim suam exerunt.

§. 15. Sed missa illa faciamus, & ad *Helmontii* castra tanquam exploratores accedamus. Hic verò omnibus aliis præfert vomitoria, præsertim siens ipsius potestativum, in stomacho præsens, animam quatiat; Vomitus ergò, inquit, ex vitriolo albo, sub ejus initia excitatus solvit recentem apoplexiam. Dein omnem faciunt pagināam salia volatilia aromatum stomachicorum & cephalicorum, ut cinnamomi, lavendulæ, majoranæ, &c.

§. 16. *Willisii* Methodus therapeutica est vel *curatoria* vel *præservatoria*. In paroxysmo ergò aliàs robustus æger extra lectum detinendus est, imbecillis verò lecto committendus, capite nonnihil erecto, dein statim sanguis mittatur, postmodum injiciatur clyster acris, in quo dissolvantur species hieræ diacolocynth. ac infusio croci metallorum. Vesicatorium amplum nuchæ, aliaque cruribus & cataplasmata attrahentia pedibus apponantur. Tempora & nares oleis aut balsamis apoplecticis & aromaticis illinantur, ac fiant omnium membrorum frictiones dolorificæ. Omnia quoque quæ spiritus animales sopitos excitare possunt, adhibeantur intus, ut sunt omnia salia volatilia, ut sal C. C. succini, sanguinis humani; spir. C. C. fuliginis, & similia cum julapio cephalico subinde propinentur. Posthæc vomitorium ex sale vitrioli aut infusione croci metallorum exhibeatur ægro. Vomitione peractâ ad confortantia author prælaudatus confugit, ut sunt elixir vitæ Quercetani, spiritus lavendulæ, theriaca, camphora, tinctura succini, corralliorum cum aqua apoplectica in dosi convenienti exhibita. Cucurbitulas homoplatis & cervici applicandas, atque spiritum salis armoniaci, aut suffitum ex galbano in aceto acerrimo cocto, naribus admovendum; nec negligenda esse, ajens, errhina, apophlegmatismos, catharsinque ex pilulis Rhodii, &c. Hisce invito Æsculapio adhibitis, ad ferrum candens capitis vertici è raso dissito applicandum confugit. Frons & sinciput foveantur aceto bezoartico, hirudines temporibus & post aures ad sugendum applicentur.

Præservatoria methodus ipsi authori est sequens. Vere & autumno, singulis solstitiis catharsis & phlebotomia instituenda est, medicamenta verò pro re nata alterantia cephalica interponenda suadet, quæ inter recenset spiritum salis armoniaci succinatum, aut coralliatum, aut castoreo, aut cranio humano impregnatum, aut Elixir pœoniæ & tincturam succini in aquis vel lavendulæ, vel rorismarini, vel cerasorum nigrorum propinata. Sic quoque haustum decocti Thée vel Coffée, tempore matutino assumendum jubet, & frequens ipsius consilium est, exhibere ejusmodi potus. Non placet hic omnia exscribere, cùm duntaxat præcipua habeamus, quibus & nos feliciter usi sumus.

Sylvius, ratione Vomitoriorum ab reliquis dissentiens, nec vomitoria exhiberi vult, inquiens, cum absque concurrente diaphragmatis, abdominis præsertim musculorum motu animali, in apoplexia obolito, Vomitus cieri nequeat, nec proinde præter inanem vomendi conatum & fortè incommodum inde consecuturum, à vomitoriis aliquid exspectari queat; excepto solo casu, si morbus à narcosi, aut vini nimia ingurgitatione ortum habeat, in quo vomitorium admittit. Ad sanguinem verò alio trahendum optimè venæsectionem institui putat, vel in pede, vel in brachio, & quidem ad

quantitatem ſatis notabilem. Si verò ſanguis in cerebro hæreat, & jam eò effuſus ſit, blandè ad palatum & nares alliciendum eſſe per apophlegmatizantia monet. Spiritus verò animales oppreſſos ſpirituoſis refocillandos autumat, ſi præſertim apoplexia, à pituitoſo humore ortum ſuum habeat. In quo caſu & adhiberi vult errhina, ſternutatoria, quæ optimè parari dicit ex majorana, ruta, florib. lil. convall. nigella, cyclamine, cucumere agreſti, gentiana, nicotiana, cubebis, ſinapi, &c.

Purgantia acria hoc in morbo, qualia ſunt euphorbium & ſcammonium, cum maxima cautela commendat author, magnifaciens ſetacea, cucurbitulas ſcarificatas, veſicatoria pone aures, venæſectionem inſtitutam, additâ hâc ratione, ne ignis in corde ſuffocetur, unde aliàs mors apoplecticorum neceſſariò ſequitur; in ſenibus verò loco hujus venæſectionis ſcarificationes cruentas, inſtitui poſſe, author contendit.

Nauci facit prælaudatus Celeberrimus *Sylvius* pilorum vellicationes, digitorum comprehenſiones, corporis concuſſiones, frictiones, ligaturasque. Omnia è contra aromatica convenire dicit. Sed tædet aliorum ſtatuminibus diutius inhærere, ad clariora ergò conceptus mechanicè expreſſos, accedamus.

§. 17. Ad *Carteſianos* ſcil. *Pathologiſtas*, qui ſuffulti principiis ſuis Mechanicis omni ope annituntur, ut peccans obſtructio tubulorum & totius cerebri tollatur, & materia vitioſa è tubulis excutiatur; in hunc finem vænesectionem in apoplexia ſanguinea liberaliorem, in pituitoſa verò parciorem inſtituunt. Frictiones cum pannis calidis aliisque ſpirituoſis inſtituendas ſuadent; his enim ſpiritus animales excitari, & ſic quoque materiam in tubulis hærentem facilius è tubulis excuti poſſe, haud dubitant. Naribus graveolentia, oculis luminoſa, ori meteoriſantia (ſalia volatilia) offerenda infundendaque volunt. Clyſteres lenientes ab initio, dein paulò poſt acriores injiciendos eſſe, rationibus deducunt.

Emeticum vel fortius Catharticum circa principium morbi non planè negligunt, ſalivationem cum Mercurio inſtitutam contemnentes, ex hac ratione, quia periculum eſt, ne materia peccans copioſius in cerebrum deferatur.

Quod ſi his excitetur æger, ſuccurrendum ipſi erit porrò obſtruentibus & confortantibus, *ſpecifico ſc. cephalico*, ſuccinatis, urinoſis, non neglectis externis ſpirituoſis, quæ multum materiæ cœleſtis capiti inferunt.

§. 18. Sic ex aliorum Conſiliis ſacra hujus morbi vis frangenda. Nunc & noſtrum conſilium dilucularià experientiâ comprobatum propinemus & proponamus. Hoſtis ergò quicunque & ubicunque ſe vallaverit, expugnandus eſt vomitorio; vomitoria enim experientia teſte, quicquid reclamet *Sylvius*, divinam afferunt opem. In hunc finem ſe commendant, Tartarus emeticus, oxyſaccharum emeticum à *D. Ludovici* correctum, aquæ *Rulandi*, vitriolum album, &c.

Vel ℞. *Syr. emet.* ʒvj.
Aq. cinamom. ℥j.
M. pro una vice.

Quibus hoſtis ſæpius optimè debellari poteſt, quia juxta vetus proverbium, *Durus nodus, durum requirit cuneum*, modò vires reſpiciantur. Ut enim alibi, ſic & hîc omnia ad decempedam virium dimetienda ſunt; aliàs enim juxta illud tritum, errorem tuum medicum terra operiet, annotante hoc nobiſcum, *Platero* lib. 1. p. m. 39. quæ & non aliter exhibenda ſuadet *Hoferus in Herc. Med.*

Et ſi jam haſtatus hoſtis maſſam ſanguineam, ad Regem noſtrum cum militibus ſuis trucidandum, invaſerit, ille ejicidendus eſt per V. S. quam in omni apoplexia, & in omni ætate, & in ſumma quidem ſenectute, admittimus; timidis loco hujus hirudines vel cucurbitulas ſcarificatas concedimus.

Poſſunt & clyſteres adhiberi acriores. Ex. gr.

℞. *Herb. rutæ.*
roriſmarin.
origan.
fol. aſari ana m. j.
flor. ſtoechad. Arab.
centaur. min.

lil. convall. ana p. j.
rad. aristoloch. rot. ℥j.
imperator.
pyrethr. ana ℥ß.
sem. cartham. in petia ligat. ʒij.
Coq. in aq. comm.
in colatur. lib j. *dissolv.*
elect. hier. picr. c. agar. ℥j.
fell. tauri ʒj.
essent. salviæ.
rorismarin. ana ℈ij.
mell. anthosat. ℥j.
M. F. *Clyster.*

In hunc finem & suppositoria parari possunt. Ex. gr.

℞. *Fell. tauri inspiss.*
succ. rutæ ℈j.
centaur. min. ℈ß.
sal. rutæ ℈j.
cum s. q. mell. anthosat. f. l. a. suppositorium.

Postmodum ad hostem debellandum, & omnipsius arma hebetescenda, conducunt spirituosa, ut sunt omnes aquæ apoplecticæ, spirituosæ & odoriferæ; salia quoque volatilia, tam vegetabilium, quam animalium & mineralium. E numero vegetabilium sunt herbæ cephalicæ, & varia aromata, eorumque spiritus volatiles. Ex animalium censu depromi possunt volatilia, C. C. cran. & os human. sanguis human. cerv. spiritus formicarum volatilis, & sal. Ex mineralium classe proficua sunt sal volatile succini, liq. C. C. succinatus, Tinctura auri *Clauderi Nobil. nostri Collegæ.* Commendamus maximoperè salinos volatiles spiritus, spiritum fuliginis scil. si enim fuliginis virtus melius dignosceretur, à Garamantis & Indis tanti non coëmeremus medicamenta. In juniorum gratiam unam & alteram formulam communicaturi sumus.

℞. *Spec. contra apoplex.* ʒj.
sal. volat. succini. gr. vj.
Ambra gryss. gr. v.

M. F. Pulvis pro tribus dosibus, cum aqua apoplectica vel sequenti exhibendus.

℞. *Aq. lil. convall.*
menth. ana ℥jß.
spir. ceras. nigr. ℥ß.
liq. C. C. succinat. ʒiij.
ol. destill. succin. gutt. iiij.
syrup. de spin. cervin. ℥j.
M. *Dari potest cochleatim.*

Vel ℞. *Sal. C. C.*
succin. ana ʒj.
Magist. succin. ʒß.
ol. still. anthos. gr. vj.
lavendul. gr. v.
succini gr. x.
sacchar. alb. ℥iij.
M. *Hujus pulveris nostri apoplectici calidè* ʒ ß. *sum potest, & quidem bis in die.*

Et hîc alcalia fixa quoque longè præstant volatilibus, cùm & acido imbibendo & ejus cuspidibus obtundendis conveniant. Specificum quoque illud ad apoplexias, ex seminibus sinapi, erucæ ac nasturtii, volatili sale scatentibus, paratum, magnifacimus. Et spiritus lilior. convall. cerasor. nigr. sale volatili C. C. & camphoræ tantillo per iteratas cohobationes imprægnati, salutare hîc erunt remedium. Commendamus quoque experientiâ confirmati *salia volatilia oleosa*, ex. gr. illud magnum vectigal Sylvianum, *sal* nempe *volatile oleosum.*

Spiritus Apoplecticus Moebii magnarum est virium.

℞. *Flor. lil. convall. lib.* vj.
cinamom. lib. j.
zedoar. lib. ß.
croci ℥j.
macis.
caryophyll. ana ℥ß.

Diger. in vino Hispan. q. s. per mensem, dein destill. per vesicam, hinc

℞. *Rad. valerian.*
vincetox.
pæon. ana ℥ij.
Fol. meliss.
botryos
rorismarin. ana m. iij.
Flor. tiliæ m. vj.

laven-

lavendul.
spicæ,
salviæ,
thymi ana m. j.

Macerentur in spiritu superiori per mensem in vase benè clauso, destill. per vesicam, add. vin. Hispan. q. s. tandem rectific. in balneo supra ambr. mosch. & camphor.

Inter manualia, quæ Tyroni praxeos Medicæ in promptu esse debent hæc sequentia sunt:

℞. *Aq. apoplect.*
cephal. nostr. ana ℥jß.
hirund. c. castor. ℥ß.
sal. volat. oleos. ʒß.
spir. lilior. convall. ℈j.
syrup. de spin. cerv. ʒvj.
M. D. ad vitrum. Assumatur cochleatim.

Vel ℞. *Aq. epilept. Lang.* ℥j.]
ceras. nigr.
fl. tiliæ. ana ℥ij.
spir. lilior. convall. ʒj.
syrup. fl. tunic. ℥ß.
M. D.

Vel ℞. *Aq. meliss. c. vin.*
cerasor. nigr.
lavendul.
lil. convall. ana ℥j.
apoplect. ʒvj.
Spir. lil. convall.
cerasor.
serpill. ana ʒj.
Syr. primul. ver. vel
fl. tunic. ℥ß.
M.

Vel ℞. *Spir. epilept. ex ungul. alc.* ʒß.
sal. volat. cran. human.
succin. ana gr. v.
tinctur. castor. ℈ß.
essent. succin. gutt. vj.
aq. roris marin. ℥iij.
syr. stoechad. ʒij.
M. pro duabus vicibus.

Hæc mixtura tum ad præservationem; tum ad curationem in paroxysmo & extra illum prodesse potest.

Vel ℞. *Spir. vin. diaphor. Helmont.* ʒß.
Aq. apoplectic. ℥j.
M. pro duabus vicibus.

Vel ℞. *Spir. sang. human.*
apoplect. Myns.
Aq. magnanimitat. ana ʒj.
M. Dosis guttæ xv.

Præmissis universalibus valdè quoque laudatur essent. lignorum, quæ ad ʒj. bis in die dari debet, item infusum ligni sassafras Mynsichti.

Si quoque spiritum cerasorum super vitriolum cohobes, Achilléum contra hunc morbum erit medicamen. Palmarium & in hoc morbo est remedium cinabaris antimonii & mineralis, quod si hæc ultima medicamina febriculam excitent, ne timeas, cùm certam salutem id promittat, quod fit, si eorum usu sudor calidus & moderatus erumpat; hoc enim casu gratulari ægro de sanitate adepta, tibi de palmario gaudere poteris.

Si hostis inundationibus serosis Regem nostrum suffocare tentaverit, tunc & catharsis necessaria est, ad serum divertendum. In hunc finem spectant vesicatoria nucchæ & carpis manuum applicata. Sternutatoria quoque adhibentur sequentia, naribus attrahenda:

℞. *Sal vitrioli* ʒj.
aq. majoran ℥j.
spir. lil. convall. ʒj.
M. detur ad vitrum.

Sic & indatur vitro angustiori mistura sequens:

℞. *Spir. vin. camphorat.*
sal. armeniac. volat. an ʒij.
C. C.
fuliginis ana ʒj.
Tinctur. castor. ʒß. *M.*

Vel naribus indatur sequens:

℞. *Ol. irid.*
nicotian. ana ʒj.
still. majoran. gutt. vj. *M.*

Vel ℞. *Pulv. flor. lil. convall.* ʒjß.
cum s. q. ol. nicotian. & mosch.
expr. F. Linimentum.

Vel

Vel ℞. *Succ. betæ,*
anagallid.
majoran. ana ℥ß. M.
Vel illinantur etiam nares, tempora & vertex capitis generosis, spirituosis & odoriferis balsamis, Ex. gr.
℞. *Balsam. apoplect.*
rosar.
lign. rhod. ana ʒß.
M. Detur ad pyxidem.
Vel ℞. *Balf. majoran.*
rutæ,
succini ana ʒß.
apoplectic. Croll. ℈j. M.
Grana mastiches, rad. irid. Florent. seu N. M. masticentur.

Loquelam apoplectico postliminiò restitutam vidimus spiritu castorei & serpilli, Condu- & sequens:
℞. *Extract. theriacal.*
salv. ana ℈j.
spir. lil. convall.
cerasor. nigr. ana ℈ß.
M. *Illinatur lingua.*
Vel ℞. *Theriac.* ʒj.
confect. anacard. ℈ij.
essent. salv. ℈j.
M. pro lingua.

Si narcoticorum opiatorum scil. præpostero usu productus sit noster affectus, vomitorium exhibeatur, dein singulis medicamentis castoreum admisceas, & potius *spirituosa sulphurea* quàm salina eligas; cùm *spirituosa* impressas jam à narcoticis spiritibus noxas curent, sicuti acida ab eorum impressione præservant.

Durante paroxysmo, à quacunque causa orto, injiciantur clysteres acriores ex Elect. hieræ picræ, oleo rutæ, addito alumine plumoso atque sale gemmæ; melioris penetrationis gratiâ possunt quoque addi essent. salviæ, rorismarin. lilior. convall.

Cum acetó quoque & sale plantæ pedum fricentur, & si pertinacia mali omnium horum nobilium medicaminum vim eludat, & stertor fatalis ingravescat, in extremo hoc gradu extremum remedium adhibendum juxta versiculum, suademus:

Si non morbosos sanant medicamina, ferrum
Arripe, sin frustra, pharmaca ignis erit.
Hæc tria ni possint ægris adferre salutem,
Amphitryonidis robur inane cadet.

Cauteria puto actualia, quæ potenter operantur, inter quæ omnibus aliis palmam eripit *Moxa*, quæ vertici ritè applicata præsentaneum est sæpius remedium, ut & *infusio liquorum salinorum volatilium* in venas ægrotorum, eo enim citius concretus & stagnans resolvitur, quod & summoperè commendat *Ettmullerus*, Amicus noster colendissimus, & *Claudius de la Courvée.*

Spina illinenda est variis spirituosis, aliisque linimentis aromaticis. Esto in Tyronum gratiam sequens linimentum pro dorso, cervice, aliisque corporis partibus.

℞. *Ol. laurin.* ℥jß.
succin. ʒij.
C. C. ʒj.
lavendul. ʒß.
Axung. castor. ℈j.
M. F. Linimentum.

Quod si pinguia quis abhorret, sequens proderit:
℞. *Spir. convulsiv. n. d.* ℥j.
formicar. ʒj.
C. C.
Tinctur. castor. ana ʒß. *M.*
Vel ℞. *Aq. meliss. c. vin.*
lil. convall. c. vin.
apoplect. c. ana ℥jß.
spir. lil. convall. ʒj.
acet. rutac. q. s. M. D.
Vel ℞. *Spir. convulsiv. nostr.* ℥j.
Essent. ad membra ʒj.
Aq. salv.
betonic.
hyperic. ana ℥ß. M. D.
Vel ℞. *Spir. cerasor. nigr.*
aq. apoplectic. ana ℥j.
ol. succin. ʒß.
M. pro spina dorsi inungenda.

Præservandi gratiâ conducet spir. cerasor. nigr.

nigr. vitriol. in auro calcinat. affuf. & aliquoties cohobiis abstract. ℥ iij. cochleatim assumend.

Jure corallam hic annectimus, quòd capite gestet æger capitium pelle lupinâ fultum, quo novimus plures Principes ad præservationem usos fuisse, vano ne successu, an felici, nos latet. Nec negligendæ sunt cucuphæ ex aromaticis paratæ, Ex.gr.

℞. *Fol. rorismarin.*
puleg.
meliss. ana p. iij.
succin. ʒ*iij.*
gran. juniper. ʒ*ijß.*
flor. chamomill. Rom. p. iij.
lavendul.
meliss.
primul. ver.
stoechad. Arab. ana p. ij.
Ras. lign. rhod. ʒ*iij.*
benzoe.
storac. calamit. ana ʒ*j.*
mosch. gr. iij. M.

CAPUT XI.

De Morbis Capitis.

De

PARALYSI.

§. 1. Non est de nihilo quod Paralysin *Apoplexiæ* subnectamus, quia hæc illam, redeuntibus sc. sensibus ac motu, ut plurimum sequitur; & si concedis, Etymon, & Synonyma pronuntiem, *Paralysis* dicitur à παρὰ & λύεσθαι hoc est *solvi*. At verò Synonyma sunt, nervorum resolutio, *Paracelso* Contractura, *Platero* particularis apoplexia.

DESCRIPTIO.

Hic autem affectus vulgò *describitur*, quod sit sensus & motus privatio sive abolitio, vel in toto corpore, quod rarius est, vel in quibusdam membris, à partium nervosarum relaxatione, spirituumque animalium, ob unius & alterius trunci spinalis medullæ obstructionem, influxu denegato, dependens. Spinalis enim medulla (quod ad explicationem descriptionis pertinet,) in duos distribuitur ramos. Quod si igitur materia morbifica sese insinuet in spinalem medullam, ita ut utrumque ramum obstruat, tunc oriri totalem omnes credunt, sin alter tantum ramus obvalletur, tunc vel in dextro vel in sinistro latere oboritur paralysis. Eam verò & in maxilla, lingua, oculis, pedibus, manibus, brachiis, digitis, labro, palpebris, sphinctere ani, vesica, collo fieri posse, haud dubitamus, confirmati *Relat Ephem. Germ. Ann.* III. *obs.* 324. cum cotidie videamus, partes has vel illas sensu motuque destitui, atque nemo inficias ibit, accidere posse, quod pars aliqua sensu privetur, illæso motu, & vice versâ, sensu integro manente, solo motu vitiato. Subinde quoque contingit, nec sensum nec motum in partibus aufferri omninò, sed duntaxat illas hebescere, & torpore stuporeque corripi. Inde hanc partem paralysi imperfectiore laborare pronuntiamus, ita tamen ut ea sit aliquando prænuncia veræ paralyseos. Quare duplex statuitur paralysis, spuria sc. & vera. Vera dicitur, cum pars aliqua nec movetur nec sentit, spuria verò cum vel tantum movetur & non sentit, vel cum tantum sentit & non movetur, & hoc fit ob majorem vel minorem spirituum animalium influxum in nervos, eorumque tubulos vel poros.

Motus manet & sensus stupet in ista specie, quæ nobis dicitur somnus membrorum, ubi motus manet, sed sensus quodammodo est imminutus, & interdum depravatus, nam sentiuntur quasi puncturæ acuum; hoc autem oritur, quia ab incommodo situ membri nervi comprimuntur & arteriæ, ita ut humores non moveantur in tubulos partium, qui ideò inanes manent. Quare cum membrum in situ suo variatur & movetur, statim spiritus per nervos & tubulos inanes influunt, qui cum sint acriores, undique obvolitando & fibrillas nervorum pungendo, sensum illum punctionis quasi ab acubus exhibent, sed hoc brevi restituitur, quia statim humores in tubulos influunt, & eos replent.

plent. Ex tradita hactenus definitione apparet, quomodo & quibus limitibus hic affectus ab aliis vicinis dispescatur.

DIFFERENTIÆ.

§. 2. Differt Paralysis juxta Practicos ab Apoplexia & stupore *gradibus*, inde quibusdam particularis dicitur apoplexia. *Apoplexia* enim est, quæ totum affligit corpus. & sæpissimè interimit; *Paralysis* verò, quæ partem quandam occupat. *Stuporem* autem dicimus, quando adest sensus formicationis, & abolitio non tam motus, quam sensus, vel diminutio eorundem, & hic sæpè prænuncius est paralyseos. Ad perfectam verò paralysin, & sensus & motus abolitionem, pro forma & norma requiri, apud plerosque conclamatum est. Hanc ob causam differt impotentia motus à paralysi vera, ut latius & strictius, dum nempe species hæc ab influxu spirituum denegato, illa verò à variis causis oriri queat, verb. gr. luxatione, fractura, &c. Sequentia, sed ex vulgi opinione, annectemus. Ratione subjecti alia vulgò dicitur universalis, in qua vel totum corpus, excepto capite, occupatur, tum enim principium spinalis medullæ affici putatur, si verò alterutrum latus medullæ spinalis obstruatur, tunc Hemiplegia dicitur.

Rara quidem est avis, nigroque simillima cygno, paralysis universalis, quam tamen Limburgi in fœmina quadam, ante annos VI. observare licuit. Paraplegia verò dicitur, si in utriusque lateris membris læsio fit. Dicitur & *Paralysis* vel *antiqua* & *confirmata* quæ posterior vix admittit curationem; vel *recens* & *nondum confirmata*, quæ etsi non facile curationem admittat, tamen sæpius adhibitis idoneis remediis, restauratur sanitas. Differentias ratione causarum, hìc tædet recensere, quas curiosus Lector, ex deductione causarum facili marte expiscari poterit.

PARS AFFECTA.

§. 3. Ad mentem Veterum in universali hac paralysi, principium spinalis medullæ, omnium sc. nervorum primaria origo, graviffimè afficitur, in quo & recentiores parum dissentiunt. Cum autem, ad motum animalem plura sanè organa requiri constet, quodnam ex hisce, pro parte principali habendum veniat, meritò disquiritur. Pro nervis omnes nervos intendunt. Cum enim accidit, unius vel alterius lateris paralysis, tum ex ea hujus vel illius spinalis medullæ partis nervi (quæ separantur à sinistris, membranulâ quadam) læsi sunt. Sicque prout fit obstructio nervorum, in dextra aut sinistra, aut utrisque, ita & istius lateris læsio, necessariò subsequitur. *Willisius* Anglorum illud decus, pro parte affecta *corpora striata*, & simul *medullam oblongatam nervosque* agnoscit. Corpora enim hæc, juxta ipsum, functiones ad motum & sensum spectantes, exequuntur; aliquando enim aliqua determinata corporis pars, sensu motuve caret, quia ad mentem authoris nervus resolvitur, à quo aliàs sensum motumve recipit pars resoluta, unde maxima cum diligentia incumbendum, ut cognoscamus nervorum omnium distributionem, & à qua spinalis medullæ parte nervos suos partes singulæ habeant, de quibus omnibus exactè & acutè differit prælaudatus *Willisius*. *Sylvius* pro subjecto accusat, vel musculos, vel animales spiritus.

Cartesius, suo inventionis acumine *illustris*, canaliculos spirituum animalium, pro subjecto habet, dicit enim P. P. *Artic.* 7. tandem notum est, omnes hos motus musculorum, ut & omnes sensus, pendere à nervis qui sunt instar tenuium filamentorum, aut instar parvorum tuborum, qui ex cerebro oriuntur, & continent, ut & ipsum cerebrum, certum quendam aërem aut ventum subtilissimum, qui spirituum animalium nomine exprimuntur. Sed quomodo hi nervi & spiritus animales inserviant motibus & sensibus, *altero articulo* additur, quod nempe *sit calor continuus*, cordi nostro insitus, qui species est ignis, & est omnis motus nostrorum membrorum author. Hìc occasio esset ad mentem Authoris ingeniosissimi, addere plura de motu & sensu, quomodo gubernante anima musculi ab influentibus spiritibus inflati contrahantur, & annexum musculum secum rapiant, sed instituti nostri ratio id hic quidem non permit-

tit, & videri potest de his prælaudatus author, *lib. de pass. animæ.*

Nos pro principali subjecto agnoscimus *medullam oblongatam* & *spinalem nervosque* & tubos illos omnes, Rectores sc. spirituum animalium, alia enim vasa non liquent in corpore humano, quæ primariò vivificos hosce deportent hospites, præter tertium illud vasorum genus, nervos puta. Igitur proximam hujus affectus sedem, in ipsis videlicet nervis tanquam primaria clade affectis, quærimus; *medullam* verò *spinalem*, cum omnibus anatomicis, distribuimus in duos ramos, dextrum & sinistrum; læso dextro dextri lateris resolutio fit. Pro subjecto verò adæquato accusamus *musculos*, undique fibris motricibus suffultos, motu & sensu orbatos, non tam propriâ culpâ solâ quam vitio insertorum nervorum, cladem ejusmodi passorum.

SIGNA.

§. 4. Affectus hic signorum plurium recensione non opus habet. Imminentem produnt, difficultas sensus & motus, ob denegatum spirituum animalium influxum, stupor crebrior, cum sensu formicarum in membris, vertigo, caligo oculorum, quandoque auditus gravitas præcedit, ut plurimum verò apoplexiam, prout umbra corpus, sequitur paralysis, sæpissimè quoque inadvertentibus hoc malum ingruit.

Signa verò pathognomonica fere sunt manifesta, cum nemo possit ignorare, eam partem paralysi laborare, quæ sensu & motu privata est. Sed præterea pars cùm malè quoque nutriatur, ob defectum sanguinis fit gracilis, calorem coloremque naturalem amittit, & fit ad tactum frigidior & flaccidior. In paralysi fit subita alicujus partis resolutio, ut æger nec brachium, nec pedem illius partis, movere valeat. Non rarò tamen & tumor in paralyticis observatur, & contractio digitorum, ubi sc. adhuc sensus aliqualis remanet. Pars resoluta sua gravitate relabitur, si attollatur, & facilè refrigescit. Hinc musculis resolutis, allatum sanguinem agitare nesciis, sanguis restagnat, lucéque destitutus, spirituascere desinit, vappescitque. Urina ut plurimum est alba & tenuis, si latus alterum corripiatur paralysi, id sæpè frigidum est, altero ardescente, oculus quoque os & labium lateris affecti contrahuntur & contorquentur. Si maxilla aliave aliqua faciei pars resolvatur, in adversam sanam partem contorquetur. In hoc malo aliquando, ut ante diximus, sensus integro motu perit, aliàs motus aboletur sensu superstite, frequenter utrisque, dum sc. consummatum est malum, tunc pulsus languidus, tardus, parvus, quandoque nullus; imprimis in scorbutica paralysi particulæ illæ sylvestres, acidæ, &c. sanguinis circulationem inhibere, & frigiditate sua sanguinem congelare, adque motum ineptum facere possunt. Si sphincter ani & vesicæ janitor resolutus fuerit, tunc alvus & urina injussa prodeunt. Reliquæ particulares paralyses linguæ, labiorum, palpebrarum, oculorum, colli, manifestantur per actionem læsam, quibus recensendis, jam hîc non diutius immorabimur.

CAUSÆ.

§. 5. Animus impræsentiarum est, causas hujus affectus ex præcipuorum authorum urna propinare. In prima acie stat vetustas, quæ hunc affectum ab intemperie frigida & humida deducit, scil. à pituita seu excremento aqueo seroso, quod crassius per longiorem moram est redditum, nervosque obstruit. Quandoque ab apostemate aliove humore nervum aut medullam spinalem obstrui, vel potius comprimi dicunt, aut frequentissimè illam quoque fieri ab humoribus aquosis tenuibus, à cerebro derivatis, quæ in nervorum substantiam porositatesque se facilè insinuant; unde nervi nimium molles facti, resolvuntur & relaxantur & tantum humoris imbibunt, ut obstruant nervorum principium, ita ut impediatur transitus animali facultati, quæ à cerebro, tanquam primo principio, originem habet. Æquè frequenter hunc affectum excitari putant, à vaporibus crassis in nervos illatis & impactis, atque obstructionem efficientibus, & sæpè quidem tantam, quod spiritibus animalibus transitus denegetur, unde nervi flaccidiores fiunt, & quasi concidunt, quod & pluribus rationibus probare annituntur, quas jam recensere supersedebimus,

cum

cum Galenicorum Practicorum libri his pleni sint.

§. 6. *Paracelsus* eandem ferè apoplexiæ & paralyseos causam & generationem agnoscit, sæpè enim has confundit, aut subjecto duntaxat differentes facit, & ut hariolari possumus, accusat *Mercuriales Vapores*, in nervorum principia, ipsosque nervos delatos, & nescio quam guttam per corpus descendere narrat. Quod vapores sint in causa, id probat per aurifabrorum, & eorum, qui specula conficiunt, membrorum debilitates, tremores, & sæpè resolutiones, sic & per alia exempla eorum, qui capite, à narcoticis vini vaporibus repleto in paralysin aliquot dierum incidunt. Alii ex ipsius grege, accusant *Tartarum* in massa sanguinea latentem.

§. 7. *Helmontius* ille Medicorum Homerus *Tr. de Lithiasi c. 9. p. 60. §. 82. & 92.* statuit *Paralysin* esse partium sensitivarum contracturam, à terrore solo, sic ille loquitur, causatam, qui id proprietatis habet, ut poros confestim claudat, præsertim si subitaneus fuerit, id circò ait, quod mulieres, quæ ut plurimum timidæ sunt, per terrorem frequenter in paralysin incidant, absque apoplexia. *Pituitam* ergò *decidentem*, pro causa habet, & hinc terrorem, qui venenum apoplecticum commovet, sicque contracturam partium sensitivarum inducit. Alibi idem ait, hunc affectum fieri, si alieno spiritu & devio, partes irrorentur *l. spir. vit.* §. 9. Sed quoniam hæc obscura sunt, non allubescit, illa ad nostram mentem detorquere.

§. 8. *Willisius* celeberrimus iste Pathologista, pro causa conjuncta hujus affectus culpat meatuum obstructionem, & spirituum animalium impotentiam, quatenus illi vel narcosi affecti, vel copiis minores se non vegetè satis explicant, unde in paralysi universali, quæ apoplexiæ aut lethargo, aliisque morbis facilè succedit, ob materiæ morbificæ metastasin, spiritus animales à solito effluxu sive irradiatione in nervosum genus præpediuntur, & sic necessariò membra collabi debent. Non tantum autem, juxta nostrum authorem, nervorum spirituum animalium portitorum obstructiones hoc in affectu peccant, sed & corporis striati, & interdum *medullæ oblongatæ* & spinalis obstructiones, quæ si resolvantur, & spiritus animales easdem haud satis irradiant, inflant, suoque vigore actuant, non potest non fieri, quin partes flaccescant, & paralysis sequatur.

Mediatas causas esse νοτερὰς, haud tantum oppilativas, sed interdum narcoticas, spirituum extinctorias statuit; particulas enim alias extraneas, & quasi vitriolicas, intra sensus & motus organa admissas, poros constipare, & spiritus animales dejicere, imò à motu supprimere, & quasi uredinem in arboribus inducere contendit. Hunc affectum raro à mera pituita aut colluvie serosa excitari, per id probat, quod rarò ii, qui cerebri sunt humidi & hydrocephalici, in paralysin incidant.

§. 9. *Franciscus de le Boe Sylvius*, desideratissimum illud Lugdunensium sidus, morbum hunc oriri suspicatur, vel ob defectuum spirituum animalium in musculis, vel ob varium sc. nervorum angustiam, vel ob spirituum animalium immobilitatem, per narcosin & stuporem inductam. Inter causas remotiores recenset humiditatem aqueam, quæ molles & flaccidas reddere potest muscusculorum fibras, additque omnia illa, quæ nervos obstruere, sive angustare possunt, apta nata esse ad hunc affectum excitandum, inter quæ pituitam, secundum spinalis medullæ radicem defluentem, & paraplegiam aut hemiplegiam excitantem refert. Vulnera aliaque nervos dissecantia, & narcotica quæcunque, spiritus animales torpidos & immobiles reddentia, suum symbolum afferre contendit.

§. 10. *Cartesius*, fax illa Gallorum, spirituum animalium vel defectum, vel impotentiam, paralyseos causam immediatam agnoscit, & pro more per mechanicum conceptum illustrat, atque non aliter esse comparatum cum spiritibus animalibus, musculos inflantibus, ac cum vento vela inflante, quo cessante, vel aflaccescunt & concedunt. Spiritibus ergo denegatis, vel non in sufficienti copia influentibus, non potest aliter fieri, quin nervorum & musculorum fiat flacciditas & relaxatio, qua sensus & motus ferè perit.

Sic & patroni ſucci nervoſi, paralyſin non aliunde putant oriri, quam à ſucci nervoſi recrementis craſſioribus, inconſpicua nervorum permeacula obſtruentibus. Sed qui hinc ſuccum nervoſum ſtatuunt, noſtro calculo, caduco nituntur fundamine, de quo alibi ex profeſſo.

§. 11. Supereſt, quia jam aliorum prata ſat biberunt, ut nunc & noſtra irrigemus. *Cauſam* ergò *immediatam* Paralyſeos ſtatuimus *Microcoſmetoris, noſtri Regis*, privationem magnæ partis militum ſuorum, unde regendi poteſtas aliquomodo diminuta eſt, quando præſertim ipſis militibus hunc vel illum locum exſpatiandi libertas dempta eſt, tunc enim, cum & viâ præcluſâ hoſtis Regem noſtrum planè interimere nequeat, ceu in Apoplexia facit, tentat & nocet, quantum poteſt, atque cum arcem vincere nequit, præſtructum propugnaculum occupat. Materia ergò quæcunque peccans ad cerebri latifundia ſe committens, illæſo tamen ſolio regio, ſe verſus ſpinalem medullam, in duos ramos diviſam, convertit; cujus obſtructionis cauſa eſt, ut ſic Regi imperium & ſceptrum denegetur, ad ſuas vias milites ſuos, ad excubias agendas, emittendi. Optimè enim hunc denegatum ſpirituum animalium influxum in canales ſuos, mechanicè quaſi, ſeu evidenti illuſtrare licet experimento; ſpiritus enim hi ſunt interni motores, & ſunt maximè ſubtiles, adeò ut non immeritò eos juxta illud *Horatii* appellites *Divinæ particulas auræ*; ſunt enim *mixti viventis* ſubtiliſſimæ particulæ ſalinæ & ſulphureæ, ſub debita ac non interrupta contiguitate ac quantitate, potentiâ motivâ & operativâ, ſecundum corporis, quod incolunt, proprietates & organiſationem à DEO inſtructæ; ipſe enim DEUS T. O. M. eſt primum movens. Ut enim (verba ſunt *Helmontii*) ſpiritus motivi vitale lumen per nervos diſpenſatum diradians, deferunt imperium voluntatis, ſive motum ad muſculos, organum executivum motus illius, quem anima ſibi arbitraliter propoſuit; intercepto enim lumine irradiativo, cum ſpiritibus miſſo, quin paralyſis fiat, nullum eſt dubium, & confirmat id *Bartholinus in Anat. Reform. c. de nervis, p.* 454 Et quemadmodum à nubecula ſol, & manu oppoſita candelæ lumen nobis adimitur, ita orbatæ lumine ſpirituum animalium partes, & ſenſu & motu priventur; nervi enim duntaxat ſunt poroſi, per quos nihil, præter hanc lucem, & ſubtiliſſimas partes permeare poteſt; ut per aquam vel aërem ſolis radii tranſeunt, ita in aqua lutum, & limus obſtare poteſt, quo minus eorum ſplendor per ea ſincerus procedat, ut elegantiſſimè tradit cum Neotericis *Pergamenus l.* 1. *de ſympt. c.* 5. Lumen enim hoc eſſe aliquid ſubtile, mobile, volatile, & activum, non dubitamus, undequoque nomine Spiritus venit. Eſſe tamen illos ſubtiliter materiales, inde deprehendimus, quod conſtent particulis ſalinis & oleoſis, ſeu ſulphureis, indeque ſubtiliſſimis & maximè activis, tunc & ipſæ particulæ, tum in corporibus, quibus continentur, tum ex iis arte eductæ, & cum aëris vel proprii corporis ſimul phlegmate unitæ, vocantur *Spiritus*. Et clarius hoc apparet, ſi quis conſideret,

——— halantum germina florum,
Hortenſes pictura thoros paſtura venuſtit
Deliciis oculos, & odorum flumine nares.

Odores enim hi ex plantarum floribus exhalantes, activas harum eſſe partes, quis negaverit? cum & extra ſuum corpus, quod ante inhabitabant, tantam oſtendant ſubtilitatem activitatemque, quanta major ullius rei vix concipi poteſt.

Sunt enim iidem nil aliud, quam particulæ ſubtiliſſimæ, ſalino-volatiles, oleoſæ, ex oleo plantarum ſeminali fermentatione reſoluto effluentes, & certa ratione commotæ, nares noſtras eo modo afficientes, quem nos odorem vocare ſolemus; oleo namque hoc dempto, nullam amplius flores ſpirant fragrantiam. Sunt autem olea nihil aliud, quam ſalia volatilia, cum pinguedine ſulphurea ac ſeminali in orbem concentrata. Extra omnem ergò, ut ad rem redeamus, dubitationis aleam ponimus, *Regem* noſtrum, quia hoſtis extraneus circa ſpinalem medullam, unius vel alterius lateris, ſeſe vallavit, imperium non amplius exercere poſſe cum militibus ſuis in iſtis locis; partes autem hiſce militibus defraudatæ neceſſariò ab hoſte in ruinam ver-

vertuntur, & cum Regis imperio careant, non aliter ac dies sine lumine, vel aër sine commotione sese habent; omnia enim laxantur, flaccescunt, & in sui internecionem præcipitantur. Est autem flacciditas illa ab obstructione nervorum, quia in obstructis nervis spiritus non liberè in illos influunt, ut illos satis distendant, proindeque tubulis subsidentibus nervos flaccidos reddi, necesse est. Examinemus nunc paucis *hostem*, suis armis instructum, causas sc. mediatas proximiores; ille verò hic incedit & obstruendo & inundando, atque sic impellendo transitum militibus, h.e. spiritibus animalibus, & hoc efficit vel eos *torpidos* & *immobiles* reddendo, h. e. nervos, nerveasque atque musculorum fibrillas molles & flaccidas efficiendo vel eas planè obstruendo; obstructionem verò & inundationem illam efficit, vel per sanguinem vitiosum, vel per diluens serum. Hæc enim prout vel quantitate, vel qualitate, vel motu peccant, paralysin excitare queunt, & inprimis sanguis evasatus & poris cerebri vel nervorum incumbens hujus morbi mater est, prout quotidie observamus in iis, qui à casu, ubi ferè semper sanguis evasatus reperitur, paralytici facti sunt, de quibus videre licet, *observ.* 66. *Ephemerid. Germ. Ann.* III. Sæpissimè quoque serosâ colluvie cerebrum inundat hostis, porosque spinalis medullæ obsidet, inprimis si coaguletur serum, quod etiam *lymphæ* nomine cluit, idque facili marte coagulatur ab acido, quæ coagulata lympha aliis dicitur *pituita*, & est effoetum illud viscidum in corpore humano, quæ proprietates nervorum obstruere potis est. Nullos verò hîc excludimus humores acidos, coagulantes, Mercuriales inprimis *austeros & acerbos*; & si mechanicum de his ultimis expostulas conceptum, per *austeros humores* putamus particulas obtusangulas, per *acerbos* verò magis rectangulas, has stridenti & acutiori, illas hebetiori serræ adsimilantes. Si hostis talibus figuratis armis incedat instructus, facilè spiritibus animalibus via præcludi potest, nec excludimus Tartareas, aliasque sulphureas scorias ac impuritates, vel in spinam dorsi, nervorumque principia effusas, coecos illos per quos spiritibus animalibus patet transitus, meatus obstruentes. Apud nostros enim in confesso est, si serum intra spinalem medullam vel vertebras subsideat, mole hâc suâ comprimi nervos exclusionemque spirituum animalium, indeque abolitionem sensus & motus necessariò suboriri. Ex quo videre est, quod frigus [quia coagulat serum) remotè suum symbolum addat. Sic duos, qui diutius puteum exhausturi in frigido morabantur, inferiorum partium omnium correptos fuisse paralysi observavit *Nob. Cummius in Ephem. Germ. Ann.* I. *obs.* 84. A frigore enim augeri & coagulari lympham, extra omnem dubitationem est, inde facilè & paralyticos fieri posse non dubitamus. Talem historiam apud *Galenum* legimus, ubi quidam in brachiorum paralysin incidit, qui madido pallio amictus diutius incessit, alius lapidi frigido corpore nudus insidens crurum paralysin expertus est. Præsertim quoque serum mole grave, qualitate verò peregrinum redditum, in subtiles thoros sese insinuare, ibique stagnando lentescere & sic obstructionem inducere posse, nemo negaverit, & comprimendo nervos fieri tunc affectum posse probant luxationes menbrorum, ubi à denegato spirituum animalium influxu partes simul atrophiâ laborant, cujus generis paralysin observavit *Experientiss. Wedelius Collega noster colendissimus in Ann.* II. *Ephem. Germ. observ.* 230. à gibbere inductam; & cum nervus discissus est, necessariò sequitur paralysis ejusdem partis, in qua spiritus animales nervos dirigere debent, præcluditur enim spiritibus his via & transitus. Sic præciso brachii nervo, qui ab illo actuabatur, digitus rigebit, gemello modo ut sæpius ex male administrata V. S. ex incuria Chirurgi totius brachii & manus immobilitatem & stuporem observavimus, quod & confirmant *Ephemerides Germ.* A vermibus quoque brachiorum & pedum paralysin productam fuisse, testantur prælaudatæ *Ephemerides in Ann.* II. *obs* 63. Sic à scorbutico miasmate, abundante sc. seroso humore, & nimium in sanguine scatentibus acidis, acerbis, ponticis, salinis, tartareisque scoridis, ad principium nervorum sive ad ipsos canaliculos delatis,

tis, hunc affectum excitari, nemo nisi peregrinus in Medicina hospes ignorat. Nihil enim magis perniciosum est, ad pessundandos nostros spiritus animales, & partes flaccidas reddendas, ac *narcotica*, lucidos illos, vegetos & agillimos motus rectores pessundantia.

A colica & sæpius oboritur hic affectus per metastasin sc. materiæ morbificæ ad nervos. Quâ colicam Autores tum ab intemperie biliosa deducunt, quod an cum veritate dicatur, equidem dubito; nam bilem sine pituita sibi adjuncta intestinis nocere posse mihi non videtur, quia suo fluore & acrimonia intestina tantum blandè vellicat, & potius poros nervorum deobstruit quàm occludit, sed si pituita adsit, tum intestinis magis & tenacius adhærendo, & se in eorum poros insinuando majus malum dabit, ob moram ibi contractam, ita ut tum dolor colicus oriri posset, qui vix ac ne vix injectionibus mollientibus tolli poterit. Nec est quod multum dubitemus de via istiusmodi materiæ paralysin parientis, & nervorum has vel illas ex artubus spectantium origines obstruentis; lippis enim & tonsoribus notum est, causam hujus mali latitare circa mesenterii partes membranosas, cum medulla spinali commercium habentes, inde ergò facilè nervos ex spinali medulla prodeuntes obstruere potest. Nam à nervis illis, qui à plexu abdominis maximè in mesenterium juxta atque in intestina disseminantur, quippe cum lumbaribus per mutuam quasi inosculationem ubique ferè commercium exercent; id enim observamus, quod sæpius materia scorbutica in his locis hospitans, aliquando nervos occupat majores, & hujus vel alterius, vel utriusque lateris paralysin excitet. Omni ergò in paralysi præcipuè nervorum origines observandæ sunt, unde maxima cum diligentia anatomicis incumbendum, ut cognoscamus nervorum omnium distributionem, & à qua spinalis medullæ parte nervos suos singulæ partes habeant, ne contingat illud, quod apud *Galenum* quibusdam accidisse legere possumus, quod manui paralyticæ ipsi applicaverint topica nervina, quæ spinæ congruebant; quicunque enim nervus sensum vel motum mediantibus spiritibus animalibus parti largitur, illam sensus vel motus ablatione affici necessum est.

Atque ita breviter nostram hariolationem, sine verborum tumore, scrupulosis dubiis liberare sategimus, monentes tamen in incredibili verum, & in verosimili falsum nonnunquam latitare, & præstat hæc ex certis indiciis & argumentis supponere, quam ad anchoram occultarum qualitatum confugere, uti plurimi Medici & Philosophi temeritate, inescati qui culpâ judicii transferunt ad incertitudinis & difficultatis querelam, si labantur, inde mallemus dubiam interdum spargere suspicionem, qua incerta facilius dissipentur, quam temerario assensu malé sanam alterius opinionem adorare; nam dubitat *Carneades*, deliberat *Pyrrho*, *Simonides* comperendinat. Sed nunc ad aliam nos aream vocat Prognosis.

Prognosis.

§. 12. Prognosin hic non temerariò, sed ad mentem Venerandi nostri Senis in *Prorrh. S. 3. l. 5.* magna cum providentia instituens Medicus, prudentissimè agit, adeoque nonnisi ritè prius pensitatis ægrotantis & morbi viribus, quicquam de signis salutis & mortis dictatoriè pronunciet. Interim notandum, quod malum sit curatu difficillimum, ratione materiæ peccantis, & dein partis, affectæ, spinalis sc. medullæ.

Perfecta & confirmata Paralysis chronicus morbus est, nec prima, bima, trima die, ut Juris Consultorum phrasi utar, terminatur, sed per plures menses & annos, imprimis si ab apoplexia ortum ducat. Illa verò quæ ex scorbutica labe, vel colico dolore orta est Paresis, faciliorem & citiorem, cæteris paribus, suscipit curationem. Paralysis ex nervi dissectione incurabilis est, ut & illa, quæ ex casu, contusione, luxatione & similibus provenit, maximè periculosa, quemadmodum casum novimus in *Nobilissima quadam Virgine*, in *Aula Principissæ Albertinæ Nassovicæ Dizensis*, &c. *Dominæ nostræ Clementissimæ vivente*, quæ ex luxatione, post quinquennium, in brachii paralysin adhuc durantem incidit. Ea verò paralysis, quæ ex inundatione lymphæ fit, idoneis remediis sanari

stari potest. Perfecta & universalis est curatu difficilior imperfecta & particulari, ex. gr. digitorum, linguæ, crurum, &c. Paralysis tempore brumæ oborta, quæ simul in senili ætate fit, vix ac ne vix quidem curatur. Fit & illa sæpe ex debili apoplexia, & ne in hanc rursus despumet, periculum est. Si febris tremorve superveniant, id vulgò bonum creditur signum, quæ tamen regula quandoq; pede Varo fallit, quippe in juvene 26. annorum *Cambergæ* observavimus in paralysi, ab apoplexia orta, tremorem & febrem concurrisse, qui tamen ipse humanis valedixit. Melioris spei tamen signum est, si atrophia, parti paralyticæ desit; quæ si adsit, pessimum est, indicat enim humores aut ad partem non deferri, aut partem obstruxisse, quæ obstructio à Medico difficulter tollitur.

Si primitiæ sensus iterum redeant, si simul ætati congruus est morbus, secundum divinum *nostrum Coum* putantem, si motu ablato sensus æquè interni ac externi vegeti ac salvi sint, si tremor vel dolor subsequatur, bonum habetur signum. Si oculus resoluti lateris non imminutus sit, si æger viribus constet, absque dolore capitis & vertigine, & si simul, ceu dictum, accedat febris, res bonæ spei est. Pejus verò res se habet, si ad tactum frigeat pars resoluta, quia indicat paucos admodum spiritus per nervos deferri, & ideò nervos validè obstructos esse judicamus. Malum item, si fæces & urina injussa exeant, quibus nigrum Theta præfigit *Hippocrates l. 2. Prorrhet.* inquiens, medullâ spinæ si quis laborat, & ex lapsu seu alia de causa homo, & a ribus impotens sit, ut neque si tangatur percipiat, & *ventre ac vesica*, ut primis temporibus neque stercus nec urinam excernat, nisi coactè, *inveterato* verò morbo, non urgente *homine*, stercus & urina prodeant, moritur postea non multo interposito tempore. In senibus paralysis incurabilis est, quia tubuli partium sunt duriores, & fibrillæ crassæ & densæ, & minùs sunt mobiles, quare obstructiones in iis genitæ non facilè tolluntur.

Si mens stupidior ægrum instanter maneat, id malum; secus ac si superveniat Critica diarrhæa. Ad mortem venit paralysis, superveniente nempe apoplexia & marasmo sudoreq; colliquativo. Si convulsiones paralysi superveniant, & eam comitentur, Auctoribus dicitur paralysis scorbutica, quia tum acrimonia vel salina vel acida nervos vellicans adest, quod etiam malum est, quia est complicatio morborum.

Multi sunt affectus, quibus paralysis supervenire solet, nimirum epilepsia, apoplexia, (materiâ scil. in ignobiliorem partem detrusâ) colica, febres tertianæ, scorbutus. Hæmorrhagiam narium secutam esse paralysin, exhaustis scil. spiritibus animalibus, memorat *Brassavolus 7. Aphorism.* Si pa alysis ab apoplexia ortum duxerit, periculosa est, nam iterum facilè in apoplexiam potest degenerare.

CURA DIÆTETICA.

§. 13. Hactenus primum hujus affectus hæmispherium vidimus nunc ad alterum, scil. Curam Diæteticam lustrandam progredimur, ubi *victus* ratio sese offert, quæ consistit in notissimis sex illis rebus non naturalibus, quæ maximi Domini, nisi dicerem Dominatores, sunt nostri corporis, inter quos primum sibi vendicat locum *Aër*, monente *Hippocrate S. 3. Aphor. 1.* Mutationes temporum potissimum pariunt morbos, & in ipsis temporibus magnæ mutationes frigoris & caloris fiunt. *Aër* ergò hic *eligendus* est calidus & siccus, serenus, qui luculento comparetur foco, si tempus anni id requirat, aut suffitu aromaticorum; *è contra vitandus pluviosus*, uliginosus, nebulosus, ac potissimum frigidus, talis enim aër nervoso generi inimicus existit, unde *Helmontius l. c. §. 61.* non immeritò ambientis aëris frigus *Narcoticum* vocat. Frigida universali quasi oraculo nervis inimica sunt. Tacemus hîc influxum astrorum, veruntamen ambigimus, annon summi cujusdam Viri lubrica nutet sententia, seu per errorem vacillet, cum peculiarem influxui astrorum vim tribuit. In nostra praxi observavimus sæpissimè in plenilunio, ejusmodi paralyses & apoplexias factas esse, & hîc rationem *Cartesii*, de maris fluxu & refluxu, Lunæ in- & decremento adscripto, addere pote

nimus, cum & eadem inundatio in Microcosmo contingere potest, ac in Macrocosmo. Sed cum infida suspicio non audet singula eligere, nec universa probare, judicium suspendimus, inquisituri & experientia comprobaturi, quid ex influxu astrorum sit judicandum.

Cibus sit *calefaciens* & siccans; in hunc finem carnibus utatur æger assis, aliisque cibis boni succi, herbis aromaticis conditis, utpote rore-marino, serpillo, salvia, majorana, &c. Nec immodicè vel inordinatè ingerantur cibi, omnes è contra vitentur cibi mali succi, ut saliti, fumo indurati, acidi, nimia lacticinia, aliaque hujus farrinæ alimenta, quæ tædet hîc ruminare.

Potus sit *exiguus*, utatur patiens *vino salviato*, vel rore marinisato, vel mulsâ, vel aquâ, in qua ebullierit salvia; cerevisia aromatisata, probeque fermentata & defæcata concedi potest, ut & potus herbæ Thée.

Vitanda cane & angue pejus *potulenta* fæculenta, vina generosiora, Hungarica, Gallica fortia, Italica, Hispanica, immoderatius hausta, ob subtilem quem secum habent Tartarum, acrem & nervis inimicum, quod & testatur *Paracelsus tract. 2. de Contract. c. 5.* & confirmant tremuli Bacchi heroum articuli, & illi qui in longam noctem Baccho litant, sic non tantum Chylificationem perturbantes, sed & *Microcosmetori*, nostro Regi, negotium facessentes, spiritibusque animalibus narcosin inducentes, & hoc modo sibi ipsismet existentes carnifices. Maximè verò abjurandus est potus vini spiritus, vel aqua vitæ (potius mortis) quippe illa, ut & reliqua narcotica & soporifera, non tam spiritus animales mortificant, quam fugant.

Paralyticus *exerceat* partes resolutas moderatè. Absit omnis *motus vehemens*, talis enim delassat artus & spiritus absumit; ut & quies nimia flaccidum quoque reddit corpus, augendo & replendo caput serosâ colluvie, ne enim moveantur aquæ, illas corrumpi & putrescere necesse est: parili modo ut sanguis serumque lentescit, & in pituitam coagulatam mutatur, indeque ad obstructiones faciendas maximè idonea sunt.

Somnus sit moderatus. Diurnus & diuturnus nocet; malè enim sibi consulunt, quibus Morphei suavia phantasmata nimium placent, hoc quippe modo cerebrum facilius accedente hoste extrinseco inundari potest, quæ inundatio infelicem minatur exitum, & transitum in paralysin, vel apoplexiam. Nimiæ etiam nocent vigiliæ, quæ spiritus animales exhauriunt, cerebrumque ac totum nervosum genus debilitant.

Quoad *excreta & retenta*; alvi & urinæ dejectiones fiant secundùm naturam, singulis diebus, quoad licet. Reliquæ consuetæ evacuationes, ut sunt menses, hæmorrhoides, sudores, &c. modo debito sibi invicem respondere debent, aliàs procurandæ.

Quod *animi pathemata* concernit, animi hilaritati studendum, unde vividiores & subtiliores particulæ salinæ, volatiles, oleosæ, in sanguine nostro gignuntur, ex quibus postea fiunt spiritus animales, qui sunt subtilissima pars sanguinis, imò ipsius flos. Inde exulent hujus inimici, inprimis mœrores, tristitia, curæ; tristibus enim animi passionibus emaciati ensem proprio adaptant jugulo, & quis hîc omnem morborum seriem recenseat, quam practica cohors à mœrore, ceu ex equo Trojano, deducit; atque novimus, non paucos ex mœrore & curis in paralysin incidisse. Ira etiam summoperè vitanda est, nam quomodo nervis infensa sit, testantur tremores artuum, linguæ, &c. Præcipuè quoque hoc in nostro fugiendus est terror, sive pavor subitaneus, quamvis raro exemplo *Civi Arelacensi* & *Valleriolæ*, validiores animi commotiones in hoc malo profuerint. Terror enim spiritus adeò figit, ut Regem nostrum interdum planè interimat, atque sic membra sine sensu & motu remaneant, prout experientiâ æquè doctorum ac stultorum magistra, abundè liquet, de qua re & vide *Helmontium in præced. allegatum.*

CURA PHARMACEUTICA VETERUM.

§. 14. Curam Pharmaceuticam consideraturi, ex ejus beneplacito hoc nosse debemus, quod veteres Galenici Pathologistæ in paralysi commendent *præparantia*, ut sunt hydromel & oxymel, &c. decoctum rad. ireos, flor. sal-

salviæ, stoechad. N. M. cinnamomi, Mel rosf. scyll. Aqua salviæ, betonicæ, majoranæ, &c. Potum ex decoctione salviæ, aliarumque herbarum aromaticarum, per v. vel vi. dies continuatum extollunt. Post hæc *vacuantia* præscribunt varia, ut sunt pilulæ cochiæ, de agarico, foetid. mastich. &c. Hiera diacolocynth. diacathol. Pilulis verò potius, quam electuariis hoc in affectu utuntur, quippe illas à remotis partibus felicius materiam morbi attrahere putant.

Vomitum ciendum esse, & quidem semel per septimanam, contendunt, notissimis suis vomitoriis medicamentis. Si Paralysis à copia sanguinis (quod tamen rarum est) fiat, corpusque sit plethoricum, V. S. in latere sano admittunt, præcipiuntque. Et quando hisce ter aut quater usus est æger, tunc ad *Revellentia* se conferunt, inter quæ eminent clysteres parati ex salvia, chamomilla, majorana, althæa, ruta, additis electuar. hier. picr. sale gemmæ & aliis oleis coctis; quorum formulis abstinemus, cum vel lippis & tonsoribus notæ sint. Hic & sese offerunt masticatoria ex N. M. rad. pyrethri, &c. ut & gargarismata, cucurbitulæ, nasalia, sternutatoria, frictiones cum panno asperiore & calente; Emplastrum è sinapi nucchæ apponunt. Post hæc omnia ad *corroborantia* confugiunt, quæ cerebrum & nervos confortant, & intemperiem quamcunque emendare dicuntur, prout sunt theriaca, mithridatium, diambra, diamuscum dulce, zinziber condit, conf. salviæ, betonicæ, anthos, galangæ, &c. Decoctum lignorum, & radicis acori, zinzib. stoechad. chamæpyth. &c. Fomentaiones instituunt partis resolutæ, cum decocto aromaticorum. Balneum quoque adhibent pro parte affecta, ex decocto vulpis; cujus pelle partem quoque læsam cooperire volunt, prius tamen oleo vulpino illam illinunt. Balnea tunc sulphurea, tum nitrosa, vel natura vel arte comparata pro asylo habent. Hypocaustum vel stufam siccam cum vasculo idoneo bis in die intrare jubent ægrum, imponuntque lapides ignitos vino calido irrigatos, post exitum verò illum in lectum ut se conferat, volunt, & assumat ℥j. *Theriacæ Andromachi*, & originem nervorum aliquo oleo convenienti aromatico illini jubent. Inter extrema corroborantia extollunt unguentum Agrippæ, Martiat. oleum vulpinum, de castor. nard. ex pipere, chamomill. lumbricorum, rutæ, Philosoph. laurin. Therebinth. costin. sulphur. &c. Quæ omnia tædet hic recensere, & simul formulas adjungere, esset enim & hic post Homerum Iliada scribere.

§. 14. *Paracelsistæ* eandem ferè apoplexiæ & paralyseos curationem admittunt, quorum magister tradit curam duplicem, duplici causâ nitentem, sc. resoluto sicco, & resoluto coagulato, quam guttam priorem curare satagit seq.

℞ *Extract. spicæ,*
lavendul.
de flor. cheiri ana ℥iij.
Axung. de mumia.
medull. hum. ana
℥j. ß. *M.*

Guttæ verò ex resoluto coagulato seq. modo ipse obviam it:

℞. *Extract. de piper.*
cardamom.
castor.
anacard. ana ʒj.
Ol. laurin.
anethin. ana ℥jß.
nuc. moschat. ℥ß. *M.*

Lib. 7. de grad. c. 2. In hoc morbo summum dicit esse magisterium lavendulam, nec non melissam, aliquando betonicam, castor. piper. ol. sulph. ping. sed tamen adjicit, non omnia omnibus proficua esse. In *lib.* 5. de V. S venarum digitorum pedis sectionem improbat, ante paroxysmum autem vult secari venam; modum & tempus ibidem docet. In paralysi *confortativa* & *corroborantia* per se administranda ait, v. gr. Aqua vitæ, Essent. lavend. Aur. potab. liq. gemmarum, &c. Tales processus habet; ℞. Sol. puri purgat. per Antimonium ʒij. Aquæ salis gemmæ ℥vj. reduc in unum cum separatione alcohol vini; deinde ℞. Croci ʒij. alcohol. corr. ʒvj. f. mixt. dosis á gr. 3. ad 4. vel 6. Vel ℞. Sol. præpar. ℈. aq. lavend.

cum alcohol vini correct. atque ſpiculæ, ana ℥j. doſis ℈j.

Arcanum ſulphuris in paralyſi & contracturis commendat ſummoperè *tr. 2. de membr. contract.* cujus deſcriptio eſt ſequens:

℞. *Flor. ſulph. lib. ß.*
antimon. alb. ℥ij.
ſucci auri. ℥j.
aquæ vitæ circulatæ ℥x.

Digerantur per menſem, congeletur in ſuccum, doſis ſ℥. Commendat quoque perlas, Balſamum antimonii, Arcanum Quintæ Eſſentiæ, oleum Vitrioli, &c. Ad purgandum pulv. oſſium hum. aliis purgantibus miſcet. Poſt interna tradit etiam varia externa, fomentationes inſtituit cum locuſtis abietis, pinnis junip. inungatur pars ol. vulp. & galbaneto Paracelſi. Inprimis inunctionem fieri vult ex animato in tertium uſque caliditatis & mobilitatis gradum, ut calor & ſpiritus nempe ad membra revocentur, commendans ſimul thermas naturales confortativas & calidas. Si quis plura cupit, adeat ipſum fontem.

§. 15. *Nos* enim pergimus ad *Helmontianos*, qui ſalvia volatilia magni faciunt, inprimis illa, quæ ex herbis Cephalicis aromaticis parantur, ſic & vomitoria laudibus hoc in affectu exto lunt, ut ſunt Tartarus emeticus, Vitriolum album, rad. aſari, &c. & quæ alia experimenta hujus ſectæ author anteſignanus, accuratus ille deſtillationem obſervator, novit, quæ con icenda æſtimamus, quia adhuc tenebris involuta jacent.

§. 16. *Williſius* tres medendi rationes tradit, (1.) quatenus reſolutio ab externo accidenti, ſcil. ictu, caſu ab alto, vulnere, frigoris exceſſu, aut ſimilibus inferatur, cum his in caſibus fiat effluxus humorum & ſanguinis, ideò ſuadet, venæſectio ut inſtituatur, & alvus clyſtere ſemper lubrica ſervetur, dein æger lecto commiſſus, lenem ſibi procuret diaphoreſin, ut ſuperfluitates ſeroſæ pedetentim exhalent, & ſpiritus animales blandè agitati veſtigia priora repetant, in quem finem commendat pulverem ad caſum, in *Pharmacopœa Auguſtana* deſcriptum, & decoctum Traumaticum cum rad. rub. tinct. aut petaſitid. aut fl. hyperici. Loco affecto, ſi ſimul adſit tumor, contuſio, aut vulnus, topica varia, ſcil. balſama, linimenta, fotus aut cataplaſmata applicari vult; & ſi membrum ſit diſlocatum, laborandum eſt, ut quamprimum reponatur; ſi nihil tumoris appareat, tunc emplaſtrum oxycroceum, de minio, &c. commendat. Interdum membra reſoluta fimo equino aut granis hordeaceis, poſt cereviſiam confectam reſiduis, quæ nos Germani Treberu vocamus, calidè immergi, & in his aliquamdiu detineri vult. In genere hoc in morbo phlebotomiam haud ſuadet, quippe ſpiritus animales tum è flore ſanguinis procreantur, cum intra fibras motrices ob copulam ſanguineam elaſtici evadunt, idcircò hujus copia ſi minuitur, nimis illi deficient, & membra neceſſariò flacceſcent.

Catharſin circa æquinoctia inſtitutam commendat, inprimis autem vomitorium ex Tartaro emetico à gr. III. ad IV. item ſulphur antimonii, &c. Ex purgantium cenſu reſinam jalappæ, pilulas de ſuccino vel aloephang. depromit; hiſce ſuperaddenda & interponenda remedia cephalica ſuadet, ut ſunt electuaria, pulveres, ſpiritus, & ſalia volatilia, tincturæ & elixiria, cum aquis deſtillatis, quæ omnia hic in formulas redigere chartæ anguſtia, & inſtituti noſtri brevitas haud admittit. Pro potu ordinario ſummoperè commendat cereviſiam medicatam ex ſalvia, betonica, ſtoechade, ligno ſaſſafras, Cort. Winter. qui toto continetur anno. Fontanellæ in brachio ſano, aut aliis partibus, inprimis in obeſis & cachecticis fiant. In paralyſi bilioſa ſive calida à medicamentorum calidiorum & particulis activis præditorum uſu abſtineri vult, & nonniſi hoc in caſu mitiora admittit. In paralyſi ſcorbutica, herbarum antiſcorbuticarum ſucci expreſſi & deſtillati junctis reliquis Cephalicis juxta authorem totam implent paginam.

Remedia topica & particularia varia, olea & unguenta aromatica, veſicatoria, inprimis circa loca affecta applicata, cucurbitulas, picationem & urticationem, ſacculoſque variis herbis & rad. aromaticis refertos, emplaſtra &c. laudibus extollit; nec non membra paralytica

lytica & resoluta in ventrem vel thoracem bestiæ recens mactatæ recondi, aut balueo naturali, vel artificiali, immergi, ac diutius in hisce detineri utiliter posse præcipit, & magnum exinde plures sentiisse commodum expertus memorat. Inter remedia universalia recenset (1.) Diaphoretica, quæ tamen non omnibus indifferenter, sed cum cautione esse adhibenda vult, ne videlicet materiam, in parte ignobili sopitam, maximo damno in nobiliorem protrudas, quod facilè fieri posse toto die in praxi observare licet; sic biliosis hæc valdè officiunt, prout è contra in naturis frigidioribus maximè ista conducunt. Sunt ergò illa decoctum lignorum, spiritus & oleum guajaci, Mixt. simpl. pulv. & vinum viperarum, Tinctura antimonii &c. Nobiliss. author quoque commendat Balnea & Thermas, sed itidem cum cautela, plurimos enim inde in hæmoptysin, asthma, aut talem projectos fuisse ait. Paralyticos nonnullos etiam salivatione, propriâ & quorundam aliorum Practicorum experientiâ, restitutos fuisse annectit.

§. 17. *Syvius*, in curatione paralyseos ab humore pituitoso ortæ instituit sequentem curandi methodum; 1. Homorem hunc viscidum peccantem purgantibus universalibus educit. 11. Dein caputpurgiis, sive errhinis, sternutatoriis & apophlegmatizantibus rem peragit. Purgantia ipsius sunt *phlegmagoga* dicta, ut sunt colocynthis, & ex ipsa parati trochisci alhandal. dicti, hermodactyli atque turbith gummosum, addito omnibus his Mercurio dulci, & cum asterisco notat, quod in pituitosis humoribus & quidem crassa pituita, conducant omnia mercurialia, non item in biliosis, in quibus potius præferuntur antimonialia. Nucchæ cauterium sive setaceum instituendum suadet, loco horum vesicatoria aut cucurbitulas applicanda addens; venæsectionem verò, nisi adsit plethora manifesta, dissuadet. Si tamen sanguis non congruè circuletur, idque ex pulsu pleno, adeoque parvo, ut & respiratione anhelosa appareat, venæsectionem omninò necessariam esse contendit. Ad humores pituitosos corrigendos & volatilisandos commendat sudorifera aromatica, à *Willisio* potissimum jam recensita, quæ tædet hîc repetere. Fotus & balnea ex herbis aromaticis parata, & partibus affectis applicata summoperè extollit, sic & balnea naturalia, thermas sulphureas, balnea artificialia ex aromaticis herbis, tum radicibus, additis sulphure, sale lixivioso, comparata & quotidie usurpata præcipit. Nec excludit hypocausta, stufas siccas, machinam sc. instar cistæ factam. Externis partibus inungenda ait olea, aliásque pinguia inprimis iis, qui hæc ferre queunt. Olea expressa ex nucibus juglandibus, baccis juniperi; decocta, ut rutaceum, nardinum, lumbricorum, &c. Tum stillatitia, therebinthinæ scil. de lateribus, succini, &c. Tum unguenta, Martiatum, nervinum, Emplastrum de baccis lauri, betonicæ, oxycroceum, ipsi placent. Quod si paralysis à *Narcosi* oriatur, juxta ipsum facilè curatur acribus, sale lixivioso volatili præditis, scil. oleo de castoreo, euphor. & similibus, parti affectæ & resolutæ illitis; ut & sudoriferis acrioribus, internè usurpatis, de quibus omnibus videas ipsum *Sylvium* accuratius sese explicantem.

§. 18. *Cartesiani* curationem sequenti modo instituunt: (1.) Primas liberant vias ab infarctu, & in eum finem *minorativum* exhibent, dein sanguinem crassum & viscidum corrigunt, alterant ac fluxilem reddunt per *alterantia* & *incidentia* cephalica & aromatica, nervoso generi maxime amica. Præparatum hoc modo humorem evacuant purgantibus, Ex. gr.

℞. *Extr. Panchymagon.* ℈j.
Magister. jalapp. gr. x.
Ol. succini gr. ij. *f. pilulæ pro una vice.*

Post hæc aperiunt poros cerebri, nervorumque tubulos, per sudorifera, quæ constant partibus duris, rigidisque, qualia sunt sassafras, guajac. radix sarsaparill. &c. Et his addi volunt aliquid Tartari, ut pori horum lignorum melius recludantur, & sic extractio fiat intensior, & quotius adhibetur tale decoctum, æger sudare debet in Laconico, ad facilitandum & melius eliciendum sudorem. Tandem & roborantibus hoc est paulùlum astringentibus medicamentis curam concludunt, inter quæ sunt essentia ambræ; in fœmineo sexu verò ob sua

suaveolentiam inimicam ab ea abstinendum est, & in ejus locum, substitui potest tinctura succini, Lunæ &c.

§. 19. Hactenus *aliorum altaria* fumârunt, nunc & ad nostra redeamus; qua medendi methodo suffulti, plures curavimus paralyticos. 1. serum vitiosum & coagulatum, atque acore, item sulphureis tartareisque particulis contaminatum & refertum, Regem nostrum sæpissimè inundans, educatur; in quem finem magno cum successu utimur *evacuantibus*. Si verò acidum nimis abundet, prius illud antacidis demulcendum & dulcificandum, aliàs enim laterem lavabis. Caute quoque purgantibus procedendum est, & vires semper sunt respiciendæ, ne ægrum in majus præcipites periculum. Inprimis verò huic consilio nostro purgandi insistendum est, si cacochymia & cachexia seri copiam indicent, ita enim depleto & exonerato sero vitioso, in nervos suum redundabit commodum, & lenia purgantia fortioribus præferenda, experientiâ didicimus; ut verò prius dulcificentur humores, ubique asterisco notandum volumus. Purgantia cum nervinis quoque commiscere, solenne nobis est, *ut sic unâ fideliâ plures dealbemus parietes.* Palmam aliis præripiunt aloetica saburram pituitosam ac tartaream stagnantium humorum evacuantia. Formulæ sunto sequentes, in juniorum gratiam.

℞. *Mass. pil. Cathol.* ℈j.
Extr. pœon. gr. v.
Ol. majoran. gr. j.
M. f. pilulæ num. xv. *D. pro una vice.*

℞. *Pulv. laxat. veget.*
Aloes succotrin. vin. lot. ana ℈ß.
Acid. Tartari. gr. xI.
Fœcul. pœon. gr. x.
M. f. pulvis subtilissimus.

In Ephemeridibus Germ. Ann. III. Obs. 334. laudatur sequens:

℞. *Mann. Calabr.* ℥ijß.
Aq. lilior. Convall. ℥iij.
Crem. Tart. ℈j. M.

Inprimis hic commendamus varia infusa, & vina medicata, quæ sensim sine sensu alterando & purgando officium peragunt. V. gr.

℞. *Herb. chamæpith.*
chamædr.
salviæ
Flor. pœon.
stœchad. Arab.
anthos ana M. ß.
Rad. valerian
pœon.
doronic.
caryophyllat. ana ʒij.
hermodactyl.
mechoacann. alb. ana. ʒjß.
Fol. senn. s. st. ℥jß.
Rhabarb. flav. ʒiij.
Galang.
Cinamom.
Spicæ Indic. ana ʒß.
Concis. & contus. D. ad. sindonem, pro mensura vini.

Superius diximus, quod purgantibus præmittamus aliquando *Præparantia* & *Corrigentia*, ad viscidos illos humores incidendos & resolvendos, qua acidos & fixos absorbendos & temperandos, quorum formulas nonnullas hic adjiciamus; Ex. gr.

℞. *Aq. cerasor. nigr.*
salviæ ana ℥ij.
epilept. Lang. ʒvj.
Extract. chamæpith.
chamædr.
castor. ana ʒ ß.
Elix. cephal. nostr. ʒj.
Syr. stœchad ℥j.

M. D. ad vitrum, de qua mixtura patiens capiat duo vel plura cochlearia.

In quacumvis paralysi *Vomitoria* magnificimus, ventriculus enim Paralyticorum scatet sæpius pituitosis ac viscidis humoribus; in hunc finem exhibere solemus vini nostri emetici unciam semis, vel Tartarum emeticum, ritè & ad methodum *Excellentissimi Ludovici* paratum, à gr. I. ad v. si quis malit rad. asari à ʒ ß. ad ʒj. sive vitriolum album à ℈ij. ad ʒj. exhibere, per nos licebit. Quod verò *Willisius* & *Hel-*

& *Helmontius* observarunt, id & nos observavimus, in genere hoc in affectu excellere *Diaphoretica*, quæ partim dulcificando humores, partim serum superfluum, & Regi nostro negotium facessens discutiendo, expellendoque, partim jam coagulatam lympham & nervos obstruentem dissolvendo, opus suum peragunt, sanguinis quoque stagnationem (quæ spirituum est exitium) impediunt; & ubi unicum læsione suâ in culpa est acidum, quod ex asse Diaphoreticis simul absorbetur, palmam aliis præripiunt alcalia volatilia, quæ longè præstant fixis, cum & peregrino hoc acido penitus absorbendo, & ejus spiculis planè obtundendis conveniant. Salia quoque volatilia urinosa, seu salia volatilia liquida, solida & fixata prosunt, quæ sanguinem aliosque succos fermentando spiritus animales ad rarefactionem ac turgescentiam disponunt, qui sic ad explodendum apti facti, dominiumque adepti, recrementa illa acetosa & narcotica subjugant, illorumque vinculis se se extricant, unde eadem (tanquam impurum à puro separatum) laxatis cutis & cuticulæ poris, extra corporis provincias expelluntur, & sic porrò torporem humorum & spirituum excutiunt & serum vappescens, porosque nervorum obstruens, reserant & corrigunt.

Materiam illorum suppeditant nobis varia ex triplici regno petenda, ut sunt sal C. C. succin. volat. & (ne peregrè quæramus, quæ domi habemus) sal & spiritus fuliginis; si cariora cupis, essentia castorei, spiritus salis armoniaci, liq. C. C. succinatus, aliaque volatilia adhibeantur. Magni etiam facimus in hoc morbo volatilia oleosa, quorum usu nos plures restituimus, inter quæ, tanquam Luna inter stellas minores, elucet Balsamus Nervinus *Nobiliss. D. D Sebastiani Schefferi*, Amici & Collegæ nostri sæpius laudati, qui parari solet, ex sal. C. C. vol. ol. Macis & spiritu vini; viperina etiam conducunt, quorum volatili sale, *Excell. Wizelius Physicus Ordinar. Francofurtens.* Celeberrimus, Amicus noster colendissimus, PRINCIPEM NASSOVIÆ Paralyticum felicissimè restituit. Præcipitantia alcalia fixa; seu dulcificantia & absorbentia quandoque omne ferunt punctum, inprimis si specificis aliis maritentur. Absorbens illud *Wedelii*, in Opiologia descriptum, viribus suis conspicuum est, cui pro re nata addi potest pulv. lumbricor. terr. succin. præpar. vel salia eorum volatilia. Sequens esto formula:

℞. *Bezoard. Mart. g.* xij
Pulv. absorb. Wedel. ℈j.
Marchion. ℥ß.
M. dividatur in 3. partes æq. ad 3. vices.

Vel ℞. *Aq. card bened.*
Chamædr. ana ℥j.
Spir. C. C. succinat. gr. xij.
Essent antimon. tartarisat. gr. xv.
Syr. de scordio. q. s. ad gratam dulcedinem.

M. potiuncula pro una vice, & æger ad sudandum corpus suum disponat. Omnia quoque medicamenta ex viperis desumpta conveniunt optimè in hoc affectu, internè & externè, Ex. gr.

℞. *Oss. microcosm. præp.* ʒiij.
Spin. viperar. ʒj.
Cinab. antimon. ℈iiij.
M. F. *Pulvis. Dosis* ℈j.

Vel, ℞. *Tinct. Bezoart.*
Essent. lign. compos. ana ʒj.
Spir. nostr. Cephal. ℈j.

M. Cujus usus in justa dosi per aliquot dies manè quidem continuari potest,

Hic verò præ aliis excellunt, ceu sæpius diximus, salia volatilia, uti in omnibus morbis vulgò frigidis dictis, quia hæc particulis suis volatilibus penetrantibus nervisque amicis, maximè *Microcosmetorem*, ob sibi obversantem fugam furibundum factum, sæpius demulcent, nervorum poris se inserunt, eosque pervagantur, & sic liberum præbent spiritibus animalibus cursum vigoremque, illosque adaugent non aliter, quam ignis ab igne excitatur. In Tyronum gratiam, unam vel alteram addamus formulam.

℞. *Pulv. Cephal. D. Michaelis* ʒ ß.
Magist. cran. human.
Castor. ana gr. x.
M. D. ad duas chartas, pro duabus vicibus.

℞. *Aq.*

℞. *Aq. lil. convall.* ℥ß.
Spir. sal. armon. volat. ʒij. *M. D.*
Vel ℞. *Elix. cephal. tartarisat.* ʒij.
Spir. sal. armoniac. ʒß.
Ol. Majoran. gr. v. *M.*
Vel ℞. *Spir. secundinar.*
Liq. C. C. succinat. ana. ʒj.
Essent. Castor. ʒß.
lignorum ʒj. *M D. Dsis*
20. gutt.

In scorbutica & ex colica orta paralysi, remedia vigorandis corroborandisque cerebro & nervis appropriata, cum antiscorbuticis generosioribus conjungantur, quod perfici commodius non potest, quam si præsidiis antiscorbuticis absorbentia & præcipitantia commisceamus, quæ ita maritata, insignem præstant usum. Sunto formulæ:

℞. *Spir. Cochlear.*
Beccabung.
Elix. propr. cum spir. cochlear. parat.
Spir. lumbricor. terr. ana ʒj. *M.*

Prosunt & hic Spir. Tartari dulcif. Tinctura Martis, vitriolum Martis, pulvis B. D. Michaelis; conducunt & *Diuretica* ad Tartareas scorias, amurcam acetosam & fœculentam, sive salia impura & sylvestria auferenda. Ex. gr.

℞. *Sal. chamædr.*
chamæpith.
scordii ana ℈j.
Tartar. vitriolat. ʒß.
Lap. cancror. ℈ij.
Ol. caryophyll. gr. j.

M. F. Pulvis, dividendis in VIII. partes æquales pro tot vicibus.

Sed inprimis hoc in casu conducunt Thermę sulphureæ; testatur enim Citesius, quam plurimos se ex colica, apud *Pictavienses*, olim Epidemica, in paralysin dejectos, eorum usu ad integram sanitatem brevi reductos observasse. Idem testatur *Nobil. Charleton. Tr. de scorbuto*, de Thermis apud *Bathonienses* in agro *Sommersettensi* scaturientibus.

Si Paralysis ex intempestivè assumtis Narcoticis oriatur, cujus generis nos aliquoties observavimus, tunc insistendum est medicamentis sale lixivioso volatili præditis, & aliis salinis volatilibus, ut sunt Ess. castorei, &c. Hisce Pharmaceuticis superaddenda suademus Heroica illa Chirurgica. V. S. verò locum quidem hic non habet, quia cum omnia in Paralyticis languida invenimus, quid quæso aliud facies, eam instituendo, quam quod effundas balsamum vitæ, jam ad exiguam paucitatem redactum, quo penitus effuso, anima evolat. Non tamen nostræ est intentionis, ut prævaricanter phlebotomiam rejiciamus; in particulari enim paralysi, ex sanguine, vel casu, vel percussione, &c. orta, eam admittimus. Quod si quoque hæmorrhoides aut aliæ consuetæ evacuationes per tempus cessaverint, nostro calculo eam itidem approbamus, perinde ut idem facimus, si fiat in principio apoplexiæ resolventis, per metastasin, in illam paralysin. Sic & exultare jubemus cucurbitulas scarificatas, quæ cruciant saltem ægrum, & ut cæcias nubes attrahunt, & alliciunt potius particulas sylvestres, canaliculos magis obstruentes.

Ut verò spiritus & calor cum sanguine partibus magis concilietur, & ut parti resolutæ vividus restituatur tonus, frictiones suademus, inprimis ubi sensus simul deficit, nec negligendam urticationem, cum urticis recentibus, semel vel bis de die instituendam censemus, donec rubor apparet.

Setacea & cauteria, cum magno *Sylvio*, magni pendimus, serosam enim colluviem evacuant; si malum à compressione, vulnere, contorsione, fractura oriatur, partes illæ in pristinum locum quantocyus restituendæ sunt.

Inter externa topica, præ aliis commendamus ad nuccham Balsamum mirabilem artificialem; ad ipsam v. spinam sequentia. Ex. gr.

℞. *Unguent. martiat.*
nervin. ana ℥ß.
Ol. de laterib.
succin. ana ʒß.
petrol. ʒj. M.
Vel ℞. *Unguent. nervin.* ℥j.
Ol. anthos.

suc-

ſuccin. ana ℈j.
rutæ coct. ʒiij.
ſpicæ,
ſalviæ,
juniper. ana ʒß.
Ba*lſ.* de Per*a nigr.* ʒj. M.
Vel ℞. *Unguent. nervin.* ℥ij.
Ol. lumbricor. ℥j. *M. D.*

Oleum cantharidum, cum aliis oleis aromaticis junctum, & externè illitum, præſtantiſſimum eſt medicamentum.

Ciconiæ ſeu galli venter impleatur appropriatis, dein aſſetur, exinde prodiens pinguedo valdè prodeſt in affectibus paralyticis.

Spiritus lumbricorum, formicarum, aſellorum, &c. hic non contemnendi ſunt uſus. Hoc autem notetur, ne olea cocta ſola, vel pinguedines, ad uſum nimium vocentur; viſciditate enim ſuâ poros obſtruunt, unde diluenda ſunt calidioribus, deſtillatis, tincturis, ſpiritibus vini & aliis ſpirituoſioribus, annotante nobiſcum *Hœffero.*

Fomenta, lotiones, ſuffitus ex herbis appropriatis, aromaticis, quæ infundantur in ſpiritu vini dein deſtillentur, approbamus; ſpirituoſa enim hæc penetrant, dulcificant, irradiant, & roborant membra. Commendamus in hunc finem, eſſentiam ſequentem antiparalyticam, ad membra, à nobis ſæpius comprobatam.

℞. *Sal. volat. CC.* ℥j. *ſolve in aromatico liquore & adde eſſent. duarum pretioſarum reſinarum, quas mare projicit ana* ℥iv.
Eſſent. benè olentis Mumiæ ℥ij. *M. & tanquam theſaurum pro paralyticis ſerva.*

Vel ℞. *Spir. lilior. convall.*
Aq. apoplect. Lang. ana ℥j.
Eſſent. caſtor. ʒj. *M.*
Illinetur hac mixturâ ſpina dorſi à nucha ad os coccygis uſque.

Sternutatoria, ſuffimenta, balnea, tum naturalia, tum artificialia ad partes vocamus, ubi præ nitroſis excellunt bituminoſa, ſulphurea; his verò in noſtris oris proſtant *Thermæ Embſenſes* & *Wisbadenſes.* Balnea artificialia, ſæpius repetita, è frondibus pini & formicis, additis ſimul herbis nervinis & paregoricis, ipſisque adeò mineralibus confecta, egregii hoc in caſu uſus ſunt; laxas enim partes roborant, tonum reſtituunt & illapſos obſtruenteſque humores digerunt & diſſipant, ut ſpiritus liberius vagari & functiones ſuas obire queant. Atque hoc fuit illud ſtratagema celeberrimi noſtræ ætatis *Medici Italici Burrhi*, qui in ahenum omnis generis animalia, verbi gratiâ vulpes, canes, formicas, hirundines, &c. conjecit, indeque balneum paravit. Quem & eodem ſucceſſu ſecutus eſt Dominus Cranenburgenſis de Fay dictus, Chirurgus ille famoſiſſimus & nobiliſſimus, qui ex iiſdem animalibus ungenta & olea coxit, ad hunc & ſimiles affectus aptiſſima.

Denique etiam nobile illud Infuſoriæ artis inventum & aliquando nobis reſtituit ægrum Paralyticum. Membra reſoluta quoque cum magno fructu hordeaceis calidis, & ventribus variorum animalium imponenda juſſimus; nec haſta abjicienda, horum enim uſu niſi ſanitas ſtatim reſtituatur, non illicò deſperandum eſt, chronicus enim eſt morbus; mente ergò revolvendum *illud Hippoc. S.* 2. aph. 52.

CAPUT XII.

De Morbis Capitis.

De *CONVULSIONE.*

§. I. *Convulſio*, ratione Etymologiæ, à *convellendo*, & *Spaſmus* ἀπὸ τοῦ σπᾶν, *contrahendo* derivatur, quia hoc in affectu muſculorum principium atque finem in unum quaſi convelli & contrahi, obſervare eſt. Dicitur & καλαχερσικᾶς *Crampus.* Differt ſpaſmus à convulſione, quatenus ſpaſmus ſemper dolorificus eſt, convulſio verò non item.

Definitio.

Deſcribi conſuevit, Quod ſit *muſculorum contractio involuntaria, ſtabilis & doloroſa, ab intimiore nervoſarum partium irritatione, vel à*

nimia insufflatione spirituum animalium, orta. Dixi involuntaria, affectus enim hic nervos, vel ipsorum fibrillas, musculosque ad motum præter voluntatem cogit, indeque involuntarius hic fit motus in parte, quæ voluntariè aliás moveri solebat. Dolorifica quoque est, quia partes sensu exquisito præditas occupat.

DIFFERENTIA.

Diversas species, vel potius gradus quod attinet: aliquando totum corpus convulsione subita corripitur, (latinis est *distentio*) prout in *Tetano*, ubi totum corpus tectum & distentum occurrit, in quo casu nervorum principium quoque lædi creditur. In *Emprosthotono* & *Opisthototono* universi corporis partes, in priori antrorsum, in posteriori retrorsum flectuntur. Interdum contingit omnes corporis partes, capite excepto, convelli; sæpius quoque accidit, ut caput solum retrorsum ad dorsum trahatur & convellatur, sæpissimè tamen fit, unam duntaxat corporis partem distendi ac convelli, puta *oculum*, *gulam*, ut patiens nihil deglutire possit, *linguam*, *frontis cuticulam*, cervicem, collum, crus, brachium, digitum pedis, &c. Est quoque species illius spasmi levioris, sæpius enim illa per se, brevissimo temporis spatio solvitur, quandoque sola frictione mitescit, qualis quoque species spasmi ultra horæ spatium vix affligit, quam experimur frequenter in cruribus, suris, in manuum pedumque digitis. Nonnullis ita arctè per hunc morbum contrahuntur crura brachiaque, & subinde etiam manus, ut vix magnis viribus ab adstantibus extendi possint prædicta membra, priusquam accessio finiatur. Aliis os spasmadicè contrahitur in *spasmo cynico* dicto, ubi musculus oris latus dictus, ab una solum parte contractus, speciem ringentis canis refert, sin ab utraque parte contrahatur, formam dat ridentis, & *risus Sardonicus* appellatur, sin quoque temporum & mandibulorum musculi irritentur & contrahantur, cum stridore dentium, *Trismos* vocatur. Maxillæ interdum ita colliduntur, ut aperiri nunquam possint.

PARS AFFECTA.

§. 2. Quanta animorum contentione de subjecto convulsionis digladientur authores, id testantur bibliothecæ Medicæ. Veteres cerebrum primariò hic affici putâre, plures & maxima pars stat pro musculis, tanquam subjecto adæquato; alii probant nervos esse partem affectam primariam, nonnulli spiritus animales esse proximum motus instrumentum, indeque & hujus nostri affectus partem affectam contendunt, antesignano militantes *Willisio*; pauci *tendines* accusant; multi pro carne fibrosa certant, tanquam fibris membranisque prædıtam. *Sylvius* aliique ipsum cerebrum ac cerebellum una cum radicum spinalis medullæ initio, esse locum affectum primarium statuunt. Hæc ex latifundiis aliorum contulimus, illud quod sequitur, nostri agelli fructus est. Præsupposito tanquam certo, idem esse motus tam voluntarii seu naturalis, quam involuntarii seu præternaturalis subjectum, ac omnium penè Anatomicorum consensu, musculos fibrillis nerveis abundantes, pro motus voluntarii instrumento haberi, meritò & pro certo concludimus, eosdem etiam involuntarii & spasmodici motus esse organon & subjectum adæquatum, quod D. *Helmontius* probat, musculos habere duos motus, unum quatenus sunt clientes voluntatis, ut edant voluntarium motum, alterum verò in quantum invita voluntate proprio feruntur motu; estque hic etiam duplex, prior sc. quatenus unico tractu violento contrahitur, prout in spasmo, Krampff Diximus etiam in præcedentibus convulsionem immediatè produci ab irritatione, toto enim die observamus, carnem musculosam nunc cæsim, nunc punctim lædi, absque ulla accedente convulsione, è contrario à punctura nervorum, & vulneribus partium nervosarum, frequentissimas oriri convulsiones, prout ab ictu serpentum, viperarum, aliorumque venenatorum animalium videre licet. Meritò ergò decernimus, Nervos ipsorumque fibrillas esse subjectum spasmodicæ contractionis. Nervi enim cum sint sensus exquisitissimi, irritationem præ aliis partibus promptissimè suscipiunt, & spiritus quos vehunt animales simul in motum impetuosius adigunt, quo

quo facto necesse est motum & sensum depravatè fieri. Nervos vero hic sumimus inclusivè cum productionibus eorum fibrosis, tendinosis, membranosis, & spiritibus animalibus inflatis, quæ singula irritatione concepta, motu continuato spasmodicè contrahuntur, sicque totum convellunt musculum. Musculus enim est proprium motionis instrumentum, qui si præter voluntatem ad suum principium contrahatur, læsus meritò dicitur, ut in oculi spasmo, qui strabismus vocatur, musculi ipsum moventes, convelluntur; in spasmo cynico verò musculi dimidiæ faciei contrahuntur; si verò in utraque parte fit contractio patientis, os speciem dat ridentis, risusque Sardonicus vocatur; si labra convelluntur, musculus latus dictus affectus est, ex quo labiorum musculi oriuntur. Idem de aliis corporis partibus dicendum. Sed motum hunc præternaturalem in musculis jucundo spectaculo observare licet, cum recens mactatorum, indeque adhuc calentium animalium, ut boum, &c. musculos per totum corpus trementes, & quasi salientes (perinde ut serpentum, piscium, anguillæ, Lucij, &c. corda exempta) deprehendimus; exanguia enim ita à spiritibus adhuc restantibus sursum & deorsum, varièque moveri videmus. Id & confirmat Excell. Dn. *Mich. Ettmullerus* in eleganti Disputatione, cui titulus, *Parva magnorum morborum initia*, §. 15. In omni parte, ubi duntaxat fibrillæ adsunt, convulsio fieri potest & omnes dolores ab hac derivari possunt.

SIGNA.

§. 3. Transeundum nunc ad signa, quibus hunc affectum, ut ex ungue Leonem, cognoscimus. In omni autem nervorum distentione dolor plerumque concurrit vehemens, qui vires immodicè consumere potis est, inprimis si diu persistat. Pars affecta quoque versus suam originem ita fortiter attrahitur, mediantibus nervis, musculis & spiritibus animalibus, idque præter voluntatem, ut ad pristinum habitum vix reduci queat. Dum autem partes omnes capiti subjectæ, convelluntur, contingit præter illam dictam attractionem, corpus vel nullo modo inflecti posse, vel in priora ita incurvari, ut mentum jungatur pectori, vel in posteriora ita detorqueri, ut caput scapulis quasi impellatur; caput quoque aliquando vi huc vel illuc concutitur, facies rubore perfunditur, doloreque molestatur. Ex oculis quandoque distortis nonnunquam lachrymæ manant, atque os vix aperire potest patiens. Dorsum, maxillæ, manus atque crura rigent, nec extendi queunt. Hinc ubi malum altas egit radices, dolorum magnitudine ita æger excarnificatur, ut è lecto exiliat, pollicem pugno concludens, clamoribus vociferetur, ac, quasi mente sit captus, magnas profundens nugas, & patiatur deliria, spiritibus ita extra sphæram suam excurrentibus, tandem etiam æger potum per nares ejiciat, & variæ species idearum objiciantur. Sed non lubet plura enarrare, cum ab aliis id ad nauseam factum sit, cui enim Medicorum non est cantatus hic Hylas?

CAUSA.

§. 4. Causæ explicandæ nunc aliquid temporis est dandum, & quidem si primo veterum libeat insistere terminis, de causa hujus morbi agentium. Omnes illi *causam immediatam* vel *repletionem* vel *inanitionem* (contra mentem *Helmontii*, qui hæc anilibus figmentis annumerat) posuere. *Repletionem* vel à sanguine deduxere, undè convulsionem repentè etiam in corpore sano obortam narrant, quando sc. præcessit vita otiosa, crapula, ebrietas; vel ab humore pituitoso, qui se prout sanguis in nervorum musculorumque substantiam insinuat, modò tantum intumescant & dilatentur musculi, secundum profunditatem, latitudinem atque longitudinem, illique contrahantur, tum enim convulsionem seu spasmum exoriri sibi persuadent.

Mediatas verò causas varias, vel ab apostemate, vel ex suppressione alicujus vacuationis consuetæ; aliquando etiam à vaporibus crassis, si spasmus scil. subitò oboriatur, & facilè desinat, deducunt. Hæc fuere dicta de *repletione*. Nunc & argumenta ipsorum paucis videamus, quod attinet *inanitionem*. In hac vel illi *inanitionem* seu siccitatem nervi frequenter causam esse, sequentibus ducti rationibus probare satagunt, quod spasmus ille longiore gignatur tem-

core, & labor aut vigiliæ immodicæ, febris ardens, sollicitudo, sudor immodicus, vomitus, alvi dejectio, sanguinis immodicum profluvium, nimius coitus, inflammatio, vomitus, ex helleboro inprimis aliisque venenosis, dolor vehemens, hectica, cauteria aut vesicatoria, nervosis partibus temerè apposita, ardorque magnus partium nervosarum, aliaque id genus præcesserint. Ex hisce enim causis remotis, seu procatarcticis, dicunt illi contingere, corpus, subinde etiam ipsos nervos, ita exsiccari, proprio nervorum humido radicali nempe exhausto, ut haud secus atque coria juxta ignem posita siccescant, ac in se contrahantur.

§. 5. *Paracelsus* spasmum, quem contracturam vocat, ejusque generationem ad epilepsiam refert. Causam ejus principalem Spiritum Mercurii sale acetoso imprægnatum statuit, alibi quinque species proponens, pro diversitate causarum. (1.) Ait illam fieri ex læsione, vulnere, ictu, contusione, casu, abbreviatis nervis, vulnere non ritè curato; (2.) ex calculo & arena renum & vesicæ. (3.) ex colica, acetositate fellis & melancholiæ, membra convellente. (4.) ex ira. (5.) ex vino. Alio loco ex Mercurio quodam Microcosmico oriri hunc affectum, probat per illos, qui eum tractant. Alibi spasmum ex frigido, h. e. ex vento, vel flatu excitari contendit, perindè ut & ex nimio potu & cibo.

§ 6. *Helmontius* affectum hunc parvam nominans Epilepsiam, omnem convulsionem seu spasmum fieri putat à *Blas vitali* musculorum, ex *Archèo innato* suscitato, cujus occasio fit aliquod malignum, irruens in Archéum musculorum, vitæ insidians. Et *cap.* 11. *de Lithiasi n.* 131. 132. varias admittit spasmi species in asthmate membranam pulmonem ambientem affici credit; in pleuritide *pleuram*; in anxietate & palpitatione cordis mediastinum vel diaphragma; in vomitu, singultu & cardialgia ventriculum; in hydrope, utero, &c. abdomen, in torminibus intermittentibus vel colicis intestina; in gonorrhæa parastata vasa spermatis stimulo contrahi & excitari spasmum, itidem probat. Omnes verò harum partium contracturas, exinde dolorificas fieri autumat, quia Archéum & spiritum acredine, ponticitate aut gradibus caloris, aut frigoris iciunt. Dolorem enim intensissimum Ille ab igne deducit, sc. ab alcalibus, aut corrodentibus, igni proximis, austeris, ponticis & acidis, mox dein à salsis, acribus, amaris, &c. venenis. De quibus omnibus author sat ingeniosè disserit.

§. 7. *Thomas VVillisius* Anglicus ille Galenus (per anagramma *Angelus*) particulas heterogeneas & valdè explosivas spiritibus animalibus, in hac aut illa corporis regione agentibus, accrescere supponit. Dein ex iniqua combinatione, & irrequieta hujus materiæ & spirituum collisione, crebras vehementesque explosiones editas, paraxysmos spasmodicos inducere demonstrat; quoties enim particulæ nitro-sulphureæ particulis spirituum animalium spirituo-salinis accrescunt, toties explosiones impetuosæ excitantur; quæ explosiones spamodicæ, juxta nostrum Authorem, non duntaxat in musculis fiunt, sed etiam in membranis, ventriculo intestinis, mesenterio, aliisque partibus exanguibus, Crampa sive Tetanos plerumque oritur, quando spiritus animales injussi è tendinibus aut uno, aut simul utroque in musculi ventrem prosiliunt, unde pro more solito mox regredi nolunt, verum diutius intra carnes manentes eas valdè inflant, & summè contractivas reddunt. Dein siquidem alii musculis hisce neque cedunt, neque in contractione conspirant, pars rigida & cum summo dolore tensa fit. Hujus causa dicitur materia quædam heterogenea, quæ per ductus nervinos, unà cum succo eorum, in musculos descendens & spiritibus cohærens, eosdem elasticos simulque obstinatos reddit, ita ut intra fibras tendineas contineri nequeant sed spatia ampliora desiderantes in carnes excurrant, ibidemque, donec deferbuit eorum tumor, permaneant, & quæ alia plura elegantissimè edisserit *Willisius*.

§. 8. *Franciscus de le Boe Sylvius* hoc in affectu modò *acrimoniam*, modò *aciditatem* quandam in humoribus culpat; hinc mox bilem, præcipuè atram, utpote omnium acerrimam & acidissi-

acidissimam, mox pituitam putrefactam, quippe & in hac aut latet acidum, aut sal lixiviosum, peccare contendit, quorum humorum acrimonia aciditateque membranosæ cerebri, cerebellique & spinalis medullæ, nervorumque atque adeò omnium partes, ita vellicantur & malè afficiuntur, ut consequatur impetuosus, copiosus & perseverans spirituum animalium ad musculorum fibras motus, h. e. spasmus.

§. 9. *Cartesiani* cum Veteribus ferè, (quod rarius fit) amicè conspirant in hoc causarum argumento, ut adeò dicas, id, quod apud Juris Consultos proverbii vicem obtinere audio, qui dum verissimum esse quid significare voluerunt, *Julianum* id dicunt *scripsisse & verissimum esse*, cùm & *Marcellus* perpetuus Juliani corrector consentiat.

A repletione enim & *inanitione* nervorum vel medullæ originis causam deducunt, & peridem probant exemplum, ac Veteres, nempe prout chordæ in cithara præ nimio calore aut siccitate contrahuntur, sic & nervi convellantur, & se arctius comprimant; & eundem affectum, *crampe* dictum, à lento, frigido ac crasso flatu, partes inflante & distendente, oriri volunt. Hoc etiam inter alia argumenta probant, quod modico calore, & sola frictione, depelli possit hic affectus.

§ 10. Nos unicuique liberum arbitrium relinquimus, nec ullum obtorto quasi collo ad nostra comitia cogimus, quippe qui nostram duntaxat opinionem proferre & probare satagimus. *Convulsionem* tum in genere, tum in specie, immediatè ab excandescentia Regis nostri *Microcosmetoris*, minori tamen quam in *Epilepsia* est, spiritibus animales impetum facientes, hinc indè confusè regentis, oriri statuimus. A spiritibus enim principaliter omnis fluit motus; fibrarum enim motricum beneficio omnis in corporis œconomia localis motus existuunt motores. Quotiescunque ergò pars quædam sensu molesti vel noxii infestatur fibrillarum sensilium inordinata & vehementiore vibratione, spirituum ad eam allicitur impetus, à quibus aucta, & plus minus spasmodica earum tensio perficitur; spirituum enim quamdiu viget impetus elasticus, etiam fibrarum motricium ritè fabricatarum tonus, & inde dependens tam ad externorum objectorum promptissimè recipiendum impressionem sensilem proclivitas, quam continuus ad motum nixus, debito in robore vigebunt; adeoque partium continentium localis motus, cum contentarum promptissima undique distributione, quin & pro occasionum varietate, inordinata commotione, & nonnunquam exclusione continuabit. Sufflaminato enim nonnihil spirituum illorum impetu motivo, & inhibito quadantenus radioso illorum influxu, cessabit etiam proportionaliter fibrarum tonus, remittet unà sensilium facilis receptio, & languescet fibrarum motivus nixus, prout Clar. *Ettmüllerus* disserit ingeniosè. Sic & spasmus oritur ab obstructione in tubulis musculorum, quia ista obstructione humores ibi hærent, & spiritus influentes impediti in istas fibras circa obstructionem irruunt, & istâ irruptione nervos irregulariter vellicant. Hinc causam præbent, cur spiritus per apertos poros nervorum magnâ copiâ in musculos influunt, & ita distendunt. Causa prima & principalis spasmi latet sæpissimè in membro ipso, & non in cerebro. Nunc paucis videamus causas mediatas. Hostis verò accedens armatus tot & variis armis, hastâ, gladiolis, bipennibus obtusis & obtusangulis, munimenta externa, in quibus milites Regis nostri (spiritus animales) degunt, nervosas fibrillas quascunque aggreditur, quibus spiritibus impetuosè accurrentibus fit irritatio nervosarum illarum partium, à qua intimiore & constanti irritatione fibræ nerveæ crispantur & contrahuntur, musculi abbreviantur & intumescunt, cum dolore & duritie, à spirituum animalium solo influxu impetuoso dependente. Crispaturæ enim fibrillarum nervearum dolorosè commotarum, non verò fumi aut vapores, motus excitant convulsivos. Partes ergò nervosas vellicantia & crispaturas inferentia sunt omnes humores acres, biliosi, sæpius acidi, pontici, cum sanguine & lympha, mediante circulatione nervoso generi communicari.

nicati. Sunt & varia externè assumta purgantia fortiora, potius venena, antimoniata; occasione enim spiculorum antimonialium, cum Vino infusionis Croci metallorum, aut vitro antimonii haustorum, fibræ tum stomachi, tum aliorum viscerum & partium corrugari & vellicari possunt, undè sæpè vomitus enormes convulsiones præcedunt. Si enim acor aut acrimonia partem nervosam vellicaverit, sensim inchoatur prædicta crispatura, donec ad ipsum principium proveniat, ipsosque spiritus animales turbet. Ex his enim patet, spasmum non tam ex mente Veterum ex inanitione, quàm eam subsequente acrimonia generari, prout videre licet in hypercatharsi, ubi non ex inanitione spasmus oritur, sed potius ab acrimonia, eam subsequente, testante id nobiscum Exc. D. D. *Wedelio*, Collega nostro colendo *in Ephem. Germ. Ann. X. obs.* 75. Nec tamen exclusum volumus humorem quemvis fæculentum, venenosum, tartareum, paucis acidum sc. sive sit pituita, sive succus pancreaticus, sive serum, juxta illud tritum, *Acida nervis sunt inimica*. Hinc est quod arthritici tam frequenter vexentur spasmis, ut & pueri, qui plerumq; ex nimia addiphagia acidum plus minus viscosum in unu habent, vel ob vermes; prout & illi adultiores, qui Rhenani Bacchi floribus nimioperè asperguntur, pro grato aciditatis gustu *Tremorum* pœnas luunt. Acidum ergò ad inducendam convulsionen debet esse paulò fixius, crassius & subjecto moderatè viscido irretitum; non enim debet esse acidum volatile, poros enim cerebri pervadendo, potius & facilius *Epilepsiam* produceret, quam *convulsionem*. Inter causas remotiores recensemus omnia, quæ acrimoniam & acorem pro irritatione nervosarum fibrillarum sufficientem subministrare possunt, vel communicando, vel absumendo humores blandos, ita ut, reliqui tum acriores, sicque nervis inimici fiant. Ob salis fluorem vidimus in scorbuticis spasmum hunc ordinariò accidere, prout tristi spectaculo observavimus in *conjuge Nobilissimi Consiliarii cujusdam*, quæ primum evomebat maximam *pituitæ acidæ* quantitatem, quem vomitum excipiebant *convulsiones* manuum brachiorumque, cum anxietatibus cordis intensissimis, acido mitigato inferius dicendis remediis, omnia remittebant symptomata, & morbus placabatur.

Omnia quoque venena acria, vulnera, ictus, morsus venenatorum vel irâ furentium animalium, puncturæque nervorum, hunc morbum excitare possunt. Sic nos novimus triste exemplum in Pharmacopœo quodam experto, cui improvisò festuca lignea haud dubiè venenata (fuit enim in mensa, in qua tractavit venena) digito manus minimo inferebatur, quâ neglectâ, altero die dolores maximi cum inflammatione accedebant, paulò post accedentibus convulsionibus, is ad Patres abiit. Si ergò particulæ hostiles vel spicula viscidiore illa textura pertinacius agglutinata hærent, sæpius interiori nerveæ ac admodum sensili ventriculi tunicæ facilè molestæ, illius continuæ impressionis occasione provocati spirituum impetus, & sub regimine pylori spasmus stomachi, adeoque vomitus spasmodicus concitari potest. Omnes proin partes corporis, & ipsa viscera, ut sunt ventriculus, renes, folliculus fellis, cor, intestina, mesenterium, vesica, uterus, &c. & quæ nervos sensationis organa habent, irritari & crispari, & inde spasmo seu crispaturâ convulsivâ affligi posse, haud dubitamus; nam ubi sunt fibrillæ nerveæ, ibi spasmus exoriri potest. Cutis quoque his stipata, sanè rete mirabile est, ex fibris arteriarum, venarum, nervorum & tendinum, variè inter se complicatis, contextum, ita tamen ut nervoso generi plus quàm venoso in sua structura acceptum referat, tanta nervearum fibrillarum & tendinosarum copia, cum intertextis arteriarum venarumque capillaribus ut exilissimis sic numerosissimis gaudet. In rigoribus ergò furoribusque cutanearum fibrarum contracturam fieri posse, non dubitamus, quod & cuivis, qui vel primis labris dulcissimos Medicinæ fontes gustavit, notissimum est. Hic plura quoque essent addenda, *de tremore cordis*, *de palpitatione aliisq; motibus convulsivis*, *hystericis*, *hypchondriacis*, *de tremore artuum*, sed cum hæc omnia

Nob.

Nob. *Willisius* sat exactè & ingeniosè pertractaverit, inde non allubescit crambem bis coctam proponere, & post Homerum Iliada canere, præsertim cum ex prædictorum Nostrorum deductione perspicaciores facilè causam rurspari possint aliorum motuum convulsivorum similium, quippe qui tantum loco differunt. Hoc tantum de tremore addam, quod ut plurimum tremor oriatur à spiritibus animalibus per apertas valvulas in oppositos musculos influentibus, vel magnâ copiâ in valvulas irruunt, & ita istas non claudunt, ut ventus semiapertam januam non claudit, si leniter in eam incurrat, vel pergat; vel si valvulæ sint mutilatæ, ita ut pori in iis maneant, per quos spiritus liberè fluunt. Otiosa quoque vita spasmum producit, quatenus obstructionem parit, unde spasmus oritur.

PROGNOSIS.

§. 11. Hactenus *causis* inhæsimus, jam proximè prognosticorum signorum examini exactiori vacabimus. Convulsio seu spasmus ex vulnere, prout exemplum habuimus ante triennium & quod excurrit, in milite Cæsareo, ut & hic non ita pridem in Rustico ab hernia liberando, sæpissimè lethalis est. Eadem prognosis est, si ex helleboro, aut aliis purgantibus fortioribus inducta sit convulsio, testante id nobiscum magno *Æsculapio Coo.* Periculosior quoque est ille spasmus, qui ab hypercatharsi & sanguinis profusione, cum virium debilitate, oritur. Difficulter quoque curabitur, si febris ardentis alteriusque malignæ occasione enatus spasmus sit, unde febrem convulsioni supervenire melius est, quam febri convulsionem, quia febris deobstruendo materiam peccantem spasmum solvit, qui enim à convulsione, vel nervorum distensione tenetur, febre superveniente liberatur. Quicunque tetano corripiuntur, in IV. diebus moriuntur, si verò hos evaserint, sani fiunt, quæ omnia latitant in Sacrario *Venerandi Senis*. Si sæpè nimiis doloribus excruciatus & convulsionibus defatigatus æger, furioso similis redditur, adeò ut tunc etiam loquelam amittat, viribus destituatur, sudoribus dissolvatur, atque potum per nares rejiciat, id mortiferum est. Distorsiones labri, supercilii, oculi vel nasi in febre continua, sæpissimè mortem prænuntiasse observavimus. Idem affectus ad mortem terminatur, quando materia, alio induta pallio, ad cerebrum defertur & affectus gravior epilepsia vel apoplexia supervenit, & vires resolvuntur; sed in his tibi ubique Hippocrates solvet nodum Gordium, ad quem ideò te remittimus, quia si tibi sacra sit authoritas, luculentam dabit ille. Vid. S. 2. aph. 26. item S. 4. aph. 57. 66. 67. 68. & S. 5. aph. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 17. 70. &c.

CURA DIÆTETICA.

§. 12. Nostras nunc merces exponamus, & horrea nostra recludamus. Quoad curam nempè & primò Diæteticam: (1.) *Aër* sit temperatus, serenus; vitandus ergò borealis, frigidus ac hybernus. Frigidum enim convulsiones, nervorum distensiones, livores, & rigores febriles inducere, jam olim annotavit Hippocrates divinus *Sect. 5. aph.* 20. & nos in præcedentibus monuimus. (2.) Cibus sit εὔχυμος. In hunc finem conducit cremor ptisanæ, ova sorbilia, caro caponum, gallinarum, pullorum; assæ sint potius carnes, quam elixæ, addantur cibis cephalica, ut sunt majorana, salvia, serpillum; conveniunt & uvæ passæ, amygdalæ. Vitentur ergò cibi salsi, acidi, acres, muriatici, nec nimiâ ingerantur quantitate, ut à fermento stomachi subigi nequeant, sed in pastam acidam viscidamque abeant, unde varia in corpore nostro dispendia oriuntur; omnes quoque fructus austeri vitentur summoperè. Potus sit Cerevisia defæcata & nervinis maritata, ut sunt radic. pœon. caryophyl. enulæ, herb. salv. rosmar. chamædr. vel decoctum hordei, vel aqua mulsa. A vini potu immodico abstineat æger, omnis enim ebrietas & crapula maximoperè fugienda. (3.) Quies imperanda, motus nimius vitandus, frictiones tamen fiant vertebrarum atque colli, aliorumque artuum. (4.) Somnus & vigiliæ sint modica, si enim modum excesserint, inde variæ in humoribus & spiritibus profluunt alterationes. (5.) Excrementa alvi quotidie naturæ respondeant, ut & reliquæ evacuationes consuetæ, nocent enim quæcunque ob-

obstructiones viscerum, mesenterii, uteri, hæmorrhoidum. Sic & summoperè arcendæ sunt quæcumvis evacuationes nimiæ, ut sunt hæmorrhagiæ narium, uteri, hæmorrhoidum, hypercatharses, sudationes nimiæ, Venus immodica (veluti nimiâ Venere, per seminis & hinc Virium excedentem exantlationem, spiritus animales irrequietantur, & ad motus incongruos solicitantur) inedia, venena, purgantia fortiora, helleborina, antimoniata &c. symbolum suum addunt & post nimiam evacuationem, acrimoniam, tum sanguini tum sero conciliant, & nervosum tonum spasmodicis contractionibus labefactant. (6.) Animus ad hilaritatem sit compositus; perturbationes enim angue pejus fugiendæ sunt, quas inter iram in prima collocamus acie, tanquam sæpissimum fabrum hujus morbi; ex ira enim bilis acrimonia spiritibus animalibus accedit, ex qua spiritus rebelles fiunt, & hunc morbum excitare possunt. Unde & *Helmontius* viperarum, aut aliorum venenatorum animalium deleterias vires, ex imagine iræ collocat. Nec hic lubet de bilis origine censa nostra experimere, sed potius aliorum in hoc opere industriam admirari; nihil enim nos moratur, sive bilis per adustionis analogiam, sive in corde oleum sanguinis in sal quadantenus abeat, sero solubile. Terror quoque, metus, mœrores, &c. facile hunc morbum excitare possunt, quatenus spiribus animalibus negotium facessunt; prout triste exemplum nuper observavi in persona illustri, quæ ob mœrorem quem habebat ob obitum consanguineæ, spasmodicos insultus vehementes sustinuit.

§. 13. Veteres dum à repletione frigidorum potissimum humorum fieri spasmum putant, primùm clystere alvum solvunt, dein clementioribus medicamentis humores præparant, hos demum evacuant. Inter evacuantia palmam præripere aliis putant sequentia, Ex. gr. Diaturbith. c. rhab. agaricus, ejusdem infusum, pilulæ cocchiæ, fœtidæ, de sagapeno, de opoponac. &c. Et ex his solent varia composita & formulas concinnare, quæ omnia huc apponere tædiosum esset, nec instituti ratio quoque admittit. Post hæc, quæ avertere à parte affecta humores queunt, præscribunt, prout sunt frictiones, ligaturæ, cucurbitulæ, sternutatoria, gargarismata, clysteres, apophlegmatismi. Postremò quæ reliquias dissolvere, partesque nervosas corroborare possunt, adhibent. Corroborantia ipsis dicta sunt theriaca, confectio anacardina, Mithridatium, diamuscum dulce, acorus, castoreum, opoponax, &c. inter externorum censum referunt unguenta & olea varia, tum cocta, tum destillata aromatica, Ex. gr. oleum vulpinum, lilior. Philosophor. de piperibus; adeps gallin. axung. humana, &c. catulos vivos per medium sectos, & pulmones è vivis animalibus exemptos parti distentæ circumponunt, quandiu calent, & dein oleo calenti tepido immergunt membra convulsa, ut recalescant. Pellibus felium, vulpium, vervecum, luporum, ad partes convulsas vestiendas & fovendas utuntur. Balnea sive arte facta sive naturalia, thermas scil. sulphureas, & bituminosas salsas aut aluminosas commendant, quorum priora in posteriorum defectu parare solent ex salvia, betonica, malva, absynthio, ruta, majorana, pulegio, chamomilla, rad. lil. alb. sem. lini, fœn. græc. aliisque mineralibus, sulphure & alumine. Cucurbitulas tandem, cum scarificatione collo occipitique applicant.

§. 14. *Paracelsici Practici* medicamenta exhibent aperitiva pororum, calefacientia, humectantia arteriarum & nervorum, non externa qualitate, sed formâ specificâ. Sic & Ipse *Paracelsus*, quia contractura ipsi morbus est in extremo gradu, vult etiam remedia in eodem gradu debere esse exaltata & spiritualia facta. Ex quo propinat curam aliam *internam*, aliam *externam*; interna fit per *purgantia*, & per *corroborantia*, quæ faciunt humorem vitæ crescere & abundare, ut morbum expellere possit, ut sunt aurum potabile, essentia auri, essentia perlarum, antimonii, arcanum sulphuris, aqua vitæ, oleum vitrioli, aq. Tartari, qv. essent. lapid. corall. Essent. castorei cum spiritu vini extracta, *tremori*, convulsioni & omnibus nervorum vitiis, summo cum commodo propinatur, cum decocto herbarum aromaticarum. Ex-

Externa cura peragitur sequentibus. Suffumigia fiant ex mastich. juniper. Prosunt ol. thereb. laur. rutar. &c. gumm. galb. hederæ, ammoniac. opopan. adipes vulpis, cervi, taxi, muris alpini, hirci, cati, ursi, &c. In contractura & convulsione commendat oleum serpent. ol. Philosoph. quod membra reddat agilia & sana. L. 3. *de morb. metall.* eam quæ fit ex Mercurio curat baln. ex agrim. flor. lil. convall. rad. hirund. cum aliqua parte calcis ovorum; post balneum inungit membra seq. vel simili linimento.

℞. *Ping. vulp. excoct. lib. j.*
adde
Castor. destill. ℥v.
Thereb. destill. cum pipere.
Cantharid. & bacc. lauri. ℥vijß.
M. *super prunis candentibus.*

Oleum Euphorbii inunctum convenire fertur. *Paracelsus* etiam miris effert laudibus ossiculum illud triangulare in cranio, quod sutura lambdoides duplicata quandoque, sed raro, efformare solet. Oleum radic. imperatoriæ dest. & flores antimonii correctos alibi suadet. Et quis singula recensebit?

§. 15. *Helmontius & ejus asseclæ* curant vel leniendo furiosum Archéum (quem hoc in affectu peccare dicunt) per axungiam humanam, vel eundem mortificando, per ligaturas fortes, vel malignitatem spiritui adimendo, quæ omnia præstant opiata, tum internè sumta, tum externè applicata. Esto formula.

℞. *Spir. vini opt.* ℥j.
Opii Thebaici ʒjß.
Camphoræ gr. xij.
Castorei ʒj. M. *pro externa inunctione.*

Cura Diætetica.

§. 16. *Willisius* convulsionem *parvam*, seu dictum, nominans *epilepsiam*, eandem ferè curam observat, quam habet in epilepsia, adhibendo sc. Cathartica, emetica, specifica alterantia varia, empirica, & chirurgica, remedia antispasmodica, spiritus C. C. Cran. hum. fuliginis, vel sanguinis hum. vel sal. armon. millep. asell. aquas destill. herbarum aromaticarum, & id genus mille alia, quæ habet in *tractatu peculiari de Morbis Convulsivis* certè aureo. Et cum hæc pro ratione loci & causarum varianda sint, perspicacioribus facilè erit ex præcedaneis, inprimis quæ habuimus in *Capite* de *Epilepsia*, eligere quæ huic vel illi scopo apta sunt.

Interea dum hæc remedia intus exhibentur, convenire quoque ait interim vesicatoria in nuccha & ponè aures applicata; ita enim juxta Authorem serosi & acres humores à capite plurimum emulgentur. Porrò sternutatoria & apophlegmatismi hoc in casu sæpius levamen insigne adferunt. Sanguinis detractionem è venis *sedalibus* aut pede aliquoties repeti vult; qui & urgente malo emplastra & cataplasmata plantis pedum utiliter adhibere amat; circa suras & femora *epispastica* admovet.

§. 17. *Sylvius* in curatione hujus affectus miserrimi, quoad externa *Paræi* curam regiam insequitur, & statim *emplastrum diachalciteos* aceto & oleo solutum & liquefactum applicare jubet, rationesque meliores, quam *Paræus* affert, leniri enim ac emolliri musculorum fibras vehementer tensas, statuit. Sic & *Nobiliss. Author* probat fasciam à *Paræo* commendatam, quia nempe comprimit musculos nimium distentos, & blandè impedit, ne fibrarum magis damnosa contingat in musculis distensio, & fortè ruptura incurabilis. Tandem cataplasma sequens haud contemnit à *Paræo* Regi Galliæ CAROLO sc. NONO applicatum.

℞. *Farin. hord.*
orobi ana ℥ij.
Flor. chamomill.
melitot. ana p. ij.
Butyr. recent. ℥jß.
Lixiv. barbitons. q. s. M.

Et si dolor hisce non mitescat, ad oleum therebinthinæ cum spiritu vini mixtum fervens, vel ad abscissionem nervi, vel tendinis, vel membranæ, cum *Paræo* confugit. Hæc sunt dicta de externis, quando scil. spasmus, vel convulsio à punctura nervi, vel ab ulcere, vel fistula, aliisque externis & internis spiculis oritur. *Interna* verò sunt in hoc casu sudorifera sale volatili constantia, ut sunt spiritus Tartari, Aqua the-

th eriacalis omissis acidis, & plura alia, quæ non libet hic cuncta recensere. Si autem à capitis vulneribus, ictibus, plagisque oriatur hic affectus, fragmenta cranii, si quæ adesse præsumantur, prius eximenda sunt, ad quam rem, si nulla via adsit, per quam illa eximi possit, trepano utendum; facta enim hâc apertione cranii commodè extrahi possunt, quo facto ex *Sylvii* opinione, in vulnus infundendum est oleum therebinthinæ cum spiritu vini mixtum; quod si convulsio à combustione sit orta, tunc oleum nucum vel seminum rapæ expressa suadet. Inter remedia generalia (specialia enim supra habuimus) externa convulsionem juvantia recenset thermas sulphureas, quia hæ ad affectas partes intimius penetrare possunt, in quarum defectu, ante alia balnea, parari vult, balneum ex sale Tartari ritè cum sulphure calcinato, & aqua fontana incocto. Post thermas vel balnea, axungiam humanam & anguillarum, ut & olea adhiberi autumat, quorum nempe ope acrimoniam salis lixiviosi & spiritus acidi temperari, causasque doloris & convulsionis corrigi atque emendari opinatur. Fomentationes ex plantis aromaticis calefacientibus, nec non emplastra & cataplasmata calidiora laudat, & quæ alia sunt, quæ nos quanta licuit brevitate retulimus.

Renati Cartesii sequaces, cum à frigido humore vel à flatu obstructionem in tubulis facientibus, crampem oriri dicunt, conducere ajunt, omnia deobstruentia & flatus discutientia, tum interna & externa, salia volatilia & reliqua cephalica, de quibus, ex ipsorum opinione, in capite de epilepsia, huc valdè congruis, abundè egimus, quæ ruminare tædet.

§ 18. Ita alii de curâ judicant. Nobis hæc placet methodus: putamus nempe conducere purgantia, si modò præcesserit temperies humorum, quæ hîc omne fert punctum, & quæ à solis spirituosis exspectanda est, cum propter *Microcosmetoris* & spirituum animalium (suorum militum) perturbationem & quasi explosionem in humoribus oriatur tantum vitium, ut & alia humorum idea sit corrigenda à dulcificantibus spirituosis, à quibus functiones omnes melius procedunt. Si ergò inducias habeat æger, & vires & morbus admittant purgantia, ad materiam inprimis acrem, ponticam, biliosam, Tartaream, &c. eliminandam, eligere possumus sequentia, rhabarb. fol. sennæ, tamarind. aliaque leniora; si verò materiæ fixitas requirat fortiora, Mercurium dulcem à ℈j. ad ʒß. suaserimus summopere, cum conserva rosarum exhibitum, vel sequens *vinum medicatum:*

℞. *Herb. betonic.*
chamædr.
chæmæpith.
rorismar. ana M. ß.
Flor. lil. convall.
paralys. ana P. ij.
Rad. pœon.
glycirrhiz. ana ʒiij.
Fol senn. ℥ij.
Rhabarb. flav. ʒiij.
Sem. fœnic.
coriandr.
anis. ana ʒjß.
Acid. Tartar. crud. ʒjß.
Incisa dentur ad nodulum, pro mensura vini.

Aliquando ad radicem morbi evellendam vomitum cum Tartaro Emer. Mynf. vel Ludovic. à gr. II. ad III. exhibuimus, inprimis si viscidum acidum tunicæ ventriculi interiori sit impactum, & si malum jam diu duraverit, & quasi habituale factum sit; si verò vires non ferant, aut aliæ circumstantiæ dissuadeant, per alvum purgantia fortiora omittenda censemus, & clysteres eorum loco admittimus. His præmissis mox sub invasionem & progressum spasmodicæ cujusvis contractionis, eò unicè laborandum est, ut *excandescentia* Regis nostri, & nervosa fibrillarum irritatio, & spirituum animalium nimius & impetuosus affluxus sopiantur, quod obtinebimus dulcificantibus spirituosis, ut sunt spiritus formicarum viventium, cum ovis & ramusculis adhærentibus, spir. C. C. fuliginis, secundinarum, sanguinis humani, hirundinum, Mistura cephalica *Cnœfel.* Aqua magnanimitatis, Arcanum cephalicum nostrum,

ſtrum, Eſſentia cephalica compoſita, & plura alia, eundem fe, è effectum habentia. Maximè verò potiora ex alterantibus cephalicis fixis aliquando & volatilibus parata proſunt, quæ interdum ante & poſt excitatum vomitum exhiberi ſolent, & ad acidum vel acre corrigendum queunt felici ſidere adhiberi, quorum effectus & hic eſt, quod illud morboſum incidunt & abſorbent. Talia ſunt in debilioribus oculi cancri, Corall. aſelli, lumbrici, cinis talparum, ſalia & alcalia fixa lixivioſa, Tartarus vitriolatus; in robuſtioribus verò limaturam Martis; in ditioribus & delicatioribus Eſſentiam Martis cum ſucco pomorum dulc. vel Borsdorf. paratam ſuademus. Viribus prædictis ad amuſſim æmula ſunt vitriolum Martis, ſpiritus vitrioli ſtriatus, cum urina humana volatiliſatus, &c. Verbo omnem paginam abſolvunt antiſpaſmodica quæcunque, ſub quibus comprehendimus ſulphur antimonii auratum præcipitatum ſcil. è ſcoriis reguli, antimonii, cum ſpiritu ſalis armoniaci. Cinnabarin antimonii *Glauberi*, Panaceæ nomine comprehenſam, ſpecificum cephalicum *Joh. Michaelis*, Cinnabarin ſolarem Excellentiſſimi Dn. *Sebaſtiani Schefferi*, pulverem noſtrum antiſpaſmodicum ſequentem:

℞. *Cinnab. nat.* ℥j.
Magiſter. Lunæ ℨß.
Cran. human.
Succin. pulv. ana ℨjß.
Cin. hirund. & talparum.
Corall. rubr.
Margarit ana ℈ij.
Sacchar. perlat. ℨiij.

M. f. pulvis antiſpaſmodicus. Mira hoc pulvere præſtitimus, & effectu geminus eſt ille pulvis ſpaſmodicus Auguſtanorum. Inter liquida excellunt, liquor C. C. ſuccinatus, Balſamus nervinus prælaudati *Dn. Dr. Schefferi*, ſpiritus antiepilepticus noſter &c. Spaſmus non aliter curari poteſt, quam ut humores & ſpiritus per inſenſibilem tranſpirationem diſcutiantur, aut tanta copiâ ſpirituum in muſculum determinetur, ut tandem valvulæ revulſæ vi iterum ad ſtatum naturalem deducantur.

Quod ſit verò à ſcorbutico miaſmate ſpaſmus oriatur, antiſpaſmodicis antiſcorbutica admiſcere ſolemus, Ex. gr. Eſſentiam antiſcorbuticam noſtram, vel eſto ſequens, vel ſimile in tali caſu deſtillatum:

℞. *Diaſcord. Frac.* ℥iß.
Flor. tiliæ.
Herb. Chamædr. ana M. iij.
Rutæ ſylv. M. j.
Raſ. corn. alcis ℥ß.
Decoct. rad. ſarſaparill.
Succi beccabung. ana lib. ij.
adde pulv. ſpaſmod. noſtr. ℨvj.

M. & deſtilla l. a. ex organo vitreo, deſtillato adde Tinctur. cort. pœon. ℥ß. M.

Si temperamentum ægri non nimis ſit bilioſum, præſtantiſſima aqua ſpirituoſa deſtillatur è tanaceto, ſi multum tum iſtius herbæ indatur paucæ aquæ, & ſic b. a. deſtilletur, hæc aqua ſpeciatim convulſioni medetur, ut & croci oleum, & ſpiritus, & crocus in ſubſtantia, ol. C. C. & lavendulæ, juniperi, & ſuccini, & omnia, quæ in morbis ſoporoſis & præcipuè in paralyſi conveniunt, exceptis acribus, ut ſpir. ſal. armon. &c. In tremore conducet ſeq.

℞. *Spir. ſalv.* ℨij.
Eſſent. caſtor. ℨj.
M. doſis 30. *guttæ.*

Sin affectus hic ab utero, & ſtomachus etiam convellatur ab aſſumptis venenoſis cibis, ab eſu ſcil. fungorum, aliorumque venenatorum, prout nos obſervavimus, vomitoria proſunt; ſi verò ſponte ſua vomitus oriatur, præſcribenda ſunt caſtoreata, cinnabarina, & tandem ſalus quærenda eſt, ex opiatis. In omnibus nervoſis criſpaturis & hiſce utimur, nempe opiato notiſſimo, vel laudano cydoniato in Clave Pharmaceutica Schrôderianâ à Nobiliſſ. *Hoffmanno* deſcripto, adeò ut à moderatiſſima anodynorum doſi, introductam quietem, jucundis inſomniis peractam, ſequatur corporis vigor, mentis & membrorum valor, acrium dulcificatio, &c. Contra qualia remedia, ſæpè Medici inſulſi, contentioſè aſſurgunt, & ne-

ſcio quam malignitatem, inde affricari ſpiritibus & cerebro nugantur, ſed hi nihil agendo, malunt ægrum deſerere & *Libitinæ* tradere, quam aliis rationibus fortiſſimis, & ipſi etiam experientiæ obſequendo manus dare, & ſic ægrum ex orci faucibus eripere. Teſtari poſſumus ſacram *opiatorum* vim, ubique decantatam, ſolam nobis in ſpaſmodicis contractionibus anchoram fuiſſe, quam ipſam vim prædicti Medici ignorant, ut adeò apud illos valeat tritum illud, *Ignoti nulla cupido.* Refrenat enim hunc ſpirituum impetum, & ſegniores quaſi reddit eoſdem *opium*, quod notiſſimi ejus in corporibus noſtris effectus *ſomnolentiæ* & indolentiæ teſtantur, hinc quoque flacceſcente fibrarum ſenſilium tono, haud æquè validè ab objecto licet intenſiori vibrari poterunt, unde nec ſpirituum jam in Elatere ſuo remittentium, ſufficiens repercuſſio ad primum ſenſorium fieri, nec fibrarum doloroſè commotarum ſuperveniens ſpaſmus ordinarius, & convulſiva tenſio, præcedere poterit, teſte *Nobiliſſ. Etmüllero in Diſp. elegantiſſ.* nuper *ab ipſo* nobis in literis miſſa de *Virtute Opii Diaphoretica*; ubicunque ergò criſpaturæ & contracturæ fiunt ſpaſmodicæ, conducunt prædicta opiata, ut ſunt laudanum opiatum, Theriaca cœleſtis, Tinctura anodyna Wedelii, &c. Spirituum enim animalium impetum ſiſtunt, & motum eorum plus minus ſufflaminant, acidumque corrigunt; conſideramus enim acidum, illud mole minimum, quod partes nervoſas & fibroſas pungere, rodere ac doloroſè irritare poteſt, unde aliquando plura ſymptomata fluunt, quæ omnia opiata placant pacantque. Nonnunquam à *ſectione herniæ* præpoſtera, vel ab aliis vulneribus, ſpaſmum vidimus natum, ob ſpirituum animalium ἀταξίαν, eorumque motus impetuoſos, qui ordinariam viam quærentes non ſemper inveniunt, & ſic allidendo, & impetuoſius ſe movendo iraſcuntur cum Rege ſuo, adeò ut ſæpè hi ægri inſtar ſtrangulatorum vitam relinquant; ab utraque enim parte muſculi faucium convelluntur, dentibus fortiter colliſis, unde miſeri eſurientes & ſitientes nihil deglutire valent, permanente collo rigido, & pulſu æquali atque forti, tandem verò celeriore & intermittente pulſu exiſtente; cujus fabulæ cataſtrophe mors pluribus eſt. Similem caſum à ſolo mœrore & aſſumto purgante medicamento fortiori in prædiſpoſito ſubjecto obſervavimus. Novimus tamen caſus, quibus felici cum ſucceſſu medicinam adhibuimus, & quidem ſequentem, nempe liquorem C. C. ſuccinatum, therebinthinatum, oleum lavendulæ, ſpicæ, &c. Externè varia cataplaſmata calidiora, balſamaque vulneraria, & illud *Sylvianum*, oleum therebinthinæ ſc. cum vino mixtum, quibus remediis ſpiritus fuerunt placati, & ægri à triſti hoc liberati malo in ſpaſmo quoque cynico prædicto oleum therebinthinæ cum aqua vitæ dilutum, intus & extus ſatisfacit. Spaſmus ſuras imprimis infeſtans curatur facili Marte inunctione olei laurini, lavendulæ, vel therebinthinæ, ad ignem calefacti, injectis poſt calidis faſciis. Si verò ſpaſmus oriatur à morſu venenati alicujus animalis, & inde vulnus, tunc id dilatari debet, & parti dolenti applicari veſicatorium, dein vulneri imponi poteſt per aliquot dies theriaca vel mithridatium, ſoluta in aqua vitæ. Si is oriatur à punctura nervi, tunc etiam vulnus ampliari debet, & inſtillari oleum therebinth. In caſu verò deſperato, nervus læſus penitus abſcindatur, immedicabile enim vulnus enſe recidendum, ne pars ſincera trahatur. Spaſmum ferè continuum mitigatum vidit *celeberrimus Ottho Tachenius* à lineo filo, à ſaga ducto & alligato, cujus rei fides ſit penes authorem, potius enim credimus ex ſupernaturali cauſa hæc facta, prout videre eſt *in Tract. de morb. principe p. n.* 167. majore verò jure præſcribimus cum *Sylvio* aliiſque Thermas ſulphureas, aut *naturales* aut *artificiales*, quæ particulis ſuis oleoſis acidum vel acre quodvis ſpaſmodicum validè obtundunt. In vicinia habemus *VVisbadenſes* & *Embdenſes* ad Lanam, ubi ſæpius à conſiliis fuimus Principibus, & aliis hoc morbo nonnunquam miſerè excruciatis. Balnea artificialia poſſunt ex jam dictis aliiſque parari, ex herbis nempe aromaticis, chamomilla, majoran. ſalv. roſmar. betonic. thym. additis nonnullis mineralibus, pro re nata, ut & animalibus, vulpibus, felibus, canibuſque,

item capite vervecis. Oleum lumbricorum, ranarum, vulpium, inprimis oleum scarabæorum illorum, in stercore equino hospitantium, nostra experientiâ nobilitatum certè medicamen, pro inunctione externa cluit. Nec negligenda existimamus olea aromatica quæcumvis, ut sunt oleum therebinthinæ, spicæ, succini, quæ omnia spasmos sopiunt, inprimis si salibus volatilibus associentur. Quod attinet axungias anguillarum, hominis, pinguedinesque anatum, anseris, quatenus hæc poros cutis potius obstruunt, quam aperiunt, ea omittenda censemus, & iis præferimus spirituosa, cum oleosis combinata *spiritum* scil. *nostrum convulsivum* topicum sequentem, curæ internæ adjiciendum:

℞. *Spiritus formicarum, lumbricorum, scarabæorum, asellorum, &c. quæ externè quoque prosunt.*

Inter Chirurgica hæc asterisco notanda veniunt: Venæsectione cautè agendum est, & nisi plethora summè urgeat, omittendam eam potius suademus, quam celebrandam; ne quid tamen desit, eam interdum supplere possunt cucurbitulæ, modo siccæ, modo scarificatæ, quæ parti convulsæ vicinis affigendæ. Vesicatoria, fonticulos, dropaces & sinapismos rejicimus, & blanda potius paregorica & nervina substituimus, de quibus ad nauseam usque dictum est. Frictiones maximè hic prosunt, quia valvulas revellunt, præsertim si cum linimento sequenti, vel simili instituantur:

℞. *Ol. lumbricor. terr.* ℥j.
N. M. *expr.*
majoran.
caryophyll. ana ℈ß.
Theriac. Andr. ʒij.
Croci ℈j.
M. ad ignem luculentum, inunge spinam & nuccham.

In spasmo flatulento præ aliis conducet sequens:

℞. *Theriac.* ʒj.
Spir. juniper. ʒij. *M.*
Vel ℞. *Axung. anserin. rec.* ℥ij.
ol. caryophyll. gutt. vj.
cinamomi gutt. iij. *M.*

In Tremore externè:

℞. *Aq. ad articul.* ℥ijß.
Spir. lumbricor. ℥iß.
formicar. ʒvj.
Essent. castor. ʒiij. M.

CAPUT XIII.

De Morbis Capitis.

De

INCUBO.

§. 1. Incubus (ab incumbendo: ἐφιάλτης ἀπὸ τοῦ ἐφάλλεσθαι insilire; aliis Asthma nocturnum; ἐκβολή, invasio; *Pisoni*, nocturna suffocatio vel suppressio; Germanis der Alp/ oder Nachtmännlein dictus,) est passio in qua homo à magna mole incumbente suffocari se in somno putat, (inde *Sylvio lib.* 2. *Prax. cap.* 25. § 27. Incubum insomniorum speciem vocare libet:) cum loquendi respirandique magna difficultate. Vulgus à Dæmone quodam sive spectro, hominem insultante, hunc morbum excitari autumat, & sic Faunos & Satyros hujus morbi auctores constituit, de quibus legi merentur *Casp. Schottus lib.* 1. *Phys. curios. c.* 21. quorum & Divus *Augustinus lib.* 15. *de Civitate Dei* meminit. Hinc & *Plinius lib.* 25. *c.* 4. Faunorum ludibria hunc affectum appellavit, quam opinionem tanquam falsam & ridiculam refutat *Willisius c.* 6. *de Incubo.* Sic quoque *Aëtius* ex *Possidonio* scribit *lib.* 6. *c.* 12. Incubum non esse Dæmonem, sed magis præludium ac prodromum morbi comitialis, aut insaniæ, aut apoplexiæ. Sed missis fictitiis hisce Diaboli technis, illius saltem *incubi*, qui à naturalibus causis, præternaturaliter sese habentibus, provenit, enodationem aggredimur. Dum hæc meditamur, rarus nobis contigit casus, ad definitionem traditam illustrandam & amplificandam maximè congruus, de viro quodam, quem honoris causa haud nominare allubescit, qui singulis noctibus dum

somno indulget, sensibilem mammarum suctionem experiebatur, non secus, ac si homo ore sugeret ex mammis foeminarum lac, & quod caput admirationis nostræ erat, papillæ mammarum aliquo modo inde intumuere, quod aliàs in sexu masculino raro observare licet, atque quoties hanc patitur suctionem, toties evigilare haud potest, & hanc quoque esse speciem Incubi, ex tradita Definitione sole clarius meridiano apparet, cum respiratio læsa & onus incumbens percipiatur, de quo affectu rationes reddemus, ubi causis litabimus.

DEFINITIO.

Est itaque Incubus, si quis explicatius rem scrire velit, ingens imminutio motus animalis & partium voci & respirationi inservientium, nervorum inprimis phrenicorum & recurrentium dictorum, à prohibito spirituum per eos influxu dependens, cum falsa imaginatione molis gravioris, sub specie spectri pectori incumbentis. Tempore somni accidit ut plurimum, in vigiliis tamen raro exemplo ipsum quoque accidisse Professori cuidam Theologiæ apud *Smetium*, *Miscell. lib.* 10. & ipsi *Massariæ* apud *Rhodium*, *cent* 1. *obser.* 54. legere est. Verum hic paroxysmus inter dormiendum potissimum fit, plerumque repleto stomacho, cibis durioribus, & post decubitum in dorso, in prædispositis tamen personis qui si evigilârint, iis motiva redit vis, remanente cordis dolore, anxietate & palpitatione, non rarò etiam diaphragmatis vibratione celerrimâ & violentâ.

PARS AFFECTA.

§. 2. Veteres modò cerebri, modò thoracis partes hîc affici putant, cum omnis sensus & motus à cerebro tanquam animalium functionum sede & nervorum principio proficisci dicant, quod animadvertens *Thomas Willisius*, quamvis præcordia reverà affici velit, attamen incubi sedem in cerebello esse, ubi spirituum animalium prima scaturigo est, multis probat argumentis, inprimis quod ob spiritus animales in cerebello ligatos aut suppressos, eorundem eclipsis circa functionis vitalis exercitium inferatur. *Helmontius* sola præcordia, ut ferè omnium affectuum soporosorum, sic & hujus morbi culpat. Alii Practici cerebrum ejusque meatus posteriores, qui ad spinalem medullam tendunt, primarium hujus morbi subjectum constituunt. Verum enimverò hic, uti alibi, monopolium & promum condum spirituum animalium, circa sedem nempe nostri Microcosmetoris, ipsos spiritus non benè regentis, vel ob obstacula haud regere valentis, accusamus, cerebellum puta cum suis meatibus, in quibus spiritus animales pervagari assolent, inprimis vero hîc ex eo natos nervos, *phrenicos* dictos & *recurrentes*, rectores spirituum animalium ad pectus, & respirationi inservientes. In incubo enim non solùm cerebrum afficitur, sed malum potiùs in musculis & nervis respirationi inservientibus hæret.

Ex eo enim fluit, quod Ephialtici, subinde de persona certa invisa, vel incerta delirare soleant, ad tempus enim obstructis nervis phrenicis aliisque, qui respirationi loquelæque peragendæ destinati sunt, non potest non fieri, quin pulsus & respirationis motus ad tempus quodammodo supprimantur atque inhibeantur, hinc *Sylvius* haud dubitavit morbum inter species dyspnœæ referre, quod & fatentur *Platerus Prax. lib.* 1. *c.* 4. & *Willisius*, de *Anima brutorum p* 2. *c.* 6. qui reverà præcordia affici sibi persuadent, in quantum videlicet illud pectoris gravamen à plerisque inter evigilandum, imò à recens experrectis sentitur, cumque illud paululum amoveatur, cordis palpitatio & tremores diaphragmatis, ac motus inordinati succedunt; unde *Willisius* concludit, partes pectoris laborare & noxam realem pati. Verùm non dubium est, quin cor, pulmones cum suis vasis, musculi thoracis, diaphragma, vasa pneumonica cum nerveis fibris & glandulis, instrumenta & organa ad vocem pertinentia, hoc in affectu afficiantur, sed si tantum ritè distinguatur inter subjectum affectus & causæ, plurimum difficultatis hoc in negotio removeri poterit; urgentem enim in hoc affectu suffocationem, & ponderis hujus gravioris incumbentiam fictam, non tam per se, h. e. pulmonis aliorumque obstructi vitio, & imminuta viarum libertate, quàm potius per accidens ægros affligere putamus, quia ope spiri-

ſpirituum animalium, per nervos inprimis phrenicos, cordi & arteriis motus conveniens conciliatur, item ſanguis ritè circulatur, ut & diaphragmatis motus probè peragitur, verbo, vitalis functionis exercitium optimè perficitur, quippe quæ omnia ſunt opera ſpirituum animalium; de quibus cum de cauſa hujus affectus acturi ſumus, plenius & accuratius loquemur.

DIAGNOSIS.

§. 3. Quamvis definitio ſuperius dicta maximam ſignorum pathogno monicorum partem contineat, nihilominus inſtituti ratio poſtulat, ut peculiari paginâ & ſigna diagnoſtica dicta propinemus. ſine quibus Medicinæ tyro vix morbum noverit. Ut enim juxta illud Ciceronis, caput eſt bonorum conſiliorum noſſe rempublicam: *Sic initium curationis eſt morbi cognitio.* Hoc ergò in affectu percipimus molem in præcordiis, ſub imaginatione ponderis alicujus incumbentis, unde & gravitas & immobilitas pectoris & totius corporis fluit, à ſolo ſpirituum animalium influxu in muſculos pectoris & cordis denegato; ſanguis enim in corde, ob denegatum hunc ſpirituum animalium influxum, & hinc præpeditum reſpirationis actum, & quaſi ſuſpenſum diaphragmatis motum, haud moveri ac ventilari poteſt, ſed neceſſariò ſtagnare debet, atque hinc coagulatur, qua coagulatione factâ, non poteſt non fieri, quin oriantur anxietates cordis, tremoresque, aliaque *gravamina*, & licet clamore ſtentoreo quandoque ægri auxilium petere velint, hoc tamen nequeunt, vox enim ipſis aliquando diminuitur, interdum planè aboletur, ob concurrentem unà nervorum recurrentium læſionem, per quos & ſpiritus animales à Microcoſmetore Rege ſuo ablegari nequeunt, ſimili modo ut chordæ non tactæ ſonum edere nequeunt; comitatur ſimul torpidus in ſommo ſenſus, ſuffocationiſque imaginatio & veluti ingruentis catalepſis. Phantaſia quoque ægris ita turbatur, ut illi Dæmonis, ſagæ aut alius magi, vel gigantis Venerem aliquando cum ipſis exercentis, ſeu exercere nitentis, opinio ſuboriatur, quæ inde fluit, quia *Microcoſmetor* ob viam denegatam ſpiritus ſuos ad præmunimentum præcipuum (Cor) mittere nequit, unde is in furorem verſus, illos ad alios meatus cerebri ablegat, unde cum impetu reſilientes ſpiritus, ad pejores ideas, huic paſſioni ſimiles, & olim de Dæmone, ſagis vel gigantibus, vel Venere conceptas, feruntur, quæ imaginationis turbatio ſæpius ſagis, aliiſque veneficis accidit, quæ ſæpiſſimè phantaſmatum illuſionibus, inſomniorum horum ſimilibus, afficiuntur, & plura imaginantur, quæ ſibi reverà accidiſſe putant, ex. gr. quod fuerint in campo & ſaltaverint cum Rege ſuo Dæmone, ejuſque tota grege, quæ tamen nihil ſunt, niſi ejuſmodi deliria, ceu exinde patet, quod ſæpè ſagæ conclavi benè incluſæ & ſomnum capeſſentes, ſæpiuſque maritis accumbentes, manè enarraverint, quod in campo atque in ſaltatione fuerint, cum tamen & conclave ſuum nunquam egreſſæ fuerint. Sed cum hæc ad noſtrum forum haud pertineant, ſtudio multa ea reticemus, & è diverticulo in viam redimus. Expergefacti ægri conqueruntur multa de pondere magno & gravi, aliaque plura narrare aſſolent, ita tamen ut nôrint, ipſis interceptam fuiſſe reſpirationem, & impeditam loquelam, motumque corporis aliquomodo oppreſſum. A ſomno quoque tandem liberati, tamen percipiunt tremorem cordis palpitationemque, quia nempe cor & Diaphragma à motibus ſuis cohibita, ſomnoque excuſſo, poſtea per Spiritus affluentes copioſius, nimis actuoſa reddita, debitum officii munus excedunt, uti ſimile quoddam allegat Ingenioſiſſ. *Thomas Williſius* trepidationis & vibrationis motum hunc explicans, de virga ſcil. elaſtico motu ad ſe redeunte. In nonnullis *Ephialticis*, ubi ſimul dyſcraſia ſanguinis ſcorbutica, ad coagulationem prona adeſt, maculæ lividæ, ex nigredine puniceæ dictæ, violaceo quoque colore perfuſæ protuberant; paroxyſmis nonnullis defuncti ægri, de capitis gravitate, vertigine, aliiſque conqueruntur, non enim allubeſcit minutiſſima quæcunque ſuppeditare, quod & ſcopo noſtro adverſatur.

CAUSA.

§. 4. Hactenus *Diagnoſin* explicavimus, jam prox-

proximè cauſarum examini, quorum beneficio feliciter ægros curare valemus, lineam unam atque alteram largiamur. *Vetuſtas* cauſam hujus affectus vel à craſſa frigidaque pituita, vel à ſanguine craſſo ac melancholico circa præcordia, venaſque pectoris exiſtentibus deducit, & vapores craſſos ad cerebrum à prædictis humoribus elevari, perque hos ſpiritus vias obſtrui, acriter contendit. Inquiunt enim *Veteres*, quotiescunque vapores multi & crudi à crapula, vel ex pravis cibis, in ventriculo non ritè coctis, aliiſque primis viis ac hypochondriis elevantur, toties thorax & diaphragma premuntur, unde homo vix reſpirare valet, ſed è contra ſe ſuffocari timet, qui vapores (ſic illi loqui amant) in cerebrum mittuntur, & tunc ipſam mentem perturbatam reddi, & triſtibus ſpectris hanc obfuſcari ſibi perſuadent.

§. 5. *Paracelſiſtæ aliique* ex ipſorum grege accuſant hîc, uti in aliis ſoporoſis affectibus, *ſulphur narcoticum* & *vapores narcoticos* nervos *phrenicos* & *recurrentes* obſtruentes, ſpirituſque animales figentes. Magiſter *Paracelſus de origine morb. inviſibil. p.* 101. tradit quædam de ratione incubi, ex ſpermate imaginationis, in amore Hereos, ejuſque à ſpiritibus nocturnis translatione & monſtrorum generatione; quibus ſine œdipo vix intelligibilibus atque dubiis inhærere non hibet.

§. 6. *Helmontius* vapores aqueos, craſſos quoſcunque, & niſi inter Academiæ vaporum ignaros rejiciens ridenſque, potius *Regiminis Duumviratus* actionem, impedimentum nempe *ſtomacho* oblatum, ſolo ſuo vitali regimine, abſque *vaporibus* & *fumis* cerebrum & nervos turbare, primoſque conceptus, quatenus lienis interrumpit ſolalia, vitiare probat.

§. 7. *VVilliſius* præluſtris ille noſtra in arte pharus, hujus affectus *cauſam immediatam proximam* ſpirituum animalium influxum à præcordiis inhibitum ſtatuit; *cauſam mediatam* verò materiam quandam incongruam cum ſucco nervoſo cerebello inſtillatam, quæ ſpiritibus in prima ſcaturigine torporem ſive narcoſin conciliat, & eos mox à functionum ſuarum muniis paululum ceſſare cogit; illudque gravamen in pectore à ſanguine in corde ad tempus ſtagnante deducit; ἀκινησίαν verò explicat per impeditum ſpirituum animalium irradiationem.

§. 8. *Sylvius*, diligentior Microcoſmi inſpector, cauſam primariam halitibus levem quandam narcoſin inducentibus adſcribit, blandoque delirio anſam præbentibus, & ſic incubi cauſam omnem à corporeo vitio, neutiquam verò ab animæ deductam vult.

§. 9. *Carteſius* Philoſophiæ ſanæ & reformatæ Antiſtes, cum reliquis hactenus conſentit, & influxum ſpirituum animalium in nervos, & muſculos organis reſpirationi dicatos, denegatum, pro cauſa immediata hujus affectus agnoſcit. Si enim in ſomno ſpiritus animales non influunt in ſuos muſculos, ſimilis motus inducitur, inde anima in tali affectu judicat ſecundum conſuetudinem, quaſi pondus incumberet & impediret liberum diaphragmatis motum. Strangulatio verò illa oritur, ſi ſpiritus non liberè influant in muſculos faucium, qui potius ſubſidunt, & talem ſtrangulationem efficiunt. Spiritus enim animales & ſanguis continuo motu agi debent; à ſanguinis enim motu ſpirituum quoque motus intenditur, motu verò hoc *ablato*, vel pars opprimitur, vel ad minimum premitur. Impedita nempe circulatione ſanguinis ſpiritus labaſcunt, ſpiritibus non influentibus in muſculos pectoris, motus ipſius neceſſariò ceſſat, ſicuti vela ex defectu venti flacceſcunt. Hunc morbum & oriri credunt, cùm vapor aliquis craſſus abdomen impleverit, qui ſuâ craſſitie avolare non poteſt, ſed calore excitato totum abdomen diſtendit, quare etiam diaphragma premitur, & ideo non tam commodè deorſum trahi poteſt, præſertim in ſomno, ubi propter minorem influxum ſpirituum animalium minùs vehementer inflatur & deorſum pellitur. Sic etiam cùm abdomen minùs extrorſum premitur, etiam minùs aëris in pulmones intruditur, quare ſanguis ſolito modo non refrigeratur, ſed magis fervidus ad ſiniſtrum cordis ventriculum defertur, hinc itidem majori vi ebullit, & arterias ingreditur, & ſic plus ſolito ad caput defertur, unde magis moti ſpiritus inordinatè in ce-

bro moventur, & confusas animæ cogitationes repræsentant.

§. 10. Nunc quid ipse existimem posthæc exponam, & potius mente quam manu causam hujus affectus ruspabor. *Microcosmetor* noster propter obstaculum viæ regiæ ad cor impeditur, ut spiritus suos haud ad id præmunimentum (pectus) mittere valeat; causam ergò immediatam ponimus influxum spirituum animalium denegatum, non in totum, aliàs esset apoplexia, sed tantum hìc impediri influxum, non tam in origine, quam in insertione nervorum phrenicorum & recurrentium illorum, qui ad diaphragma tendunt, unde stagnatio sanguinis in præcordiis periculosa fluit, nam ni is moveatur, acescit; unde oritur illud acidum excessivum, sanguinis illud notissimum coagulum, quod sæpè hujus affectus solus faber existit. Adest ergò ἀταξία spirituum, quorum activitas per portiones chylosas *crudas*, *acidas*, frigentes, è copiosiori & acescente chylo crudiori, sanguini & liquori spirituoso communicatas, infringitur. Unde hic affectus facilè accidit, post assumtos cibos incongruos, & fermentatione difficiles, acidos, salsos, fixisque particulis refertos, inprimis si sanguis simul scateat tot heterogeneis particulis salinis fixis, nervos prædictos obstruentibus; hinc infantes & pueri præ adultis sæpius hoc affectu laborare solent; quia lac avidius sugunt & voraciores sunt, quatenus alimentum quodvis, ob acidum vitiosum in stomacho residens, facilè corrumpitur, & materia cruda sanguini offertur. Hinc hic affectus ut plurimum ab errore diætæ & in adultis oboritur, atque si ex improbo difficilique pastu crassis corpus humoribus stagnet, horrenda somniorum simulacra, lemures, striges, harpyiæ, cadaverosæ facies, vultus monstrosi offeruntur, moventur aliquando cum adversario lites, conferuntur pugnæ, parantur cædes, deflagrant ædificia, in cœnis & sordibus volutari & gravi pondere se premi homo sibi videtur, vel in loco alto & periculoso se suspensum esse putat. Ex certo quodam sc. supino decubitu prædispositi ægri in hunc morbum proclives sunt, cujus ratio hæc est, quia in decubitu tali musculi & nervi pneumatici aliquando constringuntur & comprimuntur, indeque spiritus animales haud ad thoracem & diaphragma influere possunt, unde non potest non esse, quin affectus hic excitetur. Remotè quoque suum symbolum addere potest sanguis viscidior & coagulatus, pulmones nervosque fatigans obstruensque & spiritibus negotium facessens; adsunt verò deliria, quæ tota turbulenta inquietudo & fluctuatio à pastu ciborum immoderato evidentes sumit vires, nunquam sui compote animo, si corpus abundantiori cibo saburretur. Ut enim *Columella teste lib.* 1. *c.* 2. *alliditur Dominus* cum robustiore congressus luctatore: ita supra naturam sumtum copiosius alimentum vim omnem mentis frangit, sensusque obstupefactus pessundatur. Unde verum est illud Vetus: Παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νόον, *pinguis venter mentem non gignit tenuem.*

PROGNOSIS.

§. 11. *Prognosin* determinant tum incubi, tum hoc laborantis ægri natura. Incubus hic rarissimè lethalis est; pueris & obesis crassis utentibus cibis, frequentior est, quam adultis, tenui utentibus diæta. Si præcesserint cephalici alii affectus, & sæpius paroxysmus redeat, tunc minatur vel apoplexiam, vel spasmum, vel epilepsiam, aliquando & maniam, melancholiam hypochondriacam, aut subitam mortem. Non enim rarum est, multos fuisse hoc morbo è medio ablatos, tempore somni per modum catharri suffocativi. Si malum hoc in pejus ruat & per noctem etiam vigilantibus accidat, vel si simul dormientes occupet, post expergefactionem tamen spasmus vel syncope eveniant, aut frigidi oriantur sudores, & cordis tremores, pessimi res est signi.

CURA DIÆTETICA.

§. 12. Atque hæc fuit prognosis, quam excipit Cura, & quidem primò Diætetica, cujus campum jam lustraturis sistunt se areolæ Rerum non naturalium, inter quas Aër primum occupat locum. Quis enim nostrum omnium ita duro obfirmatoque est corpore, ut non externis in aperto solutoque aëre flatibus aut refici vehementer valetudinem, aut offendi per

cipiat? è contra ille purus & sine noxa haustus intra corporis recessum, quam est homini commodus, quam salutaris? Ut recreantur vires, concepta vini meraci aura? Et quam benignam cerebro herbæ floresque redolentes animam halant? Quis non salubri aromatum afflatu hilarescere spiritus, & dulci quodam gaudio perfundi atque irrigari sentit? At aër insertus pulmonum fibris, protractusque ad cordis eventilationem, ac inde per latentes meatus universo obrepens corpori, vim afferre valet confestim morbosam, & sæpè lethalem; hoc ergò in affectu calidus atque lucidus vitetur, frigidus quoque poros quoscumvis obstruens, atque constringens.

Cibus sumatur nutrimenti laudabilis; qui si assumatur, & si suo ventriculus munere probè fungatur, & purioris alimenti succos ad fabricandi sanguinis tabernas transmittat, puri sincerique vitæ naturæque spiritus generantur, qui tum sursum per arteriarum carotidum canales in cerebri evecti aulam, animali spiritui materiam atque alimentum præbent, qui inde per nervos in universum exiens corpus, sensum & motum, imaginationem ac intelligentiam moderatur. Igitur si crassus fæculentusque sit ex improbo alimento sanguis, si in duro difficilique cibo fermentatio frustretur, impuri à corde spiritus in cerebrum assiliunt, qui animi simul ac corporis statum evertunt, *Microcosmetorem* obnubilant, ac ad enormes affectus ipsum & spiritus abducunt. Ex coctis digestisque probi succi alimentis, sinceri ducuntur spiritus, qui à suis officiis in caput delati, roscido cerebrum madore irrigant, mentis aciem detersâ stupiditatis caligine illustrant, libidinum turbulentarum motus ad quietem componunt, omnes animi corporisque vulgò ita dictas, facultates ad rectitudinem sui muneris deducunt. Inprimis hoc in affectu summoperè vitetur immoderatus ciborum pastus. Quis enim bonæ mentis esse poterit usus apud gulosos *Bœotios*, apud voraces *Pharsalios*, apud saginatos *Sybaritas*, apud luxuriosos *Lydos*, apud *lautivoros Persas*, defatigatis edendo maxillis, cibum in apertum os, ut in vasculum solitos dimittere, apud *Syros*, *Siculos*, *Ionas*, quibus toto die, venter ad immobilitatem usque differtus distendebatur?

Potus sit vinum album tenue Neccarinum, vel Mosellanum, vel nostra in vicinia Hirsteinense, vel Michelbacense, vel cerevisia benè cocta & fermentata & defæcata, si natura illi sit assueta, inconsueta enim magis nocent. Juxta itaque versiculum:

Non acidum sapiat cerevisia, sit benè clara,
Ex granis sit cocta bonis, satis ac veterata.

Aquæ exulet potus, officit enim plurimum sanitati aqua crassa, turbulenta. Unde enim illa stagnans in corporibus pituitæ sentina? Unde aliquando incubus? Magnum ergò certè vitiatæ valetudinis crimen lacustres & palustres Hollandiæ aquas sustinere puto, quas turbida facies, & insuavis ad gustum sapor, ad nares odor; convincit, per hyemem nive geluque rigidas, per æstatem sideris calore fervidas, pigrâ semper quiete torpentes. Neque cisterna imbrium aqua salubrior est, vermium ex putredine foeturâ infamis; ita multa incommoda ab aquæ potu exoriri posse nullus dubito; sæpius enim observavi in rusticis hunc affectum, ab isto nimio aquę potu obortum, juxta versiculum tritum:

Potus aquæ sumptus comedendi incommoda præstat,
Hinc friget stomachus, crudus & inde cibus.

Quippe magis spirituosa facilius corpori refocillationem tribuunt; hinc vini generosi potio majorem sanè salubritatis laudem obtinet, juxta sequentem versiculum:

Vina bibant homines, animantia cætera fontes,
Absit ab humano pectore potus aquæ.

Vinum enim, cùm facilè in naturam transeat sanguinis, deducto in omnem corporis partem alimento, spiritus lucidos minimeque densos generat, torpentes languentesque restaurat, virtutem cordis corroborat, animum hilaritate perfundit, mentis aciem sensusque ad penetranda veritatis adyta exacuit.

Motus & quies sint moderata, cæteroquin ansam

ansam huic nostro affectui præbere possunt, cum à nimio motu spiritus dissipentur, solidæ partes consummantur, & cruditates chylosæ præposteræ in sanguinem distribuantur; chylum enim nondum probè confectum ex ventriculo in intestina, ex hisque in venas lacteas & mesenterii glandulas præcociter propellunt, eoque modo cruditates & obstructiones pariunt, ex quibus innumeri penè morbi, & inprimis hic noster, scaturiunt.

Somnus & *vigiliæ* modicæ suam salubritatis laudem merentur. Somnus ergò diuturnus & potissimum qui statim à cibo admittitur, cum supino decubitu, noxius est. Vigiliæ si modum excesserint, spiritus dissipant, aliasque cumulant cruditates.

Excrementa alvi, menstrua, aliæque ordinariæ evacuationes arte aut naturâ respondeant: alias multa incommoda valetudini nostræ adferunt.

Animi quies concilianda; relegandæ è contra curæ, solicitudines, mœrores, timores, in quibus spiritus animales à solitis functionum suarum muniis revocantur, præsertim præcordiorum & cordis motus fatiscit, prout cuilibet, qui Medicinam nostram duntaxat à limine salutaverit, constat.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 13. Recludamus nunc adita veterum Practicorum, qui Curam hujus affectus absolvunt, pro more solito *præparantibus*, ut sunt syrupus stœchad. menthæ, oxymel simplex, aqua absynth. majoranæ, buglossæ, fumariæ, decoctum radic. fœniculi. petrosel. rorismar. Ceterach, Capill. Ven. flor. viol. cort. radic. cappar. glycirrhiz. &c. Hisce utuntur, dum pituitâ ægrum redundare deprehenderunt; syrupis verò fumariæ, pomorum, &c. quando melancholia exuberat. Dein *vacuantibus* certare solent, quæ sunt pilulæ cochiæ, de agarico, Mastich. de lapide Lazuli, Hier. picr. Galen. Cass. fist. Diacathol. Diasenn. *Venæsectionem* admittunt, si corpus fuerit plethoricum, aut si menses, aut hæmorrhoides retineantur præter consuetudinem, eoque liberius sanguinem educunt, quo eum crassiorem offendunt; venam frontis aut eam, quæ sub lingua est, secare assolent. Postmodum ad *Revellentia* confugiunt, ut sunt clysteres acres, cucurbitulæ, suris &, pro re nata, hæmorrhoidibus applicatæ, frictiones capitis, atque pectinationes, errhina levia, gargarismi, apophlegmatismi, sternutatoria, &c. *Prohibentia vapores sursum ascendere*, ipsis sunt Diarrhodon. Abb. Diamarg. frig. facchar. rosar. corallia, &c. Tandem curam concludunt *Corroborantibus*. v. gr. theriacâ, mithridatio, Diamusc. dulc. dianth. conservâ anthos, buglossæ, sem. & rad. pœon. N. M. & inunctionem capitis, pectoris & ventriculi ex oleo chamomyll. aneth. calidoque vino, itidem magnifaciunt. Dropax tum capiti, tum hypochondriis, ex ipsorum jussu aptari potest ex quinque partibus picis, & una olei spicæ, vel mastiches.

Sacculos commendant ex floribus buglossæ, violarum, rosarum. fol. meliss. &c. qui vino albo & aqua melissæ irrorentur, undique ita applicentur, ut modicè caleant. Cucupha paretur ex foliis betonicæ, samsuch. flor. anthos, stœchad. rof. rub. caryophyll. nuc. mosch. rad. cyper. &c.

§. 14. *Paracelsus*, *ejusque essecla* ferè eodem modo, ac apoplexiam, vel paralysin, hunc morbum curare solent, indeque in hunc finem varia adhibent *purgantia*, extractum scil. Hellebori nigri, panchymag. Croll. &c. Ejectâ tandem incubi materia peccante, confugiunt ad spirituosa corroborantia, inprimis extollunt Aurum potabile, ol. succini, piperis, juniperi, intus & extus; & plura alia, quæ in superioribus morbis soporosis jam ad nauseam dicta sunt, quæ ruminare toties non libet.

§. 15. *Helmontius*, cùm causam hujus mali in stomacho latere existimet, suadet vomitorium medicamentum, quo cruditates ventriculi, ex crapula vel aliunde natæ, eliminentur. In paraxysmo verò illico excitetur æger, si protinus expergefiant somni authores, statim cessat incubus, & Archéus suas reperiet delitias.

§. 16. *Willisius* cephalica, nervina, aliaque

commendat, ut sunt succinum, corallia, margaritæ, rad. pœoniæ; item Electuaria, aquæ destillatæ, Tincturæ, Elixires, in præcedentibus capitibus ad satietatem jam propinata. Vult quoque ut infantes, hoc morbo aliquando affecti, Corallia & radices atque semina pœoniæ de collo, aut supra ventriculi scrobem gestent.

§. 17. *Sylvius*, Practicus ille felicissimus petit curationem incubi (1.) *à correctione bilis narcoticam vim obtinentis.* (2.) *ab emendatione pituitæ crassæ, humorisque austeri*, sive sit pancreatici succi, sive alius duntaxat noxios halitus producentis. (3.) *à discussione* halituum austero-biliosorum, paroxysmi tempore assurgentium. (4.) *ab interruptione somni*. Bilis narcoticam vim corrigentia, sunt acida, sed spirituosa, ut spiritus nitri, tam purus, quam dulcis, castoreata, acetum, &c. Ad pituitam crassam incidendam, humores quoscumvis austeros corrigendos, halitusque austero-biliosos discutiendos commendat *salia volatilia* quæcumvis. Ad interruptionem somni, suadet is adstantium alloquium, & cum ægris confabulationem instituendam, si quando ex indiciis & commotione conjecturent instare paroxysmum.

§. 18. *Cartesianorum* indicationibus satisfacient salia volatilia spirituosis juncta, aromatica, aliaque dura & rigida, quæ incidere, attenuare, & sic obstructiones pororum diaphragmatis tollere queunt, quibus ut notissimis & sæpius inculcatis non libet hic diutius insistere.

§. 19. Jam succinctè & nostræ praxeos, quoad hunc affectum, tyrocinia non verborum tumore, sed medicamentis generosis deponamus. Tres Ephialticos curandos tempore praxeos nostræ suscepimus. Durante ergo paroxysmo excitari jubemus ægrum, dein propinamus quæcunque obstructionem in viis, nervis sc. phrenicis, tollunt, Microcosmetorem nostrum & spiritus animales excitantia recreantiaque, quod nobis præ aliis præstant spiritus volatiles ardentes, & salini volatiles, juncti salibus volatilibus oleosis, quæ nonnunquam miracula præstant, dum spiritus nostros exsuscitant sopitos, & revocant aliorsum abeuntes, quæ volatilia quoque sanguinis æquabilem fermentationem conservant, spiritusque de novo suscitant. Esto processus:

℞. *Spir. vin. rectif. lib. ij.*
Sal. tartari puriss. ℥iiij.

Evoca destillando spiritum, cui ritè exaltato adde olei aromatici, V. gr. cinamom. macis, fœnic. succini, &c. tantum, quantum sorbere poterit; tum adde spiritum salis Armoniaci cum temperamento.

Vel ℞. *Spir. vin. rectif. tartaris.* ℥vj.
Ol. macis.
succini ana ʒiij.

Mixta stent per tempus donec spiritus absorbverit olea, tunc adde Spir. sal. Armoniaci ℥ij.

Ex phiala oblonga destilla ex arena, & serva ad usum, & nignetur *spiritus oleosus noster*. Esto formula:

℞. *Aq. cinnam.* ℥iß.
apoplect. ʒj.
Spiritus nostri oleosi ʒß.
Spr. de cinnam. ℥ß.
M. D. *ad vitrum, cochleatim assumend.*

Vel ℞. *Conser. fl. pœon.*
rorismarin. ana ʒj.
Sal. C. C. volat. gr. vj.
Magist. succin. gr. iij.

M. F. Bolus, horis matutinis & vespertinis usurpandus.

Decoctum lignorum, in quod instilletur spir. sal. Armoniaci, optimè conducet.

Aqua cinamomi, addita ambræ particulâ, totam sæpè in hoc affectu implet paginam.

Ad stagnationem verò sanguinis ex coagulo illius ab acido sc. ortam, tollendam, medicamenta hæc supra dicta, apprimè conveniunt, quatenus acidum corrigunt, & sanguinem ciissimè dissolvunt. Præ aliis huic scopo satisfacit, spiritus salis Armoniaci, purissimum illud alcali volatile ad ℈j. in vehiculo idoneo exhibitum, spiritus C.C. fuliginis, & noster *spiritus oleosus* & spiritus sal. Armoniac. succinatus; sic

sic & sperma ceti hoc in casu summum & excellentissimum est remedium, in dissolvendo sanguinis coagulo; aliaque prosunt, quæ diximus in *capite* de *Apoplexia*.

Nunquam venæsectionem adhibuimus, nisi in maxima cordis angustia, unde quasi suffocatio vel apoplexia metuenda erat, in solo hoc casu eâ usi sumus; & si incubus sit ab obstructione mensium, tum saphenam secandam suademus; cucurbitulæ ejus vicem supplere aliquando possunt, ut & hirudines.

Extra paroxysmum *Vomitoria* ex infuso antimonii, vel Tartarum Emeticum *Mynsichti*, vel *Ludovicianum*, vel *Nostrum* vinum Emeticum laudamus, quæ sæpè optimum nobis spondebant effectum, quibus ipsis in ventriculo infixos vitiosos & crudos humores per superiora evacuamus; si verò ob unam, vel aliam rationem, hæc non concedi possint, tunc Cathartica eligere licet sequentia:

℞ *Mass. pil. aloephang.* ʒ ß.
Magister. succini. gr. iij.
Ol. anthos gr. ij.
M. F. *pilulæ numero* xv.

Post has assumat æger sequentem mixturam:

℞. *Spir. sal armon. succinat.*
C. C. *ana.* ʒiß.
oleos. nostr. ℈j.
Aq. salviæ,
rorismarin. ana ℥j.
M. pro tribus vicibus.

Ex sem. pœon. nigellæ potest fieri emulsio tempore somni, cui addi potest smaragd. præp. ʒj.

Si ob stomachi vitium, vel ob Diætæ errorem, is obortus fuerit, cum successu nostris ægris præscripsimus pulverem stomachalem, quem describit à Wildenstee sequentem:

℞. *Sem. Coriand. ppr.* ʒvj.
pæoniæ ʒiß.
Cinnamomi,
Macis,
Caryohyll. ana ℈j.
Corall. rubr. præp ʒj.
Ol. still. carvi gr. xi.
N. M. *gr.* vij.
Rotul. manus Christ. perlat. ℥ijß.
M. F. *Tragea.*

Vel ℞. *Pulv. stomach.* B. ʒiij.
coriandr. præpt. ʒj.
Fæcul. pœon. ʒß.
Smaragd. præp. ℈j.
M.

Sub vesperam sumat aliquid vini, vel aquæ vitæ Matthioli, vel spiritus vini.

Acidulæ & thermæ, ad leges Medicas epotæ, sæpissimè ægros restituunt.

Nec negligimus errhina, apophlegmatismos, frictiones, scarificationes, hirudines, &c.

Sennerti Elect. quod pletes archonticum inscribitur, cum confectione alkermes & ambra commixtum, manè & horâ decubitus optimo cum successu exhibere solemus.

Topica, ut sunt axungia lupi, ranarum, pectori inuncta, non exigui usus sunt, ut & alia oleosa aromatica, & spirituosa, externè inuncta.

Denique caput hirudinis collo gestatum, hunc morbum arcere, Nobis pro arcano revelatum est.

Hic etiam valdè conducit Emplastrum spirituosum umbilico applicatum, ut & olea destillata lavendulæ, carvi, &c. vel sacculus applicetur è sale communi, macerato tritico, flor. chamomillæ. Venter inungatur ol. nuc. mosch. expr. vel sequenti linimento:

℞. *Ungv. alabastrin.* ℥ij.
Theriac. ℈v.
Salis fixi gr, xvj.
Croci opt. ℈ß.
Ol. carvi.
Bals. Peruvian. ana gutt. viij.
M.

Pro divitibus addatur moschus & ambra.

Pro fœminis loco suaveolentium ol. de castoreo ℈ß. sumatur.

CAPUT XIV.

De Morbis Capitis.

De

CATHARRIS.

§. 1. In portum tandem bonis avibus delati sumus, scil. ad ultimum morbum capitis, (si à potiori & frequentiori denominatio debet fieri) nempe *Catharrum*. Catharrus autem veteribus destillatio & defluxus humorum è capite cerebroque in subjectas corporis partes, unde *Galeno* ridiculè quidem caput veluti tectum, quod calidæ domui imponitur, videtur, quod omnes vapores, omniaque fuliginosa excrementa, quæ à subjectis partibus sensim efferuntur, excipit, ubi frigiditate cerebri, tanquam nubes in aëre, condensantur, & tandem spirituum calore resoluta instar pluviæ in subditas partes *destillant* ac *defluunt*, & hinc hoc malum Græci vocant κατάῤῥοι id est, *defluxionem* seu *destillationem*..

DEFINITIO.

Post definitionem *nominalem* nunc annectenda *realis*. Describitur verò *Catharrus*, quod sit evasatio lymphæ seu seri vitiosi, in parte qualibet corporis, inprimis verò capite, ob moram ibidem magis acescentis, & se coagulantis, & dolorem vel cum, vel sine tumore excitantis. Est hæc definitio, quam excipit divisio.

DIVISIO.

Quatuor verò vulgò statuuntur Catharri species 1. Cum cerebri excrementa in os aliasque partes defluunt, hinc generali nomine & per excellentiam *Catharrus* dicitur. 2. Ubi in nares serosa acria descendunt, κόρυζα, id est, gravedo nuncupatur. 3. si in guttur & asperam arteriam illabatur βράγχος, id est, raucedo nuncupatur. 4. si verò ad pectus ruat lympha evasata, tunc *Rheuma* dicitur, juxta tritissimos & notissimos versiculos memoriales:

Si fluat ad pectus, dicatur Rheuma Catharrus,
Ad fauces Branchos, ad nares esto Coryza.

Si serum vitiosum & contaminatum in oculos defluat, *ophtalmiam*, si in aures, tinnitus & auditus difficultatem, si in maxillas, dentium dolores, si in cervicem aut scapulas, brachia aliaque membra delabatur, in iisdem partibus dolores & quandoque tumores ciet, si in nervorum origines, tremores & apoplexiam, si in pulmones, asthma, peripneumoniam, tussim, phthisimque, si in ventriculum, fermenti corruptionem, cruditatem, nauseam, atque appetitus prostrationem, aliaque infinita morborum genera excitare potis est. Hæc tamen omnia cum vulgo loquentes diximus. Si verò res accuratius est exprimenda, propriè loquendo serum evasatum non semper ex capite protruditur, sed quia per omnes partes illud est diffusum, ex unaquaque parte, tanquam domicilio suo, potest prorumpere.

PARS AFFECTA.

§. 2. Communi omnium veterum Medicorum suffragio pars affecta est cerebrum, sacrum illud Palladis domicilium, unde & fons pituitæ, & consequenter Catharrorum, à veneranda antiquitate dictum est. Cerebrum esse sedem hujus affectus inde probant, quod dolor capitis gravativus, vertigo, quod os cribriforme obstructum sit, & somnus laboriosus cum turbulentis insomniis adsit; specialius verò ventriculos cerebri agnoscunt, perinde ac alii ex Neotericorum subselliis *glandulam pinealem*, alii pituitariam accusant. Pars hodiernorum glandulas à *Malpigio*, *Warthono*, aliisque detectas pro parte affecta agnoscunt; pauci glandulas plexus choroidei, humorem vitiosum acido-salinum præparantes, subjectum dicunt. *Nos & hîc* non tantum cerebrum inundari credimus, sed præcipuè omnes partes glandulis & vasis lymphaticis, tum in cerebro, tum in toto corpore scatentes, quatenus nimirum nimio sero sunt refertæ, pro parte affecta agnoscimus, quibus ob quamvis causam ruptis & distentis, cerebrum omnesque aliæ partes inundantur, & pori obstruuntur, de qua re vide *Helmontium* de *Delir. catharr.* & Nob. Domini *VValdschmidii*, Amici nostri juratissimi, Disputationem *Astrolog.*

Med.

Med. inscriptam, qui exactè & ingeniosè ibidem ratiocinatur. Videmus enim toto die, quod in *coryza* è tubulatis processuum mammillarium insertionibus per os cribrosum lympha excernatur, mediante meatu utrimque satis patulo, paulum supra infundibulum ortum trahente, in processuum dictorum tubulata corpuscula desinente & ad corpora usque narium spongiosa tendente.

DIAGNOSIS.

§. 3. Catharrus (ut ad *Diagnosin* veniamus) copiosâ sternutatione se prodit, capitis gravitate, torpore & hebetudine sensuum, quandoque dolore capitis & exspuitione solitò copiosiore. In coryza aut obstruuntur foramina ossis ethmoidis, aut lympha tenuis aut crassa instar aquæ per nares defluit, in brancho sive *raucedine* adest gutturis asperitas & raucedo vocis, sæpissimè quoque tussis. Cum ergò immodicè in vasis suis lympha exsuperet, tunc partim per nares, ceu dictum, partim per palatum, aliquando (rarius tamen) per aures, interdum quoque per oculos excernitur, sæpè etiam effluit serum domesticum (non ex capite oriundum) in ipsis pulmonibus, quo ipso percipitur vel tussis, vel asthma, & cum nulla pars in toto corpore humano immunis sit à vasis lymphaticis, sic & nulla pars est expers à receptione hujus aquæ limpidæ; dum enim hæc vascula lymphatica nimium distenduntur, & vel crassescit *latex* vel acescit, & in hæc vel illa loca se exonerat, vel etiam in externas corporis partes subjectas paulatim sibi suâ tenuitate, acrimoniâ & salsedine viam parat; dein rimas facit aculeata hæc lympha, hinc dolor & tumor oritur vel lateris, vel lumborum, vel brachiorum vel scapularum, vel oculorum, vel dentium, vel humerorum, vel adenum, coxendicis, crurum, diversorumque articulorum, propter continui videlicet solutionem harum partium. Ab adjuncto quoque humore dicitur *catharrus* vulgò vel *calidus*, vel *frigidus*, ubi enim humor crassus, vel viscidus nihil vel parum salis fixi habens præcipitatur, *catharrum frigidum* adesse dicimus, ex quo *dolor* saltem *gravativus* percipitur; quod si verò sal admixtum fuerit, quod rigiditate ac acumine ad nerveos tubulorum hærens mæandros *lacerativum* vel *pungitivum* dolorem producat, *catharrum calidum* appellamus. Nisi enim aculei unius cum alterius poris dimicarent, sed semper in eundem collimarent scopum, dolor non oriretur prioris generis. *Figuristæ* enim rectè motus uniformitatem explicant per simile dentium & serratorum cuspidum in horologiis, ut enim v. gr. dentes unius rotæ interstitium dentium in altera ad amussim suppleant, h. e. ut unius corporis spicula alterius corporis poris respondeant; ita his pensiculatè trutinatis, tam certa per schematismos, vera actionum symbola, de naturalibus actionibus cognitio derivatur, quam certò & fortassè certius, ac index rotularum horologii gyris circumactus horam indicat; non quod rotæ aureæ vel chalybeæ sint, (si corporum particulis applicetur) hæ particulæ vitiosæ non agunt, quia salsæ vel acidæ, &c. multo minus quia calidæ vel frigidæ sunt, ast quia hoc aut illo modo figuratæ, isto vel alio modo coordinatæ, quantæ, &c. sunt; nam hac in re consistit rei cardo. Catharrum ergò sano sensu *calidum* inde dicere possumus, quatenus sanguis vel serum acria sunt, vel sic ab aëre redduntur, vel quatenus reliquæ balsamicæ particulæ acutiores, acuminatæ, rigidiores & pyramidalibus cuspidibus similes fiunt, unde non potest non fieri, quin hæ particulæ ita figuratæ rimas faciant, continui solutionem pariant, & dolorem excitent. *Calidum* ergò (h. e. acrem) catharrum dignoscere licet ex sensu caliditatis, ex pruritu partium, ex sternutamento crebro, ex sapore acri, amaro, salso, ex oculorum & faciei rubore, &c. *Frigidus* verò (h. e. stypticus) ex sensu frigiditatis, ex lymphæ crassitie & visciditate, sive ponderositate. Potiora hæc humoris dominantis vitiosi signa sequentibus versiculis cum vulgo inclusit *Franc. de Porta lib. 2. de sig. morborum.*

Quum pituitæ movet malesana catharrum,
Frigus inest capiti, facies fit pallida, murmur
Vox ciet, & sapor est, urinaque crudior exit,
Mens stupet & sensus, motus torpore tenetur.

Evasatio seri vitiosi in partem statim Medico prudenti innotescet, quia pars ea mox dolore & inflammatione se prodit, quandoque tumore, febris adest, rarissimè enim Catharrus hominem affligit, ubi non etiam febris deprehendatur, quæ consistit in perturbata sanguinis mixtione, vel ejus incrassatione nimia, à sero nimio & salso inducta; sal enim sylvestre sanguini communicatum, motum facit diversum, & inde mixtionem facilè turbat, & febrim producit.

CAUSÆ.

§. 4. Fuit hæc *Diagnosis*, nunc in amœnum campum *causarum* exspatiemur. Veteres causam hujus affectus proximam, per destillationem seu defluxionem humorum ex capite in partes subjectas explicant simile afferentes, à vaporibus scilicet è partibus inferioribus ad caput elevatis, ibidemque in aquam condensatis & resolutis; v. gr. si consideres destillationem aquæ cujusdam, vel coctionem aquæ in olla, in qua vapores elevantur ad cooperculum, & inibi condensantur in guttas, & sic in homine stomachum ollam, caput v. cooperculum dicunt; si ergò ab hepate stomachus calefiat, vapores ad caput ex ipsorum argumento mitti debent, & multum adjuvare ajunt cerebri intemperiem frigidam ac humidam, unde cerebrum tali modo dispositum alimentum ad se transmissum, non probè digerere valet, atque hinc superfluitates aggregantur quamplurimæ & magnus excrementorum proventus; humores illi & vapores condensati in subjectas partes tandem protruduntur, mox tumorem, mox dolorem efficientes. Unde anni tempestas, victus ratio incongrua, crapula, nimia repletio, somnus immodicus, repentina capitis refrigeratio, à sudore in balneo, vel hypocausto, calor solaris, radii lunares caput ferientes, venti austrini & aquilonarii, fœtor inusitatus, intempestivæ vigiliæ & lucubrationes nocturnæ remotè in causa sunt.

§. 5. *Paracelsistæ salinum* & tartareum esse hunc morbum probant, & adscendit ipsis spiritus *tartareus* in forma vaporosa, vel liquida, qui in cerebro tandem leviter coagulatur; sunt enim in cerebro *fumi minerales coagulantes*, quos ex aëre etiam *Paracelsus* per nares attrahi, *tract.* 2. *lib.* 2. *de morb. metall. cap.* 1. *de fum. metall.* tradit, addens, quemadmodum in calore solis & siderum, ignibusque subterraneis, vapores multi in mediam aëris regionem elevantur, in qua vi frigoris, vel ut alii volunt, vi salina in nubes condensantur, quæ in aquas seu pluvias resolutæ, tum gravitate, tum naturali ad terram irrigandam inclinatione decidunt, ita in microcosmo idem ortus meteororum, pluviarum, nivium, grandinum, & perpetua cœli inferioris & superioris circulatio, mutuaque fructuum communicatio locum habet. Et hîc illi cum veteribus ferè consentire videntur, quod vapores ex inferis partibus ad cerebrum elevari, ac ibidem instar alembici cucurbitæ superimpositi condensari credant, à qua sublimatione vel salsus vel acris in partes subjectas excidit humor, quod & per nomen Flüssen h. e. fluere innuere videntur.

Cum verò in *tartaro* omnes salium species contineantur, communis scil. aluminis, vitrioli, gemmæ, armoniaci, petræ, alcali, aceti, urtic. &c. Variæ etiam inde morborum tartareorum, adeoque & destillationum differentiæ emergunt. Salibus quoque interdum, juxta ipsos, tincturæ *spirituum arsenicalium* miscentur, ex quibus fiunt fluxiones perniciosissimæ, summo cum dolore & rubore. Alio loco *Paracelsus*, *de modo Pharmac.* lib. 2. tr. 1. Catharrum, Rheuma, Branchumque dicit esse *ægritudines excrementales stercoris mucosi*.

§. 6. *Helmontius* industrius ille per ignem mysta rationatur, quod catharri fiant, quoties in spiritum impetum facientem peregrina

grina aura, odor, fermentum, sive semen exoticum suscipitur, toties autem ab *Archeo* contaminatus ille spiritus influus à communione vitæ excluditur, spiritus autem iste alieno fermento deturpatus, non minores partes habet, ut ad dissita loca potius, quam ad proxima mittatur. Lunæ etiam Blas suas vicissitudinum operationes nobis inspirat, maximè in cerebrum imbelle ac membranas sese ostentantes; hinc ex iisdem mutationis temporum ac tempestatum futurarum tædiosa scientia, per sensus ac præsagia. Proinde tortura noctis dicta, subter quam recidunt, quæcunque falso vanoque defluxionum & catharrorum affectuum nomine sæviunt. Catharros ergò non ex uno fonte, capite humano scilicet (unde nimirum omnes catharros depluere comminiscuntur Scholæ) sed ex propria cujusque partis idiopathia sive propria indispositione, fermentis topicis superinducta oriri vult. Rejicit quoque *Vaporistarum* argumenta, & demonstrat ad oculum in Tract. *de Catharri deliram.* impossibile esse, ut vapores illi è stomacho ad caput assurgere possint, *vide tract. p. n.* 268. *de Catharri deliram.* nec mucum à decantato illo stomachi orificio oriri vult, sed esse inutile excrementum à custode errante genitum; in arthritide non raro subesse salsum liquorem excrementorum fatetur, ita tamen ut solus latex horum est Vulcanus, cæmentum & fomes; non autem vaporum è stomacho in cerebrum ascensus, non humores plures, nec ficta pituitæ bili conjugatæ destillatio.

Quicquid ergo *Scholæ* de vaporibus è stomacho sublatis pro Catharri materia garriunt, aniles fabellas putat, elegans afferens exemplum, de dolore dentium, & subsequente tumore, quia vapores desinant assurgere evulso dente, ubi dentes doluere, quod argumento est dentes non dolere ex catharro, id est, vaporibus, ut vetustas credidit, sed quia vel detecta gingiva nimium sensilis factus, vel aliàs malè digesta ultimi alimenti sui materia, circa radicem dentis acescit, hinc dolor. Quicquid verò ex capite manat mucus est, & merum excrementum, non autem è stomacho eò deductum. Mucus est albus, crassus & viscidus, benè constituto custode cerebri; sed ejusdem revolutis & perperam affectis potestatibus, mucus est aquosus, acutus, salsus, asper, flavus, tenax, &c. & decurrit, qua sibi via magis apta, è pelvi sive suo infundibulo, patet. Non enim pergit author, qui latex coryzæ initio stillat aquæformis, merus mucus est, sed salsus latex, quo natura conatur eluere, quod ossi spongioso cerebri simillimo insedit, ut hostis peregrinus. *Prout dixi*, utut est & quicquid est, quod è cerebro deorsum ad fauces defluit, ejus ne unica quidem gutta ad pulmonem intrat, quin prius suffocationis metum ad quamlibet guttam suscitaret. Siquidem si unica aquæ gutta, incautè deglutiendo in laryngem decidens, præfocationis metum potanti incutiat, quid non faceret tanta muci copia, quæ pelves parvo subinde temporis spatio implet? Expertus ergò scribit, quodlibet membrum malè affectum, nedum plurimum excrementi sui, sed etiam adversi, fabricare; fit enim quod latex peregrino sale contaminatus, spiritum deinde inficiat, ut proinde semper, non ab externa aëris injuria, vel à proximo intus genito contagii acore, spiritus alienetur: quinimò à latice (utpote minus vivo) thymosin sibi assumat suscitatus; comitaturque latex tam præfata aciditate, quam quantitate molestus, ut miles importunus, invito hospite subintrat. Tanquam vana ergò rejicit cauteria ad revellendos consumendosque humores fictos, vana quoque potuum exsiccantium pharmaca, cum malum à latice largiorique potu saltem occasionaliter nascatur. Patet quam salutis potus sobrius, latex namque pro sui instituto insipidus esse debebat; acescit verò multo meracis & acidioris vini potu. Morbos ergò catharrales admittit quidem Nobilissimus Author, at catharri causas,

modum, media, vias, finem, five destinationes, quemadmodum Scholæ explicuere, negat. Sic tabem non defluxionem in pulmonem nuncupat, sed interno pulmonis errore ortam putat. Luna quippe cum manifestè respondeat cerebro, sic non quæcunque defluxionum nomine sæviunt, itaque lues Veneris, contractura, tormina, subter torturam noctis recidunt, quia latici auscultat, Lunæ nostræ dominio subnoxia ad astrorum lationem auscultantia.

§. 7. *Willisius*, Anglorum Medicorum Cicero, existimat in hoc affectu serum à sanguine abscedere & fieri ejus exundationem in partes quascumvis, quod serum acre & tenue, oscula vasorum lymphaticorum & glandularum quandoque in tracheam, vel alios musculos & partes dehiscentia aperit, ita ut serositates in eas partes nimis exspuantur, inde dolores varios molestissimos, inflammationes & humores acres excitari posse contendit, addens postmodum per coctionem crassescens serum tracheæ parietibus adhærere, & inspirationis vias validè angustare, materiam quoque hanc ichorosam è lymphæ aut sanguiductibus in vesiculas pulmonum exudare & *dispnœam* gravem quandoque phthisin producere putat.

§. 8. *Sylvius* causam proximam esse nimiam abundantiam humoris aquei serosi, acrimoniâ, salsedine, & aciditate peccantis, sæpius à capite ad pectus ruentis, catharros varios & phthisin sæpissimè excitantis.

§. 9. *Cartesiani* supponentes materiam subtilem sive ætheream, pro vario ad nos cum Solis accessu & recessu varias alterationes ac symptomata apportantem, admittunt destillationes, vel in fauces, vel in asperam arteriam, vel in palatum, vel in pectus, sed aliter modum destillandi & vias explicant ac Veteres. Particulas ergò inprimis sanguinis acriores & salsas in musculos vel quascumvis corporis partes delatas accusant, statuentes materiam catarralem non suppeditari à cerebro, sed immediatè è sanguine per arterias in partes illas deferri; per materiam enim catharralem, h.e. serosam & pituitosam, in sanguine latentem, poros arteriarum de die in diem ampliores reddi & dilatari ajunt, ex quibus dein sanguis effunditur in tubulos; sanguis enim noster ex innumeris figuris & magnitudine est conflatus, & quoad magnitudinem, figuras, situm, juxta sese moventur, ac variè conjunguntur, unde diversos poros efformant, ac materiam subtilem, pro diversitate pororum, seu in majori seu minori copia admittunt; sanguinem enim in catharris affici, vel ex sola febri continua & lenta, catharrosos ut plurimum concomitante, probare satagunt. Turbata enim sanguinis mixtione plures particulas acriores in glandulosas partes effundi, ibique crassitie vel acrimonia, vel aliis mille modis peccare, membranas lacessere & irritare dicunt, idque per sternutationem, frequentem, molestam tussim & raucedinem, confirmant.

§. 10. Hæc sunt quæ alii de causa credunt. Nostra hæc est opinio: Existimamus scil. ab abundante sero vitioso, in corpore scatente, inundationem timentem *Microcosmetorem* quasi lachrymas effundere, quibus effusis serum augetur, acescit, indeque facilè evasatur, à qua evasatione seri scil. acrioris sive salsi, sive acidi, in partes membranosas facta, dolores inflammationesque deducimus; catharrales enim affectus à vitio lymphæ primariò provenire, extra omnem dubitationis aleam ponimus.

Videmus enim toto die ab aëre inclementiore augeri lympham, quatenus scil. pori cutis obstruuntur, quæ verò effecta morbique ex impedita hac p. n. διαπνοῇ consequantur, cuilibet notum est, qui tantum à limine salutavit Medicinam; quia transpiratione subitò cessante, seri copiam in corpore augeri necesse est, unde sequitur, quod serosa hæc colluvies facilè exundare possit, & instar diluvii partem, quam occupat, obruere. Apud omnes enim est in confesso, catharros & rheumatismos à subitò facta ἀδιαπνευστία produci, idque etiamevincit experientia; quod si simul serum habeat adjectum sal aliquod fixum, vel ab aëre communicatum, vel in ipso sanguine aut sero generatum, tunc oritur dolor ille pungitivus, & obstructio augetur, quia sal illud flecti nescium, contrahit partes quascumvis membranosas. Quod si verò evasa-

evaſatio ſeri & ſubſequens ſtagnatio circa præcordia fiat, tunc oritur difficilis reſpiratio, febris, anxietas cordis & ſuffocatio inſtans, comites nempe ſæpiſſimi hujus caſus. Nobis perſuademus & pro certo ponimus, nunquam catharros tantùm à capite provenire, ſed evaſationem hanc ſeroſam, in omnibus partibus fieri poſſe; Viæ enim ſunt manifeſtæ, vaſa ſc. lymphatica, quæ per totum corpus diffuſa ſunt. Cur ergo hæc vaſa tantum lacerentur in capite & non in pulmonibus, collo, hepate, muſculis, larynge, &c. & ad quem uſum glandulæ, ſerum ut plurimum præparantes, in multis aliis partibus exiſterent? Imò totam cutem dicimus glanduloſam, prout ſæpius Microſcopio talem conſpeximus. Cur ergò noſmetipſi, qui caput ſemper habemus pituitâ madidum, h. e. ſero coagulato repletum, tamen rariſſimè catharris infeſtamur? Cur hydropem etiam à capite provenire haud dicimus? melius proinde hos catharrales affectus ex lymphæ per omnes partes diffuſæ vitio primariò oriri, non amplius dubitamus. Si enim lympha ex ſuis glandulis & ductibus evaſatur, fauces aſperamque arteriam oblinit, nimiâque ſua aciditate & acrimoniâ dictas partes excoriat, unde dolores, inflammationes, raucedoque oriuntur, quâ affecti conqueruntur de dolore inflammatorio & urente in faucibus. Et quod ab aëre inclementiore ceu ſuperius diximus augeatur lympha, id apertiſſimè videmus in *Coryza*, omnibus hominibus ferè communi, quippe quam ſemper præcedit aëris frigidioris vitium, & in dictis locis, quæ tranſit, inſenſibilem impedit tranſpirationem, unde acrius acidiuſque redditur ſerum, atque in locis prædictis copioſius quoque generatur, quæ lympha omnis, datâ ſemel portâ, toto impetu effluere conatur, præſertim ſi à potulentis nimium hæc vaſa repleantur ac diſtendantur, quod accidere ſolet potatoribus, unde à cubito, quo utimur in elevandis vitris ad inebriandum, catharros oriri jocamur; à nimio enim potu vaſa lymphatica turgeſcere & ſerum quâ data viâ ruere poſſe in propatulo eſt. Quòd ſi in faucibus fiat lymphatica hæc evaſatio, oritur *raucitas*, quam ſæpè per annum & ultra duraſſe, & quandoque ſine phthiſi abiiſſe obſervavimus. Quod ſi evaſatio ſeri fiat in *ventriculo*, tunc fermentum ventriculi depravatur, alimenta aſſumta corrumpuntur, tunc tenax & craſſa lympha, ad cibos digerendos inidonea, fermentationem inhibet & ſubvertit. Et frequenter, dum hæc vaſcula lymphatica onerantur nimiâ ſeri copiâ, illud in alia loca ſe exonerat, per plures dies aceſcit, vel in externas corporis partes ſubjectas paulatim ſibi ſua tenuitate ac acrimoniâ viam parat, & rimulas facit, dein ſenſim craſſeſcit evaſata & aceſcit, unde ſæpè fluit dolor lateris, lumborum, brachiorum, ſcapulorum, oculorum, dentium, humerorum, diverſorumque articulorum; nulla enim, ut ſæpius diximus, eſt pars corporis, quæ non habeat ſuos ductus lymphaticos, adeò ut nec pulmones iis careant, unde & nulla pars ab evaſatione ſeri libera eſt. Vias enim, per quas catharralis manat humor, diximus eſſe principaliter vaſa lymphatica, minus verò principaliter vaſa ſanguifera, quorum priorum vaſorum poros, ut dilatari, ita & vel à nimia diſtenſione, vel ab acrimonia ipſius ſeri vaſa corrodentis, vel ab aciditate illius vaſa diſcindentis, penitus rumpi poſſe, quis eſt, qui negat? Hìc quoque obiter aſteriſco notatum velimus, quod nos *Catharrum ſuffocativum* haud deducamus à ſero tantum in pulmonibus evaſato, multò minus ut Scholæ voluere, è cerebro in fauces ſubitò proruente, prout ſat id diſcuſſit *Helmontius tract. de catharr. delirament.* ſed eſſe potius talem affectum putamus, in quo ſanguis ex ramo cavæ tam aſcendente, quam deſcendente, in cor influens, indeque in pulmones ruens, in harum partium ductibus in motu ſuo nonnihil impeditur, indeque ſtagnare incipit, ob acidum exceſſivum, vel in ipſis humoribus generatum, vel ab inferioribus partibus allatum, inprimis à pancreatis ſucco acido & auſtero, tum ſanguini, tum ſero infuſo, unde ſuffocationis periculum & reſpiratio difficilis, quam ex crebrioris aëris fruſtraneâ licet reciprocatione, neceſſariò ſpuma ſequitur, quod experimento, cui interfui, doctus dico, in cane ſcil. moribundo, moderata quantitas, ʒj. ſc. *Spiritus ſulphuris per campanam*, aquæ ſufficienti quantitate diluta, in venam cruralem infuſa fuit, unde poſt ſanguinis coagulationem ſpuma apparuit. Ex

quibus sequitur, quod, si acidum sanguinem coagulet, in pulmonibus oriatur *Catharrus suffocativus*, & eum esse quandam speciem *apoplexiæ*, & quidem *pulmonaris*. Inde credimus, quod ut apoplexia fit exmotu sanguinis in cerebro impedito & abolito, *Catharrus suffocativus* ex motu eodem in pulmonibus & præcordiis nonnihil sufflaminato proveniat, qui motus sanguinis vel impeditur à sanguinis copia, vel ejus crassitie & visciditate, vel ab obstructis vasis, vel ab acido coagulatore, indeque fluunt anxietates & angustiæ cordis, respiratio anhelosa, & quandoque abolita, & tandem mors repentina, quæ omnia apparuere in exenteratione defuncti hoc morbo ægri, qui per annum & plus mox catharrum suffocativum mox apoplexiam leviter quidem passus, tandem verò *catharro suffocativo* extinctus est, cujus cadaver cum exenterarem, abdomen & pectus supra os sternum dictum, adeò pinguedine obsessa reperimus, ut ea pinguedo æquaret quatuor digitos transversos. Sanguis vel nullibi reperiebatur, quam circa cor & pulmones, ibidemque stagnabat; quia scil. vasis per pinguedinem obstructis, sanguini via fuit interclusa, indeque is aliorsum mitti non potuit, atque ita suffocatus est, quod Germani rudius efferunt dicentes, Er ist im Fette ersticket. In quo piè defuncto & hoc, quod in transcursu monemus, notavimus, quod cum respirare non posset, inde levamen senserit, quod pectus tutuderit & percusserit, cujus rei ratio hæc est, quod commotione hac sanguinis motus fuit redditus. Unde *Cl. J. G. Greisel. in Miscell. Curios. Anno* I. *obs.* 74. in omnibus catharro suffocativo defunctis aut in corde, aut in cerebro, vel non rarò in ambobus, corpora callosa viscida & glutinosa ostendit. Haud dubiè in hoc affectu & nervi ad pulmones transeuntes, ut & pori pulmonum obstruuntur, & hinc talis affectus sequitur, inde & stagnatio sanguinis; in reliquis catharrorum speciebus ut plurimum serum, ceu supra diximus, evasari, & ejusmodi effectus sequi, certum est. Hisce præmissis, facilè quilibet explicare potest anginas, raucedines, coryzas, odontalgiam, aliosque affectus catharrales.

PROGNOSIS.

§. 11. Fuit hæc causæ explicatio, jam subjungenda *Prognosis*, quid nempe de affectu hoc prædicendum sit; qua in re ut curiosus sit Medicus necesse est, quippe juxta illud *Senecæ l. 6. de benef. c.* 16. pro ægroto, & fama artis timere debet. Si è capite in nares cerebri cloacas destillet humor, qui nunc seri vel lymphæ nomine venit, leve est malum, & cis paucos dies desinit. Si in faucibus evasetur, pejus est, si verò in pulmonibus, pessimum; inde enim exulceratio sæpius oritur, unde tabes corporisque consumptio. Omnes catharri *mites & breves*, si incuriosius negligantur, ita ut radices projiciant, periculosum est opus aleæ. A periculo omninò non sunt tuti sæpius catharrhum incurrentes, variis enim obnoxii sunt morbis aliis; minatur equidem abundans serum, apoplexiam, paralysin, pleuritidem, cœcitatem, phthisin, odontalgiam, anginam, surditatem, tarditatem vesicæ; renum, stomachi dolorem ac debilitatem, ischiaticam, podagram, &c diarrhæam, colicam. Catharrus cum capitis continuo dolore est difficilior curatu, quam sine eo, priori enim casu major denotatur abundantia seri. Autumnale tempus est maximè catharris obnoxium, propter cœli mutationes frequentes. Magnus catharrus dicitur, qui locum occupat nobilem. Catharrus suffocativus semper præsens minatur vitæ periculum, & hominem citissimè interimit, ac si fuerit apoplexiâ tactus. Senibus fiunt facilè destillationes, teste *Divino Coo, Aph.* 31. *S.* 3. inde in his quoque difficillimè curantur.

CURA DIÆTETICA.

§. 12. Hactenus pensum unum absolvimus, ad alterum nunc transeundum est, ad *Curam* nempe *Diæteticam*, quæ consistit, prout sæpius inculcatum, *in sex* rebus non *naturalibus*, Æsculapii filiis ita dictis. Aër primâ stat acie, quatenus is in se continet particulas subtiles & salinas; sal enim in aëre esse, docent nos saniores Medici, & *Illustris Boyle*. Hæ ergò particulæ salinæ motu & figurâ peccantes, & massæ lymphaticæ & sanguineæ sese insinuantes, exci-

excitant nostrum affectum. Aër proin'fit calidus & siccus, è contra ventosus, pulviosus aquilonaris atque austrinus summoperè vitetur; nimium enim frigus quantum hîc nocendo valeat, lippis ac tonsoribus notum est, cum inde impediatur transpiratio tam necessaria, atque serum coaguletur, ac in motu sistatur, & ipsæ glandulæ cutis constringantur. Nocet nimirum maximè illud frigus, quando subitò accidit post magnum calorem, quodque cum humido conjunctum est; quæ omnia experiuntur ii, qui regiones maritimas, aquosas, mari & lacubus vicinas incolere coguntur. Caveat & catharris obnoxius *Solis & Lunæ radios*. Si porrò austrini insurgant flatus, quantum sæpè valetudo detrimenti capit! ut collabantur & languescant resolutæ fluido madore vires, cui ignotum est? (2.) *Cibus* sequitur, cujus magna in generandis humoribus, temperandoque valetudinis statu vis est, eaque certa atque efficax in multis alimentis, ad inundandum pituitæ fluxione corpus, juxta versiculum *Horat. lib. Serm.* 2 *sat.* 2.

Dulcia se in bilem vertent, stomachoque tumultum
Lenta feret pituita; vides, ut pallidus omnis
Cœnâ desurgat dubiâ.

Si cibus probus fuerit ac laudabilis, bonus inde generatur sanguis, qui mentem sensusque illustrat, affectus placidos sedatosque reddit, omnesque animi motus ad rationis imperium componit. Sin verò ex parvo alimento vitiosi humores spiritusque turbidi proveniant, (juxta Veteres) effumante in cerebrum fuliginoso vapore, gravem animus noxam contrahit, sensus obstupescunt, serositates cumulantur, affectus efferati tumultuantur, intelligentiæ nubilum prætenditur Cimmerium. Cibus hoc ergò in affectu sit concoctu facilis, siccus, bonumque siccum generans, Ex. gr. Ova sorbibilia, carnes gallinarum, caponum, pullorum, perdicum, vitulinæ; assati sint potius, quam elixi cibi. Moderata quoque sit hujus quantitas, & cœna parcior prandio, sub finem cœnæ detur aliquid panis cydoniati. E contra cibi crassi, viscidi, concoctu difficiles, frigidi & humidi exulent, ut cœpacea, alliata & caseosa, quatenus hæc & similia alimenta saburram humorum augent, turbulentis cerebrum spiritibus obnubilant; ex improbo enim difficilique pastu crassis corpus humoribus stagnat, inde & nocturna horrenda somniorum simulacra offeruntur. Si verò facili bonique succi utaris victu, aut placidè per summam tranquillitatem, aut in jucundis lætitiæ spectaculis somnus exigitur. Quod *potum* concernit, is sit moderatus; in potione enim magnum omnimò est spirituum sanguinisque formandi momentum, quæ si tenuis fuerit, pura & defæcata, sibi similem sanguinem gignit & spiritibus; crassa verò difficilis, cruda, suæ in corpore indolis vestigia relinquit. Eorum, quæ dico, ex olido ganeorum grege documentum sumite; qui hordaceo vernaculi liquoris potu in popinis se saginant, quam illi fœdam ex impurissimo corpore animam exhalant, quam inquieto turbulentoque spiritu aguntur, quanta in ingeniis hebetudo, in sensibus stupor, in membris languor, quanta cerebri inudatio? Ut enim quando terra largiore perfusa imbre humectatur, lintea chartæque flaccescunt, paludes & cloacæ fœdam animam halant: ita liquefactis diffusisque toto corbore potulentis, pectora & fauces *catharris* obsidentur, tinniunt aures, lippiunt oculi, pulmones tussi, caput vertigine tentatur, nervi musculique fluxu humorum lubrici podagricis doloribus infestantur, quæ omnia effectus snnt largioris poculi. Potus aquæ putealis (alia enim ratio ast acidularum) tanquam illa Styx ad Nonacrin Arcadiæ urbem, hominibus bestiisque exitialis, vasaque vi frigoris rumpens, vitandus est, suppeditat, enim serum copiosum & vitiosum. (3.) *Somnus* sit hoc in affectu moderatus, non diuturnus, nec diurnus. Caput tegatur *caliendris*, *vulgò* Parüken, ne frigore externo, maximè capiti aliisque nervosis partibus inimico, id lædatur. (4.) Motus nec excessu nec defectu peccet; inprimis hic vitetur segne otium quod copiosis & crudis humoribus vasa lymphatica replet, nec motum illum naturæ, quô ut

ut aliàs, iſta & hanc κένωσιν perficere ſolet; ſerum enim ſtagnare, & διαπνοὴν plurimum minuere facit. (5.) Alvus & veſica ſint lubrica. (6.) Quoad animi affectus, hilaritati aliisque jucundis ſpeculationibus & meditationibus ſtudendum; metus verò triſtitia ac deſperatio, quatenus ſub his ſanguinis & ſpirituum motus tardiores ſunt, & inde cumulantur plurimæ ſeroſitates, fugienda ſunt. Balnea maximè frigida vitentur, quippe quæ tranſpirationem prohibent & corpus nimio replent ſero. Natationé piſcibus relinquamus, ex *Stenonis* enim obſervatione accuratiſſima notum eſt, quod illi ductus, per quos aliàs fit transſudatio, in piſcibus longè majores ſint, ac in nobis hominibus, ita ut quod in his aqua non impedit, in homine remoratur multum. Alexandro Regi Macedoniæ quantum ex natatione intempeſtiva periculi fuerit, *Curtius* tradit. Cum enim æſtate calidum adhuc corpus Cydni gelidis undis commiſiſſet, horruere artus, & pallore ſuffuſum eos flammula vitalis fermè reliquit. Ita namque & ſerum, quod ſanguini ineſt, magna vi à ſanguine ſecedit, ſanguis ipſe inde coagulatur ſuo *Rectore* deſtitutus, ſpirituum dein pabulo defraudatorum motus ſubitò ſiſtitur, atque hinc riguiſſe Regi juveni artus, vividum colorem ac vigorem membra deſeruiſſe, vitæ diſcrimen ortum duxiſſe, nemo inficias ibit, niſi qui cerebrum in calcaneo gerit.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 13. Fuit hactenus acies velitum, cui nunc adjungenda veteranorum, hoc eſt medicamentorum nobilium, ac primò eorum quæ Veteribus in uſu fuere. Illi verò Catharroſis clyſtere leni primum ſentinam corporis eluunt, dein humores naturæ obedientes reddunt. Hoc ubi conſecuti fuerint, *purgantibus* ſive *evacuantibus* humores peccantes è corpore propellere annituntur. Illa ſunt Electuarium de ſucco roſarum, diaprunum, diaphœnicum, pil. aureæ, maſtichinæ, cocchiæ, de agarico, &c. Agaricus trochiſc. caſſia, rhabarbarum, polypodium, electuarium, Indum diacatholicon. Si vires permittant, aut angina, aut pleuritis, aut febris intenſa, aut ſuffocationis periculum impendeat, & æger ſit plethoricus, illicò venam humerariam, aut medianam ſecare jubent. A validè purgantibus abſtinere volunt, ne materiam gravantem magis ad fluxum irritent. Tandem caput purgantibus errhinis, apophlegmatiſmis, ſternutatoriis, cauterio actuali & potentiali anteriori parti capitis admoto, catharrum derivare & deducere tentant; in eundem quoque finem veſiculas excitant. Demum humorum fluxum prohibentia imperant, inprimis ſi à principio ſuffocationis periculum impendeat ex catharri vehementia. Siſtentia catharrum ſunt ſequentia: Diacodium ſimplex & compoſitum, ſpec. diapapav. diatragacant. frig. & calidum (ſinempe catharrus ſit vel frigidus, vel calidus, contraria enim contrariis curanda eſſe acriter contendunt) pilulæ de cynogloſſa, loochde caulibus, de papavere, bolus armenus, ſuccus glycyrrhizæ, violarum, pilulæ ex roſis ſiccis, ſemen papaveris albi, gummi, juniperi. Spicam nocturno tempore in ore retinendam eſſe volunt; ſuffumigium cum ſola nigella, aliisque aromaticis inſtituunt. Unguentum ex oleo roſaceo, & emplaſtrum pro capite raſo ex terra Lemnia, roſis, plantagine, bolo Armeno parant applicantque. Prædictis remediis ſubſtituunt illa, quæ cerebrum *roborare*, *reliquiasque conſumere* poſſunt; hæc ipſis ſunt diamuſcum dulce, diambra ſpec. arom. roſat. Mithridatium, conſerva ſalviæ, roriſmarini, betonicæ, radices cyperi, ſtœchas, Gallia moſcata, lignum aloes, ladanum, &c. In hunc ſcopum parare ſolent globulum odoriferum ex caryophyllis, Gallia moſcata, N. M. ſtyrace, calamintha, cubebis, cinnamomo, &c. Cucupham aut pileolum ex foliis lauri, origani, ſalviæ, betonicæ, majoranæ, ſem. nigellæ, ſtœchad. Ar. thure, maſtiche, cinnamomo, Macere N. M. caryophyllis, roſis rubris, componere ſolent; ſacculum quoque ex ſale, milio, furfure, aliisque paratum capiti imponere jubent. Frictiones capitis cum linteolo aſpero calente inſtituunt. Dein ſeq. emplaſtrum commiſſuræ coronali imponendum extollunt:

℞. Sem. nigell. torrefact. ℥j.
ſinapis torrefact.
Thuris ana ℥v.

Mastich. ℥iij.
Stercor. columbin.
Farin. hord. ana ℥j.
Oxymel squill. f. l. a. Emplastrum.

Reliqua studio reticemus.

§. 14. Nunc *Paracelsisticorum* scrinium expilemus, qui ad tartarum coagulatum resolvendum, resolutum coagulandum, utrumque reducendum, astrumque inhibendum, ne amplius resolvat, vel coagulet, sequentibus utuntur, inprimis ad fluxus capitis purgandos, ut sunt sarcocolla, sambucus, staphis agria, crocus hort. hermodactyli, pyrethrum, euphorbium, sal gemmæ. Item ad fluxus melanch. & sanguinem induratum purgandum, commendat *Paracelsus* polypodium, helleborum, tithymalum, agaricum, quæ sedulò præparanda & corrigenda suadet. Porrò ex eorum opinione catharros exsiccant essentia melissæ, lunar. hormini, bugloss. minor. flore rubeo, quæ etiam in pileo gestata, ab humoribus è capite fortiter attractis humectari perhibetur. Alii laudibus extollunt purgandi ergò tartarum vitriolatum, elixir proprietatis, confortandi gratiâ oleum succini, quod ab ipsis in casu catharri inhibendo mirè efficax prædicatur, si quoque succinum pulv. sacculo includatur, & in spiritu vini malvat. calefiat, inspergaturque olei succini guttæ aliquot & vertici applicetur, magnæ res est efficaciæ; vel etiam si nares unà & tempora oleô vel balsamô succini illinantur. Alii ad sistendum catharrum ad narcotica, nempe laudana confugiunt. Specifica verò & singulari vi catharros consumere & dissipare dicunt oleum vitrioli ad gutt. III. cum aqua menthæ exhibitum, & aliquoties repetitum. Eundem effectum præstare dicuntur spiritus vitrioli, Tartari, oleum sulphuris, terebinth. terra sigillata. Palmarium ipsis quoque remedium est aqua serpilli, cum spiritu vini chymicè elicita; oleum majoranę, rorismar. anisi, fœniculi, oleum Lunæ, liquores sapphiri, smaragdi, musci, arcanas habere hoc in affectu vires clamitant.

§. 15. *Helmontius* catharros curat soporiferis variis, pro re nata tamen, & si in stomachum peregrina advenerit aciditas cum visciditate quamdã, ad eluendã hanc, & dein eliminandam, *vomitoria* prodesse haud dubitat; sternutatoria etiam hoc in affectu non contemnit, sed & in hunc finem radices cyclaminis in taleolas oblongas incisas, & oleo amygdalino imbutas, naribus indere jubet; ex maro etiam effici hoc in casu *sternutatorium*, statuit *Grembs*, pullus ille Helmontianus, quæ herba exsiccari debet, ut viriditatem reservet, sub plumbea patina, ex qua dein pulvis viridis amicabilis confici potest.

§. 16. *Willisius*, ut serum aliaque sanguinis recrementa, morbum hunc sæpius efficientia, per alias vias evacuentur, *Diaphoreticis*, *Diureticis*, & *lentibus purgantibus* utendum esse præcipit, adjectâ hac admonitione, ut cùm alia remedia interponuntur, phlebotomia haud negligetur, inprimis in catharro suffocativo, & post hanc sæpè exhibere solet lene catharticum, syrupum scil. flor. persicorum, vel ros. solut. vel pilulas succini, cochias, &c. Inter sudorifera & diuretica tanquam præcipua commendat millepedes, sal succini volat. fuliginis, &c. aliasque sales & pulveres testaceos, cum therebinthina in pilulas redacta, dein vasorum & glandularum oscula nimis dehiscentia, ne serositates in partes exteras liberalius exspuantur, modicè adstringenda vult, item ad partes illas affectus demulcendas & deliniendas, ne à seri acris effusione, aut frigoris externo occursu partes illæ planæ consumantur. In primo casu conducunt conserva rosar. rubr. olibanum, mastix, lohoch de pino, syr. de jujubis, de rosis siccis; in altero syrupum liquiritiæ, capill. vener. dialth. & alia pectoralia dulcia convenire ait. Reliqua chirurgica, vesicatoria nempe, cauteria, frictiones, fonticulos, hirudines, aliaque pro re nata quoque commendat.

§. 17. *Sylvii* calculo, sic catharrus in nobilem defluat partem, quoquis modo avertendus & temperandus est; humores ergò salsi & subacidi primum corrigendi sunt, dein hydragogis educendi. Ad acrimoniam seri humorumque corrigendam diuretica & sudorifera medicamenta magnipendit, ut sunt decocta ex radicibus chinæ, sarsaparillæ, bardanæ, contrajervæ, lign.

guajac.

guajac. sassafras, buxi, querc. juniper. &c. Ad humores salsos emendandos commendat pilulas de cynoglossa & styrace, ad gr. v. exhibendas; eundum effectum habent gummi tragacanth. mastich. olibanum, styrax. radices glycyrrhicæ, semina IV. frigida majora, cydonium, amygd. dulc. hordeum, opium, succus glycyrrhizæ inspissatus, terræ pingues omnes, bolus Armenus, terra Lemnia sigillata, corallium, margaritæ, cineres cancrorum, &c. Fonticulos quoque ad minuendos humores felicissimè adhiberi vult, item errhina, quæ humorem peccantem per nares evacuant, & simul à faucibus avertunt.

§. 18. Ex Cartesiana hypothesi indicationes à sanguine aut sero nunc crasso & viscido, nunc tenui & acri petuntur. In principio ergò conducunt lenia cathartica, pilulæ nempe de succino, aliaqua aloëtica; vesicatoria, fonticuli & scarificationes ad serositates eliminandas, hisce indicationibus satisfaciunt. Si materia nimis aculeata & acris fibrillas membraneas nimis irritet, optimè opiata adhibentur, ut sunt pilulæ de cynoglossa, & jam superius dicta, quæ repetere hic supersedebimus. Præterea conveniunt *oleosa & pinguia*, quatenus mollitie sua salis heterogenei spicula in sanguine involvunt, item terrestria & crassa, ut sunt lapides cancrorum, terra sigillata, bolus, quatenus hæc & similia aculeatos salium angulos limant tornantque. Conveniunt & gummi & glutinosa, quæ particulis suis crassis corporis habitum muniunt contra acrimoniam salis. Decoctum lignorum, quatenus sanguinis particulas viscidas & acres corrigit emendatque, conducere ajunt *Cartesiani*.

§. 19. Nos ita procedimus: Statim abundans serum, ne obruatur *Microcosmetor noster*, & ad lachrymandum moveatur, evacuandum & viscidum incidendum censemus. Sed maximè hic notandum velimus, ut prius acrimonia sive aciditas sanguinis & lympha emendetur corrigaturque. Primæ indicationi satisfaciunt hydragoga & aloëtica, ut sunt *pilulæ Francofurtenses*, quæ multis pilulæ catharrales dicuntur; item *Extractum cephalicum*, sequenti modo parantum:

℞. *Colocynth.* ℥vj.
Agaric. trochisc.
Diagryd. rosat.
Hellebor. nigr. ppt.
Turbith. ana ℥ß.
Aloës. ℥j.
Species diarrhod. ℥ß.

Ponantur in vase vitreo cum Spiritu vini, ut VIII. digitos supereemineat, & digerantur per x. dies in loco calido, postea adjice pulverem diarrhodon, & infunde adhuc per IV. dies, colentur omnia, & fortiter exprimantur, liquor expressus, destillatur in balneo mariæ donec in fundo exhalatum ad justam consistentiam redeat; cujus extracti dosis est ℈ß. Esto in tyronum gratiam formula:

℞. *Extr. cephalic. gr.* viij.
Resin jalap. gr. vj.
Sal volat. succini.
Gummi galban.
ammoniac. ana gr. iij.
Ol. myrrhæ. gutt. j.
M. f. pilulæ. Dentur.

Vel more Galenicorum:
In decoct. lignor. infunde
fol. senn. s. st. ʒiij.
sem. anis. ʒß.
colaturæ adde
Syr. rosf. sol. ℥j. *M. D.*

Ad catharrosam materiam penitus absumendam *Hartmannus* suadet pilularum de succino Cratonis usum, singulis septimanis in syr. de betonica ad ʒß. tribus horis post cœnam per tres menses assumere, quarum usum haud improbamus.

Ad acrimoniam sive aciditatem sive salsedinem sanguinis & seri corrigendam & emendandam, imò *Microsmetorem* consolandum, & sal quodcumvis sylvestre è sanguine eliminandum, & debitam ipsius crasin restituendam conducunt liquor C. C. succinatus, ad guttas VII. in vehiculo convenienti exhibitus, spiritus salis armoniaci anisatus, si scilicet adsit tussis, item sal volatile succini, & palmarium illud remedium, Essentia nostra catharralis.

lis. Sunto quædam formulæ in juniorum Medicorum gratiam:

℞. *Aq. serpill.* ℥iij.
Syr. de betonic. ℥iß.
Essent. lign. sassafras ʒij.
M. D.

Vel ℞. *Ess. ligni sassafras* ℥ß.
flor. anthos ʒij.
M. *Dosis* 40. *gutt.*

Vel ℞. *Essent. catharral. nostr.*
Spir. vitrioli.
cephal. ana ʒij. *M.*

Vel ℞. *Spir. lign. guajac.* ʒj.
Tinct. antimonii ʒß.
Antimon. diaphoret. ʒj.
Decoct. lignor. guajac. ℥iij.
M. f. Sudoriferum pro tribus vicibus.

Vel ℞. *Essent. Succin.* ʒij.
Spir. sal. armon. ʒß.
Ol. Majoran.
succini
anisi ana gutt. ij.
M. D. ad vitrum, dosis guttæ 30.

D. *Tachenius* commendat specificè Camphoram in oleo appropriato solutam.

Vel ℞. *Spir. tartari sassafr.*
lign. guajac. ana ʒj.
Liq. C. C. succinat. ʒß.
Decoct. ling. sassafr. ℥ij. M.

Aqua catharralis ex lignis haud erit hic contemnendi usus. *Brunnerus* enim in Consiliis nominat lignum sassafras medicamentum in omnibus catharris nobilissimum. Esto formula:

℞. *Lign. sanct.* ℥iij.
sassafr. ℥ij.
querc. ℥ß.
santal. citrin. ʒv.
Brasil. ℥iß.
Rad. sarsapdrill. ℥jß.
enul. ʒv.
liquirit. ʒiij.

Cort. guajac. ʒvj. infunde concisa in aq. fumariæ, nasturt. cochlear. aquileg. ana lib. iiij. digere per xiv. horas, dein destilla; dosis ℥jß. singulis horis matutinis & vespertinis; cui succedit potus herbæ thee, spir. serpilli sylvestr. collect. ante ortum solis, destill. cum vino optimo, cohob. aliquoties & recent. superfus. In hoc spiritu debet infundi lignum sassafras, & fit *Essentia Catharralis.*

Conducunt quoque in catharris corrigendis, & ad serum & ad sanguinem emendandum, sal volatile oleosum Sylvii, ut & nostrum, nec non Aqua benedicta serpilli *Mynsichti*, item spir. vitrioli in omnibus absumendis catharris dicitur medicamen singulare.

Si à lympha acriore, ac aëre inclementiore ita reddita, larynx afficitur, & inde tussis contumax sicca, & difficilis respiratio cum anxietatibus, ob simul obortum sanguinis coagulum, *sperma ceti* quacunque ratione, commodissimè vel in jusculo, vel in cerevisia propinetur. Sit formula sequens:

℞. *Sperma ceti.* ʒj.
Succini præpar.
Flor. benz. ana ʒß.
M. pro duabus vicibus, sub introitum lecti.

Vel ℞. *Succin. præpar.* ʒiß.
spec. diatragac. fr. ʒj.
sacchar. in aq. betonic.
dissolut. q. s.
F. l. a. Rotulæ.

Opiata etiam maximè conveniunt, ut Theriaca recens massa pil. de cynoglossa, de styrace, Theriaca cœlestis, &c.

Si Catharrus partem aliquam occupaverit, & dolorem parit maximum, tunc prædicta opiatis maritari possunt, & simul parti dolenti applicari seq: vel similibus repletus sacculus, ℞. herb. emoll. & discut. q. v. coque in lacte & applica; tandem curam cum minorativo concludere solemus.

Diuretica etiam interponi possunt, ut sunt aselli, ocul. cancri, aliaque talia &c. quatenus serum nimium per urinam eliminat, hinc oleum scorpionis foràs dorso inunctum, apud *Riverium*, profuisse legimus. Inter *externa* locum habent emplastra varia capiti imposita, inter quæ palmam aliis præripiunt Emplastrum cephalicum *Schrœderi*, Epilepticum *Cratonis*. Mastix cum lana carpta vertici capitis imponatur; vertex oleo succini, anthos,

aliisque inungatur; nec negligenda ſunt hæc & alia, ad nares temporaque, Ex. gr. ℞. herb. ſerpilli, fol. majoran. ſem. nigell. parum contuſ. ʒij. ol. ſtill. majoran. gutt. iij. F. Nodulus cum filo; poteſt etiam madefieri cum aq. majoranæ. Pediluvia, quatenus ſanguinis & ſeri acrimoniam temperant, & poros cutis ſeu tubulos à materia craſſa & viſcida obſtructos aperiunt, atque inde tranſpirationem promovent, commendamus. *Sternutatoria* & *maſticatoria* quando oculi & fauces ſe benè habent, admittimus; item ſacculorum & pileorum ex aromaticis aliiſque paratorum uſum approbamus. Præterea experientiâ hactenus confirmati novimus, quod caputia ex luporum pelle, quam habent in extremis digitis pedum, in capite geſtata ſummoperè proſint catharroſis. Cataplaſma ex fermento acerrimo & ſuccino capiti applicatum juvat. Empl. de betonic. de tacamahac. ana. q. ſ. malaxetnr cum ol. maſtichin. extend. ſuper alut. & obducatur ſindone rubra. Gum. juniper. extr. eſt ſpecificum in catharris. *Fonticuli*, quippe qui ichoroſam materiam peccantem per cutis datam portam evacuant, non ſunt contemnendi uſus. Quoad uſum fumi tabaci, hic conſuetudini multum damus, ſed auream mediocritatis regulam, *ne quid nimis*, obſervandam ſuademus; ſi fumi venduli miſceant nicotianam cum aromaticis aliis herbis, inprimis Thée, conducit. Melius rem peragerent ſequenti experimento. Sumito laminam ferream ignitam aceto roſarum irroratam, & ita excipe odorem per nares, idque ſæpè repetas. Seq. pulvis, Catharralis dictus, externus in hunc finem quoque conveniet:

℞. *Herb. ſalv.*
majoran.
roriſmar. ana ʒj.
Caryophyllor.
Cinnamom. ana ʒij.
Lign. aloës ʒj.
Thuris ʒiß. *M.*

Excipe fumum cum linteo, capiti impoſito. Valdè & convenit amuletum Hartmanni ex radice verbaſci.

Hiſce pauca addenda cenſemus de catharro ſuffocativo, affectu certè maximè periculoſo, motus enim pulmonum & cordis cum vita pari ambulant paſſu, & illo præcluſo hominem, vel animal quodvis pulmonibus gaudens, ſuffocari neceſſe eſt. Sanguinem hoc in affectu, ab *acido* ut plurimum coagulatore, in præcordiis ſtagnare, ſuperius diximus, unde nihil aliud eſt, quam *Syncope Cardiaca* Veterum, undè ſi ſpuma ex pulmonibus in fauces elevatur, res periculi eſt pleniſſima; ad hanc ergò ſtagnationem & coagulationem ſeri & ſanguinis tollendam, in paroxyſmo ſtatim venæſectionem vel in brachio vel in pede, vel loco hujus cucurbitulas, tum ſiccas, tum ſcarificatas timidis inſtituimus, eum in finem, ut coagulatus ſauguis lege circulationis reſolvatur; experientiâ enim habemus, quod illicò ſectâ venâ æger reſpirare incipiat; & ſi maximum periculum adeſſe videatur, ad ventoſa & veſicatoria, tanquam ad anchoram ſacram confugimus; dein clyſteribus acrioribus, ex aromaticis & colocynthiacis in petia ligatis paratis, alvum ſubducimns, Ex. gr.

℞. *Decoct. pectoral.* ℥ß.
Diſſolv. El. hier. cum agaric. ℥ß.
Mell. anthoſat. ʒj
Fell. tauri ʒj.
Nitr. cum antimon. fix.
℈ij.
Vitell. ov. num. j.
F. *Clyſter.*

Tandem ad reſolventia, vel coagulationem ſanguinis impedientia, nos convertimus. Potio verò ſequens à multis magni penditur:

℞. *Sperma ceti* ʒß. *ad* ʒj.
diſſolv. in ſ. q. aq. hyſſop.
ſyr. do hyſſopo ʒij. M.

Conducunt quoque hoc in caſu ſalia volatilia quæcunque, ut ſunt ſunt ſalia volatilia ſuccini, C. C. fuliginis; & ſpiritus volatiles, ut ſunt ſpiritus fuliginis ſuccinatus noſter, qui ſequenti modo paratur:

℞. *Fulig. ex camino &*
ſuccin. ana q. v. ſ. a per ignem deſtilla, elue prius ſpiritus vini recipiens, & modo ord. rectifica. Vinum Papæ Adriani pro arcano eſt habendum.

Spi-

Spiritus sulphuris cum aqua fontana commixtus commendatur à pluribus, additâ hac ratione, quia acida non solum sanguinem resolutum coagulant, sed & coagulatum resolvunt. Gummi ammoniacum in aqua hyssopi solutum & vino exhibitum profuisse sæpius novimus; lapides cancrorum grumescentem sanguinem & coagulatum egregiè resolvunt. Sunto formulæ:

℞. *Essent. myrrhæ* ℥j.
Spir. fuligin. succinat. ʒß.
Elix. pectoral. ʒiß.
M. D. *ad gutt.* xx. *in sequente vel simili mixturâ.*

℞. *Aq. hyssop.*
fœnicul. ana ℥ij.
asthmat. Rudolph. ℥ß.
Oxymell. *scyllit.* ʒvj. M.

Vel ℞. *Spir. gum. ammoniac. compos. asthmatic. ana* ℥ß.
M. *Dosis* 40. *guttæ.*

Vel ℞. *Lact. sulphur.* ʒß.
Flor. sulphur. myrrhat. ʒj.
benzoin. gr. viij.
Asell. præpar. ʒß M.

Succus raphani cum saccharo permistus est expertum remedium.

Inter externa magnifacimus sequens Emplastrum.

℞. T*acamahac.*
Thuris,
Mastich. ana q. s.
F. *l. a. Emplastr. induc. super alutam.*

Conducunt ad motum sanguinis & seri (ex glandulis salivalibus, nonnunquam materia hæc catharralis per vasa lymphatica ad fauces & asperam arteriam, ita ruit & evasatur, ut metum suffocationis sæpius inducat, quod ex tussi sæpius hariolamur) promovendum *sudorifera*, Tinctura sc. bezoartica Mich. antimon. diaphor. spir. salis urinos. volat. ebor. fulig. castor. Infusionem medicamentorum volatilium acidum corrigentium, & sanguinem citissimè dissolventium, inprimis sper matis ceti convenienti menstruo dissoluti, in venas ægrotorum, cum Nobiliss. *Ettmullero* magnifacimus. Sed de his propter ægros & adstantes nimis timidos, experientiâ destituti, nihil certi addere possumus, quamvis non dubitamus, præstantissimum remedium hoc exoptatum polliciturum effectum. Extra paroxysmum varia linimenta aliaque superius dicta hic convenire haud dubitamus, Ex. gr. sequens Emplastrum suspensivum:

℞. *Ferment. acrior.* ℥iij.
Succin. præpar. ʒiij.
Acet. rutac. q. s.
M. A*pplicetur capiti.*

Ad præservationem sequentes vel similes pilulas commendamus:

℞. *Mass. pil. de succin. Crat.* ʒj.
Syr. rosar. ex multipl. infus. ℈ij
Scammon. rosar. ℈j.
Cum ess. flor. anthos f. l. a. pilulæ instra aloëphangin. pro aliquot vicibus.

Sed ne nimii simus, hic plura repetere supersedebimus, & ad alia Nos conferamus.

FINIS LIBRI PRIMI

JOH. DOLAEI

ENCYCLOPÆDIÆ MEDICINAE, THEORETICO-PRACTICÆ,

LIBRI SECUNDI

De Morbis & Affectibus

Thoracis,

CAPUT I.

DE TUSSI.

§. I.



IN libro præcedente non tantùm regimen Microcosmetoris in Palladis arce, capite dico, residentis, sed etiam ejus hostes figuratis armis instructos spectavimus. Nunc alterum Regnum, Thoracem nempe, in quo & alium Regentem priori huic certis modis subjectum habemus, & cui nomen indere placet *Cardi Melech*, qui sedem suam habet in *corde*, primum vivente & ultimum moriente, hujusque Regis hostes, quomodo incedant, & quasnam strages & cædes faciant, atque quibus modis cognoscendi, ac quid inde metuendum, & qui expugnandi & avertendi sint, videamus. Fines verò ipsius regni sese porrigunt hinc ad asperam arteriam, quam adhuc habet inclusam, illinc ad diaphragma, unde ansam sumimus statim in principio tractandi de Tussi, qua hostis hanc stragem dans per asperam ingruit arteriam. Accedamus ergò sine ulteriori præfatione ad ipsam *definitionem*.

DEFINITIO.

Tussis vulgò describitur, quod sit valida, crebrior, inæqualis & sonora efflatio, vel exspiratio, quâ magna spirituum pars cum impetu foras erumpens, vi suâ explodere nititur excrementa acria, ex lympha peccante orta, tracheam & ipsas fibras pulmonares lacessentia vellicantiaque. Tussis verò omnis est triplicis generis, vel humida, vel sicca, quæ alio nomine convulsio dicitur, vel stomachica. In humida humor aliquis, intra ductus tracheales prolapsus, tussiendo excernitur per os, & quoad consistentiam, humor ille vel crassus est aut tenuis vel crudus aut concoctus. Altera verò species tussis sicca est, in qua nihil ejicitur, quę duntaxat fit à materia subtili heterogenea, fibras tamen nerveas tracheales & pulmonales perpetuò irritante, quem spasmum, vel convulsionem pulmonarem appellare libuit. Sic & tussim fieri per consensum non dubitamus; videmus enim si ven-

si ventriculus saburrâ viscidâ repletus sit, exinde tussim oriri, quam suprà stomachicam nominare libuit. Consensu quoque reliquorum viscerum fieri posse tussim, omninò credimus.

PARS AFFECTA.

§. 2. Pars affecta tussis habetur vulgò *pulmo*, qui alias per se, alias per consensum alterius partis, pectoris sc. aut diaphragmatis afficitur; musculi enim thoracem contrahentes, & bronchiorum fibræ motrices, & nervi pulmonares compatiuntur. Sic & alii nervi, in locis à pectore dissitis lacessiti, mediantibus spiritibus tussim excitant; neque hic exclusam volumus *tracheam*, sive *cartilaginosam* illam fistulam, fibris suis instructam.

DIAGNOSIS.

§. 3. Signa hujus mali per se sunt manifesta, tam enim valida frequensque est tussis, ut prohibere, etiamsi velit æger, id non possit, unde proverbium manavit, tussim & amorem dissimulari non posse, & ratio est, quia contingit thoracem hic admodum comprimi, cum haud aliter id, quod noxium est, in iis locis educi & quasi exantlari possit, ac cum tussi, vel commotione hac præternaturali, propter situm scil. & conformationem earum partium, quæ respirationi inserviunt. Sæpè etiam in affectu hoc titillatio in interna oris parte, cum pectoris dolore percipitur, humor quoque sive serum, vel pus, quod in tussi ejicitur, varium est, mox album, mox flavum, aut rubicundum, quandoque cœruleum, quale sputum observavit *Nobiliss. & Expertissimus Dn. Reiselius, Archiater* Stutgardiensis, *Collega & amicus* noster suspiciendus, *testibus Ephem. Germ.* Nonnunquam excrementum hoc est atrum, prout sæpius ejus generis oculis hisce nostris vidimus. Sæpè humor hic peccans procedit è laryngis parietibus; nonnunquam verò profundius materia hæc peccans, in bronchiorum sc. tubis, interdum in ipsorum pulmonum vesiculis hærens ejicitur, recrementa quoque illa pejoris notæ intra trachææ vesiculas ultimas deponuntur, ex quibus cum vehementi & crebrius repetito tussiendi labore & conatu eliminantur.

Quandoque sanguis projicitur in tussi, adest loquela rauca, quandoque ita abolita, ut vix percipi queat; ægri sunt colli oblongi, sæpissimè macri & catarrhales. Pergendum ad causam.

CAUSA.

§. 5. Ex Veterum Medicorum placito tussis humida ab humore, qui à capite in asperam arteriam & pulmones depluit defluitque, oritur, qui si magnâ copiâ magnoque impetu feratur, maxima concurrit spirandi difficultas, simul magna gravitas in pectore percipitur, & in dorso interdum, ubi pulmones nonnunquam membranis affiguntur. Pituita ergò crassa obstruit, secundùm eos, organa respirationis meatusque, & has partes exasperat titillatque. Tussim verò siccam deducunt vel à vaporibus, vel à materia, sed nimis subtili, viscida simul & adeò glutinosa, ut exspui nequeat. A capite contendunt omnem defluere, & ad pectus ruere humorem; eâdem, sed falsâ opinione, credunt vapores ascendere posse ex inferioribus partibus, videlicet liene, hepate, ventriculo, utero, ad illas partes, unde calefactio, exsiccatio & obstructio, atque aliquando exulceratio oboriantur. Tussim siccam quoque exoriri posse ab iisdem vaporibus, in inflammatione hepatis & febribus, firmiter credunt; in humida quoque tussi detineri aliquando in pulmonibus materiam viscidam, non dubitant & per id probant, quod in pleuritide, phthisi, pulmonumque inflammationibus accedat tussis. Ex compressione septi transversi, ex lumbricis aliisque acribus venenis, illam oboriri posse, cum Neotericis haud in dubium vocant. Causa verò raucedinis est nimia humectatio membranarum laryngem constituentium, per catarrhum sive destillationem excrementitiæ humiditatis, in asperam hanc arteriam delapsæ, qua de re pluribus dictum, ubi de Catharro egimus.

Paracelsus magnorum arcanorum possessor, affectum hunc *excrementalem* pronuntiat, & ortum suum habere ex *tartaro*, seu *mucilagine lutosa* contendit, sive illa frustrata separatione & expulsione in pulmonibus & viis spiritus

proveniat, sive in forma resoluta liquida vel vaporosa ab aliis partibus transferatur. Per tartarum verò (quem etiam *merdam* & stercus cujuslibet partis appellat,) intelligit quemcumvis humorem excrementitium, sylvestrem, sive tenuem sive crassum, qui suâpte naturâ ad coagulationem tendit, nec in se habet virtutem ad expellendum, sed vim adstringentem & acidam, seu aluminosam. Mucus enim partibus adhærens sensim sine sensu vi caloris siccescit & crassescit, ac superventu spiritus salini in viscum, arenam, bolum, calculum, quæ species tartari ab ipso habentur, mutatur; vel ut cum aliis loquamur, in pituitam salsam, vitream, gypseam, grandinem, tophum, coagulatur & concrescit. Hic tartarus, lateribus adhærescens, meatus anhelitûs respirationisque obturat, & acrimoniâ acquisitâ membranas irritat, apertâ vi pulmones infestat, quia naturæ est salinæ (cujus proprium est, ut ex aqua gignatur & coagulatur.) Ita à vi salina dissolvente, incidente, abstergente resolutus tartarus, à spiritibus pulmonis mechanicis separatoriis & expulsoriis sursum per emunctorium proprium, asperam sc. arteriam. rejicitur, ut verbis his deducit *Petræus in Nosolog. Harmonica.*

§. 5. *Helmontius* tussim & raucedinem oriri statuit ex sensu noxii infestantis laryngem, à sui initio, i. e. custodis, usque ad pulmonum profunditatem, unde sordes atomorum aëris, vel fumi acres, aut frigus atrox in laryngem, vel in pulmonum substantiam se insinuant, & si à custode larynx non benè deliniatur, sic errant exteræ injuriæ, & per abortivam vim excrementa fabricant, hæc de humida tussi disserit. Tussim verò siccam provenire credit ex paucitate muci salsi (nam custos stimulum expulsionis habet salsedinem adnexam, ut sensationem laryngis proritet, *an notante Grembs. arbor. ruinos. l. 2. cap.* 1. §. 9. *de pulmonum affectibus.*) Et quod senibus tussis familiaris sit, inde probat *Helmontius*, quia extremis laryngis ramis excrementi tantillum residet, quod necdum arundines obstruit, sin tamen præsentia fermentum locale turbat & minuit, unde in horas suscitantur excrementa.

§. 6. *Willisiana* ex hypothesi tussis cujuscunque causa primaria est nervorum aut fibrarum ad pulmones pertinentium irritatio. Sæpè etiam humor acris intra ἐγκέφαλον aggestus, indeque in capitello nervorum pectoralium decumbens, tussim molestissimam excitat; sic serum ex arteriis in gulæ aut laryngis partes superiores exstillans, absque notabili pulmonum noxa, tussim crebram & molestam producere posse, haud dubitat ipse Author. Tussis sicca dicitur Nobilissimo nostro idiopathica, quæ & ob varias excitatur causas, horum ductum singulorum pulmonarium obstructio, sive per compressionem, sive oppletionem, sive contractionem facta, necessariò tussim inducit; item illa, quæ fibras nerveas perpetuò irritare queunt, tussim siccam excitant, inter quæ Author inflammationes, tumores, tubercula, sanguinis, ob plenitudinem vel depauperationem, stagnationes, concretiones argillaceas, lapideas, polypos, vermes, &c. recenset. Cæterum tussis sicca, interdum naturæ instinctu, velut antliæ loco, ut loquitur author, excitatur, nimirum ut sanguis, vel ob propriam dyscrasiam, vel ob vasa pneumonica non satis patentia, pulmones ægrè pertransiens, partium harum successu promoveri, ac in motum rapidiorem urgeri possit. Quod tussim concernit convulsivam, ejus causa conjuncta consistit in pulmonum irritatione, partes enim motivæ, nervi videlicet & fibræ nerveæ, quoties irritantur, tussim convulsivam efficiunt. Materia illa irritans est, juxta hunc nostrum Authorem, serum ex massa sanguinea, propter compagem ejus nimis solutam, & laxam, perpetim exudans, atque pectoralia molestans, quatenus per arterias tum tracheales in laryngis cavitatem destillat, inde & raucedo deduci potest. Spasmodica ergò illa dispositio procedit à materia heterogenea & elastica, è cerebro per nervorum ductus, cum liquore nerveo, in fibras pectoris motrices prolapsa. Quare cum spiritus fibrarum incolæ ad motus exspirationis violentos edendos incitentur, motus convulsivos ineunt, vide de his *ipsum Authorem disserentem de Tussi puerorum convuls.*

§. 7. *Syl-*

§. 7. *Sylvius*, Medicorum Batavorum Coryphæus, omne id quod asperam pulmonum arteriam vellicare, aut quovis modo irritare potest, tussis causam esse existimat, sic quod planè oblinirer asperam arteriam raucedinis causam esse putat. Quandoque forinsecus aliquod adveniens, vel ore assumptum, perperam in laryngem defertur, & propterea tussim excitat, quod etiam faciunt humores à capite depluentes, (humidæ sc. tussis causa) vel sunt pituitosi, nunc acres, salsi vel acidi, nunc blandi & insipidi, nunc crassi atque viscidi. Et hęc dicta probat per phthisicos, quando pus vel sanies, in asperam arteriam penetrat, tunc molestissima excitatur tussis, de qua sola conqueruntur ægri. Sanguinem quoque & pituitam, serum nempe coagulatum, ex pulmonum substantia vel vasis in arteriam translata tussim producere posse, author haud dubitat. Tussis verò siccæ causis externisIpse agnoscit vel aërē, vel potum frigidum, asperam arteriam molestantem; ex internis verò causis Ipsi est vel catarrhus valdè viscidus, vel nimis tenuis acrisque, aliquando halitus ac flatus, à tenui intestino ac ventriculo per gulam elevati, & unà cum aëre in pulmones allecti; vel ab effervescentia inter bilem & succum pancreaticum orta, elevati per venas nempe lacteas in cor, & dein in pulmonum vasa, indeque usque ad tracheam sese insinuantes, ipsam laryngem ad tussiendum cogentes. Raucedinis verò causam adscribit spiritui salino muriatico, non tam rodenri partes voci dicatas, quàm ipsas non satis explicabili modo mali afficienti.

§. 8. *Cartesius* ejusdemque sectarii accusant, ut solent, particulas sanguinis cuspidatas, acutas & acriores, quæ per humorum circulationem in musculos inspirationi vel exspirationi dicatos deferuntur, & ibi in majori copia existentes, inconsuetâ molestiâ partes vellicant, & sic motum hunc convulsivum excitant, unde *tussis illius siccæ* natales apparent; particulæ enim acres, cultellorum vel stimulorum formâ tornatæ, ubicunque existentes vel advenientes, in dictorum pulmonum vel asperæ arteriæ ramulorum fibras (nisi vaginis medicamentorum dulcificantium aut viscidorum includantur) delatæ, necessariò producunt speciem quandam convulsionis, tussim nempe; eundem effectum habent catarrhi acres, salsi destillantes, & effluxum in fauces, vel asperam arteriam habentes. Simili modo sanguinis extravasati per moram mutatæ particulæ & acres factæ, cum bronchia pulmonum irritent, faciunt tussim, prout videre est in hæmoptysi. Si ergò particulæ hæ sibi imperium rapuerunt circa fauces & pulmones, fieri non potest, quin excitetur talis motus præternaturalis, nempe tussis.

§. 9. Nos absque verborum ambage & nostram revelemus de hoc morbo opinionem. *Cardimelechem* verò Regem nostrum non satis defendere posse diffita propugnacula in hoc affectu haud dubitamus, (h. e. fermentum cordis est minus volatile,) unde hostis facilè occupare potest ea præmunimenta, puta asperam arteriam indeque tussim & raucedinem excitare. Ut plurimum à lymphæ vitio, tanquam hoste provenire & non à catarrho, uti vulgò explicatur, hunc affectum putamus. Siquis vero per catarrhum intelligat evasationem seri, & non defluxum à capite, cum ipso, non disputabimus, utpote cùm sub nostro vexillo militet. Hostis ergò nostri Regis est lympha, quatenus ex asperæ arteriæ, & vicinis suis glandulis copiosius effusa, fauces & inprimis asperam arteriam occupat, nimiâ etiam aciditate sua, quam per moram acquirit, partes has nervosas irritat vellicatque, unde tam dolorosè dictarum fibrarum motiones, & repetitæ spasmoditæ crispaturæ inferuntur, quo ipso tussis illa molesta convulsiva oritur; si autem serosa illa colluvies ita viscida est, ut planè obliniat asperæ arteriæ rimas & fossulas, tunc oritur raucedo. Præcedit sæpissimè aëris inspirati vitium, dicta loca, quæ penetrat, lædens, insensilem transspirationem nonnihil impediens, unde acrior, acidiorque existit lympha, & uberior ex glandulis scaturit, & sic tussim molestam cum Coryza producit. Cùm enim corpus humanum valdè est calefactum, pori cutanei valdè patent, per quos copiosa materia insensibilis transpirationis avolat,

lat. Cum itaque tale corpus frigido exponitur aëri, particulæ multæ aëris sese in poros cutaneos apertos insinuant, & eos angustant; quare insensibilis transpiratio ex parte impeditur, avolantibus per poros angustatos particulis subtilioribus crassiores remanent, quæ postea perpetuo avolatu subtilium particularum magis ac magis crassescunt & indurescunt. Si tunc materia hæc crassa in musculis & membranis pectoris & pulmonis hæret, suâ acrimonia nervos vellicando tussim inducit. Nec hîc excludimus quodcunque heterogeneum, quod vel extus vel intus asperæ arteriæ, aut *pulmonum* fibras ac membranas irritare, vellicare ac crispare valet, sive sit pulvisculus, sive aër, sive fumus, sive pituita, sive pus, sive sanies, sive sanguis extravasatus; sanguinem etiam in raucedine remorè multum conferre extra omnem dubitationis aleam ponimus, quod nos confirmat puella, quæ ex menstruorum defectu in raucedinem semestralem incidit, & restituto hoc catameniorum fluxu feliciter ab hac liberata fuit. Phlegmata illa in pulmonibus incrassescunt ob frigidum aërem inspiratum, & particulas acidas aëri immixtas phlegmata incrassantes.

Tussis sæpissimè oritur, si fluctuent pituitosa aut salso-acida in ventriculo, quæ successivè irritant superius orificium stomachi infensa & molesta sua acrimonia; inde diaphragma, ipsique proximiores musculi exspirationi dicati convelluntur, indeque concutiunt pectora, qualem tussim observare licuit in fœmina cancro in mamma sinistra laborante, quæ ob musculos istos pectorales ferè ob acrimoniam sanguinis demansos continuo asthmate & tussi sicca laborabat, quæ & tandem inde ultimum vale mundanis dixit. Hisce præmissis triplicem statuimus tussim *humidam* nempe, *convulsivam* sive *siccam*, & *stomachicam*. Initium motionis in tussi est ut plurimum in pulmonibus, tanquam officina respirationis, prout videre est in phthisi pneumonia, pleuritide, &c. Dein pectoris musculi quoque excitantur & irritantur, qui thoracem validè comprimunt, eâ quidem ratione, ad melius expellendum id, quod in viis spirituum continetur, cum sic spiritus feratur foràs vehementiùs, qua vehementia secum rapit nonnunquam excrementa in itinere existentia. Hoc enim stratagemate utitur Cardimelech, ad hostem à se arcendum, prout Microcosmetor in cerebro existens, sternutatione, hoc quod sibi noxium est, ejicit expellitque. Ad vesperam cùm ægri lectum intrant, tussis ingravescit, quia particulæ salinæ antea immotæ jacebant, nunc à calore lecti magis agitantur, & in nervos impelluntur, & sic irritationem ad tussim efficiunt.

Prognosis.

§. 10. Pergamus nunc ad Prognosin, Delphicum illud Medicorum oraculum. Prognosis verò de nostro affectu instituí potest sequens, quod levis sit quidem affectus, & quandoque citissimè eò laborantes deserat, quod si verò diu durer, tussis illa non contemnenda est, annotante nobiscum *Sylvio* in Praxi Med. Radices enim agens, absque læsione pulmonum vix recedit, quippe latex salsus, seu acris quicunque evasatus, & moram trahens, acrior & salsior redditur, à quo dein faciliùs pulmo flaccidus & & tenuis texturæ erodi potest. Tussis ergò diu perseverans, ad phthisin ægrum ducit; aliquando etiam vel ob violentum conatum motumque pectoris, vel ob acrimoniam humorum latentium, vasa & vesiculæ pulmonum rumpuntur, unde sputum sanguinis prodromus sc. futuræ phthiseos seu ulceris pulmonis oritur. Tussis enim ex ulcere spiritualium partium, aut ex earundem partium abscessu, periculosissima est. Tussis quæ antea humida erat, subitò in siccam desinens cum pectoris gravitate, pulmonum exulcerationem minatur, indeque periculosa est. Tussis continua à veteri obstructione, simul laborantibus pulmonibus, aut etiam ipsis corruptis, difficilis existit curatu. Sicca tussis cum febricula, & quidem à cibo plus ingravescente, & cum æger nihil exspuere possit, febrem arguit *hecticam*. Sic & illa sicca tussis cum maximo conatu, in prægnantibus oborta periculosæ est aleæ, & nonnunquam abortum infert. Contra tussis cum modico conatu, alleviatione, multa & veloci expulsione, sine labore & fatigatione, absque periculo est.

§. 11. Fuit

CURA DIÆTETICA.

§. 11. Fuit hactenus ipse morbus, cui subjungenda est cura. Fons Diæteticus præcipuos utilitatis suæ rivulos προφυλάξει ostendit, utpote in quâ exacta victus ratio requiritur. *Aër* itaque eligatur temperatus, & ad siccum vergens, qui in tussi maximè prodest, à temperatura verò suâ desciscens, quatenus inspiratur aër, vel corpus circumambit, vel etiam, ceu *Sylvius* vult, cum saliva deglutitur, particularum quibus constat acrimonia nitrosa, existente inprimis brumâ, faucibus & pulmonibus irritando nocet, juxta edictum *Coryphæi Medicorum Hippocratis S.* 3. *aphor.* 13. *Tusses fiunt hyeme. & S.* 3. *aph.* 5. *ut & S.* 5. *aphor.* 24. *frigida, ut nix & glacies, sunt pectori inimica*, inde moventur tusses & destillationes. Cum ergò sol limitem sui à nobis recessus extremum in Capricorno tenet, tusses vigent, idem faciunt cum Virgo & Libra pluvias de nubibus aquas proliciunt. Vitetur angue & cane pejus aër quicumque impurus, nebulosus, fumosus, humidis vaporibus repletus. Quod *cibum* & *potum* concernit, ille sit temperativus, & blandis suavibusque particulis suis demulceat partes membranosas, & fibrosas sensiles, fugiantur cibi acres, salsi, aromatici, aliaque alimenta serum fluxile & acutum reddentia, ab acribus enim succis fit rosio & vellicatio harum partium. Nocent & salsa quæcunque, vel fumo indurata, vel sale muriatico condita. *Potus* sit ptisana Veterum, aut mulsa, vel decoctum hordei cum passulis & ficubus, vel ex speciebus pro decocto pectorali, in *Pharmacopœa Augustana* descriptis, vel aqua sulphurea prope Francofurtum Faulwasser dicta. Nocet frigidissimi potus larga & confertim facta ingurgitatio, ab unico enim haustu vel cerevisiæ, vel aquæ molestam observavi tussim. Vinum quoque quodcunque novum, tenue, acidum, inprimis Franconicum, maximè obest; mustum quoque ob particulas acidas, quas in sinu suo habet, nocet. Tertium inter res non naturales sibi vendicat locum *motus* & *quies*, quæ mediocriter se habeant; diuturnus enim & nimis vehemens motus omnes humores inprimis *laticem* acriorem reddit, & eum evasari facit, unde *Rabbi Moses* 23. *sectione scribit*, tussim, sternutationem, & singultum curari interdum, cum homo sustinet, atque sese ab iis, quantum fieri potest, motibus efficiendis abstinet. Nocet & quies nimia, quia Cardimelechen nostrum ad regendum spiritus, & sanguinem ad motum ineptum reddit, & sic hosti manus dat, unde pituitosi, crassi, acresque humores ingruunt. Eadem ferè ratio esto (4.) *Somni & vigiliarum*, quæ excessu peccantia magna in tussi incommoda afferre posse, jam olim scripsit *Lud. Septalius* §. 165. *de tussi*. Quintam classem occupant *Excreta Retenta*. Alvus arte solvatur, si naturâ haud respondeat; si enim impediatur vel alvi, vel urinæ, vel uteri fluxus ordinarius & naturalis, ut exemplum dedi, tum serum in corpore cumulatur, indè inundatur Cardimelech, à qua inundatione, non potest non fieri, quin tusses serosæ & inordinatæ excitentur. Agmen classium claudunt animi pathemata, inter quæ eligantur gaudium & moderata animi excitamenta; obsunt è contra curæ graviores, ira, mœror diu continuatus, qui facilè primas tenet, quia indè *Custos laryngis* & *Cardimelech* offenditur, unde irascens hisce in partibus vellicationem & irritationem fibrillarum nervosarum, infundendo particulas acres, inducit.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 12. Examinemus nunc illa, quæ ab Authoribus, de hujus affectionis curatione proferuntur, eaque pro more in VII. classes, & quasi capita distinguamus, ne multiplex & confusa rerum imago mentis aciem obtundat. In prima verò classe ponimus Veteres, qui hoc in affectu humores in corpore redundantes omnium primò naturæ obedientes reddunt, per *præparantia*. Quare si à frigido, crasso viscidoque humore tussis producatur, tunc utuntur attenuantibus, incidentibus, detergentibus medicamentis; si verò à tenui calidoque humore proveniat tussis, incrassantibus atque inspissantibus utendum esse præcipiunt. *Præparantia* prioris generis ipsis sunt, syrupus de hyssopo, de prassio, de glycyrrhiza, capil. Vener. calaminthæ, de stœchade, oxymel compos. scyllit. syr. acet. Mel rosarum, decoctum ficuum, passular. glycyrrhiz. herb. capill. Veneris, hyssopi, prassii; aqua

ſcabioſæ, marrubii, fœniculi, hyſſopi, &c. Poſterioris verò generis præparantia ſunt, ſyrupus violarum, papav. jujubin. nymphææ, myrtin. aqua hordei, quæ admodum juvare creditur. cum verò materiam peccantem ſic præparaverunt & correxerunt, purgante medicamine eos humores evacuant. Ipſorum *vacuantia* ſunt ſequentia: Diaturbith. cum rhab. elect. Indum majus, diaphœnic. elect. roſat. hiera picra, pilul. cocchiæ, aloëphang. aureæ, de ſarcocolla, de agarico maſtich. manna, caſſia, decoct. fol. ſenn. &c. Eſto ex veterum ſcrinio formula una & altera.

℞. *Decoct. hyſſop. & fœnic.* ℥iij.
adde Diaturbith. c. rhab.
El. Ind. ana ʒiij.
Syr. glycyrrhiz. ℥ß. *M. f. potio.*
Vel ℞. *Decocti pectoral. c. ſenna,*
polypodio, ut artis eſt.
Colaturæ infunde agarici recenter trochiſcati ʒj.
rhabarb. el. ℈iiij.
Cinnamomi ʒiß.
Expreſſæ diſſolve antidoti Indi Majoris ʒij.
Oxymell. ſcyllitici ʒj. *f. potio.*

Et hâc potione utuntur in craſſa & viſcida materia, in calidiore verò tuſſi utuntur ſola caſſia, vel unciis duabus mannæ Calabrinæ in aqua hyſſopi ſolutæ.

Dein *Ipſi* in tuſſi materiam, quam è capite ad pulmones credunt ruere, clyſteribus, errhinis, venæſectione, cauteriis, & balneis avertere conantur; poſtea illa, quæ ſiſtere poſſunt materiam ad pulmones deſcendentem præſcribunt, de quibus ad nauſeam in *Capite* de *Catharris* diximus. Poſtremò, quæ materiam pulmonibus infarctam educere poſſunt, præcipiunt, quibus addere ſolent, quæ ſimul viſcus debile roborant. *Promoventia* ſputum ſunt, ſyrupus glycyrrhizæ, ejuſque ſuccus inſpiſſatus, diatragacanth. looch ſanum, è pulmone vulpis, de pino, diapenidium, enula campana, rad. ireos Florent. Eſto ſequens formola;

℞. *Sacchar violac.*
nymph. ana ℥ß.
diatragacanth. ſine ſpec. ʒß:
ſucci glycyrrhiz. ʒij.
rotul. bechicor. ℥j.
ſtyrac. calamit. ʒjß.
myrrhæ,
roſar. ſiccar. ana ʒj.
tragacanth.
nucum pinearum ana ʒß.
ſyr. violac. quantum ſufficiet, fiat Eclegma, vel lohoch.

Externa *emollientia* ſunt unguentum dialth. oleum lini, butyrum recens, ol. amygd. dulc. mucilag. lini, fœnugræc. crocus. Eſto formula:

℞. *Rad ireos pulv.* ʒij.
farin. lupinorum
pulv. hyſſopi ana ʒß.
croci gr. vj.
ol. chamomill.
lini,
lil. alb. ana ʒvj.
M. c. pauca cera f. Unguentum.

Corroborantia dicuntur Theriaca, Mithridatium bis in ſeptimanâ aſſumpta, ſpec. diaireos Salom. looch ſanum, de pino, diapenid. capill. vener. beton. ſyr. meliſſæ, looch ad aſthma, decoctum lignorum, guajac. ſaſſafras, &c. & cucupha ex roſis ſiccis, caryophyll. macere, ſemine nigellæ, rad. cyper. ſuccin. citrin. ladano, ſtyrac. paratum, capitis vertici imponunt. Si propter irritationem nimiam fiat tuſſis, quidam Veterum Practicorum haud ineptè magni faciunt decoctum hordei cum ſacchari modica quantitate paratum; & *narcotica* detergentibus aliis medicamentis admixta exhibent, ex. gr.

℞. *Succi glycyrrhiz.* ʒijß.
farin. amyli ʒiß.
croci,
myrrh. ana ʒß.
opii gr. iij.
ſtyrac. calam. ʒiij.
ſyr. violar. q. ſ. f. pilulæ, detur ʒj.
ſub ingreſſum lecti.
Vel ℞. *Diacod. Auguſt.* ℥j.

Ubi autem materia maturitati appropinquaverit, satisque attenuata fuerit, plurimum prodesse volunt decoctum ex ficubus, uvis passis, glycyrrhiz. hyssopo, violis, sem. cydonior. rad. alth. &c. suffumigia quoque hic sibi locum vendicant. Tandem in casu desperato adhibent cauteria tum actualia, tum potentialia, vesicatoria, hirudines, frictiones, scarificationes, &c.

§. 13. Hæc prima est acies, succedunt secundâ *Chymici*, qui per arcana *Paracelsi*, per depurationem sc. morbum hunc felicius tollere nituntur. Si ergò tussis à materia viscida vel tartaro veniat, magnificant flores, tincturas, butyrum antimonii, rubinum, balsamaque sulphuris, cum gummi, myrrha, thure, aloë, croco, terra sigill. parata, &c. oleum quoque vitrioli & Philosophorum magnæ efficaciæ esse hoc in affectu, deprædicant. Esto formula:

℞. *Aq. tussilag.*
veronic. ana ℥iij.
Spir. vitriol. philosoph.
Ol. anisi,
fœnicul. ana ℈j.
Syrup. liquiriz.
violar. ana ℥j. M.

Opiata quoque hoc in casu commendant summoperè Chymici, adjecta hac cautela, ne viribus valdè infirmis, vel cum pectus recrementis refertum est, præscribantur, nam etsi tussim mitigent, & dulcem mortis sæpè consanguineum somnum accersant, tamen angustiam & difficilem respirationem adaugent. Minori verò dosi cum abstergentibus mixtum laudanum opiatum efflagitante necessitate, in fluxione tenui & acri, in principio sc. exhibendum, admittunt.

§. 14. *Helmontius* & ejus Discipuli rejiciunt in tussi purgationes tanquam nocuas, excrementa non cedere per laxantia credentes, etsi videatur diminutum sputum à purgatione; hoc enim evenire respondet ex diminuto mesaraico cruore; adeoque ex parciori dispensatione alimenti; accedit præterea, quod laxantia totius generale robur debilitent, unde plus fellis, quam mellis habent. Tussis ergò Ipsius *Helmontii* consilio narcoticis curabitur. In huncfinem commendat *laudanum Paracelsi*, ut ita citra somnum in pace, quiete, & citra *tussim*, sibilum & stertores introducatur respirandi libertas. Remedia enim quævis anodyna, vi restaurante & demulcente prædita, placant sedantque omnia symptomata furibunda, quæ degener phlegma & sputum, quamdiu à vitio fermenti digestivi, adeoque defectu regiminis Duumviratus dependet, cohibent & tollunt; idque jure Duumviratus stomachi, qui solus vi digestiva generali, medicamentorum ope adjutus, compescere valet errores vitiaque digestivorum, productiones excrementorum in pulmone, nisi pulmonum proprio defectu fiant à corruptione roboris innati, qui tunc invito stomacho in tabem abit. Inter anodynorum arcana refert Cl. Author Anodynum saccharinum è floribus ejus aptè resolutis & apertis præparatum, visque hujus medicamenti anodyna inde elucescit, quod & adhuc intra stomachum detenta, sua luce ad regimen pulmonis spirituale citissimè contendat. Aliquid & præstat fumus sulphuris accensi, qui penetrat, pulmonesque adjuvat, quemadmodum vinum à corruptione liberat ac præservat. Opium etiam & opiata, ita præparata, ut lethalia separentur, conducunt; si enim quis noverit è papavere lethalia segregare, is certè nactus erit in tussi remedium palmarium & egregium, id quod per liquorem alkahest præstabitur, referente *Cl. Grembs in arbore ruinosa lib. 2. c. 1. §. 9. de pulmonum defectibus.* Laudanum ergò Paracelsi & Elixir proprietatis ipsius & alkahest, solam pacem & quietem Archei, cohibitionemque erroris & degenerationis digestivæ introducunt, & sputa flava & humida compescunt atque in alba sanaque mutant. Commendat simul & Author noster remedia *pleuritica* & *vulneraria* in potu usurpanda.

§. 15. *Willisius* in tussi, stipatus tribus indicationibus, rem ritè peragere nititur (1.) sanguinis inordinationem à qua seri fluxiones fiunt, sedat & tollit, (2.) cruoris recrementa, ab eo secedere apta, à pulmonibus ad poros cutis, aut vias urinarias, aliaque emunctoria derivat. (3.) ipsos pulmones contra seri aliorumque susceptio

susceptiones corroborat, simulque contra frigoris externi occursus munit.

Prima indicatio respicit sanguinis effervescentiam nimiam, quâ sanguis in vasis suis, propter effluvia cohibita (si *Sanctorio* enim, qui quantitatem amittendorum & perspirandorum æquâ examinavit lance, & libravit, credimus, plus unâ *die naturali* per insensibilem transpirationem evacuatur, quam per alvum xv. dierum spatio) nimis æstuat & ebullit, unde serum aliique humores à complexu suo facilius dimittuntur. Ad hanc ergò tollendam & mitigandam, sedulò vitetur frigoris injuria, & instituatur tenuis victus ratio, & diaphoresis procuretur, vesperi ac manè à liquore posseti cum roremarino, aut salvia, sudatio levis provocetur; his etiam nihil proficientibus ad V. S. modò vires & constitutio permittant, progrediendum est. In hunc finem conducunt quoque decocta pectoralia, quatenus humorum aciditates destruunt, sanguinis dissolutionem ac in serositates fusionem inhibent aut sistunt; hinc prosunt medicamenta ex sulphure parata.

Secunda indicatio, ut serum aliaque sanguinis recrementa, à pulmonibus derivata, per alia emunctoria evacuentur, perficitur medicaminibus diaphoreticis, diureticis, & lenibus purgantibus. In hunc finem post celebratam V. S. mite catharcticum N. Author exhibet, & id aliquoties repetere solet. Dein decocta pectoralia ex rad. cherefol. rusci, brusci, enulæ campanæ parata, exhibenda esse præcipit. Millepedes, sal succini volatile, aliaque salia fixa, & pulveres testaceos, tanquam diuretica, quoque commendans, in quem scopum quoque magnificat pilulas de terebinthina.

Tertiâ indicatione catharri suppressionem Ipse intendit, & contra humorum fluxiones ac frigoris occursus munit, per linctus & eclegmata varia. Dein cumprimis duo respicit (1.) ut vasorum & glandularum oscula, in tracheam dehiscentia, ne serositates in eam nimis exspuant, modicè adstringentibus occludantur, & (2.) ut ductuum laryngis latera satis demulceantur, deliniunturque, ut nec à seri acris suffusione, neque à frigoris externi occursu offendantur, inque tussim molestam continuè irritentur. Ad glandularum ora dehiscentia conglutinanda Noster commendat conserv. rosar. rubr. olibanum, looch de pino. Formulas quasdam in juniorum gratiam, & quidem eas, quas & nos usu comprobavimus, ex ipso Autore subnectemus, Ex. gr.

℞. *Ol. amygd. dulc. rec. express.*
syrup. capill. ven. ana ℥ jß.
sacch. candi ʒ ij.

M. terendo in mortario vitreo, vel agitando in phiala, donec albescat, lambatur.

Illustris author non novit præstantius sequenti remedio in tussi quacunque, modo febris absit.

℞. *Tinct. sulphur.* ℥ß. *d. ad. vitr.*
Dos. *gutt.* vj. *ad* x. *mane & vesperi in cochleari*
syr. violar. exhibenda.

In hunc finem commendat quoque balsamum sulphuris, Peruvianum, opobalsamum à gutt. III. ad x.

Inter trochiscos habet sequentes à Nobis sæpius etiam comprobatos.

℞. *Sem. papav. alb.* ʒ vj.
pulv. fl. papav. rubr. ʒ j.
extr. glycyrrhiz. ʒ ij.
lact. sulphur. ʒß.
sacchar. penid. ℥ ij. *solut. tragacanth. q. s. f. massa pro formand. trochisc.*

Vel ℞. *Spec. diaireos*
diatragacanth. fr. ana ʒ iij.
fl. sulphur.
pulv. rad. enul. camp.
benzoës alb. ana ʒ j. *adde*
elæosacchar. anisi ℈ j.
sacchar. albiss. solut. & ad tabulat. cocti ℥ viij.
f. a. l. Tabulæ pond. ʒß.

Inter pilulas sequentes commendat Author:

℞. *Pulv. rad. enul. camp.*
liquirit.
fl. sulphur. ana ʒ j.
benzoës ʒß.

pic.

pic. liquid. q. s. f. m. in pilulas exiguas efforman da dos. num. III. vel IV. vesperi & mane. Sic & juxta *Nostrum* in tussi conveniunt decocta ex lignis notissimis. In tussi verò convulsiva, seu suffocativa, pueros, & infantes ut plurimum infestante, in qua infantes tussientes quasi præfocati ejulant, & ob sanguinem stagnantem in vultu nigri evadunt, potissimum conducere ait sequens:

℞. *Musc. pyxidati ʒiij.*
lact. sulp. ʒj.
sacchar. candi ʒß.
m. f. pulv. subtiliss. dos. ℈j. bis in die.

In hac specie tussis terriculamenta varia convenire addit Author, quæ & alia apud ipsum videas, volumus.

§. 16. *Sylvius* ad pituitosos acidosque humores è capite in arteriam asperam depluentes & inde tussim excitantes corrigendos magnificit ocul. 69. corall. margarit. &c. ad salsas verò humores emendandos gummi tragacanth. Arabic. rad. altheæ ipsiusque saccharum, radic. liquirit. ejusdem succum inspissatum, pil. de cynogloss. de styrace, aut rotulas sequentes.

℞. *Sem. hyosciam. alb.*
papav. alb. ana ʒß.
Thuris mascul.
myrrh. rubr. ana ℈j.
croc. optim. ℈ß.
succ. liquirit. inspissat. ʒj.
sacchar. althææ ℥ß.
gumm. tragacanth. in aq. rosar. solut. f. l. a. Rotulæ.

Hisce ut plurimum utitur Author in casu, quando humores sunt tenues, quando verò sunt crassi, & viscidi, qui sui attenuationem desiderant, tum præscribit oxymel simpl. & squill. syr. de hyssop. vel de duab. radicibus, cochleatim usurpanda. Sit formula ex scrinio Authoris:

℞. *Aq. hyssop. ℥ij.*
oxymel squillit. ʒvj.
syr. de hyssop.
capill. vener. ana ℥j.

M. d. ad vitr. de qua mixtura assumat æger cochleatim. Si tussis oriatur à sanguine fervidiore in asperam arteriam è capite, vel alio loco, delato, curabitur V. S. si imprimis plethora austeriusculis compesci debet, in quem finem sequens Author commendat apozema:

℞. *Fol. plantag.*
semper. viv. maj.
acetosell. ana m. j.
coq. ex aqua hordei colat. ℥xx. addendo
syr. de jujub. ℥iiij.
lapid. prunell. ℥j.

M. cujus apozemat. haustum assumat æger ad quemvis sanguinis æstum, & subsequentem nonnunquam hæmorrhagiam.

Sicca verò tussis juxta mentem *Nostri* ab aere aut potu frigidis orta, curabitur compresso anhelitu, qua compressione semetipsum curavit Author. Si verò tussis sicca ortum habeat à valde tenacibus, sive viscidis humoribus, tum incidentibus utendum præcipit, ut sunt trochisci bechici albi, & nigri, rad. helen. pulv. & cum saccharo in rotulas redacta; dein evacuantibus variis humores educendos suadet. Ad halitus flatusque ab intestino tenui quocunque modo ascendentes ad pulmones, & tussim siccam producentes, dissipandos esse carminativis vult, ut sunt aquæ, spiritus & semina carminativa, &c. Raucedinis verò gravissimæ, ad plures menses durantis, curationem instituit per solum spiritum salis armoniaci, exhibendos indies in potu ordinario aliquot ejus guttas.

Cartesiani feliciter tussim curant particulas illas acutas, & vellicantes nervosas membranas in aspera arteria, vel in pulmonibus existentes, obtundendo, & hebetiores reddendo, ut & demulcendo, quem in finem commendant *dulcia*, (inprimis si phlegmata sint salina, & gulam erodant, gulam enim & pulmones à salina acrimonia præservant, sed non intus sumantur,) & opiata, quæ etiam humorum acrimoniam temperant, laudanum videlicet opiatum Paracelsi, vide *Arcam Mosis Hornii* p. m. 159. Conducit eodem Authore acetum scillitic. si nempe pituita

tuita viscida commixta sit, in summo æstu testacea, vel ponderosa exhibent, quæ nempe particulas illas acutas & scindentes reddunt, ut & imbibunt, non aliter ac oculi cancri aceto injecti, ipsi aciditatem adimunt, qualia sunt oculi cancr. lapis prunell. corall. &c. Pro purgatione Mercurium dulcem commendant, pituitam enim optimè incidit; sed si phlegmata sint tenuia, opiata præscribunt. In reliquis ferè cum prædictis authoribus & nobiscum consentiunt.

§ 18. *Nostras* nunc *pyxides* reseremus, & apum more flores, quatenus videntur mellificii proventum adaugere posse, delibemus. Si ergo tussis à larynge affecta, vel aëre inclementiore irritata oriatur, conducunt opiata. papaverina, opii nempe parentes, tenues enim catharros sistunt incrassando, partim sensum molestum in larynge, & pharynge irritationis levant, & hoc modo factam lymphæ uberiorem per fibras coarctatas ex glandulis expressionem impediunt. Exinde conveniens, & tactui laryngis proportionata temperatura interea acquiritur, adeoque coctum & incrassatum apparens sputum facilius post talem paulò viscidiorem consistentiam, impetum aëris elisionis & excretionis, ejicitur. Exhibere ergò solemus in tussi prædicta felici cum successu opiata, ut sunt nostro modo præparatum laudanum opiat. Theriac. cæleſt. diacodium, pil. de styrace, anchora salutis, Tinctura opiata *Wedelii*, pil. de cynogloss. Esto in juniorum gratiam formula una aut altera:

℞. *Spermat cet.* ʒß.
succin. præpar. ℈j.
Theriac. cœlest. Hanoviens. gr. IV.
m. f. pulv. pro tribus dos. vesperi ante cænam, & hinc sub introitu lecti exhibendus, & quidem in jusculo vel subsequenti vehiculo.

℞. *Aq. fœnicul.*
loch. sani ana ℥iß.
syr. de Erysim. Lobel. ℥j.
M. D.

Alia formula pulveris:

℞. *Spermat. cet.* ℈ij.
fl. benzoin.
myrrhæ ana ℈ß.
laud. opiat. gr. iij. *M. f. pulv.*
pro tribus dos.

Conducunt & papaverina illa in catharris salsis. Esto formula:

℞. *Looch. de papav.* ℥j.
syr. myrtin.
diacod. ana ʒvj.
spec. diatragacanth. fr. ʒj
bol. Armen. ʒß.
succin. præp. ℈j.
M. cochleatim æger assumat.

Prosunt & rotulæ sequentes, quas in catharris serosis semper probatas reperi:

℞. *Spec. diaireos simpl.*
diatragac. fr. ana ʒj.
myrrh. ℈ß.
bol. Armen. præp. ʒß.
conf alcherm. ʒj.
extr. farfar.
enul. camp.
xyloaloës ana ℈ß.
conserv. ros. rubr. ʒvj.
sacch. albiss. ℥vj.
M. F. Rotulæ.

In hoc casu pro potu ordinario convenit decoctum lignorum, imprimis ligni Brasiliensis rubri, additis aliis pectoralibus. Quòd si tussis radices egerit, atque ab acido viscido sero pulmonem vesiculis impacto originem duxerit, magnifacimus in signum curationis incidentia & aromatica, salia volatilia, amara, &c. præ aliis decoctum rad. enul. campan. cum uvis Corinthiacis commendantes, item spir. salis armoniac. anisatum ad gutt. aliquot exhibendum, Bals. sulphur. & liquorem C. C. succinatum, quo posteriore plures inveteratas curavimus tusses; incisâ, correctâ & liquefactâ materiâ hâc viscosâ & tenaci, ad purgantia confugimus, & sequentes pilulas præ aliis optimi successûs reperimus:

℞. *Pil. marocost.* ʒij.
extr. enul.
rad angelic. ana ʒß.
ol. sulphur.
anisi,

fœnicul. ana gutt. vj.
pulv. card. bened. ℈j.
succin. ppt. ℈ß.
spir. terebinth. gutt. v.
M. f. mass. pilularis de qua capiat ℈ß.

Si multum salis humoribus admixtum est & gula ab acredine irritatur, ita ut tussis causa multiplicetur, in ore eclegmata vel succus liquiritiæ teneatur, ut fauces ab acredine liberentur. In tussi hac succus simplex, in asthmate anisatus sumi debet.

Si simul adsit raucedo, conducet sal. armon. in potu, ad mentem *Sylvii*, vel seq. Electuarium:

℞. *Succini brassic. depurat.* ℥ij.
sacchar. penid. ℥ß.
oxymell. squillit. ℥iß.
pulv. rad. alth. ℥jß.
M. f. Electuarium.

Vel *rob. passulatum.*

Hartmannus pro incidenda materia viscida laudat liquorem sacchari cum raphani taleolis & melle paratum, item spir. vini cum saccharo deflammatum, quem vocat oleum sacchari magistrale. Sed nos à saccharinis potius abstinemus; homines enim tussiculosos maximè lædunt vulgo usitata dulcia, sanguinem enim dulcem hæc non reddunt, sed pulmones aliasque fibrillas potius exasperant exeduntque, quod per sequens probari potest; ex saccharatis enim destillari potest succus acidus, ità corrodens, ut linguam constringat, dentes stupefaciat, intestina torminibus divexet, imò metalla corrodat, dissolvatque antimonium, quæ si perpenderent delicatuli non sese saccharatis adeò emaciarent, & in multas ægritudines sese præcipitarent. Constat quoque ex his, quam inconsideratè nostri *Galenici* sæpius in hoc affectu saccharatis insistant, ut optime *Clar. Ioh. Helfr. Iüngken, in Medico suo præsenti seculo accommodando, p. m.* 547. dicat: Nec conjicere possum vias, per quas hæc dulcia pulmones intrent integra, nec resoluta, per asperam arteriam in illos illabi haud possunt, cùm nec subtilissimi liquoris guttula absque dolore & suffocatione transmitti possit, ac propterea valvula obstet; per ventriculum & longiorem viam absque resolutione haud migrant, & tunc si resoluta illuc perveniunt, quid aliud, quàm malum augendo agunt, resolutæ sc. particulæ acidæ. Est quidem & saccharatis suus usus, sed nullum unquam vidi phthisicum inde restitutum.

Potiùs ergo illa dulcia quæramus, quæ non mutant suam essentiam, sed integris viribus ad hostem vehuntur, talia sunt sulphurea exaltata, & volatilisata salina. Experimentum ergo *Amati Lusitani* ad tussim inveteratam suademus:

℞. *Sulphur. flav.* ʒß.
benzoin. ℈j.

In ovo sorbili mane jejunè, & eundo cubitum, sorbendo sumatur. Si simul adest raucedo prodest tale vel simile decoctum:

℞ *Hord. mundat. m.* j.
passul. minor. ℥j.
rad. liquirit. ʒij.
sem. brassic. ʒiij.
herb. hyssop.
cent. minor. ana m. j.
caricar. ping. n. vj.
Coq. in s. q. aq. commun. pro qualibet dosi adde syr. de erysim. ʒjß. M.

Vel ℞. *Succi brassic.* ℥ij.
pulv. ireos flor. ʒij.
mell. q. s. coq. ad consist. Elect.

Si tussis desperata, & hæmoptysis concurrente simul effervescente sanguinis motu, *Fausti* decoctum pectorale conducet, quod describit prælaudatus *Iüngken*. Vel cepæ, vel allium cocta commedantur. Quod si tussis ex stomacho oriatur, qui præ cæteris tussibus est magis furibundus, materiam hancce viscidam, mucilaginosamque in stomacho hospitantem, eliminandam censemus, quo nihil præsentius quàm vomitorium, præsens namque levamen adfert, postmodum ad reliquias materiæ acidæ mucilaginosæ resolvendas & fibrillas tunicarum ventriculi deliniendas, conducet sequens:

℞. Aq.

℞. *Aq. hyſſop.*
menth. ana ℥iß.
liquor. ex raphan. c. ſacchar. parat. ʒjß.
ſpermat. cet.
ſyr. de nicotiõn.
eryſimo ana ℥ß.
M. *f. mixtur. cochleat. ſumend.*

Vel ipſum ſperma ceti non rancidum exhibeatur cum juſculo calido à gr. x. ad ℈j. imò ʒj. Acida tuſſim imminuunt, ſi ſint volatilia, non verò fixa, quatenus ſal infringunt, & pituitam diſſolvunt; quod acida tuſſim movere dicantur, hinc eſt, quod acida, dum aſſumuntur, gulam à ſalinis phlegmatibus jam quadantenus excoriatam irritent, quæ tuſſis ſtatim poteſt ſedari, ſi os aqua colluatur, ſed acida debent eſſe volatilia, alias enim phlegmata coagulant. Gravidæ quoque laborant ſæpius tuſſi ſicca, in qua curanda proſunt pil. de cynogloſſa, vel de ſtyrace, bis vel ſemel in ſeptimana ante cubitum aſſumptæ. Eſto formulá:

℞. *Maſſ. pil. de ſtyrac.* ʒj.
M. *f. pil. pondr. gr.* j.
aſſumat ægra ſeptem cubitum itura.

Myrrhata in tuſſi à quacumque cauſa orta haud contemmenda ſunt; aliaque externa, quibus annumeramus ſequens linimentum ad pectus inungendum:

℞. *Ung. pectoral.* ℥j.
axung. taxi,
anſeris ana ʒij.
croc. oriental ℈ß.
M. *f. unguentum.*

Vel ad plantas pedum:

℞. *Allii n. ij.*
axung. ſuill. q. ſ.
lucii ʒij.

M. F. *l. a. Linimentum, quo plantæ pedum inungantur. Quod & poteſt fieri ſolâ pinguedine lucii piſcis, quæ peculiari & ἀῤῥήτῳ motu agit in pulmones, eorumque infarctus invertit.*

Reliqua chirurgica externa in tuſſi, veſicatoria, cauteria actualia, aut potentialia, V. S. balnea &c. ex præcedentibus colligantur. Frictiones & ligaturæ non niſi maxima ægris incommoda adferunt.

In Raucedine cum tuſſi conducunt pilulæ de cynogloſſ. & ſtyrac. n. v. ante cubitum degluttiendæ; paſſul. major. etiam in ſpiritu vini, vel aniſi macerentur, & aſſumat æger cochleatim; magnifacio & zinziber in China condit. & omnia myrrhata.

In tuſſi etiam pectori externè applicari poteſt pellis cygni, vel etiam pectus adipe cygni poteſt inungi. *Hœferus* commendat in paroxyſmo, ſi pedes deponantur in aquam calidam.

Hiſce nunc claudemus rivos, ſat enim prata bibêre.

LIBRI II

De Morbis Pectoris,

Caput II.

De

ASTHMATE.

§. I. IN capite præcedenti deſcripſimus incommoda tuſſis, quam ſequitur nunc malum perículoſius & difficilius, quod Græcis *Aſthma* dicitur, aliis Epilepſia vel caducus pulmonum, nonnullis difficilis reſpiratio, aut anhelatio.

Descriptio.

Deſcribitur vulgò, quod ſit difficilis ſeu crebra quædam reſpiratio, nunc cum, nunc ſine febre, aliquando cum ſonitu & ſtrepitu, interdum ſine illis exiſtens, à bronchiorum & cellularum pulmonis obſtructione quacumvis, vel potius, ut aliis placet, anguſtia eorum, ortum habens.

Differentia.

Hæc definitio eſt. Nunc differentiæ ſunt annotandæ, quarum vulgo tres ſtatuuntur; dum enim difficilis hæc ſpiratio placidè urgeat, & neque ſonus, neque anhelatio fortis fiat, febreque vacet, *Dyſpnæa* dicitur, cùm verò patiens ſpirare ſine ſono & anhelatione non poſſit,

Asthma dicitur; si autem malum ità urgeat, ut nonnisi erectâ cervice spiritum ducere possit æger, *Orthopnœa*, seu Latinis, *recta respiratio* vocatur; juxta versiculos memoriales:

Dyspnæa se celat, canit asthma, *malumque revelat,*
Exspirat latè trahit ad se cum gravitate.

In genere ægri dicuntur anhelosi & spirituosi, orthopnæâ enim affecti si decumbant jaceantque, quæ suffocantur, & cordis actione planè suppressa mori coguntur. Differunt verò prædictæ species secundùm magis & minus, omnes enim continentur sub crebra & densa spiritus suppressione. *Helmontius* duplex statuit asthma, *Asthma muliebre & utrique sexui commune*, quod & subdistingit in humidum & siccum.

PARS AFFECTA.

§. 2. Succedit pars affecta, qua in re veteres *Galenici* aliique ex Neotericorum subselliis propagines asperæ arteriæ in pulmonum substantiam disseminatas hìc affici contendunt; alii ipsum diaphragma pro subjecto accusant, moti hoc fundamento, quòd scorbutici utut difficulter respirantes, nihil tamen de pectore conquerantur, sed affectum locum, ubi gravamen sentitur, sub diaphragmate monstrant. *Helmontius* varia tela spargit, ut scopum feriat, mox enim membranam pulmones ambientem, mox stomachum, mox uterum, & lienem, pro sede affecta agnoscit. Nonnulli *musculos* costas elevantes tanquam partem affectam culpant. Nos pro subjecto statuimus pulmones, mirabile illud naturæ ventilabrum, unà cum musculis omnibus costas levantibus, quorum præcipui sunt *serrati postici* superiores & inferiores, levatores costarum *Stenonis*, & cervicales descendentes *Diemerbroccii*, Microcosmetoris ac spirituum animalium influxu præsupposito; mediantibus enim scapulis ad tollendum pro inspiratione intensiori thoracem musculos levatores seu patientiæ & rhomboidæos operam suam in inspiratione conferre posse, probabile est, quia oriuntur à colli & superioribus dorsi vertebris, ac paulisper descendendo scapulis dorso affixis inseruntur Unde pleniùs, vt rat, quod in asthmaticis & moribundis, extremo conatu spiritum haurire adnitentibus, scapulæ quàm maximè eleventur, sine pulmonum tamen motu, ne paucissimis quidem horæ minutis absque præsentissimo vitæ periculo esse queamus, quo etiam inhibito sanguis circa præcordia necessariò coagulari debet. Pulmones verò non secundùm omnes partes hìc afficiuntur, aliæ enim propiùs, aliæ remotiùs patiuntur. Maximè verò hoc in morbo læduntur bronchia, seu asperæ arteriæ propagines, non exclusis vesiculis & sanguiferis vasis, materiam vitiosam pulmonibus afferentibus; prout enim acidæ particulę variis pituitæ viscidæ particulis obvolvuntur, vel biliosis vel alkalinis implicantur, ita variant in pulmonibus inducti affectus vel lenti vel celeres.

CASUS.

§. 3. Libet hìc casum valde quadrantem annectere. Vir quinquagenario major, constitutionis sanguineæ summè obesus, jam per triennium & ultra ita gravi vexatus fuit anhelitu, ut vix centum passus facere potuerit absque suffocationis metu. Ille tempore hyberno, & pluviosâ existente tempestate, decubuit cum difficillima respiratione, versus noctem semper aucta, quâ durante surgere coactus, pectus pugnis & manibus fortiter percussit, ne immineret ipsi suffocatio lethalis, quam semper timebat, concomitabatur ipsum tussis sicca, sine febre tamen, aërem per fenestras frustra hiante hauriebat ore, nec loqui poterat, urina erat tenuis & rubicunda, effluente simul ex ore pituitâ viscida, tandem cum stertore & sonitu respirabat.

DIAGNOSIS.

§. 4. Qua ipsa facti specie tyro hunc hostem cum suis satellitibus facili Marte cognoscere potest. Nam respirationis læsæ Diagnosin operosè sectari supervacaneum videri posset, cum & hæc sensibus pateat, & ex ægrorum querulo anhelitu, & respiratione haud difficulter colligi possit; verùm ob meliorem cognitionem, & distinctionem affectuum, præter ea, quæ accuratius ex casu colligi possunt, pauca duntaxat recensebimus. Magna ergo densaq; fit respiratio

ſine febre, aliquando quidem etiam cum anhelatione, atque ſono, id quod magis jacentibus quàm ſedentibus accidit, pectus grave eſt, & anguſtiam arctationemque percipiunt ægri, frequenter & tuſſiunt aſthmatici, nihil tamen purulenti ejiciunt. Malum hoc increſcit eò uſque aliquando, in orthopnœa nempe, ut rectâ cervice ſpirare cogantur miſeri, ne planè ſuffocentur; adeſt ſibilus, & aliquando ſtertor, nocte imprimis ingraveſcens, ut & dolor pungens. Adſunt in ſcorbutico aſthmate inflationes ventriculi, & tenſiones dolorificæ hypochondriorum, rugitus inteſtinorum, ſputatio frequens, ructus, cardialgia, quandoque vomitus, palpitatio cordis, pavores & ſudores nocturni, facies modo pallida, modo lucida & inflata, urina modò flaminea, modò pallida, plerumque arenulis rubicundis matulæ latera occupantibus referta, unde illa obſtructio renum & inde particularum ſalinarum in ſanguine præſertim cumulatio oritur.

CAUSA.

§. 5. Explicatis hactenus ſignis diagnoſticis, nunc de cauſis, tractandi ſerie obſervatâ, mentem noſtram exponamus. Primo loco ſtant veteres *Galenici*, qui aſthma omnium frequentisſime à pituita craſſa & viſcida, quæ aliquando in aſperæ arteriæ ductibus, interdum in ipſis pulmonibus hæret, oriri contendunt, ſive illa pituita aliunde, ſc. à capite, fluat, ſive ibid. generata ſit; in pulmonibus enim multas id genus ſuperfluitates generari poſſe, non dubitant, quam pituitam in deſperato malo mediante calore in vitream ſeu gypſeam, quin & in calculos transmutari putant. Hunc quoque affectum propter pectoris anguſtiam ipſiusque malam conformationem hominem affligere poſſe ſtatuentes nec vapores ab inferis adpulmones aſcendentes, & aſthma parientes, rejectos volunt.

§. 6. *Paracelſi* ſectatores jurati, fumos minerales in *Chao* deliteſcentes & viribus aſtrorum impregnatos, nec non reſpiratione attractos pulmonesque inficientes culpant; nec tamen ex aſſe rejiciunt opinionem Galenicorum, admittentes quod etiam phlegma in bronchiis exiſtere posſit, quo facto aër nequeat penetrare, unde ægri fiunt anheloſi, unde ubi in cannulis reſiccatur phlegma, tuſſim inde excitari poſſe perpetuam autumant. Externas quod concernit cauſas, varias admittit ipſe Paracelſus de *morb. metallor.* Calorem nempe & frigus externum, pruinas, pluvias, nebulas, reſolutiones ſtellarum galaxiæ, potiones acidas, aciditatem vitrioli, aluminis, aërem ſubterraneum, fumos ſalinos, ſulphureos minerales, antimoniales, arſenicales, auripigmentales. Alibi & tartarum in pulmonibus generari & inde morbum hunc gigni poſſe haud inficias it.

§. 7. *Helmontius* omnia prædicamenta & prædicabilia ſuperare annitens, nauci pendens & craſſo Calphurnii ore ut ſolet, ridet prædictorum authorum opiniones, quæ hujus originem affectus adſcribunt pituitæ defluæ in pulmonem, in putatitio ſc. catarrho, per tot ſecula canoniſatas, idque inde deducit, quia aſthma repente invadit, non ſecus ac collo injectus laqueus; hinc & ſolvitur absque magna pituitæ excreatione. Quod verò interdum aliquid excernatur, non cauſæ occaſionali adſcribendum, ſed potius producto putat, magnæ ſc. coarctationi, & injuriæ factæ pulmonibus. Rejicit & ſententiam defendentium fuligines & vapores aſcendentes aſthma parere poſſe, atque nominat aſthma, *caducum pulmonis*, quod nidum ſuum habeat in duumviratu, & potius cauſam hujus affectus ait eſſe peculiare venenum, pulmones proprietate ſuâ afficiens, indeque inſolentiùs urgere, quam illud, quod caput & totum hominem in epilepſiam ſternat. Duplex quoque, ceu diximus, ſtatuit aſthma *muliebre & utrique ſexui commune*; ex utero enim ſurgit virus, (cujus vita atque poteſtas toti imperat mulieri) quod gulam ſtringat, & pulmonum lobos & poros coarctet. Item dicit aſthma eſſe vel humidum vel ſiccum, hoc ipſi eſt ut plurimum interruptum, quod tamen totum corpus noſtrum concutiat tumultuosè, & intervallum ſupplicii gravitate compenſet, & id aſthma ſedem habet in liene, hinc aſthmaticos lienoſos vocat. In mulieribus vero in utero, undo ſexus fœmineus meritò longè miſerrimus, vi-

vidit enim, ficut & nos, Author plures mulieres quæ fuaveolentium odore præter cephalalgias & comminatas fyncopes in extremam refpirandi difficultatem projectæ funt. Archéus enim vel fplenis vel uteri primariò affectat fpiritum innatum pulmonum per actionem regiminis, ex hac enim afthma epilepfiæ fimile gignitur, unde &, ceu jam diximus, afthma ab Authore noftro caducus pulmonum vocatur, quod hic affectus cum epilepfia conveniat, quod & à pofteriori, juvantibus nempe, concludit, quicquid enim epilepfiam curat, ab eo & curatur afthma. In ftomacho afthma quoque fedem habere contendit, & id inde probare fatagit, quia aliquando unico vomitorio exhibito feliciffimè tollatur malum, tum quod quorundam ciborum corruptorum vitio malum oriatur. Alterius afthmatis humidi à copiofa materia generati nomen deducit, ejusdemque exfcreatione nimia, id quod fit juxta noftrum Authorem proprio pulmonum vitio, infeftatque potiffimum fenes, nec non morti vicinos, ut & phthificos. Poftea quoque mucilagines parit, idque vel ob occultam vomicam, vel aliam injuriam pulmonibus illatam; de quibus, fi plura lubet, videas elegantiffimas pagellas *Nobiliffimi* Authoris de *Afthmate* & *Tuffi*. Sed ne nimii in audiendo *Helmontio* fimus, aliquid temporis etiam dandum celeberrimo

§. 8. *Willifio*, qui affectum hunc tyrannum reliquorum pectoris affectuum nuncupat, hac ratione, quia hujus paroxyfmis nihil terribilius occurrit, ab hoc enim morbo ægri tamquam à terræ motu concutiuntur; refpiratio enim, quâ vivimus, impeditur, & quandoque penitus aboletur, unde & mors in urna eft. Quoad caufam verò, hic Nofter cum Helmontio rejicit vapores à liene, utero, mefenterio, ftomacho, aliisque vifceribus ad pulmones adfcendentes & afthma producentes, quia nulli afthmatici absque manifefta pulmonum labe paroxyfmis afthmaticis affliguntur, abfque vifcerum prædictorum culpa & abfque jactata ab aliis bronchiorum anguftia indeque aliam caufam affignat, & abfque jactata alia, pro caufa unica, afthma fieri contendens à partium motricium fpafmis; materies enim heterogenea, juxta ipfum fpiritibus inimica, ab ἐγκεφάλῳ in nervorum tunicas excuffa in quantitate exigua abfque magna noxa fe exferit, fi verò in molem accreverit & fibras nerveas pneumonicas & mufculares refpirationi infervientes occupet, tunc fpiritus incolas moleftat, inque fpafmos afthmaticos concitat. Nec tamen negat Author afthma hoc aliquando oriri poffe ab anguftia, bronchiorum obftructione per humorem craffum & vifcidum vel materiam purulentam, vel fanguinem extravafatum, tubercula, fcirrhum aut calculos, &c. Inter caufas occafionales, omnia quæ fanguinis maffam effervefcere faciunt recenfet, ut funt omnes motus violenti, tum animi tum corporis, Venus immoderata, (unde Aufonius licentiâ poeticâ concubitum defcribens in centone nuptiali fub finem fere ita ait: *Jamque ferè fpatio extremo feffique fub ipfum finem adventat, aut tunc creber anhelitus artus avidaque ora quatit, fudor fluit undique rivis, &c.*) Ira, lecti calor. &c. quæ omnia infultus accerfunt; fæpius enim ipfe obfervavit, prout etiam in noftro fuperius dicto cafu, afthmaticos femper in lecto pejus fe habuiffe, unde afthma quoque *Willis* dicit aliud convulfivum, tum à caufa ejus conjuncta tum caufa procatarctica, mox intus in pulmone, mox forinfecus in fibris ac nervis fpiritibusque animalibus ad refpirationis munus deftinatis latente.

§. 9. *Sylvius* in afthmate, orthopnæa & dyfpnæa ponit halitus flatusque vitiofos, imprimis aufteros in tenui inteftino ex pituita per bilem rarefacta productos, & partim per ventriculum & œfophagum ad os affurgentes; hinc cum aëre infpirato in pulmonum bronchia & ulterius furfum penetrantes partim vafa lactea & ductum thoracicum transeuntes, dein molles pulmonum lobos vel implentes vel coarctantes, ficque refpirationem liberam impedientes; nec excuidit prælaudatus Author in afthmate, præfertim in orthopnæa, pituitam vifci-

ſcidam à capite depluentem & pulmonum bronchia obſidentem, anguſtiamque hanc excitantem.

§. 10. *Carteſii* famoſiſſimi & ſpeculabundi hujus ſeculi Philoſophi, ejusque aſſeclarum *Regii*, *le Grand*, *Hogelandii*, *Brœchuſii*, &c. caſtra nunc luſtrabimus. Antequam verò ad reſpirationis vitia accedamus, operæ pretium videtur, prius veram motus pulmonum cauſam ad mentem eorum exponere, ut eo facilius cognoſcere liceat ipſius motus defectum. Ad explicandam ergo reſpirationis actionem, ſupponunt Carteſiani materiam ſubtilem & æthercam, voluntque aerem ſolo propulſu à pectore & abdomine motum excitare in pulmonibus, ſicque eos explicare. Dein dicunt ſanguinis circulantis motum eſſe continuum, quem neceſſario inſequi debet motus ſpirituum animalium, qui ſpiritus per nervos pergunt & trajiciunt omnes muſculos intercoſtales, diaphragmatis, &c. Nec miretur quis, quod per unius in cerebro pori aperturam ſpiritus fluant in plures muſculos, quia tubuli nervorum complures fibrarum ſub una eademque membrana continent. Muſculi ergo juxta ipſos ſecundùm totam ſubſtantiam inflantur ſeu contrahuntur; quapropter fit cum thoraci majus ſpatium contribuatur, ut præ fuga vacui aër externus aliqua quantitate ſemper intus pellatur, donec eorum muſculi antagoniſtæ, qui exſpirationi dicati ſunt, ſpirituum motum excipiant, atque adeo muſculi inſpirationi inſervientes motus ſicut vela præ defectu venti flacceſcunt, remittantur & largiores fiant, cum muſculi exſpirationi dicati à ſpiritibus priores muſculos egreſſis & poſteriores ingreſſis contrahantur. Sic igitur inſpirationem & exſpirationem à ſpiritibus animalibus, qui jam vitales facti ſunt, ita effici credit. Brœchauſen in œconomia animal. p. m. 175. ut muſculi vigente animali vita ſemper & continuo ſecundùm variam mixtionem & motum ſanguinis inflentur. Quæcunque itaque viam aeri præcludere poſſunt, aſthma ſeu ortopnæam inducunt; & hoc ipſum ex eo colligimus, quod ſi ſanguis è venarum jugularium ramis in partes illas tranſitum aeri præbentes muſculos ſc. faucium influxerit & ibi detentus fuerit, prout conſpicere licet in angina, maxima difficultas reſpirandi inde ſuboritur; quòd ſi itaque ſimile quid inciderit in arteriam, oritur quoque aſthma. Sic à læſa pulmonum, nec non muſculorum inſpirationi inſervientium ſcil. intercoſtalium ſubſtantia, hunc morbum ortum habere poſſe ex Carteſiana hypotheſi deducitur, nervis ſc. ad muſculos intercoſtales aliaque inſpirationi inſervientia organa deſtinatis obſtructis, prout fit in ſcorbuto & apoplexia, quæ ſemper orthopnæa vel aſthma comitantur. Reſpiratio enim in iis ideò impeditur & aufertur, quod nervorum initio, ſive exacte, ſive quodammodo obſtructo, vel nulli vel pauci ſpiritus animales per nervos ſc. recurrentes, in illos, qui thoracis elevationi dicati ſunt, muſculos mittantur, atque hac ratione thoracis elevatione ceſſante, ipſa etiam reſpiratio vel aufertur vel diminuitur; ſic puris quoque collecta moles, cùm magnam thoracis cavitatem impleat, facit anguſtiam; muſculi enim ab incumbente ipſius pondere officio fungi nequeunt, indeque nec fit debita & exquiſita pulmonum expanſio. Hæc Carteſiana fuit ſententia ſat ſpecioſa; jam noſtram explicationem dabimus.

§. 13. In genere *Nos* de reſpiratione, quantum tamen inſtituti ratio poſtulat, aliquid præmittamus. Exiſtimamus ergo aerem, pectore ad inſpirandum dilatato, pulmones ingredi, ipſosque neceſſario pro thoracis cavitate coextendi; exſpirando autem cum pectoris ſpatium non niſi ab eo de in ſeſe rurſus deorſum & introrſum coarctante reſtinguatur, neceſſario etiam aer ex pulmonibus complicabilibus ob tot veſiculas ab eodem thorace ſimul exprimitur. Pulmones ergo, ut alii voluere, non ex ſe propriâ vi, nec à corde, nec ob metum vacui moventur, ſed aer eſt vera & adæquata reſpirationis cauſa, idque præprimis ſaltem in confiniis globi terræ & certam aeris acquiſitam denſitatis conſiſtentiam. De aeris elatere ac pondere hincque reſultante illius motu plura pro explicanda reſpirationis obſcuritate, plurimum huc ſpectantia, addenda eſſent, aſt cum Vir Magnificus *Otto*

de-

de *Guerikin*, Celeberrimus ille Consul Magdeburgensis de Vacuo, & Illustrissimus *Boyle* Anglicæ gentis decus, ac Regiæ Societatis splendor in *Experim. Physic. Mech. de aëris vi elastica*, atque Nobilissimus *Majou* Londinensis, in Tractatu de Respiratione, rem penitus absolverint, supervacaneum duximus, eo magis, quia ad philosophicum tribunal res spectat, hæc omnia accuratius excutere. Motus enim pulmonum & cordis ita est necesarius, ut absque eo ne paucissimis horæ minutis absque vitæ periculo durare possimus, quod ipsum machina Boyliana probat, in qua dum aër exhauriebatur intra 2. 3. 4. 5. 6. & 7. ad summum horæ minuta aves & mures non admisso aere extinctæ fuere. Fuit hactenus in genere respiratio cum respectu ad aerem, quomodo vi ille aer respirationem efficiat, id nunc explicandum, & cor quidem per systolen & diastolen motum exercet, sanguinisque molem nunc excipit, nunc propellit, quem pulmonum expansio & dilatatio juvat, at tamen non à se invicem dependent; hi duo motus quidem conservantur beneficio respirationis, quandoquidem, ceu superius dictum, inter Medicos plane non convenit, quâ ratione fiat respiratio, i. e. pulmo moveatur. Deceptissima verò fuit opinio, pulmonis motum thoracis & diaphragmatis ritu more follium excitari, implerique eos quia distenduntur, quæ tamen opinio carioso nititur fundamine. Multos dari respirationis usus, extra omne dubium ponimus, præter enim cordis refrigerium, sanguinis ventilationem, fuliginosorum effluviorum exportationem, pabuli nitrosi importationem, partium sanguinis diminutionem, subactionem, pinsationem, in intestina pressionem & miscelam in corde ultimam, necnon motus sanguinis ex uno in alterum cordis ventriculum promotionem nostro calculo addendam, ultimam sanguinis perfectionem ope particularum salino nitrosarum in aere existentium, in sinistro cordis ventriculo absolvere; aer enim rarefactus unà cum sanguine per earum vasa transeunte in sinistrum cordis ventriculum admissus, eum attenuat & subtilisat, quo facto aptios redditur pro spiritûs animalis generatione, sunt enim in aere particulæ salino volatiles, unde & is dicitur occultus vitæ cibus. Probabile verò existimamus pulmones in respiratione non tantùm Atmosphæræ pressurâ, sed & à vi elastica irruentis aeris inflari ac distendi. Aer enim quacunque data porta & via ruit, imò quam difficulter excluditur ab irruptione in machinam suam per angustissimas & insensibiles rimas, prout demonstrat sat ingeniosè sæpius dictus Nob. Anglus *Boyle de Aëre* p. m. 196. Siquidem aer per os & nares in asperam arteriam sive laryngem irruens in pulmonum sinus & cavitates sese insinuat, & istius loci calore multum rarefit, & dilatatur, quâ expansione factâ vim suam elasticam exerit, unde pulmones inflantur & attolluntur, majusque spatium occupant, atque nisi me auguria fallunt, respiratio nil aliud esse videtur, quam aeris thoraci inclusi resolutio & reciprocatio, motusque pulmonum & diaphragmatis alteratio, supposito tamen semper influxu notabili spirituum animalium influentium in musculos intercostales. Nil ergo vetat, quin aerem externum primam totius motus originem dicamus, animalia enim confestim moriuntur, quibus aer denegatur, ceu illustris *Boyle* in Experimentis suis *Physico-Mechanicis* abunde declarat. Unde quoque haud inconcinnè *Varro* credidit, animam (corpoream nempe) esse aerem ore inspiratum, calefactum in corde, sparsam per viscera. Crudelissima & certissima etiam ratio est, aerem præcludere, quo penitus denegato respiratio ac ipsa vita, quorum est individuus nexus, cessat; Aeri enim irruenti tantam vim inesse, ut pulmones dilatare & attollere possit, docent experimenta plurima prælaudati *Boyle Experim. mechan. Ex.* 7. 8. 9. 10. 47. 48. quippe vesiculis hisce pulmonum ab aere irruente inflatis, eorum molem intumescere necesse est, vi enim decuplò, forsan centuplò majori, aerem pollere credimus, quam nos eidem aut ejus elasticitati tribuimus; quippe qui hanc vim aeris expansivi denegare velit, perpendat velim habita tamen proportione ejusdem calefacti,

rarefacti seu expansi, vim in Æoli pilis, bombardis & hujusmodi machinis inclusi & ex ejusdem explosi. Ad hanc ergò continuam aëris reciprocationem & elasticitatem, præsupposito Microcosmetoris & Cardimelechis regimine, & spirituum animalium influxu, concurrere quoque musculos omnes intercostales, diaphragma & nervos pneumonicos, haud negamus, unde infinitæ propemodum exsurgunt exspirationis læsiones. Diximus enim in respiratione naturaliter peragenda duo potissimum requiri: (1.) ut transitus aëri Atmosphæræ pressurâ ingressuro & egressuro liberè concedatur, (2.) ut aër elasticâ suâ vi pulmones debitè expandere, & extendere queat. Quoties itaque viæ hæ occludantur, vel expansio pulmonum à quacunque causa impediatur, diversimode læditur vel diminuitur respiratio. In asthmate ergo, ut tandem ad scopum veniamus, sunt aliquando bronchia vel vesiculæ pulmonum à pituita viscida tenaci, pure, tuberculis, tophacea materia, calculis, &c. aliove impedimento obstructa, quod illustrat observatio, quam habet *Nob. Diemerbroccius* in sua Anatomia p. m. 510. collecti successive in famulo pulveris subtilissimi, lapidem in vesiculis pulmonum sicque asthma procreantis, quo æger tandem obiit, postquam coacervatus admodum esset hicce pulvis. Ejusmodi alia exempla habent *Ephemerid. Germ.* Sal etiam ponticum in aëre existens & in fauces irruens, inde pulmonum vesiculis injurias faciens, hoc malum producere posse nulli dubitamus. Aliquandò etiam in dyspnæa & orthopnæa expansio pulmonum non à defecta aëris ad pulmones transeuntis, sed impeditur modo ob rarefactionem atque ebullitionem nimiam sanguinis, modo ob grumescentis ejus in angustioribus meaculis stagnationem, modo ex irritatione convulsiva nervorum spirandi organis inservientium, asthma & strangulationem oriri posse plena manu aperte concedimus. In aliis verò paroxysmis asthmaticis pulmones elevati & distenti suffocationem penè inducunt, id quod non fit à flatibus aut à vaporibus, flatus enim in venis & arteriis pulmonalibus contenti eos inflare nequeunt (cum licet per fistulam arteriæ pulmonali adaptatum flatus immittantur, pulmones tamen haud intumescant) inde superius neque vapores si contineantur in vesiculis facile cum aëre expelli poterunt, hunc affectum excitant. Quare ut rem acutiùs tangamus, arbitramur hujusmodi suffocationes à musculis intercostalibus & septo transverso convulsis procedere, ab eorum enim spasmo pectus nimis diu in dilatatione detinetur, motus maris sine vento. Videmus quoque in alio casu in hypochondriaco scorbuticis quos sæpius respirandi motus in præsentaneum vitæ periculum conjicere solet, ceu observavimus in defuncta quadam fæmina civis hujus civitatis C. propter nimis enim sanguinem coagulatum in pulmonibus, perinde ut in simili casu ob serum acre lixivum & fluxile biliosum nimis in corde præter naturam ebulliens oboriri poterit hic affectus, ita ut pulmones inflati maneant & respiratio interrumpatur; per arteriam enim pulmonalem cum impetu in pulmones irruit interdum sanguis hic vitiosus bronchia & vesiculas pulmonum comprimens, vasaque sanguifera distendens, ut pulmones relaxari debitè, ac pro aëris recentratione rursus expandi nequeant. *Asthma* humidum (statuimus enim cum Helmontio humidum & siccum) ex mucilagine viscida, tam in bronchiis, vesiculis pulmonum quam in stomacho p. n. hospitante, deducimus; item quando sanguinem stagnantem nonnihil in præcordiis sequitur affectus, à sanguine enim crudo, viscido, acido, austero, seroso chylo & similibus asthma oriri posse planè persuasi sumus; chylus enim quandoque in cordis ventriculum dextrum delatus ob cruditatem & viscositatem haud propediem rarefit, sed in corde stagnare & residere aptus, ipsius oppressionem intendit, in cujus sublevatione respiratio crebrior instituitur, ut sanguine in pulmones exantlato eidem succuratur. Confer *Willis* de *Feb. cap.* 2. & de *Scorbut.* c. 3. Hinc experimur plures hypochondriacos hora una aut altera à pastu aut à motu corporis respirandi difficultatem pati, quatenus nempe chylus crudior sanguini infertur & affunditur; sic acor peregrinus sive humor acidus sanguini commixtus eundem circa præ-

ca præcordia & vaſa pneumonica plus minus coagulando ac circulationem æqualem turbando, reſpirationem non poteſt non inſigniter ſufflaminare, quod probat *Excellentiſs. Ettmuller Amicus noſter obſervantiſſimus* in *Chirurgia ſua Infuſoria*, inquiens, Amicus quidam in venam canis ſubclaviam injecit ſpir. nitri, & paulo poſt difficulter reſpirante & tandem extincto cane, ſanguis in iſta vena & corde coagulatus & in grumos concretus repertus fuit. Prælaudatus Medicus aliud experimentum in eundem finem inſtituit, ℨj. nempe olei ſulphuris per campanam in aquæ ℥j. & quod excedit, diſſolutam in venam cruralem canis infudit, factaque convenienti vulneris deligatione canem a vinculis ſolutum in aream projecit, qui vivus omnino apertis lucidiſque oculis frequentiore reſpiratione, in area decumbebat, hinc ſenſim altiorem, crebriorem & minorem agendo reſpirationem levibus quibuſdam, imprimis oris convulſionibus, agitari, hinc crebrius reſpirare, tandem fortiter diuque ex imo pectore non ſine violentia ſtertere, copioſam ſpumam effundere, hancque ſcenam repetitis ſubinde levibus convulſionibus tam diu agere cœpit, donec quaſi ſtrangulatus fere circa mediam horam ab infuſione exſpiraret, effluente ex ore mox poſt mortem copioſa admodum aqua ſeroſâ tenui inſtarque loturæ carnium rubicundâ, cum copioſa & viſcida ſupernatante ſpuma, aperto poſt mortem totæ fauces in hoc cane refertæ erant ſpumâ copioſâ, ipſa quoque aſpera arteria, compreſſo namque exterius larynge pulmones ex atro rubeſcebant, imprimis ubi coſtas reſpiciebant, ac ſi ex contuſione ſanguis concretus in iis retentus eſſet, erantque pulmones ſpongiarum inſtar ſero hujuſmodi ſanguineo ſpumoſo, h. e. bullis copioſiſſimis minutis & viſcidis repleti, omneſque arteriæ aſperæ majores pariter, ac minores rami hujusmodi ſpuma tantùm non obſtructi. Ex infuſione ſpiritus vitrioli noſtro experimento, ſanguis pariter concreſcebat, canis enim diu quaſi conquerebatur de difficili reſpiratione & pectore ſuccuſſato magnorum dolorum indicia edebat, aperto thorace ſanguinis grumos æque in venis majoribus pulmonum ac in corde reperimus; Confer *Acta Philoſophica Anglica Anni* 1667. *n.* 27. Huc facit quod nuper aſthmate defunctum civem aperuimus, in eo nihil aliud inveni cui cauſam mortis attribuere potuerim, quam ſanguinem in vaſis pneumonicis & corde coagulatum, perinde ut in juvenis ad motum quemvis concitatiorem anhelantis, & exenterati cadavere arteriam & venam pulmonales ſanguine grumoſo diſtentas *Nob. Joh. Majou Anglus* reperivit.

Aſthma vero ſiccum & convulſivum nervorum & ſpirituum animalium culpâ naſci poſſe nemo inficias ibit, modò de limine ſalutaverit medicinam, nervi enim pneumonici pulmonum expanſioni deſtinati ob irritationem ſpaſmodicè contracti reciprocum pulmonum motum impedire poſſunt, ſicuti fibræ nerveæ bronchia amplectentes irritatæ eadem coarctare ita valent, ut larynx penitus conſtringatur, & inde ſtranguletur homo, quia aër ſufficiens tum ad pulmones tum ad ſanguinem admitti nequit, ſic & iidem nervi ſpiritibus animalibus viam denegantes quacunque de cauſa, v. gr. ſi obſtruatur aut rumpatur, poſſunt exiſtere cauſæ hujus affectus, quemadmodum à nervis præciſis motum pulmonum ſublatam vidit *Schenkius*. In iſto convulſivo aſthmate raro tuſſis vel ejectio excrementorum percipitur, deſerit etiam aliquando ad tempus hoc aſthma, & periodicè ſecundùm Lunæ motum ægros affligit, quale exemplum *Nob. Ettmüllerus* Pariſiis obſervavit in commenſali ſuo, & *Nos* in cive noſtro apoplectico nuper relicta paralyſi dextri lateris reſtituto obſervavimus. Denique nulli cum *Williſio* dubitamus, cauſam horum aſthmatum eſſe convulſivum motum diaphragmatis, aliorumque muſculorum reſpirationi deſtinatorum, quia inde ſanguinis in præcordiis impedito motu ſtagnatio & ſuffocationis inducitur ſenſus. Affectus ergò hic oriri poteſt muſculorum reſpirationi inſervientium culpa, quando ſcil. motus ad expanſionem neceſſarius pervertitur, quod fit quando nervi organis prædictis pulmonaribus inſerti, fibræque nerveæ muſculorum & ipſæ membranæ pulmonem ambientes ab acrimonia quacunque ſpaſmodicè contrahuntur,

indè

inde vocatur asthma convulsivum, quæ species asthmatis nec vetustati ignota fuit, ceu patet ex *Galen.* l. de loc. aff. c. 7. ubi inquit, aliam quoque esse dyspnϾ speciem, qua veluti brevi quiete intercipitur opus thoracis ob musculorum thoracis convulsionem. In graviore orthopnæa nervos plexus gangliosormis & consequenter musculos laryngis spasmodice convelli sæpius experientia nostra comprobare possumus, neque in hoc affectu cum sibilo & sonitu homo difficulter respirat, qui affectus non semper ab humoribus phlegmaticis & viscosis bronchia obstruentibus oritur, sed interdum ex eo, quod dum diaphragma sive ob viscerum abdominis intumescentiam & pressuram (videmus enim hoc malum semper in nimis obesis) sive ob propriam imbecillitatem deorsum se constringere nequit, & consequenter pectus duntaxat à costarum motu dilatatur, indeque fieri contingit, ut pulmones inspiratione inflati ob diaphragmatis resistentiam non, uti alias, æqualem positionem sortiri possint, sed cum lobos huc illuc inflecti necesse sit, ex quo sequitur, quod bronchia incurventur, ita ut aër eadem libere permeare nequeat, sed iis allisis, strepitum, uti fit, sibilumque efficit, à spirituum in organa pneumonica influxo denegato, unde motus musculorum respirationi dicatorum plane cessat, asthma produci posse sæpius didicimus, & sole meridiano clarius est. Sic quoque extra pectoris cavitatem pulmonum expansio impediri, & sufflaminari potest, tum diaphragmatis culpa ob spatium in abdomine defectum deorsum satis explicari nescientis, quod ut plurimum fit, quando hypochondria, ventriculus, vel totum abdomen aut flatibus aut viscida saburra aut aquis distenta sunt aut in mesenterio spasmodicæ fiunt contractiones, tum enim motu peristaltico inverso diaphragma versus thoracis cavitatem compellitur, prout videmus in hydrope, tympanitide graviori, nimia excrescentia hepatis, uteri gestatione sublimi, gravidæ enim in fine gestationis nihil, quam de anhelitus difficultate conqueruntur. Sanguinis quoque coagulationes atque stagnationes ab acidis, salsis, ponticis aliisque liquoribus inductas producere posse asthma periculosum, noscere possumus ex iis, quod à tumoribus, scabie retropulsa, arthritide Scorbutica, aliisque massæ sanguineæ vitiis malum hoc sæpius oriatur; materia enim heterogenea ex massa sanguinea segregata atque præcipitata rursusque reassusa sanguinis crasin summe pervertere, motumque sanguinis circularem turbare potis est, sicut vino contingere observamus, cum fæces prius ad fundum detrusæ denuo commotæ elevantur, vel si quid aliud heterogeneum, puta sevum aut suphur exoticum ei injicitur, unde perturbatio insignis existit. Eodem modo in dispositione scorbutica ex ebullitione seri scorbutici & inæquali circuitu sanguinis diversimode lædi respirationem quis negabit? sanguis enim, qui ob musculorum contractionem pleniori flumine ad dextrum cordis ventriculum appellere solet, pulmones libere permeare, sinistrumque cordis ventriculum subire non potest, quia eo ipso respiratio impeditur. Tandem si ejusmodi materia heterogenea in nervos pneumonicos deponatur, & ibidem quasi impiletur, illi necessariò inde spasmodice contrahi debent, & consequenter respiratio pervertitur. Videmus etiam aliquando à tetris vaporibus, acribus tamen vel alias malignis, fumo nempe carbonum, metallorum, arseniki, Mercurii in metallurgis, chymicis & aurifabris, &c. asthma excitari, quia mineralium horum *Gas* ex proprietate statim suffocat, non secus atque crypta Sicula canem, prout inquit *Helmontius*, namque fumus Mercurii ob aciditatem hostilem laryngem statim præcludit & constringit. Sibilus in inspiratione oritur, quia humorus crassi fistulæ laryngis osculum obsederunt, ita ut aër subitò hanc viam angustatam transire non possit, sed lateribus allisus sonum acutum edit. Situ corporis erecto respiratio, & præcipuè inspiratio facilior est, quia tunc viscera in abdomine contenta faciliùs deorsum premuntur, adjuvante eorum gravitate. Hactenus, de difficillimæ respirationis materia pro ingenii tenuitate verba fecimus.

PROGNOSIS.

§. 11. Nunc sequuntur prognostica salutis spem

ſpem promittentia, aut futuræ mortis triſtia omnia advertentia & denuntiantia. Læſiones verò reſpirationis in genere omnes periculoſæ ſunt, in hypochondriaco ſcorbuticis in ſe quidem non exiſtunt lethales, aut incurabiles, ob loci autem nobilitatem & coagulationem ſanguinis in corde exiſtentem periculo non carent, ceu fœminam quandam Hanovienſem ſcorbuticam ſine notabili præcedente, periculoſoque ſymptomate, ſolo aſthmate ſicco ſeu convulſivo intra duarum horarum ſpatium, ſenſibus internis integris, exſtinctam non ita pridem obſervavimus. Hoc malum per intervalla imò per Lunæ motus & per tempora anni, hyeme & autumno præſertim, ceu ſuprà dictum, infeſtat ægros, remediis etiam adhibitis idoneis ad tempus longum ſuſpendi poteſt. Aſthma verò ſcorbuticum chronicus eſt morbus. Melius autem & facilius curatu eſt aſthma ſeroſum, præcordiale quam paralyticum, à ſanguine nempe depauperato & nimis ſpirituoſo inductum, & facile tranſit aſthma ſcorbuticum in alium morbum, puta apoplexiam, catharrum ſuffocativum, epilepſiam, phthiſin, cachexiam, vel hydropem, prout obſervavit *Timæus* l. 2. Porrò aſthma in ſenibus vix curatur, in juvenibus verò ſæpius; affectus hic quoque ſæpe acutus fit, & ob vehementiſſimas acceſſiones ægros ſtrangulat; ſævitiam verò mali mitigat cœli ſerenitas, vitæ ſobrietas, corporiſque quies, de quibus in ſequentibus. Qui pectus à natura habent ſtrictum parvoſque pulmones, facilè fiunt aſthmatici, ut & ii quibus in magnam excreti molem, unde hic proverbium ortum, die Lung iſt ihm zu groß. Aſthma cum ſyncope & pulſu languido intermittente, inæquali, inordinato tardoque, mortem in olla eſſe denotat. Tremula quoque ſpiratio periculoſa eſt, & eo magis ſi ſcapulæ & homoplatæ cum muſculis intercoſtalibus unà cum inſpiratione & exſpiratione deprimantur & attollantur, præſertim viribus exiſtentibus debilibus; anhelofi enim ægri noctu non audent decumbere ob metum ſuffocationis.

CURA DIÆTETICA.

§. 12. Fuit hæc prognoſis, quod attinet curam, & primùm diæteticam, ea nunc contemplanda venit. Victus verò ratio conſtat rebus non naturalibus, quas inter primum locum occupat Aër, qui ſit temperatus, ſerenus, ſiccus, minùs tamen æſtuans, è contra frigus angue pejus vitetur; contenta enim quælibet ſpiſſiora reſpectivè magis condenſata exiſtunt, & ob ambientis conditionem & pororum majori conniventiâ corpus minùs exhalat, unde condenſati humores poſtmodum per ſolita emunctoria difficulter ejiciuntur, & dein pulmonibus, vel ejus veſiculis, tales inſidias ſtruunt. Nimis calidus aër quoque nocet, quatenus ſanguis indè turgeſcens inſtar vini recentis copioſum excrementum in pulmonum & aſperæ arteriæ propagines ejicit, atque ipſam maſſam ſanguineam inquinat, qualis enim aër talis utplurimum maſſa ſanguinea. Frigida vero præ aliis, ut nix, glacies, &c. pectori ſunt inimica, teſtante *Helmontio* noſtro, inquiente: *Alias quoque obſervavi, qui ſpirante* Boreâ, *ſtatim vel in hypocauſtis aſthmate plecterentur inſontes.* Vitentur & odores ſuaves imprimis à mulieribus, illi enim uterum in diverſos agitant furores. (2.) *Cibus* ſit εὔπεπτος, calefaciens & attenuans, ne materia craſſeſcat, humectantibus miſcendus, & carnes conveniunt gallinarum, pullorum; omnes cibi condiantur herbis aromaticis pectoralibus, ſalviâ nempe, majoranâ, thymo, hyſſopo, fœniculo, ſem. aniſi, &c. Imprimis hîc conducit *crocus*, quicquid dicat *Septalius*, amygdalæ, uvæ paſſæ, ficus, &c. quatenus ſcil. deliniunt; abſtineat è contra æger ab omnibus quæ craſſum lentumque ſuccum procreant, ut ſunt carnes fumo induratæ, caro ſuilla, lac, caſeus, legumina ſicca, &c. Quod *Potum* concernit, is ſit defœcatus, & tenue vinum, imprimis *Baccharacenſe* vel aliud, *Moſellanum*, vel in noſtra vicinia *Michelbacenſe* & *Hirſteinenſe*, & ſit vinum medicatum & variis herbis pectoralibus & aromaticis paratum; pro ruſticis vero ſit decoctum ſtercoris equini, imprimis tempore æſtivo collecti, vel hordei; fugiatur potus dulcis ex ſaccharo imprimis paratus, atque vinum Hiſpanicum, ex quorum uſu præpoſtero aſthma productum obſer-

vavit *Helmontius* Tract. *de asthmat.* & *tussi*
§. 10. Quoad *exercitium*, sit id leve, ante cibum tamen conceditur deambulatio, & in debilibus loco hujus frictiones fiant partium externarum.

Somnus sit moderatus & nocturnus, vitetur maximè diurnus & diuturnus; per diuturnum enim somnum cumulantur multa excrementa pituitosa, quæ sæpius causam nostro præbent affectui. Sic & *vigiliæ* nimium protractę, teste magno *Hipp.* 2. aph. 3. pulmonibus noxam inferre possunt. *Alvus* suppressa quotidie lubrica servetur, ut omnis irritatio præcaveatur. Pertinent huc aliæ consuetæ, præsertim sanguinis evacuationes suppressæ, quę ordinariò fluere debent. His tandem conjungenda sunt *animi pathemata* s. *affectus*, qui moderati esse debent. Unde pronum est concludere, quòd gaudium conducat, ira verò nimia, curæ nimiæ, non minùs quàm motus ac vigiliæ excedentes, accersunt asthma; cujus rei ratio ex hactenus dictis, collectu facilis est; ab ira enim, tristi nuntio & objurgatione hunc affectum oriri posse scribit *Helmontius*, addita hàc ratione, quod ad nutum iræ, tristitiæ, pavoris, &c. pulmonis pori obstruantur, ab eaque obstructione pulmo irritetur & propter innatum fermentum excandescat, sicque hunc excitet affectum.

§. 13. Ut verò præter hæc adjuvantia funditus removeatur, partim impedimentum functionum læsarum, partim periculum vitæ ac sanitatis, quod ex respirationis vitio, asthmate sc. imminet, sequentium Authorum & nostris insistentes vestigiis, fortioribus remediis ex pharmaceutica depromptis, hostem oppugnemus. *Veteres* in curatione hujus affectus ad corrigendam & educendam pituitam viscidam, omnium primò alvum clystere solicitant, sequenti vel simili modo parato, ut:

℞. *Rad. aristoloch.*
iridis ana ℥ß.
Herb. cent. minor.
hyssop.
calaminth. ana m. j.
Agaric. alb. ℥v.
adde colat. ℔j.
spec. hier. diacolocynth. ʒiß.
diaturbith. c. rhab. ʒv.
ol. lil. alb.
chamomill.
rutæ ana ℥j.
sal. comm. ʒj.
M. f. clysma.

Dein dante inducias ipso malo naturæ obedientes reddunt humores peccantes, atque pulmones gravantes, vel asperam arteriam occupantes, idque *præparantibus, ac incidentibus*. Præparantia ipsis sunt mel rosar, oxymel. simpl. compos. squill. acetum, squill. decoct. rad. enulæ, epithym. rad. liquirit. herb. capill. Veneris, hyssop. prass. scabios. betonic. uvæ pass. caric. dactyl. decoct. guajac. Aquæ destillat. prædictar. herb. &c. myrrh. gummata, &c. Esto formula ex ipsorum sacris:

℞. *Syr. de liquirit.* ℥ß.
oxymel. squill. ℥iß.
loch. de pulm. vulp. ʒvj.
gumm. ammoniac. solut. ʒj.
M. f. linctus.

Vel ℞. *Rad. enul. camp.*
gentian.
pulm. vulp. ana. ʒij.
spec. diaireos ℈jv.
mell. squillit. q. s. f. Elect.

Vel ♃. *Fl. sulphur.* ℥j.
benz. ʒj.
myrrh. ʒß.
M. f. pulv. subtilissimus, cujus pulv. detur ℈j. *in ovo sorbili cum tantillo salis comman.*

Postea humores correctos, & ita præparatos è corpore blandis purgantibus educere laborant. Vacuantia autem ipsis sunt agaricus, trochisc. diaturb. c. rhabarb. pil. aloephang. &c. Esto formula:

℞. *Mass. pil. cochiar.* ℈j.
de agaric. ℈ij.
Rhab. optim. ℈ß. F. *c. syr. liquir. pil.*

Vel ℞. *Diaphænic.*
cass. recent. extr. ana ℥ß.
Agaric. troch. ℈j. *M. f. c. sacch.*
Bolus pro una vice.

Vomi-

Vomitoria quoque in asthmate prodesse Veteres acriter contendunt, quia in stomacho quandoque pituita & phlegma latet, hinc vomitum cum rad. raphan. & helleb. alb. instituunt, sæpius cum maximo levamine; ab his tamen aliisque purgantibus medicamentis tempore paroxysmi abstinere potius volunt, quàm illa temerario ausu exhibere, ne tunc materia, vi medicamenti agitata in pulmones largius ruat. Dein materiam peccantem frictionibus sæpius institutis averruncare, atque humores ad pectus ruentes avertere tentant, errhinis sternutatoriis, apophlegmatismis, cucurbitulis. Demum quæ materiam in pulmonibus sepultam per asperam arteriam leniter emolliunt & eliminant, offerunt, in quorum numero sunt ea, quæ sputa promovent, & thoracem pulmonesque corroborant, ut sunt syr. de liquirit. de jujub. de hyssop. looch sanum, de pulm. vulp. squill. asell. Decoctum ex ficubus, uvis pass. hyssop. liquirit. mell. &c. paratum, crocus, &c. Unguentum pro toto pectore conducet ex ol. lini. amygdal. dulc. aneth. rut. lil. alb. chamomill. butyr. recent. pingued. gall. mucilag. fœnugræc. althææ, croc. rad. ireos commixtum & paratum. Ex quibus variæ concinnari possunt formulæ, quas apud ipsos Practicos, si velis, videas.

§. 14. Hactenus Galenicorum scholam lustravimus, nunc ad fornaces Chymicorum transitum faciamus. Qui cum magistro duplicem ponunt curam, juxta indicationem duplicem. Si enim ægri pituitosa & phlegmata ejiciant, siccandum tum esse volunt, sin minus laxandum. Cura ipsis, ut sic dixerim, est desumpta ex sulphur. vivo cum Myrrh. alipta muscata commixto. Paracelsus monet quoad secundam indicationem, quod à frigidis in purgando pulmone abstinendum sit, quia frigida pulmonibus nocua sunt. Cura Paracelsi resolutiva est, quæ nempe sicca resolvit ut eò facilius expelli possint, Elix. de tartaro crud. essent. vini essati, hoc est, sublimati, & cum aquis separati à cornibus suis, vinum melissæ, &c. magnorum vult esse virium. In asthmate verò metallurgorum plura *Paracelsus* præscribit medicamenta, tum præservativa, tum curativa, imprimis laudibus extollit *diaphoretica*, ut & seq. formulam:

℞. *Liq. tartar.* ℥ij.
ol. colcot. ℈j.
laud. periss. ℈ß.
M. dos. gr. iij. *semel in mense.*

Laudat & mannam Calabrinam perlat. Arcanum quoque esse dicit aq. panis porcini, qui quodvis asthma sine putredine restituit; probat item omne dulce liquefactum, ut cons. rosar. &c. item sal vitrioli dulce quod pulmones rectificat; alii ex ipsius natione balsamum sulphuris, fl. sulph. bals. sulph. terebinth. &c. magni pendunt.

§. 15. *Helmontius* acriter contendit, quod asthma nullo unquam remedio circumcidatur, nisi remedio arcani, quod per totum penetret, omnes sc. corporis semitas, quod etiam epilepsiam evertit. Conveniunt ergo juxta ipsum asthmati humido remedia generosa, confortativa, tam respectu pulmonum quam custodis. Sicco verò asthmati antiepileptica quæcumvis conveniunt, unde exemplum alicujus allegat Helmontii pullus *Grembs l. 2. c. 1. §. 9. de pulmon defect.* qui singulis diebus exhibito pulvere cinnabaris antimonii ad VII. gr. per integrum mensem, felicissimè restituit ægrum caduco pulmonis, hoc est asthmate laborantem. Balsamum sulphuris quoque terebinth. cum aq. asthmatica ter in die assumptum extollit, item flores sulphur. cum croco & myrrh. sublimatos, aliaque.

§. 16. *Willisius* circa asthmatis curationem duas indicationes primarias asterisco notat, *Curatoriam* sc. & *Præservatoriam*, i. e. ut æger à præsenti periculo in paroxysmo liberetur, dein ut causa morbifica removeatur, ne paroxysmus tam sæpius redeat. Durante ergo paroxysmo æger erecto sit corpore, & ne pulmones & arteria aspera ab infarctu materiæ crassæ, & oppressione interna aut externa lædantur, omne impendendum est studium, ac ne inferiora viscera septum transversum sursum pellant & sic præcordia angustent; operæ ergo pretium erit, statim ab initio alvum clysteribus purgare; ne quoque sanguis in pneumonicis

vasis nimium effervescat, & supra modum ebulliat, aut serum in ductus tracheales à nimio ipsius orgasmo depluat, indè illicò sedandæ sunt hæ impetuositates, & cæteris paribus per V.S. & illa aquæ sanguinis æstuantis serum, ac superfluitates per sudores & urinas evacuant, & à pulmonibus derivant. Esto Authoris nostri formula:

℞. *Aq. fol. heder. terrestr.* ℥vj.
loch. san. ℥jß.
prunell. ℥ij.
salis prunell. ʒj.
syr. papav. ℥jß.
M. f. Julapium.

In hunc finem commendat quoque Noster TincturamSulphur. ad gutt. vj. vesperi & mane in prælaudato julapio exhibendam, vel sequentem pulverem:

℞. *Fæcul. aron.*
bryon. ana ʒjß.
fl. sulphur. ʒj.
benzoës ʒß.
sacchar. cand. ℥ß.
pulv. liquirit. ʒij.
M. f. pulv. subtiliss. ad ʒß. *exhibend. bis vel ter in die.*

In casu verò ubi magna moles viscidæ & tenacis materiæ præsumitur, sequentia suadet:

℞. *Aq. Asthmat.* ℥jß.
Syr. de prass.
de allio,
de nicotian. ana ℥ß.
Tinct. croc.
castor. ana ʒß. *M. d.*

Sumat de hac mixtura æger cochleare unum atque alterum.

Vel ℞. *Aq. limac.*
lumbric. ana ℥ij.
Syr. de prass.
oxymell. Scyllit.
spir. sal. armon. c. gumm. ammoniac. ʒij.
M.

Vel pro pauperibus:

℞. *Pulv. de erysin. vel heder. terrest.* ℥j.
M. c. oxymell. q. s. pro Linctu.

Hæc indicatio prima fuit. *Altera* est, ut partes motivæ respirationis à spasmis liberentur, cujus rei gratia ad antispasmodica remedia, antihysterica & anodyna tanquam ad anchoram sacram confugiendum Author præcipit; quæ enim in passionibus hystericis conveniunt, illa etiam in asthmate convulsivo prosunt, ut sunt Tinct. castorei, succini spiritus C. C. fuliginis, sal. armon. volatilis, Tinct. sulphur. asa. foetid. oxymell. squillit. & nisi obstet pulmonum infarctus cum insigni præcordiorum oppressione, opiata mirificè juvant, quatenus per ea spiritus animales debacchantes in ordinem rediguntur, unde sæpe bono cum fructu Nob. Autor Diacodium & laudanum tartarisatum exhibuit. In paroxysmo verò, ut materia peccans locum affectum deserat, & ad alium locum invitetur, vesicatoria, cucurbitas, frictiones & ligaturas dolorificas applicare jubet, imò in eundem finem vomitoria in paroxysmo exhiberi vult. Hæc Excellentissimus Author de methodo & medicamentis in paroxysmo asthmatico advocandis habet; post quæ videamus, quid extra paroxysmum agendum sit. Illa methodus causæ morbificæ ablationem intendit, quæ consistit (1.) in emendanda conformatione pulmonis, & (2.) in tollendis anomaliis spirituum ad pulmones destinatorum. Primæ indicationi satisfiet per sequentium remediorum formulas:

℞. *Gumm. ammoniac. & bdell. in acet. scyll. solut.* ℥ß.
fl. sulphur. ʒij.
benz. ʒj. M. *f. pil. exiguæ.*

Vesperi III. vel V. sumantur:

Vel ℞. *Milleped. præp.* ʒij.
fl. benzoës.
salis succin. ana ℈ij.
extract. elen.
castor. ana ℈ß.
croc. ℈j.
Therebinth. q. s. M. *f. pilulæ.*

Ca-

Capiat æger IV. omni vesperâ, atque matutinis horis.

Vel ℞. *Aq. looch. san.*
limac.
lumbr. ana ℥j.
elix. pectoral.
spiritus gumm. ammoniac. cum sale armon. destill. ana ʒij.
Tinct. croci. ʒjß.
oxymel squillit. ʒvj.
M. cochleatim sumenda.

Vel ℞. *Tinct. gumm. ammoniac.*
sulphur. ana ʒij.
M. d. ad gutt. x. *vel plures exhibenda.*

Magni pendet quoque ipse Syr. de helenio ab *Horatio Augenio* descriptum, quem & hic notare libet:

℞. *Rad. helen.*
polypod. ana ℥ij
passul. Corinth. ℥jß.
sebesten.
farfar.
pulmonar.
saturej.
calaminth. ana m. j.
fol. unic. mag. tabaci.
liquirit. ras. ʒij.
sem. urtic.
bombac. ana ʒß.

Coq. in mulsa diluta ad libram unam semis, & cum sacchari tantundem f. syrupus, exhibeatur vel per se in forma linctus, cochleatim vespertino aut matutino tempore, vel aliis commixtus. Vel:

℞. Pulv. *ocul. cancr.* ʒjß.
salis succin. volat. ℈ß.
spec. diair. S. ʒij.
spermat. ceti ʒß.
M f. pulv. pro aliquot dosibus exhibendus in jusculo vel alio appropriato vehiculo.

Præter hæc dicta, cathartica, venæsectiones, vesicatoria ampla internis bracchiis prope axillas applicata prodesse nonnunquam, haud dubitat ipse.

§. 17. *Slyvius*, primo narium, faucium ac laryngis obstructionem, si quæ adest, tollendam præcipit dein dyspnæam illam, quæ fit præter sanguinis in corde incendium & rarefactionem, curandam vult per sanguinis eductionem, ut & acida temperativa, puta salem nitri, vel lapis prunell. &c. Sic & asperæ arteriæ angustia curabitur, sublatâ angustiæ causâ, sive sit pituita viscida, sive humore, sive apostemate, sive sanguine grumoso vel pure crasso, inducta. Conducunt ergo omnia medicamenta incidentia, in quem finem vomitoria admittit, excipit tamen sanguinis sputum, in quo semper vomitus periculosus existit. Dyspnœam, si à flatibus vel halitibus ex pituita in tenui intestino à bile productis oritur, curundam vult emendando pituitam viscidam, ac eam educendo, itidem bilem vel corrigendo vel evacuando. Si redundaverit, esto formula ex gazophylacio Authoris:

℞. *Gumm. ammoniac. acet. sol.* ʒß.
mastich. elect. ℈j.
Troch. alhandal.
resin. scammon. ana gr. xxv.
salis succin. volatil. gr. v.
ol. myrrh. gutt. ij.

M. f. pil. N. xxx. accipiat æger v. aut vI. mane stomacho jejuno, & superbibat post horam jusculum.

Vel ℞. *Rad. enul. camp.* ℥ß.
galang. ʒij.
polypod. q. ℥ß.
herb. card. bened.
pulmonar.
centaur. minor.
marrub. alb.
scolopendr. ana. m. j.
fol. senn. s. s. ℥jß.
agaric. trochisc. ʒjß.
ellebor. nigr. ʒß.
sem. anisi.
asell. præp. ʒij.
tartar. crud. ʒß.
zinzib. ʒjß.
dentur incis. ad chart. pro III. ℔. *vini.*

Conducunt etiam omnia carminativa, diaphoretica & aromatica, becchica, &c. Si juxta

ipsum pituita in pulmones à capite sit delata, ad collectam pituitam hanc incidendam & evacuandam, suadet Noster aromatica & phlegmagoga sæpius dicta, item errhina & masticatoria, quorum ope per nares & os pituita illa crassa evacuari potest.

§. 18. *Cartesius* ejusque Sectarii commendant omnia illa, quæ obstructiones tum tubulorum nerveorum tum pulmonum tollunt, quæque spiritibus animalibus inordinatè motis iterum ordinem ad influendum ordinate & absque impedimento comparant, & sic ad tempus derelicta pneumonicorum regna iterum secundùm naturæ leges illi quærant. Inter quæ palmam aliis præripere credunt blanda aromatica & volatilia oleosa, illa namque suâ volatilitate, quâ gaudent, penetrando pulmonum mæandros potentia sunt viscidditatem & obstructionem tollere. Præferuntur aliis Tinct. bezoart. Aq. theriacal. camphorat. sal volatile oleosum Sylvii, diaphoreticum excellens D. D. *Cranii Professoris Lugdun.* &c. & quæcunque salia volatilia.

Ut ℞. *Aq. cinamom.* ℥j.
asthmat.
loch. san. ana ʒvj.
elix. pectoral. ʒj.
essent. helen. ℥ß.
spir. sal. armon. volat. gutt. xx.
syr. de erysim. ℥j. M.

Conveniunt quoque ex ipsorum indicatione decocta ex lignis, quæ constant particulis duris, rigidis, quia ob irregularitatem & ponderositatem in permeando corporis regiones, præsertim hoc in casu pneumonicorum viscciditatem auferunt & fluxilem reddunt. In paroxysmo extollunt pro summo, sperma ceti à ℈j. ad ʒj. usque exhibendo in cerevisia calida, vel alio jusculo calido. Quod si affectus oriatur à puris collectione in thorace, curabitur facile evacuatâ hâc materiâ vitiosâ, de qua re vide Caput sequens de Empyemate.

§. 19. Postquam itaque aliorum opinionem & medicamenta depromsimus, restat ut & *Nos* affectus hujus terribilis quantum fieri potest, curationi incumbamus. Affectus enim hic non semper primo actu jactuque (quo nec annosa quercus) cadit, sed quandoque chronicus plurium mensium, imò annorum curam deposcit.

Ergò (1) eò incumbemus, ut tempore paroxysmi omnem respirationis molestiam tollere, vel mitigare, & sic ægrum à præsenti mortis periculo liberare valeamus. (2.) ut causam morbificam quantum fieri potest investigemus atque exstirpemus, ne paroxysmus iterum recurrat. Prior *curatoria* dicitur, posterior verò *præservatoria*. Cum autem hic interceptus spirandi motus frequenter scorbuto & hypochondriaco malo affectos adoriatur, atque in præsentaneum vitæ periculum conjicere soleat, ideo semper ad hos morbos simul eradicandos, tanquam ad causam sinè qua non, attendendum judicamus. Duplex ergò cum *Helmontio* & *Willisio* statuimus asthma, *humidum* vel *serosum*, & *siccum* vel *convulsivum*. Per asthma proin serosum, seu quod ab ebullitione feri scorbutici ortum est, sive quod fit à subitanea jam tum grumescentis sanguinis coagulatione, in angustioribus pulmonum permeaculis, aut vasis pulmonaribus, aut in præcordiis facta, ne plane obruatur *Cardimelech* noster, illico opponenda sunt medicamenta, quæ sanguinem præ sua crassitie in circuitu per angustias pulmonum stagnantem (sive id fit ab acido, sive sale fixo, sive Mercurio venenoso) attenuant, incidunt & motum ipsis & circulationem necessariam restituunt. Absque mora ergo hoc in casu V. S instituimus, ita enim imminuto sanguine, ejus quæ reliqua est pars faciliùs transibit vasa pneumonica, & sic iterum restituetur respirandi libertas. Ad hasce coagulationes sanguinis, ut plurimum ab acido imperium circa præcordia sibi rapiente, inductas, resolvendas inserviunt omnia volatilia aromatica oleosa, spirituosa, balsamica volatilia, incidentia, præcipitantia cancrina, &c. Si asthma illud humidum ex mucilagine viscida, tam in bronchiis pulmonum, quàm in stomacho latente, ortum habeat, conveniunt thoracica calidiora vulgo dicta antiscorbuticis associata, ut sunt omnia spirituosa, balsamica, volatilia, incidentia, acorem corrigentia, inter quæ specificè prodesse obser-

obſervavimus, ſpir. gumm. ammoniac. cum ſal. armon. paratum, item ſalia volatilia ſuccin. C. C. fulig. ſang. human. ſpir. lumbric. aſellor. formicar. balſam. ſulphur. aniſat. & ſpiritum aſthmaticum *Michaelis*, qui paratur ex nitro, ſulphure & gumm. ammoniac. &c. Aliis in hoc caſu ſtatim ad manus ſunt ſalia volatilia oleoſa paſſim à nobis commendata, præſertim hoc *ſal volatile oleoſum pectorale* noſtrum.

℞. *Tinct. ſulphur. ex ſulph.* ℔j. *ſal. tartar.* ℔ß. *ſtent in vicem in tigillo per aliquot horas, donec non amplius attollatur maſſa, ſed ſubſidat ac hepa is, ſive fuſco-rubrum referat colorem, dein maſſam ligno madefacto infuſam pulveriſa, & ſuperaffunde ſpirit. vini generoſioris menſ.* jß. *cum per noctem ſteterit ac colorata videatur* Tinctura,

adde *myrrhæ rubræ* ℥ß.
rad. angelic. ℥ij.
croc. ℥ß.
theriac. ℥jv.
mumiæ ʒiij.
cinamom. ℥j.
camphor. ʒij.
ſal. C. C. volat. ℥ß.
ol. ſuccin.
aniſ. ana ʒv.

Mixta ſtent per tempus vaſe bene clauſo, tunc decantetur, doſ. à gutt. v. *ad* x. *& plures.*

Sunto formulæ in juniorum gratiam in paroxyſmo aſthmatico humido:

℞. *Aq. aſthmat.*
looch ſan. ana ℥jß.
ſpir. gumm. ammoniac. ʒj.
ſalis volat. ſuccin.
volat. oleoſ. pectoral. Noſtr. *ana* ℈ß.
eſſent. helenii ℈j.
ſyr. d. cinamom. ʒj.
M. pro aliquot vicibus.

Sequens mixtura Sereniſſimum quendam Principem ab aſthmaticis inſultibus feliciter liberavit:

℞. *Aq. aſthmat.* ℥j.
hyſſop. ℥jß.
tuſſilag.
card. Mar. ana ℥ij.
veronic. è ſucc. ʒj.
ſyr. de jujub. ℥j.
Tinct. propr. ʒiij.
M.

Notandum in aſthmate enim ſemper mutanda & varianda eſſe medicamenta, jam olim notavit *Ludovicus Septalius* p. m. 160. §. 147. morbus enim hic non ſubitò & vi curari poteſt, ſed continuo & crebro uſu, quia obſtructiones in tubulis nervorum reſpiratoriorum exiſtunt, & tubuli illi anguſtiſſimi, non niſi lentè deobſtrui poſſunt, dein pulmones ſunt viſcus tenerum, quod multam vim non patitur. Eſto ſequens:

℞. *Spermat. ceti* ʒj.
fl. benzoes ʒß.
myrrhæ,
ſalis volat. ſuccin. ana ℈ß.
M. pro IV *doſibus.*

Vel ℞. *Vin. aſellor.* ℥iiij.
ſyr. de marrub.
hyſſop. ana ℥ij.
eſſent. enulæ ʒiij.
M.

Si verò aſthma ex infarctu pulmonum à craſſa vel viſcida materia ortum ſit, ſequens in delicatioribus conducit, præmiſſo tamen pro re nata vomitorio, vel alio purgante.

℞. *Syr. è. ſucc. raphan.*
de eryſimo
de nicotian. ana ℥ß.
extract. croc. ʒß.
aq. menth.
hyſſop. ana ℥j.
M. cochleatim exhibenda.

Paroxyſmus aſthmaticus oritur, cum per accidens adhuc plures nervorum tubuli obſtruuntur, unde ſpiritus ſuperſtites non ſufficienti copia fluere poſſunt ad partes reſpiratorias, unde magnus niſus & conamen oritur.

Hic quoque maxime proficua erit *Brunneri* potiuncula aſthmatica:

℞. *Gumm. ammoniac.* ℈jß.
aq. hyſſop. ℥jv.

Vini

vini Rhenan. alb. ℥iij.
ſolv. ſuper ignem ſ. a. adde
ſyr. de praſſ. ℥ß. M.

Hîc & aſteriſco notanda eſt mixtura moderno Principi Aureliacenſi ſolennis:

℞. *Aq. carbuncul.* ℥ ij.
mellis ſquill. ℥j.
M. cochl. aſſumenda.

Nec ſequens D. *Helfrici Jünkii* in *Medico ſuo præſenti tempore accomodando* inutilis erit, præſertim in aſthmate ab aſtringente acido deſcendente:

℞. *Aq. carminativ.* Dorner.
veron. eſſentif. ana ℥jß.
aſthmat. ℥j.
eſſent. hyperic. ʒj.
ſal. volat. human. ſang. ʒß.
rutæ ʒj.
theriac. cæleſt. gr. III.
confect. alkerm. c. ʒß.
ſyr. papav. rhæad. q. ſ. M.

Vel ℞. *Aq. aſthmat. Rudolph.* ℥ij.
fl. rapar. ℥jß.
oxymell. ſcyll. ℥ij.
ſpir. gum. ammon. c. vitriol. ʒj.
M.

Dyſpnœa, quæ à chylo, vel ſanguine crudiore, viſcoſioreque, ac minus ſpirituoſo dependet, continuè hypochondriacos & ſcorbuticos affligit, & in hoc caſu quoad curam ad originalem morbum habendus eſt reſpectus, quo curato, & ipſa ceſſat dyſpnœa. Eadem ratio eſt, ſi hic morbus proveniat à nimia obœſitate vel corpulentia, prout ſæpius obſervavimus, dum corpulentiâ diminutâ etiam aſthma deſiit, ubi feliciter uti poſſumus aceto ſquillitico; idem obſervamus, in gravidis, tympaniticis, flatuoſis, quibus iterum ex morbo principali reſtitutis affectus ſponte ceſſat. Porro notandum, ſi aſthma oriatur ab abdomine flatibus referto, & indè ſeptum tranſverſum premente, curabitur facile minuendo & diſcutiendo flatus per clyſteres, nempe carminativos vel per interna aromatica & carminativa vulgo nota. Eſto formula:

℞. *Aq. menth.*
zedoar. ana ℥jß.
ſpir. cort. citr.
balſ. embryon. ana ℥ß.
M.D. *cochleatim.*

Hoc quoque in caſu convenit ſpiritus carminativus Sylvii, eſſent. carminativa Wedelii, in Opiologia ſua deſcripta, anticol. Michael. ſpir. nitri dulc. &c. Et latet nonnunquam magnæ viſcidæ pituitæ moles in ventriculo, unde ſæpius inflationes ventriculi & inteſtinorum, ſpaſmi fibrarum nervearum & per conſequens aſthma ſequitur, quæ viſciditas vel in ſtomachi, vel in inteſtinorum plicis hoſpitans debet ſæpius vomitione exſtirpari, quibus inveteratam dyſpnæam in ſene omnibus reliquis fruſtra tentatis curavit *Timæus* l. 3. c. 13. exhibita per vices aquâ benedictâ Rulandi, unde maxima pituitæ quantitas ἄνω καὶ κάτω educta fuit. In aſthmate vero præcordiali nullum præclarius medicamen vomitoriis ritè & circumſpectè adhibitis reperimus unquam cum illa vitium nervis impactum concuſſione fortiori excutiant, quod & conſtat experimento *Primeroſii de Morb. puer.* qui provocato vomitu infantes & pueros ſtatim ab aſthmate liberavit, ejectâ pituitâ hac viſcidâ, ut plurimùm in ventriculo latente. Loco vomitoriorum in delicatulis (quia Medicus pro fama artis timere debet) potiſſimum, gumm. ammoniac. cum tantillo reſinæ jalapp. exhibere ſolemus. Stomacho quoque flatuoſo externè ſacculos ex herbis paregoricis & carminativis in vino decoctos calidè applicamus, vel empl. ex labdan. *Craton.* vel carminat. *Sylvii* ſtomacho debili imponimus, vel mixturam noſtram ſtomachalem ex ſucculat. balſ. cinamom. ol. nuciſt. cum vino Hiſpanico agglutinamus. Eſſentia helenii in potu data, mirè conducit; alii commendant eſſentiam abſynthii.

Hæc quæ diximus conducent in aſthmate humido. Nunc & paucis illa videamus quæ proficua ſunt in aſthmate ſicco, ſive convulſivo, ſive caduco, ſive epilepſia pulmonum, in quo ſtatu miſeranda eſt ægrorum conſtitutio, partim quia male ſæpius tractantur à Medicis imperitis

ritis, partim quia causa sæpius latet in ipsis spiritibus animalibus, qui influere deberent ad musculos pectoris, nec tamen influunt, quo influxu denegato, pectus nec se elevare vel concidere valeret. Hic conducunt ergo omnia pectoralia, quæ respiciunt coagulantes particulas acidas vario modo inductas, & differentes, ac vel asthma vel anhelationem aut suffocationem inducentes, & cum secreta parte alkalina dimicantes; talia sunt antispasmodica, antiepileptica, balsamica, sulphureis salinis volatilioribus particulis prædita medicamina, vel acida volatilia, quæ crudius acidum rectificant, spiritibus succurrunt, nerveasque fibras demulcent. Excellunt verò præ aliis sperma ceti, asell. lumbr. terrestr. scarabæi in fimo equino hospitantes, formicæ, ex quibus salia, spiritus, & olea volatilia parari possunt, hoc in affectu utilissima. Sunto formulæ:

℞. *Spir. lumbricor.*
scarabæor. ana ℥jß.
solut. spermat. cet. ℥j.
essent. croc. ℥ß.
M. f. essent. ad gutt. XV. *exhibenda.*

Vel magis antiepilepticum sequens, quicquid enim epilepticum adultum sanat, hoc etiam asthmaticum sanat, teste *Helmontio.*

℞. *Succin. præp.*
ungul. alc. præp.
cinnabar. nativ. ana ℥ß.
asell. præp. ℈j.
castorei ℈ß. *M. f. pulv. pro* III. *dosibus, in vehic. convenienti nempe aq. tiliæ.*

Etiam hîc prosunt omnia cephalica, nervina imprimis castorina, & cinnabarina, spiritus fuliginis, sal armon. C. C. salv. rosmar. essent. castor. croc. specif. cephal. Michaël. sal volat. succ. cran. human. alcis, rhinocerotis. &c. Ad acrimoniam etiam salinam vel acidam nervosum genus irritantem corrigendam, valent & præcipitantia, invertentia, tum absorbentia antispasmodicis prædictis permixta. Ex. gr.

℞. *Lapid. cancr. præp.* ℥ß.
bezoar. or. gr. iij.
spermat. cet.
succin. præp. ana ℈ß.
M. f. pulvis.

In convulsivi etiam hujus morbi paroxysmo, sæpius cum admiratione observavimus exoptatum successum ab opiatorum usu, laudanum sc. opiat. paucis gran. in aq. convenienti dissolut. & cochleatim exhibitis. Hypnotica suâ benignitate tanquam demulcente Mercurii caduceo fibras convulsas placant pacantque. Si quoque Brunneri potioni addatur spermat. cet. ℥ß. cum momento laudani, sæpius efficax est. Ubi à scabie, arthritide retropulsis dyspnæa ortum ducit; in hunc finem prosunt diaphoretica volatilia, ut ad corporis peripheriam recrementa rursus expellantur; sin æstus febrilis simul observetur, ac ebullitio humorum, prout in febribus, palmam præripiunt istis fixa & temperatiora, ad vias urinarias simul quod noxium est præcipitantia, ut sunt ocul. cancri, antimon. diaphor. &c. Tandem externè adhiberi possunt pectori & diaphragmati nervina, aut paregorica, ut sunt ol. chamomillæ, castor. succin. lavendul. destillat. ung. dialthæ, axung. varia, vel cataplasma ex cepis sub cineribus coctis, Ex. gr.

℞. *Mucilag. althææ,*
sem. lini,
fœnugr. cum aq.
hyssop. extr. ℥ij.
pulv. rad. ireos Flor. ℥jß.
gumm. ammon. in vino helenii
solut. ℥ij.
tum s. q. ol. irin. amygd. dulc. & ceræ q. s. f. Linimentum.

Pectus quoque spirituosis variis castorinis, salibus volatilibus, &c. illinendum.

Hisce nihil proficientibus commendat *Nob. Ettmuller* in *Chirurgia infusor.* in ægrorum venas epilepticorum medicaminum & pectoralium infusionem, quibus maritandam suaderemus nostram mixturam antiepilepticam c. solutione spermatis ceti. Inustionem pectoris per moxam cum bacillis felici cum successu sæpius instituimus; & si unquam mundus voluit decipi, juxta illud tritum, id certò factum est in

adhibita herba, quippe quæ ex India Orientali magnis sumptibus allata nihil differt à notissima Nobis Artemisia, eodem modo quo ab Indis fit, & jam quasi juris gentium est. Auctuarii loco adjicimus scarificationes, venæsectiones, vesicatoria, ventosas, frictiones, perfusiones aquæ frigidioris, & id genus alia, quæ tanquam parerga haud planè contumaciter rejicimus, scil. verum est illud Poëtæ:

A cane non magno sæpè tenetur aper.

LIBRI II

De Morbis Pectoris,

CAPUT III.

De PLEURITIDE & PERIPNEUMONIA.

§. I. IN ipso atrio monemus, Nos cum Excell. *Baronio* sub uno nomine *Pleuripneumoniæ* duos hosce affectus comprehendere, quos ex duobus nominibus conflatos, vel *Pneumopleuritidis* vel *Pleuripneumoniæ* nomine optimè insignire posse, existimamus, ita ut secundum plus unius quam alterius morbi naturam redolere videbitur, secundum id possit denominari; pertinent enim ad inflammationem hi duo affectus, & Peripneumonia dicitur *pulmonum*, pleuritis verò *pleuræ* inflammatio, in quantum scil. cruor inter effervescendum exuvias suas viscosas modò in hanc, modò in illam partem deponit, quem dein iterum resumit & transfert. Eò & collimavit *Helmontius in tr. de Pleura furent. p. m.* 247. *v.* 27. Pleuritis, inquiens, à Peripneumonia causis occasionalibus ut neque remedio differt. Cùm ergo una sit illius idea, sic etiam unica ejusdem explicatio esse debet; Differunt enim tantùm loco.

DEFINITIO.

Pleuripneumoniam ergo describimus, quod sit inflammatio vel pulmonum utriusque lateris, vel pleuræ, conjuncta cum summa respirandi difficultate, febre acuta, tussi contumaci, nonnunquam sicca, modò cum sputo spumoso, & non rarò cruento, dolore, gravitate & angustiis circa pectus & præcordia, dependens ut plurimum à cruore fervidiore in motu suo sufflaminato stagnante & tandem evasato, acriore reddito, & fibras vellicante, unde excandescentia Cardimelechis fluit. Datur & pleuritis pituitosa, quam speciem hac hyeme in diversis spectavimus. Occasione hic nata in genere, & ut cum Jurisconsultis loquar, per aversionem monemus, Definitiones nostras non ad requisita Logices conscriptas & dolatas esse, quia medicæ definitiones teste *Clar. Hofmanno Instit. lib.* 3. rigidè semper ad logicas leges non cogendæ, sufficit si tantùm morborum naturam exprimamus, ut ab omnibus intelligi possit. Hæc ut diximus ὡς ἐν παρόδῳ adjicere placuit; nunc hoc agendum.

DIFFERENTIA.

Ex deducta autem definitione patet non quemvis lateris dolorem Pleuripneumoniam dici, quamvis enim plures laterum dolores sint, hic tamen de eo tantùm, qui morbum acutum sequitur, quique prædictis stipatus symptomatis, & ob memoratam Cardimelechis excandescentiam, & inflammationem membranæ intrinsecus succingentis pulmones, & costas thoracis, inductus est, verba facimus. Si enim in exterioribus musculis inflammatio consistat, aut si à flatibus ibidem dolor vehemens fiat, jam non hic, sed nothus erit morbus, dolor percipitur in pectoris regione, qui tactu etiam exasperatur ex parte, qui tamen non tam stabilis est, sed remittit aliquando ex applicatione eorum, quæ flatus discutiunt. Et quia juxta illud Philosophi, præcepta docent, sed exempla delectant, inde in theatrum hoc talis generis ægrotum ex nostris sistamus.

CASUS.

Juvenis XVIII. annorum temperamenti Sanguineo-cholerici, satis benè valens, gulæ & exspirandi exercitio nimis deditus, hactenus tamen absque manifesto incommodo, mense Martio aëre inclementiore & frigidiore existente exspatiatur, domum revertens, defatigatus, tamen, assumit bonum cerevisiæ frigidioris haustum, ob sitim valdè urgentem, &

vi-

virium reficiendarum ergo; exinde horror percutit totum corpus, lectum petit, obdormiscit, quatuor horas post evigilat, sentit dolorem obscurum sub mamma sinistra versus hypochondrium vergentem, sequente die dolor augetur, fitque punctorius, tussicula ægrum vexat cum febre, tandem exspuit sanguinem cum virium debilitate & siti intensa; quæ omnia signa sunt urgentis pneumopleuritidis.

PARS AFFECTA.

§. 2. P*artem affectam* quod attinet, communi sententia ferè omnes Medici in peripneumonia ponunt *pulmonem*, in pleuritide verò, membranam pleuram; alii tamen negant pulmones partem affectam esse, cum planè insensiles sint; D*iocles* solas pulmonum venas hîc affici asserit, *Erasistratus* arterias, *Asclepiades* pulmonum bronchia, *Soranus* Lexicographus totum corpus, sed vehementius pulmonem hîc laborare defendit. Nos extra omnem dubitationis aleam ponimus, hoc in casu pulmones, imprimis vero eorum membranas (pungens enim dolor nonnisi membranis adscribi potest) tam costas, quàm pulmones vestientes, pleuram nempe interdum solam, nonnunquam pulmones simul cum membranis affici & inflammari; pulmonum enim substantia est admodum apta ad inflammationem, quia mollis, est, spongiosa, rara & porosior, unde & facilè ostrui possunt pori, indeque inflammationes erysipelaceæ sequi, unde vel pleuripneumonia vel pneumo pleuritis oritur; & album nobis calculum adjicit divinus noster Senex, qui plurimis in locis, præsertim autem de *loc. in homin. text.* 24. expresè dicit, in peripneumonia ambo latera afficiuntur, in pleuritide unicum duntaxat latus oblæditur. Nec D*emetrius Herophilus* à prædicta sententia dissentit, quando dicit *lib.* 12. *de* P*assione*, peripneumoniam esse in toto pulmonis corpore tumorem, in ejus autem parte pleuritidem fieri, quod & confirmat *Bonetus in Anatomia pract.*1. P*laterus*, *Celsus*, aliique id probantes per sectiones demortuorum, in quibus non semper membranas, costas succingentes inflammatas, sed pulmones cum sua membrana laceratos & corrosos se observasse dicunt. Pleuritidem quoque fieri posse circa musculos intercostales haud dubitamus; vidimus enim Juvenem, qui sub bracchio sinistri lateris circa musculos intercostales emittebat per vices IV. libras materiæ purulentæ & serosæ coagulatæ, quem ferè emaciatum juvenem feliciter pristinæ sanitati restituimus, quâ & adhuc fruitur; unde verissimum illud elogium *Hipp. sect.* 5. aph. 8. Quicunque morbo laterali laborantes in XIV. diebus non repurgantur, ii ad suppurationem vertuntur.

DIAGNOSIS.

§. 3. *Perspectâ* parte hujus morbi affectâ, ad D*iagnosin* nos conferamus, accuratâ enim, ut sæpius monitum, cognitione opus est in morbis examinandis, nisi in curatione à scopo aberrare velimus. Suppeditat ergo diagnosis, vel ea signa, quæ ipsum morbum, causasque demonstrant, vel ea, quæ nostrum morbum itidem ab aliis affectibus discernunt. Ipsum affectum indicat dolor pungitivus, quandoque tantum gravativus, cum ardore aliquandoque conjunctus, & continuâ inspiratione sæpius auctus magisque acutus factus; subita enim illa doloris ingravescentia arguit inflammationem, atque inde locus tactum non fert, si enim èdirecto musculi intercostales premantur, & fibrillæ nervosæ irritentur, dolor fit intolerabilis, sanguis enim evasatus de hora ad horam majorem acquirit acrimoniam, à qua membranæ inflammantur & vellicantur, unde dolor ille acutissimus fluit. Obscurus verò ille dolor oritur, si musculi secundùm carneam substantiam inflammatio fiat, quæ quidem & ipsa ob fibras nerveas certo modo est sensilis, ita tamen ut in longè minori gradu talis sit, quàm prior, qui quoque dolor ad hypochondriam, subinde ad claviculam se extendit, quandoque pulsans cum tumore occurrit, ob inflammatos sc. musculos, & dum abit ad suppurationem, velut in nostro jam dicto ægro. Adest his in affectibus febris continua aucta, haud dubiè exturbata mixtione sanguinis, præsertim accedente pure, quæ quoque febris alternis diebus, præprimis vesperi, aliquam habet exacerbationem, quia vespertino tempore recedente sole pori cutis magis con-

stringuntur, indeque ex impedita διαπνοῇ effervescentia sanguinis major, & per consequens mixtio sanguinis turbatior est, inprimis ob particulas acriores sive biliosas in massa sanguinea delitescentes inducta. Difficilis adest respiratio, quia pectus commodè dilatari nequit, tunc inspiratio interrumpitur, quapropter debilior fieri necessariò debet; cum verò talis respiratio non sufficiat sanguini effervescenti temperando, parvitas illa resarciri debet frequentia, inde pulsus frequens & celer occurrit. Pulsus quoque est hoc in affectu mollis, celer, inæqualis, intermittens, aut recurrens, aut bipulsans. Tussis maximè urget, quatenus scil. sanguis evasatus acrior factus in pulmones laxos sensim intrare valet, sed ab initio quidem non eâ copiâ in pulmonibus collectus, ut copiosiùs exspui possit, quippe materia illa heterogenea adeo intimius in pulmones impacta est, ut ad bronchia accedere nequeat, unde impossibile est, eam per tussim sic excerni posse; sæpissimè tamen fit excretio sanguinea in Pneumo-pleuritide; sanguis enim acrior factus permeat poros apertos pulmonum; prout enim major vel minor est affluxus sanguinis, etiam magis vel minùs sanguis ejicitur, cum materia purulenta eosdem poros intrare possit; sunt enim pulmones spongiosæ naturæ, & ex vesiculis tantum conflatum corpus. Sputa quoque hoc in morbo variè colorata rejiciuntur, hinc fit rubeum & cruentum, tandem ad maturitatem perductum fit purulentum; si nihil exspuatur malum est, sæpius tamen pus absque præcedente ejectione sanguinis ejectum observavimus. Adest malarum rubor, & id quidem ob sanguinis particulas acriores eò delatas. Sitis simul ferè inextinguibilis ægros vexat, ob particulas prædictas acriores ad fauces & linguam missas, unde fauces & lingua exsiccantur, & per consequens humida amant ægrotantes, & ut plurimum supini aut erecti jacent, quæ & alia signa versiculis inclusit *Franc. du Port. l. 2. de morb. sign.*

CAUSA.

§. 4. Ut vero his præmissis hujus morbi essentia penitius nobis innotescat, ad causas tum Veterum tum Neotericorum fundamine nixas contemplandas accedamus. Ad mentem ergò antiquitatis medicæ est causa hujus morbi proxima immediata, inflammatio *pleuræ* atque pulmonum, & in pleuritide quidem membranam pleuram, in *Peri-pneumonia* verò pulmones inflammari probat *Galenus* per anagramma *Angelus lib. 2. de loc. affect. c. 7.* qui hunc affectum inflammationem membranæ pleuræ costas intrinsecus & latera subcingentis esse dicit, cum tussi assidua penè, & ob doloris acumen plurimùm molesta, lateris dolore punctorio gravi, febri acuta, eaque nocturna, potissimum respiratione difficillima & pulsu duro. Confer *Hippoc. 6. aphor. 33. de instit. art. med. c. 15.*

Causa verò *mediata* proxima Veteribus est modò sanguis, effluens ex vena cava per venam sine pari in tenues costarum venas, vel membranas, atque subinde id ex sputo rubro, tempore verno, adolescentia, & victus ratione multum sanguinis generante, desumi potest; modò est pituita, & tunc morbus existit magis diuturnus, estque spumans atque candidum sputum, quod excernitur; tempus anni quo fit malum, est hybernum, aëris constitutio ac regio frigida, victus ratio pituitosum generans sanguinem. Et quidem in priore causa sanguis in vera & exquisita pleuritide secundùm Veterum opinionem, ductu, fluxu & transpiratione liberiore privatus, in pleura, venulis & vasculis ita corrumpitur, ut in illis partibus potissimum excandescat, & illi in hoc quoque differre pleuritidem à Peri-pneumonia, ajunt, quod illa sit à causa subtili biliosa & sanguinea, hæc verò ut plurimum à materia crassa, & phlegmatica decurrente per venas & arterias in substantiam pulmonum.

§. 5. Ordo nunc nos monet, ut *Hermeticorum* officinas, de hujus morbi nativitate & indole curiosius & exactius excutiamus. Illi ergo causam horum morborum *Salem ozertinum* dicunt, quod est de proprietate arsenicali & auripigmentali, acrimoniâ suâ facilè

vasa

vasa sanguifera & membranas corrodens, indeque pleuritidem inducere valens. Hinc hos morbos ex oppilatione tartarea, & mucilaginea ortum suum habere acriter contendunt; hujus rei, sed obscuras definitiones ipse *Paracelsus* habet, ubi ità *c. 4. trali. 1. de morb. metall.* fatur, pulmonia & resina quæ generatur ex chao, in quo decocta est stella & minera auripigmenti, & quæ alia plura Cimmeriis tenebris involuta habet, quorum ideo non meminimus, ne tædiosis hisce figmentis tempus teramus.

§. 6. *Helmontius* in furore pleuræ considerat primò motorem internum sive calcar, ac dein laceratorem pleuræ. Cruorem autem eò affluentem & effusum indeque natum apostema tanquam productum perpendit, ac adducit exemplum de *Spina*, parti alicui affixa. Est ergo ad mentem ipsius causa pleuritidis peregrina aciditas, concepta in Archéo, quæ ad venam azygos, imò vel in ipsam propinquam costarum carnem expellitur, indeque oritur productum morbosum apostema. Cruor enim acescens mox contra naturam venarum totiusque carnis indolem coagulatur. Aliquod verò acidum esse in pleuritide, probat hâc ratione, nempe quòd in pleuritide lotium, & cruor è vena secta elicitus, grumescant etiam excundo, quæ grumescentia & caseatio est acoris indicium, & effectus, cùm inde latex hic acescens in intercostales carnes incidens facit dolorem pleuriticum, & sic quasi spina illa pungens & dilacerans; cruor enim extravasatus hostilem induit naturam, dilacerat vasa, fibras, membranas arteriasque, tumque egreditur, & statim coagulari incipit, quodsi verò *acor* ille in venam arteriosam vel arteriam venalem dispergatur ab infecto Archéo, tunc juxta ipsum oritur Peri-pneumonia pulmonis, quæ se tantùm separat non tam acore causæ materialis, quam subjecti varietate. Cruor igitur ad mentem *Nostri* intra pleuram ad costas sistitur, acescit, grumescit, apostematur, atque ideo pus fit, ubi enim dolor, eò accurrit cruor. In liene aliquando hoc malum residere propriâ experientiâ edoctus Author haud dubitat, sed plura his addere, *Willisius* sequens vetat.

§. 7. Modò verò clarissimum rei medicæ lumen pro causa proxima pleuritidis ponit sanguinem vitiosum, qui in membranæ pleuræ dictæ vasis minoribus; in Peripneumonia verò in vasis pneumonicis majoribus, ob lentorem & viscidit atem detentus aut extravasatus est, dein ob turgescentiam copiosius ibidem aggestus phlegmonem excitat; dolorem verò punctorium ac acutum à solutione continui in parte membranosa facilè sensili deducit, & respirationem difficilem ob fibras musculares læsas, atque febrem ab effervescentia nimia sanguinis fieri probat. Inter remotiores verò causas, recenset illa omnia, quæcunque sanguinem ad lentescendum simulque effervescendum exagitant, inque turgescentiam febrilem concitant. Subitæ ergo illæ mutationes caloris & frigoris Pleuro-pneumoniam inducere possunt, perinde ut crapula vini aut aliorum generosorum potuum ingurgitatio, exercitium immodicum, quatenus scil. hæc sanguinem nimis commovent, & effervescentiam adaugent, hujus affectus fabri existunt.

§. 8. *Sylvius* decus illud Medicinæ Batavicum cum plerisque causam horum effectuum immediatam, tum pleuræ (in pleuritide) tum pulmonum (in Peri-pneumonia) inflammationem statuit, & incendi & inflammari sanguinem, quando ex vasis ipsis effluit, post subsistit, stagnat & coagulatur, unde evanescunt partes volatiles & subtiles, tum acidas tum salinas temperare solitæ, indeque utræque acriores factæ, acriùs in se mutuo insurgunt, effervescentiamque ob partes sanguinis oleosas præsentes calidam excitant, quæ etiam sanguinem paulatim ita corrumpunt, ut in pus vertetur, & quidem pro sanguinis corrupti varietate varium, modo nigrum, modo flavum, modo sanguine adhuc tinctum, &c. Sanguinis enim effluxus fit ob apertionem vasorum sanguineorum, sive illa fiat ex nimia vasorum à copioso valde rarefacto aut retardato sangui-

ne, flatibusque excitata distensione, sive ab humoris aut in vasis aut extra ipsa subsistentis acrimonia rodente, sive à re dura & acuta vulnèrante, obtusaque obtundente, unde ipse plures recenset causas remotiores; sed cum hæc ex nostra crisi hauriri possint, supervacaneum ducimus ea hîc apponere, & dein repetere; crambe enim toties cocta nauseam parit.

§. 9. *Cartesiani* subtilissimè philosophantes causam hujus morbi à materia distendente, pungente & rodente membranam pleuram deducunt, quæ materia nihil aliud ipsis est in pleuritide, quam sanguinis particularum acrium, acutarum, volatilium in pleuram & musculos mesopleuricos, in Peripneumonia verò, in ipsos pulmones delatarum & inde extravasatarum portio. Si enim sanguis nimium commovetur à causis remotioribus, tunc & facilè evasatur, sicuti fluctus nimii extra ripas flumen propellunt. Sæpissimè ergo hos affectus producunt, tum animi tum corporis commotiones vehementes, ut sunt ira, terror, exercitia corporis immodica, equitatio, saltatio, pilarum vel conorum lusus, &c. In hunc censum pertinet casus si sanguis nimis spirituosis, tenuibus acribusque particulis scateat, unde is rarioris texturæ indeque fluidior, citiùs totum percurrit corpus, quod confirmat pulsus frequentior, qui in omni observatur incalescentia, propter particulas biliosas, acres, volatiles, quæ in tenues illas arteriolas impetu ruunt, earum poros solito plus aperiunt, & quandoque acrimoniâ perforant, & nimio motu disrumpunt, quæ particulæ acriores per temporis moram redditæ, inque pleuram vel pulmones delatæ, cum figuris suis poris partium non conveniunt, & ea propter sistuntur, & sic vel Pleuripneumoniam vel Pneumo-pleuritidem producunt. Aliquando sanguis hisce vitiosis particulis imbutus, effunditur in musculos intercostales, atque hinc respiratio difficilis, & tussendi desiderium fit, cùm scil. fibræ nerveæ & pulmones vel bronchia tendentes à particulis prædictis irritantur. Sic quoque febrem adscribunt materiæ subtili in has irregulares particulas agenti, & ita ad calorem & rigorem incitanti; à pure enim seu sanguine coagulato effervescentiam augeri posse, argumento est, quod idem in vulneribus & tumoribus ad suppurationem tendentibus accedat, etiamsi longe sit à corde remota. Vt verò apertius nostræ opinionis penetralia pateant,

§. 10. Hic quædam magis rei illustrandæ gratiâ præmittamus de sanguine. Ille verò vitæ primus promus condus continetur vasis suis, venis nempe arteriis & fibris muscularibus. Constat is quoque suis elementis, lippis & tonsoribus notis, quæ dum secum invicem amicè conspirant, & in prædictis vasis sanguis rite circulatur, inde corpus in vigore suo conservant, ob vitalis hujus liquoris concinnam commixtionem & agglutinationem, ad partes nutriendas. Quæ omnia si ritè & ordine ita fiant, ut per vias à natura ordinatas munia sua ubique rectè obiens sanguis continuò circumeat, & nunquam moras nectat perniciosas, tunc bene se habere corporis nostri machinam cernimus; ubicunque verò nostro in corpore sanguis effunditur, morulam nectens ibidem quoque in fermentum morâ acidiusculum abit, sanguini advehendo & revehendo inserviendo idoneum. Quam diu verò sanguis ritè constitutus intra vasa sua est, tam diu durant salubres corporis nostri actiones, veri exactæ sanitatis indices; si verò sanguis per rimas seu continui solutionem ex vasis suis elabatur, tunc adsunt tragœdiæ pectorales, inflammationes tum pleuræ, tum pulmonum, aliorumque, unde & in furorem concitatur Cardimelech noster, ob hostis ingruentis variisque instructi armis invasionem solvitur vasorum continuum, id quod fit, si existant in ipsa massa sanguinea, sive in eam aliunde irruperint particulæ acres, & acidæ sive aculeatæ, hæ enim sunt quæ rimas faciunt, fibrillas nerveas divellunt, sanguinem nimis commovent, quæ nimium motæ & impetuosiùs concitatæ fibras cedere nescias dissolvunt, discindunt, quo ipso sanguis per hiatus effluit, id quod fit triplici modo, vel diæresi vel anastomosi, vel rhixi. Nec solùm effusionem & evasationem sanguinis in prædictas partes, sed & aliquando seri nimis fluidi & acris hîc culpamus; humores enim quicunque extravasati in aliqua parte diutiùs

hærere

hærere nequeunt quin acquirant *acorem* ob spiritus, nimirum vinculis suis liberos abeuntes, absente enim spiritu sanguis non meretur amplius nomen sanguinis, sed potius est lacuna, & juxta illud Ennii luma lutola. Quod si ergo particulæ hæ acidæ cum sulphureis dimicantes, & tunc effervescentiam efficientes, sibi rapiant imperium circa pulmones, tunc pleuripneumoniam, & hinc aliquando exortum verum ulcus, vomicam nempe, excitant; pleuram perinde, ut si circa thoracis musculos id fiat, pneumopleuritis; Si verò circa pleuram & pulmones simul junctos, tunc duo illi affectus simul oriuntur; si enim quis particulas ipsas acidas distinguere in morbis norit, & simul locum, ubi hæ dominium in corpore exerceant sciat, certe magnus mihi erit Apollo, & juxta illud Juvenalis, gallinæ filius albæ. Inflammationem Nos membranarum, tanquam Spinam hisce in affectibus, ponimus, & simul acescentiam ineptam sanguinis, cum sale ejus volatili effervescentem, & eum ad grumescentiam disponentem, atque sic obstructo vase, stagnationem, coagulationem & inflammationem subsequentem adesse, extra omnem dubitationis aleam ponimus. Ipsa vitia concatenata propterea dicimus nihil aliud esse, quam sanguinis vitiosi extra sua receptacula effusi fermentationem præternaturalem, qua in fermentatione particulæ acriores, per spicula sua partes membranaceas vellicant, & hinc fibrillis nerveis intimiùs infixæ, eas vehementiùs vibrando concutiunt, quod quia ad nervorum principium usque continuatum, inde non potest non fieri, quin excitetur tristis illa sensatio, quam dolorem nuncupare solemus, pro ratione partis affectæ, modi afficiendi motus quantitatis, qualitatisque spirituum sanguinis & particularum concurrentium, vel pungentem, vel lacerantem, vel pulsantem, vel gravativum, vel distendentem, vel rodentem, &c. in parte læsa esse putatur, ex quibus ipsis causis vibratio nervearum fibrillarum concutiens ad sensorium commune resultat. Hæc de causa proxima immediata.

Quoad *causas* verò *remotiores*, quæ quam diximus spinam infigere valent, illarum sunt plures; ab impedita enim insensibili transpiratione sæpissime hos morbos excitatos vidimus, hac enim impedita, id quod secundùm naturam debet exhalari ad mentem *Sanctorii*, in corpore præternaturaliter continetur, proinde est aër vitiosus utplurimum hujus affectus nostri prohasis. Accedunt exercitia vehementiora, quatenus fermentant, unde is impetuosiùs per arterias & venas fertur, indeque facilius extra vasa sua affluere potest, imprimis si subitò in suo motu impediatur & in aliqua parte sistatur, tunc enim vasa nimium distenduntur, atque inde faciliter rumpuntur. Ita quoque vidimus ab assumpto in corpus calens frigido potu sanguinem facilè coagulari, & quasi a motu suo sufflaminari. Sunt & omnia, quæ sanguinem facili marte coagulare & grumosum reddere, indeque maximè nocere possunt, imprimis in vasis istis minoribus, quæ reperiuntur in musculis intercostalibus, & membrana pleuræ, vasis item pneumonicis; grumus enim vascula hæc facilè obstruere valet, quo facto stagnatio & distensio sequitur, quam excipit ruptura, & dein inflammatio, quod nos docet experientia nostra in pleuritico exenterato, in quo sanguinem præter naturam crassum & grumosum ad ℥ij. in membrana pleura dicta reperimus, confer *Bonet. Anat. Pract. Nob. Ettmüller*, aliosque nobilissimos & expertos viros, qui quæ diximus suæ authoritatis clypeo & rationibus à nobis jactis defendunt.

PROGNOSIS.

§. 2. Perspecta ætiologiâ nunc ad prognosin nos conferamus; ut enim Medicus de pleuropneumoniæ eventu certus esse possit, ejus cognitio opere pretium est, per quam signa æque bona ac mala probè considerare atque morbi brevitatem & diuturnitatem aliasque circumstantias hariolari valet. Certissimum autem elogium est illud *Hippocratis*, quicunque morbo laterali laborantes in XIV. diebus non purgantur, ii ad suppurationem vertuntur. Est autem suppuratio nihil aliud, quam dum acidum materiâ defervescente incipit exsuperare, avolantibus plus minus particulis volatilibus, seu spirituosis, & accedentibus hinc inde heterogeneis, unde inflam-

inflammationis tragædia catastrophen suam sortitur ex tumore inflammato in ulcus purulentum abscedens. Senibus, mulieribus, iisque, qui jam bis vel ter eo morbo laborarunt, perniitiosa dicitur vulgo pleuritis. Utplurimum quoque signum desumitur à sputo, quando scil. nec in principio, nec in augmento, sputa prodeunt; in pleuritide enim in qua nihil eiicitur, aut in qua aliquid rejectum est, & nunc aut omnino desiit, superstite dolore, res periculi plena est; crudissimus enim morbus est, ita ut vel celeriter hominem jugulet, vel longo temporis spatio deserat. Sputum omninò cruentum vel flavum, infelicis hederæ res est; ut & nigrum, tale enim habet fœnum in cornu, quippe significat totalem corruptionem, ob acidum plane corrosivam induens indolem, indeque sphacelum minitans; sputum namque omne quanto magis commistos humores habet, & non diductos inter se, tantò deteriùs communi authorum suffragio habetur. Pulsus parvus, crebrior durus atque serratus mortem significat; nullus enim pleuriticus cum tali pulsu fuit sanatus, Hippocrate & Galeno testibus, modò cetera simul consentiant; aliàs hasta non abjicienda, seu desperandum, ex frequenti nostra observatione. Viridia quoque sputa malæ notæ sunt, ut & viscida, glutinosa ac spumosa, rotunda nonnihil, quæ ejusdem sunt sortis; vires tamen semper sunt considerandæ, & cum morbo conferendæ; ita quando hoc morbo laborantes de anxietate & angustia conqueruntur, tum quoque in angusto versantur, perinde ut si externa frigeant, interna verò urantur, aut medicamenta generosa exhibita nihil efficiant, pessimum est. Generaliter verò hîc cautelæ loco observandum, quod juxta Hippocraticum illud in morbis acutis incerta sit prædictio salutis & mortis; malignæ enim pleuritides ut plurimum sunt lethales, confer. *Ephem Germ. An.* I. *observ.* 15. quod tum tussis desit, adsit verò singultus, id malum quoddam portendit, quemadmodum & alvi profluvium & hæmorrhagia narium, si supervenian̄t. Cæterùm brevi aliàs terminatur pleuritis, instar reliquorum morborum acutorum, sæpe VII. die aliquando & XI. vel XIV. quibus diebus Parcæ aut parcunt, aut nominis immemores non parcunt; quod si hanc metam transeunt, metastasis fit in empyema, vel tabem, vel ulcus sordidum sub bracchio, prout tale ex nostra observatione notatum est, & qui XL. diebus non sanantur, tabidi fiunt. Interdum materia peccans recipitur in vasa, & uti accessit fluxione, ita iterum in reliquam diffunditur sanguinis massam, & terminatur mox per hæmorrhoides, mox per menses, mox per alvi fluxum purulentum, mox per urinam, de quibus elegantissima prostat Epistola celeberrimi *Bauhini* edita cum Scholio Exc. *Wedelii* in *Ephemerid. Germ.* ann. III. quales terminationes nos quoque observavimus. Sanguinis metastasis est frequentissima, quando scil. sanguis in pus abit, & per expectorationem excernitur. Moriuntur utplurimum nostro affectu afflicti cum stertore & quasi suffocatione, ac si strepitum audiveris, quod si verò omnia symptomata existant leviora, & vires infractæ sint, qua in re juxta *Galenum* pleuriticorum & peripneumonicorum tota salus exspectanda, tum res melioris spei est, imprimis si in principio sputa projiciantur, sintque coloris & consistentiæ laudabilis. Quod si dolor, tussis & respirandi difficultas minuatur, si pulsus minus durus, & in dies major est, ea signa ut salutaria significant febrem cum affectu reciprocari. Sed cum prognostica Signa hæc partim ab *Hippocrate de vict. rat. in acut. text.* 37. *progn.* 45. & 2. *progn. aph.* 46. partim à *Sennerto* aliisque ad nauseam fuerint propinata, in iis repetendis & recensendis prolixiores esse nolumus, ne tempus & chartam perdamus, & ne quis nobis objiciat illud Juvenalis: *Nam quæcunque sedens modo legerat hæc eadem stans Proferet, atque eadem cantabit versibus iisdem: Occidit miseros crambe repetita magistros.*

CURA DIÆTETICA.

§. 12. *Hisce* excussis ad accuratius pensum accedamus, ad curam nempe, & primò *diæteticam* consistentem in victûs ratione. *Aër* ergo sit temperatus, modicè tamen ad calidum declinans; is enim quatenus omnes indifferenter ambit, & ab omnibus hauritur, ita omnium mor-

morborum acutorum æſtimatur cauſa communis & univerſalis. Peſſimè ergo hic audit aër frigidus, ille enim acidos ſuos aculeos per corporis poros mittit, qui tunc ſanguini ſeſe aſſociantes eundem coagulant; ingreſſus enim aër poros obturat, ſanguinis circulationem perniciosè ſufflaminat, minora vaſa ſanguifera obſtruit, unde volatiles ſpiritus in auram ſecedunt, reliqui verò adhuc remanentes inter ſe dimicant, concreſcunt, & in pus abeunt, ex quibus fluit, quod Aquilonius & Auſtralis maxime nocuus exiſtat, quia talis aër membranis & omnibus nervoſis partibus juratus quaſi inimicus exiſtit; juxta Hippocratem noſtrum *frigida pectori inimica*. Subitæ etiam illæ mutationes aëris vel è calido nimis in frigidum, vel è frigido intenſo in calidum, facili Marte pleuritides inducere poſſunt. Si putridis quoque aër inficiatur miaſmatis, exinde pleuritides epidemicæ proveniunt, unde porrò ſequitur, quòd contagium in corpore non infixum locum habeat. Hujus miaſmatis mira vis affabre depicta & ad naturæ genium expreſſa eſt ab acutiſſimo *Sylvio* in oratione de *Aëre epidemico*, item ab *Hogelando*, item *Ettmüllero* in diſputatione de *parvis magn. morb. princip.* *TenRhyne* de *vet. med.* aliiſque, qui maximè rationibus philoſophicis, & acumine ingenii hujus contagii indolem nobis declarârunt. *Cibus* verò ſit levis atque tenuis, ut ſunt juſcula gallinarum, cremor ptiſanæ, & ex avenaceis parata; vitanda è contra ſunt ſalſa, acuta, acida, acerba, aromatiſata; omnia legumina nocent, inter quæ lentes ſpecifica quadam vi obeſſe à *Galeno* & *Rhaſe* contenditur; & frigidi vulgò ſic dicti cibi maximè obſunt, ut ſunt fungi, cucumeres, melones, (quorum eſu tres Imperatores exſtinctos eſſe refert *Crato*) acetaria quæcunque intempeſtivè aſſumpta ſummopere nocent, quatenus acidum vel acorem augent, in eodem prædicamento ſunt hortenſiva omnia, &c. Hinc referente *Polybio Agron Rex Ungariæ* id genus liberalioribus epulis indulgens in pleuritidem incidit, quæ ipſum etiam poſt paucos dies è vivis ſuſtulit l. 2. hiſt. *Potus* ſit decoctum conveniens ex rad. liquirit. ſcorzoner. fl. papav. aliiſque pectoralibus concinnatum, vel ruſticæ gentis hominibus ex ſtercore equino paratum, experimento Helmontii, quia in ipſo ſtercore continetur multum alkali, acido pleuritico abſorbendo aptum, vel bibatur ad æſtum in pectore contemperandum per dies aliquot emulſio amygdalina ex ſemin. frigid. cum aq. cichor. borrag. papav. errat. &c. parata; vinum verò non aſſumatur antequam morbus nonnihil fuerit remiſſus, & in conſuetis, conceduntenim vinum aquoſum, album, modicum *Hippocrates* l. 3. de *morbis* c. 40. & 41. atque *Celſus*, ſed noſtrâ experientiâ præſtat id omittere, quàm exhibere, ægro enim blandiendo nobis damnum facimus. Et huc facit illud obſervatum *Braſſavoli comment.* in l. 1. *Hipp.* de *ration. vict. acut.* l. 22. præſentiſſimum eſſe venenum in laterali morbo vinum, præſertim in principio, ſic quoque frigidus nocivus eſt. Ita exemplum pleuritidis duplicis ex potu frigido habetur elegans in *cent.* 4. *Obſerv. Chirurg. Fabricii* obſ. 25. qualem potum etiam in magno æſtu accuſat *Helmont.* l. c. dicens in multo æſtu repentinus multuſque affatim frigidæ hauſtus non ſecus aliud acidum pleuram irruens contrahit, ex muſti quoque nimio potu ortam pleuritidem vide apud *Zacutum Luſit.* l. 1. *Prax. Med. obſ.* 108. *Quies* tum corporis tum animæ hîc quoque prodeſt, quò reſpexiſſe videtur *Seneca Epiſt.* 15. ad hunc morbum proclivioribus ſenibus convenire motus faciles & breves ad famem uſque, ſcribens; motus è contra nimius, quippe nimiùm commovens ſanguinem, vitandus eſt, natatio etiam maxime nocet, de qua vide *hiſt. Curtii* de *Alexandro Magno* l. 3. c. 5. p. m. 28. *Somnus* protrahatur hoc in affectu ſolito diutius; *Vigiliæ* enim modum excedentes non minùs hîc nocent, partim humores diſſipandos detinendo, partim detinendos diſſipando, ut loquitur *Hippoc. ſect.* 7. *aph.* 71. *Animi affectus* ſint moderati, nocet enim maximè ira, quâ nulla peſtis humanæ vitæ pejor, & cordi periculoſior eſt, cum ſanguineæ maſſæ ſummam inferat vim; mœrores, curas, terrores & id genus alia ſæpius triſtes hujus morbi authores fuiſſe, experientia ſatis te-

ſtatur. Quoad *Excreta* & *Retenta*, illi reſpondeant naturæ, vel arti; qui enim ventrem habent naturâ humidum, minus pleuritide corripiuntur, & contrà. Alvi ergo excrementa movenda indies elogio *Coi.Div. lib.de Aëre Aq. & Loc.* l. 6. præſente vero pleuritide melius eſt alvum ſuppreſſam quam laxam habere, cùm ex ſententia Div. Hipp. ut in omnibus aliis inflammationibus. Sic & in hoc ejus generis morbo purgantia nocent. Retentio quoque aliorum fluxuum ſolennium, ut hæmorrhodum, menſium, lochiorum, fiſtularum nocua eſt, plures enim indè ad hunc affectum diſponuntur, ut id multis exemplis confirmare poſſemus, ſi noctuas vellemus Athenas ferre. Caſus ab alto, ponderis nimia geſtatio ſuum quoque addunt ἐπιζάλλον μέρος.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 13. Campum jam *curæ pharmaceuticæ* decurramus, & primò quidem pro curatione pleuritidis antiquitas ſequenti methodo uſa eſt: dum imprimis, ne incrementum ſumat morbus, veteres Medici alvum clyſtere abluunt, eoque rejecto venam incidunt, & quidem in brachio lateris dolentis, baſilicam dictam, & ſanguinem emittunt uſq; ad ejus mutationem; cucurbitulas hypochondriis affigunt, atque ligaturis, frictionibus, ſuppoſitoriis materiam ad partem affectam ruentem avertere conantur, & ſi materia viſcida & biliosa gravat corpus, aut ſi nondum deflua ſit in partem affectam, furioſa tamen, dolorque ad inferiorem thoracis partem vergat leni aliquo purgante medicamine (aliàs exulare ea jubent) evacuant. Vacuantia ſunt caſſia, diaprun. laxativ. mann. agaricus, rhabarb. aliis pectoralibus maritata & decocta; demum materiam pleuritidis vel peripneumoniæ, quæ in pulmones exudat, vel in ipſis jam exiſtit, obedientem reddunt per ea, quæ thoraci familiaria ſunt, quæque ſputum promovere poſſunt, ſyr. jujubin. liquirit. violar. capill. Veneris, hyſſop. ſacchar. cand. diapenid. ſpec. diaireos, diatrag. fr. looch. de pino, looch ſan. & expert. decoct. ficuum, hordei, liquirit. amygdal. dulc. &c. Eſto formula ex ipſorum Pharmacopolio:

℞. *Elect. diatragac. fr.* ℥j.
pinidior.
ſacchar. cand. ana ʒij.
ſyr. violar.
jujub. ana ℥ß. *f. Looch.*

Sequens & decoctum ad ſputum promovendum maximopere commendant.

℞. *Liquirit. raſ.* ℥j.
paſſular.
ficuum,
jujub.
ſebeſt.
prunor. dulc. ana numero xx.
ſem. 4. fr. maj.
malv.
biſmalv. ana ʒi.
fl. chamomill.
violar. ana p. j.
hord. integr. p. iß.
f. decoct. cum aq. hord.

In hunc finem inſtituunt etiam externè fomentationes, nempe cum decocto malvæ altheæ, ſem. fænugræ. lini, ficuum, quæ omnia veſicæ indita calidè applicentur lateri dolenti; vel loco horum applicant cataplaſma ex prædictis ſpeciebus, aliiſque pectoralibus paratum, vel unguentum ex axungiis anatis, anſer. taxi, gallin. ol. amygd. dulc. lil. albor. commixtum; fomentant ſimul partem affectam cum decocto hyſſopi atque ungunt totum pectus ol. lil. chamomill. pulv. ireos, croc. Juſculum quoque commendant annoſi caponis, in quo coctus eſt hyſſopus & capill. Veneris. Tandem quæ conſolidare poſſunt, hoc in affectu propinant, lac caprinum hoc in caſu aliis præferentes. In pleuritide verò ſputa tum quæ leniter reſolvere poſſunt imperant.

℞. *Flor. chamomil.*
melilot.
fol. rut.
aneth.
viol.
malv. ana m. j.

Inciſa immittantur ſacculo, iſque lacte incoctus dolenti lateri applicetur, idque multoties repetatur; ſacculo quoque utuntur ex ſale, milio,

milio, furfure, sem. anis. carvi, si materia flatulenta aut ventosa sit. In peripneumonia, præter jam dicta in pleuritide, cum ferè eandem curam præcipiant, insuper ventosam homoplatis applicare jubent; quod si, ceu supra diximus, melius sidus appareat, & morbi vis fracta transeat in empyema, vel tabem, tunc & aliter curanda est, qua de re videbimus in capite de empyemate. Succedit jam post hæc centuria

§. 14. *Paracelsi* filiorum, qui varia prescribunt hoc in affectu medicamina, quæ ex interna signatura pleuritidi congruere jactantur, nitrum nimirum tartarum, sulphur, antimonium, ammoniacum &c. ex externâ verò maxillam seu crucem lucii piscis consolidam regalem & flores lappæ siccæ. Sequens compositum quoque laudatur:

℞. 3. *salium ana* ℥j.
tartar. utriusque ana ℥ß.
mumiæ elect. ʒj.
aq. meliss.
cuscut.
bugloss. ana q. s.
Pro incorporat. destillentur per alembic. Dosis à ℈j. *ad* ℈iiij.

Centurio etiam hujus centurię, Paracelsum dico, curavit multos pleuriticos extractione sanguinis ex interiore vena cubiti ejusdem lateris, ubi hęret malum & post exhibito in potu spir. tartari, plures puoque turpetho, seu mercurio diaphoretico, curasse se affirmat. Clysteres atque purgationes improbat atque contemnit, qua tamen sub lege comprehensa non vult vomitoria, quę tamen omittenda. Nos censemus, vel leniora exhibenda. Nuper in milite robusto pleuritico tale exhibitum magnam dedit stragem, dum ipse magnam sanguinis copiam rejecit, & nisi cardiacis opiatis occursum esset, haud dubiè animam efflasset ut ergo cautione hic opus sit,

§. 15. *Helmontium* accedimus qui hoc in morbo culpat acidum, & probat per id, quia in pleuritide lotium & cruor venâ sectâ elicitus grumescant etiam exeundo, quæ grumescentia est acoris affectus; latex autem acescens in intercostales carnes incidens facit dolorem pleuriticum, in quo absumendo spernit venæsectionem, & hic tanquam maledictum remedium rejicit, quia per phlebotomiam curata pleuritis sæpius tabem post sese relinquit; balsamus enim vitæ ac naturæ venesectione rejicitur; spina i. e. acidum, si tantum evellatur, tum statim dolor, sputum cruentum atque febris cessat; & si quid juvat illa sectio venæ, saltem facit ne affluens cruor acescat, inde experientia ipse edoctus est, eos qui venæsectionem admisere, sæpius in hunc morbum prolapsos esse. Spina verò pleuritidis, aciditas scil. jam in laticem deposita facilè curatur remediis diaphoreticis, & cum ob idem acidum damnum aliquod in lienem redundare dicat, & id experientia confirmet, dum memorat se post curatam pleuritidem dolorem & tumorem lienis sensisse, quem coctis in vino oculis cancrinis epotoque curavit, inde & antacida convenire nullus dubitat; ante tamen ipse assumsit cervi genitale, & bibit drachmam cruoris hircini, unde statim cessavit sputum cruoris & affectus remisit. Remedia ergo in hoc morbo universalia, quę spinam evellunt, h. e. acidum corrigunt, sunt *Helmontii* sequentia, quæ, ut ille jactat, neminem hoc in morbo derelinquent; pulvis nempe de virga cervi vel tauri, succus cichorii sylvestris expressus, fl. papav. rhæad. stercus caballinum, dens apri, herba bellis; cruorem verò hirci reliquis præfert, ita tamen collectum, ut hircum suspendat cruribus, alligatisque pedibus postremis ad cornua, & tunc abscectis testibus cruorem illum colligat. Sunto formulæ:

℞. *Sang. hirc. more Helmont. collect.* ℈j.
pulv. de virga cervi ℈j.
aq. fl. papav. rhæad. ℥jß.
M. f. haust. pro una vice.

Vel ℞. *Fl. papav. rhæad.*
bellid.
herb. chichor. sylvestr. ana m. j.
ocul. cancr.
dent. apri, ana ℥ß.
fimi equini ℥jß.
Coq. in s. q. aq. hord. colat. adde
syr. papav. rhæad q. s. M.

De quo decocto capiat æger ſubinde hauſtulum. Porrigit quoque author drachmam fl. papav. rhæad. in juſculo repetendo aliquoties.

§. 16. Sequitur *Williſius*, qui ſanguinis in pulmonibus ſtagnationem citiſſime auferendam eſſe cenſet, in quem finem, quicquid alii in contrarium moliantur, venæſectionem velut remedium præcipuum extollit æque in pleuritide ac Peripneumonia, propter ſanguinis ubicumque exiſtentis remoram, additque hanc rationem, quod vaſa ſanguifera ſic multum inanita non tantùm morbi fomitem reſcindant, ſed & materiam peccantem reſorbeant, & aliorſum deferant, vires tamen ubivis reſpiciendas eſſe præcipit, nec ullam admittit venarum electionem, ſive in latere dolente, ſive oppoſito aperiatur illa. Si verò vires venæſectionem haud ferre poſſunt, loco hujus ipſe cucurbitulas ſcarificatas loco dolenti applicandas ſuadet. Cathartica fortiora & vomitoria ſtibiata contemnit. E contra enematum & mitiorum laxantium uſum, modo febris non admodum intenſa ſit, maximopere commendat. In æſtu quoque ſanguinis julapia & decocta varia præſcribit. Ad ſanguinis quoque lentorem, & acidum deſtruendum magnipendit *præcipitantia*, ut ſunt ocul. cancri, dens apri, lapis carpionis, os de cord. cervi, priapus cerv. pulvis ſang. hirci, lapid. prunell. ſal urinæ, aut C. C. volat. ſpir. ſal. armon. tartari. mixt. ſimpl. & id genus alia. Sint formulæ nonnullæ ex Authoris ſcrinio:

℞. *Aq. fl. papav. rhæad.* ℥iij.
fænicul. ℥jß.
lapid. prunell.
ocul. cancr. ana ʒß.
ſpir. ſal. armon. volat. ℈j.
ſyr. papav. rhæad. ℥j.
f. Mixtura.

Ad ſanguinis lentorem & aciditatem deſtruendam,

℞. *Aq. card. bened.*
cichor. ana lib. ß.
ſtercor. equin. recent. ℥ij.
liquor filtretur, adde
ſyr. papav. rhæad. ℥j.
ſpir. ſal. armon. volat. ʒß.
M. detur ad cochlearia v.

Porrò alia remedia cardiaca & anodyna, quæ ſpiritus animales blandè refocillant, & ſanguinis plus debito efflagrantis accenſionem prohibent, quoque commendat, quibus intentionibus ipſi ſatisfacit aq. perlar. Officinarum, & cum dolor valdè acutus eſt, & vigiliæ plurimùm urgent, ad opiata & diacodiata confugere haud dubitat, in quem finem ſequentem præſcribit formulam:

℞. *Aq. perlar. officinal.*
papav. rhæad. ana ℥iij.
laudan. tartariſat. gutt. xx.
ſpir. ſang. hirci ℈ß.
ſyr. viol. ʒvj. *M. pro 2bus vicib.*

Externè quoque anodyna, & mitigantia, in forma linimenti cataplaſmatis & emplaſtri adhibenda præſcribit, ut ſunt ung. de althæa, oleum amygdal. dulc. Empl. de mucilaginib. & opio, ol. papapav. alth. expr. hyoſcyam. &c.

§. 17. *Sylviana* ex hypotheſi curationem hujus morbi quod attinet, conſiſtit illa (1.) in obſtructionis ſolutione, (2.) in motus ſanguinis reſtitutione, (3.) in ſanguinis effuſi & aliquomodo corrupti correctione, (4.) in maturatione facienda (5.) in ſanguinis maturati apertione, (6.) in apoſtematis aperti mundificatione, (7.) in ejuſdem conſolidatione. Obſtructionem vaſorum tollentia, quia ſimul motum ſanguinis ſtagnantis accelerant, ſunt præ aliis ſalia volatilia, quatenus humorem pituitoſum attenuant, ut deſinat facere obſtructionem, & acrimoniam ſanguinis corrigunt, ut ſunt ſal. volat C. C. fulig. cujus loco nobis eſt ſal. volat. ſang hirci, quæ ſalia non tantum vim habent coagulata diſſolvendi, fluida reddendi, ſudorem movendi, & ſic materiam peccantem expellendi, ſed & ipſum ſanguinem in pleuram effuſum, & ſpiritu ſuo liberatum, adeoque acidum factum corrigendi, cujus acidi vis cùm eſt fracta, non modo coagulatio impeditur, ſed & dolor ceſſat; ad acidum ergo hoc mortificandum ſequentem laudat mixturam.

℞ *Aq.*

℞. *Aq. petrosel.*
hyssop.
fœnicul. ana ℥j.
theriacal. s. ℥ß.
spir. sal. armon. ʒß. *vel*
sal. volat. C. C. gr. vj.
laud. opiat. gr. jv.
syr. papav. rhœad. ℥j. *M.*

Hujus mixturæ cochleare unum aut alterum subinde assumat æger, ut eâ ratione obstructio solvatur, quo remedio Nos à Sylvio in Nosocomio Lugdunensi plures pleuriticos curatos vidimus absque venæsectione. Quod si autem obstructio jam altas egerit radices, tunc etiam difficilis est, juxta illum, curatu; sed summum remedium Helmontii commendat, prout sæpius ex illius ore hausimus, oculos cancri in vino coctos & bibitos, vel

℞. *Ocul. cancr.*
mand. lucii.
oss. de cord. cerv. ana ʒß.
antimon. diaphoret. ℈j.
M. f. pulvis.

Quod remedium est palmarium ad acidum illud sylvestre absorbendum; grumus enim per acidum coagulatus id genus remediis resolvi debet. Inter externa ipse commendat varia unguenta, ex axung. oleis lenientibus parata; fotus ex plantis tum aromaticis tum emollientibus confectos, & pro re nata per sacculos alternatos applicandos vel lacti vel vino incoquendos; horum enim vires per cutis poros penetrare posse, & sic obstructionem tollere contendit. Sanguinis quoque motus restituitur, partim sudoriferis, imprimis modo laudatis salibus volatilibus, partim venæsectione à principio morbi, & quidem pro ægrorum natura peculiari, & viribus per iteratas vices instituatur, in omni enim sanguinis eductione is movetur. Tandem si materia tendat ad suppurationem (quæ tamen omnibus viribus impedienda est) ab eaque in abscessum, tunc maturantia & emollientia, mundificantia & consolidantia usurpanda vult, in quem finem Balsamum sulphuris anisatum vel therebinthin. ad gutt. v. magnipendit, is enim non duntaxat ulcus mundificat & consolidat, sed etiam oleositate & sale volatili suo expellit, & enervat acidum acre, quod spinæ causa existit.

§. 2. *Cartesiani* cum causam morbi in particulis acutis instar cultri scindentibus, pleuram divellentibus & lacerantibus quærunt, ad hasce evacuandas, & simul œstrum sanguinis, ab his particulis excitatum, compescendum suadent venæsectionem. Ceterùm ad has particulas obtundendas conducere ajunt oculos cancr. mand. luc. pisc. & ossa, aliaque testacea, quæ partim acidum imbibunt, partim ponderositate, quâ gaudent, sanguinis grumos dissolvunt, & aciem obtundunt, ac hebetant, in quem finem & conducunt opiata parcâ manu exhibita, inter quæ excellit Theriaca nostra cœlest. Greiffiana, quæ salibus volatilioribus exaltata & maritata plus efficiet, quam alia decantata electuaria opiata; varia etiam externa ex oleis emollientibus & axungiis parata linimenta, unguenta, cataplasmata atque emplastra haud vilipendent.

§. 19. Relictis jam aliorum remediis Nos ad nostra scrinia rectà tendimus pharmaceutica atque ita pleuritidem ab acido coagulante ortam, & à sanguinis impedito motu inductam statim curamus venæsectione, ab initio instituto, hâc tamen cautione adhibitâ, ut si maligni quid nobis suboleat, eam omittamus. Confer *Observ.* 51. *Anni* I. *Ephem. German.* Vicarias tamen phlebotomiæ vices hîc subire possunt cucurbitulæ scarificatæ, ac hirudines variis in locis applicandæ, quæ eò crebriùs repeti, & eò majori numero applicari possunt, quò minori, saltem non adeo subitaneo, virium cum dispendio res agenda est, sive solum adhibeantur, sive accedente locorum vulneratorum frictione cum sale & aceto, ad præscriptum nempe *Zacuti Lusitani lib.* 3. *prax. Med. observ.* 112. reliquum totum opus consistit in resolutione sanguinis grumescentis coagulati ab acido inepto, sicque in pacando nostro Cardimeleche; sanguis enim, qui ex proximis receptaculis effusus facili Marte corrumpitur, & ad putredinem, indeque acorem

præter naturalem contrahit, ſicque ſpiſſeſcit, & coagulatus grumeſcit, & non poteſt ita permanere ſi æger ſit curandus, quod ipſum eo, quo dicimus, reſolutionis modo fit, ob ſubitaneam enim coagulationem ſanguinis Rex noſter Cardimelech offenditur, qui & pacandus placanduſque venit, unde videmus illos, qui qui ab exercitio vehementi ſubitò frigidum ingurgitant potum, vel inclementiori aëris corpus calidum exponant, facilè in hunc morbum incidere, ceu hoc obſervavimus, dum hæc ſcribimus, in virgine, quæ teneræ texturæ ab unico hauſto cereviſiæ in hunc prolapſa eſt morbum periculoſiſſimum & graviſſimum. Medicamenta ergo omnia, quæ Cardimelechem reſpicientia acidum coagulans deſtruunt, & concretum ſanguinem ab acido reſolvunt, & hunc morbum curant, ſunt illa præcipua, quæ alcali conſtant, tam fixo, quàm volatili; volatilia enim non tantùm acidum ſubitò abſorbent, ſed & ſunt alexi-pharmaca & diaphoretica, ut ſunt ſpir. ſal. armon. urinoſ. volat. ex Tartaro paratus, Tinctura bezoart. cum eſſentia anodyna Wedeli commixta, parcius autem ſub initio, ſuccedente verò tempore, præſertim circa declinationem, magis eadem maritentur ſpecificis fixioribus, nempe cum antimonio diaphoretico, denti apri, C. C. phil. præpar. lapid. cancri, mandib. lucii piſc. quæ & exulante nimiâ ſanguinis efferveſcentiâ magis quàm volatilia conducunt. In hunc finem magnificamus pulv. antipleurit. *Ludovici* ex off. cap. lucii pulv. p. 2. ſang. hirc. ſulph. citr. ana p. j. M. f. pulv. bis vel ter per diem in aqua papav. rhæad. exhibendus. Sin pleuritis ferocior ſimulque maligna fuerit, ſequentem Tincturam noſtram *antipleuriticam bezoarticam* inſigniter commendamus, quam & nuper in epidemica illa pleuritide multis experimentis nobilitavimus:

℞. *Pulv. ſal. volat. & fix. viper. ana* ʒß.
lapid. porc. ʒij.
cort. rad. cinamom.
fl. papav. rhæad. ana ʒiij.
rad. enul.
ligni colubrin. ana ℥ß.
cruor. hircin. ʒiij.
caſtorei ʒj.
ſpir. vin. camphorat. & lapid. cancr. impregnat. ℥viij.

Digerantur, dein l. a. ter ſeparentur, dein fl. papav. rhæad. ad rubedinem tingatur. In defectu hujus vel Tinct. bezoart. famoſiſſima B. Michaël. vel ſimplex ſubſtituti poteſt, ſemper tamen expectorantia interponenda ſunt, vel iiſdem maritanda, Ex gr.

℞. *Aq. card. bened.*
looch ſan.
papav. rhæad. ana ℥jß.
Tinct. bezoard. vel noſtr. vel Michaël. vel ſimplic. ℈j.
ſal. volat. ſang. hirc. gr. vij.
laud. opiat. gr. j.
ſyr. papav. errat. ʒvj.

M. f. Mixtura ſingulis IV. horis repetendo, præſertim, ceu dictum, ubi concurrit malignitas; interea bibat patiens decoctum priapi cervi. Inter ea quoque quæ demulcent acidum id reſolutum pulmones vel pleuram inflammans, magnarum ſunt virium emollientia ſequentia:

℞. *Ol. lini* ℥jß.
ſpec. diair. ʒj.
M. pro una vice.

Vel illud Helvetii Friburgenſis Nobilis remedium à Domino *Jüncken*, in Tr. ſuo eleganti communicatum:

℞. *Aq. card. bened.*
Mariæ ana ℥iij.
ol. olivar. cochlear. j.
nucleor. meſpil. pulv. N. 9.
Miſc. f. potus pro una vice.

Vel ℞. *Aq. looch ſan.*
lil. alb.
papav. rhæad. ana ℥j.
extr. papav. err. ʒß.
croc. gr. jv.
ſacchar. cand. q. ſ. M.

Vel ℞. *Spermat. cet.* ʒj.
ſyr. violar.
dialthæ. ana ℥j. *f. Linctus.*

Quando pleuritis ad ſuppurationem pervenit, tunc ſequens conducet:

℞. Syr.

℞ *Syr. de nicotian. legit. parat.* ℥ij.
aq. scabios.
veronic. è succ.
heder. terr. ana ℥j.
M. pro aliquot vicibus.

Tandem invertentibus cancrinis, atque corallinis aliisque alcalibus fixis opiatorum grege sociatis, quandoque & absque iis curam concludimus. Formulas quasdam coronidis loco in Tyronum gratiam annectamus, quibus per Dei gratiam plures felicissimè restituimus.

℞. *Pulv. dent. apr.*
ocul. cancr.
sang. hirc.
cristall. mineral.
fl. papav. err. ana ℈ß.
M. pro 2bus dosibus.

Vel ubi seri sufficiens adest copia, seq.

℞. *Ocul. cancr.*
mandib. lucii pisc. ana ℈j.
zinab. nativ. gr. vj.
laudan. opiat. gr. j.
corall. rubr. gr. vj. *M. f. pulv. pro una vice aliquoties exhibendus.*

Cum pulvere quoque interstitii interioris nucis juglandis exsiccati ad ʒj. in aq. papav. rhœad. ter exhibito plures curavimus pleuriticos, præmissâ tamen venæ-sectione, ut & portatiles illæ domunculæ cochlearum pulverisatæ se nobis approbarunt.

Vel ℞. *Ocul. cancr.*
sang. hirc. ana ℈j.
sulphur. citr.
antimon. diaphoret.
rad. bardan. pulv. ana gr. xij.
M. f. pulv. pro unica dosi, in aq. papav. rhœad. exhibendus.

Quod si hoc in affectu sanguis à seri defectu nimium exæstuet, indeque sitis oriatur, sequens vel similis proderit Emulsio, ad serum copiosius sanguini subministrandum.

℞. *Sem. melon.*
card. Mar. ana ʒij.
amygdal. dulc. ℥ß.
aq. papav. rhœad.
bardan.
scorzoner. ana q. s.
adde mand. lucii pisc.
C. C. phil.
antimon. diaphor. ana ℈ß.
Sacchar. cand. parùm. M. f. Emulsio.

Detur sæpius Tinctura papav. err. ad L. guttas. cum spir. antipleuritico permixta. In siticulosis, si vomitus vel diarrhæa absunt, uti solemus vel clysso minerali, vel spir. salis, vel spir. nitri in decocto appropriato. In *pituitosa* pleuritide spir. salis armoniaci anisatum optimo cum successu sæpiùs exhibuimus. Quodsi verò acidum coagulans admodum peccet ex scorbutica dispositione, illud à D. *Cardilucio* publici juris factum remedium antipleuriticum, *succum* sc. *nasturtii aquatic.* recenter expressum & cum vivo commixtum, exhibere poteris. Si verò sulphureæ particulæ coagulatæ nimis implicitæ sint crasso atque tenaci muco, tunc is incidendus est per oxymel scyllit. vel simplex. Ubi verò cruor in pus abierit & vel ulcus factum subsit sordidum, & in magna copia materia purulenta ejicitur, tunc bono cum successu exhibebis vel balsamum sulphuris anisat. vel eundem therebinth. vel Peruvianum. In casu ubi maximè urget dolor ex dimicantibus acidis & alkalinis particulis oriundus, unde fibræ ob id partium vellicatarum spasmo, crispatæ & contractæ dolorem hunc inferunt, ad opiata & anodyna confugiendum; ubi sæpissime cum magno fructu exhibuimus essentiam anodynam *Wedelii*; opiata enim non tantum acidum & acrimoniam infringunt, & Cardimelechem furiosum inde factum placant sed & sudorem proliciunt, unde sæpius his advocatis meliùs habuisse se ægros percepimus. Purgantia autem nonnisi in fine morbi exhibenda etiam vomitoria, quæ sæpe damnum ingens intulisse novimus, unde ipsa damnamus. Porrò externa quoque topica approbamus, utpote varia unguenta, olea, cataplasmata, fotus, &c. Sunto formulæ:

℞. *Ung. antipleurit, Mynf.*
dialt. comp. ana ℥j.
croc. Martis ℈j. *M.*

Vel ℞. *Ol. cucurbitar. oblongar.* ℥j.

scor-

scorpion. ℥ß.
chamomill.
lil. alb. ana. ℨij.
croc. ℈j. M.

Vel ℞. *Pingued. muris montan. ℨiij.*
ol. amygd. dulc.
lilior. alb.
chamomill.
verbasc.
papav. expr. ana ℨjß.
hyoscyam. ℈j.
still. aneth.
chamom. ana gutt. vj. *M.*

Vel ℞. *Rad. alth. ℥j.*
lil. alb. ℥ß.
herb. malvæ,
bismalvæ,
parietar. ana m ß.
fl. verbasc.
melilot.
violar.
chamomill. ana p. ij.
sem. lini.
fœnugræc. ana ℨj.

Pulv. subtil. & coquantur in lacte pro cataplasmate, vel indantur species sacculo, coquantur, applicentur, egregiè enim convenit.

Alii cepas N. X. cum lacte ad pultis consistentiam coquunt, & lateri dolenti applicant. *Digby* commendat panem recentem clibano extractum, per medium dissectum & immixtum theriacâ Andromachi, calideque applicandum parti dolenti. Fotu sequenti plures mitigavimus pleuritides:

℞. *Milii m. ij.*
fl. chamomill.
melilot. ana m. ß.
sem. lini ℥jß.
sal. crud. ℥ij.

Commisceantur in sartagine, & sacculo insuantur pro externa applicatione.

Hisce omnibus nihil proficientibus, quid vetat cum Excell. *Ettmüllero* confugere ad *infusionem*; possint injici ex mente Nobiliss. prælaudati viri liquores volatiles salini v. gr. spir. C. C. sang. humman. sangu. hirc. fulig aq. cerefol. permixt. vel nostro judicio ipse sanguis hirci maritatus, quam primâ occsione in desperato aliàs pleuritico, DEO volente, tentaturi sumus.

LIBRI II
De Morbis Pectoris,
CAPUT IV.
De
PHTHISI.

§. 1. NUnc sese offert Phthisis, triste intuentibus spectaculum, vivum nempe repræsentans *Sceleton*, juxta versiculum,
Ossa tegit macies, nec juvat ora cibus.

SYNONIMA.

Dicitur hic affectus phthisis, phthoë, consumptio, contabescentia pulmonalis, corporis extenuatio, totius corporis consumptio, macies, pulmonum ulcus, exulceratio, & describitur vulgò,

DEFINITIO.

Quòd sit totius corporis consumptio cum febre lenta, ac tussi purulenta, à particulis acribus, tuberculis aut lapillis pulmonum substantiam spongiosam exulcerantibus & corrodentibus, orta. Omnes enim in hoc affectu contabescunt, & absumuntur, & se prodit ad initio per tussiculam absque exspuitione continuâ.

VARIÆ SPECIES.

Sunt tamen adhuc aliæ tabis species, ut phthisis spuria, cùm pars vel corpus emaciatur sine ulcere pulmonum, ubi tantùm sanguis arcis existit, & vulgo cordi, ventriculo, epati & lieni malè affectis adscribuntur. Vermiculi quoque atrophiales, prout vulgò nominatur, infantes valde extenuant, pluresque aliæ sunt sortes contabescentiarum, quas brevitatis causa nunc haud libet recensere, quarum tamen fiet suo loco commemoratio.

PARS AFFECTA.

§. 2. De parte affecta phthiseos authores dissentiunt, *Sylvius* glandulas pulmonum accusat; *Barbette* ventriculum & glandulas ulpat mesenterii; sed hic affici pulmones, in confirmata nempe phthisi, nemo est qui inficias it, quod & nos confirmare possumus, qui in plusquam octodecim cadaveribus à nobis apertis pulmonum ulcus offendimus, unico excepto, qui in membrana illa costas succingente etiam ulcus habuit. Confer *Boneti Anat. pract.* Primariò ergo affici sanguinis ventilabrum, pulmones, secundariò sanguinem & cor, ut ex febre & totius corporis contabescentia apparet persuasi sumus, quod & inde manifestum redditur, si ad symptomata, respirationem nempe difficilem, tussim admodum molestam & exscreationem phlegmatum purulentorum attendamus; pulmo enim est corpus ex meris vesiculis conflatum indeque aptum ad ejusmodi ulcera recipienda.

DIAGNOSIS.

§. 3. Ab initio affectus hic difficulter cognoscitur, quæ tamen signa imminentis nempe phthiseos sint observanda eleganter attingit *Hippoc. lib. 1. de morb. p. m.* 450. sic inquiens: *Atque ex his quidem causis pus in pulmone colligitur, si pulmonum inflammatione detentus in diebus judicatoriis non purgetur, sed sputum & pituita in pulmone remaneat, suppuratus fit, qui si confestim curetur, plerumque evadit, sin verò neglectus fuerit, ab eo quod inhæret putrescente tunc corrumpitur, tunc ulceratur, & pus colligit, neque ampliùs ultrò ad se effatu memorabile alimentum attrahit, neque ab eo quicquid per superiora repurgatur, sed suffocatur, & semper majore difficultate spirandi premitur, & inter respirandum stertit, indeque superiore pectore respirat, tandem verò obturatis à sputo meatibus, perit.* Signa verò, quæ futuram phthisin denuntiant, diligentissimè sunt animadvertenda, ut si fieri potest, tam perniciosus morbus præcavetur, & juxta Hippocratem incipientis phthiseos sunt defluxio lenta, tussis tenuis, sputum solito amarius & acrius atque calor tenuis, his addi potest dispositio tabida, quam quoque describit plenius *Hippocrates l. 1. E. c. 1.* nempe si angustum adest pectus, restrictus thorax, scapulæ prominentes, & collum oblongum. Dispositio quoque hæreditaria non leve hujus imminentis mali signum præbet, Ex. gr. si parentes phthisi extincti fuerint, ex calculoso enim calculosus, ex podagrico podagricus, ex epileptico epilepticus ut plurimum gignitur, quidni ex phthisico phthisicus, semen namque à sanis sanum, à morbidis morbosum decidit; qualis etiam dispositio in liberos transfertur per ideas morbosas, vel per fermentum exoticum quod cum tempore maturescit, & defectus hæreditarios explicat, prout multis exemplis confirmare possum, quòd liberi non minus morborum quam bonorum parentum fuerint hæredes. Inde rectè *Plinius lib. 1. cap. 12. de Corellio Rufo tertio* inquit, *& tricesimo anno, vel ipsum prædicantem audiebam, pedum dolore correptus est, patrius hic illi, namque plerumque morbi quoque per successiones quasdam ut alia traduntur.* Quæ res adeò multos deterret, ut curiosi in contrahendo conjugio ab ejusmodi personis abhorreant; si verò sputum sanguinis præcesserit & sputatio adsit, si rebellis & molestissima tussis vexet, difficillem habet æger respirationem cum exscreatione sputi subviridis, flavi, cinerei, purulenti, & subnigro colore tincti, in ignem quoq; effusum sputum fœtorem emittat vel in aqua fundum petat, ob cohærentiam & gravitatem. Aliquando per totum hujus morbi decursum nihil sanguinei in phlegmatibus conspicitur. Hæc omnia tristia exhibent phthiseos signa, maximè si febris duabus circiter horis ab assumpto cibo exasperetur. Idem mali imminet, quando videmus calculos albos instar calcis rejectos, quod & docent Annales nostri. Optimum & notatu dignissimum signum est, quòd hæc signa non sint omni exceptione majora. Signa vel illa confirmatæ phthiseos sunt emaciatio corporis notabilis, sanguis enim phthisicorum acris non nutrit, sed potius corrodit, tussis frequentior, expectoratio nunc facilis, nunc difficilis, eaque sæpe cruenta, purulenta, saniosa, fœtida, & varii coloris est, dolor circa scapulas & pectus ob-

obtusus, inflatio ventriculi, apperitus mox prostratus, mox depravatus, mox caninus, sitis interdum intensa, & urget aliquando tumor pedum, ob humores in pedum tubulis restagnantes & vasa lymphatica tandem rumpentes, alvus nunc tardior nunc promptior redditur, sudores copiosi & acidum spirantes, præsertim nocturno tempore ægros emaciant, ad mentem enim Anglorum succus nutritius non assimilari potest, quamvis ad partes nutriendas deferatur, sed propter poros destructos elabitur, & per ambitum corporis effluit, hinc sudores illi colliquativi in hecticis. Adsunt quoque in hoc casu Leipothymiæ frequentes, deliria, motus animalis segnior, pulsus frequentior & debilior, febris lenta aliquot horis, ut diximus, à pastu cum levi faciei rubore, pulsu celeriore, & calore circa vesperam intensiore sese prodens; sanguis enim in phthisi contrahit acrimoniam, quia continuò permeat pulmones purulentos, novus enim accedens chylus in corde cum sanguine illo perverso misceri nequit, quamvis chylus in ventriculo & intestinis ritè fuerit elaboratus, unde inæqualis oritur mixtio, & novica pugna, propter partium scilicet irregularem mixturam & figuram, unde etiam non potest non fieri, quin febris post pastum augeatur. Præter hæc crura aliquando sunt tumida & dolorifica ob metastasin materiæ purulentæ, in alvinis excrementis & urinæ aliquando apparent purulentæ, pinguesque seu oleosæ excretiones. In consummata tabe alvi fluxus adest, pori sunt obstructi, inde humiditas quævis effluit; defluvium capillorum in hoc casu quoque accidit, quia pori cutis ab humoribus acribus inveruntur & radices capillorum destruuntur; pediculi quoque in nonnullis copiosè generantur, ungues adunci fiunt, ægri facie apparent Hippocraticâ, nares nempe ipsis sunt acutæ, oculi concavi, collapsa tempora, auriculæ frigidæ & contractæ, cutis circa frontem & volam manuum dura & acida, color faciei pallidus, lividus, niger, &c. Hæc quæ diximus signa non in singulis observare licet, in aliis enim plura, in aliis pauciora apparent. Pathognomonicum phthiseos signum constituunt tussis frequens, respiratio difficilis, emaciatio corporis, febris lenta, & excretio purulenta, sine qua tamen ultima plures phthisicos mortuos esse testantur Medicorum observationes nobiles. Quod verò Medici nonnulli veram phthisin ex sputi purulenti in aquam tepidam projecti subsidentia cognoscere, & ejus foetore carbonibus injecto morbi præsentiam agnoscere volunt, maximè falluntur, cum viscida quoq; pituita moram nectens, prout sæpè in splenetic is & scorbuticis observavi, foetorem exhalare, & ob gravitatem fundum petere potest. Urinis aliquando innatat pinguedo, hinc etiam febris dicitur colliquativa; pinguedo in urina oritur, quia acrimonia puris multas particulas pingues & oleaginosas cum aliis particulis solidarum partium abradit, quæ particulæ oleaginosæ cum urina excernuntur, ob earum levitatem urinis permisceri non possunt, quare superficiei innatant. Cùm superficies ægrorum manu tangitur, calor acer percipitur, qui oritur à sale volatili copioso per poros corporis exhalante.

CAUSÆ.

§. 4. Causarum in amplum nunc descendimus campum, & juxta nostram methodum, variorum authorum flores colligimus in fasciculum. Ad mentem ergo veterum *Galenicorum*, causa proxima & immediata est *Ulcus*, cujus causa præcedens est humor acer & rodens, qui à cerebro, ut catharrus, in pulmones delabitur, & dein illos exulcerat. Humorem illum pituitam dicunt acrem vel salsam, quæ efficit catharrum ferinum, ibidemque pulmones, naturæ præter modum molles, tenellos, ac corruptioni valde deditos, corrodentem, denique tandem ulcus putridum producentem. Fit ergo secundum hos phthisis à catarrho, vel ab aura frigidore, vel ab immodica ingurgitatione vini meracioris, item frigidissimi potus, imprimis prægressâ incalescentiâ, largiter assumpti, orto; omnis enim humor & vapor acris qui modo substantiam pulmonum tenerem, vel velamina eorum corrodere & vulnerare potest, hunc affectum faciliter producunt.

cunt. Apostema quoque uvulæ, quando rumpitur, & inde materia purulenta descendit ad pulmones, & diutius in his stagnans acrimoniam acquirit, pulmones corrodere, ulcusque excitare necesse est. Sic etiam quando pleuritis, vel peripneumonia terminatur per saniationem, & sanies, ut in præcedenti capite monuimus, non purgetur intra XL. dies à die rupturæ, tunc quoque excitatur hic affectus tristis. Tussis verò assidua chronica suo motu forti rumpere potest membranas pulmonum, motus enim nimius nocet; inde probant, quòd in cantatoribus, ac concionatoribus, & attollentibus res ponderosas, ejusmodi affectus accidant, & vomitu, vel partu laborioso ob motum nimium, & sequutam ruptionem venarum vel arteriarum, hunc morbum aliquando ortum suum habere, Veteres haud inficias eunt.

§. 5. Quibus præmissis ex antiquo Medicinæ oraculo, recentiorum Hermeticorum nunc non plane contemnendam de hoc affectu opinionem delibare allubescit, quæ haud longè discrepare videtur à priori sententia, consistitque in eo, quòd ulcus sit, & morbus jure prædominii salinus; omnis enim erosio est à solo sale, quamdiu verò sal hic balsamicus viscosa sulphuris dulcedine & nectareâ Mercurii irrigatione contemperatus proportionales confœderationis leges servat, tam diu talis unitas, & vigor conservatur; quando verò effervescens & turgescens à reliquis divortium facit, & seorsim sibi pedem figere nititur, tunc bellum inducit, nec vagabundus quiescit, donec aptum locum in pulmonibus nactus, eum mechanicis validioribus tincturis subjugatis inito conjugio conspiret, & radices fixas agat. Si ergò spiritus mechanici vel ortu vel morbo infirmiores impuritates mucilaginosas profundiùs alimentis adhærescentes separare, & sal superfluum resolutum per sudores, urinas & insensibilem transpirationem expellere nequeant, tunc oritur hic affectus: *Sal enim rei cum sale naturæ* coadunatum tartarum gignit, ex quo generato sequitur obstructio, balsamusque alteratur; unde transitus alimento, & spiritui vitæ libera ventilatio intercluditur, ex quo sequitur inflammatio, & quia sal denuo resolvitur, putrefactio, ex putrescentia, quia salia corrosiva ruptis compedibus in actum producuntur, erosio & exulceratio ergo tota eò recidit, ut chymici tartarum in pulmonibus vel salsum, vel aliàs vitiosum pulmonum vesiculas exedentem accusent.

§. 6. *Helmontius in singulari eoque peregrino fermento causam hujus affectus quærit, cujus ratione error vegetatricis facultatis contingit,* ut ex bono alimento phlegmata, atque oppilantes mucilagines fiant, quoniam *Archéus* impeditur sæpissime, ut sanguinem acrem corrigat, & quod faciunt aëris injuriæ, quæ teneram pulmonum substantiam invadere, fermentum corrumpere & alienare, atque *Archéum pulmonarium* ad dispositionem tabis facilitare possunt. Cruor enim acrimoniam suscipiens, ineptus pro partium nutritione, ad vasa pulmonum accurrens apertione vasorum producit, unde sputum sanguinis oritur, quem sæpissimè excipit puris sputum, unde tabes; Archéus enim ex affluxu illo putrido, acri atque vitioso cruore furore percitus ipsum profundit; qui cruor faciliùs vitiari potest, à cibis salsis, acribus, fumatis, &c. Negat verò prælaudatus vir constantissimè sputum pulmonum à capite provenire, vel aliquid à cerebro in pulmones labi posse contendit, sed id fieri potiùs proprio pulmonum vitio.

§. 7. *Willisius* (qui hunc morbum meritò inter morbos pectoris recenset, quia & reliqui thoracis affectus in eum transeunt,) *causam* hujus affectus latere in pectore, & à soluta pulmonum unitate, indeque exorto ulcere procedere statuit, quare *Ipse* ad distinctionem *Atrophiæ*, imprimis à sanguine corrupto & summè inquinato, indeque vim suam nutritivam amittente, ortæ, nostrum affectum *Atrophiam pulmonalem* dicit. *Pulmonare* verò *ulcus* juxta Nostrum, ab humore copiosiore è massa sanguinea in pulmones deposito vesiculas tracheales & pulmonares subeunte, implente & nonnihil distendente oboritur, disruptis enim vesiculis, fit evasatio istius humoris peccantis, & putrescen-

tis, unde dein producitur ulcus illud ſordidum, quandoque & pulmones labem illam tabificam à *ſanguine acetoſo*, incompage ſua ſoluto ſe… ſitateſque ſuas ex arteriis, tum pne… …icis, in pulmonum ſubſtantiam ſuffundente, concipere contenidt, nonnunquam & à ſucco *nerveo vitioſo*, aliquando etiam ab obſtructione ductuum lymphaticorum, & ſollennium evacutionum ſupreſſione facili Marte phthiſin exoriri poſſe, multis experimentis & rationibus convincit.

§. 8. *Sylvius* acrius accuſat ſerum acrimoniâ ſuâ muriaticâ ſalsâ, non tantum ad ſæpius tuſſiendum vellicans, & pulmones fatigans, ſed & tandem abradens aſperæ arteriæ tunicam, quâ abraſâ, ſequitur illud ulcus pulmonum, aſſerens quoque, ſæpius ab initio ſuccum pancreaticum malè bili mixtum eſſe, unde chylum craſſiorem indebitè tranſlocari per glandulas meſenterii contingit, ità ſcil. craſſior ipſius portio in glandulis lacteis hæreat intranſcolata, ibique infarcta induretur, ſeroſior autem ejus pars tantùm per ductum thoracicum verſus cor transferatur; veſiculas enim pulmonum ex lege circulati ſanguinis repleri poſſe lympha ſeroſiori contendit, inferens facilè ſolutionem continui, & dein ulcus excitari poſſe.

§. 9. *Carteſiani* ex affluxu particularum acutarum, ſive acrium, pulmones exedentium, & erodentium phthiſin oriri, firmis rationibus inducti, ſtatuunt, ſive hæ particulæ vitioſæ ex arteriis, vel vaſis lymphaticis inſtar catarrhi acris, vel ex anginæ, vel pleuritidis apoſtemate aperto, effuſò nempe pure in cavitatem thoracis, pulmonibus commiſcentur, & id per hoc probant, quod omnes, qui aquis fortioribus deſtillandis aliiſque laboribus chymicis nimis indulgent, item qui calcem tractant, prout ſunt murarii, & dealbatores parietum, qui ob particulas ex iſta materia ſubjecta reſilentes acutas, ſubtiles, & volatiles infeſtas plerumque phthiſici moriuntur; quam rem id juvat, quod Medici ad unum omnes vetant, ne quis in conclavi recens calce obducto dormiat: particulæ enim tales acutæ volatiles, non tantùm ſanguinem volatiliſant, ſed & diſcindunt arteriolarum tunicas, quibus diſciſſis neceſſario ſanguis effluit, quem ſequitur puris ſputum, juxta *Hippocratem*; pus enim à ſanguine fieri poſſe, ut unanimi noſtræ facultatis Procerum concluſo certum & conclamatum eſt, ſic & Carteſianis placet, prout id ex *Carteſii* conſtat *Principiis Phil. part.4.art.92*. Corpus etiam marceſcit ob acrimoniam puris, nam in pure multum ſemper ſalis latet.

§. 10. Denique etiam nunc promoto gradu ad noſtrum accedamus ſenſum. Cauſam ergo phthiſeos immediatam proximam eſſe exulcerationem pulmonum cenſemus, prout enim *Cardimelech* ab hoſte occupatum viſcus derelinquit, ex quo rectore deſtituto & vegetatore remoto, viſcus ab hoſte ità diſcinditur, corroditur & corrumpitur, ut Rex & ſolium cum præmunimentis pereat, hoſtis enim proprium munimentum occupans, mox ad interiora penetrare annititur, & ſic tandem Regem noſtrum ad incitas redigit; ulcus enim hoc in affectu adeſſe nemo dubitat cùm in tot cadaveribus ceu diximus, à nobis excenteratis, his oculis noſtris viderimus apoſtema. Proximam cauſam ſtatuimus eſſe particulas acidas & acres, volatiles tamen, pulmonum ſubſtantiam, veſiculas, atque vaſa corrodentes, imò & ſanguinem per diabroſin extravaſatum in pus convertentes. Acidum habere vim corrodendi exulcerandi patet ex Spiritus, puta nitri, ſulphuris, aliorumque acidorum adhibitione & applicatione ad partes carnoſas, ubi ab iiſdem albedine materiâque purulentâ apparentibus corrodi manifeſtiſſime obſervamus, unde in proclivi eſt judicare, eidem acido ineſſe vim ſanguinem in pus commutandi. Si enim ex. gr. Sulphuri vulgari in lixivio ſoluto Spiritus acidus affundatur, ſubrubicundus ejus color in album transmutabitur: Hoc ut ad noſtrum aptetur negotium, ſciendum in ſanguine, pro ut ex ejus reſolutione in confeſſo eſt, partes exiſtere oleoſas Sulphur conſtituentes, & ſalinas, lixivas & acidas, quæ cum particulis dicti experimenti non abſimiles ſunt, idem in corpore ex ſuperantibus acidis. Plura de hac re adderemus experimenta à nobis in hunc finem collecta, ſed brevitatis gratiâ nunc curio-

sum Lectorem ad *Willis. c. IX. l. de fermentatione* remittimus. Inter causas verò antecedentes imprimis recensemus sanguinis acrimoniam, si enim omnes consideremus phthisicos eorumque symptomata, nihil nisi indicia sanguinis acrioris pulmones tandem exulcerantis offendimus. Aliquando phthisis oritur ab acribus halitibus, ex calce recenter extincta. Phthisis spuria oritur ab affectu hypochondriaco, in quo glandulæ mesentericæ & vasa lactea sunt obstructa, ita ut parùm chyli tantum ad sanguinem deferatur, quare sanguis aërescit, & maciem inducit. Quod attinet verò respirationem hoc in morbo maximè difficilem, ea fit ut plurimum à puris copia pulmonibus infarcta, & consequenter eos gravante; respiratio enim naturalis non duntaxat fuliginum explosioni, pro ut veteres voluere, vel sanguinis refrigerationi, aut ejus circulationi, vel soni formationi inservit, sed & ejus ope sanguis in pulmonibus attenuatur, & resolvitur, sanguinisque sulphur hoc modo volatilisatur, quò sub aucta fermentatione in corde cum salibus sanguinis volatilibus coëat in *Gas* spirituosum volatile, seu spiritus vitales calidos & probabiliter lucidos, sicque sanguis quasi accendatur, prout illud eleganter annotavit *Excell. Ettmullerus*. Nunc etiam nostro ex calculo paucis principaliorum symptomatum hoc in morbo urgentium causas reddamus, eò enim accuratius causa universalis patebit.

Tussis ergo causam unde, nisi ab acrimoniâ, aciditate puris, vel alius humoris, ob moram stagnantis, pulmonesque ad illud quod sibi molestum est, ejiciendum solicitantis deducamus?

Extabescentiam verò & *emaciationem* corporis, sanguini ab ulcere inquinato & acri facto adscribimus; partes enim hæ sanguinis acidæ & acres salinæ sunt voraces, & balsamicas & oleosas ad nutritionem aptas plane devorant, vel per sudores colliquativos eliminant, unde perturbata massa sanguinea minus apta ad nutritionem redditur; quando ergo nihil vel parum in partium deperditarum locum reponitur, non potest non fieri, quin corpus sensim atq; sensim decrescat atque consumatur.

Febrim porrò *lentam* ab inæquali commixtione sanguinis deducimus; quemadmodum malarum ruborem, imprimis post pastum, exinde oriri putamus, quod chylus paucis à pastu horis accedens maxima ex parte in sanguinem acriorem convertatur, qui dein per capillares arteriolas ad exteriorem cutis partem transit & ruborem excitat genarum. *Leipothymia vel animi deliquia* illa in phthisi confirmata & lethali sese prodentia, à sanguinis effervescentiâ vitiosa, vel magè ab acido vitiosa sanguinem in grumos redigente oriuntur. *Alvi fluxus*, (quo superveniente, ægri non duntaxat ex Hippocr. asseveratione, sed & ex nostra annotatione Libitinæ traduntur) inde est, quòd propter humorum acrimoniam insignem, & secutam spirituum dissipationem, non possit non fieri, quin pus è pectore ob acrimoniam totum inquinet sanguinem, ipsamque bilem reddat acriorem, quâ ex suo folliculo effusâ, statim sequi necesse, ut alvus continuò solicitetur. Unde in plus quam sex phthisicis à me exenteratis vesiculam bilariam, planè bile vacuam reperi, ex quo semper suspicatus sanguinem ab initio in iis, qui ad phthisin proclives sunt, esse à bile acriorem, quæ bilis quoque in phthisicis utplurimum est naturæ salinæ oleosæ volatilis, unde & phthisici in primo adhuc constituti gradu conqueruntur de oris amaritudine, quæ omnia bilem evasatam & volatilem arguunt. Si capilli in phthisi decidant, significat sanguinem tam acrem esse, ut radices capillorum abradat; pus enim acre sanguini conjunctum, uti in alias partes, ita quoque in partes capitis deponitur ad glandulas circa singulos poros cutaneos hærentes, quæ bases capillorum sunt; ubi enim tales glandulę sunt, ibi & pili sunt, totumque corpus pilosum est, quamvis pili non conspiciantur. Reliqua vero symptomata, & illorum causę ex dictis facile patebunt, ut adeo iis explicandis diutiùs eo magis immorari nolimus, quod in aprico sit, omnia hæc mala ab uno fonte ut plurimum, scil. ab acido acri in massa sanguinea, aut bile latente, fluere; unde phthisicorum nemo absque noxa acidulas Swal-

bacenſes ob vitriolicas particulas acres bibere audet, idem & reliqua juvantia & nocentia te docebunt. Hactenus cauſa, nunc ſequitur prognoſis.

PROGNOSIS.

§. 11. Tabes verò fiunt maximè ab anno 18. uſque ad 35. quia ſanguis in adoleſcentibus non ſolum eſt copioſus, ſed & acris, ob bilis abundantiam, unde *Horatium* dicentem audias: *Non ego hæc tuliſſem calidus juventâ, conſule Blanco*, quo vitioſo ſanguine vaſa repleta facilè tenduntur, rumpuntur & corroduntur. Phthiſis eſt quoque morbus chronicus, & ut ab initio difficilis curationis, ità progreſſu temporis inſanabilis, unde verè inquit *Timæus à Guldenklee l. 2. ep. 2. In tota meâ praxi, quam 37. annis exerceo, neminem ex iis qui ulcere pulmonum affecti fuere, integræ ſanitati reſtituere potui, etiamſi nihil intentatum reliquerim, quod ad curationem hujus mali ullo modo facere poterat.* Pulmones enim exulcerati difficulter ſanantur, partim ob ſubſtantiæ teneritatem & raritatem, partim ob continuum motum, eorum conſolidationem impedientem; unde ægroti ſæpè in Medicos calumnias evomunt, quia omnia medicamenta ferè in nihilum recidunt. Tabis verò ex faſcino eadem eſt ratio, & pari difficultate ſanatur, ac cognoſcitur, quia venenum tabificum clam hominem corripit, ac ſæpe non niſi malo conſummato demum innoteſcit. Idem fere de philtris hauſtis dicendum eſt, utpote quæ noxa in principio, ubi fermenta viſcerum adhuc ſunt ſalva, faciliùs extinguitur, quàm ſi ulterius progreſſa, indeque non ſolùm viſcerum tonus deſtructus, ſed & habitus corporis jam macidus redditus ſit, cui rei rarò, imò nunquam, ſpes medelæ reſtat.

Sequimur ergò in omni phthiſi monitum Galeni prudentiſſimum; Ingens periculum prædicamus, & mortis nuncium, atque hâc ratione vindicabimus noſmet ab omni culpâ & ignominiâ. Præ cæteris verò *Anorexia* ſive appetitus proſtratio tabidis mala, præſertim elevatis ſimul hypochondriis à flatibus atque ventriculo ab humorum vitioſorum mole inflato, de quibus omnes conqueruntur phthiſici. Præterea *pulſus rarior debilis cum* [illegible]tione difficili, & tuſſi vehementi ac immani vitam in periculo eſſe teſtantur. *Animi* item *deliquia, ſudores colliquativi, diarrhææ & urinæ oleagi-noſæ* atque *pingues, convulſiones* atque *ſpaſmi*, certiſſimi mortis prodromi atque prænuntii ſunt, juxta *Hippoc. ſection 2. aphor. 1. In quo morbo ſomnus laborem facit mortale; ſi verò ſomnus proſit, non lethale.* Unde ſomnus tabidorum inquietus, magiſque dejiciens quàm reficiens, phthiſin incurabilem ſubeſſe indicat. *Raucedo* verò phthiſicorum non raro (quam tamen per duos annos antecedentem obſervavimus in phthiſico) mortem ante fores denunciat, ut & *capillorum defluvium, deliria*, tumor pedum, pediculorum abundantia, mortem in olla eſſe ſignificant; maraſmus quoque ſenilis incurabilis eſt. Quando folia prorumpunt, tempore ſc. veris, aut decidunt, autumno nempe, plerumque moriuntur tabidi, indè noſtrates dicunt: **Er wird den Gukuk nicht mehr hören ruffen.** Ex his nonnulli, qui diutiore tabe pernitioſè conſumpti ſunt, ante finem rigore apprehenduntur juxta *Hippoc. coac. prænot.* 3. ſputum quoque graveolens etiam malum denotat. Hæreditaria verò phthiſis, & quæcunque altas egit radices, nunquam curatur. Suppreſſionem ſputi cita mors ſequitur. Sed in genere hoc quoque notandum eſt, quòd in omni phthiſi exſcreatio illa purulenta bene diſtinguenda ſit, ne ſerum coagulatum pro pure ſumas; è contra ſpem nonnullam relinquunt, ſi pus rejectum eſt æquale, unius coloris, album, exſcreatio facilis, æger obediens, ſymptomataque ſint pauciora & remiſſiora, vires appetituſque ſint integri, & non proſtrati, atque humor vitioſus & acris ad nares, vel alia emunctoria commoveatur per metaſtaſin, quæ tamen & ipſa ſigna ſunt fallibilia.

CURA DIÆTETICA.

§. 12. Perſpectâ itaque mali hujus naturâ operam dabimus, ut illud etiam, quantum poſſibile, auferamus, finemque ſic artis, quæ ſanitas eſt, aſſequamur. Et primò deducimur ad fontem *Diæteticum*, auxiliis ditiſſimum, utpote cujus ſolius beneficio ſæpe graviſſimi tolluntur affectus, & ſine quo etiam plerumque fruſtra

ſtra laborare ſolent Medici. Conſiſtit autem in legitimo ſex rerum nonnaturalium uſu, ità ut illa, quæ nocua vitentur, alia verò utiliora obſerventur. Aër itaque primum inter eas occupat locum, quo phthiſicus früitur, qui ſit temperatus, ſerenus ac mitior, potiùs ad frigidiuſculum vergens, vitetur calidus ac ſiccus atque intenſe frigidus; frigus verò temperatum & humidum phthiſicis haud inconveniens eſt; aër autumnalis frigidus nocuus eſt, quippe qui fermenta pulmonum peſſundat, & Cardimelechi injuriam facit, unde tabes inter affectus, qui in autumno proveniunt, ab *Hippocr.* recenſentur, quòd frigidus quoque aër poſt totius corporis calorem ſubito inſpiratus, variorum inflammationum, & conſequenter phthiſeos cauſa exiſtit. Eadem ratio eſt, ſi à particulis contagioſis, & peſſimè figuratis ſit imprægnatus, prout de prædictis calcis exhalationibus corroſivis & acribus, extinctum murarium *Wolfgangus Hœferus* in Hercule ſuo Medic. obſervavit. Ità *Valerius Maximus lib.* 9. *c.* 12. *n.* 4. refert *C. Marium* recenti calce illito, multoque igne percalefacto cubiculo ſe incluſum fatis ceſſiſſe. Idem fatum experiuntur mineralium foſſores & ſeparatores, & hoc damno notæ ſunt fodinæ metallicæ, ex quibus aſſurgunt ſpiritus arſenicales, (quos Helmontius Gas ſylveſtre vocat) qui tum pulmonibus, tum cerebro admodum infenſi ſunt; nec non illi, qui illotis manibus ad chymiæ ſacra accedunt, antimonialia & mercurialia imprudenter tractantes, ob aculeatas ſalium particulas volatiles pulmones exaſperantes. Huc etiam referri debet contagium; non enim illis cautio damni infecti præſtita eſt, qui familiariter cum phthiſicis vivunt, prout exemplum habemus in fœmina minime ad phthiſin prædiſpoſita, attamen ab accumbente marito phthiſico phthiſi extincta. Alia quoque exempla videas apud *Riverium.* Unde Medici prudentiores, quando ipſis ad ejuſmodi ægros eundum eſt, de trochiſcis quibuſdam ſublingualibus alexipharmacis ſibi proſpiciunt prudenter. Ma[illegible]m hoc in quibuſdam locis, maxime *Hanoviæ*, endemium eſt. Confer *Theatrum noſtrum Theriacæ cœleſt.* & *Willis c.* 6. *de phthiſi pulmonum*, dicentem: *Enim verò nonnullis phthiſicis eſt tanta aëris influentia, ut morbi cauſa aëris in quo degunt incongruitati quandoque ferè in totum adſcribatur, & pro curatione ſoli, aut cœli mutatio cæteris quibuſvis remediis præferatur; hinc Angli plures tuſſientes aut tabidi auſtrales Galliæ regiones gregatim petunt.* Conducit ergo & noſtris ejuſmodi mutatio aëris ad humidiorem, ſiccus enim aër maxime nocet, qua propter etiam tabaci fumus, quia nimis exſiccat, tabidis obeſt.

Cibus & potus ſymbolum ſuum quoque addunt; ſint ergo illi boni ſucci, & facilis digeſtionis, ut corpori languido & emaciato robur inde accedat, quem in finem carnes conveniunt vitulinæ, columbarum, pullorum, indeque parata juſcula, gallinarum ova, cancri fluviatiles, eorundemque aut cochlearum aut limacum, vel oſtrearum vel ranarum brodia commendantur. Ex fructibus amygdalæ dulces, indeque paratæ emulſiones, uvæ paſſæ cum carnibus coctæ, dactyli, ficus (ex quorum eſu plures phthiſicos curatos fuiſſe teſtantur Practici) tabidis ſummè ſunt proficua. Lac hîc imprimis bonum præbet corporibus emaciatis nutrimentum, & quidem ſi animal nutriatur hordeo, aliiſque plantis antiphthiſicis, præſertim ſi haberi poteſt, lac muliebre, & aſininum, tepide epotum, ità ut illa obſerventur in hoc caſu, quæ infra præſcribemus. Vitentur è contra omnia acida, acria, ſalſa, amara, viſcoſa, quæ ultima quamvis ſalſedinem maſſæ ſanguineæ optime inviſcare valeant, & hactenus proſint, facile tamen exilia meſenterii vaſa infarciunt, & conglutinant, chylo tranſitum denegant, ut inde corpus tabeſcat, atque adeo hoc nomine ſunt nociva, teſtante *Mollenbr. in tract. de Arthrit. vag. c.* 13. Fugiantur quoque cepæ, allia, ſinapi, porrum, & omnia ea, quæ tabificâ quâdam antipathiâ nocent, ut & lepus marinus, de quo ex *Galeno* notant varii authores, quod hoc malum inducat, penes quos fidem relinquimus, omnis vero inordinatè ingeſtus, quamvis ſit euchymus, cibus, quia cruditates, obſtructiones, & inflammationes parit, nocivus eſt. Dulcibus quoque haud nimium fidendum eſt, quæ

ſcil.

ſcil. morboſum in ſinu gerunt acidum, quod in corpore reſolutum demum ſpicula ſua exeſit, ſanguinemque coagulando, circulationem ejus impedit. Malè inde ſanitati ſuæ conſulunt, qui ſaccharatis imprimis ſaccharo roſaceo more vulgi nimium abutuntur.

Quod potum concernit, is emaciatos maximè reficere poteſt, quod præſertim cereviſiæ pingues ex ſucco betulæ tempore veris paratæ præſtant, ſed quia plures cereviſiam ferre nequeunt, ejus loco decoctum hordei cum paſſulis, vel decoctum lignorum, imprimis ligni ſantali & Braſilienſis, vel ſerum lactis bibant, vel ipſum lac, in quo aliquando chalybs candens, vel ferrum ignitum extinguatur, aſſumant. Vinum generoſum minùs acidum, aut auſterum, modice tamen in cœna potatum, roborat ventriculum, & ſpiritus auget, adeoque ad nutritionem multùm facit, præſertim in maraſmo ſenili, aliiſque tabis ſpeciebus, ubi maximè ſpiritus languent animales. Fugiendæ vero ſunt nimiæ ingurgitationes, & potationes nocturnæ, præſertim vini, utpote qui cruorem fluxibiliorem & acriorem reddunt, *Cardimelechem* noſtrum in furorem agunt, ventriculi quoque tonum & fermentationem deſtruunt, ſpiritus debilitant; quid ergo mirum ſi corpora Baccho litantium emarceſcant, atque tabeſcant? Frigidior quoque potus corpore æſtuante ingurgitatus inflammationes inducere poteſt, quidni & phthiſin? Omnes enim noſtri imperatores corpus noſtrum regentes exinde perturbantur, unde non poteſt non fieri, quin & corpus totum vitietur. Aqua vitæ quoque cane & angue pejus fugienda, hoc namque in caſu audit revera *aqua mortis*.

Quantum motus & quies ad hujus affectus curationem conferre valeant, ſatis notum eſt, cum motu enim totius corporis inſigniori concurrit neceſſariò vehemens & detenta reſpiratio ac per conſequens circulatio ſanguinis in corde augetur, unde ſanguis ſic impetuoſius ruens haud difficulter unum atque alterum vaſculum rumpere poteſt; ita ex nimia etiam vociferatione inter concionandum tres obſervavimus phthiſicos, in motu enim nimio Spiritus animales ſimul exhauriuntur, unde humores intemperati & acres redduntur, atque hæmoptyſeos & ſæpe phthiſeos exiſtunt authores atque fabri. Quies quoque nimia nocet, quia humores reddit ſegniores, atque torpidiores, unde alvi, hæmorrhoidum, menſtruorumque fluxus ordinarius ſiſtitur, ſanguiſque acris & corrodens redditur.

Somnus & vigiliæ hîc ſint moderati, & ex præſcripto *Ludovici Septalii* ſomno magis quam vigiliis indulgendum eſt. Alvus nec ſit nimis ſtricta, nec nimis laxa, ſolita tamen muneris ſui, quod tabidis ob ſiccitatem frequens eſt, per ſolutiva admoneatur. Reliqua quoque excernenda aut arte aut naturâ reſpondeant, ſi enim excernantur quæ retineri debent, aut retinentur quæ excernenda ſunt, facilè hic affectus excitatur, quia ſc. hæmorrhoides ac menſtrua ſuppreſſa non per vaſa hæmorrhoidalia ac uterina, ſed per vaſa pulmonalia aſperamque arteriam exitum quærunt, unde tunc facilè aliquid in pulmonibus remanere, putreſcere, aceſcere, & ſpicula ſua exerere poteſt, ſemen quoque ſuppreſſum eundem affectum excitare poteſt.

Agmen claudunt *animi pathemata*, quæ ſint mediocria, nec motionibus animi, curis, mœrori, terrori, metui, iræ, amori, nimio Veneris uſui, meditationibus & lucubrationibus indulgendum eſt, quippe quæ omnia Spiritus animales turbant, maſſam ſanguineam particulis heterogeneis inquinant, ſanguinem ſiſtunt, & dein coagulant, noſtris regentibus bellum indicunt, & neſcio quas turbas excitare valent.

Quoad cauſas naturales, temperamentum bilioſum quod facilè à re aliqua non naturali incaleſcit, & excandeſcit, exinde ad phthiſin pronum eſt, quo etiam reſpexiſſe videtur Hipp. juxta quem ætas juvenilis, propter temperamentum bilioſum, majorumque humorum turgeſcentiam, ac frequentes in diæta errores, huic malo obnoxia eſt. Sic quoque ſexus fœmineus ob vitam ſedentariam, & virgines ob arctiorem pectoris conſtrictionem, ut juxta illud *Terentii*, *junceæ appareant*, *atque juvenibus*

bus placeant, ſibi facilè accerſunt hunc morbum, alioſque pectoris affectus periculoſos, quia ſanguinem in motu ſuo ad reliquas partes ſufflaminant. Ceterùm reliqua noxia tum ex rebus non naturalibus, tum naturalibus ad vivum depicta & explicata in Praxi *Magni Sennerti*, aliorumque invenies, quibus ergò narrandis diutius non immorabimur, properantes ad curationem *Pharmaceuticam*, & quidem ante omnia *Veterum*.

CVRA PHARMACEUTICA.

§. 13. Veteres indicationes curativas à *Tribus* deſumunt 1. ab ulcere pulmonis, 2. ab ipſa febre, 3. ab extenuatione corporis, ità tamen, ut ad ſymptomata, ſcil. febrem, catharrum, fluxum, & conſtipationem ventris, ſitim & vigilias debito modo reflectant. Ad ulcus ergo pulmonis mundandum præparantia ſeu abſtergentia adhibent, tum intus tum extus, in quorum cenſum referunt Syr. de hyſſopo, de liquirit. capill. Veneris, hydromel, decoctum hordei cum ſaccharo, ficuum, paſſularum, glycyrrhizæ, marrubii. Extrinſecus autem commendant cataplaſmata & emplaſtra ex ſem. lini, fænugræc. althææ, cum oleo malv. melle, &c. Dein materiam ad pulmones, catarrhi ad inſtar, ruentem, avertunt clyſteribus, errhinis, venæ ſectione, frictionibus, ligaturis, cucurbitulis, cauteriis atque balneis. Poſtmodum, quæ ſiſtere poſſunt materiam ad pulmones defluentem, ſuadent, prout ſunt Bol. Armen. terra ſigillata, conſ. roſar. ſacchar. roſat. diacodium, aliaque opiata, theriaca ſcil. & Mithridatium. In deſtillationibus verò ſalſis & tenuibus commendant, præter jam dicta, decoctum lignorum guajac. imprimis ſantalorum, chinæ &c. Porro ad ulceris abſterſionem utuntur levioribus purgantibus, quæ ſimul expectorant, ut ſunt ſyr. violar. roſar. ſolutiv. Syr. de polypod. de manna, Elect. lenitivum, diacaſſia, rhabarb. caſſia, polypodium, mel ſolut. paſſulat &c. Tandem ad ipſius ulceris conſolidationem & curationem adhibent ea, quæ uniunt, conſolidant, agglutinant, atque callum inducunt, idque tentant ſiccando & adſtringendo, cujus generis ſunt ſaccharum roſat. cum bolo Armeno, terra ſigillat. pulm. vulp. Sang. dracon. C. C. ſuccus plantag. teſtæ cancror. gumm. Arabic. Spec. diapenid. aliiſque; quibus tamen omnibus lac præferunt, quippe quod ſeroſâ ſuâ parte abſtergit, caſeoſâ conſolidat, atque butyroſâ lenit & humectat, vide de hujus uſu *Septalium cap. de phthiſi*, & inferiùs noſtram criſin. Quoad ſecundam indicationem, adhibent humectantia & refrigerantia varia inferiùs dicenda. Quoad tertiam indicationem, in emaciatis nempe, utuntur deſtillatis variis, ex epate & pulmonibus vituli, ex cancris aliiſque animalibus viſcidis paratis, nec negligunt conſummata juſcula, gelatinas, electuaria reſtaurantia, morſulos refect. ſyr. reſumptivô, &c. quorum omnium aliorumq; externorum vix ſatisfacturorum haud vilis eſt annona apud Practicos. Hæc Veterum fuere veſtigia.

§. 14. *Chymici* verò, ut obſtructio pulmonum tollatur, & ſpir. ſalis hoſtilis, ſive coagulans ſive reſolvens & erodens corrigatur, exhibent ſpiritum tartari, ſalis dulc. lac, flores, balſamumque ſulphuris, ſpiritus & oleum terebinth. thus, myrrham, &c. ad modicè verò adſtringendum, conſolidandum & corroborandum magnificiunt Tincturam corallorum, liquorem perlarum, eſſentiam croci, laudanum Paracelſi; præ aliis tamen laudant corallatum dulce Mercurii diaphoretici, quo remedio *Paracelſus*, prout ipſius Epitaphium habet, tabes multas curavit. Tincturæ quoq; variæ ad hunc affectum oppugnandum proficuæ ab ipſis eliciuntur ex ſole, luna, gemmis, mumia, vel ſanguine humano, porcino, meliſſa, & ſimilibus herbis pectoralibus. Paracelſus quoque murem ſylveſtrem in pulverem redactum & exhibitum palmarium eſſe remedium in phthiſi contendit. Ex diætetico fonte Paracelſus depromit varia, ut ſunt liquiritia, uvæ corinthiacæ, portulacæ, lactuca, raphanus uterque, beta rubra, nuc. pineæ, malv. ſpec. omnes. Hæc ſecunda fuit ſcena Practicorum, ſequitur nunc tertia, cujus Choragus eſt,

§. 15. *Helmontius*, qui remedium ſuperius laudatum Paracelſi, *corallatum* nempe *dulce* Mercurii diaphoretici, magnifacit, ad-

ditque lac perlarum, quæ omnia eminenti suo balsamo totum tingunt corpus, & spiritum insitum pulmonalem mitescunt, ut de furore suo remittat; laudanum quoque haud contemnit, ut circa somnum in pace, quiete & citra tussim, sibilum & stertores introducatur respirandi libertas. Porrò colchotar in oleo lini coctum, & ad cochleare plenum assumptum, ut omnia ulcera, sic & pulmonaria sanare, idem asserit.

§. 16. Sequitur *Willisius*, qui contra phthisin imminentem militans, tribus sequentibus indicationibus utitur: 1. Sanguinis inordinationem, à qua seri fluxiones oriuntur, sedans, corrigens, & tollens; 2. Cruoris recrementa, quæcumque ab eo secedere apta, à pulmonibus ad poros cutis, aut vias urinarias, aut alia emunctoria derivans, vel jam in pulmonibus aggesta eliminans; Ipsos pulmones contra seri aliorumque humorum susceptiones corroborans, simulque contra nimii frigoris externi occursus muniens, à quo aliàs pulmones lædi possunt. Ad primam, sanguinis nempe effervescentiam, & subsequentem dissolutionem, aliosque humores à complexu suo dimittentem sedandam, (cùm plerumque id ab acido quodam peregrino dependeat,) conducunt acidum infringentia ac corrigentia, diaphoretica nempe, quatenus superfluum serum expellunt, item aquea quatenus acidum peccans diluunt, in quem finem commendantur decocta pectoralia. Esto formula ex Authoris pharmacopolio desumta:

℞. *Flor. bellid. maj. m. j.*
limac. mundat. num. 3.
rad. eryng. ℥ß.
pimpinell. ℥iij.
rusci ℥ij.
fol. heder. terrestr.
scolopendr.
tussilag. ana m. ß.
sem. fœnicul. ℥ß.
passul. minor. ℥vj.
jujub. N. *vj.*

Decoq. l. a. in aq. fontan. colat. edulcoretur syr. papav. rhœad.

Decoctum quoque ex lignis sanct. sassafr. santalor. omnium, rasura eboris, C. C. ab ipso, tamquam utile, præscribitur. Ad secundam intentionem obtinendam, seri nempe atque aliorum humorum recrementa à pulmonibus derivanda, & materiam tabificam in pulmonibus jam hærentem educendam, conducunt Balsamica quæcunque sulphurea, quem in finem ipse exhibet Tincturam sulphuris, vel antimonii ad gutt. VI. vel X. in syrupo pectorali. Balsamum quoque Peruvianum ad gr. IV. in conserva rosarum præbet, ut & alia plura cum oleo terebinthinæ facta, & illa quæ ex gummi ammoniaco &c. parantur. Omnia verò medicamenta ex authoris scrinio compilare, & huc apponere cum formulis, non operæ pretium esse putamus, satiùs est, si præcipuas tantùm summo tangamus digito. Tertiæ denique indicationi, ut nempe pulmonum confirmatio læsa, aut constitutio vitiata restituatur, aut emendetur, satisfaciunt omnia illa, quæ putredini resistunt, mundificant, consolidant, atque corroborant, ad quam rem omnia pharmaca ex sulphure parata, *balsamica* & *traumatica* commendat; hinc sulphuris fumum (de auripigmenti fumo nihil addam) per tubulum aut infundibulum in pulmones hauriendum præcipit, hoc in casu quoq; cœli soliq; mutationem suadens ab urbibus scil. ad villam rusticam, ubi aura magis sulphurea ob fimum aliaque fœtida existit. Vaporationes etiam alias sive suffitus ipse magni æstimat. Formulas horum suffituum quasdam hic apponamus, V. gr.

℞. *Fol. hyssop.*
heder. terrestr.
marrub. alb. ana m. ij.
rad. enul. campan. ℥ij.
calam. aromat. ℥ß.
sem. anisi, carui ana ℥j.
incis. & contus. coq. in s. q. aq. fontan.

Colat. effervescentis vapor per foramen chartæ convolutæ in conum, vulgò Duten / in pulmones hauriatur mane & vesperi per horæ quadrantem.

Esto alia formula ex meris balsamicis:

℞. *Oliban.*
succin. alb.
benz. ana ʒjß.

pulv.

pulv. rosar. rubr.
santal. rubr. ana ʒj.
M. f. Pulvis ardentibus adspergendus prunis, & vapor per tubulum hauriendus.
Vel ℞. *Gumm. heder.*
thuris ana ʒij.
fl. sulphur. ʒjß.
mastich. ʒj.
cum solut. gum. tragacanth. f. Trochisci.

Hisce jam præscriptis troschisc. Author usus est in phthisi incipiente. Nunc ad ipsam confirmatam accedamus (in qua prælaudata tamen non excludenda) & curationem Willisianam videamus, in qua potissimum ea conducunt medicamenta, quæ sanguinis æstum compescunt, spiritus animales restaurant, & blandè demulcent, partesq; emaciatas refocillant; hinc pro victu lac muliebre asininum, caprillum, aliudve, item juscula avenacea, hordeacea, & pro potu ptisanam, emulsionesque laudat, item syrupos pectorales, ecclegmata, quæ gutturis & pulmonum inflammationem leniunt & expectorationem facilitant, adhibenda vult. Hypnotica quoque mitiora, ut moderata quies concilietur, interdum felicis usus esse solent. Hæc *Willis* vult.

§. 17. Nunc *Sylvium* consulamus, qui curationes in tres partes distribuit, nempe in phthisin imminentem & jam inchoatam, dein in plane consummatam & deploratam. Monet itaque in tempore medicamenta hoc in malo adhibenda esse, cùm rarissimè, vel nunquam confirmata phthisis curetur, & tussim urgentem quamvis, maximè verò in iis, qui ad phthisin inclinant, restringuendam vult. In phthisi ergo inchoata omne periculum à pulmonum ulcere dependet, ex quo pus communicatur toti massæ sanguineæ, unde non tantum lenta hæc febris hectica, sed & tabes lethalis inducitur. Causa ergo fovens hujus ulceris juxta illum catharrus esse solet isque nunc salsus, acris & acidus, nunc blandus & aqueus vel viscidus, aut pus aliundè communicatum; hunc morbum ergo ab initio, vestigiis Veterum insistens, tanquam catarrhum curat, & istum non duntaxat aliunde vertere nititur, sed & corrigit, quando nempe existit acris, sanat illum per salsedinem, aciditatemque summam temperantia medicamina; pro quo scopo obtinendo etiam præscribit *diuretica & diaphoretica*, quæ acrimoniam humorum quorumvis temperant, quos temperatos dein educit hydragogis, quo nomine ipsi placent fonticuli ad minuendos humores, tum in cervice, tum in brachiis, tum in cruribus ponendi; eundemq; effectum exspectat ab *errhinis* ac *sternutatoriis*, quæ humores vitiosos atq; redundantes per nares evacuan, & simul à faucibus avertunt. Ad temperandum humores salsos ex capite depluentes, pilulas de cynoglossa, de styrace, aliaq; ut & opiata magnopere laudibus deprædicat. Porrò ipse catarrhum blandum & aqueum curat blando excitato sudore, vel per fumum, vel per suffitum ex mastiche, thure, succino, styrace, benz. &c. excitatum. Ob eandem causam etiam magni facit decocta ex rad. & lign. parata, Ex. gr. guajac. sarsaparill. santal. querc. juniper &c. Quod si catarrhus sit à materia viscida, incidentia & alterantia conducere ait, ut sunt gumm. bdell. sagapen. galban. ammoniac. ut & mercurialia, Mercurius dulc. &c. Ad pus verò in pulmonibus factum divertendum & evacuandum commendat varia, inprimis verò in empyemate instituendam amat paracentesin in pectore. Dein ad ulcus pulmonis mundandum juxta ipsum prosunt radices helenii, aristoloch. herb. tussilag. scabios. agrimon. hyssopi, veronic. capillor. Veneris, heder. terrest. verben. &c. Ex quibus parari possunt varia decocta & destillata. laudat quoque terebinthinam Veneram ad ʒiij. subinde in syr. violarum, assumendam; mel crudum quoque, seu aqua mulsa ab eodem Authore magni æstimatur. Aliis tamen præfert Balsamum sulphuris cum oleo anisi, vel succin. vel juniperi, vel terebinth. vel nucum paratum. Tandem ad consolidationem ulceris pulmonum decoctum rosarum rubrarum antecellere multis para sangis putat, conservæ, adjecta hac ratione, quia propter saccharum conservæ adjectum ventriculus & intestina multo phlegmate replentur, à quo non tantum appeti-

 tus

tus prosternitur, sed etiam chylificatio læditur. Porrò conveniunt omnes terræ sigillatæ, & boli, radices & folia consolidæ, nempe Sarracenic. plantag. sanicul. pyrola, & ceteræ herbæ vulnerariæ. Hic vero asterisco notandum, quod Author non magnifaciat flores sulphuris aut lac, exinde enim nullum effectum laudabilem se vidisse audacter testatur. Ad hujus morbi palliationem plura generosa remedia præscribit, quæ tantùm symptomata mitigant, viresque restaurant. Ad viscidum proin pus, quod ut plurimum difficiliorem producit respirationem, eliminandum, suadet remedia *incidentia* ex hyssopo, capillis Veneris, enula campan. & similibus parata decocta atque ecclegmata, ad quod perficiendum Balsamus sulphuris anisatum efficax est. Porrò ad appetitum prostratum restituendum commendat Elix. propriet. Paracels. ad gutt. v. vel vi. ante pastum ex vino exhibendum. Præterea ad vires restaurandas convenire dicit præter cibos copiosioris nutrimenti, facilisque fermentationis vinique generosioris usum, aromatica quævis, item ambram gryseam, confectionem alkermes, aut de hyacinth. Esto formula:

℞. *Conserv. rosar. rubr. c. parum*
sacchar. parat. ℥j.
confect. alkerm. ʒij.
de hyacinth. ʒiß.
ambr. grys. gr. iij.
bals. sulphur. terebinth. ℈ß.

M. f. Elect. molle c. syr. corallar. de quo capiat æger sæpe ad quant. nucis moschatæ.

§. 18. *Cartesiana* ex hypothesi in principio hujus mali purgantia, sed mitiora, admittuntur, prout sunt syr. rosar solutiv. rhab. mann. in progressu verò mali exulare venæ sectionem & purgationem volunt. Ad ulcus verò in confirmata phthisi mundandum, dein consolidandum, decoctum sequens ab ipsis laudatur:

℞. *Rad. liquirit.*
levistic. ana ʒvj.
rasur. lign. guaj. ℥ij.
baccar. juniper. ℥jß.
sem. siler. mont.
anisi ana. ʒiij.
coq. ex s. q. aquæ puræ colaturæ, adde
syr. de erysim & hyssop. ana ℥iij.

De quo assumat æger haustulum bis vel ter de die. Decocta etiam vel destillata ab ipsis præscribi solent varia. Ad ulcus consolidandum convenit quoque Mercurius dulcis cum spir. vini ad mentem Helmontii cohobatus, item balsamus therebinth. antimoniata etiam omnia quę fixa sunt, & ad acres acutasq; particulas obtundendas & limandas apta, ne verò tussis & excretio adeo urgeat, conducunt *opiata*, ut sunt theriaca cœlestis, theriaca Andromachi, laud. opiat. pil. de cynoglossa &c. Denique ad pulmones ab acribus particulis puris liberandos conveniunt omnia dura & ponderosa, ut testacea, & decocta lignorum, quæ vim habent humores acres imbibendi & immutandi; laudatur & Mercurius dulcis bol. Armen. terra sigillata, pluraque alia, de quibus in sequentibus.

§. 19. Perspectis nunc ordine prælaudatorum Authorum curationibus, nunc ad nostram accedamus. Cùm ergo causam hujus mali superius posuerimus in acido acri quodam, cum visciditate in sanguine latente, & tandem pulmones corrodente, & sanguinem planè coagulante & sistente, indeque Cardimelechem nostrum in furorem vertente, inde operæ pretium est, ut omnem impendamus operam, ad acredinem & aciditatem corrosivam sanguinis corrigendam, hâc enim correctâ, æquè phthisis incipiens, ac inchoata curari potest. Quæramus ergo nunc materias auxiliorum, quæ ut plurimum ex tribus fontibus, *Diætetico* nempe, *Chirurgico* & *Pharmaceutico* depromi solent. *Diæteticum* antea recensuimus, restat *Chirurgicus* & *Pharmaceuticus*; ex quorum priori hic parum auxilii venit, quia sanguinis, ceu balsami vitæ, quo maximè indigent phthisici subtractio raro aut numquam proficua judicatur, ut adeò quis cum Poëta dicat, *Non defensoribus istis tempus eget.* Teste etiam *Borello cent.* iv. *obs.* xv. ubi tabidis sanguinem potiùs infundendum, quàm quicquam detrahendum monet, obstante inprimis ætate. Verùm quando ex sola sanguinis abundantia, & acrimonia hîc affe-

affectus ortus est, antequam corrosio pulmonum facta, V.S. omnino convenit. Hujus rei exemplum affert *Hipp. l. 5. Epid. capit. 6.* qui virum in Oenade ex sanguinis copia emaciatum, omnibus aliis medicamentis frustr atentatis, solâ sectâ in utraque manu, sanguineque extracto quousque exsanguis ferè redderetur, perfectum restituit. Similem tabem nos curavimus in Nobili virg. S. V. D. quæ cum nil præter ossa haberet, tribus tantum unciis sanguinis detractis melius habere cœpit & tandem adhibitis paucis aliis medicamentis pristinam recuperavit sanitatem. Sed cautè hic mercandum est, omnibus enim haud licet ire *Corinthum*. Loco hujus conveniunt fontanellæ in principio & progressu morbi, plures enim phthisici aperto fonticulo bene se habuêre, occluso verò molestiam sensêre. Nunc in pharmaceutico campo omnis generis nobiliora præsidia se offerunt, & *spumat lenis vindemia labris*, in primis verò ea quæ materiam peccantem, & morbosam è toto corpore evacuant, suntque vel *vomitoria*, vel *purgantia*, vel *diaphoretica*, vel *diuretica*, vel *alterantia & edulcorantia*, *Cardimelechem nempe pacantia, sanguinis congrumescentiam impedientia seu specifica* Quod attinet vomitoria, illa hic semper existunt suspecta, si verò certissimè constat, viscera esse haud infirmiora, aut pulmones corruptos, nullum præcessisse sputum cruentum, sed tantùm ventriculum humoribus peccantibus, præsertim biliosis, turgere, nauseæ & vomendi dispositionem adesse, tunc illa aliis evacuantibus palmam præripiunt; unico enim vomitorio tum plus evacuari potest, quam sex sedibus, modo vires ferant, aliæque circumstantiæ non prohibeant, aliàs hæc ob rupturæ vasorum pulmonalium aliorumque symptomatum metum minus tutò exhibentur, optimè monente *Willisio in Pharmaceut. rat. section. 3. 13.* Quod verò purgantia concernit, & ipsa minus tuta sunt, quia acidum adeò educere nunquam possunt, sed potiùs acrimoniam magis adaugeant. Ab initio tamen ad particulas biliosas in primis viis adhuc hærentes, educendas, illa, sed mitiora admittimus, quia ad phthisin proclives ab initio de amarore oris conqueruntur; præ aliis verò commendamus folia *sennæ*, rhabarb. mannam, pruna Damascena, uvas Corinthias; præsertim ex his parata decocta, & infusa, aliisque pectoralibus associata, quæ tabidos plus juvant, quàm pulveres. Hinc *Rulandus* in Theatro suo felicem prædicat potionem sequentem:

℞. *Fol. senn. Alex. s. st.* ℥j.
herb. hyssop. m ß.
rad. zinzib. ℈ß.
sacchar. cand. ʒß.

Coq. in s. q. vin. de hoc singulis diebus capiat æger ℥iij. usque dum universum corpus benè recteque sit expurgatum, si verò offendas quendam, qui amet vinum, præscribas vinum medicatum, tum ex herbis & rad. pectoralibus, tum ex purgantibus variis superius recensitis, paratum, sed sæpe absque præmissis purgantibus hostem aggredior, puta acidum & acrimoniam peccantem, nisi enim maturè fomes hujus mali è medio removeatur, nempe acrimonia illa acida, tunc quicquid moliare, actum est de ægro; amovetur verò illa per usum Balsami ex terebinthina Anglorum ad gutt. x. vel plures exhibiti, quo nonnullos restituimus; ad acres quoque & acidas coagulatas sordes pulmonibus infestas, & jam illatas, & reliquias in massa sanguinea adhuc residuas evellendas & mitigandas, palmam reliquis omnibus præripit *Balsamus noster pneumonipus dictus*, ex antimonio scil. spiritu volatili & oleosis paratus ad gutt. v. usque exhibendus, quem communicassem tanquam palmarium in phthisi remedium, nisi veritus fuissem, ne ille ad Empiricorum & Agyrtarum notitiam perveniret, quorum est tanta copia, quanta, juxta illud Plauti, est muscarum cum maximè calet, cujus tamen communicationem artis peritis non denegaturi sumus. In defectu hujus *Balsami* nostri, imprimis si æger jam exspuat pus, & ulcus adesse pulmonum Medicus suspicetur, sequens conducit:

℞. *Balsam. Anglic. ex terebinth. de Peru*
ana ʒjß.
ol. olivar. recent.
hyperic. ana ℥j. M.

De quo capiat æger mane & vesperi dimidium cochleare; verùm cum ægri semper sint biliosi, unde oleosa vix ferre possunt, substitui potest hoc:

℞. *Terebinth. cypr.* ℥j.
mell. rosat. ʒvj.
pulv. liquirit. ʒiij.
M. ritè & detur mane nucis muscat. magnitudine.

In quem & ipsum finem tanquam specifica, quæ simul placant nostrum Cardimelechem, magnifacimus & solutum sulphuris, Elix. propr. Parac. Magni *Wedelii.* Tincturam antiphthis. ex vitriolo Martis & sacchara Saturni cum aceto & spir. vini confectam.

Vel:

℞. *Vitriol Martis* ℥j. *infunde in aceti supra minium fusi, seu sacchar. Saturni liquid.* ℥j. *stent per noctem in digestione, postea evapora, adde spir. vini q. s. F. Tinctura, coletur & servetur ad usum.*

Vitriolum quoque dulce ab omni separatum acido prodest, quæ vitrioli dulcedo, ab ejus sulphure dependens, omnem vulnerum & ulcerum corruptionem necat. Balsamus quoque sulphuris anisatus vel terebinth. vel succinatus proficuus est, modò intra terminos legitimi usus subsistatur, imprimis si æger biliosus existat, quod & annotavit *Expertiss. D. Michaël.* observans multos ex nimio hujus Balsami usu in phthisin vel hecticam incidisse. Generosa etiam & hoc in affectu proficua sunt medicamenta, constantia parte alcalinâ volatili, quippe quæ peccans acidum imbibunt, & corrigunt, indeque placant nostrum Regentem, qua tamen in re religiosè & circumspectè agendum est. Conveniunt potius sudorifera, quæ ex antimonio desumuntur, quæ sc. fixa existunt, & omnem tum alvum movendi tum vomitum excitandi vim deposuerunt, prout sunt antimonium diaphoreticum, bezoard. mineral. &c. Ex Mercurio quoque depromptum remedium Helmontii proderit, quippe qui dulcis, frequenti cum spir. vini cohobatione, redditus & porrectus, felici quandoque sidere ægro subveniet. Exscreationes illæ asperæ arteriæ (de quibus conqueruntur sæpiùs phthisici) & pulmonum ex acriori acido; tum sanguini tum lymphæ circa has partes imperium rapiente, exortæ, optimè sanantur per *acidum absorbentia*, ut sunt Antihecticum & stomachicum specif. Poterii fæcula bryon. terr. sigill. boli, ocul. cancri, corall. rubr. sang. dracon. myrrh. & sexcenta alia. Esto formula:

℞. *Ocul cancr. præp.*
corall. rubr. præp. ana ℈j.
antihect. Poterii ℈ß.
pulv. anonym.
fl. sulphur. myrrhat. ana ℈j.
margarit. præp. gr. xv.
sacchar. cand. q. s. in forma pulveris, vel in delicatulis in formula rotular. paretur.

A fortioribus vel alkalinis abstinendum potius suademus. Hæmoptoicis ac phthisicis pro salsuginosioris sanguinis aut seri attemperatione haud incongruum deprehenditur decoctum ligni Brasiliensis rubri, vel sequens:

℞. *Rad. apii.*
levistic.
tussilag. ana ℥j.
rasur. ligni. guajac. ʒiij.
fol. tussilag. m. j.
flor. verbasc. p. ij.
passul. maj. ℥iiij.
Coq. in aq. pur q. s. colat. lib. jv. adde syr. dejujub. ℥ij. *M.*

Acidulæ quoque *Selterenses*, quia sulphur vehunt, optimè hoc in affectu ad auxilium vocantur, quibus duos vidi restitutos; conducit & aqua sulphurea Francofurtensis, è contra Swalbacenses summè nocent. Si malum jam altiores egerit radices, & æger planè emaciatus fuerit, ad lac, tanquam ad anchoram sacam, quicquid etiam dicant alii, confugiendum est, serosa nempe parte non tantùm abstergit, sed & sanguinis acrimoniam corrigit, caseosa consolidat atque butyrosa humectat demulcetque, propinandum autem illud est manè, jejuno stomacho, tribus aut quatuor horis ante cibum, recens emulctum ab ℥jv. ad ℥vij usque, dein vesperi pro libitu & euphoria (quatenus

scil.

ſcil. vires augeri cernimus) adjiciendum ſemper ſacchari parùm aut mellis, ne tam facilè aceſcat, & in grumos abeat. *Muliebre* præ cæteris, tamquam naturæ ejusdem & corpori humano familiariſſimum, ad ægri refectionem maximè conducit, eſt enim præ ceteris nimis ſubtile, citius penetrans, & melius nutriens. Poſt quod *aſininum* ad phthiſin accommodatiſſimum, uti *Trallianus* inquit *libr.* 1. *c.* 4. habetur enim cæteris frigidius, humidius ac tenuis, minùs enim coagulatur, facilè tamen digeritur, quod & *Avicenna* confirmat *l.* 4. *tr.* 2. *c.* 6. inquiens, non eſt lac poſt muliebre quod hecticis æquè conveniat, ac aſininum, hecticam enim, ſi curabilis, ad plenum curat. *Caprinum* quoque phthiſicis utile eſt, adſtringentius tamen habetur. Quo dum hæc ſcribimus, medicinam facimus ſartori phthiſico, qui miro modo lac caprinum, ob æſtum inde nimis conceptum, ferre non potuit, vaccinum verò melius, quod & frigidius reperit, quam metamorphoſin alii rei adſcribere non poſſumus, quàm quod æger vaccino aſſuetior fuerit. In lactis tali uſu probè obſervandum eſt, ne acidum vitioſum in ventriculo hoſpitet & lateat, illudque antequàm lactis incipiatur cura, per abſorbentia ex illa regione proſcribendum, aliàs ab eo lac aſſumptum coagulatur, indeque plus nocumenti quam emolumenti exſpectandum; ſi quoque urgeat febris putrida, & diarrhæa, lactis uſus quoque nocet. Sic & animalia ex quibus lac emulgetur non debent eſſe gravida, ſed potius optimis herbis balſamicis & traumaticis debent eſſe nutrita; uſus autem lactis ad mininium ad tres menſes continuandus. Plura ſunt quoque ex vegetabilibus quæ internè refrigerant, acrimoniamque obtundunt, & dulcificant, prout ſunt fol. endiv. portulac. veronic. lactuc. fumar. tuſſilag. thée, alſines, violar. fl. roſar. nymphææ, ſem. 4. fr. maj. ſantal. omn. ex quibus varia ſolent parari medicamina, quorum formulas nonnullas in tyronum gratiam huc opponere allubeſcit, quæ acrimoniam obtundent ſimulque ulcus abſtergent & conſolidabunt, hac tamen cautelâ adjectâ, ne minium refrigerando ſanguinem coagules, & in motu ſuo ſiſtas; & ſic ægro mortem acceleres.

℞. *Sarſaparill.*
rad. filic.
tuſſilag. ana ℥j.
ſucc. beccabunu: lib. j.
veronic. lib. ß.
tuſſilag. lib. j.
rutæ mur.
ſcabioſ.
*pyrol. ana lib. j*ß.
*aq. ſanicul. lib. j*ß.
cinamom. opt. ℥ß.

Infunde omnia benè inciſa cum ſplene bovis caſtrati repentè exciſo, & hepate vitulino inciſ. limac. rubr. N. xv. per xvi. horas, poſtea deſtilla lege artis, adde

aq. cinamom. ℥jß.
pulv. confort. Aug. cum ſacchar. ℥iiij *M.*

Solemus etiam ex oſtreis, cochleis, ranis & cancris cum ſanguine porci aquam deſtillare antiphthiſicam, multis admodum proficuam. Pulmonis ulcus ſi ſc. recens, factum vel ex plumbeo globulo, vel ab inflictu gladii, facilè ſanari poteſt vulnerariis, præprimis pulv. lapid. cancr. atque hoc ipſum eſt, quod ait *Tachenius de morb. princ.* pulmonis vulnera quæ ab externa cauſa & vitio digeſtionis proveniunt, potionibus vulnerariis perfectè curari poſſunt, non verò ulcera, quando procedunt à corruptione roboris, ſeu humidi radicalis innati, vel ſequens decoctum proderit, quod cohibet acidum puris fabrum in ipſis pulmonibus.

℞. *Rad. liquirit.* ℥j.
taraxac.
tuſſilag.
ſcorzoner. ana. ℥ß.
fol. ſcabioſ.
bellid. minor.
tuſſilag.
hepat. nobil. ana m. j.
fl. ſcabioſ.
bellid. minor.
farfar.
trifol. anæ p. ij.

Coq. in ſ. q. aquæ com. colat. adde ſyr. de dua-
bus

bus radicib. ℥j. M. capiat æger subinde haustum bis vel ter de die. In debilioribus ad nutritionem, gelatinam sequentem cum fructu præscripsimus:

℞. *Rad. C. C. crud. recent.* ℥iiij.
affund. aq. font. lib. iij ß.
vini rubr. ℥ß.

In vase bene clauso digere in loco calido hor. XII. postea adde

Rad. scorzoner. recent. ℥ß.
cichor. ℥ij.
herb. endiv. recent. m. j.
passul. maj. excort. ℥iij.
Coq. lento igne ultra dimid. consumptionem, colat. adde confect. alkerm. ʒij.

Reponatur in loco frigido in vase vitreo, ut consistat instar gelatinæ; hinc quoque animalium capita, pedes, ossa, &c. quæ reddunt gelatinam, in phthisi prosunt. Cùm verò in phthisicis æstus sanguinis animadvertitur, ad eum sedandum conducunt emulsiones ex sem. frigid. majorib. & minorib. amygdal. d. aliisque paratæ. Ad tussim, tanquam ad præcipuum urgens symptoma, restinguendam, conducet looch farfar. pulmon. vulp. additis absorbentibus, succin. corall. rubr. præp. Antihect. Poter. margarit. præparat. spec. diatragacanth. fr. addito nonnihil de laudano opiato, utpote quo solo sæpissimè catarrhorum, & ut cum vulgo loquamur acrimonia, & tussis tolli potest, imò ab opiatorum usu sæpius phthisicos benè se sensisse, testatur *Exper. Vir D. Ettmullerus, in disputatione de Opii vi diaphoretica cap.* I. §. 15. inquiens: *Sanè phthisici ex pulmone, sensibile beneficium ab opiatis recipiunt, ritè administratis, nam & sordium copia exinde minuitur, non supprimendo easdem, sed continuam regenerationem præcavendo, & eædem meliorem consistentiam nactæ, faciliori cùm conatu expectorantur. Et haud semel miratus sum phthisicos etiam diutiùs ac per aliquot septimanas, continuatum opii usum citra ullam sensilem vel notabilem noxam aut alterationem ferre posse, id quod & olim observavit Crollius in Basil. chym.* Et sunt eò gratiora, quia vigilias quoque nimium urgentes curant. Quoad sudores colliquativos, ut & nimias seminis profusiones sistendas, conducunt adstringentia pectoralia, ut sunt sacchar. Saturni, vitriolum Martis, Antihect. Poter. palmarium verò remedium hîc erit sæpius dicta anti-phthisica ex saccharo Saturni & vitriol. Martis confecta, &c. omnem enim sudorem nimium seminisque profusionem præsentissimè sistit, ut etiam alia innumera, quæ in libris practicis ferè omnibus uberrimè prostant, sicco pede transeamus. Præter remedia hactenus enumerata non raro etiam adhibentur hoc in affectu *curæ sympatheticæ*, quorum operandi ratio licet obscura, usus tamen interdum satis felix visus est. Et mysterium hoc aliquomodo potest intelligi ex iis, quæ habet Celebris *Comenius in Synops. physic. c.* X. *in Append.* quòd scil. id proveniat ex consensione spiritus in corpore existentis cum eo, qui materiæ separatæ adhæret, prout id quinque exemplis declarare nititur, quorum præcipuum est de medicina magnetica, qua vulnus ipsum non curatur, sed instrumentum, quo vulnus inflictum, aut vestis, lignum terra vulneris cruore perfusa, solummodo inunguntur, vulnus tamen feliciter coit & sanatur. Ita *Hartmannus* habet experimentum sequens, quòd sc. ovum coquatur in urina ægri, & dein acervo formicarum inseratur usque dum consumatur à formicis. Cui experimento conjungendum est, quod nobis à Nobili est revelatum, sputum nempe purulentum ægroti excipiatur linteo, hoc suspendatur in camino, ubi semper fumus ascendit, quo facto mirabili, sympathiâ, fortè ex consensione spirituum orta, consumptionem corporis desinere, nutritionem subsequi pristinam compertum est, ulcere scil. vi fumi consolidato. Pejore verò fato nota sunt hæc Empyrica, quorum nonnulla producamus in apricum, inprimis jecur lupi & lutræ pro arcano hoc in affectu sibi servat Illustris quidam IX. diebus ad ʒj. in forma pulveris assumptum, item sal com. indatur frustulo ligni alni, & dein concremetur, & cinere utatur æger per mensem, in jusculo convenienti. Item singulis matutinis horis æger assumat ovum recens à gallina nigra positum, & continuet per men-

mensem, & ultra. In hunc etiam censum referri potest D. *Cardilucii* remedium ex *Raphano rustic.* cum melle mixtum, quo se nonnullos curasse gloriatur. Saccharum rosatum omnes ferè amplectuntur phthisici, quod mihi tamen ob saccharum admixtum suspectum est, ceu supra jam indigitatum. Prodest herba hederæ terr. in pulverem redacta, & pauco saccharo commixta. Caricæ quoque prosunt, quarum usu mercatoris Francothalensis filium restitutum, & pinguefactum vidimus. Radices aronis cum floribus sulphuris commixtas *B. Beynon*, misericors ille Samaritanus, tanquam summum remedium, dum adhuc viveret, Nobis in hoc morbo revelavit, quale & putatur herb. bellid. prat. cum butyro frixa & sæpius commesta; sed quis omnia recensebit? Sequuntur nunc remedia externa, utpote quæ in phthisi suum quoque habent usum. Ad ulcus ergo consolidandum præter jam dicta convenit etiam *suffusio*, vapor enim ex decoctis herbarum vulnerarium, quibus insignis est vis ad tollendum acorem per occultum suum, quo impregnatæ sunt, alcali, ore ope fistulæ tabaci seu per infundibulum, ad imitationem *Benneti* Angli attrahatur, quâ suffusione perfectum phthisicum curavit D. D. *Dorell*, Practicus expertissimus Francofurtensis, seriore Libitinâ dignissimus, prout ex ipsius ore hausimus. Formulas vero quasdam horum evaporationum hîc annectere in juniorum Medicorum gratiam libet.

℞. *Rad. aristoloch.*
tussilag. ana ℥ß.
consolid. maj. ʒiij.
rasur. lign. guajac. ʒjß.
fol. hyssopi.
veronic.
scabios.
pulmonar ana m. ß.
malvæ.
althææ ana p. ij.

Coq. in aq. fontan. & sic fervente adhuc decocto, assumat æger vaporem exinde provenientem.

Vel ℞. *Rad. tussilag.* ℥j.
thuris,
sem. nigell. ana ʒj.
tereb. coct. & exsicc. & pulverisat. ʒß.
styrac. ʒj.
cinamom. ʒß.

F. *Pulvis pro suffitu; vel cum mucilag. sem. lini & althææ fiant trochisc. & prunis imponantur.*

Cæterùm inter externa magnificamus sequens Emplastrum thoraci imponendum.

℞. *Ceræ flav. odorat.* ℥jß.
terebinth. optim. ʒvj.

Solv. hæc igne, dein adde
ol. terebinth. ʒij.
anisi ʒß.
M. f. l. art. Emplastrum.

Vel ℞. *Ung. rubr. potabil.* ℥j.
resumptiv. ℥ß.
croc. Martis gr. iij.
ol. anis.
fœniculi ana gutt. vj.
terebinth. ℈ß.
M. d. ad ollam pro pectore inungendo.

Pro spinali medulla s. dorso sequens:
℞. *Ung. resumptiv.*
ol. ranar.
lumbric. ana ℥ß.

M. D. Fontanellas quoque cum summo commodo instituimus.

Quodsi vero nihil horum juvare valeat, ad chirurgiam infusoriam, tanquam ad ultimum remedium, transeundum est. Infundatur ergo ex præscripto *Magni Ettmülleri* Essentia ex vulnerariis, & ligno sassafras, cum spiritu roris majalis parata, vel transfundatur sanguis alterius sani hominis in venam ægroti. In casu quoque desperato, si à plenitudine malum hoc ortum suum ducat, paracentesis non inutilis erit, modo Medici robustos & audaces ægros habeant, & qui nihil intentatum velint, cujus modum instituendum B. D. D. Joh. van *Hoorne* in sua *Microtechne* docet. Peregrinationem quoque ad exteros, ad mutandum aërem & cibum, suademus, hoc enim modo tres

ab eo morbo immunes factos novimus, quod & commendat Præclarus Senex Dn. *Sydenham*, Amicus noster exoptatissimus.

LIBRI II

De Morbis Pectoris,

CAPUT V.

De

HÆMOPTYSI, EMPYEMATE & VOMICA.

§. I. Contemplati hactenus sumus affectum, in quo sanguis circa pleuram fuit effusus, transeamus nunc ad considerationem morbi, ubi sanguis protruditur ex arteriæ asperæ, & ut plurimùm è pulmonum vasis; ille verò dicitur Grajo nomine Hæmoptysis, Latinis cruenta sputio, estque quælibet ex ore sanguinis, ex asperæ arteriæ ut plurimùm propaginibus ad pulmones vergentibus evasati, excretio; sicut & in vomica & empyemate ut plurimum est purulentæ materiæ per os ejectio. Affectus prior satis frequens est, & quandoque per tussim leviorem, nonnunquam sine illa sanguis ex vasis suis effusus excernitur; vasa enim sanguifera in plures & minimos capillares inde surculos dividuntur, in quibus sanguis rapidissime defertur, & facilè propter sanguinis discrasiam, ejusdemque secutam nimiam effervescentiam arteriarum oscula aperire, rimas facere, seu continuum solvere potest, quibus ruptis necessariò sputum sanguinis sequi debet. Est quoque hic affectus dux & author morborum pessimorum longorumque, & initium phthiseos, empyematis & vomicæ. Sanguis enim qui per os excernitur, à multis prodire partibus solet, nimirum à capite, naribus, labiorum parte interna, quæ dentes respicit, gingivis, palato, lingua, uvula, faucibus, asperâ arteriâ, tonsillis, pulmone, asperæ arteriæ propaginibus, gulâ, ventriculo, hepate, pancreate, liene, utero, &c.

SYNONYMA.

Sed nobis hîc de illa sanguinis excretione agere libet, quæ à pulmone & thorace ortum suum trahit, quæ vocatur ab *Hippocr. aphor.* 29. *S.* 3. αἵματος πτύσις, *Sanguinis exsputio*, à *Galeno lib.* 7. *de comp. med.* αἵματος ἀναγωγὴ, *Sanguinis rejectio*; aliis cruenta sputatio, sputum sanguinis, hæmoptoica passio, cruenta per os rejectio.

DIFFERENTIÆ.

Observandum autem hîc erit diligenter, ad bene distinguendum, num sanguis antea è naribus fluere consueverit, illinc enim sæpius in ventriculum, fauces, interdum etiam in pulmones ruere contingit, sed plerumque concrescit, & in grumum transit. Si itaque sanguis sputatur, neque sanguinis fluxus narium præcesserit, necessariò è parte aliqua subjecta is provenit, quod & aliis peculiaribus signis innotescet, prout videre est inferiùs in §. de *Diagnosi*. Differentiæ enim excretionis sanguineæ rite advertendæ sunt, sanguis enim in laryngem exsudans, post levem in aspera arteria titillationem excitatam, absque tussi facilè quidem & insensibiliter in os adscendit, si verò evasatio fit in pulmonibus, vel aliis thoracis partibus, tum sanguis cum tussi excernitur spumosus, quod si sanguis ex vasorum plexibus evasetur, tunc minore quantitate & per vices, & mixtus cum sero coagulato ejicitur, si è stomacho, aut pancreate, tunc simul adest nausea, ac quasi cum vomitu, sine tussi tamen, is excernitur eliminaturque.

Empyema verò Germanis nostris dicitur Apostem/ & differt ab Hæmoptysi, quod, ut diximus, in illo purum pus facilè sine immani tussi ejicitur, in hac verò purus sanguis; iterum Empyema clam in pulmone sive aliis in thoracis partibus generatur, & non rarò malum hoc, ut & vomica, se non prius prodit, quam si ægrum interimit, annotante nobiscum *Excell. Willisio* Sect. I. Cap. II. de pulmonis vomica. Sic & Empyema ut plurimum sequitur pleuripneumoniam, ut & Hæmoptysin, uti novimus plures, qui ex pulmonis vomica insensibiliter orta, maturatâ & demum ruptâ, pus plures

plures hebdomadas, imò menses, tandem inde debiles ægri facti, tabidi mortui sunt; phlegmone enim circa pleuram excitata suppuratione, tandem apostemate rupto, pus in thoracem decidens hunc gignit morbum, & ob moram id maximè fætet, eoq; differt à sputo, quòd in peripneumonia, aut phthisi ejicitur. Huc facit, quod nuper in milite Cæsareo videre licuit, qui ab ictu globi per pectus empyematicus factus est, & durante hoc morbo laboravit angustiâ pectoris, & difficillimâ respiratione cum exscreatione, ità ut in fine morbi, atque initio mortis stertor vehemens adesset, aperto cadavere invenimus in pectoris cavitate, & quidem in ea parte ubi dexter pulmonum lobus est, materiei ichorosæ putridæ, & fætidæ, nondum verò in pus conversæ, lib. VIII. quem ergo affectum Empyema aquosum nominare licet. Hoc quoque notandum, quod alter pulmonis lobus per quem etiam globus transierat, iterum miro spectaculo intra VI. dies consolidatus fuit, ac si fuisset nova pulmonis portio, alter vero lobus, haud dubiè ob aquæ putridæ ibidem stagnantis copiam, adhuc læsus & perforatus mansit. *Per vomicam* intelligunt sanguinem non in pulmonum substantiam, sed in membraneam capsulam sensim effusum, ibidem collectum, & tandem in pus abeuntem. *Sylvius* vomicam id intelligit, in quo glandulosa cum pulmonibus tubercula minora vel majora in pus abeunt, & membranâ suâ concluduntur, quæ & sensim planè ad suppurationem & inde in phthisin tendunt.

Pars Affecta.

§. II. Pars affecta hujus trigæ affectuum, sunt mox pulmonis parenchyma, mox ejus vasa, nonnunquam membranæ seu vesiculæ pulmonum, quæ vel sunt apertæ, vel ruptæ, vel erosæ, vel ità rarefactæ ut in Hæmoptysi (in qua omne vas sanguiferum pro parte affecta comprehendimus) tenerior, serosiorque sanguis per tunicas raró quidem, si modo possibile, transudare queat, item vasa sanguifera costas succingentia, in empyemate & vomica materiam hanc purulentam in hoc morbo defunctis circa easdem jam dictas ut plurimum partes reperire licet.

Diagnosis.

§. 2. Post partis affectæ considerationem breviorem gradum jam faciamus ad diagnosin, ubi ante omnia notandum est, quod præcedant semper hos affectus indicia acrioris sanguinis, hoc est, calor, sitis, pruritus, & id genus alia; item à gingivis atque ipso ore sæpe additur sanguis per sputum, tumque nascitur, si est sanguinei coloris ejusque parcior exspuitio, idque sine tussi; solutio quoque continui hìc sæpe sensui manifesta est. Si verò à faucibus, sive aspera arteria proveniat, tunc screatu, non tussi, rejicitur sanguis, solutioque continui apparet in locis dictis, si nempe lingua specillo vel alio instrumento per manum Chirurgi deprimatur. Si verò à capite deferatur sanguis, præcessit gravitas capitis, ut & dolor, auriumque sonitus, adest simul effervescentia, seu commotio sanguinis, prout videre licet in febribus, in quartana Egomet sæpius portiunculam sanguinis, absque ulla pulmonum tabis suspicione, ejeci sæpissimè, quod & in ipso screatu facilè percipi potest, num id quod ejicitur, à capite, vel pulmonibus trahatur. Quod si à pulmonibus proveniat, tum sanguis erit spumosus atque floridus, semper quoque tunc cum tussi frequenti, atque citra dolorem rejicitur, idque per intervalla. Quotiescunque autem sanguis rejicitur, quando rupta est vena aut arteria magna, tunc is magna copia effunditur, etiam nullâ notabili causâ præcedente, ac quasi vomitu propellitur, ita ut aliquando eo pelves repleantur. Si verò is effundatur propter venæ alicujus in pulmone erosionem, quæ sæpe ab acri fit humore, membranam cingentem dilacerante, tunc sensim per modica intervalla, minusque copiosè profunditur, nisi ceu dictum, magna aliqua vena vel arteria sit erosa, tunc etiam copiosè excernitur, & ægrum ut plurimum interimit, prout hac in civitate in duabus ancillis observare licuit. Si sanguis ab aspera arteria prodeat, id tunc fit cum aliquali dolore, tussi, is quoque paucus, ruber calidusque rejicitur; sin a ventriculo deferatur, id fit absque tussi & potius cum vomitu, essetque

multus, nisi ab aliis partibus eò delatus ob grumescentiam per temporis spatium in ventriculo detentus esset, & tunc excerneretur. Si vero ab hepate prodeat, vel splene vel ventre inferiore, dolor gravans has partes turbare solet, vomitione quoque tunc sanguis redditur. Ex quibus omnibus fluit, sæpe esse onus Æthnâ gravius, ab invicem distinguere & quasi latentes mali scaturigines explorare, sed hic difficile est, certis enim signis haud unquam accuratius dignosci diversitas potest. Illud sanè constare putem, quod sanguis à liene & pancreate in stomachum exoneratus, grumosus ad nigredinem aliquomodo vergit, qualem ejecit civis Hanoviensis P. quem ità qualificatum, & medica natio tunc adstans pro parenchymate lienis, ridicule scilicet, nesciens judicare quid distent æra lupinis, habuit, & nescio qualem laxitatem & distensionem vasorum *brevium*, per quæ viscus hoc ad ventriculum pervenire potuisset, finxere; sed cùm hic civis aliquantulum temporis post similes excretiones sanguinis passus est, & tamen etiamnum vitali fruatur aurâ, crebras etiam injurias lienis sentiens, haud dubiè aliter judicandum est. Subinde etiam sanguis rejicitur sputo ex venæ solius etiam minutissimæ apertione, uti in calidiore victus ratione accidit, atque tunc in parva quantitate in principio excernitur, estque tenuis atque rubeus. Quod si vero fœtidus, purè permixtus, & quidem cum tussi valida, atque frequenti, rejiciatur, phthiseos signum est, de quo videas Caput sequens. Prout itaque omnis ejecti sanguinis excretio per os facile in sensum incurrit, ita certè locus unde prodit, ut benè dignoscatur & distinguatur, hoc opus, hic labor est, & pauci sunt, quos æquus amavit Jupiter, ac ardens evexit ad æthera virtus. Hæc fuere signa hæmoptyseos, nunc quoque empyematis & vomicæ, paucis perpendenda veniunt. Empyema, suppuratio, à pure dicitur, in quo ejicitur continuò materia purulenta copiosa cum tussi, adest respiratio difficilis, & sequitur ut plurimum pleuritidem, & anginam, vel hæmoptysin vel pectoris plagam, vel vulnus, clam & sicarius hic sua arma gestat, raucedo quoque eam comitatur, sentiunt ægri pectoris gravitatem, nec febris ipsos deserit, pulsus est rarior, & p. n. frequentior, appetitus prostratus, pus, quod excernitur, fœtidum, in quo differt à pure phthisicorum, adest oculorum cavitas, & rubedo genarum, præcipuè tres horas post pastum, cum unguium curvatura, aliquando tumore pedum, quæ & alia empyicorum signa optimè delineat *Hippoc. l. 2. de progn.* In confirmato Empyemate sentitur materiæ peccantis fluctuatio, & molestiæ sensus è corpore commoto, non enim in utroque latere bene quiescere valent ægri, urgent interdum vigiliæ, cum siti & totius corporis inquietudine: Vomicæ signa ferè cum his coincidunt, sunt tamen ab initio planè occultata, & fermè nihil præter suspiciones quasdam Medici habere possunt, præcedit tamen, ceu dictum, semper hos affectus acrimonia sanguinis, quæ plurimis indiciis colligi potest.

CAVSÆ.

§ 4. Sed & considerandæ veniunt causæ, quorum cognitio Medicis maximè necessaria est, eas enim si sciant, felicius remedia morbo & causis iisdem adversantia exhiberi possunt, ut adeò non malè pronuntiet Doct. *Fernel. l. 1. Pathol. c. 11.* inquiens: *Morbi absque causarum cognitione nec prœcaveri, nec feliciter curari queunt.* Est autem hic intricata ejus investigatio, & multis difficultatum tenebris obnubilata, quia inter tot diversa judicia, quod eligendum, nescitur.

Veteres Galenici sequentem fovent de *causa* Hæmoptyseos seu sputationis sanguinis opinionem, quod ut plurimum fiat à nimia copia & acrimonia sanguinis, unde oscula vasorum reserari, necessario concludunt, quod & probant per bonam corporis habitudinem, sanguinis matrem, alimentorum calidorum, vinique immoderatum usum, mensium suppressionem, & id genus alia; quem sanguinem effluere contendunt, vel per *anastomosin*, vel per *diæresin*, vel per *diapedesin*. A sanguinis ergo copia, ejusdem tenuitate & aquositate facili Marte fieri potest *anastomosis*, ut & ab iis, quæ sanguinem accendunt inflammantque, ut sunt cursus,

sus, saltus, equitatio, & similia exercitia vehementiora, & ejus generis commotiones; unde veteres pro causa remota hujus affectus culpant tussim vehementiorem, vomitum laboriosum, vociferationem magnam ac stentoream, iram, aliasque excandescentias tum animi tum corporis, per hæc enim sanguinem facilè incalescere ac attenuari, indeque facilè orificia vasorum aperiri & ità evasari posse dicunt. Per *diæresin* Veteres intellexere, cum vasa perforantur, dissecantur, contunduntur aut rumpuntur, quæ continui solutiones, puncturæ, sectiones, contusiones vel rupturæ vocantur. Per *diabrosin* verò indigitare volunt statum, quando vasa & pulmo eroduntur ab acribus quibusvis, tum humoribus, tum cibis, tum medicamentis, tum potulentis, tum à salso à capite catarrho ad vasa spiritualia defluente. Per *diapedesin* autem intelligunt, quando tunicæ vasorum sanguiferorum ità sunt rarefactæ, ut sanguis tenuis, qualis est cholericus, & aliquando serosus aut aquosus, facilè per eas transudare possit, per quem verò modum raro admodum contingere posse hæmoptysin, *ipsi* fatentur. Empyematis causa est *Ipsis*, pus thoracem implens, & fœtore seu acrimoniâ suâ graves noxas infligens, indè frequenter id nasci ex ruptione præcedentis alicujus apostematis, ut anginæ, pleuripneumoniæ, &c. quod ita fieri posse ajunt, si nempe per suppurationem terminatur, pusque in cavitatem thoracis effunditur, vel etiam si tubercula cruda per coctionem in puris *Vomicam* sint mutata. Empyema fieri quoque posse à catarrho ad pectus delapso & intra XIV. dies per sputum non repurgato acriter contendunt, etiam materiam aliunde influere, vel ex abdomine per cæcos ductus eò penetrare credentes, hâc ratione moti quòd in hydropicis idem serum per ductus ad thoracem transeat, atq; indè totum pectus serosis scatens humoribus deprehendatur, quod & testatur tussis hydropicorum cum multa ejectione aquosa. Tandem per *Vomicam* intelligunt Veteres tuberculum & abscessum alicubi in pulmonum substantia latentem, quo in casu materia peccans à natura, provida matre, ne statim sincera pars lædatur, propriâ pelliculâ includitur, atque involvitur, donec pelliculam illam exedat acris humor, ac intus contentam materiam in pectus effundat, & vel empyema, vel phthisin, vel repentinam producat mortem.

§. 5. *Chymica* nobis nunc est consulenda genealogia hujus affectus. Accusant verò illi hic salia acria corrosiva, benigniorum lenientium mixturâ destituta, & imperium circa pulmonum vasa sibi rapientia, tenellas venarum membranas, vel arteriarum pneumonicarum corrodentia, aperientia, & sic exundationes perniciosas sanguineas parientia. Actu enim inesse corporibus ejusmodi salia, plurimis demonstrant experimentis, quibus diutiùs jam inhærere instituti nostri ratio vetat. Quod verò attinet suppurationem & vomicam, id genus scil. ulceris tunc enasci contendunt, quando fit separatio salis liquoris interni, seu balsami præservantis partes singulas à putredine, addentes, quod in puris generatione sulphur, quod coagulatum esse debet, accendatur & resolvatur.

§. 6. *Helmontius* pulmonario Archéo furore percito ob onerosum tum quantitate tum qualitate cruorem, vel pus, causam horum affectuum ex asse acceptum fert; quod si verò excrementum non expectoratur, sed induratur, tunc occultæ *vomicæ* ad tabis occasio contingit, annotate Nob. *Helmontii* pullo, *Grembsio* in *Arbor. ruinos.* l. 2. c. 1. §. 9. de pulmonum defectibus. Ipse quoque *Helmont. in tr. delirament. catarrh.* p. m. 275. ait: Tandem aër magis exsiccat oppilantes mucilagines, juxta quas alia suscitantur producta, quæ dierum tandem numero aciditatem, acrimoniam ac malignitatem assumunt, unde affectus suspiriosi, vomica, vasorum exesio, sputum sanguinis, tabes & mors.

§. 7. *Willisius* causam horum affectuum quærit in sanguinis acrimonia, dyscrasia, & nimia

nimia ejus effervescentia, sanguinis vasa tum pneumonica tum arterias tracheales reserantibus, & sic unitatem solventibus; cruor etiam acris existens, circa has partes imprimis accumulatus, arteriarum oscula facili Marte reserare, aut exedere, & sic affectum hęmoptomicum excitare valet, quandoque etiam cruorem hunc crassiorem, & ad coagulandum aptum, cum à venis satis prompte excipi nequeat, effluere necesse est, quemadmodum videmus in scorbuto, & febre pestilente, variolis, in veneno assumpto, & ob hæc sanginis rarefacti & dein coagulati vitia hæmoptoicam passionem sæpius ortam esse. Multum quoque huc facit, juxta nostrum Authorem, indispositio pulmonum hæreditaria. Inter causas remotiores recenset *Ipse* fluxus menstrui, aut hæmorrhoidalis, aliusque è naribus scil. fluentis sanguinis suppressionem, caloris & frigoris excessus &c. quippe cum sanguis nimium æstuat, & transpiratio per poros cutis impeditur, furiosiùs tunc is effervescens, sæpissimè è suis vasis erumpit, unde præstò est hæmoptysis, perinde ut si in purulentam transeat materiam acriorem, Empyema & Vomica natales suas nanciscantur.

§. 8. Aliter splendidum illud Lugdunensium sidus *Sylvius* in hæmoptysi bilem arguit copiosiùs genitam fluidiorem, & acriorem sanguini commixtam, & sic effervescentiam majorem inducentem, atque vasa pulmonum sanguifera aperientem, sive hæc apertio fiat per nimiam vasorum, à copioso valde, rarefacto aut retardato sanguine, aut flatibus distensionem, sive per humoris in vasis aut extra ipsa subsistentis acrimoniam rodentem, sive per rem duram & acutam contundentem, sive quovis alio modo. In Vomica verò & empyemate *Ipse* sanguinis molem ex suis vasis in cavitatem pectoris decidentem, & ob aciditatem id pus ibidem mutatum culpat.

§. 9. *Cartesius ejusque sequaces* hanc inundationem sanguinis non aliunde nasci credunt, quàm exinde, quod sanguini materia illa subtilis variam communicaverit diathesin; ab ipsa enim oriuntur p. n. effervescentiæ & commotiones sanguinis, deinde quoque particulas omnes, quæ vel feriunt, vel rodunt, vel perfodiunt, vel irritant, & sic rimas faciunt, & continuum solvunt, hàc effervescentiâ p. n. efferas factas, pro causa hujus morbi venditant. In vomica verò & empyemate materiam purulentam pro causa obtrudunt, & inde dolorem gravativum in hoc morbo urgentem ab hujus mole incumbente nervis, qui in pulmonibus paucissimi reperiuntur, deducunt.

§. 10. Excussis & perspectis aliorum opinionibus de causa horum affectuum, illos melioris illustrandi ergo, & nostram addamus. Adscribimus ergo immediate causam Regi nostro *Cardimelechi* furore percito, ob sanguinem acrem indeque extravasatum, simul imperium circa pulmonum vasa sanguifera rapiente hoste in sanguine latente, & variis armis instructo, ille enim circa munimenta Regis prædicti tumultuosè debacchatur. Corpus enim nostrum instar machinæ hydraulicæ est, à contento intrinsecus liquore sanguine scil. motæ, quemadmodum motum hunc demonstravit ad oculum *Excell. Reiselius Archiater Wurtenbergensis*, Amicus oculissimus, maximâ nominis jam famâ & æternitate, qui *statuam suam humanam* erudito orbi exposuit; pro hujus sanguinis diversa ratione ex fermentationis & particularum varietate oriunda, diversimode etiam se habet machinæ integritas, & motus indè dependens; particularum verò hoc Nectar purpureum constituentium motus intestinus & agitatio, fermentationis venit nomine per duplex illud sal acidum & alkali volatile regitur, quorum solutorum concursu, & in se invicem actione, reliquæ quoque particulæ nimis commoventur & agitantur; actio enim salium illorum in se mutua aliquando oculis sese conspiciendam præbet, estque satis manifesta, quando in legitimis se continet terminis, tunc enim omnia salva, sed quam primum deterioris redduntur naturæ, quàm statim eheu! excitantur effervescentiæ impetuosæ, quantæ procellæ in continenti corpus nostrum obruunt, quantæ inundationes maris? Quanta verò quies, quãta, salus, si cruor existit pacificus, amicabilis, si fermentum illud vitale in corde, spiritibus vitali-

tali.

talibus imprægnatum, pabulum ſcil. Cardimelechis præſidis cordis, bene ſe habeat, quod fermentum radicatum eſſe Exc. *Ettmullerus* jam in ovi puncto ſaliente ob ſalinum volatile ſpirituum animalium oſtendit, probatque ità, ut in chylificationis culina ſummus coquus eſt de natura acida volatili, ita in ſanguificationis & renovatæ in ſanguine fermentationis officina ſalſum volatile & luminoſum fit, & ut hæc verbo comprehendam, ſanguinis diſpoſitionem à ſalium duorum acidi & alcali volatilium conditione dependere, omnino mihi cum ſæpius prænominato *Nob. Ettmullero* perſuadeo, vi enim ſuâ ſalinâ fermentationem illam & circulationem ſanguinis excitat, inſtar fermenti piſtorii totam maſſam farinaceam elevantis, & poroſitatem conciliantis. Hæc adjicere placuit ἐν παρόδῳ, quod nimirum fermentatio cordis in naturali & ſano perficiatur ſtatu, quo melius intelligatur, quomodo illa in præternaturali vitietur, cum contraria juxta ſe poſita magis eluceſcant. Quibus ergo ſuppoſitis, ſanguinem ob læſam hanc fermentationem, & vel ob hujus vel alterius ſalis exceſſum vel defectum, reddi poſſe vel *acriorem*, vel *fluidiorem*, conſtat. Hæmoptyſin ergo ſi non ſemper, ut plurimum tamen provenire à nimia ſanguinis fluiditate, vel ſeri abundantia, vel à ſale volatili ſimul & acri, ſanguineam maſſam non tantùm fundente, ſed & vaſa continentia ſcindente, perfodente, rodente & ſpiculis ſuis lapſu temporis magis magisq; fibrillas arteriolarum, vel venarum divellente, & rimas faciente, certiſſimum eſt. Solvitur etiam continuum nimio ſanguinis motu, undecumque demum orto, quo in has vel illas fibras impetuoſius ruens ſanguis illarum cedere neſciarum compagem diſſolvit. Solvitur & continuum, quando ſanguis uno ictu & impetu delatus per vaſa tenerioris texturæ, ſeu anguſtiora, ſeu tantæ molis non capacia, indeque fibras dilatans, atque ita per rimas raptus effluit. Hoſtem ergo hic imperium ſibi rapere circa vaſa pneumonica ſanguifera extra omnem dubitationis aleam ponimus, unde ſanguis calcaribus hiſce ſtimulatus, clauſtris ſuis exſolutus cavitatem imprimis pulmonum, ſicut equus effrenis, ingreditur, & cum ibidem moleſtiam excitet, fibras ad irritationem conciter, & ad ſui excretionem ſolicitet, inde ſi non excernatur, non poteſt non fieri, quin morà acrior reddatur, & ſpiritus cæteræ particulæ temperantes abigantur, ſal fluorem concipiat, unde ex acore illo inſigni, reſoluto ſimul ſulphure, fœtor ille exitialis in empyemate & vomica exſurgit; in quibus autem affectibus acidum incipit exſuperare, avolantibus ſubinde plus minùs particulis volatilioribus, & viciſſim accedentibus hinc inde heterogeneis, ex eo empyema aliique abſceſſus oriuntur; pus enim generari ex variorum, qui ſupra diximus, miſcella manifeſtum eſt, quibus fermentum ex mora magis magisque aceſcens accedit, ex cujus cum ſulphure combinatione tandem etiam albet. Cum *Sylvio* enim, *Helmontio* & *Paracelſo acidum* in *pure* accuſamus, non verò concoquitur ſanguis in pus, ut *Schola* voluit *Galenica*, nam ſanguis venæ ſectione miſſus rubicundus multâ coctione, etiamſi fortiſſimo igne inſtituta, haud abit in albam materiam, qualem eſſe pus, negari non poteſt. Empyema ergò & pulmonis vomicam, ut brevitati ſtudeamus, à ſanguine acriore acidoque, in pus mutato, & in cavitate thoracis collecto, deducimus.

Prognosis.

§. II. Ordine nunc devolvimur ad *Prognoſtica*, ubi, quid de ſalute ægri ſperandum ſcrutabimur. In quem finem optimè monet *Senec. lib. 6. de benef. cap.* 16. quod Medicus pro ægroto & fama artis timere debeat, quæ haud dubiè periclitatur, ubi infelix prognoſticon ruborem Medico incutit. Sanguinis ergo ſuperna ejectio qualiſcunque juxta Hipp. noſtrum *l.* 4. *aph.* 25. judicatur mala, perinde ut, eodem obſervatore affectus hic adoleſcentibus familiaris eſt, *ſect.* 3. *aph.* 29. Et alibi memorat, ſanguinem ſpumantem extuſſitum prodire è pulmonibus *ſect.* 3. *aph.* 13, A pulmone ulcerato plurimum impendet periculi, cum inde ſuppuratio & tabes certò metuenda ſit, ratione enim continui motus, conſolidati nonniſi difficulter

culter pulmones possunt; adde quod in spongioso membro hoc, quale sunt pulmones, sanies non solum firmiùs hæreat, sed & una vesicula pulmonis in aliam facili viâ transeat, unde non potest non fieri, quin de die in diem pulmo sic constitutus magis exulceretur, respiratio impediatur, calor incrementum sumat, corpusque tabescat, ut adeo hic valeat illud *Iuvenalis Satyr. 6. Grex totus in agris unius scabie cadit & porrigine porci.* Arteriâ enim aut venâ pneumonica ruptâ, si statim sanguis excernatur, non tam damnosæ aleæ res, quàm si is in pulmonum substantiam illapsus sit, ibidem detineatur, sicque inflammationem faciat, & dein ob moram, avolantibus nempe spirituosis particulis, putrescat ac pulmonum substantiam tandem corrumpat exulceretq;. Præsentissimum periculum imminet ex arteriæ magnæ pulmonalis rupturâ, unde per sanguinis copiam evasatam necessariò cor suffocari debet, quippe aliquando tantâ copiâ profunditur sanguis, ut etiam pelves, magnaq; vasa brevi temporis spatio impleantur, unde æger, qui ut ille apud *Maronem*,

——— *crassum vomit ore cruorem.*

In momento animam cum sanguine ejus comite effundit, *ceu apparet ex Observatione nostra Curiosis communicata in Ephem. Germ. Ann. X. p.* 309. Sanguinis verò sputum sequens puris sputum malum minatur, significat enim ulcus pulmonum, ex quo quamplurimi periêre, juxta illud *Poëtæ :*

Cernis ut è molli sanguis pulmone remissus
Ad stygias certo limite ducat aquas.

Sin è thorace sanguis profluat, & naturæ, ætati, regioni, habitui, & tempori congener sit, tunc morbus minoris est periculi; observavimus enim in juvencis à suppressione mensium ejusmodi sputum cruentum, quibus reseratis exspuitio cessavit. Sanguinis autem sputum diu durans, & medicamentis idoneis haud auscultans, in tabem transit, prout nuper in puella xx. annorum hæmorrhagiâ narium suppressâ, observavimus hæmoptysin, quæ cum anxietatibus cordis, tussi, aliisque signis pessimis in tabem transiit. Quod si exspuitio sanguinis fiat in valetudinario, vel scorbutico, tunc res est periculosior, quàm si accidat in robustioribus, vel non scorbuticis; verbo, plerumque grandium pulmonis vasorum vulnera solent esse lethalia, minorum autem ut & empyematis vulnera sæpius curantur, teste *Magno Sylvio c.20. l. 1. §. 44.* Nec tamen semper timendum est sanguinis sputum, cùm præservet subinde viscera interna, puta hepar, lienem, &c. secundùm inquientem, *Hæmoptysis est sæpiùs critica, & liberat quandoque à magnis morbis.* Vomitus quoque sanguinis sine febre, salutare; cum febre verò perniciosum signum judicatur, juxta *Hipp. sect. 7. aph.* 37. post fluxum autem sanguinis singultus, aut convulsio, malum portendit; aliter autem sanguis, qui ex vasis tracheæ exudat, quippe qui malo sæpe vacat. Vehemens quoque cephalalgia, elogio Hippocratis, solvitur nonnunquam sanguine ex ore prodeunte. Hæc de prognosi in Hæmoptysi.

In Empyemate dividus noster *Senex* plurima funesta recenset signa, quòd scil. necare soleat in VII. diebus, item evadentes purulenti fiant. Cæterum Empyici à pleuritide debent intra xl. dies à ruptione purgari, atque tunc liberantur, aliàs si hoc cesset, fiunt phthisici; Illi verò si urantur, aut secentur, & pus prodeat purum & album, tunc evadunt. Si febris haud remittat, & interdiu levior sit, noctuque increscat, multus quoque sudor adsit, & tussiendi cupiditas, nihil tamen exspuatur, oculi caventur, malæ rubeant, ungues in manibus incurventur, manus caleant, pedes tumeant, fastidium vel nausea urgeat, pustulæ toto in corpore nascantur, tunc illi suppurantur, & præsentissimæ mortis indicium est. Empyici melius in speciem habentes, & qui ferè expurgati, periculoque remoti jam videntur, si sputum fœtidum excernant, cum recidivâ intereunt, teste *divino Coo* in *Coacis.* Funesta etiam inter signa recenseas, quando specillum à pure velut ab igne coloratum est, quippe id mortem indicat, quia denotat summum acorem & extinctionem spirituum volatilium. Ita si hoc in casu febris hectica, respiratio

ſpiratio difficilis, dolor maximè gravativus pectoris, pulſus debilis, & frequentior, accidant cum ſudore frigido, & diarrhæa velut colliquativa, atque crebris animi deliquiis, tunc de ægro factum eſt. A periculo juxta Hippoc. tuti ſunt, quibus eodem die, quo ruptio facta eſt, febris conquievit, deſieruntque urgeri per cibi faſtidium & ſitim, ita ut alvus exigua ſit, pus album, leve, ſimplici colore, ſine pituita, atque ſine dolore, levique tuſſiculâ rejiciatur, uti & reliqua ſymptomata ab initio magnam ſævitiam exercentia, aliquantum remittant, tunc enim certa ſalus ſperanda eſt, notæ enim ſunt ſalutares, quæ ægros celeriter liberant à morbo. Quod ſi verò excrementum non expectoretur, ſed in pulmonum anguſtiis & anfractibus indurentur, tunc id occultæ vomicæ, & tabis hedera eſt.

Cura Diætetica.

§. 12. Inveſtigatâ ſic pro ingenii viribus morbi naturâ atque cognitione, æquum ducimus curationi unam atque alteram pagellam aſſignare, non minimum verò hic pondus *diætæ* addit *mutatio*, 2. *aph.* 5. unde & illinc petendum auxilium. *Aër* ergo ſit temperatus, & inclinet magis ad frigiditatem, è contra vitandus calidus, ob aculeatas & ſubtiles ſalium particulas, quas vehit, pulmonibus ipſorumque vaſis infenſas, in quo prædicamento habetur & intenſè frigidus, qui per rigidas ſuas particulas, per moram & ſtagnationem nactas ad exulcerationem, & continui ſolutionem faciendam, ſolus ſufficere poteſt. Confer Nobiliſſ. *Williſium*, *in cap. de phthiſi.* Æger quoque fugiat ſolares & lunares radios, ventumque meridionalem, atque ſolem lucentem; In empyemate verò aër vergat ad ſiccum. *Cibus* ſit refrigerans, & vi emplaſticâ ſeu glutinandi pollens, viſcoſus nempe atque glutinoſus, ut ſunt lac, cremor hordei, pedes vitulorum, hœdorum, gluten piſcium, oryza lacti incocta; pulmenta ex milio, avena & amylo parata; pultem quoque ſimilem ex amylo cum vino commixtam in hæmoptyſi maximo habet pretio B. D. *Simon Pauli*, Quadripart. Bot. gr. B. p. 332. Conveniunt quoque in empyemate ſicca, ut ſunt carnes columbarum, perdicum, cuniculorum, avicularum, piſces ſaxatiles, cancri fluviatiles, &c. Hîc quoque Nuclei pini, in templo Æſculapii olim ſuſpenſâ tabulâ hæmoptoicis commendati, ſæpiſſimè in uſum adhibeantur. Ex fructibus in hæmoptoicis conceduntur aciduſcula, prout ſunt pruna Ungarica, pyra, cydonia mala, meſpila, &c. in quem finem commendamus quoque lactucam, endiviam, cichorium, bellidis flores & herb. &c. Prout rejicimus concoctu difficiles cibos, acres, ſalitos, piperatos, aromatiſatos, impensè dulces, &c. cultum acidum in ſe habentes, ut ſunt ſaccharata omnia, quæ in his affectibus perquam nocua ſunt. *Potus* ordinarius ſit cerevîſia tenuis avenacea, ritè cocta tamen, extraordinarius verò vinum aquoſum, rubellum, hydromel, aqua hordei, emulſiones amygdalinæ, lac caprillum (quo ſolo ſe curaſſe hæmoptyſi laborantem, gloriatur Trallianus) vini è contrà generoſi, cremati, aliuſque fortioris, tum Rhenani, tum Hiſpanici, uſus planè exulet. In animali functione, *ſomnus* & *vigiliæ* non excedant mediocritatis limites. *Motus* nimius, præcipuè pectoris clamores, cachinnus, & cantus fugiantur, per hæc enim immedicabilem pulmonum eorumque vaſorum rupturam induci poſſe, nemo negabit; addere & ſuum ſymbolum poſſunt in excitandis his affectibus ſaltatio, pilæ luſus, equitatio, vectio curruum, &c. quæ omnia nimia commotione peraguntur & ſanguinem eliminare valent. *Excrementa alvi* reſpondeant indies arte aut naturâ, hæc & ipſa valent de menſium, narium & hæmorrhoidum fluxu. *Ab affectibus animi* vehementioribus abſtineat æger, & habeat potiùs animum tranquillum. Maximoperè verò vitanda eſt *ira*, nihil enim eâ crudelius eſt, cujus proin initiis obſtandum eſt, ad præſcriptum *Magni Senecæ l.* 1. *cap.* 8. *de Ira*, inquientis: *Optimum eſt primum irritamentum iræ protinus ſpernere, ipſiſque repugnare ſeminibus, & dare operam ne incidamus in iram, nam ſi cæperit ferre tranſverſos, difficilis ad ſalutem recurſus eſt.* Sic & filiæ iræ vitandæ ſunt, rixæ ſcil. & contentiones, furores, &c. Quæ omnia ſecun-

cundùm *Sylvium* bilem volatilem massæ sanguineæ per ductum hepaticum à se inventum suffundunt, & sic effervescentiam sanguinis majorem excitant, unde radices & principia tristissimorum horum effectuum fluunt; juxta nos verò spiritus animales rebelles facit *ira*. Nocent & *Venus* & *balnea*, ob eandem causam, quia spiritus & sanguinem commovent, inque furores concitant, unde & sæpe succendiculum horum affectuum fluit.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 13. Ad alterum curationis pensum ut accedamus nunc, animi fert sententia, in quo observabimus methodum nostram inchoatam, & lustrabimus statim Veterum pyxides. *Qui* in Hæmoptyseos paroxysmo omnium primò *venam* interdum bis, quandoque ter in die secant, vel in delicatioribus malleoli aperiunt venam, imprimis si malum ortum, ut sæpius dictum, à menstruorum suppressione; dein cucurbitulis, ligaturis, sangui- fugis, frictionibusque, sanguinis motum avertunt. His præmissis bilis seu sanguinis fervorem *præparantibus* leniunt; quæ sanguinis sc. fluorem adstrictione quadam leniunt & cohibent, sunt verò illa syrupus acetosæ, rosar. myrtil. cydon. succus granator. aq. acetos. rosar plantag. portulac. &c. Sic & pro re nata pituitosos, nec non biliosos, acresque humores, sanguini permixtos (à quibus sæpè venarum fit apertura, & aliquando etiam erosio, & per consequens etiam sanguinis sputum) evacuant *vacuantibus* appropriatis, inter quæ referunt rhabarbar. cum myrobalan. in aqua plantag. coct. Item cassiam recenter extractam, syrup. rosar. pruna laxativa, aliaque id genus mitiora; post hæc eligunt medicamenta, quæ immodicè fluentem sanguinem, & bilis vim simul *obtundere*, & tenuitatem ejus *incrassare* valent, quæ ipsis dicuntur *sistentia*, prout sunt trochisci de terra sigillat. cum aqua plantag. exhibiti, syr. granator. myrtin. cydon. conserv. rosar. C. C. ust. terræ omnes sigillatæ, bolus Armen. balaust. mastix, tragacanth. gummi Arab. plantag. & portulac. centinodium, diatragacanth. frigid. corall. rubr. succus plantag. berb. & plura alia, quæ notissima sunt, ex quibus pro re nata variæ concinnari possunt formulæ pro cujusvis ægri palato. Narcotica verò volunt in mali principio in usum tracta, sed ubi frustra his levioribus utuntur, & malum potius incrementum sumit, tunc quidem ad hæc, tanquam ad sacram anchoram confugiunt, viribus ægri tamen constantibus. Si autem à capite ad pulmones sanguinem illapsum esse, ex colore aliqualiter nigricante & grumoso intelligant, adstringentia intus non exhibent, sed potiùs ea medicamenta præscribunt, quæ extravasatum & coagulatum sanguinem dissolvunt & educunt, uti sunt rubia oculi cancri, ung. rubrum potabile, sperma ceti, &c. Tandem in *Empyemate* & *Vomica*, si materiæ collectæ in thorace suppuratio haud inhiberi potest, tunc eam emollientibus, & maturantibus adjuvandam esse præcipiunt, in quem finem intus & extus adhibent varia medicamenta, ut sunt Emulsiones; inter secreta verò referunt succum hederæ terrest. si ex ejus ℥iij. & prassii ℥ij. paretur looch. & addatur thur. myrrh. ana ʒj. diapenid. ʒß. M. dein & aquam malvæ, hyssopi propinant. *Externè* emplastra & cataplasmata ex ficubus, rad. althææ, passul. c. farina lini, fœnugræc. aliisque oleis emollientibus confecta, ad partes vocant, de quibus accuratius disserit *Riverius*, qui instar omnium esse potest. Ipsis ultimum est refugium, apertionem thoracis tentare, quam nonnulli eorum inter tertiam & quartam costam; alii inter quartam & quintam, ab inferioribus numerare incipientes, instituunt, & quidem ope cauterii potentialis, vel actualis, & sic materiam in thorace contentam sensim sine sensu evacuant, certisque decoctis tum per os, tum per vulnus inflictum exhibitis abstergunt, quâ operatione plures se curasse omnes ferè Veteres Practici gloriantur.

§. 14. Galenica perspectâ curâ nunc ad Chymicos transeamus, qui ea medicamenta præscribunt, quæ salia illa acria, tum arterias tum venas aperientes, obtundunt, partes demulcent, & balsamum naturalem sanguini restituunt, quales vires obtinent balsama sulphurea & antimoniata, mitiora imprimis in ulceri-

ceribus sive apostematibus pulmonum proficua, quod & confirmat ipse *Paracelsus in Chirurg. minor. libr.* 2. *pag. m.* 56. inquiens, *Antimonium* excellentissimum ulcerum exhibet medicamentum, cùm hujusmodi liquor mercurialis plus virium in se contineat, quàm aliæ quævis margaritæ, &c. quippe solùm ex eo curam & sanitatem suam recipit aurum, quod supremum arcanum & remedium audit; alia quoque diaphoretica *Illi* usurpant. Puris verò exclusio in empyemate promovetur ex eorum methodo per ol. & spir. terebinth. cum fl. sulphuris mixt. Terebinthina enim *Paracelso* vocatur externus balsamus, ob insignem sanandi vim; sunt tamen quidam qui spiritum vitrioli præmittendum putant, nempe quatenus purulentiam abstergat sed cauto hic opus est. Sic Magister *Paracelsus* gloriatur, quòd nobilem mulierem laborantem empyemate sanaverit ol. sulphuris in aqua cyclamin. meliss. & betonicæ exhibito. Ita *Crollius*, *pullus Paracelsicus*, ad hos affectus exstirpandos spirit. tartari & salis summoperè commendat. Putredinis quoque remedia esse scribit sal corallor. ol. cinamom. caryophyllor. aq. theriacal. præsertim facchar. Saturni, item prælaudatus Vir in hæmorrhagiis internis, ubi despetata sunt omnia, III. vel IIII. gran. compositæ sperniolæ intra corpus in aqua bursæ pastoris exhibet.

§. 15. *Helmontius*, ejusdemque asseclæ, curam sequentem in sputo sanguinis observant, æger primò quiescat, nec se multum moveat, cui fini, & ne cruor tam copiosè ad pulmones ruat, ligaturas firmas in manibus & pedibus instituendas Nob. *Grembs*, fidelissimus Helmontii interpres, præcipit, ad quem cruoris fluxum sistendum laudat & ipse syrupum corallor. cum croco Martis permixtum seq. modo:

℞. *Syr. corall.* ℥ij.
croc. Martis ℈ij.
M. pro duabus dosibus.

Idem prælaudatus Vir laudibus effert oryzam cum aqua, vel lacte chalybeato coctam, item emulsiones amygd. pro potu ordinario vinum verò cydonior. cum aqua chalybeata permixtum pro extraordinario. Cum tandem sputum rubicundum steterit, ut ipse inquit, & Archeus pulmonarius, faber sputorum, mucosa excrementa fabricet, tum ad spiritus furiosi mitescentiam, tum etiam ad detersionem excrementorum lac ustulatum porrigit; sumatur autem per v. horas à cibo; lactis verò usus non semper continuandus, quoniam nimium nutrit, & pectus replet sordibus. In vomica verò, si pus acescat, & sanguis apostemetur, conveniunt ea, quæ dicta sunt *de Peripneumonia*, *Capite nempe præcedente*.

§. 16. Pergimus nunc ad *Willisium*, qui in pulmonis hæmoptoe indicationes habet curativas, 1. ut sanguinis effluxus protinus sistatur & cohibeatur, 2. ut continui solutio absque tabe in pulmonibus relicta sanetur. Sanguinis ergò fluxum inhibent, ut is ad partem affectam non effluat, medicamenta tum sanguinis copiam minuentia, tum æstuationem ejus compescentia, atq; motum ipsius nimium deprimentia, ut sunt varia julapia, Ex. gr. sequens:

℞. *Aq. nymph.*
plantag.
portulac.
quercus ana ℥iij.
lapid. hæmatit.
sang. dracon. ana ʒ ß.
facchar. candi q. s. ad grat. dulcedinem.

In quem finem quoque prælaudatus Vir magnificit solutionem vitrioli communis, aut Martis in aqua fontana factam, & ad quascunque hæmorrhagias sedandas tum externè tum internè adhibendam, quo & faciunt venæsectio, ligaturæ, & frictiones, post quæ frustra tentata *Hypnotica* mitiora, imprimis *Diacodiata* suscipit, quatenus scil. illa cordis motum sufflaminando sanguinem defervescere cogunt. Dein ad vasa aperta iterum conglutinanda, & claudenda præscribit varia medicamina *adstringentia*, *conglutinantia*, *consolidantiaque*, in forma mox linctus, mox decocti, mox pulveris, mox pilularum. Sit formula decocti ex traumaticis & balsamicis parati:

℞. *Fol. pilosell.*
plantag.
sanicul.
ballid. sylv. ana m. j.
fl. rosar. rubr. m. ß.
hord. mund. ℥ß.
passul. ℥j.
Coq. in aq. font. lib. iiij. colatur. add. vitriol. Martis ℈ß.
syr. corall. q. s. M.

Alia formula :

℞. *Sang. dracon.* ʒj.
sem. papav. alb. ℥ß.
lapid. hæmatit.
ocul. cancr.
corall. rubr. ana. ʒß.
sacchar. rosat. ʒj.
M. f. pulv. ad plures vices.

Potus sit decoctum chinæ & sarsaparillæ, cum pectoralibus aliisque commixtum. *In empyemate* verò suadet *Ipse* sectionem, sive lateris apertionem, & in meticulosis & teneris, cauterium inter sextam & septimam vertebram, foramine facto cannula argentea intrudatur, cujus ope pus in thorace contentum per vices emitti potest, ne id foetorem contrahat, & patiens viribus cadat. Post hæc bis terve in die per syphonem injiciatur liquor traumaticus, & abstersivus. Quoad medicamenta interna, *Ille* simul commendat varia decocta vulneraria, vel sequentem pulverem, ad ʒß. bis de die exhibendum.

℞. *Pulv. ocul. cancr.* ʒij.
fl. sulphur. ʒj.
sal. prunell. ʒß. *M. f. pulv.*

Vel *adjectâ terebinthinâ in pilulas redigatur exiguas.*

Reliqua quæ in hoc affectu, & vomica pulmonum ante sectionem exhibenda sunt, cum illis, quæ ad mentem Authoris de Peri-pneumonia diximus, ferè conveniunt, ad quæ ergo benevolum Lectorem missum volumus, & sic quoque missum facimus *Willisium.*

§. 17. *Sylvius* ad æstum sanguinis in hoc morbo sæpius urgentem, temperandum, acidis & austeris utitur, nempe semperviyo maj. plantag. acerof. sic etiam ad acrimoniam humorum demendam laudat *Ipse* spirituosa, oleosa &c. quandoque pro re nata opiata. Dein ad vasa rupta consolidanda commendat misturam suam notissimam sequentem :

℞. *Aq. plantag.* ℥ij.
cinamom. ʒij.
acet. stillat. ℥ß.
corall. rubr. præp. ʒß.
sang. dracon. ℈ß.
laudan. opiat. gr. ij.
syr. myrtin. ℥j. M.

Hæc mixtura cochleatim sæpius assumpta curabit plerasque vasorum rupturas. In eundem finem venæsectionem celebrandam præcipit, vel in brachio, vel in pede alterutro. Sic ad corrigendos, tum à capite defluentes, tum aliorsum emanantes, *opiata* & blanda aromatica usurpanda commendat. In casu verò, ubi hæmoptoica passio per inflammatum & nimis tenuem sanguinem orta est, indeque ad rupturam usque distenta sunt pneumonica vasa, illicò venæsectione educendus est, & temperandus sanguis assumptis julapiis refrigerantibus. Sit formula una aut altera :

℞. *Aq. hord.* ℥xx.
syr. violar. ℥ij.
ol. sulphur. q. s. ad grat. acidit.

Vel ℞. *Sem. melon.*
papav. alb.
f. cum aq. plantag.
tussilag. ana q. s. Emuls. quæ edulcoretur sacchar. cand. q. s.

In empyemate verò confirmato sanguinis in pus mutatio adjuvanda est, quod præstant medicamenta *emollientia* & *maturantia*, ut sunt rad. lil. alb. fol. althææ, atriplic. mercurial. sem. lini, fœnugræc. item olea varia, pinguedines, &c. Ex. gr. sit formula cataplasmatis :

℞. *Rad. althææ* ℥j.
lil. alb. ℥ß.
herb. malv.
bis malv.
parietar. ana m. ß.
fl. verbasc.

melilot.
violar.
chamomill. ana p. ij.
sem. lini,
fœnugræc. ana ʒ ß.
caricar. ping. N. vj.

Coq. vel in aqua, vel in lacte, ardore verò summo existente, in lacte ebutyroso (pinguia enim haud omnes ferre possunt) ceu nos observavimus *ante quatriduum* in viro octugenario, qui ab inunctione pinguium externa animi deliquium passus est. Maturato abscessu ad ipsam puris eductionem confestim accedendum est, ne pus morâ acrius reddatur; quapropter apertio thoracis non procrastinanda est, sed tamen cavendum, ne pus unicâ vice educatur, sed partitis vicibus; & viâ puri factâ, pergendum statim ad ulceris mundationem, ac consolidationem, in quem finem cum admiratione juvare dicit Author *noster* Balsamum sulph. anisatum, vel terebinthin. si ulceri instilletur, qui & intus exhiberi potest ad gutt. v. vel plures.

§. 18. *Cartesiana* ex hypothesi ad particulas istas acutas, seu salinos aculoes, in sanguine existentes, & quælibet vasa sanguifera, imprimis pneumonica facilè dissecantes & aperientes & hæmoptysin producentes, obtundendas, sanguinemque temperandum, conducunt omnia *balsamica mitiora* ex oleis & blandè spirituosis parata, sic & omnia diluentia aquosa, refrigerantia nempe, ex. gr. sequens vel simile julapium:

℞. *Aq. plantag.*
burs. pastoris. ana ℥ jß.
syr. è rosis siccis ℥ j.
lapid. prunell. ʒ iij.
M. f. julap.

Omnia quoque ponderosa ad volatiliora premenda ab *ipsis* commendantur, prout sunt lapis hæmatites, bol. Armen. corall. rubr. terr. sigill. & id genus mille, alia. Ad *acres* & salsos humores corrigendos, & effervescentiam sanguinis sistendam, conveniunt ex ipsorum scrinio *opiata*, imprimis pil. de cynogloss. de styrace, præsertim verò theriac. cœlestis Hanoviensis, vide *Theatrum nostrum theriac. cœlestis*.

Hæc sunt, quæ utilia sunt in Hæmoptysi. Ex quibus præcedentibus, quid in empyemate, & vomica eligendum sit, emunctæ naris Medicus suâ sponte noverit. Itaque adhuc restat, ut & nostræ opinionis penetralia pandamus.

§. 19. *Nos verò* superiùs ubi de causa horum affectuum locuti sumus, aliquid de sanguinis fermentatione naturali diximus, ut contrario simul considerato, meliùs differere possemus de præternaturali. Sanguinis ergo excretio vel augetur, vel minuitur. Spiritibus enim & sanguine naturaliter se habentibus, benè dispositis, & partibus suis instructis, homo sanus & vegetus dicitur, deficiente verò vel nimis auctâ hâc fermentatione in corde, vel spiritibus animalibus interceptis, vel eorum nimio affluxu cessat pulsus, cessat respiratio, & tandem succedit omnium naturæ terribilissimum animal,

— *Mors, ultima linea rerum.*

Auctâ quippe hac fermentatione in corde, magna inde oritur sanguinis commotio in omnibus arteriis & venis, indè & ejusdem excretio & exscreatio; sed cùm plerumque fermentatio æqualis ac blanda dependeat à duplicis salis, *urinosi* & *acidi*, vel *alcali* & *acidi*, accuratissima combinatione, inde deficiente ex his uno aut altero, vel in massa sanguinea, vel in ipsis spiritibus animalibus furor & fervor excitatur; si enim alcali, oleum tartari nempe, infuderis in venam animalis, id post mortem tibi exhibet sanguinem fluidum & rarescentem, sicque nimis dissolutum, è contra, acido infuso in venam, ut spir. nitri, post mortem coagulatum invenies sanguinem. Illud verò maximæ difficultatis apud nostros est, num sanguis ex arteriis, num verò ex venis erumpat, sed cùm multa argumenta, & verè Acchilléa militent pro arteriis, præcipuè quòd sanguis arteriosus à venoso consistentiæ ratione differat, & ob spiritus copiosos sanguis arteriosus tenuior & subtilior, indeque magis pronus ad evalandum existat, credibilis est indè eorum opinio, qui arterias accusant, attamen quid vetet asserere, quòd & è venis egredi possit sanguis, hactenus nondum video, præsertim si considerem, quòd pori in venis sint apertiores, h. e. majores;

accedit, quòd hæ tunicis instructæ sint simplicioribus, è contrà arteriæ duplicibus, ut adèò hic difficilior sit ruptura. Quidquid sit, nos hîc unicuique usum fructum suæ opinionis relinquimus & ad ipsam curam accedimus. In omnibus ergò sanguinis excretionibus, à quacumque causa ortis, si nihil contra indicet, venæ sectionem instituimus, vel in brachio, vel in pede, præsertim in mulieribus, quibus menses non fluunt; dein sanguinem remanentem restringimus & cohibemus, & tandem coagulatum dissolvimus. Totum sanguinis sistendi mysterium consistit in ipsius coagulatione momentanea, ut nempe cruor in apertis vasis pneumonicis coagulatus crustæ ad instar eorum labia atque vulnera occludat, sicque sanguinis exitum prohibeat, quod promittunt tum acida, tum austera, aliaque ponderosa. Notandum verò est, quòd prout vel sulphureæ particulæ, vel serosæ abundant, sic vel ipsum solum Rhabarbarum, quia simul adstringit, & educit particulas sulphureas, biliosas, ad ʒj. in aq. plantag. vel cum pulvere jalappæ, si serum simul abundet commixtum prius exhibere solemus; fortiora enim nunquam exhibenda sunt, quia sanguinem magis movent, atque ideò impetu facto vasa distendunt, & sanguinis fluxum aut augent, aut periculum inducunt, ne affluxus cohibitus iterum erumpat. Si cacochymia in sanguine sit, per aliquot dies quiescat, ut interim vasa consolidentur, priusquam purgationibus educatur. Sit formula:

℞. *Hord. mund p. ij.*
liquirit. ras. ʒij.
uvar. passar. ℥j.
Coq. in aq. pura, colatur. adde sacchar. q. s.

Vel ℞. *Cassiæ recenter extract.*
conserv fl. persicor. ana ʒj.
rhabarb. elect. ʒß. M. f. bolus.

Vel ℞. *Aq. cichor.*
farfar. ana ℥iß.
extract. rhabarb. ℈ß.
pulv. rhabarb. ℈j.
jalapp. gr. xvj.
syr. de cichor. c. rheo ℥ß.
tinct. rosar. ʒj. M.

Deinde ad hæmoptysin & quascunque excretiones sanguinis sedandas, sanguinem cum spiritibus efferatis luxuriantem, & sero nimio dilutum, intestinoque simul tumultu efferatum, indeque violenter per arteriolarum oscula prorumpentem, sale volatili acri sive alcali excedente abundantem, temperandum, commendamus acida mitiora, serosa seu aquea diluentia, ut sunt sequentia. Ex. gr. Julapium:

℞. *Aq. rosar. rubr. ℥iß.*
plantag. ℥v.
tormentill. ℥ij.
Syr. myrtill.
granator. ana ℥j.
spir. terræ sigillat. ʒß.
M. d. ad vitr. pro aliquot vicibus.

In difficillimis casibus tandem etiam ad narcotica confugiendum est, in hunc finem proderunt Camphora, requies Nicolai, syrupus papav. laudanum opiat. theriaca Cœlestis, &c. Si verò sanguis debitâ suâ privatus est consistentiâ, & orgasmo à spiritibus animalibus impetuosè in cor & arterias irruentibus excitato exagitatus, (ruptis enim arteriolarum osculis, & factâ apertione cum impetu effluit,) tunc incrassare & coagulare eum solemus per mixturam Sylvianam jam dictam vel, ei similem sequentem:

℞. *Aq. portulac.*
plantag.
heder. terrest. ana ℥j.
succ. portulac. ℥iß.
lapid. hæmatit. ʒß.
ocul. cancr. ℈j.
laudan. opiat. gr. ij.
syr. corall. ℥j. M.

Vel ℞. *Aq. rosar. rubr.*
tormentill.
bursæ pastor. ana ℥iß.
acet. rosac. ℥j.
spec. diarrhod. Abb.
diatrion. Santal. ana ℈j.
sang. dracon.
terræ sigillat. ana ʒß.
syr. myrtin. ℥j. M. d. ad vitr.

In casu verò ubi acidum deficit, & potiùs alkali,

kali, ſeu ſal volatile acre primas habet, vel in ipſis ſpiritibus, vel in ſanguine (ceu ex peſte, aliiſque febribus malignis, quorum affectuum malignitas conſiſtit in ſale volatili ad ſummum acredinis gradum provecto, videre licet, in quibus ſpontaneæ ſanguinis profuſiones ſæpiſſime ipſis miſeris ægrotis mortem accelerant) ad attenuatum hunc ſanguinem incraſſandum & coagulandum, præter acida, à quibus ſub jugum mittitur ſal illud volatile, ob acrimoniam infame, atque detruditur, nihil convenientius reperitur, qvàm ſequens arcanum, quod nos nunquam deſtituit.

℞. *Alum. crud.*
vitriol. Mart.
ſacchar. Saturn. ana p. æquales.

Quibus affunde acet. & liquor. terr. ſigillat. cum ſpir. vitriol. ana p. æq. & lege artis paretur, doſis à gutt. x. ad xxx. Liquor ſtypticus alius, ex terra Martiali paratus, neminem deſtituet. Huc faciunt tinctura lapid. hæmatit. imprimis noſtra inferiùs communicanda, corallor. tinct. terræ Japonicæ, ſulphuris, vitrioli, ad. LX. gutt. In ſcorbuto ſæpiſſime exoritur hæmoptyſis, quæ antiſcorbuticis, in primis ſero lactis, adjectis convenientibus, facile curari poteſt. Ad ſal illud volatile lixivioſum obtundendum, figendum, acrimoniamque ſanguinis corrigendam, contemperandamque, & conſiſtentiam ei reſtituendam, idque ſui vel olei, vel acidi, vel ſpiritus volatilis oleoſi ratione, commendamus emulſiones ex ſem. 4. fr. majoribus & minoribus, ſem. papav. alb. adjectis amygdalis pro guſtu, in quem finem conducunt & *opiata*, laudanum opiatum quodvis, domitor ille ſtrenuus ſpirituum animalium, præcipue theriaca cœleſtis, ſulphur minerale arte fixatum, hæc enim magnam habent vim ſales acerrimos & ſpiritus furioſos figendi. Tandem ad vaſa aperta conſolidanda, & fibrillas minutiſſimas arteriolarum, & venularum agglutinandas, conducunt vulneraria modicè adſtringentia, & ſimul glutinoſa, in quem finem laudamus decoctum ſequens:

℞. *Herb. alchymill.*
veronic.
ſanicul.
millefol.
agrimon. ana m. ß.
Rad. ſymphit.
liquirit.
tormentill. ana ℥ß.
fl. bellid.
balauſt. ana p. ij.
nucl. pini ℥ß.
ligni ſantal. rubr. ʒiij.
lapid. cancr. ℥j.
Coq. in lib. vj. ad tertiæ part. conſumpt.

Vel in electuarii forma:

℞. *Conſerv. roſar. vet. ℥ij.*
looch de pſyll. ℥j.
conſerv. ſymphyt. ℥ß.
pulv. ſtypt. Heurnii vel Croll. ʒj.
lapid. cancr. præp. ʒß.
ſyr. de roſ. ſicc.
de piloſell, ana q. ſ. M. f. elect.

Amygdalatum quoque hîc conducet:

℞. *Amygd. dulc. excort. ℥iij.*
ſem. frig. maj.
papav. ana ʒß.

Cum aq. hord. f. Emulſio, add. ſacchar. perlat. q. ſ. ad gratiam.

Vel ℞. *Aq. millefol.*
veronic.
burſ. paſtoris ana ℥j.
pulv. ſtyptic. Croll. ʒß.
ſem hyoſcyam. alb. gr. xv.
ſyr de ſymphyt. ℥j. M.

Vel in forma pulveris, ut ſanguini tenacitas concilietur.

℞. *Pulv. anonym. ℥ß.*
ſem. hyoſcyam.
lapid. cancr. ana ʒj.
M. f. pulv. pro aliquot doſibus.

Vel ℞. *Corall. rubr.*
margarit. præp. ana ℈j.
gumum. Arabic.
tragacanth. ana ʒij.

M. f. pulvis. pro VII. vel VIII. doſibus, quarum binæ quotidiè aſſumantur.

Vel

Vel ℞. *Syr. de symphyt. Fernel.*
papav. rhœad.
alb. ana ℥j.
laud. opiat. gr. ij.
aq. veronic. ʒjß.
M. D. *ad vitr. cochleatim sumend.*

Laudatur & lac asininum chalybeatum, quia chalybeata adstringunt sine obstructione.

Ad consolidanda etiam pulmonis vasa conducet & balsam. sulph. terebinthinatus, vel anisatus, intus & extus usurpatus ad gutt. v. tincturam stypticam Anglor. & infusionem olei olivarum in venas ægrotorum, tanquam generosa commendamus remedia. Quod attinet *Apostemata pulmonalia*, in iis (vomica scil. & empyemate) si febris deest, sulphurea quæcumvis magnifacimus, ut tincturam sulphur. balsam. sulph. terebinth. Balsam. *Samaritanum* ex ol. olivarum lib. 2. & 3. lib. sacchar. albissimi commixtum, tandem vini lib. 2. confectum, item balsamum nostrum universalem certo modo ex antimonio paratum. Illud quoque Dygbeanum in vomica haud inconveniens erit, pomum scil. cum thure repletum, coctum & commesum; pro rusticis quoque ab eodem authore commendatur ipsis ferculum dignum, stercus scil. equinum, in vino albo coctum & exhibitum.

Cæterùm succus nasturtii à D. *Cardilucio* hoc in affectu magnipenditur, sed sit fides penes authorem; calculum enim ex nostra praxi nondum meruit. *His verò* omnibus nihil juvantibus, si pectus repletum atque refertum sit magnâ mole materiæ purulentæ, ad apertionem thoracis (quâ plures iterum restituti sunt) quidem, sed eâ cautelâ, confugimus, ut in teneris & delicatulis ope cauterii inter sextam & septimam vertebram aperire soleamus, & dein materiam purulentam per cannulam argenteam sensim atque sensim emittamus; quod tamen non admiserit *Acanthio Plautinus in Mercatore*, *Act.* 1. *Sc.* 2. *v.* 25. & sequentibus cum *Charino* ita differens: *Ch.* Loquere, id negotii quid est? *Ac.* Placidè volo acquiescere. Tuâ causâ rupi ramices, jam dudum puto sanguinem: *Ch.* Resinam ex melle Ægyptiam vorato, salvum feceris. *Ac.* At tu ædepol, calidam picem bibito, ægritudo abscesserit. *Ch.* Hominem pol iracundiorem, quàm te, novi neminem. *Ac.* At ego pol maledicentiorem, quàm te, novi neminem. *Ch.* Sin ego saluti quod tibi esse censeo, id consuadeo. *Ac. Apage ejusmodi salutem, cum cruciatu quæ venit.* In casu verò ubi crudele hoc remedium adhibetur, bonæ notæ est, si pus non fœtidum exeat, tunc enim benè sperandum est de salute ægri, interim tunc vulneri instillare balsamum dictum sulphuris anisatum, vel terebinth. & intus exhibere solemus ad gutt. v. & plures pro re nata. Pro *potu* ordinario in hoc casu commendamus decoctum sequens vulnerarium:

℞. *Lapid. sabulos.* ʒiij.
herb. alchymill.
nasturt. aq.
consolid. Saracen.
virg. aur. ana m. j.
veronic. m. jß.
rad. liquirit. ras. ℥j.
fl. bellid. m. ß.
M. f. ex aq. decoctum.

Vel ℞. *Decoct. hord. herb. plantag.*
& beccabung. vel nasturt. lib. iij.
addatur in fine lap. prunell. ℥ß.

Tandem variis præcipitantibus curam concludere solemus, ut sunt oculi cancri, corall. &c. Nec neglecta volumus varia *externa*, tum unguenta, tum emplastra. Esto formula:

℞. *Ol. amygdal. dulc.*
chamomill. ana ℥ß.
papav. ʒij.
croci ʒß.
ceræ q. s. M. *f. ung. quo inungatur pectus.*

Vel ℞. *Empl. diachyl. c. g.* ℥j.
pulv. sem. cumin.
rad. ireos Fl. ana ʒij.
croci ʒß. M. *f. emplastr.*

Hisce nihil proficientibus Medicus vela permittat ventis divinæ providentiæ.

In hæmoptysi decantatus ille liquor stypticus conveniet, inprimis *de la Vigne*, Galli. Verb. gr.

℞. *Alu-*

℞. *Alumin.*
vitriol. ana ℥j.
phlegmat. vitriol. ℥j.
Ebulliat ad dissolut. content. liquor filtratus spir. vitrioli aliquot gutt. adhuc aciduletur. D. S.

Vel ℞. *Alumin. crud.* ʒß.
terr. vitriol. dulc. ℈j.
Phlegmat. vitriol. spir. vitriol. nonnihil acidul. ℥jß. ad ℥ij. M. D.

Sed spiritus vini per se rectificatus, externè applicatus, omnibus his præstat, siquidem ab illo quivis sanguis fluidus, etiam calidus & adhuc recens, citissimè mirabili cum spectaculo coagulari solet. Et quod adhuc omnibus Philosophis ac Medicis ignotum est, ipsemet spiritus vini in pulverem siccum facilè coagulari potest, quod à me sæpè factum. Centinodium axillis alligatum, sanguinem statim sistere dicitur, ut & bufo justo tempore exsiccatus & in manu detentus. Extra paroxysmum exhibeatur Essent. traumatica, bis vel ter in die, ad LX guttulas; & si adhuc aliquid sanguinis exspuatur, tunc misceri debet cum tinctura sulphuris vitrioli.

Vel ℞. *Essent flor. hyperic.*
ocul. cancr. ana ʒij. M. D.

LIBRI II

De Morbis Pectoris,

CAPUT VI.

De

PALPITATIONE CORDIS.

§1. Adhuc versamur in explicanda morborum pectoralium natura, quibus & cum aliis similibus morbis cordis ab omnibus nostris proceribus annumerari solet *Palpitatio cordis* vel saltus cordis, qui Græcis παλμὸς καρδίας dicitur, & est affectus, in quo *Cardimelech*, Rex noster valde inquietatur, & bello intestino infestatur, & tamen omnem lapidem movet ad hostem illum abigendum, motusque domesticos sedandos, tandem verò vel vincit, vel vincitur.

DESCRIPTIO.

Describitur verò hic affectus, quod sit *motus convulsivus* à sanguine vitioso vel bilioso, vel sero acriore diluto, & in pericardio præter naturam contento, cor & fibras nervosas arteriarum vellicante, indeque Cardimelechi bellum indicente ortum habens. Rex enim, ceu vigilans custos, quod sibi molestum est expellere nititur. Fibras quoque cordis & arteriarum hoc in casu vellicari, ac spasmodicè contrahi, extra omnem dubitationis aleam ponimus, & causa hæc est, quòd quasi suppetiæ à Microcosmetore socio Cardimelechi mittantur, spiritus nempe animales ad cor impetuosiùs ruentes. In pulsu quidem naturaliter cor & arteriæ à spiritibus moventur per systolen & diastolen, in hoc vero morbo nequaquam, sed violenter irritantur, & convelluntur contrahunturque. Operatio itaque motus cordis, quæ in pulsu fit, naturalis est, quæ verò in palpitatione cordis accidit, præternaturalis habetur, unde & affectus nomen suum habet, à parte sc. affecta, atque symptomate, quo molestatur æger.

DIFFERENTIA.

Hic vero morbus noster plurimum differt à Cardiacâ passione, hæc enim ipsius oris ventriculi affectus est, noster verò ipsius cordis & arteriarum; à tremore verò cordis in illo differre vulgo putatur, quod in tremore fibræ carneæ cordis sive motrices per se afficiantur, nec, prout in palpitatione fit, causa morbifica in sanguine, aut arteriis cardiacis subsistit, quamvis (nostro quidem judicio) tantùm secundùm magis & minus differat; & natura hujus morbi accuratiùs patebit ex casu subsequente.

CASUS.

Juvenis Germanus 25. annorũ Medicinæ Candidatus, temperamenti melancholici, variis per Galliam, Angliam & Belgium itineribus defunctus, diætâ perpera observans, & lacticiniorum

acidorum usu nimio in Belgio indulgens, in febrem incidit tertianam duplicem, quam excepit quartana, omnibus frustrà tentatis remediis in patriam redux, à febre quidem liberatur, remanentibus tamen post cibum assumptum tensionibus hypochondriorum, gravitate, & anxietate cordis, vertigine, & palpitatione cordis intensâ; imprimis post nimium exercitium, aut vini potum, omnium arteriarum, & minimatum quidem, pulsationem sentiit, urina arenulis referta, æquè in lateribus ac fundo urinalis aderat, pulsu existente forti; æger auxilium poscit.

PARS AFFECTA.

§. 2. *Subjectum* præsentis nostri *affectus* statuitur communi authorum calculo *Cor*, vitæ antlia, quod cum pericardio aut primariò, aut per consensum putant affici, ab inferioribus partibus existimant vapores adscendere posse ad cor, illudque vellicare. Nos verò præter sedem & arcem sacram nostri Regis Cardimelechis, & arterias secundùm suas fibras hic affici putamus, imprimis verò fibrillas cordis ventriculi sinistri, qui sanguinem in copia recipit à vena cava, & indè primam patitur molestiam cor. Affici ergo hic cor & arterias idiopathicè, & quoque sympatheticè nulli dubitamus. Et res ideò creditu facilior est, quia facilè materia peccans communicari & transmitti potest, mediante sanguinis circulatione ab omnibus partibus, his enim infectis, cor & non ipse sanguis imprimis inquinari valet. Cor quoque esse musculum, & facilè posse ob fibras contrahi, superius probatum est per experimenta; corda enim si eximantur ex animalibus viventibus cuspide cultri læsa se contrahunt, & se movent impetuosiùs, de quâ re inferiùs, ubi de causa hujus affectus acturi sumus, plura trademus.

DIAGNOSIS.

§. 3. Nunc ad *Diagnosin* nos conferamus. Spiratio hoc in affectu est exigua atque rara, pulsus est inæqualis & impetuosus, cor ægri quasi concussum tremit, & palpitat, modò manum cordis regioni applicet. Concussio hæc aliquando tam vehemens est, ut vicinas quandoque costas ab ea fuisse fractas, easque, quæ supra mammas sunt, à sede sua propulsas constet, notantibus *Fernelio* & *Sylvio*. Totius quoque corporis arteriæ, quas aliàs in sanis non sentimus, hic commoventur & inprimis illæ, quæ prope jugulum sunt, imò & nonnunquam arteriæ capillares in extremis digitorum valide pulsantes sentiunt ægri. In quibusdam illa palpitatio est tam perceptibilis, ut vestimenta, quæ pectus ab externis injuriis muniunt, videantur ab adstantibus ad motum cordis & arteriarum per intervalla elevari atque deprimi, ceu ante tres dies, quo hæc scribo, in juvene miro & tristi vidi spectaculo. Subinde quoque sonitum seu strepitum audire solent adstantes satis manifestum, quemadmodum memorat *Forestus obs.* 1. *lib.* 17. adsunt cordis anxietates præsertim in constitutione hypochondriaca & scorbutica, quas hoc malo ut plurimum concussas notavi. Cæterùm hic affectus facilè recrudescit ad quosvis corporis vel animi motus, in specie verò ab ira, equitatione, balneis, crapula, æstu, immodico exercitio, Venere, horrore, tristitiâ, metu, &c. Symptomata enim, quæ potissimum comitantur hunc affectum, sunt sensus gravitatis post cibum, murmura intestinorum à flatibus excitata, indeque tensiones hypochondriorum productæ, vertigo adest, & urina arenulis referta; si verò per consensum aliarum partium oriatur, facilè Medico prudenti & circumspecto ex illarum læsione id innotescet ut ideò huic rei diutius immorari nolimus, sed potiùs nos convertere ad Ætiologiam.

CAUSA.

§. 4. Nunc & *Causæ* diversorum authorum explicationem paucis inquiramus verbis, ut in aliis à nobis factum affectuum explicationibus. Veteres verò *Galenici* hujus mali causam, esse dicunt intemperiem cordis calidam, vel nimis frigidam, alii eorum accusant flatuosos, malignos, crassosque vapores atque spiritus, in pericardio, vel in finibus cordis conclusos & detentos, qui vel in corde generantur, vel aliunde mittuntur, ex hypochondriis nempe, aut utero, aut aliis visceribus malè dispositis, ex quibus per venas in cor remitti posse contendunt; nonnulli ex ipsorum subselliis aquoso atque putrido

do humori urinæ ſimili, pericardio incluſo, cauſam hujus affectus adſcribunt, inde cor irritari, & ad motum p. n. ſolicitari, ut & eum affectum remotè ab ira, Venere, crapula, laboribus validis, &c. produci & augeri ſtatuentes, hàc ratione commoti, quòd per hæc ſanguis incendatur, & materia peccans cor quaſi obruat, indeque id nitatur quod noxium eſt, valido motu ſeupulſatione expellere. Idem quoque malum aliquando à polypo cordis, alioque humore aquoſo, ſanguineo, in pericardio exiſtente, enaſci non dubitant. *Paulus Æginet. l.* 3. *c.* 34. valentes cordis palpitationes, ſæpe ex ſanguinis in eo concepti copia, aut fervore fieri ſtatuit. *Fernelius* bilem retorridam in arteriis effuſam, & nonnunquam in præcordiis, ſæpius in liene, congeſtam accuſat. Verbo quaternionem humorum hic peccare religiosè *Galenica* natio credit.

§. 5. *Paracelſiſtæ* hìc pro more Tartarum ſuum obtrudunt, qui vaporosâ & reſolutâ ſuâ ſubſtantiâ omnibus ineſt partibus, & cum iis ad membra defertur. Quando ergo *Archéus* cordis infirmū hunc non ritè ſeparare & expellere poteſt, inde non poteſt non fieri, quin cordis motio turbetur. Accuſant quoque ex *Mercurio ſublimato cachymiali* ortas tetras & malignas fuligines, acutis & corroſivis ſpiritibus ſalium ſtipatas, ſpiritum vitæ obſidentes, qui, cum vi eluctari conentur, & verò in pugna reſiſtant craſſi fumi, inde talem efficiunt trepidationem & palpitationem. Et ſolent quoque cum terræ motu comparare, in quo ſpiritus ſeu venti copioſi p.n. in viſceribus terræ contenti, magnâ vi exitum moliantur, variiſque motibus obſiſtens terræ corpus concutiant, dum in contrarium terminum feruntur, & ſic ſimili modo è vaporibus malignis in corde reſolutis fieri putant palpitationem cordis. Nonnulli eorum ſpiritus Mercurii præcipitatos, capſulam cordis vibrantes culpant; alii alimentorum tartarum non ritè ſeparatum, & ſic cordi noxium, accuſant.

§. 6. *Helmontius* cauſam referens ad Gas heterogeneum, vitale noſtrum Gas, de natura ſalis balſamici exiſtens, potentiſſimè celerrimeque afficiens *Tr. Complex. atque Miſt. Elem. num.* 42. in hoc affectu auſteram ponticitatem liquorum, ſpiritum ſenſitivum contaminantem, pro cauſa hujus affectus primaria agnoſcit, indè enim cordis Archéum irritari, & ad motum inordinatum incitari contendit; ſimile quid producere etiam poſſe tetros, peregrinis idéis, tinctos, & verſus cor delatos vapores, affirmat, quos tamen aliàs atro notat carbone.

§. 7. *Williſius* affectum hunc, ex obſervatione anatomica in Theologo, oriri ex ſanguinis in arteriis effluxu impedito, contendit, quatenus in cordis ſyſtole conus & latera ſimul contracta anguſtantur, & baſis cordis cum radicibus vaſorum, ob ſanguinem illi aggeſtum, & nonnihil hærentem, aut repercuſſum ampliatâ extumeſcit, unde fluit palpitatio cordis. Certum igitur eſt, hunc affectum à ſanguinis, aut vaſorum vitio dependere, & per id probat, quod plethorici, & ſanguine præfervido nutriti, in hunc affectum proni ſunt, indeque facilè obſtructio ſequatur, tum arteriarum cordi appenſarum, tum ventriculorum cordis, tum vaſorum pulmonalium vitio, ab humoribus intra iſta vaſa concretis orto, unde ventriculi cordis ſe non perfectè conſtringunt, atque ſanguis egreſſurus è corde, ſpatium in pulmonibus non inveniens, vaſa cordis cum violentia diſtendendo cor ipſum quatit, indeque neceſſariò efficit palpitationem cordis. Cor etiam ſpaſmodicè in hoc affectu affici, ſolidis probat argumentis, inter quæ palmarium eſt, quod hypochondriaco aut hyſterico malo laborantibus ſolenne malum ſit, quorum affectuum cauſa merè convulſiva eſt; cor enim habere ſuas arterias & nervos, fibrillaſque motrices minutiſſimas conſtat, quæ ſi conſtringantur, aut impetuoſiùs moveantur, facilè perfluentem ſanguinem ſiſtere poſſunt, & ſic hic affectus excitatur, prout id obſervamus in timore, triſtitia, pudore, amore, ex quibus ſpiritus inordinatè moventur, & vaſa à fibris illis ſubitò & diuturnè ità contrahuntur, ut ſanguis ægrè, & nonniſi per vices per cordis ſinus exiliat. A ſanguine ergo nimis in cor aggeſto & ſtagnante, ſimulque

ſpaſmodicâ contractione fibrillarum nervearum, ut plurimum oriri hunc affectum defendit, & probat prius, quod palpitatio cordis oriatur à concretionibus polypoſis, intra cordis ſinus, vel arterias progigni ſolitis, prout & alii Practici obſervant, poſterius verò confirmat per motus impetuoſos ſpirituum animalium, facilè ſpaſmum inducentium.

§. 8. *Sylvius*, Palpitationem pro motu cordis convulſivo habens, per hoc opinionem ſuam fulcit, quòd ſit motus ex parte inordinatus, coactus, ac ſæpe vehemens; halitus quoque acres à tenui inteſtino ob vitioſam ibidem excitatam effervefcentiam ad cor elevatos culpat, quippe qui ſanguinis effervefcentiam conturbant, atque cor moleſtant, indeque irritant ad inæqualem ſui contractionem, nec excludit viſcoſos humores effervefcentiam in corde turbantes; item in cordis ſubſtantia tumores carneos, aut excreſcentias oſſeas, cartilagines, vermes, vulnera, &c. cor moleſtantia.

§. 9. *Carteſius*, Sanguinis rarefactioni, ad unam vel alteram guttam factæ, indeque ſanguini intumeſcenti, & ad arterias è cordis ventriculo elabenti, pulſum naturalem adſcribit, palpitationis cordis cauſam ſanguini craſſiori vel ſpirituoſiori, impetuoſiùs vel placidiùs effervefcenti, indeque vel celeriùs vel tardiùs cordis ſinus tranſeunti acceptam refert. Quod ſi ergo plures particulæ ſpirituoſiores ſimul & viſcoſiores in maſſa ſanguinea reperiuntur, non poteſt non fieri, quin affectus hic excitetur, viſcidiores enim particulæ, cùm à ſpirituoſioribus celerrimè commotis non tam citò disjungi queunt, propter figuras ſcil. tenaces ſibi invicem magis cohærentes, hinc quoties hæ particulæ vitioſæ ventriculos cordis ingrediuntur, & quamprimum rareſcunt, majus tunc ſpatium requirunt, unde neceſſe eſt, ut cordi ac arteriis quædam vis inferatur.

Ex deductis ergò liquet palpitationis cauſam ut plurimum ſanguinis tum cruditati, tum viſcoſitati, adſcribendam eſſe, indeque cordis ventriculorum atque arteriarum tunicas affici & conquaſſari, quod ipſum exinde probant *Carteſiani*, quòd fermentationis actio aliás in liquoribus fermentandis languens v. gr. muſto, injectis fructibus crudis, i. e. immaturis, facilè promoveatur; accedit & quia laborantes hoc morbo viſcida excernunt, unde eò magis fermentationem ſanguinis auctam concludi poteſt, crudior enim & viſcoſior ſanguis in cor revertens, immodicas & naturæ haud congruas effervefcentias, & ebullitiones, vehementiores cordis dilatationes & motus p. n. tanquam ventus procellarum, palpitationum cauſas facile excitare ſolet, quod etiam à juvantibus & nocentibus, & ſic à poſteriori, concludunt; quia ægri diaphoreticis juvantur, & à viſcidis læduntur; à cibis enim viſcoſioribus inter epulas aſſumptis, quales ſunt lac dulce ſaccharo permixtum, pedes animalium, piſces marini oſtreæ, &c. hunc affectum ortum fuiſſe, plures norunt Practici. Nec tamen negant hujus ſectæ mortales, naſci poſſe hunc morbum à nimia ſanguinis copia, & particulis acribus, acutis & ex auriculis cordis in ejus ventriculos & fibras irruentibus, hoc argumento perſuaſi, quod exercitium vehemens, curſus, ſaltatio, Venus, commovendo & ſpiritus agitando hunc affectum producere valeant. Ita quoq; à contractione & coarctatione ventriculorum cordis, ſive à polypo, ſive à pituita, ſive à verme, ſive à calculo hunc affectum produci poſſe nulli dubitant; plus ſolito enim tunc ſpiritus influunt animales, & fibras cordis & arteriarum ſpaſmodicè contrahunt, & meritò hunc affectum referunt inter morbos ſpaſmadicos; vide *acutiſſimi Waldſmidii Fundamenta Medicinæ p. m* 86. Et hæc de aliorum opione dicta ſunto.

§. 10. Nos vero, antequam ad cauſam hujus affectus explicandam accedamus, priùs quædam de cordis actione naturali præmittamus, ut eo magis eluceſcat cordis actio præternaturalis. Primò itaque ante omnia ſupponimus, Regem ſæpius nominatum Cardimelechem à Deo T. O. M. ad hujus ſtationis officia ritè peragenda ordinatum, qui non tantum cordi tanquam habitaculo proprio, (in fermento nimirum cordis) ſed & reliquis præmunimentis h. e. toti pectori proſpiciat; ſacra enim ejus ſedes Cor

instar penuarii est; in quod portantur variæ dapes, quòd si itaque hæ ob aliquam causam corrumpantur, non tantùm totum cubiculum repletur fœtore, sed & inde Rex turbatur, & aliquando planè interimitur. Cor enim est officina in quâ chyli in sanguinem transmutatio peragitur, & quidem chylus lymphæ permixtus in axillarem venam sinistram (ubi rudimenta sua accipit sanguis) per ductum thoracicum (qui in hominibus plerumque in latere dextro, in brutis verò in latere sinistro conspicitur) infunditur, ab eo subigitur, ejusque motu in dextram cordis auriculam, dein dextrum ventriculum propellitur, & postmodum mediante nostro Rege in sanguinem similem transmutatur. Neque tantopere admirandum, quod chylus albus tam citò rubescat, cùm id in chymicis facile fiat; limpidissimum enim mihi servo liquorem, qui affuso spiritu acido in momento rubescit. Cor enim primarium est viscus, dein arteriæ, quibus ulceratis & læsis, sanguis effluere, & circulatio impediri debet, unde omnia cordis vulnera consensu omnium Medicorum dicuntur lethalia, quod & confirmat Nob. *Segerus* in Triumpho Cordis, ajens: Non compertum est unquam, quendam vulnerato corde evasisse. Interim asterisco notandum velim, quod in *Comitatu Naßovico* in apri corde globulus plumbeus, & plane carne obductus absque ullo incommodo, & vitæ discrimine repertus sit; erat enim aper magnus, & cùm venabulo exceptus esset, id unicuique deprehendere licuit, non nudius tertius, sed diu ante vulnus esse factum. Paucis hic jam excussis Cordis usum examinemus, & quidem plures Neotericorum à calore cordis innato per elixationem sanguinem in corde fieri contendunt. Nonnulli sanguinem repetito cursu ad cor delatum à flammula vitali in ejus sinu sinistro flagrante rarefieri, calefieri, accendi & ita chylum permistum attenuari, sicque in sanguinem mutari sibi imaginantur. *Sylvius* verò ex lympha acidula cum sanguine per venas axillares descendente, & ex bile cum sanguine per truncum venæ cavæ adscendente, iis & in corde confluentibus, ob contrarietatem acidi ex lympha cum sale urinoso bilis effervescentiam in cordis ventriculis oriri statuit; hâc enim effervescentiâ excitatâ, sanguis non tantùm incalescit & spirituosior redditur, sed quoque chylus transmutatur in sanguinem. Sed cùm bilis motus, ab ipso suppositus, non adeò certus sit, & lympha non tam ad sensum acida, nec sanguis adscendens non adeò biliosus sit, ut effervescentiam hanc excitare possit, inde meritò judicium nostrum suspendimus, quamvis huic opinioni & *Nob. Wilhel. then Rhyne* subscribere videatur, dum inquit: Bilis universalis in sanguine motus, sive circulationis author primarius, particulari etiam agitationi subjacet, dum sub acidæ lymphæ obvia vitalem excitat effervescentiam, dum inter se particulis diversâ figurarum acie instructis dimicant, ut innatum calidum jugiter toto in corpore foveatur. Nos verò potius suspicamur sanguinem per fermentationem ex duplici sale acido & urinoso, seu alkali volatili, in quo residet noster Cardimelech, in sanguinea massa ab ipso momento concepti hominis existentibus fieri, quorum solutorum concursu, adjuvantibus tamen Microcosmetore, hoc est, influentibus spiribus animalibus, qui tum cordi, tum arteriis motum tantùm conciliant, (& sic sanguinem plus minusve fluere faciunt) & præsertim Cardimeleche, Regibus, in se invicem agunt, & ita vita perennatur. Unde *Helmontius* non ineptè in ventriculo sinistro fermentum quoddam statuit vitale, spiritibus vitalibus nempe inductum, & vitaliter illuminatum. Hoc verò fermentum acidum & urinosum, in quo jam resident nostri Reges, Microcosmetor, Cardimelech & Bithnimalca, in ovi puncto saliente jam radicatum esse, ob spiritum nempe salinum volatilem cum *Nobil. Ettmullero* audacter statuimus, quod & jam olim novit *Charleton* in Oeconom. Anim. p. 65. ajens: Luculenter apparet, spiritum vitalem in seminali primo virtutis plasticæ opera excitatum, & ignescentem esse; nobilissimum enim illud principium, quod calore motuque puriorem colliquamenti partem ex albo in rubrum colorem mutando sanguinem in embryone primùm conficit, haud diffici-

le erit id explicare, quidnam chylum similiter in sanguinem convertat, atque ejusdem operis author per totum deniceps hominis vel animalis vitam existat. Ad vitam enim diutius sartam tectamque retinendam pabulum Cardimelechis h. e. particulæ volatiles suaves hæ balsamicæ seu sulphureæ sanguinis debent, quantum possibile, conservari. Cùm ergo tunicæ, & membranæ venarum & arteriarum sint porosæ, & sensim deterantur, & eorum textura rumpatur, indè non potest non esse, quin hæ particulæ volatiles per has aperturas cum tempore avolent, sanguis desinat esse volatilis, & tandem pulset senum corda mors. Principium ergo vitæ consistit, in quantum scil. sanguis in motu per volatiles sive particulas alkalicas h.e. spiritus animales continetur.

Ex quibus nunc præmissis facilè quis causam palpitationis cordis hariolari potest, & illam esse diversam & variâ pro variâ & diversâ sanguinis & spirituum textura, volatilitate & fixitate certú est, consistit enim aliquãdo in coagulatione sanguinis certo in loco cordis excitata, ut plurimum tamen illa fit nostro calculo ex ejus nimia rarefactione, & inde orta nimia commotione, à qua maximè inquietatur Cardimelech noster. Commotionem enim hanc cordis lædi posse à variis causis, nemo, nisi qui cerebrum in calcaneo gerit, negabit, & quidem primùm ab acido in ipsa massa sanguinea contento, vel ab aliis partibus inferioribus affuso, à succo scil. pancreatico nimis austero, aut à sero scorbutico nimis volatili, in sanguine abundante, aut ab aqua acri in pericardio latente, & per vices cordi communicata, hanc affectum produci posse, sole meridiano clarius est. Nullos enim excludimus humores, sive viscidos, sive austeros, sive pituitosos, acres, modò acrimoniâ suâ cordis parenchyma ejusque fibrillas ad convulsivum & palpitantem motum irritare, & ipsi sanguini grumescentiam, conciliare queant, ut in medio motu quasi impediatur, qui, ne subsistat, motu subsultorio à natura excutitur, unde fluit, cui nunc litamus, palpitatio. Sic & spiritus animales tumultuantes & ad cor & arterias impetuosius ruentes, ipsa sæpius nisi semper spasmodicè afficere credimus, inde enim deducimus pulsum illum frequentiorem & vehementiorem, calorem, &c. omnes nodos Gordios promptissimè solvit, ad cujus oceanum cui volupe est, quilibet excurrere potest.

PROGNOSIS.

§. II. Itaque ordine sic jubente jam signa *Prognostica* paulum dispiciamus. Ratione *salutis* & *mortis* in genere malum hoc est periculosissimum; atque vitam indè periclitari indè constat, quòd pars affecta est nobilis, & sancta scil. sedes nostri Regentis. Symptomata quoque sunt vehementiora, ut syncope, catarrhus suffocativus, convulsiones &c. planè verò funestus, & hasta abjicienda est, si aliquid maligni accedat; proinde ut & affectus sæpe lethalis existat, ob impeditam sanguinis distributionem naturalem. Is tamen, qui accidit sympatheticè, non adeo metuendus est, æternæ enim veritatis est in scholis medicis assertum: *Quæ per consensum exoriuntur symptomata, iis quæ per essentiam fiunt minus periculosa. Timæus l. 2. ep.* 32. affectum hunc quoad eventum dubium dicit, quia sæpe in syncopen lethalem degenerat. Cæterùm difficilior est hic morbus curatu in mulieribus ob corpora impuriora & viscosiora, & ob vitam sedentariam, quàm in viris; quòd si malum sæpiùs postliminiò revertatur & ægrum affligat, periculum est ne eum è medio tollat. Sin in sacra arce soluta unitas conjuncta fuerit, æger pro desperato habendus est; & quãvis nonnulli ab hoc tristi malo libertati sint per venæsectionem, victumq; extenuantem, & alia medicamenta generosa, de quibus statim agemus, è contra sunt qui frustra hisce tentatis post annum, vel plures menses, eo malo rursus correpti fuere, & ante senectutem morte præventi, quemadmodum alii per acutas febres, nonnulli verò cum sani visi fuerint, subitò & ex improviso per animi deliquium & catarrhum suffocativum extincti sint. Periculum enim certum repentinæ mortis imminet, si hic affectus diutiùs affligat, sæpiusque redeat. Quod si à causa externa malum oriatur, uti à veneni, ictus, vel plagæ violentia, res quoque periculi plena erit; attamen hoc in

ca-

casu non planè desperandum, sed cautelâ hâc semper Medico opus est, ut suspendat in dubiis prognosticon, ne artis famæ nostræ elogio aliquid detrahat, & famæ suæ prodigus sit. Tandem hoc malum non tam syncope correptis solenne, quàm iis, quibus lien tumidus est, atro fæculentoque sanguine scatentibus, hypochondriacis nempe. Denique terminatur ut plurimum palpitatio cordis resolutione, & correctione materiæ morbificæ, quo facto naturalis fermentatio in corde restituitur, & Regentes nostri Microcosmetor, & Cardimelech liberum regnandi exercitium recuperant, modò, quæ nunc sequitur, cura observetur.

Cura Diætetica.

§. 12. Et quidem primus est fons *diæteticus*, ex quo Medicus auxilia adfert ægrotanti, quantum verò tum à morbis, tum à morte præservatoriarum virium sit in justo diætæ regimine, quotidiana docet experientia, & facit huc aureum id dictum *Senecæ*, de brevit. vitæ c. 1. *Non accepimus brevem vitam, sed (per luxum,) fecimus, nec inopes ejus, sed prodigi sumus, sicut amplæ opes, ubi ad malum dominum pervenerunt, momento dissipantur, at quamvis modicæ, si bono custodi traditæ sunt, usu crescunt.* Quare & nos, ut in omni re, ita hic maximè in palpitatione cordis observanda solliciti, non solùm agemus in genere, sed in specie designabimus, qualem diætam in hoc affectu suadeamus, & qualem dissuadeamus. Ad hanc autem non duntaxat cibum & potum pertinere, sed hîc, ut notissimum est, omnes res *nonnaturales* extendi, ex præcedentibus jam constat, de quarum singularum usu & abusu paucis disseremus.

Aër ergo eligatur purus, nullis inquinamentis, aut nebulosis, salsisque, exhalationibus infectus, prout in locis maritimis est, qui nisi voto Medici respondeat, arte corrigi debet, excedente enim frigore, is calefaciendus est fumo fol. laur. juniper. &c. facto, calore vero urgente, is refrigerandus est quovis modo, indelicet non loculo, tamen sanitati pessimum consulit, qui

— *extremos currit mercator ad Indos*, & inde procellas hujus morbi in suum caput, ut cæcius nubes, attrahit.

Alimenta sunto, quæ probum & laudabilem, nec viscidum nec serosum, nec tenuem, nec salsum acremque sanguinem & spiritus (qualis enim sanguis, tales spiritus) generare valent, quò simpliciora enim eò meliora, teste *Cornelio Celso*. Cibus ergo sit temperatus, boni succi, pro melioris sanguinis generatione juscula condiantur croco, macere, cinamomo, aliisque aromatibus tum herbis tum radicibus. Huc quoque conducunt brodia, in quibus radices aperientes asparagi, rusc. fænicul cort. capp. &c. fuerint decocti; Chocolatam Indicam in jusculo quotidie exhibitam reperi probatam. Fugiantur è contra cibi flatulenti, crassi, visci-di, acres, salsi, & excessivè acidi, nocet quoque ingurgitatio fructuum hortensium, lactis, carnium fumo induratarum. Cibi enim hi frigidi & flatulenti per se chylum flatuosum (potius acrem) generant, teste *Galeno de palp. c.* 5. Saliti cibi maximè hic obsunt, quia sero scorbutico acriorem addunt stimulum, & per consequens sanguinis & spirituum motum & impetum accelerant, scorbutici enim ut plurimum hoc morbo vexantur.

Potus sit vinum tenue, odoratum, aquâ dilutum, in palpitatione verò calidiore, ubi vini usus nocet, loco hujus bibat potum cordialem ex corticibus citri, arant. cinamom. paratum, in quem finem conducunt Acidulæ Dönigsteinenses, vel Swalbacenses, quorum usu & nos triste severi hujus mali jugum excussimus. Vitet è contra æger vina generosa, sulphure item multo corrupta, à quibus furor sanguinis & spiritibus animalibus conciliatur, & cor ad motum extraordinarium solicitatur incitaturque, monente quoque *Helmontio*, palpitatio nempe cordis vini helluones exercet, ut & artistas diu multumque circa aquas fortes occupatos, quia miasmatis suis sanguinem attenuant, & spiritibus noxam affricant. Nocent quoque hoc in casu aquæ vitiosæ, stagnantesque, & ex hisce aquis parata cerevisia, flatulenta, non bene cocta, ac lupulata, acida, &c. quæ

quę omnia vitiosum sanguinem, & consequenter spiritus etiam vitiosos producunt, Æger ergò ex juvantibus & nocentibus cautus factus, ea, quæ noxia videt, vitet, & sanitati potius quàm gulæ adblandiatur.

Motus corporis sit moderatus, nimius enim sanguinem & spiritus animales exaltat, furorem ipsis conciliat, & illos facilè ad spasmodicos insultus excitandos elicit. Sic & *Quies* nimia nocet, vita scil. sedentaria, notante *Helmontio*, qui otiosos palpitatione cordis affligi dicit, quia sc. chylus non rectè elaboratus in culpa est, item quòd sanguis non rectè actuetur, qui dein stagnat, crassus viscidusque redditur, & per consequens acrior & vellicans. Hincquoque non difflantur per transpirationem particulæ aliàs evolare solitæ, serosæ nempe, acescentesque sed in massa sanguinea, imprimis circa sedem Augustam, permanent, eam cruditatibus atque excrementis multis massæ sanguineæ & spiritibus animalibus in nervis existentibus infensis, & hunc affectum sæpissimè producentibus, augent.

In procuratione *somni* & *vigiliarum* pro generatione hujus affectus, maximè omninò faciendum illud *Terentii: Ne quid nimis*; & semper in recenti memoria habendus Hippocratis Divini nostri Coi Aphorismus, Somnus & vigiliæ modum si excesserint, malum; somnus enim immodicus spiritus torpidos, atque sic ad actiones debitas inhabiles reddit, atque simul sanguinem in motu torpidum efficit; vigiliæ etiam nimię spirituosas particulas in massa sanguinea absumunt, sicq; sanguinem vapescentem, lentum, viscosum atque acrem relinquunt.

Quod *Excreta* ac *Retenta* concernit, illa ad naturæ leges revocentur, aliàs existunt affectûs nostri authores & fabri. Menstruorum ergò in sexu fœminino, & hæmorrhodium in utroque, atque hæmorrhagiæ narium fluxus inhibiti restituantur, ne particulæ vitiosę in sanguine retentæ illum variis inquinent impuritatibus, ac planè corrumpant.

Animi pathemata seu affectus præsertim *iram*, in qua etiam aliàs in artubus observatur tremor, quidni & in corde, tristitiam, metum, gaudium insperatum, Veneris ludibria, inter quæ nuper vir tali actui Venereo operatus, prout mihi retulit, in talem palpitationem cordis incidit, ut nisi receptui cecinisset, suffocatus fuisset, & alia vehementoria sedulò fugiat æger, & in quantum possibile aliena à se putet; magna etenim horum vis est in sanguinem & spiritus; inflammationes etiam pariunt, tremores, febresque mediantibus spiritibus accendunt, & nescio quæ alia mala ex equo tanquam Trojano prodeunt. Quantum enim etiam in optimè sanis noceant, quanta quoque gravissima inferant mala, quotidiana experientia fidissima magistra sera hic peccantium pœnitentia abundè ob oculos ponit.

§. 13. *Præmissis* his curationem *pharmaceuticam* aggredi libet, initio facto secundùm methodum nostram hactenus observatam à Veteribus eorundem pyxidibus excussis. Omnium ergò primò *illi*, si corpus cacochymicum fuerit, humores naturæ obedientes reddebant *præparantibus*, ut sunt syr. de duabus radicibus, byzant. oxymel simpl. compos. squill. aq. betonic. decoctum anisi, betonic. fænic. In melancholicis in hunc finem utuntur syrupo de epythim. de lupulis, de pomis, &c. In biliosa verò constitutione, succ. limon. acetos. aq. lactuc. violar. bugloss. rosar. cichor. Quos humores ita præparatos tandem expurgant *Evacuantibus suis medicamentis* Ex. gr. In constitutione calidiore, syr. de multiplici infusione rosar. rhabarb. In melancholica verò dispositione exhibent diasennam, confectionem Hamech, pilul. Indas de lapide lazul. sine quibus esse nolo, senn. epithym. In casu verò ubi morbus hic à frigidis & pituitosis humoribus oboritur, pręscribunt agaricum trochisc. pil. de agaric. &c. ut plurimum quoque pro summo remedio deprædicant venæsectionem, quam ad animi deliquium usque institutam volunt in calidiore sc. constitutione; in frigidiore natura cordis eam haud admittentes. Demum materiam heterogeneam quamcumvis ad partes ignobiliores deducere laborant, clysteribus, cucurbitulis, frictionibus & ligaturis dolorificis, &c. tandem *cor roborant*, intemperiemq; sanguinis vel calidam vel biliosam, vel frigidam aut pituitosam, sequentibus medi-

medicamentis *roborantibus* dictis, emendant, ut sunt spec. diambr. confect. alkerm, aromat. rosat. theriac. cum aq. bugloss. exhibita, moschus, diamoron, diamosch. dulc. vinum Hippocr. succ. bugloss. cort. citr. condit. zedoar. N. M. caryophyll. *Externe* Epithema ex aq. cord. majoran. & sacculos ex ligno aloës, spec. diambr. aliisque aromaticis paratos applicare jubent.

In calida verò palpitatione, præter supra dicta corroborantia conducere ajunt, spec. diarrh. Abb. diamarg. fr. diatrion santal. Syr. de succo granator. acetos. de pomis, de bugloss. de limonib. cydonior. &c. In hoc casu externè epithemata ex floribus nymphææ, rosar. rubr. fl. bugl oss. violar. cum aquis refrigerantibus cordialibus, vel sacculos iisdem speciebus repletos parare & applicare solent; varia quoq; balsama & linimenta cordialia præscribunt, Ex. gr. ligni aloës, Rhodii, N. M. expr. concinnata. Convenire ajunt omnis sortis palpitationi specialissimè Melissam, buglossam, borraginem, corallia, margaritas, lapides pretiosos, os de corde cervi, ebur, unicornu &c. ex quibus prudens Medicus facili Marte formulas conscribere potest, quibus verò nunc supersedebimus.

§. 14. *Hermetici* curatione palpitationis cordis ea exhibenda suadent quæ spiritus vitæ oppilationem tollunt, fumos cachymiales discutiunt atque balsamum vitæ maximoperè corroborant; inde Paracelsus aurum præparatum ad ℈j. in aq. lavendulæ per alcohol vini extracta propinandum vult. Commendant etiam alii ex ipsorum grege oleum corallorum, tincturas gemmarum, saphyr. hyacinth. &c. imprimis auri, si ejus gutt. IV. vel V. cum vino melissato, porrigantur; nonnulli laudibus evehunt, hoc in affectu oleum cinamom. succin. ad gutt. III. Essentiã verò margaritarum in syrupo cort. citr. & cum moscho datam. Sic *Quercetanus* magni facit essentiam ex corde cervi cum spir. alcolis. chelid. C. C. monoc. cum alcohol melissæ, mosch. cum spir. vini ther. zibeth. & castor. cum menstruis suis extractam. Multi extractum cochinellæ, vel granorum chermes haud malè præferunt confectioni alkerm. tanquam cordialissimum. Reliqua & externa, quæ hinc inde apud authores prostant, & hactenus fide non constiterunt, haud libet hic apponere, ne nauseam pareamus.

§. 15. Sequitur *Helmontius*, qui optimè „ ait cap. 15. de febrib. num. 7. Deinde, etsi „ vegetabilium & animalium essentiæ sint cali„ dæ; illorum tamen salia volatilia (quæ nun„ quam vidistis) sunt temperata. Adeò, ut si „ oleum cinamomi, caryophyll. lavendul. &c. „ noveris transmutare in salem volatilem, na„ ctus sis medicamentum temperatum, effi„ ciens quantum de istis simplicibus sperari po„ test in palpitatione cordis. Hoc in casu ille quoq; magni facit *Opiata*. Observavit enim cap. 6. de *lithiasi* §. 17. quendam Chymicum dudum circa aquas regias commoratum, incidisse in palpitationem cordis terribilem, tandem in dolores brachiorum, cui & os in latus dextrum fuit convulsum, noctes quoq; passus est insomnes, cum brachiorum doloribus profundis, atq; insigni macie correptus, propter aquarum conceptas pôticitates, frustra interim ad affectum hunc tollendum quælibet tentabantur exteriora remedia, solo verò laudano per dies 13. exhibito planè restitutus sit æger, habitum dein mox atque pristinum robur recuperavit; de quibus & vide inferiùs crisin nostram.

§. 16. *Willisius* cùm cordis palpitationem vel à sanguinis, vel ab arteriarum cordi appensarum vitio dependere statuat, & causas multiplices alleget, proin etiam *curationem* diversimodam institui debere asserit. Quando ergò hic affectus à sanguinis vitio procedit, intentio erit therapeutica, sanguinem vitiosum nimis aquosum nempe accendere, & ad meliorem effervescentiam & crasin exaltare, ejusq; principia activa depressa aut diminuta augere, in quem finem ipse commendat medicamenta *spirituosa*, item *salina*, *sulphurea*, & maximè imprimis *chalybeata*. Sunto formulæ ex authoris gazophylacio:

℞. *Tinctur. antimon.* ℥ß.
Martis aperitiv. ʒjß.

M. d. ad vitr. exhibeatur in seq. julapio ad gutt. xx. bis de die.

℞. *Aq. fol. ari.* ℥iij.
pulig.
hyssop. ana ℥ij.
lumbricor.
mirabilis ana ℥j.
sacchar. rosat. ß. *M. d.*

Quodsi verò affectus hic ab arteriarum obstructione & polyposis concretionibus ortum suum habeat, conducent medicamenta *salina*, & ex sale volatili præsertim parata, ut sunt spir. salis, sal. armoniac. & ope hujus cum milleped. vel aliis volatilioribus parata tinctura, spir. C. C. fuligin. ligni guajac. buxi &c. Sin affectus excitetur à nimia effervescentia, & acrimonia sanguinis, tunc & ipse venæ-sectionem instituendam præcipit, simulque alia julapia cordialia temperata & refrigerantia præscribit. Quia verò Nob. Author hanc affectionem sæpius *convulsivam* esse arguit, ea propter suadet, & intermiscet reliquis *antispasmodica*, & quidem specifica longâ ipsius experientiâ nobilitata. Ecce formula :

℞. *Spir. succin.*
sal armoniac. ana ʒjß.
tinct. antimon. ʒij.
M. D. ad gutt. xv.

In julapio vel aqua appropriata, imprimis sequente exhibenda :

℞. *Aq. cinamom. bugloß.*
cord. cerv. ana ℥jß.
cord. H. Sax. ℥j.
confect. alkerm. c. ʒjß.
perlar. præp. ʒ ß.
sal. volat. C. C. ℈ß.
syr. perlar. Zwelfer. ℥j. *Misc.*

Tandem frictiones, cucurbitulas, ligaturas, hirudines, fotus, unguenta, emplastra, epithemata, ex cardiacis, aromaticis parata Medico prudenti concinnanda & applicanda commendat.

§. 17. *Sylvius*, si palpitatio cordis à viscoso & acri humore exsurgere videatur, præscribenda monet medicamenta *alterantia*, *incidentia* nempe, & *acrimoniam temperantia*, in quem finem seq. junioribus Medicis revelat :

℞. *Aq. cinamom.*
meliss.
borragin. ana ℥j.
syr. borrag.
bugloss.
card. bened, ana ℥ß.
spir. vitriol. Mart. ℈ß.
F. *Mixt. cochleatim sæpius assumenda.*

Ad humorem autem istum viscosum, acpituitosum acrem educendum suadet purgantia, omnibus verò aliis præfert pilulas ex gumm. quæ optimè glutinos. solvunt humores, injiciuntq;

℞. *Gumm. galb. acet. squill. solut. & iterum inspissat.* ʒß.
vitroli Martis ad alb. calcin. ℈j.
Resin. jalapp. gr. xv. *M. f. pil. n.* xxx. *pro duabus dosibus.*

Superbibendo post horas duas jusculum, in quem finem sequens & commendat apozema :

℞. *Rad. apii.* ℥j.
ari ʒj.
rasur. lign. sanct. ℥iij.
baccar. laur. ʒij.
pulp. colocynth. ʒj.
sem. carvi ℈ij.
cort. arant. ʒij.
Coq. in s. q. aq. font. in colat. ℥xxx. *dissolv. syr. rosar. solut. cum senn.* ℥iij. *spir. vini rectificat.* ℥ij. M.

Sumat æger hujus apozematis ℥iij. Extra paroxysmum curat hunc affectum sensim per alterantia & evacuantia lenientia, sæpius exhibenda aliisque specificis maritanda, in calidiore verò casu venæ-sectionem & cucurbitulas haud spernit.

§. 18. *Cartesiani* affectum hunc oriri, ceu diximus, vel à sanguine nimis viscoso, vel à nimia ejus rarescentia, vel à coarctatione ventriculorum spasmodica statuunt. In priore ergò casu indicatio therapeutica erit, ut viscosus sanguis volatilisetur, in quem finem *diaphoretica*, & salia volatilia quæcumvis tanquam generosa admittunt. Ex. gr.

℞. *Mixtur. simpl.* ʒiij.
Essent. anodyn. confort. nostr. à ℈ß, *M. d. in vitro.*

Vel

Vel ℞. *Tinct. bezoart. Michaël.* ʒjß.
antimon. ℈j.
Eſſent. opii. ambrat. gutt. VI.
M. d. ad vitr. doſis eſt gutt. x.

Hic & conducet pulv. diaphoret. Nobil. *Cranii* ex antimon. & caphur. parat. Conducet & hic decoct. ex lign.

Secunda indicatio curationis eſt, ſanguinem nimis rareſcentem, & efferveſcentem corrigere per venæſectionem & incraſſantia, ponderoſa nempe medicamenta, indè ſequens electuarium haud inconveniens erit:

℞. *Conſerv. roſar.*
borrag.
bugloſſ. ana ℥j.
confect. de hyacinth. ʒij.
alkerm. ʒj.
tinctur. corollar. ℈j.
ſpec. de gemm. frig. ℈iiij.
oſſ. de cord. cerv. ʒß.
lapid. hyacinth. præp. ℈j.
ſyr. acetoſit. citr. q. ſ.

F. Electuarium, de quo capiat æger per vices quantitatem nucis caſtaneæ, vel ſequentem pulverem:

℞. *Margarit. or. præp* ʒj.
C. C. uſt. præp. ʒiij.
oſſ. de cord. cerv. n. x.
lapid. v. *pretioſ. ana* ℈ß.
ſantal citrin. ʒj.

M. f. pulv. ſubtiliſſ. detur à ℈j. ad ʒj. in ſequenti vel alio vehiculo:

℞. *Amygdal. d.* ℥ß.
ſem. melon. ʒij
aq. cinamom. ℥j.
bugloſſ.
ceraſor. nigror. ana ℥iij.
adde julap. roſat. ʒj. M.

Tertia ipſorum indicatio therapeutica eſt convulſivum motum cordis ſiſtere, in quem finem ſuadent ſæpius nominata antiſpaſmodica cardiacis commixta, quæ ex noſtra ſane ſubſequente cura videre poteris.

§. 19. Reliquum eſt, ut & noſtram ſententiam de cura proponamus. Nos ergò ne ſine diſcrimine, Empyricorum de more, remedia præſcribamus, qui uno collyrio, prout ſonat adagium, omnes ſanare morbos ſatagunt, juxta Medicorum Dogmaticorum cynoſuram, medendi, inquam, methodo utemur, & juxta hujus indicationes curam inſtituemus, quantum poſſibile, quorum tres ſunt, 1. *Curatoria* nempe, quæ in paroxyſmo potiſſimum malum abigere jubet, ſicque cor & arterias ab extrinſeco incurſu & ſubſultu liberare ſolet. 2. *Præſervatoria*, quæ extra paroxyſmum cauſas reſpicit. 3. *Vitalis*, quæ vires hic valdè ſæpius labeſcentes reſpicit. Quoad primam indicationem, depromimus varia medicamenta, tum ex pharmaceutico; ex chirurgico verò fonte phlebotomiam præ aliis præſidiis commendamus, quâ plures, obſervatâ tantùm victus ratione, perfectè reſtituti ſunt, teſtibus *Avicenn. Galen. Horſtio*, aliiſque. Tundi ergò poteſt vena brachii, vel pedis, & ſanguis ad quinque vel plures uncias emitti, ſi quis timidus eſt, ejus loco cum Rhaſe cucurbitulas ſcarificatas & dorſo affixas ſuademus. Quod ſi, ne ſic quidem affectus ceſſaverit, arterioſum & ſpiritibus plenum, ſubtiliſſimum ſanguinem, ac ſerum volatile in arteriis potius abundare judicemus, ſectionem arteriarum, præſuppoſito tamen perito arteriotomo, & ubi ad manus liquor ſtipticus Anglicus, admittimus, & indè maximum commodum hactenus vidimus. Sic & *infuſionem* cum Nobilſſ. *Ettmullero* Amico noſtro colendiſſimo, non quidem contemnimus, ſed cùm hactenus homines moroſi, atque inſcii non facilè hanc admittant, & Medici etiam novo hoc invento non facilè famam ſuam exponant, hactenus cum maximo damno inventum hoc haud ad partes vocatur. Sequitur nunc fons pharmaceuticus, ex quo generoſiora depromuntur remedia, & indicationibus jam cognitis feliciter inſtituitur curatio. Primò acre illud, ſive acidum viſcoſum, & aliquando volatile peccans, debet corrigi, præcipitari & quovis modo eliminari & emendari; in quem finem conducunt omnia illa, quæ ſpecificâ vi prodeſſe hactenus ab authoribus compertum eſt, ut ſunt, margaritæ, C. C. uſt. præp. terra Lemnia, fragmenta lapid. pretioſ. bezoart. Eſto in tyronum gratiam una atque altera formula.

℞. *Eboris præp.* ℨij.
C.C. præp.
corall. ana ℨj.
margarit. occid. præp. ℈j.
lapid. smaragd. ℈ß.

M. f. pulv. subtiliss. in sequenti, vel simili mixtura exhibendus:

℞. *Aq. meliss.*
borrag.
bugloss. ana ℥iij.
rub. idæi.
cinamom.
cord. H. Saxon. temp. ana ℥ij.

M. d. ad vitr. & edulcoretur julapio rosato vel saccharo ad gr.

Si hæc cuncta velis efficaciora reddere, quo simul pituitam viscidam, ac tenacem infringas, & fluiditatem concilies, adde Sal volat. C. C. seu sal volat. nostr. oleosum. V. gr.

℞. *Aq. bugloss.*
cinamom.
meliss. ana ℥ij.
essent. ambr. ℨß.
sal. volat. oleos. nostr. ℨß.
syr. perlat. ℥j. *M.*

Hæc in casu conducunt quæcunque aromatica, salia volatilia, ex cinomomo sc. & ambra parata; sic & sperma ceti in absorbenda omni hostili acido palmarium remedium. In quem finem egregiè conducit tinctura corallor. cum sale tartari volatil. parata ad gutt. XIII. exhibenda.

Sedato aliquomodo paroxysmo, tunc lenientia & acrimoniam acidam, flatuum matrem, corrigentia ac discutientia magni usus sunt. V. gr.

℞. *Extr. rhabarb* ℈j. *vel melanagog.*
mass. pil. aloëtic.
marocost. ana ℈ß.
croc. Martis. aperient. gr. iij.
elix. protr antiscorb. q. s. f. l. art. pil.

Vel ℞. *Mass. pil. tartar. Querc.*
de gumm. ana ℈ß.
vitriol. Martis gr. iij.
cum tinct. tartar. q. s. f. pilulæ.

Vel cui forma apozematis libet seq.

℞. *Rad. v. aperient.*
cort. rad. cappar.
tamarisc. ana ℨij.
herb. capillar.
cuscut. ana m. ß.
fl. cordial. ana p. j.
sem. fœnicul. ℨij.
polypod. q. ℨvj.
tartar. crud. splend. ℥ß.

Coq. ex aq. & vin. ana q. s. in colat. lib. jß. infunde per noctem calidè rhabarb. elect. ℥ß. express. modiocriter facta adde
Extract. Cnicopharmac. ℨij.
syr. de pomis Regis sapor. ℥ij.
aq. cinamom. bugloss. ℥ß. *M.*

Riverius commendat rhaponticum verum exhibitum ad ℈ij. Vel sequens pro vino medicato parari potest:

℞. *Rad. v. aperient. ana* ℨj.
rhabarb. ℨiij.
fol. senn. s. s. ℥j.
fl. III. *cord. ana p.* ij.
cort. citri,
cinamom. ana ℨj.
sem. fœnicul. ℨij. *M.*

Vel fiat infusum rhabarb. addito tamen sale tartari, vel alio sale alkalisato; est enim ejusmodi sal instar clavis, qui medicamentum reserat, ex cujus additione & rhabarbarum melius resolvitur. Quod assertum probatur per id, quòd aqua cui infunditur, nanciscatur colorem rubicundum, quod à solo rhabarbaro infuso non fit.

Post hæc ad reliquias viscidas incidendas & discutiendas, acidumque simul absorbendum, locum inveniunt commodum *diaphoret.* Esto formula:

℞. *Antimon. diaphoret.*
C. C. sine igne præp. ana ℈ß.
magist. spinar. viperar. gr. v.
M. f. pulvis.

Horstius Tom. 2. pag. m. 481. habet spirit. theriacalem satis egregium; sic aqua theriacalis camphorata aut tinctura opii ejus vices implebit.

Vel

Vel ℞. *Aq. card. bened.*
scorzoner.
scabiof. ana ℥j.
C. C. sine igne præp. ʒß.
pulv. bezoard. Senn. ℈ß.
confect. alkerm. c. ℈j.
syr. corall. q. s. M.

Si suspicio adsit, malum hoc ortum sum habere à sanguinis nimiâ effervescentiâ, à salibus heterogeniis & sylvestribus, in sero seu sanguine turbam excitantibus, prout id se manifestat aliquando per pustulas in pectore, & alibi existentes, tunc præter venæsectionem commendamus, temperata *cardiaca*, simulque *anti-scorbutica*, in quem finem conducet sequens vel simile destillatum:

℞. *Rad. scorzon.*
borrag.
bugloss.
filic. mar. ana ℥j.
fol. ceterach.
acetos.
rut. mur.
trichoman.
fl. calendul.
borrag.
bugloss.
trifol. fl. cœrul.
genist.
anagallid. ana m. j.
Rasur. C. C. ʒvj.
pom. citr. & auran. ana n. j.

Minutissime incis. singula ingredientia infunde vini lib. iij. & seri lactis caprill. lib j. per. 11. dies & noctes, postmodum adde Succi beccabun. card. bened. ana lib. ß. l. art. ex vitreo organo destill. & serva.

Hujus destillati assumatur ℥jß. cum ʒß. confect. alkerm. singulis matutinis & vespertinis horis.

Vel ℞. *Succi bugloss.*
acetos.
card. bened.
beccabung.
borrag. ana. lib. j.
fol. meliss. citrat. m. iij.
santal. citrin ʒiij.
ligni aloës ʒjß.
cinam. ʒj. *infund. & destill. l. a.*

Vel præscribatur tale vel simile in forma Electuarii:

℞. *Conserv. rad. bugloss.*
cort. citr. ana ℥ß.
rosar. rubr.
anthos ana ʒvj.
C. C. ras.
eboris ana ʒß.
margarit. præp. ℈ß.
croc. Mart.
ambr. grys. ana gr. vj.
c. syr. granor. cherm. f. Electuar.

Vel in forma pulveris:

℞. *Lapid. prunell.* ℈j.
camphor. gr. iiij. M.

Vel ℞. *Conserv. rosar. rubr.* ℥ij.
pulp. citr. ℥iijß.
cort. citr. cond. ℥ß.
confect. alkerm. ʒj.
margarit. præp. ℈ß.
spir. salis. dulc. gutt. xxv.
syr. rub. idæi q. s. f. Elect.

Conducent & hic rotulæ ex acido citri, limonum aut ribesium cum facch. paratæ, additâ confectione alkerm.

Vel in forma pulveris:

℞. *Spec. diamarg. fr.*
el. de gemm. fr. ana. ʒj.
de hyacinth. ʒß.
M. f. pulv. pro aliquot dosibus.

Omnes atque frigidæ cordiales apud Practicos prostantes ad partes vocari possunt, præsertim sequens, & apud Veteres laudatissima in omni palpitatione cordis.

℞. *Cort. porc. n. ij.*
cervin. vel bovin. n. iij.
galang. maj. & min.
sem. basilic. ana ℥ß.
maceris ʒiij.
fl. borrag.
bugloss. ana p. ij.
anthos p. j.
Infundant. in vino Malv. & l. a destill.

Hoc in casu verò nihil excellentiùs, nihil validiùs & utiliùs reperi, quàm acidulas Swalbacenses, quæ omnem implent paginam, ad quas ægros suos mittere possunt Medici conscientiosi. Sæpius hoc in affectu in urina conspiciuntur arenulæ lateribus urinalis adhærentes. Hoc in casu præter jam dicta & conducent diuretica, ex. gr. spir. salis, lapid. cancr. liquor splenet. Schröder, è tartaro & nitro paratus. Præterea cùm à nobis in antecedentibus dictum sit, palpitationem cordis sæpissimè, nisi semper, oriri ob nervos & fibrillas cor & arterias ambientes spasmodicè contractas, indeque sanguinis motum è corde plus minusve liberum efficientes, & ventriculos cordis coarctantes, in quo casu medicamenta antiepileptica, vel ad alios motus spasmodicos proficua, cum cardiacis juncta, exhiberi possunt, imprimis verò *opiata*, quæ aliis palmam sæpe præripiunt prout exemplum novimus, quod nempe civis Hanoviensis solâ per vices tamen exhibitâ, theriacâ cœlesti Hanoviensi feliciter ab hoc malo liberatus fuit, & adhuc ab eo immunis vivit. Sit una atque altera formula:

℞. *Marg. præp.* ℈ß.
salis succin. volat. gr. viij.
theriac. cœlest. gr. iiij.
M. f. pulv. pro una vice.

Vel ℞. *pulv. ceph. nostr. vel Mich.* ℈*j.*
oss. de cord. cerv. ℈ß.
salis C. C. vel sang. human. gr. vj.
M. D.

Si magis volatilia oderata placeant, adde aq. destill. ambram & moschum in rostro alembici. Aliquando humor glutinoso-salsus è latibulo solido in sanguinem defertur, & tum *Capivaccius* applicat leniter adstringentia, ut est mastix, &c. Si palpitatio hæc à consensu reliquarum partium, uteri, lienis, hypochondriorum, oriatur, tunc & simul his prospice partibus læsis, in quem finem conveniunt chalybeata, sic enim unâ fideliâ plures dealbabis parietes; si verò affectus excitetur à concretionibus polyposis intra cordis sinus existentibus, tunc cum Experientiss. *Willisio* ad *salia volatilia* non satis hoc in casu laudara medicamenta confugimus. Si à vermibus, conveniunt medicamenta ex nasturtio aquatico, & miscenda specifica cordialibus; si à causa maligna, convenit ther. cœlestis & smaragdina; si à terrore, conducit venæsectio. Quod Topica, seu localia externa, concernit, carpis sc. & cordis regioni applicanda, illa namque magnum afferunt solatium, unde theriacam *Andromachi* tanquam efficacissimum remedium, in Maximiliano Imperatore, cui malum hoc solenne erat, expertum laudat *Mercurialis*. Sequens linimentum verò præscribit *Riverius Prax. med.* l. 8. c. 2.

℞. *Ung. rosat.* ℨ*ij.*
ol. cinamom.
caryophyll. ana gutt. iiij.
mosch.
ambr. ana gr. iij.

M. f. liniment. quo illinatur regio cordis, sed abstine ab his suaveolentibus in mulieribus. Optimus etiam fit balsamus cordialis ex oleo melissæ, citri & carbunculi. Meliùs sacculi ex speciebus cordialibus confecti cum aqua melissæ vel alia cordiali applicantur. Vel sequens cum panno scarlaceo applicetur Epithema:

℞. *Aq. fl. Naphæ.*
carfunc. solar.
meliss. c. vino ana ℥*ij.*
acet. fl. tunicæ ℥*j.*
croc. ℈ß. *M.*

Vel magis frigidum Epithema in casu vulgò calidiore:

℞. *Aq. cord. fr.* ℥*j.*
bugloss.
rosar. ana ℥*j.*
acet. rub. idæi ℥*jß.*
confect. alkerm.
spec. diamarg. fr. ana ℨj.
M. pro Epithemate.

Cor suillum valde à quibusdam laudatur ex quo nonnulli quoque aquam destillare solent; sic & spiritus cordis bovini & cervini magnipenditur.

CAPUT VII.

De

ANIMI DELIQVIO.

§. 1. SYncope, aliàs deliquium, vel leipopsychia, animi eclysis, lypothymia; *Aurelio* solutio naturæ, defectio; *Senecæ* concisura; *Paracelso* cordis paralysis, & fulmen Microcosmi; *Scaligero* spirituum subtractio

DEFINITIO.

Describi potest, quòd sit microcosmi eclypsis, seu præceps virium defectus, ex spirituum luminositate, & irradiatione extincta, & Cardimelechis ab officio suspensione, à nimia sanguinis dissolutione, quandoque ab ejusdem nimia coagulatione, orta. Ex data hac definitione apparet, quod hic affectus, quamvis sit sat violentus, ex occasione parvi momenti inopinantem adeò dejicere soleat, ut mors præ foribus videatur esse.

DIFFERENTIÆ.

Differentias quod concernit, animi deliquium vulgo dicitur fortius malum, quam lypothymia, indeque diversitas nominis orta est, id quod tamen ideò necessarium non fuit, quia, vel ex ipsorum sententia, non nisi gradibus differunt. Consequuntur syncopen duo præcipuè symptomata, frigiditas totius corporis, & sudor frigidus, qui inde syncopticus dicitur. Pulsus defectio, & sensus motusque privatio concomitantur, id quod *Curtius* haud obscurè innuit dum *l.* 1. *n.* 38. inter alia ita memorat: Animus, in ardore pugnæ corpus sustentaverat, *liquit*, *subitòque* ex omnibus membris profuso sudore arboris proximæ stipiti se applicuit. Illud malum (quod rariùs solum, sed utplurimùm aliis morbis associatum est,) in multis chronicis morbis, ad mortem terminentibus, oritur, partim ob defectum spirituum animalium, in cor non amplius influentium, partim, ob alkali in corde inexistentis inopiam, & potius acidi copiam sanguinem planè coagulantis, & per consequens cor & Regem suffocantis, prout inferiùs, ubi causis litabimus, plenius apparebit. Cardiacam & syncopis speciem nonnulli nominant, quâ tamen in re benè distinguendum est, inter syncopen eam, quæ per *essentiam* dici suevit, & eam, quæ per *consensum* oborta vocatur. Superiùs diximus, quòd se offert discrimen non tam specierum, quam graduum, horumq; respectu animi defectionem aliam esse infimi gradus, diciq; *Eclysin*, aliam mediam, nominariq; *Leipothymiam*, aliam denique supremi gradus, vocarique *Syncopen*, quæ tamen, ceu dictum, sub uno comprehendimus.

PARS AFFECTA.

§. 2. Atque ex modò dictis facili Marte colligi posse videtur syncopes subjectum, quod communi Authorum calculo dicitur *cor*, sanguinis ille fons, quatenus in hoc primordia naturæ igneæ continentur & servantur. Aliis est cerebrum, per id probantibus, quòd subitus animalis potentiæ casus ob retrocedentes spiritus animales ad ipsum cerebrum contingat; hincque instrumenta sensus & motus spiritibus destituta suas exequi actiones neutiquam valeant. Verùm enim verò si id fiat cum limitatione *subjecti* mali, & causæ, illicò quilibet ex his facilè se extricare poterit; spiritibus enim retrocedere necesse est, si sanguis in corde panè obruatur. Nonnulli sunt, qui & *stomachum* pro subjecto principali agnoscendum putant, inter quos primus est *Helmontius*, quàm rectè id autem censeat, ex *Galeno l.* 5. *loc aff. c.* 2. abundè videre licet. Nos verò partem primariò & principaliter affectam in lypothymiis cor esse autumamus, utpote in quo optimus maximus residet, & cum vicinis suis Regibus Microcosmetore & Bithnimalcâ amicitiam colit, unde uno perturbato alter compatitur, ea propter, ut cum vulgo loquamur, si fermentatio inhibeatur, etiam spirituum influxus Microcosmetore cessante denegatur ad cor, & vice versâ, minus verò principalis pars ex nostro calculo sunt arteriæ, per quas sanguis permeat, nec ulli dubitamus, quin per consensum & reliquæ partes compati, & sæpe materia peccans cordi ex iis subministrari possit.

DIAGNOSIS.

§. 3. Sed missis his præliminaribus, cursus nostri filum sequuturi ad reliqua, Diagnosin sc. concernentia, pro instituti ratione exponenda accedamus. Signa ergo imminentis syncopes sunt, præsertim in assuetis, improvisa anxietas animique perturbatio, capitis gravitas, vertigo, alieni & varii coloris viridis & flavi (grün-gelb) ante oculos observatio, coloris faciei, itemque & pulsus repetita sæpius immutatio. Nullus enim affectus morti os humerosque similior est, quàm hic noster, facie enim est homo pallida, ita ut extremæ corporis partes frigeant, sudor adsit ingratus frigidusque, anxietas suboriatur; tandem ita animus delinquit, ut corpus sentiendi, movendique vi illicò destituatur, stans cadat & manus plicabiles maneant. Prætereà tenebræ oculis offunduntur, vertigo adest, quam impotentia loquendi sequitur, & respiratio penè cessat, palpebræ concidunt, pulsus interdum nullus, sæpius rarus, obscurus, & quasi planè abolitus, & formicans percipitur, extrema, ut manus, pedes, nasus & auriculæ, ceu diximus, perfrigerantur, sudor frigidus in temporibus, cervice, & pectore, aliquando per totum prorumpit corpus, quod extremè debile & impotens est; syncopes verò virginum uterinæ (nam inde exsurgunt ipsis plerumque deliquia, observante *Helmontio*) se indicant per anxietates, & anhelitum ferè extinctum, pulsu tamen semper debiliore & ferè exstincto existente, qualem abolitionem pulsus & respirationis *Sylvius* pro signo pathognomonico syncopes habet; & circa eandem rem mirum casum nos non ita pridem in vetulâ observavimus, in qua per 3. dierum intervallum ante mortem planè nullum pulsum in carpis manuum sentire potuimus, & tamen adhuc loqui valuit.

CAUSA.

§. 4. Unde-nam tam severum malum verò, quod in syncope experiri coguntur ægri proveniat? jam proximum est, ut inquiramus. *Veteres Galenici* causam immediatam esse spirituum vitalium defectum, imminutionem & privationem, non totalem (quæ mortem subitaneam alias inferret) sed tantùm, ut ne vires cordis penitus dissolvantur, residuos spiritus è corpore retrocedere subitò, & in cor affatim concurrere cogantur, quæ retrocessio spirituum concentratio ipsis vocatur. Vid. de his *River. c. 1. de syncop. l.* 8. addentem, quòd quatuor modis defectus spiritus vitalis accidat, vel quia spiritus non sufficienter generantur, vel generati dissipantur, & evacuantur, vel alterantur & corrumpuntur, vel denique suffocantur. Sunt ergo syncopes causæ, frequenter vigiliæ atque immodicæ, tristitia, ira, magna anxietas, timor gravis, dolor acerbus, febres acutæ, in debilioribus quoque febres intermittentes, prolixæ, immodicæ corporis inanitiones per inediam, labores, vomitiones, sudores, diarrhæas, sanguinis evacuationes nimias, per aquæ in hydrope vacuationem subitò factam. Frequenter quoque hunc affectum exoriri contendunt à copia crassorum, crudorum, putridorum, acrium, mordaciumque ciborum, ac humorum in corpore stagnantium, qui assiduâ mordicatione vellicant, ut illi ajunt, os stomachi, & vias ità obstruunt, ut à motu intercipiantur, non secus atque fit in respiratione prohibitâ, sicque syncopen ut plurimum excitari posse statuunt. Aëris quoque ambientis malitia, & sævitia insalubris, nec non venenatus humor, vel vapor ex aliqua corporis parte, vel intrinsecus cordi aut ventriculo communicatus, item inflammatio, & reliqua hujusmodi quæ immodicè alterare vel corrumpere possunt cordis, vel stomachi, vel spirituum temperiem, syncopen sæpissimè inducunt, cùm virium robur consistat in eorundem partium bonâ constitutione. Spiritus quoque soli prædicto modo læsi, malum hoc principibus partibus illisque consentientibus communicant, earumque temperiem infringunt, & sic affectum hunc excitant.

§. 5. *Paracelsus* verò causam hujus mali ortum suum habere putat è *synoviæ* (quæ ipsi est ipsa radix & essentia vitæ) à corde separatione, quâ mediante salutaris stella, interpositis nebulis crassis, eclypsin patitur, hincque tota vitalis regio tenebris horribilibus & lethiferis umbris circumfunditur. Sic quoque hunc morbum

bum per consensum, ab ore sc. ventriculi, (unde dicitur syncope, vel cardiaca, vel stomachica) item abutero, ex tetris nempe vaporibus ad cor transmissis, exoriri posse defendit.

§. 6. *Helmontius* in benè multis *Paracelsum*, utut aliàs hujus principia chymica exsibilet, velut sub larva quadam æmulans, prout ea, quæ *in Tract. compl. mist. element. figment.* nomine inscripto *n.* 41. 42. *&c.* alibique habet, si ritè examinentur, satis superque ostendunt, scribit, spir. vitæ nostræ arterialem de natura *Gas* esse, h. e. esse lumen & balsamum præservantem à corruptione, quod in palpitatione, syncope, ac lypothymia cernitur. Etenim quantum colori vivido, lumine vitali, humidoque carnis habitui deperit, vultusque statim rugosior concidit, mox à præfatis passionibus; spiritus enim, qui antea placido robore velut omnia vivificabat, evolat mox, atque alienâ aurâ subactus mutatur. Pergit ipse, siquidem Archéus in se sit *Gas*, de natura salis balsamici, si auram alterius salis obviam reperit (prout se armoniacus, dum obviat spir. salis petræ) facilè per poros atque confestim difflabilis, muniorum agendorum atque familiæ oblitus est; neque enim in guttas cogitur, eò quod ex sanguine arteriali paratus. Si quid sub deliquiis, & morte sudoris exhalat, cruoris est liquamen, non sanguinis arterialis. Gas ergo vitale, quia lumen est atque balsamus, præservans à corruptione, incepit solari lumini adæquari; post deliquia vero præfata cæterorum membrorum innati spiritus, velut fumigantes prorsus à solari cordis lumine accenduntur, prout fumus candelæ exstinctæ, alterius flammam attingens, hanc ad exstinctum lychnium per medium deportat, quandoque spiritus vitæ nostræ, cum *Gas* sit potentissimè & celerrimè à quovis alio Gas afficitur, propter eorum nempe contactus immediatos. Qui ipse & causam hujus morbi accuratius explicat in *Tr. ignot. Act. Regim. n.* 26. ubi dicit, *in syncope esse venenum anodynum, dispersivum spirituum, hincque tollens statim sensum ac motum*, quod venenum sæpe in stomacho latere alibi docet, & quidem ejus orificio, tanquam in centrali puncto atque radice, principioque vitæ, digestionis ciborum & dispositionis eorundem ad vitam.

§. 7. *Willisius* supponit non solùm accensionem, seu deflagrationem sanguinis, (quâ mediante supplementa pro spiritibus è sanguine quotidie decedere existimat) sed & fermentum nitro-sulphureum, à quo flammam revera accendi autumat, (quod ipsum tamen negat *Lowerus* de corde) licet enim, ut ille differit, in massa sanguinea particulæ sulphureæ existant, propter copiosas tamen aquosas particulas sanguis deflagrare nescit, verbo hanc actualem deflagrationem à *Willisio* defensam absque omnimoda vitæ destructione fieri non posse statuit. Ipse vero *Willisius* causam hujus affectus latere censet vel in ipso sanguine, quatenus non satis accenditur nec cum vigore circulatur, h. e. quod cruor ob particulas sulphureas nimis deflagratas, aut depressas ferè vappidus & effoetus evadat, proindeque parcus in corde & pulmonibus accendatur, cui sæpius accedit, quod regimine animali etiam fatiscente, cor pleniorè spirituum influxu destitutum, sanguinem, quo vegetius effervescat & accendatur, non satis exagitet, prout in multis languidis, ægritudine diuturna defunctis, vel hæmorrhagias, aut evacuationes magnas passis, aut senio confectis observare licet. Sic & quod sanguis nimiùm in corde accendatur, causam hujus affectus quoque esse posse *Ipse* defendit, & per id probat, quod sanguis ob particulas sulphureas nimis solutas, & in effervescentiam actas, plus debito accendatur, indeque calor nimis intensus producatur, imprimis si ab aëre non statim ventiletur, prout id docent febres acutæ, aliique morbi calidiores, nec quoque negat, quod & affectus hic aliquando oriatur à denegato spirituum animalium influxu.

§. 8. *Sylvius* ferè cum *Willisio* sentiens, præsupponit vitam nostram naturalem dependere à conservatione ignis, calidique innati in corde perpetuati, & quaqua versum unà cum sanguine ad partium singularium vivificationem sparsi, quem ignem accendi existimat per fermentationem sanguinis in corde, à bilis sale

lixivo & volatilis oleoso, & ut ab alio spiritu acido ortam, sive sit lympha, quam supponit esse acidam, sive succus pancreaticus, modo sanguini commixtus sit. Quando ergò cessat hac in corde effervescentia, tunc desinit in corde accendi vitalis ignis, sanguis quoque non amplius tunc rarefit, nec cor ad sui contractionem irritatur, nec contrahitur, nec magis in arterias propellitur, nec arteriç expanduntur, per consequens & pulsus nec in carpo, nec alibi percipitur, indeq; oritur *syncope*. Quàm etiam produci censet ob pauciores, vel nullos spiritus animales affluentes ad cor, unde cordis contractionem & actionem cessare necesse est. Porrò sanguinem generari posse à sale volatili acri, imprimis in peste, aliisque malignis affectibus non dubitat, quatenus sc. sanguis solitò fluidior nimisq; concrescens, vel, ut sæpius fit, nimis grumosus & coagulatus ab acido existit, ob diminutam sc. bilem, ut & nimis acrem.

§. 9. *Cartesius* ejusque sequaces *Hogelandus*, *Broechausen* aliique, prout spiritus pro subtiliss. sanguinis particulis habent, ita eos per rarefactionem quoque in corde produci existimant. Ebullitionem verò istam igni cuidam vitali in corde hospitanti, quem lucentem & flammulæ vitalis nomine insigniunt, unicè tribuentes, quos tamen *Cornel. Consent. Phys.* 7. *p.* 293. *Needham* de forma foetus *p.* 130. aliique refutant. Syncopen ergo *Cartesiani* à flammulæ hujus vitalis ad tempus exstinctione seu obruitione deducunt, id verò variis modis fieri posse non dubitantes cùm spiritus perversi consolitò plus contrahunt, cum sc. per nervulum, quo orificia cordis circumdantur, deferatur; atque hoc pacto præ denegata sufficienti spirituum copia, tum etiam humorum circulantium mutua, (qua in se uterque motus debet esse continuus) aggerie diminuta, & determinatione in musculos illo tempore cessante, contingit, ut corpus hominis repentino casu, instar trunci, in terram prosternatur, donec sensim ope spirituum humorum circulantium ex sanguine nascentium discussis nubibus in integrum restituantur, idque breviter vel post aliquod, præ majori aut leviori affectu, intermissum temporis spatium, prout eleganter disserit *Broechausen art.* 105. *in Oecon. Anim.*

§. 10. Ad *nostram* nunc accedamus spartam. Doctrina verò de nostro principio vitali scitu necessaria est; antequam ergo ad ipsa morbi penetralia accedamus eam elucidabimus, quia indè omnis motus, sanitas ac vita, (& cùm contrariorum eadem sit ratio,) sic & morbus, imò ipsa mors dependet. De hoc verò tanta sese offert authorum adversâ fronte certantium diversitas, ut cui tutò assentiaris, vix reperias. Sunt nonnulli qui spiritum embryonis continuo in spiritu matris augeri afferunt, hoc innixi argumento, quod foetus in utero non respiret. Et silentio jam præterimus *Willisii*, *Helmontii*, *Cartesii*, *Sylvii* opinionem, quam suo loco diximus. Receptissima est tamen sententia eorum qui, ut naturam & existentiam spiritus vitalis determinent, colligunt & dicunt, illum esse subtilissimam seu salino sulphuream sanguinis partem, quæ per intestinam hujus fermentationem à reliquis evolvatur & copiosissimè exhalet, spiritus nomine veniens. Hujus ergò spiritus vitalis elaborationem ac restitutionem soli adscribunt fermentationi sanguinis, hincque ex illa non solùm amissæ sanitatis restitutionem, sed & morborum causas derivare non dubitant. Peculiarem verò de hac re fovet sententiam *Majou in Respir. pag. m.* 156. dum fermentationem sanguinis produci dicit intra pulmonum substantiam, quatenus spiritus nitro-aërei ab aëre suggesti cum particulis sanguinis salinosulphureis congrediantur, sicque fermentationem debitam in corde producant, quæ tamen sententia à D. *Bohn. in tr. de Aeris influxu in sublunaria*, in dubium vocatur, quod sc. sal aëris corporaliter admisceatur sanguini, sed potius statuit motum tantùm esse aëris, qui sanguinis & totius vitalitatem conservat. Diximus sæpissimè per fermentationem authores nihil aliud intelligere, quàm motum intestinum, in quò acidum & lixiviosum seu urinosum concurrendo simul alias particulas mistum componentes in motum cient. A sale enim mistionis vinculum est, quamdiu itaque salia in mixtis intervenientibus aliis particulis sine

tumul-

tumultu quieta jacent, ac alterna fruuntur quiete, tam diu corpora manent in naturali textura & situ; sin verò mediante resolutione mixti compages laxior evadit, imperiumque liberum sibi rapiant salia, & sese protinus unire gestant, ob particulas verò materiales mixtas alia salia proximiùs concurrere nequeunt, hinc fit fermentatio, sub ista enim unione & mixtura salium partes unibiles consociantur, hinc nova misti textura & alteratio oritur, de qua re admodum egregiè disserit Celeberrimus *Dn. Ettmüllerus in Collegio MSS. Chymico.* Ex his enim patet ubi acidum deficiat, ibi & nullam fermentationem esse posse, quod & ipsum in massa sanguinea inesse probant ferè Medici, imprimis *Tachenius* per id scil. quod sanguis in statu naturali perfectè sal salsum existat; omne autem sal salsum constat ex acido & urinoso, quæ duo dum invicem congrediuntur, quod nunquam sine effervescentia contingit, dant sal compositum tertium, nempe sal salsum, quod neque est acidum, neque urinosum, sed de utroque participans; quod tamen alii negant, & potiùs statuunt quidquid subtilitati & activitati mercuriali in sanguine attribuitur, illud unicè spiritibus nostris, ac principio vitali deberi, & probare satagunt per id, quod in sanguinis prima generatione in fœtu accidat, ubi non existunt in ovali muliebri particulæ acidæ, quæ cum urinoso congredientes & exaltatæ sanguinem constituunt, sed fluxu maturitatis particulas salinas pinguesque vi spirituum digestas exaltatasque, purpuræ illius vultum inducere contendunt, & spiritum hunc vitalem deducunt à principio salino volatili, unde maximè ejus activitas dependet, prout fecere *Willis*, *Sylvius*, aliisque plures, quam sententiam approbat *Helmontius* dicens de aura vit. p. u. 443. Spiritus nostros, subtilissimas ac salinas solummodo esse sanguinis particulas, vitalitate insignitas, idem & confirmat *Barnerus* in physicis, docens, sal constitutivum nostri ex urinosis volatilibus esse. Lux sale gaudet, sal lucem in se habet & vitam, prout *Kircher.* de Natura lucis disserit; adduntque alii hanc rationem contra fermentationem, quod nempe principium nostrum vitale absque tumultu ejusmodi intestino peragatur, & ex assumptis separet, quod suæ naturæ conveniens est. Spiritus vitalis in sanguine residens, solà irradiatione vim luminis superaddit, inque sobolem spirituosam convertit; inde etiam pro æterna veritate exclamant illi, calorem omnem in corpore nostro esse à sanguine, qui tamen non suapte natura calidus existit, sed quòd omnis hic calor unicè dependeat ab isto spiritu vitali nostro, qui in & cum sanguine est. Quoties ergo sanguis spiritu hoc vitali præditus per arterias in membra & viscera diffunditur, toties partium vigor & salutaris existit calor, quo tamen recedente, cum vita recedit calor, unde totum corpus friget atque torpet. Omnem ergo calorem in nobis perceptibilem unicè adscribunt nostris spiritibus, quorum motus, prout intensior vel remissior est, ita quoque calor vitalis gradibus distingui videtur, quam ipsam sententiam, paucis mutandis mox dicendis, mutatis nos adoptare nulli dubitamus. Quibus ergò præsuppositis sponte jam elucescit, unde *Syncope. animi deliquium, extremæ virium prostrationes, &c.* imo mors ipsa veniant, nempe à defectu spirituum, qui deficiunt, si vel quantitate sufficienti non generantur, ob materiæ adæquatæ defectum, qui provenit vel ab alimentorum spirituosorum rariore usurpatione, vel laudabilium licet, infelici tamen digestione, vel nimia eorum evacuatione, v. gr. per alvi fluxum, hæmorrhagias, lochia, &c. sic etiam generati dissipari possunt in nimio coitu, in hypercatharsi, quæ haud rarò sequuntur animi deliquia. Quo etiam spectant labores vehementes, passiones animi, nimiæ vigiliæ, vel affectus alii p. n. qui spiritus, utut lucidi, sæpius tamen in syncope & lypothymia à variis causis obscurantur, & lucem suam amittunt, à quorum spirituum luc s diminutione, & exstinctione omnem caloris defectum provenire docet *Helmont. tr. de aur. vital. p. m.* 441. In propatulo namque satis est, cor nimirum esse musculum, adeoque ad motum ejus vibrantem ac continuum non solum vim impellentem spirituum animalium per nervos car-

cardiacos, verùm etiam influxum spirituum cum sanguine proprius requiri; prout etiam perennis affluxus pro quavis potentia motiva alteranda necessarius semper adesse debet; nervis enim æquè ac arteriis resectis in parte aliqua motum cessare constat. Spirituum quoque ope diastole & systole perficitur, & sanguis sero mixtus ad partes propellitur externas. Sed ut ubique, sic & hic pro fundamento ponimus Regis nostri Cardimelechis actionem, qui cum superiori socio suo Microcosmetore multam fovet amicitiam. Quemadmodum itaque Rex superior spiritus per nervos cardiacos mittit plures vel pauciores, sic & percipitur motus auctior vel diminutior, quos sequuntur affectiones calidiores vel frigidiores. Haud tamen dubitamus plures esse qui hos Reges pro meris suppositis habent. Verùm enim verò præterquam quòd actiones tale regimen prodant probentque, si quod dubium supersit, peculiari Tractatu eam materiam, Deo volente, exhibebimus, & probatio erit eò facilior, quò certius est, & pluribus rationibus probari potest, illos gubernare corpus nostrum, & esse præter vitalem sive salino volatilem in cerebro, corde & stomacho aliud quid ad actiones peragendas necessarium, & omnem motum tam in sanis quàm in ægris immediatè & efficienter ab istis Regentibus proficisci; occasionaliter verò à causis occasionalibus non dubitamus, & in alia, quam diximus, arena deducemus. Hæc in genere præmonenda & præmunienda fuêre, ex quibus nunc in proclivi est judicare plures syncopes causas, V. gr. oritur ea aliquando ex nimia sanguinis dissolutione, unde spiritus animales non amplius generantur in tanta copia, sed plurima pars eorum in auram avolat, quibus deficientibus necessariò Cardimelech ope socii sui Microcosmetoris militibus destitutus ab ingruente hoste facilè interimitur, vel ad tempus vinculis quasi detinetur, & arx ipsius lumine destituta obnubilatur, usque dum spiritus de novo subveniant, & non solùm Rex Cardimelech ab hoste liberetur, sed & hospitium ejus de novo illuminetur, unde quasi nova vita prodit; qualis spirituum absumptio, fixio, aut degradatio destruit sanguinis energeian, unde & fluit lypothymia. Ita spirituum dissipatio vel oppressio ex crudiori acido ortum ducere potest, unde particulæ volatiles salinæ non tantùm supprimuntur, sed & Rex noster planè obruitur, hostis verò Cardimelechi nostro ita infensus ut plurimum a liene, ab utero, ab hypochondriis, aliisque locis ingruit, & clam quasi per cuniculos irrepit, donec ità clam Regem nostrum obruat. Mirati sæpius sumus cur suaveolentia, imo effluvia spirituosa ex fele, ex rosis, imò ex virgine (quale exemplum nos novimus de studioso) inducant animi deliquium; cujus rei hactenus nullam aliam rationem assignare novimus, quàm quod partes hæ volatiles ex istis rebus egredientes cum spiritu nostro perversè se jungere, & ob diversæ conditionis particulas certare cogantur. Cùm enim ob motum nimium nostrorum spirituum inquietatorum, & contra Regis voluntatem rebellium factorum (instar apum fumo exasperatarum) in cerebello commorans Rex expelli, quidni etiàm impetu ipso hoc in fluxu arx Cardimelechis, cor nempe, obrui, & ipse ad tempus quasi vinculis detineri possit, adeò multis militibus necatis, & in fugam versis, (secundis etiam armis deficiunt milites) *Rex Microcosmetor* reliquias exercitûs colligat, & socio suo suppetias emittat, quo ipso omnia restituuntur. Regem enim ad multum tempus ligari posse, testantur deliquia animi etiam per aliquot dies continuata, in vulgus nota; hinc nonnulli quasi verè mortui, jamjam sepeliendi, vel etiam sepulti revixerunt tamen. In extrema quoque Muschovia homines quotannis obrigescere rursusque reviviscere hirundinum adinstar, prodidere Historici, penes quos sit tamen fides. Syncope sæpè a terrore producitur, quia in terrore spiritus maximâ vi inordinatè & violenter in totum corpus & membra influunt, quare hi spiritus etiam copiosius & inordinatè in cor arteriasque influunt, & cor & vasa constringunt, unde sanguis in cor ilapsus propter angustiam loci in corde constricto non multùm potest rarescere, quare etiam non cum vi in arterias

pulmonales, & hinc in sinistrum cordis ventriculum, ac ex illo in arterias propellitur; hinc statim minori copiâ spiritus animales secernuntur, & in membra influunt, unde animi deliquium & pallor oritur, & quia fermentationes sanguinis maximè sunt imminutæ, ideò humor aliquis in sanguine copiâ peccans non amplius sanguineæ permiscetur massæ, sed è suâ copiâ secedit à sanguine per poros arteriarum in os, ubi oris amarorem inducit, in ventriculum, ubi inter membranas stomachi hærens suâ viscidirate nauseam, & suâ acrimoniâ nervos vellicans, vomitum facit, cùm æger ad se redierit. Sed hæc de causis indicasse sufficiat, quas ipsas à juvantibus & nocentibus sæpe conjicere possumus. Nunc itaque nos aliud vocat pensum, nempe Prognosis.

Prognosis.

§. 11. Omne autem animi deliquium dicitur gravissimum malum, quia est terribilissimum, mortis enim speciem præ se fert, Melancholicis tamen, ut & mulieribus hystericis familiare & solenne, atque rarò exitiale est, solvitur enim in his faciliùs, remanente tamen virium omnium languore. *Hippocratis* quoque 2. aph. 41. & in *Coac.* prædictio est, eos qui sæpe & vehementer animo linquunt sine causa manifesta, derepentè mori. Si syncope correpti caput in humeros aut thoracem delabetur, pulsus atque respiratio ad multum temporis spatium intermittant, facies quoque fuerit viridis, nigra & livida, frustraque sumptum sit medicamentum sternutatorium, jam præsens adest exitium. Porro in phthisi & tabe deliquia, si sæpe accidant, mortem esse in olla denotant. Quod si verò ex odoriferis vel venæ sectione factâ, vel aliorum animalium olfactu animi deliquium oriatur, res haud periculi plena est, hâc enim causâ sublatâ tollitur affectus; nec illa lypothymia tam periculosa est, quæ oritur ex ore stomachi malè affecto; si verò tremor & convulsiones accidant, tunc mors in propin quo est.

Cura Diætetica.

§. 12. Post consideratos modos, unde morbus hic oriatur, & quid inde præcidendum sit, reliquum est, ad remediorum descendamus genera, quæ verò subministrantur ex usitato triplici fonte, *Diatætico*, *Chirurgico* & *Pharmaceutico*, comprehensis *diætæ* nomine, non solùm cibo & potu, sed more solenni in genere rebus *nonnaturalibus*, quæ ut malè adhibitæ constitutionem pervertere, ità dextrè usurpatæ eandem in statu naturali conservare, imò à morbo iterum liberare possunt. Quantum itaque ad *Aërem*, quandoquidem is teste divino *Coo*, lib. de flatib. maximus est in omnibus, quæ corpori accidunt, & author & Dominus, indè maxima ejus habenda cura, ut sit purus adeoque serenus atque lucidus, qui verò naturâ ad votum non haberi potest, artis beneficio talis reddatur; si nempe furori spirituum contemperando præsentius inservire debeat, eligendus frigidus vel naturâ, nempe septentrionalis, vel arte comparandus, strato sc. pavimento fl. rosar. papav. nymphææ, herb. plantag. portulac. semperviv. &c. Si contariâ opus sit operatione, calidis vel beneficio solis, vel ignis, alioque modo parandus est. Ex commotione enim aëris quosdam syncope correptos notavit *Salmuth cent.* III. *obs.* 7. nec minori violentiâ nocet carbonum fumus, prout notavit *Schenckius*, Jovinianum Imperatorem mediâ hyeme Romam proficiscentem, & in cubiculo recens crustato & calce obducto, in quo ad calcem resiccandam, magna vis carbonum accensa fuerat, pernoctantem, ex hac vita emigrasse. *Cibus* sit facilis concoctu & euchymus, non nimiâ ingestus quantitate, salubris, ordine & tempore convenienti, ætati quoque & sexui congruus. Conveniunt juscula carnium, consummata, brodia aromaticis condita. Docet etiam *Galenus l. 7. method. med. c. 6.* testibus gallinaceorum subveniendum esse iis, qui in syncopen incidunt. Asterisco verò notandum, quod in hunc affectum proclives non diu manere debeant jejuni, sed singulis horis matutinis aliquid panis butyro illiti comedant. *Potus* sit vinum, hoc namque est raparator & restaurator spirituum potentissimus, regum nostrorum conservator unicus, virium omnium refocillator. Vinum, inquit *Helmontius*, licet calidum sit, cùm tamen pa-

laro & ſtomacho ſit gratiſſimum, in calidis etiam morbis modicè ſumptum, ſpiritibus gratiſſimum eſt unicum, & alimentum medicamentoſum; vinum verò glacie, more Italorum, frigefactum, cane & angue pejus fugiendum. Ita ex frigidiſſimi ejusmodi vini uſu, poſt longum ſub ſole ardente luſum, defecit quidam apud *Schenckium l.2. de anim. delique & ſyncop. obſerv.* I. quemadmodum ſimile quid nos vidimus ex frigido potu cereviſiæ inter pilæ luſum, aſſumpto in Gallia. Sic ex nimio aquæ frigidæ hauſtu ſyncopticus quidam ad cœleſtia raptus eſt, teſte *Hildano cent.* V. *obſ.* 27. *Exercitium motuſque* nimius vitentur, quia multi ſpiritus indè exhauriuntur, partes Salinæ volatiles evolant remanente acido, prout exempla & hiſtoriæ teſtantur, plures inde in ſyncopen incidiſſe, ſed cùm hæc aliunde nota ſint, hâc vice & brevitati ſtudentes omittamus. *Somnus* pars humanæ vitæ melior, ſi ſit moderatus & tranquilus, recreat animum, miraque dulcedine totum perfundit corpus, ſpiritus quoque laboribus, curis, ſtudiis conſumptos & delinquentes reficit, quos contra vigiliæ nimiæ conſternere valent. Omnia verò adſtans Medicus bene judicet oportet, & conſuetudini aliquid concedat. *Animi affectus*, quoad fieri poteſt, ſanæ rationis imperio perdomandi ſunt, & adverſus eorum incurſus Theologię monitis animus muniendus eſt, quid enim gaudio moderato jucundius, immoderato verò quid damnoſius, quoad cœleſtia abiit Avus conjugis noſtræ; quod & evenit matri cuidam filios ex pugna (in qua eos obiiſſe putabat) reduces videnti, quæ præ nimio gaudio ſyncoptica moriebatur, teſte *Livio l. 22. c.* 7. Ex ira furore illo brevi ſyncopis lethalis exempla collegit plura *Camerarius*. Ex amore, vid. *Lazar. River. l.* 8. *pract. med. c.* I. Ex mœrore, ſtudiis, curis, lucubrationibus, aliiſque, annotarunt Practici plures, quare aurea regula ubivis attendenda eſt, *ne quid nimis*. Sic & accidit ex zelotypia, cupiditate, timore: æmulatione, invidia, ut ergò hic valeat illud Horatii:

Invidiâ Siculi non invenêre Tyranni
Majus tormentum.

Ex ſpectri quoque horrore ſyncopen ortam novimus, ut & ex aſpectu felis, cancrorum, capitis vervecis, aliisq; antipathiæ caſibus, de quibus vid. *Ephemerid. Germanor.* Ex creta naturalem ordinem obſervent, aliàs magnum hoc in affectu inferunt incommodum per crebriora enim aut vehementiora cathartica, vomitum, venæſectionem, ſcarificationes; ſudores, hæmorrhoides, menſes, lochia, empycorum & hydropicorum puris vel equæ evacuationes, hic affectus facilè excitatur. Crebrum Veneris uſum proſcribimus, quale fatum *Cornel. Gallum* & *T. Hatterium* è vivis ſuſtulit, apud Valer. Max. lib. 9. c. 12. qui tamen illud pro vera cauſa mortis non agnoſcit, ajens: Quanquam quorſum attinet eorum cavillari fata, quos non libido ſua, ſed fragilitatis humanæ ratio abſtulit? Fine namque vitæ noſtræ variis & occultis cauſis expoſito, interdum quædam immerentia ſupremi fati titulum occupant; cùm magis in tempus mortis incidant, quàm ipſam mortem accerſant. Novimus & nos exemplum cujusdam, qui, quoties cum uxore ſua coit, & ſemen effundit, toties animo linquitur, qui tamen invitâ Dianâ non venatur.

§. 13. Hæc itaque de hujus morbi natura, cauſis, ſubjecto, differentiis & ſignis dicta ſufficiant. Reſtat ut & curam juxta dictos Authores adnectamus, & primò Veterum Galenicorum methodum curandi exhibeamus, qui verò in paroxyſmo hujus affectus lectulo, ut quieſcat, imponunt ægrum, dein inſpergunt in faciem aquam roſaceam, vel aliam frigidam vino fortiori dilutam, ut indè excitetur æger. Si vero ſyncope ab hyſterico affectu oriatur, adhibent naribus caſtoreum, aſam fœtidam, vel alia ſuffimigia fœtentia. Si ſyncope à defectu alimenti, vel à ſanguinis evacuatione nimia ortum habeat, vino generoſo propinato ægrum refocillant & quidem cruſtam panis in eodem madefactam exhibent, tum etiam extra paroxyſmum variis ſorbilibus alimentoſis, & valde nutrientibus, juſculis nempe reſtaurantibus, conſumatis, brodiis, aliiſque, ægri vires reſarciunt. Quodſi autem lypothymia à venenoſis vaporibus in corpore natis, vel extrinſecus alla-

allatis generentur, tum feliciſſimo cum ſucceſſu exhibent varia alexipharmaca. In caſu verò ubi affectus à veneno hauſto accerſitur, vomitum per vomitorium cient, & ſi ſentiatur ardor ventriculi, lac vel butyrum, vel juſcula pinguia exhibent, propinantque. Affectui verò à ſuper-purgatione orto obviam eunt per theriacam Andromachi, Mithridat. aliaque opiata, tum internè tum externè exhibenda: ſic & illum à ſudore nimio exortum, per frigida, vel roſacea, vel acetum in faciem effuſa, vel alia epithemata frigida curare ſatagunt. Quodſi verò a terrore & metu, prout ſæpe fit, ceu diximus, paroxyſmus originem ſuam ſortitur, tunc venæſectionem imperant, aliaque ſpirituoſa propinant; ſpiritus quoque ſuffocatos ad ambitum corporis revocant, frictionibus, ligaturis, cucurbitulis, &c. clamores quoque, atque vociferationes, ſternutatoria, oris, narium, digitorumque compreſſiones & vellicationes inſtituunt. Extra autem paroxyſmum aliam obſervant methodum, humores nempe naturæ obedientes reddendo *præparantibus*, & quidem in frigida cauſa ſequentibus: Syr. de cort. citr. de ſucc. granator. de pomis, oxymell. ſimpl. &c. In calida verò cauſa, ſyr. acetoſ. violatum, roſarum, aq. borrag. bugloſſ. acetoſell. &c. Utuntur poſt hæc leni medicamento ſolutivo, (niſi affectus ortum duxerit ab hypercatharſi,) quo materiam peccantem educunt. *Evacuantia* ipſis in hoc caſu ſunt ſequentia: Manna, caſſia recenter extracta, rhabarbarum, tamarindi, &c. clyſteres quoque lenes adhibent. Quodſi verò affectus ortus ſit à veneno, vomitorium ſuadent cum aqua calida, cum ſyr. acetoſ. ſive oleo communi permixta & epota. Ubi verò à phlegmate viſcoſo, aut putridis humoribus, paulò utuntur fortioribus, & digitis atque pennâ vomitum ſolicitant, reliqua fortiora purgantia, proſcribentes contemnentesque. *Avertentia* locum quoque habent in paroxyſmo, ac extra eundem, frictiones, ſcilicet, ligaturæ, cucurbitulæ, &c. Tandem ad *roborantia* accedunt; in frigida cauſa proſunt diamoſch. dulc. diambra, elect. de gemm. oleum cinamom. vinum generoſum, aquæ cordial. omnes, aq. beton. cort. citr. ſcordii, tormentill. cinamom. ulmar. atque ſyr. ex iiſdem parati, mithridat. theriac. Andromachi, antidot. Matthiol. & plura alia. In quo caſu & externa quoque adhibent, ex. gr. Epithema pro corpore ex caryophyll. cinamom. croc. ligno aloes, cum vino odorifero, vel aqua roſacea, meliſſ. major. paratum, vel ſuadent ſacculum ex iisdem, &c. refertum, cordi applicandum. In cauſa verò calida *roborantia* ipſis ſunt refrigerantia, ut aquæ ſimplic. ex floribus cordialibus deſtillat. Aquam carnis ſtillatitiam magnopere commendat in hoc affectu *Ioh. Baptiſta Sylvaticus*, & vult earum eſſe virium cum ipſis cornibus, ex quibus extrahitur, quamvis leviùs nutriat; ſyr. de pomis, limonum. granatorum, ſpec. de margarit. frigid. conſerv. 4. fl. cordialium. Externè verò epithema cordiale ex lign. aloes ſantal. cort. citr. cum aqua roſar. bugloſſ. borrag. paratum, vel ſacculos es iisdem conficiunt.

§. 14. *Chymici* in confortandis ſpiritibus vitalibus cordis corporisque univerſis, Eſſentias & tincturas, ſpiritibus multis rationibus præferunt. In hunc finem aurum tanquam ſummum arcanum commendantes, idque fundamento philoſophico adſtruunt, quod nempe in cœlo eſt Sol, in animali cor, in vegetabilibus vinum, id inter mineralia eſſe aurum, ridentes *Scaligeri* de hoc judicium, quod ſcil. natura auri longiſſimè diſtet à natura noſtra, nentiquam itaque noſtrum cor per illud reſtaurari poſſe. Laudibus ergò quicquid alii dicant evehit Paracellus eum parente ſuo *Hermete aurum potabile*, ità ut auro ſubjungat matrem perlarum in forma olei inſtar balſami, eſſentiam croci, meliſſæ, &c. *Antimonium* quoque, quod vocat reſtauratorem virium omnium in corpore, ejuſque ſulphur ſolare paſſim auro comparat; magnificat etiam Arcanum ſulphuris, aquam vitæ, ſmaragd. & corall. item ſal margaritarum (quod cordiale eſſe nobiliſſimum, & ſoli potabili in temperatura & operatione proximè accedere ait *Coll. Baſil. chym p. m.* 282.) His uſibus quoque aptum eſt Arcanum margaritar. & quinta eſſentia ap. *Hartmann.*

ut & flores margaritarum & corallor. apud *Schröder. Pharm. l.* 3. *c.* 6. imprimis tincturas corallor. variis menstruis paratas, liquores gemmarum, rubinor. granator. topasior. hyacinth. aliorumque magni pendunt. Inter aquas compositas sunt: Aq. capon. carbuncul. aurea, confortativa usitata, spiritus rosar. theriacal. camphorat. vitriol. spir. vini c. sale diaphoretico Mylii, Antid. lib. 4. c. 2. spir. fuliginis, terræ sigillat. &c. item ol. cinnam. succin. macis, ligni rhod. &c. conducit & sal. margat. & corall. angel. scordii, volat. C. C. & viperar. item ambra in spiritu vini soluta, de quibus vide *Beccher.* Supplem. ad Physic. subterr. p. 79. vina buglossata, angelic. & Hippocratica, seu clareta roborantia prout habet *Querc. Pharm. rest. lib.* 1. *c.* 9. hic quoque proficui usus sunt, ex quibus variæ formulæ concinnari possunt, quas tamen cujuslibet judicio relinquimus, & ad *Helmontium* transimus.

§. 15. Ille verò semet curavit, quando ipsi rotabat & vacillabat caput cum syncopes metu, leviculo excitato vomitu, sic enim abrasit sordes è ventriculo, quibus idea illa rotans fuit impressa, in stomacho enim causam latere suspicatur, postmodum assumpto cibo & vino moderato, meliùs habere cepit, sed cùm recidivas passus esset, sulphure vitrioli plenissimè se restituit. Ad venenum verò anodynum, dispersivumque spirituum in hoc morbo urgens tollendum commendat varia spirituosa & volatilia, unde spiritus lucidi evadunt, & lux vitæ iterum elucescit.

§. 16. *Willisius* pharmaca *cardiaca* in duo distinguit genera, alia nempe quæ sanguinem & spiritus animales potissimum ac immediatè afficiunt & accendunt alia quæ sang. & spirituum effervescentiam immoderatam sedant. In primo censu ea ponit, quæ spiritus & sanguinem exaltant & accendunt, ut sunt aquæ ardentes destillatæ compositæ, tinctura croci, elixir vitæ Quercetan. tinctura salis, tartarisi, chalyb. aliaque calidiora, ut sunt aqua mirabilis, cinamom. caryophill. cort. arant. cum cum vino destillat. quibus spiritus volatiles addi possunt. In secundam verò classem ea refert, quæ sanguinis & spirituum effervescentiam nimiam, syncopen excitantem, nonnihil sedant pacantque, prout sunt aquæ destillatæ frigidæ, temperatæ cordiales, omnia, acida nitrosa, &c. Esto formula:

℞. *Aq. pomor. redolent.*
rub. idæi ana ℥vj.
confect. de hyacinth. ʒj.
syr. violac. ℥j
spir. salis. q. s. ad grat. aciditat.
Vel ℥. *Aq. fontan lib.* jß.
succi limon. ℥ij.
sacchar. ℥jß. *M. f. julap.*

Cardiaca quoque sale volatili prædita tum in febribus respectu sanguinis, tum in deliquiis & subitis languoribus, utiliter exhiberi possunt, ut sunt spir. C. C. aq. theriacal. spir. sanguin. cran. human. spir. salis armon. & sal. viperar. crystal. mineral. pulv. è chelis, fl. salis armon. bezoar. mineral. &c. Nec infimi subsellii sunt cardiaca, quorum bassis sal alkali est, ut sunt bezoar. orient. corall. margarit. pulveres omnes testac. & lapid. de quibus omnibus vide ipsum Authorem de cardiacis memorantem p. m. 158.

§. 17. *Sylvius* in syncopes metu, aliisque animi deliquiis levioribus, cum frigore tamen molestis, & formidabilibus conjunctis symptomatis, sequentem laudat mixturam cochleatim assumendam:

℞. *Aq. menth.* ℥ij.
vitæ Matthiol. vel
tinct. cinamom. ℥ß.
ol caryophyll. gutt. vj.
syr. cochlear. ℥j. M.

Idem prelaudatus Vir per quotidianam experientia edoctus commendat hoc in casu *salia volatilia* & *olea aromatica*, omne viscidum facilè sol ventia ac incidentia, omne item acidum & austerum peccans temperantia & corrigentia quandoque demum halituosum & flatulentum discutientia hic usurpanda suadet, imprimis quod si æger magis mortuo, quàm vivo similis existat, os nec aperire, nec claudere, multo minus debitè aliquid deglutire valeat,
tunc

tunc prædicta olea spirituosis intimius per circulationem maritata ad guttas III. pluresve subinde in ægrorum os, ac imprimis per infundibulum immitti vult.

§. 18. *Cartesiani* omnia spirituosa salina volatilia, quæ flammulam vitalem accendere valent, commendant, ut sunt omnes aquæ spirituosæ, cinamomi nempe, carbunculi, cordiales odoriferæ, spir. citr. spir. mosch. ambr. zibeth. cinamom. & caryophyll. (qua tamen in re notandum, quod olea succin. & caryophyll. spirituosis & camphoratis juncta efficaciùs operationem suam peragant,) & id genus plura alia, quæ spiritus subtilisant, ignemque sacrum accendunt, de quibus plura in seqq. in scenam producemus.

§. 19. *Nos* inter cardiaca referimus omnia illa, quæ spiritus nostros, prout in amplissimo universo solis radii faciunt, illuminant, volatilesque reddunt, item spiritus suscitare & vegetos reddere, vel ipsis facilè se jungere, simulque sanguinis æquabilem fermentationem conservare valent. Ubi ergò syncope, seu spirituum fatiscentia, & defectus ex nimia sanguinis dissolutione, ex alkali nempe abundantia, ortus sit, sulphurea & spirituosa, moderatè tamen acida, sed volatilia, exhibenda sunt, ut ità sanguini debita restituatur consistentia; deficiens ejus redeat spiritus & fermentatio, in quem finem acetum ex vino generoso cum spiritu vini volatilisat. tinct. bezoart. Michaël, aq. cinamom. spir. cerasor. nigror. vel rosat. ambratum, suaserimus. In Juniorum ergo gratiam sit sequens formula:

℞. *Aq. cinamom.* ℥ß.
acet. cum spir. vin. volatilisat. ℥j.
spir. rosar. ambrat. ʒj.
syr. de cinamom. ʒvj.
M. d. ad vitr. hujus mistur. unum vel alterum cochl. exhibeatur.

Cinamomum, moschus etiam & ambra, (quæ posterior ex relatione Anglorum in intestinis balenarum reperitur) palmam omnibus cardiacis & confortantibus præripiunt, indè sequens Balsamus corroborans ex his odoriferis paratus:

℞. *Ambræ* ℈j.
mosch. ℈ß.
confect. alkerm. ʒij.
spir. rosar.
cerasor. nigror. ana ʒiij.
aq. cordial. Herc. Saxon.
elix. vitæ Matthiol. ana ℥j.

Mixta hæc circulentur per VIII. dies, vel ultrà, vase tamen benè clauso, post filtretur balsamus, & servetur ad usum, qui ipse spiritus recreat Cardimelechem, placat & refocillat, arcemque ipsius illuminat.

Vel ℞. *Aq. cord. cerv.*
meliss. cum vin. ana ℥ij.
cinamom. borraginat. ℥j.
confect. alkerm. ʒj.
oss. de cord. cerv. xij.
syr. fl. tunic. ℥j.
M.

Si verò simul ratione acidi volatilioris infestus sit, præcipitantia vel acidum ligantia addere consultum erit, cui bono sequens haud infirmæ sortis est:

℞. *Aq. borrag.*
bugloss.
rosar.
meliss.
è succ. citr. ana ℥iij.
cinamom. ℥ij.
margarit. orient. præp. ʒß.
C. C. ust. præp. ʒiij.
sacchar perlat. ℥ß.
M. f. Aq. perlat.

Vel ℞. *Aq. cond. cord. H. S.* ℥iij.
essent. meliss. ʒjß.
tinct. corall. cum spir. cord. cerv. parat. ʒß.
syr. fl. borrag. ʒvj.
M. detur cochleatim.

Vel sequens pulvis:

℞. *Margarit. or. præp.* ʒß.
corall. rubr.
ess. de cord. cerv. ana ʒj.
lapid. 5. pretios. ʒß.
M. f. pulv. dos. ℈j.

Vel ℞. *Magist. cordial.* ʒij.
C. C. solar. ʒj.
oss. de cord. cervi ℈j.
Misc.

Omnia enim hic ad partes vocari queunt, quæ acidum sylvestre imbibere possunt, præprimis si syncope à coagulatione sanguinis in corde ortum suum habeat, in quem finem commendat Nob. & Exper. *Dn. Major*, Spiritum salis armon. potentissimum illud alkali volatile, cum spir. vini camphorato, & oleo succini combinatum, quippe ex quo spiritus salinus oleosus fit; idem præstare potest spir. C. C. vel fuliginis cum camphora maritatus, qua & in re *Beati nostri Dn. Sachsii Restaurativi liquoris salino-volatilis* vires maximè deprædicamus in restaurando & simul illuminando sole Microcosmi, quod remedium parari solet ex spir. cinamomi, cum oleo destillato succini, juniperini, sale volat. C. C. artificiosè junctis. Quâ occasione & nostram corroborantem Essentiam communicare liber.

℞. *Spir. vini cum ambra rectificat. lib.* ß.
salis tartari puriss. ℥j.
evoca destillando spiritum, cui ritè exaltato adde ol. cinamom.
macis,
succini, tantum quantum sorbere poterit, tunc adde essentiæ ambræ cum spir. rosar. parat. ℥j.
spir. sal. armon. rectificat. ℥jß. *& fiat l. a.*

Essentia nostra corroborans, quæ ipsa essentia ad gutt. aliquot exhibita, summè spiritus, & sanguinem coagulatum resolvit, omne acidum destruit, & sanguinis æquabilem conservat fermentationem atque motum. In coagulo sanguinis quoque sperma ceti, ex balenarum cerebro depromptum, interiùs assumptum, reliquisque cardiacis commixtum, seu secundum in syncope prædicatur præsidium. Quod si verò affectus ab inferioribus scandere, & aliquid convulsivi subesse videatur, imprimus in fœminis, medicamenta ità comparanda, ut magis ad spirituosa sulphurea, quàm salina inclinent. In febribus verò ardentibus, & indè ortis lypothymiis, optimè conducunt acidis fortificata cordialia quia hæc spiritus medicaminibus volatilibus exhaustos, & sudoriferis dissipatos restaurant & concentrant, in quem finem conveniunt sequentia: mixtur. nempe simplex, spir. vitrioli acidus volatilis. Esto formula:

℞. *Conservæ pulp. citr.* ℥ij.
rosar. rubr. ℥j.
confect. alkerm. ℥ß.
spir. vitriol. dulc. gutt. xxv.
syr. acetos. citr. q. s. f. Elect.

Vel ℞. *Aq. cord. frigid.* ℥ij.
melifs.
è succo citr. ana ℥j.
confect. alkerm. ʒj.
aqu. perlar. ℥j.
tinct. bezoard. Michael. gutt. xx.
syr. granator. ʒvj. *M. d. ad vitrum.*

In syncope verò stomachicâ conducit aq. cinamomi, mentæ, aliis stomachicis tum externis tum internis, &c. conjuncta, spiritus stomachicus Mynsichti, Angeli Salæ, & stomachicum Poterii. Extra verò paroxysmum vomitorium exhibendum lene, ad materiam viscidam peccantem eliminandam, ad quem scopum conducunt & varia absorbentia, & præcipitantia, &c. In omni verò syncope conducet aqua sanitatis Veterum ex sanguine humano apud Glückrad in not. ad *Beguin. lib.* 3. c. 1. item essent. sanguinis hum. apud *Fabr. Myrothec. Spagyr.* lib. 1. c. 8. Essent. zibeth. ibid. c. 26. His nihil juvantibus cum Nob. *Ettmüllero* ad infusionem liquorum tum volatilium acidorum, tum volatilium alkalicorum, pro re tamen nata, confugiendum esse credimus. Inter externa commendamus varia Epithemata cum panno sc. coccineo applicanda. Esto in tyronum gratiam formula una atque altera.

℞. *Aq. carbuncul* ℥jß.
naphæ ℥j.
spec. pro epithem. cord. ʒj.
spir. cort. citr. ʒjß.
M. d. ad vitrum.

Vel. ℞. *Acet. bezoart.* ℥j.
spir. citri ʒj.
M. *pro pulsibus.*

Vel

Vel facculi repleti speciebus cordialibus, & madefacti in his vel similibus liquoribus applicentur. Vel fiat linimentum sequens, vel simile:

℞. *Balf. fucein.*
cinanom.
angelic.
caryophyll. ana ℈ß.
M. f. Balsamus pro cordis regione illinenda.

Vel ℞. *Ol. destill. citri,*
meliss. ana ℈ß.
ambræ liquid. gr. viij.
M. cum. ol. nucist. q. s.

Vel ad pulsus illinendos:

℞. *Ol still. meliss.*
citri ana ℈ß.
carbunc. gutt. vj.
lign. rhod. gutt. iiij. *Misc.*

Vel sale volatili, oleoso, vel spiritu volatili regio cordis.

Lypothymiam & solvit balsamus succini albi naribus illitus, item balsamus caryophyll. cinamom. ad odorandum exhibitus, & quæ alia quis ex variis aliorum noverit hortis.

Si fœmina sit patiens, & suspicio sit passionis hystericæ, linteum lividum accensum teneatur ante nares, & adhibeantur alia antihysterica. Prodest & hic spir. salis armoniaci cum calce viva præparatus, quia maximè penetrat per nares in cerebrum, qui teneatur ante nares, ut & intus essentia castorei.

Hic & omnia prosunt tum internè tum externè, quæ in apoplexiâ proficua sunt; infundatur quoque aqua vitæ in os.

Urinæ hoc in morbo sæpè perturbatæ minguntur, ob mixturam particularum perturbatam, quæ sudoriferis restituitur.

Si quis incidat in lypothymiam ex hypercatharsi, optimè conveniet spiritus theriacalis cum aq. cinamomi, vel theriaca externè ventriculo imponatur.

In lypothymia à venæ-sectione prodest sal ori inditum, quo & lingua fricetur, authore *Horstio.*

FINIS LIBRI SECUNDI.



JOH. DOLAEI

ENCYCLOPÆDIÆ MEDICINAE, THEORETICO-PRACTICÆ,

LIBER TERTIUS.

De Morbis Abdominis.

CAPUT I.

DE CARDIALGIA, NAUSEA, RUCTU, VOMITU, RUGITU, ARDORE STOMACHI, & INAPPETENTIA.

§. 1. Ntequam ad deſcriptionẽ affectuum *abdominis* nos accingamus, operæ pretium erit, atque adeò neceſſitas id pleno ore efflagitat, de natura & uſu ventriculi nonnulla, paucis tamen præmittere. Eſt itaque *ventriculus* arx munitiſſima Rege proprio & peculiari, ceu gubernarore hujus arcis, inſtructa, cujus Regis nomen eſſe poteſt *Gaſteranax*, quia imprimis ſalutari niſu proſpicit ventriculo, & reliquis præmunimentis, orificio nempe, & inteſtinis. Quod ſi ergò in prima acie examinabimus ſolitos affectus ventriculi, quia duntaxat ſecundùm magis & minus non ſpecie, ut cum Logicorum filiis loquamur, differunt, ideò ſub uno capite plures comprehendere libet licetque, ne toties repetendo curioſo Lectori nauſeam quaſi crambe bis cocta pariamus. Antequam verò ad præternaturalem ſtatum accedamus, prius paucis naturalem, nempe abſtruſum illud Chylificationis opus, præmittamus, ut eò accuratiùs vitia ejus innoteſcant. Medicorum verò antiquorum maxima pars in ea fuit opinione, fieri Chylificationem per calorem adjacentium viſcerum ad modum elixationis, ſicut ſcil. caro aquâ affuſâ, cujus loco potus eſt, elixatur, ſic & in ſtomacho alimenta elixari putantes. Alii per fictitiam, alii facultatem chylificam quandam, crediderunt fieri hanc chylificationem. Nonnulli eorum humorem quendam melancholicum per vaſa brevia à liene in ſtomachum infundi exiſtimant, per quem liquorem acidum alimenta comminui perſuadere voluêre: cui opinioni nonnulli Neoterici, inter quos Anteſignanus præſerim eſt ille per ignem Philoſophus *Helmontius*, aſſenſum præbuêre; Inquit enim, extra controverſiam eſſe, cibos & potus unà pariterque diſſolvi in cremorem planè diaphanum in cavo ſtomachi, atque ſubjungit hoc fieri vi fermenti manifeſtè acidi, *à liene mutuati.* Verum enim verò hanc ſententiam curioſior Anatome, uno actu & ictu omninò invertit, indigitans in vivis animalibus ſanguinem per

3, 1, Cardialgia, nausea, &c.

vasa brevia à ventriculo quidem versus lienem descendere, atque in ramum splenicum effundi, nihil verò ductu contrario, è liene scilicet, ad stomachum ferri, imò per valvulam acidi lienosi communicationem per vas breve prohiberi, ut adeò in fumum abeat illud commentum. Nostrâ ergò ex mente Chylificationem fieri per modum fermentationis virtute *Gasteranacis* nostri, adjuvantibus simul spiritibus animalibus ope humoris cujusdam acidi volatilis, sc. salino-ammoniacalis, in ventriculo contenti, forsan succi pancreatici, aliusque concurrentis. Dentibus ergò, tanquam naturæ pistillis, cibi priùs debent ritè comminui, qui deinde salivâ subacti, & quasi fermento primo imbuti (gaudet enim saliva teste *Sylvio, Disp.* 1. *p.* 8. aquâ, sale & spiritu, unde & penetrativa, & fermentativa illius vis ortum habet) ad ventriculum per gulam dimittuntur, & ibidem à succo illo qui ventriculo proprius & domesticus est, in pultaceum liquorem, hordei cremori non absimilem, transmutantur. Fermentum hoc in homine vix unciam unam quantitate excedit, & hæret in rugis ventriculi, seu internâ stomachi tunicâ, ex glandulis minutissimis cum spiritibus animalibus quidem eodem delatum, & sic existit pabulum nostri Regis, quod quoque alimenta ritè masticata, salivâ probè humectata, & potu benè diluta, & quasi macerata dissolvit, volatilitate suâ subtilisat, & fermenti pistorii instar fermentationis actum promovet, salia partim acidula, partim volatilia, quibus alimenta abundè scatent, in apricum deducit, & eorum ope fermentationem auget, tandemque in succum lacteum, nunc acidum, nunc verò volatilem, quem chylum vocamus, mutat. Atque hic quasi per parenthesin notandum est, quod fermentum hoc in vivis animalibus sit liquidum & limpidum, in mortuis verò semper viscosum. Certum enim est, quod in ventriculis sanorum semper reperiatur succus quidam acidus, quem & mulierculæ ex animalium enecatorum ventriculis colligere norunt, ad lac coagulandum, quod etiam in sanis ructus acidus manifestat, antequam alimenta in chylum ritè transmutata fuerint. Confirmat id præterea & authoritas, & ratio in naturalium rerum cognitione versatissimi Archiphilosophi *Hippocratis*, dum *aphor.* 1. *sect.* 6. inquit: In febribus ac diuturnis lienteriis ructus si supervenat acidus, qui antea non exstitit, bonum, quia stomacho debilitato redit sua aciditas, quâ cibum in chylum resolvere valet, & sic consequenter sanitas. Cæterum volatile, seu ex sale volatili quodam, esse debere fermentum, experimentalis probabit philosophia; negari enim nequit, quod omne id, quod fermentabile quoddam, ut sic dicam, subjectum ad fermentandum disponere debet, semper sit de natura salis volatilis; & ferè eodem modo sese res habeat, ac dum lupulus cerevisiæ additur, vel aroma (prout parari solet cerevisia in Hollandia, quam vulgo Buttel-Bier nominare solent Batavi) quo fit, ut in cerevisia maxima sit fermentatio; sic & ipsa florentis vini effluvia volatilia vina de novo fermentant. Hæc de statu naturali, nunc ad præternaturalem festino pergamus gradu.

Ex depravato ergò hoc fermento, & inde perturbato Gasteranace, exoriente simul turgescentiâ & orgasmo aliorum humorum cum eorundem cruditate & coctione derivantur omnes affectus ventriculi, quos nunc specialius lustrabimus.

DEFINITIO CARDIALGIÆ.

Quid enim Cardialgia aliud est, quàm sensatio tristis ventriculi, maximè nervosi, à succis acribus mordentibus, & sic continuum cum impete solventibus, exorta? *Vomitus* quid aliud, quàm exclusio per os rei in ventriculo repertæ, à perverso ventriculi, tum annexorum intestinorum, peristaltico motu ab acutis, aliisque acribus, & heterogeneis malignis particulis inductis facta? *Nausea* verò dependet quidem à particulis volatilibus, minus tamen acribus, ut adeò nausea & vomitus non aliter differant, quàm secundùm magis & minus. *Ardor* vero stomachi, quem Germani den Sohd nominant, producitur, cùm bilis in ventriculo existentes particulæ subtiliores & acres dolorem ac ardorem in orificio ventriculi, & œsophago excitant.

Ructus est affectio ventriculi, rugitus verò intestinorum à flatibus tum acribus & acidis, tum viscosis, facilè tamen particulis volatilioribus accedentibus, dependentes. *Inappetentia* verò quæ & dicitur Anorexia, Asitia, Apositia, cibi fastidium, &c. est depravatio fermenti ventriculi ex variis causis præter naturam suborta.

PARS AFFECTA.

§. 2. Ex definitione haud difficile erit colligere partem affectam horum affectuum, quæ statuitur, omnium ferè Authorum consensu, ventriculus. Et quidem in Cardialgia orificium ventriculi ex nervis penitus confectum, & quoddam quasi nervorum reticulum exhibens, imò ventriculi tunicam nerveam pro subjecto agnoscimus: vomitus verò subjectum, fibrillas omnes nerveas ventriculum constituentes ponimus, prout & nauseæ & ructus ipsam cavitatem stomachi; Inappetentiæ verò, rugas stomachi, in quibus fermentum ut plurimum hæret. De subjecto secundario, partium scilicet quæ consensum habent cum ventriculo per nervorum, vulgo sexti paris, communionem, nihil addemus, plures enim esse possunt; de quibus tamen in causis ex methodi lege rectius agetur.

DIAGNOSIS.

§. 3. Progrediemur nunc ad signorum doctrinam, & quidem ad diagnosticam, quæ cum sit fundamentum rectæ curationis, operæ pretium erit impræsentiarum omnem impendere operam, ut illa ritè recteque propinetur & proponatur. Et quidem 1. Cardialgiæ signum pathognomonicum, lancinationes seu morsus circa scrobiculum cordis urgentes sunt; percipitur enim ab ægris erosio, morsus atque fortè, quando in sensibili illa parte nervosa, orificio nempe ventriculi, magna adest ventriculi gravitas atque distensio, angunt anxietas cordis, magna spirandi difficultas instar asthmatis præcordialis, accedunt sæpius Syncope, vertigo; spiritus enim excubantes in furorem perciti excitant varia hæc symptomata. Nausea quoque & Inappetentia, ob magnam molem viscidorum humorum fermentum ventriculi iners, & quasi obtusius reddentium exoritur; spiritus animales quoque calorem & tonum communicantes tunc dissipantur, & quasi partem ventriculum scil. deserunt, unde non potest non fieri, quin pars deserta flaccescat. Ob bilem quoque volatiliorem hunc affectum comitatur sæpe vomitus biliosus; per hæc signa judicamus morbum esse idiopathicum; Sympathicam verò Cardialgiam læsionum & morborum partium, quarum vitio fit, signa propria cognitam reddent. Vomitus verò signa per se manifesta sunt, quem tamen præcedunt, dolor capitis, vertigo tenebricosa, tremor labii inferioris, morsus oris ventriculi, frequens & copiosa salivatio, & si causa lateat in ventriculo, & affectus hic idiopathicè fiat, molestia & dolor ventriculi evidenter præcedent, sin verò symphaticè tum capitis, uteri alteriusque partis præsensum gravamen, informationem ulteriorem præbebit. Atque in omni nimio vomitu adsunt anxietates cordis, dolor capitis, animi deliquium, nonnunquan etiam convulsiones. Quod attinet eructationem, illa vulgò dicitur vel acida, vel nidorosa. Illa melancholicorum propria est: hæc verò biliosorum & febricitantium. Rugitus signa flatus sunt, qui per murmura se produnt, & simul abdomen inflatur. Inappetentia verò se statim prodit, quando scilicet æger omnem aversatur cibum, adeò ut etiam nomen cibi nauseam pariat, multo magis ad ejus aspectum nauseabundus reddatur. Ardoris verò stomachi indicium est amarities in ore, & cum dolor ardorque percipitur, simulque tenuis & instar aquæ ex stomacho profluit humiditas.

CAUSA.

§. 4. Priusquum ulterius vela urgeamus, operæ pretium, imò & necesse erit, causas ex variorum Authorum opinionibus scrutari, & veriori relatione proferre. Causa igitur immediata Cardialgiæ Veterum opinione dicitur tristis sensus, sive mordicans dolor, sub cartilagine ossis pectoris, causæ verò proegumenæ sunt humores pituosi acres, biliosi, porracei, mordaces, in ventriculo collecti, vel flatus vaporosi & arces ex cavitate ventriculi in

3, 1, Cardialgia, nausea, &c.

ipsius orificium delati ipsumque irritantes. Quibus causis & nimium frigus vel calorem adjungere solent. Inter causas procatarcticas referunt, varia alimenta & potulenta vitiosa venenata, & facili corruptioni obnoxia, ut sunt lac, fructus horarii, & immaturi, pisces, quæ ventriculum haud aliter distendere solent, quàm aliquando flatus intestina in colico dolore. Vomitus verò & nauseæ (quæ, ut dictum in definitione extensione tantum & remissione differunt, ex iisdem enim causis oboriuntur,) causam internam dicunt & dissolutionem, & lubricitatem stomachi exortam ab aliquo heterogeneo humore in ventriculo contento, sive is sit pituitosus, sive biliosus, sive melancholicus, sive ex his mixtus. Sic & ructus acidus pituitam talem, nidorosus adustam materiam, amarus bilem flavam in ventriculo hærere indicat. Ardorem verò stomachi vel à bile flava, vel à vapore bilioso ad os ventriculi, & ad gulam usque delatis deducunt. Inappetentiam verò oriri volunt vel ab intemperie quavis, obstructione venarum mesaraicarum, orisque ventriculi, vel mole viscidorum, ac pituitosorum humorum, quos satietatem parere dicunt, vel à biliosa colluvie, vel alioeque malancholico humote ventriculum replente & sic appetitum tollente.

§. 5. Ad aliud nunc theatrum eamus *Chimici*, in vitiis ventriculi semina salina, mucilaginosa nempe & tartarea, multa fœtida sulphurea, pauca mercurialia, & sic tales morbos efficere dicunt. Si enim mucilaginosa, lutosa, aluminosa, styptica, bituminosa ventriculi parietes & rugas obducunt, sequitur juxta Paracelsum oppilatio spiritus vitæ, omnium actionum naturalium ministri, qui veluti captivus, victus & vinctus, atque sepultus vires suas in alimentum receptum exerere, & separationem nutrimenti à fœcibus absolvere nequit, (prout loquitur B. *Petræus* de morb. ventr. Hermet.) unde tarda coctionum ministeria peraguntur, sequuntur ventriculi imbecillitates, dyspepsiæ, angustiæ, compressiones, nauseæ, & sexcenta hujusmodi tormenta. Pergit idem §. 17. impuritates istæ plærumque peregrinis qualitatibus insignitæ *mechanicos* ventriculi iisdem inquinant, quibus transplantata alimenta in dissentaneam naturam commutata varios nidores & ructus producunt. Si vomitivas, helleborinas, & antimoniales proprietates obtinuerint, nauseas, vomitusq; suscitant. Ubi verò mucilagines tincturas salium fortiores, acriores & corrosivas locum obtinuerint, ut calcis, vitrioli, tartari, &c. tum fortiores & dolorifici motus & passiones excitantur, imprimis in orificio superiore exquisito sensu prædito, fiunt orexes, ardores, lancinationes, erosiones, morsus ventriculi, colicis doloribus similes. Sic & quando sulphur in stomacho accenditur & resolvitur, ardores & calores stomachi, phlogoses, nempe induci necesse est. Quid verò *Helmontius*?

§. 6. Ille supponit vitium nimiæ digestionis esse cruditatem, si ergò cibus utrumque fermentum, proprium scilicet & lienare non benè receperit, tum intendit acorem & fit orexis, cujus comes est ructus *ex pontico rodens*. Ructum enim censet aut insipidum, aut acidum, aut ponticum, aut nidorosum. Stomachus debilissimus insipidos eructat ructus; minus autem debilis acidos, vitiosos, nidorosos, amaros, acres, &c.

Cardialgiam verò in orificio stomachi, tanquam centrali puncto atque radice & principio vitæ, digestionis ciborum, & dispositionis eorundem ad vitam, fieri existimat, dum nempe pylorus furiosi instar uteri excentricum suum Blas movet, & mirabile est, prout dicit *Grembs*, quod Janitori Pyloro tanta sit potestas, ut diversas tempestatum scenas ille solus excitare possit; in vomitu enim Pylorus semper ut claudatur necesse est, & contendit *Helmontius* propter illius pertinacem clausuram humorem in ventriculo contentum fieri quandoque ærugiuosum, unde vomitus pertinax sequitur, imò nonnunquam lethalis, quippe *Helmontio* commemorante, sectum quoddam cadaver cujusdam nigricantia vomiturientis, præter pylorum exactè clausum, nullum aliud vitium exhibebat. Vomitus ergò ex sententia *Helmontii* dupliciter fit, vel proprio pylori Blas, atque tum est

indo-

indolens, vel à laceſſentibus rebus, tunc equidem per pylorum fit, ſed non proprio motu, unde eſt moleſtus. Bilioſus autem vomitus oritur, quando ſaburra bilioſa è vicinia, ſtomacho ſuffunditur, tunc clauſo pyloro magis corrumpitur, & fermenti qualitate contenta vel cœrulea, vel viridia redduntur, flavus, porraceus, ac amarus vomitus, ut à corrupto œconomo. Sic ſi fermentum fellis malè ſe habeat, ardores, ebullitiones & inappetentiæ, ructus, nauſea & vomitus oriuntur; quod ſi fermentum lienis exorbitet, tunc juxta Authorem noſtrum contingunt vomitiones ſanguineæ. Pyrolus ergò vel furit ſponte, vel irritatur à cauſa occaſionali, quæ ſæpius ex fellis defectibus ſcaturit, quando in receſſu habet ſal ponticum vel auſterum, pylorum facilè conſtringens, mitigato ergò pylori furore facili marte vomitus ceſſat, qua de re in cura dicamus.

§. 7. *Williſius* accuſat in Cardialgiâ particulas bilioſas acres, alcalinas, lixivioſas, aliasque heterogeneas ad orificium ſtomachi delatas, ibidemque fibrillas nerveas divellentes, corrugentes atque diſtendentes, & mediantibus ſpiritibus animalibus triſtem ſenſationem inducentes. Vomitionem enim eſſe ſtomachi motum violentum, & convulſivum nullus dubitat, quem eapropter oriri dicit à ſpirituum animalium in fibras ventriculi impetuosè inſilentium exploſione ſive magna expanſione, quæ fibræ repentè inflantur, & conſequenter ita abbbreviantur, ut ſtomachi latera & fundus ad ſe invicem propiùs adducantur ſimulque verſus orificium ſiniſtrum ſurſum corripiantur, contenta quæque in œſophagi ductum *injici* faciant, unde non poteſt non fieri, quin omnia quæ ſpiritus ſtomachi fibris carneis inſitos multum aut graviter irritare valent, vomitionem vel moleſtam, vel levem producant. Irritamenta verò poſſunt eſſe vel humores, vel vapores, vel alimenta, vel potulenta, vel pharmaca, vel toxica, modò acria ſint. Cum *Helmontio* tamen cenſet vomitum fieri poſſe, & à ſolo clauſo pyloro. Ructuum, rugituum, nauſeæ, & inappetentiæ cauſas, *Williſio* judice, ex prædictis colligere facile eſt, & inferius ex noſta criſi accuratius id patebit. Pergamus!

§. 8. *Sylvius* pro cauſa mediata ſolutionem continui ſupponens hoc in affectu culpat fermentum acidius, fixius, acrius ob varias cauſas tale redditum, atque vapores, halitusq; ejusmodi acres orificium ſtomachi maximè ſenſile incidentes ac irritantes, & ſic dolorem hunc producentes cardiacum. Vomitionis autem cauſam immediatam eſſe motum ventriculi, & inteſtinorum periſtalticum inverſum exiſtimat, ab humoribus ad inteſtina delatis acribus, acidis, auſteris, falſisque inductum. Et hæc motus inverſio ex ipſius ſententia incipit frequentius à loco utriusque ductus, bilarii ſcil. & pancreatici, inſertionis. Remotè verò ad vomitum excitandum ſymbolum ſuum addunt fructus hortenſes, venena & alia alimenta putrida & corrupta. Vomitum vero ſaguinis non à liene aut hepate, uti plures voluere, ſed à ſolo pancreate fieri ſuſpicatur. Ructus autem cauſam eſſe flatus ſtomachum diſtendentes, & tandem per os cum violentia emiſſos ex pituita viſcida ortos acriter contendit; Appetitum poſtratum ab eadem cauſa, nempe humore pituitoſo, viſcido, aliquando etiam à bile nimis volatili deducens, ut ardorem ſtomachi ſæpius urgentem. Faſtidium verò ciborum derivat à vitioſis halitibus in tenui inteſtino vitiatâ efferveſcentiâ productis & ad os ventriculi aſſurgentibus; atque adſcribit etiam tum bili, tum ſucco pancreatico & pituitæ inteſtino malè confluentibus, & ſe non ritè habentibus & ſic has turbas excitantibus.

§. 9. Defendunt *Carteſiani* in Cardialgiâ triſtem eſſe ſenſationem, quæ mediantibus nervis animæ oblata percipitur, particulæ enim acres vel acidæ, rodentes nempe, ſeu ſcindentes, pungentesque ſpiculis ſuis cum tempore ſenſim magis impactæ, fibras divellunt nervoſas, & hinc eas vibrando concutiunt, quod dum ad nervorum principia uſque continuatur, ſenſorium eo, utpote inconſueto, vehementius movetur, & cum averſatione tri-

3, 1, Cardialgia, nausea, &c.

triſtem ſenſationem ruptionis periculum tum minitantem, tum ſæpius afferentem, anima recipit, quam perceptionem ad ſenſum relatam dolorem nunc vocamus, unde particulæ ſanguinis acres per metaſtaſin aliquando ad orificium ſtomachi delatæ nervoſum id orificium ſuperius nimium vellicantes intolerabilem producunt ſenſum. Nauſeam verò & vomitum, cæteraque ſymptomata exoriri putant, ſi ſcilicet acres & viſcoſæ particulæ, vel ibidem detentæ, vel ſanguinis per arterias in ventriculum delatæ poris ventriculi ſuis figuris haud correſpondeant, & ſic prius filamentis ventriculi vim inferant, quâ ſpiritus animales irritantur, & motu, quo fluere debeant, impediuntur, unde motus invertitur, & ventriculus neceſſariò quaſi abortire debet. Ardorem ſtomachi inde deducunt, dum ſulphureæ particulæ volatiles verſus gulam delatæ membranaceas partes feriunt, & ardorem excitant.

§. 10. Nos præmiſſis iis, quæ paragrapho 1. diximus, cenſemus in omnibus his affectibus maximè inquietari noſtrum Regem *Gaſteranacem* Monarcham in metropoli Regni ſui, puta ventriculo, reſidentem, & ibidem Dominatorem agentem, quem hoſtis ex ſua metropoli expellere nititur, unde is per internuntios ſpiritus animales Microcoſmetori & Cardimelechi ſuum denuntiat periculum, qui accurrendo furioſi facti ſpiritus animales, fibrillas ſtomachi vibrant, & ſic neceſſariò ſtomachus evertitur, & omnia contenta foras protruduntur. In Cardialgia ergò ſolutio continui conſentiente Medicorum choro fit, dum nempe objectum improportionatum ſive hæreat in ipſo ventriculo, ſive aliunde in eum adveniat, fibras nerveas oris ventriculi diſtendit, divellit, rimaſque quærit, unde ſpiritus in fibris ſuis excubias agentes extra ordinem moveatur. Rex quoque ſuperiori & animæ undulatione horum ſpirituum triſtem denuntiat nuntium, & ſic dolor fit, qui vel pungens, vel lacerans, vel lancinans, contundens, gravans, diſtendens, ardens, percipitur, prout materia peccans, vel fermentum ventriculi crudius, acrius, fixius eſt, unde & in illa parte dolor eſſe crediitur, ex qua fibratio nerveæ fibrillæ concutiens ad ſenſorium commune reſultat. Quod ſi mucus acidus, aut fermentum copioſo acore inquinatum, & cum multo viſcido ex bradypepſiâ collecto junctum eſt, non poteſt non exinde affectus hic triſtis, Cardialgia oriri. Bilis verò ex inteſtino duodeno in ventriculum præter naturam ſuffunditur, quæ ratione particularum acrium lixivioſarum, alcalicarum, quibus abunde ſcatet, ſæpiſſimè fibras vellicare, & triſtem hunc dolorem excitare potis eſt, hinc jejuno ſtomacho (ubi menſtruum, quia objectum in quod agat, habet nullum, à bilis in ventriculum accerſitæ particulis acribus ſalinis majorem acquirit acrimoniam, & conſequenter fibras lancinat ſenſiles, quæ vibratio ad commune ſenſorium defertur,) maximè oritur hic dolor cardialgicus. Maximè enim ſalia, ſive acria, ſive acida, ſive ſalſa, vel in maſſa ſanguinea, vel in ſero (prout videre eſt in ſcorbuticis ſæpe hoc morbo laborantibus) exiſtentia, & dein imperium ſibi circa orificium ventriculi rapientia, membranis, nervoſoque generi ob ſpicula ſua rigida infeſta, ſæpius fabri hujus affectus eſſe ſolent. Si ergò in febribus balſamicæ, miteſque particulæ diſpelluntur, vel invertuntur, contra verò lixivioſæ, bilioſæ acres exaltantur, & ob metaſtaſin ad orificium ſtomachi deferuntur, non poteſt non fieri, quin Cardialgia excitetur. Salia quoque illa volatilia acria, cauſtica, prout videre eſt in peſte, aliiſque morbis malignis, facilè hunc morbum producere poſſunt, modo circa orificium ſtomachi cumulentur, & ibi locorum tyrannidem ſuam exerceant. Flatus acres ad ſuperius ventriculi orificium halitus formâ adſcendentes, dum ſe fortius in fibras nerveas inſinuant, easque valde diſtendunt, vellicantque, & in cauſa hujus mali ſunt. A vermibus tandem per os expulſis in fœminâ Cardialgiam excitatam obſervavimus. Nunc quid in ſpecie de vomitu ſentiendum ſit paucis exponamus. Quod ſi hoſtile ſuprà dictũ onoret totum ventriculum, & inde omnino obſtruatur pylorus, & fiat hujus convulſiva contractio, neceſſariò vomitus violentus ſubſequi debet. Quod enim in ſtomacho moleſtum eſt à Gaſteranace

nostro ejicitur, sive id peccet acrimoniâ salinâ, lixiviosâ, sive aciditate hostili. Quòd si ergò vitiosus mucus, aut acris latex in plicis ventriculi hæret, vel fermentum in ventriculo depravatum existit, (suppresso enim fermento ingesta non ritè contemperata facilè acescunt,) sicque fibræ nerveæ interiorem villosam constituentes tunicam tincturâ aliquâ acidâ sensim atque sensim saturantur, tunc propter objecti incongruitatem vellicantur aliquatenus, donec in consensum tractis fibris carnosis superstratis, ope spirituum animalium in spasmum concitentur, & primò quidem leviores fiant motus, unde nausea & stomachi perturbatio. Dein fortiores & vehementiores, unde vomitus. Hic quasi per discursum facienda est mentio variorum per vomitum ejectorum. D. *Tobias Matthæi*, Medicus Friburgensis in Misnia, ex puteo, in quo felis projectus erat, aquæ haustum hauriebat, unde maximos sentiebat dolores ventriculi, & assumto vomitorio, evomebat felem. Alia fœmina hâc in viciniâ plus quàm centum lacertas vomitu reddebat, & statim mortua est. Aliam novi in proximo pago Diezensi, quæ ranas; Aristoteles aliam, quæ mustelam viventem evomebat.

Si verò vomitus fit per consensum, à perverso regurgitationis motu ex superioribus intestinis in ventriculum, vel ex arteria, vel vena rupta in ipsum, tunc sanguis non corruptus citra tussim cum vomitu excernitur. Sanguis enim ad orgasmum citatus, quâ datâ portâ ruit. Cruditas enim quæcunque acida cum caustico quodam alcali mixta, tam ad intestina quàm ad vasa etiam sanguifera demissa dejectiones, & imprimis vomitiones cruentas producere solet. Sic in fœminis, vel virginibus ob stagnationem mensium sanguis quandoque deponitur in ventriculum, qui deinde ejicitur ob moram grumosus, & sic aliæ consuetæ evacuationis suppressiones hunc morbum excitare valent, de quibus jam sat dictum in antecedentibus, ubi egimus de Hæmoptysi. Gravidæ quoque ab initio evomunt non tantum ob consensum uteri cum ventriculo, sed & quia non amplius per emunctorium uteri expurgari possunt sordes, quæ nec partus maturitatem queant exspectare retroeunt, & conditionem excrementi nanciscuntur, & cum acore induta sint, foras per vomitum, aliasque sentinas protruduntur. In ructu verò pastam acidam, viscidam, sive ad mentem Galenicorum, pituitam, sive ad Paracelsi, tartarum fæcalem, nominare velis, nobis perinde est, qui verbis sumus faciles, modò in rebus conveniamus, hic peccare putamus. *Si enim* pasta illa viscida vitioso acore fermentata sit, concurrente simul alcali lixivioso, bile scil. (cujus stimulo Gas flatuosum eructatur, quod liquet ex intenso acore nimia quantitate ingestorum ciborum corruptorum, vel tandem ejectorum,) Digestio ventriculi in intestino duodeno pejus absolvitur, unde assumta & contenta ex acore, illo fermentativo pastæ instar farinaceæ intumescunt, & flatus excitantur, ex quorum impetuoso proventu præcordiorum generantur constrictiones, difficilis respiratio, præcordiorum anxietates, inquietudines, vigiliæ nimiæ, hypochondriorum inflationes, murmura, & rugitus totius abdominis, prout hæc omnia symptomata hoc die, quo hæc scribo, in viro à nimia aquæ ingurgitatione observavi. Cruditas ergò volatilis acida ructus acidos parit, si enim minima saltem volatilis ad ventriculum assurgentis adsit portio, utpote cum inde mox excitentur ructus, qui ventriculum distendunt, vel mordent vel rodunt, & sic ardorem stomachi (den Sodd) excitant, & nunc ova frixa, nunc pisces fœtentes, nunc ipsam bilem amaram redolent. Ructus etenim imminutum calorem, & depravatum ventriculi fermentum, tanquam ineptum Regis nostri pabulum indicant; ob fermentationem enim debilitatam assumta quævis in acidam pastam & viscidam, appetitum planè prosternentem degenerant; quæ dein vi fermentationis desinunt in flatus, & pro ratione cruditatum in ventriculo alii sunt nidorosi, alii acidi, alii insipidi, qui flatus sæpe sensum vellicationis, ac tensionis, quem viscida illa ac limosa ventriculum gravans saburra inferebat, cum dolore insigni exasperant. Iidem quoque flatus impetuosius per amplitudinem intestinorum

delati,

3, 1, Cardialgia, nausea, etc.

delati, exitu que prohibiti, revolvuntur identidem, & in seipsos quasi resiliunt, quæ ipsa deinde revolutio atque resultus murmura ista, ac rugitus intestinorum inducunt.

Ex *acidi* seu salini seminalis aut formalis fermenti defectu nausea, anorexia, inappetentia, aliæque stomachi debilitates pleno alveo fluunt. Fermentum enim sæpius crudioribus alimenti particulis obruitur, & supprimitur, unde non potest non fieri, quin appetitus prosternatur atque aboleatur.

PROGNOSIS.

§. 11. Accedamus nunc ad signa prognostica, quæ ad gloriam famamque aucupandam plurimum faciunt, & quidem primò ratione salutis & mortis lethalem observavimus Cardialgiam, atque miris stipatam symptomatis in Consiliario quodam Nassovico, nec periculo vacat, ubi syncope, frigus externorum, & sudores frigidi urgent. Juxta *Hippocr. nostr. sect.* 4. *aph.* 65. Morsus ventriculi in febribus malum, imprimis verò in pestilentialibus, aliisque morbis, variolis, dysenteria maligna sæpe hic affectus lethalis existit, accedente imprimis singultu. Hic affectus enim in accedentibus ad mortem vel syncope, vel convulsionibus, &c. terminatur. Repentè & ii vitam cum morte commutant, quibus ventriculus scatet lumbricis. E contrà signa melioris eventus sunt sequentia: Ventriculi morsus extra febrem signum est, quod purgandum sit per vomitum, monente *Hippocrate. lib.* 4. *aph.* 17. Extra febres ergò ardentes Cardialgia adeò periculosa non est, sed bile per vomitum eductâ sponte cessare solet. Sed cùm à causa maligna, vel bile caustica inflammatio & eschara facta, tunc periculosioris aleæ res est. Malum hoc non tam citò terminatur, Medicus igitur hic cautius mercari discat. Sæpe tamen per intervalla affligit, & chronicorum morborum naturam induit, quæ non tam periculosa est. Quandoque degenerat in quartanam, quemadmodum observavit *Nob. Horstius* l. 1. observ. 13. Juxta *Hippocratem* si cardialgiâ laboranti vesicula, vel tumor in dextro oboriatur crure, mortiferum est. Vomitus verò quandoque bona, quandoque mala hedera esse potest. Si enim accidat die critico in febre, bona, sin semper pejoris notæ res est. Vomitus ab ileo malum est. Post vomitum singultus etiam pessimum est, ut & rubor oculorum teste *Hippocrate s.* 7. *aph.* 3. Vomitus atræ bilis in quocumque morbo incipiente lethale, & sic *Helmontius* in 26. cadaveribus hoc morbo exstinctis nihil præter liquamen nigrum in stomacho, & pilorum clausum reperit, quod indicio est. Si quis liquorem subnigrum, sive cruorem corruptum evomat, malum id indicium esse. Sic & viridis, lividus cum fœtore, mortale est. Horror verò, cardialgia, nausea, vertigo, sputationes, ut plurimum denotant instantem vomitum. Malè & suæ sanitati consulunt ii, qui se ad vomendum cogunt, cloacam enim sibi ex suo ventriculo comparant, & senectutem properanter accelerant. Qui quotidie vomunt, & quidem à pastu, facilè in hecticam incidunt. Sunt enim biliosi, indeque macilenti. Omnis quoque vomitus symptomaticus in febre maligna, aut peste, aliisque morbis nocet, & vice versa omnis vomitus. Criticus est salutaris. Optimus & vomitus dicitur *Hippocrati*, qui bilem pituitæ mixtam habet. *Alvi* profluvio laboranti vomitus superveniens morbum solvit, ut testatur *Hippocrates sect.* 7. *aph.* 15.

Prognosin in vomitione sanguinis quod attinet, illa à quacunque demum causa, vel parte, proveniat, semper periculosa existit. In magna quantitate erumpens sanguis, aut in periculum repentinæ mortis conjicit, quales observavimus, vel in stomacho coagulatus acorem acquirit, unde postmodum animi deliquia, virium defectus, ac si coaguletur in cordis sinu suffocationes præcordiales fiunt: minus tamen periculi pertimescendum ex eo, qui à mensium suppressione oritur, ad mentem *Hippocratis l.* 5. *aph.* 32. Vomitus sanguinis muliebris tam cessat erumpentibus mensibus; quàm si fit à splene, hepate, pancreate, &c. Post vomitum sanguinis sæpe hydrops sequitur, prout nos in duobus civibus Hanoviensibus observavimus, qui hydrope defuncti sunt. Verissimum ergò

elogium *Hippocratis l. 4. aph. 25.* Sanguis supra erumpens qualiscumque, malum est. Si verò constitutio sit vegeta, tunc sæpius haud multum nocet. Sic novimus tres cives Hanoviæ, qui per vices ante XV. & XIII. annos plus quam III. mensuras sanguinis per vomitum reddebant, attamen sani vivunt. Mentionem quoq; ructuum facit *Hippocrates in sequentibus suis elogiis, lib. 6. aph. 33.* Acidum ructantes non admodum pleuritici fiunt. *Item l. 6. aph. 1.* Ructus acidus in diuturnis lienteriis superveniens, qui prius non exstitit, signum bonum. In fastidio verò ciborum, sive inappetentia pueri plus læduntur, quam mediæ ætatis homines. In initio etiam alicujus morbi fastidium minus nocet, quam post diuturnum quendam defunctum affectum, ubi appetitus unicum restaurationis remedium est, aliàs corpus planè exarescere cogitur.

§. 12 Felici nunc sidere ad ipsam provolvimur curationem, & quidem primo diæteticam.

CURA DIÆTETICA.

Aër ergo sit, quantum fieri potest, purus, temperatus, ad calidum tamen magis inclinans, quia ventriculus frigus ambiens ferre nequit, ob plurimas nervosas partes, quod docet *Sennertus l. III. prax. part. 1. sect. 2 c. 15.* Vitetur omnis inquinatus ab atomis nempe acribus venenosis, arsenicalibus, antimonialibus, item, qui à particulis salinis aculeatis refertus est, acida salina diathesis malum hoc si non producere, augere tamen potest.

Cibus sit hîc, si unqnam, euchymus & eupeptus, facilis nempe digestionis, & fermentationis, & condiantur variis aromaticis, majoranâ, thymo, aniso, & semine paradisi. Vitandi viscidi cibi, flatulenti, acres, nimium saliti, & fumo indurati, ut sunt omnia ferè legumina, raphanus, cæpæ, allium, castanea, quæ juxta *Svvalbium* ventriculo faciunt laborem, illiusq; orificium innumeris laxant ructibus, ut & fructus hortenses. Nocent & hîc dulcia, lac & pinguia, quæ sæpe acorem acquirunt, & omnes ferè prædictos affectus producere valent, imprimis vero ardorem stomachi. Plures quoque committi possunt errores, in quantitate, ordine modoque assumendi. Nimiâ enim in copiâ aggesti fermentum stomachale obruunt. Nocet & varietas ciborum uno convivio assumtorum.

Potus sit vinum, imprimis si ægri antea assueti fuere, vel Rhenanum, vel Neccarinum, aliaque probæ notæ. Sed ne quid nimis! uti enim excessiva ingluvies ventriculum, ejusque fermentum pessundat, sic & ingurgitatio vini, & imprimis spiritus vini, acidum in ventriculo absorbet, prout experiri licet, confundendo spiritum vini cum acidis, quæ dulcescunt. Ex qua causa videmus strenuos potatores non multum comedere, sed frustulo panis per diem contentos vivere, qui & tandem pro mercede accipiunt hydropem. Motus corporis sit moderatus, & tempestivus, & in paroxysmo placidæ quieti studendum. Culpandus verò est motus quicunque statim à pastu institutus, quatenus in cibis volatiliores particulas dissipat, chylique subtiliatem impedit spiritusque absumit, consopitos humores commovet, & flatus latentes in actum deducit. Curruum quoq; & in navi vectio nocet, quæ sæpissime vomitum inducunt, quia spiritus animales pervertunt, & inordinatò influere faciunt ad stomachum, unde is convellitur, prout ii ferè omnes, qui prima vice navigãt, per aliquot dies gravissimâ nauseâ, & vomitu vexantur. Aspectus etiam rerum sordidarum ob imaginationem vomitum producere valet.

Somnum hic suademus, & vigiliis prospiciendum esse opiatis putamus. Inter affectus animi gaudium eligatur; graviores verò, ut sunt ira, mœrores, tristitia, curæ, solicitudines angue & cane pejus fugiantur, quæ vel jucundo colloquio, vel musica sedanda sunt. Ne massæ enim sanguineæ balsamica, suavisque consistentia dematur videndum, & reddatur è contrà acris, effœtaque, sic enim fermentum in ventriculo corrumpitur.

Quod excernenda & retinenda concernit, alvus quotidie voto respôdeat; fæces enim alvinæ præter naturam retentæ putridos & acres vapores ad stomachum mittunt, & acorem concipiunt, unde & per consensum harum partium & stomachus inverti potest, unde mille molestiæ generari possunt. Eadem est ratio obstructionis mensium, hæmorrhoidum, &c. Quod si hi fluxus natu-

3,1, Cardialgia, nausea, &c.

naturâ haud respondeant, arte provocandi sunt.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 13. Curatio cardialgiæ, nauseæ, vomitus, ructus, rugitus & inappetentiæ ad mentem *Veterum* juxta causæ diversitatem variat, quam tamen in genere sic instituunt: primò humores peccantes naturæ obedientes reddunt *præparantibus* ita dictis medicamentis. In frigida causa exhibent sirupum de mentha, de absinthio, cum aqua salviæ, majoranæ, betonicæ, foeniculi, &c. In calida autem præbent sirupum de cichorio c. rhabarbaro de succo acetosæ, acetositatis citri, cum aqua cichorii, acetosæ, plantaginis, buglossæ, &c. deinde electo purgante humores evacuare annituntur *evacuantibus* medicaminibus, quæ ipsis sunt rhabarbar. quod scilicet purgat, simulque adstringit, ventriculumq; roborat, sirup. rosar. solutiv. de cichor. cum rhabarbaro. Vomitoria leniora, ut vitriolum album, decoctum raphani aliquando admittunt, si nempe adsint crassi ac glutinosi humores, quia simul incidunt, vomitus enim sæpius vomitu curatur. In quem finem & glandes, seu suppositoria, & clysteres ad revellendos humores præscribunt. In cardialgia, & vehementissimo vomitu ad opiata confugiunt, theriacam nempe Andromachi, requiem Nicolai, philonium Romanum ad ʒj. exhibendum, atque ad plura alia. Tandem partem affectam corroborant medicamentis *corroborantibus* dictis, ut sunt sirupi cydoniorum, granatorum acidorum, limonum, conserva rosar. miva cydoniorum, terra sigillata, bolus Armen. margarit. mastiche, & mille alia, quæ hinc inde apud Practicos colligi possunt. Externè stomacho applicant cataplasma è fermento cum aceto & succo menthæ subactum; regionem quoque stomachi inungunt oleo cydoniorum, rosarum, absinthii; menthæ; vel parant cataplasma ex carne cydoniorum cum herba absinthii stomacho tepidè applicandum; ceratum quoque suadent in hoc casu ex mastiche, thure, herba menthæ, cum oleo therebinthinæ, & cera parandum. Interdum in vehementissimo vomitu ad ventosam stomacho imponendam confugiunt. Eodem ferè modo procedunt in vomitu sanguinis. Hæc generalia sunt. At in cardialgia verò specificè prodesse scribunt aromaticum rosar. Mesues, diamargarit. frigid. & caldi. lætificans Galeni, diacinnamomum, rosat. novell. aq. theriacal. conserv. borraginis, buglossæ, angelic. cortic. citri, &c. Et si post pastum dolor sit acerbior, tunc concludunt, affectum hunc esse à pituita viscida, si verò ante cibum, bilem esse in causa, imprimis si concurrat amarities in ore, atque sic pro diversitate hujus vel illius humoris præscribunt purgantia & si appetitus urgeat, tunc pituitam acidam culpant, indeque quilibet facilè medicamenta præscribere potest. Appetitus prostratus verò secundùm eos facilè recuperatur, si diversam hujus observes curationem pro diversitate scil. causæ. Quod si quis nimium se ingurgitaverit, vel jejunium, vel vomitorium imperant, imprimis sirupos purgantes acidos præscribentes. Si bilis peccat, hieram & rhabarbarum suadent, in cibis quoque assumant varia acida condimenta. Quòd si pituita abundet, præscribunt varia phlegmagoga, clysteres ad intestina ab omni muco liberanda, dein varia incidentia, quibus libri Practicorum pleni sunt, ut hic prolixiores esse nolimus.

§. 14 Chemici in cardialgia præter vomitiva medicamenta & stupefacientia suadent laudanum nempe Paracelsi, & quidam ex alcali spir. vini cum oleo juniperi essentiam in hoc affectu maximè proficuam componunt, aliaque olea destillata tum internè, tum externè adhibenda haud omittentes. In nausea verò & vomitu sequentia: atque ipsorum Magister, *Paracelsus*, *in commentar. ad aph.* 2. *Hyppocratis*, vomitum vomitu sæpius curandum dicit, si vires valeant, eliminantur enim ea heterogenea, quæ vomitus causa sunt, extracta hellebori, post hæc vomitus *compescitur*, per spiritum vini cum fragmentis pretiosis, & corallis. Egregiè vomitum sistum oleum vitrioli in vino malvatico, vel conserv. rosar. menthæ, exhibitum, item oleum mastiches, tinctura auri, laudan. opiatum, crusta panis vino & aceto madefacta, & aromatis aspersa. Pulvis pumicis in vino sumptus palmarium dicitur remedium. Gillam quoq; *Theophrasti* commendant ab ini-

initio dandam. Externè præſcribit Magiſter eorum fermentum panis cum ſucco menthæ & aceto coctum ad conſiſtentiam emplaſtri, calidè ſtomacho applicandum. Suadet & hoc in caſu, medicamentis fruſtra uſurpatis, cucurbitulam cum multa flamma ad os ventriculi appoſitam. In ructu verò, & rugitu flatus diſcutientia, & attenuantia ſuadent. Chemici, cujuſmodi ſunt anethum, aniſum, carum, fœniculum, dauc. amm. ſeſ. bacc. lauri, galang. & omnia aromatica, oleum aniſi, chemicè præparatum in vino ſumtum, ol. ocymi, menthæ, laudan. &c. In apetitu excitando præſcribit præter vomitoria medicamina acetoſa naturalia, ut ſunt acidulæ, & alia artificialia medicamenta, quæ ex metallis, mineralibus & vegetabilibus extrahuntur, ſuntque ſalia ipſorum. Cùm enim ſalia in comminutione & confectione cibi primas teneant, inde per ſalia meritò reſtaurantur. Hic prodeſſe ſcribunt ſalia abſinthii, menthæ, cardui benedicti, gemmæ, margaritæ, &c. Spiritus quoque ſalinos, nempe vitrioli, veneris, magni faciunt; ſic& olea deſtillata, juniperi, aniſi, abſinthii, fœniculi, menthæ, cumini, piperis, caryophyllorum, &c. tum intus, tum extus addito oleo nucis moſchatæ illita, tanquam nobiliſſima medicamenta laudant. *Paracelſus de grad.* ſtomachum conſervari dicit per galangam, tanquam externum ſtomachum. Opium item, balſamitam & centauream præſcribit. Pullus Paracelſicus Quercetanus ſequentem pulverem ventriculum corroborantem notat:

℞. *Rad. aron. præparat.* ℥j.
acor. vulg.
pimpinell. præp. ana ℥ß.
ocul. cancr. calc. ʒij.
ſem. naſturt. ʒj.
ſacchar. ad pondus omnium.
M. Detur cochl. j. manè.

Idem extollit vires croci Martis, & TRam ruumiæ. Hujus generis plura adſchribi poſſent, niſi fortè extra limites rueremus.

§. 15. *Helmontius* in cardialgia, ſeu cardiogmo, quando orificium ſtomachi à viſcida acidaque ſaburra oneratum eſt, tum præter vomitoria commendat oculos cancri, aliaque acidum abſorbentia; ſic & in vomitu ad placandum ſtomachum irritatum ipſe potum frigidæ aquæ, ſuadet, inde enim Archéi furentis impetum citò, tutò & jucundè compeſci credit. Quod ſi & pylorus à cauſa occaſionali, à tenaci ſcil. vel acida ſaburra moleſtetur, tunc ad viſcidam hanc aciditatem abſorbendam laudat oculos cancr. cum vehiculo potos; vomitoria nec ſemper certum præſtant effectum, ſed aliquando pylori furor magis ab iis exaſperatur, prout in tonſore vidit *Grembs* l. 2. c. 1. §. 3. *De ſtomach. defect.* Si verò contingunt vomitiones ſanguinis, in quibus fermentum lienis & fellis exorbitant, unde & Practici lieni remedia applicant, ſequens emplaſtrum experientiâ edoctus *Grembs* approbatum reperit:

℞. *Farin. hord.*
gland.
rad. ſymphyt. ana ℥jß.
lapid. hæmat. ʒij
ſantal. rubr. ℥jß.
maſtich. ʒj.
C. *aq. plantag. & vino rubro a. q. f. M.*

Nec contemnit prælaudatus Nob. Author opiata, quæ furorem tum Archéi, tum Pylori mirè compeſcunt, & omnibus his affectibus probata exiſtunt remedia.

§. 16. *Williſius* æquè in cardialgia ac ructu, & vomitione acida à fermento corrupto dependentibus ſuadet præter univerſalia *abſorbentia* varia, ut ſunt oculi cancr. ſuccinum, cinnamomum, ebur, &c. imprimis ſequentis pulveris vires maximè deprædicat.

℞. *Rad. aron. præpar.* ʒvj.
pulv. acori
pimpinell. ana ℥ß.
ocul. cancr. ʒiij
cinnamom.
ſal. abſinthii,
cranii humani præpar.

pulv.

311, Cardialgia, nausea, &c.

pulv. corall.
ebor.
vitrioli Martis ana ʒj.
M. F. pulvis c. sacchаro q. v.
Vel ℞. *Pulv. ebor.*
ocul. cancr.
corall. ana ʒij.
santal. rubr.
cinnam. ana ʒß.
M. Dosis est ʒß.

In vomitione acri & calida conveniunt juxta Authorem hunc nostrum medicamenta sale acetoso & vitriolo prædita. ℞. sal. absinthii, detur in cochleari succi limonum.

Vel ℞. *corallior. rubr. præpar.* ʒij.
Salis absinth. ʒjß
succi limonum, ℥iiij.

stent in vitro capaci, add. l. aq. cinamom. ℥ij. Dosis cochlear. j. vel ij. Conducunt & acidulæ ferratæ & nitrosæ. Nec Author iste vilipendit opiata, aliaque pro re nata narcotica, tum intus, tum extus adhibenda, aliaque emplastra, unguenta, olea, fomenta stomachica, ventriculo debili applicanda.

§. 17. *Sylvius* æquè in cardialgia, ac in vomitu, nausea, ructu, ortum suum habentibus à viscidis, acribus humoribus in paroxysmo exhibet aromatica blanda. Esto formula:

℞. *Aq. fœnicul.*
menthæ ana ℥j.
cinnam. ʒvj.
syrup. de menth. ℥ß. *M.*

Accipiat æger per intervallum unum vel duo cochlearia. Et si nimis vehemens vomitus cum intensissimo dolore conjunctus sit, ipse haud vetat, sed potius suadet unum vel alterorum granum laudani opiati huic mixturæ adjicere.

Vomitum sanguinis ex ventriculi & intestinorum, vel pancreatis, aliusque visceris vasis vel ruptis, vel erosis, ortum, sanat notissimâ suâ, & in omnibus sanguinis excretionibus approbatissimâ mixturâ sequente:

℞. *Aq. plantag.* ℥ij.
cinnamom. ʒvj.
aceti stillat. ℥ß.
corall. rubr. præpar. ʒß.
sanguin. dracon. ℈ß.
laudan. opiati gr. iij.
syrup. myrtin. ℥j. *M.*

Si simul metus sit coagulationis sanguinis prædictæ huic mixturæ addit oculos cancr. vel antimonium diaphoreticum; vel balsamum sulphuris anisatum, si pus adfuerit.

Ad flatus verò in ructu & rugitu in ventriculo, seu intestinis hospitantes discutiendos sequentem probat mixturam, vel similem:

℞. *Aq. menthæ.*
fœnicul. ana ℥ij.
vitæ Matthioli,
🜄 *carminativ. Sylvii ana* ℥ß.
nitri opt. gr. xx.
ol. macis still. gr. vj.
laudani opiat. gr. iij.
syrup. de mentha ℥j. M.

Spiritum enim nitri ferè omnibus præfert carminativis, dum & pituitam incidit, & bilem corrigit, flatusque in sui generatione impedit, & genitos dissipat. Idem & faciunt aromatica omnia, & sale volatili prædita.

In ardore stomachi, commendat absorbentia, cretam, corallia, oculos cancr. N. M. & id genus plura alia.

Fastidium ciborum à præjudicio ægrotorum ortum curabitur juxta ipsum liberando mentem ab omni præjudicio, aut sensim assuescendo usui alimentorum fastiditorum. Si verò ab humorum vitio dependeat fastidium, curatio sequetur, si humores peccantes corrigantur, vel expurgentur. Corrigentur humores vitiosi per suprà memorata medicamenta, & tandem vel eos expurgabimus per vomitoria, vel alia expurgantia per alvum, imprimis si sint valde tenaces.

§. 18. Nos nunc cum *Cartesianis* hunc affectum paribus armis aggrediemur, & medicamenta, quæ in hunc usum approbata reperimus,

com-

communicabimus in juniorum Medicorum gratiam, non item in seniorum, & in arte nostra consummatorum, qui nostra informatione haud egent; saltem ex præjudiciis aut invidia erga juniores, malunt errare, quàm cum ipsis veritatem amplecti, & si, quod tamen rarissimum, eam applectantur, dissimulant.

Quod si ergò cardialgia oriatur à solo spirituum animalium impetuoso impetu à Microcosmetore facto ad Vice-Reges Cardimelechem & Gasteranacem ad obedientiam redigendos, suademus varia antispasmodica, specifica tamen stomachalia maritata cum opiatis quibus admiscere solemus pulverem cinnabar. nativ. vel succin. cran. human. aliaque. Sic vietorem cardialgiâ laborantem cum summa anxietate Nob. *Wedelius* assumtâ dosi essentiæ carminativæ cum anodynæ paucis guttis extemplo curavit. Alium curavit exhibito pulvere præcipitante ex conchis, & lapid. cancr. pulver. bezoart. ol. caryophyll. & opio parato. Si verò à viscida acrique materia tum spiritus animales in ἀταξίας turbante, tum Cardimelechi nostro insidias struente, præter vomitoria commendamus invertentia, *appropriata* tamen, sunt enim absorbentia maximam partem generalia, & magis universalia alterantia, adeoque specialibus affectibus præter naturam haud adeò directè opposita, & *haud sufficiunt, quæ* pro acidi specifici peccantis varietate, ejusque fomitis materialis plus minus glutinosi distinctâ conditione partium item vel primariò, vel secundariò, unius vel plurium, solidarum vel fluidarum affectarum diversâ habitudine, & in specie humorum una plus minus alteratorum contraria subinde dispositione, morborum item diversorum complicatione, & symptomatum plus minus molestorum syndrome, variant his ipsis frequentissimè, ceu coindicantibus per appropriata, & quasi particularia auxilia occurrendum veniat, & hæc ipsa illis absorbentibus dextrè adjungenda sunt, quemadmodum annotavit experientissimus *Dn. Ettmullerus* piæ memoriæ, seriore Libitinâ dignissimus, in disputatione de Præcipitantium usu & abusu. In cardialgia ergò specificè conduxisse inter illa reperimus oculos canc. bezoar, succinum C. C. ustum, ebur sine igne paratum, &c. Si materia nimis viscida & tenax fibras nerveas vellicet, tunc conducunt spirituosa, & magis incidentia. Sequente mixturâ plures ex nostris ægris convaluêre:

℞. *Aq. menth.*
ocymi ana ℥j.
tinct. succini,
anodyn.
cinnamom. ana ʒß.
ol. macis gt. ij.
sirup. de menth. ℥ß.
M. Detur cochleatim.

Cui mixturæ vel pulveri absorbenti felicissimo cum successu granum unum atque alterum laudani opiati, vel theriacæ cœlestis, & in fœminis castorina admiscere solemus, & nec negligenda volumus varia olea aromatica, emplastra, unguenta externè stomacho applicanda. Si verò flatus anxietates circa præcordia, seu cardialgiam, distensionem abdominis, difficilemque respirationem producunt, tunc prosunt carminativa.

In nausea & vomitu hoc spasmodico si adsit ventriculi motus, morsus, & dolorosæ fibrarum nervearum fiant motiones, & crispaturæ, à forti animalium spirituum perturbatione, ad opiata confugimus, & præsertim ad laudanum opiatum cydoniatum *Hoffmanni*, vel nostrum laudanum aromaticum in forma pilulari. Præcipuè & addi possunt vel theriaca, vel *confectio* alkermes, vel ol. cinnamomi, vel menthæ gt. j. blandè enim hæc demulcent partes membranosas, & sensiles fibrosas, quibus sæpe cinnabarina adjungimus, non omissis salibus volatilibus, oleosisque, liquori sc. C. C. succinato addimus essentiam opii tartarisatam: imprimis pulvis stomachicus Poterii in hoc casu conveniet seq.

℞ *Pulv. stomach. Pot.*
conchar. præpar.
cinnabar. nativ. ana ℈j.
croc. Martis sacchar. ℈ß.
laudan. opiat. gr. j. M.

Sed hîc ante omnia asterisco notandum est, quod non omnis vomitus statim sistendus sit, imprimis qui est per essentiam, sed quando-

3, 1, Cardialgia, nausea, &c.

que adhibito vomitorio curari debet, imprimis si multum viscidæ & tenacis pituitæ hæreat in ventriculo, qui vitiosus, viscosus, tenax, & acris latex evacuandus est. Post hæc materiam peccantem corrigimus, & Gasteranacem placamus variis stomachicis, ut sunt pulvis stomachicus Birckmanni, Poterii, Mynsichti, Schrœderi, &c. pulvis vitæ, decoctum Joëlis ex caryophyll. ℥ß. mastich. ℈ij. cum vino rubro paratum. Sit formula una atque altera:

℞. *Aq. menth.*
cinnamom. ana ℥j.
Elix. panis gt. xx.
laudan. opiat. gr. ij.
sirup. de cinnamom. ℥ß.
F. *Mixtura cochleatim assumenda.*

Vel ℞. *Elix. propriet. Par.* ʒß.
essent. menth.
tinctur. succini ana ℈j.
M. *Dosis gt.* xv.

Vel ℞. *Aq. Zedoar. anisat.* ℥j.
rorismar. ʒvj.
tinctur. succini ʒß.
ol. calaminth. c. sacchar. gt. vj.
sirup. cydonior. ℥j. M.

Vel ℞. *Pulv. ocul. cancr.*
Salis absinth.
croc. Martis,
margarit. præpar. ana ℈j.
laudan. aromat. nostr. gr. iij.
M. pro duabus dosibus.

Ad vomitum sistendum valde conducit sequens:

℞. *Ol. N. M. express. gr.* xv.
Salis absinth. gr. xxv.
croci ℈ß.
laudani opiati gr. j.

M. in vino & exhibeatur, poros valde aperiet, oleum enim N. M. hîc valde conducit, quia oleum temperat acredinem, & spirituositate suâ, & penetrantiâ poros aperit, præcipuè si addatur Sal absinthii.

Si bilis nimis volatilis ad orificium ventriculi assurgat, & vomitum producat ad hunc prohibendum Salis absinthii ℈j. cum succi limonum ℥ß. exhibeatur, ut & Sal card. bened. per se aliquoties datum. Sic & bilis pro re nata expurgari potest rhabarbaro. Fiat talis potiuncula:

℞. *Rhabarb. el.* ʒiij.
macer. ʒß.
Salis tartari ℈j.

Infunde per noctem in aq. plantaginis, menthæ, cichorei, colaturæ ℥ij. add. sirup. de chichor. c. rhabarb. ℥ß. aq. cinnamom. ʒj. M.

Balsamica maximè conveniunt. Magnum Principem à vomitu chronico liberatum vidimus singulis matutinis horis exhibendo cochlearia duo vini Hispanici optimi. Vel

℞. *Aq. vitæ Matthioli* ℥ij.
cinnamomi ʒiij.
♎ *Sal armon. gt.* xv. M.

In scorbuticorum vomitibus enormibus, ubi spiritus animales impetuosè moventur, martialibus & aliis sale volatili acriori & penetrante impprægnatis opiata admiscere poteris, & sic uno actu pluries proderimus. Sic & sal volatile oleosum Sylvii, sive volatilia sulphurea, ut amara & aromatica in omni vomitu nobili auxilium præbent. Utut autem larga seges aliorum sit auxiliorum pharmaceuticorum, quibus vomitus curari solet, hîc tamen plura hâc vice non addemus, præter externa nonnulla sæpe laudatum effectum habentia. Sunt verò emplastra varia de Tacamahaca, de masticke, de crusta panis, de theriaca, vel fermentum panis cum aceto subactum, & stomacho applicatum. Cataplasma sequens nos rarò fefellit:

℞. *Succolat.* ℥jß.
confect. alkerm. ʒiij.
ol. N. M. express. ʒijß.
balsam. Peruv. nigr. ʒij.
cinnamom. ʒj.

c. s. q. vini malvatici F. cataplasma. Olea varia aromatica ventriculo illita, vinum Hispanicum per se applicatum, & id genus plura alia Practici tibi indicabunt.

Quoad sanguinis vomitum illa, quæ Capite de de Hæmoptysi diximus, suademus, imprimis, si cruditas illa acida caustico alkali commixta

tam ad intestina, quam ad vasa alia sanguifera demissa, (non enim solùm scil. in fodina sua primarium viarum acidi sapores & ardores p. n. delitescunt, sed etiam altius penetralia corporis subeunt, ut *Helmontius* loquitur *paradox*. v. §. 9. *In nobis non rarò oberrat sal quoddam resolutum minerale, planè excrementitium, tartarus* inquam *resolutus*,) dejectiones & vomitiones cruentas excitant, tunc conducunt absorbentia stypticis variis maritata, ut sunt TRa styptica Zwelferi, & nostra TRa coralliorum, & mille alia superius dicta, quæ repetere haud libet. Omni ejecto inspergatur pulvis sympatheticus, & celebretur pro re nata venæsectio. Reliqua vide sis in Capite de Hæmoptysi.

In ructu & rugitu ad acidum peccans corrigendum, ac flatuum urgentium impetum, ipsorumque generationem inhibenda, suademus carminativa, seu flatus discutientia, Ex gr. Cort. aurant. siccator. ℥ j. vel ejus aq. c. vino malvatico destillata, decocto ejus c. flor. chamomillæ, ol. anis. carv. cort. aurant. & ex iis parata elæosacchara.

℞. *Aq. fœnicul.*
carminat.
chamomill. ana ℥ *j.*
♎ *carminat. Sylv.*
theriac. cœlest. gr. iiij.
spir. nitr. dulcif. gutt. v.
syrup. de cinnamom. ℥ *j.*
F. Mixtura cochleatim assumenda.

Vel in forma pulveris palmarium est medicamen sal nostrum stomachicum, quod paratur ex capite mortuo ♎ salis ammoniaci cum sale tartari, & sale absinthii, quod & appetitum excitat. Item tinctura nostra è terra Japonica c. spir. vini parata in omnib. ventriculi affectib. pro arcano nobis est. In acida ista pituita digerenda conducunt vin. absinth menth. &c.

Vel. ℞. *Conserv. absinth.*
cent. min.
rosmar. menth.
confect. alkerm. & spir. sal.

Conducet & elix. propr. Par. & Elixir nostrum Catholicum, seu polychreston.

Acida hæc viscidítas curabitur propinando pharmaca acidum spiritum temperantia, vel concentrantia, sedulò cavendo à purgantibus antequam temperati fuerint humores acidi, & ad seri naturam deducti, quos tunc demum per hydragoga educi nil vetat. Pituitam hanc acidam flatus producentem per consuetam portam educimus clysteribus carminativis, utpote aromaticis, quæ eorundem vim & impetum optimè compescere possunt, quo solo clystere fœminam Diezensem per annum & ultrà flatibus in abdomine hinc inde discurrentibus, & dolorem colico non absimilem producentibut feliciter curavi.

℞. *Herb. malvæ,*
marrubii,
Mercurial.
*pulegii hort. ana m. j*ß.
rad. lilior albor.
althææ ana ℥ j.
flor. chamomill.
*sambuci ana p. j*ß.
rad. Zedoar. ℥ ß.
sem. lini,
fœni græci ana ℥ j.
carvi,
cumini ana ʒ vj.
F. *Decoctio in aq. malvæ q. s.*
Colaturæ ℔ j. *adde, in eaque dissolve*
Elect. philon. Romani ʒ iij.
de baccis lauri,
cassiæ pro clysterib. ana ℥ ij.
ol. rutæ,
chamomillæ ana ℥ ij.
M. f. clyster.

Ab opiatis quoque in hoc casu *stomachus* intestinaque egregia & præsentanea percipiunt solamina, unde & à dolorosis contorsionibus *cessant*. Reliqua interna, tum externa *carminativa* non libet attingere, cùm quilibet ex Practicis ea eligere possit, sed tamen cautè mercandum est, ne rem pejorem reddas, & Diabolum per Beelzebub ejicias. Inter chirurgi-

3, 1, Cardialgia, nausea, &c.

rurgica, ventosa conveniet maxima umbilico aposita.

In ardore stomachi, seu soda, ebullitionem sigit præ aliis creta, aut C. C. ustum societate nucis moschatæ, hoc in affectu imprimis gaudens, idque præsentaneo magis successu, si conservç aut syrupo summitatum, sive gemmarum quercinarum in foliola sese explicantium electuarii sub forma permisceantur, vel ex his aliisque fiant morsuli sc. seq.

℞. *Cret. præp* ℥j.
ocul. cancr. ℥ß.
abluantur ter vel quater aq. borrag. adde bol. Armen. ℈ijß. *corall. rubr. præpar.* ℈ij. *margarit. præpar.* ℈j. N. M. ℈ß. *sacchar. candtic.* ℥viiij. *c. aq. rosar f. l. a. morſ. dosis* ℥ß. *vel in pueris* ʒj.

Opiata in extremo casu, attamen minori dosi conducent, ut:

℞. T*heriac.* ℈j.
laudan. op. gr. j.
cret. præp. ℈ij.
succin. alb. ℈ß.
f. l. a. bolus in cerevisia calida.
confect. & spir. sal. elix. propr.

Reliqua absorbentia hic adduci possunt, quatenus vitiosum acidum fermentativum in ventriculo, & primis viis corrigunt, absorbent, invertunt, & indè humorem peregrinum fugant ac cohibent, sicque sodam sistunt. Oculi cancr. bolus Armena, quæ acribus & acidis liquoribus acrimoniam præcipitatione quâdam adimunt, hic quoque prosunt.

In appetitu prostrato, seu fastidio ciborum, vel acidi defectus vel excessus observandus est. Ab ipsius defectu *nausea*, *anorexia*, *dyspepsia*, & aliæ ventriculi debilitationes fiunt, quare in hoc casu acida temperata propinanda, inter quæ sequens excellit:

℞. *Elix. prop. Par.* ʒj.
♎ *salis dulcif.*
sal. armon. ana ℈ß.

M. detur ad vitrum. Dosis gt. XV. Et hîc prosunt salia absinthii, cichorei, cardui benedicti, centaurei minoris, sal nostrum stomachicum.

Si simul viscíditas conjuncta est, magis amara & aromatica eligenda sunt, ut sunt aloëtica, absynthiaca, TRa absynthii. Sit formula:

℞. *Elix. propr.* ʒj.
essent. absynth. comp.
menthæ ana ʒß.
M. D. *dosis* x. *ad* xv. *gutt.*

Vel ℞. ♎ *sal arm. acid.* ʒj.
essent. menth. gutt. xx.
T*Ræ succini* ʒß. *M.*

Si simul scorbutus, ut sæpe fieri solet, inappetentiæ adjunctus sit, tunc proderit sequens electuarium:

℞. *Conserv. cochlear.* ℥j.
cortic. aurant.
enul. camp. cond.
zingib. cond. ana ℥ß.
elix. propr. ʒj.
T*Ræ cinnam.*
succini ana ʒß.
M. F. *conditum.*

Vel ℞. *Aq. zedoar. anisat.*
antiscorbut. ℥j. *M.*

Et si acidum viscidis aliisque biliosis humoribus intricatum sit, tum vomitoria exhibenda; materia enim hac vitiosa ejecta, acidum absorptum iterum libertate pristina donatur.

Si fermentum crudioribus alimenti particulis obrutum & suppressum animadvertatur, indeq; ventriculi tonus læsus, & Gasteranax quasi oppressus videatur, maxima adjumenta sunt aromatica sulphure suavi volatili pollentia, & spirituosa, præmissis tamen vomitoriis. In hunc finem propinandi sunt varii spiritus stomachici, imprimis Mynsichti. Dosis cochleare j. Valet enim præcipuè ad malitiam appetitus, & corruptionem digestionis. Vinum quoque malvaticum per se sæpius assumtum pluribus appetitum restituit, TRa Wedelii stomachica, quam vocat essentiam carminativam, cum anodyna in hisce dictis omnibus casibus misceri solet. Est verò hæc:

℞. *Rad. zedoar.* ℥j.
carlin.
galang. ana ℥ß.

cortic. aurant.
sem. anis.
carvi,
flor. chamomill. Rom. ana ʒij.
caryophyll. arromat.
bacc. lauri,
acori veri ana ʒjß.
macis ʒj.
M. c. spiritu cortic. citri acidulato satis spiritu nitri. Dosis gt. xx.

Si verò præter cruditates has *acidum* simul copiâ & acredine peccet, tunc antacida, absorbentia varia præscribere solemus, & prioribus alcalia volatilia, & absorbentia alia addimus. Hic quoque conducet TRa vitæ nostra, quæ est sequens:

℞. *Aloës,*
myrrhæ ana ʒj.
croci ʒß.

c. ♎ salis volatil. ammoniac. opt. rectific. extract. Nec verbis exprimere possumus, quantum hoc in casu ab hâc tincturâ effectum viderimus. Dosis consueta à gt. x. ad xv. spiritum salis ammoniaci c. salis tart. volatilis unitum addito oleo macis habebis istud vitiosum absorbendum. Sequens quoque proderit:

℞. *Cremor. tartari* ʒß.
vitriol. Mart.
ocul. cancr. alcolis. ana ℈j.
spec. diarrhod. Abb.
♎ *salis coagul.* ℈ß.
salis absynth.
cichor. ana gr. v.
M. F. Pulvis.

Dosis, quantum cuspide cultri excipi potest.
Vel ℞. *Oculor. cancr.*
corall. præpar.
ebor. s. ignis.
croci Mart. aperitiv. ana ℈j. *M.*

Si hisce pulveribus olea aromatica addideris acidum magis concentrabis.

In fastidio ciborum & externa haud negligenda sunt, & tunc conveniunt varia balsama, emplastra, linimenta, cataplasmata; externa etiam aromatica oleosa huc optimè faciunt. Sit formula:

℞. *Ol. N. M. express.* ℥ß.
mastich.
menth. ana ʒij.
calam. aromat. ʒß.
carvi,
cinnamom. ana gt. x.
macis gt. v.
balsami Peruvian. ʒij.
ceræ alb. q. s. M.

quod admodum stomachum debilem roborat. Conducit & oleum stomachale Cratonis, Tacamahaca, ceratum ex ladano Stokeri. Hæc mixtura pluribus palmam præripit,

℞. *Spir. theriacal.*
stomachal. c. aq. vitæ alb.
ana ℥j. *M.*

Si arrideat emplastrum præter scutum stomachale Hartmanni sequens in usu nobis esse solet:

℞. *Mastich. elect.* ℥jß.
tacamahac. ℥j.
resin. storac. calam. ℥ß.
ol. nucistæ ℥iij.
absynth. destill. ℥j.
balsami Peruvian. ʒij.
ceræ q. s. F. Emplastrum.

Nec infimæ sortis est mixtura nostræ balsamica ex Succolada, oleo N. M. expresso, & balsamo Peruv. cinamom. c. vino malvatico parata, & ventriculo debili applicata. Sed cum ubivis talia remedia inveniantur, nolumus hâc vice prolixiores esse, sed ad alia pergere eo magis quia adhuc latissimum est curriculum nostrum.

CAPUT X.

De *SINGULTU.*

§. 1. NUllus Regum in toto Microcosmo confœderationem majorem habet cum partibus, quàm Gasteranax noster in ventriculo residens. Dispensat enim singulis sua, omnibus compatitur, à singulis noxa in eum redun-

3,14 De Singultu.

dundat, omnibus amicus & patronus existit, à quovis ergò sympathiam insignem mutuatur, omnibus præest, unde & primus peccat facilè, & primus aliis peccantibus afficitur. Qui tamen affectus Rex misero planctu machinæ totius catastrophem prænuntiat: quod ipsum videre licet in affectu hoc periculosissimo singultu nempe, in quo afficitur ventriculus, & per consensum diaphragma. Constat enim ex Anatomicorum demonstrationibus, propinquum non modò esse ventriculo diaphragma, sed & communem tunicam, imò eosdem nervos orificio ventriculi habere insertos; necesse quoque est, ut affecto hoc diaphragmate in molesti sensus consortium trahatur ventriculus.

DESCRIPTIO.

Describitur vulgò singultus, quod sit convulsivus diaphragmatis motus, per intervalla repetens, ab irritatione & vellicatione fibrillarum nervearum orificii ventriculi ab acrimoniâ salinâ dependens.

PARS AFFECTA.

§. 2. Plurimis ex veteribus pars affecta est ipse *stomachus*, tam secundùm superiorem ejus partem, quàm inferiorem. Ipsum enim primariò totum affici, per consensum verò laborare diaphragma venditant. Per signa enim indicantia has partes esse læsas id probare satagunt, quia scilicet præcedit plerumque ciborum & assumtorum noxa, atque comitantur hunc affectum vel vomitus, vel nausea, intestinorum dolor, stomachi gravitas, aliquando à flatibus distensio. Alii ex prædictorum subselliis, imprimis *Sylvius* l. 1. P.M. c. 23. §. 9. pro parte primariò affecta venditant solum diaphragma, sive septum transversum, id inde probantes, quia voluntarius est motus, & à *Sylvio*, aliisque omni tempore pro lubitu excitare potuit. Nos verò stomachum secundùm fibrillas suas, & nervos, seu tunicam cum diaphragmate nervoso, & inde ad motum interpolatum valde proclivi, communem, & ei firmiter annexam pro parte primariò affecta habemus ob rationes superius dictas, & maximè eò, quod ob cumulata diætæ vitia, vitiosorumque humorum in stomacho collectorum saburram affectum hunc quotidie produci observamus. Meliùs rem elucidandi ergo casum proponamus sequentem filiæ cujusdam, cui jam medicinam facimus.

CASUS

§. 3. Puella temperamenti cholerici, tredecim annos nata, jam ab integro anno singultu laborare cœpit admodum molesto, qui quater vel quinquies in die nunc per dimidiæ horæ spatium, nunc per totam horam durat: atque tota præcedente hyeme singultus ipsam graviter afflixit, æstate verò hac ab eo ferè fuit immunis, ita ut per longa intervalla interdum tantum per tres menses semel rediret, adventante verò autumno rediit cum pristina molestia & vehementia, atque etiamnum durat. Parentes de filiæ pulcherrimæ sanitate solliciti implorant opem medicam nostram, quam Deo sit laus infrà dicendis remediis feliciter restituimus.

DIAGNOSIS.

§. 4. Operæ pretium duximus signa in proscenium ducere, quibus vel imminentem, vel præsentem morbi conditionem definimus. Præcedit ciborum nausea, dolor ventriculi, & gravitas, nonnunquam vomitus. Signa verò essentialiter inhærentia non anxiè huc quærenda sunt, cum visu, auditu, & factu motus ille depravatus ad distans perceptibilis se manifestet. Non duntaxat enim frequenti admodum ægrum impetit insultu, sed adeò vehemens est nonnunquam, ut totum cum diaphragmate corpus concutiatur, imò ut costæ à motu hoc violento frangi videantur. Sequuntur in desperato casu animi deliquia, & convulsiones seu spasmi. Si superveniat hic affectus febri, prout sæpius fieri solet, tunc adsunt sitis magna, debilitas, pulsus celer, vigiliæ, & motus maxillæ inferioris tremulus, delirium, impudentia, diarrhœa quandoque viscosa, & plurima alia signa, quæ Medicus prudens facilè dignoscere valet.

§. 5. Præmissis & examinatis Phænomenis restat, ut paucis etiam hujus affectus causa proxima non solum ventiletur, sed ut remotæ quoque in scenam introducantur, ubi equidem in varias hactenus in Medicorum scholis itum fuit sententias, quas tamen omnes sub examinis incudem revocare animus impræsentiarum non

est, sufficiat, si Autorum præcipuorum scrinia, & primò quidem Veterum, qui ut convulsionis, sic & hujus affectus causam mediatam proximiorem esse *inanitionem* & *repletionem* statuunt, & addunt *tertiam*, nempe *irritationem* à materia acri, vel vaporibus acribus malignisque inductum & probant per id, quòd in pestiferis, ardentibusque febribus multi perniciosi vapores atque acres ad os ventriculi deriventur, imò ad diaphragma usque, indeque homines gravi singultu, & semper ferè lethali, vexentur atque affligantur. Biliosi, acres, & viscidi humores, ut & flatus facilè affectum hunc juxta ipsos inducere possunt, sic & jecoris, alteriusque visceris inflammationes malum id efficere aptæ natæ sunt. Fieri & singultum posse à corruptione alimenti in mordacem mutati, atque ex pituita viscida acri in tunicis ventriculi impacta haud negant. Ex inanitione quoque esse hunc affectum posse *probant* per id, quia accidit sæpius ex immodica evacuatione vel per alvum, vel per vomitum, vel per sudores, item quia post mensium, lochiorum, &c. fluxum nimium, item post dysenteriam, longam inediam, vulnus magnum, & id genus alia.

§. 6. Progrediendum nunc ad Chymicos Paracelsicos, qui accusant tartarum vitiosum in stomacho exorbitantem, & ventriculo ac diaphragmati injurias facientem.

§. 7. *Veterum* errorum *vindemiator* acutissimus *Helmontius* hoc in affectu stomachum contrahi vult, & quidem ab acido peregrino sylvestri, à quo exoso hospite angustiatur stomachus, & ad quem expellendum insurgit quidem Archéus per suum Blas motivum, sed potentia ejus invalida succumbit. Fiunt nimirum in membranis stomachi contracturæ interpolatæ, quoties infestans causa occasionalis movetur, recurritve.

§. 8. *Willisius* & *Sylvius* spiritus animales hoc in affectu circa diaphragma tumultuosè furentes, & ad talem spasmodicum motum incitantes culpant, nec tamen negat *Sylvius* ut plurimum humorem, halitumque acrem, vel flatum, qui tantum acrimonia sua ventriculi nervos, & fibrillas irritare, & sic per consensum diaphragma necessariò in hunc motum convulsivum trahere possunt, hunc affectum excitare posse. Sic ex alimentis corruptis, & acribus, venenis nempe & purgantibus malum sæpius excitatum observavit. Omnia enim, quæ superius ventriculi orificium ita rodendo afficere possunt, ut diaphragma simul afficiatur, hunc producere valent affectum, perinde ac si idem in thoracis, abdominisque cavitate conclusum immediatè diaphragma mordicet, vel ad ipsum per vasa sua deferatur, ac in ejus substantia hærens partes ipsius sensiles rodat, vel quovis alio modo ad molestam illam, convulsivamque sui contractionem solitariam, & subinde continuò repetentem ipsum adigat.

§. 9. *Cartesiani* defendunt ortum habere singultum à particulis improportionatis, & asperis diaphragma vellicantibus, & ad motum talem inordinatum agentibus; fibrillæ enim nervorum sextæ conjugationis ventriculo & septo transverso implantatæ ita hîc vellicantur, ut illæ suo motu ad cerebrum delato tales in cerebro subinde aperiant poros, per quos spiritus animales vehementius in os ventriculi superius influentes fibras, expulsioni per superiora faciendæ destinatas ita vicissim contrahant, ut ægri aërem œsophago contentum certis vicibus tanto impetu expellant, ut indè singultivus sonus frequenter percipiatur: discusso autem per motum singultivum isto humore acri cessat singultus, eoque iterum ad œsophagum delato, fit singultus iteratio.

§. 10. Nos putamus Regem nostrum Gasteronacem in stomacho residentem peculiari artificio sal volatile quoddam elaborare, & omnibus partibus, imò toti corpori necessarium ac utilissimum elargiri, quod si verò degeneret in acidiores & tenaciores sordes, eæque superiori stomachi orificio firmius adhæserint, tunc per consensum connexionis diaphragmatis id irritari, & convulsivè contrahi, & per convulsivam hanc contractionem fieri tunc sonum, & excitari singultum. Inde & credimus tale sal volatile posse inverti, si ab aliis partibus

3, 2, Singultus,

sordes allatæ hoc infringunt, quemadmodum videmus in febribus malignis, dysenteria, &c. ejusmodi sordes ad locum hunc infaustum mitti hunc morbum excitantes. Spiritus animales quoque hic multum contribuere possunt, quando nempe amicabili irradiationis motu *fluida ventilant.* Sic enim sal naturæ gratum, salsum, ritè temperatum & saturatum, nec erodens esurinum, ideoque etiam nec dolorificum comproducitur. Acidum esse & acre sal causam mediatam proximiorem, si circa tunicam ventriculi cum diaphragmate commune imperium sibi rapiat, planè & plenè persuasi sumus, quod & nostro casu liquet; infestavit enim molestum istud malum puellam tota hyeme, quia acidum per frigus magis augebatur, è contra æstate inducias pepigit: autumnali verò frigore jam redeunte materiam acido acrem in corpore retinente, rediit singultus magnâ frequentique molestiâ puellam lassans. Nec exclusos volumus flatus circa hunc locum affectum coagulatos: & quasi incarceratos acrimoniâ sua fibrillas istas lacessentes, & ad motum hunc convulsivum excitantes.

PROGNOSIS.

§. 11. Quantum ad prognostica: Morbus propter nobilissimam partem affectam est gravissimus, & sæpissimè incurabilis, eoque pejor evadit, si jecori inflammato supervenit, vel est à vomitu, vel ab ileo, vel à superflua purgatione, vel hæmorrhagia nimia, vel si conjunctus est cum febre maligna, vel dysenteria. *Hippocrates* enim in Coacis inquit; *Singultiens in laboriosa febre, morbo laborat pessimo.* Singultus quoque animi deliquio, aut nervorum distentionibus, aut delirio superveniens mortiferum habetur. Inflammationes hepatis, uteri, cerebri, vulnusque notabile comitans periculo haud vacat, imprimis si delirium subsequitur, vel convulsiones, tunc enim mors in olla est. Si verò in febribus tempore criseos affectus hic excitatur, & reliqua signa bona sunt, non desperandum. Nos enim plures tali modo liberatos vidimus, unde falsum est, quod *Vallesius* testatur, se nempe nullum vidisse servatum, qui extenuatus vel febre ardente, vel maligna decumbens singultu correptus fuerit. In hystericis affectibus nec timendus est singultus: recedit enim sæpius hoc in casu absque periculo vitæ.

CURA DIÆTETICA.

§. 12. Diætæ regimen nunc est addendum, quod magni hîc est momenti. In vitali aër neque calidus nimis, neque calidus nimis, neque frigidus esse debet. Non excessivè calidus, ne acrimonia inde augeatur: non frigidus, ne acidum adaugeat, prout in nostro suprà dicto casu observare licet. Purus ergò sit & temperatus, non inquinatus peregrinis fœtidisque atomis; sin talis, corrigendus per suffumigia ex mastiche, thure, succino, styrace calamita, ligno aloës, &c.

Naturalis, victum suadet, & quidem cibum eupeptum, omni acrimonia, salsedine, aut aciditate nimia carentem. Proderunt hinc decocta avenacea, hordeacea, juscula & carnes pullorum, caponum, gallinarum, attamen sine notabili pinguedine, ova sorbilia & tremula probantur. Frigida verò acria, salsa nocent, ut sunt carnes salitæ, infumatæ, ut & pisces, item fructus horarii, & omnia flatulenta, quæ stomachum cruditatibus replere possunt. Ex his enim & similibus vitiosis cibis cumulantur putridi, salsi, biliosi, acres, acidi, viscidi peccantes humores. Potus sit cerevisia benè defœcata, pura, nec adeò vetusta ob acidum in sinu gerens, cui immergatur panis tostus. Conducit quoque vinum correctum variis stomachicis, & tincturâ cordiali, bellidis, vel violar. vel C. C. alteratum.

Animalis, suadet motum temperatum, ne morbus producatur, quies placida in lecto calido sumatur; motus enim nimius exagitationem particularum heterogenearum promovet, inde acidum in sanguine, vel alibi latens ad locum affectum propellit, unde facili marte affectus hic produci potest. Somno indulgendum omni studio. Vigiliis enim non adeò connivendum, cùm turbent, & inquietos reddant tum spiritus, tum humores, & postmodum Reges.

Animi pathemata decenti sese habeant modo. Ab ira commoti, aut mœrore correpti, malum

malum deterius reddunt. Quantum enim nervos convellendo, & humores exagitando, atque bilis ferociam ciendo furias exserat ira, cuilibet notum est. Sic & mœror nocere potest, quatenus spiritibus fugandis aptus est, indeque & huic morbo ansam dare potest.

Excreta & retenta quod attinet, illa ad naturæ leges conformentur vel arte, vel naturâ.

Cura pharmaceutica.

§. 13. Curam Pharmaceuticam & Chirurgicam paucis subjungere necesse nunc est, & quidem primò ad mentem Veterum Galenicorum, qui materiam peccantem (à repletione scil. si ortus sit affectus,) sive frigida, sive calida fuerit, naturæ obedientem reddere conantur *præparantibus*. Si nempe à viscido & pituitoso humore sit singultus, tunc utuntur syrupo de duabus radicibus, de stœchade, oxymelle squillitico, decocto rad. asari, galangæ, enulæ campanæ, marrub. femin. cumin. &c. Si verò ab acri calido nempe humore generatum sit malum, tunc præscribunt syrup. rosar. acetos. simpl. de succo endiviæ, aquam hordei, aliaque refrigerantia temperata. Demum convenienti medicamento purgante è corpore humores peccantes quoscumvis educere annituntur *vacuantibus* pharmacis, & quidem cum aqua tepida decoctionis hordei vomitum cient, cui sirupum endiviæ, vel oxymel simplex addere solent, vel rad. asari ad ʒß. exhibent, vel catharticum per alvum propinant, Ex. gr. diaphænicum, hieram picram, pilul. aromatic. stomachal. & aliquid castorei addunt in frigida sc. causa, in calida verò rhabarbarum, mannam, cassiam commendantes. Post hæc humorum fluxum ad ventriculum *avertentibus* impediunt. In horum censu sunt ligaturæ, frictiones dolorificæ, cucurbitulæ dorso, scapulis, umbilico, postea scrobiculo ventriculi cum plurima flamma applicatæ, imprimis si à flatibus malum ortum sit. Injiciatur aqua gelida in faciem afflicti, ut inde terror concipiatur, à quo sæpius spiritus retentio, & per consequens singultus ablatio observata fuit. Frictiones & motiones in auribus fiant digito auriculari. Balneo extremæ corporis partes sæpe perluantur calido. *Myrepsus* antidotum è croco Esdræ commendat. Si singultus ab inanitione aut acrimonia provenit, eo in casu propinant varia jusculа pinguia, aquam hordei, lac caprinum, asininum, vaccinum similiaque alimenta humectantia, decoctum nempe caponum, oleum amygdalarum dulcium, mucilaginem sem. psyllii, qui & alia in acrimonia corrigenda juxta ipsos exoptati successus sunt. Sirupum violarum, papaveris albi, nymphææ, philonium Romanum haud contemnunt. Convenit quoque Balneum aquæ dulcis. Inter externa sunt varia emplastra tum ventriculo, tum hepati apponenda. Hepati applicant emplastrum santalinum, stomacho verò illud de crusta panis paratum, & de Tacamahaca, aliaque plura olea calida & temperata violar. mastich. æquè ventriculo ac spinæ dorsi applicare jubent, quæ tamen hinc inde apud Practicos colligere & videre poteris.

§. 15. Nunc & paucis videamus *Chymicorum* scrinia, qui hoc in affectu summoperè commendant *volatilia acida*, egregia illa medicamenta hactenus adhuc incognita. Conducent interim mixtura simplex, vel tinctura bezoartica Michaëlis, vel spiritus salis à gt. IV. in aqua vitæ exhibendus, vel tinctura coralliorum, vel auri, vel alia præcipitantia, C.C. oculi cancr. & id genus plura alia medicamenta inferius adhuc dicenda.

§. 15. *Helmontius* ad segnitiem Archéi excitandam varia commendat spirituosa & volatilia; per arcana enim hunc affectum curari vult, inprimis sedativum suum arcanum commendat. Ejus pullus *Grembs* hunc morbum per aquam Tettucianam per aliquot dies continuandam juvari credit; suadet & ibidem acidulas ferratas.

§. 16. *Willisius* nullibi expressè de hoc tractat morbo, attamen cum pro motu convulsivo habeat affectum, ista quæ in reliquis convulsivis motibus prosunt, & hic ex ejus mente proderunt.

§. 17. *Sylvius*, quoties alimenta vel medicamenta noxia, & venena continentur in stomacho, illa primò temperat, dein per vomitoria antimonialia expurgat. In temperando, narcotica aliis præfert, quatenus hæc non tantum

quos-

3, 2, Singultus.

quosvis humores acres temperant, sed insuper ventriculi sensum obtundunt, & spiritus animales impetuosos ad motum torpidiores reddunt. In evacuando verò humore per vomitum, post usurpata nimirum narcotica, suadet sapam antimonii, vel tartarum emeticum, vel antimonium ità præparatum, ut per alvum tantum materiam peccantem eliminet, in parva quantitate tamen hæc cathartica exhiberi vult, quia non nocent, uti vulgus credit, si remaneant in corpore hæc antimonialia, sed quod magis est, tunc prosunt noxios in corpore humores emendando, aut ad secuturam postea purgationem amplius præparando, prout millies expertus testatur. Si & ægri ad vomitum minus inclinent, nec nausea urgeat, præstat deorsum evacuari humores peccantes, & quidem pro sui varietate nunc *phlegmagogis*, nunc *cholagogis*, nunc *hydragogis*, nunc diversis pro re nata simul mistis, proin in obstinato singultu, ubi præcipuè humores peccant viscidi, ac tenues, sequentes pilulas magni facit superius jam communicatas de gummi.

Quarum pilularum tres pluresve sumat subinde post cœnam cubitum iturus æger.

Proderit & hoc casu apozema Prax. l. I. cap. 2. §. 35. descriptum.

Quod si per assumta tum vomitoria, tum purgantia eliminati fuerint humores peccantes, & à vomitu defatigati ægri, conducet mixtura aromatica æquè ad molestos halitus circa ventriculum hærentes dissipandos, ac ad ipsum singultum sedandum. Ex. gr.

℞. *Aq. menth.* ℥ij.
  vitæ Matthioli, vel
  theriacalis simpl. ℥ß.
confect. alkerm. ʒj.
laudani opiati gr. ij.
sirupi menth. ℥j. *M.*

Hujus mixturæ cochlear unum atque alterum assumat æger, & se ad somnum disponat.

Ubi verò singultus alterius affectus gravis, febris nempe acutæ, aut inflammationis, &c. est symptoma, sponte quidem illo curato remittere solet, non nocet tamen interim diaphoreticis, & alexipharmacis acidis volatilibus associare opiata; sic enim unâ fideliâ plures dealbabis parietes.

§. 18. *Cartesiani* ad aculeatas & asperas diaphragma vellicantes particulas limandas & tornandas commendant omnia dura & ponderosa, prout sunt oculi cancr. corallia, limatura Martis, aurum, Mercurius dulcis, imò & opiata. Nec negligenda volunt varia purgantia pro re nata instituenda.

§. 19. Ordo nunc poscit, ut ad *nostram curandi methodum* accedamus. Ex quacunque ergò causa singultus adfuerit, si tantum pertinaciter persistat, ad eliminandum hostem Gasteronacis vitæ insidiantem foras, h. e. ad evellendas sordes acres, acidas, vomitum ciemus, modò vires id ferant, vel oxysaccharo emetico Angeli Salæ, in cujus Authoris scrinio multa adhuc latent medicamenta sacra, vel tartaro emetico Ludovici, vel pulvere radic. asari ad gr. xxvij. Si verò nausea, aliaque signa vomitus deficiant, ad lenientia purgantia nos convertimus: fortiora enim purgantia, imprimis si motus planè convulsivus sit, propter tumultum majorem spirituum & humorum, quem inducunt, omittenda volumus, quia malum potius augent, quàm diminuunt. Possunt tamen mitiora sequentia exhiberi in varia forma, Ex. gr. rhabarbarum, sena correcta, passulæ, mechoacanna, cujus infusum in pertinacissimo viginti dierum singultu præsentaneam tulisse opem Ferdinando, scribitur. Sequentes ceu utiles laudamus:

℞. *M. Pilul. Marocostin.* ℈j.
  extr. theriacal. gr. iiij.
  essent. castorei gr. j.
  M. F. Pilulæ pro duabus vicibus.
conspergantur C. C. præp. quæ simul corrigunt ac purgant.

Vel ℞. *Radic. scorzoner.* ℥ß.
  rhabarb. flav. ʒiß.
  fol. sen. or. ʒij.
  semin. cumin.
  cinnamomi,
  zedoariæ ana ℈j.
  passular. min. ℥j.
  flor. 4. cord. ana p. ij.
  cremor. tartari ʒij.

Oo Coq.

Coq. in suffic. quant. aquæ fontanæ, & F. Apozema pro duabus vicibus.

In debilioribus loco purgantium commendamus, & clysteres edulcorantes, Ex. gr.

℞. *Decoct. carmin. & emoll.* ℔ j.
add.
electuar. bened. laxat.
ol. rutæ ana ℥j.
salis antimoniat. ʒj.
vitell. ov. n. j.
M. F. Clyster.

Purgantia excipiunt absorbentia, quæ ferè unicè hunc affectum curare possunt absorbendo acres, acidasque scorias, ventriculo, & diaphragmatis fibris adhærentes, impactas, & ad motum elasticum solicitantes. Eligi tamen hîc debent appropriata, seu specifica, nam acidum in singultu peccans differt ab alio acido, imò varietas horum acidorum vix determinari potest, negotio enim huic tota specialis innititur praxis, imò inde & experientia requiritur, quia speciali acido obtundendo speciale requiritur antacidum. Hîc Rhodus, hîc salta! Sic in hypochondriaco aliud est acidum, in soda aliud, in gonorrhœa aliud, quæ & eapropter specifica sua habent medicamina. Ad acidum ergò in singultu peccans specificè absorbendum Joël commendat pulverem C. C. adust. in vino rubro exhibendum à nobis sæpius comprobatum remedium; excellentius erit, si addantur corallia præparata, adjectâ unâ vel alterâ guttulâ olei cinnamomi, vel caryophyll. vel anisi. Pulverem sequentem specificum, quem inde *Gasteronacalem* nominare libet, in singultu vigesies expertum reperimus, quem junioribus, non senioribus, atque in artis operibus versatis, nec inde informatione nostrâ egentibus, multò minus præfractis, & quævis aliena ex invidiâ, aut præjudicio rejicientibus, & tam imperitè, quàm improbè culpantibus, communicare placet.

℞. *Cinnabar. nat. vel*
Mercur. dulc. ℈j.
corall. rubr.
C. C. sine igne præp. ana gr. xv.
margarit. præp. gr. x.
theriac. cœlestis Hanov. gr. xij.
ol. castor.
caryophyll. ana gr. ij.
M. F. pulvis subtilissimus.
Dosis ℈j.

Hic pulvis nos nunquam fefellit in aqua cinnamomi cydoniati, vel menthæ exhibitus. Est enim acidorum & acrium temperativum, & blando poppysmate non tantùm placat Gasteronacem nostrum, sed & demulcet, lenitque omnes partes membranosas & fibrosas sensiles à succis acribus rosas, vel vellicatas. Omnia enim opiata vi suâ polychrestâ, nec unqnam satis laudatâ, non tantum somni dulcedinem conciliant, & doloris suave lenimen præstant, sed & acidum corrigunt, atque quævis in republica nostra microcosmica pacatiora reddunt, quæ si maritentur aliis præcipitantibus appropriatis, res succedet felicius & optatius, quemadmodum observavit *Excellentiss. Wedelius in Opiolog. sua l.* 2. *s.* 2 *c.* 4. *p. m.* 116. qui egregio cum successu in singultu tum alio, tum imprimis convulsivo aliquoties usus est, commiscuitque ex castoreo parata in liquida vel solida forma, neque unquam frustratus est eventus; prout & nos in singultu cum epilepsia sociato opiatorum effectum, non ita pridem observavimus, refrænant enim spirituum impetum, & segniores quasi reddunt eosdem, quod notissimi eorum in corporibus effectus, somnolentiæ & indolentiæ, testantur. Spiritus enim animales omnis in corporis œconomia non tantum localis motus, sed & vitæ existunt Authores primi. Hi enim rota sunt suprema, quæ alias rotas in corpore (tanquam in artificiosissimo Horologio) circumgyrat, ut ingeniosè disserit. B. de *Verulamio.*

Quamdiu ergo durat impetus ille elasticus spirituum ad diaphragma, seu diximus superius *in* §. *de causa*, tamdiu singultus haud cessat: sufflaminato autem nonnihil spirituum illorum impetu motivo, & inhibito quadantenus radioso illorum influxu, cessabit etiam fibrarum tonus, remittet unà sensilium facilis receptio, & languescet fibrarum diaphragmatis moti-

vus

3, 2, Singultus.

vus nixus, & sic omnia sedatiora erunt, quod per opium obtinere poteris, strenuus enim est spirituum domitor. Sunto formulæ:

℞. *Extr. castorei*
zedoar. ana gr. iiij.
laudan. opiat. gr. ij. ß.
M. F. *pilulæ num.* VI. *pro duabus dosibus.*

Vel ℞. *Ess. castor.*
theriacal. ana ℈j.
Tinct. anodyn. Wedel. Vel
cum spir. tartarisat. ʒß.
M. ad XX. *vel plures guttas*
pro dosi.

Si simul febris maligna, vel dysenteria, vel variolæ, &c. comitentur singultum, tunc alexipharmaca reliquis antispasmodicis, & opiatis permiscenda sunt. Ex. gr.

℞. *Pulv. Pannon. rub.*
bezoart. Senn. ana ℈j.
specific. cephal. ℈ß.
lapid. bezoar,
theriac. cœlest. ana gr. iiij.
M. F. Pulvis, quantum cuspis cultri capi potest, in seq. vel simili vehiculo præbendus:

℞. *Aq. borrag.*
bugloss.
antispasmod. nostr. ana ℥j.
cinnamomi ℥ß.
sirup. de beton. ʒvj.
M. detur ad vitrum.

In singultu flatuoso sequens commendat *Cl. Hoffmann. in Clavi Schrœderiana.*

℞. *Aq. anethi,*
cymin. ana ℥ß.
ol. anisi.
carvi,
cumin. ana gt. iiij.
M. *Dosis cochlear. j. vel ij. mane & vesperi.*

Hoc in casu continuò æger masticet semen anisi. Hîc quoque conducent & omnia salia volatilia oleosa.

Hæc fuit interna cura. Externa remedia topica quoque hoc in affectu maximam merentur laudem, & quidem nostrâ experientiâ inter quæ aliis palmam facilè præripiunt cataplasma de theriaca, de fermento panis, nec non illud contra singultum, quod habet *Mynsihctus*, calidè ventriculo inter duo linteamina applicatum. Idem promittit *Timæi à Guldenklee* ex cineribus quernis vino malvatico imbutis paratum cataplasma. Vel sequens Michaelis:

℞. *Ferment. acerrim.* ℥ijß.
pulv. herb. ment. ℥j.
zedoar. ℥ß.
sem. cumini,
carvi,
anisi ana ʒij.
acet. rosac. q. s. F. Cataplasma.

Vel Emplastrum nostro usu comprobatum sequens:

℞. *Emp. de bacc. laur.*
stomachal. Crat. ana ℥j.
succolad. sevil. ℥ß.
ol. castorei ℈ß.
M. F. Emplastrum.

Vel mixtura nostra balsamica, imprimis in infantibus non facilè effectu frustrabit.

Vel crusta panis irrorata cum aqua Anhaltina, & stomacho calidè imposita sæpissimè juvit.

(Vel hirundines calidè dissectæ, & stomacho vivi & calidi applicati, quemadmodum & omnes Reges tum capitis, tum pectoris, sic & mirè placant, pacantque nostrum *Gasteronacem*, & per consequens singultum, tanquam motum convulsivum diaphragmatis sistunt.

Rodericus à Fonseca tom. 2. Consultat. 27. magnifacit, & extollit fotum ex aceto acerrimo cum castoreo, sinapi, beneficio spongiæ calidè ventriculo applicandum in forma sacculorum. Sequentes pro junioribus sufficient:

℞. *For. chamomill.*
calaminth.
rorismarin. ana p. iij.
summ. ment.
absinth. Pont.
marrub. ana mj.
cortic. citri,
macis,

galangæ ana ℥ij.
semin. cumin.
carvi,
anisi ana ℥ß.
castorei ℨß.

Concisa & contusa grosso modo insuantur sacculo interpastato, & irrorentur,
ol. carminat. Myns. vel
ol. ment. destill. q. s.

Pro pauperibus,

℞. *Herb. absinth.*
menth.
baccar. juniper. ana m. j.
macis,
semin. anis.
carvi,
N. *Moschat. ana* ℨj.

Irrorentur aceto & vino, & ventriculo applicentur.

Hæc fuêre ex fonte pharmaceutico. Sequitur nunc chirurgicus, ex quo in curando hoc affectu desumimus quoque generosa remedia. 1. Cucurbitam siccam cum luculenta flamma ventriculo ex monito *Fonsecæ*, *Zacuti Lusitani*, aliorumque experientissimorum Authorum, applicare solemus, sic & extremarum partium ligaturas, frictiones revellendi gratiâ, uti cum vulgo loquimur, haud contemnimus. Ex *Claudini* etiam suasu fasciam ventri obducendam, & circumligandam laudamus, ut ità diaphragma detineatur, ne tanto cum impetu contrahi possit. Confer *Willisium de hysterica passione*. Sic quoque lenior, & non ità ferocior singultus facilè sisti potest halitus compressione, quam cum Sylvio suadere nulli dubitamus. Et si homo plethoricus, & inflammatio alicujus partis adsit, ad fervorem sanguinis compescendum, & spiritus animales segniores reddendos venæ sectionem instituendam esse, Authores sumus. In levioribus quoque singultationibus non solùm prædicta spiritus retentio, sed & sæpius sternutatio juvat. Sic novimus quendam, qui nescio quæ verba in aures insusurrat, & sic singultum curat. Cujus rei fortè hæc est causa, quod singultientis cogitationes hoc modo aliorsum trahantur, inde illud Germanorum:

Man solle an seinen Schatz gedencken / so vergehe der Schlucken.

CAPUT III.

De

DIARRHOEA, LIENTERIA & COELIACA.

§. 1. Qui benè ingerit, digerit, & egerit eleganti paranomasia sanus rectè dicitur. Quàm enim necessarium sit, ut homo quotidie cibo & potu corpus suum reficiat, abundè constat, atque æquè necessariò requiritur, ut excrementa inde collecta quotidie diligenter eliminentur, hincque est, quod provida natura plures quasi canales & cisternas educendis corporis excrementis exstruxit, & fabricavit. Harum una vel altera si lædatur, aut emunctoria hæc nimis solicitentur, varii oriuntur alvi fluxus, quorum tres species in proscenio sistimus, & quidem *Diarrhœam*, quæ à ῥέειν fluere ita dicitur, & describitur vulgò, quod sit dejectio frequens, & copiosa, quâ excrementa varia & liquida excernuntur: *Lienteriam*, quasi diceres lævitatem intestinorum, quæ describitur esse alvi fluxus, in quo cibi adhuc integri, & quidem eâdem facie, quâ deglutiit patiens, per alvum dejiciuntur: & denique *Cœliacam passionem*, quæ dicitur esse alimentorum fermentatorum quidem, sed adhuc confusorum per alvum excretio. Et cùm hi affectus non multùm inter se differant, simul illos pertractare animus est, ne eadem sæpius repetendo cramben bis coctam proponamus, & nauseam B. L. pariamus.

DESCRIPTIO.

Diarrhœam ergò ad nostrum palatum describere libet, quod sit variorum, sed liquidorum humorum ejectio, Gasteronace non bene prospiciente, à spasmodica fibrillarum intestinalium irritatione, & coarctatione nuper inventarum glandularum intestinalium (ex quarum plexibus tanquam ex fontibus scaturiunt humo-

3, 3, Diarrhoea, lienteria, coeliaca.

humores) orta. Sic & lienteriam, & cœliacam ventriculi, & in specie fibrarum orbicularium, quæ in secunda ejusdem tunica observantur, morbos esse putamus.

PARS AFFECTA.

§. 2. Sunt quidam Authorum, qui subjectum horum morborum maximè dubium esse volunt, modò intestina sola, modò ventriculum, modò intestina & ventriculum simul culpantes, ut sanè nescias, cui sententiæ vexilla tua jungas. Nos verò pro subjecto ponimus fibrillas stomachi, & glandulas intestinorum, in quibus ut plurimum læsio, irritatio, & coarctatio spasmodica fit. Fibrarum enim harum motricium contractionem sequitur fluidorum contentorum multiplex motio: nempe quoties pars quædam sensu molesti, vel noxii afficitur, fibrillarum sensilium inordinatâ & impetuosâ vibratione, spirituum ad eam provocatur impetus, à quibus aucta & plus minus spasmodica earum læsio perficitur. Contractis his fibris & glandulis vasa lymphatica, chylifera, & quicunque partis meatus, & emunctoria stringuntur plus minus, indeque vel remorato aliquantisper contentorum transitu horum circa locum ità affectum stagnatio, unde superveniens tumor, vel copiosior per vias aut consuetas, aut insuetas, apertas tamen, vel haud difficulter aperibiles pro circumstantiarum ratione effusio; quæ hasce turbelas excitat.

DIAGNOSIS.

§. 3. Multorum signorum enumeratione horum affectuum, triga licet non opus habeat, cùm sint tales affectus, qui seipsos defluxione produnt, & ab adstantibus, Medico facilè revelari possunt, ast cùm inter se differant pauca ad distinctionem addamus. Adsunt in genere ructus, flatusque, inquietudines, strepitus, ac elevationes ventris, item murmura hypochondriorum, lumborum dolores, ciborum fastidium, sitis, fluctuationes, tormina, tandem accedit ipsa, & quidem creberrima ejectio. In Diarrhoea excrementa sunt vel biliosa, i. e. flava, vel nigra, i. e. acida, vel pituitosa, vel serosa, vel stercorea & fœtida, vel cineritia, vel alba instar chyli, vel cretacea, qualia non ità pridem in sutore observavi, pinguia, vel sebacea, uti sæpius fit in phthisicis, sabulosa, que nuper vidi in sene unà cum calculo unciam pendente. *Lienteria* cognoscitur autem à simili assidua excretione nihil ab assumtorum consistentia, colore, odore differenti, ità ut cibi ipsi cognosci queant tales, quales assumti. Sed non statim pro lienterico affectu habendum est, si quis lentes, vel alia dura & concoctu difficilia comederit, & per alvum excreverit, sed cum simul adsint superius dicta signa, & dejectiones acres & biliosæ simul appareant. In Cœliaca ut plurimum excrementa alba instar chyli prodeunt, nutritio diminuitur, & simul adsunt ructus, & ventris distensiones. Hisce missis ad causas accedamus.

CAUSA.

§. 4. *Veteres Galenici* immediatam causam horum affectuum statuêre expultricem facultatem à quadriga humorum esse stimulatam atque irritatam, nec flatus excludunt: vapores enim & flatus ob caloris debilitatem respectivam peccare probant per murmura & fluctuationes in intestinis, sic & teste Coo. l. 2. de Diæta cap. 19. Chylus corruptus calefacit & turbat corpus, unde & à *Paulo Æginetа* Diarrhoea vocatur corruptio alimenti. Excernuntur ipsis in Diarrhoeis modò biliosi, modò melancholici, modò pituitosi, & quidem mox crudi, mox cocti, inde & in reliquis affectibus intemperiem ventriculi culpant.

§. 5. *Chymici* ex suis principiis accusant sal resolutum, quod suâ acrimoniâ ventriculum & intestina, eorumque fibras & glandulas, quibus adhæret, stimulat & irritat, unde diarrhoeas plures, lienterias & cœliacas ortum suum habere haud dubitant.

§. 6. *Helmontio* verò furor pylori patrator unicus Diarrhoeæ dicitur, cum pylorus rector sit totius œconomiæ stomachicæ usque ad intestinum rectum. In genere vitium digestionis accusat, in specie fermenti aciditatem pervicacem, pylori & fermenti fellis dissensum, hujusque exorbitantiam, chylum acidum, corruptum, quodq; mucosum intestino adhærescens. Ex quibus varios deducit alvifluxus.

§. 7. *Willisius* humores quosvis acres, serosos & biliosos in massa sanguinea fluorem passos versus stomachum & intestina per vasa cœliaca transferri, ibidemque exundantes varios & horrendos alvi fluxus producere posse affirmat.

§. 8. *Sylviana* ex *hypothesi* plerumque oritur Diarrhœa à vitiosa succorum in intestinis effervescentia, ratione bilis acrioris & salinæ intestina stimulantis. In cœliaco fluxu motum chyli præter naturam vitiari autumat, in quo per anum una cum fæcibus alvinis excernitur chylus, unde ille fluxum chylosum nominare voluit, & adscribit causam hujus affectus obstructioni venarum lactearum, & crustæ pannosæ, unde in cura earundem reserationem suadet.

§. 6. *Cartesiani* existimant magnam à sanguine præcipitari humorum copiam, per vasa quæ in intestina hiant, unde intestinorum fibrillæ vellicantur & irritantur, ita ut spiritus animales majori fluxu affluant, & sic motum peristalticum augeant, convulsionemque inducant. Separationis verò & præcipitationis hujus causam putant esse sanguinis effervescentiam auctam & gladiolis acribus, biliosis spiculis in sanguine & sero præexistentibus, fibrasque suis cuspidibus irritantibus. In Cœliaca autem & Lienteria fermentum ventriculi vitiosum culpant, quatenus cibi non satis ab hoc diminuuntur.

§. 10. *Nos* persuasi sumus in cunctis his affectibus Regem nostrum *Gasteronacem*, qui præest œconomiæ stomachicæ usque ad intestinum rectum, valde inquietari ab hoste externo, & qui aliquando adeò fortiter ingruit, ut Microcosmetor huic suppetias ferre debeat, & sæpius bini trucidentur, totumque Regnum corruat. Stomachum & intestina mirè torqueri in his alvi fluxibus cuibibet notum est. In Diarrhœa hostis incedit variis armatus spiculis, quibus si occurrit fibrillarum contactus mox necesse est corrugari pro fibræ motricis natura, unde & simul glandulosæ texturæ, emunctoria in intestina hiantia constringuntur & comprimuntur, à qua constrictione liquores quasi ex spongia exprimuntur, & sic per alvum educuntur. Sed in coarctationis hoc negotio tam glandularum intestinalium, quàm aliorum meatuum & ductuum fibræ nonnisi instrumentaliter se habent, ipso impetum faciente spiritu animali, & ceu principali agente, id muneris exequente, unde ad hæc loca & emunctoria concitatum impetum sequitur saltem talis coarctatio & strictura hæc, unde meritò hunc affectum convulsivum intestinalem dicimus. Hostis ergò ille, clam insidias struens, est quilibet humor vitiosus, acris, acidus, in prima corporis regione congestus, seu eò ex arteriis aut vasis lymphaticis, vel criticè quidem, vel sæpius symptomaticè affusus usque adeò afficiens fibrillas intestinorum, & quidem lixiviali suâ acrimoniâ, ut fibras nervosas fortiter constringendo ope spirituum animalium humores cogantur foras exire per inferiora.

Diarrhœæ ergò suboriri possunt, vel ex nimia serositate aut acrimonia sanguinis lixiviali, unde scorbutici sæpe his subjecti sunt: vel ex impedita chyli per spongiosam & glandulosam intestinorum crustam in lacteas transcolatione, uti fit in *Cœliaca passione*, quando scil. chylus plus minus unà cum excrementis alvinis excernitur: vel ex succo pancreatico seroso ejicitur serosa colluvies, quod adscribi debet sanguinis recrementis serosis. Accidit enim sæpius, quod serum in massa sanguinea halitus formâ debeat dissipari, condensatis verò poris meatibusque cutis restagnet, unde serum augetur, & sæpius alvi fluxum excitat, quare in praxi in alvi fluxu sudores commendamus. Sæpius accidit, ut bilis spiculis fibrillas intestinorum infestet, & illud corrosivum fellis alcali adeo existat corrodens ut intestina corrodat, & gangrænam inferat, atque tunc spiritus animales in intestinorum fibrillis hospitantes pessundet, & *Gasteronacem* planè abigat, sicque mors sequitur. Sic ab acido vitioso & corrosivo excretorii hi tubuli solicitantur, unde & varii alvi fluxus excitantur, quo casu excreta apparent nigra, quod acidum corrugando fibrillas sensiles sæpius tormina horrenda simul inducit. Et maximè variant alvi fluxus pro diversa acidi

schesi.

3, 3, Diarrhoea, Lienteria, colica.

schesi. Nec tamen abnegamus in lienteria & cæliaca passione ventriculi fermentum vitiari, & iners reddi ad comminuenda alimenta, unde necessario cruda dejici debent, & hic affectus facilè oboriri potest à debili vel prorsus denegato spirituum animalium influxu.

PROGNOSIS.

§. 11. *Prognosin* Medico scitu necessariam esse divinus *Cous* in procemio prognosticorum suorum inculcat; quare & nos, qua in præsentibus affectibus spe niti possint ægri paucis contemplaturi sumus. Vexantur præsertim alvi fluxibus diuturnioribus ex mente *Hippocratis aphor*. 30. *s*. 3. Illi, quibus adolescentiæ anni proximè præteriêre, & illi, quibus senectus proxima est. Diarrhœa reliquis speciebus tutior, & curatu facilior est, in quos tamen facilè transit. Diarrhœa ab *Helmontio* lethalis dicitur, quæ fit ob lapsum naturalis œconomiæ scil. fermentorum activitatibus abolitis, unde hecticis hæc semper exitalis existit. Quæ autem provenit à Blas venenoso purgantis medicamenti ope curari potest. Symptomatica fluxio criticâ pejor est. Bona est, quæ in gravida ultimis mensibus facit partum faciliorem. Item quæ sequitur lochia retenta, dentitionem; quæ fit tempore verno, quæque in serosis subjectis. Mala verò, quæ sequitur pleuritidem. In febribus malignis conjuncta cum cæteris malis signis plerumque lethalis existit diarrhœa, prout id præter alios observavi in *Commissario Generali Cæsareo*, *Illustrissimo Comite Jeanelli*, qui per octiduum *Limburgi ad Lanum* laborabat febre maligna, & superveniente diarrhœa biliosa, tertia die diem obivit, in cujus cadavere à me exenterato, & balsamato nihil reperire potui, cui mors adscribatur, præter folliculum fellis vacuum, imò absque guttula bilis repertum. Diarrhœa ex se non minatur periculum. Uno enim die fluere alvum teste *Celso l. 4. c.* 19. salutare est, si modò febris adsit, & intra septem dierum spatium conquiescat. Hinc non debet Medicum terrere, si evacuentur, qualia oportet, & facilè fert æger: quando humores paulatim, & cum euphoria purgantur. Bona quoque alvi fluxio est, si ophthalmiæ superverveniat, teste *Hippocrate l. 6. aphor*. 17. item cordis palpitationi, lochiis retentis, leucophlegmatiæ, surditati 4. *aphor*. 28. Mala sunt excreta valde alba, spumosa, graveolentia, mordacia, cruda, multa, viscosa, aquosa, purulenta, farinæ vel paleæ speciem præ se ferentia, æruginosa, præsertim nigra, in spleneticis verò, & a martialibus assumtis sunt salutares. Mulieri uterum gerenti, si alvus multum fluxerit, periculum est, ne abortiat, elogium est *divini Senis* 5. *aph*. 34. Sed hoc intelligendum est cum aliis pessimis signis, & inprimis Mensibus. Novi enim casum, ubi Medici virgini formosæ graviditatem dissimulanti exhibuerunt purgantia fortia, quæ inde nullum incommodum sensit, sed filiam vivam vegetam in lucem editam, laqueo collo circumposito occidit, unde & decollata fuit. Si à nimia ciborum ingestorum copia diarrhœa provenit, ut plurimum periculo vacat. Periculosior verò est, si ob parvos & venenosos cibos accidit; sic & Hydropici diarrhœa correpti forti, licet aliquando evadant, sæpe tamen moriuntur.

Ad salutem diarrhœa terminatur, quondo mutatio excrementorum in melius vertitur, h. e. si in spissentur, & propiora statui naturali evadant. Si verò mutatio in deterius fit, & excrementa viridia, cinericia, nigra, pinguia atque graveolentia fiant cum singultu, aliisque pessimis signis, hæc metastasis mala dicitur, & plerumque ad mortem terminatur.

CURA DIÆTETICA.

§. 12. Aër sit temperatus, humidus enim & frigidus diarrhœam magis promovent, Ex. gr. Si quis lapidi frigido insederit, vel pedibus, pavimentum frigidum & humidum calcaverit, facilè in diarrhœam incidit: unde & autumno, & hyeme ob impeditam transpirationem per poros & meatus cutis facile hic affectus oritur; æstivo enim tempore hiant apertius meatus illi, & perpetuâ ferè transcolatione corpus sudore perfunditur continuò, vehiculi illius serosi per cutim factâ trajectione parcior mictus, & alvi obstructio, ast dum hyber-

berno gelu quælibet regent occlusis istis meaculis copiosior urina, & alvi major lubricitas supervenjunt, quod & confirmat Practicus celeberrim. *Gabelchoferus centur.* 3. *cur.* 73. inquiens: *Qui sunt densæ texturæ, & habent cutim spissam, & poros arctos, sæpius quotidie egerunt, quam qui poros habent apertos, ex quibus vapores & humiditates possunt resolvi, egestiones exsiccantur, & corpora magis sunt constipata.* Hinc ergò colligi potest, quare in fine æstatis, & in principio autumni alvi fluxus sæpius grassentur. Hinc etiam cômendantur sudorifera in alvi fluxibus ad diversionem faciendã.

Cibus sit succi laudabilis, & in exiguâ quantitate assumatur; non sit fluidus, longis parasangis assata, & aromatisata elixa antecellunt. Nocet bestialis ingurgitatio ciborum quorumvis sine prævia masticatione, & salivæ imbuitione. In eodem prædicamento sunt omnes cibi crudi, acidi, horarii, imprimis nostra brassica Germanica sale condita; malè ergò suæ consulunt sanitati ii, qui hanc brassicam pro purgante assumunt medicamine, cùm hoc potius fiat ob digestionem vitiatam. Nocent & hoc in casu fungi varii, qui spicula habent cuspidata, & meritò *Senecæ venenum voluptuosum* dicuntur. Ejusdem notæ sunt melones & cucumeres, præsertim crudi cum pipere, sale, oleo & aceto conditi, aliisque cum cibis comesti, à quorum esu nimio plures diarrhœas, lienterias, dysenterias, & enormes vomitus, &c. observavi, ità ut meritissimè quidam Medicus Gallicus Parisiis limini suarum ædium superbificâ quadantenus manu structarum hoc Gallicum distichon aureis inscripserit literis:

Les concombres & les melons
m'ont fait bastir cette maison.

Nigro carbone & hic notantur omnia legumina occultum in se continentia acidum: item omnes cibi saliti, fumo indurati, caro suilla, omnia pinguia atque dulcia, quæ corrosivum in se habent acidum, à quo fibrillæ intestinales facile irritari, & dein spasmodicè affici possunt. Eodem stigmate notantur purgantia venenosa & fortiori dosi propinata, quæ sæpissime hypercatharsin, & diarrhœam incurabilem producunt; sunt enim nonnulli, qui habent fibrillas stomachi tenuissimas, inde ventriculum possident (sit venia verbo catachrestico) papyraceum, & si simul scatent acribus serosis humoribus à levi stimulo ad diarrhœam concitantur. Sic nuper filiæ exhibui duas uncias mannæ Calabrinæ cum ʒß. acidi tartari, & dictu mirum quantas excitaverint turbas, imò hypercatharsin. Unde novi quendam extremè hypochondriacum, qui tot pilulas Francofurtenses assumsit, quot sedes expectare voluit, humido enim seroso citra siccitatem gaudebat, salino imprimis stimulo acuato. E contra ii, qui habent intestina sicca absque sero, & fibrillas fortiores, & durissimas non facile moventur, imprimis ubi acidum simul est forte, à quo purgantium vis quasi castratur; sic & ubi defectus est seri: dependet enim agendi purgantium vis præter ventriculi dispositionem à seri in corpore præsentia & quantitate majori vel minori, magis vel minus acido, hinc humidior & laxior ventriculus & intestina difficulter irritantur: qui verò excrementitiis, serosis, acribus, salinis humoribus scatent, levi stimulo etiam concitantur. In his ergò cautius mercari disce, & cave à venenis, quæ spiculis suis arsenicalibus, dulci viscedini commixtis, massam sanguineam non tantum perturbare, sed & fibrillas nervosas ventriculi & intestinorum. Spasmodicè irritare queunt, ut sæpissimè, imò necessariò alvi fluxus impetuosus subsequi debeat.

Potus in alvi fluxibus sit modicus; specificè prodesse scribitur vinum granatorum, vel cydoniorum, vel malvaticum juniperinum aliis permistum. Nocet verò largus potionum usus. Cerevisia in pauperibus benè cocta & fermentatata, in qua chalybs, vel lamina auri exstincta est, concedi potest. Melius verò conducit decoctum C. C. ras. rad. scorzoneræ c. tormentill. vel cydon. sicc. vel cynosbat. aliisque modicè astringentibus paratum. E contra angue pejus fugiendum vinum ardens, item mustum, de quo schola Salernitana:

Impedit urinam mustum;
solvit cito ventrem, &c.

Hepatis motus & quies sint temperata, intempestivè

3, 3, Diarrhoea, lienteria, colica.

pestivè instituta, ut saltatio, equitatio, cursus, pilæ lusus nimius, hanc sæpè tragœdiam excitare valent; sic & vitam nimis sedentariam, dum transpirationem impedit, & corpus multis serosis remanentibus humoribus replet, necessariò alvi fluxus subsequitur.

Somnus & vigiliæ haud mediocritatem excedant. Somnus enim, quantum fieri potest, concilietur, hic enim omnes, præter sudorem, evacuationes compescit. Excreta ac retenta cum natura respondeant. Consuetæ enim evacuationes, ut sunt urina, sudor, laticem serosum vel sensibiliter, vel insensibiliter per meatus cutis evacuare solitus, mucus, saliva, fluxus hæmorrhoidum, mensium, suppressi, aut nimis impetuosè fluentes, magnam possunt inferre noxam.

Animi pathemata sint moderata, sic ex valida commotione bilis (per ductum enim felleum & pancreaticum scoriæ istæ sanguinem inquinantes è sinu sanguinis ut plurimum deturbantur) in ira sæpius animadverti ortas diarrhoeas biliosas; sic ex moerore, (quatenus humores acriores redduntur in corpore humano) hunc fluxum observavit Platerus. Ex terrore & timore animadvertit ortas diarrhœas *Walæus*. Omnes itaque vitæ leges μέτον ἄριςον respicere debent.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 13. Curatio jam subnectenda, & quidem ad palatum veterum Galenicorum, qui in alvi fluxibus humores primò corrigunt *præparantibus*, ut sirupo de mentha, aquâ ejusdem, plantagin. zedoar. &c. Dein evacuant humores correctos. In calida vel biliosa constitutione exhibent lac caprinum, rhabarb. tamarind. sir. cichor. c. rhabarb. &c. In frigida vel melancholica constitutione melanagoga mitiora, in pituitosa phlegmagoga substituentes. Posthæc ad corroborantia tanquam ad anchoram sacram confugiunt. Ad quorum classem referunt omnia adstringentia, ut tormentillam, bistortam, plantagin. portulacam, sem. lapathi myrtill. cydonior. granat. mespil. ribes, sorba, pruna acida, corallia, bol. armen. terr. sigillat. sanguin. draconis, lapid. pretios. spod. miv. cydoniorum. In pituitosa commendant aromatica, quæ & incidunt & roborant, ut sunt, mentha, carduus benedictus, cortices aurantiarum, citri, zedoaria, cinnamomum, nux myristica, lignum aloës, succinum, mastiche, coagulum leporis. Ex his mille formulas concinnant, & composita efficiunt. Tandem & necessitate id efflagitante ad anodyna confugiunt, inter quæ laudant theriacam Andromachi, philonium Romanum, requiem Nicolai, diascordium, &c. Inter chirurgica venæsectionem proscribunt, cucurbitulas scarificatas scapulis & dorso admoveri posse concedunt, quia evacuandi, derivandi & revellendi vim obtinent. Cucurbitulam magnam ventri applicatam, egregiè in hoc casu juvisse, tradit *Avicenna l.* 3. *fen.* 16. *tra.* 1. *cap.* 1. Sic & vesicaria, frictiones & ligaturas haud contemnunt; De quibus videatur, qui est instar omnium *Sennertus.*

§. 14. *Chymici* ad salia illa resoluta corrigenda commendant præcipitantia & infringentia cum adstrictione fixiora plurima, ut sunt crocus Martis adstringens, vitriolum Martis, tinctura Martis, coralliorum, sulphuris vitrioli, liquor. styptic. saccharum Saturni, & plurima martialia, aluminosa, & sexcenta alia.

§. 15. *Helmontius* in diarrhœa, quæ à furore pylori provenit, dedit duo vitella ovi dura, aceto rosaceo temperata. Hanc Pylori dispositionem juxta ipsum mitigant ungulæ equorum non luxuriantium in butyro frixæ; Acidulæ item ferratæ ab ipso summoperè commendantur.

§. 16. *Willisius* inter alia commendat præmissis universalibus V. gr. rhabarbar. pulverisʒ ʒij. salis tartar. gr. vj. aq. cichor. ℥v. Stent per noctem in digestione in loco tepido, & assumatur: dein theriacam Andromachi ad ʒj. superbibendo sequentis julapii ad ℥ij,

℞. *Aq. menth.*
cinnamom.
hordei ana ℥iij.
theriac. ℥ß.
margarit. præpar. ʒß.

 sac-

facchari cryſtall. ℥ß.
M. F. Julapium.

Eodem tempore prædictus Autor placentam ex pane toſto theriacâ illitam, & vino generoſo aut rubro calefacto tinctam ventriculo tepidè applicare, & ſubinde mutare jubet. Nec negligit varia ſtyptica hinc inde præſcripta, &, ſi pulſus & reſpiratio robuſta fuerint, ad opiata confugit, inter quæ aliis indubiè palmam præripere credit laudanum liquidum cydoniatum ad guttas xx. in hauſtu ſuperioris, vel alius julapii propinatum.

§. 17. *Sylvius* in diarrhœa biliosa commendat cuncta, quæ corrigunt bilis acrimoniam ſalinam, & quidem per diluentia medicamenta & acida, ſeu blandè adſtringentia, ut ſunt cydonia, fructus berber. immatur. vel omphacium, plantago, portulaca & terræ pingues atque ſigillatæ. Si fluxus verò & ſeroſus, tunc præcipit evacuantia hydragoga, Ex. gr. pulverem jalappæ, ſudorifera & diuretica, inter quæ magnifacit decoctum ex radic. chinæ, ſarſaparillæ, petaſitidis, ligni guajaci, quercus, buxi, &c. Rhabarbarum verò toſtum cum nuce Moſchata, omni in diarrhœa à quacunvis cauſa orta commendat. Poſt correctam & evacuatam bilem accedit ad temperantia, in quem finem præſcribit diaſcordium, theriacam, confectionem hyacinthi. Hinc ſequentem laudat formulam:

℞ *Diaſcordii Fracaſt.* ʒiß.
confect. hyacinth. ʒj.
ſirup. myrthin. ℥j.
Aq. cinnamom. ℥ß.
plantagin. ℥iß.
F. Mixtura cochleatim exhibenda.

In cœliaco verò fluxu, quando chylus per anum unà cum fæcibus alvinis excernitur, (qui ſæpe ex vaſis lacteis obſtructis, & poſtea ruptis fit,) conſolidantia, & paulatim adſtringentia adhibet; ſi verò ductus lactei à pituita viſcida obſtructi fuerint, & chylus nullum tranſitum invenit, in eo caſu conveniunt medicamenta de obſtruentia ad cruſtam carnoſam à viſciditate liberandam.

In diarrhœa cum torminibus conjuncta, ſi à flatibus habeat ortum, (quod nonnunquam evenire ſcribit prænominatus Autor,) illi erunt diſcutiendi per carminativa exhibita; ſin ab humorum acrimonia, illa temperanda & corrigenda eſt, per anodyna, narcotica, ſpirituoſa, oleoſa medicamenta; nec negligenda vult varia externa topica, (de quibus inferius ipſe latius dicam,) imprimis clyſteres ex lacte dulci, addendo ovorum albumina, terebinthinam, &c.

§. 18. Ex *Carteſianorum* ſuppoſitis ſpicula illa vel in primis viis obverſantia, vel in maſſa ſanguinea præexiſtentia, & turbationem magnam excitantia, obtundenda ſunt, vel, quoad fieri poteſt, eliminanda; eapropter ab initio in alvi fluxibus commendant rhabarbarum, gialappam, ocul. cancr. aliiſque miſcenda.

Acidum vitioſum per aromatica & ſalina alkalia corrigendum eſt; tonus etiam, tum ventriculi, tum inteſtinorum, labefactatus, modicè adſtringentibus reſtituendus. His nihil proficientibus confugiunt ad anodyna, quæ acrimoniam humorum quorumvis fibrillas nerveas vellicantium demulcent, & ſpaſmodicas corrugationes tollunt, imò quæ ſpiritus animales impetuosè influentes parumper figunt, & ſic juvare poſſunt.

In lienteria atque cœliaco affectu omnia balſamica, ſtomachica dicta, tum externè, tum internè uſurpata præſcribunt.

§. 19. Expandamus *jam noſtra vela.* In omni ergò fluxu alvi ab initio exhibere ſolemus, in fortioribus & adultis, purgans conveniens; in delicatulis verò & infantibus clyſterem abſtergentem. Si ergò bilioſa, & multa ſpicula in noſtrum inſurgunt *Gaſteronacem*, tum ſuademus rhabarbarum ad ʒj. cum uno vel duobus granis theriacæ cœleſtis; vel pilulas ſtomachales cum gummi maſtiche. In ſeroſo verò alvi fluxu laudamus mitiora hydragoga, ſeri reliquias per alvum ſenſim ac ſenſim eliminantia, Ex. gr. pulv. gialappæ, Mercurium dulcem cum cinnamomo, nuce moſchatâ mixta. Nos tamen in tanta humorum fluentium varietate curandi rationem variandam eſſe pro cir-

3, 3, Diarrhoea, colica.

circumstantiis præcipimus. In natura ergò biliosa potionem sequentem exhibere solemus:

℞. *Rhabarb. opt. non tosti* ʒjß.
santal. rubr. gr. xv.
cortic. myrobalan. ʒß.
cinnamomi ℈j.
salis absinth. ℈ß.

Infund. per noctem in aq. persic. vel menthæ, vel foliorum quercus ℥iij. in loco tepido, manè coque, & exprime,

Adde sirup. chalyb. ℥ß.
C. C. usti ʒß.
corall. rubr. præp. ℈ß.
M. F. *Potio.*

Vel: ℞. *Radic. rhabarb.* ʒij.
N. M. ʒß.
Salis tartar. ℈ij.

Infunde per noctem in aq. rosar. vel *plantag. q. s. add. mane sirup. chalyb.* ℥j. M.

Vel in forma pulveris:

℞. *Rhabarb. flav.* ʒj.
N. M. ℈j.
C. C. usti. ʒß.
margarit. præp. ℈ß. M.

Vel sero abundante

℞. *Conserv. rosar. rubr.* ʒj.
pulv. rhabarb.
gialapp. ana ʒß.
salis absinth. ℈ß.
ol. nuc. mosch. gt. ij.
confect. alkerm. incompl. ℈j.
M. F. *Bolus.*

Vel in forma pulveris:

℞. *Pulver. gialapp.*
rhabarb. ana ʒß.
theriac. cœlest. gr. iij.
nuc. mosch. ℈j.
M. F. *pulvis.*

In delicatioribus seq. vel similes clysteres applicari possunt:

℞. *Decoct. hordei* ℔j.
mell. rosat. ℥ij.
M. D. *pro enemate.*

Vel. *Pulv. laxativ. nostr.* ʒvj.

℞. *Mechoacann.*
myrobalan. chebul. modicè tost.
ana ℥ß.
nucis moschatæ ℈iiij.
macis ℈ij.
M. F. *pulvis subtilissimus.*
Dosis ʒj.

Hisce præmissis diversionem facimus cum sudoriferis & diureticis, ut sunt decocta ex lignis guajac. quercus, aliaque multa.

Ad dolores verò & intestinorum convulsiones tollendas, malignum acre, & acidum fibrillis nerveis infestum, demulcendum, frequentissimè in usu sequentem pulverem habere solemus.

℞. *Terræ sigillatæ,*
lapid. smaragd. præpar.
antimon. diaphoretic.
cinnabar. antimon.
terræ catechu. ana ℈j.
laudan. opiat. gr. iij.
ol. cinnamom. gt. j.
M. *pro aliquot vicibus.*

Et si malignitas simul adsit, adde huic pulveri spinam serpentinam, ut sic unâ fideliâ plures parietes possis dealbare.

Exhibeas & varia carminativa, theriacalia, & repetas sæpissimè absorbentia adjectis simul bezoarticis & nervinis, V. g.

℞. *Ess. theriacal.* ℈ij.
balsami Peruv. ℈j.
ess. anodyn. ℈ß. M.

Sequens pulvis quoque sæpe proficuus existit:

℞. *Pulver. bezoartic.* ʒj.
cinnabar. præpar.
antimon. ana ℈j.
castor. ℈ß.
laudan. opiat. gr. ij.
ol. cinnamom.
menth. ana gt. j. M.

Ejusmodi formulæ prostant hinc inde apud Authores celeberrimos, sed cum spasmodicus ille *motus* ipsis nondum innotuerit, antispasmodica in formulis plerumque omisêre, quare hâc viâ in formulis præscribendis juniorum

in gratiam paululum prolixiores erimus. Sciendum ergo quod hinc ſtomachus, inteſtinaque egregia percipiunt ſolamina ab opiatis ſcilicet & balſamicis aromaticis: blando enim ſuavique poppyſmate deliniunt partes membranoſas, & ſenſiles fibroſas, ut exinde ſollicitationes, & irritationes doloroſæ propediem ceſſent. In hunc uſum cum maximo juvamine præſcribere ſoleo ſequentem mixturam balſamicam & opiatam, quæ valde demulcet noſtrum Bithnimalcam vel *Gaſteronacem*.

℞. *Conſerv. roſar.*
ſuccolad. Sevil. ana ℥ij.
croci Martis,
ſuccin. præpar. ana ʒj.
cinnabaris nativ. ℈ij.
balſam. Peruvian. ʒß.
laudan. opiat. A. S. gr. vj.
M. detur ad ollam.
Vel ℞. *Conſerv. roſar.* ℥ijß.
C. C. uſt. præpar. ʒij.
terræ vitriol. dulc. ʒj.
ſulphur. vitriol. noſtr. anodyn. ℈j.
matris perlar. præp. ʒß.
C. ſyrupo corall. & cydonior. chalyb. &c.
F. Electuarium.
Doſis ʒj.

Sulphur vitrioli anodynum noſtro modo paratum ſummum mihi exiſtit in hoc morbo arcanum, & teſtari poſſum, hoc medicamen me nunquam deſtituiſſe. Poteſt & ſimile exhiberi conditum, V. gr.

℞. *Conſerv. conſolid. maj.*
menthæ ana ℥j.
extract. tormentill.
ſal. corallior.
tinctur. Martis.
ſuccin. ana ℈j.
M. F. c. ſyrupo ſtiptico conditum.

In lienteria & cœliaca magis ad balſamica reſpicimus, & ſequentem exhibemus liquorem ſtomachicum ſtypticum, V. gr.

℞. *Terræ catechu.*
rad. aronis,
tormentillæ
pœon. ana q. pl.
C. eſſentia balſami Peruviani, ſpiritu vitrioli volatili, & ſpir. maſtich. mixt. q. ſ. adjectis guttulis
Ol. cinnamom.
menth.
N. M. ana g. v.
F. extractio l. a. & S. ut ſpiritus.

Si huic liquori addas tincturam anodynam, multum efficies in prædictis affectibus, inprimis ſi ſimul prodeat ſalſum & mordax ſerum, quod ab excoriatione & iflammatione judicare poteris. Sic & pulveri præcipitanti adſocies laudanum cydoniatum, vel theriacam cœleſtem. Atque notandum hic, quod non ſtatim deſiſtendum ſit ab ejusmodi medicamentis, ſed per aliquod tempus continuanda ſint hæc, & ſingulis v. vel vi. horis repetenda, ita ut ſi ſeri copia adſit, plus ſolidiora quam liquida adhibeantur.

Item liquorem noſtrum corroborantem in cœliaca & lienteria imprimis commendamus ad fermentum ventriculi corrigendum, augendumque, cui ſimul ineſt vis bilioſum humorem acredine ex acido hauſta tumultuantem contemperandi & deliniendi.

℞. *Spir. vin. rectificat.*
♎ *ſalis dulcific. ana* ℥j.
M. & rectificetur denuò, tunc habebis horum ſpirituum ℥ß.

℞ *igitur ſpir. vin. rectific.* ℥ß.
cui add. ol. cinnamom. gt. xij.
caryophyll. gt. vj.
roſar. gt. iiij.
extract. lign. aloës. ℈ij.
poſt ſolution. miſc. cum prædict. ℥iß. ♎ digere aliquot dies. Doſis gt. xx. xxx. Ad bilioſi fluxus furorem compeſcendum, & acre ſalſum illud lixivium contemperandum, magnifacio præmiſſis univerſalibus ſerum lactis, emulſiones oleoſas ex quatuor ſemin. frigid. tincturam roſar. pulv. teſtac. opiata, &c.

In diarrhœa quoque illa, quæ eſt ab acido

3,4, De Cholera.

vitriolico, ubi excrementa exiſtunt atra, eadem commendamus medicamenta, & quoscunque ſpiritus volatiles oleoſos.

Si bilis venenatâ aliaquâ acredine infecta ſit, quod ex ſymptomatis facilè notari poteſt, alexipharmacis & bezoarticis variis per tempus inſiſtendum eſt, & nunquam illa negligenda ſunt.

Inter externa conducunt varia balſamica, modicè adſtringentia, nervina, anodyna, ex quorum numero quaſdam formulas apponamus, & quidem juniorum in gratiam:

℞. *Balſami noſtri ſtomachal. ex ſuccolad. parat.* ℥ ij.

F. *Cataplaſma ſuper ventriculum & abdomen.*

Vel: *Ol. maſtich.*
menth. ana ℥ ß.
nuciſt.
cydonior. ana ʒ j.
abſinth. gt. x.

M. D. *ad vitrum.*

Hoc ventriculum roborando, ejusque ſtamina firmando adſtringit ſæpius illitum.

In hunc cenſum veniunt varia emplaſtra ſtomachica, Ex. gr. illud *Wedelii* ex theriaca, & ol. carminativ. f. Emplaſtrum ex diaſcordio cum ſuccolada, & vino malvatico; item ex tacamahaca, item theriacæ cœleſtis imponatur umbilico, item ſacculi varii ex aromaticis & emollientibus parati, & toti abdomini applicati.

In lienteria & cœliaca magis ad balſamica ſpirituoſa reſpiciendum. Totus quoque venter bis in die ſequentibus oleis ſimul mixtis inungi poteſt:

℞. *Ol. de maſtich.*
cydonior.
roſac. ana ℥ ß.
nuciſtæ ʒ ß.

M. *detur ad ollam.*

Reliqua videre poteris in affectu cholera dicto, nolumus enim cramben bis coctam proponere.

CAPUT IV.

De

CHOLERA.

§. I. Inter affectus atrociſſimos *Abdominis* & peracutos, audax Japeti genus, ut cum *Horatio* loquar *lib.* I. oda 3. infeſtantes non infimo loco ponimus *Choleram*, à voce χολὴ i. e. bilis, & ῥέω fluo, unde Aureliano dicitur *fellifluа* paſſio, aliis vocatur *febris cacatoria*, nonnullis *Cholerica* paſſio, aliis aliter, quod ſcire deſiderantem ad Lexicographos mittimus; Nos enim potiùs rem ipſam ſpectemus & ad accuratam judicii trutinam examinemus. Miſſis ergo his ad definitionem progrediamur, quia medicus non verbis ſed herbis ſanat.

DEFINITIO.

Nobis autem placet hæc, quòd ſit depravatus & ventriculi & inteſtinorum, imò meſenterii, Pancreatis &c. motus convulſivus à ſpasmodica contractione fibrarum tùm ventriculi tùm inteſtinorum aliorumque, & inde perturbato Bithnimalca, ortus, à quo motu perverſo & contrario supernè & infernè humores corrupti excernuntur & violenter dejiciuntur.

DIVISIO.

Solent autem medicorum filii hunc morbum variè diſpeſcere, nempe quòd alia ſpecies ſit continua, alia periodica, item alia periodica, item alia maligna, alia benigna. Celeberrima verò eſt ea diviſio abs toto ferè ἰατρῶν Choro recepta, quâ diſtinguitur in *humidam* & *ſiccam*: quam poſteriorem dicunt eſſe, quando flatus intra ventriculum & inteſtina conſtringuntur, & ſic nullo modo excerni poſſunt, ſed cùm potiùs, ad tympanitidem vel colicam flatuoſam, pertineat hic affectus, eum hic ſicco pede tranſibimus, & magis veræ Choleræ naturam explicabimus, primò quidem partem affectam luſtraturi.

PARS.

PARS AFFECTA.

§. 2. Pars vero affecta est secundum *Galenum*, utrumque stomachi orificium, cui maxima medicorum pars album adjicit calculum: *Celsus* verò inter intestina & stomachum versari hunc affectum existimat; *Helmontius* pylorum stomachi pro sede principaliter affecta accusat. *Nos*, cùm primò simul indicia adsint affectorum intestinorum, dum nempe murmura, rugitus percipiuntur intestinorum; & secundo etiam post mortem intestina conspexerimus in defunctis sphacelo correpta, pro parte affecta venditamus æquè intestina, pancreas, folliculum fellis ac ventriculum, præcipuè verò earum fibras, & intestinorum glandulas, in quibus motus peristalticus eo magis inverti potest, quò certius est, tùm adesse æque fibras nerveas in intestinis, pancreate, folliculo, ac in ventriculo, tùm simul duos illos pugiles dictos, bilem sc. & succum pancreaticum in intestino duodeno confluentes, qui, ceu negari nequit, maxime fenestram huic malo aperire possunt, ut adeò nil vetet, quo minùs præter stomachum, intestina, pancreas folliculum fellis allegare liceat pro loco affecto; quod & ex sequenti casu clarius patebit.

CASUS.

Fœmina XVIII. annorum temperamento biliosa xx. annorum, more mulierum dulcibus, pinguibus & fructibus immaturis vesci solita, æstivo tempore affligitur atrocissimo dentium dolore (dolorem enim quemvis fluxiones irritare posse, jam novit Galenus de art. med. lib. 8.) Spiritibus à dolore sc. impetuosis redditis, cubitum itura sentit capitis dolorem vehementissimum, cum totius corporis calore intenso, nausea, siti, vigiliis anxietateque cordis, imprimis circa ventriculum: Paulò post subsequitur vomitus, & alvi per inferiora evacuatio adeo frequens, ut tanta copia ejecta fuerit, quæ multa vasa replevit: Excrementa erant liquida, biliosa, dein cinericia, & ejiciebantur cum flatibus, torminibus & magna angustia cordis; animi deliquia urgebant cum sudore frigido & magna virium imbecillitate; quæ vestigia & qui ungues leonem hunc indicant, præsertim si quoque sequens paragraphus diagnosin ostendens evolvatur.

DIAGNOSIS.

Id quod summè necessarium est, cùm juxta illud Tralliani *Internotio* rectæ curationis sit fundamentum: Facilè enim quilibet judicare potest, quanta sit necessitas, quantaque utilitas signorum diagnosticorum; quare etiam operæ pretium erit, omnem impendere operam, ut illæ rectè riteque proponantur. Imminentem verò morbum denunciant dolor vehementissimus alicujus partis, imprimis lumborum, ructus acidiores & nidorosulenti, & murmur intestinorum, inflatio abdominis, anxietates circa præcordia, capitis dolor, ciborum corruptibilium usus largior, cucumerum sc. melonum, horariorum quorumvis, verbô, omnium illorum, qui communi & usitato nomine frigidorum exprimuntur. Jam præsentem verò denotant sequentia signa: Vomitionibus & dejectionibus creberrimis cum angustia cordis, biliosa, acida, nidorosa, &c. dejiciuntur, tàm supernè, quàm infernè per plures horas & dies, non aliter ac si venenum assumpsissent ægri, adsunt punctiones ventriculi & abdominis, excrementa ab initio sunt liquidiora, dein crassiora, coloratioraque redduntur; subinde quoque citrino, viridi, prassino, cæruleo (qualem nos vidimus hâc æstate, quâ hæc scribimus) nigro & sanguineo colore tincta & aliquando alba dejiciuntur cum flatibus & torminibus, immò si malignitas adfuerit, ad cinericium colorem vergunt, & diutiùs talem colorem servant. Sitis quoque concurrit intensa; urina vix nulla redditur, quia liquida κάτω καὶ ἄνω & sic per vias alias è corpore eliminantur; totum corpus quoque sudoribus frigidis perfunditur; pulsus est frequens & parvus, quem sequitur interdum intermittens; hunc verò excipit extremorum refrigeratio, animi deliquia, singultus ac convulsiones; malò increscente, musculorum, maximè autem surarum, subinde

3,4, Cholera.

etiam manuum fit ſpaſmus tenſioque, quæ ipſa imprimis ſurarum, proprium huic malo & ſymptoma.

C A U S A.

§. 3. Hæc fuere ſigna, nunc cauſam immediatam & mediatam proximiorem inveſtigabimus, & quidem ordine hactenus à nobis obſervato. Primò itaque de hac re veterum audiamus opinionem, qui hujus mali cauſam dixerunt eſſe bilem, unde & nomen affectui indidere, quam magna quantitate in toto hominis corpore collectam è folliculo ſuo in ſtomachum & inteſtina infundi & per hanc lædi facultatem retentricem contendunt, & probant per id, quod hoc malum frequenter ex pravis, corruptis, dulcibus, biliofis alimentis aſſumtis oriatur; unde, ſi bilis evaſionem faciat in orificio ventriculi, tunc eam per vomitum; at ſi in inteſtinis cumuletur, per alvum dejici ajunt, ex quo ipſo culpant calidam intemperiem ventriculi, à bile ſc. ortam: porrò aſſerunt, humorem vitioſum aliquando à capite ad ventriculum deſcendere, & ſic expultricem læſam eſſe ſtatuunt.

§. 4. Accedamus ad *Paracelſi* ſubſellia in contraria omnia abeuntis, ſtatuentiſque Choleram *ſpeciem morbi diſſoluti* & ſal aluminoſum in ventriculo deficere, ita ut econtra ſal Entalicum, quod per inferiora & ſuperiora expellit, virtutem expulſivam ſtimulet; ubi enim hæc ſalia juxta illum non ſunt, ibi nullus procedit vomitus, nulla ſedes: Ut ergo ex prædictis conſtet, choleram alioſque alvi fluxus ex prædominio principii ſalini eſſe ſtatuendos, & quidem ſalis reſoluti ſeparati, vel corrupti; eſt enim ſal mox purgativus, helleborinus, mox antimonialis, mox ſcammoniatus, vel in ipſis ingeſtis cibis, vel in internis corporis principiis contentus; quæ ſalia, ſi reſoluta ſint, ejuſmodi ventris laxitates crebraſque dejectiones producant.

§. 5. *Helmontius* ſanguinem in cholera migrare in liquorem pungentem, rodentem, aquoſum, dicit, non, uti ſcholæ, in excrementum amarum; quoties enim putrefactibile, ſive, ut ille loquitur, cadaverabile in ſtomachum ingeritur, carentem fermento ſuo digeſtivo, toties putreſcit digeſtum, & non digeritur. Quicquid etiam cholera attingit fermento ſuo virulento inquinat, & in virus transmutat, unde furor pylori & inteſtinorum fluit, & omnia liquida cum impetu ἄνω & κάτω dejiciuntur.

§. 6. *Williſius* in cholera putat ventriculi & inteſtinorum fibras carneas & motrices ob cauſas remotiores in contractiones alvi ſolutivas accieri; quippe violentæ animi aut corporis paſſiones hanc ſæpius inducunt, videlicet, in quantum Spiritus intra ἐγκέφαλον, aut principes quaſdam appendicis nervoſæ partes conſiti, inſigniuſque perturbati, protinus per nervorum aut propaginum nervearum ductus inordinationem ſuam Spiritibus, ventriculi & inteſtinorum incolis tradentes, eos in ſpaſmos cient, unde hunc affectum eſſe ſpaſmum ſeu motum convulſivum ventriculi & inteſtinorum docet, qui excitatur, quando chylus vitioſus ab alimentis ita redditus, aut ventriculi ſuccus fermentativus in humorem acidum, auſterum aut amarum, aut aliàs infeſtum, proindeque irritativum degenerat. Humor quoque irritativus ex arteriis, juxta ipſum, in ventriculum & inteſtina aliquando ſuffunditur, bilis etiam & ſuccus pancreaticus, modò ſigillatim, modo ſimul congreſſi, & mutua effervescentia in ſtomachum exaltati, fibras eorum in ſpaſmos vomitivos & laxativos cient; atque interdum materia turgeſcens recrementa ſua, ſiquidem per tranſpirationem expellere nequit, per arteriæ cæliacæ ramos ventriculi & inteſtinorum cavitatibus ingerit, adeò ut horum tunicæ inſigniter vellicatæ vomitiones horrendas, ſimulque affectus cholericos patiantur, ob Spiritus ſc. animales alicubi valde perturbatos & exploſos, atque mox Spiritus alios ventriculi & inteſtinorum hoſpites, aut fibrarum continuitate, aut nervorum commeatu, pariter affici, inque exploſiones vomitivas & purgativas adigi defendit.

§. 7. *Syl-*

§ 7. *Sylvius* culpat humorum effervescentiam in tenui intestino vitiosè excitatam, & bilem acriorem, indeque efferum humorum conturbatum motum ab horariis corrumpere solitis fructibus productum: ab humoribus enim in corpore vel præexistentibus, vel ob externum errorem in diæta commissum facilè hic affectus oritur; humores enim tùm acres, tùm biliosi; tàm sursùm quàm deorsùm magna vi & copia, unà cum anxietatibus præcordiorum molestis excernuntur; unde ipse hunc affectum motu intestinorum peristaltico ex parte tantùm inverso provenire statuit.

§. 8. *Cartesiani* dicunt, hoc in affectu fibras ventriculi & intestini duodeni à particulis scindentibus, acutis, cuspidatis, aliisque inæqualibus sursum contrahi, reliquorum verò ἄνω καὶ κάτω humores corruptos excerni, nec diu vellicationem hanc fibrarum consistere posse contendunt absque furore magno Spirituum animalium in ordine & stationibus suis turbatorum & motum illum spasmodicum mirum in modum insultibus suis incongruis cientium, unde hæc perturbatio totius œconomiæ animalis fit, non aliter ac si æger toxicum hausisset.

§. 9. Nos nunc, quænam spicula in proposito nostro affectu, cholera nempe, se exserant, inquiramus, & quomodo hæc *Gasteronacem* turbent, videamus. Esse verò Regis nostri hostem in hoc affectu *acidum* nulli dubitamus, cujus tamen schesin maximè variat vel admixta bilis, vel aliæ alcalinæ terrestres particulæ diversis cibis implicatæ, quæ pro diversa mixtura & textura affectum vel reddunt malignum vel benignum: imprimis sc. si separato occurrunt acido. Cumulatur autem malignorum humorum contrariantium colluvies sensim in prima corporis regione, vel illuc ad intestina ex arteriis vel criticè vel symptomaticè effluit, & intestina ad perpetuam stimulat ejectionem; nonnunquam etiam accedens corrosivum fellis alcali ita corrodit intestina, eorumque fibrillas, ut gangrænam inferat, quod nos, ceu superiùs diximus, non ita pridem in hoc malo defuncti cadavere vidimus. Hoc enim alcali, quando sanguinem inficit, febremque excitat, mortem sæpè accelerat: Bilis, enim acrior reddita spiculis suis salinis pungit vellicatque propriam capsulam, ventriculi, intestinorum & pancreatis fibrillas nerveas; à qua vellicatione & Spiritus animales turbantur, unde impetuosiùs influunt, & sic spasmodicum inferunt motum, quem necessariò sequi debet & vomitio & dejectio frequens & vehemens; à qua coarctatione omnes liquores contenti necessariò è suis vasis & tandem è corpore eliminari debent; ab hoc enim sale bilis volatili & acriore reddito omnia symptomata hoc in affectu urgentia facilè possunt deduci. Et si bilis singulari venenata acredine imbuta sit, tunc affectus dicitur malignus; vehemens enim dejectio per superiora & inferiora undenam? nisi à spiculis istis salinis fibras tùm ventriculi tùm intestinorum orbiculares, cum glandulis intestinalibus, stimulantibus & corrugantibus. Unde, quæso, dolor pungens, nausea, anxietas? Nonne à spiculis istis acutis? Et, si materia quædam viscida concurrit, illa in halitus per fermentationem exaltata rugitus & murmura intestinorum Cholericis solemnia producit. A diversitate causæ procatarcticæ excrementa ejiciuntur diversa, consistentiâ, colore, odore &c. Si etiam æger multa liquida hauserit, tùm solent illa à bile exaltata omninò infici, & quoad saporem & colorem. Massa hæc miscella in stomachum delata corruptum jam fermentum ventriculi magis corrumpit, unde inappetentia deducitur. Singultus quoque ipsis excitatur ab iisdem spiculis salinis vellicando stomachum & per consequens diaphragma convellendo. Biliosus hic furor stomachi & alvi (si procatarcticam causam velis) facilè producitur ex ingurgitatione nimia fructuum horariorum aliorumque ciborum facilis corruptionis, acriorum & crudiorum, dulcium & nimis pinguium, acetareorum & aromatum. Fructus inter horarios facilè affectum hunc excitare possunt, pruna, cerasa, inprimis *uvæ* maximè immaturæ; item cucumeres, melones, pepones, porrum, cepæ,

cepæ, brassica, imprimis more Germanorum sale condita, Barbi piscis ova, prout testatur à Güldenklee. Nocent inter aromata piper, raphanus sylvestris, medicamenta quoque quæcunque purgantia, venena, aqua frigida, mustum, acidulæ intempestivè usurpatæ, & plura alia, quæ symbolum suum addere possunt, de quibus inferius largius dicemus, ubi de victûs ratione acturi sumus; sed pergamus ad prognosin, illud sc. Delphicum Medicorum oraculum.

PROGNOSIS.

§. 10. *Cholera* ergo est morbus *peracutus* paucis non tantum diebus, sed etiam sæpè horis hominem jugulans: atque, si nulla evidens causa præcessit, tunc cholera est acutior & malignior eâ, quæ vel à cibis corruptis, vel à veneno hausto ortum suum habet. Præterea quoque mortem minatur hic affectus, si pulsus debilis, cordis palpitatio, animique deliquia, singultus & convulsiones accedant: Item mors in propinquo est, si pulsus intermittat, urina livida vel nigra fiat, atque extrema frigescant. Duplici asterisco notandum, quòd, ut aliorum acutorum morborum, sic & hujus non omninò tutæ sint prædictiones, teste *Apolline nostro*: & id ipsum propria didicimus experientia in charissimâ conjuge; concurrebant enim ad hunc morbum magnæ debilitates, sudores frigidi, cordis palpitationes, animi deliquia, aphonia; quæ tamen adhibitis ritè medicamentis tristes mortis fauces evasit. Porrò senioribus maximè formidabilis existit hic affectus, eò tamen rarius corripiuntur. Solet quoque malum transire in urinæ ardorem seu straugnriam, qualem nos novimus catastrophen feliciorem.

CURA DIÆTETICA.

§. 11. Prognosin excipit *cura* & 1. diætetica, quæ sequentibus peragitur alimentorum & medicamentorum generibus. *Aër* sit temperatus & ad frigidum declinet; econtrà nimis calidus vitetur, bilem enim auget, eamque acriorem & volatiliorem reddit, ac acidum, ejus nempe frænum lacerat, ventriculum ejusque fermentum dissolvit ac dejicit. Unde planè ex tripode dicit *Hipp. Aph.* 15. I. ventres hieme & vere calidissimos esse, unde & copiosiore homini opus esse alimento, quia acidum tunc temporis magis in vigore suo existit. Idem dicit *Epid.* 6. *l.* 10. *Æstate*, potissimum vere, & autumno minus, hieme omnium minimè fieri *Choleram*. Æstas enim omnes humores reddit acriores; hinc & assumpta tempore æstivo facilius corrumpuntur, & in succos pravos degenerant, unde & alvi fluxus sunt frequentiores æstate quàm hieme.

Cibus detur paucus & concoctu facilis; juscula sint acidis temperata; panis sit triticeus cum succo granatorum vel aliûs acidi paululum adstringentis. Pinguia verò, dulcia, atque acria angue pejus vitentur, ut sunt oleum, butyrum; piper, zingiber, sinapi, & olea acriora stillatitia; omnes fructus horarii & olea, ceu superius diximus, melones, sc. pepones, cucumeres, &c. perinde ut & omnia, quæ facilis sunt corruptionis, quæ inter sunt carnes suillæ, lacticinia varia, pisces, anguillæ nempe, &c. purgantia etiam quævis fortiora maximè fugienda.

Quod *potum* concernit, is sit vel vinum cydoniatum, vel alius acidulus subadstringens, vel Julepus ex aqua Ulmariæ, bardanæ & scordii cum Spiritu terræ sigillatæ paratus; vel lac amygdalinum vel potus chalybeatus. Os tamen sæpius colluat æger acidulatis, quàm ut multum bibat. Nocent econtrà vina generosa, mustum, cerevisia nova, hydromel & plura alia potulenta crudiora. Nec ventriculus nimia copia potulentorum gravetur; inde enim stomachi fermentum obruitur, atque planè iners redditur. Quies corpori imperetur; somnus etiam maximè conducit; econtrà vigiliæ protractæ humores acutos, præsertim bilem magis acuunt & quasi accendunt.

Animi pathemata compescantur, præsertim ira, mœstitia & terror; illa enim maximè bilis copiam adaugent; prout & Spiritibus concitationem, hincque sanguinis motum suscitant majorem, unde & plus bilis sequestratur. Tantum de cura diætetica dicere habemus.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 12. Sequitur jam *cura pharmaceutica*, & quidem more Veterum præscripta, qui ipsi in principio hujus mali, dum ad infernas corporis partes materia peccans protrudi aliqua ratione viresque nimium labi videantur, materiam juvant dejectorio quodam medicamine appropriato, additis humorum acrimoniam corrigentibus. Ex censu purgantium illorum medicamentorum sunt sequentia: Cassia fistula, manna, rhabarbarum, & præ reliquis notatum velint Veteres, quod ab initio non statim vomitus sistendus sit, sed potius adjuvandus cum magna quantitate jusculi carnium, vel gallinæ exhausta: Quod si vomitus impetuosius urgeat, clystere sequenti vel alio materiam sursum tendentem avertere conantur, Ex. gr.

℞. *Hord. m. j ß.*
fl. violar.
fol. centaur. min.
absinth. menth.
fl. chamomill.
melilot. ana m. j.
rhabarb. elect. ʒijß.
polypod. ʒiij.
Coq. in s. q. aq. colat. adde
oo menth.
chamomill. ana ℥jß.
vini generos. ℥ij.
elect. diacatholic. ʒiij. *m. f.*
clyster.

Si enim materia morbifica magna ex parte jam evacuata fuerit, quod fit XXIV. horarum spatio, tunc iis medicamentis, quæ avertere possunt humorum motum ad stomachum, utuntur, & quidem suprà dicto clystere materiam ad inferiora deducunt, vel ligaturis vel frictionibus aliisque postea dicendis. Porrò humorum fluxum impetuosum sistere stomachumque & intestina corroborare tentant *roborantibus* medicamentis; quæ inter sunt syrupus de rosis siccis, de succo granatorum, cydon. limon. diacod. cort. citr. cond. conserv. rosar. cyathus aquæ frigidæ, quem tamen modicè & per vices capiat æger; theriaca, Mithridatium, papav. alb. vinum rubrum adstringens cum aqua chalybeata permixtum, clyster imprimis ex decoct. capit. papav. alb. & rhæad. paratus humorum motum sistit, somnumque placidum inducit. Aquæ frigidæ in facie subitam injectionem vomitum nonnunquam sistere experientia comprobatum habent veteres.

Inter *externa* varia unguenta, cataplasmata, emplastra &c. quorum omnium catalogus est infinitus, referunt, Dropax præsertim ex pice, atque oleum cydon. externè illitum eximiè vomitum sistere ab illis dicuntur. Sicuti *Archigenes* antiquissimus Medicus in maximo æstu audebat ventriculo applicare aquam frigidam, imò verò & nivatam, eamque vel in linteo, vel in vesica; sed quicunque audet, talia audeat: maximum enim est periculum, ne inde spiritus insiti omnes expellantur, & sic *Gasteronax* suffocetur. Ventosam inter ventriculum & umbilicum applicare jubent, Ceratum quoque stomachicum, Galeni emplastr. pro stomacho Mesues, Mastichin, deque crusta panis præ aliis amant: Tandem symptomatis in hoc morbo occurrentibus gravibus, nempe lipothymiis & convulsionibus providendum esse contendunt, quorum curationes ex præcedaneis colligi possunt.

Chymici Paracelsistæ omnem morbum laxum à sale esse, nec ullam posse fieri dejectionem sine sale dicunt, adeò ut iporum Magister *Paracelsus* contendat, vim expulsivam in ipso stercore seu sale rei inesse, omnemque fluxum à ventriculo oriri, quia scil. stomachus non ritè separat; inde & ipsi curam ad solum ventriculum dirigendam volunt, contendentes, curam fieri per salia; atque sal rursus rectificandum esse & resolutum ab integro separandum: postea debere sequi curam sulphuream, tamquam confirmationem operationum in sale; & in *Tractatu* tamen *secundo* de vita, purgandum prius esse appropriatis, & constrictiora intempestivè adhibita in omnibus alvi profluviis nimiis plus nocere quàm juvare, scribit. Ipsis verò sunt fluorem sistentia & ventricula atque intestina roborantia insigniora remedia *Martialia*; ut crocus Mar-

3,4, Cholera.

Martis; tinctura ejusdem, terra sigillata quoque vitriolata, magisterium corallorum: in quem & censum pertinent unicornu, cachmia, magnes, nitrum, alumen, talca, ossa microcosmi, opium rectificatum, laudanum verum, lapid. 5. pretios. sol. præpar. &c. quæ passim hoc in casu ab ipso Paracelso commendantur.

§. 13. *Willisius* præter varia laxantia ab initio propinata, clysteres, styptica corroborantia imprimis ad spirituum orgasmum hic maximè urgentem sedandum, commendat spirituum animalium strenuum domitorem laudanum opiatum, cydoniatum, tartarisatum, & hinc addit varia *antispasmodica*, quæ ex infra dicendis facili Marte deduci possunt.

§. 14. *Sylvius* sequenti methodo curandi utitur, quoties à vitiosa confluentium humorum acrium effervescentia pendet intestinorum ad peristaltici sui motus inversionem irritatio, toties humores illi acriores unà cum effervescentia impetuosa temperandi ac sopiendi sunt. In humorum ergò sive salinorum, sive acidorum acrimonia peccante sequentem commendat mixturam cochleatim per intervalla brevia usurpandam. Ex. gr.

℞. *Diascord. Fracast.* ʒij.
confect. de hyacinth. ʒj.
syr. papav. alb. ℥j.
aq. plantag. ℥ij.
fœnicul. ℥j. M.

Dein humores ita correcti possunt evacuari cholagogis; si nempe sursum appetat materia peccans nihil vetat juxta Autorem nostrum blando vomitorio opiatis maritato, illam sursum evacuare. Ex. gr.

℞. *Sacchar. vom.* ʒij.
laudan. opiat. gr. j.
aq. menth. q. s. M.

Quod si acrimonia bilis nondum remittat, illa corrigatur sequenti vel simili mixtura.

℞. *Aq. plantag.*
portulac. ana ℥j.
spir. salis dulcis ʒß.
Diascord. Fracast. ʒjß.
syr. portulac. ℥j. M.

Quoties Cholera ab horariis fructibus orta, toties *opiatis* præstantissimis compescitur nimia humorum effervescentia, inter quæ sacra esto anchora *laudanum opiatum*. Iisdem quoque opiatis compescitur ex præcedenti causa, vel à vomitoriis in nimia quantitate assumptis, vel venenosis ortus affectus, in quem finem suprà dictus Autor commendat mixturas, adjecto semper grano uno atque altero laudani opiati; Opiata enim acrimoniam omnem non minùs temperant ac effervescentiam consequentem compescunt, quàm sensum externum sopiunt; Quod si affectus à venenis h. e. ab auripigmento, mercurio sublimato, arsenico sit productus, tunc oleosa, juscula nempe pinguia & lacticinia præsertim lac ebutyratum exhibenda sunt, quæ tamdiu continuanda, quamdiu dolor, nausea vel vomitus permanent.

§. 15. *Cartesiani* ad spirituum animalium perturbatorum & ad stomachum atque intestina incongruis particulis & insultibus ingruentium & motum spasmodicum excitantium furorem compescendum, commendant opiata Bezoartica, E. gr.

℞. *Diascord.* ℥ß.
lap. bezoar. or. ℈ß.
Theriac. Cœl. Hanov. gr. vij.
M. f. opiat. pro duab. vicibus.

Hoc in casu quoque omnia ponderosa magnificiunt, ut sunt christalli, bol. armen. lap. hæmatit. terra sigillat. & mille alia, quæ ex sequenti paragrapho desumi possunt.

§. 16. *Nos* ne illotis manibus ad curam accedamus, ordine incedimus: variat enim hic affectus pro ratione causarum & symptomatum. Quod si ergo Cholera oriatur à cibis corruptis, qui adhuc hærent in ventriculo, & æger proclivis est ad vomendum, tutò exhibere potes Emeticum Sylvii, vel hoc sequens, maximè si simul adsit suspicio veneni assumpti, cujus beneficio non tantùm materia peccans & vellicans fibrillas nerveas tùm stomachi tùm intestinorum foràs ejicitur, sed & fibrillæ demulcentur & sic cessat dolor. Benè tamen est

prospiciendum, ne Spiritus animales irrequietiores reddas, & sic malum augeas.

℞. *Syr. Emetic.* ℥iij.
Laudan. opiat gr. j.
Sal. absinth. gr. iij.
M.

Vel ℞. *Tartar. Emet.* gr. j.
Sal absinth. gr. ij. *cum aq. menth. vel crem. hord. exhib.*

Vomitum & possumus cum oleo Olivarum vel amygd. dulc. instituere.

Quòd si parcè natura per inferiora evacuet & cum magna peturbatione per superiora, tùm conducent præter clysteres laxantes ex ser. lact. dulcis aut juris carnis ovillæ aut decocti emoll. ℥vij. olei violar. sachar. rub. ʒj. vitell. ov. vel ex sero lactis cum syr. rosar. sol. paratos, ligaturæ & frictiones. Ubi vomitus major est & dejectio minor, conveniunt laxantia varia, quæ inter magni facimus serum lactis agninæ, cum pauco pulpæ cassiæ, quod etiam ardorem tollit & simul blandè alvum laxat. In hoc tamen affectu semper admiscenda sunt alexipharmaca. Si bilis fuerit crassior, conducet mel rosar. aut solvens cum sero lactis vel Rhabarbar. el. ʒj. Cinamomi ℈j. M. Repellentia & roborantia nunquam statim ab initio exhibebis, sed si vires ferant, per aliquot horas expectabis, donec materia plurimam partem sit eliminata. Sedulò enim hoc caveas, ne bilem intus retineas. Manna & Sacchara exhibita, quia tonum ventriculi resolvunt, & cum bile denuò vitiosè effervescunt, nobis sunt suspecta. Evacuatâ verò materiâ, tunc ad corroborantia & vomitum sistentia, paulatim accedere poteris, & tum solum Medici negotium erit, temperare materiam acrem, & placare Bitnimalcam: quod obtinere poteris per decoctum hordei cum syrupo granatorum sæpius propinatum. Ad temperandam acrimoniam commodè exhiberi potest sequens:

℞. *Ol. N. M. expr. gt.* xv.
laudan. opiat. gr. j. *vel.* ij.
quod aliquoties iterari potest.

Laudant veteres menthæ decoctum cum succo granatorum, quod simul astringit. Laudant & sequens opiatum, quô plures nos curasse gloriari possumus.

℞. *Conserv. ros. antiq.* ℥jß.
Diascord. ℥ß.
Corall. rubr.
Croc. ♂ *ana* ʒj.
Margarit. ppt. ʒß.
Crystall. mont. ʒj.
Syr. granator. & menth. q. s.
M. cujus elect. quantitatem castaneæ assumat.

Cristalli enim montan. usus est egregius ad ʒj. vel per se vel c. pulv. santalor. aliquoties repetitus, sequens emulsio provenit:

℞. *Amygd. dulc.* ℥j.
sem. papav. alb. ℥ß.
M. l. a. Emulsio.

Si bilis nimium ferociat, & vomitus maximè urgeat sequentem clysterem eluentem applicare jubere poteris:

℞. *Rad. Pentaphyll.*
personat.
Scorzoner. ana ʒij.
Herb. Crassul. m. j.
Calaminth. p. j.
heder. terr.
plantag. ana m. j.
Flor. Cordial.
Calendul. ana p. j.
balaust. p. ij.
myrobalan. citr. ʒjß.
sem. fœnicul. ʒß.
Coq. in brod. carn. vervec.
Col. ℔ß. ℥iij.
adde,
Mel. ros. lax. ℥ß.
Miclet. Niv. ℥ß.
Ol. amygd. d. ℥j.
Therebint. vitell. ov. sol. ʒij.
M. f. Mixtura.

Vel alius magis abstergens:

℞. *Rad. alth.*
bugloss. ana ℥ß.

herb. pariet.
malv. ana m. ß.
flor. Chamomill. p. j.
farfar.
Coq. ex. aq. hordei. q. s.
col. ℥ x. *dissolv.*
Sacchar. Thom. ℥ j.
thereb. in vitell. ovi solut. ℥ ß.
M. f. Clyster.

Hisce clysterib. præmissis ad magis adstringentes & simul edulcorantes Clysteres, quicquid etiam dicant Medici hoc negantes, nos conferamus. Sequens formula Medicis junioribus esto:

℞. *Rad. Tormentill.*
bistort. ana ℥ ß.
herb. pistol.
argentin.
sanicul ā m. ß.
flor ros. rubr.
balaust. ana p. j.
gran. sumach. ʒ ij.
Coq. ex lact. dulc. chalybeat.
℞. *Colat.* ℥ IX. *dissolv.*
Sev. Cervin. ℥ j.
succ. plantag. acut. rec. expr. ℥ jß.
vitell. ov. n. j.
laudan. opiat. gr. jß.
M. f. Clyster.
Vel ℞. *Decoct. hord. &c.*
theriac. recent ʒ iij.
M. f. Enema.

Interea vero astringentia celebriora sunt succus menthæ, ♎ mastich. succus rosar. margarit. præpar. corall. rubr. Tinctura ejusdem gemina, Crocus Martis, terra sigillata & ejus Spiritus, pulv. glycirriz. cum cinamomo & ras. eboris paratus, omnes succi acidi cum pulv. astringentib. & odoratis & sexcenta alia, omnibus tamen palam præripiunt opiata, inprimis illud laudanum opiatum cydoniatum Hoffmanni & Hanoviensis Theriaca cœlestis, quæ tamen in progressu mali cautissimè exhibenda sunt, sæpius v. repeti possunt; pilulæ diascordii Sylvii expertissimi usus sunt, ut & theriaca Smaragdina D. Petri à Castro, inprimis si adsunt convulsiones.

Sæpissimè, nisi ferè semper dixerim, choleræ associata est malignitas à nimia volatili acrimonia dependens, quæ ex centro prout vulgo dicitur per diaphoresin expellatur necesse est, in quem finem conducet sequens vel similis Mixtura:

℞. *Aq. è typh. CC.* ℥ jß.
bardan. comp. ℥ j.
mastich. ʒ vj.
sal. CC. volat. gr. vj.
scordii ℈ ß.
Cryst all. ppt. ʒ ß.
Xyloaloës el. ℈ j.
Tinct. bezoart. Michaël gtt. vj
Syrup. totius citri ℥ j. *M. f.*
mixtura pro XXXVI. *vicib.*

Sudorifera etiam ex theriaca post humorum temperationem prosunt.

Pro potu ordinario convenit hoc in casu decoctum scorzoner. CC. berber. & myrtillorum, addito Spiritu terræ sigillatæ; item convenit decoctum caryophillor.

Vel ℞. ♎ *mastich.* ʒ ij.
liquor. stypt. ʒ j. *M.*
dosis XX. *usque ad* XXX. *gutt.*
in jusculo vel alio vehiculo.
Vel *spir. Mastich.* ʒ ß.
vitriol. ♂ ℈ ij. *M.*
Vel ℞. *Essent. menth.* ʒ ß.
♎ *mastich.* ʒ j.
⊕*li mart.* ℈ j. *M.*
Vel ℞. *lapid. cryst all.* ℈ j.
bezoar. or.
occid. ana gr. ij.
CC. philos. ppt. gr. xvj.
ocul. ♋ ℈ j.
laudan. opiat. gr ij.
M. f. pulv. dividendus in XII. *partes æq.*
Vel ℞. *Aq. Menth.*
cinam. cydoniat. ā ℥ ß.

Ebor. s. Δ.
mag. corall. c. succ. citri ā ℈ij.
Smaragd. ppt. ℈j.
syrup. corall. ℥j. *M.*
Vel ℞. *Matris perlar.*
corall. rubr.
margarit.
terræ sigill. ana ℈j..
Theriac. cœl. gr. IV.
M. f. pulvis.
Vel *Crystal.* ♂ *gr.* xij.
laudan. opiat. gr. ij. *M.*
Vel ℞. *Tinct. opii. cochl.* ß.
camphor. gr. vj.
ol. N. M. *gr.* vij.
Conserv. rosar. q. s M.
Vel *Pulv. antidysent. Aug.* ʒß.
corall. rubr.
ocul. ♋ *ppt.*
margarit. ppt ana ℈ß.
croc. ♂ *adstr. gr.* xij. *M. f. p.*
pro XXXVI. *vicib.*

hunc in finem & vesicatoria instituenda sunt ad carpos manuum vel pedum pro re nata.

Anxietatibus cordis & deliquiis occurrimus vel julepis vel emulsionibus ex amygd. c. decoct. hordei & aq. cinamomi paratis, vel aliis cardiacis notissimis superius dictis, pro pauperibus potest præscribi decoctum agrimoniæ cum aqua melissæ vel cinamomi, prodest & syrupus Granatorum. Inter externa roborant ventriculum Empl. ex gummi Caranna, de crusta panis, tacamahac. balsamus & Empl. stypt. Mynsicht. & cataplasma de mica panis cum aromaticis paratum vel sequens cataplasma toti abdomini impositum conducet, quo spiritus animales partim impetuosè ruentes, partim in aliis locis fugati iterum placantur & refocillantur, simulque Rex noster Bithnimalca pacatur.

CAPUT V.

De DYSENTERIA.

DEFINITIO.

§. I. Dysenteria à δυς & ἔντερα *Cornelio* Celso, definitur Tormina quibus intestinorum fibrillæ corrugantur, contorquentur, & vellicantur; vel quod sit exulceratio intestinorum cum frequenti, eaque cruenta, purulentaque alvi dejectione, dolore, & torminibus vehementibus à Bithnimalcæ sive Gasteronacis, tristitia orta, ob copiam plurium particularum acrium ac erodentium fibrillas intestinorum dissecantium dependens. Malum certè fœtidum sordidumque satis, ac munditiei studentibus maximè abominabile, quin & periculis, vitæque discriminibus ægros exponit, qui contagio suo non tantum proximum, sed & provincias totasque regiones inquinare possunt, duroque suo crudelitatis jugo subjicere. Hujus affectus statuuntur apud autores gradus, videlicet quando mucus duntaxat exiguo cruore, & pure perfusus cernitur: dein cùm interna intestinorum superficies ramentorum instar excerni videtur: postea ubi ipsorum intestinorum abrasa cernitur substantia; aliquando enim sanies sine dolore exit, quod & sordidum denotat ulcus. Contingit quidem in fluxu vulgò hepatico sanguinem absque sanie, & sine magnis torminibus exire, sed tum excrementa magis sunt fluida instar aquæ carnium lotarum, & dejectio non fit ita frequens. Sic & ex ipsis hæmorrhoidibus sæpè prodit sanguis, quæ omnia Medicus prudens & expertus facilè distinguere potest.

DIFFERENTIA.

Dysenteria est vel benigna, vel maligna, vel epidemica. *Vid. Willis de Dysenteria cruenta Londinensi.*

PARS AFFECTA.

§. 2. Anguem hunc in sinu suo fovens & gestans

3, 5, Dysenteria.

gestans pars omnium autorum suffragio sunt intestina. Afficiuntur autem illa quoad tenuiora, quàm crassiora. Utriusque generis infestari intestina, ex vagabunda hinc indè in illorum anfractibus tortuosis materia acri, tormina satis acuta excitante, facili marte colligi potest; roditur enim successivè paries exterior, dein ulterius provectâ acrimoniâ mediam tunicam carnosiorem, & in intestina hiantia oscula erodit, indè sanguinis fit profusio, & exactior permistio cum pituitosa materia, vel sanie, nonnunquam etiam cum ipsa bile, unde apparent excrementa aliquando subflava. Per consensum tamen aliquando afficitur ipse ventriculus, & quidem necessario, quia est sedes Regis nostri Gasteronacis, cujus sanè res agitur paries cùm proximus ardet.

Intestina tam tenuia, quàm crassa, hoc in affectu affici audacter statuimus experientiâ confirmati. Sex enim cadavera dysentericorum à nobis secta probarunt æquè tenuia ac crassa, purulentis scatuisse tuberculis, quæ inde nigra & sphacelata reperimus, inque horum uno pylorum ventriculi planè sphacelatum, & corrosum, qui patiens tamen vomitionibus magnis vexabatur, & miserè convulsionibus vitam finiebat. Huc quadrat illud *Helmontii*, qui culpam dysenteriæ in pylorum rejicit, quòd sc. hic expellat ex ventriculo atque mali fomitem alliciat. Putamus tamen glandulas quoque intestinorum simul pati, & loco succi alicujus laudabilis sanguinem emittere.

Casus.

§. 2. Puer XIII. annorum fructibus horariis debitus conquerebatur tempore autumnali de torminibus juxta coli ductum minus tamen perseverantibus, à dolore tamen statim ad sellam se contulit, excernens excrementa mucosa cum majoribus ramentis, & pinguibus quibusdam supernatantibus, atque iis extrà adhærente sanguine, unde læsionem in inferioribus intestinis factam esse conjecturavi, qui tamen intrà dicendis remediis intra octiduum feliciter, Deo sit laus, restitutus fuit.

DIAGNOSIS

§. 4. Nunc ad diagnosin absque verborum ambage transeamus. Dysenterici brevibus intervallis cum torminibus coguntur excernere excrementa pituitosa, prægresso tamen horrore, subsequente calore, excrementa dein cruore extravasato nonnunquam commiscentur; aliquando purulenta flavaque prodit materia, interdum & purus excernitur sanguis, estque aliquando grumosus, nonnunquam acris, semper enim in ægris observavimus acrimoniam sanguinis, quam insequutus est ferè semper hic affectus, (indè & ipsius malignitatem deducimus) qui si maligni existant, alia præ se ferunt malignitatis signa, sæpius tamen aliud vultu præ se ferunt, aliud corde cogitant. Præcedit, ceu diximus, horror, communis febrium prænuntius, qui ut plurimum oritur ob particulas acres seu cuspidatas in sanguine præexistentes, & turbationem efficientes fibrasque nervosas concutientes, imò ipsam cutim convellentes, & crispantes, dein subsequitur calor continuus ab efferatione harum particularum ♀eo-☉inarum, massam sanguinis non tantùm exaltantium & turbantium, sed & ipsos spiritus ad impetuosos motus concitantium. Tormina maximè urgent, imprimis ob sylvestre illud corrosivum intestinorum fibrillis pertinaciter impactum, quæ spasmodicæ convulsiones ex dolorosè convulsis intestinis in alias partes subinde continuantur, cum fortiorum nempe spirituum animalium perturbatione, & Gasteronacis excandescentia.

Causa ergo remota videtur esse acidum sylvestre, fibrillas pungens, dissecans, & irritans. Adest quoque sitis, quæ hic non duntaxat ortum habet à sero penè evacuato, per tam crebras dejectiones, sed & ob sal illud acre fauces aridas & exsuccas reddens. Vigiliæ quoque totas noctes excruciant ægros, ob deficiens serum & acriores particulas, salia sc. sylvestria, minusque symbolizantia, cerebri poros magis aperientia & dilatantia. Ob easdem particulas hoc in affectu nervosæ orificii ventriculi fibrillæ vellicantur, indè cardialgia frequens symptoma existit. Ani prolapsus, tenesmus, aliquando ægros hoc morbo infestatos affligunt, sine dubio à spiculorum istorum lancinationibus, ad excretionem fibras intestinorum sollicitantibus exorti.

orti. Hæc enim continuè puncta & vellicata, vi motus peristaltici crispantur, indeque varia incommoda, in dysenteria obvia, oriuntur. Sanguis mox, mox bilis, mox serum coagulatum, hoc est, pituita, fæces tingit, prout humor ceu productum morbosum in majore vel minore effunditur quantitate. Sæpissimè atroces dolores ægrotos circa umbilicum angunt, & fulminis instar transeunt intestina inprimis tenuia, quæ magis nervosa sunt; dolores v. qui supra umbilicum & laterales sunt, crassa intestina esse affecta significant. Borborygmi, ventrisque murmura, & rugitus percipiuntur ob Gas illud flatuosum ab acido productum. Si sphacelus adest, pars fit quasi indolens, & ferè nullus apparet dolor, & tunc anguis latet in herba. Si ulcus est in intestinis tenuibus, tunc dolor est magis acutus, quàm si existit in crassis. Anxietas aliquando oritur, & quidem ab intemperie acri, & tunc etiam dolor magis acutus est, & punctorius.

CAVSA.

§. 5. His ad cognitionem affectionis nostræ quæ facere videbantur pro instituti ratione præmissis, restat in ea animum devolvere, quæ ætiologiam respiciunt. *Veteres* pro causa immediata ulcus intestinorum agnoscunt; pro remota humores acres, putrefactos, in intestinis genitos, è venis majoribus, è jecore, liene, mesenterio, aliisque partibus evasatos, qui facultatem expultricem sollicitant ad crebriores dejectiones; culpant quoque vel pituitam salsam, vel bilem flavam, vel atram seu adustam. A cruditatibus frequentibus acribus vitiosisque cibis, item à fructibus, venenis, purgantibus fortioribus affectum hunc etiam oriri haud dubitant. Uno verbo: Ad quaternionem confugiunt.

§. 6. Ad mentem *Chemicorum* maximè debetur affectus hic vel sali resoluto, quod acquisitâ in intestinis mordacitate eadem occulti ignis instar urit, & corrodit; vel tartaro resoluto, eique fæculento, & minùs maturo, per intestina pervaganti, vel in specie, juxta *Quercetanum*, particulis arsenicalibus corrosivis.

§. 7. *Helmontius* acorem suum, aliàs gratum ventriculi nectar, archéum ad iram commoventem incusat, qui peregrinum suum hostem intestinorum plicis impactum, cedereque renuentem expulsurus continuò insurgit; adest enim pylori furor, tuncque pylori archéus excandescens disturbat totam œconomiam, hinc fluxus ille sanguineus, mucosus, & fibrosus.

§. 8. *Willisius* suspicatur succos præstantiores, sc. nervosum ac nutritium, solidis partibus corporis appositos, in dysenteria à crasi sua penitus vitiari, quasi fluorem passos deliquari, & in massam sanguineam redundare, versus ventriculum atque intestina per vasa cœliaca transferri, inde per arteriarum oscula transsudare. Ac sic ille particulas acriores non tantùm in primis viis obvias, sed & particulas degeneres & excernendas propter impeditam diapnoën inculpat, cum sic cruoris degeneris recrementa ad intestina propellantur, ibidemque viam per apertionem vasorum cœliacorum quærant, unde oritur affectus hic pernitiosus, & aliquando malignus & contagiosus, de quibus vide ipsum Autorem exactè differentem in c. de *Dysenteria Londinensi*.

§. 9. *Sylvius* tribuit causam hujus affectus non tantùm bili acriori, & succo pancreatico acidiori, à quo exulcerari intestina, exedique cum aliis quidem credit, unde aliquando istam tum sanguinis, tum maximè puris excretionem copiosam esse; sed & ut plurimum hunc morbum oriri ab humore *acido*, & non à sola bile corrupta & acriore facta ait. Sal enim lixivum bilis acerrimum factum gangrænam quidem excitare posse, vix autem, vel nunquam, ulcus. Est enim, prout inquit, ulcus acidi, non lixivi, effectus: unde nisi acidus, & quidem acris humor jungatur bili, nunquam orietur Dysenteria, quam etiam solus humor valdè acidus & acer ad intestinum delatus producet.

§. 10. *Cartesius* particulas hamatas, cuspidatas, sagittatasque humoribus permixtas, & ex meris cubis aptè & convenienter dispositis,

3/5/1 Dysenteria.

ſitis, & connexis conſtantes, inteſtinorum membranam divellentes, dividentes, perforantes, hinc indè diſp.cientes, & ſic ulcus inteſtinorum producentes, prætendit, quæ particulæ in maſſa ſanguinea præexiſtunt, & ad inteſtina ſæpe præcipitantur.

§. 11. *Nos* culpamus hic Gaſteronacis infirmitatem, quem tum externus, tum internus hoſtis fortiter aggreditur, & ferè expugnat; hoſtis eſt vel acriores illæ ſanguinis particulæ ſalinæ, ſalia nempe ſylveſtria, vel minus ſymbolizántia, imò ſcoriæ ſalinæ ſæpius primis in viis hærentes, & Regi noſtro negotium faceſſentes, vel juxta *Carteſium* cuſpidatæ, vel ad mentem *Williſii* ♀reo ⊖næ, vel ſecundum *Veteres*, humores bilioſi, pituitoſi, ſeroſi, vel juxta *Chemicos*, Mercuriales; arſenicales inprimis in maligniore ſpecie, ubi & ſimul petechiæ obſervantur, helleborinæ, colocynthiacæ inteſtinis maximè infeſti, à quibus inteſtinorum fibrillæ vellicantur, lacerantur, & tandem tunica divellitur. Sæpe enim à præcedenti ſanguinis orgaſmo arteriæ & venæ in extremitatibus dilatantur, & franguntur, ut ſanguinem in inteſtina effundant. Acidum corroſivum ſibi imperium rapere hoc in affectu circa inteſtina absque dubio eſt, unde ulcus illud ſordidum producitur. Duos tamen exenteravi Dyſenteria defunctos, in quorum cadaveribus non ulcus ſed totum inteſtinum rectum ſphacelatum inveni. Omnes enim humores hoc peregrino acido ſaturati, erodenti vi ad intimiorem inteſtinorum ſubſtantiam penetrant, glandulas ipſorum dilacerant, erodunt, cruorem educunt, & in fibrillis iſtis orbicularibus ſenſilibus intolerabilem cruciatum inducunt, ut quandoque ſphacelus, & tandem mors ſubſequatur. Facilè ergo hic morbus contagioſus exiſtere poteſt ob miaſmata arſenicalia maligna, h. e. valde corrodentia, exhalantia, alteriusque ſanguineam maſſam inficientia, & ſic diſpoſitionem hanc communicant inteſtinis. Salini enim ſtimuli facilè heterogeneam, & malignam erodendi naturam conquirere poſſunt, qui dein torturas inteſtinis tam feroces imprimere, & ſic tandem totum corpus miaſmate hoc vitioſo beneficio circulationis inquinare poſſunt. Dyſenteria *epidemia* oritur ab aëre infecto, ab exhalationibus ſubterraneis. Cauſa procatarctica Dyſenteriæ præcipuè eſt intemperies bilioſa, & aër infectus.

PROGNOSIS.

§. 12. Periculoſus & acutus eſt affectus, cujus prædictio eſt incerta. Maligna dyſenteria benignâ gravior eſt, febrim enim ſibi habet comitem. In longis inteſtinorum difficultatibus cibi faſtidium malum & cum febre pejus; ſi veluti carunculæ dejiciuntur, lethale eſt, *teſte Hippocrate ſ. 4. aphor.* 26. Excrementa ramentoſa quoque pro mortifero ſigno habentur, itidem teſtante noſtro *Coo* 2. *præſ.* 23. Senibus & pueris hic affectus eſt magis pernitioſus, quàm mediæ ætati. Qui cruorem purum fundit, cum continuis & ferè momentaneis ſedibus, cum anxietate cordis, ſudore frigido, vigiliis, ſitique intenſis; is mortem prænunciat Medico, ſeu nos ſæpius obſervavimus. Si inteſtina tenuia exulcerantur periculoſius eſt, difficiliusq; quàm craſſa curationem admittunt, quia habent fibrillas nervoſas ſubtiliores, & plura vaſa, quæ ſanguinem profundunt copioſiorem, nec ità facilè uniri poſſunt, imò lethalia ſæpiſſimè ejusmodi ulcera exiſtunt. Lethalem quoque pronuntiat Hippocrates Dyſenteriam ab atra bile. Vermes ſæpius per os adſcendiſſe noſtrâ obſervatione, conſtat, & maxima pars eorum mortua eſt. Si ſingultus vel vomitus ſuperveniant, peſſima hedera eſt, nam copiam acredinis indicat, quæ convulſiones efficit. Si ſæpius animo linquunt ægri, vomitus & ſingultus infeſtant ipſos, peſſimum ſignum eſt. Affectus hic aliquando intra quotuordecim dierum ſpatium decurſum ſuum abſolvit, aliquando ad ſex ſeptimanas ſe extendit, & tamen ægri moriuntur. Illa dyſenteria, quæ ſymptomatibus majoribus, cardialgiâ, febre, appetitu planè proſtrato, petechiis ſtipatur, majora vitæ pericula minatur. Si vigiliæ adſint, denotat ſanguineam maſſam acredine nimiâ laborare, ut etiam acrimonia ad capitis membranas perveniat, ubi vellicationes

excitando vigilias inducit. Si mentis alienatio accedat, itidem malum est; nam febrem intensam significat.

CURA DIÆTETICA.

§. 13. Nunc ad ipsam Curationem properabimus. Methodus pro curatione dysenteriæ inserviens peragitur 1. Victûs ratione. Aër ergo neque calidus nimis, neque nimis frigidus esse debet, sed temperatus. Aër enim nimis calidus bilem, (quæ constat juxta *Sylvium* ex multo sale lixivo, aquâ paucâ, oleo, & spiritu) acriorem reddit, unde sanguis spiculis illis salinis refertur, & sibi viam in intestinorum vasa sanguifera parat. Volitant nonnunquam in aëre miasmata impura, maligna, sale volatili, aëri constantia, unde sæpiùs oritur ille morbus, & tunc malignus, & epidemius, dicitur, imprimis ubi spicula salina ad altiorem gradum evehuntur, & quasi arsenicalia redduntur, quæ maximopere vitanda sunt. Frigus quoque maximè fugiendum est, quia id papillas pyramidales in cute existentes, & excretoria illa copiosissima ex glandulis miliaribus cuti sive substratis, simul intertextis enata constringit, & tunc cessat non sensibilis transsudatio, sed insensibilis transpiratio, obstructis verò his excretoriis tubulis serum in corpore de die in diem augetur, & acrius redditur, quod manifestum evadit ex alvi majori lubricitate, occlusione meatuum excretoriorum superveniente. Ob id ergò sedulo danda opera est, ut in dysenteria quacunvis pori, meatusque cutis, quantum possibile, serventur aperti, & corpus ad sudorem continuò blandè disponatur, quo ipso haud leviter sufflaminantur enormes istæ alvi dejectiones, sed si febricula simul effervescat, felici istâ diaphoresi illa unâ exstinguitur. Aër etiam in ejus cubiculo purgari oportet, ut in peste fieri solet.

Cibus sit euchymus & εὔπεπτος, qualis est cremor ptisanæ, ova, oryza, juscula avenacea, vervecina, vitulina, cum endivia, portulaca, &c. saturata. Vitetur è contrà salsus, crudus, fumo induratus, inprimis fructus horarii, ut sunt pruna, poma, & pyra immatura, uvæ, nuces varii generis, legumina, cucumeres, melones, pepones, & id genus alia. Et hîc quoque excludenda sunt dulcia saccharina, quæ occultum in sinu gerunt acidum, & acre venenum, quæ sanguinis mixturam fermentando variè turbant, & facilè hunc morbum excitare queunt. Conducit è contrà, ceu diximus, omnis cibus temperatus, & viscedine balsamicâ præditus, qualis est oryza, hordeum, &c. Potus sit chalybeatus. Notandum tamen, quod ad adstringendum non sumi debet chalybs recens, deobstruit enim magis, sed antea sæpiùs exstinguatur, quò enim sæpius exstinguitur, eò plus adstringit. Prodest & decoctum q. hordei cum C. C. raspato, rad. tormentillæ, & cydon. exsiccat.; vel decoctum mastiches, priapi cervi, tauri; vel in quibusdam subjectis emulsio amyd. ex ▽ chalybeatâ parata, vel vinum rubrum decocto dilutum; sed angue pejus fugiendum est omne vinum forte & generosum, ut vinum Hispanicum, spiritus vini, &c. ab ejusmodi enim vini nimio usu, vel abusu majores & insolitę fermentationes & turbationes in sanguine producuntur, & sic à majori motu, & turgescentia sanguinis arteriæ & venæ in extremitatibus suis magis dilatantur & franguntur, unde & sanguis majori in copia in intestina effluit, quare hisce cautius mercandum est, aliàs ægrum ad orcum detrudes. Quies quoque hîc imperanda est; Somnus enim si non succedat, procurandus venit, à motu enim & vigiliis fluxus magis irritatur, sanguis redditur acrior, & ulcerationes exasperantur; è contrà à quiete & somno fluxiones sedantur, dolores sopiuntur, viresque reficiuntur, sic ut cum *Aëtio* dici oportet: *Somnus optimum dysentericis est solamen.* Animi passiones sint moderatæ, quippe ab immoderatis spiritus impetuosiores redduntur, & per consequens sanguis acrior. Cavendum proinde ab ira; bilem enim, totamque sanguineam massam acriorem ferocioremque reddit. Mens verò sit hilaris, quantum fieri potest, quoniam ab hilaritate spiritus animales per nervos blandè feruntur, qui sanguineam massam, aliosque humores blandè & placidè conservant. Malè ergo faciunt Medici, qui accedentes statim

tim periculum maximum denuntiant ægris, illosque tristes timidosque reddunt, unde malum augetur, & ipsis conciliant mortem.

Excreta & Retenta decenti modo se habeant necesse est. Excrementa ergo non sint varia. Indicat enim humores à se invicem discedere, quod pessimum est. Æger quoque caveat sibi à propriis suis excrementis. Ipsis fæcibus inspergi potest pulvis sympatheticus Dygbæi, vel alvum expediat æger super caput mortuum martis vitrioli, quod in persananda dysenteria magneticam eamque admirabilem vim habere & esse, experimentum *D. D. Michaëlis* in *Miscellan. Curios.* refert.

§. 14. Hisce de hujus affectûs diæta præmissis, proximum nunc est, ut methodum, quâ hujus morbi curatio sit instituenda, ritè describamus.

Cura pharmaceutica.

A *Veteribus* ergo incipiendum est, quorum methodus curativa est sequens: A principio, fluxum inhibendum non esse cum Neotericis statuunt. Sed ante omnia corporis purgationem instituunt, clysteribus inprimis intestina lavant, & quidem ab initio injiciunt clysteres abstergentes, acriorum humorum vim temperantes, dein adstringentes, & tandem addunt ea medicamenta, quæ consolidare, catricemque inducere apta nata sunt. Formulas hic apponere non libet, quia Practicorum libri his satis superque referti sunt. *Vacuantia* quoque per os exhibent, qualia sunt Rhabarbarum, tamarindi, myrobalani, sirupus rosarum solutivus, de cichoria cum rhabarbaro &c. Post hæc *Avertentibus* utuntur, V. gr. V. Sectione, frictionibus, ligaturis, balneis, &c. Tandem curam *sistentibus fluorum*, & *corroborantibus ventriculum ac intestina* concludunt. Et quia numerus adstringentium millenarium excedit, nolumus omnia apponere præter experientiâ confirmata, quæ inferiùs ex nostra crisi quilibet videre poterit. Externa quoque varia imperant, sacculos ex variis herbis, & radicibus adstringentibus ventri imponunt; varia parant linimenta, cerata, cataplasmata adstringentia, ventriculum quoque, cùm per consensum intestini labefactetur, imò sæpe ortum præbeat, muniendum præcipiunt. Symptomata quoque haud negligenda volunt. Dolorem ergo leniunt anodynis, hisce nihil juvantibus ad opiata, philonium Romanum sc. pilul. de cynoglossa, req. Nicolai, Theriacam confugiunt. Sitim sedant julapiis ex succo granatorum, *ribium acid.* &c. paratis.

§. 15. *Chemici* egregia possident medicamenta, hoc in morbo probatissima, methodum seq. observantes, ab initio scilicet non purgantibus, sed diaphoreticis eum aggrediuntur, putant enim in dysenteria semper aliquid venenati subesse, potum ergo pestilentialem parant, aquam theriacalem propinant, post expulsionem veneni, confortativum & constrictivum exhibent, & quidem ex croco ♂, corall. terra sigillat, hæmatit. plantag. burs. pastor. paratum. Summum tamen confortativum quærunt in auro, & laudano perlato, oleo ♂te theriaca, mumia: Tincturam corallorum, & smaragdi aliis præferunt, nec contemnunt omnia illa medicamenta, quæ ex ♁lo & ex Marte desumuntur, qualia sunt tartar ♁li anodynum, tartar. Sol, Tinctura Maris adstringens, crocus Martis, panacæa ☉aris Wildegansii, & sexcenta alia, quæ hinc indè prostant.

§. 16. *Helmontius* commendat cruorem, seu coagulum, leporis, qui furorem Archéi mitigat, ut & ungulam equi, sed non luxuriantis, aliàs maximè noceret; hunc quoque furorem pylori sedare putat, vitella ovorum durorum, vel verum laudanum absque opio. Hunc furorem & placare contendit Rhabarbarum, vinum cydoniatum, granatorum, ▽ chalyb. pane tosto & N. M. commixtam, emulsiones, opiata, clysteres ex lacte chalybeato, &c. Externè verò pro more magnis laudibus effert rete castrati in oleo rosato frixum & applicatum.

§. 17. *Willisii* methodus medendi est sequens: Ab initio fluxum paulò sistit, & moderat, sequenti vel simili medicamine:

℞. *Conserv. rosar. rubr. ⊕lat.* ℥ij.
theriac. Androm. ℥j.
pulv. radic. tormentill.
contrajerv.
margarit.
corall. ppt. ana ʒj.
Sirup. è rosis ſ. q. F. Confectio.

Sirup. è rosis ſ. q. F. Confectio. Sumat æger IV. vel. V. horâ quantitatem nucis caſtaneæ ſuperbibendo julapii ſequentis ℥iij.

℞. ▽ *menth.*
meliſſ.
cinnamom.
hordei ana ℥iiij.
theriacal. ℥ij.
margarit. ʒj.
ſacchari ℥j. *Mj.*

Vel ſequenti utatur:

℞. *Theriac. Androm.* ʒj.
laudani liquid. cydoniati
gr. XV.
F. *Bolus horâ ſomni ſumendus.*

Poſt diem unum aut alterum patiens aſſumat potionem purgantem & adſtrictoriam.

℞. *Rhabarb. opt.* ʒij.
myrobalan. citrin. ʒjß.
Santal. rubr.
Cinnamom. ana ℈j.
F. *Infuſio per noctem in ▽ plantagin. & cinnamomi hord. ana q. ſ. F. expreſſio fortis, cui add.*
▽ *Cinnamom.* ʒijß.
F. *Hauſtus.*

Singulis veſpertinis horis Nob. Autor ſatis magnam laudani opiati doſin exhibet, nec unquam dyſenterico cuipiam medicamentum hoc obfuiſſe novit, ſive quod medicamenti vis narcotica à ventriculi ſucco acidiori perdometur, & quaſi cicuretur, ſeu potiùs, quod particulæ ejus, ad ſanguinem tranſmiſſæ, deinde rurſus, quò minùs cerebrum afficiant, cum ſedibus cruentis citò eliminentur, ceu ipſe loquitur in *Dyſenteria Londinenſi pag. m.* 79.

Pulveres quoque varios ipſe laudibus extollit ex variis adſtringentibus & confortantibus paratos, quorum formulas apud ipſum videre licet. Ad ſedanda inteſtinorum tormina, & eroſiones ſanandas, enemata ipſi crebrò in uſu ſolent eſſe, Ex. g.

℞. *Decoct. ſumm. hyperic. c. ped. vervec. aut meſenter. ovin.* ℥viij.
theriac. Androm. ʒij.
ol. hyperici. ℥ß. *M.*

Reliqua videri poſſunt apud Auctorem in ſæpius dicto Tractatu de Dyſenteria Londinenſi.

§. 18. *Sylvius* curationem hujus affectus conſiſtere putat in humorum peccantium correctione & evacuatione, ulceris mundatione, vaſorum, ulceriſque conſolidatione, nimiique fluxus adſtrictione. Inter remedia acrimoniam ſalinam & acidam temperantia magni facit ſalia volatilia oleoſa, acrimoniam acidam temperantia, & ratione olei bilis acrimoniam obtundentia, in quem finem commendat emulſiones ex ſemin. papaver. IV. frigid. major. c. aqua ſtillatitia paratas. Acrimoniâ patum correctâ eandem educendam ſuadet per purgans ex Rhabarbaro parùm torrefacto, quantitate parvâ h. e. ad ʒß. vel ʒj. exhibitùm, quò finitâ illâ evacuatione reddatur alvus tantillum adſtrictior. Pro re nata & rhabarbaro addi vel mechoacanna, *vel* gialappa, & cum diaſcordio in forma boli exhiberi poteſt (vel in infuſ. ▽ plantagin. c. ſirup. roſarum ſolutivo. Dein conducunt & medicamenta acidum concentrantia, & abſorbentia, ut ſunt, corallia, margaritæ, oculi ♋, creta. Item ad eroſa inteſtina, & vaſa citiùs conſolidanda ſanguinem ſuadet draconis, lapid. hæmatit. Eroſorum inteſtinorum abſterſionem & conſolidationem inſtituit per enemata ex lacte bubulo, terebinthina Veneta, ovi vitello, & melle roſato parata, quæ ſæpius injicienda eſſe præcipit. In quem finem & Theriaca recens, & imprimis Diaſcordium Autoris, quod in minore quantitate aſſumitur, efficacia exiſtunt medicamina. Dein ad ulceris con-

consolidationem Balsamum Peruvianum, balsamum sulphuris anisatum, vel succinatum, vel terebinthinam aliis præfert. Opiata hic quoque in doloribus pertinacissimis, & urgentibus intrepidè adhibenda jubet. Varia etiam externa tum linimenta, tum cataplasmata ex paregoricis anodynis adstringentibus haud negligenda vult.

§. 19. Ex *Cartesii* principiis morbus hic facili marte curari potest per humores acres temperantia & evacuantia. Ante omnia ergo exhibeatur Rhabarbarum, & quidem ad ℈j. & in ejus usu aliquandiu continuandum, nam id post lenem purgationem modice adstringit. Utendum tamen simul emollientibus, lenientibus, & fermentationem juvantibus. Ut humores leniantur, prodest decoctum hordei excorticati copiosè quidem assumtum, cui decocto admisceri possunt gummi tragacanth. Arabicum, vel rhabarbarum tostum. Sequens bolus usui esse potest:

℞. *Theriac. recent.* ʒj.
cui mox add. laudan. op gr. I.
mox camphor. g. iij.
F. Bolus.

Postea lenia adstringentia adhibenda sunt, ut sunt miva cydoniorum, conserv. rosar. &c.

℞. *Conserv. rosar.* ℥iij.
Diacydon. simpl. ℥ij.
N. M. condit. ʒj.
Specier. diarrhod. Abb. ʒß.
C. s. coralliorum F. Conditum.

De quo sumatur sæpissime ad quantitatem nucis moschatæ.

Corallia hic etiam prosunt, quia fermentationes sanguinis restituunt.

Inter externa varia emollientia, & adstringentia in usum trahi possunt, quæ nos abundè inferius tradituri sumus.

§. 20. *Nos* tyranno huic ab initio obviam imus purgante medicamento, nisi hostis clam & subdolè ingruat, tunc potiùs sudorifera, & alexipharmaca exhibere solemus. In initio hujus morbi nostrâ sententiâ sedulo observandum est, quod non sit nimis adstringendum, priusquam acres particulæ humoribus permixtæ evacuatæ & bene temperatæ existant, & aliàs adstrictionem frustra tentabis. Adstringentia enim tum non feriunt scopum, sed natura satis adstringet, cum à materia acri immunis facta est, quod heterogeneum debet necessariò evacuari, aliàs Gasteronax noster planè opprimeretur, & sic æger postea à recidiva moriretur. Rhabarbarum ergo sæpius in forma solida ad ʒß. exhibere (quod post lenem purgationem parùm adstringit) vel pro re nata, si simul magna seri quantitas adfuerit, parum mechoacannæ, vel pulveris jalappii magno cum emolumento adjicere soleo. In pueris & infantibus sirup. de cichorio c. rhabarbaro conducet adjecta aqua cinnamomi. Injecto quoque clystere abstergente ex decocto hordei cum seminibus plantaginis, & conserva rosarum addito ovi vitello curam incipimus, deinde subsequente die sirup. rosar. solutio. c. rhabarbaro additis Rhei aqua plantaginis virocatis scrupulo dimidio vel integro. Casselanæ nostræ officinæ habent sequentem pulverem:

℞. *Rhabarb. modicè tosti* ʒvj.
Mechoacann.
Myrobalan. chebul. tost. ana ℥ß.
N. Moschatæ ℈iiij.
Macis ℈ij.
M. F. pulvis. Dosis ʒj.

Abacto & deterso hoste ad modicè adstringentia & simul mitigantia progredimur. Inter quæ excellunt varia opiata, terrea, subacida, testacea, chalybeata, glutinosa. Nonnullas ex his medicamentorum formulas in juniorum gratiam annectere libet: quibus medicamentis (absit jactantia dicto) sæpissimè hostem profligavimus, imprimis hoc unico plus centum grassante lue feliciter curavimus, *oleo* sc. *amygdalarum dulci* sine △e expresso, & cum succo citri commixto, sæpiùs de die assumto, & per aliquot dies continuato, præmisso tamen rhabarbaro tosto.

Ex opiatis sequenti feliciter usi sumus:

℞. *Conserv. rosar. antiq.* ℥ij
theriacæ Androm. ℥j.
diacydon. simpl. ℥iß.
spec. diarrhod. Abb. ʒß.
c. s. q. sirup. acetosit. citr. M.

Vel ex decocto semin. plantag. in ▽ hordei emulsio amygdal. dulc. & semin. 4. frigid major. paretur.

Alii panem tostum irrotant ♀ to rosaceo & adspergunt pulverem N. M. menthæ, mastich. rosar. rubrar. ana ℈ß. camphoræ gr. iij.

Alii commendant crystallum per se, quia per ejus poros fluit materia quædam ætherea, quæ fermentationes sanguinis restituit.

Aliis in hunc finem placet lapid. bezoar orientalis. Aliis extracti coralliorum ℈ß. cum aqua plantaginis.

Emulsio sequens exoptati usus sæpius fuit:

℞. *Semin. 4. frigid major. ana* ʒij.
papaver. alb. ʒiij.
plantagin. ʒj.
amygdal. dulc. ʒj.
c. ▽ cydoniorum ex succo,
fol. quercus,
plantagin ana ℥ij.
F. Emulsio, add.
terræ sigillat. ʒß.
▽ cinnamom. ℥j.
mivæ cydonior. ʒß.
M. pro aliquot vicibus.

Ad magis adstringendum (in quo tamen cautiùs mercandum) faciunt crocus Mart. adstringens, aut Cap. mort. hæmatit. aut terra sigillata quævis, quia aliquid metalli in se continet, quo deobstruit, leniter adstringit, inprimis illa conducet, ubi simul aliquid maligni suberit. Flores ♂tis etiam croci præparati, nam cum adstrictione quadam temperant, & simul aperiunt.

Ad consolidandum & mitigandum seq. vel simile enema injici potest:

℞. *Flor. hyperici,*
balaustior.
herb. fænicul.
plantagin.
consolid. ana m. j.
Radic. bistortæ ℥j.
Coq. in s. q. ▽ chalyb. vel lactis chalybeati addito sevo hircino.

Vel si magis glutinare velis sume decoctum capit. & ped. vervec. terebinth. Venet. c. vitello ov. solut. balsam. Peruvian.

Et si dolores valde urgeant, gr. j. vel ij. laudani opiati clysteribus indi possunt, ultrà v. non adscendendum. Novimus enim exemplum cujusdam, qui à pharmacopœo assumsit clysterem, in quo opii Thebaici ℈j. solutus erat, à quo statim æger apoplecticus moriebatur. Nec olea conveniunt in clysteribus, quia multum acidi in sinu gerunt; nec salina: optimè verò additur clysteribus gutta balsam. Tartaris anisati. Sudorifera tamen semper interponenda sunt, & quidem bezoartica, item camphorata, nam semper aliquid maligni hoc in affectu suspicatus sum. Inter quæ excellunt Tinctura bezoartica, Mixtura simplex & camphorata &c. Bezoarticis autem malignitatis vires franguntur, sanguis nitori suo restituitur, humorum acrimonia absorbetur atque corrigitur, fermentum quoque peregrinum quodvis per insensibilem transpirationem abigitur, febris ipsa & contagium cum radice tollitur, & tandem penitus exstirpatur, uno verbo, totum regnum pristinæ libertati restituitur. Si ergo æger facta frequenti dejectione levamen aliquod sentiat, insistendum est solis alexipharmacis, Ex. gr. pulvere bezoartico pretioso, pannonico rub. cordial. pretios. pulv. bezoartico Wedelii, Hoffmanni. Tinctura bezoartica c. anodynâ essentiâ commixta mira præstare, credas experto Roberto. Sic enim miasmata maligna discutiuntur, & acrimonia humorum sopitur.

In indolentibus dysentericis cautè cum opiatis procedendum est. Hoc enim in casu Bezoarticorum vis fortior esse debet, quod experientiâ tristi observavimus in Consiliario Nassovico, Dno B. qui ab acidulis Swalbacensibus in dysenteriam incidebat indolentem, & à Pharmacopœo, in quem fiduciam maximam ponebat, assumsit mixturam, laudano opiato

forsan

forsan in magna dosi commixtam, sicque alterò die æternam quietem in Deo nactus est. Confer *Ann.* 11. *Ephemerid. German.* Et hîc valet illud: *Carere omni sensu doloris miserius est, quàm dolere.* Consule & hoc in casu *Minadoum*, *Doctorem Patavinum*, qui observavit omnes illos Dysentericos, quibus consilio Medici opium exhibitum fuit, supremum obiisse diem. Addit rationem *Hoffmannus* de Usu & Abusu Medicamentorum Chymicorum p. 30. quod sc. ulcera intestinorum ab opio putridiora & fordidiora reddantur. Sed ut verum fateamur, cum *Willisio* & *Wedelio*, qui quadringentos dysentericos opiatis se curasse sanctè testatur in *Opiolog. p.* 122. intrepidè statuimus, sine opiatis vix ullam veram dysenteriam commodè curari posse, & oleum & operam cum aliis adstringentibus perdi, hæc autem debent cum bezoarticis tum volatilibus in principio seu medio potius, tum fixioribus in fine misceri. Quod si quis autoritatem desiderat, legat *Bactium* in notis ad cap. 4. *Garz. ab Horto, Horstii consil. dysenter. c.* 3. Illustris *Boyleus* solebat Rhabarbarum cum grano uno laudani opiati exhibere, tum enemata ex lacte bubulo. *Burrhus* in epistola ad *Bartholinum* testatur in dysentericis nullum esse præsentius remedium aqua rosarum, in qua aurum aliquoties fuerit exstinctum.

Ubi adstringendum, omnibus hîc palmam eripit famosus ille liquor stypticus, non ex vitriolo, quod falsò quidam persuasum habent, sed ex terra ♂ tiali aquâ magneticâ impraægnata paratus, prout optimè novit Excellent. D.D. *Waldschmidius* in *Fundament. Medicinæ ad mentem Neotericorum delineatis*

Casſellanorum pulvis dysentericus stypticus est sequens:

℞. *Panis sambuc.*
radic. tormentill. ana ℥ij.
bol. armen.
terræ sigill.
lapid. smaragd. ppt. ana ℥ß.
N. M. ʒij.
C. C. *sine* △*e ppt.* ʒiij.
M. F. *pulvis subtilis.*

Mœbius hunc pulverem dysentericum suadet:

℞. *Pulv. lapid. hæmat.* ℥j.
C. C. *c.* ♄*n. ust.*
croci Mart. tis ana ℥ß.
magister. coralliور. c. succ. citri. fact. ʒj.
medull. lapid. ʒiß.
M. F. *pulvis. Dosis* ℈j.

Et si malignitas adsit, addit spolia serpentum. Nos spiritum terræ sigillatæ reliquis medicamentis addendum suademus.

Tinctura quopue Catechu, ejusque terra mortua conducet.

Externa topica torminibus dicata & paregorica habent etiam suum usum. Varia commendantur ab autoribus: selectiora & probatiora hic afferemus.

Theriac. Andromachi ℥ß. Vitriol. Martis imponatur umbilico, ex commendatione And. Kesleri. *Crollius* & *Agricola* terram sigillatam admiscent. Nos & Theriacam cœlestem vel laudanum op. umbilico indimus.

Aliqui sequens sumunt:

℞. *Panis tosti, &* ✢ to rosaceo *q. s. irrorat. &c.* *venter foveatur.*

Brunnerus in Consiliis Medicis laudat externè Cataplasma ex mica panis, & rad. tormentillæ in vino aut aceto ad pultis consistentiam coctis.

Mixtura quoque nostra balsamica ex succolada, &c. ventriculo imposita conducet, quia is sæpe per consensum compatitur.

Borellus magni facit pinguedinem anserinam plantis pedum applicandam. Valdè adstringit quoque Emplastrum de bolo, cui aliquid martiale inest, toti abdomini adplicandum.

Tormina sedabit omentum arietinum, vel vitulinum recens, & adhuc calens, abdomini impositum. Hîc & prodest Principis *Ruperti* unguentum ex linaria, & oleo Momordicæ paratum, quo np. spina dorsi inunguenda. Sacculi ex herbis paregoricis, aliisque pro re nata abdomini imponantur.

Quod

Quod si tenesmus urgeat, præter suffimentum de verbasco Mynsichti, pulvis probatissimus Wedelii ex C. C. usto, mastich. subtilissime pulverisat. &c. proderit, & unguentum non satis laudandum ex butyro non salito cum alcohol lapid. scissilis, quo pars recti intestini illinatur, unde statim acrimonia cum doloribus cessat. Intestinum quoque rectum foveatur lacte calido; & de cætero medicamentorum præstantissimum, PRECES frequentissime adhibeantur.

Caput VI.

De *PASSIONE ILIACA*.

Affectus hic dicitur Iliacus, vel εἰλεὸς, vel à parte affecta, intestino sc. ileo, vel à symptomate ἀπὸ τοῦ εἰλεῖν, vertendo seu volvendo, quia creditur in hoc morbo intestina obvolvi. Dicitur quoque *Chordapsus*, quod Chordarum expansionem significat, à similitudine, quia si manus abdomini adplicetur, instar chordæ expansum videtur. Aliis *Volvulus* dicitur; aliis *Convolvulus* à tortura intestini. Quibusdam vomitus stercoris audit. Alii malum intestini tenuioris vocant. Nonnullis audit Acutum tormentum, colicæ augmentum. Barbaram sectantes Medicinam, vel vulgus, ipsum nuncupat *Miserere mei*, ob insignem & acutissimum dolorem, & quod commiseratione dignum sit malum, ut adeò non immeritò hoc afflicti morbo *Miserere mei* clamitent.

Descriptio.

Definitur verò hic affectus, quòd sit dolor acerbissimus tenuiorum intestinorum cum obstructione alvi pertinacissima, fæcum vero per vomitum ejectione molestissima, non tantum ab angustatione intestinorum, sed & eorundem convulsione, & ferè totali internecione nostri Regis, ortus. Unde rectè refert *Brassavolus*, quod ad XXII. annos in sua praxi nondum viderit ileum absque vomitu.

Divisio.

Distinguitur vulgò Colicus dolor ab Iliaco, quòd in Colicâ intestina crassa, in hoc vero tenuia afficiantur. Nos existimamus hunc morbum æquè in tenuibus ac crassis intestinis generari posse, quia in omnibus convulsio illa fieri, & sic motus ille peristalticus inverti potest. Partes enim illas natura nimis convolutionibus atque anfractibus donavit, & motum quendam peculiarem intestinorum peristalticum invenit, quò quod aliàs quiesceret, ope spirituum animalium in fibras has intestinorum *influentium* promovetur, &, quod inutile est, expellitur, qui motus fit mediantibus fibris (quas unaquæque tunica abundantes possidet) quod in aperto vivo alicujus animantis abdomine oculis conspici potest, & sæpius hos motus cum delectatione observavi in cochleis, seu limacibus terrâ repentibus. Intestina ergo *undanti* quodam motu hirudinum, lumbricorum, aliorumque reptilium instar cieri videntur, imò vivis in ipsis animalibus à me dissectis sæpissimè vidi ea undoso quodam motu sese contorquere, tanquam circumdato annulo strictiore chylum & excrementa ad inferiora promovere. Similem quoque motum uteris scrotisque animalium, *præsertim* quoque ventriculo eorum, adscribit *Thomas Cornelius Consentinus progymn. 6. de nutricatione p. m.* 234. his verbis: Similem pariter motum deprehendere licet in uteris scrotisque animalium, sed nusquam magis quàm in ventriculo elucet hic motus, qui tametsi forinsecus aliquando sit obscurior, at nihilominus interiore parte non ratione tantùm concipitur, verùm ipsis quoque oculis conspicitur. Nam dissecto confestim animalis ventriculo percipitur crebra ac multiformis motio. Ratio est hujus motus tremuli, quòd spiritus animales adhuc in fibris subsistant, & ad fugam jam sese conferant, unde remanat adhuc motus hic tremulus, quem

3, 6, De passione iliaca.

quem & observare licet in recens mactatorum boum vel aliorum animalium abscissis capitibus, ubi fibrillæ interiores colli adhuc ad motum cientur, quod & in homine decollato vidi. Quæ tanquam scitu necessaria præmittere voluimus, ut meliùs causa hujus affectus appareret, de qua inferius ex professo agemus. Tres autem Iliaci species Practici agnoscunt, nimirum quod alius sit *stercoralis*, ortum habens à stercoribus, & cibi superfluitatibus, quæ per alvum excerni debent: alius *humoralis*, qui fit ab humore crasso & viscido infixo, vel acri & mordace erodente: alius *flatulentus*, qui oritur à flatibus conclusis, motu violento exitum quærentibus. Quæ omnia sequens casus aliquo modo declarabit.

§. 2. Dum Deciis Principissæ Nassoviæ, natæ Principi Aureliacensi, medicinam feci, occurrit in praxi mea in Virgine nobilissima N. P. dicta, quæ jam multis abhinc mensibus obstructione alvi, tenesmo & hystericis insultibus vexata absque dubio ob mœrorem insuetum propter obitum sui sponsi in castris prope Trajectum ad Mosam trucidati, quæ inde tristis reddita alvum habuit adstrictam, ita ut nihil excernere potuerit, dolorem toto in abdomine & in hypochondriis gravativum & tensivum patiebatur, ut & anxietates insignes, plerumque cum abdominis distensione, adeo ut præ anxietate in lecto quiescere haud potuerit. Succedebant vomitus enormes & Nausea, primò quidem assumtorum, hinc variorum in ventriculo aut intestinis contentorum, imprimis viscidi & tenacis humoris, deinde vero chyli corrupti & putridi, subsequentibus brevi deliquiis animi, convulsionibusque; feliciter tamen, Deo sit laus, infrà dicendis remediis opinione adstantium citiùs ægra restituta est.

PARS AFFECTA.

§. 3. Pars ergo affecta omnium autorum consensu statuitur intestinum Ileum, tenue illud, & inter intestina ut ultimum, sic omnium longissimum, viginti palmas æquans, in latitudine verò uni digito transverso respondens, quapropter cæteris quoque angustius est, unde citius & promtiùs inflammari dicunt, & ratiocinantem sequuntur *Galenum l. 3. de facult. nat.* Si quis stercus vomat, inquir, clarissimum sit Tibi signum subtilia intestina esse affecta. Nos, ceu superius diximus, pro parte affecta agnoscimus intestina tam tenuia quàm crassa, ratio, quia peristalticus & convulsivus motus æquè competit intestinis crassis ac tenuibus, ita tamen, ut hoc in affectu duodenum rarissimè, jejunum rarius, ileon sæpissimè afficiatur; crassa verò intestina raro affici persuasi sumus, bis enim Iliacam passionem à coli inflammatione observavi, quod & vidit *Willisius*. Mirum est, quod vidi in pago Hanoviensi, Mittelbüchen dicto, in fœmina, quæ per tres menses & ultra ulcus passa est in intestino crasso, & cui ex abdomine in inguen exibant intestina, quæ excisa & nigra conspiciebantur cum excrementis fœtidis sine ullo vomitu, aut alio incommodo, & adhuc miserè vitam agit, & in Chirurgi cujusdã peritissimi, *Wedling* dicti, manibus versatur.

SIGNA.

§. 4. Signa, quæ Iliacam passionem declarant, hinc inde à Practicis afferuntur quàm plurima, quorum tamen potiora, & scitu necessaria hîc afferre lubet. Tardã solent esse alvo, atque de ejus adstrictione eos semper conqueri audimus, & ita quidem, ut magno quamvis conatu expellendi, nihil tamen fæcum excludant: quod confirmat *Galenus* inquiens: In ileo nihil it deorsum; quod obstructio alvi sit hujus affectus proprium inseparabile jam novit Hippocrates dicens: Cùm volvulus aliquem corripuerit, venter durus redditur, nihilque infra demittit. Ructus quoque adsunt immanes, murmura intestinorum, & circa ventriculum ab initio sentiunt dolorem, nauseam, cibi fastidium, atque cardialgiam, flatus totum abdomen perstrepentes illos angunt, & abdomen distendunt, raroque Iliacus invenitur, qui flatibus liber est, teste experientiã. Ubi malum intenditur, dolor fit peracutus & intolerabilis, & ægri vel dolorem uno vel pluribus in locis fixum ac permanentem, eumque valde aut gravitivum, aut tensivum, aut urentem

& pulsantem sentiunt. Adest quandoque tumor hic vel alibi in abdomine notabilis, qui etiam tactu quasi percipi posse videtur, progrediente morbo accedunt enormes vomitus, & tales, qui non duntaxat cibum & potum, humores ratione causarum diversissimos, sed & ipsum chylum, & non rarò ipsas fæces rejiciunt, brevi post morte ex syncope præcedanea, sequente. Ab Iliacis rejectos fuisse clysteres testatur *Solenander Consil.* 16. s. 5. nec non suppositoria, qualem casum mirabilem refert *Sennertus Medic. Practic. l.* 3. *part.* 3. *s.* 2. *c.* 1. qui gravioribus symptomatibus adhuc aliud mali ominis *singultus*, supervenire solet. Ipsum & comitantur inquietudo, vigiliæ, anxietates præcordiorum, sitis, febris, animi deliquium, extremorum frigus, convulsiones, & sæpissimè mors misera. Hæcque sufficiant de Diagnosi, plura in hunc censum qui cupit, adeat Practicos.

CAUSÆ.

§. 5. Ad felicem morborum curationem instituendam causarum evolutionem perquam esse necessariam, nemo cordatiorum Medicorum ibit inficias. Quàm autem sæpissimè abstrusum sit in hoc causarum scrutinium, Practici sæpius, toto pectore ingemiscentes, experiuntur, quare juxta propositum nostrum scopum primò de hujus morbi causa *Veteres* videamus, qui hunc affectum provenire ajunt, vel ab apostemate, vel ab inflammatione, vel ab obstructione intestinorum quàm vel à stercore acido, vel ab humore, vel à flatu oriri posse contendunt. Et contrahitur hoc vitium juxta eos plerumque ex continua alimentorum corruptione & cruditate, ut plurimum ex carnibus pinguibus corruptionem expertis, item ex abusu fungorum, conchyliorum, fabarum, pisorum, mespilorum, sorborum, aliorumque venenorum & corruptorum ciborum intempestivo usu. Ex nimia p. n. frigidæ aquæ potione, maximè si à sudantibus fiat. Ex vermibus etiam hunc morbum exoriri posse, haud dubitant. Itemque inter alias causas procatarcticas variarum rerum non naturalium abusum recensent.

§. 6. *Chymici Paracelsistæ* Colicam & Iliacam eundem morbum esse dicunt, & consistere ajunt intra stomachum & monoculum. Materiam verò ipse Paracelsus ex ta taro acuto dissoluto apud intestina ex pontico sale exortam deducit, quæ materia contrahit per stipticitate in suam innatam ponticam intestina, eaque torquet ex ponticis sc. Zinziberatis; natura enim styptica claudit monoculum, & intestina, stercoraque in acorem h. e. flatus, vertit, intestinaque lædit vagando.

§. 7. *Helmontius* non existimat volvulum esse minoris intestini quandam contorsionem, & apogæum, quia repugnat Anatomiæ, quæ monstrat, intestinum vestiri mesenterio, amictu sc. externo, eoque mesenterio ad lumbos *alligari*. Etenim, ait, si præter gyros solitos intestinum contortum esset, quis esset ille motor? quisque tortor? Ileum ergo ab interno excremento tantùm obstipari autumat, hoc enim neque aliud illi accidere potest, & sic oppilatum dicit ileon intestinum (in quo aliàs non solent excrementa indurari) per stercus insolitum. Constanter ergo asserit Autor intestinum hoc *nunquam* esse contortum, & extra capsam mesenterii dissolutum: flatus tamen obstructionem hanc excitare posse fatetur, cùm post mortem iliacorum semper viderit intestinum ileum flatu tumidum. Recenset quoque Autor aliud exemplum l. de flatibus p. m. 261. de Thoma Balbani Antverpiensi, qui Medicis octoginta mille libras Flandricas pro sanatione obtulit, & cùm hi incusaverint involutum intestinum, & velut nodo Gordiano intortum, pro incurabili habuerunt ægrum, qui & hoc morbo exstinctus, in cujus cadavere exenterato nihil præter durum stercus in gracili intestino sexdecim digitis supra monoculum hæsitasse, multorumque solutorum saburram per ileon desuper natasse observatum est.

§. 8. *Willisius* hoc in affectu tristi ob inflammationem, aut sphacelum alicujus tum tenuis, tum crassi (uti ipse in colo observavit) intestini fibras carnosas esse læsas & contractiores existimat, quippe cùm plures ab illo defunctos aperuerit, semper intestini cujusdam

3, 6, Passio iliaca.

dam vel inflammationem, vel sphacelum ferè in omnibus & morbi, & mortis causam fuisse notaverit, unde versus ileum restagnantes fæces passionem ferè incurabilem inducunt Iliacam. Contractiones enim juxta Autorem nostrum excitantur, quatenus spiritus animales tum è tendinosa mesenterii fimbria in fibras carneas annulares, tum è tunicæ extimæ fibris tendinosis in carneas longitudinales prosiliunt, quas utrasque adeo inflant & tumefaciunt, ut necessariò breviores & contractiores reddantur. In membrana enim tenera, & maximè sensili spiritus animales magnam continui solutionem, spasmos & corrugationes dolorificas continuas & atroces ciere possunt, ut & inde intestini affecti motus peristalticus, quo fæces alvi versus anum provehuntur, inhibeatur, & prorsus invertatur.

§. 9. *Sylvium* hoc in morbo motum intestini tenuis inverti cum insequente alvinarum fæcum vomitu intrepidè statuit, cùm pro causa hujus affectus in demortuorum sectione observaverit, intestini ilei gangrænam, ipsamque comitantem intestini corrugationem, & coarctationem tantam, ut fæcibus transitus deorsum omnis denegaretur, quin eædem ad regressum sursum, adeoque per vomitum egressum miserandum cogerentur. Alteram putat causam intestini sc. ingressum in partis proxima inferioris in superiorem, superioris in inferiorem, & quidem mediantibus flatibus intestina illuc pellentibus; quod verò intestina nodo quasi complicentur, & intricentur, uti nonnulli Practicorum volunt, ipse negat adjectis ratiunculis nonnullis.

§. 10. Ita & *Cartesiani* negant convolutionem intestinorum, & existimant, unum intestinum non posse ingredi in aliud, cùm sint alligata mesenterio, & potiùs Iliacam hanc passionem ab humoribus acribus intra membranas intestinorum hærentibus oriri statuunt, unde sæpe invertitur intestinorum expulsorius motus, propterea quia spiritus animales à certa quadam irritatione excitati ex cerebro fluant in fibras intestinorum adscendentes, quo influxu inverso contenta tantùm versus superiora propelluntur. Hujusmodi irritationem hoc in affectu contingere statuunt vel ab intestinorum inflammatione, vel ab eorum à duris fæcibus obstructione, vel ab eorum in enterocele compressione.

§. 11. *Nos* hic non solùm angustationem intestinorum adesse statuimus, sed & eorum convulsionem, quapropter meritò dubitamus, an hic affectus duntaxat è fæcibus alvinis induratis sine acredine ortum habere possit? quia intestinum mirè extendi potest. Quapropter causam obstructionis alvi, vomitus esculentorum, & quandoque per alvum excernendorum, dolorisque immanitatis, tanquam symptomatum Iliacæ passionis, censemus esse utplurimùm inflammationem intestini ilei, Gasteronaci, & spiritibus animalibus negotium facessentem. Gasteronax enim, cùm videt hostem variis hastis, bipennibus, aliisque armis incedentem, tunc statim in suppetias accersit Microcosmetorem, qui milites suos, h. e. spiritus animales eò mittit ad hostem debellandum; cùm verò spiritus animales huic negotio impares sint, motum convulsivum inducunt, ob hunc orgasmum, vel furorem spirituum animalium non tantum in tenellas illas fibras orbiculares, quas coarctant, & peristalticum motum invertunt, sed & dolorem hunc immanissimum rimas faciendo in tenellas, excitant. Angustatio quoque ab humoribus intra tunicas hærentibus, per quas angustias, cùm fæces, præsertim quando induratæ sunt, transire non possunt, & aliquando causa hujus affectus existere potest. Intestina enim sic affecta à spiritibus animalibus insolito modo comprimuntur, & ab humoribus intra membranas intestinorum impactis, atque acrioribus factis vellicantur, & convelluntur, quare inquibusdam coli tunica interior adeò tenera & sensilis est, ut à clystere, licet anodyno, injecto, spiritus statim excandescentes, ac intra fibras nerveas explosi membranas inflent, ac distendant, adeoque in toto abdomine maximas molestias excitent. Ergo non mirum est, cùm *per inferiora* partim ob convulsionem,

 par-

partim ob stercus durum intestina nimis angusta facta, nihil excerni possit & tantùm per superiora, assumta, & sæpe fæces eliminantur, quæ fæces non ex crassis intestinis (quia valvulæ adscensum fæcum impediunt) sed ex intestinis tenuibus solent adscendere.

Si ergo affectus hic oboritur ab inflammatione, tunc febris adest acuta; sin vero à flatibus, vel alia obturatione, tunc nulla comitatur eum febris: à flatibus non sunt dolores ita fixi sed facilè dissipantur. Succum etiam in glandulis istis intestinorum aliquando à sua natura ita degenerare credimus, ut in austerum & & ponticum degeneret, unde intestina constringuntur arctissimè, ex qua constrictione hunc affectum sæpius oriri posse nulli dubitamus. Quam nostram opinionem confirmavit exenteratio personarum hoc morbo exstinctarum, in quarum cadaveribus nihil potui invenire præter aliqualem intestini hujus coarctationem; & cùm ureteres, & collum vesicæ à solo austero sale ita potest constringi, quidni & intestina? Causæ verò antecedentes sunt; quæcunque hos affectus producere possunt, inprimis multum hìc facit Colica flatulenta, vermes, conglobatæ pituitæ inhærentes, constipatio intestinorum à carunculis intus adnatis, vel à pressione intestinorum in herniis, vel inguinali, umbilicali, vel scrotali subsequente inflammatione. Causa denique procatarctica variarum rerum non naturalium abusus est, de quo in cura diætetica dicemus.

PROGNOSIS.

§. 12. *Prognosin* quod attinet, hoc malum horrendum omninò est, & periculosum, & plerumque incurabile. Huc spectant sequentes aphorismi *Hippocratis* *f*. 3. *aph*. 2. *item f*. 6. *aph*. 44. *Quibus à stranguria oritur ileos, intra 7. dies moriuntur, nisi accedente febre copiosior effluxerit urina*. Idem *Hippocrates* 7. *aph*. 10. inquit: *Ab ileo vomitus aut singultus, aut convulsio, aut disipientia, malum*. Si obsurdescunt Iliosi in vomitu juxta *Coac*. 72. & muti fiant, in iis penè emortui caloris signum est. In Ileo ventositas per crepitum inferiùs exiens, si multum fœtet, juxta *Forestum* *observ*. 17. malum est. Si alvus ità constringatur, ut ne specilli quidem extremum admittat, exitiosum est; vomitu enim consequente excrementa rejici necesse est. Hinc haud immeritò *Arculanus* Ileosorum mortem crudelem, & obscœnam appellat. Vomere chylum biliosa, mali odoris, varia, nigra, juxta *aphorismum* 24. *f*. 4. pessimum est. Stercora rejicere exitiale esse signum *Galenus* fatetur. Si fœtor aut vermes ex ore exeant, exitiosum est. Si iliacis frigidus oboritur sudor, mors in olla est, fatente *Schizio*. Ab inflammatione, qui oritur Ileus, desperatus dicitur.

Quivis dolor acutissimus senibus superveniens ex decreto *Archigenis* apud *Aëtium* mortem inferre solet. Lethaliter terminari hunc morbum, si febris aut alvi solutio supervenit, ait *Cocus l*. 3. *de morb*. quod & confirmat *Rolfinckius*, qui Nobilem quendam L. annorum, cui ex stypticitate alvi tandem fluxus ejusdem supervenit, obiisse observavit. Quando est à sola fæcum, & flatuum obstructione, salutis spes major affulget, urina profluvio solvitur, & judicatur juxta *Hippocratem* 6. *aph*. 44. Sequitur nunc cura & quidem ordine diætetica.

CURA DIÆTETICA.

§. 12. Victus ratio consistit in moderamine sex rerum non-naturalium, quæ pro ratione causæ morbi, à qua oritur, varianda est. Si ergo oriatur ab inflammatione, aër eligatur frigidus, versus septentrionem æger dormiat, si naturâ non haberi potest; arte parandus est, pavimentum sc. conspergatur flor. ros. papav. nymphææ. Si oriatur malum hoc ab obstructione fœcum induratarum, aër eligatur humidus, & vitetur siccus, & calidus nimium.

Quoad cibum & potum, æger sit valde continens, nam ut alii intestinorum affectus victum admittunt tenuem, ità in hoc maximè conducibilem æstimamus: præcipuus enim curationis cardo in abstinentia vertitur. In inflammatione victus sit refrigerans; in fæcibus induratis, emolliens. Vitentur summopere frigida cruda, flatulenta, salsa, pinguia, quæ inflamma-

3, 6, Passio iliaca.

mationem augere possunt. Conveniunt cremor hordei, juscula caponum, gallinarum, &c. Pro potu ordinario commendamus aquam hordei, vel decoctum stercoris scalarum, vel stercoris equini, si sc. affectus sit absque inflammatione, sed ab induratis stercoribus, quia stercora stercora pellunt. Delicatulis vero possunt & parari varii julepi, emulsiones, &c.

Somnus & Vigiliæ hic moderanda sunt pro causæ varietate. In inflammatione intestinorum potiùs somnus, in obstructione verò vigiliæ modicæ imperandæ sunt.

Motus quoque & quies variant. In Inflammatione & Hernia quies potius; in obstructione fortiori motus magis conducit.

Animi pathemata mediocritatem servent, animus sit, quantum præ doloribus fieri potest, erectus. Vitetur è contrà ira & mœstitia.

Excernenda & retinenda ordine naturæ se habeant; fæces alvi omni operâ promovendæ sunt. Ut alvus laxa servetur, hæmorrhoïdes, urina, & menses, liberè quoque fluant necesse est. Hactenus cura diætetica nunc pharmaceutica.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 14. *Veteres* Practici juxta causarum varietatem curationem ipsam variarunt. Si malum à fæcibus induratis, vel à crassa, viscidaque pituita, ortum habeat, emollientia varia & relaxantia interna & externa præscripsere, ut clysteres emollientes, externè varia linimenta, unguenta, fomentaque in eundem finem adhibuêre, omentum sc. castrati animalis in aqua fervente calefactum ventri applicârunt, nec neglexerunt balnea ex emollientibus, etiam ex solo oleo olivarum. Internè quoque præbuêre ol. amygdal. dulcium solum, vel cum jusculo, vel vino albo permixtum. Hisce nihil proficientibus ad purgantia medicamina, & quidem ad fortissima transierunt. Si affectum ab inflammatione esse suspicati sunt, V. S. suasere, vel earum loco cucurbitulas applicarunt, clysteres emollientes & refrigerantes simul admittentes. Balneum aquæ dulcis ex ipsorum grege plures magni æstimant. Doloribus quoque maximè urgentibus opiata admiserunt. Si ab hernia affectus hic fuerit productus, totam curam eò dirigendam voluere, ut intestina ope manus prudentis Chirurgi iterum reponerentur, antea tamen illa *fovenda* decocto quodam emolliente, vel cataplasmate ex herbis & floribus emollientibus, præmissis tamen semper clysteribus emollientibus, & anodynis, oleosis, & lubricantibus. Formulas ex Practicorum libris quilibet haurire potest, modò is ex illorum scriptis sapere velit: cùm ferè juxta illos rei cardo in eo vertitur, ut obstructiones tollantur. Sequens laudant decoctum purgans:

℞. *Herb. puleg.*
meliss. ana m. ß.
rad. pæon.
lenistic.
fænic. ana ℥ß.
fol. senn. s. st. ℨij.
mecchoacan. ℨiij.
sem. anis.
siler. mont. ana ℨj.
Coq. in brod. Carn.
ad remanent. ℔.
colat. adde
sirup. de 2bus vel 5.
rad. ad grat.
S. pro aliquot vicib.

§. 15. *Chymici Paracelsistæ*, inprimis eorum antesignanus *Paracelsus c. 6. tr. 1. l. 2. de Tartaro*, clysterum usum hoc in affectu rejicit, & vocat medicamentum vilissimum, absurdissimum, ac turpissimum, cùm causa hujus affectus sæpissimè sit unica pungentis tartari guttula, hærentis in ea intestinorum parte, ad quam clysteres haud pertingunt, quamvis ipse non neget dolores aliquando ab iis leniri posse, & quidem ob unctuositatem. Purgantibus quoque interdicit, & curam tantùm dirigendam esse præcipit ad stypticum & ponticum illud, quod dolorem & contractionem efficit, tartarum nempe resolutum corrigendum. In quem finem olea & pinguedines suadet, quæ stypticum illud, non secus ac ipsa venena corrosiva, obtundunt. Oleum lauri in cly-

 steribus

ſteribus magni facit, potentiſſimum tamen remedium dicit eſſe pinguedinem taxi, vulpis, ſimiæ, cati, & canis rubri. Extrinſecus ebuccinat Galbanetum, & ſerpentinam. Interius quoque more ſolito liquores auri & mumiæ, in quibus contracturæ vim & curam miraculoſè exiſtere aſſeverat. Ipſius pulli & ſequaces ſpiritum ſalis, & nitri in Iliaca commendant ſummopere, ſpiritum terebinthinæ deprædicant mirè, aliaque plurima, de quibus conſuli poſſunt Chemici ipſi.

§. 16. *Helmontius* globulos aliquot plumbeos muſquetarum (quò plures & majores ſunt, eò melius & tutius) cum potu deglutiendos commendat, qui ſolo ſui pondere ſtercus induratum propellunt: ægroto verò ſtante, vel ambulante deglutiri debent. Alia quoque hinc inde in ſcriptis ſuis notata, & in colica inferius dicenda ſuadet.

§. 17. *Williſius* ad acrimoniam humorum inteſtinorum inflammationem excitantem, indeque ſpiritus animales efferos reddentem, corrigendam, præ aliis commendat illud Riverii:

⊖is abſinth. ℈j. *detur in*
cochlear. j.
ſucc. limon.
Vel: ℞. *corall. ppt.* ʒij.
⊖is abſinth. ʒiß.
ſucci limon. ℥iiij.

Stent in vitro capaci, add. ∇ cinnamomi ℥ij. Doſis ſit cochleare j. & alterũ bis vel ter in die.

Quia vero Autor hic nullibi ex profeſſo de hoc agit morbo, & nos nunc nolumus eſſe prolixiores, ſed ad alium pergimus.

§. 18. *Sylvius* hoc in affectu ſummis effert laudibus juſcula pinguia, tam per os aſſumenda, quàm ano applicanda, & injicienda, quò acrimonia quævis humorum demulceatur, atque inteſtinorum irritatio ſedetur, in quem finem ſequens præſcribit enema:

℞. *Rad. althææ* ℥j.
fol. ejusd.
malvæ,
verbaſc. ana m. ij.
Semin. lini,
fœni græci ana ℥iß.

Decoq. ex aqua pura, Colaturæ ℥ viij. add.
ol. lilior. alb. ℥j.
butyr. recent ℥ß.
M. F. Enema.

Ex iisdem ſpeciebus parata fomenta podici & ventri applicata ipſe ſuadet.

Ad eandem irritationem ſedandam, humoreſque acres temperandos laudat anodyna & narcotica, Ex. gr.

℞. *Hordei mundat, ad crepat.*
coct. ℥jß.
amygdal. dulcium,
ſemin. papav. alb. ana ʒiij.
c. aq. decoct. hordei ad ℥xv.
F. *Emulſio. add.*
ſirup. diacod. ℥ß.
∇ *fœnicul.* ℥ij.
M.

Sequentis mixturæ quoque aſſumat patiens per intervalla brevia, cochlearia quædam:

℞. ∇ *plantagin.* ℥ij.
fœnicul. ℥j.
confect. de hyacinth.
alkerm. ana ʒß.
laudan. opiat. gr. iij.
ſirup. papav. alb. ℥j.
M.

Quod ſi jam gangræna acceſſerit, & inteſtini pars ſuperior intruſa ſit in partem inferiorem, tunc pro incurabili malum reputat Autor; quando vero in ſuperiorem immiſſa ſit pars *inteſtini* inferior, tunc per globulos aureos, pulmbeoſque cum oleo amygdalarum dulcium, vel olivarum deglutitos, aut Mercurium crudum ad ℥j. vel ℥ij. aſſumtum curari poſſe aliquando haud dubitat. Nec ipſe neglecta vult varia externa tum linimenta, tum cataplaſmata, aliaque anodyna.

§. 19. *Carteſii ſequaces*, ſi anguſtatio producatur ab inflammatione, tunc venæ ſectionem inſtituunt; deinde clyſteres ex lenientibus & demulcentibus injiciunt, ut ita humores acres temperent, & vias lubricent. In eundem finem & purgantia lenientia præſcribunt. Mercurium quoque crudum cum vitello ovi permixtum

tum, ne inteſtinis adhæreat, ſuadent; ad dolores ſedandos & narcotica admittunt, illa enim acrimoniam humorum corrigunt, & convulſiones ſedant inteſtinorum. Varia quoque externa emollientia commendant.

§. 20. *Noſtra curandi ratio* conſiſtit non tantùm in contrario iſto ventriculi, & inteſtinorum motu inverſo reſtituendo, ſed & ut inteſtina liberentur ab auſtero, & quidem jam producto morboſo, nimis conſtringente, & Gaſteronaci negotium faceſſente, imò convulſiones excitante; quo ſublato ſpiritus animales ordinatè influunt, & motum inteſtinorum naturæ convenientem peragunt; re itaque undique perpenſa abunde liquet, dolorem immaniſſimum, qui hâc paſſione iliacâ laborantes penè exanimat, tum etiam tantæ materiæ per vomitum rejectionem, à ſpiritibus nimio impetu in inteſtina, imprimis Ileon, & meſenterium incurſantibus, atque eadem ſpaſmo contrahentibus omnino excitari, atque eo magis quia reliqua ſymptomata, hunc morbum concomitantia, facilè ab hâc inordinatâ ſpirituum agitatione explicari queunt; Verbi cauſa frigore algent partes externæ hoc in affectu, unde luce clarius eſt, illud ex eo accidere, quòd ſpiritus ſuam in illis ſtationem deferentes, ſe nimio opere in hanc illamve partem inſerant. Satis itaque jam conſtat opinor, omnem hunc morbum ad ſpiritus animales non ritè diſpoſitos referri debere, unde in curatione ſemper eò reſpiciendum autumo, ut ſpiritus ante omnia in priſtinum redigantur ordinem, & abunde mihi conſtat, præcipuam hoc in affectu indicationem curativam eam eſſe, quæ ſanguinis (qui ſpirituum origo eſt) confortationem indigitat, quo facto ſpiritus invigorati eum ſervare poſſunt tenorem, qui & totius corporis, & ſingularum partium œconomiæ competit. Non negamus tamen hanc ſpirituum ἀταξίαν morâ longiore humores corrumpere poſſe, quare & in curatione eò reſpiciendum, ut auſterum, aliique corrupti humores vel corrigantur, vel edomentur. In quem finem Clyſteres emollientes ſine ſale, ſed adjectâ ſolâ eſſentiâ caſtorei feliciſſimè in hoc morbo adhibuimus. Vel paretur Clyſter ex lact. ℔j. adjecto ſaccharo, & albumine ovi, aut mucilagin. ſemin. pſyllii. Si vero multum ſtercoris remanſerit in inteſtinis, iis adjici poſſunt, vel pulv. colocynth. ad ℈ij. vel trochiſc. alhandal ℈j. in petia ligat. ut & oleum anethinum, & parum butyri recentis, vel aliquâ portione ſtercoris. Parari etiam poteſt Clyſter ex ſolo oleo olivarum, vel amygdalarum dulcium. Si verò per vomitum rejecta ſit bilioſa materia, tunc potius ab oleoſis abſtinendum eſt.

Nonnulli inteſtina per alvum folle inflant, ut eò faciliùs fæces deſcendant, quod tamen meo judicio plus nocet, quàm prodeſt. Si enim fæces induratæ ſint, quomodo contra aërem folle inflatum deſcendent non video, ſed cùm flatus remittitur, inteſtina ſe arctius conſtringunt, ob majorem influxum ſpirituum animalium: præterea ſi inflammatio adſit, poros frigore aëris conſtringendo affectus potiùs augetur, quàm diminuitur; quare quidam ſunt, qui aërem prope ignem attrahunt, ut calidus maneat; ſed licet in folle calidus ſit aër, tamen cùm efflatur, frigidus iterum redditur, quia verſus unam tantùm partem movetur. Poſt Clyſteres ſolemus ſaponem venetum ad ʒiij. uſque ℥jß. in ſero lactis exhibere, quo remedio nonnullos ab hoc triſti malo liberavimus.

Caſtorina cum anodynis mixta hoc in affectu mira præſtant, quia ſpiritus animales iterum in ordinem priſtinum reſtituunt. Spiritibus in ordinem redactis, & correcto auſtero ad laxantia nos conferre poſſumus. Ad alvum obſtructam lubricandam commendamus mannam cum oleo ámygdalarum dulci ſine igne expreſſo, in juſculo gallinarum, ſoliſque emollientibus ſeu ſero caprino, &c. Caſſia quoque conducit, & quidem ſequens hauſtus:

℞. *Caſſ. rec. extr.* ℥ß.
el. diaphænic.
diacatholic. ana ʒij.
🜄 *decoct. hordei q. ſ.*
M. F. Hauſtus.

Vel decoct. laxans ex foliis ſenn. mecchoacann. additis herbis paregoricis & carminativis, & cautiſſimè hoc in caſu carminativa exhibenda ſunt,

ſunt, quia ſpiritus in majores ἀταξίας redigunt, & hinc inde quandoque tunicas inteſtinorum diſtendendo dilacerant, luctuoſâ ſanè cataſtrophe. Si malùm ſit ab induratis fæcibus circa cœcum & principium coli tranſitum impedientibus, & in flatus reſolutis, ſimilibus emollientibus clyſteribus alvum prorita:

℞. *Decoct. abſinth. parietar. malvæ, radic. althææ cum nucleis perſic. ol. lin. ſucc. ſtercor. equin. &c.*

Dein ad validiora tranſeundum eſt. In quem finem ſequens vinum medicatum in virgine noſtra, cujus in caſu mentionem feci, compertum reperi, cùm enim illa de hoc vino bis biberit, fæces excrevit induratas cum ſinceriſſima pituita, præmiſſis tamen præmittendis.

℞. *Herb. abſinth.*
card. bened.
meliſſ.
ſcolopendr.
calamenth.
rutæ murar. ana m. ß.
rad. zedoar.
eryngii,
pimpinell. ana ʒiij.
angelic. ʒij.
rhabarb. opt. ʒiij.
ſem. aniſ.
fœnic.
carvi ana ʒij.
fol. ſen. ſ. ſt. ℥jß.
cortic. aurant.
tamariſc.
fraxin. ana ʒiij.
tartar. crud. albiſſ. ℥ß.

Dentur inciſa ad nodulum pro menſura vini, cujus aſſumat æger tres uncias.

Et cùm ſæpiùs, ceu antea diximus, inteſtina in hoc morbo defunctis planè vacua reperierimus, indè manifeſtum eſt, ſæpe ſpiritus animales tantùm peccare. In hunc finem & mirè conducunt opiata, quare ſequentem pulverem commendamus:

℞. *Cinnabar. nativ. vel ♁ii ℈ß.*
tartar. chalyb. ℈j.
theriac. cœleſt. gr. ij.
vel laudani opiat. gr. j.
M. F. *Pulvis ſubtiliſſimus, qui aliquoties repetendus eſt.*

℞. ☍ *N. M. expreſſ. gr. viij.*
⊖is abſinth. ℈j.
Croci gr. vj.
Laudan. opiat. gr. j.
M.

Conducit & ſal volatile oleoſum Sylvii; vel ſpir. ſal. armon. volatilis ſæpius ad guttulas xv. injiciendus; & omnia antiſpaſmodica. *Horſtius* ſolo elyxire proprietatis Paracelſi ſe curaſſe Iliacos teſtatur. *Williſii* potiuncula ex ſale abſinthii c. cochleari ſucci limonum conducet, ſæpiùs tamen aſſumta.

Nonnulli Medici in alvi nimia obſtructione temerario auſu ad globulos plumbeos, vel ex regulo Antimonii, vel ex ipſo Mercurio c. Sulphure tincta & cerato paratos confugiunt, neſcientes, quòd rarò, vel, noſtro judicio, nunquam pars inteſtini inferior in ſuperiorem intrudatur: proinde cautius hiſce mercandum eſt, aliàs certò certius ægrotum jugulabis. Æger bibat potius decoctum ſtercoris anſerini verni, ſeu infuſionem ſtercoris bubuli, vel equini, quod magis nervinum eſt, ſtercora enim auſteriora movent.

Perinde & ſimul uſurpanda ſunt Externa varia. Conducit tale vel ſimile fomentum ventri adhibendum:

℞. *Fol. malv.*
althææ,
violar. ana m. jß.
linariæ,
flor. chamomill.
melilot.
verbaſc. ana m. ß.
Sem. lini,
aniſi,
aneth. ana ʒiij.
Decoq. in lact. vel ▽ comm. q. ſ.
F. *Fomentum.*

Alii pro fotu utuntur ſpiritu vini, ſi ſit ab humoribus, aut, ut ajunt, à flatibus.

Noſtro calculo conducit axungia taxi, quâ totum

totum abdomen, imprimis circa umbilicum illinendum est.

Conveniunt & foris filamenta lini, aut cannabis cocta; item decoctum chamomillæ, cicut. Sambuc. hyoſciam, aneth. nasturt. calidè ventri apponendum.

Ol. palmæ, hyoſcyam. lumbricorum, aneth. Scorpion. unguentum clysmaticum, imò omnia paregorica, & nervina hìc conducunt, nonnunquam anodynis permixta.

℞. *Balsam spasmat. Mynſ.* ℥ß.
ol. laurin. ʒij.
ung. dialth. ℥ß.
axung. tax. ʒiij.
Tinctur. castor. ʒj.
M. F. Vnguentum.

Catulus vivens & abdomini imponendus est.

Quòd si malum ortum sit ab hernia, morbus hic externis variis curari debet. In quem finem fotus emolliens, balnea describi debent, ut intestinorum fibræ relaxentur. Omni studio, omni opera ergo annitendum est, ut intestinum elapsum reponatur. Cùm Swalbachii acidulas sanitatis recuperandæ ergo biberem, inter alios & satellitem curandum habui, qui dum ei idem malum accessit, & quidem ex hernia, solo & quidem sequenti fotu sæpius applicato feliciter restitutus fuit:

℞. *Fol. malv.*
linar.
fl. chamomill.
verbaſc.
aneth.
ſemin. lin. ana m. j.
cumin. ʒij.
Coq. in lacte bubulo, & fiat fotus.

Vel fiat instar cataplasmatis, & sic tumori applicandum.

Confer etiam ea, quæ habemus inferiùs de Herniis.

CAPUT VII.

De

COLICA.

§. 1. Inter intricatos, qui corpus nostrum miserè torquere ac cruciare solent, affectus, haud infimæ sortis habetur dira illa Morbonæ soboles, Colica, quæ nonnunquam instar pali infixi, fixâ sed tristissimâ miseros vexat sensatione; non rarò erronum instar ægros excruciat torturis; nonnunquam patrio relicto foco exteras hostiliter invadit partes, & sæpè ad mortem eas enervat, indè rectè derivatur à κολάζεσθαι, i. e. torquendo. *Celsus* affectum intestini plenioris vertit. *Capivaccius* & alii dolorem intestinorum dicunt. Dolor colicus, communiter Colica.

DESCRIPTIO.

Describitur Colica vulgò, quòd sit molesta, & tristis sensatio, à continui, vel coli tunicarum, vel partium ei confinium & vicinarum solutione dependens. Continuum solvens potest esse vel humor acris, vel acidus, vel salinus, vel flatus, vel excrementa tenacia, vel indurata; possunt quoque esse ipsi spiritus animales vel in cerebro, vel in ipsis mesenterii anfractibus in ἀταξίαν conversi.

DIVISIO.

Putamus ergo esse Colicam humoralem, & spasmodicam. Humoralem vocamus Colicam, quæ ab humoribus quibusvis originem habet, & inde spasmodicè convelluntur vel intestini, vel mesenterii fibrillæ. Alteram spasmodicam dicimus, quæ non oritur ab humoribus, sed cùm diathesis hæc spasmodica in ipsis spiritibus tumultuosè exorbitantibus consistat; colicam enim sæpe haud aliunde nasci autumo, quàm à vehementi spirituum densè conglomeratorum in dictas partes mem-

branosas impulsu, unde & spasmus & dolor, de quo tamen plura, cùm de causa agemus, dicturi sumus. Sano sensu concedere possumus distinctionem in pituitosam, seu flatulentam, seu frigidam, & biliosam seu calidam.

Differt quoque Colica ab Iliaca passione ratione doloris, qui in Ileo vehementior, & cum excrementorum vomitu est: à Nephritide vero differt, quòd sæpe arenosa appareant in urina, & nunquam adest dolor in inguine, & circa pubem, & dolor lumborum est aliquo modo atrocior, & fixior.

PARS AFFECTA.

§. 2. Omnium ferè veterum Practicorum suffragio dicitur subjectum hujus affectûs intestinum illud laxius, quod dicitur Colon, eò quòd longum & anfractuosum sit, & quia ibi ob valvulas numerosas humor acris hærere potest. Hinc & *Celsus* dicit Colicam intestini majoris affectum, & *Alexander* intestinum crassum & densum, unde facilius secundum tunicarum substantiam affici posse ajunt. *Willisius* pro parte affecta agnoscit *mesenterium*, in quo nervi plurimi & magni, eorumque plexus & distributiones valde insignes habentur. Cùm igitur pars hæc valde sensilis, & humorum nervosi generis affluxionibus plurimum obnoxia fuerit, morbi colici sedem statuit.

Nos mineram hujus mali sæpe & intra intestinorum cavitatem, & inter earum membranas contineri putamus, in quibus cum particulæ recipiuntur in poris, per quos transire non possunt, concutiuntur, reciprocantur, & quasi serrantur in illis poris, sic vellicando fibrillas nervorum, easdemque lædendo & rumpendo dolorem non exiguum producunt. Quod si Chylus quoque sive ex Ventriculi vitio sive bilis diversitate, aut succi pancreatici aut aliûs vitioso charactere acescat, facilè fibras intestinorum pungendo & vellicando dolores atrocissimos producere valet, præsertim in iis, qui hæreditario jure ad hoc malum sunt dispositi, quam dispositionem in hoc consistere existimamus, quod à nimia infantia fibras intestinorum valde teneras & tremulas nacti sint, quæ etiam à levissimo motu & objecto inconvenienti cum doloris sensu affici possunt.

Quod si mucus ille qui interiorem intestinorum & aliquando ventriculi crustam obducit, quem aliquando arteriolis exsudare existimamus, ob humorum maximè vero sanguinis dyscrasiam, ut plurimum vero mucus ille oritur ex reliquiis chyli malè digesti & fermentati, quæ reliquiæ unà cum bile & ucco pancreatico vel innoxiis adhuc vel etiam corruptis vitiosè effervescunt, unde sæpè dolores illi colici ortum suum habent, in jejunis etiam, & quorum intestina ob longiorem inediam sunt exinanita, quia ex massa sanguinea in hoc casu in intestina deponitur materia peccans. Non dubitamus quoque sæpissimè & causam morbi latere in annexo mesenterio, ejusque nervosis plexibus, peritonæo, omento, aliisque abdominis membranis, tunicisque. Omentum enim habet partes multas fibrosas, nervosas & membranaceas, indeque maximè doloribus subjectas. Quam nostram probamus opinionem per sequentia. In hernia enim omentali, ob compressionem & nonnunquam ejus inflammationem dolores colicos os humerosque simillimos observavi, quod & mihi persuadet observatio *Galeni* in milite, cui abscissum erat hoc omentum, qui semper passus est dolores colicos, curabaturque à Galeno nosto laneum integumentum imponendo, quo calore externo spiritus animales non amplius spasmodicè illud convellebant. Haud dissimile exemplum observavimus in supra dicta fœmina prope Hanoviam n pago, Mittelbüchen dicto, quæ quia per vulnus abdominis pendebat omentum aliquo modo inflammatum, mirum dictu, quantos sit passa dolores ventris atrocissimos, & colicis similes, absque tamen vomitu.

DIAGNOSIS.

§. 3. Colicam in genere designant dolor & cruciatus circa intestinorum regionem vehementissimus, quandoque fixus, & uno in loco stabilis, terebro perforanti, aut palo in-

fixo

3,7,1 Passio Colica.

fixo haud absimilis; quandoque vagus & instabilis, modo hâc in parte validius urgens, modo in illa, pro vario spirituum forti influxu modo in hunc vel illum locum, & pro vario materiæ peccantis locum occupantis situ. Adest etiam parca urinæ excretio, intestina enim à flatibus distenta majus requirunt spatium, unde vicina vasa ureteres & omentum comprimuntur, ut minus potulenta ad renes deferri possint. Adest abdominis insignis vellicatio, & ejusdem musculorum, viscerumque omnium retractio spasmodica, ut planè nullum videas abdomen. Comitatur simul dolor valde acutus, cui aliquando vomitio accedit, quia dum spiritus fluunt in fibras ventriculi, fluunt tunc quoque in fibras circulares pylori, eumque claudendo fit, ut, dum interim constringitur stomachus, & contenta per pylorum jam clausum exire haud valent, ea per superiora evacuari necesse sit. Duodenum & vesiculam fellis hoc in affectu sæpe pariter convelli, ex copiosæ bilis flavæ, & viridis rejectione patet; quandoque vesica & ureteres ceu diximus contrahuntur & crispantur, unde totalis urinæ obstructio oboritur. Convelluntur & sæpissimè intestina, ut adsit perpetua alvi constrictio, vel, si quid aut naturæ aut artis ope ejicitur, maxima ex parte flatulentum fit, quod observavi in *Colica Cassellana*, huic loco quasi endemia, quamque vulgus die Stein-Colicke nominat, hanc enim semper comitatur dolor atrocissimus lumbaris, sed Colicam esse merè spasmodicam constat, utplurimum ab usu spirituosorum, & cerevisiæ malè coctæ, aquæque calciferæ ortam. Adsunt sitis, nausea, vigiliæ, linguæ siccitas & ariditas, febris, urinæ ardor, oris amaritudo, abdominis quandoque instar tympani distensio, quandoque contractio, animi deliquia, sudores frigidi. Sic & in quodam sexagenario observavi satyriasin, tandem accedunt convulsiones, aliaque signa mortis, vel præcedente paralysi in paresin terminatur. In Colica diuturna semper mineram latuisse in mesenterio vel omento suspicatus sum; si vero malum à medicamentis tum laxantibus, tum emollientibus statim cessaverit, persuasum habui, materiam peccantem hæsisse in intestinis crassis. Deinde cum dolor non sit adeo profundus sed vagabundus & lacerativus, indubitatum nervosi generis affectionis testimonium exhibet.

CAUSA.

§. 4. *Antiquiores Practici* agnoscunt pro causa immediata & proxima solutionem continui intestini coli à materia acri, crassa, fæculenta, vel mordente ortam. Unde causa propinqua continuum solvens ex veterum sensu, vel est crassus, pituitosus, & vitreus humor intra tunicas intestini coli receptus, vel est flatus intestina distendens, divellens, & lacerans; quò & referunt omnes biliosos humores, mordaces, sæpe inflammationes intestinorum parientes; item fæcem melancholicam, grumum sanguinis, vermes, lapides, stercora indurata, eundem affectum producere valentes; item acrem saniem, & vulnus in intestinis, item venena, aliaque purgantia fortiora.

§. 4. *Paracelsus* negat Colicam ab humoribus oriri posse, sed potius causam statuit *spiritus salium resolutos*, in quibus per saporum extremitates vel austeritas, vel aciditas, vel acrimonia, vel salsedo inest, quæ facili Marte possunt partes sensiles membranaceas vellicare & corrugare. Illi vero salis spiritui suum adhærere dicit corpus, quod in illo loco coagulatur. Statuit ergo causam hujus doloris atrocissimi esse sal, seu potius Tartarum Chymicorum hostem, aut nimis dissolutum, aut nimis coagulatum, stypticis, ponticis, acetosis, aluminosis, acutisque spiritibus intestina, ac vicinas partes inficientem, constringentem, atque doloribus variis excruciantem, quod clarè patet *ex l. de tribus princ. c.* 5. Colicam ex Sale in intestinis prædominante oriri. Omnes quoque Colicæ species ex differentiis salium, salinorumque spirituum, vitriolatorum np., aluminosorum, acetosorum, & similium, desumendæ sunt. Gradus vero Colicæ, tum ex varia spiritui m potestate, tum verò ex ulteriore circulatio e, & exaltatione desumi debent. Quòd si vi-

cinæ renum & vesicæ regiones consimili mucilagine tartareâ refertæ atque obductæ sint, compressione spirituum ex minera & centro Colicæ prodeuntium, & ipsæ ad paroxysmos & effervescentias proritantur.

§. 5. *Helmontius* Colicam produci existimat, si np. acor p. n. cibo aut potui connectitur, & testatur de *potestat. medicam. p. m.* 292. *n.* 23. à sale acido sæpissimè oriri hunc affectum tristem, unde colicam à moris comestis ortam observavit. Quò ergo humor peccans est acidior, eò fiunt dolores acerbiores. Si quoque fellis fermentum chyli aciditatem non permutaverit in salsum volatile, tunc contingit digestio vitiata, quæ dein procreat mucilaginem, in qua acor inclusus est. Si ergo id plus nimium tenax fermento vitiato imbutum, torminum mater, intestinis adhæserit, tunc dolor vehementiùs excitabitur: nam ad hujus mucilaginis propulsionem intestina se comprimunt, convellunt, & corrugant. Contractis sic intestinis, contingit etiam musculos abdominis contrahi & convelli, quid- ni & acor intestinis hostilis ea contrahat, convellatque? In fellis vitio sæpe tanquam fur latet causa hujus morbi; hujusmodi enim salia acida, si à fermentali *fellis Blas* non subigun- tur, tunc colici doloris parentes fiunt, nam sunt causa occasionalis, ut Archéus intestinorum in motum furoris efferatur, qui dolorem Colicum profert periculosissimum, & pylorum veluti potestativum janitorem in tantum lacessit, ut in furorem concitatus desinat in paralysin & contracturam manuum ac pedum, affectando nervosum genus per suum Blas furiosum, illiusque tonum destruendo.

§. 6. *Willisius* hunc morbum humano generi maximè infensum inter affectus cerebri, & nervosi generis cum *Carolo Pisone* refert, his inductus rationibus, quia sedem & causam morbi certò certiùs in nervosis partibus hærere existimat. Ad suam opinionem meliùs confirmandam liquorem nerveum excogitavit, qui si in recrementa acetosa degeneravit, tunc fibras sensiles distendendo, ab invicem divellendo, & in corrugationes dolorificas irritando, facilè hunc affectum producere valet, quem succum vitiosum è cerebro per ductus nerveos versus intestina descendere, atque juxta partes dolentes, & quidem maximè circa mesenterium congeri, ut & ob plenitudinem sponte turgescere statuit. Intra plexus ergo nerveos mesentericos, aliosque deposita materia peccans sensimque coacervati aut occasionaliter aut sponte turgescit, vel fortasse cum humore salino fixo è sanguine illuc suffuso effervescit, & per consequens fibras nerveas, quibus scatet mesenterium innumeris, corrugationibus molestis & dolorificis torquet. Non negat tamen spiritus animales impetuosè influentes, utplurimum spasmodicos hosce affectus excitare, quod multis comprobat rationibus. De quo curiosus Lector videat ipsum fontem.

§. 7. *Sylvius* plurimorum colicorum dolorum causas recenset & explicat. *Ardentis doloris* causam à bile pinguiore cum succo pancreatico acidiore potenter ac vitiosè effervescente produci existimat. *Algentis doloris* originem suum trahere à succo pancreatico valde acido, & acri, cum bile minus pingui, vel pauca, effervescente autumat. *Doloris perterebrantis & fixi* causam adscribit succo pancreatico multum acri, viscidæque pituitæ immisto, & vitreæ pituitæ nomine noto. *Doloris gravativi* causam attribuit copiosæ, & nimis viscidæ pituitæ, ut & *doloris distendentis* causam pituitæ viscidæ in flatus raræfactæ, & intestina sola, vel unà cum abdomine distendenti. *Doloris lancinantis* causam adscribit succo pancreatico acidiori, & sic pro doloris urgentis varietate curam variandam præcipit.

§. 8. *Cartesiani* dolorem hunc colicum, ut plurimum ab humore bilioso cum sale mordente juncto deducunt, qui sal mordax non duntaxat in intestinorum cavitate, sed & inter ejus membranas continetur, itaque illius particulæ cùm recipiuntur in poris, per quos permeare nequeunt, concutiuntur, & quasi ferrantur in illis poris: quando sc. particulæ illæ aculeatæ, rigidiores, pungentes, rodentes, scindentesque in intestinorum tunicas deponuntur,

3,7, Passio colica.

nuntur, & hinc spiculis suis impulsæ excitant acutissimum hunc dolorem fibras vellicando, rodendo, corrugandoque. Per consensum & reliquæ partes, ventriculus np. & vesica convelli possunt, unde vomitus, dysuria, &c. Interdum & pori intestinorum obstrui possunt à particulis viscidis & crassioribus, sicque oritur etiam colica, & quidem distendendo tunicas intestinorum, quod si acicula, vel alio instrumento, tangas & separes talem membranulam, quanti non inde exsurgunt dolores immanissimi?

§. 10. *Nos*, ceu superius diximus putamus, colicam esse *humoralem*, & *spasmodicam*. *Humoralem* dicimus esse eam, in qua humor aliquis peregrinus cum flatibus sæpè mixtus, Gasteronacem offendit, qui tunc in suppetias vocat Microcosmetorem, à quo spiritus animales ad partem affectam mittuntur, unde ista Lerna malorum oritur. Humores isti sunt biliosi, & acres, salini nempe scorbutici, qui mordente sale juncti non duntaxat intestinorum, sed & mesenterii, omenti, aliorumque plexus & nervos pungendo, rodendo & lancinando cruciatus cum convulsivis motibus junctos excitant, utplurimum tamen ab acido oriri hunc morbum persuasi sumus, sive mucus sit acidus, pertinacius intestinorum plicis implicatus, sive sint indurata stercora, sive à vitiosa fermentatione elevati, flatus, qui etiam indicant adesse acidum austerum tenax, quod effervescens in flatuosum Gas transit. Vermes & calculi quoque vellicando eundem producere possunt morbum. Acidum enim hoc excessivum & vitiosum imò corrosivum raro in tunicas intestinorum, sæpius in omentum, sæpissimè vero in plexus nervosque mesentericos sævit. Bilis quoque sæpe per acidum ita mutatur, & corrumpitur, ut planè austerum evadat, unde hoc affectu laborantes semper habent alvum adstrictam; & ab acido acri vitioso dolorosæ dictarum partium iteratæ spasmodicæ crispaturæ inferuntur. Et cùm flatus generari videamus, quoties salia volatilia oleosa incidunt in pituitam, statuimus volatilis bilis portiones in lympham crassam impingentes, eam in subtiles halitus & flatus resolvere, qui cellulas intestini coli distendentes fæces retardant & animæ sensitivæ debitum influxum denegant, unde etiam alvi tarditas & omnimoda constipatio.

In scorbutica dispositione sæpius hi oriuntur dolores colici, quos deducere possumus præter dictas jam causas etiam à sero lixiviali, quod distendendo, & convellendo membranaceas & sensiles partes, symbolum suum addere potest. Sæpe materia hæc vitiosa per palindromen defertur ad nervos lumbares, quare circa lumbos utplurimùm maximum ægri sentiunt dolorem. Resorptum quoque istud seminium morbidum defertur ad ipsam medullam spinalem, & communicat similem labem, quæ spinalis medulla inde quasi enecata nervos utrorumque artuum ex eadem oriundos similiter contagio hoc participes facit, cujus vi figente, coagulante & stupefaciente spirituum animalium (omnis motus authorum) concatenationes sive commercia rumpunt, inde correspondentia ut sic loquar, Gasteronacis cum Microcosmetore planè interrumpitur, unde motûs impotentia oritur.

Spasmodicam dicimus Colicam eam, in qua spiritus animales à materia aliqua subtili ità afficiuntur, ut motum ordinarium intermittant, & ad mesenterium, aliasq; partes sensiles membranaceas tumultuosè influant, ibidemque vellicando fibrillas nervorũ, easdemq; lædendo & rumpendo dolorem non exiguum producant; vel etiam fieri potest, ut particulæ subtilissimæ ità recipiantur in poris intestinorũ & mesenterii, aliarumq; partium, ut inflammationẽ quandam efficiant, unde & dolores isti atrocissimi. Quòd verò ægri dolorem vix tolerandum in regione cordis scrobiculo circum posita, unà cum immani materiæ herbam colore referentis evomitione sentiant, non aliunde nascitur, quàm à vehementi spirituum densè conglomeratorum in dictas partes, inprimis in fibras circulares pylori impulsu, unde & spasmus ventriculi & dolor, aliorumque viscerum subversio totalis. Non enim semper ex eo, quod in morbo hoc, sive per os, sive per sedes excernantur

biliosa viridia, statim colligendum & dicendum, affectum hunc in humoribus residere aut sævissimum illum dolorem colicum ab humoris alicujus acrimonia, partem cui inhæret rodentis ac pungentis, generari, quem idcirco pro minera & causa morbi censemus, ac proinde remediis catarcticis radicitus exstirpandum putemus. Etenim luce meridianâ clarius est, affectum illum, quo laborant navigantes à spirituum animalium agitatione insueta oriri in irrequieto isto mari. Attamen videmus colluviem coloris planè herbacei ex hominum vel saniſſimorum ventriculo prodire, ubi primum in mare longius sunt provecti, quibus tamen ante horam non inerat bilis, quam *porraceam* appellamus, quod in memetipso in mare versato contigit. Imò in paroxysmis epilepticis annon sæpius excrementa videmus ejici, ubi tamen nec ullus vitiosus latet humor in intestinis? item in dentitione morbosa, qualia non ejiciuntur excrementa à sola spirituum ἀταξία, quæ nescio, quomodo istarum partium fermentum destruit, ac pervertit, ventriculum intestinaque vi spasmorum liquorem quendam alienæ indolis intorquet, qui humores ejusmodi coloribus inficere potis est: & nostro judicio bilis cum ſucco pancreatico varia commixtio, hunc efficit colorem viridem. Si enim ſuccus pancreaticus, cum bile salina oleosa volatili permiſceatur, ex eorum miſcela viriditas hæc porracea exſurgit, de quo colore vid. *Etmulleri Valetudinar. infantil.* §. 21. *de Torminibus & variis alvi excretis infantum*, ubi doctè hæc elaborata videbis. Re itaque ritè pensitatâ, satis apparet dolorem hunc atrociſſimum, qui hoc affectu laborantes penè interimit, tum etiam materiæ viridis rejectionem à spiritibus animalibus nimis impetuosè in partes abdominis influentibus, atque easdem partes membranaceas & fibrosas contrahentibus, certo certius produci. Intestina enim cum annexis partibus ita sæpe convelluntur, & corrugantur, ut etiam musculi abdominis simul contrahantur, & ægri nullum quasi habere videantur abdomen, prout in multis observare licuit, qui ventrem ita corrugatum atque convulsum habuere, ut nihil præter cutem & ossa tangere potuerim. Ipsos enim spiritus ab aëre, aliisque particulis subtiliſſimis ità disponi posse mihi persuadeo, ut absque materia peccante in abdomine latente ipse æger in morbum hunc incidere posſit. Verùm tædet notis diutius immorari.

Has putamus causas proximas & continentes, causæ remotæ & procatarcticæ hujus mali possunt esse variæ; temperamentum pituitosum, biliosum, & melancholicum, quo & referenda nativa illa ad colicam in utero materno contracta dispositio. Ut & sex res non naturales, de quibus inferius de Diæta dicturus sum

PROGNOSIS.

§. 10. Enumeratis hactenus causis, à quibus tanquam prolificis parentibus affectus noster spasmodicus dependet, jam meditatio nostra devolvenda est ad Prognosin. Cùm nihil majorem Medico apud ægros constantes conciliare posſit auctoritaten, quam de futuris contingentibus certa quædam proferre præsagia. Dolor Colicus non eundem semper habet exitum; aliàs enim curatu facilis est, aliàs verò difficilius, imo periculosus, subinde & lethalis, non tam ratione sui, quàm ratione morborum, aut conjunctorum aut subsequentium. Terminatur sæpius hic dolor spasmodicus *in paralysin*, vel epilepsiam, vel arthrididem, vel alium morbum soporosum, sæpe in Iliacam degenerat paſſionem. Siquidem sanguinis ob fibrillarum corrugationes in suo motu impeditur & plus justo in tubulorum interstitiis coacervatus inflammationes parit, unde miserere mei & gangræna. Colica, quæ est ab inflammatione intestinorum, aut illorum excoriatione, vulnere, aut ulcere producitur, aut à pituita tenaci & salsa, aut ab acido nimis corrosivo, aut quæ epidemica est, & maligna, aut quæ endemia est, ut hisce in locis, si non semper lethalis, saltim diuturna est, periculosa & contumax, & plerumque lethalis est illa, quam sequitur Ileos. Colicus dolor non est periculosus, quando à causa evidente solitaria excitatur. Facilior atque levior, quæ

à flatibus producitur. Quæ verò est habitualis, valde periculosa est, remediis enim non facilè cedit, atque per plures menses, imò annum interdum perdurat, nec non vel in paralysin, vel in alium transit affectum, sæpeque recurrit, cujus rei tot prostant exempla, ut aliorum meminisse tædeat. Spes verò refulget optimæ curationis, beneque sperare jubet ægrotum ætas juvenilis calido innato vegeto adhuc pollens. Interim tamen heroicis magnificæ famæ remediis non destitutus, quod brevi curari possit, promittimus, si imprimis illis ex præscripto utatur. Miserum enim est, cùm nolis mori, non omnia facere ut vivas. Ratione eventus terminabitur morbus placato spirituum impetu ac ἀταξίᾳ, & motu illorum anomalo destructo. Gravissimus tamen sæpe est affectus, viresque fortes & integras requirens, hinc gravidis, puerperis senibus, aut aliis morbis exhaustis, viribus superveniens, plerumque periculosissimus. Certissimum enim mortis periculum denunciatur, si singultus, vigiliæ, delirium, sudores frigidi, & extremorum refrigeratio à morbi vehementia superveniant, tunc enim vix ac ne vix ægrum evasurum pronunciare poteris.

Cura Diætetica.

Inquirendæ affectus nostri colici naturæ omnis hactenus fuit dicata solicitudo, profligandi ergo illius restat, ut meditemur curam, quæ æque ut in aliis morbis consistit in optima diæta & medicamentis. Aër ergo eligatur, quamtum fieri potest, purus ac tenuis, vitent ægri crassum, frigidum, ac nimis calidum, nebulosum, uliginosum ac vaporibus refertum. Cibus sit euchymus, boni succi, & facilis concoctu, cibos flatulentos, ut sunt omnia legumina, pisces, &c. acres quoque, salsos, pituitosos pejus & angue fugiat. Ex carpionum malè coctorum esu ipsemet nuper eodem malo correptus fui. Omnia quoque acida hìc nocent summopere, ut & fructus omnes horarii, imprimis crudi. Ægros quoque lædunt vulgò commenta dulcia, quæ acidum corrosivum in sinu gerunt, quod constat ex observatione *Pisonis*, qui succum, ex quo saccharum concrescit, extravasatum intra breve tempus acescere tradit, addens destillari enim ex saccharo spiritum, quem vocant Lusitani *Aquadenti*, summâ cum stipticitate refrigerantem, linguam constringentem, & *intestina* torminibus torquentem, metalla arrodentem, nitrosi saporis simul & acerbum. Saccharum enim ipsum quoque dissolvit antimonium, cum quo nempe si commisceatur triduanâ & leni destillatione. Pro potu sumant hoc affectu laborantes vel decoctum radic. chinæ cum passulis; vel vinum mediocre, in quo nullum latet acidum. Vitetur vinum Tartareum, Franconicum, sulphuratum & vappidum, mustum &c. Omnia vina hìc nocere scribit *Grembs* sed istud vinum, quod habet volatile acidum, non possum videre, qui noceat. Commendo ergo vinum Rhenanum & Mosellanum, Neccarinum & præsertim Hirschstteniense & Micchelbacense prope Hanoviam, quæ vina excellentia sunt, in Colica, podagra & Calculo. Cerevesia hic malè cocta, haud defœcata, nimis recens & crassa, prout est nostra Cassellana, symbolum suum addere potest. In eodem prædicamento est potus ex fructibus, pyris, sc. & pomis paratus, prout rusticis nostris solenne est ejusmodi parare potulenta. Omnia spirituosa parcissimè hauriat æger, quia inde spiritus animales in ἀταξίαν magis rediguntur. Motus & quietis æquilibrium servet patiens, nocet enim motus nimius, & quies excedens. Somno magis indulgeat, quàm vigiliis, & animo sit tranquillo, affectibusque animi nunquam indulgeat, iram ergo, tanquam furorem ipsum, fugiat, nocet & mœror, & tristitia, qui omnia strenuè suam, licet modo diverso, ad Colicæ productionem conferunt operam. Excreta & retenta denique ad naturæ leges debito modo revocanda sunt, præprimis alvus servetur lubrica, abstineat tamen à vomitoriis fortioribus, aliisque purgantibus efferatis, plus enim damni & noxæ, quàm emolumenti indè sperandum. Credas experto Roberto. Huc etiam referimus causas præternaturales, quatenus morbi prægressi materiam ad intestina transferunt, coctiones & fermentationes depravant, præprimis verò intem-

intemperies cerebri ſanguinis, lymphæ, efficaciter ad colicam inducendam concurrunt.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 12. *Veteres* methodum ſuam medendi inſtituunt pro diverſitate cauſarum, à quibus producitur. Colicæ igitur, quæ à propriis inteſtinorum morbis oritur, inflammatione puta, excoriatione, vulnere, vel ulcere in ejus rei curatione conſiſtit, cura ſiquidem cauſa ſublata ordinariò effectus tollitur. Horum autem morborum ad mentem Galenicorum curatio aliunde petenda eſt. Quæ à vermibus producitur, aut à calculis, aut à deglutitis corporibus aſperis aut acuminatis aciculis, ab aſſumtis acribus, eorundem tempeſtiva evacuatione, & temperatione curatur. Quæ verò ab humoribus bilioſis, iisdem tollitur temperatis, eductisque; adeoque ſi pituita tenax, viſcida, ſimulque acris eam produxerit, ante omnia ea incidenda, attenuanda, corrigenda, & dein eliminanda eſt *phlegmagogis*, in quem finem valde commendant aut apozemata incidentia, præcipuè ex lignis, corticibus, ſeminibusque carminativis, quæ verò educi apta nata ſunt, phlegmagogis educenda ſunt, cui ſcopo conveniunt ſive vina medicata, ſive hauſtus, pilulæ ex gummi additis carminantibus & narcoticis. Si verò à melancholia oriatur hic affectus, tunc melanagogis res peragenda eſt, & humor ille melancholicus infringendus eſt, *aqueis*, ſero lactis, item terreis, ut bolo armen. off. mandibul. piſc. percar. Inteſtina luporum pro ſpecifico hoc in morbo venditant veteres. Si bilis abundet, chologogis rem aggreditur.

Colica flatulenta cauſarum ſuarum tam materialium quàm efficientium emendationem poſtulat; 2. flatuum ab iis excitatorum diſſipationem, & diſcuſſionem; 3. doloris mitigationem; 4. cauſarum illarum materialium eductionem, quibus omnibus efficiendis ſeq. commendant enemata.

℞. *Decoct. emollient. & carmin.* ℔j.
elect. diacathol. ℥j.
⊖is commun. ʒj.
ol. aneth. ʒvj.
aniſ. gt. x.
M. F. *Enema.*

Decoctum emolliens & carminans ex his, ſimilibusque componi ſolet:

℞. *Rad. apii,*
leviſtici ana ℥j.
herb. malvæ,
bismalv.
ſenecion, ana m. j.
mercurial.
parietar. ana m. ß.
ſemin. aniſ.
fœnicul.
carvi,
leviſtici ana ʒiij.
Coq. ex ▽ *fontana, Colatura detur uſui.*

Corpore expurgato ad ſedantia dolorem ſe conferunt, in quem finem oleum amygdalarum dulcium cum vino malvatico, aut Hippocratico exhibent. Tandem ad Theriacam aut Mithridatium c. caſtoreo mixtum confugiunt, aliaque opiata philon. Rom. requiem Nicolai & ſexcenta alia.

Inter externa commendant fila in lixivio cocta, & calidè abdomini applicanda; item ſacculos ex milio, avena, ſaleque *toſtis*, aliiſque carminativis & emollientibus herbis adplicare ſolent. Varia quoque unguenta & linimenta, cataplaſmataque ex oleo lini, liliorum alborum, chamomillæ, &c. parari & adplicari jubent.

§. 13. *Paracelſiſtæ Hermetici* morbum hunc ſalinum dicunt, & ſalibus percurandum eſſe addunt. *Tartarum* ergo *reſolutum* coagulandum, præcipitandum, & poſtmodum ejiciendum eſſe volunt. Sal etiam internum humani corporis principium à natura ſua degenerant, per ſalia elementaria corrigendum, & corroborandum eſt. Ad ſal expellendum laudant enulam campanam, non probant fortia, nec purgantia colocynthiaca, aliaque, quia ſal, ut inquit *Paracelſus*, violentiam non fert. Et quia nimirum ſpiritus hic ſitiunt & laborant, conducent ſpiritus nitri, tartari, ſalis communis, marini, vitrioli, ol. nuc. moſchatæ, garyophyllor. cumini, ſuccini, ſulphur. terebinthinæ, Zibeth. ventriculo inunctum ol.

ſine

3, 7, Passio colica.

smegmat. Venet. Extract. etiam cortic. aurantiarum in vino selectissimo est probatissimum remedium, item extract, calami aromatici c. aqua cinnamomi, C. C. ust. in stercore lupi repertum pro secreto à Paracelso in hoc morbo habetur. Ex stercoribus externè commendat cataplasmata. Utilia in potu dicit esse dulcia, pinguia, item oleosa. Super omnia laudanum suum opiatum commendat sæpiùs nominatus Paracelsus, aliaque plura experimenta, quæ omnia recensere, longum & ab instituto nostro alienum foret.

§. 14. *Helmontius* curavit colicam sæpissimè per verum laudanum absque opio, unguento etiam calido ventrem foveri jubet anisi-semen quoque magni facit.

Ipsius pullus, *Grembs*, Colico laborantem dolore feliciter restituit dato clystere emolliente cum ℥iij. philon Romani & laudan. op. continuato jusculo gallinæ cum incoctione radic. chinæ, & semin. dauci, postmodum cum pilulis aloëticis curam concludebat.

§. 15. *Willisius* à Clystere curam colicæ incipi vult, qui sit ab initio leniens & emolliens, à quo, velut à fotu interno, fibrarum corrugationes compescuntur, & spiritus excandescentes demulcentur. In quem finem injiciendum præcipit lac tepidum cum sacchare permixtum; vel decocta emollientia ex malva, althæa, sambuco, c. ⚯ amygdalarum dulcium; item decoctum ex capite vervecino, aut pedibus vitulinis; vel enemata ex solo oleo olivarum aut lini. Si hæc enemata ventrem non sufficienter laxant, transeundum esse jubet ad decocta carminantia, aut amara, in quibus dissolvuntur Electuar. diacatholic. vel è baccis lauri, aut hier. picr. item infus. croci metallorum, vel urinæ sanæ ℔j. c. therebinth. Venet. solut. ℥jß. sacchar. rubr. ℥ß. M. F. Enema. Particulæ enin terebinthinæ balsaminæ simul intestina confortant, & fibrillas eorum demulcent. Quod si tormina levioribus haud cedunt, ab hypnotica, tanquam ad anchoram sacram festinandum esse putat, in quem finem commendat *laudanum* suum liquidum Tartarisatum ab guttis XVI. usque adxx. horâ somni in cochleari aq. flor. chamomillæ, vel alius carminativæ. Interim cum hæc applicantur, & exhibentur ad mineram colicam penitus exstirpandam, vomitionem, aut lenem admittit purgationem ex tartaro emetico, vel sale ⊕-li albo, vel ex resin. gialapp. pilul. Rhud. & Mercurio dulcificato. Tandem cum hisce finem haud exoptatum attingere nequeamus, ad salivationem, tanquam summum remedium fugiendum suadet. Si Colica sit diuturna ac contumax præter suprà nominata etiam varia diuretica, acidulas minerales commendat.

Inter Topica Externa *Is* laudat epithemata abdomini applicanda ex fol. malvæ, mercurial. parietar. ana m.iiij. flor. sambuc. chamomill. melitot. ana m.iij. cap. vervec. absciss. Coq. in s. q. ▽æ fontanæ. Colatura usurpetur pro fotu cum stuphis laneis calidissimè intinctis & expressis, postmodum applicitis; repetendo quoties dolores intensiores urgebunt: Vel omentum agninum, aut pulmones, aliaque brutorum viscera calentia abdomini imposita, mirè sedare dolores colicos ab autore dicuntur, qui quoque in quibusdam constitutionibus & temperamentis epithemata ex calidioribus parata, aut calidiùs applicata, dolores potius exacerbasse, quàm leniisse observavit. In his casibus potiùs commendat fotus ex solutionibus nitri, vel salis ammoniaci, aliquando ex aqua pura frigida fotum paratum cum *Septalio* laudat.

§. 16. *Sylvius* dolorem *ardentem* à bile pinguiore ortum acidis, & aqueis &c. curat. Sit formula ex ipsius scrinio depromta:

℞. ▽ *cichor.* *acetos. ana* ℥ij.
sirup. papav. alb. ℥j,
spirit. nitri gutt. viij.
F. *Mixtura cochleatim assumenda.*

In hoc casu & conveniet sequens Emulsio:

℞. *Semin. 4. frigid. maj. ana* ʒj.
amygd. dulc. ʒiij.
semin. papav. alb. ʒj.
c. aq. chamomillæ, malv. F. *Emulsio.*

Dein, ut ità correcta bilis educatur necesse est, in quem finem sequens præscribit Conditū:

℞. *Pulp. tamarind.* ℥ij.
conſerv. roſar. pallid. ʒx.
electuar. è ſucc. roſar. ℥j.
ſal. tartari ⊕-l. ʒj.
M. F. *Conditum. cujus æger accipiat ad* N. *Mtæ. quantitatem.*

Dolor *Algens* huic planè contrarius curabitur per ſpiritum vini aromaticum ſale volatili & oleoſo præditum, Ex gr.

℞. ▽ *fœnicul.*
theriacal. ſ. ana ß.
Sal. abſinth. ℈j.
ocul. ♋. ℈ß.
ſirup. card. bened. ℥ß. M.
cui aliquando addi poteſt granum j. laudani opiati.

Prælaudatus Celeberrimus Vir dolorem *perterebrantem*, fixumque curare ſatagit corrigendo, temperandoque acrimoniam ſucci pancreatici acidam, tum viſciditatem pituitæ comitem, quod præſtant Gummi ammoniacum, galbanum, ſagapenum, Maſtiche, &c. ut & ſal volatile quodvis: oleum C. C. in pituita vitrea corrigenda magni eſſe uſûs ſcribit; laudat & pilulas phlegmagogas *prax. l.* 1. *c.* 14. §. 5. deſcriptas.

In dolore *cum contorſionis ſenſu* à ſucci pancreatici auſteritate producto magni facit ſpiritum ſal. armon. & Tincturam caſtorei. Sequentem eo fine commendat mixturam cochleatim præbendam:

℞. ▽ *pulegii* ℥ij.
fœnicul. ℥j.
Tincturæ caſtor. ʒiij.
Laudan. opiat. gr. ij.
Sirup. de menth. ʒvj. *M.*

Diſtendens, & à flatibus excitatus dolor, ab ipſo variis carminantibus, ſpiritu nitri, &c. tollitur. Conferunt & Salia volatilia, quæ corrigunt æquè pituitam viſcidam, ac bilem acriorem. Inter externa aliis præfert Unguentum martiatum, & althææ compoſitum, additis oleis chamomillæ, lilior. albor. laur. &c. Conducet & Emplaſtrum carminans ipſius toti abdomini impoſitum.

§. 17. Illi, qui *Carteſii* nituntur fundamentis, omnem impendunt operam, ut particulæ acres pungentes, ſcindenteſque obtundantur, impetus humoris acris frangatur, & fibrillæ nerveæ indè læſæ demulceantur; quod juxta eos obtineri poteſt per varia demulcentia, anodyna, paregorica; ſæpe enim opiata exhibent, ut ita inducias habeat æger, & Medicus tempus lucretur ad ſal illud ſylveſtre educendum; deinde lenem inſtituunt purgationem cum extract. Rhabarbari ℈j. aut gr. xxv. poſtea ſudoriferum exhibendum cenſent, quod ſimul nonnihil ſit anodynum.

℞. *Bezoart. mineral. gr.* xij.
croci orient. gr. vj.
camphor. gr. ij.
lau dan. opiat. gr. j.
▽ *card. bened.*
menth.
ſirup. papav. ana q. ſ.
M. F. Hauſtus.

Clyſteres quoque, aliaque externa, quæ læſas fibrillas placant, & ſpiritus animales impetuoſè influentes ſedant, ſuadent, quæ omnia in ſeq. videbis.

§. 18. *Nos* in Colica humorali ad humorem peccantem curam dirigendam cenſemus. Si ergo quod dolor hic atrociſſimus humorum calidorum, ♀reorum ſeu bilioſorum acrimoniâ factus ſit, ſuſpicamur, quòd ex haud obſcuro ardore in locis affectis, ſiti, vomitu bilioſorum, aliiſque noſcere poſſumus, tum ſeq. commendamus mixturam:

℞. ▽ *acetoſell.*
plantag.
cichor. ana ℥j.
laudan. opiat. gr. j.
ſpirit. nitr. gt. xij.
ſirup. cortic. aurant. ℥ß.
M. detur ad vitrum.

Emulſiones, imprimis verò opiata hîc omnem abſolvunt paginam. Quibus tamen non ſemper interponenda cenſemus enemata tùm laxantia, tum anodyna, mitiora quoque cholagoga, imprimis decoctum tamarindorum approbamus, quo ſolo Hanoviæ Candidatum Theologiæ, Helvetium, feliciſſimè contra opi-

opinionem alius adstantis Medici, mortem jam denuntiantis, restitui.

In quem finem & conducet decoctum leniter laxans, & sæpe in parva dosi exhibitum V. gr.

℞. *Herb. meliss.*
pulegii,
ceterach ana m. j.
rad. levistici,
fœnicul.
asparog. ana ℥ß.
fol. sen. s. st. ʒvj.
mechoacan. ʒiij.
sem. fœnicul.
siler. mont. ana ʒj.
Coq. in brod. carnis ad ℔. j.
add.
Sirup. de duab. radic. q. s.
M.

In hoc casu fotus, cataplasmata ex emollientibus, & antiscorbuticis parata, externè applicari possunt, ut sic æstuantis bilis acrimonia temperetur: sæpe cholagogis & opiatis unà rem perago, dolorem consopiendo & materiam peccantem evacuando, & in ægris, si dolor evanuerit, pilularum seq. vel aliarum usum injungo.

℞. *M Philul. Tartarear.* ʒß.
diagrid. gr. xij.
ol. succin. gt. j.
c. Tinctura propriet. vel essent. carm.
F. pilulæ pro 2bus dosibus.

In delicatulis utor sequenti potiuncula manmata:

℞. *Mann. Calabr.* ℥ij. *in* ▽ *menth. fœnicul. ana q. s. solut. spermat. ceti* ʒß. *M.*

Si verò ab humoribus frigidis & acribus ortum sit hoc malum, tunc clyster sequens parari potest:

℞. *Herb. emollient.*
card. bened. ana m. ß.
rad. helenii, acori, galang. ãã ʒij. } *quia incidunt & attenuant.*
Coq. in lacte dulci, addendo
hordei ℥j.
vitell. ov. no j.
ol. fœnic. ℈ß.
vel ol. rutæ, vel juniperi,
M. F. Clyster.

Miro semper cum effectu addidi clysteribus aquam benedictam Rulandi ab ℥j. ad ℥ij. Antimoniales enim clysteres laudo, quales apud Riverium, Sennertum, aliosque reperiuntur, non semel urgente sic necessitate felici cum successu exhibitos.

Per os exhiberi potest lac coctum cum allio, quod potens est.

Lac quoque cum multis floribus sambuci coctum, tempore præsertim matutino haustum, & si tum in lecto bene tectum continere potes ægrum, prodest. Prodest & Enema ex lacte ℔j. sacchari Thom. ℥ß. butyr. ℥jß. alb. græc. ʒij. M. F. Clyster. vel unguentum clysmaticum addi potest

In hoc etiam casu sperma ceti recens, & non rancidum ad ʒj. cum vino generoso, vel malvatico non sine successu exhibetur. Sic prodest quoque oleum amygdalarum dulcium additis vel camphoræ granis tribus.

Si humor acidus, seu, ut cum vulgo loquar, melancholicus hunc excitaverit dolorem, is corrigendus est. Pro compescendo ergo hoc malo, & temperando hoc acido vitioso, unde tum dolorosæ membranosarum partium, & fibrarum motiones, & repetitæ spasmodicæ crispaturæ, aliaque id genus mala inferuntur, commendamus alkalia quæcunque, quæ summopere prosunt opiatis maritata. Pulverem præscribo ex oculis ♋, margarit. spermat. ceti, bezoar (adjectâ theriacâ cœlesti) qui probatissimus est & in hoc casu convenientissimus. Ad acidum illud exorbitans imbibendum, & præcipitandum, conveniunt pulveres testacei, serum lactis, lac asininum, Antimonium diaphoreticum, castoreum, utpote sale volatili & oleoso præditum, omnia denique salia volatilia oleosa. Hic & conveniunt varia externa, linimenta, cataplasmata, aliaque carminativa. Mitigato malo possunt exhiberi me-

melanagoga carminativis mixta. Si verò austerum simul adsit, & alvus adstricta, potest & enema exhiberi, in quo aliquid essentiæ castorei fuit additum. In scorbutica dispositione semper medicamenta antiscorbutica miscenda sunt, & postmodum hydragogis materia peccans evacuanda.

In flatulenta Colica Essentia carminativa Wedelii & sequens noster spiritus carminativus conducunt:

℞. *Cortic. aurant.* ℥iß.
rad. helenii
acori,
ostrut.
galang.
semin. anis.
baccar. lauri ana ℥ß.
castor. ʒj.

c. spiritu baccarum juniperi, & vino generoso infundantur, destillentur, & serventur ad usum.

In colica quoque sequens haustus pro incomparabili habetur:

℞. *Vini generos. ant Malvatic.* ℥jß.
🜄 *vitæ Matthioli* ℥ß.
ol. amygd. dulc. ℥j.
laudan. opiat. gr. ij.
camphor. gr. iij.
Salis card. bened. ℈j.
croci gr. vj.
♎ * *ci aut salis dulc.* ℈ß.
sirup. papav. ʒij.
M. F. Haustus optimè conquassandus pro una, vel duabus vicibus assumendus.

Si vermes, vel calculi, vel stercora indurata, &c. in causa sunt, eò semper respiciendum, ut hæc è corpore eliminentur.

In spasmodica verò Colica eò respiciendum est, ut primò materia illa morbifica plexibus, ut plurimum mesenterii nerveis infixa refrænetur, & continui solutio tollatur, dein ut spirituum in partes abdominis citatior, actuosior, ac spasmodicus irregularis motus placetur ac demulceatur, postmodum, ut spiritus summa ἀταξίᾳ ac δυσκρασίᾳ laborantes iterum in ordinem redigantur, & corroborentur. In hunc finem Clysteres singulari virtute pollent spiritus placandi, & hinc clysteres in omnibus motibus convulsivis sunt convenientissimi, qui enim, quod fotus externè abdomini applicati, hoc illi intus præstant, dum diffusi in intestinis eorundem porulos intrant, & corpuscula resolventia exspirant, quæ materiam morbificam aggressa temperando & attenuando eam corrigunt, ut vel fibrillæ illâ deliberentur, vel ad intestinorum cavitatem deducantur.

Ejusmodi Clysteres concinnari possunt ex variis herbis emollientibus, anodynis & nervinis, & addi essentia castorei ad ʒj. usque ʒij. Verb. gr. ex radic. alth. liquiritiæ, lilior. alb. herb. malv. alth. parietariæ, fl. chamomill. sambuc. melilot. semin. carvi, bacc. laur. junip. &c. Laudamus itaque clysteres antimoniales, de quibus superiùs. Purgantium verò usum quod attinet, ea improbamus potiùs, tum quod dolorem exasperent, tum etiam quòd mortem accelerent, id quod etiam mecum *Clarissimus Medicus Wepferus in Ephemerid. Naturæ Curios.* observavit.

Tandem quoque anomalum ac discursivum spirituum in partes membranaceas inferioris ventris influxum blandè demulcent, ac detinent medicamenta sulphure anodyno delibuta, blandisque particulis paregoricis, & suavi ἀναθυμιάσει gaudentia. Aliis palmam præripiunt opiata, & admirandos hîc præstat effectus Tinctura opii cum alcool vini extracta, & pluries transcolata, quod in desperatis casibus auxilium præstat. Item laudanum opiatum per fermentationem encheiresi Langelottiana paratum. Nos sæpe laudato cum effectu usi sumus essentiâ carminativâ cum essentia anodyna more Wedeliano permixtâ. Tincturam sequentem nostram paregoricam summis laudibus evehimus, imprimis anodynâ nostrâ maritatam, quæ nunquam nos destituit:

℞. ♎*tûs rorismarini* ℥ß.
lumbricor. ʒij
C. C.
Salis succini volatil.

viperar.

3,7, Passio colica.

viperar. volat. ana ℈j.
digeratur.

Dosis ad xx. guttas, bis in die, & corpus semper disponatur ad sudorem.

Convenit & *essentia anodyna* ex laudani opiati part. 3. balsami succin. part. j. cum Spir. vin. Tartarisato acuata priùs cum spiritu nitri dulci parata. Celebris etiam vis inest nostræ theriacæ cœlesti ad grana aliquot exhibitæ.

Ex anodynis mineralibus eminent Cinnabarina sulphure fixiori Antimonii arctiùs intertexto imbuta, imprimis Cinnabaris cum oleo Vitrioli fixata, quæ vera est Panacæa Amwaldina. Alii eam absque acido amant paratam. Celebris quoque est pulvis ex scoriis reguli Antimonii ultimâ præcipitatione cum spiritu Vitrioli institutâ collectus. Sulphur quoque Vitrioli anodynum nostrâ experientiâ paratum incantamenti instar dolores sedat colicos. Inter anodyna & recensemus aquam theriacalem, quæ vel per se, vel cum aliis mixta propinari potest.

Ad spiritus δυσκρασίᾳ & ἀταξίᾳ, laborantes confortandos, ac nervos solandos medicamenta suademus sale volatili blando sulphureo pollentia, quæ spiritibus naturalem schesin ac crasin inducunt, ipsisque maximè omnia existunt, laudem hinc merentur omnia balsamica, imprimis balsamus noster nervinus, qui continuato usu mira præstat, essentia castorei, succini, aliaque elixiria spirituosa cephalica in debilitate spirituum summam possident efficaciam. Cordialia quoque frequenter propinanda erunt, V. gr. Aqua Cinnamomi, hordeata, perlarum, è typhis C. è fl. aurant. Danica rubra, spiritus confortativus cardamomisatus, confect. alkermes, pulvis diachermes, cordialis pretiosus, quæ prudenti medico in formulas facilè redigi possunt. Acida quoque sulphureo volatili principio pollentia, quatenus effluvia acria spirituum refrænant, ac motum concitatum ipsorum sufflaminant & figunt. Inter omnes autem hos spiritus acidos tanquam Luna inter stellas minores eminet *spiritus* ille *vitrioli* volatilissimus, qui parari solet ex Vitriolo Martiali spiritu salis ammoniaci ebrio in retorta vitrea igne aperto destillatus. Meretur & insigne encomium spiritus eboris.

Antiscorbutica etiam & diuretica haud negligenda sunt, quæ materiam morbificam fundunt, secumque ad vias utrinarias deducunt, qualia sunt aqua antiscorbutica, pro re nata vel calida vel frigida, specifica Hertodi ex stercore columbino, item Tinctura Tartari vera, spiritus salis ammoniac. simplex & compos. Mixtura de tribus, spiritus terebinthinæ, sal volatile oleos. Sylvii, vel nostrum, pulvis corticum aurantiarum, aliaque balsamica continui solutioni occurrentia, & acidum vitiosum emendantia. Aliis verò palmam præripit Tinctura Antimonii ad guttas xxx. in aqua lumbricorum magistrali frequenter exhibita. Sequentis balsami vires excellentissimæ sunt:

℞. *Balsam. Peruvian.*
c. spiritu * *ci marit.*
c. spiritu eboris ac leni digestione foveatur.

Liq. C. C. succinat. & omnia Cinnabarina, & ex iis paratus pulvis cephalicus M. imprimis cum opiatis mixta maximæ sunt efficaciæ. In spasmodicis spirituum insultibus singularem energiam atque affectum promittunt omnia antepileptica & Castorina. Hîc etiam proderit aurum fulminans à gr. 1. ad 5. assumptum. Difficile non erit prudenti memoratorum mixturâ formularum varia concinnare genera, ita ut quævis formula pluribus indicationibus simul satisfacere possit. Ipsum sperma ceti ratione pinguedinis suæ non tantùm est acidorum temperativum, sed & blando suavique poppysmate demulcet partes membranosas & fibrosas sensiles, ut exinde dolorum intermissio exsurgat. Usurpari tamen debet cum oleo amygdalarum dulcium, & cum vino malvatico, vel in jusculis calidis, qualem potiunculam *Crato*, trium ille Imperatorum Archiater, inter secreta habet remedia. Hisce nihil proficientibus ad curam lactis vel seri lactis, & acidularum inprimis calidarum, tanquam ad ultimum refugium ægros mittimus. In Germania nostra habe-

habemus Embsdenses, & in Gallia Bourbonnenses, quarum acidularum usu *Citesius* ex colica epidemica paralyticos factos omnes feliciter curavit, eosque ad pristinam perduxit sanitatem. Tanta est Naturæ erga nos benignitas, & ratio medendi admirabilis. Thermas hic non excludimus, quæ nonnunquam divinam afferunt opem. Si quis ea ex natura habere haud potest, artificialia sibi paret varia. Conducit quoque balneum aquæ dulcis, vel lactis, vel olei olivarum, quod haud contemnendi usus erit. Ita sequens valde prodest:

℞. *Radic. althææ,*
lilior. albor.
flor. chamomill.
melilot.
sambuc.
fol. malvæ
parietar.
violar.
trifol. fibr.
beccabung. ā q. v.
M. pro balneo.

Externè prodest sacculus ex tritico macerato tosto & molâ contrito, Germanicè Maltz / cum cumino, sale communi, & floribus chamomillæ: qualis est, qui sequitur:

℞. *Hordei triti vel maltæ,*
cumini ana m. ij.
flor. chamomill.
verbasc.
melilot. ana m. ß.
semin. cumin.
baccar. juniperi ana ℥ß.
salis communis m. ß.
camphoræ (si hunc odorem æger ferre potest) ʒj.
M. pro sacculo.

Qui sacculi semper calidè ventri imponi debent.

Sæpe sumuntur orbes lignei cum linteis calefacti, & multis oleosis impregnati, qui etiam calidè imponuntur abdomini cum maximo fructu. Sed sæpe cum iis topicis cautè mercandum est; calida enim illa carminativa, & discutientia, quæ communiter imponuntur ex tegulis calefactis, sacculis, milio tosto, arena & furfuribus, aliisque herbis resolventibus & calidis repletis, frequenter manifesto cum ægri exitio applicantur, quia sæpe salina illa recrementa, magis magisque ab illis agitata, intensiorem producunt calorem, imò inflammationem intestinorum & mesenterii, tandem in abscessum desinentem, qualem in dissecto cadavere *prælaudatus Wepferus* annotavit.

Nos hic inprimis maximi facimus Nervina topica anodynis juncta ac maritata, quæ simul præcipitandi vi pollent. V. gr. Aq. arthritica, spirit. salis ammoniac. lumbricor. liq. nervin. oleum Saponis, vel ranarum, vel

℞. *Ungt. dialt.*
anodyn. ana ℥ß.
ol. lumbricor. ʒij.
M. d. ad vitrum.

Item dorso applicare jubemus maximo cum commodo balsamum spasmaticum Mynsicht.

Varia hic etiam commendo olea aromatica, spiritum convulsivum, aliaque carminativa. Spina dorsi inungatur unguento resumtivo axungiâ castorei mixto, &c.

Sequens linimentum abdomini illinendum miraculi instar sedavit dolores hos atrocissimos:

℞. *Spir. formicar.*
lumbricor.
lilior. convall.
arthritic.
spasmod. ana ℥j.
salis volatil. C. C. ʒj.
Tincturæ castorei ʒiij.
M. detur ad vitrum.

Venter quoque inungatur ol. cyclamino. Vel

℞. *Ol. chamomill.*
amygd.
aneth. ana ʒj.
stillat. bacc. laur.
carvi cumin. ana ℈ß.
essent. croci ʒß.
M.

Umbilico instilletur oleum myrrhæ.

3, 8, De ictero.

Cataplasma ex parietaria, nasturtio, & cæpis coctis paretur, adsumpto oleo scorpionum.

Extra paroxysmum, jubente sic indicatione præservatoriâ, causa morbifica tollenda, & purgantibus, & vomitoriis, & V. S. expugnanda. Post apertiva Martialia, aliaque æstum summum temperantia, & alterantia in usum vocanda, qualia sunt superiùs jam dicta testacea, humorumque acrimoniam & aciditatem imbibentia ex ebore, ocul. ♋, matr. perlar. C. C. &c.

Serum lactis tamarindinatum, vel succis antiscorbuticis maritatum per temporis spatium bibendum est.

Caput VIII.

De

ICTERO.

§. 1. Quod ferè omnibus morbosarum corporis nostri constitutionum denominationibus contigit, ut à Græcis primùm impositæ à Latinis dein Medicis retentæ ac latinè datæ fuerint, idem & evenisse Ictero nostro, in aprico est, græca enim vox est ἴκτερος, utpote quam Græcos veteres morbo huic ob similitudinem coloris flavi, quem in pennis avis quædam ab ipsis ἴκτερος, à latinis verò Gabula dicta, repræsentat, indidisse, eandem præ se fert probabilitatem, ac quando Icterus ab Ἰκτῖνος hoc est milvo, quod oculi bile suffusi milvinis oculis videantur, derivatur *Amato Lusitano Cent.* 1. *Curat* 83. in *schol.* Appellatur & à *Celso Apulejo & Scribonio* aurigo, ab auri colore, item auriginosa suffusio itidem ab auri indubiè colore, quem bilis per universum corpus effusa mentitur, itâ & *Regium* dicunt morbum pariter ab auro velut metallo regio. Aliis dicitur *arquatus* seu arcuatus à vario arcus cœlestis seu iridis colore. Nostris germanis idiomate proprio die Gelbsucht / audit.

Definitio.

Describi potest, quod sit Cachexia, partes solidas ac fluidas colore præternaturali flavo vel nigro tingens, ortum suum habens à Gasteronacis viis regiis male prospicientis negligentia à bilis acrimonia in arcem irrumpentis fluente. Dicitur vel flavus vel niger, prout unus vel alter color excedit.

Casus.

§. 2. Juvenis XXV. annorum temperamenti sanguineo biliosi aliàs hypchondriacis & colicis doloribus nonnunquam infestatus, cum tempore æstivo post cibum, pilarum lusu se nimium exercuisset, & simul per æstatem saccharatis cum vino admodum aromatico delectatus esset, exactis aliquot noctibus in somniis sentit corporis segnitiem ac torporem, pruritum in cute, maxime in dorso, fæces alvi albescebant & pauca viscosa simul ejiciebat æger, urina aderat turbida crassa ac Crocea, ita ut linteamina & chartas imbutas tingeret, oculorum album & tempora cum tota cute flavescebant, amarorem sentit in lingua, simul siticulosus existit, somnia pariter turbulenta habet, & si paulò movetur fortiùs, spirandi difficultatem percipiebat, inde de sanitate sua solicitus petit auxilium.

Pars affecta.

§. 3. Subjectum dum dicimus partes corporis solidas & fluidas, spiritus verò impetum facientes tanquam subtilissima corpuscula, sub ipsum aliàs subtilissimum visus sensum, haud cadentia è subjecti causa haud removemus, eas tantum partes saltem denominare volui, quæ depravatam ejusmodi in colore nutritionem suscipere aptam dispositionem obtinent, quales fluidæ omninò atque solidæ partes cernuntur. Inter partes externas pro parte affecta accusare possumus totam cutim, cujus cuticula quo tenuior & pellucida magis ut in candidioribus subjectis, eò lucidioris flavedinis Icterus ipse apparet, quo autem densior sicque quodammodo opaca, prout in minus candidis, obscura magis flavedo eadem icterica repræsentatur. Locum quoque adnatæ oculi tunicæ quæ album constituit, hic quoque affici constat, item ungues

gues, labia & crines, prout ex *Cornel. Gemma* refert *Schenkius observ. l.* 3. Inter internas partes affectas pro principali subjecto statuimus viscera bilis secretioni collectioni & ejectioni famulantia, nominatim hepar cum vesica fellea ac ductu cholodocho & pancreate.

Pulmones quoque colore citrino in hoc morbo tinctos observavit *Zacchias Quæst. medico-legal. Tom.* 3. *Consil.* 15. In Viro quadragenario à me exenterato non tantum omnia viscera tum abdominis tum thoracis unà & cerebrum ossa & cartilagines icterica tinctura h. e. flava tincta *Hanoviæ* vidi. In aliorum cadaverum Jctero defunctorum ductibus bilariis modo calculos, modo pituitam viscidam, modo aliud quid, vasa hæc constringens observavi.

DIAGNOSIS.

§. 4. Diagnosis Jcteri in genere absque negotio depromitur ex habitu & urinæ colore, præsertim si quoad illum album saltem oculi potissimum canthi majoris inspiciatur, utpote omnium primum colore flavo tinctum deprehenditur, præcedit semper corporis segnities ac torpor, pruritus in tota cute maximè in dorso observatur, ob acrimoniam bilis in poros cutis diffusæ & sero permixtæ. Urinæ ex flavo & rubro fere nigricant & satis appropriatè vocantur à *Zacuto Lusitano de Med. princ. Histor. l.* 11. *p. m.* 385. *passeæ.* Tales quidem & habentur in nonnullis aliis affectibus sed differentia in eo vertitur, quod viscidítas in hisce nimis adsit, adeoque si linteamina iis intingantur & postmodum exsiccentur, retinent illum flavum colorem, aliis autem lintea intincta cum exsiccentur, humiditas cum illa flavedine avolat in auras. Ut plurimum urina est crassa turbida (ac turbata imò pauca. Fœces alvi sunt sæpius subalbæ & duræ instar albi græci, quia obstructæ sunt viæ, per quas humor flavus cum bile ad intestina ferri solebat, & sic fæces intinctæ excernuntur.

Alvus ut plurimum adstricta est, ob defectum salis in bile contenti, quia intestina solebat vellicare & stimulare fibras ad excretionem, oculorum albugo & tempora flavescunt, quia volatilior pars magis sublimatur. Os amarum est & siticulosum; Appetitus diminutus, gravitas circa præcordia & in dextro hypochondrio, caput dolet & somnia sunt turbulenta, capilli decidunt, respiratio difficilis. Specialia Jcteri nigri signa dicuntur tota cutis ad nigredinem vergens, & colorem fuscum vel lividum dixeris. Sinistri hypochondrii gravativus dolor, tumor vel aliàs dolor à longa ambulatione molestus, tristitia, pigrities, vigiliæ, deliquia, urina ad nigredinem vergens, alvus plerumque adstrictior &c.

§. 5. Causam hujus decolorationis efficientem, Veteres Galenici bilem esse seu abundantem, seu qualitate depravatam dixêre quæ se vel criticè vel symptomaticè in totum corpus effundat: causæ antecedentes ipsis sunt vel calida hepatis intemperies, in quo casu bilis nimia in copia generatur, vel si ductus cholodochi obstruantur vel à bile crassiore, aut ab humoribus ei admixtis pituitosis, sive à calculis sive quod iidem ductus comprimantur ab humoribus partium vicinarum, sive coaluerint defectu bilis. Jcterum nigrum verò ab atra bile sive melancholia ortum suum habere fatentur, inde lienem accusant succum talem vitiosum depromentem inde & dicunt causam proximam & conjunctam humoris melancholici in peripheriam totius corporis effusionem. Melancholiam hanc procreat & augmentat intemperies frigida & sicca vel totius, vel hepatis vel lienis, inflammationes & apostemata lienis, *usus An rectè?* frequens Melancholicorum, hæmorhoides suppressæ, mœror & curæ diuturnæ sanguinis vel bilis in succum atrum conversio sive per adustionem, sive per congelationem facta.

§. 6. *Paracelsus* Dogmaticorum *Galenicorum* de causis pathologiam prorsus turbare atque funditus evertere conatur, in lib. n. de Ict. c. 1. illorum opinioni audacter contradicit, qui bili hunc morbum acceptum ferunt, cum ex felle neque ægritudines neque colores consistant & in expl. fel icteritiam tincturam parere negat, quia in eo nulla est tinctura, uti & splenem, quia non tingit, & bilis est in intestinis.

Colores enim ex commixtione salium oriri statuit, non aliter quàm colores diversos à pictoribus ex permixtione diversorum salium mineralium confici indies videmus. Icteritia ergo citrina ipsi constat ex Vitriolo entalico & sulphure liquido: Nigra verò ex Mysep vitriolo & sulphure dissoluto. Plura alia hinc inde de hoc habet morbo, sed cum valde dubia sint & vix ad rem nostram faciant, his diutius immorari tædet, ad notiora ergò transeamus.

§. 7. *Helmontius* negat cum Antesignano suo *Paracelso* bilem peccare, sed Icterum ex vitioso digestionis & errore digestivæ facultatis provenire statuit, eò quod stercus liquidum sursum rapiatur, quod infernè purgari debebat, causam introducit venenum anodynum, hisce machinationibus sufficiens; nidus ipsius est à pyloro ad finem duodeni, & quiescit, sicque calculus & Jcterus cruoren in flavum virus mutat; idque à mœrore sæpius producitur.

§. 8. *Willisius* Jcteri causam in eo consistere opinatur, quod bilis in hepate secreta ob vias obstructas non omninò aut satis ad vesicam felleam transferatur, quin necesse habeat in massam sanguineam regurgitare, & sic à meatu Cystico & ductu communi obstructis oriri non dubitat. Accedit & nonnunquam totum sanguinis vitium, quando nimium ob particulas ejus sulphureas & salino-fixas supra modum exaltata bilis in cruoris massa uberius & ocius progignitur, quàm per vias ordinarias secerni aut foras amandari queat, quare hæc à sanguine cum sero decedens partibus solidis affigitur iisq; tincturam suam imprimit, unde & viperæ morsus & potus generosioris abusus facilè hunc morbum excitare possunt, & ob eandem causam febrem tertianam facili marte hunc in morbum terminari posse putat.

§. 9. *Sylvius* cum prædicto Authore fere eâdem oberrat chordâ statuens impeditam in suo motu bilem ad intestina, ab obstructione ductus cholodochi aut succo pancreatico nimis viscido; deferri supponit etiam bilem dum in cysti generatur & diutius detinetur quandoque mutationem notabilem subire propter quam sæpe moveatur illa & feratur impetuosius & copiosius versus massam sanguineam, cui tamen solitò minus permisceatur, sed ipsi duntaxat confundatur, adeoque facilius ab eadem recedat, partesque solidas colore suo inficiat tingatque. Et à spiritibus valde volatilibus venenosis copiosius bili & sanguini admistis interdum Jcterum produci non dubitat, & probat cum ex morsu viperæ natum.

§. 10. Qui *Cartesii* principiis suam superstruunt medicinam existimant morbum generari, si bilis quam primùm particularum figura peccet & motu, tunc illico ejus debita quantitas in partes pro excrementis depelli solita non deponitur, quæ sanguini diutius inhærens & una cum ipso per partes circulans, quorum poris particularum figura non convenit, cutem flavidine tingit & nostrum morbum arquatum excitat. Per bilem vulgò nigram dictam ipsi intelligunt particulas acidas, acres, crassasque eodem modo peccantes.

§. 11. *Nos* cum vulgo quidem putamus hoc in morbo ex varia obstructione hepatis & ductus bilarii impediri bilis excretionem ad intestina, atque sic ipsam regurgitare & cum sanguine deferri per universum corpus & illud colore suo flavo inficere, malo sc. jam inveterato, sed existimamus quoque simul viscididatem quandam adesse huic humori flavo, quæ non tantùm faciat obstructiones in tubulis hepatis aliorumque viscerum per universum corporis habitum, atque sit stagnet ibi hic humor flavus (aliàs per vasa lymphatica rediret flavedo illa ad sanguinem & per cutem non transflueret) & impediatur per vasa lymphatica ad sanguinem deferri, sicque cutim flavere faciat. Non dubitamus etiam à commeatu (bile) intercepto Gasteronacem in ventriculo residentem maximè contristari. Neque Epar semper afficitur intemperie calida ut vulgus censet, nam morbi hujus causa & ab obstructionibus non solum ductuum bilariorum sed & universi corporis inprimis cutis tubulorum dependet, imò experientia

docet sæpe hunc morbum in intemperie maximè frigida aliquando produci. Cæterùm nos non tantùm causam procatarcticam Icteri rejicimus in vini spirituum aut vini generosi, sed & in frigidiorum aquæ sc. potus aliorumque viscidorum & frigidorum alimentorum abusu hunc morbum natum observavimus. Non negamus etiam tamen posse & hunc morbum excitari à volatili sale sc. nimiaque spirituositate aut pinguedine bilis: sanguis enim quandoque vitiosè fermentatur bilis vitio, si bilis vel ejusdem sulphur nimis exaltatum corruptum ac copiosum sit, vel ejus sal acre lixiviosum imminutum & debilitatum, unde chylus à scoriis alvinis non bene secerni nec debito modo ad futuram sanguificationem disponi potest, atque sic vitium primæ concoctionis, uti ajunt, non vel vix corrigitur in secunda. Ictero ergo particulæ acres & sulphureæ vel venenatæ ansam sæpius nostro dant, prout ex morsu viperæ icterum producente videre possumus; quando enim multæ ejusmodi particulæ calidæ acres aut sulphureæ junguntur sanguineæ Massæ, ex conquassatione multa tunc emergit bilis, quæ non potest omnis recipi à suo folliculo, ergo tunc necessariò in sanguinem restagnare & ad omnes corporis partes deferri debet.

Non dubito quin etiam conglomeratio spirituum animalium in orbiculares folliculi fellis fibras fiat, quæ ita hunc folliculum spasmodicè constringendo facit ut omnis bilis versus venam Portæ ad massam sanguineam regurgitet, quod & austerum circa orificium vesiculæ fellis stagnans efficere potest; uti nec excludimus calculos, vermes, &c. Quando ex flavo nigricante colore cutis inficitur, indicium est Icteri nigri, in quo casu & suspicio bilem fixiorem vitriolicam adesse; quæ non tantum excrementa, sed & totum corpus tingere potest, qui humor quoque gasteronaci infensior, inde & hic periculosior existit, de quo in sequentibus plura addamus, de Prognosi nempe acturi.

Prognosis.

§. 12. Itaque egrediamur nunc ad signa prognostica, si quid enim est (ut sæpe monitum,) quod Medicum magis admirabilem reddat in praxi sane est Prognosis, hæc enim teste *Botallo de Medici & ægri munere* §. 22. omnibus præstat.

Huc spectant seqq. aphorismi Hippocratis sect. aphor. 4.--62. *quibus per febres morbus regius supervenerit ante diem septimum, malum*, quia viscositas major est. Item S. 4. 64. aph. *quibus per febres morbus regius die septimo*, aut nono aut undecimo aut quartodecimo *supervenerit*, *bonum*; nisi dextrum hypochondrium *durum sit*, *alioqui* minimè bonum; quia crisibus vehementibus expellitur materia peccans, quod in nostris regionibus frigidioribus vix evenit. Item Senex noster ait *S. 6. aphor. 42. Regio morbo laborantibus jecur durum fieri, malum esse*: quia morbus tum est fixus & magnus. Icterus qui criticus est sponte tollitur, ille etiam, qui à morsu producitur animalium venenatorum: difficilius tamen qui ab obstructione calculosa & carnosa seu ductuum bilariorum, seu pori bilarii in intestino; difficillime is curatur in quo alvus lubrica est & mollis, aut qui inveteratus est, aut morbos aut symptomata conjuncta habet gravia, inprimis in gravidis, senibus, aut qui ab inflammatione oritur, aut scirrho hepatis, aut qui ut dictum in febribus ante diem criticum accidit, præsertim quando sine rigore oritur, tum morbosum in hepate significat, sic & graves alios minatur morbos, ut hydropem, ascitem, cachexiam, marasmum, similesque alios. Sæpissime lethalis est Icterus, si ex causa frigida producatur, inde etiam aliquando vasa lactea obstruuntur, hinc lenta macie & marasmo ægri pereunt. Jam ad curam Diæteticam.

Cura Diætetica.

§. 13. In eassum autem laborabit Medicus præscribendo remedia ei qui rectam diætam servare nescit, eam verò non simpliciter cum vulgo de cibo & potu saltem intelligo, sed sex Res non naturales quorum agmen ducit

Aër. Cùm vero sine hoc ne momentum vivere possumus accuratè ille hoc in affectu obser-

3, 8, Icterus.

observandus & necesse est, ut sit temperatus, frigidum improbamus; frigus enim bilem viscosiorem reddit, & sic obstructiones pertinaces efficit; nec sit nimis calidus, Aër enim insertus pulmonum fibris, protractusque ad cordis eventilationem, ac inde per latentes meatus universo obrepens corpori, vim afferre valet: & quis non salubri aromatum afflatu hilarescere spiritus & dulci quodam gaudio perfundi atque irrigari sentit. Æger facile quoque bonique succi utatur victu, capparibus, endivia, rad. petrosel. aliisque aperientibus & incidentibus tum herbis tum radicibus condiri curet, exulent omnes cibi, qui pituitæ scatent purgamento, ut sunt omnes viscosi, pisces, legumina, fructus horæi &c. & qui in bilem proferendam faciles sunt, ut sunt omnia mellita & saccharata atque aromatica, nimisque spirituosa, ut spiritus vini &c. hæc enim accendunt sanguinem & bilem flagrantius, secundum versiculum Horatii. 2. Ser. 2.

Dulcia se in bilem vertent stomachoque tumultum
Lenta feret pituita;

Nocet & omnis ingluvies, illa enim turbulenti spiritus inquietudo & fluctuatio à pastu ciborum immoderato evidentes sumit vires, nunquam sui compote animo, si corpus abundantiore cibo saturetur. Bibat ergo æger vel decoctum aperiens vel cerevisiam medicatam, & interponat vitrum vini meracioris Michelbacensis vel Mosellani.

Nec nimio motui nec nimio torpori indulgendum est. Somni tempora non arctiora quàm noctis faciat nec diei destinet quæ debentur nocti, nec nocti quæ diei, alvus sit laxa & arte & naturâ respondeat.

Animi affectus sint moderati, inprimis ira & tristitia teste *Helmontio*, quæ impedit digestionem non solùm stomachi sed & fellis.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 14. Jam demum veniendum ad id, cujus gratia reliqua omnia præmittuntur, *Curationem* scilicet. Et aggredimur primò ipsam methodum medendi quæ juxta *Veterum Galenicorum* morem instituti ita solet. Cùm obstructionem meatuum illiusque vasculi, per quem bilis è jecore atque liene, prout ajunt, ad intestina derivatur, accusant, & inde jecur incalescere copiamque bilis simul coacervari creditur, in eum finem Clysteribus alvum subducunt, quia ægri ut plurimum alvum habent adstrictam, quia bilis non descendit, quæ intestina irritare solet. Dein humores, crassas obstructiones producentes, naturæ obedientes reddunt incidentibus & aperientibus medicamentis, ut sunt rad. gentian. apii, asari, fœnicul. herb. fumar. chamæpyth. acetos. & id genus alia, ità aq. Eupator. lupulor. cuscut. fœnicul. cichor. Endiv. & decocta ex his parata, quorum formulas hic annectere haud libet, quia ubivis reperies. Præparatum humorem postmodum evacuare solent evacuantibus medicamentis ut, sunt Electuarium de succo Ros. diaprunum sol. Tamarind. pilulæ de Rhabarbaro, Manna, Cassia aliaque Cholagoga. Si verò atra bilis peccaverit ad fortiora nempe melanagoga se conferunt, ex quibus omnis generis pharmaca, infusa, decocta, pulveres &c. pro morbi indicatione, Medici intentione, ægri voluntate, consuetudineq; parare atque conficere solent, admittentes quoque pro re nata vomitoria. Posthæc diuretica & diaphoretica, verum justo tempore ac debito modo exhibita, commendant.

Inter specifica laudat *Capivaccius* infusionem limaturæ Chalybis, *Galenus* asparagum auriginosis præbet. *Aëtius* lumbricos terrestres in furno exsiccatos cum myrrha tritos & pulverisatos cum aliis appropriatis exhibet, & sic icterum postridie per urinam profligari scribit; alii Hepar lupinum pro specifico commendant.

Inter corroborantia recensent species dialaccæ, diatrion santal. diarrhod. Abb. Theriac. Mithridatium, serum caprinum, decoctum prassii, cicer. rubr. &c. stercus canis & anseris. Si Icterus niger adsit, Veteres vulgo splenetica ceu deobstruentia commendant, quæ tibi omnia *Macasii Promptuarium* exhibet.

§. 15. *Paracelsus* rhabarbarum Correctum excellentissimum icteritiæ remedium esse ait, corrigit autem per oleum amygd. dulc. Omnia excrementa & stercora icteritiam curare scribit in *lib. de præp.* 1. Sal gemmæ & stannum ad hujus morbi curam commendat, in *libr. de thermis* Ea omnia quæ Icteritiam tollunt, ex Mercurio Veneris nata esse perhibet. Grana Juniperi & aquam cerasorum in Icteritia prodesse inculcat prædictus *Nobil. l. de Ictero c.* 3. magnificat lacertam sacculo inclusam ut & araneum ad febrem & icteritiam curandas, item stercus equinum in matula calefactum & icterico datum juvare scribit, urinam quoque vesicæ inclusam & VIIII. diebus fumo suspensam Icterum profligare ait.

Hermetici recentiores commendant spiritum vitrioli, salis Tartari cum croco, *Crollius* ol. succini laudat, *in Basil. p.* 193. *in aq. Endiv*; *cuscut. cichor. chelidon.*. exhibendum. Inter specifica & signata quàm plurima referunt, nos tantum potiora extremo quasi digito tangamus, sunt vero chelidon. rad. curcum. rhabarb. crocus lapis flavus in felle bovis repertus, radix anchusæ, pellicula flava de pedibus & ventriculis gallinarum, urina ægrotantis cum succo marrubii bibita, lumbrici terr. stercus canis, anseris præsertim si chelidonio nutriatur, caprin. equi, cinis plumarum passerum, cerebrum perdicis, pediculi, cimices, scarabæi, tinca viva umbilico imposita donec moriatur, alii lacertam vivam in bombycino panno inferunt, & de collo suspendunt, ut & araneam vivam.

§. 16. *Helmontio* teste omne id curat Icterum, quod virus istud cruore flavum commutans extinguit, antidota sunt omnia alcalia, ut sunt millepedes, lumbrici, pediculi aliaque insecta, quatenus nempe virus tollunt quod præfatas facultates alienat: non autem quod ejusmodi vermes, aut simplicia statim cystim fellis obstruant aut deoppilent p. n. virulentum, quod pylorum sic malè affectat, ut digestiva simulque distributiva, alienentur; sic subinde à serpente vel vipera demorsus, statim ictero afficitur. Non autem quod morsus vel ictus in pelle confestim occluserit meatum fellis in jejunum intestinum. Proinde Icterus juxta Authorem nostrum per appositos flores chrysanthemii dentis leonis, aliorumque multorum similium, non rarò quoque per antidota quædam pyloro congrua sanatur. Juvant & Rhabarb. crocus, curcum, lapathum non quia flavent, sed quatenus prosunt ad detersionem veneni. *Magnificat* ipse etiam salem urinæ ad curandam icteritiam, & tanquam summum & probatissimum laudat remedium.

Sic etiam lucius piscis stomacho vivus impositus virus extinguit.

§. 17. *Willisii* Curatio hujus morbi absolvitur beneficio accuratæ methodi medendi, quæ secundum tres indicationes progreditur, (1) ut ductuum aut pori bilarii aut meatus cystici vel vasorum cholodochorum obstructiones tollantur & aperiantur, (2) ut sanguis, ne bilem supra modum progignat, aut secretioni ineptum reddat, ad justam temperiem & crasin reducatur. (3) ut vires conserventur & symptomatis occurrantur. Indicationi primæ ut satisfaciat, purgantia præscribit quibus bilis versus intestina descensus irritetur, simulque vasa obstructa ab infarctu liberentur, in quem finem & suadet vomitoria, dum nempe viscerum tonus & vires constant, hisce enim ventriculus phlegmatis viscosi saburra aggravatus alleviatur, & simul vasa choledocha irritando atque ductus omnes hepaticos valdè succutiendo infarctiones eorum expediunt, & bilis per vias prius assuetas transitum solicitat.

Inter hæc vomitoria magni æstimat infusum croci metallorum cum vino scyllitico & oxymell. s. vel pulv. asari ad ʒß. c. fæcul. aron. & Tartaro ⊕-latovel g. g. gr. VIII. cum tartar. ⊕-lat. gr. vj.

Ex purgantibus eligit præ aliis Elect. è succ. ros. ad ℥ß. vel Rhabarb. ʒß. salis absynth. Crem tartar. à ℈ß.

Vel si placet infus. & apozema, apud ipsum Auro-

Autorem videre poteris. Et sequentem quoque concedit pulverem:

℞. *Rhabarb. opt.* ʒß. *ad* ʒj.
Sal absynth. ℈j. *m. f. Pulv.*

Hisce præmissis author ad deoppilativa & specifica transit, quæ sunt vel diuretica vel diaphoretica, quatenus sc. hujusmodi medicamenta bilis à sanguine secretionem promovent, ejusque secretæ per ductus & meatus in hepate nimis patentes transitum urgent, & simul recrementa biliosa per sudores & urinas amandari faciunt, ut sunt Tinctura antimonii, vel elixir propr. p. ℥j. ad xx. gutt. exhibenda. Mixtura f. & sal Tartar. etiam conveniunt: denique Author prælaudatus vires Antiict. Gesneri hoc in morbo deprædicat.

℞. *Rad. urtic. maj.* ℔. j.
Croci ℈j.

Contundatur probè & cum vino albo extrahatur Tinctura, dosis ℥iiij. manè per IV. dies. Magni æstimat quoque sequens Joelis:

℞. *Rad Chelidon. maj. incis. m.* ij.
gran. Juniper. m. j.
Contusis affunde vin. Rhenan. ℔ j.
Extrahatur succus, dosis ℥iiij. *bis in die.*

Sequentes pilulas ex autore hoc nostro probatas reperi:

℞. *Pulv. curcum.*
Rhabarb. ana ʒjß.
Cort. med. cappar.
rad. asari ana ʒß.
Extr. gentian. cent. min. à ʒjß.
sal absynth. ℥ß.
sem. nasturt. ʒß.
erucæ ℈ß.
Elix. propriet. ℥ß.
gummi ammoniac. solut in aq. lumbric. q. s. f. Massa pilularis, formetur in pilulas exiguas, dosis ʒß. *mane & vesperi.*

Inter specifica & huic morbo appropriata commendat lumbricos terr. stercus anserinum & ovinum, millepedes in forma pulveris vel c. aqua chelidonii expressos, qui succus expressus bibatur bis in die per septimanam. Sic & ob salem volatilem deprædicat remedium vulgare & empiricum novem sc. pediculos vivos. Propter eandem juvandi rationem flores salis armoniaci sal succin. C. C. fuliginis, ♎ C. C. c. Croco tinctum à gutt. xv. ad xx. Conferre & chalybeata, acidulas & id genus alia testatur.

Inter externa & sympathetica laudibus evehit Tincam piscem viventem Icterici hypochondrio dextro aut plantis pedum applicatam. Morbum quoque hunc inveteratum & aliis remediis surdum feliciter curatum Author novit sequenti secreto remedio:

℞. *Urin. Icteric. recentem, quæ una vice mingitur, cineris lignorum fraxini cribrati q. s. misce & redige in massam, quæ formetur in tres pilas æquales in loco calido prope focum aut hypocaustum collocandas, quando pilæ hæ induratæ indurescent Icteritia quoque evanescit.*

Inter cardiaca laudat sequentem mixturam:

℞. *Aq. Mirabil.* ℥viij.
lumbric. ℥jv.
Syr. è cort. aurant. ℥j. *M.*

si dolores urgent ad anodyna confugiendum vult.

§. 18. *Sylvius* in hoc hujus affectus curationem vertere existimat, ut remotiores causæ, animi sc. mæror, abusus potus generosioris seu vini seu ♎tus vini, vitetur, imprimis ut venenum qualecunq; bilem immutans & vitians viperinum sc. corrigatur ac emendetur, & tandem ad intestinũ deducatur, simul pituita viscida

ductum cholodochum obstruens incidatur ac educatur, ad quam incidendam conducunt omnia aromatica & salia volatilia; ad educendam verò varia purgantia Rhabarb. &c. quibus verò palmam præripere dicit sequens apozema:

℞. *Rad. rub. tinct.*
chelidon. maj. apii ana ℥ß.
fl. genist. m.ß.
sem. aquileg. petrosel. anis.
ana ʒij.
Tart. crud. ʒjß.
coq. ex vin. alb. & aq. pur. ana q. s. in Col. dissolve syr. diacnici de cichor. c. Rhabarb. ana ℥jß. *M.*

Æger assumat bis terve in die tantum hujus apozematis, ut bis terve inde dejiciat, & una cum pituita bilem excernat. Si à veneno viperæ originem sumpsit hic affectus, conducunt sudorifera sale volatili abundantia, ut sunt theriaca Andromachi, trochisci viperarum, Antimonium diaphoret. bezoarticum minerale &c.

Remedia ipsius Authoris Empirica & specifica sunt semen Cannabis in lacte bubulo ad crepaturam coctum & colatum, hujus decocti ℥v. ter quaterve de die ebibat æger, item sapo Venet. ad ʒj. in lacte calente dissolutum & tantillo saccharo edulcoratum etiam bis aut semel in die exhibitum. Tincturam Croci cum ☉tu volatili paratam magno encomio extollit. Ipsiusque quoque opium tanquam potentissimum spirituum animalium domitorem, ut & quatenus oleosum est ac pingue hoc in morbo magnipendit, pinguia enim & oleosa vincire spiritus animales, & Icterum curare nullus dubitat, & confirmat id per mineralium metallorumque sulphura fixa & anodyna, volatiles spiritus blande figentia & sedantia. Ad cutis colorem flavum tollendum commendat ipse sequentem mixturam:

℞. *Aq. graminis*
absinth. ana ℥ij.
Tincturam croci,
*⊖ ☉ *ci ana* ʒß.
bezoart. Min. ℈j.
laudan opiat. gr. iij.
syr. fœnicul ℥j. *M.*
Cochleatim sæpius exhibenda.

Si sudor erumpat citior plerumque Curatio exspectanda erit, sin per urinas plus deponatur materiæ rubentis & paulo post subsidentis, segnior erit exspectanda.

§. 19. *Nos cum Cartesianis* sequenti modo institiuam volumus hujus morbi curationem.

Ab initio purgantia non probamus, & Rhabarb. aut folia sennæ non coqui debent, ut alii volunt, sed potius per infusionem vis purgans est educenda ex iis, aliàs quoque particulæ ex iis eliciuntur, quæ post purgationem alvum iterum adstringunt, quod valde incommodum & noxium esse poterit.

Apozema ergo sequens semper proficuum fuit, quo semper initium curationis facere soleo:

℞. *Rad. Tarax. chelidon. maj.*
ana ℥j.
Herb. cichor. fragar. ana m. j ß.
marrub. m. ß.
Tartar. albiss.
fol. senn. ʒiij.
infund. in anat. part. vin. & aq. & coq. a. colat. ℔. ij.

Vel: ℞. *Herb. marub.*
cuscut.
chelidon. maj.
abrotan.
anserin.
flor. hyper.
aquileg. ana m. ß.
Curcumæ ʒiij.
Rhabarb. Monach. ℥ij.
fol. sennæ s. st. ℥j.
crystall. Tartar. ʒiij.
rad. chelidon. maj. ℥j.
f. l. a. nodulus.
℞. *Lign. Sassafras.* ℥ß.
guajac. rasp.
Cortic. ejusd. ana ʒv.
Chinæ ʒvij.
sarsaparill. ʒx.

Liquirit. ras. ℨiij.
rad. chelidon. maj. ℥j.
curcum. ℥ß.
herb. chelidon. maj. m. ij.
verben.
betoniæ,
meliss. ana m. ß.
Tartar. crud. albiss. ℥ß.
sem. anis. ℥ij.
cannab. ℥v.
fœnicul. ℨj.

Fiat infusio calida per noctem aut amplius in vase duplici benè clauso in vino Rhenano q. s. f. decoctio lenta Colat. ℔ ij.

adde
Mell. scyllit. ℥jß.
sal absynth. ℨj.
♎ ⊖ *ci,*
▽ *vitæ Matthioli* ℥jß,
M. f. apozema

Quo appositè humores crassos, meatus quosvis obstruentes incidere & è latibulis suis educere possumus, cùm pituitosi humores sine præ-via præparatione vix commodè educantur.

Decoctum herbarum & radicum aperientium, chelidon. majoris præsertim si ei addantur stercora anserina, potentissimum est hoc in casu sequens:

℞. *Rad. cichor.*
chelidon. maj.
rub tinct. ana ℨiij.
herb. chelidon.
Taraxic.
Chamædr.
agrimon. ana m. ß.
Sem. anisi
dauci,
carvi ad ℨj.
stercor. anser. verno tempore coll.
ovin. ana ℥ß.
Coq. in aq. cand. q. s. ad ℔jß.
in Col. dissolve
syr. de cichor. c. Rhabarb. ℥jß.
M.

Vel: ℞. *Herb. fragar.*
cum radic. m. iij.
passul. min. ℥iij.
Coq. in s. q. ▽ *font.*
f. potus gratus.

Vel: *Infus. chelidon.*
c. vino parat.
singulis matutinis
horis sumat patiens
haustum.

Post hujus vel alius apozematis usum purgetur æger tali vel alia formula:

℞. *Elect. deacathol. c. succ. ros.* ℨjß.
Rhabarb. el. ℨß *ad* ℨj.
Mercurii dulc. gr. vj.
M. f. Electuarium.

Vel: *Tinct. nostr. rhab. c.* ⊖ *tart. c. aq. Endiv: & cichor. extr. ab* ℥ß.
ad ℥j. *exhibenda.*

Quia & aloëtica sæpius præfuisse observavi, sequentes pilulæ proderunt:

℞. *Extr. aloës gr.* xij.
resin. scammon. gr. iij.
☿ *dulc. gr.* x. *ol. macis gutt. j.*
M. f. pilulæ.

Vel forma pulveris:

℞. *Pulv. laxat.* ℈j.
mag. Gialapp.
scammon. à gr. iij.
Chrystall. tartar. ♂ *gr.* x.
M. f. pulvis.

Conducunt & clysteres ex aperientibus ad ductum choledochum aperiendum. Si biliosa colluvies & viscida saburra in ventriculo lateat, tutissimum quoque erit vomitorium propinare, quibus diaphoretica admiscere soleo, ut sic una fideliâ plures dealbentur parietes.

℞. *Tartar. Emet. gr.* ij. l. iij.
♁*n. diaphoret. gr.* vj.
sal. absynth. gr. ij.
M.

Profunt dein omnia, quæ digestiva sunt in sanguine, ut Tartarus nitratus, lapides pretiosi, margaritæ, ocul ♋, præsertim si austeritas quædam adsit vel sanguini vel ipsi bili, tunc etiam chalybis aliquid exhiberi posset, atque sequens proderit Electuarium:

℞. *Chalyb. ppt.* ℥j.
spec. diarrhod. Abb. ℥ß.
sal. absynth. ʒjß.
C. syr. acetos. & cichor. ana q. s.
f. Electuarium.

De hoc Electuario æger assumat mane ʒj. quantitatem quotidie per XII. vel XV. dies.

Item prosunt Tinctura flor. aquileg. spiritus aperit. Penoti. M. p. æq.

Si verò nulla austeritas adsit, tunc hæc non ità conducerent, sed tunc salibus aliisque aperientibus convenientibus obstructiones solvi debent; in quem finem specificum sequens tanquam arcanum communico.

℞. *Stercor. anseris verno tempore collecti & in sole exsiccati, pulli gallinac. ana* ʒj.
Lapid. fulmninant. ʒß.
sol. absynth. th. ℈ij.
pulv. Cinnamomi ℈j.
sacchar. ʒjß.
M. f. Pulvis subtilissimus.

Dividatur in IV. partes æq. singulis matutinis horis ventriculo vacuo præmissis universalibus assumat æger, quo sæpissime morbum hunc regium planè eradicatum & evulsum vidi.

Vel: ℞. *Pell. gall. ventric.*
& ped. flav. ac etiam anserum ʒj.
⊖ *volat. urinæ,*
lumbricor.
chelidon. maj. ana ℈j.
M. f. Pulv.

Prosunt & stercora, ut ovium, asininum, caprinum, caninum, equinum in infusione in vino, aut in eo coctum, sal enim è stercore asinino elicitum potentissime deobstruit, excrementa enim horum animalium tota sunt nitro-sulphurea, unde hæc mirificam habent incidendi, attenuandi & dissolvendi vim, viresque simplicium quibus animalia illa nutriuntur retinent, qui in quintas quasi essentias per digestionem & concoctionem in horum animalium ventribus convertuntur, hinc tam efficaci operandi energia, ad plures & diversos morbos evellendos, excellunt.

Sal quoque ex capite mortuo vitrioli per iteratas cohobationes exaltatum spiritus & salia urinæ & Armoniaci in deobstruendo hic præstant. Nos magnifacimus sal volat. lumbricor. asellor. scarabæorum, brucchorum, &c.

Spiritus salis armoniaci acidus, & Martis dignam admiratione vim hoc in morbo possident, ♎tu hoc combinato misceri debet potus ordinarius ut vix gustaretur aciditas, quo solo remedio & nos plures liberavimus. Sal. Tartar. volatil. Tinctura Tartar. ♁niata, spiritus salis simpl. & commun. aperitiv. Penoti, croc. mart. aperit. &c. specifica sunt.

Fixa & conducunt diaphoretica modo simul meatus aperiendi potestate gaudeant & vel subtilisant & incidunt humorum mucilaginem absorbentque, quod præstare possunt Tartarea, salina, Antimoniata. Mindererus commendat cyclaminis pulverem ad ʒß. in mulso vino. Sic & diuretica etiam hoc in morbo commendamus tanquam absterſiva salia, quæ bilis viscedinem & mucilaginem corrigunt & per urinam educunt; videmus quippe & urinas Ictericorum præter croceam Tincturam contenta copiosè exhibere, quæ promoveri gestiunt, unde mutatione coloris & contentorum Tartareorum facta, de morbi quoque declinatione argumentum licet capere.

Sunto nonnullæ formulæ:

Excellens est,

Tinctura croci cum spiritu urinæ volatil. parata ad gutt. XV. XX.

℞. *Spirit. Tartari,*
sal. armon. ana ℈j.
♁*n. diaphoret.* ℈ß.
rob. sambuc. ʒj.
Aq. Chelidon. maj. ℥j.
Cinamomi ℥ß.
M. f. Potio.

Vel ℞. ♁*nii. diaphoret.*
Martial. ℈ß.
pro unica vice.

℞. ⊖ *urin.* ℈ß.
succin. volat. gr. V.
ocul. ♋ ʒß.
M. f. Pulvis pro una dosi.

Inter alia & convenit ♎tus Penoti aperit.

3, 8, Itenus.

liq. splenet. Schröd. arcanum Tartari &c.

Nonnunquam sequitur hic morbus febres, & significat obstructiones esse factas, quibus supervenientibus febribus non potest esse nisi malum, aliquando tamen criticus est in febribus & tunc non ita malum.

Radices cichor. c. passulis minoribus loco lactucæ in cæna sumpta conveniunt.

Nihil est quod magis succurrat hoc in morbo nostro Gasteronaci, quam pinguedo canis destillata, item viperina, quæ sæpius juvit reliquis in cassum tentatis. Si verò suspicio adsit esse icterum à conglomeratione ♎ tuum animalium versus follicullum fellis eundemque comprimente & spasmodicè afficiente, in eum scopum conducent cinabarina, inprimis Cinabaris nostra solaris ad ℈ß. cum salis * c. gr. vj. Balsamus quoque nervinus, spirit. sal. *ci cum Croco tinctus liq. C. C. succinat. aliaque nervina valde proderunt.

Si lypothymia accesserit & vires valde fractæ fuerint sequens conducet mixtura:

℞. *Aq. Cent. min.*
fumar.
fragar.
perlar. ana ℥j.
Cinamomi. ʒvj.
ras. ebor. ppt.
C. C. ppt.
Tinctur. Croci ana ℈j.
♎ ⊖ *dulc.* ℈ß.
Syr. de Cinamomo ʒvj. *M.*
M. f. mixtura cochleatim assumenda.

Inter externa vulgo commendantur sequentia, Ex gr. tinca vivens umbilico apposita vel aranea avellanæ inclusa & de collo suspensa. Item lacerta in sacculo indita & gestata. Chelidonium majus & bursa pastoris ex experimento Matthioli soccis pedum inclusa, sed cum hæc jam ante etiam relata me semper fefellerunt, nolui in his prolixior & longior esse. Sed tamen inter curas magneticas sequentem aliquoties reperi probatam, cujus tamen hactenus indagare non licuit causam, patiens mingat in vas aliquod aurichalceum, & per III. dies asservet urinam, dein coquat super ignem coctam urinam tandem aquæ fluenti non stagnanti infundat.

Nigro verò tanquam desperato ictero ut occurramus remediis nobilissimis ordo nunc postulat, ab initio hic convenit decoctum Antiictericum Cl. *Wedelii* sequens:

℞. *Rad. 5. aper.*
rub. tinct.
cichor. ana ʒij.
herb. agrimon.
hepat. nobiliss.
fragar.
fum. marub.
cent. min.
absinth. ana m. ß.
flor. hyperic. p. ij.
santal. flav. ʒj.
Croci ʒß.
Cinamomi ʒj.
Coq. l. a. in aq. & vin. q. s.

Nodulo quoque *Foresti* sequenti adhuc nuper virginem hoc laborantem morbo feliciter liberavi.

℞. *Rad. rub. Tinct.*
rhapontic.
Chelidon. maj. ana ℥ß.
rhabarb.
curcum. ana ʒij.
Troch. de Eupator. ʒj.
Croci ℈j.
fol. fragar.
marub. à m. j.
schoenanth. ʒß.

Dentur incisa ad nodulum pro j. mens. vini. Sequente & usa est mixturâ.

℞. *Aq. polychrest.*
aperit.
Hepat. Mynſ. ana ℥iiij.
Cinamomi ℥ß.
Essent. chelidon. maj. ʒij.
♎ *sal.* ✶*ci anis.* ℈j.
syr. de 2b. rad. ℥ij. *M.*

Conveniunt & hîc omnia salia volatilia acria quibus obtunditur corrupta & nimia bilis oleositas, è contra verò augetur & acuitur

ejus sal obtusum & ponticum simulque acidum pancreatici succi corrigitur, præter hæc & conducunt salini spiritus oleosis temperati ut sunt ♎tus urinæ lumbricor. cum essent chelidon. maj. abrotan. cent. min. curcum. tarax. junctus, spiritus quoque panis triticei vel secalini ad restituendam sanguinis debitam tincturam & crasin bilis vitio læsam convenit, pro specifico hoc in affectu dicunt esse lapidem fulminarem, & exuvias serpentum, quatenus forsan acidum in primis viis hærens absorbent. Laudantur & Martialia. Conducet ergo *Langianus* pulvis encomio *Simonis Pauli* notissimus.

℞. *Limat.* ♂ ʒjß.
semin. aquileg. ℈j.
pulv. lumbric. terr. ʒß.
M. f. pulvis.

Vel ℞. *Lap. flav. Tauri.*
⊖ *lumbric.*
chelid. maj. ana ℈j.
M. pro 2b. vicib.

Amara quoque omnia ut & splenetica maximarum erunt virium.

Ad restituendam quoque iterum sanguinis crasin in declinatione sequens præscribi potest.

Destillatum Antiictericum.

℞. *Rad. Anchus.*
rub. tinct.
chelidon. maj.
curcum.
cichor. oxylapath.
aspar. ana ℥ß.
fol. agrimon.
Chamædr.
fragar. Epat. nob.
flor. calendul.
genist.
hyperic.
cent. min. ana m. j.
Cort. flav. inter oxyacanth.
Tamarisc. ana. ℥ß.
bacc. heder. ʒjß.
lumbric. terr.
milleped.
scarabæor. majal. ana ℥iij.
stercor. anser.
Gallin verno tempore collect.
ana ʒvj.
croci ℥ß.
Infund. in vin. & aq. chelidon. maj. ana ℔ j.
per IV. *dies adde*
succ. nasturt. aq. lb. j.
post IV. *dies, destill. l. a. ex organo vitreo.*

De quo destillato capiat singulis horis matutinis & quarta pomeridiana tria cochlearia plena.

Vel ℞. *Rad. anchus.*
rub. tinct.
apii dulcamur.
oxylapath. urtic. maj.
asparag. curcum.
chelidon. maj.
Herb. agrimon. cent. min.
capill. ♀. *cord. bened.*
chamædr. fragan.
Cuscut.
flor. Buphthalm. lut. calendul.
aquileg. hyperic.
sem. heder arbor. aquileg.
Cort. med. oxyacanth. flav. med.
sambuc. flav.
Tincturæ Rhabarbar. rhapontic.
Limat. Chalyb.
lumbric. terr. ppt.
Infund. c. aq. abrotan. Cuscut. Endiv. vini, atque destilla quod ob vires egregias & appropriatas aquam cysticam appellare libet.

Cùm remedia hæc alia levamen non afferunt ad transfusionem vel infusionem transeundum est, sed cum in his locis plebs abhorreat, & Medicus facilè famam suam exponat, cautius procedendum esse judico.

Ad acidulas verò minerales tutius ibis!

Empirica sunt fel hyænæ, ad III. guttas c. aq. chelidonii maj. sumptum pro certissimo arcano à Medicis Græcis venditur.

Cor quoque avis parvæ dictæ comestum ictericos sanare dicitur.

Pist-

3, 9, De hydrope.

Psittacus in pulverem redactus ad ʒj. exhibitus adjuvat omnes Ictericos. Sic etiam notabile est quod epar testudinis marinæ c. aq. chelidon. maj. contusum & dein bibitum Ictericos sanat.

Sequens experimentum neminem facile fallet urinam ægroti inde ollæ, quam tegula cooperi & ad mediet. coq. & fimo equino absconde.

CAPUT IX.

De

HYDROPE

§. 1. Hydrops, aliis hydropisis, aqua inter eas, *Celso* morbus hydropicus. *Paracelsus* rorem humidum seu resolutum salem seu liquorem ad differentiam aquæ simplicis usualis vocitat. Hydrops in genere colluviem notat serosam, quæ si in capite, hydrocephalus, si in pectore, hydrops pectoris, si in abdomine, hydrops Ascites, si in scroto, hernia aquosa, si in utero, hydrops uteri, si in habitu corporis universo, hydrops anasarca aut Leucophlegmatia, si verò in abdomine distenta pariter à flatibus intestina abdomen tumefaciant, ut vel percussum vel compressum sonum edat instar tympani, *Tympanites* audit.

Hoc autem capite potissimum Tres illas species, Ascitem anasarcam seu Leucophlegmatiam, & Tympanitem considerabimus & imò quidem ab Ascite initium faciemus, in qua serosa colluvies in abdomine collecta, sive in ejus cavo, sive intra hydatides conclusa sive inter omentum, peritonæum, & musculos abdominis collecta, mirum in modum distendit & cum abdomine etiam quandoque scrotum, aut pubem aut crura pedesque inde ascites & aliis dicitur utricularis propter similitudinem quam habet venter aqua repletus cum utre.

DESCRIPTIO.

Hydrops verò in genere describitur vulgò quod sit Tumor universi corporis ut plurimum abdominis ex aquosæ seu flatulentæ materiæ collectione. Variat autem iste Tumor pro diluvii varietate, prout nimirum plus vel minus humoris aut flatus ibi existit, eò major vel minor redditur tumor.

PARS AFFECTA.

§. 2. *Pars Affecta* veteribus dicitur majore ex parte hepar ut instrumentum sanguinis generativum, alii *eorum* accusant mesenterium, nonnulli lienem. Quidam Neotericorum jejunum intestinum & in eo contentas venas lacteas pro parte affecta agnoscunt. Nos hîc accusamus universum quasi corpus, genus venosum & nervosum, quatenus in iis sanguis & spiritus animales non rectè moventur & à suis excrementis liberantur, nec excludimus ruptas venas lacteas &c. putamus tamen & sæpius hoc in morbo omentum affici, cujus vasa sæpius rumpuntur, & quibus ruptis omne potulentum in cavitatem abdominis effluit; per omentum enim suspicior potulenta ad renes pervenire, hinc illa animalia quæ carent omento nullam mingunt urinam, quod in avibus, piscibus &c. videre est, ad quam sententiam confirmandam plura cultro meo subjeci animalia, quibus semper ante sectionem magnam quantitatem limpidæ aquæ infundi curavi, postmodum ea aperui viventes, ventriculum aqua adhuc distentum reperi, quo tamen manu mea presso vasa illa omenti ad ventriculum protensa instar lactearum venarum pinguedine hinc inde tectarum turgida jucundo vidi spectaculo, & cùm in corpore sano poti ventriculi & meatus aliis semper sunt patentiores quam in mortuo, ubi omnia collabuntur, ideo non admiranda est illa transmeatio & quod notandum, in hydropicis à me dissectis omentum vel putridum, vel laceratum vel tumoribus refertum reperi, in qua opinione me adhuc confirmavit sequens experimentum. Nuper Hanoviæ factum herniotomus civitatis illius experimentissimus *Wedling* dictus, quendam ab omentali hernia sectione liberavit, quia tamen simul exscissa fuerat magna omenti pars, æger adhuc superstes de urinæ difficultate maximè conqueritur, & si nimium potulenti assumat magnum

circa ventriculum dolorē sentit, & semper ferè alvū laxam habet, hinc meâ conjecturâ nonnulla vasa quæ □ nam rectâ ad emulgentes vehunt, simul abscissa fuerint, unde omne potulentum, pergit ad intestinum duodenum, ibidemq; impedit illam fermentationem ciborum & omnes ferè fibras laxas reddit. Potest adhuc etiam per id probari, quod non omne potulentum transeat per intestina ad venas lacteas & dein per ductum thoracicum ad cor, quia pylorus stomachi est reflexus, ne quid potulenti effluere possit; certum est igitur potulenta fundum ventriculi petere & per ipsum transudare ea qua omenti jungitur regione, & si hæc vasa vel ipsum omentum sint vel lacerata vel rupta, vel putrefacta vel tumoribus œdematosis referta, necessariò potulenta in cavitatem abdominis decidunt, & sic hydrops excitatur.

Spiritus quoque hasce partes non bene irradiantes & poros ventriculi aperientes hunc morbum producere posse non dubitamus.

CASUS.

§. 3. Fœmina Civis Hanoviensis *Damian* dicti, XXX. annorum, gravida à VI. mensibus temperamenti phlegmatici variis diætæ erroribus indulgens incidit in febrem tertianam, varia ad febrem hanc depellendam assumpsit & ad sitim extinguendam multis abusa potulentis frigidis, unde febris transit in Anasarcam, totum corpus in immensum tumuit, tandem fœtum mortuum VII. mensium parit viribus valde deficientibus. Ego jussu *Diaconorum Ecclesiæ Gallicæ vocatus* cum admiratione corpus illud œdomatosum aspexi, urina erat pauca & subrubra, facies flavebat, vigiliæ urgebant, aliquando adhuc febricitabat, cum siti Tantalea appetitu prostrato, mœrore ob paupertatem conjuncto. Ægra petit consilium & Deo sit laus, à me (absit jactantia dicto) cum admiratione totius civitatis feliciter sanitati restituta est.

ALIUS CASUS.

Sic & ibidem nobilis quidam Dominus Rôder dictus annotum 53. post febrem malignam incidit in hydropem Ascitem dictam, abdomen enim cum pedibus tantum intumuit, crura enim œdomatosa & laxa foveam impressam diu servabant, colli vertebræ & claviculæ maximè erant conspicuæ, sitis aderat intensa cum appetitu prostrato, urina erat pauca, clara tamen; qui similiter cum Deo intra dicendis remediis à me feliciter curabatur.

DIAGNOSIS.

§. 4. Facilè autem cognoscitur Ascites, nam in eo primò abdomen valde tumet, indiesque tumor iste valde augetur, præsertim à copiosore assumpto potu & cibo, & sæpius observavi, quod tumor ille quoque augeatur decrescatque pro varia Lunæ phasi, incremento aut decremento. Cum abdomine etiam interdum & quasi semper tument in utroque sexu pubes, crura & pedes, in viris scrotum, per quod à natura apertum militum vidi liberatum, qui per id plus quam 40. libras aquæ emittebat, & feliciter sanitati restitutus fuit. In lecto aliquando sed non semper se convertentibus de latere in latus manifesta percipitur fluctuatio. Respiratio difficilis & crebra & anhelosa, diaphragmate sc. in motu suo impedito. Universum corpus sanguinis ipsis marcescit & extenuatur; semper adest tussicula eaque sicca interdum humida, aqua enim subinde penetrat ad pectus & pulmones. Etiam subinde febris continua lenta atque hectica, quod sanguis sero suo depauperatus, nec à novo allabente chylo dilutus & crescat & lentescat & acrescat. Urina ut plurimum est rubra cum crasso sedimento, facies flavet, & videtur æger quasi ictero laborare, unde eleganter signa ferè omnia comprehendit *Franciscus de Porta de sign. morb. l. 3. c. 12.*

Hydropem fœdus color arguit & tumor ingens. Et sitis & dyspnæa, cibique aversa cupido. Occupat & varias inflatio turgida sedes. Quandoque, quamvis non semper, appetitus prostratus, nausea, vomitus, diarrhæa, ulcuscula in pedibus, cruribusque manantia. Semper hunc morbum comitatur Tantalea sitis, quæ bibendo exasperatur, nam quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.

Hydrops Anasarca verò vel Leucophlegmatia cognoscitur ex tumore laxo, molli & plerunque pallido totius corporis, omniumq; ejus par-

partium extremarum & digitorum impressorum remanent stigmata. Ægri non semper ut in ascite sitibundi sunt. Sed ut facile cognosci, sic non facilè curari potest, facilius tamen cæteris paribus, quam duæ reliquæ priores species. In tympanite facies non ita de naturali recedit statu, & tumor abdominis hic à flatibus intestinis præcipuè inclusus, partim verò ab extravasato sero productus, tantus, ut quando abdomen vel comprimitur vel percutitur sonum edat instar tympani percussi. Dixi illum affectum produci partim à flatibus, partim autem ab extravasato sero, propterea quod tympanites rarò solitarius est, d. ordinatiò ascitem habet comitem, quamvis à solis flatibus oriri posse nuper me docuit experientia in puella IX. annorum in qua ne guttula quidem aquæ vel seri in abdomine existebat, abdomen & intestina flatibus erant distenta, & percussum abdomen manifestè sonitum edebat. Tria verò hunc morbum semper comitantur symptomata, dyspnæa, urinæ paucitas, & sitis intensa. Dyspnæa oritur ab aqua diaphragma comprimente, unde naturalis ejus motus sufflaminatur, urinæ verò paucitas oritur, quia lympha, seu serum quod per ductus urinarios ordinariè eliminari debuerat, in cavitatem abdominis demittitur. Sitis est & ab acredine serosæ colluviei in abdomine stagnantis, unde & æger febre quadam laborat.

CAUSÆ.

§. 5. Tunc demum scimus, quando causam cognoscimus, ait *Stagirita*, quare & nobis, ut in accuratam morbi cognitionem deveniamus, causas indagare incumbit, & quidem primò ad mentem *Galenicorum*, quibus causa efficiens proxima immediata est materia nutritioni inepta serosa nimium pituitosa vel flatulenta in cavitate ventris infimi vel inter carnem & cutem collecta copia sua partes corporis distendens. Antecedens propinqua est sanguificationis frustratio, à frigida hepatis intemperie producta, quæ propriam Jecoris substantiam intemperatam & ad opus sanguificationis absolvendum ineptam reddit, hinc *Avicenna* dicit, in hydrope semper adesse intemperiem hepatis frigidam & *Aëtius* citra hepatis refrigerationem impossibile esse ait, aliquem in hydropem incidere. Jecoris refrigerationem & inde læsam sanguificationem produci posse ajunt ab aëre nimis frigido, unde *Hipp. aph. 22. s. 3.* autumno hydropes oriri asserit. Nocet & usus frequens & copiosus alimentorum frigidorum præsertim longa & intempestiva aquæ frigidæ aut impuræ & turbidæ ingurgitatio post balneum aut solis æstum, quæ viscera admodum refrigerare dicitur. Excretiones etiam auctæ quæcunq; & nimia à quacunq; parte hæmorrhagia, hunc morbum producere & hepar refrigerare possunt. Lienem quoque accusant, unde Galen. *ipse l. 4. de præsag. ex puls.* ait, scyrrho in liene existiente hydropem fieri nec excludit scyrrhum hepatis, ut primarium subjectum morbi principalis ex quo hydropicus tumor dependet, ità ut nullus hydrops nisi oblæso hepate oboriri possit; ex hujus enim refrigeratione non sanguinem sed aquam generari putat. Statuuntque quoque ex rupta vel exesa viscerum vena, seu potius ex soluta unitate hepatis & fissura ob nimiam arefactionem, vel ruptis vesiculis aqua plenis seri copia abdomen adimpleri & intumescere. Alii per umbilicalia vasa arefacta, alii per ruptos uteres influere autumant, alii tam per occultos quàm manifestos quosvis meatus aquam ad abdomen fluere contendunt.

§. 6. *Paracelso* causa hybropis est Tartarus aluminosus vel alumen aluminosum, & hydropem dicit aquam resolutam, resolutum liquorem, rorem humidum, asseritque nihil esse quàm aquam. Et comparat hunc morbum cum pluviis, sicut enim in macrocosmi in undatione aliquis suffocatur ita in microcosmo ♈tus vitæ ab aqua suffocatur. Resolutio itaque & liquefactio salis aluminosi oritur ab impressione cœli microcosmici & astrorum ejus, ut si Venus, vel Gemini oriantur, ab horum impressione sal dividitur non secus ac nix à sole, ubi igitur alumen ibi inclinatio ad hydropisin, atq; septem constituit prælaudatus Author hydropis genera Ex.gr. hydropem, hepatis, splenis, pulmonis, cerebri, fellis, renum & cordis.

De Tympanite peculiarem opinionem fovere videtur ipse *Author in lib. 2. de Tartar. tr. 2. c. 2.* ubi tympanitem speciem hydropis esse negat, dicitque esse constipationem ventris, fit enim ventus, quando natura non habet exitum. Addit quoque duplicem esse Tympanitem, unum in matrice, alterum in intestinis, qui curandus est per resolutionem Tartari & in schol. in l. de gradibus tympanitem definit, quod sit consumptio materiei suæ conversa in ventositates fixas & non mobiles. Verùm ista constrictio ventris propriè non est hydrops, sed colica flatulenta, in tympanite enim flatus in abdomine & extra intestina continentur.

Tympanites verò matricis est ejusdem inflatio & distensio, à flatibus exitum non habentibus, orta.

§. 7. *Helmontius* qui ignotum hydropem describit peculiari tractatu, & vitium hujus morbi potius in rene subsistere putat quàm in hepate, quia in multis hoc morbo defunctis hepar innocuum & inculpatum vidit, & gloriatur se bis mille hydropicos, etiam quorum lotium jam è cruento nigricaret, & qui tota nocte vix cochlear minxerant, in pristinam sanitatem restituisse, quorum hepar, si vel mediocrem culpam habuisset, fatetur se non sanare potuisse. Sic dysenterici, sicque potatores hydropem incurrunt non quod vitium in hepate sit, sed quatenus aliquid cruoris in convexo intestini accumulatur. Cruor enim extravenatus & grumefactus juxta ipsum facit hydropem ventris, atque insuper, quod ren sit adæquatus artifex, patrator, executor & arbiter veri hydropis. Putat enim, quod quamdiu latex cum cruore in venis vel ad glandulas fertur, communi vita potitur, nec regulis hydraulicis paret, sursum verò atque deorsum nescit; quia non habet. Ast extra vitæ consortium semel rejectus jam excrementi naturam subit, deorsumque properat, proprii *gnarus ponderis*. Bilis itaque *pretiosus latex est*. Ideoque quoties unumquodque viscus malè afficitur, statim laticem negligit, eumque à cruoris sui consortio excludit, satisque sibi negotii, in sui tutelam reperit. Cum ergò latex semel alibi repudiatus, vitæque sodalitio spoliatus, excrementi statim indolem suscipit, hinc est causa Anasarcæ, aqua non est semper hydrops, ut neque ipsa Anasarca, nec ventus est ipse Tympanites: sed aqua juxta auctorem nostrum in abdomine & latex in Anasarca sunt producta hydropis.

Intelligit autem prælaudatus Author triplicem materiam, primam nempe occasionem cruorem scilicet extravenatum, alteram dein, quæ est ipsa aqua ipseque latex in abdomine, qui est productum morbosum, & tertiam demum materiam dicit, quæ habet suum internum efficientem, in internis vitalibus principiis Archéi Renum ortum. Statuit enim vim quandam anodynam virulentam tam in cruore extravenato, aut simili materia hospitatam, cujus importunitate ren primò sui muneris obliviscitur, habenas separandi laticis abjicit, mox inde quoque furorem arripit, dum laticem in abdomen inordinato motu relegat. In tympanite ventositas sive flatus fit, esse dicit in intestino à quadam indispositione localis Archei, qui tum cibos, subinde nequicquam flatulentos, in flatum mutat.

§. 8. *Willisius* ascitem sæpius à mero aquoso partes imi ventris implente & distendente procedere existimat, cui diluvio extensiones membranarum & inflationes, à spirituum incolarum inordinationibus factæ accedunt, & sic abdominis intumescentiam adaugent; in ascite enim lympha hæc seu aqua in abdomine nonnumquam ità fluctuat ut æger percipere possit. In qua dein lympha viscera immersa tabe quâdam afficiuntur, unde viscerum parenchymata vasorum & membranarum parietes ac imprimis glandulæ ubique numerosæ aquâ madefactæ intumescunt, adeoque ventris tumor ex pluribus velut aquarum stagnis & contentis paludosis consistens in molem ingentem assurgit. Existimat quoque supra laudatus Autor, quod serum è massa sanguinea nimis dissoluta facilius hunc morbum excitare possit, inde & deducit Anasarcam in qua serum ex arteriarum osculis in cutem universi corporis effundi contendit, in ascite verò & sæpe lympham ex vasis lacteis vel

vel lymphaticis decidi & ſic illuvie hac imi ventris viſcera inundari haud dubitat, referens quod viderit dolium xv. congiorum capax, aquis fœminæ ab hydrope defumptæ abdomine exemtis impletum, culpat ergo vel ſerum ex maſſa ſanguinea ſcatens, vel chylum è propriis ductibus effuſum.

§. 10. *Sylvius* Anaſarcam è ſero tenui & aqueo ſeu ſalſo ex vaſis lymphaticis & lacteis effuſo originem trahere ſtatuit, exiſtimans obſtructionem ab humore viſcido potiſſimam & frequentiſſimam hydropis cujuſque cauſam eſſe, quam conſequitur lymphæ vel chyli, potus præſertim in vaſis ſuis ſtagnatio hinc vaſis diſtentio mox ruptio & tandem contenti effuſio & collectio in loco ad illam apto; ſi collectio fit in abdomine dicitur aſcites, ſi in toto corpore Anaſarca, ſi in pectore hydrops pectoris, ſi in ſcroto hydrocele, ſi in capite hydrocephalus, ſi flatus adſunt tympanites. Si verò ſupra dicta vaſa tum à re dura ſive rigida illas pungente aut ſecante, tum à liquore proprio in ipſis ſtagnante atque ipſa eouſque magis magiſque diſtendente, ut tandem rumpantur, unde contentus & continuè adhuc affluens liquor in locum vicinum qualemcunque effunditur, atque ibidem colligitur aut aliò transfertur atque ſic hydropem producit. Illo caſu culpat Auctor, pituitam & ſerum in corpore abundans; ſerum enim aliquandò facillimè à ſanguinis maſſa cedere putat, facies nonnullis mane turgidula eſt, quia ſerum ſanguinis ſub ſtragulis & ob lecti calorem magis ſolutum, & ſudoris quoque craſſioris forma verſus cutem propulſum & ibidem hærens faciem manè oſtentat turgidulam, & metuendi hydropis, Anaſarcæ aut Leucophlegmaticæ indiciat promtit, indicat enim in talibus perſonis redundare ſerum vel pituitam tenuiorem & eundem humorem ſudoris forma noctu foras propelli, atque faciei habitum minus robuſtum exiſtere, hoc eſt ſolito laxiorem factum, quibus ſi accedat frigus externum faciei cutem afficiens copioſior ſub ipſa concreſcit & colligitur humor vaporis forma eo propulſus, quæ omnia noſter *Sylvius* accuratè obſervavit. Simile quid hoc eſt hydropem poſt hanc intumeſcentiam tandem obventuram magnæ matronæ L. H. metuo, quod tamen Deus clementer avertant voveo.

§. 11. *Carteſiani* vaſa lymphatica rumpi à re dura & rigida illa pungente aut ſecante, ità ut lympha in abdomen deponatur in Aſcite, in Anaſarca in univerſum corpus ſtatuunt. Cùm enim aquæ in abdomine craſſeſcant tum omnium viſcerum ſuperficies, imò peritonæum & muſculos corporis cruſta quadam pituitoſa obſidet, quare vapores in corpore producti non poſſunt inſenſibiliter evacuari; hinc ità difficile eſt hos ægros ad ſudores diſponere. Unde etiam videmus, cùm clyſter acris & incidens cum ſale quodam ſudorifero injiciatur & penetrantiâ ejus pori inteſtinorum aperiantur, & cruſta illa pituitoſa removeatur, quod tum aquæ è cavitate abdominis magnâ copiâ per alvum excernantur. Dum ergò vaſa illa exilia à particulis craſſioribus & ſolitò viſcoſioribus rumpuntur, particulæ ſeroſæ in abdomen deponuntur, quæ ſenſim & pedetentim accumulatæ hydropem aliaque mala patrant.

§. 12. *Nos* nunc ordine cauſas horum affectuum examinaturi ſumus & primò quidem ab *Aſcite* initium faciemus, in qua ſeroſa colluvies in abdomine collecta, ſive in ejus cavo, ſive intra hydatides concluſa, ſive inter peritonæum & muſculos abdominis collecta, mirum in modum diſtendit & cum abdomine etiam nonnunquam ſcrotum, aut pubem, aut crura pedeſque.

Cauſa ergo hujus affectus ſeu humoris ordinariò lympha eſt, aut chylus, aut nimius potus quandoque etiam ſerum à ſanguine ſecretum, quatenus ſcilicet maſſa ſanguinea ſale ſuo volatili defraudata nihil præter lympham fabricat, quæ tamen vel ob ſtagnationem vaſa diſtenta vel ob acrimoniam rumpit diſtringitque, inde liquor vel latex ille cadaverizatus non ſolum Gaſteronacis totam regionem occupat, ſed & tandem *Ipſum* plane interimit & inundat; quo victo *Cardimelechem* & tandem *Microcoſmetorem* aggreditur hoſtis,

quos etiam è medio tollit, unde sequitur mors, Rarissime Una restagnans causa hujus morbi est, cùm plures Ischuriâ defunctos novi absque hæc inundatione, sed in genere causa hujus morbi est sanguinis debilitas, unde alimento in substantiam suam convertendo non sufficiens, in alias partes explodere necesse habet.

Causa verò continens proxima apertio est vasorum, præsertim omenti quæ aperiuntur, vel quod potus vel lympha aut chylus in corpore abundantiores aut crassiores sunt aut impetuosius moventur, aut quia acrimoniâ suâ vasa exedunt aut quod in obstructa antea vasa ab humoribus crassis & pituitosis, vel glandularum mesenterii aut omenti humoribus continuò arietant & tandem rumpunt, & sic qua data porta ruunt. *Schaumburgi* ad Lhanam, ubi residet *Principissa Nossovica Domina mea clementissima*, juvenem hydropicum murarium aperui, in cujus cadavere totum mesenterium & omentum humoribus & scirrhis offendi refertum, & hepar absque ulla labe, & quia juvenis ille aquam in magna copia ingurgitaverat, nullus dubito, quin ortus sit ipsius hydrops à solis poculentis nimia copia haustis, hinc vasis illis mesentericis & omentalibus (per quæ potulenta ad emulgentes vehantur) seu eorum ductibus obstructis & dein ruptis facile hic morbus oriri potest, ceu aquarum catarractâ effracta fit ipsius aquæ in vicinas partes effluviunt. Sanguis quoque potest imprægnari certa quadam quantitate bilis, salis, pituitæ seri &c. & cum horum aut aliorum justo plus in sanguine continetur, sanguini non intimè permiscetur, sed duntaxat sanguini innatat & detruditur ad latera vasorum, quare illa tria sunt promptissima, ut trudantur per poros vasorum in tubulos partium, ubi varia symptomata excitare possunt, sic cum pituitæ in tubulis hærent, non mirum est pallorem in habitu corporis produci. Sic & quandoque viscidus & acidus nec ritè volatilisatus chylus sanguini infunditur, unde sanguinea massa crudior & aquosior existit, qui & ob acidum deprimitur, & sic ob principia inprimis volatilia statim oppressa non facilè sanguis bonus existere potest. Acidam enim in hoc morbo & crudâ existere lympham, quis ignorat, nisi in Arte Medica hospes? Causa vero antecedens partim Cacochymia serosa, partim pituita, partim viscerum quorundam textura & structura perversa, partim denique spirituum animalium influxus debilis & quidem ad fibras cutaneas; spirituum enim animalium ad cutim concitatum impetum sequitur strictura cutis cimia aut relaxatio. Elegantem locum habet *acutissimus noster Ettmüllerus* Amicus, dum viveret, observantissimus, in elegantissima disputatione *de Opiivi diaphoretica*, ubi inquit:

Urget jam nostram meditationem, unde nunc patentes nunc conniventes sint isti transudationis meatus excretoriique tubuli, variæ equi dem se offerunt causæ, tam connatæ, quas inter est naturalis cutis textura vel tenuior vel densior, quam acquisitæ, partim per consuetudinem secundùm varium rerum naturalium usum, partim per ægritudinis p. n. alterationem, unde meatus dicti vel ex staminum fibrosarum tensione nimia turbari aut obliterari, vel admotis aut excretis variis constringi, arrodi, vel iisdem viscidioribus aut glutinosioribus obstrui possunt; quæ cæteris ceu frequentior causa (pergit) consideranda venit tubulorum istorum imò, ut probabiliter arbitror, & ipsarum glandularum à fibris nerveis contractis occlusio, *vel ab his* relaxatis reclusio. Tendinosum nempe maximam partem stamen esse & fibrosum constat quod cutim constituit, unde pro nerveorum & tendinosarum natura, non sensui saltem tactus externo, cui illarum extrema papilliformia sufficiunt, sed etiam motui cuidam dicatæ erunt, eoque pro fibræ motricis natura abbreviationis, seu ut vulgò dicunt, contractionis & relaxationis, unde necessariò tubuli isti excretorii & ipsæ glandulæ nunc stringi, adeoque has comprimi, illas coarctari nunc relaxari, & has sic porosiores, illas patentiores reddi necesse erit, &c. Sed in coarctationis vel relaxationis hoc negotio, tam glandularum

31 91 Hydrops.

arum quam tubulorum excretoriorum, fibræ istæ cutaneæ non nisi instrumentaliter se habent ipso impetum faciente, spiritu sc. influo speciatim animali dicto ceu principali agente, id muneris exequente, unde vel externam sensationem vel internam imaginationem, utrobique spirituum animalium motum prævium & ad cutim concitatum impetum sequitur saltem talis strictura nimia aut relaxatio. Nempe uti à spiritu animali & sanguine vitali tonum debitum seu naturalem tensionem obtinent, indeque & irritari passive ab objectis minùs proportionatis & simul iisdem reniti activè valent, ità etiam hujus *Toni ratione, & ipsa cutis, ejusque pori, vel arctius stringi vel laxius dilatari possunt*. Ex quibus hactenus prolixius declaratis vel sua sponte patet, ex parte cutis pro sudoris transmissione hanc saltem necessariam esse conditionem, ut meatibus quibusvis & tubulis glandularum patulis, ob fibras nerveas intercutaneas, relaxatas, adeoque cute existente plus minus molli, rara, porosa, undique sudor ceu per cribrum aut filtrum excerni & transcolari queat. Spiritibus ergò animalibus in fibras illas cutaneas nimis influentibus easque coarctantibus sudor supprimitur, ut necessariò vapores in corpore condensari & tandem serum augeri, & sic necessariò hydrops excitari debeat.

Causæ hujus morbi procatarcticæ variæ sunt, in quibus tamen eminet *potus*, isque aqueus aut spirituosus aut crassus impurus & turbidus copiosè ingurgitatus, quatenus sua frigiditate humores incrassat, & minus mobiles reddit, fermenta naturalia destruit simulque tubulos illos excretorios coarctat stringitque. Ita aliquando ex potu frigido vomitus oritur, cùm pori ventriculi frigiditate angustantur, ità ut vapores antea poros transire soliti, jam non transeant, d. ventriculum distendendo, & intra fibras hærendo & vellicando vomitum producant. Lacticinia pleraque intempestivè aut immodicè usurpata, ansam huic morbo dant, quemadmodum etiam subita corporis post intensum calorem refrigeratio, animi affectus, melancholia, tristitia &c. Icterus aut febris, Excretiones quædam vel auctæ vel suppressæ: *auctæ*, ut supervomitio, diarrhæa continua, venus immodica, nimia à quacunque parte hæmorrhagia, quale dum hæc scribo, exemplum habeo in viro quadragenario; *suppressæ* verò ut menstruum, lochia, hæmorrhoides, hæmorrhagia, fistulæ & id genus alia, quibus addi possunt morbi quidam, qui ordinariò hydropem asciτem concomitantur, ut phtisis, quartana, Icterus, aut scyrrhus, aut inflammatio aut ulcus, ureterum obstructio &c.

Causa verò tympanitis seu tumoris flatulenti flatus sunt in ventriculo, intestinis aut omento, peritonæ. inclusi, hincque distendentes.

Causa verò Antecedens partim abundantia pituitæ in iis partibus, partim verò calor est, partim denique propter naturam auctior, aut depravata in intestinis effervescentia inter bilem & succum melancholicum seu pancreaticum pituitæ admixtum adjuvante partium chylificationi, obstructione & similibus aliis Gasteronaci nostro negotium facessentibus.

Causæ denique procatarcticæ sunt quæcunque vel pituitam flatusque augere, vel eâ auctâ calorem intendere, bilem verò acriorem reddere valent.

Anasarcæ causa est lympha propter suam glutinositatem lentoremque, & motum adeò diminutum, in gelatinam concreta & propterea in vasis lymphaticis subsistens, aut vasis apertis in panniculum effusa.

Causa verò Antecedens partim humorum illorum abundantia est, partim crassities & viscositas (subsequente vasorum illorum tenerorum obstructione, compressione aut apertione, tum verò partium plerumque chylificationi & sanguificationi inservientium) indeque orta imbecillitas.

Causæ verò externæ, partim aër frigidus, humidus, nebulosus, subterraneus, insuetus; unde qui in Guineam navigant ex Germania iis ordinariò subvenire solent tristitia, mæror diuturnus, morbi acuti & Chronici, præsertim *hydrops*.

Hydropes quoque à sanguine frigefacto ceu diximus coagulato, spiritibus privato, vel per hæmorrhagiam, dysenteriam, crebriores venæ sectiones diminuto ortos fuisse sexcentæ observationes testantur. Ab abusu acidorum itidem observavi hydropem.

PROGNOSIS.

§. 13. *Prognosis* hydropis modò bonum modò malum etiam promittit eventum, prout ejus nempe causæ magis vel minus perniciosæ observantur, sic qui hydrops à scirrho visceris, vel humoribus œdomatosis mesenterii & omenti, vel qui à penuria salis volatilis in sanguine existentis, vel sp. animalium dependet difficillimus curatu & vix sanabilis existit, juxta versiculum:

Principiis obsta, serò medicina paratur,
Cùm mala per longas invaluere moras.

Et verissimè *Persius* canit:

Helleborum frustra, cum jam cutis ægra tumebit,
Poscentem videas: venienti ocurrite morbo.

Minus tamen periclitantur ægri, quorum naturæ & ætati conformis est morbus; inquit enim *Hipp. s.* 2. *aph.* 34. in morbis minus periclitantur, quorum naturæ & ætati & habitui & tempori morbus magis affinis fuerit, quam hi quibus in nullo horum cognatus fuerit. Respiratio difficilis significat effectum inveteratum esse, quia indicat humores in abdomine morâ esse incrassatos, ità ut vapores inde elevati non liberè per poros diaphragmatis transeant; sed ideò motum ejus vel magis vel minus, impediunt, quoties redundant humores vitiosi. Inprimis si simul acres sint periculosum est; acrimonia enim partes illas adjacentes & transeuntes facili marte corrodit, uti sæpissimè & fere semper omentum in hydrope defunctorum cadaveribus totum ferme corrosum offendi, unde affectus existit incurabilis, omnis enim potus labitur statim in abdomen. Hydropicis tussis accedens malum est, indicat enim ut plurimum humoris acrimoniam & spicula per diaphragma ad pulmones pervenire, & ibidem tyrannidem suam exercere. Sic sitis *Tantalea* malum signum est; significat enim lympham tam copiose in cavitatem abdominis deponi, ut sanguis inde siccior evadat & non sat humidi in se contineat ad os humectandum. In hydrope malum signum est, quando nulla fluctuatio aquæ in ventre percipitur; venter enim tunc aquis nimis distentus est.

Huc pertinent sequentes aphorismi *Hippocr. S.* 3. *aph.* 22. Autumno æstivì etiam multi morbi fiunt, & febres quartanæ, & erraticæ, lienes, aquæ inter cutem tabes, urinæ stillicidia &c. ob dissipatos enim in æstate nimium spiritus, id quod crassum est, atque acidum, remanet, quod obstructiones producere potest.

Item S. 4. *aph.* 11. quibus tormina adsunt, & circa umbilicum cruciatus, & lumborum dolor, qui neque medicamento, neque aliter solvatur in siccum hydropem firmatur; hoc in casu est obstructio ob crassos vapores.

S. 6. *aphor.* 8. Aquâ inter cutem laborantibus exorta in corpore ulcera non facilè sanantur, ratio est quod hydrops tubulos partium impleat, quæ cum non possit circulari conatur egredi per ulcus, ità ut ei non detur quies, quæ maximè requiritur ad ulcera sananda.

S. 6. §. 14. Contra rationem dicit hydrope detento si aqua è venis in ventrem confluxerit solutionem fieri. Ab insania difficultas intestinorum aut hydrops, aut mentis alienatio bonum, *inquit S.* 7. *aph.* 5. item vide *S.* 6. §. 27. Item *S.* 7. *Aph.* 55. quibus jecur aquâ refertum erupuit in omentum, his venter aqua repletur, atque moriuntur. Ex hoc patet Hippocratem jam omentum in hoc morbo suspectum habuisse. Omnium periculosissima species Tympanites, dein Ascites, tandem Anasarca, quæ cæteris dicitur curatu facilior. Si tympaniti accedat inflammatio umbilici vel alius ventris musculi, tunc mors est in propinquo, uti in duobus hydropicis observavi. Exulcerationes pedum & per eas evacuationes serosas maximo cum levamine aliquando vidi, interdum etiam cum his anima simul effluxit.

Rubicundus & rubineus urinæ color, pulsus citatus, corporis calor & macies, virium lapsus conclamatum morbum significat.

Melioris ſpei curatio eſt & ſat expedita, ſi æger eſt floridæ ætatis & robuſtus, ſicque febriles diſpoſitiones abſunt.

CURA DIÆTETICA.

§. 14. Reſtat nunc ut ad mali noſtri, quod hactenus fuſius pertractavimus, Therapeuſeos partem Diæteticam tandem deveniamus, quæ conſiſtit in ritâ rerum non naturalium dictarum adminiſtratione. In pituitoſa conſtitutione ad calidum vergat aër, autumnalis & nebuloſus frigidusque atro notentur carbone. Cibi ſint boni ſucci & facilis concoctionis, aſſati elixis præferuntur, radices aperientes juſculis incocti maximè proſunt, vitentur angue pejus acida, ſalſa, viſcidaque, aliaque glutinoſa lacticinia; quæ obſtructiones magis adaugent, nocent & omnia legumina præſertim flatulenta.

Potus ſit Cereviſia bene defæcata, & herba abſynthii baccisque Juniperi maritata, & ſingulis hauſtibus inſtillentur guttæ x. vel xx. ſpiritis Martis. Conceditur & vinum mediocre. Nocet è contra omnis ſpiritus vini vel aquæ vitæ (potius mortis) dictæ ingurgitatio, unde vulgo tria dicuntur bibonum flagella, Phtiſis, Arthritis & Hydrops. Bacchi enim illi antiſtites noctes diesque iſtiusmodi ♎ tuum poculis indulgent, & ut plurimum cum Cerere divortium faciunt, & hinc ratione acrimoniæ illius ſalſæ (quam ♎ itui vini ineſſe, teſtatur ingens faucium ardor, ſitisque inde accenſa) vehementer ſitiunt, ad quam ſitim extinguendam alrero die Bacchanalia celebrare coguntur, & ſic per id, per quod peccant, puniuntur lenæi iſti heroes, & cum bibendo curas abjicere ſtudent, præcipites ſe in ſtygias undas mittunt. Parciſſimus ergò ſit cibus & potus. Meritò inde *Heurnius ad aph. 53. ſ. 7.* inquit, imperare ſolemus famem & potus acciſionem, ex *Epidauro* vix præſtantius medicamentum petas; Obſervationes enim teſtantur innumeræ, quod multi hydropici ſolâ potus abſtinentiâ priſtinæ fuerint ſanitati reſtituti.

Hic quoque valet verſus ille:

Abſtine & efficies, quod Medicina nequit.

Novi inquit *Helmontius* Tr. *ignot. hydr.* Comitiſſam de Fallaix, quæ dum juvencula tumeret, ſuaſu cujusdam Medici abſtinuit fere per ſolidum annum à potu, ſolidiori cibo & juſculis contenta, & evaſit ſana vivitque modo ſeptuagenaria. Ergò potus vitetur frigidus largior.

Motus ſit mediocris, à vehementiore enim abſtinere coguntur ob difficilem reſpirationem; valde quoque nocet ſubita corporis poſt vehementem motum & ſubſequentem calorem, refrigeratio. Somnus ſit modicus isque nocturnus, diurnus meridianus intermittatur. Vigiliis immaturis non opiatis occurrendum, alias hoc ſalutare narcoticum erit necroticum. Excreta & Retenta ſint naturæ convenientia, quæ ut dictum, vel aucta vel ſuppreſſa morbum hunc excitare valent, ut enormes vomitus, diarrhæa continua, nimia à quacunque parte & cauſa hæmorrhagia, ſuppreſſa verò ut Menſes, lochia, hæmorrhoides, fiſtulæ. Ex colica ſive alvi nimia aſtrictione quoque vidi hydropem.

Animus libero gaudeat motu, ſpe non omni abjecta, maximè enim nocet mœror, ex quo ſolo *Helmontius* hyropem obſervavit. Curæ, ſolicitudines & id genus aliæ paſſiones hunc morbum facilè producere poſſunt ut & Venus nimia.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 15. Poſtquam itaque hactenus hydropem depictum repræſentavimus, reſtat ut in ejus etiam Curationem à Pharmaceutica & Chirurgia petitam, quantum fieri poteſt, incumbamus, aſt ne ἄνευ μεθόδου videamur quicquam tentare, primò *Veterum* pyxides excutiamus. *Schola Galenica* præſcribit remedia univerſalia & particularia. Univerſalia vel *Præparantia* ſunt vel *Evacuantia*. *Præparantia* ſunt, radices aperientes, item cichor. cort. Ebuli, Tamariſci, calam. arom. fol. Eupator. marrub. chamædr. chamæpyth. roſmar. ſcordium, abſynthium, ſemen fœnicul. dauci &c. ſyr. d. 2. & 5. rad. de abſynth. de Eupator. de capill. ♀, oxymell. ſ. compoſ. ſcyllit. & mille alia, quæ apud Practicos inprimis in

Macasii Promptuario invenire poteris.

Vacuantia sunt vel *vomitoria* vel *purgantia*, vel sudorifera, vel diuretica, si materia in ventriculo continetur, vel ad eum confluit, tunc vomitum maximum præstare auxilium existimant. Provocant vomitum vel digitis immissis vel aqua calida, vel cum decocto raphani aut pulvere asari, aneth. c. oxym. & ol. olivar.

Evacuatio alvi fit vel per clysterem, ex decoct. chamomill. origan. ruth. centaur. min. c. sem. carminat. adjectis oleis calidis & purgantibus nonnullis.

Purgantia sunt Turpethum Rhabarb. folia soldanellæ; semen carthami, violarum, colocynthis, semen hederæ, halicacab. coccum gnyd. Thymallus, mecchoacanna, bryonia, gratiola, cortex sambuci, ebuli, cortex fra, gulæ, qui aquas strenuè educit, syr. fol. c. Rhab. de Eupator. El. de succo rosar. Ex diureticis & sudoriferis sequentia laudant, ut petroselinum, fœnicul. Prosunt & in hunc finem aq. fænic. c. vino destillata, decoctum de prassio, sem. dauci, raphan. rub. tinct. Cicer bacc. Juniper. alkekingi, species dialaccæ, diacurcumæ, &c. ex sudoriferis specificè prodesse dicunt decoctum ligni sancti, sarsaparill. sassafras. vel extrinsecus applicatis laterib. calidis v. sp. in lateribus accensus, habita tamem cautione, ne ægri suffocentur, ut cydonis cujusdam puero accidit. Dein ad hepar corroborantia transeunt, inter quæ excellunt confect. diacinam. dialaccæ, diarrhod. abb. aromat. ros. dianisi, hepar lupi, spica, galanga, cinamom. conserv. acori, absynth. cort. aurant. citri decoctum comar. absynth. in aqua mulsa, Eupator. cum spica.

Inter *externa* commendant et balnea artificialia & naturalia, in primis sicca & vaporosa, fermentationes ex absynth. baccar. lauri & sale in aq. coct. & applicatæ.

Conducunt & cataplasmata ex stercoribus columbarum, vaccæ. Item sacculos quoque ex furfure, milio, panico, cymino, sale, sulphure, arena & sabulo, vel cineribus calef. parant. Inter unguenta & olea extollunt, oleum petræ, Juniperi, anethi.

Ungu. agrippæ de Arthanita ungv. ex succo cucum. sylv. ex stercore caprino, oleo Irino paratum.

Herbam quoque anserinam, contusam cum sale & alumine invicem probe mixis, plantis pedum & volis manuum applicatam, nec non sub axillas, juvare dicunt.

Tympanitem iisdem ferè curant remediis, nisi quòd carminativa adjiciant, ut sunt semen dauci, anisi, fœniculi, anehti, cumini, carvi, decoctum ex herba levicisti. Inter chirurgica V.S. non admittnnt, quamvis *Avicenna* in omni hydrope illam concedat, cucurbitulam tamen umbilico apponendum volunt. *Aetius*, acribus vel setaceo humidum scrotum aperire jubet. Vesicatoria, cauteria & pyrotica & fonticuli cum cautela tractanda jubenut.

In desperato malo ad paracenthesin sive abdominis sectionem transeundum volunt, sed non nisi cum prognostico: nempe visceribus nondum corruptis; de quo inferius latius tractaturi sumus. Symptomatum supervenientium cura, aliunde petatur.

§. 16. *Paracelsus* (cui in Epitaphio tribuitur omnes curasse hydropicos) omnem humiditatem absumendam per sulphur metallorum vult, & aquam ante omnia per arcana Mercurialia expellere jubet, in quem finem commendat suum præcipiolum sive Mercurium è sua minera mortuum eductum, quod præ reliquis approbat remediis, quia solus Mercurius aquas has expellere potest, quæ jacent in ipsis corporis poris, ad quos nullus ♎tus transit præter Mercurium; alibi laudat diacuminum in tabulis, essentiam Tartari, ⊖oli, diacubebe, ♎tum vitæ ex auro extractum. Ad omnes hydropis species tollendas sequens commendat polychreston:

℞. Tartar. rubr. ℔ j. hirundinar. ℔ ß. colchotar ℥viij. vin. ard. q. s. pro incorp. destilla per alembicum dosis ʒß. mane & vesperi sumpta. Antimonii sublimationem in aqua vitæ assumptam omnes hepatis morbos curare asserit *Paracelsus*.

Crollius in *Basilica chym.* specificum purgans hydropicum ex Mercurio præcipitato cum extracto hellebori nigri & colocynthidis

dis parat. Extractum esulæ à *Rulando* magni quoque penditur. *Crollius* idem arcanum corallinum cum pil. cathol. commendat, item turbith. minerale; pro diaphoretico spiritum Tartari cum aqua soldanellæ & ebuli laudare solet. Alii sal absynthii, ♎tum & oleum salis magnifaciunt. Ex cineribus genistæ factum lixivium summoperè conducit, & ♎extractum iridis. Ex sambuco, ebulo, brassica, ruta, radicibus urticæ, absynthio insignia componunt medicamenta. Stercus anserinum & ovillum cum aqua chamapytheos potum, mirificè aquas hydropicorum educere dicitur. Ex propria urina bibita plures evasisse notant Observationes. Sal ranarum & bufonum à gr. iij. ad vi. in vino repetitis vicibus exhibitum aquas sine noxa fortiter exsiccare referunt Chymici, quod & præstat oleum vermium majalium, in aq. Raphani assumptum, quod potenter aquas expellit: pulvis quoque bufonum ad ʒß. item aqua lumbric. terr. idem præstat.

In Tympanite pro arcano ventilat *Paracelsus* Cuminum extractum, & liquorem ex floribus Tapsi. Tympanites & curatur aliquando per aquas de ♀re, item de bitumine de moscho factas, item per oxyacanthum, laureolam, item mentham silv. & amaranthum ut inquit *Thornheus. in pis. l. 4. c. 7, l. 5. c. 24. & 25.* Crocus ♂et hic multum præstare potest, sed non libet hîc omnia chymica brevitatis ergo allegare.

§. 17. *Helmontii* humeri quid ferre valeant quidque recusent in hoc morbo debellando nunc videamus. Ascites juxta ipsum regulariter sanatur, si Ren multum & affatim minxerit sponte vel per remedium. Recidivam vero patrat si non sublatus è rene morbus. Hinc vidit ipse rusticum sanatum alligata anguium senecta per ventrem & renes, per id enim inducitur, ut ille ait, metus renibus, quâ indignationem amittunt, abstinentiam quoque potus & cibi fluidioris commendat summoperè, novit enim Comitissam, quæ dum juvencula hydrope tumeret, suasu cujusdam Medici (quippe à cunctis desperata habebatur) abstinuit ferè per solidum annum à potu, solidiore cibo, & jusculis contenta evasit sana, vivitque modo septuagenaria, ceu superius jam diximus, sitis enim ideam tristitiæ sive denegatæ appetentiæ suscitat, unde Ren suæ indignationis obliviscitur. Mercurius ergò uti is ait, præcipitatus juxta præscriptum *Paracelsi* curat omnem hydropem, non quatenus purgat, sed in quantum naturaliter transiens per intestina resolvit extravenatum cruorem, sin autem unà vomitum & alvum cieat, id hydropi est per accidens. Præ aliis tamen *bryoniam* magnifacit, si sc. virus solutivum ab eodem abstuleris. Observavit etiam si Antimonium in liquorem vertatur, ac postmodum in pulverem, qui tantum per sudorem purget, haberi remedium quod omnem hydropem modestè tollat, extra metum recidivæ, siquidem tollit tam causam occasionalem, quam ipsam furientis Archéi ametriam, Mercurium diaphoreticum ad grana 11. ter quaterque exhibitum multos juvisse ait, quo & refert remedium stibii solutivi, nescio quod arcanum aliud sedativum etiam crepans.

§. 18. *Willisius* Ascitem vel per catarctica, vel per diuretica, vel per diaphoretica, uno verbo per hydragoga, curari posse non dubitat. Inter Emetica æstimat, Ex. gr. gummi guttæ, Esulam & pilulas lunares ob particulas argenti vitriolicas vomitum cientes, Tincturam quoq; gummi guttæ cum Tinctura salis Tartari paratum magnifacit, cuius dosis est gutt. xv. ad xx. Vel exhibeatur sequens bolus vel pulvis:

℞. G. g. gr. vj.
⊖ *absynth. gr. v.*
Mercurial. dulc. gr. x.
Conserv. violar. ʒjß. *M. f. bolus,*
vel sine conserr. f. pulvis.

Vel ℞. *Tinct. G. g.* ℈j.
Aq. lumbric. ℥j.
Syr. de cichor. c. Rhabarb. ℥ß. *M. D.*

Reliqua Authoris purgantia celebriora sunt Sambucus, ebulus, soldanella, gratiola, succus ireos, Elaterium.

Vel ℞. *Pulv. rad. Esul. gr. vij.*
Cinamomi ℈ß.
⊖ *Tartar. gr. viij. vel per*

ſel. addita conſerv.
Roſ. vel rob. ebuli. f. Bolus.

Præcipitatum Mercurii, quod *Herculem Bovis* nominat, laudibus extollit Author, quatenus inſigniter fibras ſtomachicas vellicet, & ob particulas Mercuriales ſalinas ſanguinem fundat & feroſos humores violenter ejici faciat. Sambuci & Ebuli ſemina in pulverem redacta & ad ℈j. exhibita etiam purgare humores ſeroſos addit. Sed cum catharctica non ſemper Aſcitem curent, imò ſæpe malum exacerbent, & incurabilem reddant, ex Authoris experientiâ ad diuretica hydragoga confugiendum eſſe ſuadet, quæ & Anaſarcam facilè curant, & præ aliis levamen apportant. Pro varietate tamen cauſæ illa mutanda veniunt; ſi enim urina pauca & rubra & quaſi lixivialis exiſtit, (quod indicio eſt, ſanguinis craſin à ſale fixo & ſulphureo exaltatis & ſimul combinatis, nimis ſtrictam in iis exiſtere) in hoc caſu diſſuadet acida, lixivialia, & omnia Tartarea. In hoc caſu verò potius commendat ſuccum plantaginis, beccabungæ aliarumque herbarum ſale volatili abundantium, nec non millepedum expreſſiones, ut & ſal nitri. Eſto formula:

℞. *Fol. plantag. rec. m.* iiij.
hepatic. nob.
beccabung. ana m. ij.

Simul contuſis affund. Aq. raphan. compoſ. aut alterius magiſtralis ℔ ß. fiat expreſſio fortis, doſis ℥iij. ter in die. Diaphoretica in Anaſarca magis quam in Aſcite commendat, ſæpe enim in hac noxam afferunt.

Enematum vires deprædicat, quatenus illa ſimul fibras inteſtinales vellicant, atque ſerum à ſanguine imbibitum, aut in eo prius collectum, verſus renes prolectant. Ex. gr.

℞. *Urin. hom. ſan.* lbj.
Therebinth. ven. c. vitell. ov.
ſolut. ℥jß.
⊖ *prunell.* ʒjß. *M. f. Enema.*

Inter Topica Emplaſtrum diaſaponis ſæpe cum fructu abdomini applicatum vidit, vel Emplaſtrum de Minio *Paracelſi*. Tanquam magnum & præſentiſſimum remedium extollit Author *Paracentheſin*, cautelam tamen ſimul inculcat, ne cachecticis & valetudinariis ubi jam viſcera ſunt corrupta adhibeamus, aliàs vires fatiſcunt, vires exſolvuntur, & ſic aquam cum anima effundunt ægri.

In Tympanitide tamen ♎tuoſa & volatilia non admittit quoniam calorem & ſitim adaugent, & abdomen plus intumeſcere faciunt. Catarctica blandiora & enemata ab Authore maximè laudantur, inprimis ſequens vinum medicatum:

℞. *Flor. perſic.*
roſar. ana p. ij.
ſambuc.
cent. min. ana p. j.
fol. agrim.
abſynth. ana m. j.
ſenn. opt. ℥j.
Rhabarb. opt. ʒvj.
ſem. cartham. ℥ß.
Ebul. ʒij.
ſantal. citrin. ʒiij.
rad. galang. ʒij.

Fiat infuſio cum ſacculo in vin. alb. lbij. aqua ſaxifrag. lbj. ſap. Tartari ʒjß. ſtent per noctem, & æger bibat ſingulis matutinis horis ℥iij.

In Conſtitutione veò calidiore ſequentem præſcribit aquam:

℞. *Aq. miner. catharctic.* ℔ viij.
⊖ *abſynth.* ʒij. *M.*

Diuretica ipſius ſunt ſequentia probatiora, millepedes ſc. cum diuretica deſtill. & ſequentes pilulæ:

℞. *Chryſtall. mineral.* ℥ß.
ſal. ſuccin. volat. ʒj.
pulv. ſem. dauci. ʒj.
Therebinth. ven. q. ſ. f. pilulæ parvæ.

Aſſumantur mane & veſperi III. pro doſi.

Spiritum quoque ſalis dulc. à gr. vj. ad XIII. pro doſi ſæpius præbet, ut & ♎tum ſalis Tartari.

Enemata ex infuſione ſtercoris equini cum florib. chamomill. ad ℔j. addito melle Mercurialis ℥ij. vel ex ſtercore canino cum carminativis parata magni pendit, ſicut & decoctum emolliens ad ℔j. adjecto ſale prunellæ vel armoniaci ʒj. optimum exiſtit Enema.

Inter Topica vilipendit Author Carminativa & calida omnia quæ sale volatili pollent, sed è salibus & mineralibus parare studet probatiora. Ex. gr.

℞. *Flor. salis Armoniaci* ℥ij.
Chrystall. mineral. ℥ij.
Spir. vini tenuioris multo phlegmate imbuti lb. ij.
M. *& dissolve & pannus hoc imbutus toto abdomini imponatur.*

Anasarcæ Curatio juxta Authorem prælaudatum consistit in evacuatione materiæ morbificæ, quæ perficitur pharmacis hydragogis superius jam dictis, dein post purgationem laudat diuretica, in primis lixivium lippis & tonsoribus notum ex cineribus absynthii, Juniper. genist. c. vino albo paratum singulis diebus ℥vj. Usus ejus per aliquot dies continuandus est.

Diaphoretica etiam in dosi largiori sumpta maximè in hoc morbo convenire ab Authore censetur, in quem finem pro potu ordinario conducet sequens:

℞. *Ciner. genistar. alb. & mundat.* lb ij.
Ras. lign. sassafras. ℥iij.
rad. galang. minor. ℥j.
bacc. Junip. sem. dauci ana ℥jß. M.
fiat sacculus pro VI. congiis Cerevisiæ.

Inter externa conveniunt frictiones, linimenta, fotus & balnea tum sicca tum humida.

Inter particularia aquas educentia recenset, vesicatoria & acum, quæ magni usus sæpius in hoc morbo esse solent. Reliqua videbis apud Authorem, non enim libet omnia, sed tantum optima more apum excerpere.

§. 13. *Sylvius* qui per hydropem intelligit humoris serosi vel pituitosi in corporis habitu vel cavitate quavis collectionem, existimat vasa lactea vel lymphatica prius obstrui, dein rumpi, inde hydropem excitari, *toties* fortè, *quoties* ergo aqua loco peccat, sui inde, remotionem, vasorum autem ruptio, sui consolidationem, & obstructio, sui reserationem, indicat. Seri vel pituitæ redundantia & illius salsedo seu viscriditas optimè corrigitur per aromatica vel in forma extracti, vel Tincturæ vel vini medicati, vel olei stillatitii, vel mixturæ, vel conservæ, vel pulveris.

Ubi verò vasa sunt rupta, ibi conducunt medicamenta consolidantia vulgò dicta Ex. gr. radic. carynophillat. consol. maj. fol. consol. sarr. sanicul. agrimon. alchimill. verben. virg. aur. pilosell. &c. Corall. bol. armen. Thus, sangv. draconis, sed hæc ab initio hydropis usurpanda esse jubet.

Si verò jam in vasis lymphaticis & lacteis stagnat tantum lympha, chylus, potusvé, tamdiu abest hydrops, ubi verò in habitus corporis meatibus serum ità stagnat, ut tumorem ibidem pariat notabilem, mox hydropis initia Anasarcæ observantur, si ex his vasis lympha vel chylus, vel serum vel potus effunditur in cavitate aliqua, aut sub cute colligitur, hydrops perfectus existit, qui humor per sudorifera vel paracenthesin removeri debet, in quem finem ipse Author commendat sudorifera illa, quæ sunt acriora & vi aromatica prædita, qualia sunt ligna & cortices sassafras, Juniperi, quercus, buxi, rad. apii, fœnic. imperator. & sic in perpetuo sudore ægri sunt servandi, cui scopo ad poros cutis continuè apertos servandos conducunt & balnea quævis calida, majori tamen cum commodo sicca, vel cum spiritu vini accensa instituta. Ad eundem finem laudat quoque sacculos ex floribus, seminibus, foliis, radicibus variis in pulverem redactis & cum sale tosto aut cineribus arenaque mistis paratos, & calidè corpori applicatos, ac subinde mutatos, cineres enim & sal tostum item arenam aquas potentissimè ad se allicere Author testatur.

Hisce nihil proficientibus cum aliis ad paracenthesin ad aquas in cavitate abdominis collectas educendas confugit: non more Veterum, ut aquæ, confertim & una vice educantur, sed per vices, aliaque instrumenta quam Veteres excogitarunt: acum scilicet argenteam cavam, quam sine notabili dolore artifex immittit per carnes abdominis, atque solo emplastro diapalmæ imposito omnis ulterior aqua effluens sistitur, & sic per vices emittit hoc instrumento aquam.

Obstructionem vasorum quorumvis à pituita coagulata dependentem per incidentia & attenua

tenuantia curari ait, quæ partim sale lixivo tum fixo tum volatili & inprimis oleoso sive aromatico polleant, partim acida sunt, partim spirituosa, ut salia fixa, card. bened. absynth. Tartar. salia volatilia □næ, salis Armoniaci C. C. Cran. human. Salia volatilia ♁osa sunt olea aromatica stillatitia quævis. Sic ad acida pertinent spiritus salis, nitri, ⊕oli, Sulphuris, Acetum still. &c. ad mixta pertinent sal Tartari, sal *ci ut & omnes aquæ minerales, antinephritica & similes.

Præcipuè hic autor commendat hydragoga sive *serum purgantia*, ut sunt radices Ireos, ejusque succus ad ℥ß. sambuci ac ebuli radices, foliorumque succus, item semen ad ʒj. adhibendum; radix Jalappæ à ℈ij. ad ʒj. Inter potentiora laudat Elaterium, sive cucumeris asinini succum inspissatum, ad grana VI. item g. g. Inter composita extollit Electuarium suum hydragogum ad ℥ß. c. g. g. & Tartar. vitriolat. ℈j. M.

Ex chymicis ☿rium dulcem, ac præcipitatum cum acido spiritu eligit, posthæc transit ad diuretica ex regno animali, vegetabili & minerali deprompta. Alia bili magis, alia pituitæ peccanti educendæ sunt appropriata. Tandem omnibus præfert sudorifera, & ex regno minerali depromit Antimonium diaphoreticum, hujus flores, bezoarticum minerale, item præcipitatum diaphoreticum. Inter externa magnifacit balnea, thermas & loconic. præcipuè tamen salivationem per Mercurium dulcem internè institutam, vel externè per illinitionem Mercur. vel ope cinabaris sublimaticum sulphure, myrrha, aliisque in pulverem redactis prunis injectis excitatam, fumus enim per infundibulum ore hiante excipi debet, qui fumus sensim salivationem movet. Cavendum tamen ne frigori tempore salivationis se exponat æger, & simul eo tempore prospiciat gargarismis collo, ne columella aut glandulæ aut linguæ pars absumatur.

§ 20. *Cartesianorum* methodus curandi hydropem consistit in blandioribus incidentibus notissimis, dein hydragoga commendant ipsi, ut superfluum serum exturbetur, & hic magni æstimant pilulas de gummi ammoniaco cum ☿rio dulci, nam ratione Mercurii incidunt & obstructiones leniter aperiunt, & ratione gummi ammoniaci vulnuscula consolidant. Corroboratio viscerum, de qua Autores loquuntur, tantùm consistit in eorum deobstructione, quæ modò dictis medicamentis incidentibus scil. præstatur, & quia in multis cum *Cartesianis* convenimus, in crisi nostra plura dicturi sumus, ad quam nunc accedimus.

§. 21. Necessum erit, nostrâ sententiâ inque id saltem omnes nervi intendendi, ut obstructio ubivis reseretur, & pars conjunctionis sublata redintegretur, dein si morbus jam invaluerit, ut potulenta & serosa colluvies è lymphæ ductibus & vasis omenti aliarumque partium exudans educatur, prius tamen aciditate sua peccans corrigatur & emendetur. Dein ut sanguinea massa invigoretur & corroboretur. Quoad primum blandioribus incidentibus incipiendam volumus curationem, in quem finem conducet decoctum lignorum, cui addi debet, Sal fixum genistæ, fabarum aut absynthii ℈ij. & spirit. salis dulcis, cum enim pori vesicæ patent, tum brevi curatur malum, nam sine molestia aqua tum magnâ effluit copiâ. Hic etiam prodest omnis potus chalybeatus, & præcipuè vinum, in quo silices albi cum venis metallicis fuerunt exstincti; nam levi adstrictione deobstruunt, in obstructione enim & consolidarione vasorũ tum ruptorum tollenda cardo totius rei vertitur, his tamen semper interponenda sunt purgantia & quidem hydragoga, quibus post obstructionum apertionem, æger uti poterit sequenti vel simili purgante assumto;

Vel ℞. *Tartar. vitriolat. gr.* XV.
Resin. Jilapp. ℈ß.
Troch. albandal. gr. ij.
M. f. pulvis.

℞. *Resin Jialapp.* ℈ß.
Troch. albandal. gr. iij.
Mag. g. g. gr. ij.
Mercur. dulc. ℈ß.
Ol. carvi gt. iij. *M. f. pil. numero* II.

Vel ℞. *Essent. trifol. fibr.* ℥j.
Extract. esulæ ʒj.
M. dgt. XX. *ad* XXX.

Vel detur ſolus ſyrupus de ſpina cervina ad ℥j. ad plures uſque, dum humor evanuit, in fortioribus & robuſtioribus ſeq.

℞. *Fol. ſenn. ſſ.* ʒij.
rhabarb. ʒjß.
herb. trifol. fibr. m. ß.
Tamarind. ℥ß.
Coq. in ſ. q. aq. font. ad ℥iij. *in colat. diſſolv. mann.* ℥j. *ſyr. de ſpin. c.* ℥ß. *& è ſucc. roſ.* ʒij.
M. f. potio.

Pilulas hic etiam magnifacimus ex gummi ammoniaco & Mercurio dulci ſæpe aſſumendas, ut ſic ope Mercurii pori obſtructi reſerentur, & ut, ſi aliquæ lædantur fibræ, conſolidentur à mucagine gummi ammoniaci vel pulv. Jialapp. & gumm. gutt. c. rob. ſambuci permiſceas & ſæpe aliquid de eo exhibeas, gummi de chamandra cum vino malvatico paratum optimè conducit, quod corrigitur etiam cum ſpiritu acido aut cum ſale alcaliſato vel aromaticis. Inter palmaria remedia ſunt elaterium ad grana duo ſæpe exhibitum & infuſio croci metallorum ad ℥jß. etiam ſæpe exhibita. Tinct. g. g. cum tinct. ſalis Tartari paratam in aqua lumbricor. ad ʒß. feliciſſimo cum ſucceſſu exhibere ſoleo, ſemina ebuli & ſambuci ad ʒj. pondus exhibita ſæpius juvamen attulerunt.

Vel. ℞. *Cortic. inter. ſambuc. m.* iij.
Coq. in aq. & lact. ana ℔ij. *ad remanent.* ℔j.
Decoct. hujus medietat. alteram mane, alteram ſero aſſumat quotidie, donec æger convaleſcit.

Turpethum minerale eſt egregium remedium in robuſtis, quo medicamine ad grana duo exhibito Empiricus cum aliorum medicorum dedecore deſperatos curavit hydropicos. Qui amant vinum medicatum ſequens proderit, quo virum xxx. annorum Anaſarca laborantem reſtituimus.

℞. *Succ. rad. ireos noſtr.* ℥iij.
ſyr. flor. perſic. ex multiplic. infuſ. ʒvj. *M.*
pro unica vice.
℞. *Vitell. ov. no.* j.
ſucci ireos depurat. ʒvj.
caleſiat ad cineres & aſſumatur.

℞. *Rad. gentian.*
irid. noſtr.
plantag.
fœnicul. ana ℥j.
Cort. med. ſambuc.
herb. chamapyth.
roris mar.
cent. min. ana m. ß.
fol. ſenn. ℥jß.
agaric. ʒij.
rad. cucum. aſin. ʒj.
ſem. apii,
coriandr.
urtic.
fœnicul. ana ʒij.
Cinnamomi ʒj.
Tartar. albiſſ. ℥ß.
D. miſce pro menſura vini.

Vel ℞. *Comar. abſynth. cent. min. á m.* j.
flor. bellid. cichor. geniſt.
epat. nob. ana p. ij.
cort. int. frangulæ ſambuc. ana ℥j.
rad. eſulæ. hell. nigr. ana ℥j.
ſantal. rubr. ℥j.
ſal. abſynth. cichor. geniſt. á ʒß. *M.*
aſpergatur tinct. tartar. q. ſ.

Pro hydrope pilulas Lunares unicè commendat R. *Boyle.*

Vel ℞. *Extr. elater. gr.* xv.
mercur. dulc. ℈ß.
Troch. alhand. gr. ij.
c. ſ. q. eſſent. abſynth. f. pilulæ.

Vel ℞. *pulv. bufon. l. a. ppt.* ℈j.
ſacchar. ℈ß.
M. pro unica vice.

Poſſunt & præſcribi pilulæ hydropicæ Zwelferi, Elect. Hydragog. Sylv. præſertim Mercurius dulcis, qui hoc in affectu noſtra experientia mira præſtat, & verum purgans ex ♁io quod tantum per inferiora purgat. Ex vegetabilium

claſſe pro arcano id hoc morbo revelo ſuccum bryoniæ ſequenti modo collectum, lunâ creſcente, tempore inprimis verno [illegible] radicem bryoniæ terræ adhuc commiſſam excava, & ſemper iterum impone operculum ex ſuperioris radicis parte abſciſſa paratum, & ſingulis mane invenies II. vel tria cochlearia plena iſtius ſucci, quem exhibe ſingulis matutinis horis hydropico à cochleari uno uſque ad II. III. quo ſolo vili medicamine plures Deo adjuvante curavi, mirificè enim placat noſtrum *Gaſteronacem* bryonia, & omnem hoſtem arcet, ne Regem opprimat. In Aſcite cathartica ſæpe malum exaſperant, inde melius diuretica, ſudorifera aliaque ſpecifica exhibemus. Inter diuretica commendo,

(Niſi □na valde lixivioſa & rubicunda, tunc enim nocet,) lixivium ex cineribus ſtipit. fabar. vitis, Juniperi, abſynth. lumbric. cum vino paratum & ſingulis horis matutinis & quarta pomeridiana ad ℥v. uſque ℥vj. aſſumendum. Proderit & decoctum juniperi cum vino. Magnifacio ſequens:

℞. *Cinerum geniſt.* ℔j.
in Vini Rhenani ℔iiij. *frigide*
infunde, adde
fol. abſynth. p. ij.
Liquor. per filtrum colati ℥jv. *mane hora* v. *&*
ſero æger hauriat, uſque dum tumor evanuerit, quo ſolo remedio plures in Anglia vidi curatos.

Mixturam ſequentem omnibus conmendatam volo:

℞. *Elixir. propriet.*
ſpirit. tartar. ſaſſafrat. ana ℥ß.
mixtur. de tribus ℥iij.
eſſent. liquid. abſynth. ℥j.
Mixta ſtent in digeſtione per diem & noctem, poſtea adde eſſent. cortic. citr. recent. q. p. doſ. à ℈j. *ad* ʒj. *in Vino ſeu aq. baccar. & flor. ſambuc.* ℥ij.

Vinum martiale ſequens eſt inſignium virium hoc in affectu, pro corroboratione: In hydropis incipientis curatione haud infimum locum ſibi vendicat chalybs, ſanguinem ſcil. invigorando calefaciendoque:

℞. *Limatur.* ♂ ℥ß. *ad* [illegible]
cortic. fraxin.
lign. tamariſc.
juniperi ana ℥j.
ſaſſafras ʒiij.
adr. bellebor. nigr. ℥ij.
polypod. ℥jß.
caryophillat.
tartar. albiſſ. ana ℥ß.
ſem. carthami ʒij.
ſpir. ſal. gt. xij. *inciſ. & contuſ.*

Groſſo modo includantur ſacculo immergendo in vini opt. integr. ℔ vj. & poſt ſufficientem macerationem in vaſe terreo ſatis capaci vinum martiale compoſitum aſſervetur in loco frigido. Sin urina valde rubeſcat, tunc convenit ſuccus plantaginis cum pauco aceto in cochleari. Præſertim cum radices adhuc ſucco ſuo abundant, item tinct. flor. cyan. tartar. & nitri C. ſuccus corticis medianæ ſambuci potenter aquas educit, ſed cavendum eſt, ne nimium ejus ſucci ſumatur, ut & oleum illud vermium majalium. Volatilia omnia hic proſunt, quia pauca quantitate ſumpta, reſpectu totius ſanguinis leniter non ſolùm, ſed intereà potenter aperiunt, hicque conferunt oleum therebinth. Juniper. Elix. Paracelſ. c. ſpir. Sulphur. præparatum, ſpir. vini camphorat. Matthiol. ſpir. ſalis *ci, nitri, urinæ vel ſal. volat. oleoſ. Sylv. vel noſtr. c. ſpir. aurant. parat. tinct. ♁ij noſtra, nam ſolo ♁io *hic morbus* facilimè curari poteſt, ſi viſcera ſint adhuc ſine labe: magna enim vis latet in Antimonio ad cunctos exſtirpandos morbos. Martialia ut ſuperius dixi hîc valde conducent: ſpiritus enim exſuſcitant, & ſanguini novum conciliant motum, atque ſimul ſerum præcipitant; ſicut ſpiritus vitrioli philoſoph. volatilis mirificè hoſtem arcet ab irruendo, & necando noſtrum *Gaſteronacem.*

Hartmannus commendat urinam pueri, & ſanè remedium eſt egregium, quia illud ſal jam poros corporis pertranſit; ſed tamen propria □na præſtat. In Anaſarca laudo ſpiritum lumbric. terr. & Tincturam noſtram Antimon. Item conſerva gratiolæ prodeſt, item eſſentia ligno-

lignorum, item spiritu, lignorum cum flor. sambuci. Alii extollunt pulverem bufonum quem tamen semper suspectum habeo; ab eo enim majorem acrimoniam productam observavi. Esto formula:

℞. *Malvat. juniperin.* ℥iv.
Tinctur. nephritic. ℥ß.
M. cochleatim assumenda.
Vel ℞. *spirit. urinæ volat.*
vini rectif. ana ʒij.
Stent in digestione in vase circulatorio, adde ambra gr. iij.
mosch. gr. ij.
M. Dos. xxx. *gtt.*
℞. *Spir. sal. armon.* ʒij.
ol. stillat. juniper. ʒß.
bryon. ℈ß.
M. D. à gtt. ix. *ad* xv.

Sequens spiritus fumigans omnes obstructiones relevat, & visceribus & fermentis est amicus:

℞. *Spirit. salis rectif. q. v. mediante calce viva perfecte saturetur, in pulverem exsiccetur, & in crucibulo fundatur, fusum & refrigeratum tere, & cum 4ta parte calcis vivæ commisce, per retortam destilla. In jusculo sumtus Hydropicos aliosque chronicis morbis afflictos juvat.*

Ex fæcibus animalium & sal potentissimum extrahi potest, hoc in affectu per quam proficuum. Ad sudores semper corpus disponendum est, qui sudores, si provocari possunt, curatio benè succedit, in quem finem ex salibus & mineralibus sudoriferum excellens parari potest. Hydrops si oriatur ab impedito fluxu mensium & hæmorrhoidibus suppressis, (quia eadem causa quæ obstruit vasa uterina, potest obstruere vasa lymphatica) tunc uterina sunt addenda & menses cientia. Diureticorum etiam apex esse videtur spiritus salis Armoniaci, hic affluentiori vehiculo diffusus, dilutâ acrimoniâ, hinc majori copia in majores operationes & diureticam, & diaphoreticam optimè assumitur, post volatilia ut sp. Tart. urinæ C. C. lignorum, essent lign. inprimis camphorata, sudorifera fixa maximè mineralia, ceu dictum est, insignem laudem meretur. *Helmontius* laudat suum Mercur. diaphoreticum, quo ut dictum plus quàm bis mille hydropicos sese curasse gloriatur, præsertim tamen bezoarticum martiale.

In tympanitide convenit essent. carminat. ad. 20. 30. gr. essent. lignor. & gratiolæ, ana ʒß. quæ tamen in mea Praxi non multum æstimo, quia inde nihil commodi inquam observavi. Externè, Empl. de bacc. lauri specificum *D. Tileman.* & ex lapid. Ceraun. & exuviis serpent. Qui verò Cachexiâ laborant inveteratâ & qui sunt quasi eviscerati, iis nec conducunt catarctica, nec diaphoretica aut alia ulla remediorum genera exhauriendis aquis accommodata, sed solis corroborantibus utendum. Hujusmodi itaque in casibus, serò nimis accersito Medico aliud nil quicquam restat faciendum, nisi ut prudenter præmisso permagni illius, in quo ægroti versantur, discriminis prognostico, experimentum faciet, quantum auxilii sit sperandum ex usu cardiacorum Martialium. Et si scorbuti labes simul adsit, cum antiscorbuticis commixtis res peragenda est, hisce verò nihil proficientibus, ad infusionem chirurgicam sanguinis transfundum putant, nonnulli ex quorum sententia etiam possunt injici jam dicta, inprimis ♂tialia quævis, qui sanguini motum conciliant. Effluxui etiam humorum in tibiis, unde nonnunquam gangræna & sphacelus ob acrimoniam lymphæ exoritur, mediatis idoneis infra dicendis prospiciendum est.

Quod si hydrops fiat à spasmodica convulsione pororum cutis, tunc & cinnabarina aliaque antispasmodica prosunt, quæ sæpius maximo cum emolumento hisce in morbis tradidi. Quando est à vitio renum, prodest ol. scorpion. f. item salia ex stipitibus fabar. genist. fim. columb. cum spiritu vitrioli aut nitri parata & dein crystalisata spir. & sal. urinæ volat.

Externa etiam medicamenta non magnum merentur laudem. Observatione dignum est quod *Riverius* in *Praxi p.* 207. sibi experientiâ compertum esse testatur, bufones medios sectos & renibus applicatos aquas hydropicorum per urinas eduxisse, præsertim si applicatio sæ-

pius reiteretur, quod & *Helmontius* non tantùm confirmat, sed & addit, se vidisse hydropicum sanatū, ceu superius diximus, alligata anguium senectâ per ventrem & renes, item *Hier. Fabricius ab Aqua pendente p.1. Chirurg. p.m.54.* insensibilem aquarum evacuationem non contemnendo artificio molitus est, nimirum magnam spongiam novam aqua calcis vivæ calidæ imbuit, expressamque abdomini superligavit, quo remedio plures hydropem etiam hydrocephalum capiti admotâ spongiâ curavit. Me tam sæpe hæc & alia fefellerunt, inde non possum quin moneam, plerosque Medicos usu rerum, maximè, uti mihi videor multâ observatione notasse, deceptos fuisse, hinc etiam tam multa vana credulitas persuasit de viribus remediorum, & vereor ne sæpius nobis imponat lætus felixque successus; quando existimamus quæ evenerunt ea de causa evenisse, quod his aut illis usi fuimus remediis, & hac illave methodo paratis adhibitisque, cùm tamen plurima sponte sua accidunt, ut ego non putem usui aut experientiæ, sed rationi in Medicina standum esse. Emplastr. hydropic. August. conducit c. ol. sambuc. mal. item fol. ebuli, sambuc. ana.m.ij. stercor. caprilli ℔ij. rad. bryon. ℥ij. coq. in s. q. urin. puer. ad consist. cataplasm. Clysteres quoque acres conducunt, quatenus poros intestinorum aperiunt, & ità aquas educunt. Balnea quoque laconica, evaporationes, frictiones, unguenta, linimenta, cataplasmata ex stercor. varia, emplastra, &c. non contemnendi usus erunt Ex. gr. stercus vaccæ siccum tere, cribra, pensa ℔j. ceræ ℥vj. succi brassicæ ℥v. ov. crud. num. 4. olei optimi ℔j. terenda tere, deliqua tunc solutis atque depositis, & liquefactis mitte ova & dissolve f. Empl. abdomini imponendum. Fimus cameli combustus & cum oleo lumbricorum & laurino Emplastratus hydropisin evacuat per urinam.

Quod paracenthesin concernit de ea pauca adjungenda veniunt, non possum autem non atro eam notare carbone, aquam enim ex ventre evacuat, ipsumque mali fomitem in glandulis & sanguine relinquit, quæ dein uberiore vena scaturire solet, nam semper respiciendum est ad causas, ut tollamus, quæ nisi tollantur, morbum non curari credimus, ipsæ etiam simul vires spiritusque cum aquæ saburra ita exhauriuntur, spiritus sæpius in aquam illam decumbunt, ut extremam putredinem arceant, ità ut per longum temporis intervallum in abdomine contenta aqua omnis fœtoris expers sit, quem evacuata citissime trahit. Aqua igitur post paracenthesin subinde scatens, necessariis ♎tibus defecta non potest non in insignes putredines delabi in extremam viscerū corruptelam. Quibus autem floridi & robusti corporis hydropicis sanitas per casum aliquando contigit, eosdem convenientibus medicamentis curare adhuc longe facilius fuisset. Quod si quis eam suâ experientiâ fretus, instituere velit, is caveat ne simul & semel omnis aqua educatur, sed per intervalla, non horarum tantum, sed dierum quoque, habitâ inprimis virium ratione, interim quoque æger corroborante ex conserv. ros. absynth. diarrhod. Abb. Aq. cinamomi, &c. refocillandus est. Quæri porrò potest, qua quantitate & quibus intervallis aqua sit educenda, nam juxta *Hipp. aph. 27. S. 6. Quicunque Empyci* aut *hydropici* uruntur aut secantur, si pus aut aqua universim effluxerint, omninò moriuntur: quare mane & vesperi tantùm ad unam vel ultra 11. libras non educenda est aqua, & in paracenthesi hoc observandum est, quod illini debeat vulnus balsamo sulphuris succinato, & si inflammatio accedat, saccharum Saturni adhibendum est.

Notus quoque est *Sanctorii* modus, quem describit *Nob. Febr.* in *Tract. de Absynthio*, aquas hydropicorum fœminæ per pudendas, maris per umbilicum singularibus & occultis hactenus ductibus educendi, qui *Sanctorius* habet peculiare instrumentum ad hanc paracenthesin peragendam. Inter Empirica sunt sequentia. Unicornu Grunlandicum hydropicos sanare observavit *Thomas Bartholinus Cent. IV. 46.* si succi rorastri alicujus herbæ unciam unam cum melle permiscueris, & dederis hydropico cum euphoria purgabitur, sic sanguis capræ calefactus in igne & comestus hydropicos

3,10, De fluxu hepatico, et fluxu hæmorrhoidum.

cos perfectè liberat, inquit Medicus græcus.

Echedrii terrestris id est spinosi animalis epar & cor cum pulmonibus passata hydropicos inprimis Anasarcicos sanant. Allium sæpe conducit, & inde aliquot hydropicos Judæos curatos vidi.

Album græcum cum aqua Chamæpytheos ad ℨj. aliquoties bibitum hydropicos perfectè curat, de sanguine cornicis cochlearia duo bibita cum vino nonnullos restituit hydropicos.

Sanguisugæ vivæ superpositæ loco in quo materia superabundat, evacuant eam, sanumque faciunt hominem, inde & conveniunt hydropicis. Lapis quoque ὑδρωπις serpentis externè tantùm alligatus & circumcinctus mire juvare dicitur. Etiam radix vincerox mire prodesse dicitur in hydrope, ejus essentia & extractum, item essent. & ⊖ absynth. Tinctura belliris epat. &c. sæpe auxilium afferunt.

Chelidonium maj. cum fructu applicabis plantis pedum, nec non ▽ calc. viv. abdomini, quoad urgens symptoma sitim nempe conducent sequentia. Contra sitim hydropicorum nitrum depuratum vel spiritum salis potulentis instillare poteris.

Ad sitim fallendam in hydrope conducit sæpe os eluere aquâ spiritu vitrioli tinctâ, vel tamarind. in ore contineat æger, caveat tamen ne deglutiat, omnia enim frigida valde nocent.

CAPUT X.

De

FLUXU SANGUINEO,

Hepatico vulgò dicto, & Hæmorrhoidum fluxu nimio & suppresso.

§. 1. **F**Luxus Hepaticus (dictus quod ab hepate vulgò oriri credatur materiam fluxui illi subministrante) est excretio copiosa & frequens, in qua excreta referunt loturam carnium, vel ex flavo rubicunda esse videntur. Affectus est rarus & rarò in praxi occurrit, & in tota mea Praxi III. tantum curandos habui, Jesuitam sc. Hadamariensem, civem Hanoviensem & Limburgensem alium.

Fluxus verò hæmorrhoidum immodicus & hæmorrhagia arteriarum hæmorrhoidalium excedens est, quando ex arteriis hæmorrhoidalibus in ano existentibus sanguis effluit, dicuntur Authoribus hæmorrhoides apertæ & cæcæ. Apertæ sunt quæ certis quibusdam temporibus & quidem singulis mensibus, quemadmodum in mulieribus menses, fluunt; Cæcæ verò dicuntur, quæ tument cum dolore, multum verò sanguinem reddunt: unde cæcas cum ficubus & moriscis multi confundunt, quod tamen minimè est faciendum; Mariscæ enim longe alius est affectus, nempe sunt tubercula carnosa, oblonga, ut verrucæ subrubræ.

A fluxu autem hepatico discernuntur hæmorrhoides fluentes, quod hîc fæces post sanguinem excernantur, in fluxu verò hepatico hoc fit contrario modo.

Hæferus exemplum habet hæmorrhoidum uterinarum. Nos in *Principissa Nassovica quadam* Juniore observavimus fluxum menstruum novilunio fluentem unà cum fluxu hæmorrhoidum plenilunio fluentem. Nobilem puellam jam curandam suscepimus à septimo anno primum fluxum menstruum patientem, etiam novimus in quinto anno eundem passam de quo vide *Ephem. Germ.* Sic & *ab hæmorrhoidibus* separanda sunt condylomata, quæ sunt tubercula rugarum ani, ortæ à diversa crassa materia. Sic formicæ, verrucæ, clavi aliique circa anum affectus bene distinguendi veniunt.

Figurâ quoque differunt hæmorrhoides, quod aliæ uvis maturis & purpurantibus similes; aliæ uvales, ab uvæ colore & tenuitate dicuntur, aliæ moris maturescentibus & rugosis, aliæ vermibus similes sunt, aliæ dicuntur & tropicè vesicales, quod vesicis pisciurn similes sint.

PARS AFFECTA.

§. 2. De parte affecta fluxus hepatici maximè apud Authores disputatur, alii dicunt ductus bilarios esse, putantque eum nihil esse, quam bilē vitiosam & quæ propter morbosam

hepatis conſtitutionem ejus ſc. intemperiem humidam, frigidamque, aut calidam cum mollitie flacciditateque conjunctam aliquid cruenti admixtum habet.

Alii ab hepatis venis portæ ſc. deducunt, nonnulli ab arteriis meſentericis anaſtomoſin patientibus malum eſſe dicunt, propterea quod ſanguis & quantitate & tenuitate, rarius verò motu peccat aucto. *Nos* in hepatico fluxu vaſa brevia rupta vidimus, quare non dubitamus & hic partim ea, partim & arterioſa vaſa, tum in inteſtina, tum in meſenterium, hiantia vel per anaſtomoſin, vel diabroſin vel rexin rumpi.

In fluxu verò hæmorrhoidum venas hæmorrhoidales pro ſubjecto accuſant veteres, nos conſtituimus vaſa ani, & quidem arterias potius quàm venas, per quas arterias ſanguis è corde ad partes & ad anum quoque ex neceſſitate motus periodici diffundi ſolet, ſuntque hic quidem accuſandæ arteriæ à meſenterica inferiore & Iliaca hypogaſtrica ad anum uſque protenſæ, dictæ hæmorrhoidales tum in apertis, minuſque fluentibus quam in cæcis atque tumentibus; Nos tamen ſæpiſſimè arterias, rariſſimè verò hoc in affectu venas per anoſtomoſin vel diabroſin vel rexin pati audacter affirmamus, oſcula enim venarum utique à materia aliqua acri erodi poſſunt, ità ut tam effundatur, quam retrogrediatur verſus cor ſanguis à parte refuus.

DIAGNOSIS.

§. 3. Signis diagnoſticis non videtur indigere hic affectus, cùm in ſenſus incurrat & ità per ſe facilè cognoſcatur, nihilominus cùm haud omnis fluxus ſanguineus ſtatim hepaticus dicendus ſit, quare ſemper ab aliis affectibus diagnoſi ritè diſtinguendus eſt. Dicitur hic morbus pluribus *dyſenteria hepatica*, ob ſimilitudinem, in hac tamen non excernitur cruor ſeu cruenta & purulenta materia ut in dyſenteria, ſed merus ſanguis ſero dilutus & velut aqua ſanguine imbuta, ita ut loturæ recenter mactatorum animalium cornium aſſimiletur, non etiam continuò durat hic fluxus ut dyſenteria, ſed per II. treſque dies ſubſiſtit & dein revertitur, in hepatico fluxu dolor fere nullus vel exiguus ſaltem in dextro hypochondrio percipitur, nulla etiam ramenta inteſtinorum prodeunt. Et ſi quando niger excernitur ſanguis tunc periclitatur æger, accedentibus deliquiis animi aliiſque ſymptomatibus gravioribus. Hic etiam adeſt color cachecticus h. e. ad pallidum inclinans ob nimiam ſanguinis evaſationem. Quod hæmorrhoides concernit, ut dignoſcantur, ſola ſufficit ægrotantis & aliorum relatio, quamvis & ab excretis cognoſci poſſit, & virium proſtratione, & à colore pallido inprimis faciei, dolor quoque ingraveſcit, cum alvum deponat æger, quia tunc premuntur magis arteriæ & venæ diſtentæ, ſanguine craſſo & multo ſale fixo abundante; album hunc fluxum obſervavi in ſexagenario. Et qui hoc malo obnoxii ſunt, patiuntur mox hæmorrhoides apertas, & tantum non immodicas, modo tumentes & dolentes. Primò fluit ſanguis niger fæculentus & craſſus & guttatim effluit, qui chartaceo emunctorio ſæpius deprehenditur, tandem citrinus ut & pallidus; poſteà vires labaſcunt, crura langueſcunt, in dorſo & circa coxendicem dolorem ſentiunt cum tenſione abdominis. Tubercula ſunt modo dura, modo mollia, modo purpurea & uvæ granis ſimilia. Dolor punctorius modo gravior, modo remiſſior, in cæcis autem plerunque eſt atrociſſimus, adſunt quoque inſomnia turbulenta, tumor poſt duriorum ſcybalorum dejectionem præcipue extuberat inæqualis, nec ſedere nec ritè decumbere ſæpe poſſunt ægri, & nonnumquam ſimul procidentiam ani cum teneſmo patiuntur. Cæcæ verò ceu diximus ſunt cum intenſiſſimo dolore, ob partes ſenſiles, & acrimoniam humorum ſpiculis ſuis membranoſas partes vellicantium.

CAUSSÆ.

§. 4. Ad felicem morborum curationem inſtituendam cauſarum evolutionem perquam eſſe neceſſariam nemo cordatorum medicorum ibit inficias: quam autem ſæpiſſimè abſtruſum ſit hoc cauſarum ſcrutinium Practici ſæpius toto pectore tacitè ingemiſcentes experiuntur. In fluxu ergo hepatico veteres Galenici accuſant imbecillitatem hepatis, ex calida vel frigida intemperie contractam, ſi ſit à calida

3,10, Fluxus hepaticus, et Haemorrhoidum.

lida intemperie, tunc conjuncta est intensa sitis, bilisque vomitus tam flavæ quam æruginosæ, lingua est scabra, ægri sunt temperamento calido præditi, tenuis habitus, hirsuti, iracundi. Frigida verò noscitur ex contrariis signis. Fluxus hæmorrhoidum nimii à *Galenicis causa efficiens proxima* dicitur, venarum in anum desinentium repletio, distensio & apertio, cui contraria est obturatio & propter copiam sanguinis fæculenti melancholici, crassi ac multi, rarius puri; aut bilis, aut pituitæ produci hunc affectum unanimi ore fatentur, & quidem à jecore, liene, vel toto corpore ad venas podicis ob prædictarum venarum apertionem, ruptionem, sanguinem hunc effundi non dubitant. A *Galeno* ergò proxima & immediata causa statuitur facultas expultrix ad expulsionem irritata. Suppressionem verò seu Cæcas hæmorrhoides à contrariis causis, nimirum à debilitatione expultricis & robore retentricis, sanguinis paucitate, viscidicate, constrictione item & angustia orificiorum vasorum, seu venarum à rebus astringentibus & refrigerantibus, balneo aquæ frigidæ, sessione super lapide frigido, &c. deducunt.

§.5. Discessum ab hac Veterum sententia facientes *Paracelsistæ*, hæmorrhoidum sanguinem lepræ similem morbum faciunt & in fluxu hepatico salia sylvestria acria in sero, liquefactionem sanguinis efficientia, exundare statuunt.

§. 6. *Helmontius* fluxum hæmorrhoidalem fieri existimat, si fel & pylorus non bene consentiant, vel cruor super justum terminum detineatur, vel si transmutata sextæ digestionis transferantur in primam. Hæmorrhoides ergo juxta *Ipsum* ex dissensu fellis & pylori oriuntur, & in hæmorrhoidibus non semper, quotidiè, aut ubivis, sed duntaxat circa venarum cruorem, bonum alioqui, maligniari, deturparique iis locis & non antea, ipse existimat, in splene enim anteà degener est cruor & ad ultimum ani mittitur.

§. 7. *Willisius* causam horum affectum quærit in sanguinis acrimonia, discrasia, & nimia ejus effervescentia, sanguinis vasa inprimis mesenterica & hæmorrhoidalia reserantibus & sic unitatem solventibus; cruor enim acris existens, circa has partes, inprimis congestus, arteriarum oscula haud difficulter reserare aut exedere, & sic fluxum illum hepaticum & hæmorrhoidalem excitare valet.

§. 8. *Sylvius*, qui nunquam hunc affectum observavit, quod maximè miror, hunc tamen fluxum hepaticum à copioso sero, sanguini admixto, & vasa simul relaxante putat deducendum, serosum fieri sanguinem dicit à potu nimio tum aqueorum, aquæ, cerevisiæ, &c. tum ipsius ~~tus vini, à quo tandem partium omnium firmitas infirmatur & tonus pene tollitur. Hæmorrhoidum fluxum Criticum & symptomaticum dicit, quem ab humoribus acribus vasa hæmorrhoidalia aperientibus, item quando excrementa excernuntur difficilius deducit, unde ex vehementi ventris compressione tunc necessariò concurrente ac frequenti, hæmorrhoides originem trahunt.

§.9. *Cartesiani* in fluxibus hisce sanguinis particulas acres, & acidas, rodentes, puta scindentes, pungentes accusant, quæ spiculis suis lapsu temporis magisque impactæ arteriarum hæmorrhoidalium aliarumque fibrillas divellunt & rimas faciunt, tandemque sanguis ad vasa hæc teneriora delatus, fibras dilatat, atque ita per hiatus effluit, & confertim per vasa fluit sanguis, quando ejus motus impeditur, sive obstructio à crasso indurato coagulatoque humore, sive compressio à tumoribus vicinis vinculisque, sive nimia ejus copia sit in culpa.

§.10. *Ego* usum fructum cuique suæ opinionis relinquo & cum eo sentio, qui vera proposuit; nempe Fluxus Epaticus nostro judicio oritur, cùm arteriæ & venæ per diapedesin, vel anastomosin, vel rexin solitò magis aperiuntur, itâ ut particulæ quædam sanguinis rubræ excernantur cum sero copioso, quæ non tantum obruunt nostrum *Gasteronaeem*, sed & commeatum intercipiunt.

Sæpissimè ergò arteriarum raro & venarum oscula externa erodunrur à materia quadam acri. Materia quam venæ vel arteriæ effundant, partim sanguis, sed potiori parte, serum est;

est; quod ex excretis patet. Intemperies acris an adsit, hoc à vellicatione percipitur, biliosa verò ab usu alimentorum calidorum, etiam ex dejectione patere potest. Differt verò hic morbus à dysenteria duntaxat secundum magis & minus, nam est minor tantum dysenteriæ species. Solvitur autem vasorum hæmorrhoidalium continuum aliquando nimio sanguinis motu, undecunque demum orto, unde teneriores arteriæ capillares, quæ simplici constant tunica notante *Sylvio* aperiuntur, & sic sanguis nimia copia aggestus, & ob moram acris redditus, per rimas seu diæresi seu anastomosi seu rhexi effunditur, evacuaturque per infernum guttur. Et potest hic affectus oboriri vel à plethora vel à sanguinis tenuitate, vel crassitie aut visciditate nimia, sæpissimè tamen à nimia sanguinis aut aliorum humorum acrimonia (inter quos eminet sallus & sulphureus ab intestinis sensim ad intestinum rectum delatus) vel ab orgasmo sanguinis, vel à fœcibus duris comprimentibus vasa, vel à partu difficili ob validum conatum, vel ascaridibus, vermibus vel ab assumptis venenis, &c. omnia enim ⊖ia acria faciunt sensum ardoris.

Vasa hæmorrhoidalia in Cæcis hæmorrhoidibus facili negotio obstruuntur, quoniam in extremo corporis sunt, & à frigore facilè angustantur & comprimuntur, dein quia venæ perpendiculariter sursum adscendunt, postmodum quia arteriæ hæmorrhoidales haud difficulter ab excernendis duris aliquantulum comprimuntur, quapropter sanguis in venis haud sufficienter sursum premitur: quod si tunc acredo adsit, dolores tum orirentur acutiores. Cæcæ vero hæ hæmorrhoides duntaxat intumescunt, & sanguinem hunc minimè fundunt emittuntve. Fluxus hos quoque occasione inordinatorum spasmorum in vasis sanguiferis subinde accidere nullus dubito.

§. 10. Maxima sanè Medici prudentia est, de instantibus verè judicare, & de futuris sobrie conjicere, potest enim hoc ipso admirabilem se reddere. Interim sedulò attendat, ne præpostere præsagiendo turpiter se det, famamque suam aliorum ludibrio exponat. Fluxus Epaticus ut ut indolens, non usque adeò tamen tutus aut curatu facilis, sed plerumque perniciem accersit, inprimis si febris adsit, & simul malignitatem induat; in frigidiore constitutione transit facilè, uti in omnibus sanguinis fluxibus solenne est, in hydropem, vel tabem, sic enim pabulum h. e. sanguis ♎tibus animalibus intercipitur, unde necessariò tandem mors sequi debet.

Fluxus etiam hæmorrhoidalis non est negligendus aut contemnendus, utpote à quo graviori & diu perdurante varia produci possunt mala, hydrops sc. ascites, Leucophlegmatia, cachexia, marasmus, & tabes, febres hecticæ & similia alia. Modica tamen ab iis hæmorrhagia & præcipuè periodica, tum melancholicis omnibus, tum in morbis quibuscunque frigidis & melancholicis, bona est, quapropter nec modico fluxu aut nimis subito, aut omnes simul venæ adstringendæ sunt, quandoquidem ab eorum nimis subita constipatione & obstructione, gravissimos quosdam inductos fecisse affectus experientia rerum omnium magistra edocemur; quod & cautè monet *Hipp. noster divinus S. 6. aph.* 12. Si quis hæmorrhoides diuturnas sistere velit, nisi una fluere sinatur, hydropis vel tabis metum infert. Dolor etiam hæmorrhoidum, ut molestus est, & sæpe recurrit, inprimis errore aliquo in externis commisso, ità aliquando in pertinacissimos quosdam morbos degenerare potest, inflammationem sc. gangrænam, indurationem, ulcera & fistulas, tum propter partem ipsam, tum propter allabentia continuo excrementa, tum propter alias causas vix curabiles. Fluxus tamen hæmorrhoidalis sæpe à multis malis homines liberat, ubi natura duce peccantes humores educuntur, & cui natura fluunt: hæmorrhoides enim, ut ait *Hipp. S. 6* §. 11. bonæ sunt melancholicis & nephriticis. Huc & spectant aphorismi *Hipp.* Superna sanguinis rejectio omnis mala, inferna verò nigra bona. Item *S. 6.* 21. Insanis si varices & hæmorrhoides supervenerint, insaniæ solutio fit. Item *S. 6.* 12. A diuturnis hæmorrhoidibus curato, nisi una quæpiam servetur, periculum aquæ inter cutem vel tabis impendet. Præservant etiam à pleuritide,

3,10, Fluxus hepaticus et hæmorrhoidum.

ritide, peripneumonia, phagedæna, furunculis, terminthis, ac aphtis, item à lepra: conducit & fluxus hic varicibus, arthritidi, indurato lieni, & in suppressione menstruorum quibusdam etiam gravidis multâ cum alleviatione contigisse, observavi.

Immoderatus verò hæmorrhoidum fluxus plurimorum malorum origo est, nonnunquam in hæmorrhoidibus metus est fistulæ, dum per fluxum diuturnum oscula assuescant esse aperta, quoniam continuus fit, unde tandem callo obducuntur latera, ità ut contrahi non possint postea; si hæmorrhoides deficiunt, ubi jam à natura fluere cœpere, facilè possunt inducere phtisin, cordis palpitationem, tumorem pedum & subsequentem hydropem aut cachexiam, maniam, hæmophtysin, mictionem & vomitionem cruentas, lienem tumidum, arthritidem, nephritidem, &c.

CURA DIÆTETICA.

§. 12. Lustratis hactenus iis, quæ ad affectus hos dignoscendos facere potuere, ad praxin etiam ut deveniamus necesse est, & primò quidem ad *fontem diæteticum*, in quo ipso maximam curationis spem residere omnes fatentur medici, nec à veritate abludit hoc ipsum Magni *Sennerti* effatum. Medicamenta enim vel pretiosissima in cassum propinantur, diætæ justum & conveniens regimen ubi fuerit neglectum & intermissum.

Cum ergò videamus, *Aërem* corpora nostra tam potenter afficere, sedulò dispiciendum, ut talis aut eligatur aut paretur, qui ægro cōveniat.

Juxta ergò causæ varietatem mutandus est, & ut plurimum fit temperatus. Cibi sint modici, facilis concoctionis, in nimis fluentibus hæmorrhoidibus & fluxu hepatico sint modicè adstringentia, in cæcis tamen magis ad humectantia vergant, caveat sibi æger à leguminibus crassis & difficilis concoctionis, salsis, fumo induratis, &c. Potus sit etiam paucus, concedi potest vinum rubrum tenue, decoctum hordei c. C. C. rasp. proderit, item aliud antiphtisicum in Pharmacopæa Regia Zwelferi descriptum, in hæmorrhoid. decoctum linariæ tanquam specificum hoc in morbo reperi, item Emulsiones ex sem. frigid. cum decoct. c. c. paratas quatenus obtundunt acrimoniam salis corrodentis. Somno his in affectibus plus indulgendum, quam vigiliis esse, nemo ibit inficias, qui considerat per somnum spiritus animales magna in copia iterum generari. Motus quantum possibile vitandus; quies contra corpori & animo concedenda. Animi pathemata (quo etiam studia & venus pertinent) penitus hîc exesse, aut ad restitutionis tempus valere jubentur; multum enim per hæc opiata horum morborum curatio impeditur. Excrementa sint naturalibus similia.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 13. Aggredimur jam ipsam Curam Pharmaceuticam. Occurrit primò *Galenicorum* hisce in morbis *Therapeia*, quæ ipsis potissimum sita esse videtur (1.) in curatione hepatis intemperiei, & flacciditatis. (2.) in causarum ejus amotione (3.) in symptomatum mitigatione. Præmissis itaque præmittendis, purgationem alvi inprimis cum Rhabarbaro, mirobolan. similibusque aliis instituunt; ad avertendum sanguinem etiam V. S. celebrare jubent, inprimis in plethora. Tandem medicamentis astringentibus & incrassantibus sanguinem nimis fluentem cohibent, ut sunt plantago, ejusque semen, rad. bistortæ, corallia rubra, bobus armena, terra sigill. lapis hæmatitis cum succo plantaginis, conserva rosarum antiqua cum bolo armen. confectio è scoria ferri, triasantalum; g. tragacanth. arab. sanguin. dracon. thus, C.C. ustum & plura alia; inprimis autem Theriacam seu & Mithridatium magnifaciunt.

Inter externa conducent ex Thure, pilis leporis minutissime concisis & albumine ovi, emplastrum ex scoria ferri, unguent. comitissæ, sedi, lumbisque applicatum, glandes quoque & quercus folia contusa in forti aceto multum decocta & abdomini admota. Fomentum quoque parare solent ex vino astringente, in quo decoxerint radices plantaginis, rosæ rubræ, myrtilli, hypocistis.

Ex herbis quoque astringentibus succum expresserunt, & cum syringa ad hæmorrhoides interiores curandas injecere. Suppositoria ex plum-

plumbo usto, cerussa, colophonia & acacia à multis laudantur. Linimenta ex oleo rosar. c. succo plantaginis in Mortario plumbeo parare solent. In hæmorrhoidibus nimis fluentibus ex decocto balaustiorum, rosarum, mespilorum, sorborum, aluminis, &c. medicamen instituunt, item ex mucilagine psyllii & aqua rosarum, plantaginis, myrthii, &c. Etiam insessus ex rebus adstringentibus admodum conveniunt.

In suppressis verò hæmorrhoidibus sive cœcis omnem operam impendunt, ut aperiantur & si corpus plethoricum est, venam poplitis vel malleoli aperiendam judicabant. Ad aperiendas hasce, etiam varia medicamenta habent, ut sunt succus radicis cyclaminis, bryoniæ, betæ, iridis, cepar. cent. min. cum melle, item fel porci, vel tauri, aloë, folia ficus, si iis fricentur hæmorrhoides, facilè aperiuntur. Parare solent & varia unguenta ex his, aliisque.

§. 11. Sequuntur nunc Chymici, *Paracelsistæ* sc. qui hisce in affectibus, ea medicamenta præscribunt, quæ salia illa acria tum arterias tum venas aperientia obtundunt, partes demulcent & balsamum naturalem sanguini restituunt, quod præstant omnia mineralia, antimoniata ut & saturnina, item martialia hic multum facere possunt. Opiata & Narcotica multum æstimant Chymici, ut Antimonium, Crocus Martis, oleum ♂tis & corallorum, colchotar, sal corallorum, Pulvis bufonis, aut ranæ terrestres combustæ juxta ipsum Paracelsum sistunt hæmorrhoides. Externè conducunt quoque calcinatæ testæ ovorum cum unguento de tutia, quod fluxum valdè adstringit.

Præparatio in restrictione sanguinis est: ℞. Marchasitæ optime tritæ ℥ij. olei lini ℥vij. quando hæc duo convenêre, accendenda sunt, tunc manet vera murnia. Ad apertionem verò hæmorrhoidum chymici utuntur vitriolo albo, sale nitri, atramento, aliisque corrosivis, quæ tamen non lædunt intestina: suppositoria ex solo alumine fabrefacta alvum facilè proritant. Ad mitigandum dolorem varia demulcentia ex saturninis, &c. præscribunt.

§. 12. *Helmontius*, sudorem morientium linteis exceptum & hæmorrhoidibus fluentibus applicatum pro arcano commendat, mirificas enim vires mortificandi hæmorrhoides habet, de qua re rationem reddit ex *Helmontio Grembs.* quod sc. Archéum timidum reddat, qui ex natura sua mortem timet, ut propterea à furore remittat. Per sola igitur arcana vult sedari hunc affectum hæmorrhoidalem, item Amuleta & periapta collo appensa dolorem hæmorrhoidum sanare experientia edoctus statuit; in fluxibus reliquis sanguinis commendat colchotar vitrioli, aliaque adstringentia; Externè verò Emplastrum ex pilis leporinis & album: ovi, &c. vide & *Helmontii* annulum & annulum ex dente equi marini, & pulv. de eodem dente equi marini.

§. 13. *Willisius* sequentes habet intentiones; (1.) ut sanguinis per alvum effluxus & turgescentia compescatur, (2.) ut fluxio aliò divertatur, (3) ut vasorum ora intra intestinum rectum dehiscentia occludantur. Ut ergò æger quietus maneat omninò opus est, dein brachiorum & crurum artus ligaturis arctis constringantur, quippe cum hac ratione sanguis in membra per arterias excurrens inhibeatur, ne statim per venas redeat. Ad sanguinis ῥοπὴν ab alvo devocandam, quandoque expedit in brachio aut pede venam secare, quippe quo plus sanguinis per arterias ad venæ sectionis locum feratur, eo minus erit affluxus ejus ad alvum. Topica etiam infrigidantia hepatis regioni adhibenda vult; spongiam quoque acero madefactam pubi & genitalibus in omnibus sanguinis fluxibus applicare jubet. Aquæ frigidæ in faciem subitam ac inopinatam aspersionem, quatenus terrorem incutit, hæmorrhagiam quamvis aliquando sedare inculcat.

Cucurbitas, iliis & pedum plantis applicandas suadet propter sanguinis ῥοπὴν ab alvo devocandam. Frictiones verò & cauteria tanquam inutilia rejicit.

Inter Remedia sympathetica magnificat pulverem sympatheticum ex vitriolo Romano per solem æstivum ad albedinem calcinato paratum, item ligni è fraxino virgineo sive primum arborescente & circa momentum, quo sol Tauri signum ingreditur, incisi portionem,

empi-

3, 10, Fluxus hepaticus, et haemorrhoidum.

empiricum etiam remedium addit sequens, sacculo ex serico parato includatur bufo siccatus, & supra ventriculi scrobem gestet, hæmorrhagiam enim quamcunque sistit, ejusque reditum præcavet. Monilia ex lapide hæmatite collo suspensa, item usnea sive muscus cranii humani manu gestata ab ipso laudantur, quorum tamen operationes ad causas occultas & virtutem quandam secretam refert. Nec recusat quem dixi auctor epithemata ex foliis urticæ contusis & plantis pedum ac volis manuum applicata. Inter Topica vasorum ora occludentia commendat solutionem ⊕-li in aqua fontana factam, item vam ex infusione vitrioli albi cum bolo & camphora paratam.

In hæmorrhoidibus nimis fluentibus commendat pulverem vitrioli camphorat. ano instar suppositorii intrusum. Dein ad interna quoque transire jubet, & eo omnes intendendæ vires sunt, ut accensio sang. nimia supprimatur, ejusque fermentatio indebita sedetur, in quos usus sequentia præscribere solet:

℞. *Aq. plantag.*
papav.
portulac.
sperm. ranar. ana ℥iiij.
syr. nymphææ ℥ij.
salis prunell. ʒj. *M. f. Julap.*
dosis ℥iij. *ter aut quater in die.*

Vel ℞. *Aq. scord.* ℔ij.
fl. rosar. rubr. m. j.
spirit. ⊕-*l. q. s. ad gratum acorem sive circiter* ʒß. *f. infusio tepida ad tincturæ extractionem, adde syr. de succo hyperic.* ℥ij. *dosis* ℥iij.

℞. *Fol. urticæ urentis,*
plantag. ana m. iij.

Contusis affunde aq. plantag. ℥vj. f. expressio fortis, sumatur.

Ut cordis motus impetuosior, sanguinem nimis rapidè circumpellentis per sufflamina idonea reprimatur, in hunc finem hypnotica laudat.

℞. *Aq. papav. rh.* ℥iiij.
syr. diacod. ℥ß. *m. f. haustus.*

Sumendus horâ somni. Vel

℞. *Conserv. rosar. rubr.* ℥jß.
pulv. sem. hyosciam.
papav. alb. ana ʒij.
syr. papav. q. s. dosis N. M. quant. sextâ vel octavâ hora.

In præservatione horum affectuum suadet phlebotomiam, & catharsin tempestive celebratas, dein utatur æger seq. remediorum formulis ab ipso Authore præscriptis:

℞. *Conserv. rosar. rubr.*
Cynorrhod. ana ℥iij.
pulv. santalor. omn. ana ʒß.
Corall. ppt. ʒj.
Croci ♂*tis rubicundiss.* ʒij.
sal. prunell. ℈iiij.
c. s. q. syrup. è corall. f. Electuarium, capiat primò mane, & hora somni quantitatem nucis castaneæ vel per se vel superbibendo aq. destill. sequentis ℥iij.

℞. *Summ. Cupress.*
Tamarisc. ana m. viij.
hyperic.
equiset. ana m. jv.
santalor. omnium, contus. ana ℥j.
C. mic. panis alb. ℔ij.

Minutim concisis affunde lactis recentis ℔. viij. destillentur organis communibus, edulcoretur quoque dosis inter sumendum cum s. q. syrupi è succo plantaginis.

In æstate bibantur Acidulæ chalybeatæ per mensem, quibus in hoc casu non dari præstantius remedium auctor existimat.

§. 14. *Sylvius* fluxus hepatici curationem instituit sequenti modo, si nempe serum copiosum sanguinem ità diluat, ut ex vasis ab ipso simul relaxatis partem aliquam secum ad intestina deducat, & loturæ carnium similem fluxum producat, sudoriferis & diureticis serum illud abundans alia via è corpore expellere tentat, dein roborantibus austeris laxata vasa resarcire jubet, inprimus suadet imposterum à nimio aqueorum potu abstinere, partim tamen ac robur naturale, ob spiritus vini abusum, restaurari putat spirituosis subausteris, qualia sunt inter naturalia, vina potentia simul & cum nigredine grata subaustera. Inter artificialia verò plu-

ra ex vino generoſo atque cydoniis vel punicis malis vel myrrhi baccis, aliiſque ſimilibus parata. Quod fluxum hæmorrhoidum concernit, quamdiu hic fluxus cum ægri levamine fit, eſtque criticus, tamdiu obſervandus nec ſiſtendus eſt, ubi verò nimius exiſtit ac ſymptomaticus, ægrumque infirmans, tunc lente notiſſimâ ſuâ mixturâ ſuperius dictâ, vel ſimili alio medicamento ad quaſcunque ſanguinis evaſationes, ſiſtendum & cohibendum ait.

§. 18. *Carteſiani* ad particulas iſtas acutas, ſeu ſalinos aculeos, in ſanguine exiſtentes & abundantes, atque quælibet vaſa ſanguifera, inprimis in affectu hepatico brevia, venam portæ aliaque meſenterica, in hæmorrhoidibus verò vaſa illa hæmorrhoidalia facile diſſecantes & aperientes, & ſic hos noſtros affectus excitantes, obtundendas ſuadent omnia balſamica mitiora, item omnia ponderoſiora, ut ſunt lapis hæmatites, bol. armen. terra ſigill. corall. rubr. ocul. ♋ & id genus alia. Ad acres & ſalſos humores hoc in morbo ſæpius abundantes corrigendos & ſimul efferveſcentiam ſanguinis ſiſtendam commendant opiata varia, aliaque externa adſtringentia, de quibus in noſtra ſubjuncta criſi plura addemus.

§. 19. Curatio hujus affectus epatici ſc. fluxus *noſtro judicio* potiſſimum ſita eſſe videtur in cauſarum ejus amotione, & ſymptomatum mitigatione, præventione & in exacto diætæ regimine. Hic ergò primùm proderit decoctum aliquod aperiens, cum lenibus adſtringentibus admixtis & addi debet Tartari ℥ß. in colatura diſſolve oxymellis ſcyllit. ℥jß. & ut corpus magis ad ſudores præparetur, poſſent addi ſalis alicujus ſudorifici ℈ij. & parum ſpiritus ſalis ✱ci. Præmiſſis ergò præmittendis, purgatione alvi pro re nata tamen inprimis cum Rhabarbaro, mirobolan. ſimilibuſque aliis utendum, magni æſtimo ſerum lactis Tamarindinat. item decoct. paſſulat. cum ſantal. parat. dein adſtringentia & ſiccantia tam intro ſumenda quàm foràs ſunt applicanda, in quem finem valde conferunt amaricantia pleraque, ſalia volatilia & fixa, olea aromatica & ſimilia alia, ſeu adſtringendi & ſiccandi vi prædita, ut ſunt bol. armen. corall. Croc. ♂ aſtring. Poſtea ad ſudorifera tranſeundum; & dandum eſt ſudoriferum ex mineralibus, & ſi acidum peccet in corpore, ſalis ſudoriferi poſſet momentum addi. Inter omnia ferè excellunt hoc in morbo chalybeata omnia, ut & Tartarus Vitriolatus & chalybeatus, quia cum apertione adſtringunt leniter. Si verò malum ortum duxerit à ſale, acida volatilia ſunt adhibenda, ut ſpiritus Sulphuris, tinct. corallor. vitrioli volatilis, &c. In hanc rem & plures pulveres ſtyptici proſunt. Sequentem hoc in caſu magnifacio.

℞. *Croc.* ♂ *ad rubed. calcinat.*
vitriol. Mart. ad albed. calcinat. à ʒj.
corall. rubr. ppt. ʒjß.
camphoræ gr. vj.
fuligin. vitriolic. de fundo
cacabi ænei veteris deroſ. ʒß.
laudan. cydoniat. Hoffm. gr. v.

M. f. pulvis, doſis ℈ß. *ad* ℈j. *in vehiculo idoneo, convenit & ſpirit. Martis.*

Tincturâ flor. bellid. pulv. hepat. rub. Tinct. lap. hæmatit. cum eſſent. anodyn. mixta multum præſtiti. Nec minoris efficaciæ ſunt liquor ♂ ſolaris, Tinctura vitrioli ♂. Zwelferi; multum & præſtat ſuccus urticæ recenter expreſſus & ad ℥ij. exhibitus. In fluxu hepatico conducunt omnia hepata beſtiarum & humanum, imprimis lupi: item caro cochlearum, Eſſentia Agrimoniæ, Epatica, item tinct ſulphur. vitrioli cum eſſent. Epatica mexta mira præſtat. Electuarium Luſitani, item vinum Rhapontici ejuſdem maximè laudatur.

℞. *Eboris ſ.* △ *parat.* ʒij.
Croc. Mart. ʒß.
Epat. lup. ppt. ʒijß.
ſpec. diatrion. ſantal. ʒj.

M. L. pulvis pro aliquot vicibus in ſequenti vel ſimili vehiculo:

℞. ▽ *Cichor.*
agrimon. plantag. ana ℥ij.
Tinct. martis adſtring.
corallior. ana ʒjß.
ſyr. corallior. ℥jß. *M. D.*

Ali-

3,10, Fluxus hepaticus, et hæmorrhoidum.

Aliquot guttas cochleatim Tinct. antiphthisicæ addere potes.

Opiata etiam hic magnifacio cum cautione tamen exhibenda. Liquorem stipticum nostrum tutò propinabis. Externa & hic conducunt, qualia antea à nobis descripta sunt in diarrhæa aliisque affectibus.

Quod Chirurgica concernit, si in plethora magnus sanguinis æstus percipitur V. Sectionem suadeo, ut scil. sanguis placidius per vasa deferatur, & à vasorum apertura resorbeatur, scapulis quoque cucurbitulæ applicari, ut & ligaturæ institui possunt.

Præservationis gratiâ ad tollendum serum superfluum possunt exhiberi varia purgantia blanda & diuretica. Curatio hæmorrhoidum parum differt à curatione cujuscunque alterius hæmorrhagiæ, itaque si plethora sit ejus causa ante omnia ut diximus jam sanguis educendus est venæ sectione aut semel aut pluries instituenda; sed deficientibus ægri viribus cucurbitulæ substitui possunt scapulis vel lumbis applicandæ.

Si verò à nimia sanguinis tenuitate incrassantibus utendum est & vulnerariis, ut ad vasa adstringenda, sequenti decocto multa præstiti:

℞. *Fol. linar.*
malv. ana m. j.
millefol. m. ij.
liquirit. ℥ß.
decoq. in aq. fontan. q. s.
colat. adde
syr. de alth. q. s.

Si à nimia crassitie adeoque prævia vasorum hæmorrhoidalium obstructione è contrario sanguis attenuandus erit incidentibus quibuscunque, sed inprimis sanguinis grumos dissolventibus salibus sc. volatilibus quandoque fixis, ol. aromaticis, ocul. ♋, ♁ diaphoret. bezoard. min. spermat. ceti & ranar. Mum. &c.

Sin ab acrimonia oritur, illa corrigenda & emendanda est demulcentibus spirituosis aut contrariis acidis, vel incrassantibus, vel electuariis opiatis & narcoticis: si ab humore salso aut acido aut à vermiculis vel ascaridib. medicamentis semper appropriata addenda sunt, in vermibus scil. Merc. dulcis & alia reliquis adjungenda veniunt. Felicissimo, hoc in affectu, cum successu sequentem exhibui mixturam:

℞. *Aq. plantag.*
rosar. ana ℥ij.
millefol. ℥j.
Tinct. cinamom. ʒvj.
Tinct. martis ʒß.
corall. rubr. ppt. ℈ij.
Spir. Mart. gtt. xij.
Laudan. opiat. gr. iij.
☿ *dulc. gr.* v.
syr. myrtill. ℥j. M.

Vel *Aq. semper viv.*
cichor. ana ℥iij.
syr. de corall. ℥j.
tinct. sulph. vitriol. ʒj.
M. D.

℞. *Tinct. sulphur. vitrioli lap. hæmat. ana* ʒij.
M. D. *dosis* xx. xxx. *gtt.*

Postmodum sequens conditum totam mihi implevit paginam:

℞. *Conserv. rosar. rubr.* ℥ij.
diascord. Frac. ℥vj.
corall. rubr. pp. ℈iiij.
Troch. de spodio ℈ij.
Croc. Mart. astring. ʒj.
M. de cynogloss. ℈ij.
∇ *Cinamomi q. s. M. f. conditum.*

Sistunt & nimium hunc fluxum syrupus de stercore asinino & pulvis stercoris asinini.

Vel ℞. *M. P. de cynogloss.* ℈ij.
pulv. gumm. tragacanth. ℈j.
laudan. op. gr. viij.
M. f. pilulæ numero xx.
Dosis pilula j. *hora post cænam.*

Nam opiata hæmorrhagias quascunque sopiunt, sensum enim in parte ex quâ effluit vellicantem mitigando & sanguinis impetum motivum nonnihil cohibendo reprimunt, serosior enim & acrior sanguis maximè hisce corrigitur, simulq; inordinati isti spasmi in vasis sanguiferis sopiuntur. Illicò enim his & aliis effusionibus sanguinis occurrendum est, ne vitæ nectar

planè evacuetur, quam intentionem per opiata obtinere possumus, si verò malum inducias habet, tunc corpus purgandum est Mercurio dulci. Inter externa unguentum de linaria magni penditur, addito oleo papaveris, ut magis dolores sedet. Ad dolorem & ardorem compescendum, & fluxum immoderatum lentè sistendum instar arcani Medicis Junioribus (consummatis enim hæc non scribo) commendo vile sed proficuum hoc remedium:

℞. *Alcool lapid. scissil. q. v.*
cum butyro non salito parat. & ano applicat.
salia enim hic minimè prosunt.

Sequentis decocti Riverii fumum recipiat æger, sedens in cathedra perforata, ut dein sequens unguentum applicetur:

℞. *Ungv. rosar.* ℥j.
Mercurii crudi ʒij. *M. f. unguentum.*

Excell. Dn. *Francus Prof. apud Heidelbergenses celeberrimus, Amicus noster exoptatissimus in Disput. quadam de hæmorrhoid.* sequens magnifacit:

℞. *Rad. alth.*
lil. alb.
lapath. ana ℥ß.
flor. linar.
verbasc.
Chamemill. rom.
sem. lini, fœnugræc.
psyllii ana ʒvj.

Contus. coq. in lacte caprillor. quod dein calidè sæpius applica. Tubercula enim non semper ferunt pinguia.

Oleum Saturni & rosarum ana agitentur, & terantur in mortario plumbeo ad nigredinem usque & applicentur.

Conducit quoque linimentis sæpius addere aliquid laudani opiati, camphoræ, croci, cum unguento popul. rosar. q. s.

In momento tamen fluxum hunc sedare poteris spongiâ in liquore meo stiptico intinctâ & ano applicatâ.

Unguentum millepedum cum pulpa pomorum acidorum coctum sæpius juvat. Alii oleum millepedum & nucum pro secreto habent. Essentiam ♂ externè sæpissimè cum maximo commodo applicui.

Fotus fiant ex foliis & floribus verbasc. & millefolii. Inter amuleta radix fabariæ collo appensa C. Wedelio probatur.

Hartmannus cingulum facit ex foliis hellebori quassatis, quibus corpus nudum tingit. Radices speciei cujusdam ireos ut & nuces gallæ in sacco gestatæ, præservare dicuntur ab hæmorrhoidibus, item si portas oculum moreæ & proderit Tibi ad hæmorrhoides.

Stercus canis combustum & cum therebinthina impositum hæmorrhoides sanare dicitur.

Cerebrum anseris cum proprio adipe & meliloto vel fœnugræco superpositum ad rhagades & hæmorrhoides omnemque humorem ani tanquam secretum communicatur.

In Cœcis v. & tumentibus hæmorrhoidibus internè martialia aliaque aperientia commendamus, ut tractentur ceu tumor alius, aperiatur cautè vel cum herbis asperis lanuginem habentibus vel hirudinibus, quæ mihi tamen sunt suspectæ, quia vulnusculis, quæ excitant, sæpe supervenit inflammatio, imò gangræna & sphacelus, &c. Emollientibus quoque partes sunt vel inungendæ vel fovendæ, in quem finem conducunt insessus & balnea tam naturalia, quam artificialia; *Aqua pendens* testatur se tumentes curâsse insessione in aquis thermalibus vel spongia iis immersa & ano applicata.

Quando eminent, *Zacutus* applicat cucurbitam. Symptomatum reliquorum hoc in casu sæpius occurrentium, Verb. gr. inflammationis, condylomatum, exulcerationis, gangrænæ, sphaceli, &c. Curatio ex infra dicendis de morbis externis petenda est.

In hæmorrhoidum dolore sequens proderit:

℞. *Ol. momordic. coct.* ℥ß. *vel fiant sacculi, vel cataplasmata ex emollientibus & specificis parata:*

Ex sequente linimento magnas vires exspectabis.

℞. *Mucilag. sem. cydonior. psyllii ana* ℥j.
sacchar. saturni ʒj.
camphor. gr. v.

opii

3, 11, De affectu hypochondriaco.

opii crud. gr. iij.
M. f. linimentum.
Vel ℞. *Ol. asellor. coct.*
7. fl. Myrtil. ana ℥iij.
verbasc. ℥ij.
N. M. expr. ℨj.
M.
Item *Ol. scarabæor.*
mastich. ana ℥ß.
M. f. oleum.

CAPUT XI.

De

AFFECTU HYPOCHONDRIACO.

§. I. Affectum Hypochondriacum, malum illud tot hominibus familiare & commune, penitius intueri, cùm animum induxerimus, operæ pretium ducimus ante omnia Methodum cognoscendi id malum, omnibus & singulis clarè & distinctè proponere. Affectus ergo Hypochondriacus nomen sortitur à loco adfecto sc. ab hypochondriis, qui notant subcartilaginea, quasi dicas sub cartilaginosis costis malum hoc latere; sub his costis enim est ventriculus cum annexis intestinis, mesenterium cum vasis suis lacteis, ac sanguiferis, hepar, spen, pancreas cum suo ductu; cum ergò fomes & focus hujus mali plerumque circa regionem jam designatam ab omnibus ferè Authoribus latere creditur, indeque reliquæ partes tantum per consensum ope sc. spirituum animalium participant, nomen hoc retinendum esse puto.

DEFINITIO.

Sed mitto nunc corticem, & ad nucleum degustandum pergam. Est ergo affectus hic tristis sensatio (quantum ego judico à spiritu animalum ἀταξίᾳ dependens, facto enim impetu in hanc illamve partem plusquam pro rata densi nimiique feruntur, spasmos & dolorem producentes, ubi in partes Membranosas indeque sensibiles irruunt, atque organorum, tum ejus in quod se ingerunt, tum illius, à quo abscedunt, functiones pervertentes. Vix ac ne vix differt hic affectus ab affectu uterino vulgo dicto Mulierum, iisdem enim symptomatum generibus vexantur miseri, quos infelix fatum valetudinarios & miseros esse voluit. Non tamen in omnibus apparent omnia, prout enim plura vel pauciora existunt, vel leviora vel graviora, sic affectum etiam leviorem vel graviorem esse arguunt.

DIVISIO.

§. 2. Superius ubi de Melancholia tractavimus dividere placuit malum in Melancholiam *Cephalicam*, & *Hypochondriacam*. Cephalicam deteriorem diximus, ubi soli spiritus animales in capite absque vitio hypochondriorum peccarunt, nunc verò tractabimus *Hypochondriacam*, ubi malum hoc ortum suum habet ab hypochondriis, & spiritus quasi per consensum irrequieti, crassi, pauci ac inæquales redduntur.

PARS AFFECTA.

§. 3. Progredimur nunc ac considerationem *Partis affectæ* hujus mali, pro parte enim affecta intelligimus eam, cui primariò causa morbi inest, non quæ secundariò & per consensum afficiuntur. Plerique Medicorum imprimis illi qui *Veterum* vestigiis insistunt, omnem culpam in *lienem* rejiciunt, & illum hujus affectus primum accusant authorem. *Sylvius* verò lienis Patronus in *disp.* de *liene* §. 20. è contra statuit, quod & sæpius de ipsius ore hausi, se in plurimorum cadaverum adfectibus Melancholicis etiam diuturnis & ad mortem usque laborantium, *lienem* semper sine labe observasse, & plerumque præ cæteris visceribus satis sanum, nunquam inflatum & obstructum, aut induratum vel amurcatum vidisse testatur. Alii ex Neotericis accusant ventriculum ejusque fermentum depravatum, & inde omnia hypochondriacorum symptomata deducunt. Nonnulli hepar calidum & ventriculum frigidum antipraxiam sc. viscerum, monstrum illud horrendum culpant. Plerique ad *mesenterium* sedem morbi referunt, fomitemque in obstructione vasorum vel lacteorum vel sanguiferorum quærunt. Pars, ventriculum cum annexis intestinis ceu promum condum Microcosmi nomine hoc malum patrare asserunt. *Willisius* è con-

è contra se plures morbo hoc immaniter afflictos novisse asserit, quorum tamen stomachi satis valuerunt. Multi in arteriis & venis mali causam scrutantur, pauci in omento latere hoc malum censent, quidam in Pancreate causam affectus hujus quærunt. Nos in omnibus sensibilibus nervosis sc. & membranosis partibus infimi abdominis causam hujus affectus latere non suspicamur, sed plane nobis persuademus, in hisce enim partibus causa mali latens symptomata omnia producere potest, hinc enim hæc lerna malorum, de quibus in causis plura addituri sumus.

DIAGNOSIS.

§. 4. Variâ hic affectus ludit formâ, ut exactus Medicus sit censendus, qui in tanta coincidentia non fallatur. Et initio quidem difficulter morbus hic cognoscitur, imprimis num Cerebrum & spiritus animales per se afficiantur, an verò secundariò, h. e. an in abdominis nervosis partibus hæreat malum, nec ne? quod potissimum tamen ex sequentibus signis dignoscetur, quæ varia sunt, sed modò plura modò pauciora morbum hunc comitantur.

Ægri post assumptum cibum sentiunt gravitatem ventriculi, quia fibræ ventriculi ob spirituum animalium impetum nimium vellicantur, unde functiones ejus perverteuntur; ægri enim conqueruntur omnem cibum facessere in pituitam, nam semper exspuunt pituitosam & serosam materiam, & continuòs os ipsis madescit: si post prandium bibant, statim sentiunt pituitam hanc dissolvi & per os excerni. Ventriculus etiam ob acidum excedens avidiùs appetit, & si diutius jejuni permanent, animo linquunt ægri, causa est quod acida peregrina in ventriculo latentia, si non habeant, in quod agant, fibrillas tunicarum ventriculi invadunt, discindunt, punguntque, atque hoc pacto nervos, quorum extremitates tunicis illis inhærent eo agitant modo, qui ad esuriei sensum in cerebro efficiendum requiritur, unde plures hoc affectu afflicti duros & concoctu difficiles aliquando melius, quàm molles & delicatos ferunt. Adest plerisque ceu dicimus copiosior saliva ex glandulis salivalibus eorumque ductibus prodiens, imprimis ubi hic morbus jam altas egerit radices, tum enim acidæ particulæ in sero hospitantes facile ductus salivales aperiunt, forte etiam à spiritibus sanguinem ita molestantibus, vel ipsos ductus aperientibus pendet ptyalismus illis Hypochondriacis familiaris, cùm per longum tempus exspuant salivam tenuem, simili modo ac si unguento ex Mercurio fuerint delibuti. Durante enim turbido sanguinis statu serum non jam in renes, sed per arteriarum extremitates in glandulas deponitur, & per ductus salivales salivæ forma producitur, aliquando etiam ex ipso prodit ventriculo ob læsam fermentationem humor salivæ haud dissimilis, quem exspuunt continuò miseri. Alii Hypochondriaci sicco reperiuntur ore, quibus est serum lixiviosum & oleosum. Nausea & vomitus sæpissimè urgent, uti & ructus acidum spirantes cum excretione viscidi humoris instar glutinis, ab acida enim pituita, quam ægri ordinariò evomunt, fibrillæ nervosæ vellicantur & scinduntur, qui dein in spasmos coguntur excretorios, quibus contentum viscosum excutiunt. Materiæ quoque viridis per vomitum fit rejectio, quæ adscribenda est spiritibus nimio impetu in partes sub cordis scrobiculo positas incursantibus, atque easdem spasmo contrahentibus. Ructus enim nihil aliud est, quàm vapor agitatus, & ex pituita per fermentationem vitiosam productus, qui dein expansus è spatio breviore, in quo erat, in aliud ubi facilius dilatatur, transit, & mirum est quantam distensionem hi flatus in abdomine hinc inde vagantes, moxque murmura, rugitus excitare, imò ipsum ventrem instar tympani expansum reddere possint, & quia in sinistro latere magnæ hæ turbæ cientur, vulgus statim lienem accusare solet, cùm tamen potius intestinum colon sit, quod versus sinistrum latus vergit & flatuum hospitium existit, quod ipsum in memet observavi, cùm febre quartanâ laboraverim. Tumorem enim in sinistro hypochondrio instar capitis infantis sensi, & quidem ad umbilicum usque extensum, quem vulgus placentam febrilem nominavit, quem tumorem Medicamentis carminativis tum intus assumptis

ptis

3,11, Affect. hypochondr.

ptis tum extus appositis intra breve temporis spatium diminutum reperi. Flatibus ergò optimè adscribitur hic tumor, impossibile enim esset lienem ita tumefactum tam cito detumescere posse. Respiratio difficilis, anhelosa & quandoque suffocatio ut in fœminis accidere solent, quæ symptomata tantum à spirituum animalium ἀταξία & spasmodica constrictione faucium dependent, à qua ἀταξίᾳ spirituum animalium etiam dependet animi deliquium, cùm & in hoc affectu debilior dictorum spirituum crasis est; sive nativa ea fuerit, sive etiam adventitia, unde quavis prophasi dissipatu faciles sunt, à qua debilitate syncopes facile produci potest, denegato enim spirituum influxu in musculum cordis necessariò animo linquere debet æger, tunc accedit & congrumescentia sanguinis ab acido facile producibilis. Neque hìc reticendum est, fœminas multò crebriùs hoc malo corripi quàm solent Mares, non quod se uterus semper pejus habeat quàm alia quævis corporis regio, natura enim & vitæ genus fœminas magis delicatulo rarioreque corporis habitu donavit; è contra Mares toroso & firmiore corporis robore, utpote qui laboribus perficiendis apti nati sunt. Neque uteri strangulatus ille non ab utero producitur, ut vulgus sibi persuadet, sed spiritus facto quasi agmine in ventre inferiore, catervatim magno impetu in fauces irruentes, spasmos producunt per omnem quam transeunt regionem, ventrem inflantes ad instar globi prægrandis. Inde ergo strangulatus nihil aliud est (ut inferiùs de mulierum affectibus magis patebit) quam convolutio & conglomeratio spirituum animalium.

Miseri ægri sæpius habent sudorem frigidum & copiosum, acidum spirantem, quod quidem symptoma haud aliunde nasci existimo, quàm à serosi sanguinis Diathesi, ob sanguinis sc. ἀταξίαν serum præcipitantem versus poros cutis. Frigus quod attinet, illud ex eo accidere puto quod spiritus suam in illis stationem deserentes se nimio opere in hanc illamve partem inferant. Si enim in ullo affectu variant symptomata, hìc variant.

Inter omnia verò affectus hujus tormenta nullum frequentius occurrit, quam dolor in dorso, quia circa dorsum partes membranosæ & nervosæ sitæ sunt, unde conqueruntur ægri, ipsis esse ac si fustibus probè fuerint dedolati. In hypochondriis quoque æstus & præprimis post pastum se exserit, & per ruborem faciei se manifestat, quod partim fit vitio succi acidi in massa sanguinea furentis; (quo acidior enim & fervidior succus ille est, eo majorem fermentationem & motum in sanguine concitat & majus parit incendium) partim à spirituum animalium ἀταξία massam sanguineam ita perturbante, ut particulæ sulphureæ in superficie cutis efflorescant, & ruborem hunc producant. Pulsus hic interdum rarus, tardus, aliquando frequens, & fortis, prout scil. spiritus influunt in musculum cordis & fibrillas arteriarum fortius & debilius; pulsationem enim arteriarum & palpitationem cordis hypochondriacorum non aliunde quam à vehementi spirituum densè conglomeratorum in dictas partes impulsu deducimus, unde illa spasmodica contractio fit. Stuporis verò, formicationis, tremoris & lassitudinis causam desumimus à spirituum debilitate, nam in omnibus fere hypochondriacis spirituum subsidentiam observare licet, alvus quoque semper ferè adstricta in hypochondriacis observetur, somnus sæpe paucus ægros comitatur ob spirituum animalium inordinationes. Maxime proprium & quasi signum Pathagnomicum est, quod sc. ægri urinam subinde reddant planè limpidam ad instar aquæ fontanæ crystallinæ magnâ copiâ & impetu diu continuato. Ratio est, cum quasi continuò sanguinis œconomia interpellatur, illud quod importatur serum satis diu retinere nequeunt ægri, sed prius dimittunt, quàm istis particulis salinis, quorum ope color ad citrinum traduci debuerat impregnari potuerit. Sangvis enim à seri quantitate, cui retinendo prorsus impar est plane devincitur. Vertigo hypochondriacos maximè turbat ob spirituum inordinationes & quasi in circulum gyrationis, aliò enim inflexi spiritus, tubulos sibi destinatos non invenire possunt. Acre

Ccc quo-

quoque adest judicium constans & pertinax, etenim animi robur & constantia, quamdiu hoc corporis luto is incrustatur, à firmitudine spirituum eidem famulantium maximè dependet.

A spirituum quoque inordinatione nascitur illa perturbatio & varians subinde tam corporis quam animi intemperies. Delirium quoque, amor solitudinis, morositas, &c. dependent ab eadem spirituum inordinatione; cùm enim desit ea spirituum firmitas, quæ in robustioribus invenitur, impressiones rerum minus gratarum nequeunt perferre, sed vel irâ vel dolore subito perciti fiunt, & proinde sunt irritabiles, ut imprimis illi, quorum natura delicata aut longior ægritudinum sive series sive mora tales reddidit, ut finiam accedunt defectus loquelæ, convulsiones, paralysis, imprimis *melancholia* illa *cephalica*, Mania, &c. multa enim quæ in hoc morbo spectantur phænomena jam missa facio. Dies enim me deficeret, si omnia quæ affectus Hypochondriacos gravant symptomata enarrare velim, tam diversâ atque ad invicem contrariâ specie variantia, quàm nec Proteus lusit unquam, nec coloratus spectatur chamelæon. Ex omnibus tamen quæ nos hactenus congessimus, abundè nobis constare videtur, totum hunc morbum ad spiritus animales non ritè dispositos referri debere, satis enim patet morbi fomitem in humoribus nullatenus solum stabulari, quia singula organa ope spirituum animalium influxus naturalis munus suum explere solent, quæ debita spirituum œconomia universas partes etiam invigorare debet, eo verò influxu inverso functiones omnes quovis modo læduntur, inde quoque fieri non potest quin ingens colluvies accumuletur. Sed hoc non obliviscendum duco, quod ægri corpus ita malè affectum & quasi conquassatum habeant, ut tamen magis animo ægrotent quam corpore, adest enim ipsis desperatio plane insanabilis & tristissima quæcunque sibi imaginantes, atque timorem, iram, &c. suspiciones & si quæ sunt atrociora animi pathemata vel ex levissimâ vel etiam prorsus nullâ data occasione vel causâ arripientes, & sinu foventes, sunt irrequieto anxioque, ab omni interim gaudio speque abhorrentes.

CAUSA.

§. 5. *In schola Galenica* accusantur hoc in affectu obstructiones lienis, hepatis & mesenterii à succo terrestri seu pituita massa inductæ, unde effumationes fiunt vaporum & in cerebro condensationes, quod probant per alembicum in quo concentrantur spiritus in guttas, quæ destillant postmodum in receptaculum; parili modo putant vapores ad caput tanquam operculum adscendere, & ibidem producere mox vertiginem, mox apoplexiam, aliquando Epilepsiam, convulsiones, & id genus alia symptomata, prout & plerumque à vaporibus istis ad caput delatis, ut & à flatibus in abdomine contentis reliqua deducunt phænomena, sic & ventriculum frigidum, hepar verò calidum culpant. Sed cum hæc & alia à Medicis recentioribus sat superfluè sint explosa, non operæ pretium ducimus plura de his addere, sed pergimus ad alios.

§. 6. Videamus ergo Chymicos imprimis Paracelsistas, qui nescio quem *tartarum excrementitium* in liene aliisque locis hospitantem accusant, qui obstructiones varias & varia hujus morbi symptomata excitare valet.

§. 7. *Helmontius*, hujus affectus causam ex duumviratu errante deducit; per duumviratum autem intelligit acidum & alcali, hinc enim cruditates, ructus, vomitiones, flatus, alvi constipationes, ventris murmura, alvi fluxus, calores occulti, dolores capitis, & scapularum, faucium aciditates; & omnia reliqua symptomata plus minus pro conditione contagii excrementi & fermentorum hypochondriacos affligentia deducit, effectus enim dicit esse mœstitiam, horrorem, furorem, amentiam, &c. Et putat ex Helmontio *Grembs* in *pancreate* corpore illo glanduloso peregrinum quoddam sal volatile ex digestione natum, illum locum irrepsisse mediante latice vel cruore, tum inclusum hoc quia non vitale archéo molestum ex maturitate temporis incalescit, hinc oritur illa phlogosis hypochondriacis familiaris; sic & propter viciniam pylorus afficitur, unde flatus & ructus.

§. 8. *Willisius* succum nervosum & spiritum anima-

3, 11, Affecty hypochondr.

animalem, degeneres accusat, & vitium in aciditate quærit; cùm itaque præcipua hypochondriaci affectus symptomata spasmodica sint, ad genus etiam nervosum hunc morbum spectare vult. Lienis enim culpa ait succum atrabilarium plurimum exaltari in humorem nimis acidum & austerum vel alius generis perverti, cum quo tota massa sanguinea atque succi alibilis in sinu ejus contenti penu inficiantur, sed & regimini animali sæpenumerò labes inferatur. Particulas heterogeneas & spasmodicas non rarò in cerebrum, indeque in genus nervosum suffundi putat, ita ut spiritus animales in utraque regione hospitantes varias anomalias concipiant. Quod autem succum nutritium concernit, an talis sit nutritius, qualem volunt Glissonius & plerique Angli meritò dubitamus, eapropter hac vice plura addere nec libet nec vacat.

§. 9. *Sylvius* affectionis hypochondriacæ causam constituit effervescentiam humoris biliosi & pituitosi, sed modis variis peccantis secundùm partes varias utrumque humorem constituentes, tres quoque affectus hypochondriaci constituit *species*. Prima dicitur *acida*, quæ comites habet ructus acidos & cruditatem acidam, & à succo pancreatico nimis acido imò pontico simul bile vitiosè se habente ortum trahit; altera vocatur *nidorosa* ab humore bilioso cum amarore olidum, & ingratum odorem sive nidorem spirante, cum ructibus nidorosis orta. Tertia dicitur *insipida* ex utroque humore medio modo se habente producta & nec acidos nec nidorosos, ast insipidos potius comites ructus habens, estque cæteris curatu facilior.

§. 10. *Cartesiani* cogitationes illas melancholicas oriri putant à spirituum crassitie, paucitate ac inæqualitate, & delirium solummodo consistere ajunt in malo regimine nostrarum cogitationum, sed non semper à spirituum & cerebri constitutione. Nam in eo est error, quod radicationis illius, quæ fit in cerebro, à certo spirituum motu causam provenire putant ab objectis externis, quæ ratio est quòd tam firmiter credant verum esse quod eorum menti obversatur, cùm tamen falsum sit, acidum vel viscidum latere in abdomine, & ibidem varias obstructiones parere posse, unde tot symptomata originem suum habere existimant.

§. 11. Properabimus itaque & videbimus quid nos pro causa affectionis hypochondriacæ intricatissimi hactenus affectus venditemus. Existimamus ergò Regem nostrum *Gasteronacem* abdomini prospicientem, ab hoste clam quasi obrutum esse, huic Microcosmetor ope spirituum animalium subvenire & hostem quovis modo arcere tentat, & sic quasi continuò milites in armis detinentur, quorum manipuli sæpè ab hoste trucidantur. Sed ut hæc melius intelligantur, scias, velimus omnes functiones, quas aliàs in Regno Gasteronacis fieri solenne erat, abolitas esse; stomachus enim cùm intestinis non ritè officio fungitur, omnibus enim hypochondriacis, quibus scilicet jam malum inolevit, id accidit, ut flatus quandoque nidorosos è stomacho eructent, quoties aliquid comederint, licet moderatè tantùm & pro ratione appetitus, tum etiam aliquando acidum emittunt, acetum sapore *referens*, læsâ nempe utrobique concoctione, & succis proinde à naturali statu inversis; est ergò utplurimùm hic vitiosa digestio. Acidum inprimis viis hærens & fibras quasve nervosas *afficiens* facilè ansam huic affectui dare potest. Suspicamur etiam hunc affectum imprimis *Cephalicum* in primo libro tractatum, qui tantum à sola spirituum ἀταξία fieri posse, absque tali acido latente, sed à tali ἀταξία spirituum animalium viscera labectata necessariò fæculentias acidas producere possunt, & tunc non existunt tanquam causæ, sed sunt producta morbosa. Spirituum etiam inordinationes fieri posse existente scilicet acido & alia larva induto humore circa partes nervosas abdominis nulli dubitamus, quia ex praxi id quotidie videmus; diutiùs enim contenta in ventriculo corrumpuntur, & acidiora fiunt, (quod ex domestici panis per diuturniorem fermentationem acidioris facti præparatione videre licet) à qua aciditate fibrillæ stomachi spasmodicè convelluntur, & sic spiritus animales catervatim adsiliunt & perturbantur,

unde sæpè tota machina vehementer concutitur. Pendent ergo affectiones hypochondriacæ, quantum ego judicare possum, à spirituum animalium ἀταξία, ab acido sylvestri vel alio humore quovis modo peccante in abdomine latente, spiritusque ibidem existentes afficiente orta, unde facto impulsu in hanc vel illam partem plus quam pro rata densi nimiique feruntur, spasmos uti & dolorem excitantes, ubi scilicet in partes sensu exquisito præditas irruunt, atque organorum, tum ejus in quod se ingerunt, tum istius à quo abscendunt, functiones pervertentes, spirituum enim ἀταξία nescio quomodo inde ventriculi aliarumque partium fermenta destrui ac perverti possunt, quidni à perturbata hac spirituum inordinatione sanguineam massam perturbante mille symptomata excitari possunt? Examinabimus ergo paulò intimiùs, quænam acida in abdomine latentia spirituum ἀταξίαν producere valeant. Ubi sciendum est quod non solum acidum in ventriculo ex sola digestione vitiatâ pronatum intelligamus, sed & succi Pancreatici p. n. constituti vitium hîc accusandum esse putamus, qui succus cum pituita viscida commistus faber horum malorum nonnunquam existit. Acescit autem succus pancreaticus ex humore acido in sanguine præexistente & redundante suavioribus particulis, quibus implicatus erat sanguis privatus: exerit enim sese prurienti libidine spiritus animalis jugo & insolenti dominio temperiem recusat; hinc aciditas furibundo acore manifesta, quæ nervorum fibrillas vellicando easque rumpendo spiritus animales in ἀταξίας adigit. Acidum autem pro diversitate saporis producere diversa symptomata potis est, alia enim producit acidum aceti, alia acidum citri, alia acidum vitrioli, alia acidum sulphuris, alia acidum Nitri, alia acidum salis, alia aluminis &c. Sic acidum vitrioli potiùs Epilepticum facit quam hypochondriacum, aliud vero acidum scorbuti faber est, si liberè suspicari hîc licet, acidum in hypochondriaco hoc nostro affectu *Aluminosum* dicimus phlegmate suo spoliatum, in uno tamen aliud quàm in alio invenimus acidum, & facile acidum transit in aliud, unde affectus hi difficiles curatu & rectè opprobrium & scandalum dicuntur Medicorum, qui enim Medicus diversitates horum acidorum & spirituum animalium inde productas inordinationes, conglomerationes & irruptiones benè distinguere & ritè noscere potest, certè mihi magnus erit Apollo, in his enim latet plurimorum morborum causa; humores enim quos primario accusant alii, tantum sunt producta morbosa, & malè eos pro minera morbi habent, & remediis tam ἄνω quam κάτω Catharticis radicitus extirpandum censent. Unde enim quæso (quod & alibi monuimus) Navigantium sanissimorum colluvies coloris planè herbacei è ventriculo exantlata, an non à spirituum animalium agitatione inordinatâ, in fluctuanti & irrequieto mari orta? Annon etiam infantes sæpè porraceam materiam ἄνω & κάτω ejiciunt, in quibus tantum spirituum animalium res agitur; folliculi enim fellis aliique ductus à spirituum animalium impulsu explentur, & sic sæpè exsurgit illa varietas excrementorum; hinc & exsurgunt flatus & ægros nostros quandoque miserè angunt, quorum materialem ortum ex vitiosa fermentatione prædominante scilicet præternaturali acido in materia viscida deducunt Authores; fermentum enim ventriculi hoc in morbo lædi posse nulli dubitamus, scil. cum fluxus spirituum non ritè in stomacho fiat, unde fibrillæ laxiores redduntur & fermentum à laudabili suo statu recedit & acoris aut nimium, aut debito minus in se continet. Si igitur excedit terminos sal acetosus, alimenta quælibet ingesta facilè coacescunt, dum particulæ acido-salinæ suppressis reliquis exaltantur & in fluorem evehuntur, & tunc longè copiosior flatuum proventus, quos ægri vel cum acido, vel nidoroso, vel insipido molesto tamen sapore & odore emittere coguntur. Si ergo ob denegatum flatuum exitum, tenax materia cum acido præternaturali in intestinis crassis energeiam suam exercet, tunc cum impetu flatus per spatium coli ruunt, borborygmos & murmura, non sine sensibili inflatione ac distensione, doloribus

vagis

3, 11, Affectus hypochondri.

vagis parumque sibi constantibus, inducunt. Dolores in dorso flatus & calculi terriculamenta simulant, quatenus scilicet ob nimiam membranarum distensionem nervi irritantur & in spasmos adiguntur. Certum enim hoc est, acidum silvestre inimicum est Regibus nostris & spiritibus animalibus, qui constant sale volatili, accedente verò acido, sal illud volatile figitur, & si id in ipsos spiritus aut corpora eosdem continentia irruat, fibrarumque porulos & interstitia subeat, tunc oriuntur spasmi, corrugationes & sensiones ita perquam molestæ satisq; diuturnæ. Ipsi etiam (ceu sæpius jam inculcavimus (spiritus animales ob istiusmodi nervorum corrugationes distrahuntur ab invicem, & in ἀταξίας adiguntur, quibus suppositis his facilè quis omnium dolorum causas explicare potest, ne dubitemus in ἀταξίας spirituum animalium plurium morborū causas conjicere.

P R O G N O S I S.

§. 10. *Prognosin* quod concernit periculi quidem non multum habet hic morbus, sed ordinariò Chronicus est & diuturnus, crescente etiam malo sæpe aut in maniam, melancholiam cephalicam, hydropem, apoplexiam, interdum Hecticam seu marasmum & Epilepsiam, aut in graviores alios capitis affectus degenerat, quibus supervenientibus sæpe etiam periculosus & exitialis evadit; si enim altas egerit radices incurabilis est, & ceu jam monitum, rectè dicitur opprobrium Medicorum, ex eo quod non satis sæpe feliciter curatio succedat, & si tandem post multa generosa remedia, ægri convalescunt, postea tamen intra paucos menses recidivam patiuntur, ut verissimè de hoc morbo judicaverit *Montanus consil.* 230. *In curatione hujus morbi non licere præfinire tempus mensis unius, aut anni, sicut in aliis contingat, sed oportere in toto vitæ suæ tempore curationi operam dare, interdum curationi, interdum præservationi attendendo.*

Superest nunc præcipuum, medendi videlicet methodus. Indicationibus verò satisfaciunt destinata auxilia, quorum materia è fonte *Diætetico*, *Pharmaceutico*, & *Chirurgico*, petitur.

C U R A D I Æ T E T I C A.

Requiritur ergo hic quoad primum Aër moderatè calidus, purus, tenuis, arte vel naturâ saltem procuratus: vitetur è contra frigidus, borealis. Inde ratio deduci potest, cur Galli ac Itali non ita facile hoc morbo hypochondriaco ac nos Germani infestentur, quia borealis iste Aër frigidior, in quo nos degimus est crassior, inde pronior ad obstructiones in nervis efficiendas, unde spirituum animalium transitus ad partes pervertitur, imò ipsi spiritus in ἀταξίας rediguntur, juxta commune adagium, *frigus nervis inimicum.* Nulli ergo dubitamus, ad affectionis hypochondriacæ productionem & generationem plurimum conferre posse aërem frigidum. Sic & videmus in Autumno hunc affectum facilius recrudescere, qui nebulosa sua acido-salina diathesi malum hypochondriacum non parum augere & exasperare potest; particulæ enim acido-salinæ inspiratæ pro varia sua diathesi sanguinem & spiritus inficiunt, & particulas in sanguinea massa jam existentes adaugent, quæ dein ad glandulas delatæ majorem ad temperiem suam spirituum animalium copiam requirunt, quâ temperie destitutâ spiritus in furorem abeunt. Proximum ab Aëre sibi vendicat locum Cibus & Potus. Cibus sit boni succi, facilis concoctionis, & incidendi, aperiendi & detergendi vi præditus, laudantur omnia quæ non excedentem saporem habent, ut sunt varia genera carnium, inter olera asparagus, rad. scorzoneræ, petrosel. cappares lotæ, &c. Nocent è contra ii, quibus acidum inest, sive illud occultum sive manifestum sit; acidæ enim particulæ Chylo permiscentur, & ad sanguinem delatæ, illud jam præexistens acidum maximè adaugent, imò ipsa acida spiritus animales figunt, atque ipsis ad unum vel alterum locum obstruendo aditum denegant, incrassant enim viscidam tenacemq; pituitam, unde obstructiones tubulorum certiores existunt, nocent & lacticinia, quia in visciditatem facilè abeunt, & ab acido interno facile coagulantur, saccharum etiam & mel dulcia palato videntur, fel tamen in sinu gerunt, h. e. acidum corrosivum, unde Helmontius in

Tr. ſpir. vitæ ait, aliquando de digeſtionibus docebo, quidquid in ſtomacho conficitur, id à fermento ibidem (etiam ipſum ſaccharum) a-ceſcere, non quidem aciditate aceti, omphacii, citri, aut vitrioli, ſed ſuo fermento pari, & aciditate ſpecificâ, quamvis cum aliis acidis in acido ſymbolizet.

Exulent & omnia quæ ventriculo ſunt onerosa, ut dura (quæ tamen nonnulli ferre poſſunt, ob acidum intenſum in ſtomachi tunicis latens) viſcida, ſalita. Nocent & pinguia, nimia repletio & quæcunque inordinata diæta, cùm vel cibus non benè maſticatur, vel priori nondum fermentato alius injicitur. Nocet & varietas ciborum, quâ nobis plures conciliamus morbos, unde rectè cardinem totius vitæ *Helmontius* in *ſobrietate* conſiſtere aſſerit. A cibis enim incongruis non tantùm Reges noſtri inquietantur, ſed & ſpiritus animales jam diſſipati & debiles non amplius reſtaurantur, ſed ſenſim ac ſenſim plane pereunt, unde influxus ſpirituum animalium ad viſcera pervertitur, hinc lerna illa malorum nocturna, quæ per quietem objici ſolent menti, viſa illam in formando animi ſtatu ciborum efficaciam demonſtrant. Potus ſit vinum optimum pro re nata acidulis Dôningſteinenſibus vel Swalbacenſibus dilutum, item cereviſia avenacea, & optimè defæcata; ebrietas maximè hic nocet, ut enim in valida tempeſtate onuſtum mercibus navigium, ſopito gubernatore, aut amiſſo clavo rectum tenere curſum non poteſt, ita homo obrutis vino ſenſibus oppreſſaque mente in ſtultitiæ ſcopulos detorquetur, quod obſervans Pythagoras, Ebrietatem ajebat inſaniæ eſſe meditationem juxta verſiculum:

Mente caret Bacchus, Nox fronte, Cupido pudore,
Et toca ſola metu. Quatuor iſta fuge.

Motus & quies juſtæ ſint moderationis, exceſſus tamen in motu præ quiete admittitur, quies enim nimia præ cæteris apta nata eſt hunc morbum inducere, inde ob hanc vitam ſedentariam Mulieres hoc affectu potiùs quàm viri afficiuntur, & ipſis audit affectio hyſterica. Et ob hanc vitam ſedentariam docti magis quàm ruſtici hoc vexantur affectu. Multum etiam confert, quod docti libris incumbentes incurvati & proni plurimum ſedeant, unde ventriculus & pancreas aliaque comprimuntur ut *primò* ſuccus liberè perreptare, neque debitè colligi poſſit, ſed ſtagnatione aceſcat, vitium enim capiunt ne moveantur aquæ; *ſecundò* ſpiritibus vix concedatur ad viſcera tranſitus ob complicaturam muſculorum & viſcerum. Quod concernit *Somnum* ac *Vigilias*, provida Mater natura ſomnum & vigilias conceſſit, ut ſecundum præſtitutos alternandi terminos ille intercaletur, ſicque ſe invicem ſublevarent, nè ſcilicet ſpiritus animales aut plane exolvantur aut ſatis iterum refecti nimium obtorpeſcant, ſomnus enim dulce curarum levamen, ſi medietatem excedat, ita torpidos reddit ſpiritus, ut viſcera non quævis influant, unde dein ceſſat ipſorum viſcerum tonus, fibrillæ laxiores redduntur, & ſic viſcus officio ſuo fungi nequit. *Vigiliæ* quoque nimis protractæ abſumendo ſpiritus animales nocent, unde & ceſſat ille influxus ad partes, hinc & hujus morbi ortus. Quoad *Excreta* & *retenta*. alvus arte vel naturâ ſit laxa, menſes in fœminis & hæmorrhoides in viris, aliæque conſuetæ naturales excretiones ſuum habeant curſum, retenta enim magis cruditates & acidum pituitamque viſcidam adaugent, & ſic ſpiritibus & Regibus negotium faceſſunt, prout & nimiæ etiam excretiones, quatenus ſpiritus plane exhauriunt, nocent. Animi pathemata ſint moderata. Prodeſt imprimis *gaudium*, inde enim ſpiritus animales intra cerebrum elati, imaginationes jucundius producunt, nervoſum ſyſtema vegetiùs actuantes, qui illicò ad pectus derivantur, tunc quoque cordis muſculus plenius vibratur, ſanguinemque rapidius (gaudium) extrudit, & velut flammam clarius accenſam cum vigore per totum corpus diffundit. Nocent verò maximè teſtibus *Helmontio* & *Sylvio*, noſtraque frequenti obſervatione metus atque triſtitia; ſpiritus enim animales perturbati in motu ſuo ordinario ſiſtuntur, qui tamen nunquam debent ſubſiſtere, ſed eſſe

3,11, Affectus hypochondri.

esse in perpetuo motu. In tristitia enim & metu spiritus animales Microcosmetoris nostri milites velut consternati nesciunt quo aufugere debent, eundemque tristem adfectum per nervorum propaginem è cerebro defluentes cordi communicant, illud constringunt, etiam molestiæ sensum concitant; corde ita constricto sanguis intra cordis sinus stagnat, & in coagulum abit, unde oriuntur lypothymiæ, anxietates cordis hypochondriacis frequentes. Ægri ergo monendi & exhortandi sunt, ne se tradant huic passioni, hæ enim sunt animi passiones, quarum curationem frustra tentabit Medicus, quivis enim ipse, qui sui carnifex & tyrannus est, sui etiam Medicus esse potest annotante *Grembs de splen. morb. l. 2. cap.* 1. §. 4. 19. Observa ergo sequentem versiculum:

Atra Melancholico regnat si in corpore bilis,
Læta ede, læta bibe, læta age, læta vide.

Cura Pharmaceutica.

§. 10. Hactenus de Curatione Diætetica actum est. Unicum ergo adhuc restat, nimirum ut nos ad illam curam accingamus, ubi Medicamenta ex duplici fonte Pharmaceutico & Chirurgico depromuntur, quibus omnibus decenter efficiundis, opus est, ut primò Galenicorum videamus auxilia huic affectui dicata, qui ad obstructiones lienis, mesenterii, hepatis, aliorumque ductuum ab atra bile & retorrida factas referandas, utuntur *Lenientibus* vel per os assumptis, vel in anum infusis, clysteribus sc. Per os assumenda lenientia simplicia ipsis sunt, cassia, epithymus, myrobalan. Ind. Tamarindi, senn. Alexandr. &c. Inter composita sunt syr. rosf. lax. violar. sol. syr. de senna, de fumar. diacass. c. man. diaprun; laxat. Diacathol. quæ vel cum saccharo in forma boli, vel cum decocto aperit. in forma potionis, exhibere solent, pro cujus morbiferi humoris ratione & serum lact. cum purgantibus propinant; in aliis suadent fortiora, quorum formulas ad apertionem in cujuscunque practici libro invenies copiosas. Clysteres hoc in affectu parare solent ex herbis emollientibus, seminibus lini, anethi, fœnugræc. flor. melilot. chamomill. Si flatus conjunguntur, adjiciunt carminativa, item ol. chamomill mel. rosf. cass. pro clyst. & pro stimulo quid salis adjiciunt. Si humor peccans ipsis non videtur plane ejectus, & æger ad vomendum sit facilis, assuetusque mitiora emetica suadent, primis viis hoc modo elotis & mundificatis, V. S. administrant, in quo casu Galeno Basilicæ & Medianæ sinistri brachii, Sectatoribus verò salvatellæ incisio placet; in suppressis verò mensibus & hæmorrhoidibus saphenæ apertionem suadent: hæmorrhoides etiam hirudinibus, glandibus & frictionibus provocant.

Dein ad humorem melancholicum, qui ipsis siccus dicitur præparandum, humectantia aperientibus & incidentibus semper conjungere solent. In obstructione verò ab humore frigido, crudo, *Galenus* & alii pleriq; Galenicorum illa medicamenta præferunt, quæ calida, amara, acria, tenuique substantia pollent. Inter simplicia horum commendant radices & cortices cappar. tamarisc. filicis, fraxini, Asari, polypod. qu. folia scolopendrii, ceterach. chamæpyth. chamædr. fumar. lingu. cerv. cuscut. cochlear. beccabung. sem. genist. anis. flor. cent. min. Inter composita syrupum de 2. & 5. radicibus, bizant. de scolopend. capill. ♀, oxymel. compos. trochisc. de cappar. & mille alia laudant. Si ipsis obstructio videatur à melancholia adusta, prædicta humectantia & moderatè refrigerantia præscribunt, aliaque vi incidendi, attenuandi & aperiendi prædita, qualia sunt radices borraginis, bugloss. cichor. liquiritiæ, folia borraginis, bugloss. lupul. viol. cichor. Endiv. Tarax. sem. 4 frig. maj. Ex compositis aquas destillatas, decocta, conservas, electuaria, ex his confecta commendant. Hisce humoribus si flatus simul commixti sunt, discutientibus & carminativis utuntur, ut sunt herb. calaminth. puleg. origan. absynth. ruth. baccæ lauri, sem. fœnic. cumin. anis. spec. dianis. variæ confectiones aromaticæ, &c. & hoc modo humores evictos purgantibus & Emeticis fortioribus è corpore expellere satagunt, inter cathartica melanogoga commendantes, ut sunt Ellebor. lap. armen. oxymel. helleborat. Diasenna. Confect. Hamech. Extr. hell. nigr. melanag. Q. pil. Tartar.; ubi humor pituitosus exsuperat phlegmagoga suadent, ut sunt

sunt Agaricus, Turbith. pil. de agarico, &c Humorum portione jam maximè expugnatâ obstructionem remanentem illi toto conatu expedire conantur repetitis alternatim aperientibus & purgantibus, quem in finem utrique actioni simul ut satisfaciant, excogitârunt famosos illos nodulos laxativos, ex præparantibus & purgantibus concinnatos, vinoque albo infusos. Tandem ad partes roborandas, corroborantia & confortantia medicamenta præscribunt, sequentiaque aliis palmam præripere dicunt. spec. arom. ros. diacurcum. diilacc. diamarg. conservam borrag. fumar. aneth. cort. citri condit. myrobal. Theriac. Andromach. Mithridatium, confect. Archemis. Troch. de absynth. de lacca. Inter Externa laudant Cataplasmata, Epithemata & fomentationes ex jam dictis simplicibus & herbis emollientibus parata & concinnata hypochondrio sinistro applicanda. Inunctiones ex ungv. splenet. Martial. ol. de cappar. amygd. am. ol. Nuc. express. persic. chamomill. instituunt, atque emplastra de ammoniaco, de meliloto, diachyl. ut & folia hyoscyami, aceto & ol. cappar. irrorata imponunt lieni, hepati & ventriculo sexcentaque alia applicare solent, quæ omnia huc apponere brevitatis ergo non audemus, ad alia ergo properabimus.

§. 16. *Paracelsistæ*, cùm statuant cum Magistro suo oppilationem fieri à Tartaro per coagulationem, Curam ideò instituunt per resolutionem. Tartarus enim coagulatus expelli nequit, nisi redigatur ad pristinam formam, nempe liquidam vel etiam vaporosam. Est ergo hic morbus salinus, inde & cura per salia resolventia instituenda est. Sic Tartarus ipse præstantissimum est remedium in purganda omnium humorum immunditie, imprimis si in magisterium redigatur, Authore ipso *Paracelso l. 7. Archit.* ut & magisterium Vitrioli, sic spiritus ejusdem, spiritus sulphuris, nitri, salis communis omnes obstructiones feliciter liberant. Essentiæ Mercuriales, acidulæ variæ, Joviales, crocus Martis ritè paratus & multò magis tinctura & oleum ejus maximarum sunt virium. Reliqua videbis inferius, cùm nostris meditationibus vela pandimus.

§. 17. *Helmontius*, (qui fatetur à mortalibus neminem se eximere posse, à malo hoc hypochondriaco) nullum contendit præstantius esse remedium, quàm aquam acidam medicatam, & hic remedia à proprietate juvant, non quia aperiunt, sed quia salium excitatorum vim saturant, ut chalybs, cortices Tamarisci, fraxini, cappar. rhabar. Addit quoque se per anodynum suum, quod possidet, facile hunc morbû curare posse, quod hactenus tamen reticuit.

§. 18. *Willisius*, quando malum à liene malè affecto aut primario excitatur, aut plurimum fovetur, & tum rectè hypochondriacum vocatur, suadet varia aperientia martialia, Aquas acidulas martiales, quia viscerum sordes abstergunt, & obstructiones reserant; magnifacit & serum lactis, si ventriculo congruat, per plures dies copiosè epotum, quod cum Epithymo infuso hauriri potest. Purgantia, vomitoria, ac V. S. pro re nata tentanda jubet, sed cùm hæc ex Authoris scrinio superius, ubi egimus de Melancholia Cephalica abundè pertractaverimus, ad eum locum Lectorem missum volumus, ne cramben bis coctam propinemus.

§. 19. *Sylvius* hujus affectus curationem in sequentibus indicationibus constituit. Primò in diætæ vitiosæ emendatione, secundò in humorum peccantium alteratione ac correctione, tertiò in eorundem (quoties in totum corrigi nequeunt) artificiosa evacuatione, quartò in deperditorum reparatione. De Diætæ erroribus nunc diximus. Pituitosum peccantem humorem aciditate & visciditate optimè corrigi statuit medicamentis sale lixivioso refertis, ut sunt salia fixa herbarum, & alcalia, corallia, margaritæ, ocul. ♋ limatura ferri, &c. humorum enim effervescentia hisce ritè sedatur & compescitur, quam & compescunt creta, N. M. &c. Pituitam quoque viscidam ac tenacem peccantem incidendam, attenuandamque esse statuit Author tam acidis quàm gummosis. Multis aliis præfert Galbanum, Sagapenum, Ammoniacum, Opoponax. Inter acida commendat spiritum Salis, Nitri, Vitrioli, Sulphuris, ipsumque acetum vini destillatum, acetum squilliticum. Eandem pituitam & corrigunt seq. quæ

3,11, Affect. hypochondri.

hic magis congrua sunt, Mastiche, succinum & ex ipso sal volatile paratum, ut & sal. volat. C. C. Castoreum, Myrrha, Chalybs, Vitriolum Martis. Si verò biliosus, ut sæpe fieri solet humor, ratione salis sui lixiviosi, peccet, hoc sal lixiviosum corrigitur acidis, *oleosis* commixtis, item per spiritus volatiles, quorum ope non parum infringitur spiritûs ferocia. Correctos ita humores Author educit phlegmagogis, inter quæ laudat colocynthidem, & ex ipsa paratos trochiscos alhandal dictos, Agaric. Hermodactyl. Turbith. & ipsam aloëm, pilulas ex gummi paratas. Ex Chymicis commendat Mercurium dulcem, à nimis corrosivis tamen, ut omnes abstineant optimè monet; Antimoniata etiam vario modo præparata multum hìc conferre posse haud dubitat. Bilis verò ex authoritate Authoris optimè hoc in affectu exstirpatur per Rhabarbarum, Tamarind. aloem. Ubi verò salinæ bilis pars inprimis serosa peccet; tunc & radices Jialapp. atque mechoacannæ, item guttæ magnipendit. Bilem quoque per vomitum ope antimonialium expurgari vult, & Practicis inculcat junioribus, ut in his lentè festinent, satiùs enim est bis blandiùs ægros suos purgare, quàm semel violentius procedendo ipsis nocere. Inter externa magnifacit Emplastrum suum carminans sequens sinistro hypochondrio applicatum, quo virum annos quinquaginta natum, & tumorem in sinistro hypochondrio prægrandem, inæqualem, durumque brachium æquantem, ac dextrorsum secundum frequentissimum coli situm protensum, atque lieni ab aliis Medicis adscriptum, habentem, unà cum aliis hypochondriacæ affectionis symptomatibus feliciter restituit. Pituitæ quoque viscidæ solvendæ, quin & flatibus ex ipsa ortis discutiendis conducent apprimè unguenta, Martiatum & altheæ compositum, additis oleis chamomill. lil.alb. laurino, philosophor. &c.

Emplastrum carminans *Sylvii* est sequens:

℞. *Gumm. Galban.*
Bdellii,
Amoniac. ana ℥ß.
Thur. mascul.
Myrrh. rub. ana ʒij.
Opii thebai. ʒj.
Dissolv. in Acet. squill. iterumque inspissatis adde
Ceræ citrin.
Colophon. ana ʒiij.
balsam. peruvian.
Ol. philosoph. ana ʒj.
Terræ ʒß.
carvi destill. ℈ß.
Thereb. ven. c. s. q. f. l. a.
Emplastrum.

& quia mentionem pilularum de Gummi Authoris fecimus, has hic addere lubet:

℞. *Gumm. Galban. aceto squill. ppt.* ℈ij.
Vitriol. Martis ad albedinem igne blando lente calcinati,
Mastich. el. ana ℈j.
Castor. opt.
Myrrh. rub. ana xv.
Croci or. ℈ß.
Troch. alhandal. ʒj.
Resin. Jialapp.
scammonii ana ℈j.
ol. cort. citri gtt. vj. *M. f. pilulæ. num.* L. III. *usque ad* V. *pro dosi.*

Quod si malum à succi pancreatici austeritate oritur, exhibet sæpius spiritum salis Armoniac. utpote in austeritate corrigenda multiplici usu comprobatum remedium, & quidem ad guttas V. vel. VI. pluresque in vino aut potius in conveniente mixtura datum, laudat & in hunc finem Tincturam castorei, aliaque, de quibus ipsum videas Authorem, si plura expetis, nobis enim non omnia, sed præstantiora duntaxat, curiosis libet propinare.

§. 20. *Cartesiani* corpus leniter ad purgationem præparandum esse statuunt, in quem finem suadent apozemata ex corticibus tamarisci & capparum, ex herbis chamæd. & chamæpyth. cui addunt helleb. nigr. si sal peccet usurpant acida volatilia, herbas antiscorbut. & præcipuè Tartarum sulphuratum. Prodest & juxta eos Gummi Ammoniacum, si ei parum Mercurii dulcis addatur, purgans ex extract. lapid.

pid. lazul.; adjecto helleb. nigr. parant, quoniam verò acidum ut plurimum hoc in morbo peccare asserunt, ea laudant quæ acidum infringunt; ut sunt salia sudorifera ex herbis, ocul. ♋, Martialia, Margaritæ, Antimonium Diaphoreticum, sal. tartari, & plura alia, inde superius ubi de melancholia cephalica egimus, imprimis verò acidi domitorem Mercurium dulcem dicunt.

§. 21. Nunc ad nostrum accedamus pensum. Ex omnibus quæ hactenus congessimus, abunde constare videtur, primariam hoc in affectu indicationem curativam eam esse, quæ sanguinis, in quo consistit tota spirituum nostrorum regeneratio, confortationem indicat, quo facto spiritus animales eum servare possint ordinem, qui & totius nostræ machinæ & singularum partium œconomiæ competit. Cùm verò spirituum inordinationes eorundē ἀταξία mora longiore humores vitiaverint, opus est eosdem jam corruptos & depravatos & V. S. & purgatione priùs imminuere, antequam ad sanguinis corroborationem nos conferamus, quem scopum vix aliquando assequi poterimus, quamdiu fœculenta humorum colluvies cum aciditate se mediam, quasi obicem interposuerit: solemus tamen semper purgantibus per tres vel plures dies absorbentia præmittere, sic enim corriguntur humores vitiosi, & acidum illud sylvestre absorbetur & emendatur.

Ex. gr. ℞. *Croc.* ♂ *aperit.* ʒij.
Tartar. chalyb. ℥ß.
fecul. aronis, ʒij.
Ocul. ♋. ℥j.
♁ *n. diaphoret.* ℈ij.
M. f. pulv. in VI. *partes æq. divid.*

Vel ℞. *Croc.* ♂ *aperit. c. sal.* ʒvj.
pulv. cachect. Querc. ʒij. *M.*
Dividatur in VIII. *partes æq.*

Vel *Salis nostri hypochondriaci gr.* XX.
dentur in 6tuplo.

Post hæc purgantia simpliciora exhibemus feliciſſimo cum ſucceſſu, & qua ſæpe in parva doſi plus præſtant, quàm omiſſis abſorbentibus in maxima.

Ex gr. ℞. *Pulv. Gialapp.* ℈j.
ſal. abſynth. gr. v.
♁ *n. diaphoret. gr.* iij.
M. f. pulvis ſubtiliſſ.

Vel ℞. *M. P. Cocchiar. vel Tartareat. ana* ʒß. *ad* ℈ij.
Caſtor. pulv. gr. ij.
Balſam peruv. gtt. x. *f. pilulæ no.* IV. V. VII. *repetantur hæ per tria mane.*

Vel ℞. *Gumm. Ammoniac.* ℈j.
Mercur. dulc. ℈ß.
M. f. pilulæ num. XV.

Laudantur pilulæ de Ammoniaco Q. Hartmanni & de Gummi Sylvii.

Vel ſi cui nodulus placet ſequenti uti poteſt:

℞. *Rad.* V. *aperient. filicis ana* ʒiij.
Heb. cuſcut. eupator. lingv. cerv. fumar. ana m. j.
flor. geniſt.
bellid. ana p. iij.
Rhabarb. opt. ℥ß.
rad. polypod.
eſulæ ppt. ana ʒiij.
fol. ſenn. ſ. ſt. ℥j.
zedoar. galang.
cort.auranc.
cappar. ana ʒij.
ſem. aniſ. ʒjß.
tartar. crud. ℥ß.
Dentur inciſa ad nodulum pro menſura vini.

Convenit & notiſſima illa potio ex *fol. ſenn.* Rhabarb. Crem. Tart. in aq. font. coct. optimè, & hic uſurpantur extracta catholica addito ſpecifico. Pro delicatioribus quandoque prodeſt decoctum Tamarindor. vel Electuarium noſtrum lenitivum ſequens:

℞. *Pulp. paſſul.*
Tamarind. ana ℥ij.
Cryſtall. Tartar. ʒiij.
reſin. Jialapp. ℈j.
M. f. Elect. c. ſyr. de cichor. c. Rhab. q. ſ. pro aliquot vicibus.

Conducunt quoque in robuſtis ſc. ſubjectis *vomitoria* blanda & non adeo fortia, ne ſpiritus aliàs debiles & exploſivos irritemus, & planè ejiciamus, frequenter enim repetita purgantia

3, 11, Affectus hypochondri:

in corporibus imbecillibus (in ætatibus te nellis) plurimum officiunt. Nonnunquam verò dolores atrocissimi, vomitiones & diarrhææ enormes ita efferescunt, ut fortificandi sanguinis intentioni non possit satisfieri; quandoque ab affectis consopiendis (neglectâ per tempus causâ) curationis telum ordiendum, ut spiritus quorum crasis infirmior morbi causa est, rectificentur & paululum sopiantur, quod optimè præstat medicamentum aliquod anodynum, & permulta alia quæ fœtoris exhalatione repellendis spiritibus turbas molientibus & in loco suo ordinario retinendis apta nata sunt, quæ vulgo hysterica indigitantur, possunt ergo hæc cum anodynis commisceri.

℞. *Theriac. cœl. gr.* v.
Extr. castor. ruthæ ana gr. vj.
Sal. succin. volat gr. iij.
f. pilulæ pondere gr. j.
sumantur singulis noctib. v. *vel* VII.

Theriac. Andromachi, si crebro diuque usurpetur, excellens est in hoc morbo remedium. Sanguinis vero & spirituum dyscrasiam corrigunt eorum ἀταξίαν, emendant, & spiritus in pristinum faciunt influere locum, Regesque recreant præ omnibus medicamenta martialia vel chalybeata, mihi enim solenne est, ægrotis meis per mensem & ultra, præmissa tamen pro re nata V. S. & catharsi, remedium aliquod martiale exhibere, quo non aliud certius hic votis respondet; etenim massæ sanguineæ jam effætæ & languescenti, volatile quoddam fermentum, ceu calcaria subdit, à quo iterum spiritus animales restaurantur & quasi eriguntur antea sopiti & emortui, ac pondere suo pressi, quod in puellis cachecticis observare licuit, quæ si assumant chalybeata statim pulsum nanciscuntur celeriorem, faciem rubicundam & vividam, & soleo commodissimè propinare chalybem in substantia, utor & illa terra, quæ reperitur circa mineram martis, cùm participet de marte, quæ potest in marmore lævigari cum appropriatis aquis, & tum certè est medicamen excellens. Item conducunt vina martialia, in quibus chalybs extinguitur, quorum usum semper exoptatum reperimus, inde etiam aquam ferratam, in qua extingui solet ferrum, iis quibus res est angusta domi, commendamus. In delicatulis substitui potest syrupus chalybeatus, qui è chalybis limatura in vino frigido infusa, usque dum vinum sufficienter imprægnatum fuerit, parari debet, liquori colato addi potest sacchar. q. s. & coq. ad syrupi consistentiam, martialibus autem purgans aliquod statis intervallis interponi debet: omnibus enim viribus annitendum est, ut spiritus in ordinem redigantur, atque eorum systema redintegretur firmeturque, quod & chalybis ope intra VIII. dies obtineri potest. Sit formula:

℞. *Limat. chalyb. gr.* x. *s. q. succi absynth. inspissat. f. pilulæ no.* ij.
sumat patiens mane, & horâ pomeretidianâ quarta, si viro prandium sumat hora duodecima tunc sumat quinta.

℞. *Mineræ Martis* ℈j.
D. *pro* XXX. *diebus superbibendo haustum vini absynthitis, vel aq. bryoniæ compos.* III. *cochlear.*

Conducunt quoque essentia martis aperit. Spirit. ♂ dulc. imprimis hic præ aliis prosunt illæ acidulæ, quæ plus de marte participant, hæ enim sunt præstantiores, sed si jam viscera sunt læsa, abstinendnm judico ab his aliisque. Circa chalybeatorum usum notandum adhuc est, an excrementa tingantur vel non. Motus quoque imperandus est, quo felicius occurrens acidum absorbeatur & spiritus torpidi excitentur, imprimis si in forma sicca sive solida fuerint exhibita martialia. Essentia Hypochondriaca sequens, etiam præstat:

℞. *Limat. Martis subtiliss.*
Terr. Martial. ana ℥j.
Croci Martis solubilis ℥ß.

Affunde vini Rhenani circiter ℔ j ß. stent in loco frigido in digestione per octiduum, agitentur quotidie aliquoties in colatura infunde,

Sal. stomachal. Mynſ.
absynth. cryſtall. ana ʒß.
fœcul. bryon.
aronis ana ʒj.
Troch. de cappar. ℥ß.
Croci,

 Castor.

Castor. ana ℈j.
Mixta digerantur in MB. per triduum.

Postea colentur, colatura ad medietatem per destillationem abstrahatur, residuum servetur ad usum, dosis est à guttis xx. ad ʒj. Si hac in affectione imprimis ventriculus afficitur, conveniunt Elix. propr. Par. absq; acido paratum, item pulv. stomachalis Q. Mynf. diaspolitica Galeni in malo hypocondriaco cum cruditate ventriculi, arcanum dicitur, quo plurimi hypochondriaci ad extremam maciem perducti, feliciter curati fuêre, teste *Bartoletto*. Conveniunt & in nostro affectu varia alcalina, volatilia, spirituosa, resolventia, diuretica, diaphoretica, absorbentia, &c. Principaliora sunt Tinctura Tartari, Tinctura Tartari Antimoniata, Tinct. Vitr. Mart Zwelferi; Celeberr. *Wedelius* optimè ex Helmontio commendat decoctum vel infusum oculorum cancri cum vino factum, qui hoc plurimorum morborum dicit remedium esse, imprimis hypochondriacorum & nephriticorum, ipsius tamen pulvis absorbens plus præstat. Si quis conservam exoptat sequens proderit:

℞. *Conserv. fl. cichor.*
meliss.
fumar. ana ℥j.
pulv. cachlet Q.
ebor. sine Δ ppt. ana ʒj.
Croc. Mart. aperit.
spec. diarrhod. abb. ana ℈ij.
Confect. Alkerm. ʒj.
syr. chalybeat. q. s. f. Elect.

De quo capiat æger quantitatem N. M. matutino & vespertino tempore.

Vel ℞. *Elix. propr. Sennert. c. succ.* ʒij.
Spir. aperit. Penot. ʒij.
M. D. dosis XXX. L. *gutt.*

Item ℞. *Essent. fumar. compos.*
Mart. liquid. ana ℥ß. *M.*
Detur. dosis à ℈j. *ad* ʒj.

Conferunt & hîc saturnina aliaq; absorbentia quatenus acidum minùs symbolizans absorbent, ut sic spiritus quieti conserventur, ut saccharum Saturni & ex eo parata Tinctura Antiphthisica. Volatilia spirituosa & hic aliquando conveniunt, quando sc. spiritus planè exorbitant, qui per hæc in ordinem pristinum rediguntur, in quem finem magnifacimus spiritus acidos volatiles, ut sunt Mixt. simpl. Tinctura bezoart. D. Mich. vel talia volatilia ex. gr. succini, C. C. lumbric. sangv. cerv. hum. ex gumm. quoque acidis volatilibus parati, v. g. Ammoniac. galban. opopanac. succin.

℞. *Spir. Ammoniac. c. spirit. cochlear. par.*
detur ad XXX. *guttas.*

Vina quoq; Hispanica aromaticis rad. Angel. Zedoariæ absynth. cent. min. cort. aurant. aliisque corroborantibus medicata, si ad aliquot cochlearia ter vel quater in die assumantur, modo æger non sit nimis biliosi temperamenti. *Sydenham* in hypochondriaca hac passione maximis laudibus effert corticem Peruvianum, ad ʒß mane & serò ad septimanas aliquot deglutitam commendat, cujus vires in sanguine & spiritibus confortandis & invigorandis mirandas deprehendit; idem Author & lactis curam cum summo emolumento præscribere solet, spiritus enim ejus usu corroborantur & invigorantur. Omnia etiam conveniunt fœtida illa medicamenta Hysterica vulgo dicta, quæ odore gravi & fœtido, exorbitantes spiritus tanquam desertores in proprias stationes remandant, & Reges roborant & recreant, quæ possunt & intus sumi, & extus naribus admoveri vel abdomini applicari. Notissima sunt castoreum, galbanum, assa fœtida, spiritus salis armoniaci, C. C. urinæ & mille alia quæ tetrum odorem ac ingratum spirant. Potest & hoc in casu crocus ♂ misceri cum fœcula bryoniæ. Quod si concitetur dolor aliquis intolerabilis in quacunque demum parte, aut vomitiones enormes aut diarrhææ, tunc ad opiata tanquam ad sacram anchoram fugiendum est, sed tamen si potest fieri semper vel V. S. vel catharticum quoddam præmittendum est, antequam ad opiatorum usum accedamus, ne operatio illorum sufflaminetur ob sanguinis & humorum nonnunquam aggestam copiam. Et diu dein usui laudani vel alius opiati insistere debemus, ridiculum enim est & anile quorundam somnium laudani vel opiatorum usum sive cerebro, sive nervis, sive facultatibus animalibus immediatè nocere. Debemus tamen ante opia-

3,11, Affect. hypochondr:

opiatorum usum clysterem vel ceu diximus purgantia præmittere. Si cui clyster placet, sequens injici potest usu diutino mihi comprobatus:

℞. *Herb. fumar.*
cuscut.
malv.
fl. chamomill. Rom.
Cent. min. ana m. j.
Corall. ana p. ij.
Rad. filicis,
polypod. ana ℥j.
sem. Cumini,
Carvi ana ʒiß.
Coq. inf. q. s. seri lactis colat. ℔j.
Dissolve.
Elect. diacathol. ℥jß.
de bacc. lauri ʒij.
nitri c. Antimon. fixat. ℈ij.
vitell. ov. num. j. *f. Clysma.*

Vel ℞. *Decoct. flor. & fruct. aperit. ana* ℔j. *in quibus dissolv. confect. Hamech.* ℥j.
Sal. c. antimon. fix. ʒj.
Ol. lauri destill. gt. v.
M. f. Clyster.

Si etiam stomachus per ructus debilis percipitur conveniunt stomachica.

℞. *Pulv. stomach. Q.* ʒiij.
fæcul. aron. ʒij.
sal. stomachal. Mynf. ʒj. *M.*

Vel ℞. *Essent. Menth.* ℥iij.
Spir. Mastich. ʒij.
Vitrioli Mart. ʒj. *M.*
Dosis xx. xxx. *guttæ.*

Vel *Aq. Menth.*
rorismar. aut major. ana ℥ij.
carminat. Sylv. aut vit.
Matth. ʒij.
Ocul. ♋ *ppt.*
♁*n. diaphoret. ana* ℈j.
spir. sal. ✳*ci gt.* xv.
laudan. opiat. gr. ij.
Ol. cujusve aromat. gt. vj.
syr. de mentha ℥j. *M.*

Si flatus urgent carminativa addenda sunt. Si in hypochondriacis supervenerit syncope & cordis palpitatio, utere pulvere absorbente Wedelii ex vitriolo ♂, ♁n. diaphor. parato.

Vel seq. ℞. *Vitriol. Martis gr.* vj.
Conch. ppt.
lap. ♋. *ppt.*
Corall. rubr. ppt.
♁*n. diaphoret.*
Cinab. nat. ana ℈ß.
laudan. opiat. gr. j. *M. f. pulvis.*

dividendus in 6. partes æq. potest hic pulvis exhiberi singulis horis pro circumstantiarum ratione cum aqua cinnamomi, meliss. &c. aliisq; spirituosis. Pro ditioribus addere possumus Margaritas aliaq; pretiosa. Magnifacimus etiam ubi sc. affectus est mere convulsivus Arcanum nostrum *solare*, quod paratur ex cinabari nativa, Mercurio dulci, & Auro quod nobis est arcanum illustre, nam nil præstantius Mercurio dulci bene præparato aliaq; antispasmodica. Extra paroxysmum constitutos ægros ad acidulas mittere possumus, & quidē ferratas. Præ aliis conducent Pyremontanæ, Swalbacenses, & etiam hac in nostra vicinia *Wildungenses*. Si de Vitriolo Martis in acidulas naturales injiciatur, majorem acquirunt efficaciam, & in minori dosi prosunt, ut etiam id præstat Clyssus in *Schrœdero*. Hoc quoq; in malo commendamus calidum fontē Embsensem etiam de Vitriolo Martis participantē, & pro re nata balnea illa naturalia, quibus hac in parte in diversis Regionibus humanæ infirmitati satis prospexit *natura* benigna & Mater provida.

Externè conveniunt Emplastrum Cratonis stomachale, Empl. de cicuta, Carminans Sylv. *Wedelius* sequens commendat:

Resp. Empl. de cicuta,
de hyosciam,
Magnet. A. S. ana. q. v.
C. oleo carminat. malaxetur,
quod imponatur regioni lienari.

Epithema ex sale armoniaci in Aq. splenet. solut. cum linteis sinistro hypochondrio sæpiùs cum successu applicatū vidi, nuper vero fœminæ applicui, cui maximas turbas ciebam. Vulgus laudat ol. cappar. chamomill. aneth. aliaq; carminativa. Conducunt & sæpè sacculi variis herbis nervinis, emollientibus, discutientib9, & carminativis repleti & in aqua ferraria cocti & applicati.

In specie hoc in casu laudatur hæmorrhoidum apertio, à qua sola multi ab hoc malo convaluere.

CAPUT XII.

De

SCORBUTO.

§. 1. QUia *Scorbutus* Germana soror est affectionis hypochondriacæ, illum immediatè annectere placet. Scorbutus autem novum nomen est, à septentrionalibus populis Danis, quibus ceu novus olim innotuit, impositum, & quidem à præcipuis symptomatibus. Nam Danicè **Scharbuck** indicat oris erosionem & ventris torsionem, inde & *Foresto* placet Gingibracchium appellare, cùm & bracchia interdum afficiat, ab aliis & dicitur gingipedium, quod gingivas & pedes infestet, *Scelebyrbe* à cruciatu crurum ita vocatur, ab oris vitio vocatur & στομακάκη, Marcello *Oscedo*. Affectus hic multis maritimis regionibus versus septemtrionem sitis, Daniæ, Hollandiæ, Seelandiæ, Frisiæ, &c. est familiaris & endemius, ut vix aliquis inveniatur, qui non ab incunabulis inevitabili hoc vexetur affectu, ob aëris & victus rationem, parvi quoque ab incolis adeò penditur, ut rarò Medicis curandum committatur, licet horribile & contagiosum malum sit, quod per fœtidi halitus transmissionem, per oscula mutua & poculorũ commercia communicari potest. Atq; hinc etiam est quod affectus hic sese extendit ob victus incongrui rationem, cum populus noster, &c. delectatur succhoratis, aliisque diversis cibis unâ vice assumptis & quod ad oras nostras serpit, multisque morbis sese alienâ tectus larvâ conjungit, ita ut Medici expertissimi, nullum ferè aggrediantur morbum curandum, quin simul reliquis Medicamentis antiscorbutica admiscere soleant. Veteribus etiam hic morbus [vel saltem aliqua ejus species] notissimus fuit, quem accuratè describit *Hippocrates* his verbis; In hoc [inquit] morbo accidit, ut ex ore malè oleat, à dentibus etiam gingivæ discendant, & à naribus sanguinis profluat, aliquando ex cruribus ulcera pullulant, & alia sanescunt, alia emergunt, & cutis extenuata nigrescat.

DESCRIPTIO.

Hic ergo affectus describi potest quod sit *Dyscrasia sanguinis aliorumque succorum ab acido dependens & omnibus nostris regionibus negotium facessens, inde quoque varia variarum partium symptomata introducens.* Et ferè nemo hominum lautè viventium, ab hoc morbo planè immunis vivit, si nempe quævis dyscrasia sanguinis scorbutus vocitetur.

DIFFERENTIA.

Ratione modi generationis alius est *hæreditarius*, qui à parentibus, qui iisdem fuere obnoxii symptomatibus, cum semine & sanguine in liberos propagatus est, unde *Fernelius* ait l. 1. p. c. 11. Senes & valetudinarii imbecilles, Nephritici & Epileptici filios vitiosâ constitutione gignunt, quâ tandem in morbos similes, hæreditarios idcirco nuncupatos incurrant, ut parentibus liberi succedant non minùs morborum quàm possessionum hæredes.

Alius *adventitius* dici meretur, qui accidit sanguinis aliorumque succorum vitio, propriaque vivendi ratione contractus.

Alius dici potest *primigenius*, qui nullum alium affectum secutus est; alius ὑστερογενῆς affectioni hypochondriacæ, febribus intermittentibus & continuis aliisque affectibus succedaneus.

Ratione temporis & durationis, alius est recens, & facile cedens, alius inveteratus & difficulter cedens.

Ratione causarum, alius ab *externis causis* improbabili vivendi ratione, aëre corrupto, aut miasmate scorbutico productus, alius ab internis causis contractus. Denique ratione *periodi*, alius certo tempore recurrit, verno præsertim & Autumnali, alius quasi suis stipatus symptomatibus per totum vitæ curriculum miseros comitatur, sed diutius hisce nos non detineamus, sed ad alia pergamus.

PARS AFFECTA.

§. 2. Veteres viscera ferè omnia imprimis tamen *lienem* pro sede hujus affectus accusant, lien enim obstructus, suo depurandi sanguinis munere defungi, crassioresque ac fæculentiores chyli partes hepatis sanguificationi obfuturas,

nec

3, 12, De Scorbuto.

nec non aquosos & serosos humores superabundantes attrahere, perq; loca idonea excrementa expellere nequit, unde hanc lernam malorum veteres deducunt. Obstructiones etiam venarum vel *portæ* vel mesenterii & totius venosi generis culpant & in his locis materiam scorbuticam latere anxiè contendunt. Nos tamen sepositis aliorum sententiis perversis, subjectum hujus morbi dicimus principalem, massam sanguineam, quæ ex innumeris constat particulis; insunt enim illi ad mentem *Hippoc.* particulæ amaræ, acidæ, salsæ, austeræ, & sexcentæ aliæ, quæ tamen, quamdiu in unum conspirant motum, & exactissimè sibi invicem sunt mixtæ, tamdiu corpus nostrum dicitur sanum, ex sanguine enim spiritus nostri animales restaurantur, & sic motûs principium conservatur; quamprimum verò una pars præ altera dominatur, tunc excitatur magna spirituum perturbatio, unde innumera existunt mala; reliquos tamen succos in corpore existentes ut plurimum à sanguinea massa oriundos non excludere libet.

DIAGNOSIS.

§. 3. Variis stipatur symptomatibus hic affectus & sub varia incedit larva & signis, quorum alia in his, alia verò in aliis observantur. Neque enim omnia in omnes indifferenter cadunt. In suprema Palladis sede deprehenduntur præcipuè capitis dolor, vertigines crebro corripientes, inque Epilepsiam aut Apoplexiam rarò desinentes, paralysis nunc crura nunc totum alterutrius lateris occupat, vitiosus est faciei color cum ipsius phlogosi & intumescentia cum variis pustulis hinc inde erumpentibus, dentium deprehenditur sæpius nigredo, vacillatio, casus, dolor, gingivarum vitiosa constitutio, quæ modo flavescunt, modo rubent, modo tument, modo pruriunt, & si leviter contrectantur, sanguinem stillant ichorosum, tandemque exeduntur. Comitantur etiam hunc affectum oris fœtor, salivationes & sputationes assiduæ, accedunt & motus convulsivi, modò universales, modò particulares cum rigida membrorum contractione, quæ interdum ita invalescit, ut ægrorum articuli quasi in orbem incurventur. Laborant sæpius linguæ paralysi, ut loqui nesciant, adsunt aliis vigiliæ continuæ, aliis somnolentia, varii quoque alii affectus cerebri etiam graviores, qua de re pluribus consule *Willis.* in aureo tractat. *De Morbis scorbuticis.* In Thoraci occurrunt sequentia, respiratio difficilis absq; stertore & sibilo, cordis palpitatio, tussis, dispositio ad phthisin, hæmoptysis, Leipothymiæ &c. In infimo ventre abdomine scilicet percipiuntur ventriculi subversiones, anorexiæ, nauseæ, alvi nimiæ dejectiones & aliquando constipationes, intumescentia hypochondriorum, dolor intestinorum totiusque abdominis lancinans, tensivus & quasi ruptorius [unde fortasse nomen ab Hollandicis accepit die Scheurbuijk] imò hi dolores sunt adeò aliquando immanes, ut peritonæum disrumpi videatur, quod & disruptum observavi, ut adeò affectus hîc tyrannidem suam in toto corpore exercet. Adsunt etiam maculæ nunc rubræ, nunc lividæ nunc ad nigredinem vergentes, quæ tandem desinunt in ulcera sordida, quæ sæpius circa genitalia exoriuntur, ut luem veneream dixeris, [scorbutus tamen etiam potest esse sine maculis,] adest simul omnium membrorum gravitas & torpor, aliquando accidunt omnium artuum dolores lancinantes, ac vagi arthritidem simulantes, accedit nonnunquam macies & contabescentia carnium, aliis stupor & formicatio musculorum, interdum contracturæ. Urina sæpè tenuis, pallida aut vinosa, aut citrina, sed cum arenulis partim vitro adhærentibus, partim superficiei innatantibus, partim per substantiam liquoris diffusi. In urina sæpè volatile supernatat, ut etiam sublimetur interdum. Quidam dicunt esse pinguedinem sed falsò. Et quis omnia recensebit? Hæc etiam non in omni subjecto reperiuntur, nunc enim plura nunc pauciora existunt enarratis phænomenis, quæ symptomata omnia, qui accuratè & ut decet, considerat, videbit totam massam sanguineam ferè corruptam esse & simul laborare primas corporis regiones, de qua re nunc ubi de causa hujus affectus acturi sumus, plura trademus.

CAU-

CAUSA.

§. 4. Jam ergo ab hac totius morbi imagine secundùm vulgatissima ejus phænomena depicta proximo loco ejus causæ efficientes internæ nunc veniunt pensitandæ. Primò igitur videbimus quas causas veteres allegârint. Continens causa ipsis est humor Melancholicus vitiosus, tenax, crassus, crudus, & pituitosus peculiari tamen malignitate infestus, unde τὸ Θεῖον admittunt, quatenus jam actu talis vitiosus humor massæ sanguineæ, in venis contentæ, permistus, inque habitum corporis variaque membra diffusus Cachexiæ tam malignæ Author existit, à quo humore vitioso lienem & hepar obstructa accusant. Alii alia viscera & partes, quæ haud debito suo defunguntur munere culpant, quæ partes sibi destinatam Chyli portionem terrestriorem videlicet crassiorem ab Hepate uti ajunt, attrahere aut ritè conficere, aut tempestivè expellere nequeunt, quod dum fit, isti humores diutiùs quam par est his in locis stabulantur, progressu temporis corrumpuntur, & scorbuticam acquirunt dispositionem, qui postea seroso humore diluti, & ad motum faciliores redditi, per venas mesenterii ad hepar, inde per venæ cavæ ramos in omne corpus facile concedunt, innumeramque pro diversitate partium, morborum & symptomatum seriem constituunt.

§. 5. *Hermetici* è contra scorbuti ortum non tam ex melancholico humore, quam ex impuro tartaro sero diluto, in quo extremitates salium acrium pontagiosorum, vitriolatorum, aluminosorum, gemmeorum, imò & arsenicalium delitescunt, scrutantur. Per salium enim horum coagulationem & retentionem in visceribus spiritus vitæ oppilationes hinc inde generantur, per resolutionem & spiritualium tincturam impressionem dolores, putredines, ulcera sordida, arthritides, contracturæ, prout spiritus in hac vel in illa parte confluunt, uniuntur.

§. 6. *Helmontius* existimat hunc affectum (qui plerumque ut diximus maritima & aquosa loca inhabitantes invadit, propter salinos & vaporosos spiritus, stomachi digestionem vitiantes) produci propter vitium lienis & ventriculi; lienem enim fermentum acidum continere & stomachum propter copiam salis fixi munus suum non ritè exequi asserit, ex sale enim hoc fixo in primis viis collecto, erosiones & ulcera deducit, vitiatâ enim primâ digestione, necessariò cruor, hujusmodi salibus fixis inficitur, quo conspurcato morbus se habet instar *luis venereæ*.

§. 7. *Willisius* qui integrum de hoc morbo tractatum conscripsit, sanè non in velabro venalem, ex quo pauca tantùm hic apponamus, sanguinis crasin vitiatam in scorbuto culpat, qui affectus pituitosis locis endemius existit, & sæpe febri diuturnæ aliisque chronicis morbis malè curatis, item hæmorrhagiis nimiis supervenit. Noster vero quærit miasma scorbuticum, vel in massa sanguinea, vel in succo nervoso vel utrisque, quod probat per inordinatas sanguinis effervescentias, item per maculas, urinam rubicundam & velut lixiviatam. Liquorem verò nervosum vitium habere probat per spasmos, vertiginem aliaque symptomata, hoc in affectu semper fere urgentia; Inde instituit comparationem sanguinis cum vino & quidem cum spiritu depresso, particulæ enim sulphureæ, & salinæ simul combinatæ exaltantur, cumque hoc in vinis duplici modo fiat, etiam ob sanguinem pariter affectum duplicem scorbuti speciem deducit, & sanguinem vino rancido hoc in affectu similem esse contendit; Omnes enim species scorbuti ad hæc duo Capita revocat. 1. Quorum sanguis miasmate scorbutico infectus, aut præfervidus sive calidus existit, in quo nempe sulphur prædominio potitum sibi salem adsciscit, quapropter iste rancidior factus inordinatè in vasis suis effervescit, atq; recrementa adusta, nempe sulphuris & salis concretiones perpetim à se amandat, atq; huc illuc dispergit, quæ quidem exterius suffusa maculas, exanthemata, tubercula atq; ulcera producunt, interiùs vero disposita alia plura symptomata excitant, vomitus, Cardialgias, diarrhæas, aut dysenterias doloresque varios & atrocissimos. Vel 2. in sanguine scorbutum fovente sal prædominio potitum sibimet sulphur adsciscit

ſcit, quapropter ipſe ſanguis non ita fervidus, quin vini penduli inſtar craſſus & mucilaginoſus evadit, pigrè in vaſis circulatur, dum pertranſit fœculentias quaſi limoſas affigit. Hac ſcorbuti ſpecie affecti utplurimùm ſine exanthematis torpidi ac anheloſi imò enerves fiunt, paſſionibus cordis, deliquiis, convulſionibus facilè obnoxii ſunt. Quo ritu ſcilicet labes ſcorbutica liquori nerſovo inprimis, communicatur. Et hæc ipſe Author in peculiari Tractatu eleganter explicat, quæ omnia hic recenſere non libet, cùm ex ipſo fonte meliùs bibantur aquæ, cuncta enim recenſere & ad calculos redigere opus longum ac laborioſum eſſet, quale nos non meditamur.

§. 8. *Sylvio* (qui nullibi ex profeſſo de hoc tractat morbo) ſcorbuto fovendo quin excitando faventiſſima eſt humorum omnium ac ſingulorum corruptio, qui affectus, ut rectè ait in locis paludoſis & maritimis endemius ſe cuivis affectui copulat libenter, atque facilè; indeq; ille ſucco pancreatico acidiori & ea propter cum bile vitioſè effervеſcenti adſcribit.

§. 9. *Carteſiani* Morbi hujus cauſam præcipuè conſiſtere dicunt in ſanguine multo ſale fixo, vel etiam acido fixo impregnato, ad quæ in ſanguinem introducenda non parum facit aër talibus particulis ſcatens, qui per reſpirationem attractus communicat ſanguini illas particulas, & ſic morbum hunc producit.

§. 10. *Nos* dicimus morbum hunc Scorbuticum non tantum eſſe Endemicum quibusdam locis, ſed etiam his in noſtris oris eſſe ſporadicum, ex aëris & victûs vitio contractum, exiſtimamus etiam eundè eſſe nonnunquam Epidemicum iis duntaxat in locis, ubi ante familiaris exiſtere conſuevit, ita Anno 1556. Epidemicum Brabantiæ populo ſcorbutum redditum fuiſſe & quidem tempore famis, teſtatur *Remb. Dodonæus Obſ. Med. cap.* 33. idem Belgis quoque anno 1662. contigiſſe *Petrus Foreſtus l.* 10. *obſ.* 12. annotavit. Ipſum autem contagioſum eſſe nemo amplius dubitat, ſic à nutrice in filiolum lacte inſtillatum fuiſſe lugubri experientiâ obſervavi, ſic fœdum hoc Miaſma ſcorbuticum poculorum communione, oſculorum communicatione, halitûs oris inflatione contingi poſſe nullus dubito, Experientiſſ. *Sennertus* l. de Scorbut. c. 3. exemplum affert ſequens, quod poſt mortem quoque ex extinctorum cadaveribus toxicorum ad inſtar, aliis venenum communicari poſſit. Cauſam ergo ſcorbuti ſal eſſe fixum acre tamen exiſtimamus, quod ſal ſibi utplurimùm imperium rapit in maſſa ſanguinea, in qua latent multæ particulæ vel acidæ vel muriaticæ, acidæ, quando ſanguis ſcilicet craſſior & nigricantior apparet, Muriaticæ verò ubi conſiſtentiâ amiſsâ tota diffluit; adeſt enim vel ſal fixum, vel acidum fixum, regibus noſtris ſemper inſidias ſtruens, unde omnia ſymptomata facilè deduci poſſunt, certum enim eſt non ſemper ſcorbutum ab una aliqua ſingulari & ſimplici cauſa proxima ortum ſuum habere ac dependere, ſed ſæpè à multiplici, vix equidem plura ſulphurum ſaliumq; genera in Hermeticorum officinis, quàm in ſanguine ſcorbuticorum invenire eſt. In quibuſdam ſubjectis hic affectus ſulphuris Mephitim olet, in aliis ubi ſalia abundant ad ſalis fixi naturam ſeu tartarum propiùs accedit, in aliis ſtypticam refert calcanthi aciditatem, in nonnullis alumen ſimulat, alii aquæ ſtygiæ atrocitatem perſentire coguntur, tot enim ſcorbuti ſpecies ſeu differentiæ dici poſſunt, quod ſunt vitioſæ ſanguinis tincturæ è ſalibus diverſis & horum diverſimodâ combinatione ortæ. Sic & ſcorbuti cauſa proxima aliquando ortum habet ab *eximio* ſanguinis *Acore*, cùm particulæ ſalinæ univerſam ſanguinis Maſſam infenſiſſimâ imbuerint aciditate. Nunc videamus potiora & principaliora hujus morbi ſymptomata, num cum cauſa noſtra dicta etiam conveniant nec ne? Præcipuum ergo ſcorbuti ſignum eſt cùm maculæ ſublividæ apparent in brachiis & cruribus, quæ ſubinde diſparent & locum mutant, maculæ autem ſcorbuticæ eo producuntur, quod ſal & acidum poros arteriarum magis aperiat, ita ut etiam particulæ quædam craſſæ & terreæ extravaſentur ſub cutim, hæ particulæ verò præ craſſitie ſua circulationem abſolvere non poſſint, & cùm eorum vehiculum per habitum corporis diffletur, ibi hærent, & maculas efficiunt,

quia autem continuò novæ partes sanguinis appellantur, hinc aliquando particulæ illæ stagnantes iterum abripiuntur, & in alium locum iterum deponuntur, indeque oritur macularum illarum mobilitas. Ægri conqueruntur sæpissimè de *Cephalalgia* & quidem 1. quando ob acidum sanguinis, circulatio aliquando retardatur, tunc ad motum istum accelerandum spiritus animales in musculum cordis impetuosiùs insiliunt, unde feroces & furibundi redditi spiritus animales in ipso cerebro perversè aguntur. 2. Salia quoque illa silvestria prædominantia feruntur sæpè versus cerebrum, offendunt poros inæquales, & sic pungendo vel corrodendo inferunt dolorem pungitivum. Sic quoque 3. particulæ hæ salso-acidæ scindentes, spiculis suis impingunt in meninges & fibrillas divellunt & rimas faciunt, sicque dolorem excitant. 4. ex vitiosa quoque illa perturbatione sanguinis, a conflictu salium vitiosorum orta & in coagulum sæpiùs mutatorum dicti capitis dolores scorbutici ut plurimùm ægros torquent, unde & vertigines, scotomiæ, vigiliæ nimiæ, somnolentia & alii affectus capitis explicari possunt. Adest Scorbuticis ut plurimùm difficilis ceu diximus respiratio, de quo symptomate maximè conqueruntur, unde plures Medici tales pro phthisicis habuerunt, quod provenire potest à paucitate spirituum animalium, qui excitantur ex hoc sanguine crasso & fixo, vel quia ab usu frigidorum nervi diaphragmatis quodammodo sint obstructi, vel si partes respirationis non tantum salibus scorbuticis sunt refertæ, vel si ipsa Massa sanguinis ob nimium acidum in corde coagulatur & stagnat, inde talis difficultas existit, sed & cum sanguis diutius quam par est stagnet, tunc & acidior redditur, à quo acriore sanguine fibræ & nervuli cordis irritantur, & quasi scinduntur, à qua læsione spiritus animales ad orgasmum cientur & furibundi accurrunt, sicque necessariò convulsivum motum inducunt palpitationemque cordis excitant, à qua coagulatione sanguinis in corde & deliquia animi deduci possunt. Immaturum quoque hoc acidum si sanguini misceatur, quæ non excitat quæso symptomata? ex tali enim sanguine vitioso scaturiunt spiritus animales vitiosi, de quibus jam diximus. Acerbus ille hostis, quando imperium sibi rapit circa primas vias infimi ventris, tunc ventrem flatulentis torminibus dilacerat, & ex inflato abdomine crepitus, ructusque producit & fixiorem sibi sedem in sinistro hypochondrio quærit, unde maxima tormina, si acidum illud ponticum circa ventriculum locat sedem, tunc enim appetitus ille caninus, a salis vero hujus vitiosi resolutione, diarrhϾ, dysenteriæ, &c. oriri possunt, ut ab acido vero illo viscido & acerbo alvi obstructio producitur. Cùm gingivæ facilè sanguinem emittunt, non semper est signum scorbuti, nam quibusdam vasa sanguinea naturaliter valdè propinqua sunt gingivis, & quasi in superficie gingivarum posita sunt, ex quibus levi contactu sanguis effunditur, etiam in sanissimis, & tunc signum non est scorbuti, cùm verò ex gingivis præter consuetudinem sanguis facile exprimitur, tunc pro scorbuti signo haberi potest, inprimis si simul maculæ adsint, *quæ maculæ* nunc rubræ nunc lividæ oriuntur à sanguine sale fixo copiosè prægnato, in extremis capillaribus arteriolis coagulato & post ubi particulæ volatiliores relictis crassioribus abeunt in auras, lividi fiunt, & si concipiant putredinem & corrosionem, inde ulcera illa sordida, salia enim hæc minùs symbolizantia in fluorem redacta fiunt instar aquæ corrosivæ omnes partes exedentis. Languor totius corporis, sensuum debilitas, lassitudo artuum, de qua conqueruntur ægri ut nec muneri nec officio pares sint, oriuntur partim ab ἀταξίᾳ spirituum animalium vel ab eorum debilitate à tali sanguine sale fixo & acido refecto, ortâ. Sæpe noctu ob lecti calorem, etiam ob motum immodicum, æstum, balnea, venerem & crapulam exasperantur salia silvestria & tum vel sentiunt frigus, vel calorem. Ascites quoque sæpè ex hoc exsurgit, sanguis enim facile propter nimium acidum secedit à suo sero, unde observamus in vernis suis semper abundans supernatare sanguini scorbutico serum & quidem acido-salsum, ab acido illo depascente & atrophia deduci potest. In scorbu-

buticis sæpissimè animadverti crepitum cranii, aliorumque articulorum, qualem ex commotis & collisis sceleti Ossibus percipimus, rationem dedimus in *Observ. Ephemerid. German.* Ossium quoque adest fragilitas & corrosio, sine dubio ab acribus acido-salinis & aquæ stygiæ corrosivam naturam æmulantibus humoribus circa has partes imperium rapientibus, ortum habens. Urinæ multum variant hoc in affectu adeò ut sæpè sint crassæ, & plurimo sedimento refertæ, aliquando tenues & aquosæ, sic coloris aliquando sunt albicantis, mox citrini vel rubicundi coloris. Benè notandum est quod habet *Riverius*, quod color iis rubicundus non sit à bile; sed à multo sale ipsis permixto, cujus indicium est, quod tanta iis interdum adsit acrimonia, ut ardor & stillicidium inde oriantur. Egomet hoc morbo in Hollandia afflictus per quadrans anni spatium plus unius libræ salis fixi Tartaro vini similis ex matulata [sit honos auribus] collegi. Oris fætor oritur à ventriculo & intestinis propter illorum orificia non satis clausa, unde halitus fœtentes ex intestinis ad os assurgentes efflantur, vel quia in gingivis corruptio quædam est, ab humoribus fœtidis & resolutione sulphuris sitis; si adsit, illam deducimus partim ab acido salso sæpè obstructionem vasorum salivalium producente, partim à salsis effumationibus gulæ exsiccantibus. Phlogosis illa faciei cum ejus intumescentia facilè deduci potest à sero salso ibidem se præcipitante. Reliqua symptomata quæ adhuc innummera sunt, facile ex his principiis explicari possunt, summa enim sequor fastigia rerum.

PROGNOSIS.

§. II. Scorbutus primò ratione suæ indolis & naturæ morbus Chronicus ac diuturnus est, qui ægros tam celeri motu, non ut quidam alii morbi, præcipitat, sed per complures annos eos affligit, torquet atque enervat, idque partim ob salium diversorum contumaciam, partim ob pravam labem visceribus lentè ac sensim introductam. In principio malum hoc, si cognoscatur, curatu facile est, & congruis cedit medicamentis, contrà ubi altiores egerit radices, visceribusque malignitatem suam intimius impresserit, contumax omninò est & vix unquam radicitus exstirpari potest, imò plerumque in hydropem, nonnunquam in catharrum suffocativum ut Hanoviæ in uxore civis dicti, ante biennium observavi, interdum in lethalem dysenteriam, sæpissimè vero in Tabem vel Atrophiam degenerat, raro in Apoplexiam & Paralysin, sed & hominem sæpe lenta jugulat morte. Quibus patrius, inquilinus & indigena existit scorbutus, apud hos prærogativum quoddam jus vel potius imperium obtinet, ut quo magis increbescit, eo malignior ingravescendo evadit, adeò ut non raro inemendabilis in omnem vitam perduret. Neque in minori constituti sunt periculo illi, quibus hic affectus congenitus vel hæreditarius est, hi namque difficulter admodum vel nunquam nisi acuratissimâ observatâ diætâ & medicamentis idoneis simul adhibitis ab eo liberantur, fieri quippe vix potest, quin aliquod sui vestigium relinquat, sæpeque restibili malignitate suppullulet, & ad mortem usque suos possessores comitetur. Senibus quoque decrepitis malum hoc gravissimum est, quippe eorum ætas languida & spiritibus animalibus indigens. Mulieres magis obnoxiæ, ob vitam otiosam & desidem sunt huic morbo quàm viri. *Hartmannus* inquit, fœminas hunc morbum ferre posse ad annos quindecim vel viginti, mares verò non affliguntur ultra septem aut octo annos; hæc tamen observatio non est certa. Dyspnæa fortis, maculæ ad livorem & nigrorem declinantes, ulcera valde hiantia & nigricantia & ingentes circa umbilicum cruciatus, hæc omnia sunt pessima signa. Maculæ enim crurum quò magis ad nigrum ac lividum colorem inclinant, eò sunt pejores imprimis verò si modo efflorescant, & modo obscuratæ evanescant, aut si his alia maligna ulcera superveniant. Gingivarum caro luxurians & fungosa, magnam arguit corrosivæ materiæ copiam, si verò ejusdem erosio atque corruptio accedit, nisi maturè sanetur, finitimas quoque partes inficit, easque ad ossa usque depascit, ut paulo post dentes præsepiolis suis excidant

dant ceu in pluribus tam adultis quam infantibus in Praxi mea observavi. Cæterum ubi scorbuticis viscera jam dura inque schirrhum degenerantia & tumoribus obsessa sunt, vel pulmones exulcerati, ibi spes reconvalescendi periit omnis, & cum Romanorum Medicorum Principe *Cornelio Celso*, Medico acclamo: Rem Deo committe & consule tuæ famæ. Primò ergo ex diuturnitate morbi, & frequenti ejus recidiva aut exacerbatione, à symptomatum aut numero aut qualitate urgente, dein ex viribus easque indicantibus variis circumstantiis ætatis, sexûs, temperamenti, ex constitutione corporis, vitæ conditione ac statu, anni tempore, regionibus seu locis, similibusque aliis, tandem ex juvantibus facilè aut tardè, eventum cognosces.

CURA DIÆTETICA.

§. 12. Curationem nunc auspicabimur & quidem Diæteticam, sine exacta enim Diæta vix hic morbus adhibitis quamvis optimis remediis feliciter exstirpari potest. Sit ergo aër purus, serenus & ad caliditatem vergens, nocet aër marinus, muriaticus scilicet salinus, aut particulis acidis abundans, humidus, frigidus, nebulosus, crassus, & quovis modo inquinatus. Ob hunc vitiosum aërem scorbutus in locis Boreæ patentibus uliginosis, palustribus & maritimis endemius existit; particulæ enim ut diximus salsæ & fixæ exhalantes sanguinem reddunt crassiorem & fixiorem sicque ad pneumatosim inhabilem: sanguinis circulatio etiam his valde impeditur & retardatur. Aëri succedunt cibus & potus, sint ergo eupepti & euchymi, ut sunt brodia caponum, gallinarum, carnium panatellæ, carnes agninæ, vitulinæ, bubulæ, sed juvenes & teneræ, pulli gallinacei, gallinæ, capi, pipiones, aviculæ minores, ex piscibus aliquando concedi possunt percæ, salmones, funduli, truttæ, aliique qui flumina & aquas limpidas intra petras decurrentes amant, ova recentia & sorbilia, inprimis verò conducunt varia antiscorbutica, ut sunt nastùrt. c. carnib. coctum, portulaca, beccabunga, spinachium, radices petrosel. apii, scorzoneræ, asparagus & id genus alia cocta & assumta. Nocent verò alimenta vel acida, vel sale marino prægnata & condita, fumo ventoque indurata, pituitosa, glutinosa, crassa & fermentatu difficilia, ut sunt haleces, carnes sale conditæ & fumo induratæ, caro imprimis suilla, pisces viscidi, &c. nocent & cibi nimiâ quantitate aut intempestivè sumpti: symbolum etiam conferunt nimium spirituosa, insolita, absurda, &c. Vitentur & summo studio dulcia, in quibus latet acidum illud corrosivum, item tartarea & id genus alia, experientiâ enim compertum est hæc præ aliis nocere, hinc Angli, qui abutuntur saccharatis, maximè huic affectui obnoxii sunt. Vina sint Oligophora, Cerevisia vel nulla vel optimè defæcata, & ex succo betulæ cocta, vel aliis antiscorbuticis maritata, præ aliis tamen decoctum trifolii fibrini commendatum volo, & tempore æstatis acidulæ vel Swalbacenses vel Sancti Antonii, imprimis verò Selterenses quæ est aqua antiscorbutica naturalia vera & à me multis experimentis comprobata. E contra maximè nocent spiritus ardentes, qui scatent multis particulis salinis & sulphureis sanguinem inficientibus; *Acida* quoque omnia, quatenus chylum & sanguinem acore imbuunt, prout sunt omphacium, acetaria, acetum, ejusdem farinæ condimenta, quæque languenti per luxum stomacho malè competunt. Sub eadem conditione habentur insalubres potus, aquæ nimis corruptæ, subsalsæ, vina acida, turbida, austera, pendula, rancida, tartarea, ut sunt vina Francorum, Cerevisia novella, nec benè cocta aut fermentata, vetustate acescentia & corrupta, hæc enim omnia salso-acidis suis particulis fomentum huic morbo præbent sufficiens.

Motus & quies sint hoc in affectu moderati, ne sit nimius motus; Spiritus enim subtilissimi & nobilissimi dissipantur & exhauriuntur, unde tota massa sanguinea depauperatur. Et nocet præsertim ille motus à pastu, dum pravis corpus adhuc scatet succis. Sic & quies nimia scorbuto fermentum facere potest, inde & fæminæ propter vitam hanc sedentariam magis viris huic malo obnoxiæ sunt, ut dictum. Exercitium corporis intermissum chy-

chyli per augustissimos lactearum anfractus distributionem remoratur, sanguinis motum circularem impedit, & spiritus animales torpidos ac segnes crassosque reddit. Hinc fit, ut qui delicatè vivunt magis scorbuto dediti sint, quam qui laboriosè vitam suam peragunt. Malè imò pessimè sanitati suę consulunt eruditi dum ad libros anxiè sedent, & musarum sacris noctes atque dies operantur, in maximum enim discrimen sanitatem suam infeliciter conjiciunt, maximè enim nocent lucubrationes nocturnæ, & alia graviora mentis exercitia. Valeat & hic illud Comici: *Ne quid nimis*. Somnus & Vigiliæ moderatè se habeant, somnus enim nimius intempestivus, sub dio, in locis subterraneis haud confert, ita & vigiliæ diutius protractæ spiritus avolare faciunt, unde incommoda scorbutum minitantia emergunt plurima. Quod excreta & retenta spectat illa seu periodicè se habent, seu ad certa temporis intervalla occurrunt, si supra modum ac tempus detineantur, inde œconomia animalis maximè perturbatur, idque magis vel minùs pro suppressi humoris indole proque dignitate partis quam is occupat, retentæ enim evacuationes impuritates in sanguine conciliant, quæ dein ad dyscrasiam scorbuticam conducere possunt. Publicas enim vias, interiorumque viscerum ductus obstruunt. In fæminis ergo Mensium, uti in viris hæmorrhoidum suppressio occasionem scorbuto præbere potest, hæc ergò ut & alvus respondeat, vel naturâ vel arte. Nunc ordine sequuntur Animi pathemata vulgò ita dicta. Gaudio atque hilaritati studeat æger, spiritus enim sic recreantur & sanguinis promovent circulationem, nocent è contra animi affectus frigidi vulgo dicti ut sunt tristitia, solicitudines, desperatio & similia, his enim spiritus animales dissipantur & crassiores ac obscuriores tantùm Microcosmetori offeruntur, unde sanguis sufficienti eorum influxu destitutus, nec sat commotus, lento minus motu cor pertransit, hocque modo depauperatus & crassior factus sanguis in liquorem effœtum, subacidum & coagulationi pronum degenerat, & sic facilè scorbutum producere potis est, quæ viscidæ & salso-acidæ portioni aliquando in lienem deponuntur, quæ illum vel tumidum vel scirrhosum reddunt. Unde malè Galenici statim cùm hæc videant, causam scorbuti in liene quærunt, sed illi sciant hoc esse productum morbosum, non ergò confundere debent causam morbi cum effectu. Mœstitia ergò maximè nocet, quod & *Willisius* fatetur, qui observavit, homines propter occasionem aliquam luctu ingenti perculsos & dein diu mœstos scorbuticos tandem fieri, imò scorbutici sunt ut plurimum tristes.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 13. Sequitur nunc *Cura Pharmaceutica* ex Dogmaticorum fonte hausta, quam curationem compendiariam tantùm tradamus. Juxta *Galenicos* ergo competunt huic affectui exterminando ea omnia medicamenta, quæ Melancholicum, terrenum, fæculentum, crassumque & tenacem humorem quodammodo colliquare, emollire, alterare, incidere, adeoque obstructiones viscerum solvere, & humores crassos præparare ad eductionem faciliorem possunt. *Præparantia* illa sunt, syrupus de fumar. de polypod. de Meliss. cum aq. fumar. meliss. nasturt. raphan. &c. quibus succedunt illa, quæ materiam corruptam & morbosam quò maximè vergit, per loca naturæ lege commoda exturbant, crassum nempe per alvum tenuem & serosum per urinas vel poros cutis. *Evacuantia* per alvum hoc in affectu ipsis sunt vel potiones ex manna in decocto splenet. dissolut. vel in forma Electuarii, Elect. lenit. Hier. picr. Gal. Diaprun. pulp. Tamarind. Cass. passul. laxat. ex solidis pilulæ sunt, pilulę Ruffi. assaiereth. de hier. s. fortiora evacuantia sunt Oxymell. helleb. nigr. c. aquis vel decoctis aperientibus. Clysteres etiam magnifaciunt, sæpius putant applicandos. Tandem ad specifica & appropriata tanquam ad anchoram sacram confugiunt, quamvis nesciant quomodo agant. Ex simplicioribus sunt Cochlearia, nasturtium utrumque, beccabunga, sinapi, raphan. nast. lupul. lingua cervin. Asplen. fumaria, Chamœdriis, Card. bened. radices ape-

aperientes, cortices, Tamarisci, Cappar. &c. ex his aliisque cum sero lactis varias parant infusiones, apozemata, &c. Vide composita apud *Reusn. Forest. Albert. Horst*, qui de Scorbuto ex professo scripserunt.

§ 14. *Hermetici* tum ex vegetabili, tum ex animali, tum ex minerali regno depromunt varia & nobilissima remedia, & cùm mineralis & tartareus sit hic morbus, spiritus eliciunt ad funditus delendum hanc luem. Præ aliis commendant spiritus Tartari, nitri ritè paratos, salis, &c. Sic & salia ex plantis conficiunt, ut sal. absynth. eund. beced. rutæ, beccabung. cochlear. & mille alia jactant experimenta.

§. 15. *Helmontius* qui accusat sal aliquod fixum in primis viis hærens, ad quod volatilisandum suadet *volatilia quæcunque*, ut sunt sinapi, nasturtium, Chelidonium, arum, Card. bened. fumar. Centaurium, sedum minus, &c.

§. 16. *Willisius* qui causam hujus mali in sanguinis dyscrasia, aut sulphureo-salina, aut salino sulphurea ponit, intentiones habet sequentes, ut Chylosis in primis viis ritè perficiatur, dein ut fermenta deperdita aut depravata restituantur, & obstructiones meatuum reserentur, in quem finem commendat pharmaca, *Cathartica*, *Digestiva* & *Aperientia*, sic enim excrementa in massa sanguinea accumulata, cùm per propria emunctoria haud satis eliminantur, per alias vias educere conatur, vel per *Cathartica*, vel per *Diaphoretica*, vel per *Diuretica*. Denique sanguinis Dyscrasiam scorbuticam per phlebotomiam & remedia specifica emendat. Præprimis ergo his intentionibus satisfacit *purgatio*, ut primæ scilicet viæ à sordibus repurgentur, & si adsit nausea & indicium viscititatis acescentis aut nidorosæ materiæ in stomacho latentis & æger est robustus, olimque hanc evacuationem cum euphoria toleravit, nihil prohibet quin assumat æger Emeticum vel Mynf. vel sulph. Antimonii Glauberi à gr. II. ad IV. Qui verò sunt tenerioris texturæ illis exhiberi potest aut vinum scylliticum, vel serum lactis, vel jusculi copia, vel pennâ guttur stimuletur, ubi vero contra indicantia sunt à purgatione curationem incipit Author, & præparationem humorum erroneam esse putat. In *scorbuto calidiore* sive in sanguinis dyscrasia adusta, sive sulphureo salina commendat mitiora purgantia, ut sunt folia sennæ, Rhabarbarum, & similia, quæ sanguinem non ita exagitant, ut faciunt *Aloëtica* & *Diagrydiata*, &c. quæ maximè hic vitanda vult, magis verò juxta eum tali in casu prosunt potiones ex fol. sennæ, Rhabarb. in aq. antiscorbut. infus. paratæ, uti & exhibet mannam cum cremore Tartari in sero lactis solutam, vel Electuar. ex passul. Tamarind. &c. In *scorbuto* verò *frigidiore* seu dyscrasia sanguinis nitro-sulphurea, vini penduli æmula utitur catharticis fortioribus, in quem finem sequentes pilulas magnipendit:

℞. *Pil. stomach. c. Gum.* ℥ij.
resin. Gialapp. g. xx.
Tartar. vitriolit. gr. xvj.
Ol. Juniper. ℞. *c. s. q. ammoniac. solut. in aq. lumbr. f. pilulæ n* XVI. *sumantur* IV. *vel* V. *pro una vice intra septimanam.*

Vel:

℞. *Extr. pil. Ruffi.* ℥j.
Helleb. nigr. ℈j.
sal. Tartar. ℥ß.
c. s. q. ammoniac. solut. f. pilulæ. IX. *sumantur tres pro dosi.*

Apozemata etiam & Tincturas varias purgantes commemorat, inde ad ipsum, curiosum mitto lectorem. Nimis crebras tamen purgationes contemnit, quia vires prosternunt, viscerum robur valde labefactant, atque morbum interea non tollunt. Peractâ corporis evacuatione ad phlebotomiam in sanguinis copia & vitio accedit, quam tamen aliquoties in quantitate modica, quam simul & semel in magna copia institutam vult. Cùm enim liquor in sanguine est impurus, nullo remediorum genere certiùs emendatur, quam crebra & parca extramissione, quippe sanguini veteri corrupto, quoties educitur recens, melior & defœcatior succedit, indeque cautione opus est, ne semel in quantitate ceu diximus nimia subtrahatur, nam penu ejus con-

confestim diminuto sanguificatio labescit, quod necessario vel insequitur aut cachexia, aut hydrops. Ad ventriculi fermentum restituendum & sanguinis Dyscrasiam tollendam *ipse* commendat *Digestiva*, *Antiscorbutica* sive *Specifica* & libet duntaxat selectiora ex Authoris scrinio huc apponere, inter quæ sunt Cremor Tartari, sal, Tinctura ejus, item Tartarus vitriolatus, præsertim chalybeatus, Elix. propr. Mixtura simpl. quorum bis in die usus sæpe numero prodest. Inter Electuaria sequens habet:

℞. *Conserv. fol. cochlear.*
beccabung c. æqual. sacchari parte parat. aa. ℥iij.
troch. de cappar.
de Rhabarb. aa. ʒij.
pulv. ocul. ♋.
sal. absynth. a. ʒj.
syr. è cortic. citri q. s. f. Electuarium.

Parare etiam solet Author Conservam è cortice exteriori limonior. & aurantiarum. Rusticis & pauperioribus, quibus cara medicamenta minus chara sunt, sequentia præscribit:

℞. *Fol. cochlear.*
beccabung. aa. ℥iv.
sacchar. albiss. ʒiiij.
rad. gentian. vel Winteran. ℥ß.
Tartar. cum nitro calc. ʒiij.
c. s. q. vini Hispanici redigatur, in Electuarium, dosis est quantitas nuc. juglandis bis in die.

Decocta tanquam optima, commendat imprimis in calidiore scorbuto.

℞. *Fol. nasturt. aq. m.* iiij.
acetos. m. ij.
concisa macerentur in lactis ℔vj.
& coq. ad v. part. consumpt. sumantur ℥vj. *bis in die.*

Vel:

℞. *Summ. genist. m.* iij.
coq. in cerevisiæ fortioris ℔iij.
ad medietatem, exhibe ℥ij.

Infusiones quoque per se factas egregii usus esse indicat noster.

℞. *Fol. cochlear. m.* j.
ras. rad. raphan. silv. m. ß.
Cort. Winteran. ʒij. *D.*

Ponantur in vitro c. vini albi aut pomacei & aq. cochlear. aa. ℔j. f. infusio in cella per duos vel tres dies. Dosis ℥v. ad ℥vj.

Vel:

℞. *Fol. cochlear. m.* iiij.
beccabung.
nasturt.
lujulæ aa. m. j.
Contus. affund. aq. limon. & lumbric. aa. ℥vj. *f. expressio fortis, quæ servetur in vitro clauso, vel ex iisdem herbis destilletur per M. B. aqua, cujus tria vel iv. assumantur cochlearia plena.*

Cùm in nonnullis scorbuticis Medicamenta varia & sale volatili abundantia, ut cochlearia, sinap. raphanum silv. & alia noceant, ideò in ejusmodi casibus, ubi adest calidior sanguis, Dyscrasia, vini rancidi æmula, *sulphureo-salina* scilicet, in eum finem conveniunt Medicamenta temperata & minus massam sanguineam exagitantia. Inter Electuaria sequens æstimat:

℞. *Conserv. beccabung.* ℥ij.
lujulæ ℥ij.
sacchar. albiss. ℥ß.
contundantur addendo
farin. sem. fœnicul. ℥ß.
pulv. eboris. ʒij.
sal. prunell. ʒjß. *c. s. q. syrupi è succo beccabung. f. Electuarium.*

Vel:

℞. *Pulv. folior. chamæpyth.*
Ari compos. aa. ʒjß.
Ebor.
Corall. rubr. ppt. aa. ʒij.
Tabul. aurant. ℥ij. *M. Dosis cochleare* I. *bis in die.*

Sequens decoctum Authoris, si quis post febrem inciderit in scorbutum, magnifacio, quo & ego usus sum magno cum fructu, cum à febre quartana in scorbutum incidissem.

℞. *Rad. Cherifol.*
scorzoner.
acetosæ,

petro-

petrosel. aa. ℥j.
fol. eupator.
ling. cerv. aa. m. j.
C. C. *raspat.* ʒij.
passul. min. ℥ij.
glycirriz. ʒiij.

Coq. in aq. fontan. ℔iiij. ad tertiæ partis consumptionem, adde sal. prunell. ʒij. Dosis ℥iv. bis in die.

Pauperibus, qui post febrem in scorbutum incidunt, prescribere solet Author sequens decoctum ut bis in die capiant haustum:

℞. *Rad. & fol. Taraxic. m* i ß.
liq. posset. vel cerevis. ℔iß. *coque ad* III. *partis consumptionem, coletur pro duabus dosibus.*

Vel:

℞. *Rad. Taraxic. m.* ß.
sem. citri,
card. bened. à ʒj.
coq. in liq. posset. c. pomis vel pomae. fact. ℔iß.

Ex aquis destillatis temperatioribus sequentes habet:

℞. *Fol. beccabung.*
nasturt.
fumar.
lingv. cerv.
Hep. nob.
meliss.
summitat. tamarisc.
cupress. aa. m. iij.
santal. omnium contus. à ʒß.
rad. lapath.
polypod. q. à ℥ij.
Cort. aurant. extern.
limac. mund. aa. ℔j.
Incis. & contusis affunde seri lact. cum pomaceo. fact. ℔vj. *l. a. Destillentur.*

In scorbutica atrophia & dispositione tabida ubi nihil calidum sanguinem humores ac spiritus exagitans, sequens laudat:

℞. *Fol. beccabung.*
ling. cerv.
adianth.
hepat. veronic.
eupator. aa. m. iij.
limac. mond. ℔jß.
vel pulpæ caponis semicoct. & incisis omnibus
simul infusis affunde vac. rec. vel aqu. fumar. ℔vj. *l. a.*
Destilletur.

In hoc casu & Author cerevisiam temperatiorem ex rad. pini, abietis vel tamarisci, aut ras. ligni post fermentationem vasis injectis commendat, vel imponantur radices lapathi acuti, quibus nullum præstantius in scorbuto remedium *Ipse* dicit poma vel aurantia vel citria in taleolas discissa, & cerevisiæ ex præscripto Authoris; indi possunt. Quod verò concernit symptomatum curationem quæ in c. IX. pertractat Author, ex eo petere eam potes.

§. 7. *Sylvius*, qui pauca hoc de affectu habet, statuit hunc nulli æquè cedere remediorum, ac *salib. volatilibus*, plantis nimirum sale volatili abundantibus, cochleariæ scilicet Erysimo, Nasturtio cuivis, raphano utrique, sinapi & similibus, & sæpè exhibuit prelaudatus Author felici cum successu salia volatilia, ex quibusvis animalibus parata. Per acida spirituosa etiam hunc affectum curari posse asserit, tum quæ à natura ita existentia, tum arte ita parata: à natura nobis subministrata sunt, succus citri, aurantiarum, Granator. Acetos. aceto sell. trifol. aq. Arte verò parata sunt spiritus salis & nitri dulcis, &c. Atque in specie in maculis curandis utilia esse duo hæc, salia scilicet volatilia cum acidis spirituosis pro re nata diversimodè combinata & sudorem simul moventia, sibi persuadet.

§. 8. *Cartesianorum* curatio hujus affectus consistit in volatili satione sanguinis & salis fixi, & in obstructionibus tollendis, in quem finem præscribunt verbis suis ut sanguinis crassi portione evacuata melior & volatilior substituatur. Dein omni operâ intendunt, ut fixior sanguis incidatur & præparetur, in quem scopum seq. vel simile præscribunt Apozema:

℞. *Lign. guajac.*
sassafras.
sasarparill. a. ʒß.

Cort.

Cort. fraxin.
cappar.
Tamarisci ana ℥ß.
rad. raphan. rustic. ℥j.
polypod. q. ℥ij.
herb. acetos.
Cichor.
fumar. ana m.j.
sem. anis.
fœniculi ana ʒj.

Coq. ex aqua pura, vel si febris & calida dispositio absit in vin. Rhenan. ad ℔iß. sub finem decoctionis adde

Herb. nasturt. aq.
beccabun. ana m.j.
cochlear. m. ij.

Adde salis absynth. vel card. bened. ʒiß. M. f. Apozema, de quo capiat æger quotidie mane ℥iiij. l. v. jejuno stomacho, post singulos usus hujus decocti potest fumi spir. nitri aut sulphuris, ut acidum volatile introducatur in sanguinem, in calidiore enim temperamento frustra insistes calidis antiscorbuticis, sed tum potius acida volatilia sunt usurpanda, pro spiritu vitrioli, præscribatur spir. nitri, pro Tartaro vitriolato, Tartarus nitratus, si acidum fixum abundet, exhiberi possunt chalybeata, &c.

§. 19. *Nos* ut compendiariam tradamus curationem, eo dirigimus curam, ut miasmatis scorbutici extinctio omnimoda instituatur, in quem finem sæpè variandam curam, pro varia scilicet ipsius scorbuti origine, progressu & causa existimamus. Primò ergò eò respiciendum est, ut cruditates in primis viis hærentes puta in ventriculo & mesenterii aditu congestæ, quæ consistunt in materia viscido acida meatus omnes obstruentes, corrigantur, absorbeantur, & emendentur, quod obtinere possumus partim per absorbentia specificis admistis.

℞. *Croc.* ♂ *aperit.* ℈j.
Ebor s. igne. parat.
ocul. ♋. *pp. ana* ʒß.
antimon. diaphoret. ℈j.

M. *f. pulvis dividendus in* III. *partes æq. qui pulvis per septimanam & ultra sumendus est.*

Vel: ℞. *Croc.* ♂ *aperit. c. sale* ʒiij.
fœcul. aron. ʒj.
Magister cochlear. ℈j.
M. in IV. *partes æquales div.*

℞. *Aq. Antiscorbut.* Dornc. ℥iij.
syr. de fumar.
sceletirbic. For. ana ℥j.
Tinctur. Tartar.
Essent. Martis,
fumar. ana ʒij.
M.

Vel *Essent.* ♂ *liquid.*
fumar. ana ℥ß.
M. dosis LX. *gt.*

Vel: ℞. *Tinct. Tartar. antimon.* ʒiij.
Essent. fumar. ℥ß. M.

Vel: *acidul. artificial.* ℔j.
syr. scelotirb ℥iiij.
vitriol. Mart. ʒj. M.

His quoque sæpe venæ sectionem præmittere soleo, quæ scorbuto utilis est, ut nempe sanguinis crassi & fixi parte evacuatâ sensim laudabilior & volatilior substituatur, & ut medicamenta postea sanguinem melius pervadant & regant. Loco verò sectionis & scarificationis, hirudines applicari possunt. Si cui ad præparationem materiæ peccantis Apozema arrideat, sequens prodest:

℞. *Lign. guaj. ac. rasp.* ʒv.
cort. ejusdem ʒvj.
lign. sassafras ℥ß.
rad. chinæ ʒx.
sarsaparil. ʒvij.
liquirit. rasæ ʒiij.
herb. beccabung.
cochlear. ā m. j.
trifol. aquat. m. ij.
Tartar. crud. ℥ß.
sem. anis. fœnicul. ā ʒj.

f. infusio calida per XXIV. hor. in vino Rhenano, q. s. vase duplici bene clauso, col. ℔. ij.

adde Spir. nitri dulc. ʒj.
Oxymel. scyl. ℥j.
sal. card. benedict. ʒj. *M. f. l. a. apozema.*

Vel: ℞. *Rad. apii fœnicul. ā* ℥iß.

rap. ruſt. ℥iij.
raſ. lign. guajac. ℥ij.
cort. ejuſdem ℥j.
herb. trifol. aquat. m. j.
fumar. card. bened. a. m. ß.
ſem. raph. ʒij.
Tartar. crudi ʒjß.
coq. ex aq. font. ſ. a. col. ℥ XL. *effunde ſuper contuſa herb. beccabung. naſturt. aq. cochlear. à m.* j. *Colat. adde Aq. Theriac.* ʒj. *ſyr. de menth.* ℥j. *m. f. Apozema.*

De quo capiat æger ſingulis diebus vel horâ matutina 8va & pomeridiana 4ta vel 5ta ℥iiij. & corpus ad ſudorem diſponat, morbus enim hic debet curari ut lues venerea, poſt ſingulos uſus hujus decocti poteſt ſumi cum vino etiam Tinct. Antimonii è Tart. parat. ad gr. xx. vel ſpiritus ſulphuris gr. XII. Primò per quinque aut VI. dies utatur æger tali apozemate, tunc ſolido more inſtituatur purgatio, ut humores jam præparati evacuentur ſequenti purgante vel ſimili, à fortiorib. enim purgantib. abhorreo, quia ab his ſæpe oriuntur dolorificæ inteſtinorum vellicationes cum præcordiorum anxietatibus, prout nuper obſervavi in fœmina, cui grana IV. magiſt. gialap. exhibita fuere, quæ inde plus vigeſies cum animi deliquio, cordis anxietatibus dejecit; in aſſuetis verò qui purgantia bene ferre poſſunt paullo cordatius iis uti poſſumus; præ aliis tamen conducunt hydragoga & phlegmagoga vulgò ita dicta.

℞. *MP. de Gummi.* ʒj.
Gran. Maſtich.
myrrh.
vitriol. Mart. ana ℈ß.
reſin. Gialapp. acuat qu. v.
Mercurii dulcis gr. v.
f. pilulæ pondere gr. j.
Vel: ℞. *Extr. phlegmagog.* ℈ß.
reſin. Gialapp. gr. vj.
Croc. ♂ *aperit. gr.* v.
M. f. pilulæ pro una vice.
Vel: ℞ *M. P.* ☿.
de amm. Qr. à ℈ß.
reſin. Gialap. gr. vj.
c. Eſſent. ſcorbut. f. pilulæ.
Vel: *Pulv. cathol. purg.* ℈j.
Magiſter cochlear. gr. iiij.
M.

Si quis delectetur vino medicato ſequens præſcribere mihi ſolemne eſt:

℞. *Herb. cochlear.*
naſturt. utriuſque à m. j.
fumar.
ruth. mur. à m. ß.
ſedi min.
trifol. aq. ana p. II.
rad. raphan. ruſt.
polypod. q. à ʒiij.
fol. ſen. ſ. ſ. ℥j. ʒij.
Rhabarb. opt. ʒij.
Hermodactil. ℥ß.
flav. aurami ʒij.
Cinamomi, Galang. à ʒj.
Tartar. albiſſ. ℥ß.
Dentur ad nodulum pro menſura vini.

Si vero quis robuſtum fibrarum ſtamen habet, ei poſſunt & Emetica exhiberi, leniora tamen, ſed ſemper eò reſpiciendum quò natura tendit, eò enim & ducendum. Vomitoria blanda parari poſſunt, ex Raphano, atriplice, ſem. raphan. aſari, & ſimilibus aliis. Aliis verò qui ſunt teneræ texturæ & fibrillas habent teneriores & ſpiritus animales nimis volatiles iis tantùm cõcedimus Clyſteres, qui ex variis antiſcorbuticis parari poſſunt. Attamen his & aliis iterum interponenda ſunt ſudorifera, ut mixtura ſanguinis iterum reſtauretur & noxium expellatur & continuetur ſic porro, in quem finem loco ſalium ex cineribus factorum ſumantur ſalia eſſentialia. Eò ſemper annitendum eſt, ut ſpecifica hoc in morbo uſurpentur. In calidiore conſtitutione proſunt ex vegetabilibus, herb. fumariæ, Endiv. Tarax, ſcolopendr. ſcabioſ. ſedum min. lujula, beccabung. Chamædr. borrag. rad. ſcorzoner. polypod. cichor. fœnicul. petroſ. chin. flor. Geniſt. ſambuc. Calendul. ex fructibus paſſul. min. pruna damaſc. nuces jugland. mala citria, aurant. limonia, pin. ex ſeminibus ſem. citri, Endiv. &c. In frigidiore verò conſtitutione conveniunt omnia Medicamenta, quæ ſale volatili acri abundè ſunt prædita,

dita; inter hæc sunt principaliora, Beccabunga, cochlearia, piperitis, raphanus rust. persicaria, min. rutha. Erysim. Absynth. sedum minus, trifol. aquat. vel. fibrin. quod excellens est, Sinapi, Enula, Acorus, Angel. Zeduar. bacc. Juniper. Gumm. Ammoniac. lacc. Martialia, &c.

Curatio ceu diximus plurimum variat pro temperamento ægri, si enim fuerit calidioris temperamenti, frustra omnibus calidis antiscorbuticis agitur, sed tum omnia acida volatilia sunt adhibenda, pro spiritu vitrioli usurpetur spiritus nitri, vel spiritus salis dulcis cum spiritu cochleariæ maritatus, ut biliosæ sanguinis dyscrasiæ simul & scorbutico miasmati tum impendenti atrophiæ prospiciatur. Iisdem indicationibus satisfaciunt spiritus C. C. Armoniaci Tart. compos. & s. Ex compositis sequentem commendamus aquam antiscorbuticam:

℞. *Succ. card. bened.*
borrag.
Toraxi,
ruthæ mur.
lumbric. c. vin. expr. ā ℥iij.
succ. beccabung. ℔ j.
pomor. aurant.
citri ana m. j.
Ras. C. C. ex apicibus ℥j.
flor. centaur.
Calendul.
hyperic.
Genist.
Chamepyth. ā m. j.

Incisa, à XII. horas invicem digere, dein l. a. ex organo vitreo æquali ignis gradu destilla.

Medicamenta scorbutica non diu vires retinent, quia ⊖ volatile aufugit. Spiritus per fermentationem non parandi, quia sal volatile perit. Succi crudi sæpè conducunt, sed non debent diu continuari, quia excitant fermentationem nimiam. Herbæ exsiccatæ antiscorbuticæ raró adhibeantur, virides enim & recentes suum adhuc possident sal volatile, ergò essentiæ non ex siccis præparentur herbis. Succus cochleariæ cum lacte ebutyrato, vel cum vino, vel cum sero lactis in hoc morbo à quibusdam magnipenditur. In defectu verò recentium herbarum vel substituantur succi inspissati, & fiant essentiæ, vel dentur semina, V. gr. nasturt. sinapi, cochleariæ, eruc. aquileg. hæc enim obtinent vires naturales. Magnifacio decoctum vel infusionem herbæ illius trifol. aquat. vel fibrin. & ejus aqua destill. & spiritus, item essentia: convenit decoctum abietis, succus persicariæ, vel electuarium Danicum, ingredientia habes in syrup. antiscorb. Mynsicht. In Norwegia prope Bergas celebre emporium *terram rubram* sigillatæ non absimilem effodi perhibent tanquam præsentaneum hujus morbi alexipharmacum. Si acidum fixum abundet in sanguine exhiberi possunt chalybeata, sed caveamus, ne in scorbuto calidiore hæc exhibeamus, prout ante biennium Medicus quidam conjugi civis Hanoviensis exhibuit pulverem chalybeatum per mensem & ultra, à cujus usu misera fœmina plures & largas maculas per totum corpus accepit, & de die in diem in pejus ruit, donec dyspnæâ scorbuticâ intra unius horæ spatium animam Creatori suo reddidisset. In frigidiori verò constitutione magnifacio Martialia, acidum enim valdè absorbent, si enim lilia maturam ejus per noctis spatium aceto vel alii liquori acido imponas mane liquorem invenies omni acore spoliatum. Ob eandem rationem & conveniunt Acidulæ martiales, inprimis *Swalbacenses* ut supra diximus. Quamvis autem hujusmodi fontium adeò magna copia in nostra Germania sit, ut ad millenarium numerum accedat, celebriores tamen sunt prælaudatus Swalbacensis, S. Antonii, Pieremontenses, Wildungenses, Spadenses, Selterenses, &c. In præscribendis verò regulis in eorum usu legitimo observandis non diu commorabor, quia id ad nauseam ab aliis factum est. Præter Martialia & hic conveniunt omnia absorbentia, ut sunt Corallia, Ebor, oculi ♋, terra sigillat. omnes pulveres testacei, Chelæ, ovorum testæ, succin. flav. &c. à quibus succi acetosi imbibuntur, aut figuntur, id est à motu & orgasmo prohibentur. Inter Chymica laudantur Antimonium Diaphoret. Bezoart. min. & ego amo pulverem ex oc: cancr. è vivis cœrul. cum bezo. min. Ad contemperandum hoc sylvestre

& scorbuticū acipū salia quæcunque volatilia, viperarum, C. C. fulig. cochleariæ, beccabung. sanguinis humani, lumbr. terr. &c. commendo. Conferunt & salia concentrantia per elixivationem parata, omne enim acidum potenter domant, eodem modo quo salis manipulus cerevisiæ ebullienti injectus deturbat fœces, liquoremq; clarefacit. Formulas in tyronum gratiam nonnullas addamus. Primò in forma pulveris:

℞. *Aloës Myrrh. ā ℥ß.*
Croci,
♁n. diaphoret. ā ʒj.
Sem. cochlear.
nasturt ana ʒjß.
M. f. pulvis, de quo æger capiat II. *aut* III. *cuspides cultri bis in die.*

Vel: ℞. *Pulv. stomach. Q. ℥ß.*
Ebor. sine △. ʒjß.
fœcul. aronis,
mag. cochleariæ ana ℈ij. M.
Dosis ℈j. ad ʒß.

Vel in delicatulis in forma rotularum:
℞. *Spec. Diarrhor. abb.*
Pulv. cachet. Q. ā. ʒj.
Antimon. Diaph. ℈j.
Ebor. s. △. ʒß.
in aq. antiscorbut. dissol. f. l. a. rotulæ. VI. *pro Dosi.*

Vel in forma Electuarii:
℞. *Conserv. Cochlear.*
nasturt. aq.
rosar. rec. ā ℥ij.
rad. acor. rubear. ℥ß.
Cort. aurant. cond. ʒvj.
Croci Mart. aperitiv. ℥ß.
Ebor. sine △. ʒjß.
Spir. ⊖ dulc. gt. XXV.
c. s. q. syr. scelotirbic. Forest. f. l. a. Electuarium instar nucis castaneæ pro dosi tempore utroque.

Vel ℞. *Aq. antiscorbut. usitat.* ℔j.
acidular. artificial. D. Kyperi vel à Castro, edulcoretur c. syr. tunicæ. q. s.
Semper aliquot cochlearia ante cibum sumantur.

Diaphoretica præ aliis prosunt; serum enim ita pellitur per Diaphor...

℞. *Antimon. Diaphoret. ℈j.*
Sal fumar. gr. x.
M. D.

Omnem scorbutum feliciter intra XII. dies Diis faventibus tollam per Merc. dulc. & reverà dulcificatur singulari & peculiari motu sublimatum, ut duntaxat sudorem moveat & nullam efficiat salivationem, cujus ope omnes scorbutici humores intra prædictum tempus consumuntur & educuntur, sed durante hac cura nihil bibendum, nisi decoctum appropriatum & ab acidis & carne suilla abstinendum.

Vel in forma potiunculæ:
℞. *Aq. Antiscorbut. ℥jß.*
Essent. fumar. ʒj.
ligno. ℈ij.
Syr. de fumar. ℥ß.
M D.

Vel: ℞. *Essent. fumar.*
Elenii ana ʒj.
lignor. ℈j.
M. pro una vice.

Commendamus etiam hoc in affectu lacticinia, nempe lac asininum, caprinum, maximè si capra alatur herbis antiscorbuticis, vel vaccinum aquâ toraxici, vel potiùs aquâ vel succo trifolii fibrini dilutum. Potest & instillari spiritus cochleariæ, vel alius antiscorbuticus, vel aquæ è lignis vel limacum, vel lumbricorum quæ omnia miasmatis scorbutici acrimoniam ex acido subnatam lensim enervant. Succus quoque betulæ aquâ trifolii fibrini dilutus per mensem singulis diebus. ℔j. usque ad ℔ij. sumēdus, quo præfiscini! magna in scorbuto præstiti. Infusio sanguinis in desperatis adhiberi potest, & infundi spiritus antiscorbuticus cum lacte vel sero ejusdem, vel cum aq. trifol. aquat.

Pauca nunc de curatione Sympomatum addamus In cephalgia scorbutica prodest sequens:
℞. *Aq. betonic.*
Antiscorbut. Dornc. ana ℥ij.
Spir. cerasor. nigr.
fl. Thil. ana ʒj.

Antiſcorbut. ℈iiij.
Syr. de betonic. ℥jß. *M.*

℞. *Spir. cephal.*
Tinct. ſuccin.
Spir. Antiſcorb. ana ʒij. *M.*
Doſis gt. xxx.

Externe conveniunt ſequentia:

℞. *Gumm. heder.*
Tacamahac.
elem. ana ʒij.
pulv. ſarſaparil. ʒjß.
Succin. alb. ʒß.
lign. rhod. ℈j.
ol. roſ. & cer. q. ſ. f. Empl.

Vel: ℞. *Ol. papav. expr.*
mixtur. ſomnif. n. d. ana ʒij.
ol. Chamomill.
aneth. a. g. vj. *M.*

In Dyſpnæa ſeu difficili reſpiratione ſcorbutica,

℞. *Aq. Antiſcorbut. Dornc.*
flor. rapar. ana ℥ij.
Eſſent. Enul. camp. ʒij.
ſpir. gumm. Ammoniac. ʒß.
Syr. de rad. Enulæ ℥jß.
M. I I. & I I I P. *Cochlearia.*

Vel: ℞. *Fæcul. aronis* ʒij.
Magiſt. Cochlear. ʒj.
Specier. diaireos ʒij. *M. f. pulvis.*

Sumi poteſt quantum cuſpis cultri capere poteſt.

Ad putredinem gingivarum ac flacciditatem dentium & carnis abſumptionem adhibentur Medicamenta aſtringentia, quæ deſtruunt acidum & impediunt corroſionem.

℞. *Tinct. laccæ.* ℥j. *aq. ſtypt. Mart.* ℥ß.
M. D. ad dentes illinendos.

Alii utuntur ſucco citri, alii vino rubro vel geranium, vel ſedum minus coq. in urina pueri & adhibeatur.

℞. *Lapid. Medicamentos.* ℥j.
V *ſed. min.*
trifol. fibrin.
cochlear. ana q. ſ.
coq. in colatur. infunde G. lacc. ʒij.
Aluminis uſti. ʒj.
flor. aquileg. p. iij.
ſtent in digeſtione, poſtea filtrentur.

Vel: ℞. *Spir. cochlear.*
diaſcord. ana ℥ß.
mell. roſat. ℥j. M.

Vel infundantur herbæ antiſcorbuticæ in aqua ferrariorum.

Vel: ℞. *Aq. ſtypt.* ℥j.
Aq. plantag.
trifol. fibr.
ſedi min.
cochlear.
Syr. fl. aquileg. ʒvj.
Spir. aluminis. q. ſ. M.

Tartarus quoque vitriolatus ad dentes & gingivas optimum & probatiſſimum eſt remedium.

In dolore crurum præ aliis ſequens conducit:

℞. *Spir. Topic.*
arthritic.
cochlear. ana ℥j.
M. D.

Vel ſequens Cataplaſma:

℞. *Tinct. ſarſaparill.* ℔ij.
Guajac. ℔j.
M.
cum linteis applicanda.

℞. *Flor. naſturt. aq.*
Chamomill.
ſambuc. ana m. j.
baccar. juniper.
Summit. pini ana m. jß.
Coq. in ſ. q. lactis ad putrilaginem.
Convenit & pediluvium Mynſichti.

In atrociſſimis ventris doloribus clyſteres in lacte coctos præ aliis æſtimo.

℞. *Spec. decoct. carminat.*
Flor. melilot.
chamomill. Rom.
abſynth. ana m. j.
rad. Enul. camp. ℥ij.
croc. lauri. ʒj.
Coq. in ſ. q. lactis, colat. ℔j.
adde El. lenitiv.
de bacc. lauri ʒv.
vitell. ov. no. j. M. f. Clyſter.

Sin-

Singulariter etiam prodest Essentia Absynt. cort. aurant. Enul. si cerevisiæ instillentur, item Spir. ⊖ * ci super cort. aurant. cohobat.

Vel: ℞. *Aq. aurant.*
carminat. & antiscorbut.
Dornc. ana ℥ij.
Spir. carminat. Sylv. ʒj.
Syr. scelotyrb. ℥j. M.

In tensionibus hypochondriorum sequens laudatur:

℞. *Ol. lumbric. terr.*
cappar.
cochlear. per infus. ana ℥ß.
M.

In doloribus arthriticis conducet Essentia pini, & lumbricor. terr. ana ℥ß. M. D. item decoctum. Inter externa hoc in casu commendo

Spiritum lumbricor. terr. formic. cochlear. topic. nost. ana ℥iij. M.

Lumbricorum spiritus & internè optimo c. successu exhibere soleo. In palpitatione cordis prodest sequens:

℞. *Tinct. Antiscorbut. c. spir. cord. cerv. parat.*
corallior. ana ℥ß. M.

℞. *Aq. cordial. Sax.*
Antiscorbut. Dorncrell. a. ℥ij.
Syr. flor. tunic. ℥j.
Oß. de cord. cerv. ℈j.
Conf. Alkerm. ʒij. M.

℞. *Ol. dest. citri ℈j.*
Carbuncul. gt. iiij.
Vngu. ros. f. balsam.

Vel cordi & pulsibus applicetur sequens vel simile:

℞. *Aq. carbunc.*
melis. c. vin. a. ʒjß.
Spir. cort. citri,
cochlear. a. ℥ß.
M. D.

In hydrope scorbutica nihil excellentius quàm essent. trifol. fibrin. cum essent. esulæ maritata ad xxx. & plures guttas aliquoties exhibita.

Si vomitus urgeat convenit lac, aliis verò in affectibus ventriculi nocet. Prosunt & præcipitantia momento theriacæ cœlest. vel alius opiati maritata. In alvi fluxu convenit Essentia absynthii, spiritus mastich. etiam pro re nata opiati, mixta. In sputatione nimia conducunt etiam opiata, ut & essentia lignorum ad xxx. guttas assumenda.

Si febris insistat, tunc antifebrilibus admisceri debent antiscorbutica. Et hic maximè urget phlogosis faciei aliarum partium, & erysipelas vocari potest, poteſtque facili marte degenerare in ulcus. Cautè igitur mercandum est, & prosunt expellentia cum scorbuticis conjuncta, E. gr.

℞. *Essent. vel rob. sambuc.*
fumar. ana ʒiij.
Spir. Antiscorb ʒjß.
M. D. ad gut. XL. L. *in*

℞. *Aq. flor. samb.*
Trifol. aq. ana ℥ij.
antihect. Poter.
Ebor. sine igne parat. ana ʒj.
sacch. q. s. M. D.

Hujus mixturæ II. vel III. cochlearia sæpiùs sumantur. Externè hoc in casu convenit pulvis Erysipelatod.

Ad maculas scorbuticas pediluvium conducet, sequenti modo factum:

℞. *Herb. absynth.*
rorismar.
sabin.
nasturt. ana m. j.
nitri ℥ß.
Coq. inf. q. aq. comm. c.

Ad fœtorem oris omnia in cassum adhibentur, si non adsint interna. Ulcera scorbutica in tibiis ut plurimum hærentia nulla admittunt unguenta & pinguia, quia poros obstruunt, & inde salia corrosiva & acida impediuntur, quo minus eliminari possint; inspergatur potius sequens pulvis:

℞. *Sacchar. Saturni.*
Croci ♂.
Myrrh.
Mercur. dulc. ana ℈j.
M. f. pulvis.

In-

Internè verò prosunt Tinctura Coralliorum, antiscorbut. essent. fumar. lignor. &c.

In tuberculis

℞. *Flor. Chamomill. sambuc. ana m.ij.*
rad. symphyt. ℥iij.
bryon. ℥ß.
Medulli. pan. alb. m. j.
coq. in s. q. lact. adde succi inspissati beccabung.

Vel Empl. Diaphoret. Mynsis.

Contra atrophiam scorbuticam fortissimè militat caprillum, inprimis si ut jam diximus, capra herbis antiscorbuticis alatur, aut si spiritus aliquis adversus eunndem affectum lacti instilletur. Apozemata ex taraxico, endivia, cichorio, oxalide, beccabung. & id genus alia spirituque cochleariæ nobilitata sunt. Aquæ limac. compositio. temperatiores, looch. san. &c. Plurimum & hic conducunt per plures dies in aqua limacum Magist. exhibiti, quia acorem absumunt, juscula quoque instaurantia ex cochlearum, limacum, cancrorum carnibus in aqua hordeata, donec ferè liquescant in gelatinam decoctis, per setaceum transmissis, cumque amygdalis dulc. pin. sem. in frig. major. & sacchαro albo cantho vel perlato conditis confecta, & aquis temperatioribus parùm diluta, hæc suo tempore adhibita, sensim devicto hoste reficiunt simul & impinguant. Ex Mineralib. hic in usum trahi possunt tamquam universalia, Merc. dulc. noster, Tinct. antimon. Chalyb. Corall. perlar. &c. Supersunt & alia adhuc Hydræ hujus capita affinia, quæ tamen suo loco videri possunt, de his enim repetendis silere constitui, ne aut Lectori fastidio sit molesta prolixitas, aut ipsius ingenio videar diffidere, si de tam perspicuis rebus diutiùs differatur.

CAPUT XIII.
De
AFFECTIBUS RENUM & VESICAE.

§. 1. NUnc & ordine progrediemur ad *Affectus renum & vesicæ internos*, quorum primarii & sæpius occurrentes sunt, *Calculus* tum *renum* tum *vesicæ*, *inflammatio* & *ulcus renum* & *vesicæ*, *mictus cruentus*, *diabetes*, *Dysuria* & *Ischuria*, seu *suppressio urinæ* & *stranguria*, quorum affectuum *causas signa*, tum diagnostica, tum prognostica, ad jecta cujuscunque affectus therapeiâ, ordine pertractabimus.

DEFINITIO.

Calculus seu *Nephritis* nihil aliud est, quam solutio continui ab exasperatione renum ab inhærente materia scabra & aspera, sabulo nimirum vel calculo & inde facta dolorosâ crispatione fibrillarum renum & ureterum, vel prout sæpe fieri solet lymphâ acriore nervosas partes vellicante, oborta.

Affectus hic sæpius colicam mentitur, differt tamen in eo, quod *nephritis* in uno loco immobilis persistat, in vera *colica* etiam urina est ab initio turbida, in nephritide verò clara, tenuis & velut percolata progressu temporis turbidum sedimentum quoddam exhibet, demumque arenulæ & lapilli unà exeunt. In *Nephritide* aliquando sanguis in urinâ simul prodit, quando à calculo acutæ scabritici vulnerans attritio fit, nonnunquã quoque stupor cruris pedisque ejusdem lateris, in quo materia nephritica latitat, sequitur sic & quoq; inflammatio, & ulcus renum & vesicæ oboriri potest, quod in colica non observatur, secundum enim magis & minus hi affectus differunt.

Ischuria & *dysuria*, quæ gradibus duntaxat differunt, sunt urinæ excretio vel suppressa vel imminuta, quia latex serosus deficit vel fermentum renum corruptum est, vel oritur hic affectus sepissimè à spasmo renum & ureterum, viæ quoque obstruuntur vel à calculo vel à sanguine grumoso vel humore viscido &c.

Stranguria verò est continuum mejendi desiderium maximo cum dolore & ardore vel à prædictis causis, út plurimum vero ab acido vitioso productum.

Diabetes vel *Hydrops ad matulam* potest describi, quod sit frequens & copiosa mictio cum totius corporis consumptione à sale sanguinem in serum præcipitante, exorta. Incontinentia

urinæ,

urinæ, exoritur sæpissimè à sero nimis acri & salso fibrillas vesicæ stimulante & ad excretionem solicitante.

DIFFERENTIA.

Quemadmodum vermes omnibus ferè in locis nostri corporis generantur, ita quoque calculi sive lapides, tophitartareæ, nempe particulæ in omnibus locis nasci consueverunt, frequentissimè verò in renum & vesicæ cavitatibus, qui maximè magnitudine, asperitate, forma, colore & numero differunt, interdum enim gignuntur parvi, subinde majores. Refertur & hic morbus ad classem morborum hæreditariorum, uti omnes morbi tartarei.

PARS AFFECTA.

§. 2. His omnibus affectibus subjecta sunt urinæ organa, *Renes* nempè & *Vesica* cum intermediis & utrisque communibus *uteribus* & aliquando *urethra*, imo ipsæ nervosæ & membraneæ partes has vel illas ambientes & cingentes. Ab harum enim partium sensibilium continui solutione oriuntur isti dolores atrocissimi, nephritici dicti, ab horum ductuum urinalium obstructione, & spasmodicâ constrictione, ceu dictum, oriuntur Ischuria, Dysuria &c.

DIAGNOSIS.

§. 3. *Calculum* in renibus genitum indicant dolor fixus & stabilis circa lumborum regionem, urina cruenta, tenuis, aquosa & pauca circa initium & paroxysmi nephritici emissa, sic & lapillorum exiguorum ut & arenularum frequens dejectio, dolor acutus, secundum ureterum ductus, magnum sæpe concurrit cibi fastidium, cum nausea & vomitu, quandoque pituitæ & bilis flavæ, cruris nonnunquam adest stupor, cum calculus in urinarios illabitur meatus vel cum sedem mutat intra renem, ut scil. membranam eorum cuspide vel latere quodam, pungat, tum dolor maximè intenditur, cum motibus spasmodicis; æger etiam tum crebrius spinam inflectit. Sæpe quoque ita urget lapis exitum sibi parando, ut infixi pali aut aculei sensum exhibeat; quamdiu autem calculus quiescit, potius dolor gravans quam punctorius sentitur, qui magnâ ex parte stabilis & fixus est, extrementa alvi in pluribus detinentur, inde dolor in renibus augetur, eò quod tum etiam à fæcibus vel flatibus comprimantur renes. Dolores quoque ex decubitu in partem adversam, & ex sumpto alimento augmentum capiunt, hinc si ægri cibo vacui sunt, paroxysmi minuuntur. Urina, tempore exacerbationis & accessionis, tenuis & pauca est, sæpe quoque redditur sabulosa materia, potissimum tamen post equitationem & laborem, & dum calculus è renibus transfertur. Tandem si lapis urinarios obstruat meatus, mirum dictu! quantum angantur ægri, remanente autem in rene, calculo, aut si ex meatu urinario in vesicam protrudatur, crassa magnaque copia perfluit urina, cum qua interdum arenulæ inæquales corticeque quasi obducti calculi educuntur. Excretio illa contingit aliquando, cum maximo ardore & stranguria, interdum & sine iis urina excernitur subrubra, quæ sæpe turbida manet, sedimentum est nonnullis jam arenosum, in aliis verò viscosum. Visciditas enim arenularũ existit materia prima; quod viscidũ excernitur per plures menses absque aliquo vitæ incommodo, non mirum est, cum etiam calculos mediocriter magnos in renum substantiâ carnosâ infixos frequenter invenimus absque ulla defuncti, cum viveret, molestia, aliàs magna symptomatum farrago calculum comitatur vix ullo calculo adnumeranda.

Cum in *vesica* hæreat *calculus*, dolor magis circa pubis regionem, & simul pruritus in canali virgæ percipitur. Commune utrique *calculo* est, *urinæ suppressio*, quàm æger sæpè profundere parturientium modo laborat, dolor punctorius intolerabilis concurrit, æger sæpius sentit lapidem labi ab uno latere vesicæ in aliud, quando scil. non pituitæ tanquam proprio impactus est domicilio. Urina apparet sæpius instar lactis albida & turbida. In vesica ergo seu majorem seu minorem esse lapidem probabiliter denotant, primò dolor gravitativus quandoque & urenes rodensque, circa, ceu diximus, pubem, qui dolor ad pleraque corporis exercitia majora ingravescit, inter mejendum penis erigitur rigetque & dolet, potissimum ante mictionem circa glandem, dum autem ad

mingendum coguntur ægri, etiam ſimul irritantur ad deponendam alvum. Cum urina excernitur iſte mucus albus glutinoſus, qui à pure diſcernitur in eo quòd inodorus ſit, ab affrictu particularum angularium etiam urina ſæpè ſanguinolenta eſt, ſed abſque fœtore, ſubſequente non raro inflammatione & ulcere veſicæ, qui calculus veſicæ etiam Lithotomis exploratur cum cathetere immiſſo & per totam veſicam circumacto, vel digitis in anum immiſſis vel verſus veſicam directis, atque hæc duo ultima ſæpè principalia ſunt ſigna *calculi veſicæ*, quum iis abſentibus, reliqua hactenus allata omnia vel abeſſe poſſunt vel adeſſe ſine calculo, ut me alioſque multiplex docuit experientia, atque hæc ſequentia vel in *renum* vel *in veſicæ calculo* ſigna maxime confirmata ſunt, ſi nempè ægrotantium parentes calculo laboraverint, quia hic morbus, ceu diximus, eſt hæreditarius, vel ſi morbus longior, vel error in diæta præcipuus præceſſit, unde calculus generari poteſt, vel ſi ſæpè, ſive arenulæ ſive calculi excreti fuerint antea, cum iiſdem vel ſimilibus prægreſſis ſymptomatibus, & dein ex juvantibus ſignum deſumi poteſt, ſi ſcil. lythontriptica medicamenta proſint, veſicalis calculus ob longiorem in veſica moram durior exiſtit, quam renum calculus qui magis friabilis eſt & rubicundior.

Inflammatio verò *renum* & *veſicæ* variis dignoſcitur ſignis, nam renibus inflammatis dolor in lumbis percipitur mox gravativus, mox vero urens, mox denique tenſivus & pulſatorius, ipſamque comitatur febris continua, cephalea, ſitis inexplebilis, inquietudines: urina pauca cum dolore & ardore excernitur, difficilis eſt decubitus aut in dorſum aut in latus affectum, neque vel de latere in latus convertere, aut abſque magno dolore ſe vix erigere poteſt æger, ſtupor conjungitur in crure ejuſdem lateris, & ſi inflammatio ſit à calculo vel ab arena copioſa ibidem congeſtâ, tunc ſupervenire ſolet nauſea ſeu vomitus. In *inflammatione* verò *veſicæ* ſimilis dolor ſupra pubem percipitur, præſente febre, ejuſque ſymptomatibus jam recenſitis. Urina eſt flammea, pauca & cum dolore atque ardore emittitur, alvus adſtricta eſt, ſupervenit illi quoque ſæpè teneſmus, & rubor in partibus vicinis cernitur, ſcroto ſcil. pærinæo & pube. Sed in uno ſunt plura quam alio ſymptomata.

Mictus cruenti ſigna facilia cognitu ſunt & oculis innoteſcunt, a quibus autem cauſis fuerit inductus *mictus cruentus*, id partim ex antecedentibus, partim verò ſimul ex Excretis aut concomitantibus ſymptomatibus, partim denique ex juvantibus & nocentibus prudenter & ſedulo hariolandum eſt.

Signa *ulceris renum* & *veſicæ* cognoſcuntur, quando cauſæ præceſſerunt, quæ aut inflammationem excitare potuerunt, aut renes vel veſicam corrodere, aut ſigna manifeſta adſunt *calculi* ſeu *nephritidis*. Dignoſcitur autem ab excreto pure albicante craſſo glutinoſo, & graveolente, nonnunquam etiam cruento, ſed maximæ difficultatis eſt in eo, unde nempè pus illud proveniat? an à renibus an verò à veſicâ an aliunde profluat? Siquidem in abſceſſibus internis in Empyemate ſimilibuſque aliis affectibus ſæpe etiam pus cum urina ejicitur, ſed ſi bene attendas, id facilè divinare poteris ex ſitu & loco doloris aut præcedentis aut concomitantis, ſi enim à renibus defluxerit, lumborum percipitur dolor, ſi verò à veſica originem habeat, tunc circa pubem, aut hypogaſtrium dolorem ſentiet æger, deinde etiam ex quantitate puris conjicies, quod ſc. ubi à renibus provenit, longe majori quantitate excernitur, quam ubi aliunde venit, item ex qualitatibus, puris colore, nempe albidiore, fœtore magis grato verò quàm ſi à veſica profluxerit, conſiſtentia læviore & æquabiliore, at minus glutinoſo & viſcido, quam ubi ex veſica emanaverit. Tandem & id deſumere poteris, ex conjuncta *Dyſuria* aut *Stranguria*, nam in ulcere veſicæ hæc ferè perpetua ſunt, & ab eo inſeparabilia; in ulcere verò renum hæc ſæpius abſunt aut ſaltem mitiora ſunt; ſic & à juvantibus aut lædentibus affectam partem ſcrutari potes.

Iſchuriæ & Dyſuriæ diagnoſis ex ſe manifeſta eſt, ſed hic tantum eò incumbendum, ut innoteſcat medico, an proveniat malum vel à renibus vel ureteribꝰ, vel urethra, an vero quod urina

urina excerni nequeat ad vesicam delapsa? Id cognoveris ex vesicæ distentione, nam si vitium in renibus vel si culpa secretionis, urina non excernitur, vesica planè non tumebit, & si quid in vesicam fuerit delatum, facile excerni potest, immisso sc. in vesicam catethere, ex sola cera facto, si verò alia quædam excretionis suppressæ causa sit & vesica tumebit, valdè & tumor sensim ac sensim augebitur, conatusque aderit continuus ad mejendum, ægerque sentiet hanc suppressionem sibi oriri, quod excernere urinam haud possit.

Stranguria vero ex diminuta dolorosa & cum ardore plerumque factâ excretione noscitur, redeunte perpetuo conatu ad urinam excernendam, effluit enim urina pauca cum ardore & dolore & nisu seu desiderio plus excernendi. Sed etiam hic plus difficultatis est in cognoscendis locis affectis, quæ tamen facilè invenientur si quis ad causarum prægressionem, excretamque urinam, sit attentus, cujus causa latet sæpe in urethra.

Diabetes facilè ex relatione ægri conjicitur, si scil. plus urinæ ejicitur quam potulenti assumitur, & quidem ad longum tempus, inde ægri debilitantur, semper sunt siticulosi & toto in corpore sentiunt dolores vagos, cum spasmis & illorum urina instar mellis dulcescit & albescit. Sic & *Urinæ incontinentia*, ab ægroto solet referri, quia hoc ægris insciis & invitis atque dolose fieri solet.

CAUSA.

§. 4. Itaque progredimur ad *Ætiologiam* horum affectuum, quam verò ad plurium & optimorum Authorum sententias examinabimus. Primâ acie stant *Veteres Galenici*, qui *causam calculi* putant, humorem crassum, lentum & pituitosum, à colore in calculum exsiccatum & ad lapideam usque duritiem torrefactum, parili modo ac lateres in fornace in calculum excoqui solent, & calorem hunc ex jecinore & venis deducunt; alii *ipsorum*, nescio quam vim & proprietatem coagulativam in viscerum seu in ipsa renum substantia inexistentem & à natura seu forma earum dependentem accusant, quæ occasionem & locum commodum nactæ se ipsas in duritiem lapideam coagulant, ad quam etiam naturali inclinatione feruntur, inde *Fernelius*, *Renum arenosam*, calculosamque dicit *dispositionem*. In *inflammatione vero renum* & *vesicæ* accusant vasorum undecunque factam vel læsionem, vel obstructionem, vel compressionem, vel *Anastomosin* vel *Diæresin*, quia in iis partibus est calor p. n. auctus à sanguine in iis stagnante vel extravasato & corrumpi incipiente, ortus.

Post inflammationem prædictarum partium sæpius producitur *ulcus*, omne ulcus juxta ipsos est soluta unitas ab erosione facta, nam partes erodi posse, ab humore vel sanguine acri eò delatis, ut pituita salsâ, &c. non dubitant.

Sic & ab arenulis & calculis, perpetuo attritu partes illas erodi & lacerari & inde sæpè ulcus excitari nemo illorum inficias it. Ab ictu, quoque casu, compressione & diureticis validioribus, & acrioribus, utpote Cantharidibus assumptis sæpissimè hoc generari malum multis comprobant experimentis & exemplis.

Sanguis plerumque à *renibus* sponte & repentè atque adeò inexspectatò excerni solet, unde & *Hippoc. dicit*, quicunque spontè & repentè sanguinem mingunt, iis à renibus venulâ ruptâ provenire significatur, qui verò à vesica prodit, tardè & minore quantitate ejicitur. Causæ ergo proximæ sunt ad mentem *eorum* vasorum sanguiferorum in renibus aut vesicâ, vel *anastomosis* aut *diæresis*; sic facilè producitur hic affectus vel ab humorum acrimoniâ vel à calculorum asperitate perpetuo affrictu vasa lacerantium.

Ischuria vel *urinæ suppressio*, duplex statuitur, *una vera*, quæ est mingendi impotentia vesicâ plenâ existente; Altera *Notha*, cum vesica urinâ vacua est, nec quicquam feri in eam descendit.

Mingendi illa impotentia vel fit propter nervi paralysin vel obstructionem qui sentiendi vim ipsi largitur, aut spirituum aversionem, & ἀταξίαν, unde fit, ut stimulum urinæ vesica non sentiat & ad expulsionem minimè insurgat, ut fieri solet in affectibus soporosis & phrenitide aliisque deliriis. Sic & intemperiem vesicæ

cæ frigidam undecunque contractam, quatenus debilitat facultatem expultricem, sensumque hebetat, culpant Veteres.

Angustia quoque orificii & cervicis vesicæ urinæ exclusionem præpediens vel à tumore vel à callo, vel lento crassoque humore, vel à lapide vel grumo sanguinis juxta ipsos affectum suum producere valet. *Notha* verò *Ischuria* propter renum & ureterum vitium dicitur, quando urina vel nulla vel nimis pauca emittitur, dicunt enim renum vim attractricem abolitam esse, vel ab intemperie frigida, vel ab obstructione prædictarum partium. In *Notha* hâc ischuria vesica inanis existit, & immisso cathetere nihil emanat.

Diabetis causam *Galenus* & plerique ipsius *discipuli* referunt in valdè calidam renum intemperiem, ob quam renes copiosius è venis serum trahunt, quòd cum renes ob debilitatem continere nequeant, statim ad vesicam ablegant. *Ætius* calori quoque renum addit affluxum humorum mordacium. Alii eorum culpant biliosos & salsos humnores, continuò Renes ad expellendum stimulantes. *Aretæus* aliique à frigidâ renum intemperie facultatem retentricem debilitante, causam deducunt. *Platerus* verò causam aliam venditat, serosi nimirum humoris, ut causæ morbi cum sero subitam & profusam quasi evacuationem ut universum fere serum è corpore effluat; *Alii* causam *attractionem renum depravatam* constituunt.

Incontinentiæ verò causam præcipuam esse in musculo sphinctere dicunt, cum vesica ipsa propriam retentricem seri non habeat, qui musculus resolvitur intemperie frigida & humidâ, a frigore vel balneo frigido vel sessione super marmore contracta.

§. 5. Nunc sequuntur *Chimici Paracelsistæ* insipidam scholarum pituitam nauseantes, qui in calculo, pro materiâ peccante amplectuntur *mucilaginem tartaream*, quæ ad talem coagulationē ob facultatem λιθοποιητικὴν propendet & vergit; sicut enim in macrocosmo ligna, coria, animalcula, &c. in nonnullos fontes & fluvios conjecta, lapidescunt, urina etiam ad matulæ parietes in sabulum & tartarum concrescit; Sic etiam in microcosmo *sal* microcosmicum resolutum in sabulum & lapidem, vicissim insitâ vi rursus coagulatur variasque juxta ipsos calculorum formas producit, ita ut etiam non desit integri embryonis in utero materno in lapidem conversi exemplum. *Paracelsus* ergo ceu diximus, statuit materiam calculi Tartarum, tartaream nempe mucilaginem aluminosam, stypticam, lapillosam, quæ reperitur in omnibus, quæ terra naturæ gremium producit, in ingestis potulentis, cibis, &c. qui ex debilitate separationis membrorum in corpore remanet & adhæréscit, cumque Spiritibus salis interni unitur & coagulatur; sed ut brevis sim ex mente *Paracelsi* calculus generatur ex *tartaro cruoris & urinæ, &c.*

Calculum vesicæ verò ex sale urinæ per elementum ignis microcosmici generari ait; in vesica enim fortissima vis est & potentia congelandi & durissima adamita ultra marmoream renum.

Hæc vis est salis urinæ, ex qua utique per totum corpus mucilago vel bolus extraneus sumtus coagulationem accipit, nec mirum, quia in urinâ principium salis petræ, juxta *Paracelsum*, latet; habet enim in se proportionatam naturam victrioli & salis plumosi. Calculos vesicæ duriores & angulosiores dicit, quo in ea salia potentia & valde acuta continentur.

Causam *contracturæ* ex calculo dicit esse ob læsionem spiritus vitæ, & humorum per proprietatem rerum arenosarum & lapidearum; harum autem materia ex acore & acrimonia crevit & coagulata est instar aceti congelati & usti, subtilitatique tartari adeoque spiritu vitæ acrior. Quando igitur in venas, articulos, ossa, medullas, carnes propellitur, membra hæc mortua acetosâ & tartareâ suâ humiditate refrigerat, vias nutrimenti obstruit, id quod nutrire debet, inficit & constrictione nimia membra ad motum inepta reddit.

Dysuriam & *Stranguriam* ex tartaro stomachi acutissimo originem habere dicit, ideoque in stomacho curari debere. Inquit & alibi, qui non possunt mingere, eorum urina & sperma conversa sunt in pus & saniem, ne-

que in pure neque in sanie est vis expulsiva.

Difficile mingentes *ardorem* à *sale* & *sulphure* habent. Involuntariò ii mingunt, quorum lotium & meatus virtusque expulsiva stupescunt à narcotico sc. sulphure.

Diabeticam passionem verò describit Paracelsus, quod sit *sal siccum resolutum & scissum & angulosum per ingressum acuti salis, positum in medio centro hujus membri principalis*, hoc sal est juxta *ipsum*, chronicum, permanens & fixum.

§. 6. *Helmontius Spagyrorum ille Dynasta*, materiam calculosam *Duelech* & ex meris volatile ortum dicit; sive ea consistit in tartarea fœculentia & limositate, quâ postea *Duelech* coagulatur, sive in sabulo vel calculo actuali, qui Duelech in clara urina invisibilis est. Si ergò lotium cum suo salis spiritu habeat spiritum terræ volatilis, necessariò ex illis duobus generabitur Duelech, nisi per scoriam saturetur sal urinæ atque eatenus à coagulando turbetur. In lotio inhabitare coagulatorem statuit Author.

Ad generationem verò Duelech ait, quod non calor, non intemperies renum, non mucus sed semen putrescens corruptumque concurrat, atque hoc consistat in odore cujusdam fermenti, ratione cujus urina diutius elaborata, intra nos granulatur, per spiritum coagulatorem, qui terram volatilem & spiritum vini coagulat, dolorem verò in hoc affectu contingere ait, ex furore Archéi commoti propter exosum hospitem, quin dein spasmum, suppressionem, *mictionem cruentam*, *ischuriam*, *dysuriam*, &c. fabricat. In vesica etiam juxta Authorem nostrum sæpè aliquando latet quoddam peregrinum fermentum vel intus genitum vel aliunde transmissum, propter quod muccagines ex cruore generantur, unde sæpè *Ischuria* & *Dysuria* oriuntur. *Incontinentia* verò urinæ fit, quando musculus vesicæ sensim paralysi resolvitur; sic & *Helmontius* fellis officium dicit esse acidum chyli in salsum commutare, unde si tantillum relinquit quod non est mutatum, tunc id statim stranguriam excitare aptum natum est, ut solet facere novellæ cerevisiæ potus, cui inhæret fermenti acor; ab *acido* enim vel *fermenti acore* vel ejus defectu id deducit. *Stranguriam* sive *ardorem urinæ*, qui senibus est familiaris, ab acore esse probat, si acor nempe in venas redundat & latex restagnat; in qua natura libenter se extricare & liberare vellet, sed propter acorem venis inimicum, non potest. Fit & *Dysuria* sæpissimè ad mentem *Ipsius* à calculo vel ab abscessu, vel ulcere vesicæ, &c.

Diabetes mutat aliquando cruorem in lotium lacteum, unde diabetes & dysuria fiunt, quæ sæpè à furore renum excitantur.

§. 7. *Willisius* urinam à sanguine & quidem per arterias emulgentes ad *renes & ureteres* deferri statuit, dicitque urinam nihil aliud esse quam sanguinis partem aquosam, quæ tandem à particulis salinis & sulphureis tincturam acquirit rubicundam seu flavam lixivialem scilicet. Sic juxta ipsum urina est lympha quędam è sanguine in partes solidas, glandulas & lymphæ ductus suffusa seu veluti exstillata, quæ copiosè aggesta fluorem concipit, unde & sanguine illibata trajicitur. Statuit etiam *Author noster*, serum percolatione intra renes à sanguine separari & renes quasi fermento lixiviali quodam pollere, aliquando etiam serum sanguini importunius adhærere ejusq; amplexibus se extricare non posse scribit, uti in febribus malè judicatis, in Leucophlegmatia & Cacochymia quandoq; etiam serũ aliò diverti putat, uti in catharris, defluxionibus arthriticis & scorbuticis, *hydrope*. &c: In *Diabete & sanguinis mictu cruento* è contra statuit serum à sanguinis consortio nimis citò aufugere antequam pensa obivit, atque simul humorum utiles portiones absorbere eosque secum abripere, qui fluxus præternaturales mox veniunt & etiam mox cessant. Quoties ergo urinæ quantitas vel deficit vel exsuperat in hisce casibus renes non semper, sed cerebrum & sanguinea massa sæpe in vitio sint, si enim latex serosus in cruoris sinu nimis cito elabitur & ad renes immoderatè ablegatur, necessariò *Diabetes* oboritur. Hujus ergò morbi causa consistit in sanguinis dissolutione & compage nimis laxâ; uti è contra *urinæ suppres-*

ſio in ſanguinis concretione & compactione nimiâ laticem aquoſum è ſinu ſuo ægrè dimittente; *laxitatem* à ſale acido fluorem paſſo procedere ait, ſaporem verò urinæ mellitum deducit, quando ſalibus in ſero combinatis particulæ quędam ſulphureæ ex colliquatione ſolidarum partium delibatæ accreſcunt.

Is exiſtimat etiam *Nephritin* à ſimili ſeu prorſus eâdem cauſâ quam pro arthritide aſſignavit, exoriri, nempe materiam ſalino-fixam à ſanguine in renibus cum humore acido per ductus nerveos illic ſubinde ſuffuſo, efferveſcere & propterea dolores nephriticos crebrò inducere, dein ab utrâque materiâ poſt efferveſcentiam coagulata, *Calculum* efformari ait.

§. 8. *Sylvius*, urinam rubicundam calculoſam acrimoniæ & acido adſcribit, & notavit urinam ſæpiùs limpidam excerni, in cujus fundo ne quidem poſt horam unam vel plures illæ ſubſident arenulæ, verum aut eodem aut ſequenti die plurimæ tum in fundo, tum in lateribus, tum in ſuperficie, tum in medio nebulæ concreſcunt ac conſpectui ſe præbent arenulæ, utplurimum flaveſcentes aut rubentes rarius albicantes conſpiciuntur. Sic & contingere poſſe arbitratur, in ipſis renibus & veſicâ ut arenulę ibi genitæ ſenſim augeanrur, donec tandem in magnos etiam calculos excreſcant, ni prius eliminentur & exturbentur.

Concretionem verò horum lapidum non cacalori exſiccanti adſcribit, ſed potius calorem impedire putat, ne conſcreſcant, probatque id per exemplum quod ex ipſa urina excreta patet, in quâ dum calet rarius ullæ conſpiciuntur arenulæ, ubi verò calorem amiſit, mox concreſcere incipiunt. A ſale ergò pendere omnem talem concretionem haud dubitat, diverſum verò eſſe *Salis* genus pro adjunctæ materiæ diverſitate, ſcribit. Si vero in re obſcurâ conjecturare liceat, inquit, in quo ſcilic. hæc concreſcendi & calculos efficiendi vis conſiſtat, ſuſpicatur, quoniam omnes calculi in ſalis petræ aut nitri acido ſpiritu ſolvantur, à ſpiritu acido, qua tali non poſſe calculorum exſpectari coagulationem, verùm ab alio illi ex parte ſaltem contrario, exiſtimat atque concludit, concreſcere materiam terream & ſalinam volatilem glutinoſæ junctam humoris auſteri ope in calculos: Infringi verò coagulantis auſteri vim ab acido acri, quale in ſpiritu nitri reperitur, nullus dubitat.

Cauſam *mictus Cruenti* eſſe putat quando vas aliquod ſanguineum vel in renibus vel ureteribus vel veſicâ vel urethrâ ruptum eroſumque eſt. Sic & pus & ſanies utplurimum in renibus veſica ipſiuſque collo ac ſphinctere aut urethrâ ruptum, abſceſſum ſequuntur.

Involuntarium urinæ effluvium ſæpius à ſphincteris muſculi orificio veſicâ circumpoſiti ipſumque conſtringentis Paralyſi aut vulnere ortum habere inquit, unde dein definit contrahi muſculus ac veſicæ orificium claudi, quò circà emanat ſponte, propelliturque foràs à contracta veſica urina. Hoc etiam fieri aſſerit, ubi ſenſus omnes interni præcipuè turbantur labefactanturque adeò, ut ad veſicæ muſculos & tunicam fibroſam nulli vel conturbati duntaxat ferantur ſpiritus animales, quocirca vel non retinetur vel nonniſi confusè atque inordinatè adeoque involuntariè tunc effluit urina, fieri ſolet in Apoplexia, Epilepſia, Syncope & Ebrietate. Ab extremè verò anguſtato veſicæ orificio vel urethræ obſtructione canaliſque ejus compreſſione aut coalitu deducit Auctor *Iſchuriam*, & obſtructionem hanc fieri contendit ſæpius à calculo ipſi impacto, rarò à concretâ pituita vel ſanguinis grumis vel carne ex veſicæ fundo per ipſam urethram excreſcente, ipſumque obſtruente (cujus rei ſtupendum exemplum vidit Author ante plures annos Amſtelodami in fœmina, ex hoc affectu propter ſanguinis deperditionem conjunctam, tandem miſerè defunctâ,) ſubinde à ſuccreſcente in Urethræ canali caruncula ipſum opplente ſuppreſſio urinæ oritur. Urethræ canalem vel veſicæ orificium comprimi poſſe ait, ſeu à tumore vicino duro, ſeu inflammatione ſeu ſcyrrho facile etiam coaleſcere poſſe vult tam veſicæ orificium quam urethram, ubi vulnerata aut deraſa fuerunt tum à calculis aſperioribus, tum ab humoribus acrioribus. *Urinæ* etiam hanc *rejectio-*

nem supprimi posse ait, quandò nulla potest fieri vesicæ contractio, vel propter ejus paralysin vel propter ipsius repletionem, distensionemq; ab urina diutius retenta, extremam, quæ non tantum ob ebrietatem aut morbum gravem delirantibus evenit, sed interdum etiam mente constantibus, aut præ pudore tamdiu lotium præposterè cohibentibus, donec ad ejus expulsionem amplius contrahi nequeat vesica, nimium ab ipso distenta.

Dysuria, ubi conatu magno sed cum ardore ac dolore exprimitur urina satis bonâ copiâ, oritur ab orificio vesicæ vel meatu urinario eroso vel ulcerato; erodi vero ulcerarique solent istæ partes, tum ab humoribus acribus urinæ junctis & ipsas rodentibus, tum à calculis asperis grandioribus ipsas in transitu difficili rodentibus, & ulceri sponte mox subsecuturo ansam præbentibus.

Stranguria juxta ipsum exoritur ab irritatione perpetua ad urinæ vix tantillum allabentis extorsionem ab interna vesicæ superficie abrasa ulcerataque facta, quam abrasionem & exulcerationem internam vesicæ superficiei adscribit humoribus acribus eò delatis, & à calculis asperioribus præsertim ibi hærentibus, atque ad corporis motum concitatum, agitationem & concussionem ipsam sensim sauciantibus. Per insolitas vias effluit urina è vesicâ, quando ipsa vel disrupta vel alias vulnerata vel ulcere perforata est. Disrumpitur facile vesica ex casu in ventrem, quando vesica urinâ turget. Ulcera verò vesicæ vel succedunt præcedentibus vulneribus, vel ortum habent ab humorum acrimoniâ rodente calculoque conterente aut inflammatione aperta, quoties autem per vesicam penetrant vulnera ulceráve, toties in abdominis cavitatem confluit urina.

Diabetis causam deducit à sale volatili eoque acri aut forinsecus assumpto, admissove, aut quocunque demum modo in corpore nostro secreto, ac existente, & nocentibus probare satagit.

§. 9. *Cartesiani* in nephritide vel culpant sanguinis abundantiam, vel ejus crassitiem, imprimis humorum acrimoniam vel arenulas, vel calculos vel vermes vel renum inflammationem &c. vel diversas salium particulas acutas angulosasque.

In *Ischuria* & *Dysuria* vel latex serosus deficit vel imminuitur, vel fermentum renum corruptum est vel ab ureterum spasmo deducunt, hoc in casu quoque à calculo sanguine grumoso humore viscido vel plethorâ totius vias obstrui posse non dubitant.

Stranguriam ortam volunt à particulis salinis aculeatis vel in urina vel in sero præexistentibus; mictus verò cruenti causam ut & omnium aliorum sanguinis fluxum putant continui solutionem, à particulis acribus & acutis ortum. Diabetis verò causam à sale sanguinem in serum præcipitante deducunt.

§. 10. Nunc ad nostra accedamus castra, in *Nephritide* esse coagulans pariter ac tormentans acidum in renibus ut plurimum hospitans nulli dubitamus, cum si offenderit oleosam salsam, tartaream, fixam & fæculentam mucilaginem vel chylum haud bene concoctum aut fermentatum, tunc calculos vel arenulas producere aptum natum est, prout videre licet in ore, ubi à saliva nostra subacida cibus masticatus dentibus affixus in tartarum concrescit, calculis renum haud absimilem. Calculus etiam in renibus concrescit appositione arenularum, arenulæ enim istæ glutine quodam conjunguntur & spiritu acido coagulantur, parvo enim tempore sæpe concrescit calculus satis ingens, debet ergo aliquid esse quòd materiam viscosam, seu chylosam quam semper quasi à calculosis observavi excretam, coagulet & in lapideam convertat duritiem, quæ vis lapidifica observatur ab *Helmontio* cum lacte à nutrice infanti communicata. In quam rem *Barthol.* in *Acad. Hafniensi* elegantem habet observationem, quod sc. filia emiserit ejulando materiam albam mucilaginosam, quæ statim ab aëre externo in subflavum & oblongum riguit calculum, accedente acido volatili spiritu universali. Suspicamur etiam cum materia tartarea vel illæ arenulæ parvulæ in pelvi vel substantia renû contineantur, renes contrahi spasmodicè; per hanc coarctationem etiam are-

arenulas conjungi & in calculum majorem concrescere. Videmus enim, si manibus contrectamus arenulas aquâ madefactas eas facili marte in unam redigi massam.

In sanguine verò vel sero (in quo nuper per V. S. plures calculos emissos vidi:) sæpius latet hospes ille tot homines emacians & tormentans, unde etiam Nephritis, Arthritis & scorbutus ob causam communem sunt affectus invicem consanguinei.

Lapides sive calculi renum in maximam concrescunt magnitudinem, ita ut *Dn. Israël Professor publicus Heidelbergensis* dum viveret, mihi monstravit renem ex muliere exsectum plane lapideum. Salsas ergo has particulas in omnibus verò corporis locis nasci pulrium Mecorum fide dignorum Observationes testantur, frequentissime verò in renum & vesicæ cavitatibus insito suo fermento depravato coagulatæ. Rarum est & penè fidem superat quod narratur de fœtu, quem integrum & exactè formatum & 28. annis in utero gestatum inque marmoream duritiem conversum inventum esse historia dicit, erat enim ex matrice vel utero post matris obitum exemptus. Historia sic se habet: Mulier Senonensis nomine *Columba Chatry*, quæ *Ludovico Caritæ* homuncioni quadrato tamen & bene habito, ex vulgari plebe & sartori vestiario nupserat ab annis 48. fractâ ætate hic occubuit 16. Mens. Maji annum ætatis agens 58. Hæc ante annos viginti octo tunc temporis, quæ nunquam antea uterum gestarat, licet jam pridem nupsisset (nihil de sanitate pri... admodum conquesta) certissima habuit inchoati infantis indicia, nam qui statis periodis erumpere solebant menses, illi statim substiterunt. Picâ primis mensibus laboravit, tempestivum Embryonis motum & frequentè persensit, tumore lumborum & abdominis paulatim subcrescente mammisque lacte turgentibus. Tandem autem decursu penè veræ gestationis curriculo labores puerperæ graves & alvi tormina experiri incœpit, urina ad aliquot dies suppressa (Medicis tunc varia & dubia de illa κυοφορίᾳ sentientibus) quæ postea currente alveo veluti & magna vi erupit, profuso illo ichore non tam ex vesicæ meatu ut credibile est, scaturiente, quam ex mulieris loculi amnio tunica disruptâ, cum unà cum istis serosis excrementis (quos mulierculæ aquas vocant) aliquis coacti sanguinis trumbus emerserit, unde autè & mammæ concidere visæ sunt, motus infantis ignavus aut nullus, labores mulieris tolerabiliores. Quibus omnibus attonitæ fuerunt obstetrices, quæ antea certissimum expectarant puerperium, à ludibrio autem istius fœturæ totum triennium lectulo illa decubuit, ad extremam vitæ calcem de valetudine conquesta, de tumore, de duritie, de torminibus alvi (quam obviis quibúsve & Chirurgis & Medicis tractandam exhibebat) de inutili & gravi illo pondere, quod pro vario gestantis motu, modò in hanc modo in illam partem procumbebat, denique de languente & depravatâ appetentiâ, quam subinde acetariis & absorbto omphacio sollicitabat, alioque perpetuò ἄσιτος. Illamque ferunt vicinæ inter suos sales sæpè dictitasse (ut erat ingenio lepido satis) se fœtum utero gerere, qui tandem parenti foret exitio & internecioni, quanquam cum seriò loqueretur, maleficium acceptum potius accusaret. Postquam autem fato esset functa, ejus Vir officiosus in uxoris cineres (quum tamdiu & tantoperè excruciatam viderat) accersivit unum atque alterum ex Chirurgis in vetusto Gallorum Senonum opido valentes arte & artis usu, quibus (scilicet de tumore scyrroso tantum cogitarunt) dissecto mulieris abdomine & rejecto infrà peritonæo, uterus sese offert aspectu quidem rugosus & versicolor, ut crista illa pendula, quæ Gallis Indicis ex summo capite prolabitur, vel potius ut operimentum illud cutaneum quod illorum collum ambit tactu autem durus, testaceus & crassus instar τῶν ὀστρακοδέρμων. Tum novaculam in portentosam illam molam & gypseam injiciunt, qua ad aciem cultelli renitente scalprum altius adigunt; Eorum autem alter inflicto casu in cranium vulnere & in aliquot costas tandem humerum dextrum impetit à quo erumpens ossis caput certissimum fecit fidem ossium illic latitantium ex quo scalpellum aliò transferunt, & magna vi sensim tamen

men & recta uterum secant, diductisque durissimis vulneris labris infantem in orbem implicitum & ex transverso in uterum positum introspiciunt in penitissimo sinu & altissimis latebris stabulantem in suamque veluti cystam, quam Allanthoidem tunicam fuisse putarunt, callosissimam, reconditum. Quo spectaculo inexspectato obstupefacti Medicos convocant, quos in re inaudita consulant adhibeantque in testimonium & judicium rei hujus quæ penè fidem omnem superet, interea multis ad novum prodigium concurrentibus&opus Chirurgorum interturbantibus, venit ipsis in mentem, totam istam molam ex illo veluti antro & manibus & uncis Chirurgicis, qua valerent, vi abstrahere, ut arborem ex suo caudice domumque comportare, ut privatim & apud se accuratius corpusculi anatomen sectarentur, & cum peritis de portento novo & inaudito consilia conferrent. In præcipiti autem & violenta illâ lanienâ non licuit festinantibus introspicere, quod substratum esset infantulo Chorion, quæ uteri acetabula, qualia umbilici vasa, ipsis ut prius esset Allanthoidis cum utero & cum fœtu nexus, cum uterus ipse præsertim ad coxam dextram, ad nates & ad partem spinæ dorsi cum cute infantuli omninò coaluisset. Situs infantis erat penè sphæricus facie ad thoracem affixâ sublatis ad nares genubus, unde postea eæ patulæ retrusæ & resimæ conspectæ sunt. Ossa capitis tenuia quidem sed firma & instar cornu nidentia, cute capitis, multis in locis pilosa, caput in sinistrum brachium ita procumbebat, ut à protuberante humero auris & os occipitis impellerentur, quod incavatum ea parte introcessisse conspicerentur. Cubitus ad summum humerum reflectebatur porrectâ sola manu, quæ in pugnum adeo firmiter erat contracta,& summi digiti ita palmę cohærebant,ut licet apparerent seriatim inter se distincti, re ipsa in unum idemq; verè lapideum corpus concrevissent,dextrum autem brachium ad umbilicum manum extendebat, quæ ad carpum inadvertenter excisa fuit & in alvo matris relicta, femur, genu, tibia sinistra dextris incumbebant, quibus tamen ita erant implicitæ, ut talus sinister pedisque planta in dextrum pedisque planta in dextrum pedem implantarentur, quibus excavatum cederet & pene indissolubili nexu colligerentur; Utrumque crus in ventrem & pectus reflectebatur, certissimamque fœminei sexus notulam tegebat; Tibia utraque ad nates intorquebatur, pedibus & pedum digitis, ita inter se compactis & lapidefactis, ut facto ex oculis & tactu judicio, totum istud opus opificis alicujus esse dixisses, qui vel ex ebore vel ex marmore maturæ ætatis Embrii absolutissimam Iconem expressisset, maximè cum in ea duritie corpusculi moles non concidisset, imo cum cute nitidâ integram suam & συμμετρίαν & πολυσαρκὴν retinuisset. Partes autem internæ viscera nempe omnia cor & cerebrum se habebant naturaliter, eo dempto, quod ultra modum induruerant(minus tamen quam externæ) ita ut hodie exertum istud corpusculum neque putredinem minetur neque teredinem. Hęc de matris & fœtus administrata anatome dicta sunt. Jam de istius indurativis causi naturalibus aliquid differendum instaret, sed cum hæc jam ab aliis Medicis factum est, ergò ad pensum nostrum nos convertamus, & paucis nostrum depromamus opinionem. Ad calculi cujusvis genesin, spiritum acido-volatilem requiri necesse est, inde & hujus monstri causam facili marte hariolari possumus; nam ceu diximus in sanguinea massa & sero latitare sæpissimè spiritum acido-volatilem calculi nostri productorem, qui facile ad uterum comite sanguine pervenire potest. Multi Neotericorum calculosæ concretionis causam spiritui lapidifico debere ortum statuerunt, in quo verò hujus spiritus formalis consistat essentia, non addiderunt. Nos vero audacter statuimus, coagulationis causam esse spiritum acidum volatilem, cui perpetuo inest agendi, figurandi & congelandi vis, hujus enim celeritas, angustos citius percurrit ductus, atque ipsis interceptis firmius hęret, & durius efficit corpus, non secus, ac si in fodinis reperti lapides scissiles aëri expositi, & mollia ex abysso maris extracta corallia, quæ Græcis vocantur λιθοδένδρον, aëris acido volatili indurescunt & lapidescunt, quia & jam abscon-

ſconditam habent in ſe ſuæ duritiei energiam, imo infunde acido volatili ſpiritui animal quoddam vel inſectum per tempus, petrefactum invenies, in corpore humano ſimul tunc temporis Reges noſtri luto inhærent, quo ſe extricare neſciunt, unde facile à ſpiritu acido volatili ſuperantur. Certum mihi ſervo ſpiritum acidovolatilem, in quo quæcunque immiſſa intra breve temporis ſpatium lapideſcunt, ejusmodi aquas fluviatiles & fontanas etiam habemus, in quibus injecta ligna lapideſcunt, eorumq; cortices & plantas ipſorum. Sic in vicinia prope oppiduli Veronæi mœnia in agro *Senonienſi* eſt fons perennis ſcaturiginis, aſpectu jucundiſſimus, lympha limpidiſſima colore quidem & odore ἄποιος, ſed ſapore acido non ita commendabili, incolis tamen non ingrato, erumpit autem iſte fons ex altiſſimis ſubterraneis cuniculis labroque vel potius cratere excipitur ita affabrè in orbem circumducto, ut neſcias illam ne πε
ριφέρειαν natura dederit, an vero ars. Euclydis exquiſitiſſimũ circulum elaboraverit, ſic autem ad labri margines exundat aqua, ut ſtatim & breviſſimo aquæ ductu decurrat in rotam quæ molam frumentariam circumagit, indeq; cum glarea, quam currente alveo ſecum abradit, guttatim in ſubſtratum lutum & proximam uſneam decidit, quæ omnia ſua peculiari vi ita ſubigit, fermentat & cogit, ut tandem in lapides induret, leves quidem illos & foraminulentos, quorumq; unam aliquando partem videas jam petrefactam, alteram vero adhuc agnoſcas muſco herbaceo virentem & cœnoſam, quæ tandem lapideſcere incipiat. Coguntur vero illi lapides tanto aggere, ut niſi ex intervallis molitor eos ferreo malleolo conterat & ſubſtrahat, impedimento fuit ipſi molendinæ, quo minus liberè circumvolvatur, ut teſtatur fide dignus Vir D. *Jon. Alboſius Hæduus* & apud Senones ſuo *tempore Medicus celeberrimus*; ſed è diverticulo in viam. Porro concretorum in humano corpore duriſſimi calculi expiſcemur cauſas. Spiritus ergo eſt acidovolatilis ſive per aërem volitet, ſive terræ viſceribus in macrocoſmo includatur, qui indurat, non quies quæ eſt induratorum ſocia vel ſequitur, quicquid etiam eſt lapidificum, non per frigoris quietem, ſed per caloris activitatem indurare cum *Cl. then Rhyne* ſtatuerem, motui id omne concedens, nec excludo Gaſteron acis ſocordiam & ignaviam in luto hærentis. Acidum volatile in armoniaco ſale congelationis expeditius cauſa dici poteſt, ex quo partim ſpiritus ſupradictus petrificans paratur, hujus enim ſpiritus calculoſæ concretionis efficiens erit, ſi nempe cum oleo conjungatur, nam hoc aquę diſſolutionẽ repudiat, non enim glacie firmantur, quod materia ignea earum poros tanto torrente non perfluat, ſed quod ambientium ſpiritus fluida faciant obfrigeſcere, ſic in microc. membranę vertuntur in cartilagines, hæ in oſſa, non ex quietis glutine, ſed à ſucco ſpirituoſo, per cavitates oſſium directo ſeu ab univerſali ſpiritu indurante, orto. Hunc acidum volatilemq; ſpiritum in homine non tantum ex acidulo pancreatis ſucco prout *Sylvius* voluit, ſed & ex tota maſſa ſanguinea & ſeroſa produci poſſe nobis perſuademus. Materia ergo calculi, vel eſt lympha craſſa, in qua hærent Reges, vel chylus malè fermentatus. Cauſa efficiens eſt ſpiritus acidus volatilis, qualis etiam in ſaliva repetitur, ſi inibi calculus procudatur, vel ex lympha derivabitur ac circulationis lege cum ſanguine ad renes deferretur, ut illic ſecedat, dien in renibus arenas, in veſica ex iiſdem calculum unà fabricans, vel cum potulentis & cibis per ductus lacteos ad renes deferuntur, vel vitiatum fermentum renum calculi coercebit ſemina. Ruffus calculus friabilior albicanti, quia magis indigeſtus eſt. Atque hæc eſt calculi geneſis & analyſis ſpirituoſis inducta, ab hoc ſi acidulum & volatilem ſpiritum deſtillatione extrahas & iterum reſtanti materiæ reaffuderis, priſtinam reſarciet duritiem, ſi Tachenio fides. Verum enim vero ſi primarius petrificationis Author ſtatuatur acido-volatilis ſpiritus, cur idem & indicatur deſtructor? Calculus enim ſimili indiget ſolvente, quoniam ſolvens cum ſolvente ejusdem eſſe debet naturæ, exemplum à gummi, reſinoſis & ſimilibus etiam ex minerali regno deſumptis, ubi nulla contraria cõtrariis, ſed ſimilibus ſemper ſolubilia vidimus. Mẽſtruũ enim cum menſtruato ejuſdem eſſe debet indolis, ſi oleoſorum alcalinorum facilè cum acido volatili con-

concretionem percipere haud possis, perpende succini & aliarum resinosarum qualitates, tibi dabit expedita analysis ubi spiritum, sal volatile & oleum simul obtines. Nullum verò adæquatius habitaculum oleosis volatilibusque designare posse existimo, folliculo felleo & renibus & vesicæ, in folliculo enim fellis continetur bilis, si ergo in hunc folliculum fellis dilutior irruat acido-volatilis spiritus, inibi calculus producitur; si vero cum potulentis vel lymphâ ad renes deferatur secretus vel ibi duntaxat secedat & particulis alcalisatis oleosis vel è bile vel è pinguiore renum (videmus enim homines, quibus renes præ aliis partibus sunt pinguedine obsessi ad calculum magis pronos) adductis occurrat, arenas & calculos efficit.

Oleum enim vel bilis oleosa suppeditat alcalinum volatile quod diversis in locis acido-volatili occurrit, cum eo combinatur & maritatur in perniciem humanæ sanitatis, atque hinc non in uno loco corpus humanum calculis infarcitur, sed nulla pars ab illis immunis est. Sic Princeps Nassov. M. H. defunctus in folliculo fellis plus quam xxx. calculos exhibuit, sic ex eodem folliculo *Henricus Florentius* Anno 1618. extraxit Lugduni Batavorum 124. calculos quadratos ejusdem ferè magnitudinis & crassitiei, cinerei coloris, sic super viro ex alvo prodibat lapis instar ovi columbini ℥ij. pendens & lapidem Bezoar exactè mentiens. Ex pulmonibus sæpissimè calculos calci similes rejectos observavi. Sed non licet extra limites vagari, ergo ad calculum Renum & vesicæ redeamus & symptomatum rationem paucis addamus. Vomitus plerumque adest, qui oritur propter communionem nervorum ventriculi & renum sexti sc. paris, qui vomitus itaque nihil levaminis afferre potest. Vomitus autem ille fit, quia cum spiritus animales in ventriculum maximâ copia influant, ventriculus arctatur & pylorus, ita ut contenta non possint per inferiora ejici sed per superiora, os scil. ejiciantur; à dolore vero Nephritico quomodo febres oriantur apud plures satis obscurum est, sed nostro judicio istæ oboriuntur cùm ob fibrillarum nervearum spasmodicam contractionem spiritus animales inordinatè agantur, qui etiam in musculum cordis & arteriarum impetuosius influunt, & sanguinis perturbationem faciunt, imprimis ubi jam particulæ sanguinis communicatæ heterogeneæ incipiunt effervescere, & sic pulsum frequentionem producunt, adde dolorem & inflammationem Renum à calculo plerumque excitatum. Stupor cruris affecti lateris adest, idque ob pressionem nervorum ad crus euntium.

Ischuria verò oritur ab obstructione meatus urinarii, idque vel è calculo, vel materiâ quâdam mucilaginosâ & viscidâ, vel ab acido austero, vel ab impetuoso influxu spirituum animalium in sphincterem spasmodicè afficientium, à quo dein comprimitur, & musculus cum fibris suis contrahitur, & sic urinæ suppressio augeri debet. Ischuria produci quoque potest, quando urina à sanguine non secernitur, aut si secernitur, saltem ad vesicam non defertur, vel propterea quod desint spiritus, qui in vesicam reliquosque musculos illi excretioni destinatos, influant, vel quia fibræ vesicæ aut recipere, aut transmittere spiritus non possint, propter aut depravatam sui intemperiem, aut conformationem, aut solutam unitatem, aut denique, quia nervuli ad vesicam aliasque partes tendentes, aut obstructione aliqua, aut compressione, aut soluta unitate laborant. Tumor adest in hoc casu in hypogastrio à nimię urinæ collectione, & dolor à nimiâ tensione fibrarum. Materiæ viscosę excretio probabile est calculi signum, à quo sæpe Ischuria oritur, nullum tamen certius signum calculi, quam exploratio per catheterem. Aliquando etiam Ischuria oriri potest à ruptis vesicæ fibris, item ab obstructione urethræ, vel ulcere ibidem existente.

Stranguria varias agnoscit causas tum internas tum externas jo. urinæ acrimoniam, excoriationem vel vesicæ, vel meatus urinarii, urethræ sc. tum à variis aliis causis, tum præcipuè à semine acri & corrupto in gonorrhæa virulenta, nimiam quoque subitaneam partium refrigerationem à diversa etiam cerevisia imprimis

mis novella in eadem mensa assumpta produntur hic affectùs, sine dubio quatenus copiosum sal à sanguine vel sero præcipitatur, & ad vias urinarias secernitur, quare & urinæ flammeæ & rubicundæ conspiciuntur.

Urina in *stranguria* semper guttatim excernitur, quoniam ab acrimonia musculus *sphyncter* irritatur, quapropter major copia spirituum animalium in illum influit, adeò ut illam ita distendat, ut via urinæ præcludatur, & ab ista constrictione partes salinæ magis partibus imprimuntur, & dolorem augere debent. Alimenta quoque venena & medicamenta acria diuretica, imprimis cantharides, facile hunc affectum producere valent, quandoque hic affectus varios animi affectus sequi solet, ab ulcere vesicæ, pure in renibus, à malè secto calculo, &c. nonnunquam oritur, nec minus à dolore ita musculus sphincter intumescere potest, ut viam urinæ præcludat. Dolor hic est circa perineum, quod indicat collum vesicæ dolere, aliàs est mitior, tamdium quam diu urina emittitur, aliquando tamen, jam evacuatâ urinâ, dolor percipitur.

Inflammatio renum & vesicæ oritur ut plurimum vel à Plethora, vel acrimonia & tenuitate sanguinis, vel ab arenulis, calculis, vermibusque sua asperitate & duritie vel osculis vasa aperientibus, & denique vasorum undecunque facta vel obstructione, vel compressione, vel anastomosi, vel diæresi.

Ulcus renum & vesicæ quid sint, ex communi ulceris natura facili marte innotescit, nam omne ulcus soluta quædam est unitas ab erosione facta, hujus verò hoc in affectu præcipuæ causæ sunt, vel præcedens quædam inflammatio, vel humor aliquis acris cum sanguine eo delatus, ut serum salsum, aut acidum, vel arenulæ, aut calculi perpetuo attritu partes illas erodentes & lacerantes, dispositio etiam pororum talis quæ non potest transmittere sal volatile, quod præsertim fit, si viscíditas ei est conjuncta, quæ facit ut hæreat in parte aliqua, ibidem lancinationem & postmodum exulcerationem excitans. Sæpe tamen malum hoc producitur ab ictu, casu, percussione & diureticis acrioribus; à suppressione mensium, & hæmorrhoidum hunc affectum observavi, pus est album, quia materia acris fibras nervosas transversas carnium præscindit, & incidit in minimas minutias, accedente etiam acido volatili, quo albet. Distinguitur exulceratio renum ab exulceratione vesicæ, quia in hâc dolor est in hypogastrio, in illa verò circa lumbos sentitur dolor. Urina est furfuracea, quia ab acredine humorum abraditur aliquid membranosi.

Urinæ ardor & acrimonia est ut plurimum à sale acido & corrosivo quod continetur à pur. membranas eductus urinarii vellicantibus atque rodentibus. Alvum evacuandi frequens desiderium & sine dubio ab acrimoniâ salium intestinum rectum quod collo vesicæ annectitur, vellicante, & sollicitante.

Causæ *mictus cruenti* non aliæ sunt quam alterius hæmorrhagiæ, causæ enim proximæ sunt vasorum sanguineorum in renibus & vesicæ, vel *Anastomasis* vel *Diæresis*, rarissimè *Diapedesis*. Causæ antecedentes vel sunt plethora vel sanguinis motus concitatior, vel ejus tenuitas & acrimonia, vel humorum aliorum extravasatorum undecunque orta acrimonia; ut plurimum vel calculi, vel arenulæ, cuspidibus suis vel perpetuo affrictu vasa sanguifera lacerantes, à pure alioque acido acri vasa hæc facilè aperiri queunt. Sic & spirituum naturalium nimium & impetuosum influxum in hasce partes evasationem sanguinis producere posse, nullus dubito.

Inter causas procatarcticas recensemus aëris acrimoniam & calorem nimis intensum imprimis septentrionalem, nocet & borealis; novimus enim nonnullos homines huic aëri se committentes, statim in hunc incidisse morbum, vel aliam hæmorrhagiam.

Incontinentia urinæ vel oritur ab relaxatione, vel à resolutione musculi nervorumque eò tendentium, vel obstructione, vel compressione, vel vulneribus, vel ulceribus, vel inflammatione, qui etiam producitur ab ἀταξίᾳ spirituum animalium.

Diabetes, quæ est ceu diximus celerrima & copiosissima potus assumpti & planè non mutati per urinas emissio, concomitante siti inten-

sa & totius corporis extenuatione, plures causas nostro judicio agnoscit. Primaria verò, est peculiare acidum sanguinem præcipitans, sic avus conjugis nostræ *D. D. Isaacus Schombardus, Medicus apud Francofurtenses*, dum viveret, *celeberrimus*, ferè octogenarius, qui cum biberet quadras mensuræ vini pomacei, inde noctu subsequente tres mensuras urinæ mingebat.

Sic in memet ipse experior, si vinum acidulum assumo, tunc & plus urinæ reddo quam aliàs.

Sic & Tubulos istos per omentum ex fundo stomachi prodeuntes nimis laxatos culpo, per hos etiam patentiores ductus sine mora pergit ad renes quid est potulenti. Ad cor enim potus in Diabete non potest deferri quia impossibile est potum per cor ita statim transire, & cum sanguine ad renes deferri. Sic & renum pori ampliores eorumque fermentum nimis acidum multum ad hunc affectum producendum conferre possunt. Crises morborum etiam possunt sæpius existere Authores hujus rarissimi affectus. Inter causas externas potus ingurgitatus copiosus imprimis acidulus, alimenta & medicamenta valdè diuretica, excretiones aliàs consuetæ suppressæ, animi affectus varii, &c. esse possunt.

§. 11. Experientia instructi ad Prognosin horum affectuum nos accingamus. Nephritis gravè malum est, & si hæreditarium fuerit, incurabilis judicatur, imprimis in senibus juxta *Hippocr. aph. 6. s. 6.*

Hic affectus ratione symptomatum quæ infert, est aliorum pejor, imprimis cum calculus & quidem asper in ureteres detruditur, quo enim calculus est major, asperior & acutior, eò acerbiora infert tormenta. Calculus friabilior quoque tolerabilior est siliceo, ille enim conteri, hic verò nequaquam comminui potest.

Quod si doloris causa inflammatio ob accurrentes tum spiritus tum sanguinem accedat, & hanc febris comitetur, atque ipsa renum substantia ab asperitate & cuspide calculi vulneretur, malum est, adeo ut non paucos è medio sustulerit, & si in paroxismo dolor hic nullis cedat remediis; Si externa frigeant, palleat facies sudorque erumpat frigidus, viribus languentibus, pulsu existente formicante, mors est in propinquo. Melius vero signum hoc esse hactenus observavi, si urina ab initio mingatur tenuis & alba, postea vero crassa, & in fundo matulæ arenosa seu sabulosa subsideant, significant enim calculum solutum esse. Si calculus in ureteribus hæreat, tunc dolor est intensissimus, & ut plurimum hoc renum statu ægroti moriuntur, uti in nonnullis sectionibus observare licuit. Pueri magis calculo vesicali, senes vero calculo renali corripiuntur *Test. Hippocr. aph. 26. s. 3.* Virum novi Cassellanum, qui ob dolores atrocissimos nephriticos planè fatuus, insipidus imo obliviosus factus est, qui spiritus animales exinde cladem passi sunt. Aliam fœminam novi à nephriticis doloribus in Hecticam delatam. Si calculus magnus vesicæ sit adnatus, tunc vix remedium est, nisi à perito lithotomo secetur.

Pingues & obesi magis videntur calculo obnoxii esse, quam alii, talia enim corpora non sunt sine terrestreitatibus, sed acido volatili abundant. Sic & ii, qui ob corporis molem sunt multum otiosi & sedentarii, facile calculum sibi acquirere queunt. Fœminæ rarius infestantur calculo vesicæ quàm viri, materiam enim peccantem minori cum molestia emittunt, proter viarum, per quas transire debent, amplitudinem, rectitudinem & brevitatem, beneficium ipsis etiam est menstruum tributum lunare.

Quoad *Prognosin Ischuriæ*, quæ si à secretione urinæ læsa producitur, vel ab austero nimis pontico, vel ab affectu quodam ureterum graviori imprimis magno calculo illos obstruente, vel à nervorum paralysi, vel ob compressionem sauciatæ spinæ, vel ob casum ictumque in os sacrum lumborumque regiones, vel à luxatione vertebrarum lumbarium, vel à graviori musculi sphincteris affectu, plerumque insanabilis est, vel si senib9 hoc malum contingat. Pessimũ quoque est signum, si huic affectui superveniat vel tenesmus, vel è naribus emittatur odor fœtidus urinosus. E contra facilior est curatu, quæ vel à

causis externis sæpè dictis, vel à levioribus vesicæ, sphincteris aliarumque partium affectibus producitur, &c.

Si *Stranguria* oritur à renibus purulentis malum est signum, & lethale judicari potest; Si vero à potu nimiæ cerevisiæ novellæ, nihil mali portendit, & haud difficulter curari potest. Hipp. ait s. 7. aph. 48. urinæ stillicidium & mejendi difficultatem vini meraci potus & venæ sectio solvit. Incidendæ vero sunt interiores venæ. Si vero oriatur ab exulceratione urethræ, injectionibus facile curari potest. Quæ vero ab acrimonia seri vel sanguinis, difficilior est curatu.

Eventus hujus morbi sæpe dubius est, semper tamen periculosus, nam accedentibus aliis gravioribus symptomatis, convulsione puta & delirio & similibus, repente æger vitam cum morte commutat. Ubi vero in abscessum degenerat, lenta sequitur febris & ulcus insanabile, quod ægrum ad mortem usque comitatur. E contra bonum est, si hæmorrhoides hoc in casu sponte aperiantur, vel hæmorrhagia narium vel in sexu sequiori menses supervenerint. Item si in morbi incremento in urina appareat sedimentum albicans & glutinosum cum remissione reliquorum symptomatum.

Quod Prognosin ulcerum harum partium concernit, sequentia Senis nostri perpende. Si quis sanguinem & pus mejat, renum aut vesicæ exulcerationem significat: quibus cum urina exiguæ carunculæ aut veluti pili unà exeunt, his à renibus excernuntur. Quibus cum urina crassa furfuracea quędam simul minguntur, his vesica scabie laborat. Qui sponte sanguinem mingunt (mejunt) iis à renibus venulam ruptam esse significatur. Quibus in urina subsident sabulosa, iis vesica calculo laborat. Si quis sanguinem aut grumos mejat, aut urinam guttatim emittat, & dolor ad imum ventrem ac interfemineum incidat, ea quæ circa vesicam sunt, laborant. Si quis sanguinē aut pus aut squammulas mejat, & gravis odor adsit, vesicæ exulceratio significatur.

Item ad recti intestini & uteri inflammationem purulentosque renes succedit urinæ stillicidium: Jecori vero inflammatione laboranti supervenit singultus.

Renum & vesicæ vitia in senibus difficulter curantur.

Quod hujus morbi prognosin spectat. *Hippocr.* experientiâ sufficienti instructus ait, s. 7. aph. 39. Si quis sanguinem & grumos mejat, & stranguria laboret, dolore ad hypogastrium & pectinem & perinæum pertinente, ad vesicam loca laborant. Affectus hic difficilis omnino & periculosæ curationis est, tum quia eo diutius perseverante; ut quamvis aliam hæmorrhagiam gravem, Hydrops Tabes & leucophlegmatia ordinario consequantur, tum quod his non supervenientibus, ordinario tamen ulcus in renibus aut vesica generatur. Malum hoc si non curatu impossibile saltem difficile est.

Quoad *Prognosin incontinentiæ urinæ & Diabetis*, sunt illi affectus etiam difficiles curatu, si enim incontinentia inveterata est, & senili accidat ætati, aut oritur à graviori paralysi, aut affectus alios graviores sequitur, tunc vix curationem suscipit. Quę vero in pueris vel adultioribus, vel à causa oritur externâ, vel à somno profundiori, facili mutatione vel diætæ, vel ætatis progressu tollitur. Sic juxta *Hippocratem* mictus noctu plurimus parvam significat dejectionem.

Diabetes potius juvenes comitatur quam senes, senes tamen non ab ea immunes existunt, ceu superius exemplum allegavimus. Juniores vero magis infestantur, quia eorum partes sunt molliores & pori magis dilatantur ad potulenta transmittenda. His morbus incipiens facile sanatur, inveteratus autem & in senibus raro & difficulter, unde merito hic nostrum facimus illud *Nasonis: Principiis obsta, serò medicina paratur, &c.* crasis enim sanguinis multum soluta vix restitui potest, transit interdum in hecticam, & sæpè in mortem, Confer. Obs. XXVI. ann. VIII. *Ephem. German.* Subinde quoq; mutata solummodo diætâ sponte cessare solet.

CURA DIÆTETICA.

§. 12. Præmissis *Prognosticis*, de *curatione* agendum restat, & ut à *diætetica* incipiamus, eo adnitendum est, ut omnia naturæ conveniant. Primo ergo *Aër*, in calculo tum renum &

veſicæ aliisque renum affectibus, ſit lucidus ac temperatus, vitandus è contrà frigidus ac intenſè calidus.

Cibi ſint facilis digeſtionis. Conveniunt omnes carnes vitulinæ, agninæ, avicularum montanarum. Ex oleribus conveniunt radices petroſelini, apii, naſturtium aquaticum, aſparagus, ſpinachia, lupulorum germina tempore veris propullulantia, jus cicerum rubrorum, laudatur item raphanus cum ſale aſſumptus &c. Cibi ſint & quantitate modici, lubricantes, boni ſucci, ut ſunt perdices, ova ſorbilia & plura alia, vitentur è contra craſſi & viſcoſi & vel vetuſtate vel ſale indurati, imprimis verò ſubacidi, ex quorum numero ſunt ſequentes carnes, taurinæ, arietinæ, hircinæ, annoſæ exſuccæ & imprimis ſalſuginoſæ, & muria aut aceto conditæ, & deinceps inſolatæ & fumo induratæ. Nocent & hic omnia lacticinia, in lacte enim calculi principium jam *Hippocrates noſter d. morb.* 3. ſ. 5. agnovit, hinc & pertinet ex lactis coagulo paratus caſeus. Nocent fere omnia legumina, inprimis in inflammationibus harum partium, & piſces, maximè verò illi, qui aceto aut muriæ immerſi & ſale conſperſi fuerint, hæc & alia reddunt ſanguinem & ſerum mulcilaginoſa & tartarea, accedente tunc acido volatili, calculus facile generatur. Potus ſit vinum tenue album, imprimis vel Moſelanum, vel Neccarinum, vel Hanovienſe, Michelbaccenſe ſcilicet vel Hirſteinienſe non admodum vetus; detur decoctum cicerum rubrorum vel petroſelini, aſparagi cum paſſulis, ſebeſtenum, vel paretur vinum cancrinum, quod excellens eſt. Nocet maximè cereviſia novella, imprimis ex aqua multum calce repleta cocta, ſuas enim partes in Duelech geneſi ſtrenuè agit, melior paratur ex ſucco betulæ, quæ benè defæcata & lupulo optimè condita eſt. Exulent muſtum noviter è torculari expreſſum, vina Francica, Ungarica, Gallica &c. quæ morbis omnibus tartareis, puta ſcorbuto, arthritidi, lithiaſi provocandis valde opportuna ſunt, hæc & in reliquis ſuperius dictis renum & veſicæ affectibus attendenda.

In mictu verò cruento, incontinentia urinæ & diabete ſit magis adſtringens diæta. Aër ergo eligatur ſiccus & ſerenus. Alimenta ſint incraſſantia & adſtringentia, boni tamen ſucci, à potu verò quantum fieri poteſt abſtineatur, loco que potus concedatur vinum rubrum leniter adſtringens, & immittatur vino aliquid Martis adſtringentis, & ex Celſi judicio optimum remedium eſt temperantia, intemperantia etenim, & incontinentia non modo vitium iſtud exaſperant, ſed etiam cum prius non adeſſet, id introducunt. Nocet etiam omnis potus ingurgitatus, imprimis tantillo ſpirituoſior & calidior, ſæpe tamen ſubacidus. Itidem omnia alimenta & medicamenta valde diuretica, nec minus ebrietas angue pejus vitanda, ut & inſomnia. Motus ſit in renum affectibus inprimis in nephritide paulò liberior; ex motu enim ſpirituum animalium fit major & liberior influxus, ex omiſſo verò influxu ſpiritus languent, partes flacceſuntque, & ſic ſæpius ejuſmodi affectus produci debent. Magnum etiam damnum renum & veſicæ calculo obnoxiis redundat ex vita ſedentaria, otio, uſuque exercitii omiſſo, vita enim otioſa ſpiritus animales languere facit, tum neceſſario plures cruditates & terreſtres fæces unà cum acido generari debent.

In mictu verò cruento & diabete aliiſque urinæ profluviis quies imperetur, omnis enim motus nimius nocet. Quoad ſomnum nimius hic nocet, quia ſpiritus craſſiores reddit & languidiores, unde acidum in maſſa ſanguinea augetur. Sic & nimiæ vigiliæ nocent; Medium ergo tenuêre beati. Decubitus non ſit ſuper dorſum, ne ſubſtantia renum magis coarctetur. In cunctis hiſce renum & veſicæ affectibus excernenda eliminentur & retinenda reſerventur, imprimis alvus ſit laxa, ſi talis naturâ non ſit arte procuranda. Sic etiam quibus conſuetæ hæmorrhoides ſunt ſuppreſſæ in illis iterum moveantur, idem faciendum in ſexu muliebri, quando retenta ſunt menſtrua. Ordinarius ac ſufficiens eorum fluxus noſtro judicio eſt cauſa, ut mulieres præ viris minus calculo ſint obnoxiæ, multæ quippe acidovolatiles ſalinæ, terreſtres ac tartareæ (ut

pro

pro libitu eas nominare velis) particulæ cum mensibus effluere solent. Animi pathemata quod concernit, omnia decenter sese habeant, quorum effectus in calculo videbis apud *Barthol. in Act. Medic. Observ. 38. 1675. 76. 78. editis*. Ubi quidam in mediis doloribus superveniens lætum nuncium cùm attulisset, è vestigio prodiit sponte calculus. Sic & in viduâ quâdam mœror & terror eundem affectum protulit. Nos tamen ex his passionibus malum auctum vidimus, consulerem ergo ne animus turbetur. Intemperatiorem veneris usum maximè nocere hactenus observavi, eo forsan nomine, quod Venus renum primigenium balsamum seu fermentum depauperet non solùm, sed & spiritus animales ita absumat, ut temporis progressu in hecticam mutetur.

§. 13. Superest nunc Cura pharmaceutica & quidem *Galenicorum*, qui humorem crassum ac pituitosum, in lapideam duritiem accedente calore torrefactum, incidendum, dein plane tollendum suadent: in quem finem primo clystere in paroxysmo, & extra eundem alvum subducunt. Clysteres ex variis emollientibus & nephriticis parare solent juxta sequentem formulam:

℞. *Rad. malv.*
liquirit. ana ℥j.
herb. saxifrag.
mercurial.
heder. terr.
violar.
bismalv.
flor. chamom.
melilot. ana m. ß.
bac. juniper. ʒij.
sem. lini ℥ß.
fænicul. ʒij.
Coq. in s. q. aq. comm. Colat. ℔ I.
adde
Cass. pro Clyster. ℥j.
ol. lil. alb. ʒvj.
scorpion. ℥ß.
M. F. *Clyster.*

In paroxysmo varia commendant anodyna medicamenta, quæ intus & extra adhibenda volunt, ut sunt theriaca, Midritatium, requies Nicolai, Diacodium, &c. Imperant & balnea ex aqua dulci aliisque anodynis parata, ad meatus quosvis, imprimis ureteres ampliores reddendos, propinant etiam ægris varia juscula pinguia, aliaque oleosa, imprimis emulsiones. Postquam dolor remissior factus, humores enemate emolliti, meatusque ex parte reserati fuerint, tunc omnia illa medicamenta administrant, quæ lapides comminuere atque expellere possunt; inter quæ præ cæteris commendant lithrontriptica omnia, terebinthinam, item decocta rad. graminis, fœniculi, ligni guajaci, cicerum, mandibula piscium, testas ovorum, sanguinem hirci, pulverem leporis cum pelle in furno exsiccatum, fructus alkekengi, lapidem Judaicum, baccas juniperi, semina saxifragiæ, fœniculi, petroselini, milii solis, & si simul adsit *Ischuria*, seu *suppressio urinæ*, tunc ad sygringam confugiunt, & diureticum quoddam immittunt medicamen, præsertim oleum scorpionum, & si simul ardor magnus in regione renum molestus sit, oleo violaceo, & rosato inungunt dorsum, quibus oleis pro re nata parum aceti addere solent. Carnes motacillæ, reguli, item cerebrum & renes leporis, suis, &c. tanquam arcanum commendant, nonnulli regulum concrematum in pulvere exhibent, & tanquam arcanum hoc jactant remedium, sed mihi nunquam (absit dicto invidiâ) satis fecit; posthæc alvi regionem mitioribus eluunt, ut sunt Cassia fist. extract. Diaprun. simpl. &c. extrinsecus conveniunt fomentationes & sessiones, inunctiones, cataplasmata ex emollientibus, malva, althea, &c. parata. Sed quis quæso omnia recensebit sine fastidio lectoris?

In *inflammatione renum & vesicæ* eandem instituunt curam ac in reliquis inflammationibus internis; ab initio enim Venę sect. celebrant, semel aut pluries, prout necessitas exigere videtur, tum revulsionis tum verò depletionis & refrigerationis ergo, præmisso tamen semper enemate aut suppositorio, aut medicamento alvum

vum leniente & emolliente, dein humores crassos poros partium obstruentes diureticis frigidis rem peragunt, ut sunt aq. fragorum, fumar. plantag. acetosæ, Syrup. limon. pap. Rhæad. præ aliis verò suadent emulsiones ex hordeo, sem. 4 frigid. major. & simil.

In *ulcere renum & vesicæ* commendant varia vulneraria, ut sunt decocta è ligno guajaci, rad. consol major. minor. aristoloch. rotund. herb. alchymill. pyrol. sanicula, agrimonià, plantag. bismalv. ex quibus omnibus pro re natà variæ concinnari possunt formulæ, utpotè:

℞. *Ras. lign. guajac.* ℥viij.
cortic. ejusd. ℥iij.
chin.
sarsaparill. ana ℥ß.
passul. Corinthiac. ʒvj.
flor. hyperic.
verbasc. ana m. ß.
Coq. ex aq. fontan. pur.
Colat. ℥xxx. *adde*
hydromell. si.. pl.
syr. de symphit. ana ℥ij.
Dos. ℥iij. *ad* ℥iv. *ter quaterve de die.*

In *ulcere vesicæ* injectiones usurpandas esse ex detergentibus, dein siccantibus & consolidantibus variis.

In *mictu cruento* eo incumbendum esse censent, 1. ut sanguinis inhibeatur major effluxus, 2. ut vasa aperta consolidentur, & 3. ut renes & vesica roborentur. Primo instituunt V.S. & adhibent omnia medicamenta, quæ in sanguinis fluxionibus conveniunt. Sequens apozema magnifaciunt:

℞. *Rad. tormentill.*
plantag.
bistort. ana ℥ß.
fol. alchymill.
millefol.
sanguisorb. ana m. j.
equiset. m. ß.
flor. rosar. rubr.
balaust. ana p. j.
hordei mundat. ʒiij.
sem. plantag. ʒiiß.
Coq. ex aq. font. Colat. ℥xx. *adde*
aq. cinamom. ℥iß.
corall. rubr. ppt. ʒij.
syr. myrtin. ℥ij.
F. Apozema, III. *de die* ℥iij. *assumend.*

Varia & commendant refrigerantia & anodyna aliaque incrassantia, de quibus alibi ad nauseam dictum.

Externa vero quæ in usum revocant, sunt frictiones partium superiorum, vel ventosæ vel hirudines vel unguenta & linimenta, & emplastra refrigerantia, incrassantia & adstringentia aut lumbis aut pubi applicanda, qualia alibi descripta sunt.

Ischuriam vel *Dysuriam* & *Stranguriam* ab intemperie seu mala conformatione aut harum partium soluta unitate ortam, curandam esse dicunt remediis intemperiei illi contrariis, si intemperies sit, vel calida, vel frigida, aut humida, semper contrariis suis corrigi & ad pristinum seu naturalem staturam redigi debet.

Mala autem si confirmatio ischuriam fecerit, planè incurabilis habetur ab ipsis. Si vel calculus vel carunculæ, &c. in meatu urinario hunc morbum produxerint, tunc illa vel cathetere vel aliis instrumentis removenda esse præcipiunt. Ubi vero crassa pituita collum vesicæ obstruit atque Ischuriam inducit, tunc omni opera eo nitendum est, ne ab errore diætæ pituita in corpore iterum generetur, genita & præsens verò incidatur & eliminetur, in hunc finem omnia medicamenta lythontriptica superius recensita præscribunt.

In *stranguria* sequens Apozema magnifaciunt, præmissis tamen universalibus appropriatis & humores præparantibus:

℞. *Ras lign. guajac.*
sassafr. ana ℥ij.
rad. sarsaparill ℥j.
liquirit. ras. ʒvj.
flor verbasc.
chamomill. ana m. ß.
passul. min. ℥ß.
fruct alkekeng. ʒj.
Coq. ex aq. fontan. pur. q. s.

in Colat. ℥xxx. *dissolve.*
Syr. jujub. ℥j.
M. F. apozema.

Ad partes roborandas applicant cataplasmata ex emollientibus, calefacientibus & anodynis vel unguentis vel linimentis & emplastris calidis resolventibus doloremque mitigantibus parata.

In *Diabete Galenici nostri* omnium primò humores peccantes naturæ obedientes reddunt *præparantibus* ut sunt syrup. pap. rhæad. bugloss. rosarum de rosis siccis, aq. portulac. nymphææ, acetos. plantagin. Dein purgante medicamento superfluos humores ex corpore evacuant. Vacuantia *ipsis* sunt partim phlegmagoga, partim cholagoga, imprimis ea quæ modicè adstringunt, Rhabarbarum nimirum & Syrup ros. sol. ex multiplici infusione, &c.

Dein revellunt humoris impetum frictionibus brachiorum, capitis, scapularum aliquando & vomitu; impera t & sudores, postmodum renes atque jecur corroborant dictis corroborantibus, calidamque renum atque hepatis intemperiem emendant sequentibus, ut sunt trochisci alkekengi, santal. rubr. &c. cum vino adstringenti exhibita, sistentia motum; serosiores sanguinis partes corrigentia sunt electuarium rosar. balaust. sem. plantag. cydonior. bol. armen. Corall. gumm. arab. Myrobolan. condit. Item theriaca & midrithat. &c.

Inter externa magnipendunt Epithemata pro hepate ex aqua rosarum, nymphææ, acetosa, acetosella, cum camphor. parat. Item unguentum pro renibus & lumbis ex oleo rosaceo, nymphea, in frig. Galen. populeon. Item cerat. santal. emplast. ex farina hordei sem. plantag. balaust. & ros. rubr. confect.

Curandæ *incontinentiæ urinæ* ab imbecillitate musculi sphincteris, vel ab ejusdem relaxatione, ab intemperie frigidâ humidaque productæ conducunt medicamenta calida sicca leniterque adstringentia additis medicamentis cephalicis & antiparalyticis superius descriptis, simul interpositis phlegmagogis, externè verò adhibenda censent omnia adstringentia tum cataplasmata de quibus specificè inferius agemus.

§. 14. *Paracelsus* cum *suis discipulis* in calculo curam usneæ & grandinis vesicæ tradit, aitque ex prima tartari separatione usneam fieri, quæ afficit spinam dorsi & ischiam, ex secunda grandinem, quæ dolores infert instar cultri scindentis, ex tertia lapidem constare, qui movetur suo tempore digesto, & subtus umbilicum enervat. Aliis palmam eripit Saxifragia utiliss. quæ ab *ipso Authore* peti possunt, unico ludi remedio calculum utrumque curare volunt *Paracelsistæ*. Ex sambuci & juniperi apicibus cum suis baccis ac fungis optima remedia parari ajunt, *Paracelsus* etiam Lithiasin per lapidem ludi & suum Aroph, citra metum recidivæ, curari affirmat, qui quingenta tartari genera statuit, hinc & plura remedia ad salia tartarea resolvenda requiri ait. Sic ex signatura plerique lapides calculum in homine resolvunt & expellunt, imo ipse calculus vel tartarus ex ipso homine collectus cum sulphure & nitro calcinatus & cum succo berberum depurato, extractus, maximum remedium ad omnes calculos conterendos & eliminandos à *Paracelsistis* dicitur. Inter alia eminent lapis Lyncis, spongiç, aquilæ, in felle bovis repertus, in capitibus piscium, percis, carpionibus, cancris, limac. item lapis silicis, nephriticus, crystall. optimum medicamentum à *Paracels.* æstimatur, modò rectè præparetur. Borax. Corall. lap. betill. succin. margarit. lap. hæmat. &c. suas merentur laudes, spiritum globorum cynosbati etiam magnifacit *Paracelsus*, eumque sequenti modo parat. Mense Maj. & Jun. magnam glomorum cynosbati quantitatem colligit & remotis vermiculis (in quibus tamen latere creditur potens vis diuretica) minutim concidit, succo betulæ vel raphani & fermento additis, fermentare sinit, dum ex putrefactis per vesicam elicit, spiritum & aquam, ex capite mortuo verò in cineres usto, extrahit sal, quod purificatum cum spiritu conjungit, aliquandiu in digestione relinquit, digestum in argilla miscet, & igne modò super ejusdem glomos in receptaculum majus destillando spiritum unà cum sale prolicit, donec omne sal simul transit, quod in recipiente est, eximit & exprimit,

expressumque per retortam igne arenæ non admodum valido, ne empeyreuma redoleat, destillat in modum arcani, ejus guttæ à III. ad XII. in convenientibus liquoribus exhibet & sæpius ab eo calculum insensibiliter expelli creditur. Ex rubi canini excrescentiis capillosis pulverem factum ad omnis generis calculos expellendum *Paracelsus* in proprio corpore expertus est, nominavitque in herbario ab Hebreo *Sunith*, quasi expulsionem calculi mei. Grana juniperi, semina, radices & plantæ calculi imaginem exprimentes, calculo pellendo inserviunt, ut lithosperm. seu sem. milii solis, Lachrymæ Jobi, bacc. heder. quas in muro ad occidentem spectante colligi volunt Paracelsistæ. Fructus halicabi vesicam involucro referens, unde & vesicaria, sicut & solanum, herniaria, radix saxifrag. & siliquæ ononidis, cœpæ etiam calculo opitulantur, quia ejus habent signaturam. Porro ex interna signatura salia coagulata resolvunt. Nam ut *Paracelsus ait in expl. 3. cap. 1. de tartaro*, sal solummodo per sal curari vult, sic & tartarus urinę seu sal urinę hominis item tartarus vini curat tartarum & calcem, estque specificum lithontripticum. Nitrum etiam in calculo pellendo magni æstimatur, unde stercus columb. quia nitro refertum est, in calculi solutione magnas obtinet vires; sic & lac caprinum ex capra nigra atque omnia ex capra desumpta, propter nitrum potenter calculum frangere creditur. Sanguinem hirci non tantum calculum in homine sed & adamantha solvere audacter statuunt, sed hodierna praxis haud confirmat. Quidam commendant ex hirco, vulpe vel lupo & lepore & similibus vivis bestiis sanguinem calentem hauriendum. Reliqua vide sis apud ipsum *Authorem*, qui in hac materia prolixus est.

Dysuriam & *Stranguriam* ex tartaro stomachi acutissimo originem habere vult Paracelsus, ideoque in ventriculo curari ait, hoc ergo in casu commendat spiritum salis, atque spiritum Juniperi.

In *Ischuria* reliquisque renum & vesicæ affectibus commendant Chimiatri moderni, spiritus & tincturas ex nitro, ♄nio & sale. A salibus volatilibus renum obstructiones, & essentiâ vel spiritu vitrioli veneris efficaciter solvi ajunt.

Diabetem vero per sola anodyna curari vult Author. Descriptio anodyni est sequens:

℞. *de liquor. papav.*
jusquiam. ana ℥ß.
lolii ʒj.
Camphor. ʒiß.
rosar.
plantag. solatri ana ℈ß.
reduc. in formam liquidam.

Vel:

℞. *Sperniol.* ʒiij.
ol. Camphor. ʒiß. *F. mixtura.*

Unge sero & manè imam dorsi partem; his peractis purgare jubet per illa, quæ in hydrope præscripsit; membra vero vult restaurare per Diacubebe, sal enim & alumen scissum hoc in affectu mortificari debet, quod fiat per forinsecus applicata anodyna, nam vapor, ut is ait, penetrat & potens est. Spiritus salis marini, ex quo etiam dulcedinem eliciunt Chymici, quamcunque sitim clamosam maximopere sedat, & est ad diabeticam sitim extinguendam magnum remedium. Nitri spiritus etiam sitim extinguit renesque & vesicam purgat, quod ipsum sal prunellæ quoque facit.

Si vero aliquod coagulum secretum non totum per urinam expellitur, sed in renibus jacet & putrescit, tunc pus mingitur; hic cura est, ut urinæ prospiciatur, ne tam cito separet ab Hepate, & ne spiritus ejus anticipet secundam digestionem. In ulcere renum & vesicæ lac quodvis aliaque in ulceribus aliarum partium commendat.

§. 15. *Helmontius* existimat inveniri posse liquorem qui citra offensam stomachi arenam vel calculum dissolvere possit, qui pergit in *Tr. de lithiasi 39. num. 13.* quoad calculum confirmatum, utcunque saxifragiorum speciosa gloriatio perstrepet, non nisi vanum & Empyricorum stentamen, jactantiæ, idiotismi nec aliud quidpiam. Solum enim potest Medicus citare & propelle calculum per diuretica, viasque laxare per humectantia emollitiva;

Imo

Imò cum diuretica sint periculi plena, Medent; Nihil opportunius in lithiasi quam ureteres humectando ampliores reddere, ac sordes intestinis incumbentes per enema demere, additque nihil in natura esse, quod Duelech confirmatum resolvat, aliàs tot principes, atque magnates totque rara Medentum ingenia non caruissent hactenus tam felici remedio. Ipse Author magnifacit *Aroph Paracelsi*, (quod sonat aroma Philosophorum, sic dictum propter tincturam auream) præparatum sub fimo cum mixtura panis secalini, & postmodum spiritu vini extractum, curat enim inclinationem veterem ad calculum Renum. Novit enim Author *Baronem* calculo renum laborantem prædicto *Aroph* bis in septimanâ assumpto per 18. annos sanatum, in cujus cadavere cum octogenarius defunctus fuerit, ne arenula reperta erat. Alium curavit Consiliarium per quindenas singulas miserè decumbentem, cerevisiâ cui semen dauci incoctum erat. Duelech non per corrosiva tolli, sed per resolutiva propria & specifica ait, non enim potest acidum, ut tale, citra insignem noxam in venas transire. In succo citri & spiritu salis marini solamina sunt calculosis, acor tamen prius auferendus est, quoniam, ut ille inquit, reverà sanatio aut resolutio Duelech, non perficitur acidis neque corrosivis, neque pocula acida ad vesicam unquam penetrant, nec deduci sinuntur. Lapides fructum, puta mespilorum, persicor, &c. volatiles fecit absque omni capite mortuo, postquam in succum lacteum redegisset, idque nimirum absque destillatione separatoria; reperit enim, quod hoc remedii genus restauret, non secus atque *Aroph* præservat. Porrò ad veram generati Duelech resolutionem liquationemque primatum obtinet, Ludus *Paracelsi*, sic dictus non quod silex sit, & pueri cum illo ludant, prout quidam interpretati sunt ipsius Etymon; sed quia ludus semper tali tesseræ aut cubi forma eruitur, cujus præparationis hæc est descriptio apud Authorem. Ludus optimè contusus, calcinatus, & usque in olei formam redactus, quod unico ferè verbo vocat fel *Terræ & Altolizoi* correctum, quod sonat totum conversum in oleum per ebullitionem, loquitur tamen in sequentibus, parum apertius. Teratur ludus in pulverem in mortario & sub pistillo, dein sub cote in silice iterum, tum dein calcinetur non quidem igne torrido, sed addatur illi sal circulatum, de quo *Paracelsus tractat libro de renovatione & restauratione*. Et *destillato inde sale*, dicitur Ludus calcinatus, quia pauco binarum horarum spatio & labore totus erit conversus in salem. Ludus ergo sic calcinatus & in salem redactus, sibique æqui ponderans, decurrat suâ sponte in humido loco. Istud autem sal resolutum claudatur hermetico sigillo in ovo longi colli & in arena, bulliat continuo igne secundi gradus, donec totus ludus in pari sui pondere steterit instar olei crassioris super aquam, quam ex aëre cellarii hausit, tunc namque totus ludus est sal volatile in forma salis oleosi resoluti, habetque aliqualem urinæ gustum; Ideoque, ut ille ait, per urinam cum potu vadit integris viribus, atque dissolvit omnem calculum, ubicunque in corpore delitescit. Dosis ejus est, granorum XIV. usque ad XX. cum aq. simplic. destillatæ tantillo. Et calculus mediocris magnitudinis in vesica resolvitur in pineoli magnitudinem potissimum duabus sc. septimanis. Alia sibi servat arcana, quæ tantum obscurè describit, & per liquorem Alcahest & ludum, rem ipsam obnubilat, si ipsius mentem melius expiscari tibi animus sit. Vid. ipsius *cap. 8. de lithiasi n. 23.* Dicit enim eodem capite se patefecisse, quo pacto ex putrido lotio eliciatur spiritus, qui immissus in vesicam per indolentem catetherem, solvit Duelech. Commendat etiam in calculo, tum renum, tum vesicæ liquorem in vesica tauri embryonis nondum nati inventum; cujus singulis mane uncias circiter binas propinandas suadet, quod idem præstet ex Embryone hirco collectus liquor. Rarissimum quoque diureticum ex lapid. cancr. colligit, modò resolvantur in formam pristini lactis. Docet & peculiare instrumentum sive fistulam in vesicam intrudendam ex corio & filo æneo paratam. Urinam etiam movet ossifragia. Prædictus Author quoque in lithiasi commendat

bilem confortare, aitque esse remedium à priori, nam debilitato felle, omnis generis aciditates rapiuntur in vias urinarias, quæ solent furores & dolores renum inducere, ex quibus dein solet oriri *Ischuria* & reliqua symptomata. Monet quoque grandius Duelech non esse propellendum, nisi quis noverit per lapidem ludum Duelech dissolvere, & si ureteres crispantur & inde contrahuntur, commendat varia antispasmodica interna anodyna & demulcentia. Itaque *Helmontius* in calculo admodum commendat liquorem betulæ extractum è betula vulnerata mense Martio, eum vero colligere jubet ex ramo crassiori ad semidiametrum vulnerato indita vulneri lanâ, quo servetur apertum vulnus, atque ex hoc emanentem succum non ingratum excipere lithiaseos insigne solamen, meraciorem autem è superioribus ramis, quam propè truncum effluere testatur.

Absque calculo & muco *Ischuria* sæpe lethalis esse potest, quando nempe Archéus renum tam ignavus est, & officii sui immemor alienis fermentis forsan irritatus ad induendam pertinacem clausuram, ad quam segnitiem Archéi stimulandam conducunt varia diuretica, ut sunt fortes acidulæ, spadanæ victriolum martis, lapis cancr. herbæ diureticæ, quæ in se continent alkali volatile. Magnificat etiam Author macerem, juniperum, testas ovorum, &c. Si ischuria seu suppressio urinæ à caruncula meatum urinarium obstruente oriatur; *Helmontius* ad hanc auferendam catherete utitur, & unguento ex alumine & cerusâ, &c.

Ulcus & scabiem vesicæ curat per potiones vulnerarias, & lapides ♋ &c.

In *stranguria* commendat pulverem ocul. cancr. in vino alb. ad ʒj. exhibitum, alkali enim horum lapidum saturat prædominantem acorem in ventriculo, quæ etiam sæpè ad vesicam usque transfertur. In *senum stranguria* nec sibi par habet remedium extinguendis quibusve ardoribus urinæ, etiam præsente in vesica calculo, quam spiritus salis marini. Stranguriam & crocus temperat & macis, qui acidum multum infringunt. Commune quoque sal æque in pellendo calculo ac in *senum stranguria* maximopere commendat Author, quia putrefactiones impedit, dissolvit mucagines & urinas pellit.

In *Diabete* eò prospiciendum vult, ut furor renum excitatus sedetur, & urina suavior reddatur, in quem finem nonnullos pulveres juglandis, dactylorum & similia exhibet.

§. 16. *Willisius* plures formulas habet diureticorum, quibus sal volatile pro basi est, ut sunt sal succin. armoniac. volat. millepedes, apes, spirit. urinæ.

℞. *Milleped. recent. lot.* No 40.
Nuc. moscat. ℈ß.
simul contusis affunde
aq. destill. saxifrag. ℥iij.
F. *expressio & colat. pro una vice.*

Vel: ℞. *Spirit. urinæ* ℈j.
aq. raphan. compos. ℥j.
juniperi ℥iij.
M. D. exhibend.

In *Ischuria* parat tincturam ex milleped. apibus, cicadis & canth arid. & cum tinctura salis tartar. infus. cujus dos. est gr. x. ad xx. in vehiculo convenienti.

Ipsius medicamenta diuretica, quibus sal alcalisatus pro basi est, sunt præstantiora sequentia. Lapid. cancr. test. ovorum, corallia, omnes pulveres testacei. Formulæ Authoris.

℞. *Pulv. è test. ovorum* à ʒß. *ad* ʒj.
in haustu vini albi vel alius liquoris propinatus.

℞. *Pulv. è chelis vel lapid. cancr.* ʒij.
sal. succin.
nitri ana ʒß.

Excipitur terebinthina veneta & datur in forma boli vel pilularum. Diuretica sulphurea & spirituosa ipsi sunt terebinthina ex iisque præparata, ol. junip. nuc. moschat. Sequens diureticum tamquam egregium sibi servat, nobis & experientia probatum:

℞. *Baccar. heder.*
juniper.
lauri recent. ana ℔ß.
sem. dauci sylv. ℥iij.
nuc. moschat. ℥ij.

Contusis omnibus affunde in retorta vitrea, te-

terebint. venet. opt. ℔j.
spirit. vini rectif. ℔iij.

Destilla in furno calore moderato ad siccitatem, cavendo empyreuma, & habebis spiritum & ol. flavum dos. spiritus ʒj. olei ℈ß. in vehiculo idoneo. Magmati in retorta restanti affunde Tinctur. salis tartari ℔j. digeratur in furno arenæ per plures dies, ut tinctura rubicunda extrahatur; cujus dos. ℈j. ad ʒj. in appropriato vehiculo.

Vel: ℞. *Milleped. præp.* ʒiij.
Nuc. moschat. ℥j.
contusis affunde spirit. terebinth.
Tinctur. salis tartar. ana ℥vj.

Destilla leni calore balnei, & habebis spiritum, oleum & salis tartari deliquium unumquodque vi diuretica insigni instructum.

Authoris præstantiora diuretica, quibus nitrum pro basi est, sunt sequentia:

℞. *Nitri ppt.* ʒij.
aq. hord. c. rad. gram. & eryngii.
condit. incoct. ℔ij.
syr. violac. ℥ij.
M. *Dosis* ℥iij. *bis in die.*

℞. *Sal. prunell.*
ocul. ♋.
absynth. ana ʒij.
M. F. *pulv. dos.* ʒß. *bis vel ter in die.*

In magnis Ischuriis pulvis è test. ovorum, ex chelis aut lapid. cancr. nonnullis præsentaneo remedio fuit, testacei enim hi pulveres sales acidos in massa sanguinea combinatione sua ligant & compescunt.

Videamus & paucis Authoris nostri diuretica, quibus sal acidus pro basi est.

℞. *Tartar. vitriolati vel nitrat.* ʒij.
pulv. è testis ovor. ʒiß.
sem. apii vel dauci sylvestr. ʒß.
M. F. *pulv. dos.* ʒß.

℞. *Spirit. sal. opt.* ʒiij.
C. C. ust. & pulveros. q. s. ad imbibendum.
F. *pulv. Dos. à* ℈j. *ad* ʒß.

℞. *Succ. limon.* ℥ij.
aq. raphan. compos. ℥iß.
syr. è 5. radic. ℥ß.
F. *potio.*

Diureticorum quibus sal fixus pro basi est, sunt seq. formulæ:

℞. *Sal tartar. vel absynth.* ʒij.
corall. ad albed. calcin. ʒiß.
Nuc. moschat. ʒß.
M. F. *pulv. Dos.* ʒß. *ad* ℈ij.

℞. *Ciner. sarmentor. vitis alb.* ℔ß.
Nuc. moschat. ʒij. *affunde*
Vini alb. Rhenan. ℔iiß.
Stent calide clauso vase per diem, dein colatur.
Usui servetur. Dos. ℥vj. *bis vel ter in die.*

Silices candefacti in vino vel cerevisia martiali extinguantur, liquor hic propinetur ad ℥vj. bis in die.

Nunc pergamus ad *Diabetem* sive *hydropem ad matulam.* Authoris huic affectui medendi præcipuæ tres sunt intentiones 1o. sanguinis fusionem inhibere per remedia vulgo incrassantia dicta, quia horum corpuscula, viscosa admodum & glutinosa, in massam sanguineam admissa, particulis ejus activis pertinaciter cohærent, adeoque eas ab invicem separant, & (ne fluoribus obortis mutuo inter se aut cum salinis aliundè suffusis combinentur) impediunt, in quem finem orizam, amylum, vegetabilia mucilaginosa, præsertim gummi & resinosa quævis juvare dicit. Secunda intentio est, ut sanguinis fusio aliquatenus facta iterum tollatur; ejusmodi vero remedia indicantur, quæ salium concretiones dissolvunt, ita ut particulæ quoque elementares insitæ, denuò sui juris factæ, situs priores recuperent, adeoque sanguinis crasin primævam redintegrent. Hujusmodi effectum in lacte coagulato salis fixi volatilis aut nitrosi additione, vel spiritus c. c. sal armon. & similium infusione produci posse ostendit. Tertia indicatio talis est, quæ per diætam incrassantem & modicè refrigerantem perque cardiaca temperata ac imprimis per hypnotica idonea & tempestiva perficitur. Historiam habet Comitis cujusdam, qui sequentibus convaluit:

℞. *Summ. arbor. cupress. m.* viij.
album ovor. conquass. ℔ij.
cinamom. minutim incis. ℥ß.

af-

affunde lactis recent. ℔ VIII.
Destill. organis communibus, cavendo empyreuma, capiat ℥ VI. ter in die.
℞. *Gum. arabic.*
tragacanth. ana ʒij.
sacchar. penid. ℥j.
F. *pulv.*
de quo ʒß. *vel* ʒj. *circciter bis in die cum aq. destillat. jumend.* ℥iij.
℞. *Rhabarb. pulv. gr.* XV.
cinamom. gr. VI.
F. pulv. sumatur mane, repetendo intra VI. vel VII. dies.
℞. *Aq. paralys.* ℥iij.
cinamom. ʒij.
syr. de limon. ℥ß.
M. F. haustus, sumendus omni vesperâ!
Diæta ferè tantum ex lacte, quod modo crudum & vel aqua destillata, vel aqua hordei dilutum, modo coctum cum pane albo vel hordeo aliquoties in die sumebat. Aquam calcis vivæ ter die ad ℥ V. sumendam præscripsit eidem Comiti, qui hisce medicamentis optimè convaluit, teste nostro Authore. Ad sanguinem incrassandum & fusionem ejus præpediendam commendat sequentia:
℞. *Gumm. arabic.*
tragacanth. pulv. ana ℥j.
sacchari penid. ℥ß.
M. F. pulvis dividendus in XV. doses, sumatur pars una ter in die, dissolvenda in aq. destillata vel decoct. rad. symph. vel lacte.
℞. *Electuar. resumptiv.* ℥iij.
spec. diatragac. frig. ℥j.
corall. rubr. ppt. ʒij.
Confect. de hyacinth. ʒiß.
gelatin. de exuviis viperar. q. s.
F. Electuar. de quo capiendum ter in die quantitat. nucis juglandis.
℞. *Succin alb.*
mastich.
olibani pulv. ana ℥j.
pulv. haly Abb. ℥ij.
balsam Tolutan. ℥ß.
F. *pulv. subtilis dos.* ʒß. *ter vel quater in die.*
Vel emulsio sequens proderit:
℞. *Decocti hordei c. rad. nymphea* ℔jß.
amygdal. dulc. ℥jß.
semin. papav. alb.
portulac.
lactuc. ana ℥jß.
F. *l. a. emulsio dos.* ℥iiij. *ter in die.*
Medicamina sale fixo prædita etiam in hoc morbo proficua fore suspicatur, in quem finem sequentia conducunt medicamenta: Tinctura salis tartari, Tinct. antimonii, Tinct. salis corall. infusio calcis vivæ ad ℥iij. ter in die. Crocus Martis rubicund. lapis specularis, quo rustici juvenculas suas mictione sua cruenta laborantes satis feliciter curat. C. cervi ustum &c. ex quibus varias concinnat formulas. Authoris medicamina sale alcalisato prædita sunt corallia, margaritæ, ossa sæpiæ c. c. ebur, pulveres testacei & similia, quatenus salem acidum in sanguine abundantem excipiunt, proindeque massam sanguineam à fusione liberant. In quem finem & remedia sale volatili fœcunda conducunt, quatenus etiam salem acidum excipiunt evocantque, proinde ut liquor crasin suam debitam recuperet, conveniuntque Tinctura solaris cum sale armoniaco parata ad XX. gutt. ter in die propinanda vel spiritus. sanguinis volatilis, Corn. cervi, fuliginis &c. Hypnotica & hoc in affectu commendat, quæ spiritus animales sistendo sanguinis cursum retardant, proindeque effervescentiam & fusionem ejus nonnihil impediunt, unde ipsi solenne erat in quibusdam Diacodium omni vespere præbere, & quando illud minus effecit, laudanum liquidum aut cydoniatum aut tartarisatum noctibus modo singulis, modo alternis bono cum successu exhibuit.

§. 18. *Sylvius* calculum omnem aut expellendum aut dissolvendum esse judicat. Ipsi usu multo comperta sunt sequentia, imprimis oleum amygdal. dulcium semel aut sæpius ab ℥ß. ad ℥j. cum vino Rhenano diuretico, succo citri & saccharo ad gratiam additis assumptum. Item oleum baccarum juniperi recens ac ritè paratum à gutt. V. vel VI. aut plures ex vino subinde usurpatum, dein oleum therebinth. venet. itidem à gutt. III. IV. vel V. similiter propina-

natum, hæc enim aliis præfert, quoniam vim naturæ nullam inferunt. Si verò calculus in renibus ac præſertim ureteribus hæreat, tunc dolor vehementiſſimus percipitur, qui optimè lenitur opiatis, à quibus nuſquam impeditam, ſed potius promotam vidit cœterorum medicamentorum calculos expellentium vim & operationem. Ad calculos majores, adeoque propelli neſcios, ſolvendos commendat præ multis aliis ſpiritum Nitri ex vino, cereviſiâ, jusculo alioque liquore conveniente ad guttas aliquot aut aciditatem gratam, bis tervè in die aſſumptum. Quoties verò à pituita glutinosâ ſponte vel arte urinæ admiſtâ minuitur hujus fluiditas, toties uſurpanda præcipit. Quæ pituitam illam glutinoſam incidunt & attenuant, ut ſunt, ſalia volatilia, ſpiritus acidi temperatiores, & quandoque hæc bina ſimul juncta & aliis blandioribus diſſoluta.

Calculum veſicæ etiam ſolvi ait decocto graminis ſpiritus nitri g. x. vel XII. infuſis. Calculi veſicæ orificium obturantes cathetere ſunt repellendi, ſi fuerint majores, aut aſſumpto potu liberaliore & quidem diuretico foràs ſunt expellendi.

Si pituita craſſa & tenax aut ſanguinis grumus urethram obſtruit & iſchuriam parit, tunc canalem immittendam vult, vel per ſyringam infundenda præcipit tum incidentia, tum attenuantia, in quem finem ſuadet volatilia ſpecifica. Cum ſuppreſſio lotii aliquando hæreat in collo veſicæ, quæ ſæpè diſtenditur ab urina, eam curat immittendo per urethram uſque ad ipſius cavitatem candelam ceream oleo prius illitam, vel immittendo catheterem argenteum, coriaceum, aut ex balænarum ſetis oleo inunctum. Sic omnis ex veſicæ fundo excreſcentia vix curabitur, niſi conſolidans decoctum immittendo in veſicam per ſyringam.

In dyſuria, ubi orificium exulceratum aut roſum eſt, magnifacit balſamum ſulphuris, aniſatum, ſuccinatum vel juniperinatum ad gutt. III. vel plures bis tervè in die ex vino Hiſpanico aut decocto vulnerario aſſumptum, item externè per ſyringam immiſſum.

Si humores ardentes aut ſalſi muriaticique ad veſicam delati *ſtranguriam* producant, tunc commendat oculos cancr. margaritas, præſertim verò volatilia ſalia, ſæpe & indies quantitate parva uſurpanda.

In *vulneribus & ulceribus renum & veſicæ* conſolidantia aliaque ulcera mundantia ſuadet. Balſamum ſulphuris hîc mirum præſtare ait; imprimis ſi per urethram immediatè poſſit ipſi veſicæ infundi, ubi nempe ulcus exiſtat. Eundem effectum habet Balſamus ſulphuris, tum aniſatus tum juniperinus, tum terebinthinatus, ubi enim pus effluit, optima remedia ſunt.

Si à ſanguinis effluxu à renibus mictus cruentus ortum ſuum habet, tunc varia conſolidantia & vulneraria commendat, ad ſanguinis enim effluxum impediendum & ſiſtendum præcipit ſanguinem Draconis alicuiq; miſturæ alioyè liquori admiſtum & cochleatim ſumendum, qualem miſturam jam in aliis affectibus cruentis revelamus.

Diabetis curationem conſiſtere ait in ſalis volatilis acrioris contemperatione, tum per oleoſa, emulſiones puta hordei, amyg. dulcium, ſem. papav. alb. melon. cucumer. &c. Item per lac dulce vaccinum, ovillum, Caprill. humanum, aſininum &c. dum per acida, ſed per volatilem ſpiritũ contemperata ſpiritum ſalis dulcem, &c. miſcendo illa cum potu convenienti juſcul. &c. non item cum prædictis emulſionibus aut lacte, cum hæc ab omni acido grumeſcere ſoleant.

§. 19. *Carteſii ſequaces in Nephritide*, ſi copia ſanguinis adſit, Venæ ſect. inſtituunt, dein ad arenulas vel calculos expellendos ſuadent omnivaria diuretica jam dicta vel adhuc dicenda. Ad vias lubricandas & laxiores reddendas ſuadent clyſteres ex emollientibus. In ſtranguria & iſchuria convenire ajunt varia præcipitantia & acidum imbibentia, anodina &c. In Diabete vero omnia adſtringentia & abſorbentia commendant, cum opiatis combinata quæ imbibere poſſunt ſal iſtud vitioſum, quod ſanguinem in ſerum præcipitare ſolet.

§. 20. Hiſce prælibatis nunc ad noſtras pixides excutiendas & pergamus, & juxta præſcriptam methodum affectus renum & veſicæ quos-

quosvis, quorum cauſam ſuperius retulimus, eorum quoque curationes nunc tradamus, Primo ergo ſe offert, *Dolor Nephriticus calculusque Renum*, ſed cum doloris hujus plures cauſæ eſſe poſſunt, inde & diverſa requiritur curatio, quæ tamen ex reliquis renum affectibus facile hauriri poſſunt, quare nos ſtatim accingamus ad *calculum*, tum renum tum veſicæ, curandum, qui aliter in paroxiſmo & aliter extra eundem curari debet. *In paroxismo* ſequentem inſtituere ſolemus curationem, generaliter tamen præmonendum eſſe cenſemus, quod hic diuretica, non ſemper ſint adhibenda, nec valdè ſit pellendum, ut lapillum nimis premamus, & ſic dolorem augeamus, qui à natura ſæpè ſatis pellitur, ſed linientia & emollientia optimè conveniunt, nam laxationi ductuum præcipuè ſtudendum eſt, in quem finem ſemper alvus laxior ſervanda eſt, ne inteſtina fœcibus induratis diſtenta renes magis premant, cum fæces iſtam coli partem pertranſeunt, quæ verſus renes ſita eſt, & ſic dolores augeant. Hinc clyſter in paroxiſmo & quidem emolliens maximè proficuus eſt, & ſæpe dolores talem clyſterem abſtuliſſe experientia conſtat, & hic ex ſolo lacte addito ſaccharo clyſter paratus plus præſtitit, quam ex multis herbis & radicibus, ab ejus enim vaporibus blandis, per inteſtinorum poros, ad renes, ureteres & veſicam deſcendentibus & pervagantibus, laxantur & leniuntur illi, & ſic ſæpiſſime fit, ut, laxatis hiſce viis, lapilli poſſint tranſire ex ureteribus in veſicam.

In juniorum gratiam unam & alterum apponamus formulam, ubi ſc. animus eſt, ſimul primas vias ab excrementis liberare.

℞. *Herb. malv.*
parietar.
violar.
ononid. ana m. j.
flor. chamom.
malv.
geniſtæ ana p. iij.
rad. altheæ ℥j.
ſem. dauci ʒiij.
Coq. in ſ. q. aq. com. Colat. ℥ix. *vel libr. med. adde*
caſſiæ pro clyſter. ℥iß.
ol. lil. albor. ℥j,
ſcorpion. ſ. ʒij.
M. F. *l. a. clyſter.*

Vel ad dolores ſaltem leniendos:

℞. *Ol. lini* ℥viij.
amygd. dulc. ℥iij.
Nitr. antimon. fixat. ſeu antimon. diaphoret. ʒj.
M. F. *Enema.*

Vel ex ſolo lacte indita terebinthina & vitel. ovorum, fæces enim ex vitellis ovorum probè emolliuntur. Salis autem non multum addendum eſt clyſteribus, quia clyſterem diutius detinere maxime ægro proficuum eſt. In paroxiſmo inter externa ſæpe proſunt fila ex lino recenter facta, & nondum lixiviata, decocta in cerevisia veteri, & exterius lumbis vel regioni pubis applicata. Fotus quoque vaporibus ſuis demulcere poſſunt & laxiores reddere renes & ureteres. Eſto formula:

℞. *Rad. altheæ* ℥iv.
fol. parietar.
malv.
melilot.
chærefol.
chamomill. ana m. iij.
ſemin. lini ℥j.
malv.
petroſelin. ana ℥ß.
decoque in lactis dulcis q. ſ. pro fotu.

Item convenit unguentum vel linimentum ſequens vel ſimile, quo inungantur renes ad pubem uſque, ureteres enim laxat:

℞. *Ol. lil. albor.*
amygd. dulc.
chamom. ana ℥ß.
ſcorpion. ſ. ʒij.
M. D. *ad vitr.*

Vel: ℞. *unguent. nephritic. Mynſ.* ℥ß.
ol. nephritic. ejusd. ʒiß.
ceræ deſt. ℈j. M. D.

Balnea hoc in caſu expeditius rem perficiunt, fiat tale vel ſimile ex emollientibus. Sacculi poſſunt confici renibus & pubi applicandi. Conducet etiam cataplaſma ex cæpis, parietar. & ol. ſcorpion pubi applic.

Vel ℞. *Herb. virg. aur.*
parietar.
malv.
heder. terr.
saxifrag. ana m. iij.
rad. ononid.
bardan.
altheæ ana ℥iij.
flor. melilot.
sambuc.
chamom. ana m. ij.
sem. lini ℥ij.
fœnugræc. ℥iij.
baccar. juniper. m. j.
additis rapis multis.
Incis. & contusis omnibus coq. pro balneo.

In Balneo potest sumi ol. amygd. sine igne recenter expresſ. ℥j. in brodio carnis, cui rad. petroselin. in coct. addendo parum ſucci citri. Si aliquid pellere ſtudeamus, primò videamus, an calculus expelli poſſit, tunc intus exhiberi poſſunt pilul. ex terebinthina, quia pellunt & leniunt ſimul; oleo ergo ſupradicto amygdal. dulc. addi poſſunt aliquot guttulæ ſpiritus terebinthin. Vel detur ʒj. pulv. milleped. vel decoctum betonicæ, vel malvaticum juniperinum. Diureticum optimum eſt lignum ſaſſafras, quod in vino aliquot diebus maceratum propinari debet. Hic etiam proſunt pimpinella, petroſelinum quodcunque, lignum nephriticum, decoctum auriculæ muris, vel ſuccus ejusdem herbæ, decoctum leguminum. Saxifragia, ſemen urticæ, bardanæ, milii ſolis, geniſt. violarum, cujus ſeminis quantum capit digitale unum pro ſecreto quidam ſervavit. Saponaria hic quoque proſunt & Tartarea, inprimis Tinctura terræ foliat. ad gutt. 30. Raphanus ruſticanus pluribus quique confert. Sal fabarum, ſal geniſtæ, equiſeti, urinæ, ſanguinis & calculi humani, vulp. teſtudinum, cancrorum, ſtercor. columbin. Liquor nephriticus, magiſterium nephriticum, Tinctura mea contra calculum, ſpiritus cynosbati, urinæ human. nitrum, ſal armoniacum, ſpiritus fragor. alkekengi &c. communi Chymicorum conſenſu renes & veſicam expurgant. Item ol. granor. juniperi, terebinthinæ, & ſeminis fraxini arboris mihi pro ſecreto eſt. In nephriticis doloribus, ubi adſunt ſpirituum torturæ, vomitus, optime per cinnabarina, opiata, abſorbentia naturæ tumultum ſiſtes, hunc in finem laudatur pulvis Nephriticus *Ludovicianus*, qui ex ocul. cancr. cinnabari & laudano opiato concinnatus eſt. Inter calculum reſolvẽtia cinnabarina quoq; palmã aliis præripiunt, cum ſpermate ſc. ceti, ſale volatili, ſuccini & aliis juncta.

Cl. Wedelius ſequentem in uſu habet:

℞. *Spermat. ceti,*
lapid. cancr. ana ʒß.
Cinnabar. antimon. ℈j.
sal. volat. succin. gr. IV.
laudan. opiat. gr. ß.
trochisc. alkekeng. c. opi. ℈ß.
M. F. *pulv. pro* IV. *dosibus.*

Eſſentia ocul. cancri, ſpir. ſalis ſimpl. claretum juniperinum Mynſ. conterunt & pellunt calculum, lapis lyncis, judaicus, ſpongiæ, aquilæ, nephriticus, cryſtall. percarum, ova ſtruthionis, ſanguis hirci. Sequens mihi uſu comprobatus eſt pulvis:

℞. *Sanguin. hirci, leporis,*
lapid. lync. judaic. ana ppt.
nucl. mespil.
ov. struthion. ppt.
lap. nephrit.
arill. cynosbat.
sal. genist. fabar. urin.
succin. alb. ppt. ana ℈ß.
asell. ppt.
cinamom. accerrim. ana ʒj.
M. F. pulv. dividend. in VI. *part. æqual.*

Fel carpionis in vino ſumtum calculum conterit & expellit. Ad calculum quoq; pellendum laudamus cum *Hartmanno* urinam hirci, & ſuccum betulæ cum ſemine dauci deſtillatum. Sic & pulvis millepedum, ſcarabæorum, muſcarum, ex quibus eſſentiam parare ſoleo antinephriticam, generoſum in hoc affectu remedium. Detur & pulvis millepedum prius lotor, & exſiccat. ʒß. qui urinam egregie pellit; cum calculus pellentibus non cedat, ſapo Hiſpanicus cum ol. juniperi gutt.

3. mixtus convenit, potenter enim pellit, viasque laxat; gummi cerasor. quod viscositate sua vias laxat, & præterea vim habet antinephriticam potentissimam, hoc in casu pro secreto habendum, nam aliquid peculiare obtinet. Mercurius dulcis etiam egregium diureticum est. Acida, quia adstringunt, inconvenientissima sunt. Ex nitro & sale gemmæ calcina: in cella prodit liquor, qui est specificum Dresdensium. Ubi in paroxismo dolor est acutissimus, & vigiliæ adsunt, sequens vel similis conveniet emulsio:

℞. *Sem. 4. frigid. maj. rec. ana* ʒij.
papav. ʒj.
violar. ʒiß.
nucl. persicor. ʒvj. *l.* ℥iß.
decoct. hord. cum sem. dauci fact. ℥vj.
aq. petrosel.
liquor. betul. destill. ana ℥j.
F. *emulsio, cui adde*
lapid. canc. ppt. ʒj.
sacchari candi q. s. ad gratiam.

Vel: ℞. *Aq. petros.*
malv. ana ℥ij.
spir. sal. armon. succinat. ʒß.
nitri dulcif. ℈j.
laudan. opiat. gr. iij.
syr. de alth. Fernel. ʒvj.
M. D. *ad vitrum, de quo æger in paroxismo aliquot cochlear. assumat.*

Vel: ℞. Extr. *nephritic. gr.* vj.
laudan. opiat. gr. ij.
M. F. *pil. pro una vice.*

Vel: ℞. *Aq. petroselin.* ℥ij.
diuretici è nucleis.
syr. dialth. ana ℥j.
spir. baccar. sambuc. ʒvj.
halicabi vel cynosbat. ʒij.
sal. dulc. ℈j.
laudan. opinat. gr. iij.
M. *pro* III. *vicibus.*
Vel detur dosis trochisc. alkekeng. cum opio.

Si quis opiata abhorret, omissis his talem vel similem mixturam cochleatim exhibere potest.

℞. *Philon. Rom.* ℈ij.
spec. lythontript. ʒj.
M. F. *pul-* [*v. pro u*]*na vice vino calido assumendus.*

Extra paroxismum eò curam dirigimus, ut coagulator exstirpetur, & Rex noster Gasteronax a segnitie suscitetur, imprimis si concretio sabulosa adhuc sit in fieri, & renes ob contrariantium pugnam infestentur, pungantur & inflammentur, &c. In quem finem propinari possunt varia diluentia, simul resolventia, dulcificantia & similia. Succus betulæ per mens. Mart. assumptus maximè prodest, item acidulæ Selterenses, Dônningsteinienses, Swalbacenses, & Wildungenses, quibus edulcorantur humores, cui scopo pulvis liquirit. ad ʒj. vel sequens conducet:

℞. *Rad. liquirit.* ʒij.
altheæ ℈j.
sem. papav. alb. ʒß.
portulac.
gumm. tragacanth. ana,
mag. lap. crystall.
sacchar. cand. alb. ℥ß.
M. F. *pulv. dos.* ℈j.

Sed hîc notandum, quod in calculo renum semper ad ventriculum respiciendum sit, in quo Gasteronax sedem habet, quare stomachica, vulgo sic dicta, non contemnendi usus sunt in nephritide; in primis succolata, aliaque blandiora aromatica. Præmissis itaque resolventibus in calculo, anodynis, topicis, carminativis, pellentia, ceu diximus, cum fructu applicari possunt. E. gr. Tinctur. aperitiv. Mæbii cum spirit. succin. mista spirit. nitri dulc. cum spirit. sal. armoniac. combinatus, & oleo petroselin. impraegnatus, Tinct. alkekeng. cum spiritu nephritico & spirit. salis parata, quæ egregiè pellunt. Alii dicunt nullum excellentius ac securius esse remedium, tum præservandi tum curandi gratia, sequente pulvere antinephritico:

℞. *Sem. anis.*
petroselin.
aneth.
herb. saxifrag. ana ℥ß.
mandibul. lucii pisc.
lapid. cancr.
semin. cynosbat. ana ℥j.
M. F. *pulv. dos.* ʒj. III. *dies ante novilunium.*

Alii extollunt pulv. herbæ terræ, nonnulli rob. cynosbati extollunt, & in his cruciatibus tanta est farrago remediorum ut quilibet sibi secretum contra istos dolores habere studeat.

℞. *Sal succin.*
crystal. tartari ana ℥ß.
magist. ocul. cancr. ʒvj.
sacchari Candi alb. ℥j.
ol. anis. ℈j.

M. F. pulv. mane jejuno stomacho per XIV. dies assumendus. Vinum malvaticum juniperinum ad II. vel III. cochleatia quater de die assumpt. mira præstat. Tinctura nostra ad calculum ex nitro, tartaro &c. parata magnas in comminuendis calculis vires obtinet: reliqua lythontriptica ex præmissis habere poteris Quædam mulier magnum levamen habebat ex modica quantitate Zinziberis electi & mellis in form. boli redacti mane & vesperi assumpta. Ex vermibus majalibus egregium paratur diureticum. Si multum pituitæ per urinam reddatur, tunc potest purgatio institui ex phlegmagogis; sunt verò specifica, extracta cassia, cremor tartari.

Vel ℞. *Therebinth. venet.* ʒß.
scammon. rosa. gr. vj.
F. *pilul.* XXI. *pro una dosi.*

℞. *Aq. petroselin.*
altheæ,
saxifrag. ana ʒj.
cassi extract. ℥ß.
pulv. rhabarb. el.
jalapp. ana. gr. XV.
extr. rhabarb. gr. viij.
spir. sulphur. ℈ß.
sal. dulc. gr. iij.
M. F. *potio pro una vice.*

Vel tantum semen violarum exhibe, quod fuit purgans Ser. Electoris Palatini, Caroli Ludovici, Domini mei clementissimi b. mem. purgantia enim hoc in affectu potius omittenda censemus, quam largiter exhibenda. Et cum etiam sæpius calculi in folliculo fellis, habitaculo perquam commodo generantur, ut & reliqui calculi & suum habent principium, qui extirpandi sunt fere iisdem, vel parum mutandis.

In vesicæ calculo, cum primis in paroxysmo, eadem cura instituenda. Juvenem vesicæ calculo laborantem (cujus omentum simul erat ininflatum ex urina aliquot dies retenta,) sequenti clystere &c. curavimus:

℞. *Rad. liquirit.*
altheæ,
malv. ana ℥j.
oss. mespilor.
semin. milii solis ana ℥ß.
Coq. colat. ℥vj. *add.*
ol. olivar. ℥ß.
verbasc.
scorp. ana ℥j.
cass. rec. extract. ʒv.
terebinth. Cypriæ,
elect. benedict. laxat. ana ℥ij.
anodyn. mineral. ℈j.

F. Enema, quod summo cum emolumento urinam movit & alvum.

Interne verò prærecensita & proposita lythontriptica, vel sequentia exhiberi possunt:

℞. *Sal. tartari* ʒj.
aq. diuretic. è nucl. ℥iij.
M. pro una vice.

Millepedes e spirit. salis præparatos optime cum successu aliquoties dedi.

Vel: ℞. *Therebinth. cum aq. petros. lot.* ʒij.
magist. nephrit. ℈j.
asel. ppt. ℈ß.
M. F. Pilulæ pro III. *vicibus.*

℞. *Sanguin. hirci legit. temp. coll.* ʒiij.
magist. nephrit. ʒj. *m.*

℞. *Herb. auric. muris,*
saxifrag.
virg. aureæ,
*flor. genistæ ana m*j.
bacc. cynosbat. No. vj.
rad. eringii.
ononid.
bardan. ana ℥j.
lign. nephritic. ℥ß.
sem. violar.
saxifrag.
milii solis,
bardanæ ana ʒij.

incis. & contus. gross. modo. D. pro mens. vini infundenda.

In calculo vesicæ convenit aloë contusa. ad ℥ß. in lacte dulci. It:

℞. *Asell. cum spirit. salis ppt.* ʒj.
spirit. juniper. ʒj.
jur. citor. rubr. ℥x. *M.*

Vel: ℞. *Sal. fimi columbin.*
stipit. fabar. ana ʒij.
nitri ʒß. *m.*

Pubem externè illinimus sequenti, vel simili linimento:

℞. *Ol. Scorpion.*
ranar.
lumbricor. ana ℥j.
sapon. hispan. ʒiij.
sal nitri ʒj.
M. F. Linimentum.

Possunt & varia ex cæpis, stercore columbino aliisque &c. cataplasmata parari & applicari. Confert etiam decoctum contra calculum Foresti. Vitrum combustum & in cinerem redactum inter efficacia calculi remedia refertur. Lapis microcosmi, quem *Helmontius* Dulech intitulat, qui vel in renibus vel vesicâ humanâ concretus & coagulatus, vel excisus, de eo quotidie ʒj. ex aq. rapliani vel alio vehiculo convenienti propinatus, lapidem comminuit, inprimis si prius cum sulphure & nitro calcinatus fuerit, cum succo berberum extractus potens & generosum remedium est, remedium ad omnes calcolos diminuendos & expellendos. Item lapis percarum, apri sylvestris, in jecore aliquando repertus qui in boum ventriculo & vesica fellis reperitur, sunt adversus calculum remedia haud contemnenda. Tali leporis, pulvis leporis combusti, testarum cochlear. cinis, pulvis membranarum interiorum ventriculi gallinæ & galli, etiam perdicum & urogalli, it. passerculus, metallica, reguli combusti & exhibiti urinam pellere creduntur. Aselli, ovum struthionis & sexcenta alia simplicia possunt acidam illam mucilaginem, calculi fabrum resolvere. Ex his prædictis præterea conflantur medicamentorum formulæ, quarum hic aliquot comprobatas adjicimus. Sequens tinctura nephritica sæpissime à nobis usu comprobata est. ℞. pulv. lap. nephritic. asell. & glom. cynosbat. q. s. affunde spirit. salis rectificat. q. s. stent in digestione fiatq; dein l. à Tinctura. Pulvis nephriticus *Rolfincii* non contemnendæ virtutis est.

℞. *Ocul. canc. ppt.*
sanguin. hirci ppt. ana ʒiß.
lapid. judaic.
nephritic. ana ʒj.
ocul. lucii pisc.
sem. milii solis ana ℈ij.
cryftall. tartar. ʒß.
salis ℈j.
M. F. pulvis.

Sic & *Michaëlis* pulvis nephriticus seq. magni æstimatur:

℞. *Lapid. nephritic.*
percar. ana ℥iß.
lyncis,
judaic. ana ℥j.
spongiæ,
cryftall.
glaci. mariæ,
cancror. ana ℥ij.
aquil.
ophit. ana ℥j.
ovor. struthii ℥ijß.
M. F. *pulv. subtilissimus, dos.* ʒj.

Inter salia, præter superius enumerata, sal Crollii pro magno arcano circumfertur; it: insigne & admirandarum virium lythontripticon est sal tartari volatilisatum. Efficax etiam erit laudanum urinarium *D. Mich.* quod singulariter in urina provocanda, calculo expellendo, renum obstructionibus aperiendis, doloreque sedando deprædicatur.

℞. *Succo. liquirit. in aq. alkek. sol.* ℥iß.
camphor. ʒj.
croci orient. ℈iv.
baccar. alkek. ℥ß.
gumm. tragacanth.
mastich. ana ʒjß.
laudan. opiat. ʒij.
M. F. *pilulæ.*

In grandiore vesicæ calculo nulla curatio nisi

si Chirurgica locum habet. Aliter autem comparatum est cum calculis minoribus, aut ex arenulis quasi cohærentibus prognatis, qui subinde & dissolvi, & ordinario expelli possunt. Sed interea dum his incumbit Medicus nec diætam negligat, nec causas antecedentes, nec symptomata, si quæ adsint, gravia. Coeterum, si quis curiosus etiam nosse velit, quæ circa lithotomiam requirantur, & quæ in ea observanda sint, videat inferius librum nostrum Chirurgicum, si plura cupit, adeat *Paræum*, *Fabricium*, *Hildanum*, *Barbette* & alios. Sequentem soleo indesperato casu infundere liquorem per syringam in vesicam:

℞. *Therebinth.* ʒij.
ol. scorpion. s. ʒß.
ess. juniperi ℥j.
bals. sulph. succin. ʒß.
sacch. saturn. ℈j.
aq. alkek. ℥jß. M.

In vesicæ & renum inflammatione externè sequens linimentum applicandum:

℞. *Unguent. refriger. Gal.*
rosat. Mes. ana ℥ß.
ol. papav. alb. exp. ℥j.
sachar. saturni ℈ß.

M.F. Linimentum. Internè conveniunt lap. Prunellæ, nitri, Antim. fixat. Tinctura rosar. violar. Sacchar. Saturni, ol. camphoræ maximè à nobis laudatur. Ex.gratia.

℞. *Lap Prunell.* ʒj.
sal. Saturni gr. x.
pulv. sant. ℈j.
Divid. in III. *part. æq. pro tribus dos.*

In *scabie vesicæ* conveniunt ea medicamenta omnia, quæ sanguinem purificant & serum educunt, inter quæ Mercurius dulcis eminet. Ex.gr.

℞. M. P. *de fumar.* ℈j.
mercurii dulc. gr. XII.
scamon. ros. gr IV.
cum spir. thereb. F. *l. a. pilulæ pro una vice.*

Vel: ℞. *Herb. fumar.*
agrimon.
trifol. fibr. ana m. j.
flor. bellid.
violar. ana p. iij.
rad. polypod.
rhabarb. monach. ana ℥j.
fol. senn. s. s. ʒvj.
cremor. tartari ʒij.
F. *Nodulus l. a. pro vino.*

In *ulcere verò renum & vesicæ*, si ulcus est ab usu cantharidum, lac præcipuè prodest, si in eo coctæ fuerint rad. symphit. altheæ propter mucilaginem. Ess. fl. hyperici, agrimon. & alia vulnerar. Ex gr.

℞. *Aq. agrimon.*
flor. hyperic. ana ℥iij.
essent. flor. hyperic.
agrimon.
ocul. cancr. ana ʒij.
syr. de symphit. ʒij. M.

Ulceri ab urina acri convenit decoctum altheæ, Tinct. ros. Epatic. rubr. Si ab humoribus salsis & acribus, conducunt pil. de thereb. Syr. de nymph. aq. endiv. purgandum est tamarindis. In *ulceribus & fistulis vesicæ*, ubi multum puris effluit, suadeo bals. sulphuris terebinth. anisatum & succinatum. Conveniunt etiam omnia vulneraria & specifica, ut succus cancrorum per syphonem infusus.

In *Ischuria* verò explorandum per catheterem vel candelam ceream, cum oleo amygd. dulc. inunct. vel ol. lil. alb. addito parum ol. scorpionis, num obstructio meatus urinarii sit à materia aliquâ viscosa, à qua dum comprimitur & dolet musculus sphincter & contrahitur, vel an sit à calculo vel spasmodica contractione, ab austero nimio vel acri acido inducta. Hic prosunt in genere omnia illa, quæ in præcedentibus & calculo proposita sunt. Clyster emolliens prodest, cujus vapores ex intestinis in abdomen & vesicam provenire possunt. Extrinsecus solemus applicare decoctum cæparum in vino: intrinsecus verò tanquam specificum est spir. salis armon. urinos. super cortic. aurant. cohobat. inter pellentia prosunt, sed prius humores edulcorare debemus, antequam ad hæc transeamus, unde & hoc casu mercurium dulcem vel pulverem rad. liquiritiæ exhibemus. Si audeamus pellere & spes sit materiâ obstruentē

per urethram tranſigi poſſe, ſumamus ol. Juniperi a. ℈ß. ad gut. XII.

Conveniunt quoque ſuccus cancrorum expreſſus. ſal fimi columbini, flores chamomillæ, conſolid. regal. vino coct. ſal ſilicum, emulſ. ſem. violarum & nuc. perſic. Optima verò Tinctura eſt vermium majalium, malvaticum juniperi conducit hic & Eſſent. verm. terreſt. dum deſtillatus ejus ſpiritus & ſuperfunditur, hacque ratione eſſentia extrahitur, pellit fortiter ſpiritus lumbric. Scarabæorum, item ſpir. tereb. c. oleo ſcorp. pro ruſticis ſuccus ſtercoris equini valde prodeſt, ſumuntur quoque IV. nuclei perſicorum c. aq. urticæ vel ſumitur ſal rad. lupinorum ʒj. Si verò hæc pellentia dolorem augeant tunc loco eorum oleum amygd. dulc. aut lac dulce aſſumendum. Si affectus à nimia extenſione ortus eſt, confert cataplaſma ex parietaria cum oleo ſcorp. ſeu ex cœpis & parietariâ. In *Iſchuria notha* conducit ſpecifice eſſentiâ prædicta lumbricorum, mag. ovorum ſtruthion. vel liquor teſtarum ovorum excluſis pullis, item hoc caſu maximè commendo ſpiritum urinæ, ſal armoniac. urinoſ. Ex. gr.

℞. *Aq. fl. cyan.*
calcatripp. ana ℥iij.
mag. nephrit. ʒj.
ſpir. urin. vol. ʒß.
ſyr. fragor. ℥j.
M. *cochleatum aſſumend.*

Calculi aut arenulæ meatum urinarium obſtruentes, per catheterem optimè à perito chirurgo retrudi poſſunt. Si verò obſtructio à ſpaſmodica contractione ſphincteris & fibrillarum fit, exempla enim nos docent, quod aliquis licet nunquam arenulas aut calculos excreverit, poſſit tamen incidere in ſuppreſſionem urinæ, aliquando & ſerum ad veſicam non defertur, eſtque iſchuria notha. In ſpaſmodica illa iſchuria convenit clyſter cum ſero lactis, cui addi poteſt ſal aliquot diureticum, ut magis aperiantur pori veſicæ obſtructi. Fotus quoque adhiberi poteſt ex herbis emollientibus, & addi quoque debet ſal diureticum; prodeſt hic quoque oleum ſcorpionum, conveniunt & hic omnia antiſpaſmodica, cinabarina, abſorbentia ſpecifica, nam nuper me exemplum Conſulis Hanoviensis docuit, qui non duntaxat in tali Iſchuria contractionem convulſiva circam veſicam habebat, ſed totum etiam corpus in deſperato hoc malo convellebatur qui & fatis cedebat. In tali caſu aliàs magnipendo ſequentem pulverem:

℞. *Cinnabar. nat.* ℈j.
aſell. ppt.
pulv. liquirit. raſ.
ocul. cancr. ppt. ana ʒj.
M. F. *pulv. ſubtil. doſ.* ℈j. *ad* ʒß.

Vel: ℞. *Ocul. cancr. pulv.* ʒß.
ciner. avicul. regul. ʒß.
ſanguin. leporis ℈j.
M. F. *pulv. in* III. *part. æq. dividendus.*

Vel: ℞. *Ocul. cancr. pulv.* ʒj.
ſyr. dialth. ℥j.
aq. petroſelin. ℥ijß.
ol. juniper. deſt. gutt. iij.
M. D. *Pro* I. *doſi.*

Sal ſuccini & hîc poteſt eſſe diureticum. Halecum veſiculæ exſiccatæ exhibitæ proſunt internè. Regio pubis decoct. parietar. fl. ſambuc. & ſem. apii, dauci cum ſpongia foveatur, & poſt fotum ol. ſcorpion. & unguento dialth, inungatur. Vel:

℞. *Rad. allii.*
cepar. ſub cinerib. aſſat. ana No. II. *ſemi lini.*
bacc. juniper. ana ʒß.
ſem. carvi ʒij.
herb. chærefol.
parietar.
flor. geniſt. lupul.
chamom. melilot. ana m. j.

Craſſiuſculè inciſa coq. in modica aq. & vini quantitate ad liquoris conſumptionem, leviter expreſſ. add. ſal. diuret. ʒij.

Ol. ſcorpion.
vermium terreſt. ana ℥j.
M. *ad modum cataplaſm.*

Pectini & perinæo calide applicandum. Convenit & in omnibus *Iſchuriis* balneum, os etiam aqua fontan. colluendum eſſe experientia meâ ſuademus, quoties enim aquam in ore detinemus, ſtatim inſtigamur ad mingendum.

No-

Novimus quendam, qui in desperata suppressione urinæ sumsit copiosè vinum Rhenanum antiquum, & sanatus fuit. Sic & observavit Barthol. *in Act. Hafn.* ubi amicus ipsius, exhausto unico cochleari aquæ vitæ, intra mediæ horæ intervallum urinam reddere cogitur bis tervè, licet ante haustum vesicam exoneraverit, rationem reddit, spicula illa salis tenuissima, & ramenta acutissima oleosa, in aqua vitæ residentia, subitò fugere ad renes, ductusque ibi aperire. Sequentes pilulas magnifacimus:

℞. *Terebinth. venetæ*
parum tostæ ℥ij.
succ. liquirit.
pulv. ejusd. ana ℈ij.

M. F. pilul. cicer. maj. magnitudine pulv. milleped. aspergendæ.

Decoctum sabinæ, raphani potenter urinam pellunt. Si aciditas adsit sanguini, tunc oc. cancr. & corallia, quæ acida infringunt, & simul sunt diuretica, insignem usum præbent.

Hîc omnia emollientia, edulcorantia, acrimoniam corrigentia & pellentia conveniunt, quæ in *nephritide* convenire diximus, omnia calida vesicæ grata sunt, frigida verò noxia. Affectus hic per se non indicat purgationem, sed si conjiciamus, viscositatem adesse, posset purgatio lenus institui, & sic cassia utilis esset, quæ mollibus suis particulis sal involvit. Ex gr.

℞. *Cassiæ extr.* ℥ij.
pulv. jalap. ℈j.
sacchar. q. s. pro bolo efficiendo S. pro una dosi.

Si oritur ab urinæ acrimoniâ, confert oleum destillat. cort. aut malvat. juniperin. possunt & specificis misceri medicamenta salsos & acres humores educentia & demulcentia. Syrup. dialt. Fern. decoct. rad. alth. & summ. malv. add. sem. malvæ & papav. ad ℥ß. Vinum generosum solum hunc affectum solvit, test. Hipp. s. 7. aps. 18. Omnia blandiora aromatica & volatilia hic sunt proficua, imprimis armonicalia oleosa, spirit. enim salis armoniac. volatilis super cortic. aurant. cohobatus, & hisce assumptus, numquam te in stranguria fallet; sunt qui sal injiciunt cerevisiæ, alii silices, ocul. cancr. exstinguunt in vino & exhibent, sevum vaccinum vel hircinum multos juvat, umbilico illitum. Ad aciditatem in sanguine absorbendam commendo ocul. cancr. aliaque absorbentia, simulque diuretica. Pilul. de terebinth. subinde quoque sumi possunt, porro ⊖ genist. fabar, millepedum pulvis, & Christallus martis prosunt. Si ⊖ peccet prosunt spir. salis, ⦶, ⊕-l. ♀ris, &c. Convenit serum lactis cum flor. cyan. & calcatrippa & decoct. cicerum, proderit etiam pecten & perinæum ol. scorp. c. spirit. terebinth. mixtum inungere. *Stranguriæ* à refrigeratione ortæ externè medetur sequens linimentum ex *ol. ruth. coct.* ℥iij. *ruth. dest.* ℈ß. *sev. hirc. q. suff. ad liniment. consistent. interne sequens bolus ex midritat* ℨj. *ol. ruth. dest, aurant. aa. gutt.* III. *cum sacchar. q. suff parat.* Omnia conveniunt nervina, cinabarina, oleosa, item stomachica, aromatica, opiata, &c. In diæta potus nimius vitetur, ne nimia copia urinæ congregetur in vesica. Ova sorbilia, juscula verveccina, lac, amygd. oryza, eaque omnia, quæ salis acrimoniam obtundunt & corrigunt. In stranguria virulenta à lue venerea semper specifica contra hunc morbum admiscenda sunt: & si in urethtra vitium hæreat, injiciantur per syphonem varia corrigentia. In ardore urinæ & dysuria conveniunt & hic quæ supra sunt notata, & imprimis omnia medicamenta ex terebinthina, species terebinth. Mynf. specificè tamen hic prosunt fructus & alkekeng. & ex iis parati trochisci cum opio, pulvis & extractum liquiritiæ, aqua contra ardorem urinæ Mynf. decoct. contra ardorem Weckeri, syr. d. cort. aurant. lac vel per se, vel cum appropriatis assumptum; hic etiam conveniunt opiata reliquis appropriatis juncta.

℞. *Trochisc. alkek. c. op.* ℨij.
terr. sigill. ℨjß.
theriac. cœlest g. iij.
℞. *F. Pulv. subtilissimus.*

Terra sigill. & ocul. cancr. vel silices potui ordinario injiciantur, omnia hic prosunt sanguinis acrimoniam corrigentia, & præcipitantia medicamenta. In dysuria maximè prodest, Electuarium ad ardorem Fallopii,

Majo-

Majorem ſanguinis effluxum impedit V. ſect. in bracchio vel alibi inſtituenda; 2do. medicamenta temperantia, incraſſantia &anodyna, vaſa verò claudunt, conſolidantia & adſtringentia, præ aliis vegetabilibus convenit agrimonia, ex qua, & floribus hyperici, eſſentia traumatica parari poteſt. Poterius mirè commendat decoctum ivæ arthericæ Mynſ. in potu per aliquot dies. Conducit & hìc ſaturninum antiphthiſicum cum ſyrupo corall. vel dialth. Fern. ſæpius exhibita. Troſchiſc. Gordonii præcipuè valent, ſi pus excernitur. Grumos verò ſanguinis diſſolvunt medicamenta incidentia, attenuantia, calida, & diuretica, ♁n. diaphor. bezoart. miner. ☉re, ☽are, limatura & crocus ♂tis adſtring. ⊕lum ♂tis ad albed. calcin. ocul. cancr. ſperm. ceti, mumia, ſpecificè prodeſt, [illegible] ſpecularis ad ʒß. Sint in juniorum gratiam nonnullæ formulæ noſtra experientia confirmatæ:

℞. *Succ. plantag. Vel*
millefol. depurat. ℥iij.
aq. cinamom. ℥ß.
corall. rubr. ppt.
lapid. ♋ *ppt. ana* ℈j.
diacod. ℥j. *M.*
Doſis ſubinde cochlear. I.
Vel mixtura notiſſima Sylvii:
℞ *Spec. diaplantag. Mynſ.* ʒij.
croc. Mart. adſtr. ℈ij.
M. F. pulvis pro aliquot doſibus vel detur eſſent. Mercur. adſtring. ad gut. L. LX.
V△: ℞. *Eßent. agrimon.*
hyperic.
mumiæ. ana ʒj.
M. *doſ. gut.* XL.
Vel: ℞. *Aq. milleſol.*
plantag.
agrimon. ana ℥j.
eſſent. ejuſd.
hyperic. ana ʒj.
ſyr. de ſymphit. Fern. *q. ſ.* M.

Summo etiam cum ſucceſſu uſurpatur laudanum opiatum, vel cydoniatum, vel pilulæ d. cynogloſſa, d. ſtyrace, Theriac. cœleſt. &c.

Sequens apozema multo uſu mihi comprobatum eſt:

℞. *Herb. agrimon.*
alchimill.
ſanguiſorb.
millefol. ana m. j.
flor. hyperic.
muſc. prun. ſylv. ana m. ß.
*flor. roſ. rub. m*ß.
rad. ſymphit.
plantag.
tormentill. ana ℥ß.
ſem. hyperic.
plantagin. ana ʒij.
Coq. ex aq. fontan. Colat. ℥XVIII. *adde*
aq. Cinamom. ℥iß.
corall. rubr. ʒiß.
ſirup. d. ſymphit. ℥iij.
M. *Doſ.* ℥IV. *bis in die.*

Poſſunt etiam ex iiſdem ſpeciebus ſacculi confici, & aquâ ferrariâ coqui, renibuſque applicari. Liquor ille ſtipticus poteſt in uſum trahi, qui omnibus fluxionibus ſanguineis egregium exiſtit remedium. Externè verò quæ in uſum veniunt, ſunt vel frictiones, vel ligaturæ partium ſuperiorum, vel ventoſæ, vel hirudines, vel unguenta, linimenta & emplaſtra adſtringentia, aut lumbis aut pubi applicanda. Ex. gratia.

℞. *Unguent. Comitiſſ.* ℥j.
croci Mart. adſtringent. ʒij.
ol. myrtillor. q. ſ.
F. linimentum. Reliqua ſuperius videre poteris.

Si *incontinentia urinæ* à nervorum paralyſi oritur, unctio fiat, cum oleo & unguento nervino adjectis variis adſtringentibus. Ex. gratia:

℞. *Unguent. nervin.*
martiat.
Comitiſſæ ana ℥j.
croc. Martis adſtringent. ʒij.
ol. Maſtichin. q. ſ. pro linimento M.

Balnea etiam ex nervinis parata conducunt. Si verò à ſphincteris laxitate & fibrillarum nimia extenſione & mollitie, in hoc caſu conveniunt omnia medicamenta calefacientia, additis medicamentis cephalicis & antiparalyticis; Specifica verò ſunt lignum maſtichin.

ſtom-

ſtomach. gallin. cineres erinac. combuſt. pudendũ ſuillum vel coctum vel aſſatum & commeſtum. Veſica capræ clibano exſiccata & pulveriſata ad ʒj. exhibita, piſcis in ventre lucii piſcis inventus, pulvis bufon. combuſt. medulla lapidis, lign um aloës, hæc omnia prodeſſe creditur.

℞. *Ciner. erinacei,*
pulv. interior. ventric. gallin. tunic. veſicæ capr. exſiccat. ana ʒß.
M. F. pulv. pro aliquot vicibus.

Sic & ſacculi poſſunt confici ex tacamahacâ, rad. tormentill. fol. quercus, rad. ſymphit. & in aqua ferraria coqui & applicari. Miram habet hiſtoriam Bartholinus de puella quadam, quæ multis generoſis uſa eſſet remediis, quibus nihil juvantibus, tandem ab incontinentia urinæ liberabatur, cum vitrum propia urina impletum apud demortuum in ferali capulo recondit, & ſic ſemper ad conſuetum tempus urinam bene retinuit.

In *Diabete* conveniunt omnia leniter adſtringentia, ut ſunt omnia martialia & potus chalibeatus Purgantia ſive non, ſive leniſſima, adhiberi debent. Ex. gr.

℞. *Elect. Hydragog. Sylv.* ʒij.
cremor tartari ℈j.
aq. petroſ. q. ſ.
M. F. hauſtus.

Corpore evacuato reliqua diſcutienda ſunt, vel decocto aliquo lignorum, vel opiatis, prout teſtatur *Etmullerus* amicus noſter colendus in Diſp. de opii vi. diaphoretica, hiſce verbis: *Diabeticorum urinarius nymbus per opiata, ſiſtendus venit.* quare commendo laudanum ribeſiatum, vel cydoniatum, Theriac. cœleſtem, vel laudanum ſolare noſtrum. Proſunt & Tinctura Martis, corallorum, ſulphuris, vitrioli, croc. Mart. adſtring.

℞. *Spec. diaplantag. m.* ℥iij.
croc. Mart. adſtring. ʒiß.
M. F. Pulv. doſ. ʒß. *ad* ℈ij.

Diaphoretica hic ſunt vitanda, quæ ſimul ſunt diuretica, urinam enim hic movere minimè convenit. Clyſter convenit ex infrigidantibus, ut nimium humorum motum ſiſtat, & leniter adſtringentibus, ut poros reſtituat. *Riverius* ſequentem habet formulam.

℞. *Conſerv. roſ. r.* ʒiiij.
corall. rub.
C. C. uſt. ana ℈j.
c. myvæ cydonior. q. ſ. F. Electuarium.

Decoctum ex ſemine papav. alb. foliis roſ. rubr. rad. tormentill. biſtort. ana ℥j. cum quo cryſtall. Martis ad gr. vj. ſumi poſſunt, quod pulvis omnibus ſufficiet; Corall. rubr. terra ſigillata, bolus armena, lap. hæmatit. conſerv. roſ. maximè proſunt. Conveniunt hic quoque ea omnia, quę lentorem ſanguini inducere poſſunt, ut gumm. Arabicum, tragacant. mithridat. Dam. theriaca rec. decoct. pruni ſylv. Alii laudant lac bubul. caprill. in quo ſilices candentes extincti ſunt. Aqua aut ſerum lactis chalybeat. etiam conducit, decocta varia ex adſtringentibus parari debent. Externè etiam regioni lumborum admoveri poſſunt, aut unguenta, aut fomenta, aut linimenta leniter calefacientia, ut emplaſtrum ſtipticum, ol. myrtillorum, cydonior. additis ſuccis & pulveribus adſtringentibus, &c.

CAPUT XIV.

De *ARTHRITIDE VAGA ET FIXA, Seu PODAGRA.*

§. I. *Arthritis*, paſſio arthritica, *Plinio* morbus articularis, *Celſo* dolor articulorũ, *Paracelſo* morbus tartareus, nonnullis per jocum ſat graphicè tamen, vocatur *Dominus morborum, & morbus Dominorum*, Barbaris *Gutta*, noſtris Germanis ein Fluß/Gicht/Gliederwehe/ quia ex defluxu quaſi guttatim facto, hoc malum excitari credunt.

Definitio.

In genere & vulgò *definitur*, quod ſit dolor articuli partiumque vicinarum circa articulum ab humore aliquo acido extravaſato, fibrillas, articulos hos cingente & irritante, oriundus.

Differentiæ.

Arthritidis nomen generale eſt, cujus ſtatuuntur vulgò quatuor ſpecies, à diverſis articulis diver-

sa nomina sortitæ. *Chiragram* dicunt cum manus, *Gonagram* cum genua, *Ischiam* cum articuli circa coxendicē, & *Podagram* cum pedes hoc infestantur immani dolore, nec à dolore hoc immunes sunt cubiti, humeri, carpi, malleoli, articuli. Nos quintam addamus speciem, puta *Arthritidem vagam*, articulos ferè omnes infestantem. Dolor hic non est, uti in reliquis, fixus & stabilis, sed potius vagus & errabundus, subsultorius & saltans, in corpore. Scorbuticus dolor maximè variat, arthriticus verò pungit, rodit & tendit articulos.

Arthritis cum *nephritide* necessitudinem adeo conjunctam habet, ut utrique affectus, quasi ejusdem originis sint, sæpissime enim concurrunt, quippe nullus ferè morbo illo laborat, qui etiam huic obnoxius non reperitur; porrò inveterata arthritis concretiones lapideas in articulis, quales Nephritis in renibus fabricare solet.

Affectus arthriticus aliquando contagiosus est; experientiâ enim & ratione constat, multum salis volatilis adesse, quo possit contagiosa esse. Dolor miseros ægros maximè infestat, cujus etiam tanta nonnunquam ferocia, tanta est atrocitas, ut eo laborantes ad violentas manus sibi inferendas cogitent. *Affectus arthritici* omnes, tanquã reliqui morbi tartarei, cum semine parentum in liberos transferuntur, inde & inter *hæreditarios* recensetur *morbos*.

Adventitia quoque erit arthritis, quæ ex variis causis mutationibusque in corpore ortum ducit. Podagricus etiam facile futuras sentit tempestates. Arthritis diuturna sæpius scorbutum sibi accersit, & affectus quidam scorbutici Arthrididem ita planè mentiuntur, ut non facile distingui possit, quia similis in utroque affectu sanguinis & seri est discrasia, à sale acido & fixo pendens.

PARS AFFECTA.

§. 2. Nonnulli pro fonte hujus mali cerebrum, catharros humoresque acres ad articulos ablegans statuunt; alii Hepar, Pancreas, glandulas conglobatas conglomeratasq;, prout facit *Sylvius*, qui pro loco affecto membranea ligamenta ipsos articulos cingentia & colligantia, tanquam fontes hujus mali, tanquam subjectum causæ ponit. *Helmontius* ventriculum primò accusat, quod & facit *Th. Sydenham* in Novissimo suo de podagra Tractatu. Nostro judicio subjectum sunt Ventriculus, articuli, partesque omnes vicinæ sensiles, nervi, tendines, membranæ, ligamenta. Partes ergo sensiles plerumque sunt membranosæ, nervosæ, & periostia imprimis in cavitatibus circa articulos membrorum ferè omnium; prout enim dolor vel hunc vel illum occupat articulum, ita quoque alia atq; alia ejus solet esse denominatio. Partes ergo membranosas & fibrillas nervosas, periostium constituentes, pati ex eo arguere licet, quod omnes membranæ in copore nostro ope spirituum animalium, animæ ideas offerentium, sentiant, adeoq; tactus sint instrumentum, in quem usum & finem scribit *Archangelus, Picolomineus l. 6, prælect. 6.* membranas nobis elargita est natura, ut essent tangendi organa, earum enim ope partes sensu pollent acutissimo; ex eo etiam elucet, quod ubi podagra tophos parturit, eos non in cavitate articulorum, sed potius in partibus articulos ambientibus producat. Inde *Willisius* hunc affectum inter morbos capitis & nervosi generis refert, sedem enim in partibus nerveis esse, à symptomate primario, scil. dolore, concludit. Sic & *Cornelius Piso & Fernelius* hujus affectus causam intra caput existere statuunt.

DIAGNOSIS.

§. 3. Affectus sui ipsius index est, *quis enim* est, qui dolorem hunc non agnoscit? imminentem arthritidem inter alia torpor arguit, aut sensus in articulis propter morem solitò exquisitior, ut à levissima quasi lædantur causâ, eorundem ardor & levissimus rubor, subinde cum, aliquando sine tumore, inprimis si hæc subinde repetant, continuò graviora & majora. Præcedit quandoque febris, sæpe criticè ab aliâ febre producitur, à glandulosô lymphaticis febribus sæpius productam observavi arthritidem vagam; mentitur aliquando ab initio Erysipelas, si verò sine inflammatione est, & cito fit, dicunt esse catharrum. Præsentem vero dedemonstrant arthritidem, quando nempe certis temporibus circa juncturas articulorum u-

nius vel plurium dolor inflammatorius cum tumore percipiatur, sæpe dicunt ægri nil aliter sentire, ac si à formicis essent tacta membra, si dolor excruciat brachium, tunc digitis omnia percipiunt crassiora, quam natura sunt, & pedis articulum præcipuè sinistri pollicem frequentius invadit, unde postmodum facilè ad alios exporrigitur articulos, & quasi ascendere sentitur ad genua vel ad alterum lateris. Dolor in ipsa articulatione subinde major, subinde minor, quandoq; etiam intolerabilis, adeo ut animi deliquia, convulsiones, &c, patiantur patientes. Motus quoq; adest impotentia, nam arthritide afflicti eam partem, quæ labo. at, omnino movere non possunt, nisi cum intolerabili doloris exacerbatione. Febris, ceu dictum est, vel synocha, vel intermittens antecedit vel comitatur nullo vel notabili frigore aut calore molesta sed levi capitis dolore infesta, subinde tamen sitis maximè urget, hinc sequuntur etiam vigiliæ, virium dejectio, appetitus prostratus, &c. In urina Arthriticorum in parietibus urinalis ut plurimum reperio arenulas ruberrimas. Pulsus in hoc plerumque est frequentior & minor, dein aliquando major. Rubedo articuli adest instar Erysipelatis; sed dignoscitur ardoris vehementiâ, quæ intensior est in Erysipelate. Rubedo hæc sæpius stipata est cum doloribus & tumores. color est aliquando ex rubro & flavo, vel ex rubro pallidoq; mixtus, tumor etiam est saltem vaporosus. In malo inveterato tophi apparent, sæpius quoque irascuntur ægri, & sic fomitem mali augent. In Arthritide vagâ dolores sunt inconstantes & vagi, modo hos modo illos invadunt corporis articulos; in scorbutica arthritide nigricantes sæpè maculæ apparent, & pulicum morsibus sunt similes, aliquando cum tumore prurientе, quasi urticæ urentis vim essent experti ægri, quod mulierculæ vocare solent idiomate germanico die Nesselsucht. Has maculas nonnunquam in principio rubicundas, hinc perpureas & sublividas, tandem ad nigrum colorem inclinantes vidimus, partes etiam affectas sudantes, & saniem ichorosam concernentes observavimus. *Universalis* illa *Arthritis* instar ignis fatui est, modo hanc, modo illam accendit partem, interdum remissionem simulat, sed opinione ægri citius redit. Doloris Ischidaici signa sunt, dolor continuus in illis partibus, impotentia totius cruris, tibiæ & pedis ad motum animalem, absentibus tumore & plerumque etiam ardore & similibus aliis inflammationem consequentibus signis. Podagrici sæpe ob nimium spirituosorum abusum patiuntur Hæmorrhogiam narium, & sibi accersunt indigestionem ventriculi, ex qua dein plura oriuntur mala, de quibus in causis.

CAUSÆ.

§. 4. Diagnosi jam traditâ facilius etiam erit causas enucleare, quas tamen ordine examinaturi sumus. *Galenus* cum tota antiquitate more solito causam propinquam hujus affectus dicit esse humorem & articulorum infirmitatem seu imbecillitatem. In fluxione hac considerant quatuor ipsius discipuli, humorē influentē, partem mandantem, partem recipientem, & viam per quam fit fluxio. Partem recipientem dicunt esse articulos, seu ossium coarticulationes, in quibus præsupponunt imbecillitatē, aliàs fluxionem non admitterent. Partem mandantem dicunt mox cerebrum, mox jecur, mox lienem, mox uterum, & quandoq; totum corpus. Materiam dicunt esse solum cerebri excrementum, nempe vel pituitosum, vel serosum, alii ex ipsorum grege addunt interdum esse posse etiam humorem sanguineum & biliosum. *Mercurialis lib.* 4. rem acu tetigisse sibi videtur, cum causam ponat in miscellam humoris pituitosi & biliosi. Viam per quam humores defluunt, censent, non esse solum inter carnem & cutem, licet frequentissima sit, sed per continuitatem membranarum, musculorum, nervorum, aut vasorum, aut per ipsas venas & arterias, ut à jecore, quæ ob id phlebotomia solvitur. Causas antecedentes arthritici doloris remotioresque plures allegant, quæ saltem humores excrementitios, pituitosos, serosos aliosque generare & augere valent, quarum mentionem infra, ubi de Diæta acturi sumus injiciemus.

§. 5. Nunc sequitur *Paracelsus* qui vocat ipsam Podagram, à causa, *Synoviam*; nominis à parte affecta deducti usum liberum

relinquit. Podagrici nomine intelligit quemvis dolorem in articulis seu potius Synovia ipsorum existentem; existimat quoque specierum distinctionem & diversa nomina superflua esse, licet ipse *Arthriticam*, *Chiragram*, *Gonagram*, *Schiaticam* interdum vocitet. Locum autem & sedem hujus morbi dicit esse synoviam, (das Gliedwasser) ubicunque enim juxta eum sit synovia, ibi etiam est podagra. Est verò Podagra, prout in libro germanico de podagra habet, *morbus Tartareus, sive salis mineralis* aut *liquoris acetosi in synovia exaltatio.* Salis genera & species sunt alumina, victriola, sal:a calcinata alkalia aut acetum &c. Hinc si in homine ceu microcosmo producuntur, & perveniunt in synoviam, quæ ipsis contraria est, prout est natura salina, acuta, pontica, acetosa alkalia, ita movetur synovia, & in dolorem & morbum abit, quia hæc duo simul consistere nequeunt; alibi dicit, Quid est alias podagra? quam sulphur accensum in synovia sæviens, ex tribus primis depromptum, aut accendit frigiditatem, id est, *mercurium*, qui facit grandines, & in utrisque concurrens sal. In *fig. theor. univers. morb.l.2.* Podogram ait non generari ex fluxione, sed ex *spiritu urinæ*, ipsiusque causam esse tarareitatem cum sale, quando enim is venit ad locum, ubi non datur exitus, ibi adhærescit, & coagulatur in concavitatibus, hoc etiam explicat exemplo aceti & lactis. Tartarus ille cum sit acutus, premit, distendit, constringit pungitque; Paroxismû verò oriri ait ex permistione contrariorum, salis nempe seu mercurii acetosi cum synovia dulci, sicuti videmus in confusione olei tartari cum aqua forti in qua chalybs solutus fuerit, item si spiritus victrioli oleo tartari confertim infundatur, inde enim tanta producitur effervescentia, ut fractionis vitri metus sit, nisi cautè paulatimq; fiat. Differentias dolorum arthriticorum ex diversis proprietatibus & gradibus saporum in salibus desumunt *Paracelsistæ*, tincturæ enim salium sunt acerbæ, austeræ, amaræ, salsæ, acres, tartareæ, victriolatæ, nitrosæ & aluminosæ &c. vehementiores arthridides sunt, victriolatorum, tartareorum quàm aluminosum & sal gemmeorum spirituum, nitrosæ vero arthritides & salis communis acerbissimos pariunt dolores.

§. 6. *Helmontius*, *industrius ille per ignem Philosophus*, ait huic affectui subesse liquorem salsum ex latice, & præcedere semper stomachi indispositionem cum febriculâ, inde & stomachum accusat, pro causa principali spiritum vitæ fermentali, & artubus hostili aciditate indutum accusat, inde primò culpat stomachum ex digestionum errore. Uno verbo ab *acido* Archéum inficiente ortum habere arthritidem probat ipse; ab acidis enim subtilibus & variis aciditatis accessus stimulantur, conceptâ aciditate synovia grumescit, caseiformis & opaca fit. Est autem synovia ex qua fit, degener morbosus partus, infelix illa nodorum mater. Synovia nihil aliud est, quàm mucilago quædam pellucida, qualis vitulo mactato, amputatis pedibus, è tibiis stillat. Ex indurata illa synovia fit illa calx & creta Podagricis aliisque familiaris atq; solemnis, quæ creta podagrica fit per exsiccationem. Podagram excitari posse à conubitu per libidinem & alibi Author statuit.

§. 7. *Willisius* horum dolorum causam morbificam nunquam sanguinem esse contendit quia tumores arthriticorum nunquam suppurantur. Arthritici etiam quasi cum privilegio (nempe ob salinas humorum discrasias) à diathesi febrili immunes habentur. Statuit ergo in morbi hujus minera humores genuinos concurrere, mutuo effervescere, ex eorum enim lucta & effervescentia fibrarum nervearum vellicationes dolorificas exoriri probat, pari modo ac cum spiritus victrioli oleo tartari infunditur. Si ergo liquoris nervei, juxta Authorem, à volatilitate in fluorem sive aciditatem degeneres particulæ, fluxionibus subinde exortis, nimiâ copiâ in articulos descendat, quatenus illę ibidē cum *minera salina* sive lixiviali prius aggestæ effervescunt, paraxismos arthriticos cient. Primo ergò mineram salino-fixam circa ossium internodia depositam ponit pro causâ conjunctâ, non ergò esse vel humorem biliosum vel pituitosum inculcat. Ad procatarxin hanc pręviam nempe salino-fixam, & sanguinis discarsia & membri affecti debilitas conferunt.

Quod

Quod spectat ad causas *evidentes*, de quibus liquor nutritius è sanguine articulis allatus *sale fixo* nimis imbuitur; Prima est *ipsi* dispositio hæreditaria, dein ob malam victus rationem, & errata in sex rebus non naturalibus infertur. Qui enim crapulæ & Baccho dediti multum ac inordinate comedendo & bibendo genio indulgent, atque inprimis si alimentis salsis & aliis concoctu difficilibus vescuntur, & vini pocula avarè hauriunt, facile sibi hunc morbum accersunt. Succi nervei acetositatem etiam præ aliis in hoc morbo Author accusat, & multis rationibus probat, fluxiones acetosas ab humore nerveo produci. Hoc ergo in affectu juxta ipsum à sanguine secretæ fæculentiæ salinæ sive lixiviales in loco aliquo depositæ mutuo effervescunt, ita ut effluvia illa acria & veluti corrosiva, qui abscedunt, lumbricum loco dolenti impositum & suspensum enecant.

§. 8. *Sylvius* uti in omnibus ferè affectibus, ita & hîc ad succi pancreatici ac lymphæ acrimoniam acidam, bilisque atque humoris salivalis vitium, & ex horum in intestino confluxu oriundam præter naturalem fermentationem & humorum corruptionem confugit, & prout hi humores magis aut minus acres existunt, ita etiam dolores magis minusque acroces esse contendit. Si enim succus pancreaticus lymphaque magis inessent bilique occurrant acriori, dolor satis molestus excitatur, verum magis ardens quàm rodens. Si verò succus pancreaticus lymphaq; magis inertes pituitam viscidã bilemque minus acrem offendunt ab ea sc. pituita obtundatur succus pancreaticus, ac tumore œdomatoso quàm dolore acuto affectæ partis motus tunc impeditur, idcirco ubi dolor est urens, potius quam rodens, acrimoniæ id potius salinæ quàm acidæ imputat, ubi contra dolor magis rodens quam ardens est, uti in regionibus frigidioribus sæpius observatur, potius acidæ quam salinæ adscribit acrimoniæ. Putat ergò in arthritide ut plurimum liquorem in glandulis, puta tum pancreatis conglomeratis, tum passim conglobatis omnibus præparatum primario peccare, & pulrimorum, inprimis hujus, morborum causam esse indeq; productam effervescentiam vitiosam deducit, & optat ut effervescentiarum species infinitæ ferè, plus minus inter se variantes, in certas redigantur classes, quo non tantum illorum cognitio, verum etiam curatio innotescat. *Tackenius* & *Swalbe* suos hic ostendunt pugiles Alkali & *acidum*, à quorum infelici pugna jugiter dolores hos arthriticos producere ajunt. *Thomas Sydenham* felicissimus apud Anglos Practicus, amicus noster singularis, per 25. annos podagra vexatus, labefactatam tam in partibus quam succis corporis universis concoctionem in podagra culpat, quam ut plurimum lædi ait, à spirituum animalium defectu, veneris usu nimio, vel ætatis consumptione exorto, de quo vide ipsum Tractatũ de Podagra & Hydrope, quem nuper in gratiam curiosorum, & solatium podagricorum hîc Casellis typis mandare curavimus. Aliàs *Angli* ab acrimonia salina vel acida succi nervosi dolores arthriticos exoriri, firmiter credunt.

§. 9. Qui in magni *Cartesii* castris militant, diversas salium angulares figuras adferunt, quando enim à causa quadam præcedente in sanguinem deferuntur particulæ scabræ, vel salinæ crassiores, qui cum incidunt circa articulos, ubi plures sunt partes membraneæ, quarum pori constantiores sint, quia non facile sese accommodant figuris particularum transmittendarum, hinc particulæ istæ scabrę & angulares seu salinæ ibi hærentes scabritie sua & cuspidibus lædunt fibrillas nervosas, aut particulæ illę salinæ acrimoniã suã easdem fibras vellicando, dolores illos atroces producunt, & haud dissimiles humores iisdem particulis imprægnati eo delati, & reliquos prementes dolorem augent, & tumor sæpè adest cum leni inflammatione, & tunc dicitur *Arthritidis vera* ex causa calida orta, & videtur ibi sal, permixtum humori peccanti, esse magis volatile, & tunc facilioris solet esse curationis, & ut plurimum arthritidem infert vagam.

§. 10. Perspectis aliorum opinionibus, nunc etiam nostram proponamus, unumquemq; enim suo abundare ingenio concedimus, sed absit Nemesis dicto, judicamus majorem magnorum & celeberrimorum virorum discrepan-

tiam sæpe sub verbotum lusu latere, quod enim veteres humorem biliosum, nostro ævo salis alkali lixiviosi nomine indigatur; quod pituitam acidam salsam crassam dixere, nos dicimus humorem salivalem ac lympham acidam salsam ac viscidam; quod verò melancholiam nuncuparunt, impuritatem sanguinis tartaream ac succi pancreatici, præprimis acido-austeriusculi ichoribus nomine venit, si res vero intimius spectetur, cum antiquis quidem nonnunquam re convenimus & verbis maximè ab invicem distamus, sed ut verum dico, melius tamen res à Neotericis enucleatur, & facilius remedium idoneum invenire possumus. Exempli grat. Si hoc in malo bilis exsuperet, acidis ergo esset curandum, sed ab acidis malum hoc potius exasperari observamus, & sic de cœteris, nimis enim generaliter causas morborum allegant *Veteres*, & numquam intimius rem perspexere, uti hodie fit. Nos ergò hujus affectus causam statuimus, primum vitium in depravata latere alimentorum *digestione* in ventriculo, aliisque visceribus & glandulis digestioni dicatis, facta, & accusamus *Gasteronacis digestionum præsidis* socordiam, qui facili marte ab hostili acido vincitur, quo victo, hostis in massam sanguineam ingruit, ejusque consistentiam labefactat, unde dein oriuntur plures hostes, qui & *Microcosmetorem* aggrediuntur, qui tunc ad tutelam suam milites, hoc est spiritus animales ad excubias mittit, ne hostis plane irrumpat, quò facto, necessario oritur ἀταξία spirituum animalium, qui spiritus per manipulos cum hoste dimicantes, tandem trucidantur, ac deficiunt, hostes verò in humoribus tanquam in sylvis latent, & fossulas faciunt ad planè expugnandam arcem. Hostes sunt in arthritide vaga particulæ lixiviales, in fixa verò acidæ quæ partes membraneas & nerveas seu ligamenta & tendines rodere aptæ natæ sunt. Unde vero fæculentiæ tartareæ fint, ambigitur inter Authores, dum alii eas serum vitiosum, alii vero alium humorem esse contendunt, & vel à sanguine immediatè in partes illas deponi, vel aliunde, imprimis à capite eò defluere affirmant; alii ab his illisvè visceribus malè dispositis provenire ajunt; Materiam verò harum peccantium lixivialium & acidarum particularum aliquando serum & quidem volatile in arteriis existens, ordinarie verò chylum male digestum, & lympham stagnantem, postea verò extravalatam, & cum tempore etiam ad habitum corporis propulsam, quæ propulsa etiam postea ibi notabilem tumorem facit, majorem tamen aut minorem, prout quantitas vel major vel minor est, vel plus minusve eò ex apertis vasis lymphaticis affluit. Lympha autem illa modo naturalis, magis præternaturalis est, modo acrior, lixiviosa modo minus acris & acida, modo viscosior & tenuior, modo fluidior, modo pura, modo multis lixiviosis & acribus salibus referta; prout subjectum est dispositum. Ex glandulis ergo & eam ductibus lymphaticis circa membranas & nervosas articulorum partes seu ligamenta & tendines, veluti totidem cellulas, copiose deponitur lympha s. materia peccans, quæ sic circa articulos congesta rodendo vellicandoque vim suam exerunt, cui cum quædam solito acidiora succi acidi recrementa accedunt, dolores perseverantes & fixi producuntur, nempe in quantum salis diversæ indolis commisti valdè effervescunt, proindeq; à mutuâ particularum luctâ & agitatione membranæ insigniter vellicatæ & divulsæ, in distensiones valde dolorificas aguntur, nec dolores citius remittunt, quàm particulæ hinc congestæ, aut evaporant, aut mutuâ luctâ subactæ, simulque spiritibus defessis, ab effervescentia & orgasmo acquiescunt. Totam enim naturæ *necessitatem* fermentescentibus quasi ligatam seminibus, si dixeris vix aberraveris. Universus namque sublunarium mundus (verba sunt *Clar. Willisii*) videtur non nisi una & eadem moles, particulis fermentativis per totum consita, & valdè prægnans est in qualibet ejus regione & angulo, tanquam in molecula sua formicę in perpetuo versante motu & agitatione huc & illuc circumvolitant, modo sursum, modo deorsum rapiuntur, sibi invicem variè occurrunt, associantur & rursus decedunt, continua vicissitudine diversa ineunt conjugia, & patiuntur divortia, spiritus quoq; animales & hoc in casu à particulis istis vitiosis, propè habitacula sua consitis, multum irritantur,

tantur, indeque in orgasmum incitantur, hinc illincque subsultant, tandemque ob commeatum deficientem acriores redduntur, & *Microcosmetor* ad iram commovetur, unde etiam videmus arthriticos facile fieri *epilepticos*, imo sæpius animadversum in ipsis spasmus, aliique motus convulsivi, tremores &c. qui spiritus nonnunquam suo Regi ita immorigeri sunt, ut manum ipsi adhibeant, eumque plane è medio tollant. Coagulans pariter ac tormentans acidum aliquando sanguinem coagulat, aliosque humores figit imò calcis speciem præ se fert, in articulis plane coagulatus humor. Diximus hujus effectus mineram ut plurimum lymphaticis vasis communicari, eamque à succi acidi recrementis acidiusculis actuari, quod probamus per urinas arthriticorum, si ipsis affundas sal tartari vel lapides cancrorum, experieris effervescentiam, ac sal tartari transmutabitur ex acido urinæ in sal acido-salsum, quale est, tartarus victriolatus, quod etiam ex juvantibus & lædentibus probari potest; Cura enim hujus morbi potissimum per salia volatilia balsamica perficitur, non verò nimis spirituosa. Causa antecedens partium est labefactata concoctio ventriculi, & dispositio sanguinis vitiosa, partim lymphâ in corpore abundans, partim vel acrior, vel fluidior, vel crassior, partim & morbi vasorum lymphaticorum & glandularum, partim denique infirmitas articulorum undecunque orta vel contracta.

Causæ procatarcticæ, quæ talem lympham generant, sunt sex res nonnaturales inprimis ex iis vinum acidum culpatur. Arthritis enim vulgo putatur oriri solummodo à multo potu vini Rhenani, & præsertim ab ejus tartaro, qui copiosus creditur in vino Rhenano, hoc tamen semper verum non est, interdum enim homines hoc affectu laborant, qui vinum vix gustarunt, vel nunquam ut rustici & similes, novi enim duos abstemios, morbo hoc atrocissimè jactatos, in quibus tamen alia incommoda adsunt, quibus exponuntur, ut calor & frigus subitaneum, utpote quæ multum possunt adhunc affectum excitandum. Verum tamen est, quod vinum Rhenanum hunc affectum possit producere, sed illud, quod nocet, non est verus tartarus, sed est massa calciformis, quæ fundum occupat illarum terrarum, in quibus hoc vinum nascitur. Vina enim quæ in locis, ubi multum calcis latet, hunc affectum pariunt, non vero tartaro suo, sed calce suâ tartaro inclusâ nocent. Sic etiam videmus sæpe circa articulos congregari materiam calci similem, similem non autem tartaro. Sed tamen non omne vinum Rhenanum æquè scatet hâc materiâ calceâ, sed unum plus aliud minus. Sic dantur vina Hungarica quædam, quæ maximè hâc materiâ impregnata sunt, inde in illa regione vix familia est, in quâ non alioquis sit podagricus, ab usu scilicet hujus vini Hungarici. Sic & nos Cassellis habemus aquam calce refertissimam, ex cujus usu plures sunt arthritici & nephritici. A venere, à lucubrationibus, curis, mœroribus, & omnibus aliis, quæ spiritibus animalibus vim inferunt, facilius hic morbus oriri solet, qui rarò fatuos insipidosque invadit. De reliquis causis procatarcticis, rebus sex nonnaturalibus à Medicis dictis, inferius, acturi sumus, nunc enim ad *Prognosin* accedamus.

PROGNOSIS.

§. 11. Eventus hujus morbi varius est, & ambiguus, sive paroxysmum spectes, sive totum morbi decursum, nam interdum paroxysmus citò, interdum verò tarde solvitur, inprimis si lympha in nodos & tophos concreverit & induraverit, unde illud vulgatum:

Tollere nodosam nescit medicina podagram.

Aliàs arthritis & præsertim ejus recensitæ species quamvis longo tempore remittant, ordinariè tamen redeunt aliis citius, nonnullis serius, & quosdam ad vitæ terminum concomitantur. Huc spectant sequentes *Hippocratis aphorismi.* Assiduis imbribus fiunt dolores articulorum *s.* 3. *aph.* 16. it: *Cels.* 45. *l.* 5. & 7. sic & juxta *Hippocr. divinum Senem*, verè fiunt articulorum dolores, quia materia, quæ totâ hieme latitavit, nunc se manifestat. Item *inquit Senex noster s.* 4. *aph.* 31. qui per febres lassitudinem sentiunt, iis ad articulos & juxta maxillas

xillas potissimum abscessus fiunt, quia lassitudines oriuntur ab obstructionibus & acrimonia. Item eadem sectione *aphor.* 44. *dicit:* Quos febres longæ exercent, iis tubercula ad articulos vel dolores fiunt, quia propter vires exhaustos, sanguis & spiritus acriores redduntur, & minor motus est in sanguine & lympha, quæ materiam excernat; quibus tubercula ad articulos vel dolores post febres diuturnas fiunt, ii cibariis pluribus utuntur. Item *s.* 4. *aph.* 74. quibus spes est ad articulos abscessum fieri l. futurum, abscessu liberat urina multa, crassa, & alba reddita, qualis in febribus cum lassitudinis sensu, quarto die quibusdam exire incipit; *quod si ex naribus etiam sanguis fluxerit brevi admodum* solutio fit. Si multum urinæ exeat, bonum est, quoniam pori renum tunc patent, & materia peccans per eos excernitur; *Sect.* 5. *aph.* Idem Senex ait articulorum dolores & tumores absque ulcere, atque etiam podagricos, & convulsiones magna ex parte aqua frigida largè affusa levat & extenuat, solvitque dolorem, qui aphorismus nusquam verus est, nam hic affectus in nostris oris & à causa frigida, ut à frigore magno & obstructionibus oriri potest. *sect.* 6. *aph.* 30. ait *Senex noster*: Puer Podagrâ non laborat ante *Veneris usum*, ante annos pubertatis puta, quia tunc humores sunt nimis acres. Eadem sect. aph. 55. habet, dolores podagrici vere & autumno ferè moventur; in fine vero *hujus sect.* dicit, quibus longo coxendicum dolore conflictatis femoris summum coxa excidit, rursumque recidit, iis mucores innascuntur. Et quibus diuturno dolore ischiatico vexatis femur excidit, iis crus contabescit vel claudicant, nisi urantur, quia enim femur sæpe laxetur, cavitas in qua os femoris excipitur, callo & muco impletur, & ideo os femoris non similiter in suo acetabulo hæret, sed sæpius cum æger incedit, exterius relabitur, & ita claudicationem infert, postea ligamenta ab isto perverso situ oblongantur & extenduntur, ita ut non nisi ustione duriora fiant. Bonum verò est, si hæmorrhoides sponte fluant, vel arte promoveantur. Pro immedicabili vulgo habetur arthritis hæreditaria, puta tamen ipsam sanari posse, si æger præscriptis medicis lubens morem gerat. Diutius hoc malum subsistit, si incidit in subjectum scorbuticum, aut cacheticum, aut à progresso morbo valde enervatum. Nec minus est periculum, si materia peccans se ad coxas recipiat, ob dolorem enim & orgasmum spirituum vigiliæ oriuntur & inflammatio, imo quandoque ossis femoris ex ligamentorum laxatione luxatio, imbecillitas & motus impotentia, uti sæpe observavi: inprimis in senibus, dolorem hunc transiisse in Paralysin, cum jam artus hinc inde vario ac misero modo ac motu agitati fuerint. Arthritis sæpe nucham, locum illum ob medullæ spinalis initium considerabilem, invadit & tunc ægros è medio tollit. Terribilia quandoque accedunt symptomata, ut Cardialgia, dispnœa, lipothymia, convulsiones, paralyses, apoplexia, melancholia, mania. Sic exemplum novi cujusdam, qui in paroxysmo manus sibi inferebat. Quo plura ergo & frequentiora subsequuntur symptomata, & periculosæ inflammationes, febres acutæ, eo difficilius curatu est malum. In juvenibus verò, si Baccho & Veneri & Iræ non sint nimium dediti, vel ab his abstineant, item si medicamenta convenientia in tempore admittant, & in eorum usu per tempus insistant, inprimis cum lacte vel quod melius, decocto à D. *Sydenham* præscripto, & exactâ diætâ, & si simul prudentibus & diligentibus, non imperitis, utantur Medicis, sanabilem Podagram esse affirmamus. Verum quemadmodum rarò tales reperiantur ægri, ita etiam rarò curantur, ægros enim continuò in diæta peccantes curare impossibile, aut saltem difficillimum Medico etiam expertissimo est. Bono animo etiam nos esse jubet, patientis ætas & fibrillarum nervearum robur, inprimis si viscera bene constituta sint [& nullo substantiali vitio laborent] si malum indoctè tractetur, nimis scilicet resolventibus vel aliis infrigidantibus, tenuiore dissipato latice, reliquum induratur, & ex hospite domesticus evadit incola, tophaceam sibi sensim faciens arcem & oppugnaculum regibus nostris. Definit hic affectus sæpius in apoplexiam, sæpissime in calculum, sunt enim af-

fectus

fectus consanguinei, quo enim lympha peccans protrudit, & figitur, ibi fomitem suum spargit. Arthritici quasi cum privilegio ob salinas humorum discrasias à febribus continuò immunes sunt, teste *Willisio*, omnibus morbis articularibus podagra est contumacior. Tumor, varices, urinæ spissæ, ac veluti jumentorum turbidæ, si superveniant, bonum, morbi enim solutionem promittunt, ut dolores fiant mitiores, *mulieres non laborant podagra, nisi menstrua deficiant*, inquit, *Hipp. s.6.aph.*29. Sed experientia hodie contrarium ostendit. Sic & fatui ab ea ut plurimum immunes audiunt.

CURA DIÆTETICA.

§. 12. Præmissis his ad *curam diæteticam* progrediamur, hoc est ad *victus rationem*, huic enim tantum inest roboris in præservando atque curando hoc nostro affectu; ut spreta hujus observantia, medicamentis etiam præsentaneis & specificis omnem lapidem sine successu secundo movere soleant Medici, nam secundum Oraculum Coum, non sat est suum fecisse Officium Medicum, nisi suum quoque ægrotus, suum adstantes faciant, sintque externa ritè comparata. Aër ergo sit, ceu in aliis affectibus, ita & hoc in affectu serenus ac purus temperatusque, si non per se talis, arte est parandus, nam quoties in aëre multum salis silvestris inesse contingit, inde minus aptus evadit usibus respirandi ritè explendis, toties enim sanguini & lymphæ deest exquisita ad ipsorum perfectionem puritas & temperies, quoties aër impurus inspiratur. Maximè ergo nocet aër noster Cassellanus, quia multum salis silvestris in se continet, item nocet nitrosus, frigidus, humidus, nebulosus, (pluviosus) plures enim per intensam brumam hunc morbum sortiti sunt. Ad aërem corrigendum cortex juniperi (ejus baccæ aut lignum) vel pulvis ad defluxiones usuales frequenter accensi plurimum conferunt. Cibus sit facilis digestionis, boni succi, concoctu facilis, concedantur carnes pullorum & gallinarum, perdices, alaudæ, temperatiora etiam acida non nocent, ut succus citri, aurantiarum & quia languidum ventriculi fermentum suscitant & appetitum excitant viscerumque calorem, sal volatile furiens acre præcipitando restinguunt, massamque sanguineam purificant; è contra lympham ad hunc affectum excitandum aptam generant; alimenta acida salsa fumoque indurata, vinum Francium & Ungaricum, acria omnia, ut Sinapi, ditioribus in mensa loco salis communis, salia alcalia fixa ex regno vegetabili parata & commixta egreiè conferunt; observetur verò legitimum sumendi (cibandi) tempus, modus, ac quantitas, hinc *Valescus de Taranta* refert podagricum quendam, quotiescumque imminere paroxysmum sentiret, ab omni cibo & potu abstinentem solâ inediâ fuisse sanatum, & centum annos vixisse. Sacharata etiam multum nocent, quia potens in gremio suo acidum gerunt & simul propter viscosam impuritatem obstructiones pariunt. Potus sit cerevisia benè defæcata lupulo cocta, & si potest haberi cum succo betulæ parata, vel decoctum Sydenhammii, quod omnibus palmam eripit, vel cornu cervi, hordeaceum. Vinum etiam modo sit absque calce & acido, aquâ dilutum in assuetis non prorsus à mensa ablegamus, admittimus enim tenue, purum ac parca manu, uti vinum est circa Hanoviam Michelbacense, Hirsteiniense, Moselanum, quæ vina vim diureticam habent; præ aliis tamen confert vinum Canariense vel Hispanicum optimum sæpius circa vesperam cochleatim exhibitum. Cavendum & abstinendum à Gallico, & Ungarico, Francico, vino adusto, aliisque potentioribus, quæ maximè obsunt, sub horum enim dulcedine summum acidum & acrimonia latet ignea & corrosiva. Omnis cerevisia malè cocta & ex aqua multa calce referta, parata, ut nostra Cassellana maximè nocet, omnis quoque crapula & intemperantia Medicorum nutrix longe exulent, nam à Bacchi & Veneris nimio usu ortam esse podagram veneranda credidit antiquitas. Hinc illi versus à *Julio Cæs. Scal.* latina civitate donati:

E solvilumba Venere, solvilumboque,
Baccho creata est solvilumbachiragra.

Et alius:

Ut Venus enervat vires, ſic copia vini
Et tentat greſſus debilitatque pedes.

Ayenere enim maxime ſpiritus conſumuntur animales.

Nam ante Veneris uſum rara quidem eſſe ſolet Arthritis, quare & Eunuchi rariſſimè aut nunquam arthritide corripiuntur, qua tamen, quod miror, Monachi aliique Canonici extra cœlibatum viventes haud immunes ſunt, ſed ſæpè miſere torquentur; verum in promptu cauſa eſt, qnia ut plurimum laſciviosi & otioſi ſunt. Lac loco potus ordinarii aſſumptum mirum in modum valdè confert, arthriticorum etenim ſolatium eſt. Tres podagricos ego diætâ tali lacteâ curâ vidi reſtitutos, inter quos eminet *Illuſtriſſimus & multum reverendus Dn. Epiſcopus de Wallendorff*, adhuc ſuperſtes, ſed per annum & ultra lacte veſcebantur illi, tandè acceſſere ad panem triticeũ, dein ad ova, oryzam hordeacea, (& avenacea) & ſic feliciter reſtituti ſunt, de quo *confer Greiſſelium de cura lactis.*

Somnus & vigiliæ modum non excedant, ægro tamen vigiliarum tempore & diuturnitate & doloris ſævitiâ defatigato ſomnum & quidem meridianum concedimus, ut defatigati ſpiritus animales iterum reficiantur. Quod motum & quietem attinet, aurea illa Dictatoris regula memoriæ & hic imprimatur, ne quid nimis, exercitia tamen conferunt, quàm quies: quare commendamus vectionem & equitationem, item ſemper ſe moveat, & non facilè ſe ſellæ affigat, aliàs factum erit. Animus ad lætitiam & tranquillitatem componendus eſt, animi enim affectus concitatiores, præcipuè ira, mæſtitia, terror, curæ facile paroxyſmum arthriticum excitare proni ſunt; frænum ergo iis injiciendum, potius verò gaudio aſſueſcendum eſt, item jocis muſicisque concentibus. Referunt enim de Limenio Thebano tibicine eximio, quod multos podagricos modulandi ſuavitate priſtinæ ſanitati reſtituerit; cujus artificis etiam Cardanus meminit, ſed hodie vix tantum nos valebit; lucubrationes & ſtudia nimia quæ animum fatigant deſerat æger. Excreta & retenta quod concernit, cuncta cum natura conveniant, aliàs excitando ſymbolum ſuum addunt, ſuppreſſiones inconſuetæ & ſolitariæ evacuationes. Hinc *Hipp. ſect. 6. aph. 29.* Mulierem podagra non laborare ait, niſi menſtrua ipſi defecerint, magnum enim præſidium & beneficium mulieri adverſus omnis generis morbos eſt menſtruorum excretio legitima. Hîc etiam nocet ſudoris impedita excluſio ob potorum cutis conſtipationem, qua præſente vix naturalis ἀπόῤῥοια nedum ſalia ſilveſtria illa extirpari poſſit. Urinæ & alvi omnimoda ſuppreſſio idem poteſt efficere, quia per has vias copioſiſſimè quandoque lympha peccans expellitur.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 13. Sequitur nunc *cura Pharmaceutica* ex variorum Auctorum penu deprompta, & prima acie ſtat *antiquitas* ad cujus *dogmaticæ curæ ſynopſin* nos conferamus. Primò ergò communem corporis ſentinam evacuant enemate convenienti, humores dein naturæ obedientes reddunt per præparantia. Pituitæ præparandæ inſerviunt, majorana, calamentha, hyſſopus, betonica; bili verò præparandæ conducunt, Cichorium, Intybacea; Melancholiæ fumaria, borrago, bugloſſa; Humoribns verò mixtis mixta, ex his aliiſque, conficiunt ſyrupos, deſtillata, aquas, infuſa, decocta, ſyrupum de ſtœchade cum aqua betonicæ & abſynthium valde commendant veteres, dein ſic præparatos & ad evacuationem ſequaces redditos humores è corpore deturbant purgatorio medicamento. Purgationem hanc pro diverſitate humoris peccantis prædominantis diverſa præſcribunt, ut phlegmagoga, cholagoga, melanagoga vel etiam panchymagoga, omnibus verò palmam præripere dicunt pilulas de hermodactylis majores & minores, conveniunt quoq; ex ſimplicibus caſſia, aloë, Rhabarbarum, ſenna, Mechoacanna, Elleborus, ex compoſitis electuarium è ſucco roſarum, benedicta laxativa, diaturbith cum rhabarbaro, Thriphera Perſica, confect. Hamech, (præprimis electuarium caryocoſtinum Petri Baieri in Pharmacopæa Auguſtanorũ deſcript.) Pilulæ arthriticæ, deagarico, de ſagapeno, de Turpetho, de lapide lazuli, fœtidæ. Purgantia plurima, à *Practicis Galenicis* paſſim deſcripta reperiuntur, quibus non tantum utendum,

præſente morbo, ſed etiam metu futuri, quolibet anno bis, vere & autumno, quibus circa hoc tempus arthritis maximè pullulare ſolent, addunt verò & ea, quæ viſcera & cerebrum reſpiciunt. Et vomitum tentandum eſſe in aſſuetis Galenici ſuadent, quo vomitu multos perfectè liberatos eſſe teſtantur. Si ſanguis redundet, Venæſectionē cum electione aut qui inſtituunt, dein humores aliunde affluentes in partem affectam avertentibus medicamentis inhibere ſtudent, in quem finem, ceu diximus, vomitum cum decocto radicum raphani, atriplicis, aſari excitant, & cucurbitulas ſuperioribus affigunt partibus, imò magnas loco dolenti apponunt. Item commendant frictiones, ligaturas, cauteria potentialia, ex calce viva, melle, ſapone, nitro, euphorbio, aut cantharidibus parata, vel ex radicibus cum foliis *Iberidis* herbæ cum axungia veteri emplaſtrum faciunt, quod articulo dolenti applicant, idq, ſingulis vicenis diebus repetunt. A repellentibus verò abſtinere jubent, quia ea humores, uti ajunt, intus pellunt ibiq; detinent: ſed potius ad ſeroſi humoris averſionem & exſtirpationē diaphoretica quæ per ſudores & inſenſibilem tranſpirationem evacuant, exhibent, ut decoctum guajaci cum ſtœchade, ſarſaparilla, chinæ, cichorii cum paſſulis minoribus. Probant etiam diuretica, ut radices fœniculi, petroſelini, ſem. dauci &c. Cauſam continentem in articulorum cavitatibus concluſam per reſolventia & diſcutientia moderata cum emollientibus miſto rem peragunt, ne tenui reſoluto, craſſam lapideam induat duritiem; quæ & dolores ſimul leniunt. Sunt ergò oleum ſambucinum, lil. alb. chamom. ſpicæ, verbaſci, juniperi, vulpin. axungia humana, vulpis, porcina, oleum terebinthinæ &c. Cataplaſma ex foliis & radic. altheæ, lil. alb. cum farina hordei, ſem, fœnugræci, altheæ, lini flor. chamom. melilot. ſtercore vaccæ parare ſolent; & ſi dolores perſiſtunt, leniunt illos anodynis variis & opiatis, ipſi cerarum ex thure, galbano, ammoniaco ol. roſarum reſin. magnifaciunt. Ultimus ipſorum ſcopus eſt, ut articuli corroborentur, ne fluxiones recipiant, ideoque externè, fomentum ex vino rubro, internè Theariacam & mithridatium, item conſerv. roſar rubr. roſmarin. commmendant. Externè porrò proſunt iva artherica, betonica in forma cataplaſmatis, vel ungu. ex ol. vulpino, nardino, lumbricorum terreſtr. ungtum Agrippæ, Martiaton. balneum ex granis juniperi aliisq; cephalicis herbis parata magni æſtimant, ex ſtipticis balauſt. fol. quercus, ſale, ſulphur. thermis ſulphureis, cupreis, aluminoſis uti jubent, ut eo melius articuli firmentur. In tophis & ubi jam materia indurata eſt, empl. de meliloto, diachyl. ſine & cum oleo & axungia imponunt, caſeum quoq; vetuſtiſſimum & acerrimum cum ſuillæ axungiæ veteris anâtica portione ad tophos reſolvendos applicare conſulunt, item ficus tritas, urticam, bryoniam, rad. bulbi apponunt. Si verò nodi & tophicis non cedant, ad cauſtica temerario accedunt auſu. Reliqua non libet tangere.

§. 14. *Paracelſus in lib. 2. de vita longâ c. 1. de podagra.* Tria ſunt, inquit quæ ad perfectam podagræ curam requiruntur, *purgatio, apertio*, deinde *cura*. Purgationem inſtituit per *arcanum corallinum* quod ex eſſentia auri eſt: alii putant eſſe *mercurinm fixum* diaphoreticum, qui vires auri æmulatur, huic medicamento tantam vim ac virtutem tribuit, ut absque hoc vix podagra curari poſſit. Idem purgationem podagricorum inſtituit per rad. hellehori nigri & albi, in quo totam curam conſiſtere dicit, in prima & ſecunda ætate. Arcanum aſari vel ſolum, vel cum eſſentia hellebori miſtum, totum corpus à defluxionibus arthriticis liberare dicit. ☿*rius vitæ*, pulvis artheticus Authoris, quem delineat *Croll. p. 2. l. 3.* Baſilic. *Eſſentiam* ♁*nii & ejusmodi maximè commendat* Author, qui etiam *Tr. x. l. 1. arthritic. mag.* plantas pedum & partes dolore affici ſolitas, luna creſcente quovis interlunio ſcarificare, & ſanguinem extractum in tabula vitrea formicis ad devorandum afferri jubet, locumque ſcarificatum unguento ſympathetico ad ignem accuratè inungi præcipit. Ungu. tale eſt: Sumatur ſanguis hominis podagrici, ſive ſcarificatione ſive V.S. prolectus, ac ægro inſcio in M B. deſtilletur igne mitiori, poſtea recipe dicti liquoris ℥VII.

axung. human. urſi, ſucci ſedi majoris à ℥j. ol. roſac. ſaponis venet. Medul. bovis à ℥ß. Miſce. Sartagine ex cupro, eoque ad conſiſtentiam unguenti, materiam continuò agitatâ ſpatulâ, unguentum hoc ex mente *Paracelſi* Podagram VII. ſeptimanarum ſpatio curat, quo annoſius eſt, eo melius eſſe creditur, vireſque ſuas frigido loco expoſitum, ſartas tectaſque ſervare dicitur. Liquor ex mumia temperatus magni ab ipſo penditur, imprimis ſi morbus adhuc recens eſt, per mumiam reductam in ultimam materiam alkaliſatam indies artus inungendos ſuadet idq; ad 7. vel 8. hebdomadas pro ratione ac natura podagræ. Commendant *Paracelſi* diſcipuli etiam plurima egregia remedia, quæ partim in criſi noſtra dicemus, partim hîc communicabimus. Plures ſulphur Victrioli, alii tincturam ejus extollunt, ſpiritum calcis vivę à Baſilio Valentino primùm deſcriptũ commendant alii, *Hartmannus* laudat ſpiritum & oleum ☿rii albi & rubri tanquam ſudorifera; *Fabri* bezoarticum ſolare, lunare, joviale, minerale ab aliis valde extollitur, ſed quis quæſo omnia recenſebit? Inter externa *Crollius* præſcribit genuina balſama, quæ efficaciſſima ſunt ex oleo & phlegmate victrioli, nec non urina pueri multi excellens parant mitigativum. *Quercetanus* tale communicat: ℞. *Colcoth Victrioli à quo oleum extractum* ℥iiij. *ſolis gemmæ fuſi, nitri, communis fuſi à* ℥ij. *Herb. Chamædr. chamæpith. flor. beton. aa. m.* j. *flor. ſambuci m.* ß. *Coq. in aq. chalybeat. q. ſuff. colentur, omnia. Colato adde vitri antimonii* ʒij. *Mercurii ſublimat* ʒj. miſce optimè & macera per tres dies, ante uſum pannus madefiat, & eo tepido dolens foveatur, oleum deſtillatum è ſemine ebuli tanquam inſigne paregoricum commendatur ad podagricos extẽplo ſedandos dolores, exterius illitũ. Ad tophos & nodos Emplaſtrum ex victriolo, alumine, rochâ & nitro parant, etiã adhibent varia corroſiva attractiva ex magnete, ſuccino, lythargirio, &c. Et hæc ſunt quæ de levamine atrociſſimi doloris podagrici vulgò incurabilis habiti Paracelſici tumultuarie diſſerunt

§. 15. Ex *Helmontii* urna arthritis inprimis podagra curatur characterem ſeminalem auferendo: in podagra enim, ut ait, non eſt ſpectanda tantum aciditas producta, quæ fructus & poſterioris vices habet, ſed meditandum eſt, quomodo è ſpiritu vitæ character ſeminalis podagræ ſit abolendus. Ideoq; purgatio per arcanum corallinum podagram in ſui ſemine interimit: arcanum hoc eſt materiâ metallicum, colore corallinum, ſapore melleum, & eſſentia aureum & ſulphur auri eſt, in quo omnes vires ſolis congregavit Omnipotens. Vid. Deſcript. obſcurè dat. in *Tract. de Febribus c. 16. n. 9.* Inter alia rejicit Author Cauteria, quæ nil niſi pus & ſaniem exſugunt, ita & irridet vanas medentum purgationes, extenuationes, V. ſectiones, ſcarificationes, thermas, quæ viribus ſaltem detrahunt, vitamq; abbreviant, nec aſtmatico curatur remedio. Teſtatur quoque Author, quod podagræ characterem ſæpe pavor mortis enecuerit. Sanat & podagram ☿rius corallinus. Quæcunque ergò acorem è ſpiritu vitæ ac latice ante acceſſum demunt, introrſum plus vel foris appoſita ſi non acceſſum amoveant, antevertant, vel præſervent, tamen mitigant dolores, nodoſq; inhibent. Sic Author *in tractat. de Mag. Vulnerum curâ f.m.* 458. ſequentia habet: Reperies ex *Paracelſo* veram magneticam curam plurimum morborum, puta hydropis, prodagræ, icteri, &c. ſanguinem calentẽ ægri includendo teſtas oviq; putamen, quod fovendum exponitur, & carnibus admixtum ſanguinem hunc cani vel ſui (porco) eſurienti dabis, mox ægritudo abs te in canem trahitur, & abit: non ſecus atque in Gehaſin lepra Naëmani exſecratione tranſmigravit. An & hoc diabolicum cenſebis, ſic proximum ſolius mumialis magnetiſmo reſtituiſſe? Reſtituitur autem prorſus & indubitatò.

§. 16. *Williſius*, qui hunc affectum inter morbos capitis refert, cum ſedem ipſius in nerveis partibus collocet, & à primario ſymptomate dolore nempe concludit, duas haſce intentiones curativas habet: 1. ut ſolutio continui auferatur; & 2. ut fibrarum ſeu ſpirituum in iis ſcatentium irritatio ſivè incandeſcentia compeſcatur. Ad jam impactam materiam diſcutiendam ſeu diſſipandam, *Evacuantia & alterantia* commendat, *purgantia* verò illis, qui non ſunt adeò teneræ conſtitutionis, inter quæ laudat electuaria caryocoſtinum, vel pilulas à *Fonſeca* deſcriptas ſequentes: ℞. *Aloës*

℞. *Aloës ſuccotr. pellucid.* ℥ß.
flor. roſar. rubr. ℈ij.
hermodact. decorticat. ʒjß.
diacryd. ʒj.
mel roſat. q. ſufficit.

Vel ſequentes Authoris:

℞. *Mercurii dulcif.* ℈j.
reſin. jalap. gr. iij.
ol. caryophill. gtt. j.
balſam. peruv. q. ſ.

F. *pilulæ* No. IX. *pro una vice.*

Idem Noſter monet, ut inter purgantium uſum, Emplaſtrum aliquod defenſivum parti dolenti imponatur, vomitorium etiam in conſuetis hoc in affectu ſuadet, Tartarum ſcilicet Emeticum, &c. Inter alterantia in paroxyſmo ſc. arthritico magnificat lapides, oſſa & teſtacea, nec non vegetabilium acrium pulveres, qui hujus morbi alexiteria dicuntur, quia particulas quaſque ſubjugant, cumque iis effervescendo quaſi mortificant, & demum ſubjugatas per urinam & ſudores foras eliminant. Ad ſpiritus furentes ſedandos & compeſcendos Author inter interna hypnotica ſeu anodyna commendat, inter externa topica anodyna quo ſcil. mulcimine quodam fibras nerveas reuniant, & ſpiritus compeſcant. Idem cataplaſma ex lacte & mica panis, radicibus malvæ, altheæ magni æſtimat, fotum quoque cum aquâ ſtillatitiâ è contentis ſtomachi bovini recens mactati laudat, quod remedium à *Generoſo* ſibi detectum ſcribit. In maximis doloribus etiam ad narcotica externa confugiendum eſſe docet, ad folia ſc. hyoſciami, cicutæ, &c. ex quibus cum floribus chamomillæ & vitello ovi, egregium parat cataplaſma: vel partem dolentem ſequenti liquore illinit:

℞. *Tinct. croci cum*
ſpirit. vini parat. ℥IV.
camphoræ,
Opii, ana ʒj.

Digerantur vaſe clauſo & loco calido ad diſſolutionem.

Sic & fotus qui ordinariè aliis doloribus aut tumoribus infeſti eſſe ſolent, hic maximi emolumenti ſunt. Ex. gr. diſſolutiones ſalis armoniaci, nitri, victrioli, calcis, &c. quoniam particulæ ſalinæ illis mineræ arthriticæ ſalinis oppugnandis deſtinatæ ſunt, eaſque præcipitant; non verò operæ pretium duco, formulas apponere, quæ pro lubitu apud ipſum Authorem videri poſſunt. Idem prælaudatus Author pedem affectam ſale marino calcinato & pulveriſato impleto includendo ægrum levamen ſenſiſſe audivit. Emplaſtra quoque varia ex Minio, ſapone, ceruſſa, &c. in paroxyſmi ſcil. declinatione laudibus effert. In diris etiam & diuturnis doloribus internè ad opiata tanquam ad Anchoram ſacram confugiendum eſſe præcipit, & opium ſale tartari vel Tinctura ejus paratum præ aliis commendat, nec contemnit legitimum uſum theriacæ Andromachi, Laudani Paracelſi, pilul. d. Styrace, d. cynogloſſa. Cura ejus præſervatoria eſt ſequens: Primò Arthritici Vere & Autumno ſolenniter purgari debent, atque vomitorium (ſi nihil contra indicat) hinc celebrari & poſtea interdum ex intervallis juxta ipſum repeti expediet. Phlebotomiam aut vaſorum hæmorrhoidalium apertionem arthriticis, temperamento calido & ſanguine acriori præditis, aliquando Vere & Autumno commendat: cauteria in brachiis & juxta homoplatas excitata utilia cenſet, nec omittenda vult alterantia Arthriticorum antidota, inprimis ſale volatili & ſulphure balſamico prædita, quatenus hæc ſalem fixum exaltant, illoque acetoſum reducunt. Præcipua habentur inſuper amara & adſtringentia uti herbæ, chamædris, chamæpithis, centaurium, rad. gentianæ & ariſtolochiæ. Formulas varias habet, præcipuas hic tantum extremo tangamus digito:

℞. *Pulv. chamæpith.* ʒVI,
ocul. cancr. ppt. ʒij.
terebinth. Venet. q. ſ.

F. pilul. exiguæ, ſumantur III. vel IV. veſperi & mane per XXX. aut XXXX. dies, ſuperbibendo aq. ſtillatit. ſeq. ℥ij, vel ℥iij.

℞. *Fol. cupreſſ.*
abietis,
viſci pomor. ana m. VI.
rad. caryophillat.
bardanæ ana ℔I.

Cortic. exterior. x. aurant.
vi. limon.
Nuc. moscat.
macer. ana ℥j.
Concisis & contusis omnibus affunde
lactis recent ℔ vii.
vini malvat. ℔ i.
destilla s. a.
Pauperibus præscribere solet ad hunc modum:
℞. *Pulv. fol. salviæ* ℔ß.
lapid. cancr.
sacchar. crystall. ana ℥ij.
M. servetur in vitro, sumatur cochl. 1. bis in die cum haustu decoct. folior. salv. vel rad. bardanæ.
Vel. ℞. *Pulv. fol. chamæpith.* ℥j.
oss. human. ped. combust. ℥ij.
rad. liquiritiæ ℥iij. M.

Pro potu ordinario parare jubet Bochetum ex sarsaparilla, santalo, lign. rhod. rasura eboris, cornu cervi &c. Inter alterantia non infimum locum habere dicit Lac, nempe ut Patiens per tres aut quatuor Menses nullo alio alimento utatur mane & vesperi, lac recens emulctũ bibat. Circa meridiem & aliis temporibus comedat cum pane albo, hordeo aut farinâ avenaceâ coctum. Novit multos ab hoc victus ratione insigne juvamen accepisse, alios verò à lactis usu multo deterius habuisse & arthritide nullatenus curatos, sed viscerum magnas obstructiones & cacochymiam contraxisse, aliquando etiam arthriticis unoquoque manè, urinam propriam haustam optimè profuisse observavit; sed quia urina nephriticum dolorem augere potest, ab eâ potius abstinendum monet. Arthritis enim cum nephritide maximè conjunctæ amicitiæ est.

§. 16. *Sylvius* incipiente paroxysmo arthritico, quem semper cum febre accessisse observavit, ad effervescentiam præternaturalem compescendam, & humorem effervescentem articulosque infestantem sedandum, opiata & anodyna quæcunque & victrioli aliorumque sulphura, tanquam pacativa commendat, quæ simul acrimoniam tum acidam tum salsam lixiviosam corrigant & contemperent; omnia enim narcotica & anodyna sulphure abundant, cujus vis est, omne acre tum acidum quam lixiviosam temperare, ad quam effervescentiam suadet noster omnia Medicamenta sulphure seu oleo abundantia ut spirituosa, quæ acre illud peccans demulcent, aquea etiam utilia erunt, quia salia acria peccantia diluunt & enervant. Ubi verò spiritus acidus solus peccat, tum commendat Author sal lixiviosum fixum, quam volatile, sal tartari puta, Card. benedict. absinth. centaur. min. quo refert ad absorbendum sc. acidum lap. ♋. corall. margaritas, cretam, lapidem hæmatitis, sanguinem draconis, limaturam Martis & similia. Inter salia volatilia tanquã præstantiora dicit esse ⊖ volat. cornu cervi, urinę, sal armoniaci, &c. Conducunt etiã spiritus aromatici omnes acres, ut cochlearia, nasturtiũ, aciditatem enim peccantem contemperant & concentrant. Aquam lumbricorum Magistralẽ in Pharmacopœja Londinensi descriptam in arthritide vagâ scorbuticâ maximè commendat Author. Quando verò turgent humores, inprimis in initio paroxysmi, vult expurgari, sed semper post temperationem humorum & quidem per hydragoga si pituita peccet, peculiaria exhibet remedia, quæ vocantur vulgo plegmagoga; si verò bilis abundat, tunc cholagoga præscribit. Inter vomitoria omnibus aliis præfert Antimonialia, quoties bilis præsertim peccat; ubi pituita redundat Mercurialia laudat Mercurium nempe dulcem, in aliis victriolum album vomitivum s. Gilla Theoprasti Paracels. Tandem accedit ad *diuretica* & *sudorifera*, quæ etiam vim habent humorum acrimoniam temperandi, sicque effervescentiam vitiosam cohibendi, sed ita exhiberi debent, ne ægri tegumentis multis ut plurimum noxiis urgeantur, sed blandè eorum operatio expectetur, inde sudorifera & diuretica hic juvasse dicit, quia sale constant volatili. Inter externa topica ipse Author laudat omnia quę adstringẽdi vi prędita sunt, ut bolus, terra sigillata, emplastri vel cataplasmatis formâ usurpata. Juvant & hic omnia topica, quę tantum humorum acrimoniam temperant, & quæ parti stuporem inducunt, ut *Narcotica* omnia, Theriaca, &c. oleum lumbricorum, ranarum & bufonum sæpius hic proficua Noster reperit, ut & Cataplasma ex mica panis triticei cum

cum lacte dulci cocta, addito tantillo croci, in ardore acriore loco lactis dulcis usurpandum inculcat ebutyratum, sic & ex floribus sambuci, chamomillæ, &c. & similibus fotus parare jubet. Quando ægri pinguia ferre possunt, laudat axungiam porcinam, unguentum populeonis, martiaton, ol. liliorum alb. chamomillæ, magnificat quoque saponem Venetum linteo affricatum & parti dolenti applicatum, item Theriacam forma emplastri applicatam.

Quoties in partibus affectis vel languor, vel debilitas remaneant, tunc juxta ipsum languor & imbecillitas, per pharmaca spiritu volatili & oleo aromatico prædita curari asserit, nodos verò difficilius imò rarius sanari affirmat, nisi ad suppurationem prius deducantur.

§. 17. *Cartesianorum* curationis cardo in eo vertitur, ut particulæ angulares & salinę obtundantur & corrigantur, & si fieri potest educantur, & hæc obtineri credunt, partim per ponderosiora, ut sunt lapides cancr. corall. Martialia, Mercurium dulcificat, & id genus sexcenta alia, partim per sudorifera inprimis decocto lignorum, quia simul incidunt. Tandem & per evacuantia generalia & particularia, nec neglecta volunt topica de quibus omnibus jam diximus & adhuc in sequentibus dicendum restant.

§. 18. Nos perlustratis hactenus curationibus aliorum celeberrimorum Authorum, nostram nunc addamus opinionem, quoad curationem hujus affectus non tantum experientia sed & ratione suffulti. Curatio ergò alia paroxysmum spectat, alia verò in paroxysmo arthritidis fixæ, alia in arthritide vagâ. In paroxysmo ergò curando hæc potissimum observanda veniunt: 1. ut dolor, qui ab initio acerbissimus est, mitigetur & demulceatur. 2. ut vires conserventur. Dolorem autem leniunt & fibrillas nervosas, simulq; spiritus furentes animales, una cum Rege demulcent, atq; poppismate leniunt opiata blandiora, quæ tamen in exhaustis viribus nunquam exhibenda sunt; inprimis sequentibus formulis:

℞. *Pulv. anodyni gr.* v.
cinnabar. nativ. gr. v.
oss. microcosm. ℈ß.
M.F. pulvis pro una vice.

Vel: ℞. *Theriac.* ʒj. *quod omnem implet paginam & simul instaurat massam sanguineam.*

℞. *Essent. arthritic.* ℥ß.
anodyn. cephalic. ʒiß.
M.F. Essentia à XL. *ad* L. *gtt. propinanda in vehiculo convenienti.*

Inprimis commendamus Practicis junioribus *pulverem nostrum Regium*, ob regias & egregias vires mihi experientia notum, qui paratur ex cinabari, Mercurio dulci, & momento opii, & particula auri, quo mira præstitimus æquè in scorbutica vaga & fixa. Qui præjudiciis occupati sunt, & omnia nova abhorrent, iis exhibere possunt Theriacam, Mithridatium, Diascordium, requiem Nicolai, pilulas de cynoglossa, de styrace, Tinctura opii & id genus alia; quæ in principio adhibita, præmisso clystere, non tantum dolorem leniunt, spirituum animalium orgasmum sedando, Regemque Microcosmi placando, sed & per sudorem particulas peccantes eliminando, sic & sudorifera non spirituosa, quæ maximè nocent, cum massam sanguineam nimis exagitent, sed fixiora, quæ simul absorbendo vim suam exserunt, in paroxysmo maximè prosunt, quia dolores egregiè demulcent, & salsuginosum lixivium & acidum enorme sensibiles articulorum partes lancinans atq; rodens corrigendo, imò quoquomodo foras evehendo imminuunt. Sequens potio in arthritide, inprimis vaga raro me fefellit.

℞. *Aq. pini*
veronic.
trifol. fibrin. ana ℥j.
theriac. opt. ʒj.
Tinctur. tartar. ℈j.
succ. lumbric. recent. c. vino express. ʒiij.
syr. scelotyrb. ʒvj.
M.F. potio cochleatim exhibenda, vel unicâ vice necessitate requirente propinanda.

Vel: ℞. *Antimon. diaphoret. vel recent. parati, vel cochlear. argent. de igneat.* ℈ß.
theriac. cœlest. gr. ij.
oss. microcosm. ppt. ℈ß.
M.F. pulvis superbibendo seq. julapium.

℞. *Aq. chamædr.*
chamæpit. ana ℥j.
essent. trifol. fibrin.
lignor. ana ʒß.
syr. de succo citri ℥ß. *M. D.*

Conducunt etiam decocta ex lignis, scorbutus enim & arthritis curari debent, ut lues venerea. Sequens præscripsimus sæpè maximo cum effectu:

℞. *Rasur. ligni guajac.* ℥ij.
sassafr. ℥j.
rad. sarsaparill.
chinæ ana ʒvj.
levistic.
liquirit.
herb. trifol. fibrin. ana ℥ß.
sem. levistic. ʒiij.
papav. ʒij.
Infunde in vini albi q. s. mane fiat decoctio lenta in vase duplici, Col. ℔iij. *adde*
syr. papav. ℥j.
spir. sal. armoniac. ℈iv. *M.*

De hoc apozemate sæpius est bibendum, ter ad minimum de die, horam sc. unam vel alteram, ante jentaculum, sic sumitur deinde illud ante prandium, tertiò ante cœnam. Prima autem dosis assumi debet manè, dum æger adhuc in lecto decumbit, ut corpus sic ad lenem sudorem disponatur, pro ordinario verò potu bibatur decoctum Sydenhammii. Folia trifolii cum radicibus huic apozemati addantur, quia hæc specifica sunt hoc in morbo, uti & in scorbuto, quâ solâ herbâ plures (Deo sit laus) feliciter curavimus, tum arthriticos, tum scorbuticos, imò & hydropicos. Conducunt hîc etiam omnia salia volatilia, inprimis in arthritide vaga, & quæcunque abundant tali sale, ut sunt lumbrici, aselli, & in specie totus scarabæorum exercitus; eliminant, & discutiunt omnia salia sylvestria, & minus symbolizantia; lumbrici terrestres, & quidem qui cinguntur cingulo albo, valde hîc prosunt, qui vino debent ablui, & tunc succus ex illis exprimitur, qui cum vino exhibetur. Hic succus potest singulis decocti nostri dosibus ad ℥ß. admisceri, salia lumbricorum, & scarabæorum aliis maritata, incantamenti instar nunquam non sistunt paroxysmos arthriticos vagos; prosunt quoque Tinctura bezoartica Dr. Michaëlis, spiritus sal armon. aromatic. & essent. lign. sassafr. magisterium viperarum, bezoarticum ♂ale, solare. Exemplo sit seq.

℞. *Essent. chamæd.*
pini ana ℥ß.
Tinct. bezoardic. D. Mich. ʒij.
M. D. ad vitr. S.
Tinctur. ad XXX *usque* XL. *gutt.*

Sunt qui exhibent herbam Thée cum aqua coctam; alii laudant salviam, nonnulli herbam chamædriæ, sed nescio hisce aqueis ventriculo noxam infringamus præsertim nimium potando. Præter hæc & addimus illa, quæ acre illud acidum partium austerarum, à quo dolor ille contumax & fixus dependet (quo enim acidum acidius, eò dolores fixiores & longiores, quo verò mitius, eò sunt dolores mitiores & breviores) absorbent præcipitantque, ut sic tandem affectis injuria partibus suis cuique tonus restituatur. Primaria autem quæ huc referri volumus, sunt sulphura metallorum ac mineralium fixa, ob vim anodynam. Anodyna seu pacativa dicta, spirituosa volatilia in subjectis nonnullis, sed in vaga arthritide non in podagra, optimè adhibentur, in aliis verò abstinendum. Ab omnibus purgantibus plane abstinendum esse nobis persuademus, nam omnia sponte fluunt, absit violentia rebus; his enim sæpe administratis paroxysmus magis accersitur quam depellitur.

In præservatione & in curatione soleo exhibere vel seq. Electuarium Sydenhammii, quod jam in Anglia magnipenditur:

℞. *Rad. angelic.*
calam. arom.
imperator.
enul. campan.
fol. absynth.
centaur. min.
marrub. alb.
chamædr.
chamæpyth.
scordii.

calamenth. vulg.
parthen.
ſaxifrag. prat.
hyperic.
virg. aur.
ſerpill.
menth.
ſalv.
puleg.
abrotan.
ſanth.
flor. chamom.
tanacet.
lil. conval.
croc. Auſtr.
ſem. thlaſp.
cochlear. hort.
carvi,
baccar. juniper.

M. F. *pulv. ſubtiliſſimus ad* ℥iiij.

Excipiantur ſyrup. ex vino canarico cum ſaccharo facto, & in electuar. debit. conſiſten. conf. ſ. a. de quo electuario ſumat ſingulis diebus mane & ſero ʒij. vel hujus defectu, ſequenti utatur ex tempore parabili ad mentem Sydenhammii:

℞. *Conſerv. cochlear. hort.* ℥iß.
abſynth. Rom.
trifol. fibrin.
flaved. aurant. cond.
angelic. condit.
N. M. *condit. ana* ℥ß.
Theriac. Androm. ʒiij.
pulv. ari comp. ʒij.
c. ſ. q. ſyr. aurantior. F. *Electuarium.*

de quo capiat æger bis in die ʒij. ſuperbibendo ſeq. aq. cochlearia v. vel vi.

℞. *Rad. raphan. ruſt.* ℥iij.
cochlear. hort.
trifol. fibrin.
naſturt. aq.
beccabung.
ſalviæ,
menth. ana m. vi.
cortic. aurant No. vi.
N. M. *contuſ. add.*
cereviſ. Brunſuic. ℔ xii.
deſtill. organ. conducib. & ℔ viii. *aquæ eliciantur pro uſu.*

Omnia enim antiſcorbutica valde hîc proſunt, ſpecificè tamen hîc prodeſſe trifolium fibrinum experientiâ noſtrâ conſtat.

Ex fonte chirurgico durante paroxyſmo generoſum remedium creditur Venæſectio, quam tamen non admittimus, quia ſpiritibus animalibus pabulum ſanguis ſcilicet intercipitur, & ſic vires deficiunt. Malè ergo ſanitati ſuæ conſulunt, qui ſæpe vitæ theſaurum hunc emittunt, ſic enim huic affectui feneſtra aperitur, quod & nobiſcum fatetur Clariſſ. *Thomas Sydenham*. Frictiones, ſubſiſtentibus lymphæ rivulis diſpellendis unicæ debitæ, ut ſæpe viſæ ſunt vel ſolæ mitigaſſe dolorum incendia, inſtitutæ vel ſolâ manu, vel ſimul nervinis, ut eò promptius juvent, parte una roboratâ. Veſicatoria probatiſſima aliquando arthriticorum exiſtere remedia, unanimis Authorum quaſi omnium eſt opinio, & viſi ſunt ægri, fruſtra aliis remediis uſi, ab hoc ſolo ſæpe reportaſſe levamen. Unicum afferamus exemplum, novimus enim virum, qui paroxyſmum arthriticum futurum à ſe removebat excitando veſicam circa locum affectum cum tribus foliis herbæ ranunculæ pratenſis: cum verò hoc remedium omiſerit, paroxyſmo adventante dirè excruciatus fuit. Alii laudant naſturtium ſylveſtre ſic impoſitum. Sin malum contumacius inhæreat, vel ſæpè revertatur, alii in robuſtis ægris ſuadent uſtionem fonticuli circa ſuras, quo exitum inveniat ſalinus ichor & vellicare ceſſat membranoſum genus. Ne verò quid intactum relinquamus commendanda quoq; venit *inuſtio actualis*, hodierno die iterum ſub *moxa* peregrinæ habitę & ab Indis repetitę, apud nos tamen naſcentis *artemiſiæ* concerptæ mollagine, præſtanda. Audiamus de hac inuſtione divinum & antiquiſſ. noſtrum Senem *lib. de aff. c.* 30. *l.* 12. Si in unum aliquem locum incubuerit dolor, & conſtiterit, & medicamentis non fuerit exactus καιύτω inquit, urito quocunque loco fuerit dolor, urito autem lino crudo: non potuiſſet revera ipſius moxæ tam decantatæ meliorem deſcriptionem dare. Proceſſum reliquum *Proſp. Martianus Comm in lib.*

*de aff.2.v.ſ.2.p.*170.accuratè & nervosè tradit, ranunculo pratenſi exſiccato eandem inuſtionem feci eodem ſucceſſu,ut cum moxâ.Ergo totius rei cardo in urendo vertitur, ſive ſit lana,ſive moxâ, ſive alia res, in moxâ ſc.artemiſiæ verò vim aliquam anodynam latere poſſe, multi ſtatuunt, quam tamen præ aliis adhibendam eligimus, tot experientiis nobilitatam,cui tamen ſuccedit ranunculus.

In paroxyſmo etiam ad externa topica confugere debemus, quibus aliquando totam implemus paginam. Topica repellentia & refrigerantia in malo jam confirmato proſcribimus, ne æger incidat in ſcyllam,dum vult vitare charybdim. Conducunt omnia balſamica nervina antiſcorbuticis temperatis mixta; ferocientes ſpiritus optimè compeſcuntur per oleum cerebri vituli,tanquam præſtantiſſimum linimentum dolorum arthritidis, quod à *Franciſco Joſepho Burri* feliciter adhibitum fuit.

Oleum parare ſolemus ex tribus animalibus quadrupedibus,ex tribus aquaticis,ex tribus reptilibus, & tribus volatilibus, quo mira præſtiti in affectibus arthriticis, ſi ſimul mixta fuerint. Oleum compoſitum ex ſcarabæis, aſellis, & lumbricis, utpote mirificè arthriticam tyrannidem ſedans commendamus,ſed non omnes pinguia ferre poſſunt, imò plures ab ipſis læduntur; quibus ergo conveniunt ſalia volatilia, ſpirituoſis & oleoſis mixta, inprimis ſpecifica & appropriata, in arthritide vaga, quorum formulas nonnullas addamus in Juniorum gratiam.

℞. *Spirit. flor. verbaſci c. vino tartariſ. parat.* ℥vj.
ſal armon. volat. ℥j.
lumbricor. ℥ß.
Camphor. ʒß. M. D.

Vel: ℞. *Aq. topic.*
Anhaldin. ana ℥j.
eſſent. pini,
trifol. fibr. ana ℥ß.
ſpir. ſal. armon volat. ʒij.
Camphor. ℈j.
M. D. S.

Vel: ℞. *Spir. ſal. armon. volat.* ℥j.
balſ. ſulph. c. ol. ſuccin. parat ʒij.
ſpir. lumbricor. terr. ℥ij.
ol. caryophill. deſt. ℈ß.
M. D. ad illinendum.

Succus lumbricorum terreſtrium nonnunquam cum vino expreſſus apprimè conducit, quæ ſpirituoſa potius conveniunt in doloribus arthriticis vagis quam fixis, fomentationes ex cereviſia,decoct.formic.lumbricorum & herb. arthriticarum in ſubjectis calidioribus plus præſtant quam ſpecifica volatilia. Sequens cataplaſma in doloribus vagis atrociſſimis ab initio (alias non eſſet tutum) feliciſſimo cum effectu & ſucceſſu ſæpius applicatum, obſervavi,in confirmato verò affectu nocet, quia materiam fixiorem reddit.

℞. *Ferment. acerrimi* ℔iij.
flor. cartham. ℥iij.
verbaſc. ℥ß.
nitri ppt.
Camphoræ,
ol. juniperi deſt. ana ℥iß.
aceti vini q. ſ. F. l. a. ſupra ignem cataplaſma.

Seq. fotus proderit:

℞. *Fol. trifol. fibrin.*
lavendul.
chamæpyth.
flor. ſambuc.
baccar. juniperi ana m. iij.

Affunde aq.calidam quo foveatur per novem dies pars affecta. Hoc enim generaliter verum eſt, quod uni prodeſt, non ſemper alteri prodeſſe poteſt. Subitò in doloribus arthriticis non eſt diſcutiendum, ne efferveſcentia intus concepta, & cum materia uno impetu non effluat,dolores eo modo augeamus. Aliquis benè ferebat ſequens linimentum:

℞. *Diachyl. ſimpl.* ℥j.
ol. camph. ℈ij.
papav. expr. q. ſ.
F. *linimentum.*

Aqua theriacalis poteſt circumvolvi vel theriaca poteſt addi & ita illiniri.

Ad dolores ſedandos in Hollandia cum effectu optimo adhibitum obſervavi ſequens linimentum ex lacte ebutyrato & milio ſimul coctis

coctis pro linimento aut cataplaſmate. Saponem Venetum, etiam nigrum applicatum magno cum juvamine egomet Principi adhibui, tamen ob inflammationem camphoram addidi. Quidam pro ſecreto mihi revelavit muriam halecum, ex qua faciebat balneum. Sic & nonnulli fermentum cereviſiæ cum aceto fortiſſimo coctum & applicatum mirè extollunt, ſed *adſtringentia*, vulgo dicta *repellentia*, non niſi in principio, idque ſummâ cum cautelâ adhibenda eſſe volumus, vel nunquam, cum ſuſpicemur nos poſſe fluxum materiæ inhibere. Cataplaſma etiam fieri poteſt ad mentem *Sylvii*, ſequens, addito ſucco lumbricorum terreſtrium:

℞. *Mic. panis alb. in lacte dulc. coct.* ℔ I.
croci ʒij.
ſucc. lumbric. terr. ℥ VI.

Quod emplaſtrum non habet periculum dolorum excitandorum. Vermes majales & ex ipſis paratum oleum, potens eſt remedium, ſed in omnibus ſubjectis non ſatis tutum; ſic & oleum ſabinæ egregium remedium eſt, ſi parti affectæ illinatur, quibus & aliis aliquando anodyna admiſcere ſoleo, vel Tincturam auream anodynam, vel laudan. opiat. vel Theriac. Ex gr.

℞. *Spir. vini rectif.* ℥viij.
ſal armon. ʒiij.
camphor. ʒß.
Tinctur. opii,
caſtor. ana ℈ij.

Cui addi poteſt quid ſacchari Saturni.

Vel: ℞. *Micæ panis trit.* ℥viij.
fol. nicotian.
hyoſciam. ana m. ß.
lac. vaccin. dulc. q. ſ.
coctis & contuſis adde
alb. græc. ʒij.
ſapon. venet. ʒiij.
opii Thebaici gr. XII.
vitell. ovi No. iij.
croc. opt. ℈ij.
ol. lil. alb. vel butyri recent. q. ſ.
F. cataplaſma.

Vel: ℞. *Unguent. de litharg. aceto macerat.* ℥j.
amyl. cærul. ʒij.
opii Thebaic.
ſacchar. ſaturn. ana ℈ß.
ceræ q. ſ.
F. *l. a. Ceratum, partibus dolentibus applicandũ.*

Balneum formicarum quoque diſcutiet, evocabit ac roborabit ſimul, ſive nidum ſylveſtrium majorum ſacculo incluſum coqueris in aqua, ſive addere malis plantas ſpecificas. Sed quis omnia recenſebit? Omnibus hiſce fruſtra adhibitis ad thermas, tanquam ad anchoram ſactam, confugiendum cenſemus. Hiſce in locis Embſenſes eligimus, ex his enim plures convaluiſſe ſcimus. In Podagra unicum commendamus topicum, repellentia verò hoc in affectu non magnifacimus, quia inde plus damni quam commodi experti ſumus. Sequens verò pro arcano hîc in ſolatium podagricorum communicare volumus, quod nunquam Te fruſtrabit effectu, modo in tempore adhibeas, mille enim experientiis eſt comprobatum, quod extrahat dolores podagricos non repellendo eoſdem, ſed morbificam materiam extrahendo, reſolvendo & diſcutiendo. Cum enim primordia ſint ut plurimum ab aciditate hoſtili, ad corporis ambitum delata, & artus moleſtante, in quibus podagræ character Gaſteronacem, digeſtionum præſidem afficit.

℞. *Confect. Hamech.* ℥j.
pulv. jalapp. ℥ß.
extract. trifol. fibrin. ʒij.
lythargir. aur. ℥vj.
ſapæ antimonii ʒß.
ſacchar. canth. ℥vj.
ol. olivar. q. ſ.
ceræ & picis parum.

F. l. a. Emplaſtrum, quod imponatur artubus dolorificis quamvis inflammatis, & relinquas, donec dolores & humores evanuerunt, quod mira præſtat. Poteſt & aliquando applicari cataplaſma ex lacte, medulla pan. & croco, quod dolores lenit. Potentiſſimi Electoris Brandenburgici topica ſunt ſequentia:

℞. *Empl. gryſ.*
cer. citrin.
ol. lini ana ℥viij.

mastich.
bol. armen. ana ℥iij.
F. *l. a. emplastrum.*
Vel: ℞. *Ceræ* ℥IV.
sev. cervin. ℥ij.
spermat. ceti,
ol. amygdal. dulc. ana ℥ß.
bol. armen. ʒiij.
F. *l. a. Sparadrappus.*
Vel: ℞. *Sapon. venet.* ℥j. *spirit. vini,*
solut. q. s.
minii, ʒij.
camphor. ʒß.
M. F. *l. a. massa.*

Massa saponaria maximo cum fructu applicatur, si nulla adsit inflammatio. Sequens etiam spiritus salsus volatilis cum extinguat acidum, podagricis notabilē levaminis effectum præbet.

℞. *Spirit. convall.*
arthritic. vel topici ana ℥iij.
sal. armon. urinos. ʒij.
camphor. ʒij. M. D.

Extra paroxysmum verò ad causam antecedentem, lympham nempè extravasatam acriorem, & debilitatem articulorum, à quacunque causa sit contracta, respiciendum; semper enim in arthriticis ab initio lympham animadverto acriorem, quam corrigunt emendantque aquea, ut succus betulæ tempore verno assumptus per IV septimanas & ultra, item serum lactis, &c. Conducunt etiam oleosa spirituosa terrea & vel sale vel spiritu acido volatili prædita, ut decocta ex lignis & radicibus, ut pote guajaco, sassafras, china, sarsaparill. nec minus ex herbis, chamædr, chamæpith. rorism. salvia, lavendula aliisq; aromaticis. Sudorifera & diuretica mineralia magni usus sunt, nec negligenda est herba trifol fibrin. variis modis exhibenda. Diæta simul sit rigorosa, de quâ sæpius diximus. Inter species hujus affectus Rheumatismus numeratur, & conferre possunt ea, quæ superius de catharro & modò de arthritide diximus, quæ facili marte conciliari possunt.

In arthritide vagâ scorbuticâ, existentibus doloribus, sumitur **ein Mehlsack**, cujus pori farinâ subtilissima sunt repleti, qui calefactus supponitur corpori ægri, adeo ut corpus illo circumvolvatur, quod remedium valde emollit, & optimè dolores lenit.

Vinum in quo silices albi igniti extincti sunt, epotum juvat. Tinctura vermium majalium etiam hîc laudatur; omnium tamen securissima est diæta sudorifera, nam curatio per sudores consistit, reliqua ex eis quæ jam diximus petenda sunt. Nam de hoc affectu ille Arabum aphorismus utique valet: *Omnis recidiva est deterior sua radice*, vel sexcentis arthriticorum exemplis veritatem ejus confirmantibus.

CAPUT XV.

DE LUE VENEREA,

Gonorrhœa atque Pollutione nocturna.

§. I. UNo hoc capite affectus hos consanguineos simul tractaturi ut ordine incédamus, affectus hujus atrocitatem videamus. Nullus enim est ex omnium morborum genere, qui clam & subdolè, imò quandoque crudeliter in corpus humanum magis debacchetur, quam hæc lues Venerea, quæ accensas Furiarum faces æmulatur, quibus miseri dirissimè nonnunquam affliguntur, ut mori sæpe malint, si daretur electio, quam cruciatus tam immanes ac intolerabiles diutius perpeti. Quin imò multos eô scio adactos, ut consultius esse duxerint, violentas sibimet manus inferre, quam longè acerbissimis vexationibus ulterius agitari, hocq; desperato ac infelici consilio vitam cum morte commutare ausos fuisse. Operæ pretium nunc erit summo digito synonyma tangere. Lues Venerea, ut in pluribus cum scorbuto convenit (nam uterque est contagiosus) ita malitiâ, & symptomatum crudelium, & dolorificorum torturâ ipsi haud cedit: & venerea dicitur, quia facili marte ab impuro coitu contrahi putant. Gallicus etiam vocatur hic morbus, quod inter milites Gallos sub Imperio Caroli VIII. Galliarum Regis cum *Alphonso* Neapolitanorum Rege ad Neapolin bellum gerentis, in Italia primùm observatus sit, potissimum in illorum castris

ſtris graſſatus eſt hic affectus. Alii dicunt, quod anno 1495. cùm *Chriſtophorus Columbus* cum 1500. militibus primum ad Indos perveniſſet, & quidem ad Inſulam ſancti Dominici, cujus ſubditi Indi erant, hâc lue infecti, & cùm Hiſpani rem cum mulieribus Indis habuiſſent, ſtatim hoc veneno infecti fuerint, & ſic reverſi ad Italiam, & quidem prope Neapolin, ad alios & hoc venenum tranſtulerint, unde dicitur & Morbus *Neapolitanus*. Narrant porrò originem traxiſſe, quod Indi Peruviani cùm omnis generis beſtiis concubuerint, & ab iſta diverſitate fermentum aliquod novum ortum fuerit, quod hunc morbum producere potuit. *Helmontius* comparationem circa equum (agens ſc. de origine hujus mali) verme laborantem, qui alios equos facilè inficit, inſtituit & exiſtimat, nequam quendam ſodomicum exercuiſſe cum iſtiusmodi equo verme infecto venerem, indeque natales ſuos morbum hunc habere putat. *Cæſalpinus l.4. Art. Medic. c.3.* primum contagium refert ad vinum Græcum ſanguine leproſorum infectũ, Gallis, in famoſa illa expeditione Neapolitana, in oppido quodam montis Veſuvii ab Hiſpanis venditum. *Paracelſus l. 2. Chirurg. magn. c. 7.* luis hujus primordia derivat ex coitu Galli leproſi cum ſcorto bubonibus inquinato in exaltatione ♀ is, cui tempore congreſſus menſtrua quoq; fluere incipiebant, quod dein omnes cum ipſo congrediẽtes infecit, adeoq; malum hoc ex bubonibus & lepra, veluti mulus ex equo & aſina, prognatum, virisque & mulieribus amore factum totum pervaſit. Gallis dicitur, *la grande ou groſſe verole, nouveau Criſtalline, mal venerien, ou enfection venerienne.* Dicitur & à Medicis morbus Indicus, quod ibi endemius exiſtat; patria enim hujus mali habetur India, à qua, ceu ſuperius diximus, unà cum remedio, ligno ſc. guajacino in Europam fuit transportatum. In India in nullis locis quoque ſolet eſſe epidemius. Aliis dicitur etiam Mentagra, Pudendagra. Sed noſtra opinione malum hoc ubivis ſuam originem habere potuerit, quando ſc. homines cum multis ſcortis rem habuerint, & ita facili marte ſibi contagium hoc conciliare poterunt, ob nimiam acrimoniam ſeminis hujus vel illius.

Affectus hic maximè contagioſus eſt, & non ſolùm per coitum cum impura & infecta oritur, ſed ſæpiſſimè communicatur infanti, nempe ſi mater hâc lue fuit infecta, & parit infantem, qui hac lue etiam inficitur, uti plurima novi exempla. Imo infans poteſt communicare venenum nutrici lactenti. Per concubitum ſæpius vidi hoc malum communicatum. Sic Lutetiæ Pariſiorum vidi Nobilem quendam, qui tribus fratribus hoc modo communicavit hanc labem. Oſculis quoque, longo & frequenti corporum affectorum contactu, veſtium & poculorum communi uſu, eadem pars ſtatim inficitur, vel proximiores ad corruptelam magis pronæ, tanguntur. Si quis tantum in linteolis dormiat, ubi lue venereâ infectus jam cubuerit, facili marte malum hoc ſibi accerſire poteſt. Malum hoc citra caſtitatis læſionem homines aggredi poteſt, id quod omnium Medicorum conſenſu conſtat. Sed ut plurimum lues venerea communicatur per coitum impurum, quo humores acres recipiuntur in poros meatus urinarii, & glandularum proſtatarum, quarum pori ab humore illo exeduntur, & nimis aperiuntur, & ſic fit, ut ſemen facili negotio, & citra voluntatem effluat. Alii denique (quod tamen falſiſſimum eſſe ſcio) oriri poſſe putant, ſi quis ſanus cum muliere menſtruoſa, ſeu ſana, ſeu morbida, congrediatur.

DESCRIPTIO.

§.2. Hic affectus deſcribi poterit, quòd ſit dyſcraſia omnium humorum in corpore noſtro exiſtentium, & quidem in aciditate volatili corroſiva conſiſtens, omnes actiones noſtrorum Regum perturbans, imo tandem planè exedens. Nos juxta frontiſpicium hujus capitis duas adhuc alias ſpecies addamus, quia tantùm ſecundũ magis & minus differunt, & ſunt, *Gonorrhœa* & *Pollutio nocturna*. *Gonorrhœa virulenta* etiam ex impuro contrahitur concubitu, ſed etiam gonorrhœam ſimplicem ſubſequi poteſt, ſi nempe per aliquod tempus duravit, quia tandem materia illa ſeminalis alba corrumpitur, & fit flava & virulenta, & ſæpe hoc malum unico coitu contrahitur; quod & ortũ vidi ex petulanti frequen-

ti seminis ejectione & emissione. Simplex verò est, quando semen, quod effluit (quod impropriè semen appellatur) aquosum est, tenue & albicans instar albuminis ovorum, sine ullo aut dolore, aut ardore exiens, sine ulla aut prurigine aut cupidine in venerem, sine erectione penis, & similibus aliis symptomatibus, subsequente tamen, si affectus, protrahatur, emaciatione corporis, partiumque genitalium infirmitate.

Pollutionem nocturnam dicimus esse excretionem seminis cum voluptate dormientibus & somniantibus evenientem. De quibus juxta ordinem nobis propositum agamus, & quidem ante omnia hìc videbimus, quid de hujus affectus foco Medici censeant.

PARS AFFECTA.

§. 3. *Sylvius* pro parte affecta glandulas agnoscit. *Veteres* hepar focum hujus morbi esse existimant, in quo seminium infigitur, servaturque. Alii lienem, alii renes, alii testes, pauci cerebrum pro parte affecta declarant. Nos omnia vasa, lymphatica, & inconfirmata totum genus arteriosum, venosum & nervosum pro subjecto admittimus, quia his in partibus atrocitas hujus affectus percipitur. In his enim sæpe latere acidum illud volatile, cum tempore corrosivum evadens, tot crudelia, & formidabilia producens symptomata, solet.

In Gonorrhœa & Pollutione nocturna itidem massam lymphaticam, & sanguineam; præsertim verò pro parte affecta agnoscimus vesiculas, in quibus semen præparatur, non tantum ex sanguinis optimi spuma; sed etiam à lymphæ balsamicæ portione, in quibus vesiculis ad ejaculationem servatur, quæ vesiculæ ab acido illo corrosivo facilè corroduntur, sicq; evasari debet.

DIAGNOSIS.

§ 4. Signa, quæ hunc affectum venereum manifestant, aut insequuntur, varia sunt & innumera, neq; in omnibus eadem, sed diversa, imò etiam obscura & ambigua, adeò ut oedipo nartatore opus sit ad eum explorandum. Nam si ullus unquam morbus larvatus incessit, hic præcipuè illud nomen meretur. Præcipua tamen recensebimus, & quæ in plurimis observari solent. Primum itaque signum est Gonorrhœa Virulenta, quæ præcessit stipata variis symptomatibus; adest ab initio gravitas totius corporis, & lassitudo ossifraga, apparent quoque in principio, tanquam præludia, ulcuscula in parte primariò affecta, in labiis videlicet, si osculis vel poculis contagiosis malum ortum habuerit. Infantes quoque talia oscula portant, si à nutrice malum hoc traxerint, si scortatione in glande, præputio, invenies inflammationem cum penis intumescentia, & ulcusculis, itidem in scroto, ad ora matricis in fœminis lascivis. Comitatur hunc affectum ferè semper sputatio frequens, conqueruntur sæpius ægri de phlogosi faciei. Dolores vagi sub noctem ingravescentes suspicionem præbent commutatæ Gonorrhœæ in Luem veneream. Si malum jam altas egerit radices, adsunt capitis dolores noctu quidem graviores, itidem dolores brachiorum, crurumque inter duos articulos sub noctem ingravescentes, fauces quoq; quasi uruntur, & in quibus etiam sæpe exulceratio cum carnosis excrescentiis in palato, unde ipsis quandoq; vox rauca fit, quæ sæpissimè tum Medicis, tum Chirurgis multum facessit negotii, tandè inveterato malo accedit caries ossium. Si acidum istud corrosivum periostia atq; membranas ossa cingentes abraserit, oriuntur dolores arthriticis os humerosque similimi. Quod si acidum hoc volatile, uti sæpius fit, intra caput ἐνέργειαν suam exercet, & in nervos, spiritusque animales, inprimis in Regem nostrum Microcosmetorem furit, tunc oriuntur Convulsiones, Epilepsiæ, Cephalalgiæ insomnia terrifica, imò mania, melancholia, prout non ita diu ægro hâc lue laboranti medicinam feci, qui maniacus factus fuit, in quo tamen perpetuus seminis fluxus absque voluptate aderat. Alium novi, qui statim post seminis fluxum involuntarium in cordis palpitationem, animique deliquium incidebat. Pustulæ variæ majores, minoresq; in capite, fronte, naso, labiis, vel alibi observantur, halitus oris fœtidus est, & grave olens. Exesiones nonnunquam cartilaginum in naribus collabente naso, seu alibi oriuntur. Itidem tophi sive tubercula in ossibus enata

nara seu brachii, seu femoris producuntur, hinc affectum modò dixeris arthritidem, modò cephalalgiam, modò scorbutum, modo cachexiam, modo febrim, modo scabiem, sub quorum nominibus ægri etiā hoc malum tegere student.

In desperato verò malo capillorum adest defluvium, imò & barbæ, & superciliorum, & si portio acidi hujus volatilis imperium sibi rapiat circa gingivas, tunc oriuntur odontalgiæ, atq; dentium casus, ægri emaciantur, urina excernitur sæpè exulcerantur, ita ut *Francothali in Palatinatu* in quodam totum penem, & testes exulcerata, & tandem planè ablata observaverim, & sic miser miserè vitâ defunctus est. Quibusdam penis erectio involuntaria, & sæpe ejus incurvatio contingit. Si maritatis hoc malum accidit, cognoscitur ex sterilitate, quæ illos comitatur. Oriuntur & in inguine bubones venerei, condilomata æque in ano, ac in pudendis muliebribus, viriliq; præputio, quibus accedunt vita anteacta, libido & pruritus in venerem, *consortium*, medicamentorum vulgarium frustraneus usus, similiaque alia, ex quibus ritè examinatis, & inter se collatis certo certius quidem constat, morbum non alium esse quam luem veneream. Plura quidem adhuc alia in hoc affectu reperiuntur signa, sed tempus propterea conterere æquum esse minimè existimavi, sed quoad potero graviter, quæ ad rem spectant, perstringere præstantiora tantum proponens. Gonorrhœam verò comitantur mitiora & pauciora signa, quæ tamen dicenda, & Medico notanda, quia sæpe ab ægrotante dissimulatur hic affectus, aut etiam negatur, nam pleriq; hoc morbo correpti præ pudore certissimum intemperantiæ suæ signum & indicium confiteri nolunt, sed alium esse morbum simulant, & vel de dysuria, vel stranguria, vel si fœmina sit de fluore albo conqueruntur. Signa verò potissima sunt, ardor, colorque in reddenda urina, ac si stranguria foret. Urina albicantior est, & quædam filamenta hinc inde dispersa exhibet, penis cum dolore ferè perpetuò riget, præsertim ubi urina mingitur; adest etiam ab eadem acrimonia, continuus quis in venerem stimulus, subinde quoque in glande aut præputio aut tumor, aut dolor, aut inflammatio, aut pustulæ ulcerosæ conspiciuntur, hæc quando negliguntur, sæpe etiam ulcuscula varia, & quandoq; gangrænam inducunt. Sæpe etiam tumor durus in testibus, qualis ferè esse solet hernia carnosa observatur. In Gonorrhœa maximè virulenti apparent bubones in alterutro, aut utroque inguine, qui, nisi ex arte tractentur, facilè etiam Luem veneream producunt. Adsunt somnia venetea, pallor faciei cum gravitate corporis, & cavitate oculorum. Frequentes & hîc sunt sputationes stomacho jejuno. Gonorrhœa maligna cognoscitur ex putredine & fœtore, nec non materia profluente subflava, viridi, & maxime rodente.

Propero ad signa pollutionis nocturnæ, & quidem ad Pathognomonica, quæ sunt somnia venerea cum seminis excretione. Utut enim in confirmato affectu, & magis debilitatis vasis citra venerea insomnia contingat sæpe hic affectus, aliaque insomnia crudelia, terrifica, vel aliàs phantasiam fortius moventia in hunc censum veniant, & frequentius tamen, & ut plurimum venerea esse consueverunt, eoq; magis pollutio appellari meretur, quo magis cum hisce insomniis potius, quam aliis evenit. Ejaculatio seminis inprimis fit decumbente ægro in dorso, corpus exaret, metusq; sterilitatis insequuturæ adest, vires labascunt, & imminuuntur, memoria vacillat, oculi caligant, tristitia ac mœror, & quæ sunt alia, compati maximè cerebrum docent, imprimis si ægri abusi sunt cibis acribus, salsis, & piperatis, quæ inferrius pluribus libabimus.

CAUSA.

Expositam *Diagnosin* excipit *Aitiologia*. Examinemus ergo eandem ordine, & quidem qualem putaverint Veteres, qui ad suam confugiunt humorum quadrigam, itaque modo bilem, modò pituitam, modo melancholiam, vel sanguinem culpant, ex quibus vitiosis humoribus etiam hepar obstrui, & ventriculum labefactari ajunt, unde lernam majorum deducunt. Alii dicunt esse venenum in occulta qualitate latens, sanguinem & jecur principaliter afficiens intemperie calidâ & siccâ. Sed quis minutias has omnes recensebit, cum quot capita

tot

tot opiniones tradantur? Gonorrhœa cacochymiam ſanguinis pituitoſam, propter quam plus pituitæ continuò ad illas partes quam alias deferri ſolent, refrigerationem & humectationem partium, ſive ab aëre ambiente frigido, ſive ab aquis, ſive à medicamentis perperam adplicatis &c. Pollutionis nocturnæ cauſam immediatam ſtatuunt facultatem expultricem irritatam, quam irritationem ſeu perceptionem moleſtiæ, & conſequentem expulſionem à materia retenta, hoc eſt ſemine vitioſo deducunt. *Mediatam* verò *cauſam proximiorem* ſecundum eſſentiam conſideratam duplicem aſſignant, unam humoralem, alteram flatulentam. Humoralem tamen materiam præcipuè accuſandam eſſe volunt, cùm in humidi excretione affectus hic poſitus ſit. Remotiùs etiam dicunt peccare ſanguinem, qualis enim ſanguis tale ſemen; proximius verò ſemen quoad ipſius qualitatem & quantitatem. Sunt enim Authore *Galeno lib. de tuend. ſanitat. cap.* 24. qui ſemen genitale copioſum gignunt, quod eos ad ſui expulſionem proritat, videlicet omne nimium, licet in ſe bonum ſit atque præſtans, naturæ eſt inimicum. Inter cauſas mediatas remotiores naturales referunt temperamentum calidum & ſiccum, quod præ reliquis ad producendum hunc affectum aptum eſt; ætatem juvenilem, regionem calidam, victum calidum, &c. huc referunt. Eſt ergo *ipſis* morbus non in manifeſtis, ſed potius occultis qualitatibus conſiſtens & totius, ut vocant, ſubſtantiæ.

Paracelſus de generatione morbi Gallici *lib. 2. paramyr. c.* 4. ait: quod hic affectus generetur per ſublimationem Mercurii à calore, per quem adeò fit ſubtilis, ut nihil ei poſſit reſiſtere propter vim internæ naturæ; cujus iterum cauſa in promptu eſt. Nam ſulphur & ſal non poſſunt ipſum coercere propter vehementiſſimum calorem, qui repellit hæc duo, ob id Mercurius adeò attenuatur, ut oſſa & carnes penetret, non duntaxat poros, verùm aliis in partibus tanquam ſudor tranſit, & penetrat, ut cùm afficitur, & acutiſſimus redditur in Lue venerea. Mercuriale ergo ſtatuit principium non excluſo tamen ſalino; nam abſque ſalibus Mercurii ſublimatio non fit, imò à ſalibus acrimoniam & corroſivitatem ſuam Mercurius conſequitur, ſalque volatile nunquam à Mercurio ſeparatur, & aquæ fortes venenoſitatem Mercurio imprimunt, à quibus dentium nigredo, oſſium eroſio, imo pleraque ſymptomata ex ſalium natura rectiſſimè derivant. A ſalibus enim reſolutis & ſerpigines, impetigines, pruritus, ulcera, caries deducitur, uti pluribus in *Encyclopædia* noſtra *Chirurgica* videre erit. Alibi & Paracelſus ex putrefacto ſanguine morbum hunc Gallicum oriri aſſerit, ex putrefactione enim ens corroſivum in actum ducitur, fitque ſalium ſeparatio, & Mercurii ſublimatio.

In Gonorrhœa & Pollutione nocturna Chymici Paracelſiſtæ accuſant etiam ſal reſolutum, ſi nempe id rupto miſtionis fœdere in partibus genitalibus ſibi rapiat imperium, & partes genitales, inprimis veſiculas ſeminales, corrodat, quo ipſo ſemen ob ſtimulum ſalinum ad exitum pronum eſt.

§. 2. *Helmontius* cauſam Luis venereæ dicit eſſe venenum inquinatum, ſeu fermentum venenoſum ſolidis & liquidis noſtris partibus odoris inſtar affixum, ut plurimum autem excrementis quàm partibus reſiſtentibus aſſociatur; qui affectus facilè in varias morborum larvas transmigrat, in teſtibus domicilium eligit, ſi per ſolutiva à lotii officinis retrò trahitur, ut per venas in alvum recidat, neceſſariò luem in totum ſpargi ſolo iſto tranſitu tradit. Luis enim hujus venereæ progreſſus eſt inſenſibilis, & à nutricibus ſugitur. Luis hujus tubercula atque dura gummata ablato contagio evaneſcunt.

Pollutia nocturna, in qua profluit ſemen cum laſciviæ ſomnio, non contingit inter vigilandum, nec offendit thoracem, neque muſculos, imò per pollutiones ſomniales ſemen ſterile tantum ejici contendit Author, inde etiam corpus maximè emaciari aſſerit.

§. 3. *Wilitſius* nullibi quidem ex profeſſo de hac tractat Lue, attamen ex Capite de lepra ipſius opinionem de hac noſtra Lue facile expiſcari poſſumus, Luis ergo venereę miaſma conſiſtere in ſanguine particulis ſalinis diverſimodi ſtatus ac indolis ſaturato putat. Enimverò ſangui-

guinis corruptelæ, postquam diutinâ morâ heterogeneæ prorsus, ac indomabiles fiunt, tandem particulas salinas sibi consciscunt, quibuscum in coagula ejusmodi tartarea concrescentes, ac in cutim protrusæ exanthemata impetiginosa producunt. Culpat ergo salino-sulphureas particulas volatiles in sanguine & sero delitescentes. Gonorrhœæ & Pollutionis nocturnæ causâ dicit esse sal resolutû in semine, quod corruptum semen vasa corrodit, & ita ejicitur.

Sylvius veneream Luem à spiritûs acidi acrimonia deducit; acidum enim ut dicit, non tantum lancinantes in corpore dolores, producere solet, verum talem quoque in partibus corruptionem excitare, qualem in Lue venerea observamus, inprimis autem id accidere ait, quando pituitæ viscidæ admiscetur, quam in hoc morbo simul peccare plurima sunt, quæ evincunt. Concludit proinde venenum venereum in Acido, sed suo modo peccante, consistere: non negat tamen interdum in hac lue sal lixiviosum simul peccare, præsertim ubi pustulæ apparent vel maculæ, primariò tamen asserit hic peccare spiritum acidum in corpore affecti corruptum, ac modo peculiari vitiatum; Sal lixivum verò peccare secundariò, à sale etiam acido acri & Gonorrhœam atque pollutionem nocturnam deducit. Reliqua possunt apud ipsum Authorem videri, & quidem in Appendice III. pag. m. 667. &c.

§. 5. *Cartesiani* particulas acutas scindentes atq; pungentes salinas in sanguine aliisque humoribus, item semine latentes accusant, indeque omnia symptomata in hac Lue venerea occurrentia explicant.

§ 6. Nos Luis Venereæ venenum in aciditate volatili potissimum consistere existimamus, fermentum quoque Venereum simul esse viscidum cum acrimonia volatili conjunctum. Lues enim hæc communicatur plerumque per coitum impurum, quo humores acres recipiuntur, in poros meatus urinarii, & glandularum prostatarum, quarum pori ab humore illo exeduntur, & minus aperiuntur, & sic accidit, ut semen facile, & quidem citra voluntatem effluat. Humores autem illi acres communicantur interim sanguini & sero per partes illas circulantibus, & sic per circulationem totus inquinatur sanguis sylvestri & peregrino hoc veneno & sale, & mirum sane est, quòd à tam exiguæ istius quantitate integra sanguinis massa ita inficiatur, & mala tam pertinacia inde oriantur. Robur fermentationû & Regum nostrorum quoque facit, ut hic citiùs, ille tardiùs hoc venereo veneno inficiatur. Contagiosû est hoc malum, quod denotat materiâ morbidam esse volatilem, sed tamen non ita volatilis est, ut facilè per exspirationem posset communicari, ut in peste, quamvis etiam non valde tutum sit, bibere ex eodem vase cum Lue hâc infecto. Nam licèt illud quod per exspirationem potus admiscetur ab infecto, non poss valde nocere, fieri tamen potest, ut aliquid salivæ ejus vasi adhæreat, vel potui admisceatur, quo infici non infectus potest. Sed tamen ordinariò communicatur per sudores, & per concubitum cum infectis, sæpe enim hoc malum unico coitu contrahitur. Observavi & hunc affectum solâ victûs ratione, & aëris incongruitate contractum fuisse, in hortulano pio & probo, nunquam rem habente cum sexu fœminino. Alium bubulcum novi, qui rem habuit cum vaccis, crudeliter hoc morbo afflictum, & tandem in carcere defunctum. Pili seu capilli decidunt, quia ab acredine humorum glandulæ, cutaneæ, seu quæ adstant poris cutaneis, ex quibus capilli tanquam ex fundo emanant, & in quibus radicibus suis infixi sunt, exeduntur, ita ut capillorum radicibus absumptis atque erosis capillos quoque decidere necesse sit, qui etiam difficilè regenerantur, quia istæ glandulæ cutaneæ ægrè restaurantur. Ardor urinæ frequenter hîc occurrit, qui ut plurimum ab exulceratione meatus urinarii producitur; urina etiam frequenter redditur à stimulatione sphincteris ab humore acri. Dolorem artuum deducimus à materia viscosa & acri partes lancinante, & vellicante. Dolores autem sub vesperam augentur & ingravescunt, quia tunc à calore lecti particulæ acriores magis agitantur & moventur, adeoque magis nervos pungunt, & quia mi-

nus temperantur ob spirituum defectum & acrimoniam, & dum æger se in lectum recipit, ita ut incalescat, unde ut humores isti viscidi, quibus acres particulæ, seu peregrinum illud sal admixtum est (in quo morbi essentia consistit) à calore plus agitantur, unde vellicationes majores, ac sic dolores fiunt, dolor non est gravis, sed magnus, nam membranarum fit lancinatio. Facies tumida & fulgens si appareat, indicat materiam esse valde viscidam, adeò ut humores impediantur fluere per sua vasa, qui stagnando distendunt faciem, & levem eam reddunt, ut in hydropicis sæpe accidere solet. Penis erectio involuntaria, & sæpe ejus incurvatio producitur, quia spiritus acres infixi sunt materiæ viscosæ, & hærent quasi in luto, unde diu manent in musculis, dein fieri facilè potest, ut meatus, qui transmittunt spiritus ex uno musculo in alium, sint obstructi, & hinc penis sæpe incurvatur. Adsunt sæpe bubones inguinum, ulcera oris, ani, & totius corporis, palatum sæpe cum naso exeditur, quod voci est incommodum, indeque vox redditur rauca, quæ ulcera fiunt à materia acri corrosiva illas partes erodente.

Præcipua signa Gonorrhœæ virulentæ seu diximus sunt, [1.] cum id, quod excernitur, fœtet. (2.) cum semen ad viridem accedit colorem. Lues venerea à Gonorrhœa virulenta non nisi gradu differt, ideoque signa pleraque occurrunt, & tantum mitiora & pauciora sunt. Sæpe hoc morbo laborantes steriles fiunt, fœcunditas enim oritur à latice spirituoso, qui à nervis in semen stillat, & illud fermentare facit, qui latex, quia in Gonorrhœa aut non, aut malè affectus influit, infœcundos facit, quamvis tandem à Gonorrhœa hac liberantur, tamen in posterum steriles evadunt, quia pori vesicularum seminalium non ita arctè constringi possunt, ut semen cum vigore & impetu excernatur, qui impetus maxime necessarius est ad conceptum, ut semen nempe profundius per Tubam Fallopianam, & sic ad testes perveniens ova, seu vesiculas mulierum testiculis contenta, felicius aperiat, prout hanc opinionem inferius de morbis mulierum accuratius probaturi sumus. Reliqua symptomata ex his ante dictis facilè explicari possunt.

Pollutionis verò nocturnæ causa consistit in nimia apertione & relaxatione pororum glandularum prostatarum, & testium & vesicularum seminalium versus urethram, & præcipuè prostatarum, per quarum poros hiantes semen facile, & citra voluntatem effluit, deinde causa etiam consistit in nimia seminis fluiditate, ita ut per poros apertos continuò & sine dolore excernatur. Hoc in affectu sine sensatione semen effluit, quia pars seminis salina volatilis abest, quæ aliàs titillationem excitat, oculorum adest cavitas, & versus interiora subsidunt, quia musculi oculos moventes propter minorem sanguinis & humorum motum in eosdem collabuntur, vel quia musculi non debito modo inflantur à spiritibus animalibus, quapropter spatium non implent. Alimenta humectantia nonnunquam relaxant poros, & semen aquosum producunt, loco enim spirituum salinorum hìc aliquid lymphæ deponitur, unde solita titillatio fieri nequit, hinc nulla in Gonorrhœa simplici est titillatio, seminis aquositas est à pororum testium nimia apertione, adeo ut in illis semen corrigi non possit, nimiam seminis excretionem sequitur maxima debilitas, & aliquando macies. Unde mirum est, quod ab exigua illa materiæ seminalis excretione major subsequi possit debilitas, quam si decuplo plus sanguinis excernatur; sed respondetur, materiæ seminalis effluxum non esse causam maciei, sed dicimus, maciem istam, & materiæ seminalis effluxum, ab una causa dependere, scilicet à sanguine nimis acri & aquoso, adeoque ad nutritionem minus apto. Pollutio verò nocturna fit cum titillatione, quia in semine adhuc latet illa vis salina volatilis, quæ titillationem excitat.

§. 7. Nunc vero paucis videamus Prognosin, ut vulgarem observemus methodum.

PROGNOSIS.

Eventus Luis Venereæ varius est pro sui diuturnitate majori aut minori, pro diversa sanguinis

guinis constitutione puriori aut impuriori, aut magis cacochymica, pro diversitate ætatis, temporis anni, regionis, & symptomatum paucitate ac pluralitate, magnitudine aut parvitate. Nam Lues Venerea & Gonorrhœa, quò recentiores, eò curatu faciliores sunt. Difficilius quoque hoc malum eradicatur in corporibus pituitosis aut melancholicis, aut valde plethoricis, quam aliis, facilius in sanis curatur, quam debilioribus, aliove morbo laborantibus. Lues Venerea cum raucedine difficilis est curationis, imprimis si jam ossa carie sunt corrupta, omnis enim Lues venerea & gonorrhœa virulenta periculosa est, præsertim si fuerit cum tumore penis & fœtore seminis, si ulcera & caruncula in urethra jam suborta sunt. Facilius tamen faucium, gutturis, & narium, penisque curantur ulcera, quàm ani. Lues Venerea, ut & pollutio nocturna & Gonorrhœa maciem minantur, atque sterilitatem post se trahunt, perdito sc. vigore seminali, & fermento depauperato, semen enim est quinta quasi essentia sanguinis, volatilis enim illa salina pars. Senes & valde adulti difficilius liberantur ab his malis quàm juvenes; Mulieres verò minus afficiuntur, quia pro beneficio habent menstrua. Difficilius etiam curantur ii, qui multa & gravia habent concomitantia symptomata, inprimis ubi adsunt ulcera, caries, tophi, similiaque alia mala. Autumno & hyeme sunt periculosiores, quàm vere & æstate, in regionibus frigidis atque humidis quàm in calidioribus, ut Gallia, Italia, Hispania &c. Gonorrhœa facile in Luem Veneram degenerat, estque morbus diuturnus, multumque negotii & Medico, & ægro facessit; sæpe etiam in Gonorrhœam simplicem desinit, curatu admodum difficilem.

Gonorrhœa verò simplex, & Pollutio nocturna ex se non admodum periculosi affectus sunt. Diuturnus quoque esse solet hic morbus, adeo ut sæpissimè integrum duret annum, & ultra, inductâ macie sæpe & aliorum morborum causa est. Si denique asthma accedat malum fere deploratum est, sicuti & ubi ab utero & hæreditarie lues ingruit. Difficulter etiam curantur illi, qui recidivam patiuntur, & quibus accessit hydrops, quibusque alvi profluvium putridum, saniosum accidit.

CURA DIÆTETICA.

§. 8. Itaque iis, quæ ad Luis Venereæ reliquorumqne consanguineorum affectuum theoriam faciunt, cognitis, nunc eorum curationem, & quidem primò diæteticam aggredimur, sine diæta enim medicamenta nihil prosunt, quod & ipse fatetur *Galenus de usu Theriaca ad Pamphilianum*: Nullum, inquit, tam efficax remedium medicina habet, quod solitum auxilium afferre queat, si ei victus vel resistat, vel non adjuvet. Consistit verò illa in legitimo *sex rerum non naturalium* usu, ubi agmen ducit Aër quantum enim consentiat corpus nostrum cum atmosphæra hac, ac quantum mutationes tempestatis faciant in corpore Medici prudentes norunt. Hisce ergo in affectibus Aër sit temperatus, magis tamen ad caliditatem vergens, ut poris apertis maligni ac acres vapores facilius exhalare queant; sit etiam purus, serenus, & alteretur suffumigiis alexipharmacis. Locus, in quo æger decumbit, vel mortuus est, quantum possibile, vitetur.

Cibus sit euchymus, eupeptus, gratus & suavis. Prosunt jusculа consummata pullorum, gallinarum, caponum cum pane similagineo, vel tritico cremor hordei, ptisana hordeacea; sed inprimis hic notetur, ne cibis variis contrariantibus malo suppeditemus pabulum. Cibi saliti, acres, fumo atque sale conditi, lacticinia, pisces vitentur; salis, aceti, sacchari, mellis & aromatum sit parcissimus in cibus usus. Potus sit decoctum lignorum, seu cerevisia tenuis lignis saturata, aliisque herbis appropriatis maritata, cerevisia sit optimè fermentata, triticea, & ut diximus, medicata, convenit non solum ut potus ordinarius, sed etiam ut medicamentum. Possunt & potui addi essentia lignorum &c. Vinum potens hic summè perniciosum est.

Somnus sit moderatus, vitetur situs supinus, ne vasa circa lumborum regionem incalescant. In Gonorrhœa optimum est, elato capite decumbere, quo pacto nec in dorsum facile erit resupinari, quo plures novimus se ab hoc malo servâsse. Vitentur lecti plumis referti, melius

in usum adsumitur hodiernum genus lectorum, quos vocant Matratzen. Vigiliæ tamen nimiæ etiam hic coërcendæ sunt, spiritus enim animales turbant, debilitant, dissipant, doloresque augent.

Motu nimio & vehementi se æger non defatiget, sed placidè agat, nocet enim saltatio, equitatio, indeque ægri inquieti compescendi, & ut tranquilli sint, admonendi sunt.

Excreta & Retenta in statu suo naturali conserventur, alvus quotidie officii sui sit memor, nam in alvo dura intestinum rectum ob vicinitatem premit vasa spermatica, unde & Gonorrhœæ, & pollutioni nocturnæ occasio præbetur; si verò subsistit lenientibus & suppositoriis admoveatur. Sic & cum reliquis consuetis evacuationibus naturalibus procedendū est.

Animi pathemata rectis ægri moderentur habenis. Vitentur cane pejus & angue affectus graviores, amor, libido, ira, excandescentia, tristitia, & inprimis, qui omnia mala graviora efficit, impatientia. Tum etiam metus mortis ab adstantibus prudenti ratione & conversatione avertatur, quo æger moderato gaudio tantò felicius cingatur, & inprimis pollutione nocturnâ laborantes ad conjugium legitimum monendi sunt.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 9. Perpensâ jam diætâ curationi quoque pharmaceuticæ aliquot pagellas tribuemus, & quidem primò, ut ordinem servemus, ad veterum Galenicorum mentem curationem videamus. Brevissimè ergo juxta ipsos sic cura institui potest. Si non ita pridem malum invasit, & plethora adsit, vena secetur cubiti, præmisso aliquo lenitivo, vel clystere. Hinc humores crassi attenuantibus præparentur, ut sunt aq. buglossæ, fumariæ, borraginis, oxymel scylliticum, aliaque, postea ut medicamento adpropriato è corpore propellantur humores, collimetur, & hoc in casu ut plurimum utuntur extracto hellebori nigri, &c. Demum reliquiæ morbosæ balneis siccis, & si opus est, exhibitis decoctis sudorem prolicientibus, excludantur. Si altius egit radices, factâ V. sectione ad decocta vel guajaci, & cortic. sarsæparillæ, chinæ & sassafras transeunt bene prius purgato corpore, bibatur calidè, & in sudatorio vel lecto stragulis injectis probè sudet æger linteis per vices mutatis, hinc surgat, abstergatur, & obambulet in cubiculo, prandeat quartâ aut quintâ à sumpto medicamine horis.

In pollutione nocturnâ præmissis universalibus ad varia adstringentia accedunt tum interna, tum externa, nec negligunt quæcunque vulneraria. Formulæ infinitæ occurrunt apud hujus sectæ scriptores Medicos, ut non videatur opus, ullam hîc apponere, cùm præsertim cuivis, in arte exercenda adminiculis aliunde petendis instructo, haud queat esse difficile ægris varia præscribere.

Paracelsus l. 2. de vita longa c. 12. de pustulis in speciebus morbi Gallici inquit: Tria observabis, *Purgationem*, *Curam*, & *Conservationem*. Purga ergo in principio pustulosum *Ceniotemio* (est Mercurius specificè ad Luem veneream præparatus) quo pellitur causa morbi unà cum materia peccante. Porrò si pustulæ adhæserint cuti extrinsecus, aut alioquin dolor juncturarum altius insederit corpori, inunge oleo, quod est ex Realgare (arsenico scil. fixo) & convalescet ægrotus. Aliis verò in locis oleum Mercurii, Solis, marchasit. cum Mercurio imò Mercurium vulgi commendat. Omnes etiã Chymici Mercurium pro vero & unico hujus luis alexicaco habent, qui radicitus eam exstirpat, quod alia medicamenta haud præstant. Præparatur verò à Chymicis Mercurius, ut vel per secessum tantùm moveat, & per vomitum tantùm. Ille Catharcticus, hic Emeticus dicitur. Tutiores ipsis judicantur ad purgandum sublimatus dulcis crystallinus, & rubeus, sive arcanum Corallinum à *Crollio* descriptum. Emetici verò ipsis sunt Turpethum minerale, & Mercurius vitæ. Sed & ipsis est diureticus, ut *Mercurius dulcis crystallinus*, *Mercurius viridis cum venere præcipitatus*. Idem etiam singulari arte fit diaphoreticus, ut in bezoardico minerali, & aliis modis. Spiritus Mercurii fragrantissimus profundissimam luem ex penitissimis fibris eradicat.

Idem

Idem *Paracelsus* quoque in libello *Xylobebeno*, luis venereæ curationem ex ligno tradit, efficacissimam. Elicit tria medicamentorum genera, *liquorum*, *gummi* & *alkali*. *Liquor* est ipsi potus; *Gummi* unguentum; denique *Alkali*, purgatio. Cætera ibidem videantur; Muscas enim captare nolumus.

Plures Chymicorum diaphoretica vulgo purgantibus miscent; aliaque externa internaque exhibent, quæ ex infra dicendis cuilibet innotescent.

Paracelsus Gonorrhœam speciem guttæ facit in schol. ad l. 7. Gutta autem ipsi est Synovia à parte resoluta. In Synovia est virtus retentiva, quâ destructâ semen effluit. In hac morbi specie corpus etiam purgari vult, & quidem lacte terebinthinæ, quod fit terebinth.. cochl. 1. cum albumine ovi no. 1. & vini cochl. 2. in patina stannea concussis & subactis. Ipsius asseclæ & hic exhibent magister. essent. ol. margaritarum, & coralliorum, item parum laudani opiati. Sistunt & fluxum hunc iisdem remediorum generibus, quibus & alios fluxus.

Sequitur nunc *Helmontius*, qui pro diversitate subjecti, & veneni inquinativi hunc morbum diversimodè curandum esse censet, & solo mercurio, & inde excitatâ salivatione hunc affectum facile exstirpari asserit. Magnifacit etiam hoc in morbo Mercurium suum diaphoreticum. In Gonorrhœa & Pollutione nocturna commendat varia diaphoretica ex mercurio parata, aliaque vulneraria, & acidum imbibentia.

Willisius respectu causæ conjunctæ & procatarcticæ duas præcipuas habet medendi intentiones, nempe ut viscerum & humorum impuritates repurgentur, & dein ut sanguinis, & liquores nervei dyscrasiæ acido-salinæ in melius reducantur, propter quos fines medicamenta tum *evacuantia* diversi generis, tum *alterantia* præscribere solet, & inprimis reremedia tantùm magna hìc convenire ait. Inde in usu maximè proficua deprehendi sequentia; ut sunt cathartica, phlebotomia, serum lactis, acidulæ chalybeatæ, herbarum expressiones succulentæ, decocta ex lignis, medicamenta chalibeata, & salivatio. Infusionem seq. vel similem catharcticam commendat:

℞. *Rad. oxylapath.*
polypod. q. ana ℥ß.
fol. senn. s. st. ℨx.
epithymi ℨvj.
rhabarb.
mechoacann. ana ℥ß.
santal. citrin. ℨij.
spicæ Celtic. ℨß.
salis tartari ℨiß.
Ponantur in vitro cum vini albi ℔ iij.
🜄 *florum sambuci* ℔ 1.

Stent clausa in frigido per dies tres, dein in usum depromantur effundendo quotidie q. s. liquoris clari.

Ad sanguinem edulcorandum, ejusque sales acidos eluendos serum lactis simplex, vel cum fumaria, cichoraceis, ex oxylapatho infusis, bibatur omni mane ad ℔ ij. per dies viginti vel triginta, si stomacho congruet. In hunc finem commendat acidulas ferratas, in quibusdam verò sero nimio, & constitutione aquosiori præditis, ubi seri lactis, aut acidularum potus minus convenit, nonnunquam decoctum ex lignis medicis, ac insuper pro potu ordinario suadet. Ex. gr.

℞. *Rasur. lign. salicis* ℔ ß.
rad. sarsaparill. ℥viij.
santali albi,
lign. lentisc. ana ℥ij.
rasur. ebor.
C. C. ana ℨvj.
♁*ii crudi in petia ligati* ℥iiij.
rad. liquirit. ℥iß.

Infund. & coq. in 🜄 fontan. ℔ xvi. ad medietatem, colatura servetur ad usum. Ultimum refugium est salivatio, quæ per inunctionem ex hydrargyro instituatur. Commendat etiam medicamenta sale volatili prædita, & præcipuè ex viperis parata. In lue venerea ergo vel ad decocta ex lignis iisq; parùm aut minimè juvantibus ad medicamenta ex hydrargyro devenien-

 dum

dum erit, & hac methodo plures pro impetiginosis ac leprosis habitos, & miserè divexatos, facile ac citò curavit. Authoris nostri Topica varia ex *Capite de Lepra Græcorum* peti possunt. In pollutione nocturna varia adstringentia & glutinosa conducunt, quæ vasa illa aperta iterum constringunt, conglutinantque, de quibus superius in fluxibus variis abunde, & ad nauseam usque egimus.

Sylvius (qui ut dictum Veneream luem produci existimat ab humoribus acidis, acrimoniâ suâ tum sanguinem ipsum, cæterosque ex ipso humores ortos, tum pilos, tum glandulas, partesque glandulosas omnes, tum cutim, tum ossa ipsa rodentibus ac corrumpentibus) primaria luis Venereæ remedia esse dicit *mercurialia*, aut ex lignis, radicibusq; gummosis atque sudores moventibus petita. Inter quæ, tanquam optimum & tutissimum commendat Mercurium crudum cum porcina axungia, vel aliis oleis, unguentisque mistum, & forinsecus illitum, inprimis in pedum plantis, manuumque volis aliisque articulationibus quibusvis. Finem namque scopumque illitûs illius cum Mercurio dicit esse Ptyalismum, sive salivationem, cujus ope unà cum pituita copiosa expurgatur ex universo corpore Virus venereum, sicque facilè & satis feliciter, imò certo curari ægros, imo per Mercurium spiritum acidum cum pituita unitum & cōjunctum optimè evacuari addit; nam facile Mercurius se admiscet spiritui acido, unde & Mercurius ptyalismum promovet, quia pituitosæ sanguinis parti se admiscens h. e. materiæ salivali, una cum ipsa saliva secedit in glandulis salivalibus, quinimò salivæ copiosius secretæ, h.e. ptyalismi causa existit. Eundem effectum & præstare Mercurium sublimatum & præcipitatum existimamus. Ad ptyalismum verò excitandum magis conducere medicamenta mercurialia minus acidi continentia; alvum verò vomitumq; movere dicit, potentiùs ea, quæ copiosiore & acriore abundant spiritu acido, unde & felicius excitari ait salivationem cum Mercurio præcipitato, & quidem non nimis fixato. Eundem spiritum *acidum* in Venerea lue peccantem corrigunt ligna, cortices, radices, gummosa. Gummi siquidem tale sale volatili, & oleo aromatico abundare censet, à quo proinde cùm curetur Venerea Lues, patet id accidere, quatenus occurrit suo contrario, quod corrigat, emendetque. Curam ergo in Lue venerea dicit esse vel *universalem*, quæ in massæ sanguineæ in hac lue corruptæ, & inprimis ab acido acri vitiatæ purificatione consistit, vel *particularem*, quæ singulis ejus symptomatibus in specie debetur, gonorrhœæ puta virulentæ, pustulis, ulceribus, cariei, &c. Duobus scribit absolvi Venereæ luis curam universalem, correctione scil. ac contemperatione spiritûs acidi acrioris; atque expulsione ejusdem per vias convenientes. Inter simpliciora dicit, quæ acrimoniam hanc acidam temperare solent, numerari 1. *Spirituosa volatilia*, spiritum vini, frumenti, ac quemvis alium post debitam mistorum fermentationem destillatione prolectum. 2. *Oleosa* & pinguia omnia, uti sunt olea ex fructibus, olivis puta, vel seminibus & nucleis, lini puta, raporum, nucum juglandium, & similibus expressa. 3. *Salia lixiva fixa* ex combustarum rerum, plantarum maximè cineribus extracta. Tandem 4. addit *Aquea*, quæ non tam temperare dicit, quam diluere *spiritum acidum*. Inter magis composita numerat *salia volatilia*, ex sale lixivo fixo, & spiritu volatili, vel naturâ vel arte junctis orta, qualia sunt sal volatile C. C. urinæ, cujus species existit spiritus salis armoniaci dictus, sal Tartari volatile, &c. Huc & refert olea aromatica omnia ex sale lixivo, sed volatili & oleoso genita, qualia sunt, oleum succini, C.C. anisi, cinnamomi, macis, garyophyllorum, majoranæ, rorismarini, &c. galbani, myrrhæ, mastiches, &c. Hisce addit Tincturas aromaticas, ex plantarum præsertim partibus aromaticis per spiritum vini extractas, sive id solâ fiat infusione aut decoctione sive accedat destillatio, in qua partes maximè volatiles duntaxat cum spiritu vini assurgunt, & obtinentur: tales sunt, Tinctura Cinnamomi, aqua Theriacalis, vitæ Matthioli, & similes plures. Huc & spectare dicit Apozemata sive decocta aromatica, ex plantarum partibus aromaticis

ticis cum aqua, & quandocunque cerevisia vel vino decoctis, parata, quibus frequenter uti solet in luis venereæ curatione. Ad composita medicamenta spirituum acidum temperantia numerat quemvis *saponem*, ex sale lixivo cum aqua soluto, & oleo, sive pinguedine, decoctione longâ paratum, & cum lacte exhibitum, quò & refert Emulsiones ex aqua & seminum parte solubili, & satis oleosâ constantes. Laudat tamen præ aliis decocta (quæ sumantur calidè) ex binis radicibus, totidemque lignis parata, radibus putà chinæ & sarsaparillæ; lignis verò guajaco, & sassafras, addit tamen & radices in nostris oris crescentes, quæ tam facile, tam tutò, tam jucundè præstare possunt, quàm ista exotica, & subinde suis ex parte viribus privata & exoleta. Illa nostratia sunt radices *smilacis asperæ*, perasitidis, radices, cortices & lignum juniperi, una cum ejusdem baccis, lignum quercûs, &c. Etiam conducere *salia lixiva*, & præsertim volatilia experientiâ habet & proinde medicinam facientibus ea commendat in Lue Venerea, & alimentis admisceri vult medicamenta, quæ alimentis admista unà cum chylo, quem præstantiorem faciunt, faciliùs, blandiùs, & utiliùs toti massæ sanguineæ admisceantur, ipsamque sensibiliter emendent; sicut id sæpius tum in Venerea lue, tum in aliis affectibus cum magno ægrorum commodo à se factum esse scribit, atque tamdiu perseverandum esse in alterantium usu, donec observentur ex functionibus priùs læsis, & nunc integratis, ad statum bonum & laudabilem *reductæ* actiones. Tunc enim si copia *humorum* nimia in corpore observetur, educendos ac evacuandos esse per vias convenientes, ac medicamento appropriata vult, mox per *vomitoria*, mox per *salivationem moventia*, mox per *purgantia*, mox per *diuretica*, mox per *sudorifera*. Tutiùs verò, ac jucundius, & blandius evacuari humores in lue Venerea peccantes per *sudorifera*, *diuretica*, & *deorsum evacuantia* statuit, citiùs autem at difficiliùs *salivationem moventia*, quoniam verò semper obtineri non potest luis Venereæ curatio per sola sudorifera, & purgantia deorsum, idcirca recurrendum esse nonnunquam, imò sæpius ad salivationem tum solam, tum aliis junctam inculcat. Decoctis lignorum aliisque sudoriferis & diuretica simul miscenda Author noster præcipit, sic enim & sudores, & urinæ simul propelli possunt. Inter purgantia *Phlegmagoga* aliis præfert, colocynthidis pulpæ inter vulgaria, & mercurialibus inter chymica primas tribuens, & vel colocynthidem in decocto usurpandam præscribit, vel in pilulis trochiscos *alhandal* ex ipsa paratos suadet, additis insimul, quæ pituitam incidant & educant, gummatibus, galbano, sagapeno, opoponace, ammoniaco, bdellio, mastiche, &c. & colocynthidi mercurialia medicamenta copulat, relicto mercurio sublimato corrosivo solum eligit mercurium dulcem, præcipitatum laudat, at fixum, omnibus tamen præcipitatis præfert *Corallinum*, ab eleganti suo colore nomen habentem, atque iteratâ sæpiùs spiritus acidi abstractione paratum. Tamdiu autem perseverandum esse in Mercurialium medicamentorum usu jubet, donec omnia Luis Venereæ symptomata, primaria ejus ope fuerint sublata. Solent, *inquit*, præ cæteris medicamentis omnibus Mercurialia tum circa regionem lumbarem, tum circa gingivas, genas, & fauces singulares alterationes excitare, atque operationis secuturæ certa signa præbere. Vomitum & quandoque ciere per antimonialia in hac lue, haud dissuadet Noster. Salivationê excitat Author vel per Mercurium internè assumptum, aut externè in formâ unguenti illitum, aut cinguli formâ circa regionê lumbarem applicatum, aut suffumigii modo ore exceptum, in his verò lentè esse procedendum suadet, aliasq; hoc in casu cautelas allegat.

Gonorrhœam verò virulentam *Sylvius* sequenti modo curat. Fermentum illud virulentum, & acre, ulcus excitans, fovens, atque sanguinem cum semine corrumpens, corrigit, emendatque, aut è corpore planè exturbat, ulcus verò ab ipso productum mundat ac consolidat. Et hoc se obtinere scribit per jam dicta remedia, inprimis ad humorem acrem ac virulentum corrigendum commendat.

Emul-

Emulsiones, decocta emollientia, & lenientia dicta ex liquiritia, hordeo, & similibus parata. Terebinthinam quoque laudat, item oleum ejusdem, balsamum Peruvianum, oleum de copaiva dictum. Oculos cancr. hoc in affectu magni æstimat Noster. In Ulceris mundatione & consolidatione præscribit Terebinthinam, balsamum Sulphuris multiplicem, balsamum Peruvianum, &c. Ad glandulas prostratas, & vesiculas seminales maligno fluxu debilitatas corroborandas commendat blandè adstringentia & aromatica, sale saltem fixo, & acidum frangente donata, castoreum, succinum, myrrham, mastichen, corallia, lapidem hæmatitem, laccam, internè assumenda & similia, olea, mastichinum puta, & alia forinsecus circa perinæum usurpanda. Qui pustularum curam festinare, aut forsim eandem instituere libet, quo minus oriatur apud alios de Lue venerea suspicio, tum Guajaci, cæterorumque lignorum decocto partes illas externas fovere suadet. His aliisque non proficientibus ad pustulas fœdas & malignas tollendas sale volatili cupri tinctura imbuto utitur. Inservire quoque dicit pustulis curandis Mercurium præcipitatum atque dulcem alicui immistum, & forinsecus applicatum. Ad Cariei verò curationem necesse est, ait, ut tota pars carie affecta, utpote mortua, separetur à sana & viva, cum qua nec coalescere nec diu subsistere potest cariosa, quin eandem itidem inficiat, & ad corruptionem similem paullatim deducat. In hunc finem adhibet varia cauteria actualia, & potentialia, maximâ tamen cum cautelâ. Post cauteria commendat ipse salia volatilia, item in ossium carie curanda præscribit tutiam, lithargyrium, cerussam, imò guajacum, in pulverem trita & inspersa, quæ omnia juvant, quatenus acidum in se concentrant, & ab ossibus allectum avertunt, ne ulterius serpere, ac ipsa corrumpere pergat.

Tuberositates sub periostio excrescentes, vel tophi juxta Anthorem nostrum curantur emplastris & unguentis Mercurialibus, inprimis vero universali cura per salivationem.

Ad dolores noctu imprimis sævientes commendat præ cæteris sarsamparillam, & ejus decoctum internè assumptum, inprimis verò *opiata* quæ circa vesperam recrudescente sc. dolore, usurpari debent. Inter externa laudat prædicta unguenta mercurialia, & fotus guajacinos, & juniperinos.

Capilli adradendi sunt, quando effluere incipiunt qui sponte *absolutâ ritè curâ universali renasci solent*. Sic & *maculæ* sponte abeunt, modò foveantur aliquoties decocto guajaci, & aliorum aromaticorum. Bubonum verò suppurationem atque apertionem maturandam censet Author, quod per Emplastra cum aromaticis gummatibus parata, diachylum magnum & similia obtinere potest; cauterio quoque potentiali efflagitante necessitate putat apertionem tentandam esse, ne ad interiora pergat venenum in illo tu more existens.

Condylomata tum in mulebri pudendo, tum in utriusque sexus podice oborta, ut & verucæ in membro virili juxta ipsum curantur, per medicamenta mercurialia acriora ipsa consumentia, cæterosque spiritus acidos, vitrioli, sulphuris, & similes, & possunt istæ partes spirituum illorum guttâ unâ atque alterâ tangi, & quidem toties, donec corrosa sint, & siccata decidant. Commendat etiam aquam plantaginis, & rosarum ana ad libram unam, cum aluminis crudi & mercurii sublimati ana drachmis duabus mistam & in vitro decoctam, post subsidentiam effusam, ac linteo parti affectæ applicatam.

Plura qui volet consulat Nostri Authoris Tractatum tertium; præcipua enim eligere animus nobis est.

§. 10. *Cartesiani* ad particulas acutas pungentes salinas obtundendas suadent decocta lignorum, mercurialia, itidem omnia dura, & ponderosiora, imo ad easdem eliminandas & laudant salivationem moventia, variaque purgantia inprimis ex mercurio dulci parata, quæ omnia ex subsequentibus peti possunt.

§. 11. Nos curationem Luis venereæ sequentibus indicationibus superstruimus, 1. ut sanguis & lympha emendentur, depurentur venenum vero venereum, acidum puta corruptum, & vel fixum, vel volatile nimium *sanguini* & *lymphæ* permixtum per appropriata alkalina tem-

temperetur & corrigatur, & quantocyus potest eliminetur, aut per sudores, aut per salivationem, aut per diuresin, partim etiam per alvum; 2. ut partes, quas maximè corrodere solet hoc venenum acido-acre, seu corrosivum, præserventur, & ab eo defendantur. 3. ut morbi præsentes, aut symptomata ab eo producta mitigentur, viresque serventur. Sanguinem autem emendant, & depurant à suis recrementis salinis corrosivis. 1. Salia volatilia balsamica; 2. Olea aromatica blandiora; 3. Medicamenta terrea, & præcipue aut metallica, aut sale volatili spirituque prædita, aut oculi cancr. margaritæ, denique resinosa omnia, sive ligna, sive cortices, sive resinæ ipsæ, sive gummi, aut ex his parata olea stillatitia. Venenum autem venereum infringunt, tum eadem illa, cum ex his præcipuè recensita resinosa, terrea, ut & antiscorbutica omnia blandiora, & mercurialia. Per sudores evacuant, tum diaphoretica omnia antimonialia, quæ simul sanguinem maximè purificant, tum inprimis metallica alia mineralia, & decocta ex lignis resinosis: per diuresin verò omnia diuretica etiam blandiora & balsamica, ne spiculis suis malum augeant. Per salivationem sola, quod hactenus novi, mercurialia interna & externa cõducunt. Ex his omnibus facilè apparet, quod ad eradicationem hujus affectûs venerei spectat, duos præprimis ejus modos esse, alterum per sudores, alterum verò per salivationem. Venæ-sectio non quidem spectat hunc morbum, quia fermentum non solùm in sanguine hæret, sed & maximâ copiâ in partibus solidis latitat, sed cum plethora adsit pro circumstantiarum ratione Venæ-sectio potest institui, ut plethora curetur.

Si verò cachexiâ, & crudi succi copiâ corpus repletum existat, fiat initium à purgantibus cum ratione adhibitis, V. gr.

℞. M. *Pilul. hermodactyl.*
cochiar. ana ʒß.
mercur. dulc. ʒj.
Extr. panchymag. ℈ß.
diagrid. ritè ppt. gr. XII.
trochysc. alband. gr. ij.
ol. lign. sanct.
fœnicul. ana gt. III.
M. F. *pilulæ pis. magnitud. Dosis* XVII. *& plures.*

Vel: ℞. *Extract. panchymag. Croll.* ℈ß.
resin. gialap. gr. IV.
mercur. dulc. gr. XII.
F. c. *spiritu guajaci pilulæ pro una dosi.*

Vel: ℞. *Herb. fumar.*
*trifol. aquat. ana m*j.
radic. helenii,
polypod. ana ℥j.
hellebor. nigr. propt. ʒvj.
hermodactyl. ℥ß.
fol. senn. s. st. ℥iß.
lign. guajac. ℥ß.
sassafras ℥ß.
passular. minor. ℥j.
cremor. Tartar. albiss. ʒiij.
F. l. a. Nodulus.

Vel formâ boli:
℞. *Electuar. de succ. rosar.* ʒij.
mercurii dulc. ritè ppt. gr. xij.
sacchar. q. s. F. l. a. Bolus.

Vel: ℞. *Conserv. rosar.* ʒj.
resin. gialapp. gr. VI.
arcan. corallin. gr. VIII.
F. l. a. Bolus.

Conveniunt & antimonialia per inferiora purgantia. Conveniunt enim hæc tanquam sanguinem purgantia, nec dentur specifica, nisi præmissis universalibus, non tamen omnia generalia hîc prosunt, sed quæ habent vim specificam contra hunc morbum:

Corpore jam copiosis cruditatibus liberato, & purgato ad specifica & appropriata sudorifera fiat transgressio. Inter hæc excellunt decocta lignorum, quæ specificis suis particulis alkalinis acidum corruptum corrigunt. Sunto formulæ:

℞. *Rasur. lign. guajac.* ℥VI.
sassafras ℥ij.
cortic. utriusque ana ℥j.
radic. chin.
sarsæparill ana ʒX.
passular. major. mundat. ʒVI.
glycyrrhizæ ras. ℥j.
Coq. s. a. ex aqua pura, colaturæ ℥ XL.

addendo aquæ theriacal. ſ. ℥j.
ſirup. trifol. aquatic. ℥iß.

M.D. Doſis ſubinde ter, quaterve in die circiter ℥IV. quibus aſſumptis ſudores exſpectandi, promovendique ſunt.

Vel pro pauperibus:

℞. *Raſur. lign. juniper.*
quercûs,
buxi,
alni ana ℥iij.
guajac. ℥v.
rad. zedoar. ℥ß.
liquiritiæ ℥j.
ſem. fœniculi ℥ß.
Coq. ex aqua pura ad remanentiam ℥XL.

Ubi animus eſt maximè exſiccare ſumimus decoctum ligni guajaci, decoctum v. corticum guajaci adhuc magis exſiccat, quod duntaxat humidiſſimis naturis eſt concedendum, vel debet aliis corrigi, poſt hæc ſarſaparilla & ſaſſafras, dien radix chinæ, quod optimum eſt corrigens guajaci, nec adeo exſiccat. Decoctum ſarpaparillæ, & radicis chinæ non tam diu debent coqui, uti guajacum, quia habent particulas multas alkalinas, quæ facile avolant in auram. *Petrus Borellus centur. 2. curat. 96.* mirè extollit decoctum ex lignis & antimonio crudo, laudatur & decoctum *Zwelfferi*, decoctum *Borelli* hunc habet proceſſum:

℞. *Antimonii crud.*
ſarſaparill. ana ℥vj.

Antimonium nodulo incluſum in VI. amphoris aquæ, in quibus ſit ſarſaparilla cum XL. nucum putaminibus viridibus, & hylis, ſuſpenſum coque ad tertias partes, ejusque decocto utatur æger, capiendo de die ter, nempe manè meridie & veſperi hauſtum longè à cibis. Radicem lappæ majoris & addere ſoleo decoctis ex lignis, quod decoctum hunc morbum ſanat, & ex ingrendientibus ſuprà dictis fieri poteſt Bochetum pro potu ordinario, ut eo tota maſſa ſanguinis imprægnetur. Continuetur cum tali vel ſimili decocto ad aliquot dies, imò ſeptimanas, & tum ex fæcibus relictis iterum paretur decoctum, quod debilius eſt, & poteſt bibi loco vereviſiæ; & interea mane & veſperi vel ter in die utatur decocto ſuprà dicto ſudorifero. Sed ſudatio debet fieri ad tolerantiam ægri, & virium rationem, non enim neceſſariò ſudor exprimendus, ſed naturæ locus & operatio committatur. Peracto ſudore linteis calidis abſtergatur æger, & detur confortans, atque liberior concedatur paulo aër, inprimis à meridie. Circa ſudoris actum notetur, Laconici egregii eſſe uſus, vel lecti ad hoc opus parati & feneſtrati, quo igniti carbones, vel lapides, vel ſcoriæ ferri, vel ſpiritus vini rectificatus in exigua doſi patellæ inditus, ſubmitti queant. Nono die ſemper purgans interponendum eſt. Si verò accedant febris & nimia ſitis, non nimium propinetur decoctum guajaci, ſed potius decoctum Chinæ cum paſſulis vel ſaſſafras cum decocto carnis vitulinæ, &c. vel ratione febris æger per unum aut alterum diem à decocto abſtinere poteſt. Decoctum verò exhibeatur tam diu, donec omnia ſymptomata ſint remota, & facies colorem naturalem recipiat, quod tamen in aliis citius, in aliis verò tardius fieri ſolet. In bilioſis Cichorem & addi poteſt, ad corrigendam ligni guajaci vim exſiccatoriam, inprimis in hecticis, & ad demendam acri ſanguini noxiam, adduntur pro correctione paſſulæ minores, & radix liquiritiæ. Cùm verò æger decocta hæc ſudorifera aſſumit, interea diæta tenuis eſt inſtituenda, & perpetuò corpus ad ſudores diſponendum eſt, ità ut ægri macilenti fiant, qui ſubitò denuò pingueſcunt. Si jam hæc Luis venereæ curandi methodus per decocta nimium videtur tædioſa, in uſum veniant acidum venereum corruptum fixum corrigentia, dulcificantia, alkalia volatilia, abſorbentia, ut ſunt ſalia volatilia C.C. cranii humani, ſuccini, Eſſentiæ C.C. ſarſaparillæ, ſaſſafras, Tinctura bezoardica, varia bezoardica antimoniata, item ſuccinata hîc optimè conducunt, &c. Pro experimento curioſis communicamus axungiam viperinam veram à ʒß. ad ʒj. in conſerva roſarum, vel fumariæ aliquoties ægro exhibitam, quâ ſolâ plures feliciter curavimus, præmiſſis tamen univerſalibus. Item ſcabie, impetigine, & leprâ infecti

ab

ab hoc remedio ſolatium habuerunt. Gummi ex ligno guajaco potentiſſimum eſt remedium à ℈ß. ad ℈j. uſurpatum. In lue hac ſingularem quoque promittunt energiam atque effectum *Cinabarina*, propinatis prius bezoardicis, Antimoniatis, ſuccinatis, lignoſis ac purgantibus ſequens pulvis:

℞. *Cinnabar* ♁ij.
mag. ſaturni,
ſuccin.
Antimon. ♂ *cac.*
oſſ. ſep. ana ℈j.
laud. op. gr. ij.
M. F. *pulvis.*

Cum malum altius radicatum ſit, ad *Mercurialia* ſe Medicus conferre debet, ſed maximâ hîc opus eſt cautelâ, ne bilioſis, & copioſis, reſolutis, & acrioribus humoribus repletis corporibus eam adhibeamus curam, quia in his malum augeretur; poſt ſe enim relinquit indelebilem characterem, particulæ enim hæ ſubtiliores acidæ Mercurii ſpiritibus animalibus negotium faceſſunt, unde oriuntur convulſiones, Epilepſiæ, & id genus alia ſymptomata, quæ omnia in Principe Naſſovico, non quidem ob luem Veneream, ſed ob paralyſin ſuaſu cujusdam Empirici curæ huic ſe committente, triſtis ſpectavi. Sed quomodo Mercurius hanc ſalivationem excitare poſſit, jam notum eſt, ſubtilioribus enim ſuis acidis particulis reſolutioni aptis viſciditates, in corpore hoſpitantes, incidunt, attenuant, ſicque forma ſalivæ per ductus ſalivales ejiciuntur. In debilioribus, & iis qui ulceribus oris, vel fuerunt obnoxii, vel qui anginâ, paralyſi, tremore, macie, vel hecticâ infecti, abſtinendum eſt à ſalivatione, nec etiam in ſenili vel puerili ætate ea inſtituenda venit. Præmiſſis cautelis ipſam nunc præſcribamus curam.

Salivatio ergo ſequentibus inſtituenda modis:

℞. *Turpeth. mineral. à gr.* III. *ad* V.
mercur. dulc. gr. vj.

M. F. Pulvis cum regimine exhibendus, & per aliquot dies, usque dum ſalivatio ſubſequatur, aut ſubſequutura prævideatur, repetendus.

Vel: ℞. *Mercur. vitæ gr.* ij.
dulcis gr. vj.

M. F. Pulvis, vel additâ theriacâ aut conſervâ aliquâ f. Bolus. Tutiùs verò excitare ſoleo ſalivationem exhibitis granis decem mercurii dulcis aſcendendo ad grana viginti usque dum effectus ſubſequatur. Alii etiam præcipitatum aut ſublimatum ſumunt, ſed ſatis incautè meo quidem judicio.

Externè verò ſalivationes promoveri poſſunt, aut ſuffitibus ore exceptis vel linimentis, aut unguentis mercurialibus, ut:

℞. *Cinnabar. antimon. vulg.*
myrrh. rubr. ana q. ſ.
F. Pulvis.

Doſis eſt, ut ejus, quod cuſpide cultri capi poteſt ter, quaterve in prunam injiciatur, vaporque per infundibulum vitreum ore excipiatur, capite bene tecto, ne quid ejus pereat aut avolet, & tamdiu repetendus, usque dum ſalivatio prodire incipiat. Inſervit quoque cinnabaris Antimonii cum ſuccino, ſulphure, maſtiche mixta ſuffumigiis ad movendam ſalivam. Cum autem ſalivationes inſtituuntur, tum abſtinendum eſt à purgantibus. Linimenta verò unguentaque hæc & ſimilia ſunto:

℞. *Mercurii vivi ſaliva hominis,*
vel ol. therebinthinæ, vel lilior. vel lumbricorum exſtincti ℥ij.
unguenti de althæa Fernel. ℥ß.
ol. ſuccini ʒj.

M. F. Unguentum, quo inungendi ſunt omnes articuli, linteo prius fricatis locis inungendis, plantis item pedum.

Inunctio hæc inſtituatur ſemel in die, vel mane, horâ unâ poſt ovum ſorbile, vel juſculum aſſumptum. Alii cum Mercurio præcipitato albo inungunt ſpinam dorſi, quod tamen cum *Sylvio* periculoſum judico, quia in dorſo totum nervoſum genus latitat, quod facile lædi poteſt à Mercurio.

Medicamenta ſalivantia melius intrò aſſumuntur, quam externè illinuntur.

Aliquando cum vomitus à mercurialibus excitatus fuit, ſalivatio ſequitur, quia inter vomendum particulæ quædam Mercuriales

gingivæ, & toti ori adhærent, & ita ductus salivales aperiunt, quapropter in vomitu, & assumptione mercurialium, si salivationem cavere velimus, os sæpius est colluendum aquâ communi, ut particulæ mercuriales hâc aquâ ità eluantur. Durante hac salivatione nec hypocaustum calidum, nec lectum, nec indusium mutandum esse censeo, ac, ut supra dixi, purgatio & venæ sectio vitentur. Incipere verò solet salivatio quarto, vel quinto, sæpe etiam decimo quarto die, ubi malum contumax est, & finitur ut plurimum per se intra xv. dies, intra quod tempus nutriendus est æger sorbilibus jusculis carnium gallinæ, caponum, &c.

Pro ordinario potu concedendum decoctum lignorum, sic enim unâ fidelia plures dealbamus parietes. In prandio & cœna concedi potest unicus vini haustus. Si vero salivatio votis non succedat, per alias vias evacuandus est Mercurius, ne maneat in corpore, sed tamen hoc quoque notandum, quod Mercurius sæpe non per salivationem vim suam exserat, sed vel per insensibilem transpirationem, aut sudorem, vel per urinam. Sed hæc satis de salivatione dicta sunto. Si dolores articulorum valde urgent, maritari possunt cum sudoriferis *Opiata*.

Quod si verò malum nimis inveteratum sit, & ægri ob immanes nocturnas ossium nodorumque torturas ferè desperati fiant, ad Dantiscanorum Medicorum, & Beati nostri *Ettmulleri* conatum ad infusionem nempe, transeundum esse existimo, & infundi possunt Essentiæ Sassafras, guajaci, sarsæparillę, cum spiritibus fumarię, pini, &c. paratę: item ex junipero, aliisque lignis & corticibus parati liquores.

Symptomatum quoque luis venereę curationem paucis attingamus. Ad tentiginem potest adhiberi unguentum rosarum cum Mercurio præcipitato edulcorato.

Ad Bubones, si venereum virus in glandulis inguinalibus coagulationes instituat, oleum guajaci optimum externè & internè usurpatur ad grana decem, in quibus & commendatur emplastrum vigonis cum Mercurio. Emplastrum diachylum cum gummi potest *malaxari* cum modo dicto oleo ligni guajaci, emollitum bubonem cauterio vel lancettâ tutò aperire, & aperto ulceri terebinthinam lotam ex decocto guajaci cum melle coctò imponere, & per emplastrum oppodeldoch ad sanationem perducere possumus. Si vero dolores concurrant, & atrocius excrucient ægros, potest imponi cataplasma mitigativum anodynum cum decocto guaiaci.

Si statim post coitum tumores glandularum inguinalium exoriantur, cucurbitulę, vel alia attrahentia applicentur, quò virus venereum statim extrahatur, antequam sanguini communicetur, & sic totum afficiat corpus. Aliquando scrotum & testes valde intumescunt, indurescunt, sepe cum inflammatione, aliquando sine ea. Si fit cum inflammatione, tunc fiat cataplasma ex foliis rutæ & ebuli in aceto coctis, spiritus quoque theriacalis camphoratus prodest. Si vero non adsit inflammatio, sed tantum durities, tum fiat inunctio ex balsamo sulphuris succinato, quod mirè emollit, aut oleo ligni gaujaci lintea intincta adplicentur, quod citissimè & potentissimè penetrat.

In *Tophis & Nodositatibus*, quando scilicet venereum acidum eo invaluit ut circa brachia, & frontem lympham gypseâ duritie coagulet, ut oriantur tubercula velut gummi arboribus innata & indurata, concurrente medulloso ossium nutrimento, conducit Mercurius malleabilis, qui figitur beneficio Saturni. Vel imponi debet lamina plumbea Mercurio illita, aut emplastrum de ranis cum Mercurio duplicatum, triplicatum, &c. prout scilicet morbi magnitudo id exposcit. Interea denique sępius dicta salia volatilia blandiora continuanda, oleosa, aromatica & spirituosa modicè usurpanda, unguenta quoque aromaticis salibus, volatilibus, camphoratis, spirituosisque parata, magnum afferunt sæpe commodum & auxilium.

In pustulis, exanthematibus, scabie, fissuris, prosunt exsiccantia, & demulcentia, inprimis in narium ulceribus pro secreto revelamus se-

ſequens linimentum multâ experientiâ nobis comprobatum:

℞. *Cinnabar. nativ.*
ſacchar. tinctura,
ſpermat. ceti.
camphor. ana q.p.
Except. cum balſamo Peruviano
F. linimentum.

Conducunt & Elyxir Balſamicum, quod & rhagadibus, & fiſſuris manuum & pedum medetur, item unguentum pomadæ, nicotianæ, de heleno cum arcano corallino.

In Carie Venerea omnibus præfertur phlegma ⊕li non admodum acre, item decoctum calcis vivæ, præcipue ſi cum ▽ adpropriata paretur, in decoctis poteſt addi parum mercurii dulcis, aut ſacchari ſaturni. Pro ablutione etiam valde decoctum ſcordii, & perſicariæ, item lignorum juvat, & ſi caries ſit levis rem expediet ſola aqua calcis vivæ. V. gr.

℞. ▽ *plantag.*
pomar. redol.
veronic.
calcis vivæ ana ℥ij. M.

Et ſi inflammatio conjuncta eſt, addatur ſacchari ſaturni ʒj.

Si ulcera ſint in ſinu muliebri confert unguentum diapompholygos, vel unguentum roſatum cum mercurio dulci, & ſaccharo Saturni, aut decoctum guajaci. Ad conſolidationem optimè conducit unguentum de minio cum amalgamate ſaturni & mercurii commixtum.

In doloribus articulorum proſunt Emplaſtrum vigonis cum emplaſtro nervino, malax. cum balſamo Peruviano, fomenta ex nervinis, præcipuè ſi addatur trifolium fibrinum.

In hyperſarcoſi Venerea urethræ præmiſſis univerſalibus linimentum ſequens proderit:

℞. *Mellis in cineres uſti,*
tutiæ præparat.
butyr. recent. in ▽ *plantaginis loti, ut ſal eliciatur.*
ceræ flavæ ana ℥ß.
alumin. uſti ʒß.
M. F. *Linimentum.*

Quo linimento oblinitur caruncula linteo intus cerâ albâ illito, transverſum digitum longo, ac juſtâ cavitatis latitudine prædito, & longo filo appendente transfixo, quod adhibetur carunculæ in meatu urinario. Carunculæ autem illæ non facilè curantur, primò, quia ſunt in parte, in qua quies non eſt; ſecundò, quia urina acris continuò tranſit, & rodit; tertiò, quia ibi remedia apponi nequeunt. Sequens & alii commendant:

℞. *Ceruſſæ* ℈j.
camphor. gr. IV.
tutiæ præparat. gr. VI.
lithargyr. ⊙ *gr.* XV.
antimonii pulveriſati gr. VII.
opii,
olibani,
maſtich.
aloës opt. ana gr. iij.
ol. roſar. q.ſ. F. *linimentum.*

Nonnunquam opus eſt majori mordacitate, quando caro magis ſuppullulat, & ulcus magis eſt ſordidum, tunc præſcribi poteſt talis, vel ſimilis injectio:

℞. ▽ *hordei* ℥iij.
decoct. lignor. ℥j.
alumin. uſti gr. XXV.

Sub finem lenis ebullitionis add. roſar. rubrar. p.j. in colatura diſſolv. unguent. Ægyptiaci ʒj. aut ℥ij. prout mitius vel fortius illud habere volueris. Ubi ulcus illud in urethra probè deterſum fuerit, tunc ad curationem ejus accedendum, & præſcribi poterit injectio, qualis ſequitur:

℞. *Herb. ſaniculæ,*
veronicæ ana m. j.
flor. roſar. rubr. p.j.
aluminis uſti gr. XXV.
ſacchari ſaturni gr. XV.
unguent. diapompholyg. ʒiij.
M. F. *decoctio in* ▽ *&* *vini alb. ana* ℥X.

Hartmannus ſequentem habet injectionem:

℞. *Seri lactis caprin.* ℥VI.
▽ *plantagin.*
roſar. ana ℥VII.
ceruſſ. ʒVI.
margaritar. candidiſſ.

spondii pulveris,
crystall.alumin. roch. ana ℥ß.
camphoræ ℈ß.

Pulverisata ebulliant cum sero lactis.

Idem eâdem paginâ habet sequens unguentum:

℞. *Mercurii dulc.* ℥ß.
antimonii crudi ℥j.
tutiæ præparat. ʒij.
ol. amygd. dulc. q. s. M.

In ulceribus oris & ani prodest aqua theriacalis, vel unguentum rosarum cum mercurio præcipitato edulcorato, vel balf. Tartar. anisat. Si inflammatio adsit, omnia saturnina valent.

Reliquorum symptomatum curationem partim ex antedictis, & adhuc dicendis, quilibet petere potest.

Hactenus Lui Venereæ vela expandimus, nunc & Gonorrhœæ virulentæ, & simplici aliquot lineas concedamus.

Curatio hujus affectûs non multum differt à curatione Luis Venereæ. Primò ergo adhibetur sequens, vel similis purgatio:

℞. *Rhabarb. pulveris. gr.* XII.
therebint. Venet. ℈ij.
mercurii dulc. gr. XII.

M. Fiant pilulæ, in fortioribus unum vel alterum granum Mercurii vitæ addi potest.

Post hanc purgationem sumatur decoctum sudoriferum ex radicibus & lignis antè dictis bis in die. Post quinq; aut sex dies purgatio iteretur, tum decoctum tenuius, aut bochetum continuò loco cerevisiæ bibatur, & subinde haustulus de decocto fortiori sumatur. Elapsis octo diebus rursus purgetur, & tum iterum per decem dies decocta usurpentur, tum rursus purgetur, & sic continuandum est. Cum æger decocta assumit, interea diæta tenuis instituenda, & perpetuò corpus ad sudores disponendum est, ita ut ægri macilenti fiant.

In Gonorrhoea simplici Mercurius dulcis quoque appropriatus est, adeoque ejus dosis extendi potest ad grana XV. quod si addatur haustui, tunc ille valde commoveri debet, ne aliàs Mercurius fundum petat, atque talis purgatio sæpe est repetenda, quia tamen singulis diebus non possumus purgare, sumi potest therebinthina lota cum aqua malvæ, aut petroselini & ad indurationem cocta, ad ʒj. cum vitello ovi. Vel therebinthina lota in aqua fœniculi, & ad indurationem cocta sumitur ad ʒß. cum Mercurii dulcis gr. XV. *Müllerus in miraculis chymicis* habet spiritum destillatum ex radicibus & herbis cum therebinthina non inconvenientem. Præmissis ergo purgantibus tunc lenissimis medicamentis adstringendum est. In quem finem sequens vel simile proderit:

℞. *Rosar. rubr.* p. iij.
fl. hyperici p. ij.
▽ *plantagin.* ℥VI.
spirit. vitriol. philos. q. s.
Extrahatur l. a. Tinctura.

Lentor & sanguini est inducendus gummatibus & herbis lenientibus. Si decoctum videatur esse necessarium, suademus supra præscriptum. Si adest ulcus, tunc non statim est adstringendum. Si non adest, ut in gonorrhoea simplici, tunc licet leniter adstringere, in quem finem sequens sudoriferum propinandum:

℞. *Mithridatii* ʒj.
bezoardic. mineralis gr. iiij. *Vel*
♁*ii diaphoretici* ℈j.
camphoræ gr. iij.
tincturæ rosar. rubr. ℥ij.
sirup. granator. ʒiij.
M. F. *Haustus.*

Succinum specifice huic occurrit morbo, inde oleum succini, ut & oleum calami aromatici, quia post incisionem etiam adstringunt, tanquam secreta communicantur.

Hartmannus commendat nucem moscatam cum guttis aliquot olei calami aromatici.

Balsamum copaivæ aliis præfero, & in hoc affectu egregium est remedium.

Os sæpiæ etiam solet specificè commendari, nam huic affectui dicunt esse appropriatum. Sequens non contemendum medicamentum junioribus Medicis communico:

℞. *Pulv. oss. sepiæ* ℈ij.
corall. rubr.

suc-

ſuccin.
lapid. hæmatit. ana ℈j.
ol. ſuccin. deſt.
calami aromat. deſt. ana gtt. v.

M. F. Pulvis dividendus in quatuor doſes.

Efficax quoque eſt hoc in caſu aqua Quercetani ad gonorrhœam.

Tinctura Martis, & Tinctura antiphthiſica, itidem quæ præparatur ex lapide hæmatite, ut & pilulæ Burdegalenſes, quæ pro ſecreto habentur. Tinctura ex ſcoriis reguli antimonii cum oleo terebinthinæ parata nobis pro ſecreto eſt. Potentiſſima quoque eſt Tinctura vermium majalium. *Hartmannus* habat ſequens:

℞. *Fol. menthæ,*
mumiæ,
corall. rubr.
ſemin. agni caſti,
carabes ana ʒj.

F. Pulvis, de quo accipiat æger aliquid manè jejuno ventriculo cum ovo tremulo.

Riverius ſimile quid habet, ſed incommoda eſt aſſumptio tam magni boli. Pilulæ ejuſdem meliores ſunt:

℞. *Gummi arabic.*
tragacanth.
carab. mumiæ.
bol. armen. ana ʒj.

F. Pulvis qui excipiendus cum ſirup. de roſis ſiccis, & f. maſſa.

Ex hac maſſa formentur Pilulæ, & ſumat æger ſingulis diebus manè duabus horis ante paſtum ʒj.

Profluvium etiam ſiſtunt magiſterium oſſis ſæpiæ cum eſſentia caſtitatis, bezoardicum martiale; eſſentia lignorum; Tinctura coralliorum. Sequens etiam emulſio proderit:

℞. *Semin. cannab.* ℥iß. *c. aq. lignor.*
nymphææ, lactuc. f. Emulſio,
cui add.
antomon [illegible] *t.*
oſſis ſepiæ ana ʒij. M.

Regio lumborum & perinæi inter ſcrotum & anum illinatur ſequenti, vel haud abſimili unguento:

℞. *Ol. maſtich.* ℥ß.
rut.
menth. ana ʒij.
ſem. agn. caſt.
urtic.
rutæ ana gr. vj.
menth.
caryophill. ana gr. v.
Ceræ q. ſ. F. unguentum.

Demerſionem penis in lacte dulci pro dolore commendamus.

Proſunt & injectiones in penem ex lacte, in quo appropriata ſunt cocta, ut ſemen cydoniorum, abſtergit enim, & conſolidat; item althææ, acetoſellæ; vel poteſt coqui radix ſymphyti cum lacte, & poſſunt per ſyringam immitti.

In pollutione nocturna præmiſſis univerſalibus ſuprà ſæpe dictis, diaphoretica his veniunt ſubjungenda, tantum temperatiora, quæ materiam ſeroſam acrem & tenuem facileque ſpumeſcentem abſorbendi, disjiciendi, atque præcipitandi vim habent.

℞. *Antimon diaphoret.*
ebor. ſ. △ parat.
C. C. *uſti ana* ℈j.
alkaheſt mineral. ℈ß.
bezoard. ſolar. gr. vj.

M. F. Pulvis pro tribus vicibus. Diuretica imprimis balſamica, quæ ſanguinem non ita fundunt, nec colliquant, ſed temperatiora.

Specifica verò modicè adſtringentia aliis palmam præripiunt, inter quæ ſequentia, tanquam Luna inter ſtellas minores, elucent Tinctura antiphthiſica; Tinctura coralliorum cum phlegmate vitrioli; Eſſentia lignorum; vitrioli martis.

Vel ℞. *Magiſter. oſſ. ſepiæ* ʒij.
corall.
ſuccin.
ebor. ſine igne ana ℈j.
cap. mort. therebinth. Ven. ʒß.
camphor. gr. vj.
M. F. Pulvis.

Hiſce nihil juvantibus ad opiata confugiendum eſt.

Noſtra Theriaca cæleſtis therebinthinæ Venetæ

netæ ad grana quædam permixta, & sæpius assumpta curat pollutionem nocturnam, gonorrhœam simplicem, & Virulentam.

Reliquas formulas quilibet ex præcedentibus colligere potest.

Externa etiam hic maximè in usum sunt trahenda, præprimis frigida lumbis subdita, exempli gratia: Portulaca, folia viticis. Neque fragaria prætereunda erit, quam in vino rubro coctam, & sæpius pubi & pectini impositam in pollutione nocturna efficacissimam comperit *Simon Pauli* Botan. Quadripartit. p. 307.

Optimum quoque est laminam plumbeam tenuem, sive integram, sive multis in locis perforatam, lumbis alligare. Sic & herbæ refrigerantes cum rosf. rubris in sacculum contusæ lumbis apponi possunt.

Smaragdus etiam lidinosa arcere phantasmata exterius loco amuleti gestatus, dicitur.

Ex ungentis & linimentis conducunt refrigerans Galeni album camphoratum, rosatum.

℞. *Empl. de hyoscyam. saturnin.* ℥ß.
sacchari saturni ʒj.
camphor. ℈j.
C. oleo nymph. q. s. Empl.

Ceratum santalinum alutæ indactum, hepatisque regione applicatum, celebratur à *Timæo* aliisque.

FINIS LIBRI TERTII.



41, De febribus in gre.

JOH. DOLÆI

ENCYCLOPÆDIAE MEDICINÆ, THEORETICO-PRACTICÆ,

LIBER QUARTUS.

DE FEBRIBUS.

CAPUT I.

DE FEBRIBUS IN GENERE.

§. I.



Ota fere mortalium manus ex internecina febrium sævitia, seu eâ simplici, seu complicatâ & malignâ suffragio *Helmontii* decedit. Parũ ergo ILLUM errare puto, qui febres, per quas tertia fere pars mortalium hodie cadit, communissimum morbum vocaverit, siquidem id suo ævo adprobavit *Hippocrates lib. de* Flatibus, quod etiam confirmat *Helmont. in* Tr. *de* Febribus *num.* 1. ajens, quippe febris licet familiarissima, potentissimum tamen nostra saginat cœmiteria, & castra depopulatur, vix sine febre mori clamitat *Poëta*, innuens, febrem esse morbum communissimum. Inprimis præter *intermittentes*, *pestilentiales* ac *petechiales* aliasque tam impune in nos sævire dies loquitur; credula inde Romanorum ignorantia *Deam* esse *Febrim* credidit, sacellaque in honorem, ne noceret forte, & corpus affligeret, erexit, teste *Valerio Maximo dict. factorumque memorabilium cap. V.* Certe non *Dea*, sed *furia microcosmi* per populos penetravit undique cunctos. Hæc *Hydra Lernæa* nec parcet vel ætati ulli, vel regioni, vel sexui, sed omnibus existit crudelis. Mitius vero intermittentes affligunt, quàm illę, quæ continuis ardent ignibus, non enim tam grave est certis sive alternis diebus torqueri, & tortorem ferre, quàm continuò uri. Sed de his omnibus ordine acturi sumus.

§. 2. Febris, si nomen spectes, tam Latinum, quàm Græcum, videtur illud accepisse à *Calore*, unde Latini à verbo *ferbeo*, quod idem est ac *ferveo*, deducunt. Est enim veluti fervor quidã seu fervescentia, quâ corpus fervet vel æstuat, licèt *Paracelsus lib.* 1. *param. cap.* 6. *tom.* 1. erroneè nomen à fervore deduci scribat, quod ille saltẽ sit signum morbi, non materiæ, non causæ. *Græcis* πυρετὸς dicitur, ἀπὸ τ͂ πυρὸς, h. e. ab igne, seu vesuviano æstu, calore igneo, ac incendio. *Willisius* hujus nomen à *februo* (seu purgamento, quod etiam à ferveo derivatur) ortum ducere dicit, quia juxta ipsum hæc vox commo-

modè unicuique febri imponitur, eò quod sanguis hoc in morbo effervescat, & insuper fervore suo velut mustum efflorescens à sordibus purgetur. Aliis est etiam Febris à ferbeo *ferbis*, & per metastasin *febris*. Alii per februum (uti videre licet apud Varronem) purgamentum intellexêre. Februa enim dicta, quæcunque purgamenti causâ in quibuscunque sacrificiis adhibebantur, unde *Ovidius l. 2. Fastorum* canit:

Februa Romani dixêre piamina Patres.

Unde & nonnulli Medicorum filij, *febrem* sanguipurgium barbarè dicunt. Veteres etiam *Querqueræ* nomen imposuêre juxta *Lucilium Poëtam*:

Querquera consequitur febris, capitisque dolores.

Potest & appellari *Turbatio sanguinis*, quia omnium febrium essentia & ratio formalis in mixtionis sanguinis turbatione consistit. Sed non libet hic γραμματιζεῖν, & non corticem, sed potiùs nucleum degustabimus, plura enim inconvenientia, & plures contentiones ex hisce etymologiis otiosa ingenia quærunt. Latini ergo hactenus febrem à *calore* derivarunt. Germani verò econtrà *febrem* ab horrore & rigore das Kalte (frigus vel horrorem) das Friesen / Fieber / das Zangen / nominant:

Si enim febris in solo *calore* consisteret, tum febres algidæ, quas tamen plures observavimus, non essent febres. Frigus enim & calor non sunt ipsa febris, quod optimè notavit *Helmontius*, adserens, *calorem* tantùm esse symptoma febrium, non febrim ipsam, nomina enim hæc imposita non semper ipsam rem ostendunt, ea propter non libet diutiùs hisce minutiis inhærere.

DEFINITIO.

Quoad definitionem febris in genere, definiunt illam *Galenici* per *præternaturalem totius corporis incalescentiam, pro varia quadrigæ humorum dispositione inductam*, vel quod idem est, describunt eam, ut brevibus me expediam, per intemperiem calidam & siccam. Hinc *Hipp. in l. de natura humana* in fine vult ómnes febres esse ex bile; & plures Chymicorum ex sulphure solo eas deducere voluerunt. Alii, qui rem acu tetigisse credunt, definiunt febrim per *calorem* præternaturalem. *Willis* & ejus asseclæ per *fermentationem* seu *effervescentiam in massa sanguinea obortam*; Qui in *tractatu de febribus* statim ab initio ita scribit: *Febris* est fermentatio seu effervescentia immodica sanguini & humoribus inducta. Adeoque Febris juxta egregium hunc Authorem consistit, *in insigni sanguinis & humorum effervescentia.*

Helmontius febris naturam per Archéi accensionem explicat, & ait, febrem esse impuritatem ex una parte Archéi, qui propterea irâ & indignatione afficitur, & tales motus excitat.

Sylvius autem febres per effervescentiam p. n. in intestino duodeno inter ibidem concurrentes succos, contingentem describit, quam effervescentiam dein etiam in corde augeri haud negat.

Barbette febrem in *aucta sanguinis circulatione consistere* contendit, asseritque, febrem alterationem quandam esse in sanguine, & præprimis in ejus motu citato.

Sunt dein & alii, qui febrem in sanguinis coagulatione & motu impedito consistere autumant.

Paracelsus cum *Chymicorum turba* dicit febrem consistere in incendio sulphuris & nitri; vel febrem esse incandescentiam universalem balsami & mercurii vitæ. Hinc Chymici nonnulli negant, consistere formale febris in intemperie calida, tanquam accidente, sed potius in quadam substantia.

Alii definiunt febrem per ebullitionem sanguinis & humorum.

Sunt & *nonnulli*, qui prætendunt, febrem oriri ex globulis istis, à D. Loewenhoek in sanguine detectis, indeque febris originem, & principia deducunt.

Non *Pauci* febris causam in acido vitioso sanguinem coagulante, & in corde illum figente quærunt.

Quam *Alii* in spirituum animalium ἀταξίαν rejiciunt.

Ex hisce dictis patet, quàm intricata & quàm dubia

4,1,1 febres in gre.

dubia adhuc sit vera febrium causa & essentia. Cum multis ignotum sit, ubinam materia febrilis infallibiliter niduletur, & in quonam acido, aut in quonam humore præcisè consistat, teste *Helmontio in Tractatu de Febribus statim ab initio*: Febris morbus vel à limine sive sui initio notus quidem; at ne quidquam à medentibus cognitus hactenus in causis, modo fiendi, sedibus, ut nec in remediis.

Quid verò in arduo & difficili hoc negotio humeri nostri ferre possint, quidvé recusent, paucis videbimus. *Nos cum Cartesianis febres per plùs minùs turbatam sanguinis mixtionem cum ἀταξίᾳ spirituum animalium & Regum nostrorum excandescentia describimus, quæ pro particularum incongruarum sanguinem & humores circulantes componentium diversitate variæ indolis & naturæ existunt.*

Quando ergo humor quidam fermentativa præditus qualitate motui & mixtioni sanguinis planè contrariâ, è suo foco, in quo sensim atq; sensim cumulatur, perpetuò tanquam è minera cordi suggeritur, vel tantùm antequam totalis contingat ἀπυρεξία, priorq; portio materiæ febrilis nondum penitus attenuata, & vel à sanguine subacta, vel etiam foras protrusa fit, ad sanguineam massam cum reliquis humoribus circulantibus defertur, & irritando cordis fibrillas spirituum animalium ἀταξία acceleratur, febris producitur continua periodica. Quod si sanguis sponte levi forte hinc inde nactâ occasione effervescat, & ejus partes in inordinatos cieantur motus, ut intra plures dies vix ad pristinum reduci possint motum, *febrim continuam* eamq; ob nimiam sanguinis mixtionis turbationem, & inde pendentium graviorum symptomatum colluviem putridam, ut cum vulgo loquar, adesse dicemus; in quibus essentialis, si quæ est, continuarum ab intermittentibus ponitur differentia. Si hæc animo tuo optimè imprimere velis, considera sanguinem nostrum tamdiu sub exactæ mixtionis vinculo detineri, quamdiu partes illæ indefinitæ eum constituentes, quales forsam sunt, quæ vinum constituunt, ita se mutuò tangunt, ut materia illa subtilis, omnia spatiola replens, justam earum & naturæ nostræ convenientem agitationem conservare possit, sin verò peregrina materia æthera influat, destrui hoc vinculum, unaque plus minùs relaxari quasi, & alia interstitia peregrinosque poros inter partes fluidas efformari; inde enim tot prodeunt febres, inordinatique humorum, & sanguinis inprimis, motus & fermentationes. Per sola enim corpuscula activa, Sal, Sulphur, Spiritus, phænomena febrium explicari non possunt, quia nihil movetur à se ipso, sed omnis motus est ab alio. Ergo statuimus, omnium particularum sanguinem constituentium motum esse à materia ætherea subtilissima, minima etiam intervalla, omnesque poros intelligibiles replente, variaque corpuscula variis motibus exagitante, neq; tamen in Regibus nostris imperium denegare volumus, sed semper id supponimus; Utpote Microcosmetor de insuetis saltem judicans, quam primùm motus fibrillarum corporis sui augetur, vel imminuitur, spiritusque turbantur, statim idea caloris vel frigoris concipit. Præterea habet etiam hoc sanguis cum vino commune, ut hoc vel illo anni tempore plùs exagitetur quàm alio.

Ex his facilè concludere licet, omnium febrium essentiam & rationem formalem *consistere in turbata sanguinis mixtione*, & inde factâ simul perturbatione regum spirituumque animalium. Neq; tamen omne, quod sanguini immiscetur, statim excitat febrem, sed tantùm illud, quod est naturæ fermentativæ, hoc est, quod sanguinis turbat mixtionem, de quo vide inferiùs plura, ubi de causa acturi sumus.

DIFFERENTIA.

§ 3. *Veteres* nostri statuunt, diversas dari febrium species, quasdam in spiritibus, quasdam in sanguine, quasdam deniq; in partibus solidis.

Primas nuncupant ephemeras, h. e. febres uno die durantes, secundas putridas, tertias insigniunt nomine hecticæ: quibus adhuc adscribunt pestem, febres malignas, & aliquòt alios morbos totius substantiæ, ut illi loquuntur. *D. Sylvius* verò hoc numero non contentus, alias adinvenit febres, quibus diversa nomina imposuit, Ex. gr. ob vomitum comitem nun-

cupat, febrem vomitoriam, propter sedes nimias febrem concitantes, cacatoriam, &c. sed entia præter necessitatem haud multiplicanda sunt, sufficit enim observari omnia symptomata, atq; hæc detegendo planè inutile est diversas fingere febrium species, cùm omnes tantùm gradu differant. Sunt ergò vel *intermittentes*, vel *continuæ*. Multæ & aliæ dantur differentiæ, quæ sunt quasi subordinatę, uti à tempore accessionis sunt vel *Vernales*, vel *Autumnales*, aliæ *quotidianæ*, aliæ *tertianæ*, aliæ *quartanæ*, &c. aliæ *benignæ*, aliæ *malignæ*. Pro diversa enim acidarum illarum febrilium particularum natura, mixturam sanguinis variè turbantium, variæ etiam producuntur febrium species.

Quomodo febres putridæ à non putridis differunt, non explicant authores. Verum quidem est, illos dicere in febribus putridis adesse pulsum inæqualem, sed hoc tantum exinde est, quia guttæ sanguinis cor intrantes non omnes æquè malè sunt mixtæ: Quod tamen nihil facit ad realem febrium differentiam.

Secundum *Nos* febres tantùm differunt, ceu dictum, ratione magis & minùs, prout sanguis magis vel minùs turbatus est, & hinc ipsa curatio differt secundum majus & minus ratione efficacium medicamentorum. Differunt quoque ratione causæ proximæ & remotæ, aliæ enim à chylo acido & corrupto sanguinem turbante excitantur, aliæ immediatè ab aëre &c. dein differunt ratione symptomatum diversorum, quorum curatio seorsim erit tractanda pro necessitate urgente. Dulcedo oris, quam sæpius in febricitantibus observavi, indicat non peccare acidum aut amarum in sanguine, quare non erit pessimum signum.

PARS AFFECTA.

§. 4. *Subjectum febris*, quamvis variis controversiis reddatur dubium, dum alii inprimis Veteres, *Venæ portæ* ramos hîc ceu fontem agnoscunt; nonnulli Epatis *Venas* & *Arterias* majores & principaliores; alii vasa sanguinis maxima, & cordi vicina habent, *plures* tamen *Veterum* & *Recentiorum* pro subjecto febris unico & vero *Cor*, illud viscus nobile, constituunt quod pati, putant, quoad partes humorosas, spirituosas & solidas, probantque per id, quòd actio cordis sit læsa, nimirum pulsus, qui hoc in affectu pluribus est unicum febris indicium. *Sylvius* intestinum duodenum pro nido febrium accusat. Alii *ventriculum*, nempe orificium ejus superius culpant, præsertim *Helmontius*, qui hoc orificium palæstram febrilis certaminis credidit. Minus principale subjectum plurima Medicorum pars dicit esse massam sanguineam, vel si mavis totum corpus, qualis enim à corde calor producitur, talem reliquę etiam partes accipiunt, ut hinc eandem subditi cum Rege experiantur fortunam. Subjectum verò causæ dicuntur primæ viæ, *ventriculus*, mesenterium, pancreas, aliæque glandulæ, item chyli tum elaborationi, tum perfectioni dicata viscera, quorum pleraque de tono suo dejecta, nil nisi acidas gignunt cruditates.

Nos ut paucis dicamus, pro subjecto febris omnes partes, & viscera, ubicunque tantùm tubuli existere possunt, cum stamine nervoso vel fibrilloso toto in corpore obvio, agnoscimus, & nec caput exemptum volumus, nec vasa sanguifera & lymphatica, quæ sanguinem & lympham vehunt, nec chylifera, in quibus sæpe acidæ illæ, & ponticæ particulæ latere solent, imò nec glandulas, vel cutaneas, immunitate donamus, quia & in his acidum illud sylvestre & febrile hospitari aliquando solet. Quod in sero sępe acidum illud lateat, in filio meo natu maximo *Joanne Daviele* expertus sum, qui anno ætatis quinto maximam salivationem, & quidem ob propinatam dosin, propter vermes mercurii dulcis, passus est, quâ pertæsus exhibui opiata, & præsertim theriacam cœlestem, à quibus statim cessavit salivatio, sed incidit in febrem tertianam, tunc antifebrilibus pręmissis universalibus usus sum, redeunte salivatione emansit febris, dein iterum opiatis rem aggressus sum post mensem, & iterum opiatis, & usus sum purgantibus & exsiccantibus, decocto lignorum, & sic feliciter Deo sit laus pristinæ restitutus fuit sanitati. Retenta enim lympha in corpore acidior redditur, quæ dein massam sanguineæ communicata eam perturbat & effervescere facit.

DIA-

4,1, Febres in gen

DIAGNOSIS.

§. 5. Hic paucis signa, quæ febrem in genere demonstrant, perpendamus, non verò ea, quæ febrem in specie, seu febrim hanc detegunt, cùm & speciatim de his acturi simus. Nulla verò signa hactenus ab Authoribus revelata sunt, quæ in specie hanc vel illam febrem manifestant, antequam jam typum suum habeat, quicquid dicant de frigore & rigore authores.

Pro signo pathognomonico habetur pulsus præternaturalis frequentior, sed & hunc observavi in aliis morbis absque febre, in lypothimiis, convulsionibus, epilepsia, ictero, & etiam in infantibus pulsus semper est celer, &c. Dein confugiunt Medici ad lassitudinem nimiam, pandiculationem, oscitationem, frigus & calorem, dolorem capitis, & lumborum, nauseã, & appetitûs prostrationem, quæ tamen omnia signa in aliis morbis incipientibus observare licet, ubi scilicet Spiritus animales partes ut decet, non irradiant, hinc enim sequuntur hæc superiùs dicta Symptomata; quando verò Medicus typum febris cum prædictis symptomatibus observavit, certus de febre hac vel illa esse potest. Optimè ergo sibi prospiciat Medicus hęc probè attendendo, nec vulgi justas in se calumnias derivabit. Signa tamen hæc conjuncta ut plurimum febrem adesse aliqua modo ostẽdunt, sed non hanc vel illam febris speciem, calor enim in febribus nonnunquam est excessivus, in quibusdam verò mitis, quatenus videlicet motus fibrillarum tremulus à particulis fluidis plus minus augetur. Adest sæpius dolor capitis vehemens ob majorem sanguinis turbationem, nec non particularum rigidarum copiam, & nimiam fermentationem. Pulsus magnus & frequentior ob auctam fermentatonẽ & spirituum animalium impetuosum influxum in cor.

CAUSA.

§. 6. Febris omnium consensu suam habet causam, qui autem Medici ferè omnes (absit invidia dicto) hoc in negotio, & confusi, & obscuri sunt, palàm fit, quòd vera febrium causa in profundo demersa jacet puteo.

Veteres, inprimis *Galenicæ* putrefactionis defensores, febres has explicant per quatuor humores putatitios in sanguine existentes, cui tamen, teste etiam *Hippocrate* sexcenta insunt, quos humores in majoribus vasis putrescere dicunt, & quidem pituitam singulis diebus, bilem tertio die inclusivè, & atram bilem quarto demum die. Sic & putridas omnes ab iis humoribus deducunt, per putrescentes enim hos humores, & ex iis exhalantes vapores, calorem & frigus, imò omnia febrium symptomata explicant, putrescentes enim in his vasis humor, calorem cordis naturalem accendit, & in præternaturalem sive igneum convertit, sive sit intra corpus, ut obstructiones, putrefactiones, humoresque & vapores calidi ad cor transmissi, sive extra idem, ut æstus aëris, solis, &c. Et si illi in genere per intemperiem calidam & siccam, febrem definiunt.

§. 7. *Paracelsistæ Hermetici* febres non tam ex humoribus, quàm nitro-sulphureis impuritatibus, ortum habere contendunt, humores non perse accendi posse, sed quicquid accendatur de natura *Sulphuris* esse statuentes. Ipse enim *Paracelsus* testatur materiam peccantem in febribus esse *Sulphur*, & *Sal petræ*. Alibi verò ait, febrem oriri ex *obstructionibus spiritus vitæ*, & omnium febrium causam esse *oppilationem ex centurio*, qui in putrtredinem abit. *Asseclæ* ergo *Paracelsi* secundùm principia ex Sulphure, mercurio, & sale in visceribus hinc inde conglomeratis explicant causas febrium. Alii eleganter febrium genesin deducunt à salibus acidis vitriolatis, si cum lixiviosis & susphure effervescant, qualis calor & effervescentia fit V.g. quando cum oleo Therebinthinæ jungitur vitrioli, & cùm miscetur nitrum cum vitriolo ad præparationem aquæ fortis, vel cum calci vivæ affundatur aqua vel cum luna terræ martis addatur aqua fortis.

§. 8. *Helmontius* acori corrupto, & extra ventriculi pomœria divagato, adeoq; *Archéum* irritanti totũ opus adscribit, dicitq; materiam non fluctuare in sanguine, sed intus vasis adhęrere, & solum Archéum efficienter omnem exsuscitare febrem. *Blas* enim febrile, frigus primò, ac dein calorẽ in *Archéo* exsuscitare ait. *Archéus* enim juxta *Helmontium* ciet rigores febriles, frigora & ca-

calores, non autē materia peccans. Sic enim, ut ille inquit, *Tractat. de febrib. c. 5. n. 4.* in ossium exarthrosi statim quatiunt dentes, & rigores nascuntur. Pergit, *n.* 14. fel regulariter chylum stomachi acidum commutat in salsum, in febribus autem præpostero negotio succum jam convertit in amarum. Item *cap.* 10. *n.* 1. Febrium continuarum ac intermittentium sedem non differre ait, sed illas febres variare, non cō-migratione locorum, aut ex natura diversorii, sed solius materiæ occasionalis ergo. Sic & *cap.* 11. *n.* 8. *ait*, febrium causa occasionalis, & materia prior est: in ultima alimenti digestione, dum partes solidæ sibi è sanguine assimilare nutrimentumq; contingit persæpe degeneres fieri alterationes, & velut abortus præposteros. Hoc igitur degener alimentum varias subiens suæ mutationis abusivas tesseras, diversas quoq; febres gignit. Altera febrium occasionalis causa ipsi dicitur, quòd venæ mesaraicæ trahant ex Ilei intestini extremis, hisque cognatis grossioribus intestinis, scoriam seu stercus liquidum. Si scoria obliquè aliò feratur (quæ rectâ ad lotium, naturale sibi emunctorium) fit febris continua. Alioquin alimentum in via digestionis ultimæ degener, plerumque mitius est, atque insipidum, ideò intermittentes dat, & longiores, quatenus glutinosior est illorum materia. Atrocior verò est scoria, atque ideò crudeliores febres continuas suscitat, citiusque ad periodum adspirantes. Duo vel hæc excrementa, sive ambæ causæ occasionales cùm conspiraverint, spurias, hepialas, hæmitritæas, sesquialteras, & erraticas febres proferunt. Potentioribus ergo incisivis egent intermittentes, quàm continuæ, quia pertinaciorem magisque glutinosam materiam occasionalem habent, vasis quæ intus adnascitur. Sin autem alimentum istud supra hepar degeneret, apostemata varia suscitat, non autem febres primarias: quia & in phlegmone cruor, vel alimentum solidorum in pus degenerat, febrim quoque necessariam advehit. Cumque ad ultimum devenerit minor labor & dolor, prout & per continuas, tum crisis vel abscessus instat.

Helmontius ergo, ceu jam diximus, asserit febrium radicem esse materiam peccantem, ex cujus positione spiritus membrorum, seu *Archéus* propriâ thymosi se ipsum accendit, & gradu suo supra exigentiam deducto totus molestus est, non autem quòd materiæ peccanti insit calor, quia hic fortiùs in propinquum ageret, quam in distans, imò cadaver caleret, in quo manet materia putrida, quæ putrescendo incalescit. Hæc igitur tantùm occasionaliter calefacit, exemplo spinæ, quæ calorem & tumorem occasionaliter excitat, non quia spina calet, sed quia spiritus membrorum, *Archéus* scilicet, se accendit in nisu, quo cupit materiam expellere occasionalem tanquam spinam, hanc quicunque aufert, sive per calida, sive per frigida, is morbum à radice tollit, eo ipso sedatur thymosis hujus spiritus.

Febris ergò juxta Authorem nostrum non est nuda caloris tempestas, sed materia occasionalis, ad cujus appulsum *Archéus* se accendit, veluti indignatus. Spinam dicit Author nidum suum habere in primis officinis à pyloro per duodenum, & vasa ibidem multiplicia, intestina & venas mesenterii, lienem usque ad hepar, proximiores autem ori stomachi infestationes & molestiores, & sequuntur posteà graviora accidentia, ut sitis, inappetentia, cephalalgia, sopor, vigiliæ, anxietates. Febrim porrò ait *Helmontius* non esse solum nisum expulsivum, seu alterativum, sed esse ipsam partem *Archéi* deturbati ex indignatione propter præsentem hospitem exosum, quæ est causa occasionalis. Hinc palàm est, quòd *omnium febrium essentia* consistat in illa indignatione *Archéi*, & solùm quoad causam occasionalē differat. Sic & *Helmontiani* dicunt febrem & oriri posse sine causa occasionali, quando *Archeus* sponte scilicet luxuriat, & leviculo errore intus species furoris sibi assumit, & sic deturbatur, & sequestratur à reliqua parte *Archéi*, addunt autem, hanc ut plurimum tamen lacessiri à causa occasionali, quæ est instar spinæ; propter hanc *Archéus* commovetur per suum *Blas*, quod habet ab anima, id ipsum aliquando in tantam thymosin exsurgit, ut *Archéus* ignescere videatur. Sunt autem spinæ ad mentem *Authoris* nostri *Celeberrimi* nihil aliud, quàm

quàm salia corrosiva, acuta, ex indigestionibus prognata, quorum ministerio facile accenditur *Archéus*, & generatur, quoties cruor non bene difflabilis volatilisando redditur, vel etiam causa occasionalis indè oritur, quod stomachi vitio cremor insolitè fiat *acidus*, & in venas mesenteriidelatus errore *Duumviratûs* febres pariat.

Cur a. in febribus pulsus p. n. frequentior sit, secundùm *Helmontium* hæc est ratio, nempe id non fit propter refrigerii aut fuliginis expulsionis necessitatem, sed propter celerrimam spirituum dissipationem; per citatiorem enim pulsum restauratio spirituum festinatur. Quod reliqua concernit symptomata febrium, illorû causas dabimus ex *Helmontio* inferiùs, ubi de symptomatibus febrium ex professo dicturi sumus.

§. 9. Celeberrimus *Willisius* cum *Hogelando* & *Kergero* tuentibus sententiam de fermentatione aliam ingreditur viam, & dicit febrem consistere in *insigni sanguinis & humorum effervescentia*. Sanguinem enim in febre immaniter ebullire, & impetum facere non vererur statuere, quia de cruore affecto, eodemque in vasis effervescente, ac velut in furorem acto unusquisq; (rudis & imperitus licèt) febricitans queritur. Porrò succum partes nervosas & cerebrum irrigantem præsupponit, æquabili motu, & quadam circulatione à sanguine in nervosum genus transmitti, indeque denuò ad sinum cruoris refundi, qui si labem à sanguine contrahat, vel in motu pervertatur, autorem fieri dolorum, rigorum, convulsionum, delirii, phrenitidis, & plerorumque nervosi generis symptomatum statuit. Nutritium succum seu chymum vult è quotidiano pabulo suppleri, sanguini misceri, ab eo inter circulandum sibi assimilari in humorem perfectû demum veterascentem in partium nutrimentum abire & seponi; quamdiu hæ mutationes ritè obeuntur, sanguinê inculpatè fermentari opinatur; sin ejusmodi succus à sanguine non ritè maturetur, nec assimiletur, sed confusus, & tanquam heterogeneum quiddam in sanguine maneat, ebullitionem febrilem contingere, non tamen continuò, sed saltem quando sanguis ad plenitudinem fuerit saturatus; hunc autem succum, ait, non sui, nec viscerum, sed sanguinis vitio corrumpi; sanguinem enim sanguificare rectè dispositum, sin verò à nativa & genuina indole in naturam acrem aut austeram degeneret, succi nutritii penum quoq; perverti.

Componit etiam sanguinem non ex quatuor *Dogmaticorum* humoribus, *sanguine* sc. *strictè sumpto, pituitâ, & utrâque bile*, sed ex quinque *Chymicorum* principiis, *Spiritu*, *Sale, Sulphure, Aquâ & Terra*. Pituitam verò, & utramque bilem, cùm sint sanguinis recrementa, in propriis receptaculis, aut viscerum angustiis concludi, ac sanguini haud misceri existimat, ideoque nec febris causam esse.

Duplicem quoque in massa sanguinea *Willisius* ponit fermentationem, *naturalem* unam, *morbosam* alteram. *Naturalem* ex duplici deducit causa, ex ipsius scil. sanguinis crasi, quæ in debita sulphuris, salis, & spiritûs proportione consistit, & ex *Hogelandico* fermento, sive igne *Cartesiano* in cordis foco recondito, qui sanguinem eò influentem in momento accendit, ortum trahit. *Morbosam* in principiorum unius aut plurium ἀμετρίᾳ ponit.

Ex fermentatione morbosa febrium natales deducit, & pro triplici fermentationis in sanguine gradu, seu modo, triplicem statuit febrium continuarum differentiam. Vel enim solum spiritum, vel etiam sulphuream & oleosam substantiam fermentescere, vel miasmate venenato sanguinem infici; ex primo *Ephemeram* unius aut plurium dierum, seu *synochum*; ex secundo *febres putridas*; ex ultimo *pestem, febres malignas*, *variolas* & *morbillos* deducit.

Ultra temperiem naturalem evehitur tertius præternaturalis effervescentiæ modus, & *Authori* est, in quo sanguis alterationem subit, quæ minimè vino, sæpissimè autem lacti contingit, nimirum interdum à causa morbifica huic liquori coagulatio inducitur, ita ut substantia ejus fundatur, ac in partes secedat, fiatq; crassi & terrestris à tenui secretio, cujus ratione cruor minùs idoneè in vasis circulatur, quin portiones ejus gelatæ, in extremis aut in corde stagnare aptæ, motum æquabilê interrumpant, aut graviter impediant; cujus restaurandi gratiâ effer-

ve-

vescentiæ solito majores in sanguine concitantur, quales nempe in pleuritide, febribus malignis, &c. fieri solent.

§ 10. *Sylvius* ex pulsûs præter naturam frequentioris causis variis, modo vario agentibus, varia rimatur febrium multifariarum species ac differentias, cujus causam assignat nimiam permanentemque sanguinis rarefactionem ab igne potentiore utriusq; sanguinis effervescentia erumpente factam. Culpat ergo quodlibet acre, nunc acidum, nunc lixivo-salsum, nunc muriatico-salsum per venas unà cum sanguine ad cor propulsum, atq; internè cordis parenchyma mordicans, item quodlibet halituoso-flatulentum itidem cum sanguine ad cor delatum, aut ex ejusdem in corde effervescentia excitatum, atque cordis ventriculorum explicationem augens: item quodlibet acre, durumvè aut in pericardio, aut alibi existens, atque cor externè rodens aut pungens. Ad quas febres excitandas multùm conferre autumat succum pancreaticum aliquâ sui parte in uno pluribusvé ductibus lateralibus obstructis stagnantem, ac morâ suâ ibi acriorem factum, atq; acrimoniâ istâ acidâ per pituitam plus minusve viscidam,& notatæ obstructionis causam viâ vi peractâ penetrantem, ac in tenue intestinum effusum, vitiosamque ibi cum bile atque pituita effervescentiam excitantem. *Sylvius* ergo, ut brevis sim, succum pancreaticum ob vias aliquantisper obstructas acriorem factum, & vitiosam hinc postea enatam effervescentiam accusat, quod acidum præterea unà cum sale lixivioso prædominante per venas lacteas ad cor delatum huic calorem præternaturalem inducere concludit.

Contra hanc, quam Celeberrimus hic Practicus fovet de Pulsu, opinionem, Nobil. quidam Medicus assurgit, dicens, pulsum celeriorem non esse verum signum febris, 1. quia notum in frigore febris æquè ac in calore pulsum esse celeriorem,nemo tamen Sylvianorum affirmabit in frigore circulationem esse auctam. 2. Id quod accuratiùs intelligitur, considerando, quid sit, & quomodo fiat pulsus. Pulsus ergo juxta ipsum nihil aliud denotat, quàm motum cordis & arteriarum celeriorem, vel convulsivum. Cor autem est musculus, vel potiùs ex pluribus musculis compositum, qui cor aperiunt, & claudunt, distendunt & constringunt. Apertionem autem & constrictionem cordis tum provenire ab in-& affluxu sanguinis probat, quia cor avulsum, & à sanguine liberum tot pulsationes edit, sanguis enim non movet cor, verùm cor accipit, & reddit, seu potiùs se exonerat, veluti cùm aqua anthriâ exantlatur. Pulsum ergo vel tardiorem vel celeriorem non provenire statuit, nisi à motu & arteriarum (quæ arteriæ sunt fistulæ & canales, qui accipiunt, & propellunt sanguinem, non quidem per sanguinem, sed per parvos musculos eàdem ratione ut cor) citeriore aut tardiore. Hinc concludit cor & arterias celerirer posse distendi & constringi licèt sanguis sit tenuis,calidus, & in celeriore motu, imò licèt sit crassus, frigidus, atque in celeriore motu. Cùm enim cor possit pulsare absque sanguine, potest etiam pulsare si sit crassus. Pulsatio enim cordis propriè non dependet à sanguine, imò liquet seriò attendenti, ut ille ait, crassiorem & tardiùs motum sangninem esse causam pulsûs celerioris. Ratio hæc est, quòd crassus & tardiùs motus sanguis difficulter transeat per minutissimas arteriolas in venas, ergo cor celeriùs debet pulsare, videlicet ut se exoneret à sanguine in arteriis quasi restagnante, atq; sic crebris pulsationibus compensatur, quod unà fieri nequit, atque declarat locum paradoxum, in *febribus* scilicet *pulsum celeriorem* non esse signum auctæ circulationis & effervescentiæ sanguinis. *Sylvii* quoq; & *de Graaf* opiniones, ocum etiam habere non posse de peste prædictus ait Medicus, quando nempe *Sylvius* causam pestis in sale volatili acri & penetranti ponit,quòd verò in volatili illo acri non consistat, sequentibus confirmat rationibus; 1. quòd remedia,quæ adhibentur in peste ut plurimùm constent sale volatili, ut Sal. volatil. C. C. viperar. &c. 2. Quòd magna sit similitudo inter morbos, qui ab acido oriuntur,& pestem. Sic & quod oleum Vitrioli, Salis; & omnia acida in sanguinem alicujus animalis immediatè infusa, eadem symptomata excitent.

§. 11. Jux-

4,1, Febres in gen

§. 11. Juxta *Nos* Febris Essentia in eo consistit, imò oritur, quando sanguineæ massæ optimè constitutæ tale quid permiscetur, quod nec in particularum figura, earundemq; motu cum ipso bono sanguine ullam habeat proportionē, i. e. quod talibus poris, & quidem ex globulis rotundis, sit constitutum, quæ interstitia materia quædam subtilis pervadat, quæ nullum cum illa bonam sanguinis massam perfluente habeat commercium: quando ergo aliquid incongrui intimius se sanguini misceat, quod tum fermentatio insolita, sive ipsius sanguinis excandescentia exoriatur, inde dein omnes Reges nostri in arcibus suis residentes inquietantur ac infestantur, imprimis Microcosmetor, qui hinc suos milites Spiritus sc. animales convocat: unde eorum ἀταξία, ex qua plura symptomata pulsus p. n. frequentior, delirium, phrenitis, convulsiones deduci possunt, in febribus sæpius obvia. Quoties ergo sanguinis particulæ disgregatæ, ut sunt acuminatę, multiangulæ, quoties, & quamdiu, dico, hæ particulæ dominatum, & per consequens motum quendam confusum exercent, toties & tamdiu febris in sanguine imperium tenet, unde non potest non fieri, quin & regna Regum nostrorum occupentur, & quandoque penitius evertantur.

Sanguis ergò tamdiu sub exactæ mixtionis vinculo detinetur, quamdiu partes illæ indefinitæ eum componentes ita se mutuo tangunt, ut materia subtilis, omnia replens intervalla, justam earum agitationem conservare possit: destruitur verò hoc vinculum, quoties alia interstitia, peregrinique pori, inter partes fluidas formantur; indè tot quotidie febres statuimus, inordinatosque humorum motus, & fermentationes. Per sola enim corpuscula activa Sulphur & Spiritus, nullus sequitur motus, quia nihil juxta axioma Philosophicum movetur à se ipso. Hinc non tantùm per materiam mundi subtilissimam minima etiam interstitia, omnesque poros intelligibiles replentem, variaque corpuscula variis motibus exagitantem frigus etiam & calorem à motu imminuto & aucto deducendum esse putamus, sed etiam à Regibus nostris, imprimis Microcosmetori in cerebro Mucopolio residentes mandato & actione id fieri posse nulli dubitamus. Omnium ergò febrium essentia & ratio formalis juxta nos in turbata sanguinis mixtione, & spirituum indè obortâ ἀταξίᾳ, Regum excandescentia & indignatione consistit, sed tamen non omne, quod sanguini miscetur, statim producere febrem potest, sed saltem illud, quod est naturæ fermentativæ, quod sanguinis turbat mixtionem, quæ dein turbata mixtio Regem nostrum inquietare valet, ut jam supra dictum, & hæc possunt esse, salia scoriæ & sylvestria, item sulphura, minùs symbolizantia, lympha seu chylus aciditate corruptus, & id genus alia, & quod fermentum febrile appellamus, quod ab omnibus partibus & visceribus corporis haud difficulter cordi per vasa lymphatica communicari potest, in ejusque thalamis sanguinis mixtionem turbare, quod per vulnera, bubones, & ulcera probari potest. Febrem tamen ut plurimum ottum habere dicimus, tanquam ex rebus non naturalibus ita dictis, ex aëre peregrinis corpusculis contaminato, cibi- & potûs vitiosâ administratione, hinc chyli vitiosi in sanguinem alluitione, intermissâ consuetâ quâdam evacuatione, vel animi affectibus.

Sed oriuntur nonnullæ difficultates circa hanc opinionem, Ex. gr. 1. Num sanguinis particulæ certæ quodam ordine inter se sint mixtæ, quæ dein accedente febre mutentur & confundantur; 2. Quis sit effectus confusæ hujus mixtionis, & quo ordine sint dispositæ in statu sanitatis; 3. Quæ sit causa, mixtionem confundens. 4. Quo modo sanguis hic turbatus febrem efficere possit? Et deniq; 5. quo modo ex hac hypothesi rationes dari possint de phœnomenis & symptomatibus febrium. Hinc nobis incumbet ostendere certum istum ordinem mixtionis particularum in sanguine, dein quomodo turbentur, & tandem quomodo ex hac turbatione oriatur febris. Notandum igitur est, ordinem & harmoniam particularum esse in sanguine quoad motum, figuram, magnitudinem, & situm: nulla enim confusio in statu naturali admittitur, sed proportionata earundē mixtio,

quæ à ſupervenìente miaſmate, aut fermento febrili turbatur, non in particulis ſenſibilibus, quale quid in quavis intemperie, & cacochymia fit, ſed in inſenſibilibus. Deinde effectus hujus mixtionis hic eſt, ut proportionatus ille ſanguinis motus fermentativus, & vitalis conſervetur, omneſque actiones vitales commodè peragi poſſint. Ordo etiam naturalis particularum eſt talis, ut nempe nec acidæ, nec ſalinæ, nec amaræ, nec aquoſæ, nec gummoſæ, &c. ſint conſpicuæ, quod ipſe *Hippocr.* jam dudum docuit; ſed omnes ità inter ſe temperentur, quò in unum eundemque motum conſpirent. Mixtionem verò ſanguinis id turbat, quod aliam materiam æthercam infert aliûs motûs authorem, hoc eſt, ejus fermenti pori cum poris particularum ſanguinem conſtituentium planè non conveniunt, unde in corde, ubi ſecundum minima miſceri debent, oritur mixtionis turbatio, in qua conſiſtit ratio formalis febris, quæ efficit febrem, & non ſanguis turbatus. Meridianâ igitur luce clarius eſt, poſitâ hâc ratione formali febris, omnium febrium ſymptomata facili negotio explicari poſſe, id quod etiam quotidie in ſcholis recentiorum fieri videmus: de verb. omnibus, ubi de febribus in ſpecie acturi ſumus, pluribus agemus.

PROGNOSIS.

§. 12. Turbatio ſanguinis quò major vel minor eſt, eo febris etiam magis vel minùs periculoſa eſt, qui ſevi copiam habent, non tam facilè febribus infeſtantur, quàm ii, qui eo carent.

Urina turbida, nullum deponens ſedimentum, magnam humorum turbationem & confuſionem indicat; quo autem citiùs urina redditur, coloris nonnihil remiſſioris cum conſiſtentia & ſedimento aliquo ſponte ſubſidente, eo brevior erit febris, & ſalutari judicabitur criſi; quo enim urina rubicundior, & tenuior, eò pejor.

Pulſus debilis dubii eventûs prænuncium eſt. Intermittens, niſi ſimul valdè debilis ſit, non ſemper exitioſus.

Pulſus bonus, magnus nempe & æqualis, cum ſymptomatum ingraveſcentia & pravitate, melior eſt, & tutior, quàm debilis cum ſymptomatis mitioribus, hic enim ſæpe funeſtus.

Autumnales febres magis periculoſæ ſunt, pejoriſque notæ ſymptomatibus ſtipatæ, quàm vernales, cum ſpiritus in ſanguinea maſſa tunc temporis abſumti ſint.

De febrium ſpecialium prognoſi, ſuo loco & ſpeciatim agemus.

CURA DIÆTETICA.

§. 13. Cum vero omnis Medicinæ ratio in eo vertatur, ut hominem in totum, quantum poſſibile eſt, à morbo vindicet, morborumque vehementiam obtundat, adeoque juxta *Hippocratem* non tantum in ſanitate integra tuenda, verum etiam vacillante ſuffulcienda, & collapſa inſtauranda occupetur, permagni intereſt, ut juxta etymologiæ, definitionis, ſubjecti, differentiarum, ſignorum, cauſarumque conſtitutionem, quæ jam ſunt ſummo digito tacta, etiam febrium indicationes generales curativæ internoſcantur, & quidem primò, ut ſcilicet ordinem ſervemus, *Diætam febrium* videbimus. Rectè ergò de hac ſcribit *Hippocrates lib. aphor.* 1. Non ſolum Medicum, ſed & adſtantes, & ægrum, officio ſuo fungi debere, aliàs remedia adminiſtrari nequeunt, ſi, quæ rectè Medicus præſcripſit, adſtantes aut omittunt, aut intempeſtivè adhibent, aut inconſulto Medico aliquid circa ægrum moliuntur, quod poſtea ipſi futurum eſt nocivum. Solent enim mulierculæ, quę ægrotis adſident, vel inſerviunt, tam affines, quàm amici, ægrum inviſentes, in eorum totalem perniciem cibos obtrudere quàm plurimos, & ſæpius ad vires, prout garriunt, ſuſtinendas. Victûs vero ratio omnium maximo virium incolumitatem ſpectat, per accidens enim curationem. Primò ergo conſiderandus Aër, à quo febris ut plurimum ortum ſuum trahit, inprimis peregrinis corpuſculis contaminato. Aër proinde eligatur purus, ſerenus, & temperatus, ſi naturâ talis haberi nequit, arte ſaltem parandus. Vitandus nimis calidus, frigidus quoque maximè arcendus eſt, quia poros occludit, adeò per plurium ſeculorum ætatem hæc foraminum intercutaneorum vel hiſcentia fuit obſervata à Medicis, ut non ultimam febrium cauſam in pororum cutis occluſione rejecerit *Galenus*.

Quoad

Quoad cibum, is consistit in quantitate, qualitate & utendi modo.

Quantitatem quod concernit; Considerandum ad febres dispositos homines habere semper latitantes intus causas morbificas, quæ turbatam sanguinis mixtionem facilè accelerare possunt; ciborum ergo plurium ingurgitatione materia illa febrilis tantùm cumulatur, imò chylus fit viscidior exassior & acidior, qui si massæ sanguineæ infunditur, necessariò febris intermittens produci inde debet; verum ergo elogiū illud *Hippocratis* 2.*aph*.10. *Corpora impura, quò plus nutries, eò magis lædes.*

Qui ergo febricitantibus opem & morem in his gerunt, pessimè consulunt ægroto & eum in certam perniciem detrudunt; ventriculus enim in febricitantibus ob Gasteronacis ignaviam & ob fibrillas nervosas continuo in motu detentas, & ob multum potum assumtum laxiores redditas, languidior est, & potiùs ob alimentorum copiam chylificatio læditur, ejusdemque fermentatio corrumpitur, sicque febrili causæ fomentum & fomitem præbet. Hinc verè dixit *Hippoc.7.aph* 65. *Si quis cibum febricitanti dederit, ut sano robur, sic laboranti morbus est.* In acutissimis ergò, qui ut plurimū quatuor primis diebus judicantur, tenuissimo utendum victu; in acutis non adeò tenuis victus requiritur, & hìc observari debent regiones, anni tempus, ætas, & morbus, in quibus febribus expedit aut non, *juxta aphor.* 11. *s.* 4.

Qualitatem quod attinet, sorbitionibus potiùs, quàm cibis solidis alendos ægros suadet *Hippoc.* Ejusmodi enim diæta naturæ magis conveniens est, citiùs enim reficitur natura his, nec revocatur à pugna, quam inivit cum morbo: faciliùs enim est, refici potu, quàm cibo prout inquit *Hippoc. aph.* 9. *s.* 2.

Utendi modum quod spectat: hìc notandum, in febrium accessionibus à cibo prorsus abstinendum esse, quâ in re hoc nostro ævo multùm peccatur, ceu diximus, in quo plurima pars hominum indiscriminatim alunt ægros nullâ observatâ temporum ratione. Natura enim dum in accessione adversus morbos decertat, conficiendo alimento minus intenta est, quo fit, ut ille non fermentatus febrem, ejusque symptomata augeat. Quæ autem damna ex importuna cibi oblatione succedant, docet *Hippoc. l.* 10. *de acutis*. Sunt tamen corpora nonnulla biliosa, calida ac sulphurea sensûs exquisitissimi, quæ cùm pluribus laboribus copiosoque victu uti solent, nisi cibus detur in paroxysmi initio, incidunt in syncopen, marasmum, &c. cujus historiam recenset *Galen.* x. *meth .c.* 3. de quodam juvene, qui æstate tertianâ laborans, nisi in accessione cibum capiebat, incidebat in syncopen, sed una hirundo non facit ver. Consuetudini aliquid concedendum esse, existimo. Plurimi tamen Medici Politici, id negotii tantum sibi dari putant, populo ut placeans, ac videantur esse de viribus ægri solliciti, quarum conservatio non ex verbis, sed commoda remediorum administratione dependet, sed mundus vult decipi, sicuti nimis austeros Medicos non probo, pejores tamen sunt quoad conscientiā nimium indulgentes qualis pro exemplo olim erat Romæ *Asclepiades*, qui ægris concedebat Balnea, Vinum, Carnes, & quicquid ægris gratum erat & optatum, sicque mentes civium Romanorum mirabili artificio ad se trahebat, haud dubiè non sine insigni multorum pernicie & morte. Nos verò experientiâ edocti dicimus: *Ne quid nimis.*

Quoad motum & quietem: Motus nimius sæpe nocet, & febrem excitare potest, quia sic particulæ febriles in tubulis latitantes maximè eliciuntur, quæ massæ sanguineæ communicatæ eam facile turbare, & febrem excitare queunt. Sic & quies nimia nocet, quia sic parriculæ magis quiescunt, & ob moram malignam inducunt naturam, quæ dein ad copiam nimiam turgescunt, & sanguinem turbant. *Medio ergo tutissimus ibis.*

Quod somnum & vigilas concernit, eodem modo comparatum est.

Sic & animus liber sit ab omnibus curis, terrore, mœrore, ab his enim tibi facile febrem, imò mortem accelerare poteris.

Excreta & Retenta sint naturæ convenientia.

Reliqua omnia pleniùs in febribus particularibus sunt tractanda.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 14. Nunc ad curationem nos conferamus, & quidem ad mentem *Veterum*. Notandum ergò in genere; Omne quod præter naturam est, remotionem sui indicare, uti *Galenus* docet *l.8. meth.med.c.1.* Si ergo febris juxta *Dogmaticos* sit ex caliditare & siccitate, convenienter re piciendum in curatione adhibitis inprimis refrigerantibus & humectantibus, unde *Galen. lib.* IX. *meth.med.c.* XIV, inquit: *Omnis febris, quâ febris, humectatio, refrigeratio, remedia sunt*; quod & confirmat *Hippoc lib.* I. *aph.* XVI. Et plerumq; illi febres curare solent per Venæ sectionem, purgantia, clysteres, ut certè hic quadret illud *Satyrici Mollier Galli*:

Clysterium donare, postea purgare venā secare.

Iterùm.

Clysterium donare, postea purgare, venam secare, &c.

Putridos enim humores calorem illum præternaturalem in febribus parientes expurgare tentant. Reliqua, quæ exhibent, sunt vel frigida, vel humida, ut sunt varia alterantia, imò & pro symptomatum ratione diversa exhibent. Alii ut *Avicenna*, in febribus factâ venæ sectione, alvum tore leniendam putant, alii verò purgationem præmittendam censent, dein venam secandam esse. Methodus enim ipsorum medendi in unicum hunc scopum dirigitur, ut morbi minera, quam in humoribus esse volunt, eradicetur, & sine fomite residuo, aut recidivæ metu materia febrilis è corpore nostro exstirpetur, quare chatarticis, & vomitoriis, imò venæ sectioni diligenter insistunt, sic n. *Galen.* sentit 9. *meth.c.5. de sanguin missione* 20. Si cruditas præcedat, vel ciborum in ventriculo, vel excrementorum in intestinis, tanto tampore differendam sectionem venæ, quantum ad alimenti coctionem, & excrementorum descensum videbitur fore satis. Plures ergò *Veterum*, antequam veniunt ad venæsectionem, si ventriculus & intestina ipsis videantur referta esse excrementis ex consilio *Galeni* solent ad breve tempus remedium differre, & interea leniente medicamento corpus exonerare, dummodo morbus tantas permittat inducias, ut non immineat periculum omittendi hujus remedii occasionē. Quod si aliter eveniat, morbusquè sit adeò gravis, ut nullas videatur inducias permittere, tum sine ullâ dilatione applicato clystere venæ sectionē aggrediuntur, dein si ita ferat occasio ad leniens properant medicamentum. *Avicenna* igitur post venæ sectionem, ceu antea diximus, vult alvum leniendam esse cum iis, quæ sunt sicut aqua hordei, & alsiracost parùm, qui hoc loco tria ponit medicamenta, primum est ex aqua hordei, i.e. ptisana, quæ, ut placet *Galeno* I. *de ratione vict.* 8. alvum movet, & alsiracost, i.e. manna, quam *Galen.* quoque novit, & appellat mel aërum 3. *de alimentor. facultat. cap. de melle.* Reliqua remedia febrium à *Galenicis* adhibita, sunt aquæ stillatitiæ, cordialia, julcula alterantia cum cremore tartari, quæ mucaginem in ventriculo resolvunt. Reliqua medicamenta, quibus *Veteres Galenici* in febribus usi sunt, speciatim inferiùs revelaturi sumus, ne crambem bis coctam afferamus.

§. 15. *Paracelsus*, qui venæ sectionem contra mentem *Galenicorum* vituperat, *l.2 de vita longa p.m.* 37. *de febribus c.5.* ait: De febribus breviter sic habeto. Principiò fiat purgatio febrilis, deinde cura specifica, & minutio causalis, ita ut Diaceltatesson præcedat secundum medicamentum. Nam hâc purgatione pellitur omnis febris in materia peccante, porrò si non dilatatur morbus, jam neq; cura, neq; minutio requiritur. Plerumque enim Diaceltatesson integram curam complectitur. Sin in membra spargitur, sequitur continuò opopyron Laudani, id quod febrim unà cum dilatatione propellit. Minutio autem sive salvatellæ, sive cephalicæ, sive ea, quæ per spinam dorsi fieri consuevit, materiam peccantem in sanguine, idque intra cutem & carnem tollit. Quare hoc loco tria sunt, quæ sub unam medendi rationem claudūtur, singula per se perfecta. Postremo autem, ne plùs minusvé, quam par est, adhibeat Medicus, diligenter observet, quid dilatatum, quid non sit dilatatum, inquit enim & alibi *de renovat. & restaurat. p.m.* 100. Essentiæ pariter,

4,1, Febres in gre.

Extractiones & Magisteria de pharmacis majoribus, integrum corpus renovant, & restaurant, febres utpote quotidianas, quartanas, synochas, ephemeras tollit, & febrium species ultra 200 esse existimat. Curam febrium in stomacho duplicem esse statuit *Autor. c. 3. tr. 1. lib. 2* de tartaro; purgatio ergo sine digestione, deinde pil. de laudano administrandæ sunt juxta *Nostrum*, ante paroxysmum. Omnia enim medicamina in febribus ante paroxysmum exhiberi vult, ut simul cum eo operentur, non duntaxat deorsum, sed etiam sursum debet omne evacuativum esse, & disponi. Hic purgationes cum vomitu debent esse arcanum, non humorales. Est enim Tartarus ipse subjectum in arcanis specificum, sicut sunt centaur. hellebor. Cataputia, colocynth. &c. descript. pilular. ibidem refert *Cap. 7.* Pro febribus hepatis curam ponit triplicem, de oppilationem, mundificationem, & instaurationem. In febribus renum laudat alkali de testud. crystall. mum. &c. oleum sulphur. dulc. vitrioli, opiata & alibi laudat, aliaque *Chymici* ipsius *asseclæ* sexcenta alia denominant, de quibus nonnulla in nostra crisi referemus.

§. 16. *Helmontius*, qui febres omnes unico remedio tollere vult, cæterum cùm in curatione febrium apud *Galenicos* præsidium principale sit *venæ sectio*, Author ipsū vilipēdit, affertque experientiam Infantis Hispaniarum, in quo toties venæ sectio repetita fuit, ut aperto cadavere nec gutta cruoris inventa fuerit, & tamen febris ad mortem usque haud fuit diminuta, sed potiùs servavit suum typum, additque Author, venæ sectionem suffurari spiritum influum, unde vires non tam citò reparantur, & ægri propter venæ sectionem destituuntur crisi, & si convalescunt longiore tempore, & cum metu recidivæ aliqualiter meliùs habent, absq; venæ sectione restituuntur de facili. Dicit porrò *Helmontius*, quòd per V. S. potiùs occasionaliter putredinis aditus ad cor, quàm ut per eandem diffletur. Ridiculum etiam esse ait, celebrare venæ sectionem propter revulsionem, quia materia febrilis non fluctuat in venis, sed vasi intus adhæret, unde venæ sectio nihil separat separandorum, quia sine præcognitione finis agit, & vicinior effluit, quem metu vacui subsequitur alius, hinc menstrua per venæ sectionem retrogrediuntur, unde *Helmontius* gloriatur, omnes febres citra venæ sectionem feliciter curaturum, Turcæ quoque & alii populi à febribus liberantur, qui tamen venæ sectionem ignorant. Arcana verò sua extollit *Helmontius*, uti & *Paracelsus*, quos uti gloriantur nunquam fefellit. Omnes enim febres mercurii diaphoretici unica dosi, & hecticam intra Lunæ spatium, quartanam unico haustu arcani corallini curasse ajunt. In febrium enim cura *Helmontiana* non duntaxat causa occasionalis consideranda est, sed dignitas, & perturbatio *Archéi*, & quæ materialiter peccant, facilè à natura coguntur, cessante scilicet confusione *Archéi* ad appulsum arcani.

Gloriatur Author, se febres sanasse sine venæ sectione, concessoque vino, imò ait, qui febrim intra quatriduum non curaverit, Medici nomine indignus sit, & hoc est illud remedium sudoriferum, nempe *Mecurius diaphoreticus*, quod incidit, attenuat, resolvit, & abradit causam occasionalem, ubicunque locorum ea exstiterit, & hoc citra sudorem sæpe præstat. Remedia autem particularia dicit, quæ ad universalem amplitudinem non adscendunt, sunt salia ex cephalicis, majorana, rosmarino, non tamen sint alkalia, sed volatilia, crasin simplicium in se continentia, hæc sunt diuretica temperata, quæ semper ante paroxysmum intermittentium, & quovis tempore continuarum, jejuno nempe ventriculo exhiberi debent. *Helmontius* non tam pro nutritione, quàm humectatione cerevisiam vino tinctam cum mica panis porrigit, idem cordialia ex cocco, perlis, auro parata improbat, eò quod nec aurum, nec gemmæ naturam intus reficiant, quoniam non symbolizant cum spiritibus nostris, id quod confirmat *Petronius de victu Rom. c. 4* Curandi verò febres unica intentio Authoris est per sudorē. Nam *Archéus* ut plurimùm propria thymosi se ipsum accendit, calidumq; sudorem profundit, & ipsi Medico viam demonstrat, per quam febrilis calor expelli debet, nempe per diaphoretica

retica, quæ sola sunt febrium appropriata & specifica remedia.

§. 17. *Willisii* methodum medendi in febribus, præsertim intermittentibus, quod concernit, ipsi sequentes intentiones sunt: primò sanguinis ad temperiem naturalem restitutio; secundò depravationis succi nutritii (quantum fieri potest) præcautio; tertiò fermentationis febrilis, ne paroxysmus suscitetur, inhibitio. Utrumq; in curatione febris plus naturæ, & benè institutæ victus rationi, quàm pharmaciæ tribuendum esse *VVillisius* existimat. Ut primæ intentioni satisfaciat, *vomitoria*, *venæ sectionem* & *purgationem* commendat, præcipuè in morbi principio celebranda, & administranda, postmodum verò omittenda, tunc enim parùm opis præstant, imò sæpe obesse solent, quia constat ab his remediis serò admotis febrem tertianam raro vix omninò curari, & sæpe in quotidianam transire. Novit enim *Author* quosdam satis integrâ valetudine fretos, verno tempore ab emetico fortiore præcautionis gratiâ sumto, & evacuationem violenter cientem è vestigio in febrem tertianam incidisse, alios recidivam passos, quia minera febris hactenus sopita purgantibus iterum exsuscitatur. Author ergo lenem purgationem fortioribus catharcticis præfert. Juvare enim dicit *Vomitoria*, tum quatenus ventriculum evacuant, ut coctio primæva meliùs peragatur, indeque chymus nutritius pro materia sanguinis purior suppeditetur, tum præcipuè, quatenus bilem èmeatu choledocho largiter exprimendo folliculum fellis exantlant, ut exinde fel è massa sanguinea pleniùs eliciatur, adeoq; sanguinis à recrementis salis & sulphuris adusti depuretur. Venæ sectio vero sanguinē refrigerare dicit, & ventilare, ut propterea minùs torrefiat, aut præassetur, atq; liberiùs sine adustionis periculo in vasis circuletur. Purgationē bilē è vasis felleis, & per consequēs è cruoris massa, copiosè emulgere, & proritando exprimere dicit, in hunc finem quoq; refert digestiva (ad cruoris nempe reductionem) acetosa temperantia, quatenus sanguinem fundunt & alterant, ejusque fervorem attemperant. Sic & nonnunquam soli & aëris mutationem malam hanc sanguinis constitutionem præ cæteris generosis remediis insigniter corrigere Author testatur.

Secunda ipsius *Willisii* intentio peragitur exacta victûs ratione, quæ in febribus tenuis & parca esse debet, unde & vulgo dicitur, fames optimum febris remedium, & per experientiam constat à parciori victu, imo & abstinentia ciborum, paroxysmum febrilem ultra tempus consuetum sæpissimè protelari, imò planè emanere. Author ergo noster in febribus alimenta expetit tenuia, nihil exhibeatur sulphureum, aut spirituosum, quia sic conflagrationem sanguinis minorari ait; dein ut ingruente paroxysmo nihil alimenti assumatur, quare in jejunis paroxysmus & levior, & faciliùs imò citiùs terminatur.

Paroxysmi vero febrilis inhibitio instituitur juxta Authorem nostrum per remedia, quæ sanguinis fermentationem sistunt. Quod genus remediorum maximè proficuum est, post pharmaca & venæ sectionem, de quibus inferiùs agemus, ubi febres in specie ex Authoris scrinio perverstigaturi sumus.

§. 18. *Sylvius*, cui febrium intermittentium causa visa est & constituta succus prancreaticus propter ductuum suorum lateralium à pituita in ipsis coagulata productam obstructionem, factus stagnatione acidior, acriorque, hinc postperterebratam obstruentem pituitam in tenue intestinum delatus, ibidemque vitiosè cum occurrente bile atque pituita intestinali effervescens, mox cum iisdem quavis demum forma usque ad dextrum cordis ventriculum serpens, ac in eo non tantum acrimoniâ suâ, vel flatulentiâ, cor irritando frequentiorem pulsum excitans, verum insuper vitalem effervescentiam, ipsamq; sanguificationem modis variis alterans & turbans. Curatio illarum juxta ipsum Authorem absolvetur, si primò pituita obstruens plus minúsve glutinosa, & coagulata incidatur, solvaturque, quæ inde loco nimirum peccans removeatur, & ad tenue saltem intestinum deducatur, aut in totum è corpore educatur; secundo succi pancreatici aciditas & acrimonia aucta temperetur, corrigatur; tertio ejusdem ac

bilis

4, 1, Febres in gre.

bilis effervescentia in tenui intestino vitiosa impediatur, aut emendetur.

Pituitam obstruentem incidi convenientissimè statuit Author *aromaticis* & *sale volatili* imprægnatis medicamentis, sed ita pręsertim usurpatis, ut corpus universum vel motu, vel igne, balneove, vel tegumentis simul incalescat, quo medicaminis vis quaquaversum dispersa pertingat quoque ad ipsum pancreas, ejusque ductus laterales, locumque adeo affectum & morbi focum, quæ conducunt inprimis melancholicis & pituitosis. In hunc finem sequentem commendat misturam ad cochlearia tria ante paroxysmum duabus pręter propter horis assumendam, & corpus bene tegendum.

℞. ▽. *Petrosel.* ℥ij.
fœnicul. ℥j.
theriacal. simpl. ℥jß.
⊖ *volatil. succin.* ℈j.
sirup. card. bened. ℥j.
M.

Quoties verò constitutio ægri vel naturalis, vel præternaturalis observatur biliosa, exhibet solventia, incidentiaque *acida*, V.gr.

℞. ▽. *fumar.* ℥iij.
ci vel tartari vitriolati ʒj.
♁*ii diaphoretic.* ʒß.
Sirup. fœniculi ℥j.
M.

Quoties verò simul phlegmatici crassi & biliosi humores in eodem abundant, ægro ex binis modò laudatis subcontrariis propinat misturam:

℞. ▽. *Card. bened.*
cichor. ana ℥iß.
theriacal. simpl.
acet. stillat. ana ʒvj.
ocul. ♋. *pulveris.* ʒß.
sirup. v. radic. ℥j.
M. d. ad vitrum.

Si obstruens pituita non fuerit adeò glutinosa, unâ sudatione illam solvi statuit, & sic curatur febris.

In corpore quoque paucâ pituitâ sed copiosiorę bile scatente, quatuor, tribusque ante paroxysmi adventum horis vomitorium exhibet, cujus ope non tantùm juxta *Nostrum* bilis redundans, sed simul pituita obstruens ad tenue intestinum, hinc ad ventriculum, & tandem per gulam & os expellitur. In quem finem *Sylvius noster* sæpe felici cum successu sapam vomitoriam ex vitro antimonii paratam exhibuit.

Idem præstare ait purgantia per alvum, sed additis iis, quæ simul incidunt, & educunt pituitam illam glutinosam. Ex.gr.

℞. *Mass. pilul. fœtid. maj.* ℈ß.
trochisc. alhand.
merc. dulc. ana gr. v.
ol. succini gr. ij.
M. F. *Pilulæ* No. vj.

Has pilulas quatuor vel quinque horis ante futurum paroxysmum assumendas, corpusque blande movendum esse præcipit ipse.

Aucta vero succi pancreatici aciditas & acrimonia, quæ multum ad febrem excitandam tribuit, temperabitur ad mentem *Sylvii nostri*, salibus volatilibus & aromaticis omnibus, haud omissis opiatis. Sic & ejusdem succi pancreatici, & bilis effervescentia vitiosa prædicto modo impedietur & corrigetur.

§. 19. *Nunc nostra* cum *Cartesianis* expandamus vela. Curationem febrium absolvi credimus particularum salino-sulphurearum, imo exoticarum excussione, & earundem oppressione, vel viscididate, vel accidilitate peccantis correctione, vel mixtionis turbatæ restitutione, & ut Microcosmetor cum satellitibus suis consopiatur, cum symptomatum urgentium mitigatione.

Quoad primam indicationem, ut scilicet particulæ illæ febriles excutiantur, *Galenica cohors* venæsectionem, tanquam summum remedium huic indicationi satisfaciens exclamat, quia eorum Magister *Galenus docet lib. 2. method. med. cap. 15. Saluberrimum est in omnibus febribus, quas putrescens humor concitat, non continuis modò,* sed etiam reliquis, *venam incidere. Asclepiades, Chrysippus, Onidius,*

Erasistratus, & *Aristogenes*, celeberrimi Medici, & nostro tempore *Helmontius* in nullo morbo venam secabant; Alii è contrario, ut *Galenici*, quos ut plurimum sequuntur *Galli*, tam liberales in eo sunt, ut ferè nullo in morbo ab ea abstineant. Novimus ipsi experientiâ edocti, venæ sectionem in febribus sæpe fuisse nocivam, (quia sanguinem magis turbat) imò præservationis gratiâ frequentiùs celebratam febribus fores aperuisse, sed & haud ignoramus sæpe unicâ venę sectione ante paroxysmum administratâ febrem uno actu & ictu fuisse sublatam. In sequ. ergò consistere hujus rei modum existimamus. Venæsectio ergò nil juvat, quando particulæ illæ febriles jam intimiùs inhærent tubulis, & chylo, & sanguineæ massæ jam permixtæ sunt, sic enim sanguis exhauritur, ut reliqua massa non sufficiens sit ad expellendas illas particulas extra corpus nostrum: tum verò juvat V. S. si particulæ hospitentur tantum in massa sanguinea, vel lympha, tunc enim instituta V. S. facilè hæ particulæ cum sanguine elutriari & elici possunt, quibus emissis Reges nostri reliquas particulas pauciores facilius expellere possunt, & sic uno ictu tollitur sæpius febris. Vena ergò secunda est in febribus putridis in principio, & antequam particulæ illæ frebriles tubulis impactæ sunt, & quidem juxta *Hippocr.* nostrum *lib. 2. aph. 29.* Incipientibus morbis si quid movendum videatur move, præsertim in iis, qui abundant sero in continuis & sumpto matic. pro re nata longè evidentius prodest V. S. quam in intermittentibus. Certum enim est per experientiam injusto tempore celebratam V. S. ut plurimum V. g. tertianam simplicem in duplicem commutasse. Vigentibus enim quiescere multò præstat, sed semper circumstantiæ considerandæ sunt ratione ætatis, speciei febris (in malignis potius ipsam omittendam censemus, loquimur enim hîc tantum de febribus putridis & intermittentibus) regionis, temporis, autumno enim venæ sectio non convenit ac tempore verno in paroxysmis ipsis V. S. non convenit, aliàs ægrum Medicus jugulabit. Interdum sanguis per V. S. emissus seu cruor ater, lividus, viridis, &c. apparet, sed hæc accidentia juxta *Helmontium* non testantur sui corruptionem; sed solius effervescentiæ aut turbulentiæ fermentalis signa præbent.

Eodem modo comparatum est cum purgantibus remediis, quę ab initio tradenda, vel planè omittenda; fortiora sunt nociva; purgantia potius cacochymiæ medentur quàm febri. Observavi enim cum *Willisio* à purgantibus serò exhibitis febrem tertianam raro aut vix nunquam curari, & sæpe in quotidianam transire. Novi cum eodem prælaudato *Willisio* verno tempore nonnullos sanos ab emetico præservationis gratiâ assumto statim in febrem incidisse ob serum exhaustum, atque alios planè ab his exhaustos & emaciatos vidi, & alios à febre liberatos observant. Quare cautè cum his mercandum est, & præstat mitius purgans, in principio nempe & fine, quàm in statu & quidem fortius exhibere, propinari potest infusum sennæ cum rhabarbaro, santal. citr. cum sale absinthii addito syropo quodam amaro: tamarindi sunt optimi, quia sunt acidiusculi, ideò maximè in febribus prosunt, maxime si intemperies biliosa adfuerit.

℞. *Extract. cathol gr.* xv. *vel* xx.
Si pituita peccet, possunt addi trochisc. alhand. gr. ij. l. iij. solus sæpe sufficit tartar. vitriol. & cremor. tartari.

Si purgatio nondum cesset, ast adhuc sedes exspectandæ sint, non detur statim aliud medicamen, nam prius purgans suam operationem absolvisse debet. Male enim faciunt febricitantes, qui uno die purgans, dien sudoriferum assumunt.

Sed purgationes ad febres non spectant, nisi adsit cacochymia, mixtio autem sanguinis perturbata non restituitur purgantibus; & an sit purgandum, hoc Medicus quodammodo ex appetitu prostrato, nausea, &c. potest hariolare. Signum enim solet esse, ventriculum ab humoribus peccantibus esse gravatum, qui prius evacuari debet, nam aliàs si sudoriferum daretur, & ventriculus esset ab humoribus gravatus, medicamentum non ita posset claustra perrumpere, & sic vomitus excitaretur, hinc & vomi-

4, 1, Febris in gre

mitoria antimoniata in principio data, optima sunt, chylus enim vitiosus sæpè unico hoc remedio emutriatur.

Omnium verò febrium curatio in eo vertitur, ut obstructio tubulorum, in quibus latent illæ particulæ, quæ ob moram cum tempore acidæ factæ febrem excitant, & viscíditas, seu aciditas chyli præsertim in intermittentibus tollatur & Reges nostri ab his particulis in furorem acti compescuntur. Universalis etiam nobis est regula: In febribus non adhibenda esse frigida, quæ nempe obstructiones producunt, alias damus quidem refrigerantia, ut lapidem prunellæ, & camphoram, sed hæc non obstruunt, sed potius deobstruunt. *Sudorifera* ergo sunt, quæ obstructiones tollere, & fermentum fervile præcipitare, imò aciditatem chyli absorbere & in sequentes febres facilè exstingere valent. Per *Hæc* n. particulæ illæ acidæ non tantùm corrigi, sed & per poros cutis eliminari possunt; undique enim sudor facilè per meatus quosvis, & tubulos glandularum patulos ob fibras nerveas intercutaneas relaxatas, adeoq; cute existente plùs minùs molli, rarâ, vaporosâ, ceu per tubum aut filtrum excerni, & transcolari potest. Sed quis numerum sudoriferorum in febribus proficuorum explicabit? Alii laudant salia fixa, alii volatilia, alii alkalia, alii salia essentiala. Et cùm hæc pro febris specie & natura etiam specifica & appropriata exhibenda sunt, ne Empiricum agamus, inferiùs de singulis tractabimus, nunc enim in genere hæc & alia notata velimus.

Diuretica quoque seu urinas moventia, aliquando cum fructu in febribus exhibentur, præ primis in intermittentibus, si scilicet natura eò vergat ut nulla magna humoris copia, & glutinositas obstet: sed temperatiora, & mitiora eligenda sunt, quæ simul meatus, & tubulorum obstructionem aperiendi, fibrilesque particulas expellendi vim habent, siuti ex mpl. rad. v. aperientes, asparag. saxifrag. ononid. rub. tinct. anserin. quæ specificè prodest, Herb. millefol. saxifrag. abrotan. agrimon. sem. dauci fœnicul. baccæ juniperi, lauri, sal prunellæ, ⊜ salis, vitriol. sulphuris, tartari, ol. juniperi. &c. Et hoc notandum est, quòd omnia medicamenta in omni febre intermittente horâ circiter ante paroxysmum quo sc. instanti exacerbationi præripiatur, febrilis materia, ac causa intercipiatur Nam tum sanguinem alterant, cùm particulæ illæ acidæ ex tubulis expressæ, seu chylus vitiosus, jam ad sanguinem pervenêre, aliàs si antea assumantur, chylum non corrigunt, sed tantùm sanguinē benè constitutum alterant, & causam morbi attingunt, quare tēpus & circumstantiæ in exhibendis febrifugis benè attendendæ sunt, aliàs laterem lavabis; ubi verò crisis aliqua per vomitum, vel alvum, vel hæmorrhagiam instat, à sudoriferis, ne operatio naturæ turbetur tantisper supersedendum. Sudorifera verò omnia sunt acria & acuta, quæ particulas illas acidas febriles non tantùm corrigere, sed ex tubulis istis, sublatâ sc. obstructione pituitosâ, elicere valent. Communiter ergo conducunt sales cardui denedicti, centaur. min. absinthii, anserin. (quod mihi pro specifico est) fumariæ, scordii, tamarisc. diascord. Rob. sambuci, Cortex peruvianus, trochisc. de viper. ther. Andromach. Mithridat. spir. C.C. In febribus intermittentibus pro singulari secreto mihi est lapis lazuli ad ℨß. ad ℨj. cum spiritu vini ante paroxysmum traditus. Spir. *ci, pulvis diaphor. Cranii ex ♂ nio paratus, in febribus intermittentibus pro arcano venditatur. Tinctura de china, excellens est remedium, & sic paratur:

℞. *Chinæ de china* ℥iij.
salis tartari ℨj.
spir. vini q. s. extrah. l. a. tinct.

Item china cum purgantibus vel sudoriferis pro re nata exhiberi potest.

℞. *Chinæ de china* ℨj. *scammon.* gr. vj.
M. in fine paroxysmi exhibendus.

Vel ℞. *Salis absynth.*
chinæ de china ā ℈ß.
diagrid. gr. iiij. M. F. *pulvis.*

Chinæ à plerisq; æquiparatur gentiana, quæ itidem cum vino sæpe exhiberi potest, vel in forma extracti in pilul. Decoctum quoque gentianæ, vel decoctum rad. anserinæ, itidem agrimoniæ tibi satisfaciet. Item hac in vicinia magni æstimatur pulvis ille martialis ex bolo paratus, & cum aliquot guttis olei caryophyllorum

lorum maritatus ante paroxysmum exhibitus. Sal febrifugum parare soleo & salibus cum ♎tu vitrioli fixi quatuor horis ante paroxysmum exhibendum non est contemnendum medicamentum febrifugum.

℞. *Mercur. dulc. gr.* xv.
ex croc. Metallor. gr. iij.
antimon. diaphoret. gr. vj. M.

Magni venditatur in febribus continuis, & intermittentibus panacæa illa duplicata, quæ me rarò fefellit ad ℈j. cum oculis ♋ exhibita in liquore convenienti.

Quoad acidulas & thermas singulari constitutioni, & pro re nata illa adhiberi possunt. Sed de his, ubi de febribus in specie agemus, dicemus.

Quod amuleta in febribus concernit, ipsa possunt adhiberi vel omitti. Ex sequente tamen plures affectus vidi, num verò casu id acciderit, non judicare hactenus potui.

℞. Novem species herbar. cum pane judaico (vulgò Matzkuchen) & sale communi, quæ sacculo includantur, & qui sacculus per novem dies collo appendatur, & dein flumini injiciatur, inprimis in febribus intermittentibus, & quartanæ sæpiùs juvamen attulit.

Quod hirudines, scarificationes, vesicatoria, infusionem in sanguinem, attinet, de his etiam seorsim tractabimus infrà.

Inter externa alia topica recensemus emplastrum febrifugum Strobelbergeri. Ruta in aceto propri(rutaceo) macerata carpis manuum, & ad saphænam in pede (ubi saphæna excurrit) applicata juvare creditur: Item halec salsum per medium scissum sub planta pedis applicatum, item tinca. V S. cum parte salis capiti & pedibus solent aptari. Oleum scorpionum Mathioli, theriacâ permixtum, & ante adventum frigoris seu horris regioni spinalis medullæ inunctum maximè juvare dicitur.

CAPUT II.

DE *FEBRE EPHEMERA VEL DIARIA, SIVE SYNOCHO SIMPLICI PURA.*

§. 1. Cuncta, quæ hucusque perspeximus in genere breviter, quantum fieri potuit, dicta sunt; nunc verò, quâ ratione & viâ unaquæque febris in specie pernoscenda & curanda sit, ordine referemus. Singulas itaque febrium species enucleaturo ab *Ephemeris* auspicandum esse judico; partim quia ut plurimum reliquas febres præcedunt partim quia omnium sunt simplicissimæ, & curatu facillimæ, & ab ipsâ naturâ, ut barbarè loquar, curantur. Dicitur à Græcis ἐπὶ & ἡμέρα, dies, quasi unicum diem durans, unde Latinis à duratione sic dicta, alii hanc febrem nomen sumpsisse arbitrantur ab animali quodam, cujus mentionem facit *Arist. l.* 5. *de natura animalium*, quod unius diei intervallo nascitur & moritur, diciturq; *Ephemeron*. Hæc febris vel brevis est, vel longior, vel longissima; brevis *Ephemera* dicitur, longior *Synochus simplex*, longissima *Synochus fermentativa* sive *putrida*. Sed cùm febres hæ secundùm nos tantum juxta magis & minus differunt, prout sanguis magis vel minus turbatus est, & hinc etiam curatio tantum differt secundùm magis ac minus ratione efficacium medicamentorum, quare hos affectus unico hoc capite pertractabimus. Describitur Ephemera, *quòd sit minima perturbatio sanguinis mixturæ, ut plurimum ab aëris incongruitate insensibilem transpirationem impediente, exorta.* In *Synocho* verò turbatio mixturæ sanguinis est fortior. Dividitur ephemera in simplicem, quæ per diem tantùm durat, & in extensam quæ plures durat dies. Differentia *Synochi* usitatissima hæc est 1. Ratione augmenti & decrementi, quando calor decurrit eodē teno-

re

4, 2, Ephemera.

re usque ad Crisin & dicitur *homotonos*, æquabilem dicunt vel semper increscit, aut è contrario semper decrescit, & vocatur *Paracmastica*, seu decrescens, hoc enim incrementum vel decrementum vulgo metiri solet ex aucto & diminuto calore, rectiùs meo Judicio ex minori vel majori perturbata sanguinis mixtione.

§. 2. Subjectum harum febrium communi Medicorum suffragio spiritus esse statuitur, sed est potius massa sanguinea in quâ turbatio fit, harum febrium nidus, aliarumque partium tribuli, in quibus obstructiones fiunt.

DIAGNOSIS.

§. 3. Signa diagnostica harum febrium sunt sequentia. Cum horrore levi, in synocho verò fortiori incipiunt, dein calor febrilis horrorem subsequitur aliquando & per se incipit, à principio ad finem usque nullis paroxysmis intervenientibus, exasperatur; Sed vel in æquali gradu permanet in *Ephemera* & in *Synocho Acmastica*, *Homotono* uniformi ob id dicta vel augere videtur in *Epacmastica Anabatica*, vel decrescere in *Paracmastica* Synochis, sic tunc appellatis, idque donec ceu dictum, sensim desinat. Variat autem calor in illis, quo is mitior est & remissior, quo brevior est febris, ut in *ephemera* quem blandum & halituosum, quod tactu cutis mollis nuda magis sentiatur, vocant: vel fortior est & vehementior, si diutius perseveret in *Synocho sanguinea* à causa ita dicta, accedente nonnunquam acrimoniâ quadam in Synocho, quam biliosam vocant. Reliqua quæ urgent, sunt & reliquis febribus communia & solemnia, dolor capitis cum pulsatione, sitis magna vel exigua, orisque amaritudo in biliosâ, nausea, vomitus, inappetentia, apepsia, diarrhæa, oris & linguæ scabrities & durities, utplurimū humoribus in stomacho prius congestis ibidemque putrescentibus vulgo adscribitur, inquietudo, artuum lassitudo, vigiliæ vel somnus profundus, hæc comitantur respiratio concitata & præcordiorum æstus, pulsus celer & frequens aliquando validus & magnus, non tamen inæqualis aut inordinatus, urina rubicunda, facies rubra, tumida, venæ turgidæ, cutis mollis, in biliosâ verò arida; Urinæ si hæ febres sunt breves à naturali non multum mutatæ, si longiores rubræ & tinctæ; Sudores qui sæpe citius quàm decet, erumpunt, nec graveolentes nec molesti, in putridis vero fœtor æquè notatur in sudore quam in excrementis alvinis; at *synochus simplex* circa horas vespertinas & à cibo sumptó sæpe exacerbatur, cujus rei ratio hæc est, quod constrictis cutis partibus transpiratio insensibilis circa vesperam impeditur & cohibetur: non durat hæc febris ultra quartum aut quintum diem. Vocatur aliàs *Synochus putrida* sive *fermentativa*, in qua fermentativâ seu putridâ synocho maculæ quoque aliquando apparent, quia denotat majorem perturbationem & volatile sal in massa sanguinea; pulsus hâc in febre etiam est valde celer ac inæqualis, idque potissimum ob magnam particularum malè figuratarum ac inordinatarum fermentationem, inde cordis irritatio ac per consequens inæqualis pulsus, qui & dependet à spirituum animalium fortiori influxu in cor & arteriarum fibrillas: Quandoque adest Diarrhæa, hypochondriorum inflatio, sequuntur & deliria, vigiliæ immodicæ, anxietates circa præcordia, & deliquia animi cum sudore frigido: At si materia ad nervosum tendat genus, tunc oriuntur tremor, rigor, dolores, motus convulsivi, viscerum spasmi, stupor, Phrenitis &c.

CAUSÆ.

§. 4. *Veteres* dicunt quemcunque externum vel internum calorem has febres excitare posse sed quo temperatius corpus in quod incidit febris, eo breviores fieri Ephemeras: Temperatum enim corpus, si à causis adventitiis accendatur, cum diutius in eo calor persistere nequeat, breves febres juxta ipsos ephemeræ gignuntur & quæ primo die cessare solent, & ubi calor mitior est, isque nullas turbas in corpore parit, & cum impurus minimè sit, sine horrore hæc febris ut plurimùm incipit & Crisi sensimq; per insensibilem transpiratione exspirat. In constitutione biliosâ vel sangineâ diutius Synochos simplices febres permanare ajunt, quia calor hisce humoribus augetur, & probant

per id, quod Junioribus & Piethoricis & naturâ calidioribus & quibus consuetæ hæmorrhoides, seu hæmorrhagiæ, seu menses suppressæ sunt, febres hæ facilius accidunt. Si verò febris hæc Ephemera impurum offendat corpus & sanguis impurus ad putredinem aptus sit, simplex & pura febris diutius minimè manet, ast cum putredinem sanguis concipiat, febres hæ simplices in putridos Synochos longiores permutantur, tristi quidem metamorphosi.

Febres putridas in continuas & intermittentes distingunt *Galenici* continuasque generari dicunt, quando putridus vapor, seu calor præter naturam, qui ex putrescentibus humoribus oritur r continuò cor affligit, caloremque continuum in eo producit, inde uti ajunt, febris calor in universum diffunditur. *Intermittentes* vel sunt, quando iidem vapores per intervalla quędam ad Cor deferuntur. *Continuas* iterum dividunt in *Essentiales* seu *primarias* & *symptomaticas*: primariæ hæ *essentiales* ipsis dicuntur, quando putredo in venis communibus & extra partes privatas accenditur; *Symptomaticæ* verò quando in parte speciali inflammatâ putredo aut suppuratio fit, è quâ ob vasorum communium vapores cordi communicari possunt, quales apparent in Pleuritide aliisque inflammationibus. Aliæ & dicuntur *tertianæ continuæ*, quæ tertio die recrudescunt, aliæ *quotidianæ*, quæ singulis diebus exacerbantur; aliæ *quartanæ*, quæ quarto die paroxysmum repetunt, aliasque plures divisiones inutiles faciunt.

Febres continuas putridas generari asserunt ex putredine humorum, qui in venis & arteriis majoribus continentur & pro variâ humorum putrescentium naturâ varias species dari, ex quâ putredine vapores ad Cor & cerebrum ascendere dicunt, & inde ferè omnia deducunt symptomata in febre hâc occurrentia.

Synochi putridæ causam & Galenici circa Cor in venâ cavâ & *Diariæ sedem* in ipso spiritu vitali & in ipso corde collocant.

§. 5. Juxta *Paracelsum* his in febribus causa est sulphur fœtidum cum dissoluto Mercurio & impuro sale in hepatis plerumq; regione cóglomeratum collectumque, & imprimis has febres ex nitro-sulphureis impuritatibus oriri asserit.

§. 6. *Helmontius diariæ* febris sedem in *cavo stomachi* constituens plerumque ex vitiato cibo eam oriri contendit, probatque per id, quod hæc febris solo peracto vomitu cesset. *Synochi putridæ* causam non *Galenicis* putrescentibus humoribus, sed acori corrupto divaganti adeoq; *Archéum* irritanti attribuit; utplurimum lacessitu *Archéus* à causâ occasionali, quæ est instar spinæ, propter hanc *Archéus* commovetur, per hoc *blas*, quod habet ab anima; id ipsum aliquando in tantam exurgit thymosin, ut *Archéus* irasci & ignescere videatur. *Causa occasionalis* ex eo sæpè provenit, quod Stomachi vitio cremor insolidè fiat acidus & in venas mesenterii delatus errore *Duumviratus* has febres pariat. *Galenici* etiam juxta nostrum *Authorem* pro cognitione febrium putridarum malè exemplum fimi adducunt, qui si putridus, calefaceret, verùm inquit fimus quò magis putridus est, eò minus incalescit, omnino autem non si spargatur: itaque solùm incalescit, quando in cumulum colligitur madidus, sic fœnum quoque per proprios spiritus salium compressos incenditur. Calor est ad mentem *Authoris* nostri non febris, sed est quoddam *blas* ex proprietate ab *Archéo* surgens, cui tam frigus quàm calor genialia sunt, unde solus *Archéus* est efficiens caloris & frigoris, quæ sunt passiones vitæ ab *Archéo* per proprium *Blas* commotæ, unde etsi Cadaver putreat, in eo tamen calores vel frigora non contingunt.

§. 7. Causa hujus febris juxta *Willisium* est subtilis & spirituosa sanguinis portio nimis exagitata & excalefacta, quæ sæpè instar vini de levi quâvis occasione ebullit & fervorem concipit. Quando verò à diuturnâ sanguinis spirituosi agitatione & ebullitione tandem particulæ sulphureæ crassiores incendium concipiunt, tum ultra viginti quatuor horas durant, dicunturque *Ephemeræ plurium dierum* seu synochus simplex, & non putrida. Causa verò *Synochi putridæ* est pars sanguinis oleosa sive sulphurea, quæ nimis excalefacta supra modum turgescit, ac veluti in flammam adigitur instar vini, quod

4, 2) Ephemera.

ob sulphur suum nimis evectum, vel instar foeni humidi, quod ob denegatam ventilationem sponte sua effervescere incipit, unde statim in pulmonibus & corde (in quibus accensio fit à vitio aëris) totus sanguinis Oceanus rarefactus ac velut accensus, exinde motu rapidissimo per vasa defertur & deflagratione suâ caloris effluvia quàm plurima dispescit. Hinc tota cruoris massa (instar aquæ supra ignem positæ) continuò ebulliens vasa distendit, cerebrum & nervos vellicat, in iis spasmos & dolores concitat, effervescentiâ suâ spiritus vitales utplurimum disperdit, viscerum fermenta destruit, coctionis & dispensationis munia impedit, succum nervosum alibilem nervoso generi destinatum sæpè depravat, ut exinde spirituum animalium maximè inordinationes consequantur, imò tota ferè naturæ Oeconomiæ pervertatur.

§. 8. *Sylvius Diariarum* omnium causas esse reputat sex res non naturales dictas, vitiosè usurpatas, unde ipsas vel oriri à solo aëris æstu, vel sole, vel igne, vel balneo existimat; *Diaria* n. facili marte à corporis æstu superveniente frigore excitatur; sic quoque à potu generoso & multum spirituoso inprimis aromatico, à nimio corporis motu & defatigatione, plerūq; ab animi affectibus, ira sc. moerore, &c. produci solet hæc febris ephemera, seu synochus simplex pura & non putrida, à vigiliis quoque nimiis hunc affectum productū observavit Author, & symptomata præter pulsum frequentiorem in *febribus Diariis* observabilia pro causarum notandarum solitariarum aut computatarum diversitate occurrunt diversa.

Synochorum continentium causam dicit esse *bilem, nunc lympham* nunc *utramq;* simul malè affectam & talem in dextro cordis ventriculo effervescentiam producentem, unde & continuò pulsum produci asserit præternaturalem, & ob causam diversam distinguit *Synochos febres in biliosas & lymphaticas*, sub lymphæ etiam nomine comprehendit *succum pancreaticum, salivam & liquorem* ex intestinali *Triumviratu* oriundam.

Febrium Synocharum continuarum quæ cum calore insigni & continuo ægris sunt molestæ, causam bili & acrimoniæ & inflammabilitate nimiâ peccanti attribuit, unde non tantùm in dextro cordis ventriculo perpetuò vitiosam excitari effervescentiam ait, sed in tenui quoque intestino à præprimis affluente sensim ac sensim succo pancreatico propter sui stagnationem acriore facto, atque Paroxysmum excitante, indeque existimat obstructionem in uno pluribusque pancreatis ductibus existere, eoque curam dirigendum esse judicat.

§. 9. *Nos* cum *Cartesianis* febris *ephemeræ* vel *diariæ* causam quærimus in *exiguâ sanguinis mixturæ turbatione.* Quare aër externus ratione suarum particularum mixturam sanguinis turbare potis est, quæ mixtura prout variè turbatur, varias febrium species excitat. Sed non sola insensibilis transpiratio impedita febrem producit, nam tum omnes hyeme cum insensibilis transpiratio impeditur, deberemus febricitare, sed talis esse debet impedita transpiratio, quæ mixturam sanguinis interturbat. Affectus hic plerumque producitur ab insensibili transpiratione impeditâ & pororum coeterorum obstructione, in Paroxysmis experimur frigus ob minorem sanguinis motum, dein verò cum humor iste crassus à spiritibus animalibus in cor influentibus magis actuatur, tunc & maximè movetur, & ideo calorem sentimus. Æger putat se frigere, quod tamen falsum est, quod inde venit, quod frigus utplurimum est causa horroris, ergo anima judicat, cum corpus horrore afficitur, illud frigere, quod tamen non sequitur, nā acrimonia salina vel acida vellicans panniculū carnosū horrorē inducit, imò in puerperis lactis provētus hanc febrē excitare potest.

In *Synocho* verò *putrida* ita dicta *mixtio sanguinis magis perturbata est*, imò adeò, ut fermentationes sanguinis non vincant & restituant malam mixtionem, quia humor peccans est pertinax, & è latibulo continuò in sanguinem delabitur. Hic morbus sæpissimè ortum suum trahit ex potu frigido & exercitiis nimiis, cum corpus maximè calefactum sit, & ita omnes pori subitò mutantur, & inde insēsibilis transpiratio impeditur, & hostis *qui Regibus nostris* multum

qoris facit, intra præmunimenta conservatur. Vehementia ceu diximus exercitia & multus vini potus inter causas externas meritò recenseri possunt, quatenus sanguinem multò movendo & exagitando humorem è latibulo puta visceribus quibusvis eluunt & in sanguinem vehunt, qui dein humor suâ stagnatione poros suarum particularum ita immutatos accipit, ut materia primi elementi peregrina transfluat, quæ mixturam sanguinis interturbat, nec tamen hæc causa per se febrim efficiet, nam mille homines se nimium exercent & potum ingurgitant, qui tamen non febrim nanciscuntur; sed hoc notandum, quod ejusmodi homines, qui à tali causâ incidunt in hanc febrem, multos tales habeant humores peccantes in tubulis necesse est, quare iis conveniet aliquando purgari, ut hæc latibula eluantur. Maxima ægros hoc morbo laborantes, inquietudo comitari solet, quæ inde oritur, quod multum salis volatilis reperiatur in eorum massa sanguinea, quod nervos vellicando illos aperit, & si ægri præ inquietudine sese hinc & illinc in lecto jactitant, sesque frigido exponunt aëri, insensibilis transpiratio impeditur, inde & sal volatile, quod aliàs per insensibilem transpirationem abit, in corpore manet, & nervos magis vellicando & pungendo eorum inquietudines continuò auget & mortem illis interdum infert.

Authores scholastici non benè expicant, quomodo febres putridæ à non putridis differant, dicunt quidem in febribus putridis adesse pulsum inæqualem, sed hoc tantum est, quia guttæ sanguinis cor intrantes non omnes æquè malè sunt mixtæ, quod nihil facit ad realem febrium differentiam. Secundum *Nos* febres duntaxat differunt ratione magis & minus, prout sanguis magis vel minus turbatus est, & hinc curatio tantum, ceu diximus, differt secundum magis & minus ratione efficacium medicamentorum; Deinde differunt ad mentem *Sylvii*, ratione symptomatum diversorum, quorum curatio seorsim erit tractanda pro necessitate urgente.

PROGNOSIS.

§. 10 *Ephemera febris* ex naturâ non est periculosa, inde & curatu facilis, sæpè absque Medici auxilio per se cessat, aut cum sudore aut madore terminatur: sed quia hæc febris facilè transit in *Synochum putridam* dictam, vel *Hecticam* aliquando, ob commissum in diæta vel medicamentis errorem, propterea non negligenda est. *Synochi* verò *simplicis prognosis* hæc est, quòd sæpissimè in *putridam* degeneret, ut & *Hecticam*, quia sanguinis mixtio magis turbata est, aliàs terminatur plerumque intra quartum aut quintum diem, idque per sudorem vel hæmorrhagiam.

Febris verò *putrida* periculosior est, magnus enim est morbus, cum graviter thesaurus vitæ, sanguis scil. sit affectus & maximè turbatus, inde & in febrem malignam facilè mutabitur: Tutior verò est illa quæ decrescit, pessima quæ augetur. Solvitur quoque vel per sudorem vel urinam, cum pori in hisce partibus magis aperti sint, aliquando & per hæmorrhagiam, interdum per alvum terminatur.

CURA DIÆTETICA.

§. 11. De *Diætâ*, quæ fusè admodum in *ephemera* à Medicis tractatur, pauca dicam; Quia hæc febris non diu durat. Aër hic non solum ratione frigoris considerandus est, & ceu diximus, ratione suarum particularum, quę suis poris mixturam sanguinis maximè turbare possunt, à nimio enim *aëris frigore* transpiratio insensibilis impeditur, quæ dein facilè mixturam sanguinis interturbat; inde etiam generatur tenax & crassus humor, qui & suum symbolum addit. Caveat etiam æger à nimio *æstu aëris*, nec se exponat soli, balneis &c. quia febris inde etiam hæc produci potest.

Quoad victum, is tenuis sit, & abstinentia sæpè hic optimum existit remedium, juxta *Celsum*, inquientem; *Multi magni morbi curantur abstinentia & quiete.*

Motus & quies, somnus & vigiliæ, animi affectus sint moderata.

In *Synocho* verò *simplici* & *putrida* sit aër temperatus, serenus & purus, nocet enim nimis calidus & frigidus. Cibus sit Euchymus & Eupeptus h. e. facilis concoctionis & extra paroxysmum tamen moderatè capiendus, impu-

ra

4, 2, Ephemera.

ra enim corpora non nutrienda sunt; in ipso paroxysmo ad mentē *Willisii* penitus subtrahendus.

Potus sit etiam temperatus prodest sc. C. C. cum pastilli. vel radic. scorzoner. cerevisia tenuis & defoecata, in quam instillentur *Tincturæ* alterantes V. gr. rosar. violarum, vitriol. martis, vitriol. salis. Vinum planè exulet vel corrigatur acidulis, & bibatur magis ad voluptatem, quàm ad satietatem. Nocet maxime multus vini potus ex quo ægri facili marte in *epilepsiam* incidunt, prout sæpiùs in *Praxi* meâ observavi; sanguinem enim & spiritus animales multum movet potus spirituosus quivis, hinc & nimius usus *cardiacorum* spirituosorum nocet, quatenus nimis exagitant humores. Nocet etiam potus frigidus, cum corpus maximè calefactum sit, inde enim sępè hic morbus oriri solet, quia omnes pori subitò mutantur, & facilè tunc insensibilis transpiratio impeditur, ideò hic morbus ferę semper continuò calidus est.

Magna & vehementiora exercitia nocent, itidem vigiliæ nimis protractæ, præsertim animi passiones, Ira, mœrores, curæ, &c.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 12. Ad *Ephemeræ* curationem *Antiqui* uti solebant balneo aquæ tepidæ, cujus etiam in statu sano usus erat creberrimus, dein adhibebant victum refrigerantem & humectantem ex cremore hordei, jusculis refrigerantibus, Julepis ex aqua fontana q. s. cum sruypolimon. &c. paratis.

Pro causarum verò diversitate curam aliquantulum variant; si ergo *Ephemera* ab æstu seu solis ardore exorta fuerit, victum adhibuere refrigerantem & ægrum in locum transportarunt frigidiorem, Oxyrrhodinum simul fronti & temporibus admoventes. Si à *frigore* fuerit producta febris, imprimis cum æger exercitio æstuans in aërem frigidum se contulerit, tunc sudorem provocarunt variis & ipsis solennibus sudoriferis: Si à *labore*, quietem imperarunt & victum uberiorem concesserunt, sed concoctu facilem.

Si ab *ira*, hilaritatem, si è *vigiliis*, somnum, si ab *Inediâ*, victum euchymum, si à *crapulâ*, cibi abstinentiam suaserunt, si ab *obstructione & cacochymia*, purgantica, si à *Plethorâ* ortum traxerit, Venæ sectionem instituerunt.

Synochi simplicis curationem in sanguinis evacuatione, refrigeratione & meatuum apertione consistere ajunt, hinc *Galenus 9. libr. method. c. 4.* duobus remediis palmariis eam absolvit, *missione scil. sanguinis* ad animi deliquium & *aquæ frigidæ largo potu*; ex sapientioribus verò *Galenicis* talem Phlebotomiam vix celebrare audent, sed satius esse inquiunt, si repetitis vicibus ea sanguinis quantitas educatur, quæ ad morbi curationem necessaria fuerit. Quod potum illum aquæ frigidæ largiorem attinet, nec illum *discipuli Galeni* admittunt, sed ejus loco Julepos varios refrigerantes ex decocto hordei, endiviæ, acetosæ, cichorii, &c. itidem emulsiones, & aquas destillatas substituunt. Externè Hepati epithemata refrigerantia item linimenta ejusmodi facultatis tum hepati tum lumbis admovent, ex unguento rosaceo, refrigerante Galeni santalino, &c.

In *Synocho putridâ*, quæ vehementiora habet symptomata, & phlebotomiam & purgationem instituendam esse ad mentem illius *Satyrici Gallici Mollier* dicti & Gladiatoris Romani: Repete, repetas; tota enim ipsorum cura consistit in hisce tribùs *venæ sectione*, *purgatione & refrigeratione*, hinc varios Julepos & plurima externa refrigerantia adhibent, & tædet hæc apponere, quia omnes libri practici iis scatent.

§. 13. *Paracelsistæ* ex nitro-sulphureis impuritatibus has febres oriri statuunt, hinc commendant omnia medicamenta quæ resolvunt, imprimis purgationem ex ♁nio, nam hâc purgatione juxta ipsos pellitur omnis febris: ad materiam peccantem corrigendam commendant etiam *spiritum salis* rectificatum, imprimis in febribus putridis vulgò dictis, *Elix. proprietatis* & plura alia quæ ex sequentibus peti possunt.

§. 14. *Helmontius* qui *Ephemeræ* sedem in stomachi cavo ponit, ejusq; causam plerumque ex vitiato cibo ortum habere asserit, ipsam curat per vomitum, in febre verò *putridâ* appropriata & specifica sua laudat remedia, imprimis mercurium suum diaphoreticum, quo febres unicâ potione sanare prædicat, quod remedium ta-

men

men occultat. Arcanum corallinum etiam magnis extollit laudibus, ſed cum & hoc deſtituamur, nobis commendat remedia particularia volatilia aromatica, quæ in his febribus ſæpius exhibita nunquàm medentem fidelem ludibriis exponunt.

Vomitiva & purgantia per accidens ſæpe juvare aſſerit, dum nimirum ad ſtimulationem unius,alterum pronum ac vicinum unà exturbét.

§. 15. *Williſii* intentiones curativæ in *febre Ephemerâ* ſunt,ut ſanguinis fervor compeſcatur & tranſpiratio libera procuretur,quibus convenire ait venæ ſect. victum tenuiſſimum ſeu potius abſtinentiam, potus refrigerantes, fœcum alvi per enemeta ſubductionem, præ cœteris maximè juvare ſomnum & quietem ait,quibus deficientibus opiatis & anodynis tempeſtivè occurrendum eſſe judicat.

Author hic nobiſcum fatetur,in febre putridâ ſanguinis mixtionem eſſe turbatam à ſulphure nimis exaltato; & in hâc febre quatuor tempora obſervanda eſſe inculcat, initium ſc. augmentum,ſtatum, & declinationem, quæ in quibusdam citius in aliis tardius ſolent abſolvi. Et ſi hæc febris ab initio ſit vehementior & totam ſanguinis maſſam ſubitò cum incendio pervadat,ſi cum ſymptomatum ferocia ſine remiſſione conſtanter & æqualiter urgeat, plerumque intra IV.dies ſanguis ita deflagrabit,ut materies aduſta criſin factura ad turgeſcentiæ plenitudinem aſſurget, qnod ſi initia ſint tardiora & accenſio ſæpius interrupta circa diem ſeptimum ad ἀκμὴν perveniet,ſi adhuc remiſſius incipiat morbi ſtatus ad undecimum aut decimum quartum protrahi ſolet. Motus criticos quoque in hâc febre non Planetarum directione, ſed ob naturæ neceſſitatem die quarto,ſeptimo, undecimo & decimo quarto evenire ſtatuit.

Circa Therapeiam febriũ putridarum auctor IV.habet intentiones generales,quibus totius rei cardo innititur; primò ut ſanguis ab incendio vindicetur & prorſus ſupprimatur flamma ſive ignis in ſulphureâ ejus parte accenſus,quod circa prima hujus morbi initia non raro fieri contingit; ſecundò, ut,cum ſanguis incendio prorſus extingui nequeat,ſaltem mitius & cum minori noxiâ deflagrationem ſuam peragat; tertiò ut deflagratione peractâ materię concrematę & aduſtæ recrementis liquor cruoris expediatur, & poſtea ad craſin & vigorem naturalem reducatur, quartò ut ſymptomatibus urgentibus occurratur.

Venæ ſectionem ergò ab initio celebrandam eſſe, judicat, venæ ſectione enim ſanguis ventilatur & particulæ calidæ nimis agglomoratæ & incendio jam proximæ ab invicem ſeparantur,veluti cum fœnum exardeſcere aptum, ſi aperto aëri exponatur ejus accenſio præcavetur.

Tenuem quoq; victum inſtituendũ vult in quo nihil ſulphureum aut ſpirituoſum adhibeatur. Viſcera quoq; juxta noſtrum Authorem inprimis primæ viæ ab omni ſaburrâ excrementitiâ liberentur, in quem finem enemata,quandoque etiam vomitiva & purgantia tempeſtivè tamen adhibenda commendat. In febris augmento ſi cruor nimis efferveſcat & cũ pulſu forti & vehementi vaſa plurimum diſtendente, & ſi vigiliæ, Phrenitis aut dolor capitis immaniter urgeant,ſanguinis miſſionem repetendã eſſe inculcat,& tunc temporis ſudorifera omittenda eſſe reputat,ſed potiùs opiata & anodyna exhidẽda utpote ſanguinem & ſpiritus figentia & craſin ejus conſervantia.Item Julapia,decocta,viſcera æſtuantia,refrigerantia,cruorem attemperantia ſpiritusq;refocillantia,liquores acetoſos vegetabilium aut mineralium nec non nitrum purificatum quatenus ſanguinis æſtum cohibent & ſitim extinguunt,maximoperè laudat.

Aquas verò ardentes ſpirituoſas,pulveres cordiales & bezoardicos (ſi morbus malignitate caret) procul habendos eſſe exiſtimat. Si verò natura Criſin moliatur per ſudorem & in urina ſigna concoctionis appareat, tunc diaphoreſin vel lenem purgationem admittit, ſi in pejora omnia conjurant, ſolis cardiacis vires refocillentur tum internis quã externis, de quibus alibi.

§. 15. *Sylvius* curam *diariæ febris* pro cauſarum varietate variam eſſe optimè judicat. Vbi ergò hìc affectus ab *aëris æſtu* ſit productus, aër temperatus quærendus vel temperandus ſaltem aquâ frigidâ vel aceto in pavimentum effuſis vel plantis refrigerantibus per cubiculum diſperſi-

4, 2, Ephemera.

ægro sit; cieri simul julapium sequens præscribit:

℞ *Aq. card. bened.* ℥vj. *acetosæ* ℥ij.
Syr. papav. rhead. ℥j.
♎ *nitri g.* vj. M.

Quando verò febris à corporis æstu superveniente frigore orta sit, prædicto julapio utiliter admiscet, sal. corn. cervi volat. vel sal. armoniac. ℈j. & sic partitis vicibus exhibet.

Quando Ephemera est *à potu generoso*, curationem instituendam esse putat Author, per potum acidiusculum julapium modò præscriptum aut tincturam rosarum sequentem, quam in omni æstu febrili commendat:

℞. *Aq. hordei* ℥xxx *rosac.* ij.
Flor. rosar. sicc. rubr. ℥j, *olei sulphuris per campan.* ♁. *q. s.*

adgratam aciditatem, infund. in vase vitreo clauso & in loco calente ad Tincturæ rubentis extractionem, colaturę adde syr. jujubin. ℥ij; M.

Si à *nimio labore vel corporis* motu producta sit febris diaria, spirituoso potu refocillandi sunt spiritus animales, in hunc finem sequentem laudat mixturam per intervallum usurpandam:

℞. *Aq. flor. thiliæ. betonic. foenic.* ã ℥ij.
♎ *vini rectificat. vel aquæ vitæ Matthiol.* ℥iß.
Spir. salis dulcis ℈j. *Julap. rof.* ℥j *misc.*

Ubi *ab ira vehementiore Ephemera febris* est excitata sequentem præscribit mixturam, quæ simul bilem commotam & acriorem factam corrigit:

℞. *Aq. plantaginis, lactuc. acetosæ* ã ℥j.
cinam. ℨß
Spir. salis dulc. f. ℈ß. *Syr. diacod.* ℨj. *M.*

Quando est à *mœrore* diaria febris, commendat mixturam, quæ succum austerum in omni moerore gravi productum emendare solet simulq; vitiatam tunc & febrilem in corde sanguinis effervescentiam redintegrare potest.

℞. *Aq. pulegii foenicul.* ã. ℨij.
Spir. carmin. ℨß, *laudan. opiat gr.* ij,
salis armoniac volat. ℈j.
Syrup foenicul ℨj. M.

Quando febris hæc est à *vigiliis nimiis*, tunc somnus blandè promovendus cum emulsione vel exhibito laudani opiati grano unico aut altero. Ubi *adest Plethora*, venæ sectio ubicunq; libuerit, instituẽda est, non ad animi deliquium, sed repetitis vicibus; & ubi *copiosa bilis* in corpore existit, illam minuendam esse vult cholagogo blando, vel alterantibus, julapiis variis, jam hinc inde descriptis: ubi etiam *oris amaritudo* urget conducunt eadem quæ sc. bilem blandè per alvum educunt.

Quoad *Synochi* curationem postquã plures Synocharum sint differentiæ, tum secundum causas, tum secundum symptomata graviora, ipsas comitantia, necesse est ut quædam recenseamus unà cum curandi methodo ad mentem clarissimi hujus Authoris. *Synocham* ergò *biliosam* curat corrigendo bilis acrimoniam salinam per acida temperatiora nempe spiritum salis dulcem 2. emendãdo bilis oleositatem inflammabilem per acida austeriuscula, sempervivum plantaginem &c. 3. minuendo bilem per cholagoga, sed blandiora & subacida, utpote tartari cremorem, sal tartari, tartarum vitriolatum, quorum remediorum formulas apud Authorẽ vide, tædet enim huc apponere. Sic & omnium symptomatum curam invenies apud prælaudatum Authorem sufficienter descriptam.

Quod concernit febrem lymphaticam aliasq; species quas ad Synochas refert Author, alio Capite & quidem inferius eas tractandas suscipiemus, quare nunc nos convertamus ad *nostra.*

§. 17. *Nostro judicio* curatio *febris ephemeræ*, quæ talis, est inutilis, nam non admittit curationem, quia per se & quidem per sudorem cessare solet, & rarò ad hujus curationẽ vocatur Medicus, nisi apud divites, verum cum facili marte in aliam febrim præsertim *synochum putridam* vulgò dictam degenerare soleat, ipsi mederi debemus. Interea tamen ne hæc febris redeat, purgatio potest institui, ut vitium in massa sanguinea tollatur, inprimis si bilis abundet, in quem finem cholagogum blandum conducet sequens vel simile:

℞. Extract. cholagog ℈ß. d si pituita peccet, acuatur trochisc. alhand. gr. ij. f. pil. sed omnia purgantia, ut & vomitoria mihi sunt su-

 specta,

pecta, quia non ad febres ſpectant, ſi non adſit cacochymia, nam mixtio ſanguinis perturbata non reſtituitur purgantibus, ſed diaphoreticis. Curationem ergo potius clyſteris injectione inchoandam eſſe exiſtimamus, & *in Synocha ſimplici* parum ſanguinis extrahendum eſt, poſtmodum benignia antefebrilia corpus citra magnâ ſanguinis agitationem, ad ſudores diſponentia per intervalla erunt propinanda.

Mulierculæ tantum ſumunt vinum calidum cum macere, nuce moſchata & ſaccharo, nos addimus theriacæ ℥ß. vel ʒj. & ſumimus vinum generoſum, quia minus generoſum non ita ſudorem pellit, pro pauperibus ſumatur ocul. ♋. ʒß. vel corallor. ℈j. Lapis bezoar. quia raró acquiritur non ita in uſum trahendus, corn. cervi uſum longe anteferrem; conveniunt & hîc decoctum hordei cum ſucco citri vel limonum vel decoct. C.C. cum ſcorzonera. In potu febricitantium ſemper aliquot guttæ ſpirit. nitri vel tincturæ confortativ. cardomomiſ. vel Tincturæ bellidis vel ſpir. vitroli Martis aliusque refrigerantis acidulatæ infundi debent, his ſcopis etiam ſatisfaciunt aquæ febrifugæ, emulſiones ex ſeminibus frigidis, Julapi ex decoct. hordei cum raſura corn. cervi & tamarindis parati, item conducent abſorbentia, ut ſunt pulveres teſtacei, antimonium diaphoreticum, epithemata varia externa pro hepate, corde & pulſibus. Quoad venæ ſectionem hîc etiam cautè agendum eſt, poterit inſtitui, ubi in plethora & nulla ſuſpicio malignitatis.

In *Synochâ* verò *putrida* ubi humor fermentativâ præditus qualitate peccat, & febrem continuam periodicam excitat in principio primo nempe & ſecundo die, ſi quid movendum vides, move, purga, ſeca. Inter purgantia non infimi ſubſellii ſunt infuſa laxativa, ipſa quoque *emetica* prudenter exhibita, quæ ſæpè graviora avertunt ſymptomata. Cum ſudores ſint movendi prius alvus eſt laxanda, ne à diaphoretico medicamento partes quædam fœcum ſubtiliores ſeparentur & per habitum corporis per univerſum corpus deferantur, unde ſæpè alia mala produci poſſunt; hic clyſteres in juvenili corpore valde conducunt, præſertim in morbi principio, in ſenibus verò minus tuti ſunt; nec adhibenda enemata ſunt inſtante criſi & morbo declinante. An verò ſit purgandum nec ne, hoc Medicus quodammodo ex appetitu poteſt hariolari, qui ſi proſtratus ſit, ſignum ſolet eſſe, ventriculum ab humoribus vitioſis eſſe gravatum, qui prius leniter purgari debet. Ex *alterantium* cenſu habentur ſpiritus acidi minerales, ex diaphoreticis tutiora ſunt mixtura de tribus, ♎s. corn. cervi, ſpiritus fuliginis, aliaque apud Practicos obvia. Nunquam exhibenda ſunt in febre talia frigida, quæ nempe obſtruunt, ſed in eorum locum ſubſtituere poſſumus lapidem prunellæ, ſpiritum nitri & camphoram, quia hæc non obſtruunt; ſic & potus multus in febribus per ſe non nocet, imò prodeſt ſi nempe non obſtruat, quod perficitur, ſi potus tantillum igni apponatur, ita tamen, ne ad teporem usque perveniat, ſed ut non ſit actu frigidus, & tum addatur aliquid ſpiritus nitri, & ſic minimè nocebit. Ventriculus à frigido potu extenditur ſæpè, quatenus ejus poros obſtruit, & ita flatus in eo retinentur, qui ipſum diſtendunt. Pro arcano hâc in febre, habeas camphoram, præcipuè ſi vigiliæ, dolores aliaque incommoda comitentur noſtrum affectum; quæ omnia prædicta curat camphora, ſi ſumatur ad grana tria vel quatuor, quia ſubtilitate ſuâ incraſſat ſine obſtructione; non ſtatim ad cardiaca confugiendum eſt, aliàs febricitantem in ſummum dejicies periculum. De *narcoticis* idem eſto judicium, tutius illa poſt diem undecimum in declinatione nempe exhibebis, febres enim continuæ non ſunt vi aggrediendæ, nam non unico remedio (quod tamen gloriatur *Helmontius*) exhibito, talis febris abſcindi poteſt, ſed pededentim; quare etiam ſudorifera per vices more *Sylvii* exhibere ſolemus, vel in formâ mixturæ, vel in formâ pulveris.

℞. *Ad. fœniculi, meliſſæ, roſarum* ℥j.
Tincturæ croci ʒj.
bezoardic. miner. ℈ß. *vel* ℈j.
♎s * *gutt.* xij.
Syr. card. bened ʒvj. *M. In viribus proſtratis confect. hyacinth.* ℈j. *addi poteſt.*

Interim interpolatis vicibus ſumatur lapis pru-

4,3, Continua varia.

prunellæ ad gr. xv. cum bezoardico minerali ad gr. vj. Et si æger bibat in singulis haustibus addantur spiritus nitri gutt. x. vel xij. & tali modo sitis cessabit. Nitrosa omnia hîc conveniunt quatenus præcipitant & refrigerant, superadditis sudoriferis & camphora, sic enim absque dubio febris cessabit, sequens pulvis sæpius expertus rarò fallit:

℞. *Bezoard. miner.*
per Chin. chijn. à ℈ß Camphoræ gr. iij. *M.*

Componat autem æger se placidè ad quietem, & levem tantum expectet sudorem.

Non rarò sanguis totus perturbatur in hac febri, & ita transit ad malignitatem, quæ tunc ordinariam medendi methodum flectit, præprimis quoad purgantia & venæsectionem, quæ tunc potius omittenda quam celebranda sunt. Hîc etiam pulsus ab initio febris accuratè tangendus; si enim frequentior sit, non audeo exhibere catharticum, sin pulsus debilis & depressus, ipsa diaphoretica inprimis potentiora & fortiora nobis suspecta sunt, quo in casu temperatioribus naturę alacriter succurrendum erit, & quidem sequenti modo:

℞. *Aq. confort. Aug.* ℥ij.
corn. cervi citrat. ℥j.
cinamom. ℥ß.
Sachar. perlat. q. s. ad gratiam M.

Ad confortandum commendamus Elect. de carne citri cum conserva acetosellæ, vibium, &c. additis speciebus diamarg. de hyacintho, Ebur sine igne coqui etiam potest, serum caprinum cum corticibus citri & instillari clyssus antimonii cum tinctura violarum tinctus.

Symptomatum febres has commitantium maturè est habenda ratio, qualia sunt alvi fluxus, vigiliæ, Phrenitis, sitis aliaque tum spiritibus tum sanguini infesta.

Si post febrem curatam vires nihilominus valde fractæ sint, & extrema remaneat debilitas, in quo casu ad mentem *Medici eximii Domini Sydenham, amici nostri exoptatissimi*, adolescentulum vivum vegetumque applicare potes.

CAPUT III.

De RELIQUIS SYNOCHI PUTRIDAE, VULGO ITA DICTÆ, SPECIEBUS,

De Causo seu febri ardente, de febri continuâ quotidianâ, de continuâ tertianâ & de continuâ quartanâ.

§. 1. PRæcedente capite tractavimus febres putridas vulgo dictas à similitudine qua putrescentia fervorem concipiunt, ut fœnum madidum, quibus subnectamus earum species & quidem primò Causum. Καῦσος, seu Febris ardens, *est continua febris ex majore sanguinis perturbatione cum calore acerrimo & siti inextinguibili continuò affligens*. Hæc febris tantum gradu à *synocho putrida* differt. Sin verò certis horarum & dierum intervallis exacerbationes caloris observantur, alia sortietur febris nomina, eritque pro varietate humoris & accessionis vel quotidiana, quæ rarior, vel tertiana continua, quę frequētior, vel quartana continua, quæ rarissimè occurrit. Distinguunt primò *Causum* in malignum & benignum; differentia aliàs in causis petenda, quod alia *mitior*, alia *vehementior* item alia *simplex*, alia *composita*, alia enim ex particulis disproportionatis sanguinem perturbantibus oritur, alia multas particulas permixtas habet, inde & alia inducuntur symptomata. Distinguuntur in *remittentes* & *intermittentes*.

Remittens est, quando febris minor fit, intermittens vel quando planè tollitur & dein iterum redit, in *intermittentium* paroxysmis, horrores plerumque observantur, quibus etiam distinguuntur à *continuis*.

Datur & *Causus spurius* sive *Elodes*, in qua febri ægri sudore perpetuo & excedente perfunduntur. Dicitur & febris *Assodes* seu *fastidiosa*, ubi ęgri febricitant cū nausea & vomitu.

PARS AFFECTA.

Pars affecta juxta *Veteres* est nobilissimum illud viscus Cor, ad recentiorum verò mentem *massa sanguinea*, & tubuli variarum partium.

§. 2. Signa diagnostica *febris ardentis* seu *causi* ex duobus hic caracteribus sumuntur, ex *calore* sc. *ingenti* & *siti clamosa*; reliqua verò symptomata simul hanc febrem uti alias comitari solent. *Febris quotidiana continua* per se manifesta est, dum sc. singulis diebus exacerbatio quædam observatur, aliàs ad generalia continuarum febrium signa confugiendum est; nam signa differunt secundum majorem & minorem sanguinis perturbationem; quo enim particulæ dominantes sunt calidiores, acriores, biliosiores seu sulphureo-salinæ, seu salino-sulphureæ ad mentem *VVillisii* seu ad *Anglorum* chylisiores *crudiores*, sanguinem perturbant, eò symptomata sunt majora & minora.

Febris tertianæ continuæ signa præter generalia continuarum periodicarum superius tradita, sunt exacerbationes, de tertio in tertium diem, id est, post alternorum dierum remissiones, recurrentes. In *quotidianis* verò *continuis*, contundens dolor ægrorum lumbos & dorsum artusque satis frequenterque quassat.

Febris *quartanæ continuæ* diagnosis est exacerbatio de quarto die in quartum diem recurrens, calor est obtusus, sed postea acrior factus, pulsus ab initio parvus & tardus, dein magnus & celerior absque horrore, rigore aut frigore invalescit.

CAUSA.

§. 3. *Veteres Galenici* febrem ardentem seu *causum* dividunt in *legitimam* & *notham*, in qua posteriore symptomata mitiora sunt. *Legitimam* dicunt oriri ab *humore bilioso*, intra majora vasa cordi vicina putrescente; *Notham* verò fieri ex bile cum pituita permixta, vel pituita salsa in iisdem vasis putrescentibus.

Quotidianam verò *continuam*, barbarè *Laticam* dictam, à pituitoso sanguine intra venas putrescente produci ajunt, & ideò singulis diebus suas habere exacerbationes unanimiter statuunt & probant, per id quod hæc febris sæpè infantes & pueros corripiat, tum etiam senes aliosque, qui habitu corporis sunt obeso, ocio & crapulæ addicti, minus tamen frequentes esse has febres dicunt, quia pituita, ut illi ajunt, difficilius putrescit.

Tertianam continuam, quæ tertio quoq; die magis affligit, à sanguine cacochymo bilioso in vena cava putrescente originem ducere ajunt. Ad quam remotè faciunt hepatis calida & sicca intemperies, alimenta calida & sicca; ætas juvenilis, media, aut victus tenuis & parcior, exercitium nimis vehemens & frequens calida & sicca aëris constitutio, vigiliæ nimiæ &c.

Quartanam verò *continuam* rarissimè occurrere ajunt, & quarto die intendi, quam produci asserunt ex sanguine melancholico in venę cavæ ramis putrescente, eamque omnia efficere posse, quæ hunc humorem melancholicum generare, eique putredinem inducere valent.

Assodem quam ad ardentem referunt, exoriri asserunt ex læsione ventriculi ab acri & bilioso humore ejus orificium vel tunicas irritante.

Elodem verò in qua sudores perpetuò funduntur, fieri ab ingenti humorum putredine, aut malignitate substantiam corporis dissolvente.

§. 4. *Paracelsus* qui LX. species febrium facit & ex unico Ætnæ igne deducit, interim nullam sedem nominat. Has febres dicit esse affectus sulphuris & nitri, quod accenditur igne Ætnæ, alibi febrem terræ tremorem definit, & alibi dicit esse *Mercurium & nitrum*, putans causam & remedium inesse definitioni.

§. 5. *Helmontius Archéum* accusat, qui à causa occasionali lacessitur, spiritum enim nec alios humores putrescere posse multis probat rationibus, causa occasionalis est instar spinæ, propter quam *Archéus* commovetur per suum *Blas* imò aliquando sine causa occasionali *Archéus* sponte luxuriat, & leviculo errore intus species furoris sibi assumit; *spinæ* tamen nihil aliud sunt quam salia corrosiva acuta, ex indigestionibus producta, quorum ministerio facile accenditur *Archéus*.

§. 6. *Willisius synochum putridam* dividit in *Symptomaticam* & *Essentialem*. *Symptomatica* dicitur, quæ ab alio quodam affectu seu morbo in corpore prius producto originem habet,

4, 3, Diversa continua.

bet, ita ut febris sit tantum symptoma isti alteri morbo superveniens, cujusmodi habetur, quæ à pleuritide, angina & vulnere aut abscessu aliquo in parte principe aut ejus vicinia dependet, & secundum ipsum Authorem nulla febris putrida est merè symptomatica, nam Angina vel Pleuritis sunt febris producta, minimè verò ejusdē causæ. In hujusmodi affectibus advertit sanguinis aptitudinem quandam ad coagulandum, quia sit minus fluxilis, adeoque in vasis minoribus coagulari habilis: non secus ac in lacte cernitur cum acescere incipit, tunc enim sine coagulatione non coquitur. Pariter ac in massa sanguinea suspicatur diathesin quandam ad acescendum, cujus ratione coagulationi sit obnoxius, omnis enim extravasatio & inde facta inflammatio in Pleuritide, Angina & Peripneumonia, non semper dependet à sanguinis exuperantia & vasorum plenitudine, sed & sæpè sanguis in motu sistitur & stagnat, unde & dolor acutus inferri solet. Imò quandoque in ipso corde sanguis stagnat: quare sæpe pleuritici de insigni gravitate & velut pondere circa cordis regionem infixo (deleto) queruntur, cumq; prælaudatus Author ex ejusmodi affectibus obeuntium cadavera aperuit, in cordis finibus & vasorum circum circa cavitatibus sanguinem in frustula & glomeros oblongos concrevisse observavit; in *Synocho simplici* tantum subtilem & spirituosiorem sanguinis portionem inflammari ait.

In *putridis* vero à frigoris susceptione, evacuatione cohibitâ, &c. sanguinem propter effluvia retenta (quæ instar fermenti se habent) mole augeri & in vasis solito plus turgescere, cumque ob ventilationis defectum circulatio suo spatio angustatur facilè quâ data portâ arteriis exilire & circulationis filo interrupto extravasari, & in tumorem aggeri concludit, & quoniam ab ejusmodi tumore calor & dolor intenduntur, sanguis hinc in motu suo magis perturbatur, adeoque febris primò accensa plus aggravatur.

Synochum putridam essentialem dividit in *Putridam* dein in *Causum*, præterea in *quotidianam tertianam* & *quartanam*. *Causi* seu *febris ardentis* quæ major æstu, siti ferè intolerabili, aliisque symptomatibus, insigniorem sanguinis phlogosin, arguentibus periodum suam absolvit; Ratio formalis in hoc ad mentem Authoris consistit, quod temperies sanguinis in affectis sit calidior, hoc est sulphure concremabili magis abundat, ideò cum effervescit, majori copiâ accenditur & deflagratione, caloris acerrimi effluvia per totius corporis habitum spargit, inde & ejus motus est acutus & citò ad statum pervenit, symptomatibus etiam vehementioribus stipatur, Crisin habet difficilem, & eventum periculosæ aleæ plenum. Quod spectat periodos seu Paroxysmos quibus febris putrida stato tempore nonnnunquam exacerbari solet & velut intermittens diebus modo singulis, modo tertio aut quarto recurrat, *Author* dubitans de his suam proponit opinionem, & præsupponit duo præcipua, quæ sanguinis effervescentiam utplurimum excitant; primum est in cruore partis sulphureæ exaltatio & accensio, secundum materiæ adustæ & deflagratione sanguinis residuæ ad turgescentiam congestio; à priore deducit febris continuitatem, ab alterâ ejus statum & perturbationes criticas deducit. His etiam tertium accidere refert, succi nimirum crudi ab alimentis recens congestis plenitudinem & turgescentiam, quæ statis temporum intervallis in febre continua majorem effervescentiam excitat.

In *Synocho putridâ* valdè *acutâ* sanguinem ferè totum citò inflammari & summè æstuare ait, quicquid tunc succi nutritii affunditur, & incendio absumitur, quare parum aut nihil ejus in paroxysmi materiē in massa sanguinea continetur; pro majore ergo vel minore adustione sanguinis & succi crudi illatione febris vehementior vel mitior oritur. In singulis paroxysmis præter succi nutritii degeneris penū, aliquid è materia sanguinis adusta & concremata evaporare statuit. Quoad Paroxysmum, qui modò singulis, modò alternis recurrit diebus depēdet ad mentem *Authoris*, quod sanguinis discrasia diversimodè se habeat, hinc succi nutritii degeneris supplemētum citius aut tardius ad turgescen-

ſcentiæ plenitudinem aſſurgit, & proinde afferveſcentia ſuâ, modo crebriores, modo rariores, hac in febre paroxyſmos inducit.

§. 7. *Sylvius* qui *Synochos* febres ratione cauſæ diverſæ diſtinguit in *bilioſas* & *lymphaticas*, & ſub lymphæ nomine non tantum comprehendit quæ à conglobatis glandulis, & ab aliis quoque partibus ad cor pergit, verum ſuccum inſuper pancreaticum, ipſamque ſalivam ex conglomeratis glandulis prodeuntes, liquoremque adeò ex inteſtinali Triumviratu oriundum, omnesque unà cum lympha deſcendenti ſanguini admiſſos, easque ſubdividit in *febres lymphaticas*, *glandulares*, *Pancreaticas* & *ſalivales*. *A bile* ergò produci putat, maximè ardentes imprimis *Cauſum*, à *lympha* verò *glanduloſa* febres capitis artuumque doloribus atrocioribus & lancinationibus copulatas, uti à *ſucco pancreatico* quasvis cum ventris doloribus conjunctas, denique à *ſaliva*, eas quæ cum ventriculi & vicinarum partium anxietatibus & diſtentionibus moleſtæ ſunt. Ubi ergò acrior obſervatur calor, uti in Cauſo cum pulſu frequentiore & majore urinâ craſſiore & benè tinctâ, ſiti intolerabili, linguâ aridâ & fiſſâ, quandoque nigrâ, ibi bilem acrimonia ſalina lixivioſa ſola, aut inſuper inflammabilitate oleoſa peccare contendit. Si verò febrilis efferveſcentia conjunctum habeat calorem rodentem, tunc adſcribit lymphæ conglobatarũ glandularum omnium, aut plerarumq; acriori & acidiori.

Differentias harum febrium à ſymptomatibus gravioribus etiam petendas eſſe ait, & ad numerum quaternarium reducit.

Sunt *Cauſus* de quo diximus, Leipyrias, febris Brenner/ qui cum flamma, ardore & rubore oriuntur.

Febres deliras colliquantes, malignasque, ſub noſtra diſtinctione inferius ſuo ordine tractaturi ſumus.

Primaria harum *febrium Synocharum*, quæ cum calore inſigni & continuo ægris ſunt moleſta, cauſa exiſtit bilis & acrimonia & inflammabilitate nimiâ peccans, unde non ſolum in dextro cordis ventriculo ab eâ vitioſa producitur efferveſcentia, ſed etiam in tenui inteſtino, ac præſertim accedente per intervalla ſucco pancreatico propter ſui ſtagnationem acriore facto atque paroxyſmum obſcurum excitante. Febrium verò earundem perpetuo frigore & horrore moleſtarum cauſam primariam ipſi eſſe *lympham* cenſet, & inprimis *ſuccum pancreaticum acrimonia acida peccantem*, & hunc præſertim ad novi paroxyſmi productionem halitus acidiuſculos ex inteſtino tenui quaquaverſum propellentem, atque frigoris ſenſum vagum producentem.

§. 8. *Ex noſtra opinione*, cum obſtructio in parte aliqua publicâ talis oriatur, ut inde inflammatio producatur, febris ſequitur, quæ erit continua, ſi ſemper manet, erit verò intermittens ſi inducias habet. *Generoſi febris ardentis*, ſeu *Cauſi* cauſa quærenda in humore vitioſo poros habente poris ſanguinis planè contrarios, ut plurimum ex διαπνοῇ impedita, aëris vitio & generoſi potus abuſu producto, à quibus cauſis fores aperiuntur ſali-volatili oleoſo, ut cum acido ob turbatam mixtionem manifeſtius ſe explicante, tantâ cum luctâ & motu congrediatur, & ejusmodi calorem cum ſiti vix tolerabili & exſtinguibili, intenſum producat, & ſic ſpirituum animalium ἀταξίαν oboriri neceſſe eſt, quâ ſubortâ omnia regna *Regum noſtrorum*, ſi non planè evertuntur & concremantur, ad minimum ad tempus ab hoſte occupantur. *Febris* ergò *continua intermittens* producitur vel quotidiana vel tertiana vel quartana, cum ſc. è parte ſolida aliquis humor heterogeneus & ſalia ſylveſtria vel ſcoriæ nitro-ſulphureæ & minus ſymbolizantes ad maſſam ſanguineam deferantur, quæ ſuâ morâ in tubulis partium tales acceperunt poros, ut multum abludant à poris ſanguinis. Hæ particulæ, ut diximus, ſylveſtres, quę vel continentur in ſero vel lymphâ, vel chylo, ſive in ſucco pancreatico ſive in ſaliva, ſive in maſſa ſanguinea, modo ita ſunt comparatæ, ut turbationem in ſanguine efficere valeant, ut maſſa ſanguinea nonniſi admodum longo tempore poſſit reſtitui, & interim iterum humor peccans & particulis iſtis contrariis imbutus ad ſanguinem deferatur, neceſſariò *febris* oboriri debet *continua*. Ubi verò continuò

hu-

4,3, ~~Diversa~~ continua.

humor aliquis peccans è latibulo ad sanguinem moveatur, & si peccans hic humor seu particulæ minus symbolizantes, quæ utplurimum in chylo existunt, statis quibusdam temporibus in sanguinem deferuntur, ut interea sanguinis mixtura restituatur, *Intermittens febris* oritur. Sic *nos* hic non excludimus acidi resoluti & depravati cum particulis alcaticis congressum.

Et quoad distinctionem hìc notandum est, quod *tertiana continua* ferè semper cum horrore incipiat; *Quotidiana* non item, *quartana* post paroxysmum dolores universales relinquere solet, & ita hæ febres in principio à se invicem distingui solent.

Continuam quotidianam febrem accelerare possunt chylosæ ac crudæ particulæ, ut & massæ sanguineæ inexistentia, salia sylvestria & fermentales reliquiæ, potissimum juxta vasa lactea & glandulas mesenterii hærentes, quæ sanguini communicatæ, facilè turbationem sanguinis efficere valent. *Pituita* verò non hìc in culpa est, cum plurimas febres continuas quotidianas observaverim, quæ à particulis biliosis & sulphureis provenere, quod etiam ex symptomatibus ipsos comitantibus, facili marte deduci potest, quales & non paucæ quotidianæ intermittentes frequenter obveniunt, quæ tertianis succedere solent, quartanæ quoque intermittentis in tertianam subita mutatio, & vicissim tertianæ in quartanam, iisdem utrobique promanantibus symptomatis arguere videtur, utramque ab eodem humore posse generari. In febre *continua tertiana* sanguinis turbatio est major ob plurium tubulorum obstructionem, & fermenti in iis contenti activitatem, in quartana verò sanguinis turbatio minor est & mitior, à viscidioribus particulis producta.

Possunt etiam dari quintanæ, sextanæ, septanæ octanæ, nonanæ &c. prout sanguinis turbatio minor vel major est. Dolores capitis, utplurimum hisce in febribus occurrentes, oriuntur à particulis crassioribus intra cerebrum & ipsius membranas delatis, quæ acrimonia sua nervos vellicando dolorem inferunt. Reliqua symptomata febribus solemnia inferius explicaturi sumus.

PROGNOSIS.

§. 9. *Signa Prognostica* ostendunt nobis febres ardentes omnes satis esse periculosas, quia continua est & acuta febris, *inde conteste* 173. Febres ardentes die XIV. aut liberando aut perimendo decernunt; pulsus debilis dubii eventus est prænuncium, quò major enim in naturali statu recessus eò periculosior est.

Autumnales continuæ magis periculosæ sunt quam vernales, in illis enim post declinationem semper purgandum ob recidivæ metum, in his verò abstinendum, quia æther hic, quòd in reliquis medicina, facit. Senibus hic affectus plerũque lethalis existit ad mentem *Galeni comm. ad aphor.* 14. s. 1. Urina turbida nullam habens ὑπόστασιν magnam sanguinis turbationem & cõfusionem denotat, quo etiam urina est rubicundior & tenuior eò pejor.

Cum febris quotidiana continua, lenta ac larga sit, haud absque periculo est, quia sæpe *Hecticam* minatur.

Et febris *quartana continua* est rarissima, satis tamen periculosa, viresque valdè dejicit, & tandem ob diurnitatem *Hydropem* inducit.

CURA DIÆTETICA.

§. 10. In acutissimis, quæ IV. diebus judicatur tenuissimo victu utendum; ratio, quia habet statim extremos labores & cum omnes febricitantes habeant intus latitantes causas morbificas quæ sanguini & spiritibus animalibus vim inferunt. Cibus etiam, etsi sua natura conservare solet, causas tamen febriles non tollit, juxta illud tritum, corpora impura, quò plus nutries, eò magis lædes *Hipp.* 2. *aphor.* 10. Malè ergo sanitati consulunt illi, dum ægris, cibis ingerendis inservire gestiunt, cum illos potiùs in perniciem præcipitent, & sive Medicus quidpiam aut imperarit, aut prohibuerit ex arbitrio tamen faciunt quicquid lubet, juxta *commune dictum*: *Vivunt ut volunt, curantur ut jubent, & moriuntur ut debent.*

Ventriculus enim ob spirituum animalium penuriam & ἀταξίαν in febricitantibus est debilis & languidus, idcirco etiam cibum non benè amplectitur, etiam ob fermenti corruptionem non benè digerit, & sic potiùs febrili cau-

sæ fomentum præbet, hinc *Hippocr. 7. aphor. 65.* Si quis cibum febricitanti dederit ut sano robur, sic laboranti morbus. In febris accessione ergo & hic ab omni cibo abstinendum esse censemus. *Hipp. l. 3. de victus ratione* inquit: Si *Febris* ex plenitudine detinet, nihil præter aquam offerendum per III. dies, siquidem intra tertiam cessârit. Si non ptisanæ succo utendum, & vel quarto vel septimo die abibit, si sudaverit. Abstineant ergò à carnibus febricitantes, sed juscula tenuia refrigerantibus condita assumãt, potus esto cerevisia tenuis, quam hisce in locis Lanquell. vocamus, vel hordei aquam vel lactis serum, Tamarind. acetos. coctor. vel decoct. c. cervi cum radicibus acetos. semper potui ordinario instillentur aliquot guttæ spir. salis dulcif. vel salis nitri: Julapia conveniunt addito spiritu nitri dulcificato: pro re natâ concedi potest vinum acidulis vel aquâ multâ dilutum.

Aër frigidior, si non naturâ haberi potest arte paretur, pro inspiratione eligendus est, ne tamen is officiat diaphoresi ac corporis poros occludat, corpus levibus stragulis muniendum. Omninò aër æstuosus aut calidus culpatur sic & malè audit aër nocturnus. Somno moderatè indulgeatur inprimis in hisce febribus continuis. Alvus sit libera, animus etiam tranquillus, vitanda enim sunt omnia animi pathemata, præsertim mœstitia & ira, atque ad omnes res non naturales reflectendum est; Impendenda enim opera est, ne ea quæ secundum naturam expelli debent, retineantur, nisi adsit immodica evacuatio, quæ vires absumit, quæ impedienda, omnesq; vehementes perturbationes eliminandæ.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 11. *Veteres Galenici* in cura febrium statim & quidem in initio febris ad venæ sectionẽ tanquam ad sacram Anchoram confugiunt, quia non solum uti ajunt, plenitudinem sive ad vasa, sive ad vires, educit, sed & corpus totum refrigerat & perspirabile reddit, putredinemque arcet. *Veteres* ad animi deliquium mittere solebant, sed prudentiores ex ejusmodi secta partitis vicibus sanguinem è vena emittendum esse censent; præmittunt sæpè enemata. Monent quoq; *Galenici*, tam sæpiùs sanguinem esse extrahendum donec impurior & corruptior appareat; loco venæ sect. frequentius cucurbitulas cum scarificatione adhibent, quia sunt vicariæ venæ sectionis, quando vires ægrotantium deficiunt, ut in febribus syncopalibus; aut ætas illius usum non permittunt.

Ipsorum pharmaceutica remedia sunt *Vacuantia* vel *Alterantia*; sub vacuantibus comprehendunt vel vomitoria, vel sudorifera & diuretica. Sub alterantibus autem refrigerantia incidentia, aperientia & confortantia. Quoad purgantia, illa non nisi materia turgeat, ab initio exhibenda esse, contendunt, nisi in primis viis materia multa lateat, quæ tunc febrem auget, & naturam pravat, quod facili marte dignosci potest ex nausea, oris amaritudine, siti, cardialgia, alvi fluxu aliisque symptomatis, quorum ratione nonnunquam purgationem venæ sectioni præmittere solent, sed debent esse leviora & mitiora, ut Cassia, Mannæ, Tamarind. lactis serum tamarindinatum, diaprunum, syr. rof. sal. simpl. & comp. ex quibus variis modis concinnant formulas, quas vide sis apud Practicos veteres.

Et cùm natura per superiora materiam morbificam expellere tentet, quod à nausea & vomitu urgente, Medicus hariolari potest, tunc etiam vomitoria suadent, cum accidisse ajunt, ut sæpè materiâ per vomitum rejectâ, febris ab initio juguletur, quæ alioquin longè futura esset. Sed mitiora tantùm propinanda esse, præcipiunt. Ex. gr. aqua hordei tepid. cum ol. amygd. dulc. vel commun. decoct. sem. aneth. raphan. quæ ad ℔j. exhiberi possunt, nam in minore quantitate assumpta in stomacho manent.

In toto morbi decursu clysteres injiciendos esse & quidẽ singulis diebus si alvus liberè non fluat, qui componi possunt ex variis emollientibus & refrigerantibus.

Post venæ sectionẽ & primarũ viarum evacuationem ad ea medicamenta confugiunt, quæ humores crudos præparant ad coctionem & evacuationem, quæ & simul calorem mitigant, putredinem arcent & obstructiones aperiunt, qualia sunt Julapia, Juscula herbis refrigerantibus condita, Emulsiones, &c.

In bile valdè acri & tenui acida commendant, Julapiis instillata in progressu febris, apparente con-

4, 3, Diversa continua.

rente concoctione, decoctis addunt rad. asparag. liquirit. fol. agrimon. pimpinell.

In febribus vero diuturnis à contumacioribus obstructionibus obortis, commendant decoct. chamædrios vel cichorii, vel chamomill.

Veteres etiam aquam frigistam largiter in febribus putridis continuis, priponant; à quâ tamen sapientiores abstinere jubent. Concedunt tamen in magno æstu febrili aquæ frigidæ bonum haustum ad ℔j. cum guttis aliquot spir. vitriol. Ad vires relarciendas ipsi commendant varia corroborantia & quidem frigida, quibus addunt pulver. margarit. corn. c. diamargar. frigid. Diatrion santal. Diarrhod. Abbatis. conf. alkermes d. hyacintho, non libet tamen formulas ob operis angustiam hîc aponere, sed lectorem ad practicorum volumina remitto. In turgescentia materiæ & declinatione morbi ad paulò fortiora purgatia se conferunt & rhabarbarum, agaricum vel Mechoacannam exhibent, & si febris protrahatur, interjectis præparantibus, iterum purgationem suadent, usque tota illius minera ablata fuerit.

Post purgationem si natura ad vias urinarias materiam peccantem mittere solet, adjuvant diureticis, in [illegible] finem emulsiones præscribunt radicesq; fœniculi cum petroselini jusculis incoquendas consulunt: Si verò vident naturam ad habitum corporis materiæ morbificæ reliquias propellere, sudorifera temperata propinant, ut aquam card. bened. fumar &c. ad febrilem calorem contemperandum partium principum robur corroborandum, poros cutis relaxandos esse ajunt, & fulginem caloremq; febrilem foràs attrahendum, in quem finem extrinsecus varia remedia applicanda esse sibi persuadent, *Epithemata*, varia linimenta aliaq; balsama cordi, hepati aliisq; partibus applicant, quæ tamen nonnisi in statu aut declinatione adhibenda volunt, dum calor ad exteriora se diffundit, & non ab initio morbi nec in augmento dum calor exteriora se diffundit, cum ab initio morbi nec in augmento multo minus instante crisi. Testibus, manibus, ac pedibus varia refrigerantia in æstu adhibent.

§. 12. *Paracelsistæ* commendant in principio harum febrium vomitorium ex antimonio, dein exhbent laudanum opiatum *Parac.* ad gr. ij. l. III. in V. absinthii, laudant & spiritum rectific. ad g. v. vel VI. in aq. cichorei & plura alia, quæ inferius patebunt.

§. 13. *Helmontius* qui multis rationibus cum *Antesignano suo Paracelso* assurgit contra *Galenicos* quoad venæ sectionem quam nec hisce in febribus celebrandam esse contendunt, gloriatur enim *Helmontius* se febres curasse absque venæ sectione concessoque vino, imò nimis durè loquitur, quod is qui febrim intra quatriduum non curaverit, Medici nomine indignus sit, & hoc est remedium sudoriferum nempe Mercurius diaphoreticus, qui incidit, resolvit ac abradit causam occasionalem ubicunque ea extiterit & hoc citra sudorem nonnunquam illud peragit, remedia autem reliqua solent esse ceu superius diximus ex cephalicis majorana & rorismarino, que non sunt athalia, sed volatilia crasin simplicium continentia, hæc sunt diuretica temperata quæ porrigi debent ventriculo vacuo ante paroxysmum intermittentium & quovis tempore continuarum. *Helmontius* enim in cura febrium non solum causam occasionalem attendit, sed & dignitatem & perturbationem *Archéi*, quâ sedatâ cessat mox febris & quæ materialiter peccat, haud difficulter domantur, cessante confusione Archéi ad appulsum arcani, reliquum naturæ humeris committit, ex quo natura servatrix, morborum mediatrix. Auctor quoq; noster pro humectatione cerevisiam vino tinctam cum mica panis exhibet, cordialia verò ex cocco, perlis auro concinnata contemnit, eò quòd nec aurum nec gemmæ intus reficiant, quoniam non symbolyzant cum nostris spritibus. Curandi autem febres ipsius Helmontii unica intentio est per sudorem. *Archéus* enim se ipsum propria thymosi accendit calidumque sudorem producit, & sic Medico indigitat, per quam viam febrilis calor expelli debet, nempe per diaphoretica.

§ 14 *Willisius* in febrium *putridarum* therapeia IV. habet intentiones curativas generales,

quibus totius negotii cardo vertitur. 1. ut sanguis ab incendio vendicetur & prorsus supprimatur flamma ratione sulphuris accensa. 2. ut sanguis accensus mitius & cum minori periculo deflagrationem suam perficiat 3. ut deflagratione finita liquor iterum ad pristinam consistentiam restituatur. 4. ut symptomatibus urgentibus tempestivè obviam eatur.

Circa primam hujus morbi invasionem in eo totius rei cardo vertitur, ut febris supprimatur & sulphuris effervecti inflammatio inhibeatur, in quem finem venæ sectionem suadet, hoc enim modo sanguis eventilatur, & particulæ nimis agglomeratæ dissipantur, veluti cum fœnum exardescere aptum, aperto aëri expositum ab ejus accensione arcetur & liberatur. *Author* etiam monet, ut saburra ex primis viis eliminetur, huicque usui enemata commendat, quandoque etiam cathartica & vomitoria leniora, quibus sæpè tempestivè & cum judicio adhibitis, febris ab initio jugulatur, si verò hisce non juvantibus malum ulterius serpat annitendum tantùm eò, ut deflagratio residuæ sulphureæ materiæ absque magno tumultu fiat. Cum verò 2. juxta mentem Authoris acuta febris in augmento fuerit & cruor nimis effervescat cum pulsu forti & vehementi vasa plurimùm distentente, itidem vigiliis, delirio aut cephalalgia urgeat, venæ sectio repetatur & transpiratio libera servetur, enemata & hoc in casu tutò adhibentur: pharmaca verò cathartica, seu diaphoretica sanguinem scilic. nimis commoventia potiùs vitentur & ad opiata & anodyna confugiatur, quæ sanguinem & spiritus figunt, ejus in finem Author laudat Julapia ac decocta, quæ viscera æstuantia refrigerant.

Cruorem attemperantia spiritusque refocillantia crebro exhibenda autumat ipse: Aquæ verò ardentes, spirituosæ, pulveres cardiaci & bezoardici (quamdiu febris malignitate caret) angue & cane pejus vitentur. Si febris in statu est, accuratè naturæ motus hoc est crisis attendatur, interim nihil à Medico tentandum, venæ sectio & purgatio prohibenda, postquam autem à sanguinis deflagratione aliquando febrile remittitur incendium & signa coctionis in urina appareant & tamen segnior aliquatenus est naturæ motus, tunc ipsum per diaphoresin aut lenem purgationem procurandum esse judicat: Sin verò omnia adhuc sunt cruda, urina adhuc turbida & absque sedimento, vires sunt fractæ absque periculo vitæ evacuatio vel per sudorem vel per alvum haud tentatur. Sed hoc in casu temperatis cardiacis vires refocillandæ & immodica sanguinis effervescentia inhibeatur & debita ejus fermentatio sustentetur, quod reverà à Corallis, margaritis & ejusmodi pulveribus optimè perficitur.

Quoad symptomata quorum & quidem urgentiorum remediis idoneis & appropriatis Author maxime rationem habet, sic lectorem benevolum ad Authoris Tractarum de febribus & ad aliorum Practicorum volumina præsertim verò ad *Jonstonis Syntagma Practicum* remitto.

§. 15. *Sylvius* in his febribus putridis venæ sectionem ab initio conducere asserit, tunc inprimis quando ardor est summus; sed quando acidi quovis modo molesti occurrant signa, sudorifera commendat & quidem aromatica blandiora & salia volatilia & quando bilis turget urgetve copiosa, purgationem per alvum vel vomitum suadet summoperè convenienti tempore usurpanda ea quæ obstructionem in uno pluribusq; pancreatis ductibus existentem blande solvat ipsumque succum hactenus acriorem corrigunt, quorum formulæ hinc inde exstant.

§. 16. *Nos* verò hisce in febribus putridis ab initio, primo nimirum & secundo die si quid movendum vides, move, purga, seca: Sed cum ab initio cum malignis in signis utplurimum conveniant cautè tamen agendum, ne famæ tuæ notam inuras, aliàs inter purgantia talia excellunt infusa laxativa etiam Emetica ab initio tutò exhibere potes, quæ exhibita sæpè graviora avertunt symptomata; tutius vero in delicatulis res clysteribus ex febrifugis & emollientibus paratis, peragi potest præcipuè in morbi principio; In senibus verò & instante Crisi itidem declinante morbo minus tuti sunt.

Cum

4, 3, Diversa continua.

Cum ergo Medicus in morbi principio adveniat & vires conſtent, primò vena ſecanda eſt ceu diximus, poſtea leniter purgandum, tum ſtatim ſudoriferum aliquod potens exhibendum & ſic vix unquam Medicus ſcopo ſuo aberrabit.

Si febri acrimonia conjuncta eſt, tamen tutò venam ſecare licet, modo vires conſtent & à venæ ſectione detur ſudoriferum, ſi verò vires à venæ ſectione proſtratæ fuerint, cardiacum medicamentum dandum eſt, & tum per II. aut III. horas ſudores ſunt proliciendi. Qui ſtatim ad *Cardiaca* confugiunt, ægrum in ſummum vitæ periculum præcipitant. Ad primarum viarum ſaburram eliminandam, quod ex nauſea & vomitu hariolari poſſumus, ſequens conducet Infuſum:

℞. *Fol. ſen. ß.* ʒij.
Sem. fænic. ſileris mont. ana ʒß.
Cereviſ. tenuis non vetuſt. ℥ IV.
ſtent. per noctem mane col. & d. vel Infuſum ex rhabarb. ʒiiß.
cum aquæ euſor. & taraxil. q. ſuff.

Vel:

℞. *Claret. Tamarind. Mynſ.* ℥iij.
pro doſi.

Vel:

℞. *Rad. apii* ℥j.
Tamarind. ℥iß.
coq. ex aq. fontanæ pur. q. ſuff. add. ſub finem fol. ſen. ʒß.
ſem. ſiler. ʒj.
coq. in col. ℥xx.
diſſolve ſyr. d. cich. c. rhab. ℥ij. *M.*
de quâ potione ℥ij. *ad* ℥ IV.

pro una vice febricitanti propinand. aliàs extr. diacarthami vel diacitri etiam pro ægri naturâ tuto dare poſſumus. Ab initio etiam tutius exhiberi poteſt vomitorium ex antimonio, ſyr. emetic. ad ʒvj. vitriol. alb. ad ʒß. vel tartar. emetic. ad gr. 2. vel 3. croci metallor. abſinthiaci gr. ij. horum & plurium formulas vide ſis apud Authores practicos. Ex alterantium cenſu ſunt ſpiritus omnes acidi minerales. Sudorifera ſunt tutiora medicamenta, inter quæ excellit Tinctura bezoartica D. Mich. Lipſienſ. mixtur. de tribus, ſpiritus corn. cervi, fuliginis omniaque volatilia. Sed Medicus cautus ſit, ne pro cauſo curet febrem malignam; ab initio igitur confortantia mitiora exhibere poſſumus uti in febribus ſolemus; febris enim maligna in principio ſæpe ſpeciem cauſi præfert. Animadvertendum ergo eſt, ſi febres malignæ ſunt, communiter illæ graſſantur, quod tunc ſemper ſuſpicio de malignitate habenda ſit, præprimis quando febricitans de cordis anxietate, virium jactura aliisque gravioribus accidentibus conqueritur, ex urinis verò de malignitatis notis nullum ſignum certum hauriendum, nec etiam ex pulſu; ſigna ergo conjunctim conſideranda ſunt.

Sudoriferorum formulas aliquot in gratiam Juniorum hic apponam.

℞. *Mag. corn. cerv. ſpin. viperarum ad* ℈j.
Bezoard. ſolar. ℈ß.
M. divid. in II. *partes æq. pro duabus doſibus.*

℞. *Corn. cerv. S.* △. *antim. diaph. à* ℈j.
ſal. viper. viol. gr. vj.
divid. in II. *part. æquales pro duabus dos.*

In cauſo maximè proſunt pulveres diaphoretici non nimis calidi ex Antimonio diaphor. bezoard. miner. ſolari, lunari, Joviali, margarit. præp. lap. ♋. ſal. prunell. tartar. Vitriol. addito tantillo camphor.

Specificè in cauſo ex alterantium numero & conveniunt, Serum lactis, △ ſeri lactis deſtill. Nitrum tabul. tinctura corroborans cardomomiſat. tinctura bellidis, violar. roſarum; de quibus potui ordinario ſemper aliquot guttul. ſunt inſtillandæ, ut obſtructiones & inflationes tollantur & arceantur. Ad confortationem pororum & tubulorum conveniunt medicamenta alterantia ſimul vim cordialem habentia, V. gr. Aq. confort. uſitat. conf. de hyacintho ſal. perlat. coralliſat. &c.

Hoc in caſu & externè alterantia modo Hepati, modo dorſo applicanda, ut ſunt ungt. refrig. *Gal.* roſac. Meſul.

In *febre quotidiana continua* loco digeſtivi palmam aliis præripit Fœcula rad. ari pulv. ſtomach.

mach. D. Birchm. Ex purgantibus pil. Panchymagog. & Phlegmagog.

Ad obſtructiones tollendas, ſalia ſylveſtria corrigenda & eliminanda conveniunt ſal febr. Myns. flor. *, tinctur. mea febrifuga quæ ex ſeq. compoſ. eſt:

℞. *Extr. theriacal. abſinth. centaur. min. gentian. ana* ʒj.
Cort. chyn. de chyn. ʒß.
*quibus affund. ſpir. * vol. q. s. docet. à gutt.* XX. *ad* XL.

Vel: ℞. *Elix. febril.* ℥ß.
dos. ad gutt. XL.

Vel: ℞. *Tartari vitriolati* ℈ij.
ſal. abſynt. cent. ſol. min. ana ℈j.
div. in IV. *partes æquales.*

Eſſent. & abſinth. Elix. febril. quatenus reſiſtunt Cachexiæ ſingulis diebus uſurpanda eſt; prodeſt hinc inde Vinum abſinthitum chamædritum &c. vel Eſſ. abſinth. potui ordinario inſtillata. Simili modo poſſunt etiam ♎ vitr. veneris, ſalis dulcif. ſpir. aper. Penot. cereviſiæ guttatim ad gratam aciditat. admiſceri.

Si ſyncope adſit, detur Tinct. corall. cum aq. ex. cord. cervi Myns. confortativ. &c.

In *Tertiana continua* alterantibus ſemper aliquid acetoſi addendum V. gr. ſpiritus ſupra enumerati, ut penetrent ac ſitim ſiſtant. Hic verò notandum, ſpiritum nitri cum ſpiritu ſalis non maritandum eſſe, quia fermentationem excitant; convenit etiam arcanum duplicatum Myns. Hoc in febre ſingulare experimentum habeo quod parare ſoleo ex Jov. Camphora in hoc caſu etiam magnum præſtat uſum.

℞. *Specif. ſtomach. Poterii* ℈j.
Corn. c. ſine △ par. ebor. præpar. ana ʒß.
camphor. gr. ij.
divid. in duas partes æquales. ℈. *ad duas vices.*

Diuretica & hic proſunt.

Tinctura flor. hyperici, cyani, calcatrippæ ad ʒj.
ſpir. ſalis comp. detur ad L. *gutt.*
ſumatur bezoard. min. ℈ß.
▽ *card. bened.* ℥iij.
ſiſt. card. ben. ʒij. M.

Si vires proſtratæ ſunt,

℞. *Aq. confortat.* ℥jß.
croci, camphoræ, ā gr. iij.
♎ *ſal. dulcific. gutt.* vj.
Syr. acetoſ. citri ʒiij. M.
pro doſi unicâ.

In *quartana continua* à venæ ſectione potius abſtinendum judicamus. Et cenſu *purgantium* præ aliis conveniunt extract. melanagog. Pilul. Tartareæ Querc. d. ammoniaco, ejusd. effund. de fumar. Oxymell. ellebor. purg. v. ex *Sudoriferis* eligenda ſunt, Fumaria, card. bened. lign. guajac. ſaſſafr. ex iisdem eſſent. Aqua ſeu ſpiritus item ſp. *. ejusdemque flores, nec minus conveniunt Martialia & ex his Pulv. cachect. Q. Tinctura mea febrifuga. Sunto formulæ:

℞. *Pulv. cachect. Q.* ʒiij.
confect. alkerm. ʒj. *M.*

℞. *Arcan. tartaris. terræ foliat.* ʒj.
dos. gutt. XXX. *vel* XL.

Symptomatum quoque febres has comitantium habenda eſt ratio, qualia ſunt Alvi fluxus, vigiliæ, ſitis aliaque ſpiritibus animalibus infeſta, quæ tamen inferius tractabuntur.

Evenit ſæpe ut febre extinctâ, vires nihilominus attritæ ſint & extrema maneat debilitas ceu ſuperius diximus, quo in caſu optimè *Sydenham*, adoleſcentuli vivum vegetumque calorem commendat, quem Febricitantis abdomini applicare ſuadet, propriâque experientiâ confirmat, multum ægrotantes hoc remedio corroborari, naturamque debilem juvari, ut ſemel à materiæ ſecernendæ reliquiis exonerat: ratione hoc perſuaſus, quod calor hic humano generi congener ſit. Reliqua paregorica ex prædictis & adhuc dicendis facile colligere erit.

Vires conſerventur internis, inprimis ſequentes mixturæ.

℞. *Aq. perlarum uſitat.* &c.

Aliisque pulveribus cordial. temperatis.

4, 4, Hectica.

CAPUT IV.

De FEBRE HECTICA LENTA, COLLIQUATIVA ET LYMPHATICA SEU CATHARRALI.

§. 1. Febres has, quia ferè ab uno fonte derivantur, uno hoc capite simul pertractare animus est, non libet enim admittere subtiles *scolasticorum* distinctiones, quas Medicus in praxi vix unquam attendere valet.

Febris hectica dicitur *Paracelso*, ut Synonyma Targam, *aridura*: quæ describitur vulgò quod sit continens affectus, ortus à fermentatione sanguinis depravatâ, cum pulsu celeri parvo acrique calore præsertim post pastum, nec non manifesta corporis consumptione præternaturali. Febris hectica, quæ est habitualis, dicitur febris, estque plerumque continua, sed quę suas tamen exacerbationes patitur ordinariò post pastum invalescentes, cum calore non usque adeò magno, sed valdè acri, aliquando cum, sæpius verò sine prævio horrore, quibus totum corpus valde emaciatur & contabescit.

Tres febris hujus à Medicis ponuntur *gradus*. In *primo* alteratio cum consumptione & extenuatio adeò mitis est, ut vix ac ne vix à Medico vel etiam ægro animadvertatur, sicque sæpè interea perit tempus hanc febrem curandi aptissimum.

In *secundo gradu* magis evidens est corporis extenuatio, cum calore intensiore præsertim post assumptum unâ vel alterâ horâ elapsâ cibum, quo calor tunc quoque se manifestat in malis & volis manuum.

In *tertio gradu* corpus ita extenuatur, ut facies Hippocratica appareat, & ossa pellibus tantum tegantur cum urina oleaginosa, sudoribus colliquativis nocturnis, calore continuo & uti vocatur habituali, qui gradus vulgò appellatur vel *Hectica Marasmodes* seu *Tabes*, estque vel nullius vel difficillimæ curationis.

Ad febris continuæ species & vulgò refertur *Febris Colliquativa* vulgò ita dicta, in qua corpus valdè extenuatur & emaciatur, sic ut brevi nil nisi cutis & ossa videantur. Sic etiam *Febris Sudataria* ex illorum censu est, quia corpus continuò & nimium sudat, adeo ut præ sudore & debilitatur corpus & exsiccatur spicæ aridæ modo. Dividitur etiam febris Hectica vulgo in *Hecticam primariam*, quæ à principio invadit, & *secundariam*, quæ aliis febribus succedit, deinde in *Solitariam* & *Simplicem*, vel cum *febre putrida* & *complicata*. Sic & ratione loci, subjecti, causæ differunt cum alia ex hujus vel illius visceris aut pactis consumptione, corruptione, inflammatione & morbo ortum traxerit.

Pars Affecta.

§. 2. *Prisca sapientia* vult febrium harum subjectum esse partes solidas; Alii pro primo & adæquato subjecto cor habent vel potius solidas cordis partes, quæ partes plus æquo irritatæ & exsiccatæ sint, quo minus, ut ajunt, cor benè sanguificet, & per consequens corpus nostrum non benę nutriatur; Eatenus solidæ partes dicuntur hujus febris subjectum esse, quatenus consumptio & emaciatio in illis solidis & maximè carnosis partibus evidenter apparet, cum tamē non minus indispositio sanguineæ massæ inhæreat, in qua latex serosus deperditur, quod à pluribus infra dicendis causis fieri potest, unde sanguis acquirit intemperiem acrem & fermentativam; inde & febris hectica ortum suum trahit, igitur & in massa sanguinea & lympha latere causam hujus affectus nulli dubitamus. *Helmontius* Hecticæ sedem collocat, uti plurium aliorum morborum, in stomacho.

Diagnosis.

§. 3. *Signa* præcipuè in præcedentibus expressa sunt. Frequentiora sunt, pulsus frequens & celer indiesque minor, somnolentia adest pervigil, caput & universum corpus dolet, & febre lentâ exacerbatur, valde ardet, ægri sunt torpidi, siticulosi aliquando cum tussicula sicca, mœrentes, tristes, sæpius morosi, urina ferè naturalis, sed temporis progressu videtur oleum supernatare, quod non est ipsa solidarum partium pinguedo, uti plures existimant,

ſed ſunt particulæ pingues oleoſæ, maſſæ ſanguineæ inexiſtentes, facilè cum ſero ſ. lympha fermentatione & potiſſimum lege circulationis ad vaſa urinæ dicata tranſientes; circa appetitum & ſomnum ægri ſe mediocriter habent, tuſſi humida & ſputo copioſo carent, indiesq; emarceſcunt, & poſt paſtum febricitant cum genarum rubedine. Hecticâ laborantes etiam infeſtat, ſudor præſertim nocturnus moleſtiſſimus, viresque inſigniter proſternens, quia colliquativus eſt, inſequitur corporis totius abſumptio, & facies Hippocratica.

Pathognomica autem ſigna ſunt ſequentia tria, 1. quod ſit continens ac per conſequens continenter cordi aliquid moleſtiarum creet, 2. quod corpus & præcipuè partes ſolidæ conſumantur, 3. quod poſt paſtum una vel altera elapſa hora calor febrilis increſcat & exacerbationem habeat. Dolor capitis & ardor producitur ab obſtructione, & quia à nimio calore febris etiam ſanguis acrior fit, vel quia poſt malè curatas febres ſæpè inflammatio oritur in parte fortaſſe ignobiliori, quæ inflammatio, cum ſuppuratur & ſanguineæ permiſcetur maſſæ, eam facit acriorem. Proſtratæ & attritæ vires ſæpe adſunt poſt nondum perfectè curatas febres aut per medicamenta frigida malè curatas; poſt cibum ſumptum febris ingraveſcit, quia chylus tunc ſanguini permiſcetur, qui aliam adducit materiam primi elementi, quàm per poros ſanguinis purulenti fertur.

CAUSÆ.

§. 4. Cum jam in præcedentibus breviter de ſignis egerimus, ſequitur ut etiam *cauſas* harum febrium examinemus, quas nunc (ut ordinem obſervemus) priusque ulterius progrediamur ex mente *Galenicorum* proponimus; hi verò cauſas in proximas & immediatas, vel remotas & mediatas diſtinguunt.

Ad externas cauſas referunt quæcunque & alias febres excitare apta nata ſunt; talia ſunt calor ſolis aut ignis, motus nimius & vehemens, vigiliæ nimiæ, mœrores aliaque animi pathemata vehementiora, excretiones quoque exceſſivæ, ut in alvi fluxu, dyſenteria, cholera, hæmoptyſi &c. ac denique inedia in corpore jam ſicco, vel cibi potuſque acriores, calidi ac putridi, aliaque plura, quæ humidum radicale, uti ajunt, abſumunt & depopulant.

Internæ & proximæ cauſæ ſunt viſcerum inflammationes, febres ardentes, peſtilentes, diuturnæ, ulcera viſcerum tum nobiliorum tum ignobiliorum, ex lue venereâ, & ex ſcorbuto, quæ omnia febrem lentam ac hecticam producere valent. Sic *Galenus* ex inflammatione ſepti transverſi ſe Hecticam vidiſſe narrat; nec minus Practici hodierni jecoris corruptioni adſcribunt cauſam Hecticæ, ſaniem enim in hepate quandam gigni aſſerunt; quâ illius ſubſtantia corrumpitur, ex cujus corruptione vel vapores vel ſaniem ipſam lege circulationis ſanguinis cordi communicat, illudque calefacere affirmant.

Lentæ febris vitium plerumque ſolis obſtructionibns in hoc vel illo viſcere natis, adſcribunt, cujus culpâ nec chylus nec ritè tranſire, nec humores ſeparari & excerni poſſunt.

§. 5. *Hermetici* dicunt febrem hanc febrem eſſe Lunætrian ex accenſis ſpiritibus ſulphureis in corde ortam, quæ dicitur ſanari, ab eorum Magiſtro, intra lunæ curſum.

§. 6. *Helmontius* in Hectica quaſi diaria continua, avocari ſpiritus à muniis digeſtionis, fieriq; aliqualem corruptionem ſemidigeſti contendit. Tabem quoque ſuum habere ortum ex obſtructione & corruptione roboris innati, & ex muco mordace haud dubitat, quam & ex vita ſedentaria obſervavit,

§. 7. *Williſius* fundat febrem lentam hanc non in obſtructionibus hepatis, lienis aut meſenterii, quorum culpâ alimentum non benè coquitur aut diſpenſatur, ſed potius in mala ſanguinis diatheſi, quæ in intemperiem nimis ſalſam & acrem vergit, ideoque nutritioni & æquali circulationi minus apta redditur; Sanguinem enim ſtatuit in corde non ſecus ac oleum in lampade, ſi particulis nimiis ſalinis abundet, non placidè & æqualiter, ſed cum crepitu & magna partium evaporatione accendi, quò quidem citius diſperditur & flammam non niſi languidam & imbecillem exhibet. Prælaudatus noſter Author quendam tali morbo defunctum

exen-

4, 4, Hectica.

exenteravit, in quo viscera coctioni dicata, optimè constituta invenit, exceptis pulmonibus qui erant exsucci & aridi, nec non materiâ sabulosâ instar cretæ per totum obsiti; sic & non raro hoc in morbo mesenterium glandulis tali materea argillacea repletum obsidetur; utrum verò sanguis salsus factus ex ejusmodi viscerum obstructionibus, nihilque nisi aquosiorem Chyli partem transire permittentibus? an verò viscera ex transitu sanguinis salsuginosi lædantur & corrumpantur? dubitat; ipsi tamen probabile videtur quod alterutra affectio ab altera dependeat, & utriusque mali causæ reciprocæ fuerint. Si ergo affectus hic ab ulcere aut abscessu in quibuscunque sit partibus concitato, febris necessariò comes esse debet, inde & febrem assiduam deducit & succi alibilis depravationem.

§. 8. *Sylvius* observavit sæpè *febres hecticas* productas immediatè à nimio corporis exercitio, laboreque continuato, illam & posse produci ab ira vehementissima, præsertim à tristitia & animi mœrore (qualem casum D. *Schadius* in Prætoris Zollii Borckensis uxore aliquot ante annos Hectica, & quidem secundo gradu ex solo mœrore propter obitum mariti vidit) immoderato nullus dubitat, interdum etiam ex vigiliis multum protractis, subinde ab inedia diuturniore & alimentis parvi pravique succi firmis concludit Author rationibus & culpat salivam. Eam quoque alios affectus, ut febres diarias, continuas intermittentesq; contumaciores, frequentissime viscerum plerorumque maxime vero pulmonum inflammationes hasque subsequentia apostemata & ulcera consequi testatur; Glandularum verò conglomeratarum liquorem & potissimum succum pancreaticum viscíditate aucta non item acrimonia acida vel austeritate molesta peccare judicat, & simul lympham obtusiorem reddi, concludit.

Causam contabescentiæ in Hectica febre existimat viscositatem nimiam omnium humorum ipsiusque adeò sanguinis, propter quam partium nutritio sensim ac sensim imminuitur.

Exacerbationis verò post pastum *causam* ex saliva nimis glutinosa, propter quam fluidior Chylus citius ad intestina descendens ac bili occurrens in halitus similes ex parte saltem diducta, & ad cor deducta, ibidemque amplius rarefacta, deducit. Ex rarefactione hâc pulsus solito celerior producitur mox & quaquaversum propulsus in facie ruborem levem, ac in cute calorem blandum, qui alibi tamen alia symptomata pro reliquorum & partium constitutione diversa, excitat.

Quando autem Hectica à nimio coporis motu non tantum hoc in casu spiritus animales, sed & serum sanguinis exhauriri arbitratur, atque idcirco omnes humores acriores fieri, contendit.

Quoties verò à mœrore diutius protracto orta est hectica, tunc adscribit causam succo pancreatico austeriori humores reliquos glutinosiores reddenti.

Hecticæ à vigiliis nimiis contractæ, causam ponit in spiritus animales nimis attritos, eorundemque unionem arctiorem, ut & acrimoniam & tenacitatem humorum, &c.

Quoties ab inedia diuturniore hecticâ aliquis laborat, toties alimentorum utrumque acre demulcentium defectu, acrimoniam utriusque intendi, atque porro unione intimive factâ humores viscosiores generari autumat.

Quoties diariæ succedit, toties errores circa diætam commissos, esse censet.

Quoties Synochas sequitur, toties, ubi à bile vitiosâ istæ traxerint originem, partim acrimonia ipsius partim medicamentis eandem alterantibus, sed diutius & copiosius usurpatis, adeoque humores reliquos simul corrumpentibus & inspissantibus attribuit.

Quoties febres intermittentes in hecticam terminantur, toties humores tunc maxime peccantes plures paucioresque gignunt.

Quoties viscerum nobiliorum inprimis pulmonum inflammationem in apostema deductum insequitur Hectica, toties à sanie tota massa sanguinea inquinatur, indeque nutritio depravatur, partesq; omnes ad obeundas actiones naturales ineptæ redduntur.

§. 9.

§. 9. *Nos* fatemur cum *Sylvio*, quod hujus febris hecticæ causæ variæ sint & multiplices, quod verò *Sylvius* culpat salivam, alimenta & res non naturales, quæ omnia immediatè producere queant, de eo meritò dubito; nec glandulis conglomeratis, aut succo pancreatico aliisque humoribus viscididate peccantibus alia culpa adscribi potest, quàm quod massam sanguineam inquinent, cacochymiam inducant, atque hoc modo ansam præbent inflammationibus & suppurationibus hujus vel illius visceris nobilis aut ignobilis, ideoque non hecticam immediatè producere valent, imò potiùs credendum, quod humores sive sit succus pancreaticus limpha aut alius, quando per viscera suppurata aut saniosa transeunt, acrimoniam adsciscant; & sic reliquam sanguinis massam aut mixturam turbent, unde febris hæc lenta oritur. Certum enim est hoc in affectu sanguinem acriorem imprimis à salibus illis causticis reddi, quam decet, aliquando verò à materia quadam acri & depravata, quæ sanguini per partes continentes circulanti aliisque humoribus admiscetur, unde & nomen Hecticæ sive habitualis accepit, quod causa ejus fermè in partibus solidis hæreat: hoc modo febris hæc oriri potest ab affectibus cerebri. Sic *Hanoviæ* puerum XV. annorum, & puellam IX. annorum aperui, & nihil cui causam Hecticæ & mortis adscribere potui, inveni, præter apostema in substantia cerebri radicatum. Sic & vidimus plures hecticos à Pleuritide (quod & observavit *Sydenham*, *sic enim inquit p. m.* 250. Est etiam, ubi post ingentem inflammationem & omissam phlebotomiam, quæ nascente morbo fuerat imperanda mox ad apostema res redit, pure in thoracis cavitate subinde depleto, quo in casu febris vel omnino cessat, vel mitius saltem urget, attamen in vado non est æger, sed Empyemate atque hectica fèbre succedentibus, miser tabe extinguitur) ita & ex Empyemate, Hydrope pectoris & abdominis ab inveterata ventriculi labe, intestinorum, hepatis, lienis, mesenterii, & similium aliorum aut contentorum viscerum aut aliarum partium continentium, nam & ulcera sequitur inveterata, fistulas & similes illarum partium morbos, sic ex fistula ani. Civis quidam hecticam acquisivit deploratam, illâq; etiam extinctus & vivis excessit hac tamen ratione quod modo dum humores circulantes istas partes affectas continuò permeent, peregrinam labem nanscifcuntur, sanguinis mixturam turbant, ipsæque massæ sanguineæ intemperiem acrem inducunt, adeoque ut omnem Hecticam quodammodo symptomaticam esse, dicimus. Si enim pus è pulmonibus exulceratis, vel parte quadam vulnerata per vasa lymphatica ad cor delatum Hecticam excitat, quid ni in alia ignobiliore interiore parte humor latens purulentus hecticam producere poterit?

Causæ vero *procatarcticæ* hîc suum symbolum conferentes, sunt aër vitiosus, alimenta nimis spirituosa & acria humores crassos viscidos & acres generantia, ex quibus sacharum maxime venit culpandum, sacharum enim tantùm à vera dulcedine abest, ut ipsum dissolvat ænium, imò *Lusitani* ex sacharinis arundinibus destillare norunt spiritum summa cum simplicitate refrigerantem, linguam constringentem & metalla corrodentem nitrosi saporis simul & acerbum. Verum tædet notis diutius inhærere, quare è verticulo in viâ. Vigiliæ quoq; nimiæ, inprimis lucubrationes intempestivæ, quies vel motus excedentes, animi affectus graviores, ut mœrores solicitudo, anxietas, tristitia, zelotypia, ira, invidia suum symbolum addere possunt, nam invidus alterius marcescit. Excretiones nimiæ quid generare possunt, omnibus notum est.

Contabescentia in hectica, nostro judicio facilè potest produci vel quod vasa lactea in mesenterio sunt obstructa, tunc enim sanguis acescit, quia non augetur, & quia ejus partes aqueæ avolant; quando enim latex aquosus in sanguine disperditur, quod à pluribus causis fieri potest, acquirit sanguinis intemperiem acrem & fermentativam à chylo acri & corrupto, sanguini affluente, hinc sæpe tam acris redditur, ut non amplius idoneus sit ad nutritionem corporis, verò aliquid ab halitu corporis depascat, ut caro vix ossibus hæreat, quoniam singulis arteria-

riarum pulsibus acres & rigidæ particulæ loco flexibilium & gummosarum, è poris eorundem egrediuntur in nutriendarum partium tubulos, quæ particulæ nequaquam aptæ sunt natæ ad nutriendum, sed potiùs ad abradendum & corrodendum. Vel etiam aliquando accidit, ut vasa capillaria arteriola sint obstructa, ut sanguis per ea non possit deferri, quapropter humores ibi circulantes stagnatione acescunt, & habitum corporis extenuant, in his verò causis non semper adest febris; verum si in parte aliqua ignobiliori suppuratio eveniat, ita ut pus massæ sanguineæ communicetur sanguinis dispositionem & texturam immutando febrim producit & sanguinem acriorem reddendo tabé infert.

Calor quoque post cibi sumptionem præter propter duabus elapsis horis ingravescit, quia tunc Chylus vitiosus sanguini admiscetur, qui aliam adducit materiam primi elementi, quam per poros sanguinis purulenti fertur, qui quoque in dextro cordis ventriculo non benè mixtus, alios sanguini conciliat poros.

Pulsus hic celer & frequens est non à visciditate, ut plures existimant, inde enim contraria oriuntur, sed potius ab ἀταξία spirituum animalium in cordis & arteriarum fibrillas, & ab obstructione viscerum, dum enim in illis est obstructio, materia ætherea per poros jam angustiores fluens, multum sanguinis premit sursum, & hinc debilis & celer pulsus, quia non valdè fermentabilis est. *Hecticam* quoque ab intempestivo thermarum usu novimus exortam.

Dolor Capitis & ardor excitatur ab obstructione, & quia à nimio calore febris etiam sanguis acrior redditur, vel quia post malè curatas febres sæpè inflammatio oritur in parte forsan ignobiliori, quæ inflammatio cum suppuratur & sanguini admiscetur eum facit acriorem, & sic per consequens Hecticam inducit.

Potest etiam sanguis acrior fieri à nimia potus prohibitione, unde ardores & dolores sæpè producuntur. Pueris aliquando Hectica oritur ob crudiorum ciborum ingestionem & adiphagiam, unde vasa lactea obstruuntur, acidum augetur, & chylus ad sanguineam massam deferri impeditur, vel depravatus eo appellit, de quo suo loco agetur.

PROGNOSIS.

§. 10. Febris hæc eventum habet valdè dubium, sæpè etiam lethalis est, inprimis si existat in gradu tertio, si adest facies *Hippocratica*, urina oleaginosa, sudores nocturni, calor continuus &c. Primus & secundus gradus facilior est curatu quàm tertius; quæ enim cum tabe conjuncta est, & altas egit radices, curatu difficillima existit. Item si viscus aliquod nobile aliudq; ignobile sit corruptum, inflammatum, vel exulceratum, quoniam in his sanguis adeò inficitur & perturbatur, ut vix ac ne vix artis ope ad illam integritatem reduci possit; in pueris & junioribus nec non quæ simplex est, curatu facilior existit.

Febres hecticæ utplurimum ab anno XIV. ad XXXV. affligere solent, & etiam in hisce annis constituti ægri difficillimè curantur, qui autem ante hanc ætatem vel paulò post hecticâ corripiuntur, faciliùs evadunt, at sæpè curantur, vel longo tempore palliativâ curâ vitam protrahere possunt, inprimis mulieres. Alvi fluxus superveniens malum prænuncium est. Si pus è pulmonibus exulceratis vel ex quâdã parte vulnerata vel exulcerata hectica oritur, ea difficillima vel impossibilis est curatu, si cum reliquis pessimis signis capillorum defluvium accedat, incurabilem indicat Hecticam. Prognosis salutem promittit, si æger, adstantes & Medicus dein benè agant.

CURA DIÆTETICA.

§. 11. His nunc prælibatis ad *ipsam curationem* nos convertamus, & quidem primò *Diæteticam*, quæ consistit in ritè adhibendis sex rebus non naturalibus ita dictis, remediorum enim materia ex diæta & pharmacia desumuntur. *Diæta* enim uti in omnibus morbis chronicis multum præstat, in hâc præsertim plus valet quam ipsa medicamenta. Aër itaque sit temperatus, si naturâ non talis, arte corrigendus & tali utendum qui ad frigidum & humidum inclinat, sed potiùs ad mentem *Felicissimi Practici, amici nostri humanissimi D. Th. Sydenham*, Ægros ad aliam regionem mittendos, & ad suscipiẽda varia itinera cõmovẽdos esse existimamus. *Gal. 1. meth. c. 8.* Æstatis tẽpore aëre existẽte calidiori ægrum degere præcipit in lo-

co subterraneo, qui frigidissimus sit & maxime perflatus. Quo solo remedio *Riverius* Hecticum extrema macie confectum, intra mensem restitutum vidit; inspersis ergo floribus ex herbis refrigerantibus, aqua fontana, aër in conclavi alterari potest. Aër enim unius loci magis noxius quàm alterius. Sic hic affectus in *districtu Hanoviensi* quasi Endemius exulceratione pulmonum; particulæ enim rigidæ inflexibiles & acutæ, quæ exhalant instar acidularum per aërem istum dispersæ, facile sanguinem intrantes, alterantesve sanguinem acriorem reddendo vesiculas pulmonum erodunt, atque scindendo secandoque ulcus producunt putridum.

Alimenta sunt sanguinem edulcorantia, boni succi citoque nutrientes, ut jusculá Gall. cancrorum, capon. vitul. vitell. ov. cum hordeo mundato. Prosunt fere omnes carnes vitulinæ, procell. phasian. perdicis, lepusculi &c. Variæ panatellæ, omnia omnia hordeacea, avenacea, oryzata cum seminibus frigidis. Jusculis incoqui possunt variȩ herbȩ hortenses, portulaca, endivia, acetosa, borragin. similesq; radices aperientes. Hoc in affectu etiam pisces saxatiles admittuntur. Ex fructibus conceduntur poma, pyra, pruna damascena, cerasa, passulæ, ficus, cum melle coctæ & præparatæ, qui verò gaudent validiori stomacho, iis concedi possunt alimenta solida viscosa, extremitates an mali-um, carnes limacum, cancrorum, testudinum, ranarum, cochlearum, & quidem in substantia cum brodio: in delicatioribus verò loco horum uti solemus pulpâ caponis & perdicis amygdal. pineis, maritatâ, pastâ sc. regali, Gelatinæ. Sequens hîc proficua erit, quæ mihi in usu est:

℞. *Gelatin. ex G.C. crud. recent.* ℥iij.
affunde aq. fontan. ℔ijß.
Vini rubri ℥ß. *in vase vitreo benè clauso, digere in loco horis* XII. *postea adde*

Rad. scorzoner. r. ℥ß.
rad. cichorii ℨij.
herb. endiv. m. j.
passul. maj. ex cort. ℥iij.

coque lento igne ultra dimid. Colat. adde confect. alkerm. ℨj. repone in loco frigido, in vase frigido consistet instar gelatinæ. Omnia quoque conferunt lacticinia.

Potus sit decoctum hordei vel aqua betulæ, quod haberi potest tempore verno, vel cerevisia optimè defœcata, cui variæ herbæ, radices & cortices deobstruentes indi possunt, vel quod melius est *decoctum chynæ cum passulis*, item concedunt emulsiones. Omnia potulenta spirituosa maximè nocent, & sæpè ansam huic dant morbo; conceditur tamen vinum diureticum *Hirsteiniense*, vel *Mosellanum* aquâ dilutum. Motus corporis & somnus mediocriter se habeant, alvus pigrior proritetur injecto enemate ex emollientibus, excretiones reliquæ solitæ, ac præsertim naturales atque individuo servientes, nec ægrum debilitantes, si segnius procedant, promoveantur, reliquæ verò omnes fugiantur, quales sunt sanguinis excretiones &c. animus sit tranquillus & lætus, mœror & tristitia cane & angue pejus vitentur, ex quibus sæpius hecticam productam vidi. Omnia ergo æger nociva sibi arceat, se ipsumque rite gubernet. Venus & hîc fugienda, quæ corpus valdè resolvit & exsiccat.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 12. His nunc præmissis, *cura pharmaceutica* instituenda, quàm 1. ad mentem *Galenicorum* proponamus,

Qui ad intemperiem siccam & calidam corrigendam, refrigerantia & humectantia commendant, quicquid enim humidi aut solidarum partium absumptum & exsiccatum est, humectantibus restitui posse existimant, inde humectantia tutiora refrigerantibus esse autumant, quia refrigerantia nimis adhibitia calorem nativum jam debilem penitus exstinguere valent. Ad numerum humectantium & refrigerantium referunt, flores nymphеæ, rosarum, buglossæ, borraginis, endiviam, lactucam, acetosam, cichorium, semina IV. frigid. major. & minor. ex quibus & variis aliis varias concinnãt formulas. Ab initio si nempe prima regio excrementis referta est, admittunt levientia medicamẽta, ut sunt Manna, Cassia, syr. ros. sol. imò si

vi-

4, 4, Hectica.

vires adhuc vegetæ sunt, infusum Rhabarbar. cum tamarindis sc. exhibent. Alterantia verò & humectantia in formam Juleporum, jusculorum & emulsion. redigunt, quas formulas vide sis apud Practicos.

Balnea quæ uti ajunt refrigerandi & humectandi vi prædita sunt, aliis remediis præferunt, quæ ut plus humectent, addunt malvam, violariam, brancam ursinam &c. Balneum ex hydreleo *Zacuto Lusitano* maximis laudibus *evehitur, obs. 35. l. 3. Praxis admirandæ.* Alii verò balneum ex lacte dulci amant. Post balneum corpus inungi suadent Ol. sc. violarum, nymphææ rosac. &c. Cordi etiam & thoraci, ut & epati & renibus medicamenta varia tum refrigerantia tum humectantia applicant.

§. 13. *Paracelsus Hecticam* intra Lunæ cursum sanare vult per sua arcana: quæ tamen illa sint, alto premit silentio, quem sequitur tanquam fidelis discipulus *Helmontius*.

§. 14. *Sylvius* pro diversa causarum *Hecticam* producentium ratione diversam curam esse instituendam, optimè judicat, in genere tamen propter humorum omnium tenacitatem & glutinositatem noxiam medicamenta aromatica benigniora & salia volatilia oleosa usurpanda, quàm maximè commendat, quia hæc blandè glutinositatem illam emendant, & omne viscidum incidunt, & in statum naturalem reducunt.

Lac quoq; asininum, muliebre vel caprinum, vel bubulum calens assumptum magni æstimat.

Quod attinet curam ratione humorum diversorum, instituendam illam facilè ex præcedentibus peti possunt. Optimè quoque monet, si inflammationes, abscessus & ulcera fistulosa produxerint Hecticam, eam vix curari, nisi simul exhibitis medicamentis ejusmodi morbis appropriatis; inter consolidantia balsamum Sulphuris anisatum extollit, ut & omnia ex ♁nio parata medicamenta fixiora, neque proinde vomitiones, atque sedes promoventia, commendat quoque decoctum ex herbis vulnerariis ita dictis.

§. 15. *Nostro judicio* hic *Hecticus* sequentes habet indicationes, 1. uti sanguis vel ex se vel aliunde acrior dulcificetur & corrigatur, sic enim *& Reges nostri cum Spiritibus* placantur. 2. morbi illi curentur à quibus febris Hectica inducitur, aut propter quos aliquid acre sanguini continuò permiscetur. 3. ut symptomata Hecticam comitantia mitigentur.

Omne enim ferunt punctum quo sanguinis intemperiem acrem corrigunt temperantque, in quem finem commendamus salia volatilia blandiora, terrea, sed quæ multum in se continent salis volatilis blandioris & gummosi, ut sunt ocul. ♋.margaritæ, unicornu, C.C. off. d. Cord. cervi, bolus armena, terra sigillata, lap. percarum, asellorum &c. Quibus ex mineralibus add. antimonium diaphoreticum, bezoart. mineral. ☉re, ☽re, ♃ale, specificum stomachicum, ut & decantatum illud Poterii antihecticum, ex quo tamen hactenus magnum commodum & effectum videre non potui, & si quid habet, latet illud in virtute concentrandi acidum, quem effectum mihi præstant oculi ♋. quin quoque blandiora ut therebinthina, resina, laricea, ammoniacum, Galbanum optimo cum successu in usum trahi possunt, quia in se habent quid glutinosi & gummosi.

Medicamenta refrigerantia à *veteribus* ita dicta non conveniunt hoc in morbo, quatenus refrigerant, sed quatenus dulcificant & deobstruunt edulcorantq; & temperant. 1. Aquea omnia in quibus tamen aliquid salis volatilis conferunt, qualia sunt omnia illa refrigerantia vulgò ita dicta, quæ simul incidunt, attenuant, sc. Radic. cichorii vel totum cichorii, taraxici, acetos. fol. bugloss. ejusdemq; flores, item violarum, fumar. acetos. &c. 2. Aquea spirituosa & dulcia, omnis acrimoniæ expertia, ut vina Gallica, vinum Hispanicum, Canariense, Hydromel & id genus alia conveniunt, quatenus acrimoniam sanguinis corrigunt & *Reges nostros* pacificant, quod & faciunt *Saturnina*. Hic & leviora & leniora antiscorbutica & diaphoretica conducunt, quorum aliquot formulas annectamus. Sequenti destillato antihectico nonnullos sanitati pristinæ restitutos novimus, nec Te deterreat farrago simplicium hanc intrantium.

℞. *Capon. eviſcerat. in diplom. coq. c. oſſibus contus. c. brod.* ℔viij.
infund. raſ. lign. ſaſſafr. ʒß.
raſur. carn. hominis, corn. alcis ana ʒiij.
Rad. chynæ. ℥j.
Tinct. ſcab. hepar. nobilis veronic. roriſm.
Flor. pæoniæ, thiliæ, ſcabioſæ, tuſſilaginis, bellid. minor. ad *m*ß.
Raſur. ſubtil. viſc pyſor. ℥iß.
Mic. panis alb. ſilig. Conſerv. roſ. rubr. antiq. á ℥iij.
Pulm. vulp. vitril. calide exempt. No. j.
Jecor Gallin. Lim. ac. exteſſerat. á No. x.
Ranarum No. xv.
ſucc. beccabung. ℔j.
vel temp. hiem. loc. ſucc. ejus aq. ex ſucc. deſtil. ℔ij.
recipi poſſunt. f. l. art. deſtillatum quod edulcorari poteſt manus xti. perlat.

Ex quo deſtillato poſſunt etiam parari emulſiones & ſingulis diebus ſeq. in formula propinari:

℞. *Sem. melon. rec.* ʒij.
▽. *antihect. noſt.* ℥vj.
ſachar. perlat. q. s. pro unâ vice circa veſperam exhibenda.

Vel ℞. *Nuc. pinearum* ʒij.
ſem. cannabis ℈j.
▽ *antihect. n.* ℥iij.
fiat emulſio, cui adde lact. ſulphuris ʒß.
pulv. cordial. pretios. gr. xj.
ſacchari perl. ʒj. M. *pro unâ vice.*

In forma liquidâ melius exhibentur remedia quâ in ſolida. Diæta ſupra dicta rite obſervetur.

Inter alterantia magnifacio paſſulas, quæ non ſolum temperant, ſed & nutriunt, hæ vel cum rad. cichorii, chynæ aut ſcorz. coquantur vel infund. prius per noctem & mane poſt aliquot ebullitiones transcolantur & exhibentur, eſtque experimentum Nobiliſſimi eheu! pie defuncti *Ettmülleri.*

Calorem illum excedentem & in volis manuum plantisque pedum obſervabilem minuunt & temperant medicamenta aquea, ut Julapium ex aqua hordei, meliſſ. borrag. lactucæ, cichorii addit. cinamom. bugloſſ. rubi idæi, granator. dulc. & ſimilibus; conducunt quoq; hunc in finem medicamenta blandè acida, Ex: gr. quando Tinctura ex aqua roriſmajal. q. s. cum floribus violarum, bellid. min. borrag. & bugloſſ. paratur d. quâ de die bis vel ter aliquot cochlearia dentur.

Vel ℞. *Ror. vitrioli aliquoties à capite proprio mortuo cohobati* ℥vj *M.* Vel

Liquoris terræ foliat. tartar. ʒij, de quo ſæpius de die xx. guttulæ dentur, quod in hoc affectu excellens eſt remedium.

Vel ℞. *Antihect. Pot. vel lap.* ♋, ℈j.
mag. ſaturni ℈ß. *M.*
d. pro doſi unicâ.

Vel ℞. *Spec. diaſaturn.*
nitri vitriolat. ana ʒß. *M.*

Medicamenta fere nitroſa omnia ut ſal prunellæ item ex ſaturno parata plerumque hic ſunt proficua, quemadmodum & Camphora parva doſi aliis admixta, ſitim enim exſtinguunt, ad hanc quoq; demulcendam, varia gargarizantia præſcribenda ſunt.

Sudorem in hectica noxium inhibent jam dicta, præſertim vero nobilis illa Tinctura ex Vitriolo, Marte & Saturno parata, antiphtiſica dicta, item omnia terrea leniterque incraſſantia, ut bolus armen. Terr. ſigillata & denique Gelatina ex Cydoniis parata, rob. berberum, at & aluminoſa caute exhibita.

Ad ſanguinis acredinem temperandam conducunt ſulphurea balſamica, ut balſamus anglicus ex therebinth. flor. ſulphuris c. elix. propriet. balſam de peru. In delicatis ſequentes rotulæ convenientes erunt:

℞. *Flor. ſulphur. myrrhat.* ʒß.
ocul. ♋. *præpar. corall r. præpar. Pulv. Halii Abb. ana* ℈j.
margar. præpar. gr. xv.
lap. prunell. ſal. armoniac. á ʒß.
ſpec. diam. dulc. ℈j.
ſacchari q. ſuff. f. rotul. Vel

℞. *Ranar. virid. exſicc. n.* iij. *margat. præpar.* ʒj.
corall. r. ℈ß. *M*j
fiat pulv. de quo omni mane ʒj.
exhibeatur in emulſion. ex aq. antihect. continuando per tempus. Vel

℞. *Pulv.*

4, 4, Hectica.

℞. *Pulv. anodyn. confortat Antihect. Pot. ana ℈ß. M.*
d. in triplo pro vice unicâ.
℞. *Spec. diasaturni Mynſ. diamarg. frig. ana ʒiß. M.*
pro aliquot vicibus.

Si Electuarium expetis, ſequens erit proficuum:

℞. *Conſ. roſ. rubr. antiq.* ℥ij.
flor. errat. ℥j.
ſcabioſ. ℥ß.
ſpec. diamarg. frig. corn. alc. præpar. ſubtilis ana ℈ij.
antihect. Poterii ℈j.
f. c. ſyr. jujubin. & è teſtudinibus q. s. Electuarium.

Hiſce nihil proficientibus ad lac confugiendum eſt, quo plures noſtra ope priſtinæ reſtituti ſunt ſanitati, vel ſugatur ex mammis muliebre, vel aſſumatur calens aſininum quod optimum, vel caprinum aut bubulum de quo jam in diæta actum eſt, interim ab omni cibo abſtinendum, convenit & butyrum humanum & ſerum lactis cum pauco ſucco citri.

Horis poſtmeridianis convenit balneum aquę dulcis vel lactis, vel olivarum per horam dimidiã uſurpatum, nec minus Thermę aluminoſę.

Si paroxyſmus poſt paſtum ſequatur, poteſt aſſumi antefebrile ex mineralibus.

Omnia quæ acidum abſorbent hîc magni uſus ſunt, ſal ex capite mortuo vitrioli & ut crocus Martis aperitivus arcana pluribus ſunt hoc in affectu.

Cancri fluviatiles valdè etiam laudari merentur, ſunt enim in acrimonia ſalina deſtruenda planè egregii.

Cathartica & venæ ſectio cane pejus fugienda, Clyſter tamen ex deobſtruentibus prodeſt, ſed non debet eſſe acris, radix bryonię viridis & recens optimè clyſteribus additur.

Si ob viſciditatem humorum in primis viis latentium, purgandum videatur poſſunt hic ſudorifera purgantibus miſceri parvâ tamen doſi, ne ſudores ſenſibiliter moveant, quia ſic purgantia vincunt, & dum purgatio fermentationem in ſanguine producit, ſenſibiliter potenter deobſtruunt.

Si vires deficiunt, conducet Lac perlarum.

Quando in viſceribus exulceratio adſit, tum conveniunt varia balſamica, ut ſunt balſam. ſulphur. aniſat. omnia quoque vulneria, inprimis eſſentia noſtra Trammatica.

Faciliorem aluminoſæ dulcedinis acquirendæ modum qui cupit, ſic procedere poteſt: Alumen pulv. in calore arenæ ♃ plegmà deſtillatum ſuo corpori reddat denuoque hanc deſtillationē ſepties repetat, donec totum phlegma in ejus corpore maneat: paratum alumen tritum ſolvatur in liquorem loco humido per deliquium. Hunc liquorem dein balneo per duodecim vel quindecim dies degere, poſtea ſeparatis fœcibus liquorem purum filtratum lento igne coagula. Dulcis hujus coaguli uſus non tantum in febribus, ſed & in pectoralibus morbis præcipue autem in Hecticâ, cujus doſis ad gr. x. ad xv. in vehiculo convenienti. Hujus defectu conducet manna aluminis per plures operationes omni acredine ſpoliata, per experientiam multis exemplis confirmata, ſudorem enim nocturnum ægris moleſtiſſimum nullo alio æque cohiberi atque reprimere poſſumus, quam per uſum liquoris iſtius aluminoſi & Tincturam antiphtiſicam convenienter acidulatam & de nocte propinatam.

Inter externa inunctiones ex pinguedine humanâ, unguento refrigerante, roſaceo, reſumptivo, ol. ranar. butyro humano commendamus. Epithemata quoque ex aquis roſarum, violarum, borrag. acetoſæ, meliſſ. &c. Epatis ac cordis regioni applicari poſſunt. Hæc de externis ſufficiant, præſertim cum topicorum evergia ſit imbecillis valde quin & palliativa.

In Catharrali febri, quæ utplurimùm hyeme graſſatur & præſupponunt ſeu in corpore redundantiam & tranſpirationem prohibitam, conveniunt bezoartica cum pectoralibus aliquando anodynis commixta, omnia conducunt ex ſuccino. Item confert Elixir pectorale cum Tinctur. bezoartica. Nocet v. V. S. quia extra vaſa ſegregationem natura jam fecit. Si bene tractantur rarò iis ægri moriuntur, ſolet etiam eſſe contagioſa. Annumeratur hiſce febribus,

febris *purpura* dicta quæ dividitur in benignam & malignam. Hæc sæpè naturam febrium malignarum æmulatur cum dolore capitis, ἱδρῶτι, &c.

Pruritus est in toto corpore, ubicunque mali hujus notæ apparent, adest calor acris & urens; est affectus medius inter Erysipelas & scabiem, contra distinguitur à petecchiis & morbillis, qua in purpura cutis est ac si articis fuerit percussa; hinc dicitur mulieribus, die Nessel-Sucht; causa est turbatio sanguinis, ejusdem effervescentia ab acribus salsis serosis humoribus & particulis inducta, quę à natura statim ad cutem mittuntur, frequentissimè fit à motu nimio; occurrit etiam in infantibus & dicitur, der Pflug. Fœminæ facilius hoc morbo infestantur quàm viri, quia sunt serosiores, & sæpe remotè oritur in lochiis retentis præterea usus veneris nimius & calor hepatis sunt causæ remotæ.

Ad præservationem & curationem in simplici optimum præsidium est vænæ sectio & purgatio, (si absit malignitas) venæ sectio enim conducit illis, qui erysipelate sæpè laborant. Ex purgantibus conveniunt hydragoga & cholagoga. Ex præparantibus conducunt omnia *hepatica* vulgò ita dicta refrigerantia, quæ sola sæpè sufficiunt, & omnia quæ prosunt in Scabie & Erysipelate hic etiam prosunt, ut sunt fumaria, sambucus, & omnia antiscorbutica temperata. Item ea, quæ ex lignis parantur essent. lignorum eorumque decocta, Rob. sambuci, item omnia parata ex nitro, nitrum perlatum, in Maligna autem danda sunt bezoartica fixiora & temperata, quæ enim volatilia sunt ut plurimum plogosin illam promovent magis nisi venenum penitus sit expugnandum. Hìc tamen semper ad causam antecedentem respiciendum est V. gr. & si à locchiis retentis fiat, mandanda sunt locchiorum fluxum procurantia, inter quæ excellunt myrrhata crocata, Elexir. præpar. & alexipharmacum Essent. ex splene bovis. Hìc & conducit venæ sectio.

CAPUT. V.

De FEBRIBUS MALIGNIS PESTE, FEBRI PETECHIALI, MORBO HUNGARICO ET ALIIS EPIDEMICIS.

EX innumeris calamitatum myriadibus, quibus vita humana exposita est, non minima est *febris maligna*, quæ sæpe communi furore totas pervagatur gentes, urbes, pagos, & familias, cujusque crudelitatem non saltem plures de plebeja fæce, sed viri etiam in sublimi dignitate constituti, & de patria insigniter meriti, imò ipsi Medici sunt experti, & adhuc experiuntur. Est saepè morbus truculentiâ, malignitate, periculosoque eventu, notissimus, idque eò magis, dum ipsam vitæ regiam, ac splendidum animæ palatium aggreditur, & infestat, imò *Regentes nostros* planè & subitò interimit.

Sub *malignæ febris* tanquam generalis vocis nomine comprehendimus febres omnes pestilentiales, petechiales, (quæ appellatur puncticularis, peticularis, stigmatica, pulicaris, lenticularis, purpurata, & quidem à similitudine quam hæc febris habet cum lenticulis, puncturis & morsibus pulicum aliis, & semipestis, item lues Pannonica dicitur. Morbus Hungaricus distinguitur à communi petechiali febri crudeli isto symptomate, intento sc. continuo & ferè intolerabili capitis tum sæpè orificii ventriculi dolore. Hic affectus maximè exsurgit in Hungaria ob vina potentia quæ ibidem crescunt, & ob aquas palustres. *Crato* ex observatione xxx. ann. annotavit, luem Hungaricam nullo ferè anno iisdem symptomatibus recurrere.

Attamen cùm hujusmodi febres inter se differant secundùm magis & minùs, seu majorem & minorem malignitatis gradum, & eâdem methodo curativâ expugnari debeant, operæ pretium duxi, omnes illas febres in uno hoc Capite tractare, & generali febris malignæ nomine donare. Ma-

4, 5, Maligna, pestis, &c.

Maligna enim dicitur febris, quæ mali moris est, decipiens aliquando ægrum, medicum & adstantes. In malignis febribus ratione perniciei, & contagii, mitiora sunt omnia, quàm in peste, & pestilentibus. Maligna febris quidem prava est, sed in gradu remissiori, indè sæpe via ac gradus est ad pestem. Non enim statim ubiq; suâ se caudâ prodit ut sorex, petechiis puta, variolis, morbillis, bubonibus aut carbunculis.

Nec enim *Leonis* tantùm robur, sed & *Serpentis* astutia pertimescenda. Solent enim febres hæ à peculiari quadã Symptomatum conditione peculiaria sortiri nomina. Si maculæ appareant, dicitur *febris petechialis*; Quod si calor non adeò intensus, dolor interim capitis sit vehementissimus cum delirio, somnolentia, & linguæ ariditate, *Castrensis*, seu *Hungarica*, vocatur. Sin denique plures febri gravioribus stipata symptomatis in una domo, oppidoq; corripiantur, quâ plures intereant, quàm libetentur, & maculæ lividæ ante vel post morté se in conspectum exhibeant, febris dicitur *pestilentialis*, à qua bubonibus & anthracibus saltem distinguitur pestis; acutissimus & perniciosissimus affectus, bubonum, carbunculorum, aliorumq; sævissimorum Symptomatum satellitio stipatus, de quo peculiari Capite acturi sumus. Malignam hanc febrem, symptomata quoque comitari solent atrociora, quàm alias febres, plures simul affligit, & necioni dat, atq; eludit vulgaria medicamenta, itâ ut ejus natura longè distet ab aliarum febrium idea, & genio. Dicuntur quoq; venenatæ hæ febres, quia immediatè à venenatis particulis, sive intus genitis, sive aliunde advenientibus, originem trahunt. Hinc etiam nonnullis dicitur febris *antimedica*, item Medicorum flagellum dici potest, quia Medici certissimam salutem polliceri non audent, sed ipsi celeberrimi Medici hâc febre exstinguuntur, loquente ipsâ experientiâ, vide *de his tractatum Nobilissimi Domini Fehr, Præsidis nostri Collegii, de Scorzonera*. Pestis verò solummodo ita vocatur hominis respectu, animalia enim vel bruta si subitò moriuntur, pestis non est nominanda, quale contagium corripuit ante plures annos omnes feles ferè in Westphalia, & nuper vaccas in his regionibus, quod tamen contagium hominibus non nocuit.

PARS AFFECTA.

§. 2. *Subjectum* harum febrium ut perscrutemur, ordinis ratio postulat, & necessitas nunc, ut morbi sedes & natura pateat. Subjectum ergò primarium à toto Medicorum choro *Cor*, tanquam principale febris subjectum statuitur, quia Cor fons caloris nativi dicitur, ex quo calor præternaturalis toti corpori communicatur, quod etiam per pulsum demonstrare volunt, quia is à cordis actione, & pulsifica facultate, igneque animalibus seu spiritibus vitalibus sanguini arterioso immersis dependere ajunt.

Nos verò sepositis præconceptis opinionibus sedem hujus mali *in Massa sanguinea* quærimus. Ut enim in vino & lacte varios turbatæ mixtionis gradus observamus, quare etiam non partes sanguinem componentes plùs ac minùs à se invicem secedentes insignem malignitatis constituunt latitudinem. Nec hîc exemptos volumus spiritus animales. Secundarium verò & extensivum, omnes partes totius corporis, quatenus iis malum per arterias communicari solet.

Sic & *Helmontius* orificium ventriculi superius, quod multum è veneno contagioso inquinatur, accusat, & alimentorum præparationi, fermentationi, chylificationi destinata vasa ac viscera culpat, cùm tamen subjectum potiùs causæ dicenda sint, quàm morbi.

DIAGNOSIS.

§. 3. Tanta signorum diagnosticorum est necessitas, quanta aureæ *Tralliani* l. 9. c. 1. sententiæ veritas est: Internotio rectæ curationis fundamentum est; imprimis hac in febre maligna, ubi malum nullas admittit inducias, sed clam hominem carpit. Est enim morbus insidiosus. Maximum autem morbi maligni indicium est subitus virium lapsus, horripilatio frequens, & nocturna plerumq; mali exacerbatio; antecedunt, & comitantur ut plurimum dorsi & lumborum dolores, ac pruritus, malignorum exanthematum à corrupto sero ibidem restagnante exortorum prodromi. In peste semper præcedit terror vel timor, vel pusillanimitas, unde fiunt pulsus parvi, frequẽtes, & inæquales,

accedit cordis palpitatio, lipothymia, syncope, & summa omninò angustia. Postea sequitur non rarò atrocissima cephalalgia, deliria, aurium sonitus, urina est sanorum similis, & sæpe ad rubedinem vergens. Adsunt sitis atque vigiliæ, vertigo, hinc delirium, pleuritis, convulsiones, epilepsiæ, & id genus sexcenta alia mala. In quibusdam observantur maculæ rubræ seu petechiæ, in aliis exiguæ, in aliis alia exanthemata. Sic & pro causæ diversitate diversa oriuntur symptomata & maculæ. In peste verò apparent bubones & anthraces. In pluribus adest somnus profundus, in paucis dentium stridor. Adsunt præterea Cardialgia, vomitus, appetitus depravatus, sitis, in peste & pleuritis urget, cum lienteria verminosa, maleq; olenti diarrhœa, & dysenteria. In nonnullis auriū observavi surditatē. Alii habent oculos obscuros, & lachrymas involuntarias fundentes, item palpebrarum hiatus & majores in somno: nares stillant sanguine. Plures eorum patiuntur inflammationem & nigritiem linguæ, ut & dentium. Alios infestat pessimum prænuntium, singultus, & ut uno comprehendam verbo, omnes totius corporis pervertuntur actiones, *Regesque* ex improviso de solio suo dejiciuntur. Stomachi sæpe adsunt ardores, & anxietates circa præcordia. In exenterato à me *Francothalii* peste defuncto inveni in intestinis omnia sphacelata, & nigricantia. Sudores oriuntur frigidi, & quidem fœtidi, imprimis circa frontem. Foris tandem quoq; venenum se prodit, tumoribus præsertim retrò aures, sub axillis, in inguinibus, ac genibus, aliisq; locis maculis nigris, flavis, rubris, pustulisque nigricantibus, carbunculis, bubonibus. Hìc conticere non possum, id quod *Francothalii* in *Palatinatu inferiore* contigit, anno 1666, cum pestis eodem tempore in multos debacchabatur, ubi ancilla quædam carbunculum habuit in summitate digiti annularis, quæ nescio, an ex delirio, vel dolore urente & gravissimo digitum cultro culinario abscidit, attamen altero die fatis concessit, digito & manu sphacelatis. Bubones enim & carbunculi instar ferri candentis ægros crudeliter, imò plus quàm credibile est, vexant. Non a. necessarium est, ut signa hæc omnia in singulis appareant, sed nunc hæc, nunc illa, nunc plura, nunc pauciora, animadvertuntur, pro ratione scilicet, & dispositione subjectorum & veneni. In morbo Hungarico adest intensissimus capitis dolor cum orificii ventriculi dolore.

CAUSA.

§. 4. Ad felicem morborum curationem instituendam *causarum* evolutionem perquàm esse necessarium nemo cordatorum Medicorum negabit, quare primò *Galenicorum* opinionem de causis febrium pestilentialium videamus. Causas harum febrium statuunt *putredinem*, & *malignam humorum corruptionem* in *vena cava*, quam malignitatem in febribus pestilentialibus minorem, quàm in pestilentia judicant. Quæ enim causæ pestis sunt, eædem ferè & malignarum, & pestilentalium febrium erunt, sed minores, hinc *Fracastorius* in profunda & sordida putredine pestem consistere voluit.

Aërem præcipuè hìc peccare, & cœlum, & victûs rationem, & contagium culpant. Febres nimirum malignas oriri contendunt, primò à morboso corporis apparatu, qui oritur à cibo pravo, & putredini, & corruptioni facilè obnoxio. *Causam pestis* deducunt ex causis communibus, aëris nimirum constitutione minùs commoda, ut & stellarum influxu. *Kircherus* & *Langius* in putredine verminosa pestem consistere ajunt, *Simon Pauli* in sale quodam volatili peculiarem sanguinis commistionem per fermentationem excitare constituit.

§. 5. *Helmontius*, qui primam sedem omnium febrium in primis esse officinis existimat, scribit *c.* 17. §. 10. *pag. m.* 125. Febrium malignarum castrensium alienam prorsus atq; insolitam esse admodum sedem, ac propagationē, dum sc. per inspirata endemata locorum, paludum, mineralium, fumorum, hospitalium infirmorum, putridorumq; odorum fœtores hauriuntur, qui per pulmonem in thoracem penetrantes trans diaphragma convexam stomachi superficiem feriant, ac suæ virulentiæ ideam depingant. Author hic sponte invisebat peste correptos. Statuit quoq; pestilens pathema esse ex acido in venis, & non dubitat, quia pestis sit febris atrocissima & celerrima, fluctuat-

que

4.15, Maligna, pestis, etc.

que juxta ipsum, in Archéo, ut venenum. Inquit enim: Maligna febris sola aliquid putridi peculiariter sibi vendicat circa orificium ventriculi. Sunt autem tantò pejores, quæ non in ejus concavo, sed in convexo sederint, eò quod non nisi extraordinarium arcanum ad ista attingat loca. Ideò namq; Castrenses, & Epidemiæ omnes cæteris sunt pervicaciores, plerumque citra sitim.

Hujusmodi enim febres, ut *ille* ait, de foris tantùm contaminant, ultimum stomachi nutrimentum afficiunt, quia revera quamdiu vivitur, perspirabile atq; exspirabile est totum corpus. Etenim demonstravit pulmonem, & diaphragma, undiquaq; poris pervia in vivis, quâ dum Epidemia transeunt, ac stomachi convexum percutiunt, nõ rarò stomachi ultimum alimentum inficiunt. Pestis a. in hoc à cæteris distare contendit, quod cùm non sedeat in sordibus febrilibus, ut neque in cruore, afficiat tantùm ipsum spiritum vitalem sui odore, ob id quoque intret, & exeat necessariò cum aëre per poros diaphragmatis, adeoq; tẽdit sic primario ad stomachũ, nec potens pergere ulteriùs motu locali, suam ibidẽ sistit impressionem in nutrimento stomachi, unde mox vomitus, cephalalgia, sopores, deliria, syncopes, & quæ vitiati oris stomachi consequuntur dominium.

Helmontius noster in natura duas saltem esse nec plures causas: Materiam nimirum, & causam efficientem. Hanc in peste Archéum, Vulcanum, sive semen nuncupat. Materia pestis ipsi est sylvester spiritus veneno tinctus; quã materiam iterum tripliciter considerat: vel quoniam illa vel forinsecus adventat, totaliter ac perfectè pestifera, à pestilenti ægroto, vel cadavere, locaq; vel utensili inquinata exhalans: vel cruda adhuc à fracido *Gas* terræ intrò trahitur, quæ dein recipit fermentum appropriatum, ac gradatim tandem venenum pestilens in nobis acquirit. Pestis ergo vel tota intus generatur sine exotico auxilio, vel ab extra incidit. Pestis ergo est juxta Autorem nostrum Ens naturæ virus per se subsistens in nobis, constansque materiâ, formâ ac proprietatibus suis. Alibi quoque dicit, pestem esse venenum terroris, & sedem ejus, sive nidum primitivum esse in hypochondriis probat. Pestis materiam non esse solidum corpus, vel liquorem visibilem, neque idcircò conspicuam aliquam putredinem, sed solum *Gas separatum* ac *degeneratum* ab *Archei substantia*. Quicquid autem visibile vitiatum in peste occurrit, non esse ait ipsam materiam pestis, sive non materiam ex qua, sed esse vel materiam occasionalem, vel productum, sive fœtum, in quo pestis sedet tanquam in nido. Quapropter anthraces, bubones aut escharas non esse materiam primitivam pestis contendit, sed potiùs effectus ac producta. Causam remotã dicit esse aërem fracidum aut Gas quæ aëris fracedo juxta ignis experientiam, quam Adepti promittunt, nondum habet 8200 partem corporis sui seminalis: additq; Author, pestem, quæ ex contactu invasit, etsi lentior sit, quam quæ aliàs ab universali causa insultat, plerumque tamen esse lethalem, quia insitus membro Archéus hâc peste interimitur, & inde quoque pars gangrænam pestilentem trahit. Reliqua lectu digna, & curiosa apud *Authorem ipsum in Tumulo pestis* videre poteris.

§. 6 *Willisius* in omnibus febribus malignis pestilentibus, peste, variolis & morbillis sanguinem miasmate venenato tangi, ideoque varias coagulationes, & corruptiones subire debere statuit, in qua febre maligna non duntaxat spiritus & sulphur, veluti in febre putrida impetum faciunt, & sanguinem immodicè effervescere cogunt, sed etiam cruoris mixtio statim dissolvitur, ejusque liquor in partes secessit, adeoque horrenda symptomata cum manifesto vitæ periculo inducuntur. Plurium venenorum causas examinat Author, & subjecta, quibus proximè & immediatiùs veneni labes infligitur, duplicia assignat, nimirum spiritus animales, & sanguinem in vasis & corde fluxilem; unicuique ostendit, quomodo læduntur à venenis, venena quædam esse ait, quæ sanguinem fundunt, ejusque serositatem nimis præcipitant, ut sunt, purgantia fortiora: alia periculosiora, quæ sanguinem congelant, ejusque mistionem destruendo corrumpunt, sc. massæ sanguineæ primò

ſimo congelationem, dein putredinem inducunt.

Quod attinet ſpiritus animales, qui valdè ſubtiles ſunt, quòd ſi objectum aliquod magis incongruum (quale venenatum ſtatuit) offertur, cujus particulæ tali ſunt ferociâ præditæ, ut cum nervoſo liquore impetuosè effervescant, ſubtiliorem ſeu ſpirituoſam ejus portionem huc illuc exagitent, aut prorſus abigant, atque reliquum liquorem nervoſum, aut vi ſtypticâ figant, aut ebullitione in motus inordinarios cogant, hinc cerebri, & partium nervoſarum malæ affectiones ſc. modò convulſio, tremor, rigor, modò ſtupor, aut reſolutiones, reliquaque gravioris notæ ſymptomata juxta ipſū oriuntur.

Peſtem Author noſter deſcribit ad hunc modum, *quod ſit morbus epidemius contagioſus, humano generi ſummè infeſtus ex miaſmate venenato, ab aëre primum ſuſcepto, dein per contagium propagato, ortum ducens, qui occultè & latenter hominem aggreſſus ſpirituum exſtinctiones, cruoris coagulationes, ipſius & partium ſolidarum ſiderationes, & νεκρώσεις infert, cumque apparentia exanthematum, bubonum aut anthracum, nec non aliorum ſymptomatum horrendo apparatu ægro vitæ periculum adducit.*

Peſtis & differentias facit, cum aliquando uni regioni eſt infeſta, aliquando per plures graſſatur, quandoque cum ſymptomatum aliorumque affectuum clade complicatur, quandoque mitior, & non adeò lethalis exiſtit. Cauſa peſtiferæ hujus luis Authori noſtro eſt ſanguinis & ſucci nervoſi non ſecus ac lactis aceſcentis, aut ſucco acido perfuſi coagulatio, quare portiones ejus veneno gravius tactæ, citò grumeſcunt, & inſtar ſanguinis extravaſati cum nigredine corruptionem patiuntur, unde ſtatim in vaſis & corde ſanguinis reliqui motum impediunt, ipſumque ratione fermenti ſui plus coagulant, quicquid verò congelatione in grumos concrevit, ni ſtatim foràs ejicitur, cruoris circuitum inhibendo brevi mortem accerſit, atque extus ad ambitum corporis protruſum inter anguſtos vaſorum anfractus in motu ſiſtitur, & vel ſpiritu prorſus deſtitutum, velut ſideratione percuſſum νεκρώσῃ ſuâ vibices & ſtigmata nigra, aut purpurea producit, aut propter ſal, & ſulphur à fermento peſtilentiali exaltata, & novas res affectantia in tumores variis generis concreſcit.

Celeberrimus noſter Author Carbunculum ſeu Anthracem ſequenti modo deſcribit: Carbunculus eſt tumor igneus cum paſtulis circum ſe acerrimis, & ardentiſſimis, doloreque acuto ægros infeſtante, qui variis locis indiſcriminatim emergens minimè ſuppuratur, verùm latius in ambitum ſerpens carnem exurit, ejusque corruptæ tandem lobos excutit, & ulcus cavum velut eſcharotico inuſtum relinquit.

Sic & anthracis, bubonis, exanthematum & ecthymatum, macularumq; purpurearum cauſas, modosque fiendi ibidem in Capite de Peſtilent. doctè tradit.

Febres verò peſtilentes & malignas tum à peſte, tum à ſe invicem differre ait, juxta contagii & perniciei gradus & vehementiam. Peſtis eſt morbus ſummè contagioſus; febris peſtilens, cum minori miaſmatis ſui diffuſione, & funerum frequentiâ, communiter graſſatur. Cum infectio tantum ſuſpecta eſt & criſis ſupra vulgarium febrium eventus tantùm infida, pro febri maligna habetur, quæ plures in eadem regione degentes ferè eodem ritu ſolet afficere, & decurſu ſuo vulgaris putridæ leges obſervat, & ferè parili modo judicatur. Sin verò ægrotantium plurimi intereunt, ac qui ægris converſantur, ejuſdem morbi labem contrahunt, & per ſæpenumero vicos aut civitates idem morbus graſſetur, ſupra malignæ appellationem *Febris Peſtilens* dicitur.

Peſtilentes ac malignas febres *continuarum claſſi* adſcribit Author, culpatq; *ſulphuream* cruoris partem excalefactam & accenſam, quo incendio febrim productam eſſe ſtatuit, & in hujusdem febribus præcipuè notat ſanguinis *effervescentiam*, & *malignitatem* huic conjunctam.

Effervescentiam verò ſequenti modo peragi exiſtimat: Sanguinis ſcil. pars ſulphurea ſupra modum incaleſcens, fervore ſuo velut incendium concipit; inter deflagrandum materiæ adultæ copiam ingentem in cruore accumulat, à cujus ſubactione, & ſecluſione, ſolito febrium more ſtatus & criſis dependet: ſuper his verò ſanguis venenato quodam miaſmate infectus inter

inter deflagrandum ratione fermenti maligni per partes coagulari ac putrescere incipit; propter sanguinis hujus portiones congelatas, aut nervosi affectus deducit syncopes, virium dejectiones, nec non macularum, aut stigmatum apparentias, &c.

Sic & statuit effluvia venenata, quę ab ægrotis decedunt vi contagii similem in aliis concitare valentia, ob quod contagium & pernitiem, & varios earundem gradus febris pestilens aut maligna dicitur.

Dum sanguis præter naturam effervescens etiam fermento maligno, & venenato inficitur, non tantùm juxta Authorem nostrum propriæ ipsius massæ coagulationes cum dispositione ad putredinem inducuntur, verùm & liquor nervosus facili marte hujus labem contrahit, unde cerebro, & spirituum animalium regimini improportionatus factus, in iis magnas anomalias concitat, quare hujusmodi febribus non solùm maculæ, & exanthemata, verùm sæpissimè delirium, phrenitis, sopores, artuum tremores, spasmi, & motus convulsivi superveniunt. Hinc Author noster quibusdam annis febres malignas increbescere observavit, quæ sine stigmatum apparentia virulentiam suam præcipuè circa genus nervosum ostentarunt.

Non dubitat Author hujusmodi febres sanguinem particulis veneni tactum sponte effervescere, quæ particulæ vel possunt in massa sanguinea præexistere, vel ab aëre communicari, & cum aëre vitium fit, plerumque sunt ejusmodi febres populares, si verò à morboso corporis apparatu proveniat, tunc unus aut alter in tota regione solummodo corripitur.

Quòd verò febres malignæ ac pestilentes aliquando observantur cum symptomate quodam speciali, interdum occurrunt cum angina, aliquando cum pleuritide, sæpe cum peripneumonia, nonnunquam cum dysenteria, &c. Quod Author accidere putat, non quà veneni miasmatis semina hanc vel illam corporis regionem virtute quâdam peculiari respiciunt, verùm hæc sanguinis massam simili ritu ita in omnibus afficiunt, ut necesse sit illius labis eluendæ gratiâ, eodem modo crisin in omnibus tentari. Cum enim absque malignitate sanguis ob coagulationem, aut forsan alias causas extravasari aptus fuerit loca usitata, in quibus ejusdem extravasati portiones defigi solent, sunt guttur, pulmo, pleura, & interstitia, quare nihil mirum est, quando in causa maligna sanguinis coagulatio, atque extravasatio inducitur, si morbus in assueto naturæ foco niduletur.

§. 7. *Sylvius* à venenatis particulis, sanguini communicatis, febres malignas ac pestilentes produci vult, quæ particulæ vel cum aëre inspirantur, vel per corporis poros penetrantes, sive aëri, sive vestibus, aliisque immistæ sint, vel ore assumuntur cum alimentis noxiæ hæ particulæ in aëre volitantes, febres pariunt ardentes, malignasve, ipsamque adeò pestem, dysenteriam.

In omnibus plerisque malignis febribus observavi sanguinem solito fluidiorem, inquit, quod & contingere ait in ardentibus, peste, & quandoque in dysenteria, quoties scilicet bilis quoque peccat per se, unde ab ejus acrimonia aucta febres producuntur, & quidem ardentes, concurrente simul acido itidem acri valdè noxiam in tenui intestino effervescentiam cum bile acriore excitante, atque tum dysenteriæ gravissimæ causam præbente. Cùm enim duo tantùm esse in rerum natura acria ait, *salinum* sc. *lixivum* & *acidum*, quoties illa concurrunt, & se mutuò infringunt, mutanturque, adeò in substantiam mediam, & minus acrem, quippe fractarius, potest ipsâ unius ignis sed vehementiores operâ reddi denuò acrior, & tantò nobis nocentior, quod difficilius temperari queat, utpote magis quam prius subtilis, & volatilis facta, ideoque subitò mutationes magnas etiam lethales in nobis producens. Indè judicat, quod febres malignę ac epidemicę ortum fępius ex aëre corrupto habeant. Omnia venena ortum suum ac efficaciam, inquit, debere alterutri, vel utrique acri, cujus acrimonia vel patet, vel latet.

Malignarum febrium causam ex symptomatis collatis judicat, si non semper, ut plurimum tamen *Sal* esse *volatile* acre, quod glandu-

dularum liquorem subacidum concentratione noxiâ enervet, atq; inertem invalidumq; præstet, unde sanguinis consistẽtia naturalis minuatur, ac proinde ejusdẽ rarefactio eludatur, quin non rarò animalium spirituum secretio impediatur. Prout ergo illud Sal volatile acre in pulmones, hinc & sanguinem quoque inspiratione allicitur, aut cum alimentis vel salivâ in ventriculum deglutitur, aut per poros sese, ceu diximus, insinuat. Hinc enim symptomatum variorum modis variis in malignis febribus observatam varietatem pendere ait, ut & à cæteris humoribus in corpore cujusvis repertis. Pulsum parvum & languidum deducit à sanguine minùs consistente; mortem verò inexspectatam, quando ignis vitalis in sanguine accensus & sustentatus opprimitur, exstinguiturque.

Febrium ergo malignarum omnium causam existimat forinsecus advenire, nunquam verò per se in corpore ex corruptis spontè humoribus produci. Omnem ergò malignitatem in sali volatili acri consistere ait. Pestis causam etiam in sanguinis nimia fluiditate à sali acri volatili inducta ponit, à quo sale acri volatili omnia pestis phænomena eleganter in Tractatu secundo de Peste deducit, ad quem lectorem, si plura cupit, missum facimus.

§. 8. *Nos* cum *Willisio*, antequam ad ipsam rem accedamus, paucis explicationem naturæ venenorum præmittemus, quoniam illis probè cognitis facillimè etiam naturam febrium malignarum, & pestis aliarumque Epidemiarum scire poterimus, si quidem earum vis in sola continui solutione vertitur, sive foris in corpus nostrum agat, sive intus tyrannidem suam exerceant. Medicamenta ergo illa alexiteri a non occultâ, sed manifestâ agere qualitate, cuilibet docto abundè patet, imò nec unicum datur alexipharmacum, cujs effectûs, sive operationis non manifesta possit reddi ratio. Omnia alexipharmaca referimus ad attenuantia, incidentia; volatilisantia, absorbentia, acrimoniam obtundentia, quæ pro diversitate veneni exhibentur, quatenus illud consistit in glutine quodam volatili & sale acri coagulatorio & contagioso, vel in particulis acutis scindentibus, & cumprimis necrosin partibus inducentibus, & *Reges nostros* planè è solio suo deturbantibus. Hinc oriuntur mentis perturbationes, deliria, phrenitis, partium & totius corporis refrigerationes, intumescentiæ, livores, rosiones, excoriationes, similiaque alia symptomata à venenis exorta. Particulæ ergò salium à calore tenuiores factæ, & leviores caloris vi sursus feruntur per aërem, & per longiores sæpe tractus transeuntes duris parietibus allisę quoad extremitates suas magis magisque exacuuntur, ita ut ipsas instar gladiolorum pungentium, & ab utroque latere scindentium satis commodè concipere liceat. Horum ergo salium particulæ plures simul junctæ corrosivas constituunt, quæ dein pro diversitate materiæ cum qua conjunguntur, & in microcosmo varia componunt mineralia, ut stibium, arsenicum, cobaltum, & quæ in humanum corpus assumpta calore rarefacta hinc inde obvolitant, suâque, quâ pollent arte & acrimoniâ, fluidas præcipuè partes dividendo, sanguinem fundendo, & plus justo attenuando, *Reges nostros* turbando, nauseam, vomitum, tormina, rosiones, lypothymias, tremores, convulsiones, deliria, aliosque horrendos symptomatum paroxysmos excitat, imò *totius Regni* destructionem moliuntur, ac infami venenorum nomine veniunt.

Quibus præmissis vix quicquam difficultatis superesse existimamus, ut ostendamus, quomodo virulenti hi spiritus ex intimo terræ gremio supraposito sibi aëri communicari, tantamque corporibus nostris noxam inferre queant. Quod, ut eò faciliùs præstem, notandum est, materiam subtilem pro diversitate æstatis modo majori, modo minori copia terram pertransire, & in ipsius visceribus non aliter ac in extima superficie calorem vel augere, vel diminuere posse. Itaque si accidat, ut sol nimio calore in hæc inferiora agat, facili marte contingere potest, ut spiritus illi acres & volatiles, sive venenata effluvia, quæ aliàs ob caloris defectum ad exteriorem terræ superficiem usque elevari non poterant majori materiæ subtilis agitationem rarefacta, ob motûs accelerationem

levi-

4, 5, Maligna, peſtis, &c.

levior facta altiùs enitantur, & extimæ telluris ſuperficie ſuperatâ in aëra per diſſitas longè lateque regiones divagentur. Et quò laxioribus rimis, patulisque meatibus, qui vel ab occultis aquarum lapſibus excavati, vel à terræ motibus aperti ſunt, terra fatiſcet, eò faciliùs & copioſiùs ex profundis ejus latibulis in altum emerget peſtilens, & contagioſum hoc virus, quæ miaſmata etiam è ſtagnis, locis uliginoſis, ſpeluncis tenebricoſis, & cadaveribus exſpirari poſſe experientia loquitur, unde febres malignæ, & peſtes ſua habent initia. Sic in caſtris ob ſqualorem, & effluviorum variè inter ſe concreſcentium & colluctantium copiam, ſæpè oritur hoc ſqualidum virus. Et ſi ob annonæ caritatem, & ejus pediſſequam immanem triſtitiam, terrorem, &c. corpora noſtra fiunt aptiora ad fomitem hunc ſuſcipiendum. Et ut hæc noſtro conceptui applicemus, notandum, quòd æquè peſtis ac febris maligna, quæ tantùm, ceu jam diximus, ſecundùm magis & minus differunt, ab aëre ſua habet initia, ab eo fonte tam necis, quàm vitę & ſalutis petuntur principia.

Hic aër eſt, quo per vices inſpirato & exſpirato halitum ducimus, & ſalivæ quoque immixtæ ad ventriculum ablegamus, & corporis noſtri poros cutaneos, & inſenſiles meatus ſubit, & ſanguini, ſeroque circulantibus commiſcetur, & ad quas vis cum ipſo partes defertur. Ex his patet, quo pacto aër ſalibus hiſce ſummè acribus & volatilibus prægnans, venenatam labem corporis noſtri humoribus, præſertim ſanguini adſpergat, & *regna Regum noſtrorum tam citò evertat*, ipſosque tam citò necet, totumque corpus peſſundet. Particulæ enim illæ acres facilimè cum ſaliva, chylo & bile ſibi congeneri conjungi, & ita acriores fieri poſſunt, parili modo, ac Mercurius ſublimatus, & aqua ſtygia invicem commiſſa ſenſim ac ſenſim magis exaſperantur. Præmiſſis ergò his, ſat, ſufficienterque patet, in quo conſiſtat natura febrium malignarum, quæ oriuntur à *ſeceſſione particularum ſanguinis à ſe invicem, ſed minori gradu*, quàm in peſte, in qua eſt major imò maxima *particularum ſeceſſio & deſtructio*. Dum enim ſanguinis mixtura vim patitur, variè commovetur *Microcoſmetor*, qui claſſicum canit, convocatque milites ſpiritus animales, qui verò hinc indè curſitantes varios excitant motus, turbasque, tum in cerebro, tum in tota machina.

Multi ſunt, qui peſtem à febre peſtilentiali diſtinguunt, ſed ſunt tantùm diverſa nomina circa diverſos gradus. Nam febris oritur à turbata mixtione ſanguinis, hic autem ea maximè eſt turbata, ac proinde febris; ſumma tamen poteſt eſſe febris quæ æmulatur peſtem propter ſubitò prolapſas vires. *Malignitas* ergò nihil aliud eſt, quàm ſeceſſio particularum ſanguinis à ſe invicem, quæ hîc non facile poteſt reſtitui. Nam varii dantur gradus ſeceſſionis, ut patet in lacte, quod aliter ſecernitur ad parandum butyrum, aliter ad parandum caſeum, aliter ubi coagulum paratur, ſic etiam patet in mixtione ſanguinis cum ſpiritu nitri, vitrioli, aceto deſtillato, & Mercurio ſublimato. Peſtilens illud virus, ſeu venenum partibus ſuis maxime volatilibus, & acribus, ſalivis corroſivis & etiam ſulphureis, ceu variis telorum vibrationibus, crebrisque ictibus ſæviendo, fibras & minutiſſimos ſanguinis ramuſculos amputat, quibus reſectis reliquæ craſſiores, & ad motum ineptæ, inſtar cinerum reſtantes, in corpus valde heterogeneum coagulantur, & in maſſam circulari neſciam faceſſunt, ſimul ſulphur maxime peccare patet ex foetore telis igneis tempore peſtis volantibus, unde & Eremitam quendam fomitem peſtis odore potuiſſe percipere ſcribit *Borellus c. 1. fol.* 74. Rerum itaque potitus excandeſcens hoſtis nobiliora quævis viſcera invadit, cor, cerebrum, ſtomachum, aliaque *expugnatis Regibus, & ſpiritibus animalibus* præſidio quodam peregrino munit arces, quod ibi non duntaxat ineffabiles & ad mortem usque urgentes producit angores, ſyncopes, tremores, ſed & excurſus faciendo ad Regiam ſedem, & *Microcoſmetorem* infeſtando tot horrenda exhibet ſymptomatum portenta, & *Microcoſmetorem, arcis præſidem* intolerabili ſiti, capitis dolore exquiſi-

tissimo, vigiliis, delirio, phrenitide, convulsionibus &c. vexat, denique si versus corporis superficiem sub lympha latenté excurrat, glandulasq; majores occupet, anthraces, bubones, maculas modò lividas, modò purpureas, modò alias fabricando totius *Regiæ* ruinam ad ultimum vitæ exterminium usque machinatur. Hîc obiter notandum, Anthrax, sive carbo, à nigredine carbonis nomen habet, reperitur etiam in reliquis partibus tam carnosis, quàm fibrosis & glandulosis, aliquando etiam in partibus internis erumpit, interdum inter membranas ventriculi tam extus quàm intus perspicuus, qualem non simplici vice viderunt *Helmontius* & *Bartholinus*, & tunc immanes adsunt vomitus, à sanguine corrupto certis in locis coagulatione adepto oriuntur.

Bubones quoque in peste conspiciuntur in partibus glandulosis, quia particulæ sanguinis acres carnes trajiciunt, sed pori glandularum sunt minores, ita ut inhæreant illis, & bubones efficiant, à lympha verò utplurimum vitiata acri subsistente oboriuntur.

Vi ebullitionis sanguinis in partium, præcipuè membranosarum, poros certæ figuræ corpuscula impulsa, si poros in totum non oppleant, sed materiæ subtili dent occasionem per relicta intervalla copiosiùs & vehementiùs fluendi, efficiunt membri tumorem, calorem, ruborem, quale videmus in inflammatione, à qua in cerebro, & menyngibus phrenitis, in faucibus angina, in pectore pleuritis, in intestinis dysenteria, oriuntur.

Astrologi adhuc hodie confugiunt ad determinatas siderum positiones, & ad incompatibilitates oppositionum ac malignorum congressuum, quâ verò virtute hic polleat astrorum influxus hactenus non potui concipere, quâ ratione illa in hæc inferiora agere possint, nisi solo motu per lucê scilicet & calorem. Calor enim ex astris emanans excepto solis calore debilis, & ferè semper æqualis est, & nunquam tam notabiles, & tam efficaces in his inferioribus mutationes subire potest, ita ut tantam in intimis terræ recessibus, aut tam vehementem aëris mutationem ipsis imputari posse, nullâ ratione concludi possit. Astra enim nobis sunt in signa temporum duntaxat, dies & annos, ut inquit *Helmontius*, quæ adhuc reliquiæ sunt *Paganismi*, qui ausus est stellarum officia, & destinationes extendere supra textum sacrum; hinc Clarissimi Astrologi, & Mathematici, qui in cæteris Astrologiæ partibus alios longè superant, ut *Copernicus*, *Keplerus*, *Brahe*, *Galilæus*, *Renatus des Cartes*, *occultas astrorum vires*, tanquam rem vanam, & solidis rationum momentis destitutam, experientiæque repugnantem rejecerunt.

Cur verò alii citiùs, alii tardiùs, imò nunquã, febribus his, vel peste, inficiantur, cùm tamen causa cõmunis sit, sequentes sunt rationes: quia diversa sanguinis facies, motus, & mixtio est, & sic in uno homine sanguis est tenuior, & in alio magis consistens, qui sanguinem fluidiorem, seu tenuiorem habet ob nimiam bilis acrimoniam, & volatilitatem, is præ aliis citiùs malo hoc venenato inficitur, è contrà ille, cujus sanguis ob legitimam succi pancreatici, aut alius, aciditatem, est legitimæ consistentiæ, ut melancholicus, vix ac ne vix quidem lue hâc corripitur. Sanguinis enim particulæ strictius sibi junctæ, cum aliàs suffulciunt, & sic junctis viribus *Regem nostrum* muniunt ab hoste, veneni scilicet insultibus, unde fit, ut acres veneni particulę aciem suam obtundant, & vel innoxiè in corpore nostro maneant, vel aliò, ubi minor est resistentia, transmeent. Regula est & cautio maximè observanda, quod *peste regnante* reliqui quivis morbi naturam, & indolem suam exuant & in pestem migrent. Ex omnibus his præmissis facile patet, causam esse tum pestis, tum febrium malignarum miasma putredinale plus minùs acre & volatile sanguinem maximè turbans & solvens, quod ex particulis rigidis, acutis gladiolorum instar pungentibus, & continuum solventibus, componitur. Nihil enim *nostris Regibus*, inprimis *Microcosmetori*, tam funestum est, quàm istæ exhalationes acres volatiles, quæ illum prout fumus Apum Regem facilè exstinguunt, & enecant. Quod essendi modum contingit, quantitate ut peccet non opus est, cùm contagii hujus semina, consentiente *Ettmullero*

ro cap. 2. *de Virtut. Opii diaphor.* §. 13. peculiarem in minima quoque mole vim habeat, & ſub minimo, & nullo ſenſuum perceptibili miaſmate, corporis oeconomiam turbare poſſit, dummodo in calore nativo actuentur ac expandantur, non aliâ ratione, ut fermentatio panis, vel fæces cereviſiæ, quibus eadem cereviſia fermentatur ſub exigua mole effervescentiam conciliat, unde eſchara, ſeu ſphacelus in viſceribus nobilibus tam ſæpe in peſte, aliisque morbis malignis conſpicua, prout ego *Francothalii* in Palatinatu inferiore ſtomachum fœminæ, & filiæ ejusdem in eadem domo perforatum, & ſphacelatum, & nigerrimum reperi, in aliis diaphragma, in aliis inteſtina eodem ſphacelo contaminata vidi, ac ſi aſſumſiſſent toxicum, arſenicum aliaque. A ſeceſſione particularum ſanguinem conſtituentium, & hinc indè reſtagnantium, omnia ferè explicari poſſunt phænomena. Sal enim & ſulphur illud volatile arſenicale *Microcoſmetori* noſtro eſt infenſiſſimum & maſſæ ſanguineæ reſolutionem nimiam ſpirituum deſtructionem, & ſuccedentem coagulationem minitans. Sulphur hîc quoque peccare, patet partim ex effervescentia & æſtu, item ex telis ſulphureis, ſeu globis ardentibus, tempore peſtis hinc inde per aerem conſpicuis. Cui enim rei alii, quàm ſulphuri arſenicali adſcribendum cenſemus, quorum globorum exitialis odor multis vitę periculum accerſit, quod nos in funeſta peſte graſſante Anno 1666. obſervavimus, aliique obſervârunt.

Kircherus ponit vermes in peſte, ſed non repugnat noſtræ ſententiæ Conſtant & vermes ex particulis acribus & volatilibus, quæ & eadem ſymptomata inducere apta nata ſunt, hinc pluribus peſtis eſt morbus ſeminalis. In peſte ad mentem *Wedelii* infecta eſt aqua microcoſmica, humidum radicale lymphea & ſerum.

Subitanea illa virium dejectio his in affectibus ſignificat ſanguinem à miaſmate eſſe ineptum, ut effervescat, ut fit cùm mercurius præcipitatus admiſcetur ſanguini inſtar tenui fit contagium, quod anno 1666. occupavit aërem circa *Francothalium* ubique, & valde pertinax fuit, & non potuit ſuperari à fermentatione ſanguinis, quare tam multi obierunt homines.

Capitis dolorem hisce in morbis ut plurimum produci exiſtimamus ab acredine particularum membranas vellicantium, & Microcoſmetorem noſtrum turbantium & inquietantium.

Pulſus rarus & debilitas magna, quæ & poſſunt eſſe in aliis febribus, deducimus à ſanguine fluidiore, in quibusdam hominibus ſanguis vix eſt ſanguis, & ubi vena ſecatur, ſæpe ſanguis effluit, quinihil eſt aliud, quam cruſta cultro vix permeabilis, & intra illam cruſtam non reperitur ſanguis fibroſus, unde non mirum eſt, tales homines intra XXIV. horas tam ſubitò proſterni; hic eſt pulſus debilis, ac proinde malum ſignum, quia ſignificat ſanguinem vix eſſe fermentabilem. Quòd peſtis habeat ſal & ſulphur volatile acre *Medicus Wiennenſis* D. D. *Alpruni*, qui horrendum opus aggreſſus eſt in proximi utilitatem, teſtatur. Secto enim bubone peſtilentiali virulentam collegit materiam, quam retortæ cum ſuo recipiente luto ſapientiæ intruſit, adhibitis ignis gradibus, primò aqua, ſecundò pinguior & oleoſa materia, tandem ad collum retortæ adſcendit ſal, detracto igne, disjunctisq; vitris maximus fœtor, qualis vix è mille vulneribus æſtivis radiis ſolaribus expoſitis halare poteſt, prodiit, & quamvis munito fuerit ſenſorio, tamen quaſi fulmine tactus *Chemicus* ingenti corporis tremore concuſſus fuit. Fractâ ergò retortâ ineffabilis fœtoris ſalem volatilem adſtanti guſtandum porrexit, & ipſemet in lingua detinuit, quod ſal acrimoniâ aquę Regiæ minimè cedebat. Sic ego novi *Francothalii* ancillam, quæ peſte correpta lachrymas exſtillabat, quæ lintea inſtar aquæ fortis corrodebant, quæ & altero die pòſt fatis ceſſit. Imò ſal adeſſe volatile acre cauſticum omnia ſymptomata, peſtem, febresq; malignas concomitantia indicant. Quàm primùm enim malignum hocce ſal volatile ferocius è vinculis liberatur, & ſolvitur, ſtatim noſtrum aggreditur *Microcoſmetorem*, ejusque milites, qui cor, ſedem *Regiam Cardimelechis* deferunt; ſic & tandem *Gaſteranax* gangrænæ ſubveniendæ eſt negligentior de-

de tutandis suis visceribus, & intrò fugit, & sic victoriam canit hostis, pergitque ulterius serpere mortalis illa gangræna, unde in peste viscera quæcunque corrosivo hoc sale obsidentur, aduruntur, & turpiter defœdantur.

Causę remotiores plures esse possunt, & consistunt plerumque in ritè administrandis rebus non naturalibus ità dictis, de quibus infrà, ubi de cura diætetica acturi sumus, dicemus. Hic vero ante omnia metus & terror culpandus est, qui sunt obstetrix pestilentiæ, fomes contagionis, incendium morbi & sæpe præcones mortis, è contra dicimus, pacatus & corpus defensum fortissima mœnia sunt ad arcendam pestè.

PROGNOSIS.

§. 9. Quod *Prognosin* salutis & mortis concernit, signa illa sunt lubrica, quod jam dudum agnovit *Hippocr.2.aphor.* 17. dicens: *Acutorum morborum non omninò sunt certæ prædictiones.* Cautè ergo agendum Medico, & non nisi probè examinatis perspectisque signis de morbi statu judicium ferendum.

Quò ergo plures eodem tempore interimuntur, eò periculosior conditio morbi judicari debet. Præstat ergo præsagium suspendere donec vel naturę, vel morbi victoriæ indicia certa se obtulerint. Hactenus enim observatum est, quod quò vehementior in peste, febribusque malignis apparuerint symptomata, quæ aliis in morbis vitæ pericula minantur, eò meliorem salutis exitum respondisse, contrà mitiorum symptomatum præsentiâ plures diem obiisse supremum.

Febris maligna est ex classe acutorum, hinc ratione temporis prædicimus, ad XI & XIV diem extendi posse. Periculum augent symptomata atrociora, ut syncope, sudor frigidus (quem tamen plures insontes passi sunt) fluxus alvi, magna virium jactura, &c. sin mitiora revera, melior affulget spes, sed non semper fidendum, blanditur n. & fallit instar canum, qui minùs latrant, acrius mordent.

In facultate vitali pulsus in magnitudine constans, & ęqualis spem semper prętat meliorem; sin parvus sit, inordinatus & inæqualis, periculosæ plenum opus aleæ exhibet, præcipuè si statim ab initio talis deprehenditur. Ex *animali*, delirium statim ab initio accedens, quod à somno non sedatur, oblivio, negligens decubitus, denudatio indecens, motus convulsivi, tremores, & si ægri floccos carpunt, vigilię contumaces, singultus, quæ omnia prava sunt signa. Inprimis singultum, tanquam signum ad mortem in febribus malignis prædicendam se nunquam decepisse, *Epiph.Ferdinand.* verum testatur, quem tamen sæpius observavi in his febribus, & non semper funestum. Quotidie quoque erunt oculi inspiciendi, qui si ferociam præ se ferunt, cum aliis signis malis, raò evadunt ægri, ut & raò illi restituuntur, quibus sine ophthalmiæ indiciis bulbi oculorum dolent. Surditas in principio apparens malum, in statu verò salutare est.

Motus tremulus manuum & linguæ ab Hippocrate damnantur, quia sæpe funesti observantur. Narium stillicidium, cardialgia, maxima apepsia, oculorum inflammatio; & si palpebrę non ritè commissæ sunt, & exinde ex albo aliquid appareat, hæc vel alia mortem esse præ foribus indicant.

Nullum tamen tristius signum est, quàm si ægri floccos carpunt, vel plicas suprà lectum explicant, vel quodlibet objectum inordinatè arripiunt, quod qui faciunt, nunquam evadunt, quod non ità pridem, eheu! in *dulcissimo meo trium annorum filio, Paulo*, experiri debui, qui altero die cum floccos carpere inciperet, simulque obortis convulsionibus vitam cum morte magno meo luctu commutavit.

Hoc enim significat delirium valde intensum, & non duntaxat meningum, sed & oculi tunicarum inflammationem, & spirituum opticorum perturbationem incurabilem, propter quam oculis varia & falsa objiciuntur, quæ æger removere conatur. Id tamen aliquando citra noxam & vitę periculum accidisse monumenta Medicorum docent. rariùs peste moriuntur mulieres ob copiam serosam sanguinis, & etiam viri, qui sunt naturæ serosioris.

Si in febribus malignis petechiæ die nono aut decimo apparentes cum signis coctionis, & virtutis robore, adeò malæ non sunt semper, sed vitæ præcones; Contra si statim ab initio livi-

4, 5, Maligna, pestis, etc.

dæ aut nigræ erumpant, si paucæ vel copiosissimæ, & cum respiratione difficili, & anxietate, ad interiora fit recursus, sic signum est lethale. In peste quoque quò citiùs bubones & anthraces in locis consuetis erumpant, eò meliùs est. Et anthraces in loco cordi vicino, bubones circa collum vel retrò aures, funestum dicunt eventum.

Ad mortem terminantur hæ febres ut plurimùm motibus convulsivis, hæmorrhagiâ symptomaticâ diffluente quasi cruore, nec ampliùs in alveis suis contineri apto, sudoribus frigidis, deliquiis animi, &c. & quandoque transeunt febres malignæ in alios morbos, uti *Hanoviæ* observavi, febres malignas absumtis spiritibus animalibus, & frustrato sanguinis robore terminasse in hydropem, aliasque cachexias, modò in uno sanguinis crasis vegetior, quàm in altero fuerit. In omnibus febribus æquè malignis ac continuis, si tussis accedat, item madida & vaporosa sit cutis, ut plurimùm ægri evadunt, tussire enim bonum signum est, denotat enim serum adesse in sanguine, & naturam per se facere segregationem.

§. 10. Cognita jam febrium malignarum & pestis natura cum suis causis & signis, id restare videtur, ut ex methodi medendi legibus *curationem* tradamus, quæ vel est *Diætetica*, vel *Pharmaceutica*.

CURA DIÆTETICA.

Diæteticam nunc ponamus, quæ in legitimo sex rerum non naturalium usu consistit. Aër sit ex calido temperatus, & vitetur omnis aër squalidus ex cavernis aut speluncis, aut è castris & cadaveribus aliisque locis fœtidis exspirans, quem omnes maximoperè fugiant. Qui enim improvidè aëri ejusmodi conspurcato se exponunt, perniciei, & vitæ periculo. Aër ergò corrigatur luculentis ignibus hinc indè accensis, ligno juniperino, aloëtico, aliisque odoratis; in ædibus suffumigia varia instituantur ex rasura cornu bovin. hircino, sulphure, pulvere pyrio, aceto bezoartico. In conclavi Æophila liquore alexipharmaco repleta, & igni ad ventum artificialem generandum admota commendatur, quò etiam campanarum sonitus, & bombardarum crebriores explosiones referri possunt. Si quis jam verò affectus sit febre maligna fugiat aërem frigidum, omnes autem ægri febre maligna laborantes aëri se exponentes, omnes moriuntur ceu pluribus exemplis demonstrari potest.

Cibi sint tenuissimi, eupeptoi, conceduntur cum scorzonera, aliisque alterata juscula carnis gallinarum, pullorum, caponum, &c. Jam affectis conceditur tenuissimus victus.

Olera verò, fructus horarii, omnia venena, purgantia, item alimenta nimis salita, saccharata, mellita, aromatica, omnia, corrupta, vel muco obsita angue pejus fugiantur. Cibi omnes alterari possunt blandioribus acidis, succo scil. citri, cydoniorum, rubi idæi, &c.

Potus sit decoctum scorzoneræ cum C. C. & parùm citri. Potum continuum in quo sit C. C. plus auxilii, quàm omnia alia medicamenta afferre, testatur *Crato lib.* 1. *cap.* 11. Substitui quoque potest gelatina C. C. potui ordinario infundantur guttæ nonnullæ tincturæ nostræ cordialis, quæ omnem implet paginam. Vinum concedatur tantùm pro refocillatione virium. Omnia enim spirituosa, quatenus acrimoniam augent, & *Microcosmetorem* planè furibundum reddunt, hic maximoperè fugienda sunt, sulphure enim suo à maligno calore accenso sanguinem inflammant, & *Neucrantz in tract. de Purpura*, ut & *Höferus in Hercul. Medic.* notant, omnes fuisse mortuos, quicunque vino abstinere noluerint, à cujus nimio potu in fœmina febre maligna laborante ex momento epilepsiam ortam observavi. Usus acidularum nec in his febribus tutus est. Æger ergò sit contentus suprà dictis decoctis, & julepis, vel emulsionibus amygdalarum.

Somnus & vigiliæ debitam servent alternationem, quorum alterutra si excesserint, debitis modis corrigantur. Nocet inprimis somnus sub primum morbi accessum initus, non priùs sumto bezoartico aut alexipharmaco.

Motus & quies quoque moderatè se habeant, ne humores vitiosi in corpore in nimiam agitentur fermentationem. Quies verò ægro ma-

magis cordi sit, ut sc. continuatâ diaphoresi corpus exteriùs miasmata venerosa mittere possit, & ut sic tonus pristinus restituatur visceribus.

Animi quoque pathemata, inprimis metus, pusillanimitas, timor, ira, tristitia, rationis fræno dirigantur, quorum magna in *Microcosmetorem* & sanguinem vis est, quæ sedulò ergò fugiat Patiens, ne Medicus oleum & operam perdat; ne ipse æger opinione majorem sibi malignitatem, ceu certum mortis nuntium ante oculos sistat, sed potiùs bona spe in *Deum* confisus meliora exspectet, pestis enim ceu ignis fatuus est fugientes & territos sequitur, prosequentes & cordatos fugit.

Excreta quoque & retenta in statu naturali conservanda sunt.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 11. Reliquum jam est, ut harum febrium pestilentialium & malignarum *curationem* quoque *pharmaceuticam* aggrediamur. Ad mentem verò *Veterum Galenicorum* illa nititur tribus indicationibus: *Curatoria*, *Præservatoria*, & *Vitali*.

Pestilentiam ergò in occulta quadam, & homini planè adversa qualitate sitam esse ajunt, quam occultam qualitatem & indicare alexipharma cum huic contrarium, Causamque illam in corpore seu per inspirationem, seu per contactum acceptam, aut quovis modo contractam, sui amotionem & eradicationem indicare asserunt. Si ergò pestis à contagio ortum habeat, & simul adsit sanguinis copia, statim confugiunt ad venæ sectionem, & quidem mox in principio, nam horis XII. vel pluribus elapsis tutiùs esse concedunt V. S. omittere, quàm admittere, cùm vires vehementiâ veneni fractæ eam ampliùs non ferant. Purgantia quoque non admittunt *Galenici*, nisi in primis viis saburra lateat, ob quam eliminandam & aliquando pro re nata admittunt vomitoria. Tutissimam verò viam esse judicant per Alexipharmaca, quæ horarum XXIV. spatio repetenda esse ajunt, & sic per triduum aut ultrà continuanda, donec veneni vis fracta sit, asserunt. A somno quoque abstinere jubent, donec bis sudeaverit, & inter sudandum ægrum etiam reficiendum esse conservâ & syrupis rosarum, acetosæ, acetositatis citri, granatorum, aliisque aquis cordialibus, & odoramentis naribus admotis & per cubiculum sparsis. Post sudationem si corpus imprimis sit cacochymicum, ut febris tollatur, & naturæ reliquum facilè vincere possit, purgantia commendant mitiora, ut syrupum rhabarbari, tamarindorum, rosarum, pilul. pestilential. &c. Omnia remedia, quæ putredinem arcent, febrique malignæ resistunt, summopere commendant, sic ubi febris adsit, & refrigerantia tantùm exhibenda esse ajunt, qualia sunt syrupus acetositatis citri, acetosæ, rubi idæi, granatorum, ut & margaritæ, corallia, lapides pretiosi, &c.

Alexipharmaca, seu expellentia pestis seminaria, vimque veneni frangentia, sunt sequentia: Theriaca, Mithridatium, Diascordium Fracastorii, Tryphera Saracenica, Electuarium de ovo, petasitidem sudore etiam feliciter discutere venenum ajunt. Electuarium de Gemmis, lætificans Galeni, & sexcenta alia, ex quibus mille formulas concinnare solent, quas tædet ob nimiam farraginem hic apponere. Cùm verò natura, uti ajunt, plerumque partem materiæ venenosæ ad superficiem corporis eliminare, & anthraces, & bubones producere soleat, si bubo non satis à natura expellatur, vel nimis augeatur, & febris cum symptomatibus non remittat, danda est opera, ut veneno quàm primùm exitus patefiat.

In quem finem vesicatoria imponunt, vel cutem scarificant, ut venenum liberè exspirare, humoresque pestilentes effluere possint. Magno etiam cum ægri commodo pullos gallinaceos, vel columbinos circa anum deplumatos apponunt, vel bufonem exsiccatum, & vino emollitum. Dein ulcus tanquam alia curanda esse ajunt, & nec priùs consolidandum, donec omne venenum effluxerit. Carbunculum verò statim scarificandum esse dicunt, & quidem satis profundè, ut malignus, corruptus, foetidusque humor emanet, postea emplastrum

ali-

aliquod imponunt, quale est de fuligine, & alia passim descripta. Alii in hunc finem Emplastrum de magnete arsenicali commendant. Nonnulli Saphyro in cute circa carbunculum circulum ducunt, ne venenum latiùs serpat, sed potiùs exstinguatur. Et si carbunculus nimium accrescat, & atroces inferat dolores, venam sub carbunculo esse aperiendam judicant, ut sc. sanguis ille corruptus meliùs educatur: ad calorem quoque exstinguendum Emplastrum de cynoglossa adhibent. Toto verò curationis tempore singulis diebus aliquid è temperatis alexipharmacis exhibendum esse dicunt, ne veneni portiuncula in corpore maneat, sed omnis expellatur.

In febribus pestilentibus & malignis eodem modo incedunt. In hoc enim ipsis magna occurrit difficultas, cui prius, cui posterius prospiciendum, & quomodo malignitas tollenda sit, ne febris augeatur, & contrà febri prospiciendum, ne malignitas negligatur, ad magis ergò urgens respiciendum esse respondent, hinc & ante quartum diem & venæ sectiones, vesicatoria, purgationes, & vomitoria, clysteresque admittunt. In diaphoreticis verò maximum quærunt solatium, & simul alterantia, & præparantia intercalanda esse volunt, qualia sunt, acetosa, scordium, carduus benedictus, Scorzonera, sem. citri, rad. tormentillæ, pentaphylli, succus citri, ribium, rubi idæi, granatorum, nec topica varia negligenda esse monent, quorum omnium medicamentorum apparatum invenies apud quemlibet Practicum Galenicum.

§. 12. *Paracelsus* dicit, pestilentiam esse morbum ex astris enatum, infectione sua, sicut sol radiis suis nos affligentem, cuilibet ergò cognitum esse debet Medico, quænam cujuslibet morbi causa & origo sit. Si is à pravis cibis, aut malo potu, aut ab herbis, & terræ fructibus genitus est, per arcana utique herbarum & radicum iterum exigendus est. Si morbus factus est à mineralibus & metallis, per illorum arcanum rursus curandus est: Is enim priora ex herbis facta arcana minimè admittit. Sic itidem, ubi influentia cœli morbum aliquem influxit, ibi aër arcana metallorum & mineralium quicquam auxilii præstant, sed ex Astronomia per influentiam adhibitam medela accuranda est, sicuti *in libro de Persicaria* docet, qui hîc indè varia commendat arcana.

§. 13. *Helmontius* pestem, quam dicit esse febrem atrocissimam, acutissimam, & celerrimam, absque venæ sectione & purgatione, solis tantum sudoriferis, & vini meracioris potu curari posse ait, theriacam cum vino, imò aqua vitæ propinandam & diluendam esse ait absque metu caloris. Contra labem ergo veneni exhibenda vult Author sudorifera cum Alexipharmacis. Restat ergò juxta ipsum sanandæ pestis spes, quòd Tartarus ille, pestis diversorium, diffletur, debito sudoris exterminio.

Inter præservativa eò respiciendum vult, ne spiritus *Archéi* in nobis terrorem concipiat, neve ex terrore sibi pariat vel aliunde allatum virus terrificum, & ne fermentatio symbolizansque mumia forinsecus allata naturæ Mumiæ internum Rectorem, *Archéum*, infestet. Remedium contra terrorem imaginationis hominis, vel *Archéi*, non tam in se juxta nostrum Authorem est positivum, quàm negativum. Adeoque potum meracum ad hilaritatem usque præservare de futuro ait, quia nedum hominis, sed & *Archéi* imaginationem sic regit, quod pereat vis formandi imagines. Nemo enim pauper est, aut defectuosus quamdiu ex potu hilaris est. Hilaritas, prout inquit, per potum introducta nec hostem extrinsecum admittit, nec agnoscit, ut nec luctam suscipit, sed excludit, est verò potus exhilarans magis pesti futuræ, quàm præsenti aptus.

Curativum autem præsentis veneni supponit id, quod præservativum de futuro anticipat. Curativum ergò dicitur id, quod productum (ipsum scil. virus pestilens) in ipsa materia, cui insidet, trucidando annihilat, aliud verò curativum dicitur, quod sibi con-

junctum incumbit expellendo subjecto veneni, tertium denique quod coadaptationem causarum ad producta tollit, minuitque.

Quod præservativum quoad fieri concernit, proderit rectificatio aëris *Hippocr.* jam solennis, non secus ac in peste populari, aut nempe pestilens istud virus in aëre enecetur, qui aër originaliter sic disponatur, ut humorem alibilem non sinat mumiali vi corrumpi, aut fracedinem arripere. Ubi verò jam atrox, & malignum istud venenum intrò receptum est, & jam sigillatum in *Archéo*, idque propter singularem celeritatem sui veneni, tum defensiva solitaria nihil facere ait Author, nisi simul sint sanativa. Primò cura eò dirigatur, ut corpus caleat actu semper, serveturque in diaphoresi, utque animus, ceu diximus, ad hilaritatem terrori opposito sit dispositus. Tristitiam enim universam seponendam esse ait, nedum quia timori vicina, sed quia circa os stomachi extemplo pariat fracedinem, suspiriorum matrem. Loca ergò & objecta tristis recordationis, & ejusmodi sodalitia vitanda non minùs vult, quàm nimia, cum fabulomentaque dolorifica. Inter præservativa positiva locum sibi vendicant ex Authore nostro *Amuleta*. Sudoriferum denique & exstirpativum pestis & sedis suæ per abluitionem; Foràs enim per sudorifera, tanquam per oblectamenta, evocatur *Archéus mœstus* ac *terrefactus*, qui aliàs confestim se intrò recipit, velut ad arcem fugit, gignitque tristitiam, suspiriaque & anxietates venenosas. Sunt etiam ad mentem Authoris nostri sudorifera cuncta ejusdem conditionis, ac penè ponderis, at saltem in gradu bonitatis differunt, laudat ea propter potionem *Hippocr.* cui addit Zingiber & baccas nigras Hederæ, quia diaphoretica stomacho grata sunt. Sunt etiam Alexiteria cum vino generoso & mox à pastu danda, non quidem, ut sudet æger, sed ut corpus servetur in diaphoresi. Pastum etiam levem, & paucum esse vult, digestionem enim in omni febre, magisque in peste deficere ait, proinde largioris cibi vices potum meracum subire posse ait.

In prægnantibus, puerperis, aut menstruosis, quæ periculosius peste ægrotant, siquidem *Archéus* uteri, nequaquam rationi aut confidentiæ paret, qui totus confusione ac mœstâ perturbationum turbâ anxiatur, suadet uterum consolandum oleo succini, succinoque in optimo vini spiritu soluto, ac suffitu ex verrucis crurum caballi per tritorium adacto.

Bubonibus & carbunculis bufonem more suo præparatum imponit, saphyrumque. Quidam enim referunt, saphyrum vel hyacinthum citrinum, si per horæ quadrantem super membro dolente moretur, sicut ex opposito gemmæ locum infectum feriat, ibidemque radios colligat, locum attactum intra horam livescere, esseque infallibile luis hujus diræ pestis signum, sin verò locus nequaquam lividiorem colorem adsumserit, infirmum à peste absolvi. *Helmontius* etiam laudat *succinum* pulsibus affrictum; item hyacinthum & saphyrum, eodem modo applicatum.

§. 14. *Willisius* inquit, in peste aliisque febribus contagiosis duplex incumbere pensum, nimirum, ut maligni hujus morbi *prophylaxi* æquè ac *curationi* prospiciatur.

Quoad *prophylaxin* suadet ægris optimam diætam, & cum *Helmontio* hilaritatem & confidentiam animi commendat, quatenus fortificant *Archéum*.

Inter Chirurgica præservationis grata in iis, admittit venæ sectionem, qui sunt plethorici, & assueti fuêre mittere sanguinem, quò enim sanguis minùs effervescit, & sine tumultu in vasis circulatur, eò tardiùs lue pestiferâ contaminatur.

Amuleta quoque collo suspensa, vel carpis gestata adversus pestilentiam mirabilem vim habere credit, additque rationes, atque per effluvia diversimodè figurata, & propter similitudinem se invicem excipientia; hinc commendat, tanquam præstantissima, quæ ex arsenico, hydrargyro, pulvere bufonum, aliisque venenatis constant.

Pharmaceutica verò ipsi cura præservatoria est, ut primò assiduus materiæ excremen-

titiæ,

475, Maligna, pestis, &c.

titiæ, seu humorum proventus *leni purgatione* auferatur; secundò, ut *alexipharmacis* singulis diebus assumtis spiritus & corpus nostrum contra veneni spicula muniantur.

In curatione verò hujus affectus atrocissimi venæ sectionem raro vel nunquam admittendam esse censet Author, quia sanguine nimis exhausto, & vasis concidentibus diaphoresis non adeò facilè procuratur. Loco verò hujus commendat scarificationes, & vesicatoria. Insuper contra bubones, anthraces, atque ulcera maligna ab iis producta, cataplasmata, fotus, emplastra, illitus, & pleraque alia exterius applicanda, & ex Authoribus petenda suadet, quibus tamen venenata quædam, prout veneni Electrica, oleum & balsamum arsenici miscenda amat.

Pharmaca ipsius circa *pestis* curationem sunt vel *Evacuantia*, ut latex serosus in sanguine unà cum plurimis venenati miasmatis particulis foràs eliminetur, vel *Alexiteria*, quæ enim plenius, & à toto simul corpore evacuant, quæ & sanguinem exagitando à coagulando vindicant, & cum à centro usque ad circumferentiam movent, fermenta venenata, nec non humorum & sanguinis corruptelas, procul à corde arcent, & hostem extra castra propellunt. Omnia hæc medicamenta, sive catharsi, sive diaphoresi operentur, ejusmodi sint oportet, quę particulas habent miasmati venenato potiùs, quàm sanguini, aut spiritibus nostris congeneres, ob utriusque enim similitudinem existimat Author virulentam morbi materiam certiùs protrudi, & ita eliminari. Hinc omnia cathartica tum purgantia, tum vomitoria, tum sudorifera commendat, quæ ex antimonio, mercurio, auro, sulphure, vitriolo, arsenico, & similibus parari solent, quæ, uti ait, cum à nostro calore minimè subigantur, aut superentur, contra virus pestilentiale optima esse remedia.

Alexiteria remedia, ut sunt Rutæ, Scordium; ex compositis, Theriaca, Mithridatium, & Diascordium, cruorem & succos in vasis & visceribus confluos corpusculis suis, velut novo fermento inspirant, eosdem leniter movendo, & in æquabili mixtione servando, à coagulatione & putredine vindicant, veneni particulas agglomerari cœptas eadem blanda agitatione ab invicem dissipant, & à maturitate impediunt, denique sanguinem & spiritus præoccupando eos à characteris pestilentis impressionibus tuentur. Vult ergo Author, ut ab initio æger, vel purgans, vel vomitorium assumat, cujus operatione finitâ suadet diaphoreticum, quod postea sæpiùs repetatur, insuper verò Alexipharmacis quovis ferè momento utendum esse ait, & eò annitendum, ut cum Anthracum & bubonum eruptione omne venenum eliminetur. Totius ergò negotii cardinem intentionibus hisce duabus inniti asserit, ut virus pestilentiale omni modo ab intus foràs expellatur, ac dein expulsi recursus æqua diligentia præcaveatur.

Quoad febres malignas Author nihil monet, quàm ut hæc uno bene notanda sint, *Malignitas* sc. & *Intemperies febrilis*. Respectu febris convenire ait purgationem, venæ sectionem, & refrigerantia; ab his verò malignitatem plerumque augeri, & venenum latius serpere; contra malignitatem conducere Alexipharmaca, & diaphoretica, quæ verò febrem maximè intendunt, unde ergò plus periculi emineat illinc intentiones curativæ dirigantur, ita tamen dum alteri consulitur, alterum haud negligatur.

§. 15. *Sylvius*, qui pestis causam in sale lixivo, eodemque acri & volatili ponit, instituit curam *præservatoriam* & *curatoriam*. Præcautionis loco dum Amstelodami manè visitaret ægros lue hac infectos, aliud non assumsit medicamentum, quàm vulgaris aceti vini cochleare unum cum mica panis exceptum. Cum verò desiisset ab illo aceto diutiùs assumere, sensit postmodum ac ferè semper aliquem capitis dolorem, quoties infectam ingrediebatur domum. Laudat ea propter omnia acida, contemnens spirituosa, ut spiritum vini, theriacalem, &c. Magni pendit è contra spiritum salis, sulphuris, vitrioli.

Laudantur & ab ipso fructus acidi, mala citria, aurea, granata, ribesia, &c. Qui acida ferre non possunt, ii ad mentem Authoris nostri cum spiritu vini temperare possunt acida. Sic & conditum sequens commendat:

℞. *Conserv. rosar.* ℥ij.
fl. calendul.
anthos,
borragin.
bugloss. à ℥ß.
violar.
spir. vitriol. q. s. ad gratam aciditatem.

Cujus manè jejunio stomacho assumat homo ætatis florentis ad nucis juglandis magnitudinem, aliquanto minùs adolescens, adhùc minus puer. Syrupos & tabellas ex acidis succis parata, ut & tartarum crudum, cremorem, & vitriolatum, ex jusculo, vel vino assumta commendat.

Ad pestis verò præcautionem non magni pendit Amuleta, quia nondum demonstrari potest, quomodo illa agant, hinc ridet ad venenum pestilens avertendum mercurii crudi in calamo anserino collo appensi usum.

Quoad curationem, cùm venenum pestilens frequentissimè per corporis poros penetret ad interiora, per eosdem iterum expelli vult, adeoque per *sudorifera*. Quando verò venenum cum aëre forsan inspiretur, atque salivam tunc simul corrumpat, quæ continuò deglutita in ventriculo nauseam pariat, tunc vomitorium antimoniale non incommodè exhibendum esse existimat, quatenus verò idem venenum qualitate sua noxia quævis in corpore occurrentia vitiet, & corrumpat, & quidem qualitate sua salsa *volatili* & *acri*, Author præscribit medicamenta potenter figentia, atque acrimoniam demulcentia, ut sunt sulphur fixum, metallicum puta, vel minerale. Sic & iisdem medicamentis figibilem acriorem à veneno pestilenti ita redditam. Omnia quoque acida commendat, quatenus illa succum acidum à veneno pestilenti fractum, & corruptum, reparant, & sanguinis consistentiam deperditam restituunt. Inter sudorifera commendat præ aliis Theriacam Andromachi, Mithridatium, Diascordium, Orvietanum, aquas theriacales cum vini spiritu, aut aceto stillatitio paratas. His etiam addit ex antimonio parata, ut Antimonium diaphoreticum, bezoarticum minerale tam simplex, quàm solare, lunare, &c. Sulphur auratum diaphoreticum, flores antimonii fixos. Inter magis simplicia laudibus extollit terras pingues, aut sigillatas, bolum armenam, terram Lemniam, Silesiacam, Turcicam. Ex censu vegetabilium sunt radices petasitidis, contrajervæ, angelicæ, tormentillæ, zedoariæ, fol. cardui benedicti, scordii, centaur. minoris, scabiosæ, ligna guajaci, juniperi, quercûs, buxi, sassafras, semina sambuci, ebuti, & ex his, ut & ex baccis juniperi paratum Roob. Ex animalibus petita sunt lapis Bezoar, porcinus, & similes, ut & omnia cornua, ossa, & ungues, atque imprimis salia volatilia & olea ex iisdem elicita & ad sudores movendos efficacissima.

Ad veneni pestilentis volatilitatem, & acrimoniam lixivam temperandam nihil melius esse asserit Author, præter unum forsan tartarum, vel potiùs ipsius oleum destillatione paratum; sic & sal petræ ad volatilium salium fixationem plurimum posse ait. Hujus enim salis beneficio figuntur arsenicum, auripigmentum, antimonium, & similia sale volatili constantia: præ aliis tamen commendat sulphur minerale priùs arte fixatum, ex quocunque demum subjecto paratum, quod ab ipso dicitur medicamentum excellentissimum in peste, aliisque plurimis morbis gravissimis, cui & tutò fidendum esse ait. Spiritus omnes acidos laudat, tum magis puros, tum per spiritum vini magis blandiores redditos. Ex animalibus depromit salia volatilia oleosa, vel olea destillata ex cornibus, ossibus, ungulis. Ad acidorum classem refert Author lac acescens, ebutyratum, seu serum acidiusculum, succos ex acetosa, acetosella, sempervivo majore, berber. ribes. mal. citr. granator. aurant. ipsisque uvis immaturis expressos. Ex mine-

rali

4, 5, Maligna, pestis, &c.

ralibus commendat ſpiritus omnes acidos ex ſale, nitro, alumine, ſulphure, vitriolo per deſtillationem elicitos. Triplicia medicamenta in peſte ſufficere ait *Sylvius*, primo *Vomitoria*, quoties ipſis locus concedi poteſt, vel debet. 2. *Sudorifera*, ſed ſale volatili imprimis conſtantia, veneni nempe acrimoniam ſimul temperantia. 3. *Acida* quibus præferendum cenſet nitri ſpiritum, cùm is ſimul figendi vi præditus ſit, ſed aqueis diluenda eſſe pleraque inculcat, ne noceant.

In peſtis ergò curatione tutò poſſe, ait Author, exhiberi vomitorium ex antimonio paratum, quod ſimul habeat vim ſudorem movendi, antimonium ſc. diaphoreticum haud nimis fixatum, præſertim verò in ejus initio, urgente nauſeâ, & conſtantibus adhuc viribus: poſt ſudorem ægros acidis, & mixturis cardiacis eſſe recreandos ſuadet; quamdiu vero aliquod peſtis urgentis in ægro remanet, tamdiu in medicamentis ſalem volatilem figentibus, aëremqne temperantibus, & acidum reſtituentibus pergendum eſſe monet, ne venenum neglectum, ac ſibi relictum, novas vires acquirat, & inopinatò ægrum nimis ſecurum opprimat.

Bubones peſtilentiales ad mentem Authoris diſcuti debent, & ſi diſcuti nequeant, ad maturationem deduci, hinc aperiri, mundari, & denique conſolidari, & ſemper medicamentis addenda vel theriaca, vel Mithridatium monet: in quem finem etiam oleum è C. C. deſtillatum, aliaque ſale volatili oleoſo conſtantia admiſcet.

Unguentum Martiatum cum theriaca mixtum ob diſcuſſionem obſervavit præſtantiſſimum, ut & emplaſtrum cum gummatibus compoſitum, &, niſi dolores vehementes urgeant, non vult præcipitari bubonum ſcarificationem, multò minùs ipſis adhiberi veſicatoria, cucurbitulas. Si verò grandes, ardenteſque ſint bubones, tum cucurbitulas, tum ſcarificationes adhiberi vult, nunquam verò veſicatoria.

Quàm primùm ſuppurati ſunt bubones, apertionem accelerandam vel ſcalpello, vel ruptorio, in apertum bubonem felici cum ſucceſſu balſamum ſulphuris terebinthinatum, & aniſatum, una cum unguento baſiliconis & theriaca adhibuit; hujus enim ope brevi mundationem abſolvi putat. Ad cicatricem inducendam imponi vult emplaſtrum diapompholygos, & ne carbunculus ſerpat, & partibus vicinis inſerat mortificationem, utendum eſſe dicit butyro antimonii, quod circum circa illinatur parti affectæ, vel magnete arſenicali; partes ſeparatas mundandas eſſe monet balſamo ſulphuris aniſato unà cum ungueuto tetrapharmaco, & baſiliconis vocato, mixto.

Sylvius noſter ad febres malignas curandas eadem adhibenda vult remedia, ſal enim volatile acre, malignitatis nempe notatę cauſam corrigi ac emendari ait, iiſdem remediis, oleoſis nèmpe, ſed imprimis acido, vel auſtero terreo permixtis, quò refert omnes terras ſigillatas, ipſumque adeò ſulphur minerale aut metallicum omne, ſed ritè præparatum, vitrioli, antimonii, &c. Huc & ſpectare ait Theriacam, diaſcordium, &c. ſic ad ſalis hujus acrioris correctionem & facere ſalia volatilia, blanda, & oleoſa. Huc conveniunt omnia ſudorifera, quatenus eadem *ſalem volatilem* acrem foras è corpore pellunt. Sequentem commendat formulam:

℞. *Theriac veter.* ʒij.
antimon. diaphoretic. ʒj.
ſyrup. card. bened. ℥ij.
∇ *Prophylact.* ℥j.
cinnamom. ℥ß.
ſcabioſæ ℥ij. M.

Hujus miſturæ partem quartam vel quintam ſumat æger, atque corpus ad ſudorem diſponat, quin poſt horę dimidium ejuſdem unum vel duo cochlearia iterum capiat, ſicque pergat, donec commodus ſequatur ſudor. Interea ſi valde ſitiat æger, & lingua ſit arida, juſculum ſuperbibendum præcipit, ſucco citri, aurantiarum, vel omphacino ad gratiam temperatum, quo non tantùm promovebitur ſu-

doris

doris eruptio, sed insuper corrigetur salis peccantis acrimonia noxia.

Rarò *vomitoria* hîc admittit, nec nisi quando in ventriculo, intestinis, hæret panoxii talis, tunc suadet blandiora antimonialia. Antimonium v. diaphoreticum, Bezoarticumque sæpè & iteratis vicibus exhibenda esse notat, una cum interpositis, & subausteris, quocumque modo exhibitis, quò sc. sanguinis pristina restituatur consistentia. Conducunt proinde mala granata, cydonia, aurantia, omphacium, &c.

§. 16. Nunc & *Curationem nostris indicationibus innixam proponamus*. Sunt v. in febrium malignarum, & pestilentium curatione duo potissimùm indicantia observanda, *Intemperies* & *Malignitas*, illa per Alterantia, hæc per Alexipharmaca expugnanda esse nobis persuademus, uno tamen oculo ad symptomata sæpiùs occurrentia directo.

Remedia depromuntur è triplici fonte, Chirurgico, Pharmaceutico, & Diætetico. In primo se offert *Venæ sectio*, quam in febre maligna planè omittendam censemus, quia inde sanguis tantùm acrior & fluidior redditur, quam tamen æquè in febribus malignis ac peste largiter celebrandam vult *Th. Sydenham*. Ex hoc fonte etiam Vesicatoria petuntur, quæ cum magno fructu pedibus, & carpis manuum applicata novimus. Et quamvis illorũ usus a nonnullis in dubium vocetur, plus tamen confidimus experientiæ nostræ & aliorum virorum illustrium, *Horstii, Riverii, Hœferi*, &c. E fonte pharmaceutico, & proscribimus purgantia & vomitoria, quicquid etiã alii in contrariũ regerant, stat à nostra parte experientia, nec ipsam rationem habemus contradicentẽ. Vomitoria nocebunt nisi quando Medicus statim ab initio vocatus ventriculum cibo adhuc repletum exonerare velit, sic & clysteres mihi pro re nata suspecti sunt. Evitandum n. studiosè ne cibus assumatur, antequam affligat, observatum quippe est, quàm plurimos evasisse peste correptos, qui ante cibum sumptum aut somnum alexipharmacum sumsere & contra plerosque mortuos, qui priùs dormiverint, vel comederint, etiamsi generosissima remedia adhibita fuêre.

Omnem autem implent paginam *Alexipharmaca sudorifera*, fugienda tamen ratione febris sunt *sudorifera calidiora*, quæ, si quid juvent, hoc per acidens fit, nempe diaphoreseos beneficio, quam suscitant, particulæ acriores venenatæ, *Microcosmetorem nostrum* valdè molestantes, & sanguinem vitianres difflantur, & eliminantur. Rectè itaque primo statim intuitu aggredimur malignitatem, quæ *Bezoarticis* expugnanda fixioribus, nec exspectamus hîc *Hippocraticam* coctionem. Alxipharmaca temperatiora nobis sunt pulveres ex ♁nio diaphoretico, minera Solari, Lunari, terris metallicis, & pinguibus, ut & sulphure metallorum fixo parati, quibus semper aliquid de camphora addere solemus. Optimi sunt pulveres compositi Pannonicus sc. & ruber Saxonicus, pulvis bezoarticus *Sennerti*. Item alia, card. ben. absinth. rutæ, nitr. antimoniat, saphyrus, cui tamen soli non fidendum.

Hîc etiam prosunt Alexipharmaca, quæ vulgò putredini resistentia dicuntur, ut sunt Theriaca Andromachi, Mithridatium Damocratis, Diascordium Fracastorii, Theriaca cœlestis, Theriaca citri. Conveniunt & omnia medicamenta ex sulphure, sale, aloë & myrrha desumta; item viperina omnia. Viperarum v. sal volatile debet ungi, & fixatum præscribi, figitur autem spiritu vitrioli.

Potest ergo tale, vel simile propinari remedium:

℞. *Theriac, Andromachi* ℈j.
pulv. è chelis cancror. gr. vj.
croci gr. iij.
▽ *card. bened.* ℥ij.
prophylact. Sylvii ℥ß.
Syrup. liberant. ℥ij.
M. D.

Pulvis ille Anglicus è chelis cancrorum paratus, apud plures pro magno arcano vendiatatur, qui sequens est:

℞. *Margarit. præp.*
ocul. ♋
corall. rubr.

suc-

4, 5, Malignæ, pestis, etc.

succin. albiss.
C. C.
lapid. bezoar. or. ā ℥ß.
pulveris ex apicibus nigris
chelarum ♋ ad pondus omnium.

F. pulvis f. a. qui gelatina ex viperarum nostratium spoliis extracta excipi poterit, vel inde poma parva efformari, caute siccanda, & in usum asservanda. Omnia quoq; conveniunt succinata cinabarinea, quibus est vis sudorifera blanda. Sequens potus egregius est:

℞. *Cinabar. nat.*
C. C. sine △.
fl. sulphur.
spin. serpent. ā ℈j.
M.

Cinabaris ♉nii paucis additis granis magister. anodyni excellens est remedium, potest etiam parari c. lapide bezoar. pulver. pannonic.

Quod si vomitio interpellaret, ut in his febribus pestilentialibus Hungaricis contingere solet, cum D. *Sydenham* medicamentum propinare differo, donec solo tegumentorum pondere sudor promanare inceperit. Cùm enim materiæ morbificæ radii versùs superficiem corporis sese exporrigant, illicò alvi fluxus, & vomitus ab iisdem introrsum reflexis, ac in ventriculum, & intestina decumbentibus, ultrò compescuntur, adeò, ut quantacunque ventriculi eversio præcesserit, propinata dein medicamenta rite retineantur, ac ad sudores ex voto proliciendos conferant. Sequens pulvis sæpiùs exhibeatur partitis vicibus:

℞. *Myrrhæ,*
rad. zedoar.
cort. citri ā ℥ß.
cinnabar. Antimon. ℈j.
camphor. ℈ß.
ol. succin.
menth. ā gt. j.
M. F. pulvis. Dosis ā ℈j. ad ʒß.

Vel: ℞. *Unicorn. fossil. ʒj.*
Mag. Saturn. ℈j.
myrrh. ℈j.
camphor. gr. v.

Divid. in duas partes æquales, & detur cum aqua prophylactica Sylvii.

quæ repetantur VI. vel VIII. horis, licet non semper sequatur sudor, donec ex signis apparentibus satis constet hostem expulsum, & penes naturam victoriam esse. Interea æger malis citriis orbiculatim concisis, modicoq; sacchoro conspersis reficiatur, & juscula acidis temperentur. Illa enim veneno potenter resistunt, & sanguini consistentiam conciliant, *Regesque nostros* ab omni insultu muniunt.

Symptomatum quoque urgentium semper habenda est ratio, inprimis diarrhææ. Vt itaq; unâ fideliâ duos dealbare possimus parietes, bezoarticis, & intestina corroborantibus, etiam sic simul curabimus affectum. Detur itaque pulvis sequens, vel similis:

℞. *Terræ sigillat.*
pulver. anglic. ā ℈j.
M. pro una vice.

Vel: ℞. *Diascord. Fracastor. ʒj.*
▽ *scord. ℥ijß.*
spec. de hyacinth. ℈j.
sirup. de fumar. ℥ß.
M. D.

Hæc & alia, quoties opus fuerit, exhiberi possunt, & sudores tecto corpore exspectari.

Sic & virium habenda est ratio, cui intentioni satisfaciet sequens:

℞. ▽ *totius citri,*
scord.
cerasor. nigr. ana ℥ij.
cord. frig. H. Saxon. ℥ß.
margarit. præpar. ʒiß.
CC. usti præpar. ʒij. pro pauper.
sacchar. cryställ. q. s. ad gratiam.
M.

Linguæ ariditatem emendat mucilago sem. cydonior. Gelatina C. C. item aqua rubra ad fauces, quâ os sæpe eluendum. Vigiliæ demulceri possunt emulsionibus amygdalatis, & unguentis, emplastrisque temporibus applicatis.

Languentibus viribus conducet aq. percan. usitat. & sequens conducet epithema cordi, & carpis manuum applicandum:

℞. △ *pro epithemat. cord. rosar.* à ℥j.
carbuncul. ℥ß.
spir. cortic. citri. ʒiij.
aceti bezoartici destil. ʒij.
M. D.

Hisce præmissis nunc curationem *pestilentiæ*, atrocissimi, & horrendissimi affectûs, aggrediamur, in qua ea omnia, quæ jam diximus de febribus malignis, hîc proficua esse contendimus, & quæ in illis nocent, & hîc nocere statuimus. Venæ sectio ergò, purgantia, vomitoria, clysteres, & nimis spirituosa, & calidiora cardiaca, & alexipharmaca hîc etiã suspecta habemus, sed eligimus tantùm blandiora alexiteria, & bezoartica.

Nonnulla tamen prius de *prophylaxi* hujus affectûs dicemus, antequam curationem tradamus. *Præservatio* ergo in his consistit, ut aërem infectum vitemus, & animum pacatum habeamus, quod si non liceat, illum corrigamus, & corpora nostra ita disponamus, ut non tam facilè hostem admittant. Aër optimè corrigitur, si luculenti ignes hinc indè accendantur, ligno nempe junipero, abietino, doliis picatis, &c. inter suffimenta etiam commendatur sulphur, & inprimis aceta bezoartica. Sic pestis per universam *Græciam* sæviens ignibus ab *Hippocrate*, per varia loca exstructis ablegata fuit. Aër ergò ab omni sordium fœtore fit immunis, in ædibus varia suffumigia instituantur cum sulphure, pulvere pyrio, de quibus jam dictum. Animus fortis & pacatus optimum audit præservativum, hinc Turcæ feruntur fato illo suo plus quàm stoico, cùm nullam ad pestem adhibent curam, nemoque sibi cavet ab altero.

Quoad Amuleta, placent nobis, quæ ex bufonibus parantur, è quibus suspensis per oculos & nares vermiculos egredi, in pestis præservatione valde utiles, tradit *Helmontius*, ad cujus imitationem Cl. *Irmlerus*, trochiscos præservativos paravit, quos plurimi salutares & efficaces deprehenderunt. Alii commendant *Arsenicum*; alii mercurium, quæ tamen nec in peste *Noviomagensi* Expert. *Diemerbrœkii*, nec in Londinensi Dni. *Hodges* exspectationi satisfecerunt. Tutiùs ea ex cinnabari nativa & colchici radice parabis. Quoad amuleta, *Talisman* dicta Astrologis relinquamus.

Hæc tamen de Amuletis adjiciamus, quod in peste *Dresdensium* nuperrima, & adhuc sæviente, amuletorum vis & efficacia contra hujus pestis invasionem fermè nulla fuerit observata, hinc plures, & non immeritò de illorum decantatissima operatione dubitare incipiunt.

Nunc paucis & interna perpendamus, inter quæ principem locum obtinet vinum generosum modice interdiu ad hilaritatem sumptum, quo remedio se præservavit Cl. *Diemerbræck* in peste Noviomagensi, cujus usum mecum etiam expertus est *Excell. Dn. Waldsmidius, Archiater & P. P. Marpurgensis*, qui cùm ante plures annos peste infectos inviseret jejuno ventriculo aliquot cochlearia vini sumpsit, & solo hoc remedio per Dei gratiam à contagio immunis perstitit. Sic & *Sylvius* cum aceto calendulato cum pane assumpto se munivit. Sunt etiam alia, quæ laudem merentur, ut Angelica, Zedoaria, Radix Carolina, à *Carolo Magno* primo ejus nominis Romanorum Imperatore sic dicta, cujus exercitus à peste *Angeli* monitu olim præservatus, & liberatus hujus radicis usu fertur, unde & adhuc hodie pestis contagia arcere dicitur, quare & ejus masticatio prodest; radix itidem Imperatoriæ, galangæ, cortic. citri, cinnamom. myrrh. &c. Caveant verò utentes, ne species illas masticatas, salivaq; in ore commixtas deglutiãt, cùm certò certiùs sit, miasma venenosum sese his insinuare: diligenter ergò semper saliva ejicienda est tempore pestis, & nunquam studio deglutienda. *Microcosmetorem reliquosq;* Reges contra belluæ hujus atrocissimæ pestiferos insultus præmuniunt *Bezoartica*, quorum non parvum solertia Medicorũ adinvenit numerum, inter quæ excellunt omnia theriacalia, imprimis Theriaca cœlestis, theriaca camphorata; hîc conveniunt omnia odorifera, sic videmus arceri muscas aliaq; insecta folius spiritus vel olei therebinthinæ odore asperso. Alii laudibus extollunt sol. diaphoreticum, oleum camphoræ, tincturam bezoarticam D. Michaelis,

ctis, Tincturam ſulphuris nitratam, eſſentiam viperarum, alii alia jactant. Sic pharmaceuticæ ſtudioſus quidam abſque timore loca contagioſa lucrum captandi ergò quæſivit, & peſte infectos intrepidè viſitavit, qui ſpiritu urinæ à contagio ſe præſervavit. Tinctura vitæ Mynſichti optimum eſt præſervans. Sed quis quæſo omnia recenſebit?

Nobilius ſane, & multò præſtantius Chirurgia nobis exhibet Amuletum in uſu fonticulorum. Hi profectò & mea, & plurium aliorum Medicorum experientia nobilitati ſunt, nec inferiore digna ſunt laude veſicatoria, ſuſpectus ipſorum uſus habetur in fluxu hæmorrhoidali, menſtrui, prægnantibus, & valde debilibus.

Ipſam nunc aggredimur *Curationem*, & venæ ſectionem, ceu diximus, proſcribimus, quam & Erfurti in furibunda hac peſte, quidam cum periculo vitæ celebrarunt. Teſtes alios qui deſiderat, conſulat *Paræum, Maſſam, Andernac. Fonſ. Foreſtum*, inter Neotericos *Cl. Paulum de Sorbait, Waldſchmidium aliosque*. Certum enim eſt, per venæ ſectionem fermentationem ſanguinis ob particulas acriores corroſivas tyrannidem tum exercentes quaſi promoveri, ſanguis enim tali modo tenuior factus, & paucior, liberiorem fermentationi concedit locum, & in certiſſimam univerſique vergit microcoſmi deſtructionem, quare valde miror, quod *Celeberrimus ille Anglorum Practicus* D *Sydenham* eam, tum rationibus, tum experientiâ approbaverit.

Ex eodem fundamento etiam rejicimus ſcarificationes.

His quaſi præmonitis, ſciendum, quàm primùm *Microcoſmetor noſter* ab hoſte hoc maligno moleſtetur, & impediatur, neceſſarium valdè eſſe *huic Regi* nutanti ſtatim ſuccurrere, & ſuppetias ferre. Acutiſſimus enim hic morbus, quàm celerrimè inſtar ſagittæ volantis interficit, ſubitaneum niſi afferatur auxilium. Apparentibus ergo ſignis de præſentia contagii, ad ſola *Antidota*, tanquam ad *anchoram ſacram* confugiendû, utpote ſubi totius curationis verſatur cardo, & antequam venenum totam maſſam ſanguinis perturbaverit, & in coagulum ſeri lactis ſimile redegerit. Occupato enim regno Microcoſmetoris, aliorumque, nihil ferme auxilia proſunt humana. Poſſemus hic innumerum bezoarticorum proferre numerum, niſi brevitas nobis cordi eſſet. Unicornu foſſile, quod vim habet adſtringendi cum virtute bezoartica, & ſimul abſorbendi ſal cauſticum, quod non ſolùm alvi profluvia, dyſenteriam, & hæmorrhagiam, convulſiones, tanquam ſymptomata in peſte oborta ſiſtit, & teſte *Franciſco Joële in Tract. de peſte* mirè commendatur. Doſis eſt ana ℈ß. ad ℈j. quas vires & obtinere creditur lapis ſtellaris, terra lemnia, omnesque ſigillatæ. Sic & Bezoarticum Saturninum magnarum habetur virium, cujus deſcriptionem tradit Cl. *Hoffmannus* in *Clave Schrœderiana* ex antimonialibus, & ſulphureis, item camphoratis, cinnabarinis ſuccinatis volatilibus balſamicis, hinc proſtant varia compoſita. Optima vero ſunt ſequentia, quæ & Beatus *Dn. Etmull.* per literas, tanquam in nupera peſte Lipſienſi experientiâ comprobata, & nobilitata communicavit, oleum ſc. ſuccini camphoratum à gutt. x. ad xx. in aqua ſcordii, vel carophylact. *Sylvii* aſſumtum, oleum antipeſtilentiale *Heinſii*, quod paratur ex oleo ſuccini, camphor. & deſt. citri. vid. ejus *Lemica Italica poſthuma*. Ab eodem *Dn. Etmull.* laudatur electuarium camphoratum *Kegleri*, ob nobiliſſimas vires hujus deſcriptionem hîc apponere placet, ſed aliquo modo correctam:

℞. *Amygdal dulc. excortic.* ℥j.
contund. in mortario lapideo, add. camphor. ℥jß.
ſacchari cand. alb. ℥ij.
pulv. Zingib. ℥ß.
rad. ſcorzoner. ʒiß.
viperin. virgin. ℥j.
contrajerv. ʒiij.
herb. ſcordii ʒij.
corall. rubr. præp. ℥ij.
perlar. orient. ʒj.
unicorn. veri ʒß.
oſſ. de cord. C. ʒß.

theriac. Andromach. ad pondus omnium.
F. *Electuarium.*

Pulvis prophylacticus noster est sequens:

℞. *Pulv. Montagn.*
Mantuan. ana ʒij.
spec. liberant.
hyacinth. ana ʒj.
radic. viperin. Virginian.
camphoræ ana ʒiß.
fl. sulphuris ʒß.
antimonii diaphoretic. ʒj.
M.F. *pulvis. Dosis à* ʒß. *ad* ʒj.

Omnium hic, tum animalium, tum mineralium, tum antimonialium præparata magnifacimus, inprimis ex salibus volatilibus aliis præferimus liquor. C. C. succinatum, & balsamum Anglicanum ad xx. & plures guttas exhibitum.

Omnia acida sulphureo-volatili principio pollentia conducunt, quæ non tantùm effluvia acria spirituum refrænant, ac motum concitatum ipsorum sufflaminant, & figunt, sed & à spirituum perverso influxu nonnunquam dependentur sanguinis nimiæ resolutioni, coagulando sc., succurrunt, hinc & salubris est spiritus vitrioli volatilis; ex smaragdo aliisque mineralibus variæ parantur tincturæ valde proficuæ, sic & fœtidus ille spiritus sulphuris profluentes in peste aliisque malignis febribus fœtidos sudores è corpore copiosè expellit, & sic *Microcosmetorem* nostrum ab omni periculo hostis liberat.

Omnia medicamenta ex sanguine & ventriculo ciconiæ deprompta in peste laudantur ob alexiteriam virtutem, quia ciconiæ vescuntur anguibus & viperis. Enula maximè conducunt, ut & Valeriana; ea propter ingreditur tincturam bezoardicam, cujus usus maximus est in febribus malignis, peste, aliisque. Sequens Elixyr alexipharmacum non contemnendi usus erit:

℞. *Spirit. baccar. junip. per fermentationem parati* ℔ß.
radic. viperin, virginian. valerianæ, ana ℥ij.
croci.
myrrhæ ana ℥ß.
Extrah. essent. in qua dissolv.
ol. succin.
camphor.
M.F. *Elixyr.*
Dosis à gutt. v. ad x.

Vel: ℞. *Roob. juniperi* ℔j.
flor. sulphuris ℥iv.
Zingiber alb. ℥ij.
pulv. cortic. citri,
rad. viperin. Virgin. à ℥ß.
myrrhæ rubr. ℥j.
camphoræ ℥vj.
opii in aceto solut. ʒij.
aceti theriacal. ℥iß.
M.F. *Electuarium præservativum & curativum.*

Hæc sunt nobiliora medicamenta, quibus instructus Medicus hostem non tantùm arcem, sed & propugnacula jam occupantem expellere potest.

Externè cordis & pulsuum regiones oblinantur sequenti, vel simili balsamo antilormico:

℞. *Ol. succin. camphorat.* ʒj.
rutæ.
angelic.
cort. citr. à ℈j. *M.*
cum oleo N. M. F. *justæ consistentiæ Balsamum.*

Sequens Emplastrum æquè in morbis malignis, ac in peste, cum successu expertum dicitur, cordi & carpis manuum applicatum.

℞. *Terebinth. venet.* ℥j.
liquetur in aheno cupreo, add. aranear. viv. Magnar. No. xx.

Agita cum spatula lignea donec araneæ albæ, vel gryseæ appareant, & ferè non ampliùs conspiciantur, adde postea

pulveris carnis bufonis siccat. ℥ß.
sulphuri crudi ℥j.
sabin. ʒij.
ol. scorpion. Matthiol. q.s.
Agitentur omnia ad justam consistentiam cum spatula lignea, donec in justam emplastri massam abeat.

Hoc Emplastrum præstantiùs erit, si bufones juxta *Butleri* Hiberni inventum ab *Helmontio* patefactum in tumulo pestis repetitum, in antidotum redigantur.

De

4, 6, Variol. et morbilli.

De Symptomatibus jamjam specialiter agere supervacaneum ducimus, morbo enim recte curato, & hæc suâ sponte sensim evanescunt.

In genere tamen monemus, ne intempestivis anodynis, somniferis, sitim, alvi fluxum, hæmorrhagias, dysenterias, sedantibus, & similibus motus naturæ impediamus, & damnum inferamus irreparabile.

Bubones, carbunculos, & petechias, utpote symptomata communissima pestem concomitantia, paucis videamus, in bubonum autem evocatione, & maturatione nullum præstantius remedium reperitur quàm Emplastrum *Nathanael Hodges*, vel Emplastrum Magneticum *Angeli Salæ*. Sic & columbæ, gallinæ, præsertim hirundines vivi, & bufones exsiccati, imponi possunt bubonibus, sic & radix gentianæ, vel viperinæ Virginianæ cum theriaca instar cataplasmatis bubonibus & anthracibus imponi potest, omne enim virus extrahit. Ab aliis cucurbitulæ, seu scarificationes commendantur, verùm absq; notabili ægrorum levamine, præterquam quòd dolores cumulentur, symptomata exacerbentur, curaq; illorum impediatur. Optima igitur, imò salubertima hoc in passu cataplasmatum censetur applicatio, quæ constant ex theriaca, mica panis tritici, semin. lini, flor. sambuci, ficubus, chamomilla, vitell. ov. croc. & simil. cum melle mixtis, vel cum lacte coctis, & bubonibus applicatis. Possunt quoq; admisceri pro majori veneni exstirpatione antidota, V. gr. theriaca cum cæpis sub cineribus assatis, vel ex pulvere bufonum, melle, ruta, farina fabarum parata. Vel possunt parari ex rad. alth. lilior. albor. Symphyt. herb. v. emollientibus, scabiosæ, paridis, rutæ, &c.

His autem nihil proficientibus tutò ad vesicatoria transire potest Medicus, quæ suprà omnem ferè laudem sunt ponenda.

Carbunculi, ut periculosiores sunt bubonibus, sic majori diligentiâ tractandi veniunt. Hi quàm primùm fieri possibile est, maturandi sunt eorumq; corrigenda acrimonia caussica, ne latiùs serpat, in quem finem præter cauteria actualia, quæ abhorreo & potentialia, sed vesicatoria, laudo emplastrum arsenicale magneticum, & ne anthraces in gangrænam abeant, instar omnium haberi potest cataplasma *Diemerbrœkii*, unà cum lixivio theriacali, eschara mediantibus digestivis separanda, ulcus quoque postea abstergentibus, digestivis, mundificativis, & defensivis tractandum, ne venenum aut retrocedat, aut latiùs repat, unde non rarò carnis magna frusta excidunt, in quem finem magnifacio in ulceribus balsamum sulphuris anisatum, vel succinatum, vel terebinthinatum, balsamum de Peru, alii sapphyrum circa tumorem ducunt, nullo ampliùs apparente vel pure, vel veneno consolidationi dabitur locus, ubi in specie commendamus emplastrum Saturninum Mynsichti cum Mercurio dulci combinatum, item stiticum Crolli, oppodeldoch, diapalma, & similia.

CAPUT VI.

DE

VARIOLIS & MORBILLIS.

§. I. FEbrium pestilentium & malignarum censui proximo in loco cum *Willisio* referimus *Variolas* & *Morbillos*, qui revera sunt mixti affectus simul juxta, & adversus naturam nostram insistentes. Quoad ortum suum seminarium habent nobiscú connatum; quoad effectus verò, symptomata ferè in peste occurrentia venenata producunt, & quòd variolæ omnes indifferenter ferè homines invadunt, haud immeritò caussam communem, sive seminarium in utero materno contractum, & cuilibet homini cônatum suspicamur, quod tam diu in parte aliqua solida sepultum jacet, donec nacta emergédi occasione ex latibulo erumpat, & massæ sanguineæ commixtum symptomata terribilia, & sæpe mortem producat, sic sæpiùs quâ nascimur, morimur, & in ipso utero. Vidi in magna Matrona variolis editum infantem, qui-

bus & mater fuerat afflicta & maculata: imo inter multas hominum myriadas vix unus & alter per totam vitam ab his immunis manet.

Consueram ut retineamus methodum nominum natalitia summo digito, & quasi per indicem tangimus tantùm. Variolæ, vel à *variando*, quòd cutim varient, vel, quòd veriùs videtur à *Varis*, ut quasi parvi vari sint, licet nonnunquam variolæ quantitate superent. Itali morbillos parvam pestem appellare solent. Lexicographis vocabulum variolus etiam piscem, qui aliàs *Truttæ* nomine insignitur, denotat. Nos hoc loco usitatissimam significationem retinendam putamus, & per variolas illa exanthemata, quæ per modum criseos cum maligna utplurimum febre plurimis stipatâ symptomatibus in cute erumpunt, & suppurantur. Germanis dicuntur die Blattern / Urschlechten / die Pocken / Gallis la *petite verole*.

Per Morbillos vero indigitamus rubras illas maculas, cum protuberantia minori & pruritu in cute prorumpentes, ut plurimum cum febre, quæ tamen citiùs, & citra suppurationem discutiuntur; Germanis die Masern / Kinder Flecken / Röseln / Gallis *Rougeole* vocantur, apud Martianum *Rosaliæ*. Variolarum apud antiquos Autores nulla fit mentio, unde *Cl. Th. Sydenham* putat, morbos certas habere periodos pro occultis illis atque incompertis adhuc alterationibus, quæ ipsius terræ accidunt visceribus, pro varia scilicet ejusdem ætate ac duratione, & sicuti alii morbi olim exstiterunt, ut lepra, aliique nunc exoleverunt.

DESCRIPTIO.

Variolæ ergo sunt novum morbi genus, quæ describuntur, quod sint passulæ saniosæ, vel parvi abscessus in cute potissimùm ex communi quadam causa, heterogenearum massæ sanguineæ particularum, quæ hactenus latitant in partibus solidis turbationem cum magna sanguinis effervescentia, uti fæces à musto ad corporis ambitum, protruduntur, intendente, critico quasi motu naturæ, cum febre continua exorta, cum tussi, respiratione difficili, vigiliis, terrore in somno, & subsequente suppuratione.

Morbilli verò sunt exanthemata rubra, sicciora, eaque latiora in iisdem partibus, ex eadem, volatiliori tamen, & acriori paulò materia, cum Symptomatibus, & febre, non raro vehementioribus exorta citra suppurationem, insensili transpiratione disparentia.

DIFFERENTIA.

Febres, hæc exanthemata concomitantes, non semper eundem servant genium, sed à turgescentia materiæ, modo magis, modo minùs misturam sanguinis turbante, uti dependent ita regulantur, unde ne quidem omnes variolæ sunt *malignæ*, sed etiam respectivè, *benigniores* dantur.

Aliæ à passularum diversitate & materia ex vulgi impositione, die Wasser-Blattern / quas natas existimo ex lympha primo pellucida in maculis ad suppurationem tendentibus conspicienda, Aliæ à forma dicuntur die Spitz-Blattern / faciē acuminatam præ se ferentes.

Equidem non ignoramus quæstionem, an sc. variolis semper adjuncta sit febris, nec ne? multùm discrepantes Authorū reperiri sententias, nonnullosque etiam sine omni febre variolas erumpere posse conquisitis cùm à ratione tum ab experientia argumentis statuere velle novimus. Verùm ut ingenuè, quod sentio, fatear, non video sanè ullâ solidâ ratione eorum comprobari posse sententiam. Idcirco contrarium potiùs, *nunquam sc. variolas sine febre fieri* statuo. Etenim cùm per criseos modum variolæ excitentur, & quidem ope magnæ sanguinis effervescentiæ, quod sine ejus turbatione & per consequēs sine febre fieri nequit, in proclivi est indè cuilibet colligere, variolas sine febre provenire non posse. Fateor equidem me plures pueros cum variolis afflictatos vidisse, qui neq; de calore febrili, neque de alio aliquo graviore symptomate fuerunt conquesti, quin imò & lusisse, ac comedisse & bibisse benè, bonoque sic [illegible]tis fuisse animo, ac si nihil sinistri iis [illegible]tigisset. Sed hîc notandum est, hoc n[illegible] nisi in iis observatum fuisse, qui

4,6, Variolæ & morbilli.

qui vel admodum paucas numero, ob materiæ fortaſſe paucitatem,& effervefcentiam ſanguinis non adeò impetuoſam, recenſere ſolent variolas,vel qui non veris laborarunt,ſic & plures febre Ephemera, & tertiana intermittente correptos in ipſo paroxyſmo luſiſſe vidi.

PARS AFFECTA.

§.2. Ad *ſubjectum* ſcrutandum tacer nos deducit ordo. Eſt verò *ſubjectum adæquatum primarium* in noſtris affectibus, ſi exanthemata ſpectemus, cutis cum cuticula,microcoſmi litora,quæ glandulis infinitis, tubuliſque ſcatent, ibi enim vaſorum terminus,& meritò ſanguinis maceries obſervatur, omnes hoc ſuſcipit ſanguinis quiſquilias, tum hæc ipſa exanthemata: cutis ergò,quæ rarior,& calore magis fovetur, magis haſce ſuſcipit paſſulas ſanioſas, unde in dorſo ſeſe magis produnt,quàm in facie,manibus,ac pedibus, hinc Medici ſtatim dorſum inſpicere debent, & quidem ab initio, ut certiores de præſentia ipſarum reddantur. *Riverius de febr. peſtilent. cap.* 1. *pag.* 549. morbillos magis copioſè in pectore & dorſo erumpere ſtatuit, quia hæ partes ſunt hepatis excernicula, cui ſegregationis opus maximam partem,ſed malè tribuit. Nec oculi, nec aures,imò,quod magis eſt, nec interiores corporis partes, viſcera, puta,pulmones,diaphragma,ventriculus, &c. ab hiſce immunes ſunt,quæ viſcera ſæpe in defunctis nigra & corrupta, imò circa interiorem membranam quaſi adnatas variolas obſervavi nigerrimas.

Quod attinet *ſubjectum cauſæ*, ſeu *inhæſionis*, eſt maſſa ſanguinis, & lympha,imò omnes partes ſolidæ, in quibus ſepultum jacet ſeminarium, ex quo nactâ emergendi occaſione propullulant exanthemata illa ſanioſa, pluribus hactenus funeſta. Nec excludimus glandulas.

DIAGNOSIS.

§.3. Ut verò pateſcat,quid patiatur æger & an parturiat variolas,an morbillos? opus eſt *ſignis diagnoſticis*, à quorum internotione cauſarum dependet ſcrutinium, atque curationis fundamentum.

Sunt ergò imminentium, vel timendarum variolarum,& morbillorum *ſigna generalia*, ſi calida & humida, ſeu auſtrina præceſſerit hyems, quæ in aëre noſtro varias mutationes efficit. Has autem verno plerumque tempore graſſari hactenus obſervavimus.

Præſentium verò variolarum in ſingulis individuis ſigna attendenda ſunt eſſentialiter inhærentia. Hodiè enim maximè in eo peccatur, quod Medicus eas non ſtatim ab initio cognoverit variolas erumpentes. Sic in *potentiſſimo Ferdinando V. Romanorum Rege electo & coronato* variolis anno 1654. menſe Julio exſtincto, Medici ab initio non pro variolis, ſed pro febre tertiana habuêre, quia ſtatim aderant deliria, tremores &c. hinc & male cura ceſſit. Quare ægroti interrogandi ſunt, ſi tantùm quædam ſuſpectio variolarum adſit, num hoc malo nondum laboraverint,aut num cum infectis cõverſati fuerint,vel ſaltem hoc morbo afflictatos aſpexerint, indeque terrorem conceperint? Sic novimus exemplum de magna matrona,matre trium liberorum, quæ cùm nunquam variolas paſſa aſpexerit infantem variolis maximè defœdatum in facie, inde ſtatim domum rediens eodem corripiebatur malo, & ſex diebus poſt vitam cum morte commutabat.

Præſentes verò eſſe variolas vel jam imminentes, per ſequentia ſigna patebit. Accedit primo calor blandus & acrior cum pulſu frequentiori, qui calor continuo citra remiſſionem æquabiliter, vel non ſine æquabili exacerbatione, cum horripilatione prævia, laſſitudine doloroſa, & languore notabili, & dolore dorſi, lumborumque,ſecundo vel tertio die adeſſe ſolet febris ſuis ſymptomatis ſtipata, ſiti ſcilibet,capitis dolore,nauſea,vomitu, &c. Variolæ & morbilli ſolent ut plurimum circa medium diei ſecundi erumpere, ſubſequi plures tertio, quarto autem die toto agmine ſe oſtendere ſolent, & hoc in caſu non tantùm facies inſpicienda, ſed denudari debet corpus, inprimis dorſum, ex quibus licet tarda læta tamen ſæpiùs eruptio contingit, cum febris ex augmento ad ſtatum feſtinat. Sed meliùs eſt cum *Sylvio* ſuſpendere judicium ad tertium ſcilicet diem.

In

In Infantibus, aliisque, antequam erumpant, præcedunt, nausea, vomitus, sæpe verò tremores, convulsiones & epilepsiæ. Jam verò eruptis sitis plerumque immodicè torquet cum oris siccitate, nec æstuantia viscera etiam largior compescit potus, in aliis mitior, & sæpe deficit. Alvus ordinarie quasi de industria ad tres, quatuor, aut quinq; vel etiam plures dies obstructa est. In *Regno Cardimelechis* observatur palpitatio cordis, respiratio difficilis, citata, & quasi suffocativa, anxietates circa præcordia, syncope, pulsus citatior, qui sæpe in arteriis těporum observatur. In *Regno Microcosmetoris* occurrunt Cephalalgia, vigiliæ, aliquando in principio sommus inquietus, cum terrore & delirio, convulsivi motus cum dentium stridore, lethargus, &c.

In cutis superficie præcedit prutitus major cum punctionis sensu in toto corpore, oculi rubent, illachrymantur, caligant, nares pruriunt cum sternutatione, & in hæmorrhagiam solvuntur, aures tinniunt, raucedo & tussis sicca, ut & pandiculationes cum oscitatione crebra adsunt. In excretis occurrunt primò cutis asperitas cum madore & udore, postea, quæ tertio & quarto die ferè primò in dorso magis, postea ventre & facie, maculæ rubræ quasi continuæ in cute erumpunt, successivè augentur, saniemque in variolis emittunt, usque ad undecimum ferè diem, donec propulsâ omni, & sensim coctâ materiâ, siccentur, & in crustulas, squammulasque fatiscant.

Morbilli verò prout citius emergunt, ita & decrescunt iterum, ut quarto, sexto, vel nono die res confecta sit. Menses se produnt extraordinariè, sputum & copiosam materiam multùm serosam totius morbi decursu ejiciunt, & salivatio illa ægros multùm vexat, aliquando etiam ipsum pus excernitur, quare sæpè hic morbus terminatur in phthisin: nares sæpe stillant sanguine, urina rubicunda, & tenuis, interdum subturbida est, sanorum etiā nonnunquam similis, ex qua sola immutata plures ex uromantis variolas imminere prædicere posse jactant. Sed non in omnibus omnia hęc conspiciuntur symptomata, sed pro fermenti peccantis minori vel majori quantitate majora vel minorā visuntur symptomata. In morbillis omnia prædicta symptomata mitiora apparent, quàm in variolis & ab initio non facilè, nisi à communi contagio hariolari velis, vel variolas, vel morbillos esse, prædicere potes. In variolis febris magis acuta, & symptomata, ceu dictum, graviora præcedere solent, quàm in morbillis. Semper in toto morbi stadio adest ptyalismus, quimultùm fatigat ægrotos, & ipsis existit sæpè funestus.

§. 4. Si unquam versamur in caligine, næ in causarum agnitione fieri solet, & non immeritò felicem illum prædicamus, qui rerum potuit cognoscere causas. Hinc verissimum est, quod apud *Hippocratem libro de flatibus* exstat: qui morbi cognoverit causam, is utique ex his, quæ in corpore insunt, adeptâ per contraria morborum cognitione, facilè poterit, quæ prosunt, offerre. Nam si in aliis, ceu minore luce cæcutimus, absque omni dubio hîc plane in sole cæci sumus. Proinde primò omnium licebit affectûs nostri prosequi causam ex mente & principiis *Galenistorum. Discipuli Galeni* hunc morbum minimè novum esse dicunt, cùm sc. ab antiquissima causa sanguinis materiæ impuritatibus in infantium corporibus delitescentibus oriantur, quàm & *Arabes* jam noverint, attamē ab *Hippocrate*, & Medicorum dogmaticorum Hyperaspiste *Galeno*, aliisque antiquioribus nullam mentionem factam fuisse testantur. Sanguineam materiam esse veram causam variolarum & morbillorum statuunt *Galenum* sectantes, probantes ex eo, quòd ex hominum millibus vix unum reperiri liceat, qui semel saltem in hac vita hos affectus non patiatur. Non verò substantialiter in corpore remanere impuritates illas menstruas existimant, addita hâc ratione, quòd deberent morâ longissimâ ex putredine corrumpi, & putrescere, sed ab iis tantùm pravam quandam qualitatem partibus fœtûs imprimi ajunt, quæ tandem humorum partem aliquam inficiens naturæ molestior redditur, & quæ tandem insurgens infectas illas humorum portiones ad cutem propellit, unde

4, 6, Varioli et morbilli.

unde eruptio variolarum & morbillorum in virili ætate & senectute contingit. Duplex quoque *Galenici* statuunt in massa sanguinis excrementum, unum crassum, alterum verò tenue: ex crasso variolas generari, ex tenui verò morbillos ridicule asserunt. Expulsionem vero variolarum & morbillorum cum *Neotericis* per sanguinis ebullitionem fieri statuunt, & juxta doctrinam *Avicennæ* duplicem ponunt ebullitionem, *perfectivam* aliam, aliam vero *corruptivam*. *Perfectivam* seu depurationem dicunt esse eam, in qua partes duntaxat impuriores, & excrementitiæ sanguinis putrescunt, & à natura expurgantur, ut tota massa pura postmodum relinquatur, & tunc variolas judicant salutares, quæ sine ullo medico auxilio sanantur. *Corruptivam* vero dicunt illam, in qua non solùm partes excrementitiæ sanguinis, sed & ipse sincerus sanguis computrescit, unde periculosas & lethales variolas oriri asserunt, qualem ebullitionem contingere asserunt, dum epidemici grassantur illi morbi, & à maligna aëris constitutione producuntur, à qua humorum effervescentia, & maligna putredo producitur, unde variolas multas, & periculosas generari ajunt, quæ interdum pestis prodromi, & nuntii juxta *Rhasis* sententiam esse consueverunt: referuntque *Galenici* variolas & morbillos inter morbos acutos, ut plurimùm intra quatuordecim dies terminantes. *Arabes* disciplinarum illi impigri Authores, præeunte *Ebesina* hujus affectûs universalem causam victum statuunt, illum inprimis, quo in utero adhuc hærentes infantes, nutriuntur.

§. 5. *Paracelsistæ* causam harum variolarum proximam quærunt in sulphure, sale & Mercurio.

§. 6. *Helmontius* variolarum causam non admittit supra dictam de nutritione menstrui sanguinis, quia tunc cùm nutriatur fœtus menstruum non est, sed potiùs illas surgere ex veneno, quo cruor inficitur, dicit, quæ veneni essentia non est demonstrabilis à priori, sed per effectus proprietatem veneni mentitur. *Ipse* ergò *variolarum* primarum *Archéi* exorbitationem esse existimat, dum enim aër ambiens endemium noxium quid spirat, tum *Archéus*, qui celerrimè ab ambienti affici potest, impatiens auræ malignæ fabricat in se peculiare virus, quod tales suas habet proprietates. Hoc venenum etiam circa stomachum accendi putat.

§. 7. *Willisius de febribus cap.* 15. causam proximam cum *Arabibus* in menstrui sanguinis inquinamento tempore formationis in utero materno ponit: In quo fermentum quoddam generari asserit, quod sanguineæ massæ communicatum vigorem conciliat, ac dein statis periodis turgescentiam, & sanguinis superfluâ excretionem procurat: tempore enim conceptûs, cùm omnino desistunt menstrua, plurimum hujus fermenti fœtui impendi ait, ejusque particulas heterogeneas, velut peregrinum quoddam humorum ac sanguinis massæ confundi, cui involutas dein delitescere statuit, donec à causa evidẽti commotæ fuerint particulæ, tunc cum sanguine fermentescunt, ipsisque ebullitionem, ac deinde coagulationem inducunt, è quibus plurima hujus morbi symptomata producuntur. Fermentativa hæc semina modò pauca, & mitiora, aliisque corpusculis ita obvoluta esse asserit, ut non facilè emergãt, in aliis vero esse plura contendit, & fortiora, ita ut levi quâvis occasione in hunc morbum maturentur, hinc quosdam citiùs, & in infantia variolis corripi, alios tardiùs, & non nisi in matura ætate his affici statuit, hinc & nonnullos facilè contagium suscipere, alios vero sine periculo cum ægris conversari, asserit.

Causam vero evidentem, quę scilicet fermentativa illa semina commovet, triplicem assignat, contagium nempe, dispositionem, ac immodicam sanguinis perturbationem. Quod contagio hic morbus producatur, per quotidianam comprobat experientiam, quia à corpore infecto continuò decedunt effluvia, quæ ab aliis corporibus suscepta, statim instar veneni cum sanguine fermentescunt, sicque juxta Authorem semina ejusdem affectûs latentia, ipsique homogenea suscitant, & in hujus morbi ideam disponunt. Secundo juxta *Willisium nostrum* & peculiaris dispositio aëris variolas

producere poteſt, hinc ſæpiſſimè popularis evadit, ac per totas regiones urbesque deſævit, hinc etiam vere & autumno frequentior occurrit, quippe, uti ait, in aëre tum temporis inprimis diverſimoda atque exinde tumultuantia innatant corpuſcula, quæ cum aura vitali inſpiramus, indeque variè humorum, ac ſanguinis effervescentiæ, & morborum ideæ ſuſcitantur. Sic & tertiò licèt deerit contagium, nullaque aëris maligna conſtitutio præceſſerit, tamen ob ſanguinem, & humores nimis commotos, & perturbatos hunc morbum vidit productum, cùm nemo in tota regione ægrotaverit; ſine prævio enim miaſmate occulta ſemina nimio ſanguinis fervore facilè in actum deduci poſſe, quis non agnoſcet?

Modum verò fiendi comparat Author noſter cum effervescentia muſti; quomodo illud fæces ejiciat, ſic & effervescentia ſanguinis inutilia excrementa excernit; ſanguinis cum veneno congelati portiones circa diem quartum, modò citiùs, modò tardiùs erumpi ait, quippe non ſtatim, ſed poſt temporis intervallum, quo venenum ſe explicat, & effervescentia cruorem fermentat, coagulatio excitatur. Primò lenes, juxta ipſum, portiunculæ ſanguinis inquinatæ, eæque numero paucæ inſtar pulicũ morſus in cute deſiguntur, poſtea plures ſe produnt, & cruoris coagulati appulſio accreſcit, & in tumorem elevantur, dein hæ moleculæ primò rubræ, ſenſim auctæ tandem albeſcunt. Si ſanguis cum veneno extravaſatus propter calorem & ſtagnationem in pus mutatur, circa ſeptimum diem albi tumores in ſcabiem ſiccam incruſtantur, tenuiore ſcilicet materiæ parte evaporata, reliqua indureſcit, quæ dein cuticula exeſa & abrupta à cute decidit. Quæ, & alia eleganter de hoc morbo tradita apud Authorem reperire poſſumus.

§. 9. *Sylvius*, qui negat ortum habere iſta exanthemata ex corrupto ſanguine menſtruo, durante uteri geſtatione circa uterum collecto, & aliqua ſui parte in fœtum translato, tandemque nunc citiùs, nunc tardiùs à reliqua maſſa ſecreto, atque ad corporis ſuperficiem propulſo, ſed potius in glandulis renalibus latere antecedentem cauſam variolarum ſtatuit, à cauſa quâvis procatarctica ſæpè excitatam; cauſam verò ejus proximam attribuit modò acrimoniæ ſalinæ lixiviæ, quemadmodum in gangræna, & maculis gangrænoſis, quales in peſte obſervantur, atque nigræ ſunt, & lividæ; modò acrimoniæ acidæ, in qua etiam partem corrumpi poſſe nullus dubitat, absque tamen mortificatione & nigredine, ſed potiùs cum albedine; modò acrimoniæ mixtæ. *Cauſam* verò *procatarcticam* dicit vel eſſe aërem malè affectum, unde tam ſæpè occurrunt *variolæ Epidemicæ*. Deducit quoque eam ab alimentis peculiaribus, ſic & terrorem multis fuiſſe cauſam variolarum procatarcticam aſſerit, quemadmodum ab eodem peſtis, aliique affectus graves produci obſervantur.

§. 9. *Carteſianorum* nonnulli, inter quos eſt *Georgius Hornius in Arca Moſis p.* 121. à veneno innominato, ſolis hominibus peculiari, natales variolarum deducunt. *Mercurialis* variolas hæreditate paternâ ex ſanguine, & ichoribus ebullientibus ob calorem, qui in corporibus excitari poteſt, fieri variis rationibus comprobat. Sic & idem *Mercurialis* ab aëris quidem vitio quodam univerſali deducit primum variolarum ortum, aſt transplantationem hodie exiſtimat eſſe hæreditariam. *Kircherus* ad vivam mortis imaginem, ſeu putredinem animatam variolarum originem refert. Huic ſubſcribere videtur *Langius*, qui exanthemata nihil aliud eſſe dicit, quàm verminoſorum effluviorum conceptacula ac hoſpitia. Menſtruarum verò reliquiarum ſeu impuritatum à materno ſanguine reſiduarum vanitatem deridet. *Fernelius* earum originem deducit ab occulto aſtrorum influxu. *Dygbæus* in ſanguine, qui poſt partum in vaſis umbilicalibus remanet, cauſam hujus morbi quærere videtur. Sunt & *alii*, qui ex repetita poſt ſemel factam conceptionem venerea libidine deducunt.

§. 10. Ut ergò ex his mæandris pateat exitus, depromamus & *noſtram ſententiam*, quâ ſemel probatâ, reliquæ ſententiæ facilè corruent. *Cauſam* ergò *variolarum proximam*, non

cum

t, 6, varioli & morbilli.

cum aliis in ſanguinis inquinamento quærimus, quia ex Veterum hypotheſi falſum eſt, quòd fœtus ex ſanguine menſtruo mulierum, & ſemine virili in utero nutriatur; & ſimul *Neotericorum* Anatomicorũ experientia conſtat, quòd non in inſtantibus menſibus, nec actu jam fluentibus, ſed finitis fiat conceptus, quo vaſis uteri adhuc nonnihil laxatis quaſi ſemen virile, ſeu ad mentem *Harvæanorum* aura genitalis ſeminis virilis per hæc ad maſſam ſanguineam penetrare, hinc ova muliebria noſtro ex judicio aperire, aliorum verò fœcundare, apertaque, vel ad aliorum mentem fœcundata, per ductus Fallopianos ad uteri cavitatem mitti vel deponi queant.

Probabilior eſt ſententia *beati Ettmulleri*, qui ſtatuit in nobis eſſe aliquod implantatum principium, ratione cujus nemo ferè variolas effugere queat, cujus cauſam deducit ex lacte nutritivo, tam in quàm extra uterum hauſto ab infantulis, quatenus hoc more omnium lacticiniorum facilimæ corruptionis abeat in liquamen acido-ſalinum, & ſub viſciditate ſæpè diu, imò ad plures annos, in tubulis, aliisque locis latitet, quod poſtmodum acidum aliquamdiu occultatum tandem occaſione datâ, vel ab aëre, vel à contagio, vel à victu, aliaque re non naturali in ſpecie producta M. S. per fermentum ſimile extrinſecus inſpiratum perniitioſas febriles effervеſcentias excitat. Miror quòd hactenus multi viri docti de fermento quodam, vel à ſanguinis menſtrui, vel à lactis vitio in utero materno concepto fuerint adeò ſolliciti, cùm tamen videatur, ſalvo alio judicio, morbum hunc fieri, ut & alia febris.

Si enim frequentiam febris ſpectemus, annon ferè omnes & ſinguli homines ab eadem, prout à variolis, affici ſolent? Quod verò variolæ magis infantes, quàm provectâ ætate viros vexent, ex eo deduci poſſe mihi perſuadeo, quòd ſcilicet infantes non ſolùm in utero, ſed etiam extra eundem conſtituti lacte nutriantur, unde ſanguinis craſis redditur debilis, & ad coagulationem pronus, hinc datâ vel ab aëre, vel à contagio, vel à victu, occaſione ſanguis alterationem ſubit, hinc acidum hoc fermentativum cum ſale volatili maſſæ ſanguineæ pugnam ingreditur, donec præcipitetur, & ſubjugetur ope *Microcoſmetoris*, hoſtis ille, acidum puta iſtud vitioſum ſero involutum, quod dein præcipitatum ope glandularum intercutanearum ſucceſſivè in puſtulas coacervatur, & ſic tandem in pus abit, & ab eodem cuticula eroſa in cruſtam duram ſcabiei ſimilem tranſit. Acidum verò adeſſe teſtantur foveæ ad vitæ uſque terminum in facie ſæpè remanentes, item ulcera maligna latè ſerpentia, veſiculaſque pulmonum nonnunquam erodentia, & ita phthiſin producentia, pro conditione *acidi* plus minus virulenti. Concipiamus nobis ſanguinem præ reliquis animalibus ex partibus ſulphureis balſamicis ac ſeroſis optimè eſſe conſtitutum, eundem verò partim ob varietatem victûs, & inprimis lactis, & carnium eſu facilè excrementitias fermentiſcibiles particulas accumulari, nudum in ſe corpus, & poris infinitis ſcatens, continuò tranſpirare, quâ tranſpiratione impeditâ, præſertim aëre auſtrino, tum alia febrium genera, tum exanthematicas haſce promtè conſurgere patet, ſic citra lactis nutritivi, vel meconii vitium in utero materno contractum rei hujus patere poteſt ratio. Acidum corroſivum hic peccare oſſa in variolis eroſa tur, quemadmodum *Limburgi ad Lanum* miſerè agentem puerum, cujus oſſa ita eroſa, ac nunquam in lue venerea fieri potuit, triſtis ſpectavi; ſic ab eodem acido rodente convulſivos motus, & epilepſiâ, tanquam ſymptomata ut plurimum variolas concomitantia deducere poſſumus, illud enim nervos ad criſpaturas cogit, & hinc inquietando *Microcoſmetorem* inordinatos ac impetuoſos motus concitat, & hinc ſæpè tota concutitur machina. Notetur autem non quodvis acidum in corpore peccans non volumus intellectum; his enim latum quoque concedendum imperium, nam aliud in podagra, aliud in epilepſia, aliud in morbis chronicis, aliud in morbillis, aliud in variolis concipiendum eſt. Differunt autem ſaltem in modo, ita ut aliud magis fixum, aliud magis volatile, aliud alio mo-

modo pro ſapore ſpecifico hoc vel illud conſtituente, nobis, ut & aliis hodie adhuc inexplicabili. Suſpicor tamen variolas eſſe ex acido-ſalino volatili, quod ex contagio apparet, non idem ab acido fixiori ſperandum.

Cum ergò infantes à loci pariter, ac victûs ratione inſignem mutationem ſubeant, non poteſt non fieri, quin ſanguini inſignis quoque quædam alteratio inferatur, quæ cùm ſola non ſemper ob *Microcoſmetoris* ignaviam, & fermentum adhuc iners & debile ad excitandam effervescentiam, & turbandam mixtionem ſanguinis ſit inſufficiens; à prædominantibus ergò *Microcoſmetoris* amicis particulis ſc. blandis ſeroſis balſamicis ſulphureis obvoluta ad tempus conquieſcit, donec ab aëre, vel aliis occaſionalibus cauſis excitatur. Quare verò ad tempus innoxiè ejusmodi affectuum ſemina vel fermenta in corporibus deliteſcere poſſint, quæſtio eſt apud Authores, ſed de lana caprina, quomodo ſemina febrium, inprimis *petechialium*, aliarumque, latent, annon habemus ſanguinem ita à nativitate conſtitutum, ut datâ occaſione plures mutationes, coagulationes, fuſiones, &c. ſubire debeat, & ipſa venena ſub viſciditate in corpore diutius latere poſſe non negamus, experientia enim teſtatur, venenum canis rabidi ad plures annos delituiſſe, ſicuti id monumenta Medicorum docent; quod etiam patet ex Gallorum veneni præparatione, quod *la poudre de ſucceſſion* vocant, quæ venena per annum, & ultra in corpore latere poſſunt, antequam ſpicula ſua exſerant, ſuſpicor eſſe arſenicum certo modo paratum, quod dein ex aëre ſuas vires iterum recipit, quod nuper in cane cum effectu probavi; ſic & antimonium diaphoreticum cum tempore ſuos acquirit aculeos, quod & facit *Mercurius* in morbo Gallico laborantibus exhibitus, vel externè inunctus, quem per VI. annos in corpore deliteſcere obſervavi, & nunc aculeos ſuos reaſſumſit, & ægro epilepſiam, & tandem mortem intulit: quin imò pluribus idem venenum propinatum non omnes eodem enecat momento. Interdum hæc fermentativa ſemina copioſiora, & fortiora in aëre ſunt, unde non priùs in ſanguine latent, quia nec peſtis nec aliarum febrium malignarum ſemina in ſanguine præexiſtunt, ita ut levi datâ occaſione, vel etiam quandoque proprio Marte in hunc morbum maturentur. Hinc quidam citiùs, alii tardiùs variolis afficiuntur, alii etiam difficiliùs, alii verò faciliùs contagium hoc ſuſcipiunt, prout ſcilicet ſanguinis diſpoſitio variat. In motu verò conſtitutis hiſce particulis *Microcoſmetor*, qui ſui conſervationem omnibus viribus intendit, totalem reſolutionem averſatus, ſalia illa volatilia peregrina ſanguinis ſulphureis ichoreſcentibus implicata potiſſimùm hîc turbas excitantia, pro viribus ad ſuperficiem corporis propellit, ſicque ſanguinem deſpumat. In iſta verò ſegregatione & turgeſcentia, dum ſeri particulæ acidæ cum ſanguineis volatilibus pugnant, neceſſariò mixtura ſanguinis lædi debet, hinc *febris* ut plurimùm, vel ſemper comitatur noſtrum affectum, quò magis enim ſanguis turbatur, eò malignior febris ſororio eidem ſe jungit vinculo. Quomodo ſanguis turgeſcit, patet ex *Williſio*, & conſtat ex mechanica illa, & naturali vegetabilis ſucci optima depuratione, vini ſc.

Symptomata nonnulla explicabimus, & ut ea comprehendamus, exiſtimamus ea ut plurimum unum agnoſcere fontem, fermentum nimirum acido-ſalinum, ſeu acre corroſivum, acidum tamen adeſſe patet ex jam dictis, & adhuc dicendis, pro diverſitate partium nunc in hoc, nunc in aliud ſe transformat pathema, ubi enim idem ſibi rapit imperium; quatenus enim hoc ad genus nervoſum, cerebrique defertur membranas, tunc nervorum fibrillæ ab eo convelluntur, & *Microcoſmetor* perturbatur, hinc oriuntur inſignes cephalalgiæ, vigiliæ, deliria, epilepſia, dorſi lancinationes, aliaque ſymptomata, quatenus ad maſſam ſanguineam deponitur, ob luctam hanc inteſtinam, & turbatam mixtionem ſymptomata febrilia, pulſus inordinatus, palpitatio cordis, anxietates producuntur. Quatenus cum lympha fermentali ad glandulas ſtomachales, ob irritationem ſuperiori orificio, & præſertim

4,6, Varioli & morbilli.

Gasteranaci, molestam, nausea, vomitus, sic & anxietates præcordiorum; quatenus ad fauces ob acrimoniam salso-acidam harum siccitas, & hanc insequens sitis deduci possunt; quatenus ad asperam arteriam devenit hostis, ob irritationem molestam, tussim, raucedines, aliaque organorum respirationis vitia producit, donec subactum hoc & præcipitatum per triplicem evacuationis viam, volatilis nimirum magis ad glandulas subcutaneas; successivè in ulcuscula rodendas, fixior verò partim ad renes sub urinæ turbulentæ, partim ad intestina, sub fæcum croccarum, & malè olentium forma proscribuntur.

Causæ mediatæ hujus affectûs sunt causæ naturales, & non-naturales, de quibus inferiùs, ubi de diæta acturi sumus, dicemus.

Cæterùm antequam progressus fiat ad alia, hoc adhuc dicendum venit, cur hoc malum in consanguineos grassetur? Respondemus, quòd hoc citra vitium hæreditarium contingere possit, cùm enim consanguinei, ut plurimum æquali gaudeant temperamento, æquali humorum motu, quid mirum! si causa occasionali, aëre, epidemiorum affectuum præcipuo authore, sic disponente, uno eodemque tempore simili affectu hi afficiantur; sic cum & fratres unius victûs regimine educantur, hinc & ipsis ferè eadem crasis, & constitutio sanguinis est, quod eodem in utero nutriantur victu.

§. 11. Juxta *Hippocratem* nostrum, divinum senem 2. *aphor.* 19. in febre acuta non omninò certæ sunt salutis & mortis prædictiones. Cùm ergò febris acuta hæc comitetur exanthemata, cautè in prædictione procedendum esse autumamus. Qvando variolæ & morbilli adultos corripiunt, majus subest periculum, quàm si invadant infantes & pueros, elogio *Coi* 2. *aphor.* 39. Sic & periculosius est malum, quando invadit hyberno & autumnali tempore, quàm si verno & æstivo. In majori versantur periculo illi, quorum in familia exitiales fuêre; obœsi macilentis graviùs laborant. Gravidis quoque periculosiores existunt, nihilominus in his robur naturæ spectandum est. Nonnullas novimus, quæ citra periculum vitæ & abortûs, has sustinuêre: ratio hæc esse potest, quòd effervescentia febrilis non ita diu duret, ut in aliis continuis, & acutis febribus, sed eruptione factâ remittat, unde non æquè oscula vasorum laxantur, & hæmorrhagia uteri contra naturæ intentionem fiat. Variolæ, quæ plures eodem corripiunt & enecant tempore, sunt periculosiores, quàm quæ hinc inde unum & alterum corripiunt, quò major enim malignitas, eò periculosius est.

Si multæ lividæ & nigræ maculæ, inprimisque in variolarum medio apparent, vel ipsis interspergantur, malignitatem insignem, & hinc maximum indicant periculum, nec semper ab externa facie symptomatum mitiorum metuendus est hujus mali genius, cùm sæpè, uti serpens in germine latet, abscondita sit malignitas. Sic nec Medicus terreri debet, si ab initio adsint pejora symptomata, puta deliria, convulsiones, epilepsia, &c. cùm tempus antecedens criseos semper gravius esse soleat, si tamen hæc naturæ sphæram transgrediantur, & fiant infida signa, malumque morem præ se ferant, tunc existunt ferè lethales, & ad minimum periculosiores, si verò post eruptionem symptomata graviora remittant, bona tunc affulget spes. Si febris verò recurrat, & epileptici superveniant postliminio insultus, & alia, mortale est. Calor febrilis, si post quartum diem, vel cum jam erumpunt exanthemata, ad minimum non aliqualiter remittit, non vacat periculo. Si calor etiam citiùs remittit quàm par est, haud potens est heterogenea miasmata ex sanguine expellenda, tunc ut plurimum moriuntur; semper ergò cautiùs incedendum est, ne refrigerantes emulsiones ab initio ad æstum sedandum in maxima siti, quam conqueruntur, exhibeamus, aliàs Libitinæ eos consecrabimus, absente enim fortiori calore vires labascunt, quò vires autem debiliores, & symptomata graviora, eò etiam est affectus periculosior, nec ægri in nimio calore detineas, aliàs & ipsos suffocabis.

Respiratio difficilior, & quasi suffocativa cum voce rauca, elogio *Hippocratis* 4. *aphorism.* 50. est mali ominis. Sitis deficiens, &

appetitus proſtratus poſt eruptionem variolarum aut morbillorum non vacat periculo. Deliria ab initio in apricum ſe ſiſtentia ſine riſu, & ſomno non imminuta, denudatio indecens, conſtans oblivio amicorum, tremores, convulſiones, ſyncope, ſtridor dentium, vigiliæ pertinaces, uti peſſima ſigna, ita ſæpe ante & in eruptione, ceu ſuperiùs retulimus, innoxia obſervata ſunt, ſi verò poſt eruptionem pertinaciter perſeverent, omnia lethalia audacter pronuntiare poſſimus.

Quoad puſtulas, quò illæ enim citiùs erumpunt, tertio vel quarto utplurimùm die, eò melius eſt, quæ usq; ad undecimum ſucceſſivè increſcunt, ſuppuranturque in variolis; contrà ſi expulſio non ſuccedit, vel ſi exanthemata retrocedant intempeſtivè, ſi illicò marcent, partiumque tumor ſtatim remittit, citra ſymptomatum & caloris mitigationem, omnia malignitatem & mortem arguunt.

Menſium fluxus eruptioni variolarum ſuperveniens vulgò lethalis exiſtimatur, quem tamen in *Principiſſa* quadam *Naſſovica* absque periculo obſervavi. Diarrhoeæ eruptioni ſupervenientes malæ judicantur, cum & plures liberavi tali fluxu laborantes, nigræ tamen, cruentæ, virides & fœtidæ dejectiones ab omnibus pro lethalibus habentur, quia pluribus intentus minor eſt ad ſingula *Microcoſmetor*, qui ad peripheriam noxia pellere connititur; in genere verò alvum adſtrictam habere præſtat, quàm fluidam; ſi bezoarticis theriacalibus cedat diarrhœa, res in vado eſt.

Tuſſis ſterilis pejor, quàm quæ cum ejectione eſt, ſputum craſſum, malum, cruentum non ſemper malum eſt. Hęmorrhagia narium copioſior ante & in eruptione melior eſt, & variolarum quantitatem imminuit; Sudores excretivi boni, reſolutivi, & frigidi lethales juxta 4. *aphor.* 37. *Hippocratis*. Frigus extremorum etiam peſſimum in variolis eſt itidem elogio *Coi* 7. *aphor.* 1. Variolarum color liveus, violaceus, nigricans, pejor eſt rubro, vel citrino, majoremque denotat malignitatem, ſic & ſi petechiæ fuſcæ & nigræ variolis mixtæ ſint, peſſimum eſt ſignum; diſtinctæ, rotundæ & conjunctim, & ſimul erumpentes, faſtigiatæ, molles variolæ ſunt meliores; Chryſtalli omnium ſunt benigniſſimi. Variolæ more acutorum abſolvunt ordinariè ſuum tempus per dies 14. quod verò morbili citiùs percurrunt ob humorum volatilitatem, & quidem ſeptimo terminantur die, ſed ſæpiùs gravioribus ſunt ſtipati ſymptomatibus. Pejores ſunt variolæ, quæ interiora afficiunt, unde ſæpiùs phthiſes, dyſenteriæ, anginæ, gangræna, ſphacelus; quandoq; materia peccans ad unum vel alterum nervum à natura tranſmittitur, unde aliquando cœcitas, ſurditas, loquelæ defectus, prout nuper in pago *Hanoviæ vicino*, *Hochſtatt dicto*, obſervavimus, ubi puella ſeptem annorum à variolis muta facta eſt, quæ decrepitâ æſtate ex improviſo loquelam cum maximo parentum gaudio recuperavit.

§. 12. Supereſt nunc altera Praxeos pars, *Cura*, quæ eſt vel *Diætetica*, vel *Pharmaceutica*.

CURA DIÆTETICA.

Diætetica conſiſtit in legitimo *ſex rerum non-naturalium* regimine.

Aër ergò ſit ex calido temperatus, nimis enim calidus ſuffocat. Malè igitur faciunt mulieres, quæ nimis calefaciendo conclavia, & hypocauſta, plures neci dant, quàm liberant: ſed & nimis frigidus arcendus eſt, quia motum naturæ ſæpe impedit, poros cutis occludendo, ne exanthemata per hos expelli poſſint, nec ergò in declinatione, ſtatim aëri frigido exponantur pueri, indè enim ſæpè recidivas patiuntur. Alii ſuadent obtegi debere panno rubro, alii ovem vel hircum ad mentem *Riverii in prax. libro VII. de Variolis & Morbillis* in cubiculo detinendum ſuadent.

Quoad cibum & potum proſunt juſcula avenacea, hordeacea cum paſſulis, præſertim cum ſucco citri acidulata, quod arcanum eſt hoc in morbo, gelatina C. C. dulcis; & acida. Pro potu quandoque ſolum decoctum hordei cum C. C. uſto, & ſcorzonera ſufficit, vel ſequentia cereviſiæ indi poſſunt:

℞. *Flor. bugloſſ.*
borragin.

4,6, Varioli et morbilli.

violar.
calendul.
aquileg.
trinitat. ana mj.
C.C. *raspati* ℥ß.
gumm. lacc. ℨij.
alb. græc. ℥ß.

Hoc in delicatioribus omitti potest.

Singulis alternis diebus manipulus ex his speciebus indi potest potui ordinario, vel fiat nodulus ex semin. aquilegiæ, terra sigillata, C.C. philosophicè præparato, vel quòd meliùs est cerevisiæ tenui, & benè defæcatæ instilla tincturam aquilegiæ cum spiritu vitrioli vel nitri acidulatam, vel tincturam bezoarticam, vel terræ catechu. Potus enim pro siti sedanda non facilè denegandus est. Carnes & pisces, salsa, acria, dulcia, aromatica, omnes fructus horarii, item vinum, mustum, aliaque minùs defæcata potulenta angue pejus vitentur, vinum rubrum tamen ad cochlearia aliquot concedi potest. Motus & quies sint moderata.

Somnus non ineatur ante sumptum bezoarticum, & sit cum vigiliis moderatus, nec antè sextum eruptionis diem ægri lecto affigendi sunt. Quies tamen præ motu eligenda est.

Alvus ante perfectam eruptionem, etiamsi diutiùs paulò adstricta sit, intempestivè non aperiatur, qua de re videas elegantem observationem apud *Langium dissertat. de Morbill.* §. 99. *& seqq.*

Animi affectus omnes sunt fugiendi, inprimis terror, ex quo plures in hunc morbum incidisse novimus; sic & curæ, tristitia, mœrores vitanda, & gaudium præ his eligendum esse existimamus, animus enim pacatus hic optimum ceu in peste præservativum est.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 13. Nunc restat *Cura Pharmaceutica*, quam, ceu in prioribus fecimus, ad mentem *Galenicorum* trademus, qui à venæ sectione *curam* inchoandam esse dicunt, & quidem ipsam ante quartum adhuc diem instituendam esse existimant, antequam eruptio variolarum facta est, inprimis si, erumpentibus variolis, febris intensior adsit, anxietas, & difficultas respirandi, lotium crassum & rubrum, quam in grandioribus pueris iterandam esse volunt, inprimis si adsit febris intensa, aliaque. *Parisienses Medici* in teneriori ætate, & lac sugentibus pueris à venæ sectione non abstinent. Alii loco venæ sectionis in meticulosis cucurbitulas applicari monent. Ante eruptionem variolarum, si simul observetur cacochymia, & purgandum esse volunt *Veteres*, variolis verò jam eruptis, vel erumpentibus sibi eam esse suspectam scribunt. Hinc non nisi blandiora exhibenda volunt, ut sunt, rhabarbarum, cassia, manna, tamarind. sirupus rosarum solut. s. &c. Post venæ sectionem, aliasque evacuationes variolarum expulsionem adjuvandam esse ajunt, in quem finem non tantùm remedia specifica humores ad superficiem cutis expellentia, sed etiam diaphoretica, & alexipharmaca, præsertim si variolæ epidemicæ sint, suadent, & commendant vulgatissimum jam à *Rhasi* & *Avicenna*, totaque Arabum *familia* notum medicamentum sequens:

℞. *Ficuum ping.* ℥vij.
lent. excorticat. ℨij.
lacc. ℨijß.
gumm. tragacanth.
semin. fœnicul. ana ℨij.
Coq. in ℔iß. *aq. fontan. ad remanentiam tertiæ partis, de qua detur aliquid cum potu.*

Vel sequentem Julepum præscribunt:

℞. *Radic. scorzoner.*
acetos. ana ℥j.
C.C. ℥ß.
fol. scabios.
scord.
hyperic. ana .j.
ficuum pinguium par. iij.
gumm. lacc. ℨiij.
semin. nap.
card. bened. ana ℨij.
lentium excorticat. ℥ß.
gumm. tragacanth. ℨiß.
Coq. ad ℔iß. *de colatura cape* ℥iij.
cum sirup. de limon. ℥j. *M. detur bis aut ter in die dosis.*

Si

Si malignitas maxime urgeat, alexipharmacis insistendum esse existimant. In quem finem commendant confectionem de hyacincho, lapidem bezoarticum, corallia, margaritas, C.C. ol. scorpion. aliaque; nec corroborantia tam interna, quàm externa totius morbi decursu omittenda volunt.

Quod symptomatum curationem specialem attinet, de his vide *Riverium de Variolis & Morbillis.*

§. 14. *Paracelsus*, & *Helmontius* per arcana sua affectum hunc curare satagunt. Principalis enim indicatio ex Helmontio habetur sedatio Archei, quæ obtinetur per arcana depurativa, inter quæ non infimi subselli ipsi est Mercurius diaphoreticus, quo etiam omnem febrem curasse exhibita unica dosi gloriatur *Helmontius.*

§. 15. *Willisius* prout decursus morbi tria habet tempora, sic & curativas intentiones singulis horum accommodatas ponit. Primis ergo quatuor vel quinque diebus antequam variolæ apparent, & sanguis incipit ebullire & effervescere, ab initio evacuationem per vomitum, aut per sedem instituendam vult; Pharmacis tamen mitioribus, & blandis utendum præcipit, ne fermentationis seu effervescentiæ opus nimium proritetur. Si plethora adsit, venæ sectionem quoq; admittit Author. Secundò cùm variolæ iam apparent, tum lenem & blandam diaphoresin suadet, & ut sanguis leniter ebulliat, & simul guttur defendatur decoctum ficuum, florum calendulæ, & rasur. C.C. in cerevisia, vel liq. posset, commendat, & in die cardiaca moderata aliquoties exhibet, propinatque. Calida autem & fortiora sedulò vitanda esse ait; tunc temporis & venæ sectionem, & purgationem omittenda esse præcipit; pro tuendis gulæ & gutturis partibus exteriùs scutum croco intersutum, & lacte muliebri intinctum apponit, in quem finem & adhibet gargarismos, & oris colluciones; oculos verò defendere jubet cum aqua rosarum, lacte muliebri, croco & similibus instar cataplasmatis applicatis.

Cùm morbus in declinatione sit, atque variolæ emarcescere, & incrustari incipiunt, rem utplurimùm extra periculum sitam esse ait, exhibendum tamen vult victum tenuem, & carnium expertem; & si jam æger obambulare potest, per purgationem bis vel ter institutam sordes in visceribus & sanguine relictas expurgari vult, postmodum victum concedit lautiorem.

§. 16. *Sylvius* curationem ratione præservationis ac præcautionis instituendam vult, quando variolæ sunt epidemiæ, atq; in eadem domo plures corripiuntur, & alii supersunt, qui eas nondum passi sunt: hoc in casu vult, ut adhuc sani infantes & ab hac lue ab aliis affectis in aërem salubriorem, in quo nullæ observantur variolæ, transferantur; si verò blandæ, & boni moris fuerint variolæ, dissuadet mutationem aëris, sic & præservationis ergò purgantia pro humorum diversitate diversa, & grata exhibenda esse existimat.

Quamprimùm verò capitis dolor cum reliquis symptomatibus, vel indiciis variolarum tunc temporis observatur, dandam esse operam ait, si sanguis redundat, ut venæ sectio instituatur, & copia sanguinis conveniens educatur. Sic & statim post venæ sectionem unâ vel alterâ horâ humorem peccantem, quò vergit, educendum putat, quoties nausea per vomitum, quoties desidendi conatus, & ventris conturbatio per alvum, quoties verò mador vel sudor observatur, per sudorifera expellendam esse materiam peccantem asserit, & præ aliis commendat *antimonialia*, quia hæc sanguinem mundificant, eaque per plures dies repetenda esse inculcat, inprimis quando febris desit, eruperuntq; variolæ, & symptomata ferè sint sublata, tunc generosum esse dicit *Antimonium diaphoreticum*, vel *bezoarticum minerale*, quibus accedere ait terram sigillatam variam, bolum armenum, terram Lemniam, lapidem bezoar, unicornu qualecunq;, ebur, C.C. & inprimis salia volatilia blandiora.

Quoad externa commendat omnia illa, quæ ardorem, in variolis ad suppurationem vergentibus temperare possunt, ex quibus laudat juscula vervecina, axungiam porcinam, laidum

tam

4,6, Varioli & morbilli:

tam recens, quàm fumo alteratum, quibus variolas in quibuscunque locis inungi vult, & si apostema alicubi timendum sit, ad balsamum anisatum, vel succinatum, vel juniperi confugiendum esse contendit.

In oculorum palpebris læsis, vel tunicâ corneâ erosa, commendat lac muliebre cum croco & aqua rosacea, cui epithemati præfert succum ex cerefolio contuso expressum, additaque rosarum vel fœniculi aquâ, & tepidè oculis cum linteis duplicatis applicatum. In aliis oculorum affectibus & pano acidiuscula in cataplasmate conducere ait.

Si inflammationes aurium à variolis productæ fuerint, tunc in hoc casu laudibus extollit spiritum vini cum spiritu salis armoniaci, panis è farinæ flore parati, & adhuc calentis micæ immissum, & calidè applicatum: item decoctum absinthii, centaur. minoris, abrotani, aliusque plantæ aromaticæ in aurem calidè immissum; commendat item balsamum sulphuris quemvis in aurem ad guttas aliquot cum penna instillatum.

In respiratione difficili, & tussi magnificat medicamenta antimonialia, & inprimis diaphoretica, ut & salia volatilia, sed blandiora.

§. 16. Hisce *prælibatis* nunc & aggredimur nostram medendi methodum. Quoad præservationem, primò aër, & contagium, fugienda sunt, dein corpus ab omni saburra servetur liberum. Præservandi gratiâ possunt concedi purgantia mitiora, ut saburra vitiosa hoc modo eliminetur. *Nobil. Dygby* pro universali habet præservativo, si statim recens in lucem edito infanti sanguis in funiculo abscisso existens, vino abluatur, quod tamen hactenus frustrà tentavimus.

Acida blandiora, itidem absorbentia, imprimis myrrhata, in præservatione in diversis corporibus maximè proficua reperimus.

Quod ipsam *curationem* attinet sequentia sunt observanda. Alia cura observanda est in *variolis discretis*, alia in *confluentibus*, cùm in his tam febris quàm alia symptomata etiam ad multos dies à pustularum eruptione ægrum excrucient, in *discretis* verò symptomata non sunt adeò atrociora. Cum morbi hujus tria sint præcipuè notabilia tempora, initium scilicet primum febrilis invasionis momentum, tempus eruptionis, pustularumque suppurationis; & deniq; tertium tempus à morbi statu usque dum variolæ exarescant, decidantque, etiam curativæ intentiones singulis horum accommodari debent. Ut omnia commodè perficiantur, victûs ratio per totum morbi stadium, ceu diximus, tenuis instituatur, nonnullis peculiariter observandis. Primò autem omnium necesse est æger calorem lecti intempestivum ante omnia fugiat, sic & musæum calefactum mihi valde est suspectum, quod & jam agnovit celeberrimus Practicus Anglicus, *D. Th. Sydenham*, dicens, plures à calidiori regimine, quàm à frigidiori hodie mori, ex calido enim isto regimine nihil boni nasci inquit, sicut ex præcoci fructu nihil frugi. Eò ergo semper annitendnm, ut æquabilis ille tenor ebullitionis in sanguine conservetur, præcipuè ergò primis sex diebus cavere oportet, inprimis si æger in ætatis flore constitutus fuerit, vel sanguinem habeat generosiori potu nimis exaltatum, vel ver, vel æstas sit, à nimis calidis, sive id fiat ex congestis stragulis, sive ex vicino calefacto hypocausto, in quo decumbit æger, sive ex calidorum medicamentorum, & cardiacorum usu, sæpe enim, quò diutiùs natura separationem molitur, dummodo effervescentia non omnino tollatur, eò certius separatio fit. Eapropter hîc exulare volumus purgationes, clysteres, vomitoria, & venæ sectionem. Per hasce enim evacuationes non duntaxat effervescentia nimis imminuitur, cujus interim ope partes dispumandæ accuratè secerni debuerant, verùm etiã illud ipsum subducitur, quod cœptæ secretioni quasi pabulum suppeditaret: nec hîc nostra intentio est, ut æger frigori exponatur, utut gradus caloris ad harum expulsionem promovendam accommodatissimus *naturalis* sit oportet. Si verò *venæ sectione* minùs opportunè institutâ, vel admisso frigore pustulæ reciderint, tunc cardiacis blandioribus utendum esse existimamus, sed cavendum tamen, ne in his propinandis nimii simus. Quævis ergò calida

primis diebus fugienda esse putamus, cùm utplurimum variolosi phrenitide moriantur. Quare ab initio ægris ab aura liberiore, vino, ac carnium esu abstinere jubemus, & concedimus pro potu cerevisiam tenuem, & medicatam. Pro victu admittimus, ceu diximus, jusscula avenacea, hordeacea, poma, item lac, quo infantes rusticorum sæpiùs aliis omissis curantur. Tutius profectò primis sex diebus ab expellentibus & sudoriferis abstinere, & blandiora saltem acida, ut sunt tinctura aquilegiæ, florum cordialium, succus citri, exhibere. *Cl. Dn. Dn. Waldsmidius* in hunc finem parare novit *spiritum contra variolas polychrestum*, quo hactenus feliciſſimè usus est, ut etiam nemo illorum, quibus maturè fuit exhibitus, perierit, & pręter hunc nihil ampliùs adhibet, nisi quòd nonnullis die septimo, octavo, & nono, blandiora bezoartica cum myrrha in parva dosi commendaverit. Tot spiritûs istius vidimus effectus, ut spondere audeamus, neminem in posterum variolis mori posse, modò hoc utatur medicamento, & calorem lecti primis fugiat diebus. Certum est à calidiori illo regimine plures interire, prout nos observavimus ab intempestivo cardiacorum usu sanguinis mistum, maculas purpureas, phrenitidem, Apoplexiam & ipsam mortem, &c. Sanguis enim cum tempore separationem tentat, & si immaturè ipsum ad hanc sollicitamus, erit fœtus immaturus. Variolæ enim non priùs erumpunt, nisi per ebullitionem depurativam à sanguine separatæ fuerint. Hinc etiam omnia præcipitantia ab initio vitanda sunt, donec factâ, & peractâ ebullitione separatio in sanguine jam est peracta.

Die quinto lecto ægrum adjudicare, ipsique blandius aliquod cardiacum exhibere potes, Ex gr.

℞. *Electuar. diascord. Frac.* ℨj.
v. *scorzoner.* ℥iß.
cordial. Herc. sax. frig. ℥ß.
sirup. acetos. citri ℨij.
M.D. *ad vitrum pro una dosi.*

Vel: ℞. v. *card. bened.*
scord. ana ℥iß.
laudan. liquid. gr. xv.
M.D.

Vel detur aqua expulsiva sequens:

℞. *Rad. contrajerv.*
scorzoner.
fœnicul. ana ℥ß.
fol. scordii,
scabios.
flor. trinitat.
aquileg.
calendul.
bugloss.
violar. ana mß.
rasur. C. C. ℨvj.
gumm. lacc. ℨij.
semin. aquileg. ℥ß.

Infund. & destill. cum decoct. lentium q. s. Aqua expulsiva, de qua singulis VI. horis duo vel tria cochlearia exhibenda.

Vel: ℞. *Extr. theriac. gr.* x.
terr. sigillat.
lapid. sciſſil. Anglic. ana ℈j.
M.F. *pulvis, dividendus in duas partes aquales, cum aqua cardiaca exhibendus.*

Vel: ℞. *semin. aquileg.*
napi,
card. bened. ana ℨij.
c. *aqua fumariæ, scorzoneræ.*
F. *Emulsio.*

Pauperibus exhibeas *sem. aquileg. ad* ℨß.

Vel ad mentem Ettmulleri sequens:

℞. *Antim. diaph. vel ex Merc. vitæ parat.* ℈j.
myrrh. gr. v.
castorei gr. ij.
M. F. *pulvis, dividendus in duas partes æquales.*

Cùm autem hi pulveres amaritiem præ se ferant, & tenellis nauseosi existant, meliùs facimus sequentibus guttulis, & non minori cum fructu eſſ. myrrhæ, vel castorei alcalisata, seu ante extractionem probè cum oleo tartari per deliquium imbibitur.

Elix. proprietatis sine acido omnibus vehiculis aqueis sine præcipitatione jungere & sic cum fructu exhibere possumus.

Myr-

Myrrham enim tanquam in variolis & morbillis tot experimentis confirmatum medicamentum, laudibus extollimus, unde & essentiã myrrhæ, seu tincturam salutis, conducere dicimus. Sic etiam essentiam castorei tam simplicem, quàm compositam ex castoreo & asa fœtida, cum spiritu vini tartarisato, tanquam præservativum & curativum laudamus.

Infusio stercoris equini in potu ordinario mirè conducit. Stercoris ovilli usum prælaudatus *Dominus Ettmullerus* præfert in variolis, in morbillis vero stercus ovillum.

Lingum, seu *Glossopetrã Melitense.* ob vim bezoarticam, vel ipsum lapidem bezoar orientalem superantem, commendant Authores. Nos huic præferimus lapidem *scissilem Anglicanum*, quo plus præstitimus, quàm cum lapide bezoar orientali, dosis est a ℈ß. ad ʒj. cui similis est pulvis Anglicus, si animus est expellere. Sic & saccharum & magisterium Saturni internè exhibitum hoc in casu massæ sanguineæ, ac lymphæ acidum mirificè compescit, simulq; placat nostrum *Microcosmetorem*, ejus usus enim est egregius in omnibus internis inflammationibus. Hinc etiam proderit in variolis. Hic & conducet Diaphoreticum regulinum, antimonium diaphoreticum cum C. C. in emulsionibus adjectâ myrrhâ optimum existit expellens.

Ubi autem eruperint pustulæ, diligenter perpendendum est, cum ex numero discretarum, vel confluentium sint variolæ, quod facili marte ex pustularum magnitudine, paucitate, tardioreque eruptione, & atrocium symptomatum absentia hariolari poteris, illas esse de genere discreto.

In hoc casu, ubi eruperint, exhibenda sunt cardiaca, & diæta paulo calidior concedi potest, conducent juscula ex pane & cerevisia, saccharo parata. In confluẽtibus verò periculosæ plena res est aleæ; hîc enim Medicus occasionem habet suas tentandi vires, & ostendendi, quid in arte Medica calleat. Novimus equidem Variolas accenseri inter morbos, quos & mulierculæ curare solent, sed quot quæso etiam necant, imprimis qui laborant confluentibus, & condolendum est hoc nostro seculo in quo mulieres ipsis Medicis præscribunt, & vel Mithridatium, vel Diascordium, vel Bezoar commendant, quæ si Medicus non admittere velit, tunc in eum insurgunt, & exitum ipsi adscribunt funestum. Cùm ergo post nonum diem ex suppuratione tot bubonum nova febris, eaq; continua excitetur, quâ sæpè undecimo, vel etiam decimo tertio die ægri jugulantur, acida blandiora iterum frequentiùs exhibenda. Die verò VII. VIII. & IX. blandiora bezoartica cum myrrha propinanda sunt. Factâ ergò & promotâ sic pustularum eruptione, & corporis fervore remittente, eò annitendum tertiò, ut earum maturatio absolvatur, quod facilè obtinere possumus per sæpiùs exhibita antimoniata, terrea, cum adjecta myrrha. Esto formula:

℞. *Ocul.* ♋ ℈j.
terr. sigill. ℈ß.
myrrh. gr. vj. M. D.

quo suppurationis & maturationis opus promovetur, quod faciunt etiam marina, corallia, mater perlarum, & polychresti cancrorum oculi, quibus tamen semper socianda myrrha, sic enim suppurationem promovebimus, ut sine notabili fovearum vestigio variolarum crustæ decidant. In variolis & morbillis malignis si indicia adsunt convulsionum, Epilepsiæ, phrenitidis, &c. si vigiliæ, dolores graviores, optimo tunc consilio pulvis bezoarticus paratus ex antimonio diaphoretico, terra sigillata C.C. sine rad. contrajerv. lap. bezoar. maritari potest cum cinnabari antimon. paucis granis additis magist. anodyni.

Properamus ad alium scopum, quo jubemur, ut symptomatum tempore morbi obvenientium ratio habeatur. Inter hæc primum locum obtinet vomitus, plerumq; tragœdiæ prodromum agens, quem in principio non illico cohibendum esse existimamus, nisi laborem faciat, tum alexipharmacis additis aromaticis inhibendus, præsertim verò exteriùs applicato nostro cataplasmate balsamico ex succolada, ol. Nucistæ, balsamo cinnamomi cum vino Hispanico, vel theriaca cum pulv. pannon. rub.

& Nuc. moſchat. mixta & applicata. Sic etiam conveniunt ſacculi ſicci ex variis aromaticis parati.

Alius deinde occurrit hoſtis, ptyaliſmus puta, qui ſemper hunc comitatur affectum, ſummopere ergò annitendum, ut dicta ſalivatio in vigore perſtet, & conſervetur, nec ante diem ſuum ſiſtatur, qui tamen die decimo tertio, vel quarto ſiſti poteſt, & quidem opiatis, aliiſque *paregoricis* ſemel vel pluries exhibitis: Ex. gr.

℞. ▽ *fl. paralyſeos,*
lignor. ana ℥ß.
ſirup. de meconio ℥ß.
M. D.

Vel: ℞. ▽ *fl. trinitatis,*
paralyſ. ana ℥iij.
laudan. liquid. gr. x. vel pro re nata plures.

quæ & alia ſemper veſperi poſſunt propinari. Ante verò diem decimum tertium promoveatur potiùs, quàm ſiſtatur, in hunc finem conducet, ſi ægro cerevisia tenuis affatim haurienda detur.

Adeſſe etiam ſolet intumeſcentia faciei, quæ ab iisdem curari poteſt medicamentis, majori verò cum emolumento hæc & alia in adultis, quàm in infantibus exhiberi poſſunt.

In *Confluentibus* verò magis *Diarrhœa* infantes vexat, uti adultos magis *Ptyaliſmus*, natura enim per viam hanc vel illam materiam morbificam evacuare ſtudet, cui diarrhææ in confluentibus non eſt nimis citò frænum injiciendum, ut in diſcreta vel diſtincta ſpecie variolarum fieri ſolet.

In Phrenitide, quæ in diſtincto genere contingit *Th. Sydenham* venæ ſectionem admittit, inprimis, ubi facies non turgeſcit, & puſtulæ copiâ magna apparent. Sic etiam illos ex lecto eripiendos eſſe autumat, ut aëri liberiori exponantur, & ſic plures à phrenitide liberatos obſervavit.

Si verò in *variolis confluentibus* ſaliva eo usque excocta ſit, & viſcida ob calorem præcedentem, ut tantum non ſuffocetur æger, prout die undecimo fieri ſolet, gargariſma in uſum trahendum, quod per ſyringam ſedulò in fauces injiciendum, Ex gr.

℞. ▽ *ceraſor. nigr.*
primul. ver.
expulſiv. ana ℥iii.
oxyſacchar. vel oxymell. ſquillit. ℥i.
M.

Vel: ℞. ▽ *hordei* ℥VI.
mell. roſar. ℥i.
M.

Sic & vertici capitis imponuntur ſacculi ex ſuccino, olibano, ſemin. nigell. flor. roſar. cum oleo ſuccini irrorati: Vel cataplaſma ſuſpenſivum ex fermento cum ſuccino pararum applicatur.

In metuenda ſuffocatione *Sydenham* emeticum ex infuſione croci metallorum ad ℥iß. exhiberi vult.

Quod ſi gravior acrimonia, & nimia ebullitio ſanguinis *Microcoſmetorem* perturbans ſub eruptione horum axanthematum, Epileptica intulerit ſymptomata, in tenerioribus proderit ſpiritus C.C. ſuccinatus, & ſal volat cranii humani; paulò verò robuſtioribus cinnabaris antimonii conducet, & ſuper ejus baſin conſtructum ſpecificum cephalicum D. Michaëlis, egregius quoque eſt pulvis cephalicus *Ludovici*, Ex. gr.

℞. *Pulv. bez.* ʒj.
ſuccin. alb. præpar. ʒß.
cinab. nat. ℈j.
Laud. op. gr. iij. *M.*

Sequens quoque laudem meretur:

℞. *Cinab. nat.*
cran. hom.
ungul. alcis ana ʒß.
bez. lunaris.
ſmaragd. præpar. ana ℈j.
croci. ℈ß.
ambri gr. ij.
M. F. pulvis.

alii pro ſummo arcano habent hoc in caſu cinabar. in antim. quæ probe clyſſo antim. ſulphure imbuta eſt, ne imbibito.

Mixtio verò *cruenta* ſi conjuncta eſt, cum à renibus affectis oriatur, curatur emulſionibus

4,6, Varioli et mortilli.

nibus ex sem. IV. frigid. major. cum trochisc. alkekengi, de carabe, nunquam in principio, sed in declinatione adhibendis.

Phrenisi etiam occurritur adhibitis iis, quæ calidiori isti regimini contraria sunt, quæ ut plurimum à sanguinis evasatione in cerebrum exoriri solet: sic conveninunt cinabarina commista cum arcano duplicato camphora, saccharo saturn. pro re nata addito laudano opiato, inprimis extra lectum detinendi sunt ægri.

Comati verò ab obstructione corticis cerebri dependenti, cum materia illa viscida, quæ solet ptyalismum excitare, in cerebro coagulatur, deobstruentibus occurritur, hic & conducunt omnia cephalica, Martialia aperitiva, aliaque volatilia blandiora.

Ad *maculas purpureas* tollendas conducet etiam sanguinis contemperatio per sæpiùs dicta remedia.

In *urinæ suppressione*, quæ juniores ac vegetos nonnunquam invadit, à confusione scilicet magna & spirituum ἀταξία ejusdem excretioni inservientium, ob sanguinem & humores nimio fervore agitatos; exortâ, nihil æquè feliciter *Th. Sydenham* succesit, quàm è lecto eximere ægrum. Sed hîc & aquæ in ore detentio conducet, nec omittenda sunt blandiora diuretica ut tinct. alkekengi cum 2. salis parata, 2. nitri dulc. tinct. Mœb. aperit, cum spiritu succini mista, itē 2. nitri dulcis cum 2. salis * ci combinatus, & oleo petroselini imprægnatus, aliaque.

Si verò æger de dolore cordis, atque inquietudine conqueratur ob frigus admissum, & simul adest depressio & subsidentia pustularum, vel diarrhæa in infantibus, tunc potiones cardiacæ suprà dictæ ex diascordio, laudano liquido cum aquis stillatitiis cardiacis paratæ conducent.

Ægro jam convalescente, pustulisque deciduis, ubi per dies aliquot carnes iterum degustaverit, circa diem primum & vicesimum *Cl. D. Th. Sydenham* sanguinem è brachio extrahendum censet, si morbus fuerit vehementior, si verò pustulæ fuerint parciores, eam potiùs omittendam, & hujus loco catharsin instituendam existi mat.

Tumori pedum ac *crurum* occurritur pediluvio ex herbis emollientibus ac discutientibus fol. malv. verbasc. lauri, flor. sambuc. melilot. chamomillæ in lacte coctis.

Præcipuè in erumpentibus variolis attendendum palatum, & pulmones, qui ob copiam sanguinis illuc transeuntis, & substantiam suam membranaceam huic periculo maximè sunt obnoxii, facilè enim in his vel exulceratio sequitur, vel motus impeditur subsequente suffocatione.

Si ergò pustulæ jam eruperint, & deciderint, atque urina rubedinem amiserit, à diaphoreticis abstinendū, & ad depurationem, & purificationem sanguinis respiciendum esse, existimamus, in quem finem jam sæpiùs dicta conducent. Si verò labefactati pulmonis indicia occurrant, & materia purulenta fundum petat, præter *diætam rigidam*, in usum trahenda antiphthisica varia. Sequenti destillato cum commodo usi sumus, in quo exhibuimus simul balsamum sulphuris anisatum ad guttas aliquot felici cum successu:

℞. *Herb. veronic.*
hepatic. nobil.
rutæ murar.
sanicul.
flor. scabios.
papav. errat.
bellid. pratens.
hyperic.
aquileg. ā *mj.*
radic. tussilagin.
fœnicul.
scorzoner. ā ℥j.
infund. in ▽ *scabios.*
papav. errat.
pimpinell.
beccaqung. ā ℔j.
lact. caprin. ℔ij.

add. hepar & pulmon. vitul. & vicissim xij. horas infund. & dein l. a. destilla. Conveniunt etiam hic omnia pectoralia sulphurata & myrrhata aperientia.

Insuper si ex difficili respiratione, aliisque indiciis suspicio adsit, interiores partes etiam

affectas esse, succurrendum est iisdem præter jam dicta *saponariis* & *traumaticis* ex terra sigillata, antimonio diaphoretico, & oculis cancrorum. Sic etiam contingit, ut in statu ægroti, vel ex morbi vehementia, vel sudatione nimia, maximam patianrur virium prostrationem, in quo casu conducent corroborantia, tinctura coralliorum cum spiritu cord. cerv. parata, aliaq; blandiora cardiaca.

In defendendis partibus præ cæteris considerationem merentur oculi & fauces, ne à variolis afficiantur. Ab illis enim cæcitas, ab his suffocatio metuenda est. Præservationis oculorum ergò multa à Practicis commendantur. Sequens est usualis:

℞. ∇ *rosar.*
plantag.
solan. ā ℥j.
croci oriental. ℈j.
mucilag. semin. cydonior. & semin. sumach. ℥ß.
M. *quo inungantur oculi.*

Crystallus etiam montana optimè in oculi bulbo contra variolarum insultum prodest. Convenit & hîc lac muliebre, caprillum, cremor lactis, &c. Sic in flammatione oculorum confert saccharum saturni cum aqua florum cyani, calcatrippæ &c.

Ad præservandas nares valet oleum liliorum alborum, amygdalorum dulcium, cum pauco olei citri, vel acetum rosaceum camphorâ imprægnatum detur ad olfaciendum.

In læso auditu convenit essentia cardui benedicti, castorei, &c.

Collo & faucibus præservandis commendantur varia, ut sunt gargarismata, mucilago seminis cydoniorum, lini, fœni græci, succus cancrorum fluviatilium, decoctum balaustiorum, rob. dianucum, diamoron. Si sicca tussis simul affligat addatur sirupus de scabiosa, liquiritia, jujubis, jungatur, sordidum licèt, euporiston, stercus nempe equinum in potu ordinario datum quod ratione salis nitrosi polychresta est medicina. Vel ad præscriptum Anglorum stercus ovillum, vel caprillum, cum haustulo vini expressum detur. Convenit & sequens ad faucium, laryngis, & tracheæ incendium, atque ulcuscula:

℞. *Decoct. aquilegiæ cum vino & aqua* ℥vj.
diamor. ℥iß. M. D.

Cum retrocedant cum summa anxietate variolæ vel morbilli, tum præter jam dicta cardiaca magnifacio volatilia salina intro sumta. Ex omnibus eligere soleo, quod rarò me fefellit, essentiam myrrhæ cum spiritu salis ammoniaci vinoso paratam, vel Elixyr proprietatis volatile, cujus usum & egregium reperi in *scabie retropulsa*, mensibus ac lochiis deficientibus, vel non ritè fluentibus. In hoc casu & conducent vesicatoria, inprimis si catharrus suffocativus metuatur, qui possunt vel carpis manuũ, vel pedibus applicari, inprimis cum theriaca camphorata; Interim intus exhibenda sunt blandè refrigerantia, & expulsiva.

In præservatione generali conducunt myrrhata, Elixyr proprietatis, tinctura salutis, essentia myrrhæ, &c.

Ad exsiccandas variolas præter interna conducunt & externa, Ex. gr. pulvis specificus Mynsichti, unguentum camphoratum de lithargyrio, vel Cosmeticum Clavii.

Ad rubedinem & maculas tollendas

℞. *Aq. spermat ranar.*
sigilli Salomon.
lilior. albor.
fl. fabar. ā ℥j.
fæcul. aron ʒj.
camphoræ ℈ß.
cosmetic. Clavii ℈j M. D.

CAPUT VII.

DE FEBRIBUS INTERMITTENTIBUS, & IN SPECIE QVOTIDIANA.

Furias *Microcosmi*, hoc est, *febres malignas*, hactenus prælibavimus, nunc verò *Deam* (febres intermittẽtes) prout credula Romanorum finxit ignorantia, sacellaque in honorem,

rem, ne noceret, erexit, videamus. Nihilominus tamen grave, quamvis non ita periculosum est, certis diebus, statove tempore affligi ac torqueri, sive id quotidie fiat, sive alternis diebus, sive biduana accedat gratia, & quarto quovis die tortor accedat.

Primum verò ex iis locum sibi vendicat *Quotidiana Intermittens*. Distinguuntur enim febres in *Remittentes*, & *Intermittentes*. *Remittens* dicitur, quando febris minor fit: *Intermittens* verò, quando planè tollitur, & deinde iterum redit, & intermittentibus in singulis præcedit horror, quibus etiam distinguuntur à continuis. Febris enim intermittens, ut dictum fuit, est, quæ, quod ad exacerbationes suas attinet, non tantùm remittit, sed & aliquâdiu intermittit, adeò, ut toto illo intermissionis tẽpore æger ab omni febris insultu immunis fit.

DIFFERENTIÆ.

Differentiæ febrium intermittentium præcipuæ sunt 1. ratione temporis, alia est quotidiana, quam nunc tractamus, alia tertiana, alia quartana, quod inclusivè non exclusivè intelligi debet. Dantur & quintanæ, sextanæ, octanam in aulæ nostræ Hasso-Cassellanæ pictore non ita pridem observavi. 2. ratione moris alia dicitur benigna, alia maligna. 3. ratione humorum alia dicitur legitima, alia spuria. 4. ratione complicationis aliæ simplices sunt, aliæ compositæ. Simplices sunt, cùm una saltem febris ægrum occupat; compositę, si duæ vel plures inter se junctæ, vel combinatæ eodem die invadunt.

Febris ergò *intermittentis quotidianæ* descriptio talis esse potest, *quòd sit effervescentia totius massæ sanguineæ præternaturalis singulis diebus eâdem horâ ægrum affligens, cum frigore, calore, siti, à fermento febrili aliunde advenienete; & sanguinis mixtionem, Regesque nostros turbante, orta.*

Dixi *eâdem horâ*, quia plures Medici quotidianam à duplici tertiana distinguunt, quæ quamvis singulis quoque diebus redeat, rarò tamen aut nunquam eodem redit aut tempore aut modo, quam tamen distinctionem non admittimus. Potest verò febris quotidiana ratione modi generationis dici vel *primaria*, vel *secundaria*. *Primaria* dicitur, quæ sine prævia tertiana, aut alio aliquo morbo ortum habet. *Secundaria* verò vocatur, quę tertianæ, vel alii succedit morbo. Alia est *legitima*, quæ ex febrili materia ejusdem naturæ producitur; alia *spuria*, quam materia diversi generis, & temperiei producit, quæ alterâ est frequentior.

PARS AFFECTA.

§. 2. Pro *subjecto* omnium febrium intermittentium veteres *Cor*, tanquam febrium principalem sedem, & caloris fontem, venditant; pro minùs verò principali dicitur tota massa sanguinea, vel si mavis totum corpus. Fermentum enim illud febrile quâ in parte generetur, & quomodo massæ sanguineæ, & cordi communicetur, hactenus plura torsit ingenia. Nonnulli sunt ex Veteribus, qui in venis mesaraicis sanguinem putrescere contendunt, sententiam verò hanc esse falsam, evincit sanguinis circulatio. Alii in ipso hepate *bilis* culpant putredinem, quæ opinio lubrico etiam stat talo, quòd nempè *bilis* quà *bilis* nunquam putrescat, insuper febris essentia, seu ratio formalis non in putredine, sed in modo fermentationis consistat. *Fernelius* circa febrium explicationem occupatissimus, refutatis aliis opinionibus, omnium febrium propriam sedẽ ponit circa præcordia, ventriculum, diaphragma, jecoris cava, lienem, pancreas, omentum, ac mesenterium. Sic & *Helmontius* spinam febrium nidum suum habere dicit in primis officinis à pyloro per duodenum, & vasa ibidem multiplicia, intestina, & venas mesenterii, lienem usque ad hepar. Verùm hæc sunt nimis generalia, & non ritè explicatur, quis sit specificus locus, hinc aliam, & quidem recentiorem, de febrium intermittentium foco opinionem, consideratione magis dignam, proponit *Clar. de le Boë Sylvius*, omnium febrium intermittentium sedem solum pancreas esse, ob unius vel alterius ductûs lateralis obstructionem suadere, conatur, argumentis sanè haud spernendis, cùm in nulla corporis parte locus est, à quo febrium intermittentium fons, & furibunda symptoma-

tum

tatum cohors, meliùs explicari possit, quàm à solo pancreate. Verùm enimverò non inficias imus, plurimorum morborum sedem esse quidem *pancreas*, num verò tantùm omnium febrium intermittentum sit locus, fons, & sedes, de hoc meritò adhuc hactenus dubitavimus, cùm & experientia constet, quòd ab omnibus partibus, etiam à corde remotissimis, aliquid sanguini certo tempore suppeditari, quod ejus mixtionem turbare, & febrem intermittentem producere aptum natum sit. Hinc ab ulcere, & fistula pedis vidi febrem tertianam intermittentem productam, fluente enim fistula febris abfuit, consolidatâ verò febris excitabatur, unde nos persuasi sumus in quacunque parte solida materiam febrilem latere, & certa per intervalla sanguineæ massæ communicari, quod, ceu diximus, ex ulcere ad suppurationem tendente, ab obstructione in aliqua parte orta, febrem producat intermittentem, quatenus nempe ex tali parte inflammata, vel ulcerosa sanguini alluenti omnes partes, & versus correfluo, portio exulceratæ, vel inflammatæ, vel accensæ materię communicatur, ejusque mixtionem turbando excitat effervescentiam, quàm febrem nominamus. Non verò negamus in pancreatis, ventriculi, mesenterii, aliarumque etiam remotissimarum partium & viscerum tubulis, itidem in ipsis humoribus, chylo, lympha &c. mineram delitescere febrium intermittentium, utplurimùm verò obstructionem tubuli unius, vel plurium in ventriculo, sedeRegiâ Gasteronacis, & ductuum chyliferorum esse in quotidiana intermittente statuimus, quod evincit ratio, quia stomachus semper observatur debilis, & semper hac in febre intumescere incipit. Sic etiam à juvantibus & nocentibus hariolari possumus, quia stomachicis facilius, quàm aliis curari solet, & brevi post cibum ingestum invadit.

Modus quoque excitationis febrium intermittentium ut plurimum oritur ex occlusione particulari venarum lactearum & ductuum chyliferorum, inde materia in primis viis, crassescens, mediante naturæ propulsione, ad consuetam nutricationis opus excitata progrediens, & in cor infusa, tumultus producit.

Hinc duæ proximiores veniunt accusandæ, 1. alterata chyli natura & substantia tum sua natura & per se, tum ob admixta 2. venæ ipsæ chyliferæ obstructæ, ita tamen ut non penitus denegent transitum. Peccat ergo chylus non tam qualitatibus primis, sed potiùs quando crassior, viscosior, tenacior, acris & *acidior* existit, & moras ducit in regia ad cor meando, via, cui & per consequens sanguini communicatus tam diu illum exagitat, donec attenuatum excrementum, quod secum vehit in auras per insensibilem transpirationem avolet, illud verò, quod non subactum debitis locis segregetur. Patet hoc assertum ex statu naturali, post pastum enim leviculo sæpè horrore corripimur in statu naturali, & æstum aliquando concipimus, quid ergò si aliquid p. n. eò vehatur. Nil ergò mirum, quo remotior chylus à statu naturali, eò ferocior sæpè excruciat rigor, horror, frigus, à priori demonstrari potest. Cibi enim viscidi glutinosi, pisces &c. febribus ansam præbent, inde cruditates & obstructiones, idem ab effectibus patet, conqueruntur semper ægri accessu paroxysmi de spinæ dorsi tensione & dolore, quippe per eam excurrit ductus chyliferus Pequetianus, nausea & vomitus demonstrant vitium hærere in primis viis.

Pertinet huc, quòd inedia non raro sola corrigat, excedens vitium & febrim tollat, qualis enim chylus, talis sanguis, & qualis sanguis, talis sanitas.

§. 3. Hæc febris incipit ordinariò cum frigore & horrore, subinde horulam, subinde breviùs aut diutiùs durante, & singulis diebus cum aliquali intermissione affligit, & brevi post cibum ingestum invadit, frigore sublato sequitur calor, pro corporis constitutione diversus, quandoque major, & acris, quandoque minor & mitis, modò longior, modo brevior, cum appetitu prostrato, præcordiorum gravitate, dolore capitis, & dorsi seu lumborum, siti, inquietudine, vigiliis, deliriis, pulsu frequentiore; Oscitationes & pandicu-

4, 7, Intermittentes.

culationes adsunt, variaque alia in febribus solennia symptomata. Definit ut plurimum, cùm aliquandiu duravit, ordinariò cum sudore majore, minoreve. In puerpera *Hanoviensi* hanc febrem vidi lethalem. Urina non semper est alba & tenuis, sed insigniter rubore tincta.

CAUSA.

§. 4. Hisce prælibatis ad *causam febrium intermittentium*, inprimis *quotidianæ*, transeamus. *Veteres Galenici* hanc febrem à *pituita putrescente* in primis viis generari asserunt, indeque ea omnia, quæ pituitam in corpore accumulare possunt, hujus febris causas esse posse ajunt, qualia sunt viscerum temperies frigida & humida, ætas senilis, aut puerilis, ἀδηφαγία, vita sedentaria, tempus autumnale aut hyemale, omnia alimenta tum frigida, tum humida, somnus longior, &c. Hinc omnium febrium intermittentium causam à quadriga humorum deducunt.

Periodorum, seu circuituum febrium intermittentium causa à *Galenicis* explicatur ab humoris natura, ejusque sede seu foco. Hujus morbi focum, seu mineram ad primam corporis officinam relegant: materiam verò statuunt bilem, pituitam, & melancholiam, & prout humores isti tardiùs, aut citiùs putrescunt, etiam circuitus febriles unius, aut plurium dierum spatio absolvi perhibent quam verò opinionem circulatio sanguinis refutat.

Alii ad astra, alii ad similitudinem seminum ad facilem vel difficilem resolutionem confugiunt. Sed cùm hæc ab aliis sufficienter sint refutata, non necessarium duximus post *Homerum Iliadas scribere*.

§. 5. Secundùm *Paracelsum* in causa est Mercurius dissolutus cum impuro sale.

§. 6. *Helmontius* acori corrupto, & extra ventriculi pomœria divaganti, adeoque *Archéum* irritanti totum opus attribuit, febrim porro ait *ipse*, non esse solum nisum expulsivum, sed partem *Archéi* deturpari ex indignatione propter præsentem hospitem exosum, qui est juxta ipsum causa occasionalis.

§. 7. *Willisio* causa hujus febris est sanguis acidus, & crudus effervescens, similis communi pistorum fermento, qui aptus natus est singulis horis tres præter propter partes humoris nutritii in materiam quandam effervescibilem transmutare. Sic causam adscribit peculiari sanguinis dyscrasiæ. Hanc febrim dicit Autor tertianæ ut plurimum succedere, rationem addit, cum enim spiritus vitalis à crebra sanguinis deflagratione plurimùm avolârit, atq; cruor debilior factus sit, succum nutritium minùs coquit, aut maturat, & totum ferè in materiam fermentativam pervertit. Et inter tertianam & hanc esse maximam affinitatem ait, quia tertiana sæpe in quotidianam, & hæc item in tertianam commutatur; additq; præter sanguinis labem sæpissimè adjunctas habere hanc febrem viscerum infirmitates: quia sc. sanguis labefactatus, recrementa sua sensim congesta visceribus, dum eorum anfractus pertransit, facile affigit. Hinc in febre quotidiana observavit esse ventriculi aggravationem, hypochondriorum tensionem, modò hepatis, modò lienis, aut mesenterii obstructiones, aut tumores conjungi, sed quæ non causa sunt, sed producta morbosa.

Hic etiam inquiramus, quænam sit ad mentem Authoris nostri intermissionis, nec non periodorum statarum in febribus intermittentibus causa? Dicit igitur, à primo instanti, quo succus nutritius cum sanguine non assimilatur, ejus particulæ licèt commixtæ adhuc cum eo sine magno tumultu aut perturbatione circulantur; atque ità deinceps, donec iis ad turgescentiam cruoris massa adimpletur, tunc verò protinus ebullit illa & fervorem concipit, & comparationem instituit cum cerevisiâ novellâ utribus inclusâ, quæ si strictim occluditur, ut nihil evaporet, primò sine fervore aut impetu in vasis illis servatur, postea cùm effluviis usque cohibitis liquoris massa turgescit, insigniter fermentescit, & propter fermentationis impetum sæpe vas dissilire facit. Hoc etiam stato tempore contingere asserit, & totidem horarum inter-

tervallo, velut in febre intermittente liquor ad turgescentiæ ἀκμὴν assurgit.

Intermissionis & statarum periodorum rationes & causas deducit, sc. intermissio sequitur, quia juxta ipsum materia morbifica uno paroxysmo omnis difflatur, adeoque donec nova substituitur, ἀπυρεξία sequatur, necesse esse. Et quòd statis temporum intervallis accessiones repetat, juxta ipsum ratio est, quia statis horis succus alibilis sanguini in vasis confluo affertur, qui ad plenitudinem, & turgescentiam accrescens, hoc die paroxysmum inducat, & hoc finito, ejusdem temporis intervallo pro sequenti paroxysmo sufficiens materia congeritur, hinc si ægri abstemii sint, intermissio diutiùs protrahitur.

Quod verò frigus caloris præcedaneum in febribus occurrens attinet, illud oriri dicit, cùm succi nutritii particulæ à cruditatis statu versùs maturitatem pergunt, ipsam verò non attingunt, insignem acorem contrahunt, quo partes nervosas pungunt, & vellicant, sicque frigoris sensum incutiunt.

In quotidiana febri iuxta Authorem nostrum totum succi nutritii supplementum in materiam febrilem pervertitur, ob majorem scilicet sanguinis labem, hinc isto temporis spatio, quo debuit coctio in vasis, & habitu corporis plenariò absolvi, hoc fieri solet post horas XXIV. materia hæc ad turgescentiæ motum assurgit, & *quotidianum paroxysmum* inducit, hinc ægri à quotidiana febre in languorem, & summam imbecillitatem citò ducuntur, nimirum in singulis, quò plùs, aut minùs succi nutritii in morbi pabulum abeat, tantundem etiam de viribus, & corporis firmitate detrahitur.

§. 8. *Sylvius* febrium intermittentium causam reputat esse obstructionem factam in uno, vel pluribus ductibus pancreatis lateralibus, propter pituitam nimiâ copiâ ab intestinis eò delatam ac detentam, quod fieri solet, quando pituita lege circulationis unà cum reliquo sanguine propellitur ad pancreas, atque cum succo pancreatico in ejus glandulas subit pancreatis laterales ductus, in quibus seu illius visceris culpâ, seu externo frigore concrescit ac coagulatur, eâ ratione, ut unum vel plures ductus obstruat laterales. Accessus verò febrium intermittentium adscribunt *Sylviani* succo pancreatico in ductibus lateralibus uno vel pluribus ob obstructionem stagnanti, atque nunc seriùs, nunc citiùs per obstruentem pituitam acrimoniâ suâ auctam viam sibi paranti, & non duntaxat in tenui intestino vitiosam effervescentiam producenti, sed quaquaversum ad cor inprimis translato, & pulsum præternaturalem frequentiorem excitanti; coagulationem verò succi pancreatici contingere posse per multa experimenta tum in brutis, tum in hominibus instituta probare satagunt.

Intermissionis verò, & circuitus causam *ipsi* sequenti fieri modo afferunt: Succus pancreaticus propter stagnationem acrior redditur, & sic pituitam obstruentem perforando viam sibi per illam parat in ductum communem, donec effuso omni succo priùs retento sensim coalescat prædicta pituita ductûs lateribus adhuc adhærens, & sibi mutuo aduniendo obstructionem reparat, unde iterum ad alium paroxysmum succus pancreaticus cumulatur, qui iterum morâ suâ acrior redditur, rursus pituitam perforat, & novum paroxysmum excitat, qui paroxysmi repetunt eodem temporis intervallo, quoties pituita obstruens occurrit ejusdem quantitatis, & viscicitatis cum succo pancreatico ejusdem aciditatis, & acrimoniæ.

Cur verò paroxysmi nunc quotidie, nunc tertio, nunc quarto die recurrant, diversitatem hanc partim à succi pancreatici stagnantis, partim à pituitæ obstruentis diversitate pendere contendunt.

Causa inæqualitatis paroxysmorum in febribus intermittentibus *ipsis* videtur, quatenus pituita obstruens devenit magis vel minùs viscida, aut succus pancreaticus universus plus vel minùs acris existit, idque propter sex rerum non naturalium usum diversum. Hinc & explicant causam, cur febres quotidianæ mutantur in tertianas, tertianæ in quartanas, &c.

Fe-

4771 Intermittentes.

Febrium igitur intermittentium *frigus* originem ajunt habere à succo pancreatico acidiori, & *calorem* à bile præsertim acriori, hanc ob causam dicunt febrium intermittentium paroxysmos utplurimum cum sensu frigoris inchoari, & cum calore terminari. Succus enim pancreaticus morâ in uno, vel pluribus ductibus lateralibus acrior redditus, postquam in tenue intestinum effluxerit, ibi cum bile talem producit effervescentiam, in qua succus pancreaticus, aciditate suâ prædominium capiens, halitus acriores quaquaversum emittit cum sensu frigoris molestos, qui dum ad folliculum fellis veniunt, illum acrimoniâ suâ ad sui contractionem solicitant, unde bilis solitâ majori quantitate ad intestinum erumpens succum pancreaticum obruit, obtunditque, atque sic cum eo talem vitiosam effervescentiam producit, in qua bilis sceptrum ferens, halitus quaquaversum mittendo, calorem excitat.

Sic ipse *Sylvius* hujus febris quotidianæ causam deducit ab obstructione unius vel plurium ductuum lateralium pancreatis, & in intestino duodeno vitiosam effervescentiam excitante cum bile & succo pancreatico. Et ut ad specialiora transeamus: In quotidiana febre juxta Authorem hunc pituita obstruens paucior est, & minùs glutinosa, succus verò pancreaticus acidior, & copiosior, hinc citiùs contingit novus intermittentis febris paroxysmus, adeoq; *quotidianus*, hoc est, intra horas viginti quatuor recurrens.

§. 9. Præmissis sic aliorum de febrium intermittentium causis, opinionibus, nunc & *nostram* videamus. Febris ergo intermittens ad mentem nostram oritur, cùm in aliqua corporis nostri parte fit obstructio, ità ut serum, vel alius humor post eam lateat, quæ ubi maturescit, & fermentationem concipit, distendit partes vicinas, & premit ità obstructionem, ut illa aperiatur, & sic humor, qui ibi tam diu stagnavit, per vasa lymphatica ad sanguinem defertur, ibique ejusdem mixturam turbando febrem inducit, obstructionem verò hanc esse utplurimum in ductibus chyliferis, in quibus sæpe stagnat chylus, & ob moram acidior & viscidior redditur, hinc non semper materia febrilis infunditur sanguini dum ob causas obstructionis, cruditates, crassitiem &c. præsentes, & sicut in defluxionibus catarrhalibus fluxus cietur, cùm tantum excrementi est collectum, quantum natura ampliùs tolerare non potest, ita in febribus recurrunt paroxysmi, quando materia quasi turgens iterum solicitat *Cardimelech m* & sui discussionem urget. In quotidiana igitur febre materiam peccantem hærere in tubulis solidis ventriculi, chylum verò viscidum in intestinis ob obstructas vias lacteas, quia gravitas præcordiorum hac in febre semper adesse solet, quod indicat ventriculum & intestina pituitâ obsessa esse, aut pituitam inter membranas hærere, atq; Regem nostrum *Gasteronacem* semper ad indignationem incitare; unius enim effectûs plures causæ esse possunt.

Quoad paroxysmorum recursus, illi fieri solent sequenti modo: In omnibus corporis nostri partibus sunt valvulæ, præsertim in dorso, quia ibi plurimi existunt nervi, & in parte nervosa plures sunt, quàm in carnea, cùm jam à causa aliqua occasionali humor à sanguine secretus deferatur ad partem aliquam solidam, ità ut in ea obstructionem pariat, in parte anteriori, ibi hærebit, nam ulteriùs progredi non valet ob obstructionem, regredi itidem non potest ob valvulas, humor autem iste propter stagnationem tandem acrior redditur, & tunc incipit fermentari, & in majus spatium attolli (prout id observare licet in massa farinacea fermento imbuta) ità ut tandem claustra sua vi disrumpat, & massæ sanguineæ communicetur, eandem occupans fermentationem sibi similem excitat, & sic paroxysmum febrilem producit. Humor iste peccans non potest omnis expelli, quin reliquiæ quædam in ista parte permaneant, cum jam iterum statim alius humor in illam partem moveatur, ab istis reliquiis incipit fermentari, & tandem etiam claustra sua perforans de novo paroxysmum inducit, pro di-

versa constitutione istius humoris diversæ oriuntur febres, ut, si fuerit humor viscidus, fermentationem suam intra 24. vel 46. horas complet, & ad sanguinem defertur, quare *febrem* generat *quotidianam*. Hæc etiam de chylo vitioso intelligenda sunt, qui si acidior ob obstructionem vasorum chyliferorum moram trahens sanguini communicatur, hinc excitatur paroxysmus qui tam diu cessat, donec alius chylus vitiosus inferatur. Sanguinis incalescentiæ causam mechanicè possumus demonstrare per fœnum madidum, quod æquali portione pluribus in receptaculis reconditum, positis ubivis circumstantiis, æquali tempore, & iisdem horis incalescere incipit, de quo vide sedulum naturæ scrutatorem *Renatum des Cartes Princip. Philosoph. part. IV.* §. 92. Eodem enim ferè modo, quoties particulæ nonnullæ tenuiores, & ad motum magis aptæ obstructionem producunt in tubulo, ex quacunque demum causa fieri non potest, quin ex adventu aliarum particularum aliam vehentium materiam æthereæm, hæ particulæ aliam subeant mutationem, donec ad corruptionem, vel potiùs maturitatem pervenerit, & sic ad motum aptiores affluentibus humoribus se jungant, atque ad cor pervenientes turbationem in sanguine æque in motu ac mixtione producant. Et cum semper fomes quidam remaneat certæ innatans materiæ subtili, si ex poris eundem in finem apertis nova materia eò perveniat, tunc situ secundùm minuta sua corpuscula, dum his affluentibus alia accedant, adjuvante itidem agitatione particularum in se invicem, iterum variabitur, & aquali tempore maturescet, sicque novum iterum inducet paroxysmum. Materiam ergo febrilem non in ipsa massa sanguinea generari statuo, neque etiam in illa præexistere, sed aliunde è tubulo partis, quæcunque demum illa sit, certo tempore communicari, & talem effervescentiam ob inæqualitatem particularum cor ingredientium, motuq; & mixtione peccantium producere, tam diu durantem, usque dum per sudores, vel alias vias fermentum sylvestre protrudatur.

Hæc verò sunt intelligenda de febribus istis intermittentibus, quæ vel ab aëre, vel internis inflammationibus, vel ulceribus, &c. ortum suum habeant. Sed ordinariò ceu superius diximus, oriuntur hæ febres intermittentes ab obstructione ductuum chyliferorum & stagnatione chyli, quo ergo is copiosior, crassior, acidior existit, eo febris accessus est vel brevior vel longior. In tertiana scilicet magis acris peccat chylus, in quartana magis acidus, in nostra verò quotidiana viscidus, in acredine verò & cruditate remissior. Neque negari potest, naturam ipsam cùm aliquoties talem recursum inita sit, tandem quasi assuescere, & consuetis temporibus siq; materia adhuc adest, excutere, sicut ii, qui venam sibi secare curant, qui cucurbitulis assueti, si id intermittant, indicia ejus sentiunt.

Ordinis paroxysmorum fere eadem est conditio, modo enim anticipant, modo postponunt, tum ex parte naturæ ipsius robustæ, debilis, tum ex parte humoris vel chyli.

Quoad horrorem, sive frigus, quod ægri in principio paroxysmi percipere solent, id producitur ut plurimùm ab humoris vel chyli dispositione, prout is est, vel acris, vel acidus, vel viscidus magis, & sic non facile subjugabilis accedit sanguini, à particulis enim his acribus & viscidis, quæ membranis & fibris adhærendo, & acrimoniâ suâ vellicando horrorem inducunt, quem, quia *Microcosmetor* nunquam nisi à frigore observavit, hinc ille judicat, hunc quoque à frigore proficisci, quod tamen non semper verum est, quia illi, qui cum illis concumbunt, conqueruntur de illorum molesto calore & ardore, quod & patet ex eo, quòd semper existente frigore siti infestentur intensa; quod in alio frigore non potest fieri. Postea verò sentiunt calorem, quando humor ille maximè movetur, & acerrimus fit, tunc calor & ardor producitur.

Si verò materia peccans in sanguinem delata, à sanguinis particulis potest incidi & attenuari, ut per insensilem transpirationem possit avo-

417, Quotidiana interm:.

avolare, & discuti, tunc paroxysmus finitur, & febris superatur, qui sudores, cùm largissimè declinante calore profluant, bonum indicium est, eliminatâ enim sic materiâ peccante, seu febrili, sanguis ad placidum suum redit motum, totaque œconomia animalis restauratur in integrum.

In strigore Cl. *Hoffmannus* aliquid convulsivi adesse nobiscum statuit, fibrillæ verò nervosæ & membranaceæ vellicantur, ac pulsantur,

PROGNOSIS.

§. 10 Perlustratâ nunc causa hujus affectûs ad *Prognosin* faciendus est accessus. Eventus huic febri quotidianæ non admodum periculosus est, sed diuturnus, lentus, & pertinax, adeo ut subinde sex, septem, aut plures septimanas, antequam plenarie solvatur, duret, imo memini me vidisse, quæ ultra semestre spatium duravit. Sic etiam potest esse lethalis hæc febris, prout vidi in *puerpera Hanoviensi* prædicta. Definit etiam aliquando in Tabem; sæpe in Hydropen; nonnunquam in Coma & Lethargum, cum facta febrilis materiæ dissolutione ex tubulis, noxiæ vel ad cerebrum *Microcosmetorèm* turbando & spirituum animalium distributionem in nervos impediunt, sedem vero alibi materia peccante figente alius producitur morbus, vel hydrops, vel tabes, ceu dictum. Generale de febribus intermittentibus prognosticum *Coi. 4 cap.* 43. quocunque modo intermiserint, periculum abesse significant: nec periculosæ & graves sunt, modo recte tractentur.

CURA DIÆTETICA.

§. 11. *Diæta* sit tenuis, & incidens.

Aër calidus & siccus, vel naturâ vel arte.

Cibus verò sit semper eupeptus, facilis concoctionis ob ventriculi præsertim debilitatem, & *Gasteronacis* ignaviam. Sorbitiones, hordeacea conducunt, carnes sint avicularum, pullorum, assæ potiùs quàm elixæ.

Potus sit tenuis, vinum tamen aliquando cum acidulis mixtum concedi potest, alvus sit laxa, animi affectus sint moderati.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 12. Cognitâ nunc paucis *curâ Diætetica* ad ipsam *curam pharmaceuticam* proximum est, ut nos accingamus. Primò verò dispiciamus, quos scopos in curatione hujus febris sibi habent propositos *Galenici*, qui eò curationem dirigunt, ut humores præparentur, & obstructiones à pituita factæ aperiantur, in quem finem omnia commendant, quæ attenuandi, & incidendi vim habent, & hâc in febre quotidiana ventriculi rationem habendam esse inculcant, ideòque roborantibus tam internis, quàm externis reficiendum ægrum esse jubent, cataplasma ex menta & absinthio, aliisq; aromaticis paratum laudibus extollunt; præparatâ materiâ sæpe purgationem instituendam esse dicunt. *Zacutus Lusitanus* bigam remediorum præscribit, quibus se febres pituitosas contumacissimas curâsse gloriatur. Unum est decoctum chamomillæ sequens:

℞. *Flor. chamomill. p.* iij.
comar. absynth. pont. p. ij.
coq. in aq. ℔iiij. *ad mediæ partis consumptionem, colaturæ add. sacchar. alb.* ℥iiij.

Capiat æger mane ℥v. *vel* ℥vj. *singulis diebus.*

Alterum est decoctum Chinæ, & Guajaci ad XXV. *dies exhibitum.*

§. 13. *Paracelsistæ*, & *Helmontiani* omnes febres intermittentes præsertim hanc febrem quotidianam per sua arcana curare volunt, & intra quatriduum sine phlebotomia, concessoq; vino omnes febres exstirpare contendunt cum remedio sudorifero, hoc est, mercurio diaphoretico, qui incidit, attenuat, resolvit, & abradit causam occasionalem, ubique locorum illa extiterit, & hoc citra sudorem.

Reliqua ipsorum remedia sunt salia ex cephalicis, majorana, roremarino, aliaq; quæ debent esse alkalia, debentq; porrigi jejuno stomacho ante paroxysmum. Omnia remedia *Galenica*, ut sunt, venæ sectio, purgantia, vesicatoria, clysteres, &c. vilipendunt, tanquam inania. De his vide *Grembsii Arborem ruinosam.*

§. 14. *Willisius quotidianam febrem* curandam vult, prout *Tertianam*, nisi ut in quoti-

diana febre magis respiciatur ad ventriculum, ut sc. saburra humorum in ventriculo hospitans expurgetur; viscerum quoq; infractiones liberentur, infirmitates corroborentur, utque unà cum his sanguinis dyscrasia corrigi queat, & accessus febriles inhiberi possint, omni ope nititur, hinc vomitoria in robustioribus, & viribus nondum fractis præ cæteris commendant, nec excludit purgantia, ut assiduus materiæ excrementitię provetus exturbetur, sæpiùs iteranda; præter hæc summis laudibus extollit remedia digestiva, deobstruentia, quæ fermenta viscerum, & sanguinis restituunt, & dyscrasias corrigunt sæpius exhibenda. In quem finem sales herbarum, earundem extracta, spiritus minerales acidos, atque aliquando chalybeata laudat; ubi stomachus valde humidus est, jubet exhibere sequentem mixturam:

℞. ▽ *magistral. lumbr.* ℥ij.
elix. propriet. gt. VI.
M. D.

Et sequentem fotum ventriculo imponendum suadet:

℞. *Fol. absynth. pont.*
centaur. minor.
abrotan. ana mij.
radic. gentian. ℥j.
Concis. coq. in vin alb. q. s. pro fotu.

Post hunc fotum imponere jubet placentam ex pane tosto, & liquori intinctum.

Præterea epithemata febrifuga varia carpis manuum alliganda vult.

§. 15. *Sylvius* succum pancreaticum propter ductuum suorum lateralium à pituita in ipsis coagulata productam obstructionem pro causa febrium intermittentium ponit, qui succus stagnatione, & morâ, sensim ac sensim acidior, acriorq; redditur, hinc post perforatam obstruentem pituitam ad intestinum delatus succus pancreaticus ibidem vitiosè cum occurrente bile atque pituita intestinali effervescens mox cum iisdem ad cor serpens, ac in eo non tantùm acrimonia sua illud irritando frequentiorem producit pulsum, sed simul vitalem effervescentiam atque sanguificationem alterat, & turbat; Hinc in eorum curatione sequentes habet intentiones: *primò*, ut pituita obstruens plus minusvé glutinosa & coagulata incidatur, solvaturque, atque, si possibile, inde removeatur, & ad tenue saltem intestinum deducatur, aut è toto corpore eliminetur: *secundò*, ut succi pancreatici aciditas, & acrimonia aucta temperetur: *tertiò*, ut ejusdem, & bilis effervescentia in tenui intestino vitiosa impediatur ac emendetur.

Ad pituitam obstruentem incidendam commendat Author Aromatica, & salia volatilia quæcunque, sed ità usurpata, ut corpus universum vel motu, vel balneo, vel tegumentis simul incalescat. Misturam sequentem in melancholicis, & pituitosis, inprimis in *quotidiana* febre utilem deprædicat:

℞. ▽ *petroselin.* ℥ij.
fœnicul. ℥j.
theriacal. simpl.
vel vitæ Matthiol. ℥iß.
salis volatil. succin. ℈j.
sirup. card. bened. ℥j.
M. D.

In biliosa verò constitutione, hinc in tertiana proficua, sequentem commendat:

℞. ▽ *fumar.* ℥iij.
salis ammoniac.
vel *tartari vitriolati* ʒj.
antimonii diaphoret. ʒß.
sirup. fœnical. ℥j.
M. D.

In pituitosis & biliosis naturis sequentem laudat:

℞. ▽. *Card. bened.*
cichorei ana ℥iß.
theriacal. simpl.
✝ *stillatit. ana* ʒvj.
ocul. ♋ *pulverisat.* ʒß.
sirup. de V. *radic.* ℥j.
M. D.

Quæ mixturæ cochleatim ad mentem Authoris sunt exhibendæ.

Ad humores redundantes, & obstructionem parientes etiam *vomitoria* suadet. In quem finem felici cum successu sapam vomitoriam ex antimonio paratam usurpavit.

Hu-

417, Quotidiana interm:.

Humores quoque per alvum educendos esse asserit *Purgantibus*.

Ad præternaturalem succi pancreatici aciditatem & acrimoniam temperandam felicissimè usus est Author salibus volatilibus, & aromaticis omnibus non neglectis *opiatis*.

In nimio frigore, febribus intermittentibus solenni symptomate, jubet misturæ antifebrili admiscere guttas aliquot olei caryophyllorum. Ad calorem contemperandum præscribit varios julepos, & apozemata; de quib9 suo loco.

§. 16. *Curatio nostra* suis etiam nititur indicationibus, quæ sunt, quòd fermentum febrile non tantùm è massa sanguinea, sed & ex suis tubulis, inprimis ventriculi, unà cum producto morboso removendum sit, chyli viscíditas, vel aciditas, vel acrimonia corrigatur & obstructio tollatur, dein effervescentia sanguinis & *Microcosmetoris indignatio* sedanda, symptomatibus urgentioribus obviam eundum, vires restaurandæ.

Fermentum hoc febrile non meliùs elutriari potest in *intermittentibus*, præsertim in nostra quotidiana, quàm per *vomitoria & purgantia*, quæ sæpe ante paroxysmum & quidem primis diebus data, optima sunt remedia. Si jam radicatum sit malum, & stomachus sit inflatus, potiùs à vomitoriis abstinendum esse judicamus, & lene purgans potiùs dandum. Ventriculus enim à vomitoriis exhibitis magis debilitatur. Vomitoria verò, ceu diximus, prosunt in principio (nisi adsit phthisica dispositio) præsertim ubi adsunt nausea, vomitus, gravitates circa præcordia, sic enim liberatis primis viis à scoriis recrementosis viscidis commodiùs postea fermentum febrile è suis tubulis elici potest, nobis tamen persuademus absque vomitoriis, purgantibus, V. S. febres intermittentes curari posse. Inter vomitoria laudamus ea, quæ ex antimonio parantur, sed nisi in robustioribus exhibenda, quia semper hîc ac tonum ventriculi respiciendum est. Præstat ergo ante invasionem specifica antifebrilia exhibere, & purgantia sæpe admiscere, ut sic simul scoriæ ex primis viis eliminentur. Dein curantur hæ febres facile corrigedo, quod fit tribus modis, præcipuè *diluitione*, *præcipitatione* & *incisione*, licet prior acredini, altera acori, tertia viscedini potissimùm & magis debetur. Diluentia sunt decoctum hordei, serum lactis caprinum &c.

Præcipitantia autem locum habent in febribus his, sed fixiora absorbentia, ut sunt oculi ♋, antimonium diaphoreticum. Omnibus verò præferimus lapidē scissilem Anglicanum nostrâ experientiâ nobilitatum in omnibus febribus medicamentum, effervescentia n. febrilis optimè compescitur per hoc solum *præcipitans*, quæ methodus omnium tutissima est, si sublatâ febri materia illa præcipitata conveniẽti leni cathartico educatur, non n. multum turbationis ipsi sanguini infert, sed eum instar liquoris à capite mutuo separet, sicq; ad pristinam reducat crasin & consistentiam. Lenia cathartica sunt vel infusa ex fol. sennæ, semin. carthami, agarico, additis semper febrifugis & amaris. *Incidentia* sunt calidiora & volatiliora, ut sunt card. ben. piper, sinapi, vinum ol. caryophyll. camphora, theciara, salia & spiritus volatiles. Amara n. omnia hîc conducunt, quia ventriculum roborant, & omnem hostem arcent, & solâ essentiâ absynthii compositâ hanc febrem vidi sublatam, sive dentur in forma decocti, vel vini medicati, vel tincturæ, vel elixyriis, ut centaur. min. absynth. abrotanum, carduus benedictus, radix gentianæ, enulæ, &c. Possunt ex his adjectis nonnullis purgantibus, inprimis foliis sennæ, vina medicata parari, quę sæpè omnem implent paginam. Sic & omnia aloëtica, ut elixyr propriet. volatile absq; acido paratum, elixyr catholicum. Omnia itidem Myrrhata, & ex iis parata, Tinctura salutis, &c. Sic etiam Clysteres pro re nata possunt in delicatis interponi, qui parantur ex centaur. min. absynthio, aliisq;. Sudorifera verò, quæ hîc adhibenda sunt, ex salibus, & mineralibus constare debent. Antifebrile per negligentiam ægri non ante, sed jam in ipso paroxysmo assumtum effecit interdum, ut paroxysmus ille duplo vehementior esset, quàm aliàs fuit, sed paroxysmus sequens non rediit, idque ideò factum fuisse videtur, quòd hâc ratione to-

tius

rius mali fomes fuerit elotus, & totus ex latibulo suo in sanguinem delatus, unde paroxysmus ille tantò gravior fuit. Tandem in fine,& declinatione paroxysmi sæpè, monstrante id ipsum naturâ, exhibere solemus sudorifera, ut fermentum febrile eò commodiùs per largiorem diaphoresin possit expelli, ubi laudantur bezoarticum minerale, omnia antimonialia fixa, sal *ci, C. C. scord. centaur. minor. cardui benedicti, absynthii, mixtura simplex, ▽ theriacalis, & plura alia. Ex præcipitantium classe hic etiam referimus corallia,margaritas, ebur, testas ovorum, alumen, vitriolum, nitrum, cort. chinæ de china, tanquam specificum, & in hac febris specie rad. tormentillæ, millefolii, specificum antifebrile Crollii, Riverii, Mynsichti, Kergeri, inprimis convenit arcanum duplicatum, quod simul deobstruit. Sunto in juniorum gratiam nonnullæ formulæ:

℞. *Arcan. duplicat.* ℈j.
ocul. ♋ *præpar.* ℈ß.
M. F. *pulvis.*

Vel:

℞. *Ebor. sine igne parat.* ℈j.
antimon. diaphoret. ℈ß.
myrrhæ gr. VI.
M. F. pulvis ter exhibendus ante paroxysmum.

Vel: ℞. *Cortic. chinæ de china ver.* ʒj.
salis tartari ℈ß.
M.D. *cum vino ante paroxysmum.*

Laudatur quoque radix cava à ʒß. ad ʒj. data. *Tackenius* laudat oculos ♋ in 2.sal.tart.solutos, & ante paroxysmum exhibitos.

Vel:

℞. *Pulv. bezoartic.*
cinnabar. antim. à gr. XII.
salis volatil. C.C.
succin. alb. à gr. ij.
M. F. *pulvis.*

Sic & liquida non sua carent laude, ut sunt, spir.salis, nitri,dulcificati,sic & essent. card benned.absynthii,centaur.min. &c. quæ tribus vel duabus horis ante paroxysmum debent propinari in vehiculo idoneo, totius enim rei cardo in exhibitione vertitur, ut eo ipso stomachum & cor,vel tubulum medicamentum perveniat, quando materia febrilis moveri incipit cum sanguine, & antequam chylus jam sanguini infusus est. Sunto formulæ:

℞. *Essent. absynth.*
elix. febril. Mynsichti à ʒj.
M. D. Dosis XL. *guttæ ante paroxysmum.*

Vel: ℞. ▽ *febrifug.*
card. bened. à ℥iß.
♎ *nitr. dulcific.*
laudani opiat. gr. iß.
ol. caryophyllor. gtt. ij. *inprimis ubi urget frigus.*
Syrup. cortic. aurantiar. ʒVI.
M. D. *cochleatim ante paroxysmum.*

Et si stomachus valdè cum abdomine intumuerit, sequentes exhibe pilulas:

℞. *Extract. gentian.*
aristoloch.
enulæ camp.
ligni aloës,
card. bened.
centaur. min. à ℈ß.
salis absynthii,
ammoniac à ℈j.
croc. Martis aperitivi ʒß.
ol. stillat. aurantiar.
fœniculi à gt. iij.
*c.elix.proprietatis fiant pilulæ,*XV *ad* XX *pro dosi.*

Vel: ℞. *Remanent spir.* *ci ℈ß.
vitr. Martis gr. xiij.
pulv. cortic. chinæ de china ʒj.
M.F. pulvis pro tribus dosibus.

Vel:

℞. *Salis ansinthii,*
centaur. minor.
card. bened. à ℈j.
tamarisci ʒß.
M. in mortario lapideo, tantillum spir. salis q.imbibere potest,adderem tart.ʒij.Detur pro dosi ℥ß. ad ℈ij.

Non multùm indulgendum est julapiis refrigerantibus, hinc enim sibi contrahunt tumores stomachi, & abdominis: bibant ergò cerevisiam tenuem, addendo pauxillum vini,

4, d, Tertiana interm:.

vini, aut guttas aliquot spirit. nitri dulcificati.

Spiritus tartari ab aqua sua liberatus, mira hâc in febris specie præstat, & solo hoc spiritu illa curari potest. Opiata etiam hic non negligenda, præprimis theriaca cælestis. Chinam de china etiam cum purgantibus miscere soleo; vel etiam pro re nata cum sudoriferis, & in fine paroxysmi aliquando exhibenda. Sic etiam ex martiali novi parare antifebrile, quod in omnibus febribus intermittentibus nunquam te fallet. Martialia enim in aperiendis tubulis, & simul edulcorando materiam acidam omnem implent paginam. Salia fixa optimè cum + parantur. Hoc in casu sæpè Mercurius dulcis cum aliis specificis commixtus, unicus auxilii author existit. Camphorata, & decocta ex lignis quoque magnipenduntur. Pulvis diaphoreticus ex antimonio paratus juvamen præstabit; in cujus defectu specificum stomachicum Poterii conducet. Cùm caput grave est, & ventriculus pituita obsessus, potest exhiberi saccharum Saturni, vel lap. prunellæ, quæ ardorem mitigando appetitum producunt, & venæsectione hic abstinere jubemus, nisi insignis adsit plethora. Febris enim essentia non consistit in intemperie calida, ad quam requiratur sanguinis detractio, cùm calor ipse tantùm sit effectus, sed materia latet in tubulis & in chyliferis ductibus.

Inter externa referimus emplastrum nostrum febrifugum sequens:

℞. *Galban.*
salis gemmæ,
pulv. tormentill.
fuligin. camin. splend.
fol. burs. pastor. á ℥ij.
campho r. ʒiß.
C. s. q. terebinth.
ol. scorpion. Matthiol.
theriac. Andromach. á ʒiß.
F. Massa pro carpis manuum.

Proderit & febrifugum Strobelbergeri, Mynsichti.

Herbæ stypticæ, & adstringentes contundi, & cum acet. pulsibus apponi possunt, quibus etiam ab Empiricis noduli ex charta vel lino firmiter alligari solent. Camphora etiam de collo suspendi potest.

Ventriculo verò debili, & tumidó externè varia applicari possunt. Sequens sacculus conducet:

℞. *Hordei germinant.* mij.
fl. chamomill. mj.
semin. cumin. contus. ℥iß.
coriandr. ʒij.
salis commun. mj.
M. F. sacculus interpassandus.

qui exteriùs aspergi potest oleo aliquo destillato carminativo, spinæ dorsi applicetur 2. vini vel balsam. de Peru, vel carpis manuum & temporibus, ut argentina, telæ aranearum, &c.

Vel illinantur varia olea carminativa, aquæ spirituosæ, ex spir. menth. theriac. camph. &c. Hoc in casu conducet etiam *Willisii* potiuncula ex aquæ magistralis lumbricorum ʒij. elixyr. propriet. gutt. aliquot.

Quoad symptomatum *febrium curam*, hæc in fine hujus libri invenitur.

Vires refocillari debent convenientibus cordialibus, & restaurantibus de quibus etiam alibi dicetur.

CAPUT VIII.

DE FEBRE TERTIANA INTERMITTENTE.

§. 1. Inter febres, communissima est *Tertiana*, quæ & continuas sæpe mentitur, & variis cruciatuum generibus, pro ut innumeris est stipata, se modò graviorem, modò mitiorem præbet. Huic itaq; atrocissimæ Furiæ obviam ire, eamq; ex humano corpore longius profligare in præsenti stat sentētia. Tertiana hæc febris ita vocatur, non quæ ad 3. dier. distantiam peragitur, sed inclusivè à die, quo incipit unus paroxysmus, dehinc tertio die recurrit alter, h. e. intra singulas 48. horas. Describi potest, quòd sit effervescentia totius massæ sanguineæ præternaturalis alternis diebus ægrum afficiens, cū capitis dolore, siti, calore, frigore, & subsequē-

te calore intenso, &c. à fermento febrili ex tubulis, potissimùm hepatis, & ductibus chyliferis, & aliunde adveniente, & sanguinis mixtionem omnesque Reges turbante, exorta.

Hæc febris meritò statuitur duplex: *Legitima* scilicet, *Notha* seu *spuria*. *Legitima* dicitur, quæ quinto, sextòve, aut ad summum septimo paroxysmo, vel sponte desinit, cum excretione aliqua critica, ut plurimùm verò per metastasin humoris alicujus serosi & acris, quem *biliosum* nominant, in faciem, labia, crura, aures, quandoque & lingua, palatu, & alibi.

Notha verò vocatur, quæ diutiùs protrahitur, & per aliquot durat septimas, antequam totaliter solvatur. Ita observavi hanc in fœmina N. *Hanoviensi*, quod duraverit septem integras hebdomadas, & hæc lentè seu pedetentim magis decrescit, quam ut subitò tollatur.

Ratione complicationis alia *simplex* dicitur, alia *composita*. Simplex est, in qua unus saltem paroxysmus; composita verò in qua plures paroxysmi contingunt. Interdum est tertiana Epidemia, quæ nec sexui, nec ætati, nec temperamento ulli parcit, maximè tamẽ biliosos corripiens, quale nos sæpiùs observavimus, hæc febris sæpè est cum scorbuto conjuncta, hinc & dicitur febris tertiana scorbutica, quam Cl. & beatus D. D. *Ettmuller* sine omni calore infestantem observavit.

PARS AFFECTA.

Quanta animorum contentione de subjecto *febris tertianæ* digladientur Authores, nemini ignotum esse potest, qui vel obiter scripta eorum inspexit. Nostri jam non est, singulas ventilare quæstiones, cùm in præcedenti Capite, ubi in genere de febribus intermittentibus sat abunde dictum sit. Alii enim in venis mesaræis sanguinem putrescere ajunt, alii in *hepate* bilis putredinem accusant, alii circa præcordia, nonnulli circa ventriculum, plures circa hepatis cava, multi circa lienem, pancreas, omentum & mesenterium, sedem hujus febris statuunt. *Nos* verò quacunque in parte solida, etiam in digitis, febrium intermittentium fomitem aliquando existere posse contendimus, & sic per intervalla sanguini communicari, præcipuè verò in ductibus chyliferis, & quamvis non negavero in pancreatis, mesenterii, aliarumque partium tubulis fermentum febrile delitescere, ut plurimum tamen *obstructionem tubuli* unius vel plurium in hepate, & inprimis obstructione plurium ductuum chyliferorum, Febris tertianæ focum esse statuimus, in quo & consentiunt *Veteres*, & evincit ratio.

Facilè enim *febri tertianæ intermittenti* accedit Icterus, adest sæpissimè hypochondrii dextri dolor cum tussi sicca. Quæ omnia ob tubulorum obstructionem contingunt, unde bilis non segregata icterum, vel ad intestina devoluta, colicam, alvi fluxum, aliaque mala producere apta nata est.

DIAGNOSIS.

§. 3. Quoad *signa Diagnostica*, affectus ipse oculis expositus est, & prolixâ indagine non opus habet. Incipit autem ordinariò cum frigore & horrore subinde horulam, aliquando diutiùs aut breviùs durans, quo sublato sequitur calor pro corporis constitutione diversus, quandoque major, quandoque minor, modò longior, modò brevior cum variis anxietatibus, nausea, interdum vomitu amaro ob ἀναῤῥοπίαν humorum biliosorum, & acrium nervorum ventriculi orificium irritantium prægressa vellicatione spasmodica folliculi fellis, ægri enim maximo conatu, & in quantitate regurgitantem bilem, aliosque succos vitiosos evomunt. Vellicatio autem hæc contingit ab ἀταξίᾳ spirituum animalium, qui in ordine suo turbati unâ cum *Microcosmetore* convulsivos motus facili marte cient.

Comitatur hanc febrem amaror in ore, à particulis amaris è sero per glandulas eò delatis, vel è stomacho ex bile vaporis instar ad fauces, & dein ad linguam assurgentibus, quæ particulæ amaræ cibum & potum ita inficiunt, ut febricitantes non cogitantes de tali humore linguæ communicato, saporem cibo acceptum referant. Lingua enim est spongiosæ & porosæ naturæ, ut & ignita, V. gr. laccam, ceram, picem, aliaque accensa, absque damno exstinguere possit. Semper hac in febre observabis tum capitis, tum lumborum dolorem, ratio hæc

4, 0, Tertiana interm:.

hæc eſt, quia in tali calore arteriarum pori valdè dilatantur, ut craſſiores etiam partes acidæ, acres, ſcindentes, & pungentes per illos expreſſæ, nunc in lumbarem regionem deponantur, nunc ad caput deferantur, & inſignem ob majorem vim motûs continui ſolutionem, indeque dependentem hunc dolorem producant.

Delirium hîc ſæpè urget, quod exoriri ſolet, quia ſpiritus animales fortuitò, citraque aliquam determinationem in cerebro extra limites divagantur, & propriis motibus feruntur, ad quosdam ejusdem poros aperiendos, eo modo, quo antea ad objectorum præſentiam aperti ſunt, hinc & *Microcoſmetor* redditur quaſi furibundus.

Propter hos ſpiritus inordinatos, & fortiter à *Microcoſmetore* agitatos ægri continuis vexātur vigiliis. Sitis verò inexſtinguibilis, tanquam hujus febris ſymptoma ordinarium, oritur à ſalinis corpuſculis, & amaris ad fauces delatis.

Urina eſt ruffa, ac turbida ob inſignem ſalis & ſulphuris propter ſanguinis, aliorumque humorum celeriorem motum, quæ corpuſcula à renibus ſegregata urinam rubram, & ob admixtas nunc paucas moleculas terreſtres intenſè ſaturatam reddunt.

Poſt horas circiter VI. VII. aut VIII. ſuccedere ſolet ſudor exſpirante æſtu, dum *Microcoſmetor* ſe recolligit, ſubacta jam, & diffuſa hoſtica materia, apertis iterum poris humores acres & calidos ſanguini, non tam legitimè miſtos, quàm confuſos, ſaltim haud difficilè ſegregat, diſcutit, & cum ſero ad corporis ſuperficiē propellit, unde proſcriptis quibusdam ex ditione microcoſmica particulis rebellibus ac ſeditioſis, ipſe quoque tumultus ex parte compeſcitur, & ſi quoque chylus ſubactus ſit, induciæ ſunt uſque item novus ſanguis alluit. Redit verò paroxyſmus per vices imparibus diebus, quoties ob relictum in tubulis hepatis fermentum febrile vel chylus nondum planè expulſus eſt, ſed iterum turgeſcere, & ſanguini communicari incipit.

CAUSÆ.

§. 4. Perluſtrata nunc inſigni hâc ſymptomatum catervâ, ad *Ætiogiam* faciendus eſt progreſſus; & quidem primò cauſam *febris tertianæ* ad mentem *Galenicorum* diſpiciamus, qui hîc accuſant humores bilioſos in hepate, & cyſtide felléa potiſſimùm accumulatos. Hinc in *tertiana illi* culpant calidam & ſiccam hepatis intemperiem, ætatem juvenilem, aëris conſtitutionem calidam, curas, jejunia, victum nimis calidum, atque motum nimium. Hinc dicunt eos, qui calidiori hepate præditi ſunt, & ex crapula ac prava victûs ratione plures cruditates ex bilis cum crudis humoribus permixtione cumulant, tertianis febribus facilè obnoxios eſſe,

§. 5. Juxta *Paracelſum* in cauſa eſt ſulphur fœtidum cum diſſoluto Mercurio & impuro ſale in hepatis regione conglomeratum.

§. 6. *Helmontius* acori corrupto, & extra ſtomachi pomœria divaganti, adeoque Archéum irritanti febrium intermittentium cauſam adſcribit.

§. 7. *Williſio febris tertianæ intermittentis cauſa eſt*, materia quædam nitro-ſulphurea, quæ cum ſanguinis maſſa ad turgeſcentiam ſaturatur, inſtar cereviſiæ novellæ utribus incluſæ effervеſcentiam concipit. Materia hæc nitro-ſulphurea acrimoniâ ſuâ gaudens, ſi per totum corpus diffunditur, partes nervoſas vellicat, atque calorem ſpiritusque vitales obtundit, unde frigus cum horrore, vomitus, &c. excitantur, deinde præpollentibus rurſus ſpiritibus, caloreque nativo, materia hæc in ſanguine effervеſcens ſubigitur, atque in pulmonibus, & inde mediante reſpiratione calor intenſus per totum corpus diffunditur, quem dein ſudores, aliaque ſymptomata neceſſariò ſubſequi ſolent, & debent.

§. 8. *Sylvius* in *tertiana febre intermittente* dicit pituitam obſtruentem ductus pancreatis modo medio ſe habere, & cum pituita obſtruēte viſcidiore aut copioſiore concurrere ſuccum pancreaticum per ſe acidiorem, aut copioſiorem, atque etiam cum pituita minùs glutinoſa, paucaque ſuccum pancreaticum itidem exiſtere minùs acidum, paucumque. Hinc alter-

nis ferè diebus ait recurrere novos febrium Paroxyſmos.

Sylvius ergo ſuccum pancreaticum ob vias aliquantiſper obſtructas acriorem factum, & vitioſam hinc poſtea enatam effervelcentiam culpat, quod acidum præterea unà cum ſale lixivioſo prædominante per venas lacteas, & ductum thoracicum ad venas ſubclavias, & tandem ad cor delatum, calorem, & pulſum frequentiorem induxerit.

§. 9. *Nos* verò exiſtimamus hac in *febre tertiana* fermenta ubicunque latere poſſe, quæ faciliùs ſanguini communicata fermenteſcunt; hæ enim particulæ in tubulis ſtagnantes ſenſim ac magis magiſque variantur, tum non poteſt non, dum illa in hanc, alia rurſus in aliam mutuo ſuo impulſu agit, excitari lucta, quâ excitata materia illa in ſanguinis maſſam vehitur, & quia illæ particulæ ſunt tenuiores & ſulphureæ, ac proinde magis inflammabiles in *tertiana* hac *intermittente*, æquabilibus etiam horis paroxyſmi accedere ſolent, utplurimum verò in primis viis puta ventriculo, meſenterio, pancreate, &c. latet bilis, quæ nil aliud eſt, quàm valdè acre & ſulphureum chyli, & chylificantium viſcerum excrementum certo corruptionis gradu ad acredinem perductum plerumque externis erroribus acceptum ferendum. Hoc ſi non excernatur, ſed collectum p. n. reſtagnet, primùm fermentatur (i. e. agit in chylum) poſtmodum cum chylo in ductus lacteos, dehinc ad ſanguinem amandatur, & tertianam parit. In obſtructione ergò tubulorum cauſam hujus febris rimamur, & hinc particulas magis ſulphureas, & tenuiores in hac eſſe, quàm in aliis febribus exiſtimamus. Poteſt quoq; in ſanguine magna eſſe cacochymia absq; tamen turbata mixtione ſanguinis. Ab initio paroxyſmi pulſus rarus, & tardus eſt, quia materia illa chyloſa, quæ ſingulis XXIV. horis in ſanguinem deſertur ad fermentationem inepta eſt, & ſic ſanguinis fermentum imminuit, atq; ſic frigus, & horror ſubſequi ſolent.

Quando mixtura ſanguinis eſt turbata, non mirum eſt, fermentationes malè procedere, & ſpiritus generari minori copiâ, & craſſiores, hinc corpus fit tandem, & ad motum ineptum, laſſitudines enim ferè ſemper oriuntur, vel à diſſipatione ſpirituum animalium, vel ab obſtructione muſculorum.

Non ſemper durationi paroxyſmi, tanquam notæ exquiſitæ vel ſpuriæ febris eſt fidendum. In ſpuria omnia ſymptomata ſunt mitiora, adeoque interdum diuturniora, quàm in exquiſita.

Cauſa verò denique procatarctica omnia illa, quæ vitioſos humores augere, atque in actum deducere, & hinc ſanguinem turbare poſſunt, ut aër inconveniens, inprimis vernus ab aquilone mutatus, qui per inſpirationem attractus fermenta in tubulis latentia non modo magis ad effervelcendum invitat, ſed ambiens quoque frigiditate ſuâ liberam impedit tranſpirationem: maximè vero alimenta *vitioſa*, inprimis nimiâ quantitate & inordinatè aſſumta, vigiliæ nimiæ, corporis, animique exercitia intempeſtiva, ſubitanei quidam animi affectus, & denique excretiones quædam ſuppreſſæ, ulcera, inflammationes, chylum corrumpere, & febrem hanc inducere poſſunt, pro quarum omnium cauſarum diverſitate, inprimis diſpoſitione ſanguinis magis, minùsve aut pituitoſâ, aut melancholica, aut ſeroſa, febris illa modò *legitima*, modò vero *notha* producitur, & vel diutiùs, vel breviùs durat.

PROGNOSIS.

§. 10. Parùm hac in febre ordinariò eſt periculi, imo vero *legitima tertiana* ſæpè auxilium eſſe dicitur, ut & *notha*, utpote quâ ſanguis depuratur, non minùs ac multa vina generoſa, quæ aliquoties fermentando generoſiora evadunt, hinc pluribus febris hæc dicitur *ſanguipurgium*, cùm per hanc ſanguis quaſi depuretur. Sæpè in alios quoque morbos degenerare poteſt, febrem ſc. continuam, quartanam, præſertim declinante autumno, ſimileſque alios. Senibus nonnunquam mortem adferunt, imo & tertianæ lethalis exempla plurima apud Authores occurrunt. Tertianæ superveni-

ens

4, 8, Tertiana intermi.

ens Icterus eam solvit. Ordinario hæc febris intra septem vel decem periodos cessare solet, si vero ulteriùs serpit, tunc difficilior est curatu. Quo citiùs apparet coctio, eo breviùs judicatur. Nebula alba in urina, ceu coctionis nota, brevi solvendam febrim arguit, quando vero nullum sedimentum habet, longiora pronuntiat. Quo vehementiora symptomata, eo citiùs finitur, si perfectè intermittat. Cum labiis ulcerosis sæpiùs pertinaciter insistit. Tertiana notha si diu duret, ægrum facilè ad hydropem, tumorem lienis, &c. deducit.

CURA DIÆTETICA.

§. 11. Ad *Diætecicum* denique *fontem* accedentes, quæ amplectenda, fugiendaque sint febre tertianâ laboranti dispiciemus. Proinde aër sit temperatus, serenus atque purus.

Cibus sit εὔχυμος & εὔπεπτος extra paroxysmum moderate capiendus, in ipso vero penitus subtrahendus. Inter alimenta vitentur dulcia, inprimis calida nimis aromatisata, fumo indurata, pituitosa & aquea æstuante scilicet corpore assumta, sic & quæcunque alimenta nimiâ quantitate, & inordinato assumta, omnia crassa & concoctu difficilia vitentur.

Potus etiam temperatus magis sit, quàm calidus. Cerevisiæ instillari possunt tincturæ alterantes, spiritus nitri dulcificatus, salis, martis dulc. vel tincturæ corroborantes ex floribus cordialibus, vel rosar. vel violavum, &c. Vinum vel planè exulet, vel modicum succo ribium, vel rubi idæi, vel acidulis Döningsteinensibus bibatur.

Somnus provocandus medicamentis opitatis secundaria intentione commixtis cum antifebrilibus, vel emulsionibus amygdalatis, & papaverinis, vigiliæ enim maximè nocent.

Quies etiam præfertur motui, corpore enim quieto felicius peragitur digestio succorum.

Alvus servetur aperta, constipata lenientibus vel clysteribus, vel suppositionis commoneatur officii.

Animus sit tranquillus, ira, mœror, curæ, terror, &c. cane pejus & angue fugiantur.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 12. Considerata jam *cura Diætetica* ad legitimam *medendi methodum*, in qua totius rei cardo versatur, deproperamus. Primo ergo videamus *Galenicorum* methodum medendi, quæ consistit, ut causa, quam reputant bilem excrementitiam, tollatur: hinc *vacuantia, præparantia*, & alterantia commendant, & quia focus materiæ in venis mesaraicis ab ipsis esse creditur, inde ergo humorem vitiosum, antequam bonum sanguinem inquinet, evacuandum, &, si opus sit, præparandum esse contendunt. Primas ergo vias evacuant vel clysteribus, vel exhibitis medicamentis lenientibus, ex sirupo rosarum solutivo, manna, cassia, quibus & Rhabarbarum, agaricum, folia sennæ pro humoris peccantis ratione addere solent. Et si æger cardialgiâ, nauseaque molestetur, vomitoria suadent.

Venæ sectionem quod spectat, quamvis bilis in venis mesaraicis existens eam non requirat, tamen, si adsit plethora, venam secare jubent, & non statim ab initio, sed etiam in statu eam secare jubent, quam tempore ἀπυρεξίας instituendam volunt.

Post hæc, ea medicamenta propinant, quæ & humoris biliosi qualitatem excedentes corrigunt. Talia sunt *refrigerantia* & *humectantia*, quæ simul primas vias extergendi, & putredinem inhibendi vim habent, qualia sunt ad mentem illorum, taraxacum, endivia, cichorium, acetosa, semina frigida majora, succus citri, rubri idæi, &c. & ex iis paratæ emulsiones, & sirupi, seu Electuaria. Quibus in nothis tertianis, quæ pituitam vel melancholiam respiciunt, addere jubent radices fœniculi, graminis, asparagi, polypodii, cardui benedicti, centaur. minor. scolopendr. absynthii, inprimis *Riverius* cremorem tartari commendat. Ipsorum specifica sunt Taraxacum, Chamæmelum, centaurium minus, plantago, succisa, &c.

Post purgantia & vomitoria etiam commẽdant varia *Diuretica*, Emulf. scilicet sem. 4. frigid. major. cum aqua hordei, vel fragor. &c.

paratæ, vel decoct. gramin.asparagi, fœniculi.capill.veneris, cicer.rubr. fl. chamæmel. absynth.serum lactis, &c. Sic si natura per sudorem materiam morbificam expellere satagit, illam adjuvandam esse dicunt sudoriferis, vel ante, vel in fine paroxysmi exhibitis, & quidem in puris tertianis, in quibus aliàs natura in fine paroxysmi sudores movere solet, æger aquam hordei bibat, vel exhibeatur aqua cardui benedicti, acetosæ, &c. In nothis calidiora exhibenda esse proponunt, quæ horas aliquot ante paroxysmum data sæpe paroxysmum tollunt.

Si hisce prædictis remediis haud cedat febris, & indicia adsint, viscus aliquod, hepar, vel lienem simul affici, tunc & illi prospiciendum esse ajunt, & quidem, quia hepar in nothis tertianis juxta *ipsos* à crassa bile, vel crassis humoribus permixtâ sanguinem inquinat, obstruitur, ea quæ bilem corrigunt, usurpanda esse præcipiunt. In quem finem præ aliis absynthium laudant, quod bilem detergendi, & eam per alvum, & urinam educendi vim habere dicunt, cui in viribus succedit centaurium minus, unde & trochiscos de absynthio, de rhabarbaro, gentiana, &c. magnifaciunt.

Inter Topica externa præ aliis laudibus extollunt Emplastrum è telis aranearum cum unguento populeo, foliis bursæ pastoris, urtica, ranunculo, & vesicatoriis aliis paratum.

§ 13. *Paracelsistæ* & *Helmontiani* hîc sua jactant arcana, de quibus in ptioribus jam dictum.

§. 14. Intentiones curandi hanc febrem *Willisii* sequentes sunt, primo sanguinis ad têperiem naturalem restitutio: secundo depravationis succi nutritii præcautio: tertio fermentationis febrilis, ne paroxysmus suscitetur, inhibitio. Quoad primum, ut sanguis iterum ad naturalem suam temperiem restituatur, *vomitoria*, *venæ sectionem*, & *purgationes* commendat, in principio adhibita. *Vomitoria* enim juvant, tum quatenus ventriculum expurgant, ut prima coctio meliùs peragatur, tum præcipuè quatenus bilem è meatu choledocho copiosè exprimendo cystim felleam inaniunt, ut exinde bilis è massa sanguinea pleniùs exhauriatur, adeoque sanguis à recrementis salis & sulphuris adusti depuretur, quæ tamen in naturis debilioribus omittenda esse censet. *Venæ sectionem* verò juvare dicit, quatenus illa sanguinem refrigerat, & ventilat, ut propterea minus torrefiat. *Cathartica* vero levamen afferunt, quatenus bilem è vasis felleis, & consequenter è cruoris massa ubertim emulgent, & proritando exprimunt. Præ aliis laudat potiones vel infusa ex rhabarbaro & foliis sennæ, quo unico remedio adjecto victu tenui, & exteriùs applicato, tum pectori, tum carpis topico vidit tertianas curatas. Laudat etiam Author & cruoris scilicet reductionem, *Digestiva*, acetosa ut temperantia, quatenus sanguinem fundunt, & attenuant, ejusque fervorem compescunt. Sic & à soli, & aëris mutatione hanc febrem observavit sublatam, Author. Tamen etiam alimentaque tenuia sæpe hanc febrem sustulisse refert.

Si vero febris tertiana altas egerit radices, vel propter errata in victu, aut pharmacia commissa, producta fuerit, in finem apozemata ex herbis & radicibus leniter diureticis parata commendat Author, ut & opiata ex conservis temperatis cum sale nitri, aut herbarum fixo, cumq; pulveribus testaceis, & spiritu vitrioli admixtis.

Quando sanguinis crasis nonnihil emendatur, ut urina sit clarior, & non adeo tincta, etiam somnus quietior, cum sitis, & æstûs remissione, tunc pharmaca paroxysmum sistentia admittit, in quem scopum pulverem è cortice Peruviano, aut è corticibus fraxini, tamarisci, vel gentianæ cum salibus admixtis è vino albo assumendum suadet. Nec hîc omittenda vult Epithemata carpis aut plantis pedum applicanda. In fine febris catharticum blandum exhibendum esse ait, & tunc concedendus lautior victus.

§. 15. *Sylvius* in curatione febrium intermittentium non tam ad recursus uniuscujusve intervallum, quàm symptomatum concomitantium, frigoris nempe, & caloris diversitatê at-

4, 8, Tertiana interm:.

attendendũ vult. In *tertianis* ergo quę accidunt æstate, in corpore juvenili ac virili, aliter curã instituendam putat, quàm in tertianis, quę hyeme contingunt, atque quæ senes & pueros affligunt. In priore enim specie bilis abundat, in posteriore vero pituita. Pro humoris hujus vel illius præsentia variandam curam esse ait. Si ergo in *tertiana* adsit magnus æstus, item æger sit nauseabundus cum amaritudine oris, signum esse ait, bilem in ipso turgere, ac sursum viam affectare, & exitum, in quem finem die intermissionis, aut si post prandium demum redeat paroxysmus, ipso accessionis die sex aut quatuor saltem ante ipsius adventum horis, vomitorium exhibendum vult ex vitro antimonii, aut croco metallorum per noctem in aqua convenienti, puta cichorei, fœniculi, in mediocri dosi infusum, addendo aliquid aut electuarii, aut sirupi cholagogi, quò humor sursum magis vergens per vomitum, reliquus deorsum tendens per alvum expurgetur. Postmodum ad humores bene respiciendum esse inculcat, & sic facilè hanc febrem jugulari posse nullus dubitat.

§. 16. *Nos* hac in febre omnem operam collocamus, ut fermentum febrile in primis ut plurimùm viis latens, & massæ sanguineæ jam communicatum elutrietur, & corrigatur, & postmodum effervescentia sanguinis nimia compescatur, ut symptomatibus urgentioribus occurratur, & vires fractæ, visceraque labefactata, quantum possibile restaurentur. Methodus curandi tertianam, & omnes intermittentes speciales, binis incedit viis, & medicamentis, 1. extra paroxysmum; 2. ante paroxysmum. Fermentum febrile optimè removeri potest è primis viis per *vomitoria*, & *purgantia*, quæ tamen statim ab initio morbi danda sunt, inprimis si adest nausea, & dispositio ad vomitum, non verò ubi jam magna in corpore existit agitatio, tunc potiùs ab his abstinendum esse existimamus, unde si Aloëtica, diagrydiata, antimonialia fortiora, aliaque exhibere volueris, sulphur igni addes, hinc potiùs acquiescere licet lenioribus, sc. cassiâ, mannâ, vel tantùm infus. senn. c. rhabarbaro, sirup. de spina cervina, & quia hæc amara sunt, plus efficies, quàm aliis licèt fortioribus, quæ ut alia danda sunt die intermissionis. In delicatulis & infantibus conducunt clysteres in principio & fine paroxysmi applicandi, & hoc felici cum successu in praxi nostra experti sumus, quia non est dubium, quòd materia quædam separata fuerit à sanguine, & deposita ad intestina, quæ vitiosa materia per injectos clysteres si educatur, multùm de vehementia futurus paroxysmus remittet.

Quoad *Purgantia* hîc prout in præcedente diximus Capite, conveniunt infusa & vina medicata ex summit. absynthii, centaur. minor. flor. cichor. radic. gentianæ, plantag. taraxac. rhabarbaro, fol. sennæ, additâ spicâ, quæ possunt infundi in s. q. vini Rhenani, Ex. gr.

℞. *Rad. fœniculi,*
gentianæ,
rusci,
cichorei ã ℥iij.
herb. centaur. minor.
anserinæ,
galegæ,
*absynthii ã m*ß.
cortic. contrajerv. ʒj.
fol. sen. s. st. ℥iß.
rhabarb. ʒiij.
semin. carvi,
anisi,
fœniculi ana ʒij.
tart. crudi ℥ß.
cinnamon. acut. ʒij.
Dentur incis. ad nodulum pro mensura j. *vini.*

Vel:

℞. *Herb. cichorei,*
taraxaci,
absynt. ana mj.
rad. cichorei,
gentianæ,
plantag.
rhabarb. Monachor. ana ℥j.
rhabarb. veri elect. ℥ß.
spicæ ℈j.
Extrah. cum spiritu vini l. a. Essentia.

Poſſunt etiam præſcribi pilulæ, potiunculæ, electuaria, pulveres & apozemata, pro hujus vel illius humoris peccantis diverſitate. Non libet autem hîc omnes apponere formulas, cùm quilibet Medicus junior ex antedictis eas facilè concinnare poteſt.

Convenit & Elixyr febrile Mynſichti, item elix. proprietatis, & omnia amara conducunt, hinc Batavi in uſu habent exhibere Electuar. hieræ picræ, quo ſolo profligant febres intermittentes.

Magna ſe offert inter Practicos difficultas circa venæ ſectionem, & quæritur, an in tertiana ſit neceſſaria? Negatur, præcipuè cum conſtet aliquot mille abſque venæ ſectione eſſe curatos, præprimis in his regionibus, & cùm experientiâ quotidianâ conſtet, illos, qui frequentius educi ſibi ſanguinem patiuntur, ſatis proclives fieri ad febres, & porrò nos doceat, quòd febres per venę ſectionem prolongentur, nec tertiana & quartana remittant, ſed augeantur potiùs, abſtinere jubemus à venæ ſectione. Si autem vires conſtent, & plethora adſit, poteſt aliquando concedi. Quid enim venæ ſectio quoad primas vias auxilii adferre poteſt?

Obiter & hîc notandum eſt ſemper præſtare in tertianis, ut paroxyſmi poſtponant, quàm anteponant; & cauſa quidem facilis eſt, nam ubi paroxyſmi ſeriùs adveniunt, ſignum eſt, vel fermentum febrile diminui, vel ſaltem tardiùs è ſuo foco moveri, quod utrumque in morbis bonum eſt ſignum, præſertim in febribus.

Extra paroxyſmum, ſeu diebus intermiſſionis, danda ſunt cauſæ, acredini ſcilicet, & adjunctæ viſcedini reſiſtentia, & obſtructiones expedientia, V. gr. anima Rharbarbari, antimoniata, clyſſus antimonii, ſerum caprinum, tinctura martis abſynthiaca, arcanum tartari, tinctura martis arcano tartari parata, elixyr. vitrioli Mynſichti, mixtura ſimplex, mixtura aperitiva, ſeu antiſcorbutica, ſpiritus aperitivus Penoti.

Effervescentia verò febrilis compeſci poteſt per præcipitantia, per quæ abſque purgatione vel ἄνω vel κάτω, & venæ ſectione febres tertianas plures feliciſſimè curavimus, atque in fine febris tunc purgans exhibuimus.

Inter præcipitantia referimus omnia terrea, ut ſunt terræ ſigillatæ quævis, item corallia, C.C. uſtum, creta, lapis ſciſſilis Anglicus, oculi cancrorum cærulei ex vivis cancribus deſumpti, conchæ, & ex his paratum antifebrile *Sennerti*, *Strolbelbergeri*, *Mynſichti*, *Crollii*, margaritæ, lapid. pretioſi, inprimis lapis Lazuli, qui in omnibus febribus intermittentibus arcanum eſt ad ℥j. in vehiculo idoneo propinatum. Sed quis omnia præcipitantia recenſebit, cum numerus horum maximus ſit? Quò & poſſunt referri radix chinæ de china, radix gentianæ, anſerinæ, plantagin. cort. ligni guajaci. Sunto formulæ:

℞. *Remanent. ſpir.* *ci ℈ß.
vitr. martis gr. xiij.
pulv. cort. chinæ de china ℥j.
ſpecific. Crollii ℈ij.
M. F. *Pulvis dividendus in duas partes æquales.*

Hîc etiam, uti in omnibus febribus intermittentibus conducet *Cinnab. antim.* præmiſſis emeto-diaphoreticis. Habet enim vim fermenta febrilia præcipitandi, furibundum ſpirituum motum coërcendi, debet miſceri ſupra dictis præcipitantibus aperitivis, & opiatis, Ex. gr.

℞. *Cinnab. antimonii,*
antim. diaphoret.
lapid. cancror. ana ℈j.
tart. vitriolati ℈ß.
conchar. ℈j.
theriac. cœleſtis gr vj.
M. F. *pulvis in duas partes æquales dividendus.*

Vel:

℞. *Arcan. ex ſpir. ſalis ammoniac. & vitriol. enat.* ℥ij.
eſſent. anodyn. ℥j.
olei piper.
camphoræ ā gt. j. M.D.
Doſis gutt. xv. *ad* xx. *& plures in vehiculo convenienti.*

Opti-

4, 8, Tertiana interm:.

Optimum etiam est stratagema cum præcipitantibus in febribus jungere salia aperitiva diuretica, & in duplici, vel triplici dosi successivè per horas ante paroxysmum exhibere. Salia enim illa, cum præcipitantibus iuncta, & limitata, scoriarum, & fermentorum in tubulis hærentium saburram præcipitata educere possunt.

Sic & arcanum duplicatum cum cinnabari nativa, vel mercurio dulci egregium est medicamen in febribus exterminandis; & si quis sal ex combinatione spir. sal. acrimon. & spiritus salis mixtum cum cinnabari antimonii parare scit, habebit arcanum, quo febres intermittentes facilè propellet, præsertim hanc nostram tertianam. Antimoniata hîc omnia conveniunt; item pulveres terrestres, qui habent sal occultum. Aluminosa etiam conducunt, non debent verò cum salibus aliis misceri: maximè verò *Martialia*. Pro sanguinis crasi, nec non viscerum tenore emendandis temporibus intermediis locum habent quæcunvis medicamenta attemperantia, atq; digestiva, quæ nimirum sanguinis turbationem maiorem impediunt, eiusque fæculentias segregando, & velut præcipitando versùs emunctoria deturbant. In quem finem conducet serum lactis cum pauxillo cinnamomi, vel anisi decoctum, vel sequens potio antifebrilis:

℞. ▽ *card. bened.* ℥ij.
salis absynth. ℈j.
arcani duplicat. gr. v.
spir. vitr. gt. x.
sirup. card. bened. ℥iij.
M. F. *Potio.*

Omnes etiam hîc conveniunt pulveres acetosi, salini, terracei, sc. ex tartaro, nitro, salibus herbar. fixis, absynthii sc. centaur. minor. card. bened. nitr. præparat. antimoniatum, chalybeatum, hinc egregium est antifebrile *Wedelii*, quod paratur ex nitro vitriolato, antim. diaphoretico, conchis, matre perlarum, lapid. 🜍, C. C. usto, sal. absynth. centaur. minor. addito momento opii, & guttula una olei caryophyllorum, piperis, vel camphoræ.

Sæpè præmisso Emetico, tartari scil. emetici gr. ij. cum sale absynthii, & dien usurpato sequente pulvere plures profligavimus tertianas:

℞. *Conchar.*
lapid. sciffil. Anglican. ana ℈j.
cinnab. nativ. gr. x.
pulver. anodyn. gr. v.
M. F. *pulvis pro una vice ante paroxysmum.*

Sic & hîc gentianæ radix cum tantillo Nucis vomicæ præstantior est radice chinæ de china.

In tertiana aliisque febribus intermittentibus egregium est antefebrile vitrum Moscoviticum ad ʒj. ter vel quater exhibendum.

Sal polychrestus sequens etiam egregii usûs est, quod parari solet ex sal. absynth. centaur. minor. *ci tart. superaffuso aceto.

Esto formula:

℞. *Antim. diaphoret.* ℈j.
specific. febril. Crollii ℈j.
arcan. duplicat. gr. xij.
salis polychrest. ʒß.
M. F. pulvis divid. in III. *partes æquales.*

Vel detur duabus horis ante paroxysmum sequens:

℞. *C. C. philos. calcinat.* ℈j.
salis absynth.
card. bened.
fumar. ana gr. VII.
M. F. pulvis, quo assumpto æger ad sudorem disponatur.

Hujusmodi enim remedia semina febrilia expellunt, & fermenta naturalia viscerum ferè deperdita restituunt.

Opiata in his febribus non sunt contemnendi usûs, præsertim essentia anodyna Zwelfferi, theriaca cœlestis, &c. quæ possunt aliis antifebrilibus maritari. Sic & varia martialia, saturnina, aluminosa, &c. sæpe hunc jugulant hostem, Ex. gr.

℞. *Alumin. crud.*
Nucis mosch. ā ʒi.
olibani,
piperis ā *gr.* v.
ol. caryophyll. gt. j.
M. Detur ad ʒi.
in aq. centaur. minoris, vel simili.

 Si

Si continuus sudor comitetur febrem intermittentem sequens prodest:

℞. *Sal. absynth.*
centaur. minor.
card. bened.
tamarisc.
M. in lapid. marmor. c. tantillo spiritûs salis quantum imbibere potest add. cremor. tartari ℥ij.
M.

Horis matutinis & verspertinis capiatur ℈j. ad ℥ß. Detur etiam hoc in casu nitrum Saturninum, vel Tinctura antiphthisica.

Sic etiam ex nitro hisce in tertianis optima parantur remedia. Sequens in *Ephemerid. German. Ann.* 11: *observ* 196 laudatur:

℞. *Nitri* ℥ij.
borac. ℈ij.
**ci* ℥ß.
fl. sulphuris ℈ß.

Nitro in crucibulo liquefacto reliqua per vices adjiciantur; omnibus sic ritè conjunctis mixtura effundatur in patinam, aut tabulam ex aurichalco. In hac tertiana & aliis intermittentibus suademus motum intensiorem ante paroxysmum, sive is fiat equo, sive pedibus, pilâ ludendo, &c.

Si febris à vermibus sit exorta, prout monumenta docent, anthirminthica reliquis antifebrilibus admiscenda sunt, in quem finem maximè conducunt myrrhata, aliaque amara inprimis Mercurio dulci sociata.

Nota. Frequentissimè tertianam notham sequitur tumor œdematosus pedum, & ipsius aliquando hydropis initium, ratio, quia patientes nimis bibunt potum non correctum, in quem casum motus est imperandus, & labor, dandaque ventriculum, & sanguinem roborantia, inter quæ præcipuè prosunt nitrum antimoniatum, aliaque nitrosa, & martialia, tinctura martis, bezoarticum minerale, arcanum duplicatum.

Inter externa Topica commendamus Allium cum Sale & croco commixtum, & pulsibus applicatum.

Platerus corticem interiorem ramorum nucis in aceto maceratorum carpis applicat, & se feliciter hoc remedio usum testatur.

Sequens commendatur ex Cnœfelii communicatione:

℞. *Terebinthin. cypr.* ℥iß.
styrac. liquid. ℥ß.
quibus in patella cuprea liquefactis admisc. aranear. major. viv. No. xx. contund. & misc. in tigillo terreo vitreato pistillo ligneo, donec araneæ non ampliùs conspiciantur, & mixtura quasi cinerei coloris appareat. Mixturæ parùm calefactæ add.
pulv. bufon.
pyrii vulg.
ex capit. serpent. parat.
*sal *ci* ℥ß. ℥ij. *ana* ℥j.
communis,
centaur. minor. ana ℥ß.
camphoræ ℥ij.
fuligin. ex camino q. s.
pro tingendo, & cum oleo febrifugo q. s. F. massa ad consistentiam Emplastri nigerrimi.

Ex hac massa formentur duo Emplastra rotunda, magnitudine imperialis, quę auri vel argenti foliis obducta pulsibus imponantur, horâ unâ vel alterâ ante paroxysmum ubi itâ relinquantur per x. dies, tunc eâdem horâ iterum removeantur, & in flumina projiciantur.

Externè quoque convenit succus urticæ, argentinæ, plantaginis carpis impositus, Iberis planta (est experimentum Fluddi) pedum plantis imponi potest, item cortex interior nucum jugland. aceto maceratus. Emplastrum febrifugum Strobelbergeri, ex aëre, igne, aqua & terra, i. e. ex telis aranearum, quia sunt in aëre, ex fuligine, quia per ignem fit, ex terebinthina, quia est fluida, & quarto ex ranunculo caustico.

Jecur perdicum cum aqua millefolii conducet tanquam empiricum.

Ad virium & viscerum corroborationem in usum vocandæ sunt mixturæ ex aquis cordialibus temperatis cum margaritis, oculis ♋, antihectico Poterii, & similibus præcipitantibus in debita proportione adjectis, saporis gratiâ admiscendo saccharum perlatum.

Sym-

4, 91. Quartana.

Symptomatum curam in ultimo hujus libri Capite reperies. Sat enim jam prata bibêre.

Duplex tertiana iisdem curatur medicamentis, cum hoc tamen discrimine, sæpiùs in hac febre quàm in tertiana simplici corpus expurgandum esse, nec sudorifera hìc tam valida, quàm ibi esse debere, siquidem paroxysmus, quotidie rediens vires prosternit. Sed cùm quotidianam nihil ab hac tertiana duplici differre statuamus, ea propter non lubet hunc affectum bis tractare, sed videatur potiùs febris quotidiana.

In scorbutica tertiana, ubi in toto corpore maculæ, & exanthemata cnm dolore erumpunt, debent antiscorbutica cum febrifugis misceri. Ex.gr.

℞. ▽ *antiscorb.* ℥vj.
essent. trifol fibrini ℥iß.
elixyr. antifebril. ʒj.
sirup. scelotyrbic. ℥j. *M.*

Detur cochleatim die intermissionis, & ante paroxysmum.

CAPUT IX.

De
FEBRE QUARTANA.

§. I. JAm sistimus aliam febris speciem, à quaternario dierum numero nomen adeptum, Æthnæum post terræ microcosmicæ tremorem, & percussionem per intervalla quatuor dierum repetentem, incendium, ingeniosâ in humani generis noxam præarmatâ malitiâ miris modis terret *salutis Antistites*, ut ratio penè cum experimentis sæpe præ ipsa trepidet, ità enim versipellis est, pertinax, & refractaria. Hinc proverbium: *Hydrops, quartana, Medicorum scandala plana.* Et scribit quoque *Richardus* Medicus, se testari Deum, & numina cœli, quòd non potuerit cognitionem sufficientem habere, nec *morborum epidemiorum*, nec *conceptionis mulierum*, nec *quartanæ*. Febris hæc nomen habet à typo, qui in affectu cognoscendo non obscuram nobis facem præfert. Majorem habet aliis febribus intercapedinem, longiores dat inducias quarto (inclusivè) die exsurgens & ad statum usque circuitum definit. Duas ergò habet dies intermissionis. Melancholica dicitur *Veteribus* à causa efficiente; *Plinius* ipsam Quadrimam, à quadrimo circuitu appellat; *Plautus* verò Querqueram.

DEFIN. & DIFFER.

Describitur, quòd sit effervescentia totius massæ sanguineæ præternaturalis quarto die ægrum affligens, cum horrore, siti, calore intenso, à fermento febrili, ut plurimùm in tubulis lienis hospitante, sanguinis mixtionem, & Reges nostros turbante, exorta.

Dicitur hæc febris *simplex* & *composita*. *Simplex*, in qua non nisi unus de die ingruit paroxysmus; *Composita*, in qua vel bini die quarto sese ostendunt paroxysmi, uti in *cive Hanovienſe* observavimus aliquoties. Observavi hìc etiam Cassellis in quodam, die quarto & septimo ingruentem. *Composita* etiam est, quæ intermedios quoque dies occupat, estque vel duplex, vel triplex. Duplex dicitur, quæ unum habet diem, duosq; sequentes affligit. Triplex est, quæ singulis diebus exasperatur. Alia vocatur *Hepatica*, quæ in hepate; alia *Splenetica*, alia *Stomachica*, quatenus in liene, & ventriculo sedem habet suam, & fomitem, quam differentiam verò non admittimus.

PARS AFFECTA.

§. 2. Pro *affecta hujus parte* reputatur cor, uti in omni febre, sic & in hac quartana, quia Veteribus cor vitæ & caloris fons habetur. Teste enim *Galeno de differ. febr. l.* I. nullus caloris excessus potest appellari febris, nisi cor incaluerit. Focum verò seu subjectum causæ reputant *Veteres* mesenterium cum vasis suis, item lienem, tanquam atræ bilis fontem.

Nos verò sepositis omnibus præjudiciis existimamus in ventriculo *pancreate* & *liene*, qui primarium creditur hospitium excrementi crassi, cœnosi, fæculenti, & terrestris, febris quartanæ focum esse, quæ viscera ad affectûs hujus fomentum plurimùm conferunt, nec hìc excludere volumus vicina viscera & vasa, præser-

tim ventriculum cum annexis ſuis inteſtinis, & ductibus chyliferis, cùm & hæc obſtructa reperiantur, à qua obſtructione tot viſcerum & ductuum non poteſt non fieri, quin acidum augeatur, & tyrannidem ſuam exerceat ubivis. Conſentientem habemus *Helmontium tractat. de Febrib.c. 6.t.9.* qui lienem ſub quartanæ torturis tolerare multa docet, ut nigræ,& retorridæ materiæ cloaca fieri queat. Sedes autem, ſubjungit, non eſt in lienis corpore, ſed in arteriis, ſi non in omnibus, tantùm aliquibus, cùm hoc viſcus præ reliquis frequenti arteriarum propagine ſit ditatum.

Sylvius prout in aliis febribus, & hîc pro foco agnoſcit ſolum pancreas.

§. 3. *Signa Diagnoſtica* jam videamus, alia ſunt communia, alia propria. Communia, quæ febribus omnibus competunt, ut ſunt dolor capitis & lumborum, frigus & calor, ſitis, oſcitatio, pandiculatio, pulſus p.n. frequentior, &c. Propria verò dicuntur, quatenus ſoli unicuique harum febrium ſpeciei competunt. Motus ergo frigoris & caloris ratione *circuitus* quartanarius infallibile hujus febris indicium eſt, ſic & ratione durationis, & temporis, quo ægrum paroxyſmus tenet ſignum aliud emergit, terminatio enim longius protrahitur, ad 20. nonnunquam etiam 24. horas, & quidem cum ſudore acidum olente, hâc febre laborantes ob acidum illud famelici ſunt, & ſæpè habent ut picâ laborantes appetitum depravatum, corpus illis grave eſt, & parum perſpirat, vires languent, & moroſi ſunt, vitam ſedentariam eligunt, ſic & ſputatores eſſe ſolent, pulſus eſt ſemper debilis ob impeditam ſpirituaſcentiam chyli & ſanguinis. Pulsûs teſtimonium magni facit *Galenus*, adeò ut 2. *de criſ.c.*4. glorietur, ſe ex hoc ſolo febrem imminentem non aliam, quàm quartanam fore prædixerit, quod tamen negavit *Campegius libr.* 1. *hiſtor.*7. hoc poſſe fieri.

Subjecti, ſeu febrilis foci, ſigna etiam paucis perpendenda ſunt. Lienis affecti indicium vulgò cenſetur, color corporis plumbeus, tumor ſiniſtri hypochondrii, quem tamen *Sylvius*, non *lieni*, ſed *inteſtino colo* adſcribit. Pancreas hîc quoque ſuum ſymbolum addere poteſt, ex hujus ſucco nimis acido.

Urina maximè quoad colorem, & conſiſtentiam variat, modò eſt alba, modò nigra, modò ad rubedinem vergens. In principio ſunt utplurimum urinæ aquoſæ, & crudæ, procedente morbo ſunt coloratiores, & craſſiores; ſudores ſunt copioſi & fœtidi, acidum utplurimum ſpirantes, quos ipſi ægri nauſeant. Hæc febris ferè ſemper poſt meridiē invadere ſolet.

CAUSÆ.

§. 4. Morborum *cauſas*, quo exactiùs quis cognoverit, eò tutiùs, citiùs & jucundiùs morbo, ejusque cauſis opponere remedia poterit. Curabimus & *Nos* easdem ſcrutari, iisque compertis, tanquam fundamentis totum curationis ædificium ſuperſtruere, ſed priùs quid *Galenus*, ejusque *aſſeclæ* de his ſentiant, videamus. Immediata cauſa hujus febris ipſis eſt humorum in corde accenſio. Mediatæ proximiores ſunt ipſis vapores putridi exhalantes ex humore melancholico, hoc eſt, atra bile. Hinc *Galenus* 2. *de Differ. febr. c.* 5. ex ſolo melancholico humore excrementitio naturali febrem hanc generari ſtatuit, ſic præternaturalem humorem melancholicum dicunt quadruplicem: 1. ex ſanguine aduſto, 2. ex pituita ſalſa, 3. ex bile aduſta, 4. ex ſucco melancholico aduſto fæcis uſtæ inſtar. Sic *Avicenna*, ut quatuor ſpecies atræ bilis, ſanguinis, pituitæ, melancholiæ factæ conſtituit, ita ex acribus iſtis humoribus quartanam oriri docet, & hoc ſenſu, quartanam vocat aliam *bilioſam*, aliam *pituitoſam*, aliam *melancholicam*, quem humorem quarto die primò putreſcete, dein moveri ajunt. *Hippocrates* verò, *libro de natura hominis*, ut omnes febres, ita etiam quartanam à bile flava oriri contendit, ſed permiſtâ cum atra bile, dicens: *Noſces ex eo, quod quartanæ excitentur* ab humore melancholico.

§. 5. *Chymici* ſuis innixi principiis produci quartanam aſſerunt ex nitro-ſulphureis impuritatibus. Alii Mercurio quotidianas, elemento terræ quartanas, adſcribunt. *Quercetanus* in *quartana* accuſat Tartarum communem noſtræ naturæ hoſtem.

Char-

Charleton Willisium sequens docet, quòd in *febri quartana* sanguis dulci ua, spirituosa, balsamicaq; indole spoliatus, dyscrasiam quandam acidam, penuriosam, nonnihilque austeram sibi contraxerit, eo fere modo, quo vinum ac cerevisia tonitru commota fæceque turbida infecta suppressis spiritibus acescere perhibentur: quodque idem hoc pacto à nativa sua puritate longe degener, & fæcibus acidis ad spirituum usque fixitatem conspersus, de novo affluentem chylum rite concoquere, & assimilare minime valeat, sed in liquorem extraneum corrumpat, qua cum ad plenitudinem ac turgescentiam in vasis saturata, consequitur mox hujus materiæ fluor, velutique spontanea effervescentia accessionem febrilem cum frigore, & calore excitans.

§. 6. Juxta *Helmontium* sola Quartana exlex periisse visa, sive extra contubernia stomachi ad splenem se exporrexisse, parem sibi servat progressum & explicationem super *Archéum* loci, dum intra proprios lares errorem digestionis committens, statis periodis suos producit furores. Juxta ipsum & suâ sponte cessat, & post mensem forte redit, & proprio naturæ ductu sanatur. Idem eam per crisin, & multas sedes, aliquando vidit sanatam. *Quartanæ* originem ex acido chylo in splenem delato deducit. Hinc ait, Quartanæ ansam dare chylum acore peregrino infectum.

§. 7. *Willisio* proxima hujus febris causa est sanguis in naturam acidam & austeram instar vini acescentis, vel aluminis, sive tartari, degeneratus, constans ex multa materia terrestri, & salina, per quam ferè tertia pars chyli in materiam quandam fermentativam transmutatur, quæ cum sanguine de quarto in quartum diem exaltatur, novamque effervesceniam excitat, statuitque, quod in hoc morbo sanguinis liquor à natura dulcis, spirituosa, & balsamica, in acidam, & nonnihil austeram, instar vini acescentis transfierit.

§. 8. *Sylvius* febris hujus causam petendam esse censet à pituita, aliquando propter frigus hyemis ac veris acre, glutinosiore, & copiosiore factâ, à qua pituita tenaci in pancreatis ductibus lateralibus obstructiones contumaciores, & solutu difficiles fieri contendit. Sic & febrium duplicitas & triplicitas debetur pluribus ductibus lateralibus eodem tempore obstructis, diverso tamen reseratis.

§. 9. Hisce perpensis jam non inmeritò quis sollitus esse posset de vera & genuina *causa quartanæ*, quid in hâc re igitur *nobis* statuendum sit, paucis videamus. Nulli ergò dubitamus, fermenta in hac febre in majore quantitate, etiamque viscidiora esse, hinc non tantùm obstructiones tubulorum plurium, sed etiam contumaciores, hinc etiam sanguinis mixtionem turbari, & Reges nostros ab omnibus dulcibus privari nulli dubitamus. Hostis enim non tantùm massam sanguineam occupavit, sed etiam omnes reliquos humores, imò ipsum chylum in acidam pastam redegit, quam ita depravatam massæ sanguineæ, aliorumque in corpore succorum atonia viscerum necessariò insequi debet. Quod verò tam tardè insurgat paroxysmus hoc adscribendum est fermento viscidiori tubulis tum lienis, tum pancreatis, aliorumque viscerum firmiùs inhærenti, item chylo tenaciori hinc tardiùs sanguinem alluenti.

Conditio foci autem est angustia meatuum istius, in quo febriles continentur particulæ lentæ, tenaces, & tartareæ, inprimis in ductibus chyliferis aliisque; exaltantur enim in quartana particulæ chyli salinæ, quas sanguis non potest subigere. Producitur enim hæc febris ut plurimùm à chylo vitioso acidiore. Has causas revera in omni quartana locum habere, ac quartanarias excitare periodos inde discimus, quod omnes quartanarii vel obstructionem visceris alicujus contumacem habeant, vel magnam in visceribus omnibus primæ & secundæ concoctioni dicatis ἀτονίαν & visciditatem, seu cruditatem acidam, ex viscidis, & lentis, simul tamen acidis, & malè figuratis collectam. Tardiùs enim redeuntes paroxysmi indicant materiam valde esse ad fermentationem ineptam. Hunc affectum enim facilè produci posse ex limositate tartarea, amurca, aliisque

liquaminibus viscosis, acidis, absque enim aciditate tales turbæ excitari non possunt.

Quod in quartana humori valde viscido, & quasi immobili aliquid *acre* admixtum sit, patet exindè productis oscitationibus, frigore, rigoribus, & doloribus ossifragis, è quibus symptomatibus primum paroxysmum concomitantibus ferè dignoscitur ab aliis febribus.

Hinc etiam capitis dolor adest, quia materia illa crassa hæret in vasis capillaribus, & circulationem suam absolvere non potest. Frigus etiam durat diutiùs, quàm in aliis febribus, quia materia febrilis non tam citò potest se extricare, & insinuare sanguini, ut cum illo effervescat.

Inquietudo adesse solet, quæ producitur à particulis acrioribus, & scindentibus.

Intemperies melancholica non semper adest in hac febre, nisi materiam illam crassiorem pro illa intelligere velis, quæ materia, si adhuc sit crassior, & contumacior, tunc & fient febres sextanę, octonę, &c. quia illa materia crassa non est apta suscipere maturitatem, & sic erumpere, ob nimiam scilicet terrestreitatem, sed potius efficiet in corpore obstructiones vix solubiles.

Quoad causas remotas, hæ sunt vel *Naturales*, ut temperamentum, ætas, sic melancholicum vulgò ita dictum temperamentum dicitur idoneum ad hunc suscipiendum fomitem. Ætas præ aliis opportuna est ab anno quadragesimo ad senilem ætatem, authore *Hippocrate* 3. *progn.* 28. vel *Nonnaturales*, de quibus tractabimus in cura Diætetica, ne crambem bis coctam propinemus.

PROGNOSIS.

§. 10. Si *quartana* tempore autumnali adveniat, magis erit pertinax, quia omnes humores in corpore tum sunt fixiores, nam æstate spiritus avolàrunt, adeoque per hyemem hominem comitari solent, sic tunc temporis ex hac febri facilè oritur cachexia, hydrops, scorbutus, &c. quia tempore autumnali crassi humores adhuc magis incrassantur, & viscera labefactantur, fitque atonia omnium viscerum primæ, & secundæ concoctioni dicatorum.

Eventus huic morbo quidem ex se raro periculosus est, inprimis in regionibus calidioribus, unde vulgatum illud diverbium Italicum: *Sopra quartana non suona campana.* Lentus tamen est ac tardus, adeò ut sępè integrum duret biennium, & ampliùs, quod multis accidisse memini, inprimis ipsis, qui ex morbo epidemio, seu febre maligna in eam inciderunt, quod & mihi Lugduni Batavorum contigit. Ex se, ceu dixi, non est admodum periculosa, fieri tamen potest periculosa accedente occasione, sc. morborum gravium, quorum suprà memini, in quos terminare potest, quosque producere valet: hodie enim ut plurimùm in scorbutum desinit nostra febris. Solamen tamen est, neminem bis laborare quartanâ, sic & *Plato* citatur, quòd scriptis ederit, eum, qui à quartana evaserit, post meliùs valiturum. Sed hæc omnia falsa esse quotidiana loquitur experientia.

Divinus quidem *Senex l.* 1. *de morb. vulgar. comm.* 3. *text.* 4. beneficia quædam quartanæ recenset. Quartanâ laborantes magno morbo capiuntur, si verò jam alio morbo gravi detineantur, & tunc superveniat quartana, liberantur. In exemplum potest adduci *Convulsio*, à qua quartanâ superveniente liberantur ægri, authore *Hippocrate* 5. *aphorism.* 70.

Infantes faciliùs ab ea liberantur, quàm mędiæ & decrepitæ ætatis viri.

Quartana non est ex numero illorum morborum, qui coram sanitate in throno sedente flexis genubus benedictionem & gratiam illius sollicitabat, sed potius aversa facie posticis nudatis partibus se in fugam proripiebat. Saturni filia ob tardidatem & malignam contumaciam vocatur.

Æstivæ quartanæ maximam partem sunt breves, autumnales è contra longæ, & diututnæ, præsertim, quæ proximè ab hyeme ingruunt. Quò enim obstructio tubulorum contumacior, eò diuturnior est.

Gabelchoverus centur. 6. *observ.* 74. exempla

4/91 Quartana.

pla quartanarum colligit, quæ VII. XII. XXI. XXX. imò XLVIII. annos durarunt. Modi eventûs respectu, plerumque per vomitum, ubi plurimi crudi humores in primis viis hærentes rejiciuntur, abit. Interdum motu critico solvitur, sudoribus, urinis crassis, nigris menstruis, aut hæmorrhoidibus fluentibus, hæmorrhagiâ narium, abscessu, scabie, tumore lienis, quem Fieber-Kuchen nominare solent, &c.

Si quartana invadit eos, qui sanis visceribus, & integris viribus pollent, secura res est. Solvi solet circa solstitium, vel æquinoctium.

Ex quartanis simplicibus duplices, vel triplices factæ periculosæ sunt.

Optimè refert *Crato in epistolis Scholtzii consil.* 257. vix unquam discedere quartanam, quin aliquas relinquat corpori molestias, præcipuè autem pertimescenda est quartanariis hypochondriacum malum, vel scorbutus, vel hydrops.

Sic & scirrhus lienis succedit desperatæ restitutionis; minatur aliquando hecticam.

In colicam sæpiùs per metastasin observavi hanc febrem transmutatam, acidum enim hoc vitiosum, &, ut sic dicam, corrosivum derelicta massa sanguinea circa membranaceas mesenterii partes sensiles transfusum tyrannicè imperium & sceptrum sibi rapit, quo etiam in loco hæ particulæ acidæ, rodendes puta, scindentes, pungentesque, spiculis suis lapsu temporis magis magisque impactæ fibrillas divellunt, & rimas faciunt, unde necessariò & fibræ illæ nervosæ, sensilesque cum fortiori spirituum animalium perturbatione, & ἀλγία contrahuntur, indeque factæ spasmodicæ convulsiones ex dolorosè convulsis & intestinis, & abdomine aliorsum in alias partes subinde continuatæ, inde tanquam e xequo Trojano hæc malorum Ilias procedit.

Sequens casus contigit in Nobil. ægra, conjunge Generos. D. ab E. quæ etiam feliciter à me Diis faventibus pristinæ restituebatur sanitati.

CASUS.

Generosa ægra ætatis circa XXXVI. annum, temperamenti cholerico-melancholici, teneræ ac macerrimæ constitutionis, texturæque, ante v. & quod excurrit, menses, febre corripiebatur quartanâ, à cujus tamen paroxysmo adhibitis variis *præcipitantantibus* & *absorbentibus* liberata fuit, remansêre tamen atrocissimi abdominis dolores cum vigiliis intensissimis, ructibus & flatibus abdomen distendentibus copiosis, anxietatibus cordis, tandem animi deliquiis, & sic in extremis quasi jacens ægra infrà dicendis remediis felicissimè curata est.

CURA DIÆTETICA.

§. II. Nunc *fontem Diæteticum* exhauriamus. In proba enim diætæ institutione præcipua curationis spes sita est, vixque etiam selectissima remedia proficere poterunt, nisi ægri obedientia cum sedulitate Medici faciat conjunctionem, & sic concorditer ambo reluctentur malo.

Aër ergo sit temperatè calidus, & purus, lucidus & frequentior ipsius mutatio. Valdè enim hîc commendatur mutatio loci, regionis, &c. Vitetur nubilosus, uliginosus, marinus, hinc maritimis quartanæ sunt familiares, & solennes, sic & autumnus præcipuè ferax est quartanarum, si scilicet æstas calida præcesserit, & pluviosus autumnus, quæ constitutio aëris epidemicas quasi producit quartanas, adeò ut plures reperiantur in regione, qui decumbunt, prout hoc accidit in *Hanoviensi* districtu anno MDCLXXXII.

Cibus sit εὔχυμος, ab initio morbi sit tenuior, temperatur optimè borragine, bugloss. cichor. petroselin. capparibus, cinnamomo, croco, cum tempore tamen plenior convenit victus, quia morbus est diuturnus, ne vires deficiant quod innuere videtur *Cous l.* I. *aphorism.* 6. & tempus cibandi melius est post paroxysmum, quàm ante, quod etiam indicat *Senex l.* I. *aphorism.* II. Panis verò mucidus, nauticus vitetur in cibis, ut & carnes majorum animalium, in-

inprimis ſenio confectorũ,ut ſunt vaccinæ,bubulæ,aprugnę cervin.ſuill.leporin.leporum tamen defenſionem ſuſcipit *Quercetanus Diæt.polyhiſt.l.*3.*cap.*43. idem & indicat *Martial.l.*13.

Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Sic ex volatilibus,*quartanæ* generandę conferre dicuntur anſeres,anates, columbæ agreſtes, &c. Omnia quoque animalium inteſtina, & extremitates eò referenda ſunt. E piſcibus nocent omnes illi, qui in cœnoſis, paluſtribusque degunt locis, ut ſunt anguillæ, &c. & cane atque angue pejus fugiantur alimenta fumo indurata, vel ſale condita, ut ſunt pernæ ſuillæ, anſeres perfumati, aſellus exſiccatus, harengi diu in muria conditi & detenti. Cibi ergò ſalini, acidi, viſcidi, glutinoſi,& flatulenti ſummopere vitentur. Nocent & fructus arborum immaturi, auſteri, pyra, poma, caſtaneæ, juglandes, quia craſſum generant ſanguinem, & chylum corrumpunt.Omnia quoq; legumina nocent,ut ſunt oryza,fabę,piſa,lentes,melones,pepones,&c. Fugiantur etiam omnia aceto condita, acetum enim quartanis non convenire jam dudum agnovit *Hippocr.* 3. *de ration. vict.acut.t.*38. E contrà alii acetum, quoniam refrigerat, & deobſtruit, in febribus intermittentibus concedunt. *Nos* verò ab acidis abſtinendum eſſe judicamus,nî cauſam morbi fovere velimus.Pro potu ſit vinum optimum,& etiam medicatum. Convenit etiam ſerum lactis, aqua hordei, acidulæ martiales; inprimis verò decoctum agrimoniæ, quod arcanum eſt in hac febre.

Motum & quietem quod concernit, ſuademus motum, & quidem, ut æger ſe ſæpè moveat, & equo, & curru vehatur.

Somnus & vigiliæ mediocritèr ſe habeant. Excreta & retenta ſint naturæ convenientia. Alvus ſit lubrica,ſi non naturâ,talis arte paranda. Hæmorrhoides conſuetæ ſuum habeant curſum,illæ enim ut ſanant melancholicos,teſte *Coo* 6. *aphor.*11.ita ſi ſubſiſtant, accelerant.

Per uterum quoque,ſtata ſolita fieri evacuatio menſtrua, ſi ceſſet, procuranda eſt, aliàs tartarei humores accumulantur, & acidum augetur.

Animi affectus potentes ſunt cauſæ ad quartanę productionem plurimùm facientes,quare timor,mœror,terror,lucubrationes,curæ,quatenus ſpiritus animales abſumunt, ſicque anſa datur huic affectui, ſupra lunæ ſphæram locari debent.

Terrore ſubitaneo quidem quartanarios,nonnulli ajunt, liberari poſſe, ut aquæ frigidæ perfuſione inopinatâ, ſerpentem, murium adſpectu ſubitaneo, vel intento præcipitio ex alto. Animi affectuum, qui quartanariis fuere remedio, exempla proponit *Ballonius epid. & ephemerid.l.*1.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 12. Illuſtrato itaque *Diætetico fonte* ad *ipſum Pharmaceuticum* nunc accedamus *armamentarium*, ex quo depromemus varia tela, quibus febrem hanc noſtram quartanam debellare ac propulſare queamus. Primò viſitemus armamentarium *veterum Galenicorum*, qui ex ſuo armamentario depromunt varia præparantia,purgantia, vomitoria, ſudorifera, appropriata tam interna, quàm externa.

Si ergò febris hæc ab humore melancholico puro ortus ſit, tunc *humectantia*, attenuantia, commendant; ſi verò aduſtus ſit aliquo modo, refrigerantia ſuadent, quos humores dein convenientibus medicamentis evacuandos eſſe volunt. Primas vias clyſteribus, lenientibus medicamentis, vel etiam vomitoriis expurgandas eſſe monent. Poſtea, ſi ſimul ſanguis abundet, venam aperiendam eſſe dicunt, & ſi is craſſus, & niger ſit, copioſius evacuandus, ut hoc modo & ſanguinis copia imminuatur, & quod humoris melancholici in venam cavam diffuſum eſt, evacuetur. Sanguine evacuato materiam peccantem præparandam, & coquendam eſſe ajunt, ſimulque diatheſin humorem vitioſum generantem corrigendam.

Si pituitoſus humor admixtus ſit, & ſimul aduſta bilis, tunc opus eſt etiam ab initio *attenuantibus*, & *incidentibus*. Hinc exhibenda ſunt borrago, viola, capillus veneris, bugloſſa, endivia, fumaria, cichorium, ſcolopendrium majus & minus, chamædrys, chamæpythis, agrimonia, carduus benedictus,

ctus, rad. althææ, glycyrrhizæ, polypodii, omnes aperientes, cortices tamarisci, radices juglandis, flores & semen genistæ, viticis, fraxini, &c. & ex his varia composita concinnant, & nunc hæc, nunc illa eligenda, vel admiscenda, prout humoris peccantis natura id postulat.

Eorum purgantia, quæ præparatâ materiâ exhibere solêt, desumunt ex polypod. epithym. foliis sennæ, radic. hellebor. nigr. lapid. Lazuli. Sic & varia ex his composita habent, ut sunt sirup. de pomis Regis sapor, electuar. diacatholic. confect. Hamech. pulv. diasenn. pilul. tartareæ, melanagogæ, de lapide Lazuli, &c. *Galenus* etiam die ante paroxysmum à cœna vomitorium exhibet, postridie manè succum seu dilutum absynthii, & duabus horis ante paroxysmum theriacam. Ipsorum mitiora vomitoria sunt succus raphani cum oxymell. vel decoct. hyssop. & sem. aneth. Potentiora sunt, asarum, gratiola, sambucus, rad. hellebor. alb. &c.

Tandem ad reliquias materiæ febrilis discutiendas, post purgantia, vel vomitoria, coctâ scilicet materiâ, sudorifera propinanda præcipiunt, horâ unâ atque alterâ ante paroxysmum. *Galenus* in usu habet in hunc finem duo medicamenta, unum ex succo cyreniaco, & theriaca, quæ & hodie ipsis *Galenicis* in usu esse solêt. In quem finem & commendant rad. gentianæ, card. bened. &c.

Tandem his præmissis ad adpropriata accedunt, quorum tamen agendi rationem reddere nesciunt, qualia ipsis hîc sunt succus absynthii, verbenæ, rad. Imperatoriæ, plantaginis. Alii etiam alia laudant, & quisque crepat arcanum, nunquam promisso respondens.

Tandem etiam supra carpos & pulsus adplicant varia Topica, quorum jam in prioribus mentio facta est.

§. 13. *Paracelsistæ* & *Helmontiani* sua jactant arcana. *Helmont.* enim postquam omnia scholarum contemnit remedia, & irridet, febrifugum universale proponit *l. de febribus c.* 14. *t.* 7. vocatque; præcipitatum diaphoreticum Paracelsi vel Mercurium diaphoreticum. Externè *Helmontius* commendat emplastrum ex paucis *resolventibus* & *abstergentibus* paratum, descriptionem verò non addit. Censentur autẽ communiter hæc ejus ingredientia prout videatur apud *Grembsium*:

℞. *Ceræ* ℥j,
styrac. calamit. ʒij.
ladan. liquid. ℥ß.
asæ dulc.
oliban. opt. ana ʒiij.
M. F. l. a. Emplastrum.

quod applicetur lieni, cujus Archéus ab àcido stomachi ab ipso censetur ad iram commotus, ut odoratis his ille mulceatur, & sopiatur, in quem finem & varia commendat unguenta, quibus solis hanc quartanam curari posse contendit. Quartanam quoque unico haustu arcani corallini curâsse gloriatur.

§. 14. *Willisius* salivationem suadet in *quartana*, nec non *Emetica*, & exemplum allegat virginis cujusdam illustris, quæ hoc modo ab ipso curabatur. Post solstitium hyemale facilè febrim hanc curari posse addit, & sponte quoque desinit, quia eo tempore dyscrasia sanguinis ab æstivo fervore contracta, propter brumæ frigus sensim deleri, & cruoris massa inveterascens, velut exuvias suas deponere, & versùs statum naturalem reduci solet. Totam enim curam consistere ait in mutatione dyscrasiæ sanguinis. Omnia remedia, quæ paroxysmũ inhibent, conducere ait. Inhiberi verò paroxysmum posse putat, exhibitis vomitoriis ante paroxysmum, quia vomitoria sæpe motum sanguinis febrilem, motum alium huic contrarium ciendo, non rarò sistunt. Certiora tamen esse inquit, quæ non omnino è visceribus expurgant, sed quæ sanguini aut fixationem quandam, aut materiæ febrilis præcipitationem pro tempore inducunt. Sequenti ergo methodo usus est Author, præmisso vel vomitorio, vel solutivo tribus horis ante paroxysmum, epithemata carpis admovet, simulque pulverem febrifugum in vino generoso propinat, ac ægros intra lectum in levi diaphoresi detineri præcipere solet. Idem remedium aliquoties repeti vult. Præ aliis & usum corticis Pe-

ruviani magni facit, & ad ℥ij. in vino tenui, aut generoso per duas horas infus. propinari vult, in temperie calidiori etiam in aqua destillata, aut sero lactis sumi potest.

Cujus corticis etiam examinat qualitates & quia amara est, non dubitat & eundem effectum reperiri posse in aliis, rad. gentian. serpentar. contrajerv. &c. quæ enim actu amara sunt, ut ille loquitur, in supprimendis fermentorum præternaturalium viribus maximâ virtute pollent. Exhortatur etiam alios, ut alia inquirant medicamenta simpliciora, & in iis invenient, quæ sæpe ex arte imitari nequeant ad oppugnandos pluresHerculeos morbos.

§. 15. *Sylvius*, qui causam hujus febris statuit, magis glutinosam pituitam obstructionem parientem contumaciorem ceu in aliis intermittentibus, medicamenta pituitam glutinosam efficaciùs *incidentia*, hinc & subinde *minuentia* commendat diligenter usurpata, donec superatâ pituitæ glutinositate obstructiones solvantur.

§. 16. Restat ut & *Cartesium*, & hujus sequaces, qui parùm absunt, quin cum *Nobis* vexilla jungant, perspiciamus. *Nostra ergo hæc methodus est*, in febri quartana curanda, primò omnes curativæ intentiones eò dirigendæ sunt, ut acidum illud præternaturale chyli, aliorumque fermentum sanguini per vices communicatum, edulcoretur, corrigatur, & infringatur, simulq; effervescêtia febrilis compescatur, dein ut humores crudi ab eo coagulati & viscidi facti incidantur, fluxilesq; reddantur, & sic præparati per vias convenientes eliminentur, & deniq; *Regibus nostris*, sanguini, & visceribus valde labefactatis pristinus vigor, & rubor restituatur. Quibus ritè factis, & spes erit quartanam feliciter curatum iri.

1. Ergo alvus servetur libera, & nisi id sponte contingat, sollicitetur clystere, aut blandioribus catharticis, pilulis aut pulvere sequentibus:

℞. *M. Pil. tartarear. Querc.*
melanagog.
sine quibus ā ℈j.
ol. caryophyllor. gt. j.
M. F. Pilulæ pondere gr. j. *Sumantur* xv. *&* *plures.*

Vel: ℞. *Pulv. rhabarbar.* ℈ß.
cornacchin. gr. v.
ol. succini gt. j.
M. F. Pulvis pro una vice.

Vel:

Sit vinum medicatum, vel decoctum incidens, & simul laxans, Ex.gr.

℞. *Radic. helenii*
galang.
zedoar.
gentian.
acor ā ℥ij.
summit. absynth.
centuar. min. ā m ß.
Herb. menth.
majoran.
rosmar. ā *p.* j.
fol. senn. ℥iij.
rad. rhabarbar. ℥ij.
cort. aurantiar.
tamarisc. ā ℥ijß.
limatur. martis in nodulo, vel ejus loco vitrioli martis ℥j.
M. Concisa dentur ad chartam pro vino.

Sic tale vinum in mensa post pastum absque purgantibus assumi potest, quia amara maximè febrilia fermenta exturbant, coguntque. Vomitoria, aliaq; purgantia fortiora exulare volo, nisi æger valde ad vomitum proclivis sit, & ventriculus saburrâ viscidâ sit refertus, & æger sit robustus, aliàs plus indè damni, quàm commodi senties. De his *vid. Observ. in Ephemerid. Germ. Ann. X.* 30. Sic & venæ sectionem non admittimus, quia sanguis magis exinde depauperatur, & ipsius vigor labascit.

2. Pro domando illo acido præternaturali chyli, & corrigendâ humorum viscíditate, & sanguinis inde comitatâ effervescentiâ sedandâ, & ipsius turbatione impedienda, omnibus aliis præferendam censemus chinam de china, sequenti vel aliâ formulâ exhibendam:

℞. *Chin. de china subtiliss. pulveris.* ℥vi. *vel* ℥j.
salis tart. ℈ij.
herb. absynth.

cardui

cardui benedicti ana p. j.
vini Rhenani optimi & veteris ℥x.

Infunde per noctem in loco calido per horas decem, postea filtra per chartam. De hoc decocto diebus à paroxysmo liberis, manè & horâ quarta pomeridiana, & circa tempus somni sumantur ℥iiij. vel ℥v. Die verò exacerbationis hora una atque altera ante paroxysmum propinetur bonus haustus, & in ejus declinatione iterum. Pro pauperibus cum radice gentianæ, vel cortic. guajaci, vel contrajervæ, eodem procedatur modo.

Sic etiam china de china cum purgantibus, vel sudoriferis pro re nata mixta exhiberi potest. Ex. gr.

℞. *Chin. de china* ʒj.
scammon gr. vj.
salis absynth. ℈ß. *M.*

Sequens Tinctura chinæ de china non est contemnendi usus:

℞. *Chinæ de china* ℥iij.
salis tartari ʒj.
cum spiritus salis *ci *extrahatur l. a. Tinctura.*

Pulvis corticis chinæ de china ad mentem *Willisii* ad ʒij. in vino infus. 2. horis ante paroxysmum exhiberi potest. Diebus vacuis dari potest extractum ejusdem, vel gentianæ in forma pilularum.

Nescio qualem timorem, & unde conceperunt hodie nonnulli Medici ex usu chinæ de china, cùm Hecticam ab ejusdem usu formidant, cùm & Hectica à sanguine, vel, ut cum Anglis loquar, succo nutritio acidiore, ac ad assimilationem partium ineptiore facto, ortũ habeat, quæ ergo eadem acidum corrigentia exposcit remedia. Non ergo formidandus est ob febrem lentam, vel hecticam imminentem ipsius usus, credas *Experto Roberto.* Si verò præjudiciis occupatus, ab ejusdem abhorreas usu, exhibeas sæpiùs pulverem radicis gentianæ in aqua centaur. minor. ante paroxysmum, & interponas spiritum salis *ci volatilem, cujus usum in quartana in *memet* egregium reperi.

In contumaci quartana sequens pulvis proderit:

℞. *Salis absynthii,*
arcani duplicati,
ocul. ♋ *præpar.*
sal. volatil. *ci.
succin. ana gr. vj.
laudan opiat. gr. iij.
M. pro tribus dosibus.

Vel ad mentem *Sylvii* paretur talis, vel similis mixtura sæpe exhibenda ad viscidatem incidendam:

℞. ▽ *fœnicul.*
fumariæ ana ℥j.
tincturæ cinnamom. ʒij.
ol. caryophyll. gt. ij.
♎ *sal.* *ci *gt.* xij.
sirup. cardui bened. ʒvj.
M.

Pro præsentissimo remedio quartanæ commendatur cochlear unum spiritus frumenti cum pauco oleo olivarum; Oleosa enim acidum absorbent.

Pro compescenda aciditate chyli præternaturali conveniunt omnia absorbentia martialia. Hinc etiam conferunt acidulæ martiales *Swalbacenses*, &c. sed viscera adhuc debent esse bene constituta, & tunc, ubi naturales non prosunt Kyperi, vel nostræ artificiales, item spiritus vitrioli martis ordinario potui possunt instillari. Plures laudant vomitorium martiale, & dicunt *Riverii* antiquart. fuisse paratum ex antimonio & mercurio. Conveniunt & omnia antimonialia, saturnina, aliaq; tum mineralia, tum animalia, tum vegetabilia. Ex terra martiali quadam optimum potest parari, & certum antiquartanarium. Ex sequenti optimum effectum habui:

℞. *Ceruss.* ʒj.
bol. armen. ℈j.
ol. caryophyllor. gt. x.
M. F. pulvis in IV. *doses dividendus, & detur j. ante poroxismum in vehiculo conveniente.*

In hac febre Antimon. crud. salis tartari ā p. æquales indantur crucibulo, & ad fluorem redigantur, postea massa frigescat, cujus pulverisatæ tutò ℈j. exhibere poteris.

Myrrhata omnia hîc etiam conveniunt, quod & novit *Matthiolus*, qui commendat myrrhâ ℈j. pondere in vino cretico tribus vicibus horâ unâ ante paroxysmum potam, si quis statim in lecto sudet, & se ipsum hoc medicamento sanatum scribit *Commentario in librum primum Dioscoridis cap. 67.* Esto formula:

℞. *Myrrhæ* ʒß.
Extract. absynth.
gentian.
centaur. minor.
theriac.
card. bened. ana ℈j.
ol. caryophyll. gt. IV.
c.s.q. essent. absynth. F. *pilulæ pondere gr.* j.
Dentur à ℈j. *ad* ʒß. *pro dosi.*

Tinctura nostra antiquartanaria pluribus fuit unicum solatium & auxilium, quam his curiosis communicare lubet ob ejus egregias vires:

℞. *Extract. cortic. chinæ de china,*
gentianæ,
centaur. minor.
card. bened.
theriac. ana ʒj.
*affund. spir. tartari, ab aqua sua optimè liberati, & spir. sal.***ci.*
F. l. a. Tinctura.
Cujus dosis gt. XXX. *ad* XL. *singulis diebus, inprimis vero ante paroxysmum.*

Omnia etiam absorbentia, quorum superiùs in *Cap. de Febr.* mentio facta est, hîc in usum trahi posse nulli dubitamus.

Aluminosa hac in febre omnem aliquando implent paginam. Ex. gr.

℞. *Alumin. ust.* ℈j. *vel* ʒß.
nucis moschat. ℈ß.
M. D. ante paroxysmum.

In febribus quartanis conducunt spir. volatiles, inprimis opiato combinati: Item mercurialia fixa.

Commendamus quoque tincturam lapidis Lazuli cum spiritu salis armoniaci urinoso extractam.

Nec contemnendi usûs est in quartana Tinctura Saturni cum spirit. vini tartarisato, vel arcan. tartari solut.

Omnia diuretica & sudorifera, ut in aliis, sic & in his prodesse posse febribus, extra omnem dubitationis aleam ponimus.

Extra paroxysmum conveniunt omnia ea, quæ sanguini spirituascentiam restituunt, quatenus acorem inprimis viis tollunt, & in sanguinem ipsum derivatum pellunt, idque præstant diluendo, ut sunt serum lactis, borraginata, &c. Ità decoctum raparum maximè laudat *Crato* pro specifico. Quò pertinent infusa aperientia ex spleneticis addito Marte.

2. Temperantia absorbentia hîc in usum vocanda sunt, præcipuè, ceu dictum, Martialia, ut pulvis cachecticus Q. tinctura Martis cum arcano tartari, elix. febrile cum spir.*ci patatum, clyssus antimonii salinus, tinctura antimonii tartarisata, Elixyr album *Helmontii*, sal ammoniac. cum sale tartari mixtum insigniter juvat, ex his enim spiritus antiquartius destillari potest.

Aurum fulminans ad grana quinque exhibitum est arcanum hac in febre.

Elegantissimum exemplum curatę quartanę mediante vini veterrimi haustu habet *Barclaj. in Argenide.*

Ad viscerum & virium corroborationem, acorisq; peccantis majorem emendationem in usum vocandæ sunt mixturæ, inprimis illa usualis aqua confortativa, aliæq; ex aquis cordialibus temperatis margaritis, oculis canc. antihectico Poterii, coralliis, matre perlar. & similibus præparatis acorem absorbentibus in debita proportione adjectis concinnatæ, saporis gratiâ admiscendo saccharum perlatum, vel rosarum. Quæ medicamina sanguinis crasin, nec non viscerum tenorem emendant, & *Reges nostros* recreant. In juniorum gratiam sit formula unica:

℞. ▽ *confortativ.* ℥iij.
cinnamon. ℥ß.
scord. ℥iß.
margarit. præpar. pro pauperibus vero ocul. ♋. *præpar. vel C. C. præpar.* ʒj.
sacchari perlati q. s. ad gratiam.

In quem finem & varia Electuaria, conservæ, condita, &c. parari possunt. Pro-

4, 9, Quartana.

fligatâ enim quartanâ nondum desistendum à medicamentis, sed martialibus, amaris, aliisque aperientibus diureticis, salinis, & antiscorbuticis, spleneticis, insistendum est, & si viscera adhuc sint firma, acidulæ *Swalbacenses*, vel aliæ optimè conducent, quæ & à quartana nuper liberârunt *Celsissimum Principem Nassovium, Casimirum, Generalem*. Sic serum lactis cum succo fumariæ & beccabungæ per temporis spatium epotum, generosum est remedium.

Tædet verò omnia medicamenta huc apponere, quæ proficua esse possunt, cùm nauseam pariamus Lectori, quare ad *Topica Externa* progredimur. Externè juxta *Cratonem* radic. urticę carpis manuum applicatę prosunt. Idem pro experimento commendat epithema ex spiritu vini ventriculo impositum.

Amuleta contra quartanam recepto apud populum more, quædam magis superstitiosa, quàm salutaria, nonnulla verò minùs superstitiosa, magis salutaria.

Trallianus scarabæum vivum fulvo linteo firmiter alligatum collo suspendit.

Commendat etiam lacertam viridem, ungues patientis, pilos ex hirci barba.

Platerus præ aliis, ceu certa laudat amuleta, nempe araneam in nuce avellana collo appensam; item Iaspidis vel Limacis lapidem gestare, vel talpam manibus, donec moriatur, tenere.

Rondeletius jubet folia salviæ, sambuci, pedis columbini, rutæ ā mß. calthæ p. j. trita cum modico salis & vini, carpisque manuum alligata, ante paroxysmum coctionis apparentibus signis alligare.

Alii ab ovo in urina quartanarii aliquot horas cocto, foraminulis intruso, & in acervo formicarum defosso febrem cessare affirmant.

Crato Epist. Med. Scholtz. 113. memorat sequens: *Simon* pistor per triennium quartanâ laboravit, dicebatque mihi, se multis remediis usum esse, sed unum hoc profuisse. Accepisse vinum sublimatum, sive aquam vitæ, & madefecisse prius tincam, & adveniente quartanâ imposuisse ventriculo. Tinca per medium dissecta in febribus intermittentibus ægrorum plantis pedum admovetur, ceu summum remedium. Et *Quercetanus* eandem carpis manuum applicat.

Plures pro certo experimento venditant tres radic. plantag. ante solis ortum collectas, & ex collo suspensas in nodulo. In votis habent tum intermittentium aliarum, tum inprimis quartanę inoffensum cursum tali amuleto intercipi.

Devenitur nonnunquam ad extrema, & incantationes quęruntur, sed periculosę res plena est aleæ, quartanæ maleficiis curatæ, quæ evasit funesta, exempla non desunt.

Hæc & alia amuleta me semper spe frustrârunt, carpis verò manuum possunt ad mentem *Willisii* varia cum fructu applicari, & quidem ex adstringentium numero, quorum jam in superioribus facta est mentio, & tædet, nec libet hæc iterùm ruminare. Sed antequam ad alia accedamus, unicum hîc monere debeo, quod in memet supradictis amuletis in cassum tentatis supradictum de 9. specibus herbar. vel radic. cum pane Judaico & sale juvamen attulit. Sed adhuc dubius hæsi, cuinam effectum adscriberem, cùm eodem tempore & aliis usus sum medicamentis, sed nullus rediit paroxysmus, cùm amuletum hoc de collo suspendebam, sed bis in aliis mihi satisfecit, in aliis verò voto non respondebat. Exterius possunt etiam ventriculo, hypochondriis, & Lieni, varia topica, tum emplastra, tum linimenta, apponi. Oleum sc. scorpion. tartari rectificat. Emplastr. de cicuta, de hyosciamo, magneticum. Inunctiones dorsi possunt fieri ex balsamo Mynsichti. Potest etiam spinæ dorsi applicari halec salitus in medio scissus, vel lumbi fricentur allio,

Ferrara in Observ. Chirurg. Observ. 49. miris commendat modis sequens, quo inungi debet tota spina dorsi à nucha incipiendo, & ad os sacrum procedendo:

℞. *Ol. laurin.*
vulpin.
de euphorb.
spic.

Nucis moschatæ,
terebinth. ana ℨij.
M.

Hisce præmissis specifica empyrica videamus. Decoctum lycopodii alii genistæ magnifaciunt.

Alii laudant radicem thapsi barbati; ejusdem succum Cardanus commendat.

Drachma radicis Imperatoriæ pulver. cum haustu vini ante paroxysmum propinata, & aliquoties repetita paroxysmum non tantùm mitigat, sed etiam sæpe planè profligat.

Cor leporis à *Diomede Cornario* priùs expertum, approbatum à *Monavio*, *Andrea Hildebrando*, & hactenus ab aliis tanquam specificum in quartana laudatur; Item de collo appensum juvare creditur.

Ungulę phocę suspensę, uti & cor ejus, in brachiis gestata, vel suspensa, dicuntur sanare quartanam.

Oleum scorpionis, dorso inunctum ante horam accessionis, paroxysmum inhibere dicitur.

Castorei esum in accessione quartanæ, si detur ℨj. quartanarios sanare vulgò refertur.

Si suspenderis cor salamandrę ad collum febricitantis, statim inde exstingui febrem narratur.

Ova aranei in panno nigro ligata, sinistro brachio alligata, quartanam sanare dicunt, quæ etiam bibita, & quidem quatuor ad quartanam juvare putant.

Jecur Delphini assum & esum, tertianam & quartanam expugnare dicunt. Sed quis omnia hæc narrabit, cùm ferè quilibet hac in quartana arcanum habere sibi imaginetur?

CAPUT X.

De

FEBRIBUS SYMPTOMATICIS.

§. 1. Cum plerasque has nostras explicatas febres tum continuas, tum intermittentes, comitentur varia symptomata, à quibus etiam *Clariss. Sylvius* febribus, & quidem à magis urgenti symptomate, nomen imposuit,

DIFFERENTIÆ.

Sunt ergò *febres* vel *algidæ ardentes*, *epialæ*, *fastidiosæ seu assodes*, *siticulosæ*, *famelicæ*, *cardiacæ*, *tormimales*, *syncopales*, *præfocantes*, *anhelosæ*, *asthmaticæ*, *tussiculosæ*, *arthriticæ*, *insanæ*, *vomitoriæ seu emeticæ*, *cacatoriæ seu catharticæ*, *sudatoriæ seu elodes*, *ureticæ*, *sputatoriæ*, *odontalgicæ*.

Algida febris hæc dicitur, in qua nullus calor, sed tantùm frigus molestum observatur, ab acido acriore viscido membranas & fibrillas vellicante oborta.

Ardens febris hæc vocatur, in qua nullum frigus, vel horror tantùm mediocris præcedit calorem intensissimum, à particulis acribus sulphureis exorta.

Epiala est, in qua simul frigus & calor in vehementissimo gradu apparent.

Sic *siticulosa* à siti importuna, & inexstinguibili ità nuncupatur, prout *famelica* à fame rabida, & inexplebili etiam tempore paroxysmi. *Fastidiosa* ab appetitu planè prostrato. *Cardiaca* à dolore verò inexplicabili, & cardialgiam mentiente circa ventriculi orificium superius ut plurimum imperium sibi rapiente ità nominatur.

Torminalis dicitur, à dolore colico ipsam comitante, ut plurimum ex præmissa sanguinis turbatione, & acido circa mesenterii partes nervosas sæviente, fibrillasque lancinante, divellenteque orta.

Syncopalis dicitur, ab urgente symptomate, deliquio scilicet animi, à perturbatione sanguinis majori, aliisque causis infrà dicendis producta.

Præfocans febris ità vocatur ob symptoma urgens, ubi homo videtur propter austerum succum ad œsophagum, vel trahæam, vel pulmones delatum, suffocari, hinc & dicitur *anhelosa* ac *Asthmatica*, ubi sæpe latet pituita viscida stomachum obsidens.

Tussiculosa tussim habet comitem, utplurimum ab acrimonia febris productam.

4, 10, Febres symptomaticæ

Arthritica hæc eſt, quæ dolorem atrociſſimum in omnibus ferè membris producit, & articulis infeſta eſt.

Inſana hæc dicitur, quæ deliria habet conjuncta à perturbata ſanguinis mixtione, & inde facta ἀταξία ſpirituum animalium exorta.

Vomitoria, ſeu *Emetica* illa dicitur, in qua vomitus ſunt enormes, utplurimum à ſpaſmodica ventriculi contractione producta.

Cacatoria verò eſt, in qua alvi fluxus ſimul debilitat; à bile ſæpè volatili & acriori hæc ortum ſuum habet.

Sudatoria, ſeu *Elodes*, dicitur quaſi paluſtris, cùm perpetuò natant in ſudoribus ægri: aliis etiam dicitur *cauſus ſpurius*, cùm acres particulæ tam validæ ſunt, ut ſudoribus ægri diffluant, hodierno die dicitur *ſudor Anglicus*, quia ibidem eſt *Endemius*, quam & noſtris in regionibus obſervare licet, hinc nonnullis dicitur *Febris colliquativa.*

Uretica eſt, quæ comitem habet diabetem.

Sputatoria eſt, quæ maximam ſalivationem habet comitem, hinc & aliis dicitur ſalivaris, quæ à glandulis malè affectis oboritur.

Odontalgica, quæ dentium dolorem habet conjunctum.

PARS AFFECTA.

§. 2. De parte affecta non multa addenda eſſe judicamus, quia ipſa denominatio etiam partem affectam denominat. *Algida & ardens*, *Epiala*, totum noſtrum ſanguinem, & totum nervoſum ſyſtema pro ſubjecto habent. *Siticuloſa* verò, famelica, & cardiaca, ſtomachum, Gaſteronacis ſolium Regium, agnoſcunt; *Torminalis*, *vomitoria*, *& cacatoria*, inteſtina cum annexo meſenterio, aliiſque membranis, & fibrillis nerveis; *Syncopalis* cor, Cardimelechis ſedem Regiam; *Anheloſa*, *Aſthmatica* & *Tuſſiculoſa* pulmonem, ipſiusque bronchia cum annexis pleura & diaphragmate; *Arthritica* omnes partes nervoſas; *Inſana* totum cerebrum, Microcoſmetoris ſolium Regium, in quo fit excurſio ſpirituum animalium; *Sudatoria* & *ſputatoria* glandulas omnes cum contenta colluvie; *Uretica* renes, & omentum.

DIAGNOSIS.

§. 3. Cùm hæ febres ex comitante, & urgente ſymptomate facilè dignoſci poſſint, non operæ pretium duco, plura de his addere; *Febris* enim *algida* dignoſcitur potiſſimùm per horrorem, & frigus, non cui invaſionis atque etiam acceſſionis ipſarum initio comes eſt horror, ſed in qua per maximam paroxyſmi partem horror extenditur; indeque *algidæ* dicuntur, in Belgio maximè frequentes, frigus enim nullus calor, vel levis tantùm ſequitur.

Ardens verò cognoſcitur ex uno illo charactere, calore ſcilicet intenſiſſimo. Interdum ſimul eſt conjuncta ſitis.

In *Epiala* ægri uno eodemque tempore in quibusdam partibus calore, aliis autem in partibus frigore corripiuntur. Quam febrem nunquam obſervavi, hinc de ipſius vera exiſtentia valde dubito.

Siticuloſæ, *famelicæ*, *cardiacæ*, *torminales*, *ſyncopales*, *præfocantes*, *anheloſæ*, *aſthmaticæ*, *tuſſiculoſæ*, per ſe manifeſtæ ſunt, & cognoſcuntur ex proprio ſymptomate urgente, ubi enim febrem hoc vel illud ſymptoma comitatur, poteſt nomen ſortiri ab hoc vel illo concomitante, & urgente ſymptomate.

Arthritica illa febris facilè dignoſcitur ex dolore illo errabundo, mox hos, mox illos articulos infeſtante. Sic etiam *inſana* ex delirio, *vomitoria* ex vomitu continuo ægros moleſtante, *cacatoria* ex perpetuo alvi fluxu febricitantes valde debilitante, *ſudatoria* ex madore, & ſudore per totum corpus diffluente, & ægros ad extremum defatigante, *ſputatoria* ex ſalivatione nimia, ut & *Odontalgica* ex dentium dolore febrem continuò concomitante.

CAUSA.

§. 4. Tunc demum ſcimus, quando cauſam cognoſcimus, ait *Stagirita*, quare & nobis, ut in accuratam febrium ſymptomaticarum cognitionem deveniamus, cauſas indagare incumbit.

Fe-

Febrium ergò *Algidarum* causa statuitur *Veteribus* pituita tenax, & frigida; *Sylvio* est succus pancreaticus, pituita copiosa & viscida, bile existente inerte. *Helmontius* solum Archéum dicit causam esse efficientem frigoris. *Nos* verò dicimus in his febribus *esse particulas acriores cum viscidit ate quadam*, quæ membranis & fibris per totum corpus firmiter adhærendo, & acrimonia sua vellicando, horrorem & frigus inducunt, & quia anima ejusque *Vice-Rex* corporalis *Microcosmetor* nunquam nisi à frigore motum ortum observavit, hunc judicat quoque à frigore proficisci.

§. 5. *Ardentis* verò *febris* (in qua nihil præter calorem sentitur) causam *Veteres Galenici* bilem putarunt, sanguinem ita inflammantem.

Chymicis & *Willisio* sunt sulphureæ particulæ sanguinem accendentes.

Sylvio verò hujus causa est succus pancreaticus minùs acris, pituita, pauca, minusque viscida, bilis autem acris, oleosa & copiosa.

Nos pro febris hujus causa vera proxima venditamus, exceptis aliis jam dubiis, calidissimas sanguinis particulas sulphure concremabili, & sale volatili magis abundantes, & calorem hunc intensissimum & ardentem producentes; nec hîc excludimus furibundum spirituum animalium in partes influxum.

§. 6. Causam verò *Epialæ*, in qua ægri simul vehementer calent & frigent, *Galenici* modò pituitam, modò bilem accusant, à putri enim pituita, & bile calorem deducunt, ab impútri verò pituita frigus excedens. *Sylvius* culpat succum pancreaticum & bilem acres, ita ut hujus calor cum frigore illius concurrat.

Nos verò existimamus in tali febri, si existat, esse dispositiones sanguinis inæquales, & fermenti febrilis accedentis modò ad hanc, modò ad illam partem dissolutionem ac fermentationem, uti cùm particulæ febriles & fervidiores ad habitum corporis delatæ sunt, calor ibi producitur, si verò aliter figuratæ ac proportionatæ sint, frigus producere videntur; sic etiam sçpiùs fallacia est in sensu, quòd enim frigus ægri sentire solent, quamvis fermentationes sunt auctæ, & pulsus vehemens, & magnus, & corpus etiam ipso tactu calidum sentitur, & hæc contingit solùm ab acrimonia modò has, modò illas fibrillas vellicante, & sensum modò caloris, modò frigoris producente. Sic etiam sæpè hæ acres particulæ circa ventriculum, *Gasteronacis* sedem, sibi imperium rapiunt, & producunt febrem *assodem*, item *vomitoriam*, quæ particulæ sæpè inter tunicas & plicas ventriculi effusæ, eum corrugando, fibrillasque folliculi fellis spasmodicè contrahendo, ejus succum bilem effundendo evertunt, unde tum tale quid, quale vomiturientibus, accidere solet ægris. Fit autem hæc vellicatio à perverso spirituum animalium motu, qui in ordine suo turbati convulsivos motus facilè cient. Sic etiam *Sylvius* hac in febre bilem volatilem & acrem ad ventriculum assurgere ait, & vomitum indè excitari asserit. *Willisius* vomitum immanem fieri existimat, quando semina fermentativa in motum concitata, arteriolis in ventriculi tunicas dehiscentibus ad singulos appulsus sanguinis deponuntur, & vomitum non secus ac stibii particulæ deglutitæ concitant.

§. 7. *Siticulosarum* febrium causam *Veteres Galenici* accusant bilem, ejusque vapores ad gulam adscendentes, ibidemque siccitatem quandam producentes. *Helmontius* sitim non à calore in stomachi orificio oriri asserit, sed potiùs ab excremento, quod sensitivum malè affectat, hinc ipse dicit, quòd sitis sit sensus diminuti laticis, quam generari in febribus asserit, non ob defectum humidi, neque ob penuriam sanguinis, sed indicare deficientem laticem. Inquit enim p. 234. *n.* 27. Est ergo „ sitis, præco deficientis laticis, non autem „ cruoris egestas, ut alioqui mandant scholæ, „ febriientium quoq; sitis à sumto potu perseverans, laticem alieno contagio ineptum ad sua munia factum denuntiat. Siquidem, *pergit ille*, quoties amaror, salsedo, nidórve, salivam inficit, stomachus apepsiâ fatigatur, & lingua (indolens alioquin, & nihil mali in se habens) ariditate finditur: significatque latex non transire ad venas, debito instructus viatico: „ quia in ipso stomachi hospitio, ejusq; viciniis „ ineptus evasit pro suo munere. *Wil-*

4, 10, Febres symptomaticæ.

Willisio sunt particulæ sulphureæ ad gulam delatæ.

Nos existimamus in siticulosis istis febribus plura corpuscula salina ad fauces deferri, tunicas earum obsidere, ut vaporibus ad humectandos faucium nervos à natura provida matre destinatis, omnis præcludatur via, & intercipiatur commeatus, hinc necessariò sequitur sitis inextinguibilis.

§. 8. *Famelicarum* febrium causam dicit *Helmontius* à splene provenire; *Sylvius* verò succum pancreaticum propter stagnationem aciditate gratâ & potenti præditum accusat.

Nos verò deducimus famem à quovis præternaturali acido, ut plurimùm nostrum *Gasteronacem* afficiente, fibrillasq; nervorum orificii ventriculi blandè sollicitante quasi cum popysmate.

§. 9. Febris *Cardiacæ* causam quærunt *Galenici* in quadriga humorum, ut plurimùm verò in bile vitiosa, ad orificium ventriculi delata.

Helmontio sunt corrosiva salia stomachum rodentia.

Sylvio causa hujus febris est succus pancreaticus stagnatione corrodentem vim nactus, præsertim si bilis concurrat acris.

Nos & hic culpamus spicula salina ex massa sanguinea, vel ex vasis lymphaticis ad orificium ventriculi delata, ibidemq; fibrillas lancinantia, rimasque facientia, & cardialgiam, seu sensum inexplicabilem circa ventriculi orificium superius excitantia, hincque spiritus in fibris vellicatis latitantes extra ordinem moventur, qui in continua serie dispositi impressionis typum, tanquam legati milites ad referendum suscipientes irradiatione vel undulatione quâdam animæ ejusque Microcosmetori dijudicandum offerunt. Sic & *Cartesiani* illam per varios motus nervorum tremulos cerebrum hinc moventium explicant.

§. 10. Causam *febris torminalis Galenici* pro more solito deducunt à quadriga humorum in intestinis pro re nata separatorum; vel à flatibus tum intestina, tum abdomen distendentibus, prout apparet in affectu de *Colica libr.* III. *cap.* VIII. *Helmontius* ab acido hunc dolorē esse ait.

Sylvio causa hujus febris est succus pancreaticus acidior, & austerior, vel flatus.

Willisius, qui bilem flavam, aut prassinam non causam materialem statuit, sed existimat liquorem nerveum in vitio esse, qui hæret in mesenterio, ejusque plexibus, & effervescens tormina & cruciatus acerrimos ibidem ciet, unà in partibus plerisque membranosis spasmos, & contractiones convulsivas, aut dolorificas ubiq; excitat.

Nos judicamus *febres* has *colicas* sæpissimè ortum suum habere, quando acidum peregrinum ex perturbata mixtione sanguinis enatum, derelictâ massâ sanguineâ circa membranosas mesenterii partes sensiles transfunditur, & quasi corrosivum stagnatione fit, & tunc ibidem tyrannice imperium, & sceptrum è manibus *Gasteronacis* rapit, quo in particulæ hæ acidæ, vel corrosivæ, rodentes puta, scindentes, pungentesque spiculis suis lapsu temporis magis magisque impacta fibrillas divellunt, ac rimas faciunt, unde necessariò fibræ illæ nervosæ sensiles cum fortiori spirituum animalium motu contrahuntur, indeque factæ spasmodicæ convulsiones ex dolorosè convulsis & intestinis, & abdomine aliorsum in alias partes continuatæ, unde hæc malorum Ilias oritur.

§. 11. *Veteres Galenici febris syncopalis* causam dicunt esse spirituum animalium defectum à diversa humorum diathesi ortum.

Helmontius existimat in his febribus esse venenum quoddam anodynum, dispersivum, quod in orificio ventriculi superiori excitat syncopen, quæ statim sensum tollit ac motum.

Willisius vero *earum* causam quærit in massa sanguinea vappida, vel effœta, itidem juxta ipsum oriri possunt hæ febres, quando sanguis nimium effervescit, & quidem ob particulas sulphureas nimium solutas. Sic & à denegato spirituum animalium influxu produci potest febris syncopalis.

Sylvio hujus causa est succus pancreaticus volatilem magis quàm acrem aciditatem nactus, sanguinem coagulans.

Cartesiani à flammulæ vitalis ad tempus exstinctione deducere solent has febres. Hinc & *Nos* existimamus in his febribus præter sanguinis turbatam mixturam sanguinem in corde vel stagnare, vel ad minimum coagulari, hinc ad

tempus cessat ejus motus, quod potest produci à variis acidis sanguini affusis, vel jam permixtis, nec excludimus influxum spirituum animalium ad cor impeditum, vel imminutum, qui spiritus in magna perturbatione à pluribus causis facilè dissipari possunt. Sic si animi deliquium adsit absque sanguinis crassitie & terrestreitate, indicat materiam æthercam, quæ in sanguinem introducitur, maximè diversam esse ab illa materia æthetea, quæ ordinario sanguinem perfluere solet. Sic & sæpe pituita crassa, acida in orificio stomachi latet, & nauseam, cardialgiam, & sæpe syncopen producit, quæ debent distingui à vera syncope. Nam in casu priori vires tantùm sunt oppressæ, & unico vomitorio omnia possunt tolli symptomata, in syncope verò hac vera *cardiacis* æger debet restitui.

§. 12. *Præfocantes* febres, & anhelosas, *Galenici* deducunt à crassa pituita bronchia simul obsidente, & etiam in primis viis hærente, sicque unà febrim producente.

Sylvius præfocantis febris causam dicit halitus austeros ad œsophagum, cor, & pulmones assurgentes: anhelosarum vero minùs austeros, magis vero flatulentos.

Nos putamus, si gravitas præcordiorum adsit, indicare ventriculum pituitâ crassâ obsessum esse, aut pituitam inter membranas ejus hærere; nec excludimus austeras particulas ad fauces delatas.

§. 13. *Febris asthmaticæ* causam *Veteres* dicunt pituitam crassam, etiam in asperæ arteriæ ductibus, & in ipsis pulmonum bronchiis latentem per metastasin aliquando eo delatam. Cui sententiæ assentiri videtur *Paracelsus*. *Helmontius* vero hujus sedem statuit in ventriculo, atq; in eo accumulatas mucilagines culpat.

Sylvio vero hujus febris Asthmaticæ causa dicitur pituita viscida, à succo pancreatico soluta, & ad pulmones delata,

Nos vero haud dubitamus ex sanguinis turbata mixtione, & ejus cacochymica dispositione plura excrementa viscida generari, quæ tunc ad pulmones, vel ejus bronchia, vel in ventriculum deferuntur, ibidemque asthma producunt. Sic & acor sylvestris, sive humor acidus sanguini commixtus eundem circa præcordia, & vasa pneumonica plus minus coagulando, ac circulationem ejus impediendo respirationem potest satis sufflaminare, quod etiam ab ἀταξίᾳ spirituum animalium exspectandum est.

§. 14. *Veteres Galenici* febrium *tussiculosarum* causam dicunt esse, quando à calore febrili resolvuntur vapores, qui tunc ascendunt ad pulmones, vel iterum de capite depluunt à vaporibus condensatis resoluti ad pulmones, ibidemque tussim excitant violentam.

Paracelsus tussim ex tartaro, seu mucilagine lutosa in febribus resoluta esse contendit.

Sic & *Helmontius* eam deducit ex salso excremento a febribus separato.

Willisio verò est tussis primaria nervorum aut fibrarum pulmonum à quocunque heterogeneo irritatio.

Sylvio tussiculosæ febris causa habetur halitus & flatus acres ad pulmones delati, eosque ad tussiendum irritantes.

Cartesius accusat particulas ex massa sanguinea oriundas acutas & acriores stimulantes, & vellicantes asperam arteriam, vel ipsos pulmones, & sic tusim producentes.

Nos causam hujus febris tussiculosæ esse salia sylvestria existimamus, vel humores acres, & viscosos tracheales fibrillas occupantes, vellicantes ac lacerantes, imò aliquando convulsivè aggredientes, & sic tussim excitantes. Sic & ejus sedes aliquando esse potest circa lienem, in intestino duodeno, imò in ipso ventriculo, ubi latere potest viscida materia ibidem separata. Sic & tussis oriri potest à sanguine scorbutico, & ex eo enatis particulis ad pulmones vel tracheales fibras delatis, easdemque irritantibus, à sanguinis turbata mixtione exortis.

§. 15. *Arthriticarum* febrium causam *Galenici* dicunt biliosum humorem ad articulos defluxum.

Paracelsus hìc tartarum accusat.

Helmontius ab acido febrili *Archeum* inficiente ortum habere hanc febrem arthriticam, haud dubitat.

Willisius à duobus humoribus mutuò inter se effervescentibus hunc dolorem oriri contendit.

Sylvius succum pancreaticum ita corruptum cul-

4,10, Febris symptomatica

culpat, ut articulis sit infestus; Si n. acrimoniâ præditus succus pancreaticus, bilem secum ducat, dolorem atrocissimum producet; sin minùs acer, assumet pituitam, tumorem œdematosum.

Cartesiani particulas scabras, & salinas crassiores ad articulos è massa sanguinea delatas accusant.

Nos quascunque fæculentias lixiviales, quæ partes membranosas & nerveas, seu ligamenta articulorum, seu periostia rodere aptæ natæ sunt, & circa has partes imperium sibi rapientes, culpamus, quæ fæculentiæ tempore febrilis insultus præcipitantur ad articulos, & ita dolorem vel lancinantē, vel rodentem producunt.

§. 16. *Antiquitas Galenica insanæ febris* causam modò ex sanguine exuperante, & in cerebrum copiosiùs effuso, deducit, modò à bile efferatâ, & inflammationem insignem excitante, modò à bile adusta.

Paracelsus hanc febrem oriri existimat ex oppilatione spiritus vitæ.

Helmontius putat scoriam febrilem simul præcordia occupare, & ibidem instar veneni tyrannidem suam exercere, & febres insanas producere.

Willisius has febres deliras à spirituum animalium confusione & irritatione produci asserit.

Sylvio verò hujus insanæ febris causa est, bilis acris, & ad occursum succi pancreatici acrior facta, unde enim juxta ipsum producuntur vitiosi spiritus animales, qui moventur turbulentè, & necessariò hanc producunt insaniam.

Nos existimamus in febribus sæpissimè particulas acres, imò aquæ stygiæ similes, ex maxima perturbatione sanguinis exoriri, quæ ad solium *Microcosmetoris* delatæ itidem & spiritus ad furorem percitantur, qui itidem acriores redditi, & immorigeri facti, quascunque fossulas percurrunt, & sic deliria excitant varia.

§. 17. *Galenici* in *febre cacatoria* accusant pravos humores, inprimis biliosos & corruptos, intestina ad expulsionem stimulantes.

Paracelsus culpat sal resolutum acrimonia sua ventriculum, inprimis intestina stimulans, & irritans.

Helmontius vitium digestionis arguit.

Willisius humores quosvis acres, serosos, & biliosos in massa sanguinea sæpè fluorem pati, & sic per intestina evacuari, & febrem *cacatoriam* produci posse nullus dubitat.

Sylvius hîc carpit bilem minùs volatilem, magis acrem, ad occursum succi pancreatici acriorem factam.

Cartesiani statuunt in his febribus magnam in sanguine versùs intestina præcipitari humorum copiam, quæ irritando & vellicando spiculis suis alvi fluxum inducunt. Cui opinioni & *Nos* subscribimus. Sæpè enim ex nimia serositate, & acrimonia sanguinis lixiviali, à perturbatâ sanguinis mixtione inducta, particulæ tales heterogeneæ circa intestina sibi rapiunt sceptrum, & sic febres cacatorias excitare aptæ natæ sunt.

§. 18. *Sudatoriæ febris* causa *Veteribus* est fusio & colliquatio humorum: *Sylvio* verò succus pancreaticus magis volatilis, quàm acris.

Willisio affectûs hujus causa consistit in sanguinis dyscrasia & debilitate, quatenus nempe liquor ejus instar lactis acescentis, continuè fundi inque serositates præcipitari aptus fuerit, quare tum propria ejus deliquia, tum humores quicunque aliunde suffusi siquidem assimilari nequeant, protinus secernuntur, cumque poris cutis valde patescant, per diapheresin potiùs quàm per aliam viam foras amandantur. Quod autem sanguis adeò in fusiones disponatur, plerumque in causa est salis fluidi sive acidi in massa ejus dominium, interdum etiã succus nerveus degener.

Nobis hujus causa est motus sanguinis tam circularis, quàm fermentativus, ille quidem celerior, hic intensior, sanguinem sub sudore necessariò attenuatum, resolutum, & quasi liquefactum exhibens, cùm non nisi tali sub sanguinis statu illa ejus phænomena apparere queant. In turbata enim mixtura sanguinis is attenuatur, & hoc ipso simul disponitur, ut seri, communis istius alimenti & excrementi vehiculi, facilem secessum, & promtam separationem patiatur. Sic & pororum, seu sudoris cribrorum pro transmittendo ritè sudoris latice apta & vitiosa adest dispositio & figuratio, de quibus jam in præcedentibus actum est.

Urina & sudor in pluribus conspirant, & unius suppressionem excretio alterius quasi supplemento certo excipere solet. Ut ergò urina

supprimatur, ratio hęc est, quòd sc. pertinaciùs stringantur renum nervi,&hinc quasi corrugentur eorum fibrillæ, & occludantur transcolatoria oscula, quo spasmo remittente omnia ordinariò fluunt. Si verò transcolatoria oscula plùs minùs aperiantur, vel à sanguine magna seri secreti copia eò detrudatur, & versus renes præcipitetur, vel per omentum vasa nimis hiantia sint, ut per ea potulenta transeant ad vesicam, hinc facile hæc febris diabetica produci potest.

Sylvio causa est succus pancreaticus nimis volatilis.

Sic & prædicto *Sylvio* sputatoriæ febris causa dicitur succus pancreaticus ita corruptus, ut ad glandulas salivares copiosiùs feratur.

§. 19. *Veteres* in febribus sputatoriis vel *lienem* accusant, quatenus non attrahit superfluitates serosas, hinc falsò deducunt rationem, quòd leniosi sint vel urinatores, vel sputatores, vel sudatores, vel catarrhis obnoxii, vel hepar etiam refrigeratum aquositates prodens plurimas culpant, modò ventriculum luxuriei pelagum accusant, nec extra culpam esse volunt renes, mesenterium, pancreas, omnesq; ferè totiusque corporis partes.

In hisce febribus sputatoriis glandulas affectas esse extra omnem dubitationis aleam ponimus. Hinc videmus in pueris,qui ptyalismo laborant glandulas esse circa totum collum induratas, hinc glandulæ salivares omnem superfluitatem serosam accipiunt, quia reliquæ non ampliùs resorbere possunt, sed sunt obstructæ, hinc omnis humiditas ad has salivares fertur,hinc est illa excretio salivæ copiosa.

§. 20. *Febris Odontalgicæ* causam puto esse acidum mole subinde minimum dentis radicem nerveam & fibrosam pungens, & rodens, ac sic dolorosè irritans. Brevi enim exinde non tantùm faciei ex illa parte, ac temporum,sed totius capitis hæmisphærium, tensionis, & plus minus lacerationis sensus, spasmi fibrarum manifestus index, cui sæpissimè tumor malæ phlegmatosus aut œdematosus supervenit, cum copiosissima salivæ limpidæ ac claræ effluxu, pertinaci fibrarum nervearum strictura ex glandulis immediatè, mediatè ex sanguineis vasis expressa, prout loquitur B. D. *Ettmullerus*.

PROGNOSIS, & CURA DIÆTETICA & PHARMACEUTICA.

§ 21. Quod concernit *Prognosin* & *Diætam*, illa facilè possunt ex prioribus hauriri, quia tædet illa iterum huc apponere, ne cramben bis coctam, quæ lectori nausea est, propinemus, quare cujusvis affectûs hujus succinctam curam videamus, & quidem primò *Febris Algidæ*.

§. 22. *Galenici* in his febribus algidis pituitam crassam ac tenacem incidendam, & attenuandam esse ajunt, hinc varia purgantia, incidentia, præparantia commendant, inprimis omnia aromatica, & acria quævis.

Sylvius ad auctam succi pancreatici aciditatem, & pituitam copiosam incidendam felicissimè adhibet varia salia volatilia, & aromatica omnia, hinc in febribus algidis sequentem vel similem laudat mixturam:

℞. ∇ *petroselin.* ℥ij.
fœnicul ℥j.
theriacal. simpl.
vel vitæ Matthiol. ℥iß.
salis volatil. succin. ℈j.
sirup. card. bened. ℥j.
ol. caryophyllor. gt. iij. M.

Nihil enim Author observavit hactenus æquè frigus temperare, quàm oleum caryophyllorũ, quod potest quamdiu frigus angit, ter quatervè in hora cum mixtura quadam assumi Hoc in casu & opiata cum oleo caryophyllorum juncta convenire nullus dubitat.

Nos in quibuscunq; febrib9, frigore & rigore molestis, seq. cum effectu prescribere solemus:

℞. *Theriacæ* ℈j.
specific. Strobelberg. ʒß.
ol. caryophyllor. gt. ij. *M. F. Bolus.*

Cuncta enim volatilia opiatis juncta totam sæpe implent paginam. Omnia quoq; aromatica conducent acriora. Sic etiam sub paroxysmi initiis rigore graviore urgente febrifuga fixa cum aromaticis optimè commiscentur, hinc plebis contra intermittentes euporiston debito usu non contemnendum est:

℞. *Piper. alb. aut long. gr.* IX.
ol. ejusd. vel caryoph. gt. ij. *M. Detur cum vino.*

Si admisceas granum unum vel alterum theriacæ coelestis habebis egregium remedium.

Sanè dum febrilis horror, frigusq; universam cutim convelli, aut crispari facit, ol. caryophyll. destillatum epigastricæ saltem regioni illitum, levamen affert, & in universa corporis periphæria horroris remissionem procurare solet.

§. 23. *Galenici* in febribus ardentibus venæ sectionem, & omnia frigida remedia commendant, quæ supra *cap. III. de Causo*, dicta sunt.

Sylvius calori comitibusque symptomatibus contemperandis sequens præscribit Apozema:

℞. *Radic. acetos. c. foliis* mij.
folior. fragar.
violar. ana mj.
coq. ex ▽ *hordei, ad colatur.* ℥x. *adde*
sirup. acetositat. citri ℥iij.
spir. salis dulc. ℈iß. M.

Nos pro temperanda acrimonia bilis, hoc est, corrigendo acido volatili plus minus oleoso in sanguine, sequens commendamus:

℞. ▽ *acetos.*
plantag.
acetos.
fl. papaver. rhœad. ana ℥j.
diascord. Fracastor. ʒiß.
spir. nitri dulcis, vel salis dulc. ana ʒß. *ad* ʒj.
sirup. portulac. ʒiij. M.D. *pro aliquot vicibus.*

Vel sequentem Julepum exhibere possumus:

℞. *Decoct. rad. scorzoner.* ℔iß.
Tinct. rosar. ℥j. *bellid.* ʒj.
sirup. rosar. rubr. ʒiij.
spir. vitriol. q. s. pro grato sapore.

Hic & in usum trahi potest Tinct. rosarum, bellidis, corroborans, & plura alia, quæ diximus Capite de febre ardente.

Inprimis hic notandum velim, quòd hic sæpe observetur prunella, die Braune/ in qua sequente misturâ sæpiùs colluatur os, quin & interdum gargarisentur fauces, aut tepidiusculè in ore per tempus detineatur:

℞. ▽ *Semperviv. major.*
prunell. ana ℥viij.
succ. cancror. fluviat. rec. ℥iv.
salis **ci depurat.* ʒiß. M.

§. 24. In *Epialis febribus* conveniunt medicamenta ex prædictis subcontrariis composita, in quem finem *Sylvius* sequentem commendat mixturam:

℞. ▽ *Card. bened.*
cichor. ana ℥iß.
theriacal. simpl.
aceti stillat. ʒvj.
ocul. ♋ *pulverisi.* ʒß.
sirup. de v. radic. ʒj. M.

Potest etiam sequens parari:

℞. ▽ *borragin.*
buglosf.
rubi idæi ana ℥jß.
ocul. cancr.
corall. præpar. ana ʒß.
sacchari perlati q. s. ad gratiam. M.D. *cochleatim.*

Pertinent huc omnes mixturæ polychrestæ, quæ hinc indè & alibi præscriptæ videantur.

§. 25. Ad *sitim* compescendam *Veteres* præscribere solent varios julepos; item commendant omnia aquea, & refrigerantia, quorum numerus est infinitus.

Sylvius ad sitim leniendam & tollendam laudat sequens:

℞. ▽. *hordei* ℥xx.
sirup. portulac. ℥ij.
acetositat. citri ℥j.
spirit. salis dulc. ʒß. M.

Pro lingua sicca & arida mucaginem seminum cydoniorum, & Psylli linguæ illinendam laudat.

In nimia siti & æstu sequens vel similis conducet mistura:

℞. ▽. *Fontan.* ℔ij.
cinnamom. ʒß.
succ. citri recent. ℥iß.
spir. rubi idæi parum q. s. pro grato sapore. M.

Lapis prunellæ in sero lactis assumtus, optimè sitim exstinguit. Omnia acida, & aquea hîc in usum possunt trahi. Sic etiam os collui potest aquâ, cui vel parùm aceti, vel vini additum fuerit.

§. 26. Ad *famem, syncopen* minantem, sedandam conveniunt ex *Sylvio* omnia, quæ acidum potenter infringunt, concentrantque, ut sunt oculi ♋, margar. corall. creta, &c. in pulverem redacta, & misturis aliis convenientibus addita, vel in alio vehiculo idoneo ad grana quædam propinata, donec fames diminuatur. Si his & aliis ex nostro canistro addes oleum tartari per deliquium, eam certò curabis.

§. 27. *Galenici* in febribus cardiacis varia commendant stomachica, cordialia, &c. jam alibi dicta.

Sylvius in his febribus cardiacis laudat *opiata*.

Nos in casu, ubi suspicio adsit de saburra viscida, acida, acri, biliosa, veneno, vel corrosivitate, vel viscíditate peccante in ventriculi orificio superiore hærente, vomitoria antimonial. commendamus viribus adhuc integris, si verò jam vires fractæ sint, tunc ad diaphoretica cum opiatis juncta, tanquam ad anchoram sacram confugimus, quæ in febribus, & inflammationibus omnem implent paginam, & simul acidum absorbent. Sic huic intentioni ex volatilibus Tinctura bezoart. mixtura simplex, spir. theriac. camphoratus, C.C. & ex fixis antim. diaphoreticum, aurum fulminans correctum cum ebore sociat. bezoartic. miner. C.C. philosophicè præparatum admixtis dosi refractâ *opiatis* satisfaciunt.

Hîc & magnæ efficaciæ est Essentia carminativa nupta cum essent. castorei, & anodyna. Omnia hic conveniunt cinnab. cum præcipitantibus maritata. Sequens pulv. proficuus erit:

℞. *Pul. bez.* ʒj.
conchar. præp.
cinnabar. antimon. ana ℈j.
castorei ℈ß.
laudan. opiat. gr. ij.
ol. cinnamom.
menthæ ana gt. j. *M. F. pulvis.*

Et ut hostis sat fortis eò feliciùs vincatur, varia paregorica applicanda sunt, ut facc. ex paregoricis & carminativis herb. menth. absinthii, origani, serpilli, fl. chamom. summitat. aneth. parari & applicati conveniunt. Item varia unguenta ex aromaticis paratæ, inprimis emplastrum ex gummi tacamahaca & caranna cum balsamo Peruviano paratum.

§. 28. Quibus *Galen.* in febrib. torminalibus uti solent, in l. prim. de Colica dicta sunt, ut & quæ aliis *Authoribus* solennia sunt ibidem videre poteris.

Sylvius in his febribus torminalibus commendat inter alia sequentem mixturam;

℞. ▽ *Menth.*
fœnicul.
petroselin.
cochlear. ana ℥j.
🜕 *nitri gt.* x.
laudan. opiat. gr. iij.
*spir. salis *ci* ℈j.
ol. anisi gt. vj.
sirup. fœnicul. ℥iß. M.

Ex nostra sententia in torminalibus febribus conveniunt omnia cinnabar. anod. & castorina, quæ omne absolvunt medendi punctum, sunt enim antispasmodica, & simul acidum respiciunt. Ex. gr.

℞. *Tinct. bezoart.* ʒj.
*spir. sal. *ci castoreat.* ʒß.
essent. anodyn. ʒiß. *M. Detur ad gt.* xL.

In quem finem & conveniunt cephal. illud Michaëlis, liquor C.C. succ. nervin. elix. nostr. polychrestum ex alkalino nostro paratû, quæ omnia sunt acidorum temperativa, vel blando suaviq; popysmate demulcent partes membranosas, & fibras sensiles. Opiata quoque præcipitantibus jungi possunt. Hinc egregius pulvis absorbens sequens est:

℞. *Pulv. absorbent. Wedel.* ʒj.
bezoart. jovialis,
cinnabar. antimonii ana ℈j.
castor. præparat. ℈ß.
laudan. opiat. gr. j. *M. F. pulvis.*

Pulverem etiam ex ocul. canc. margar. spermate ceti, tantillo castorei, mirum, quantum profuturum autumaverim, idq; ex hac ratione, quia acidum vitiosum absorbent, imbibuntque, quod & faciunt alkalia quæcunque, quę summopere prosunt cum prædictis opiatis juncta.

Externè varia conveniunt Topica, de quibus vide caput de *Colica*.

§. 29. In *syncopalibus* febribus *Galenici* varia commendant spirituosa, & confortantia, quorum numerus ferè infinitus.

Sylvius in syncope, ut præcaveatur, sequentem laudat mixturam:

℞. ▽ *menth.* ℥ij.
vitæ Matthioli ℥j.
vel tinct. cinnamom. ℥ß.
olei caryophyllor. gt. vi.
sirup. cochlear. ℥j. *M.*

Nos in febribus his syncopalibus, palpitatione cordis, deliquiis animi, sequentem mixturam in

4,10, Febres symptomatica

uſu habemus, aliaq; cardiaca moderata, ut ſunt, aquæ borrag. ſcord. citr. theriac. cum admixtis ſirupis citr. meliſſ. & ex fortioribus ſunt pulv.è chel. cancr. compoſ. bez.confect. de hyacinth. theriac. Andromach. Ex.gr.

℞. ∇ *borrag.*
ſcord.
ceraſor. nigror. ana ℥ij.
cinnamom. bugloſſat. ℥j.
margar. præpar. ʒj.
ſacch. cand. q.ſ. M.

Vel in his febribus ritè admiſcebis antiſcorb. martialia, aliaque abſorbentia. Ex.gr.

℞. *Spec. cord. temperat.* ʒj.
pulv. abſorbent. ʒiß.
perlar. ʒj.
ol. cinnamom. gt. v.

M.F. *pulvis ſubtiliſſimus. Doſis à* ℈ß. *ad* ℈j. *in vehiculo idoneo*.

Ad confortandos & recreandos ſpir. ſequens mixtura non erit improficua:

℞. ∇ *borragin.*
roſar.
ceraſor. nigr.
cinnamom. ana ℥j.
ſucci Kermes ʒiij.
moſchi, in iis qui ferre poſſunt gr. j.
cinnabaris nativ. vel antimonii gr. xx.
Zibeth.
laudani opiat. ā *gr.* j.
ſirup. corallior. ℥j.
M. D. *cochleatim per vices*.

Sic & externè varia cataplaſmata, balſama cordi, naribus applicari poſſunt.

§. 30. Quibus medicamentis *Galenici*, in febr. *aſthmaticis* & *anheloſis* uti ſolent, ex Capite de *Aſthmate* peti poſſunt. Commendant enim varia phlegmagoga aliaque incidentia.

Nos hiſce in affectibus varia pectoralia, balſam. ſulph. & myrrh. aperientibus Martialib. nitroſo balſamico ſale gaudentibus diureticisque juncta, laudamus. Omnem paginam abſolvit ſequens:

℞. *Mag. Saturni,*
ocul. cancr. ana ʒj.
cinnabar. antimonii,
flor ſulphuris ā ℈j.
fl. benz. ès ℈ß.
laudan. opiat. gr. ij.
ol. aniſ. gt. ij. M. *F. pulvis*.

Sic & vomitoria varia conducent, inprimis ubi viſcida latet ſaburra in ventriculo, de quibus jam dictum eſt.

§. 31. In febribus tuſſiculoſis *Sylvius* commendat varia opiata volatilibus, & oleoſis ſalibus maritata. In quem finem ſequentem laudibus extollit mixturam:

℞. ∇ *menth.* ℥iij.
Spir. carminat. Sylv. ℥j.
**ci gt.* xx.
laudani opiat. gr. iij.
ſirup. fœnic. ℥iß. M.

Ad huius imitationem ſequenti uti ſolemus:

℞. ∇ *menth.* ℥ij.
cortic. citri ℥j.
*ſpir. ſalis *ci gt.* xx.
ſalis abſynth. ℈ß.
ol. menth. gt. ij.
ſirup. ejuſdem ʒvi.

Cochleatim aſſumendâ, & pro re nata gr. i. laudani opiati, vel theriac. cœleſt. addendo.

In tuſſi humida ſequens conveniet:

℞. *Sulphuris myrrhat.* ℈ij.
radic. irid. Florent.
antim. diaphor. ana. ℈j.
lapid. ♋.
cinnab. antim. ana ℈ß.
theriac. cœleſt. gr. vj.

M. F. *pulvis. Doſis à* ℈j. *ad* ℈ß.

§. 32. In febribus arthriticis ſeq. conducet:

℞. *Arcan. duplicat. Mynſ.*
antimon. diaphor.
cinnab. antim. ā ℈ß.
laudan. opiat. gr. ij. M. *pro duabus vicibus*.

Vel: ℞. *Bezoart. miner. gr.* xv.
cinnab. nativ. gr. vj.
laudan. opiat. gr. j. M.

Fiat & decoct. lumbric. cum vino vel ſero lactis. Hic & opiata, & omnia balſam. proficua erunt, inprimis quæ deſumuntur ex vino.

Externè poſſunt etiam varia applicari, de quibus vide *cap. de Arthritide*.

§. 33. *Sylv. inſanas* febres curat per quæcunq; bilis acrimoniã tum potenter, tum blandè corrigen-

gentia, temperantiáq; qualia sunt præsertim *oleosa*, Emulsiones & *opiata* internè usurpata, eademque capiti externè quovis modo applicata.

In his febribus insanis optimo cum successu propinantur vomitoria viribus adhuc constantibus. Magnifacimus omnia martialia aperitiva, salia volatilia cephalica, cinnabar. combin. cum arcano duplicato, camph. facchar. & magisterio Saturni pro re nata adiecto laudano opiato, vel additâ theriacâ cœlesti.

§. 34. In *vomitoriis* febribus suadet *Sylvius* omnia, quæ bilem figunt, ut sunt omnia austera, & opiata. *Nos* verò Tinct. bezoart. nuptam cum essent. anod. exhibere solemus, vel propinetur essent. Theriac. cum dimidio essent. opii XL. saltem gutt. dosi. Conveniunt quoq; Cinnab. cum cryståll. tartar. lapid. cancr. terra catechu radic. aronis juncta, adjectis guttullis ol. cinnamom. menth. macis, &c.

Omnia & hîc conducent theriacalia cum internè, cum externè propinata. Optimè aliquando dedi theriac. rec. ad ʒj.

Sequens mixtura egregia est:

℞. ∇ *menth.*
rubi Idæi ana ℥iß.
cinnamom. ℥j.
spir. theriacal. camphorat. ʒiij.
laudani opiat. gr. ij.
essent. ambræ ℈ß.
sirup. de menth. ʒvi. M.

Sic & essentia theriacalis cum dimid. ess. opii propinata ad XL. gr. præsentaneam affert opem. Opium enim quosvis humorum motus sistere, & speciatim *vomitum* compescere solet.

Externè ventriculo applicari possunt sacculi ex herbis paregoricis parati. Ex. gr.

℞. ∇. *Herb. menth.* mij.
Nucis moschat. ℥ß.
cinnamomi,
macis ana ʒj.
caryophyll. ʒij.

F. pulvis, excipiatur cotone, & includatur sacculo ex sindone confecto interpassato rotundo, irroretur largiter spiritu vini theriacali, vel ol. menth. ac juniperi.

Vel seq. Emplastrum:

℞. *Theriac. recent.* ℥ß.
balsam. Peruv. ʒß.

Vel: ℞. *Ferment. acerrim.* ℥v.
pulv. menth. ℥j.
zedoar. ʒvj.
N. M. No. 3.
macis,
cinnamom. ā ʒiß.
acet. rosat. q. s. F. Emplastrum.

§. 35. In febribus *Cacatoriis*, prout illas *Sylv.* vocat, idem laudat sequens conditum sæpiùs, & per vices sumendum:

℞. *Conserv. rosar. rubr.* ℥ij.
diascord. Fracastor. ʒij.
confect. de hyacinth. ʒj.
terræ sigillat. ℈j.
sacchar. ℈ß. M. D.

Ad nucis avellanæ magnitudinem aliquoties in die devorandum.

Commendat quoque potum chalybeatum, vel auro candente auratum.

In his febribus *catharticis* commendamus medicamenta carminativa, theriacalia, absorbentia, bezoartica, & *opiata*. Hîc ergo conducet etiam essent. theriac. cum essent. opii maritata. Hîc & pulveres, & electuaria ex prædictis concinn. liquidis præterimus, & cùm eorum formulæ hinc inde exstent, non operæ pretium ducimus, hæc hic repetere.

§. 36. In curatu difficilioribus febribus *sudatoriis* *Sylv.* omnia commendat austera, inprimis hanc insequentem mixturam:

℞. ∇ *Plantag.* ℥iij.
cinnamomi,
aceti stillatit. ana ℥ß.
sirup. portulac. ℥j.
corall. rubr. pulveris. ʒj. M.

Hæc mixtura ad mentem *Sylvii* cochleatim propinari potest, quam si quis velit potentiorẽ, addet ipsi acaciæ scrupulum dimidium, vel etiam integrum. *VVillis.* etiam varia commendat, Ex. gr. Saturn. sal. tart bis in die ad 30. gtt. exhibend. tinct. corall 2 C.C. urinæ aut fuliginis, omnia chalybeata laudat, ut & seq. pulverem:

℞. *Pulv. ebor.*
corall. ana ʒij.
croc. martis,
sal. cholyst. ana ʒj.

47, 10, Febres symptomaticæ.

elix. pulv. dosis ʒß.
bis in die.

Nos in febribus sudatoriis omnibus aliis præferimus saturnina, hinc tinct. illa antiphthisica egregii usus est in febribus hisce sudoriferis. Nec excludimus varia austera, quæ constringendo poros cutis omnem implent paginam.

§. 37. Eodem ferè modo & curantur *Uretica*, excepto, quòd in his conveniant etiam opiata, opium enim ratione salis volatilis acris sudoriferum est, ratione verò sulph. somniferum. Hinc optimè *Diabeticorum* nimbus urinarius per *opiata* compescitur.

§. 38. *Sputatorias Sylvius* curat per hydragoga, diuretica & sudorifera in tempore, h. e. ante paroxysmum assumpta, hisce enim educitur succus pancreaticus vitiosus.

Nos hic omnia aperientia, inprimis spir. salis ammoniaci commendamus. Sic & ab opiatis exspectandum est levamen, inprimis à sirupo meconii, vel diacodii simplic. theriaca cœlesti, & pluribus aliis. Hic & conveniunt omnia decocta ex lignis, aliisque aperientibus, inprimis potus Thée erit egregius. Seq. ad mentem *Ettmulleri* erit proficuum:

℞. *Rasur. lign. juniper.* ℥ij.
sassafr. ʒjß.
cort. lign. guajaci ℥j.
herb. rorismar. p. iij.
baccar. junip. ℥jß.

Infund. in ▽ & vin. ā ℔ij. ad ℔iiß, macerentur per XXIV. horas in MB. vase alembico suo munito, & decoq. & destill. ad medias, colaturæ & destillato adde

spir. sal. ammon. simpl. ʒiij.
sirup. flor. calendulæ ℥ij.
F. *Apoz. pro aliquot vicibus.*

Os etiam variis gargarismatibus colluendum est, inprimis sequenti:

℞. ▽ Semperviv.
plantagin. ana ℥vij.
tinct. bellid. ʒj.
Onis crudi ʒß. *ad* ℈ij.
sirup. rosar. rubr. ℥j.
M. pro gargarismate.

§. 39. Præter generalia *intermittenti* febri debita, in his febribus odontalgicis conducet ex mente *Sylvii* seq. mixtura, sæpiùs cochleatim ante paroxysmum exhibenda:

℞. ▽ *Betonicæ,*
fœnicul. ana ℥ij.
theriac. simpl. ℥jß.
laudani opiat. gr. iij.
ol. caryophyllor. gt. iiij.
sirup. stœchad. ℥j. M.

Sæpiùs etiam externè in forma emplastri parti dolenti theriacam cum commodo applicuit.

Hisce in febribus *nostra opinione* conducet opium, quod interno usu somnum provocabit, doloremque levabit, vel loco dolenti applicatum sensibilitatem stupefaciet, sicque plura mitigabit symptomata.

Sic radix apii, & benzoinum masticata *odontalgiam* solvunt.

Auricula muris, salvia, & lign. guajac. cerevisiæ secundariæ incocta, & in ore detenta, dentium dolores sedant. Thymus etiam externè convenit. Temporibus quoque applicari possunt varia adstringentia, & anodyna. Sequens medetur certissimo experimento:

℞. *Mastich.* ʒiij.
laudani ʒij.
bol. armen.
sanguin. dracon. ana ʒj.
opii Thebaici ℈j.
c. terebinthina F. *l. a. Massa ad tempora.*

Denti etiam intrudi potest sequens:

℞. *Spir. vini* ʒj.
camphor. gr. x.
M. cum bombace indatur denti.

Reliqua ex alio Capite petenda sunt.

FINIS LIBRI IV.

JOH. DOLÆI
ENCYCLOPÆDIÆ MEDICINAE THEORETICO-PRACTICÆ
LIBER QUINTUS.
De Morbis Mulierum.

CAPUT I.

DE UTERI INFLATIONE, HYDROPE ET PROCIDENTIA.

§. I.



Um varia & diversa morborum genera variis dirisque insultibus sequiorem sexum omni ætate, omniq; tempore multigenæ revera Fatorum expositum sorti & violentiæ, invadant, permultas satis atroces, quę ipsi tum cœlibi tum coniugato & gravido circa sua gestationis incerta dubiave eventu tempora, præsertim partum ipsum obtingunt, in qua quasi in bilance suspensus si nostros modo oculos morborum seriem cernere dignemur, quam *Riverius* exceptis cæteris ratione solius uteri extendit ad sexcentos. Certè infinitarum ærumnarum est uterus & multis & incomprehensibilibus ferè affectibus premitur, heu quot variis casibus, quot discriminibus vitæ obnoxius! Perpende quæso, quæ in teneræ muliebris sexus corpora mollesve habitus sæviunt mala structuram eorum multoties invertentia, si non penitus evertentia & corrumpentia, sæpè enim *charybdim* evitantes miseræ in *scyllam* incidunt. Qualem tyrannidem agat in eas tempore virginitatis *menstruorum* nunc *depressus* nunc *exaltatus fervor*, nunc *plane deficiens*, nunc *solito copiosior fluxus*, ipsæ testantur miseræ. Quantis verò malis sunt ne expositæ maritatæ? Tempore imprægnationis adsunt *insolitarum rerum desiderium & appetitus* nunc *nauseabundus* earum *ventriculus* respuit cibum, nunc *spasmodicè* afficitur & *evertitur*, hinc vomere coguntur, vel toto die vel statis quibusdam diei horis, ultimis dein imprægnationis mensibus, dum fœtus fortiori iam gaudet motu, *atrocissimos* experiuntur dolores; si verò iam fœtus habitaculo suo se extricare, & ad exitum disponere, situmque suum mutare secum constituerit, quantos non patiuntur *dolores*, & si infans iam partui proximus est, quantos non matri adfert dolores? de quibus etiam Sacer Codex loquitur, nullum dolorem hoc graviorem esse. Hisce etiam defunctæ incipiunt fluere lochia, quos & illa non inferunt cruciatus? hinc elogium *Helmontianum* est, *fœminam morbum omnem bis pati*, non minus doctum quam verum.

Misera in hoc mulierum est conditio præ viris, quod tot ac tantis obnoxiæ sint calamitatibus, easque non solum fabrica corporis cum labefactatur viris communis, sed etiam particularis quoad uterum qui ceu ζῶον ἐν ζώῳ est, suis mactet infortuniis & miseriis, omnia hæc autē

in

5,1, Uteri inflatio, hydrops, procidentia.

in ipso utero tantum mechacinè peragi, & à solo fermento uteri hæc mala excitari posse, hactenus meritò dubitavimus, sed cum & uterus regatur spiritibus, hinc & ipsis præsidem ibidem constituimus ad regendos sibi creditos milites, quem spir. plasticum nuncupare libet, qui si ab ingruente hoste infestatur, absque dubio plurima velut ex equo Traiano propullulant & oriuntur mala, quæ omnia quoad fieri potest, ordine iam proposito pertractare & explicare animus est; Supremum Numen faciat ut omnia benè & feliciter eveniant!

Primò se offert uteri *Inflatio, Hydrops* & *Procidentia.*

DESCRIPTIO.

Inflatio & *hydrops* uteri sæpè Medicos adstantes imo laborantes ipsas decipit, ut gravidationem adesse existiment, bene ergo Medicus distinguat necesse est, ne inflationem aut hydropem abdominis pro uteri inflatione, aut uteri inflationem pro abdominis inflatione, multominus pro gravidatione reputet.

DIFFERENTIA.

§. 2. A gravidatione differt uteri intumescentia aut inflatio (quæ à solis flatibus in utero præternaturaliter detentis producitur) quia in inflatione hac decrementum & incrementum observatur, in gravidatione ferè semper sensim ac sensim augetur, in qua solet etiam adesse lac in mammis. Ab abdominis inflatione differt, quia in hac sæpè murmur & rugitus in toto abdomine percipitur.

DESCRIPTIO.

§. 3. Hydrops uteri est collectio aquosa, subinde in ipso uteri substantia, subinde inter membranas ejus rariùs in ipsa cavitate, quia tunc faciliùs ejiceretur Racham Melcha; quandoq; etiam in testibus, ex quibus vidi sæpe eductas libras VI. ♈æ limpidæ.

§. 4. Uteri procidentia dicitur vulgo & falso *prolapsus* ipsius uteri, cum potiùs sit interioris & rugosæ vaginæ à sede sua & loco, quo secundum naturam contineri debet, extensio; nunquam enim uterum prolabi posse, sequentia evincunt argumenta, tum propter ligamenta, quibus uterus vicinis suis partibus annectitur, quæ ne summa quidem vi quandoque ab illis avelli possunt, tum propterea quod uterus inverti, inversusque per suam cervicem & osculum internum decidere nequeat, ligamenta enim illa ob loci distantiam non ad spithamæ longitudinem relaxari possunt, pleraque ergo uteri procidentia, quæ vulgo sic dicitur tantum vaginæ procidentia est, si enim uterus prolapsus sit, non tam facilè reponi neque inverti aut curari possit, ut nunc quotidie observamus. Imo ipse observavi in fæmina (vetula) *Francothalensi*, uteri procidentia laborante, in qua etsi totus uterus prolapsus visus fuerit, tamen subjecta cultro anatomico uterum suis ligamentis firmiter annexum inveni. Idem mecum *Clarissimus Chyrurgus Amstelodamensis van Meckern* observavit.

SIGNA.

§. 5. D*iagnosin* hydropis seu inflationis quod spectat, ea est difficillima & obscura, propterea quod uterus aliis humoribus frigidioribus laborans, eadem ferè patitur symptomata & signa, imò sæpe hic affectus ceu dictum est, ab imprægnatione difficulter internoscitur. Utramque tamen in ejus *diagnosin* & cognitionem facili marte deveneris, si ad causas ritè attendas præcedentes, & ad particularia hujus morbi symptomata, ad excreta, tandemque ad juvantia & lædentia. Crebriora symptomata sunt tumor sensim ac sensim increscens, qui tamen singulis diebus augetur, diutiusque absque ullo motus sensu aut vitæ perdurat, quàm ut ab imprægnatione esse possit; molesta quoq; circa has partes observatur gravitas, rariùs fluctuatio cum aliquo sensu frigoris aut doloris, adest partium superiorum emaciatio, sitis, uteri subinde suffocatio, denique menses suppressi cum excretione tamen aliqua ab utero aut serosa aut pituitosa, inprimis quando humor in ipsa uteri cavitate colligitur, sive vero flatus adsint facilè ex inflatione rugitibus aliisque signis percipere potes. *Cl. Sebizius* historiam habet de fœmina *Argentoratensi*, quæ ventrem distentum & tumidum ultra decennium habuit cum hydrope uterino, tum molâ carnosa laborabat.

§. 6. Uteri verò procidentiæ vulgo ita di-

ctæ signa per se manifesta sunt, & ab ægra referuntur, & causæ quoque signa facilè cognoscuntur, modo Medicus ad singula, ut oportet, diligenter attendat, nam major sanguinis affluxus ex signis plethoræ, menstruatione aut impedita aut nimia facilè cognoscitur, quemadmodum & affluens aliorum humorum seri sc. pituitæ liquoris lenicalis &c.

CAUSA.

§. 7. Causas easdem ferè habent hi affectus ac tympanites & ascites, de quibus consuli potest *liber tertius*: hìc enim est lymphæ particularis extravasatio & flatuum concentratio; esse ergo plerumque pituitam acidam in utero latentem, inque flatus spiritus plastici resolutam nulli dubitamus, à qua pituita ita inundatur, ut officio suo impar sit. Si vero loco flatuum lympha viscida ac crassa adsit, & præcessit vasorum lymphaticorum obstructio vel compressio, necessario lympha stagnare & hydropem producere debet.

Causæ procatarcticæ sunt, refrigeratio partium genitalium post partum aut menstruationem, aut frigus pedum manuumque, ubi menstrua instant, aut prolapsus in aquam aut medicamentorum nimiùm refrigerantium & repellentium perperam in uteri inflatione applicatorum abusus; alimenta quoque acida & aquea, crassa & viscosa sæpè hos excitant affectus; huc & referri potest abusus potus aquei tenuioris & nimis spirituosi, somnus protractior, vita otiosa & sedentaria, utpote mulieribus solemnis, animi affectus, mœror, tristitia, cura, quæ etiam sexui huic cordi sunt. Excretiones quoque tum universales tum particulares ab utero suppressæ, & denique infortunia ab ictu, casu, inflammatione, contusione, scyrrho, ulceribus & similibus aliis affectibus uterinis producta.

§. 8. Causæ *procidentiæ* vaginæ uteri aliæ sunt internæ aliæ externæ; Internæ sunt relaxatio atque emollitio tunicæ rugosæ in vagina uteri à nimio affluxu aut seri, aut sanguinis, aut liquoris cervicalis, aut puris similiumve aliorum humorum. Sic & partes illæ internæ ab acrimonia humorum eo confluentium corrodi possunt, hinc producitur sæpè procidentia vaginæ uteri, item casu, ulceribus, in partu difficili, ab imperita enim obstetrice hæ partes lacerari & dilatari possunt.

Causæ vero externæ plures sunt, aër frigidior ac humidior, balnea, semicutica, insessus, unguenta, linimenta, cataplasmata & omnia emollientia ac refrigerantia, sic & potus aqueus nimius, alimenta lubricantia, diuretica & menagoga sæpius exhibita, somnus nimius & intempestivus, præsertim in locis humidis ac frigidis, nimia corporis exercitia, aut ambulatio, iter pedestre, saltatio, equitatio, tussis, sternutatio, vomitus, partus difficilis &c. Subitanei & graviores animi affectus suum addunt symbolum, præsertim ira, mœrores, tristitia, curæ &c. Excretiones aut suppressæ aut immodicæ, ut suppressa menstrua, nimius eorum fluxus, lochiorum fluxus, ut & fluor albus longior, alvus adstricta, diarrhœa, dysenteria, tenesmus, coitus nimius &c. sic & facile hic affectus producitur ab ictu, casu, contusione, ulcere, avulsione fœtus, aut secundinæ manu violenta, doloribus, ab ostetrice allatis, à mola, fœtu mortuo & similibus aliis.

PROGNOSIS.

Perlustrata nunc insigni hâc causarum catervâ ad *Prognosin* faciendus erit accessus & quidē primò salutis & mortis.

Inflatio & hydrops uteri est difficilis curatu, uti omnes reliqui hydropis species, ob gravissima tamen quæ secum importat symptomata, tum etiam quod spiritum plasticum, qui maximum habet commercium cum Microcosmetore alijsque Regibus planè quandoque enecet; sæpè enim hìc accidere solent graviora mala, ut sunt inflammatio, ulcus, scyrrhus & cancer, quæ misellas ad mortem usque comitari sòlent.

Procidentia vaginæ uteri ex se non valde periculosus est affectus, ex accidenti tamen fieri potest periculosus, inprimis si superveniant inflammatio, ulcus, gangræna & sphacelus uteri, item si subsequatur suppressio mensium, suffocatio uteri, dolores, febris, convulsiones &c.

Morbus hic quia longus esse solet, chronicus dicitur & curatu difficilis est, præsertim si procidentia fuerit magna & inveterata à causa

vio-

5, 1, Uteri inflatio, hydrops, providentia.

violenta inque corpore cachectico aut debilitato aliisque morbis producta.

CURATIO.

§. 10. His ad Theoriam spectantibus præmissis, ipsam nunc aggredimur *praxin*, quæ methodo medendi & præsidiorum materiis absolvitur. Curatio quæ more solito à regimine rerum non naturalium à filiis Medicorum ita dictis recipienda est. Inflatio & hydrops uteri diætam calefacientem, siccantem, aperientem & carminativam seu discutientem expostulant, quâ constitutâ humores nitoris uteri negotium facessentes inprimis serosi emendandi dein evacuandi, & si flatus urgeant, discutiendi erunt.

Prodeãt ergò primò medicaměta incidentia, attenuantia, aperientia & discutientia, decocta puta ex radicibus aperientibus, ex lignis guajaci, sassafr. chinæ, sarsap. quæ & simul sudorifera sunt, & sic serum expellere satagunt. Conducunt & herbæ absynthii, cent. ⊙ min. fol. soldanell. cortic. med. sambuci, baccæ lauri, juniperi, sem. urticæ additis uterinis, rorismarino, majorana, pulegio, arthemisia &c. hinc sequens conducet mixtura spirituosa & aromatica quæ placat & popysmate demulcet nostram Racham Melcham. E. g.

℞. *Aq. rorismar. pulegii, arthemis. ana* ℥jß.
hysteric. ℥j.
lap. ♋. *præpar. tartari oleati à* ʒß. *ol. salin. g.* viij.
spir. sambuci ℥ß.
syr. d. quinque radicibus ℥j. *M.*

Hîc vero conferunt omnia salia volatilia oleosa carminativa, & menses moventia moderata, vel pilulæ ex gummi, myrrhata, castoreata, martialia, & quæcunque corroborantia &c. Præmissis his conducunt omnia hydragoga. Ex. gr.

℞. *Extr. hydragog.* ℈ß.
mag. G. Guttæ gr. v.
☽ *hydragog. gr.* ij. cum essent. arthemis. fiant pilulæ pro virium & ætatis robore assumendæ.

Usus syrupi de spina cervina sæpe iteratus hoc in casu egregius est.

Sic & omnia ex jalappa parata, inprimis ejus tinctura optimè adhibentur, laudamus baccas sambucinas, ebulinas, juniperinas & laurinas, præsertim in uteri inflatione.

℞. *Rob. sambuci* ʒij.
extr. carmin. ℈j.
resinæ jalapp. gr. vj.
ol. anisi. g. j. M fiat bolus.

Succus bryoniæ more nostro collectus & exhibitus, magnum affert levamen; quibus præparatis & eductis, eo annitendum est, ut humor jam collectus discutiatur, in quem finem omnia sudorifera & diaphoretica commendamus. Ex. gr.

℞. ♎ *s tartari. sassafr. à* ℈j.
nitr. dulcif. g. xv.
♁ *n. diaphoret.* ℈j.
Aq. pulegii, card. bened. à ℥iß. *M. pro dosi.*

Omnia quoque diuretica, qualia in hydrope ascite jam laudavimus, conducunt. Inter externa linimenta, unguenta, emplastra & cataplasmata valde discutientia, qualia ibidem commendavimus, juvabunt additis semper volatilibus aut fixis, aut quæ iis abundant sc. stercoribus animalium, oleosis, aromaticis id genus aliisque. Pessaria quoque, insessus, evaporationes & suffitus hîc in usum optimo cum successu trahuntur.

Convenit quoque instrumentum Pharamundi Rumelii, quo aqua ex utero educi potest.

Ad flatus ope vitiosi acidi productos discutiendos, conveniunt omnia acidum absorbentia, ex aromaticis oleosis constantia. Sequens mixtura sæpè cum commodo fuit exhibita:

℞. *Aq. Carminativa* ℥iiij.
aurant. c. vino malv. ℥iß.
spir. * *anisat.* ʒj.
sp. nitr. dulc. ℈j.
lapid. ♋ *præpar.* ʒj.
syr. cort. aurant. ʒvj. *M. detur cochleatim.*

Hoc in affectu tanquam arcanum commendatur radix doroniri. Externè possunt quoque adhiberi varia carminativa, fotus, nempe cataplasmata &c. de quibus videri possunt medicamenta in tympanitide commendata, modo cum hystericis specificis maritentur. Ex. gr.

℞. Ol. chamom. nitſæ lauri, canii, fœnic. caſtorei à ʒß. M. Sacculus quoque ex milio cum herbis uterinis & carminativis conducet, internè etiam carminativa poſſunt purgantibus miſceri. *Glauberus* optime impuritatem & flatus extrahit per ſingulare inſtrumentum, & indit ſal tart. cum ammoniaco ſale, vel poteſt huic inſtrumento fimus ex ſale tartari cum * indi, ut ad uterum perveniat. Cum inflatio uteri rariſſime fiat ſine extravaſato ſero, ideo hydragoga medicamenta miſcenda carminativis, quoniam hinc inde variæ exſtant formulæ, iis jam ſuperſedebimus.

§. 2. Curatio *procidentiæ* uteri vaginæ duplex eſt, una vera, altera tantum palliativa, & utraque habet tres indicationes, 1. ſi quæ obſtant, quo minus uteri vagina reponi poſſit, ea removeantur, ut ſunt inflammatio, tumor, gangræna, ulcus, excoriatio, alvus adſtricta, urina & menſes ſuppreſſi vel nimis fluidi; ſi flatus ergò vel ſtercora hæreant in inteſtinis, tunc clyſma ſequens poteſt applicari:

℞. *Specierum decoct. carminativ. emollient. à mj.*
flor. lauri m ß.
ſem. cumini, canii à ʒij. coq. in q. ſ. aq. com. in col. ℥viij.
Elect. denit. d. bacc. lauri à ʒiij.
vitell. ov. n. 1. *fiat l. ar. clyſma.*

Dein pars prolapſa & extenſa in priſtinum reponatur locum, præmiſſa tamen ejus ablutione cum decocto aliquo abſtergente vel leniter adſtringente aut illinitione, abſente tamen inflammatione, eryſipelate & gangræna, poteſtque talis fotus adhiberi:

℞. *Fol. quercuum, meſpilorum, plantaginis à mj.*
rad. tormentill. biſtort. à ℥j.
Aluminis ℥ß. dentur inciſa, quæ indi poſſunt ſacculo & regioni debitè applicari in vino priùs cocta.

Inſpergi quoque poteſt pulvis ex conſolidantibus & aſtringentibus paratus. Ex. gr. Ex thure, myrrha, maſtiche, ſarcocolla, roſ. rubr. ſucc. hypociſtid. eò ergò antea omnia annitendum eſt, ut repoſitum in loco ſuo retineatur, & partibus vicinis conglutinetur, in quem finem conducet decoctum ſequens:

℞. *Herb. hemiar. m. iß. flor. roſ. r.*
Fol. arthemiſiæ, matricar. à m. ß. rad. plantag. biſtort. à ℥j.
coque ex vino rubro vel ferrariorum aq. de quo vagina & foveatur ſeu abluatur.

Poſtea & illine hæc & ſimilia linimenta:

℞. *Unguent. Comitiſſæ* ʒvj.
Croci Mart. adſtring. ʒij.
pulv. maſtich. ʒß.
ol. myrtillor. q. ſ. pro linimento.

Dein pulveris ſuperiùs jam dicti inſperge, & te ad reductionem compone, quàm quo felicius exequaris, mulierem vel ſupra menſam, vel in lecto ita colloca, ut caput declive ſit, clunes verò elatiores, tunc crura deducito cruribus ſurſum retractis, ſola manu digitisque vel linteis calidis ſenſim reducito in priſtinum locum; ægrotans anhelitum ad ſe trahat, nec exſpiret; parte ita in priorem ſedem repoſita, eo incumbendum, ut intus conſolidetur, in quem finem varia emplaſtra pubi & vulvæ applicari poſſunt. Ex. gr.

℞. *Empl. matricar. magnetic. Rumel. ad q. ſ. malax. cum pinguedine urſi q. ſ. induc. ſuper alutam.*

Vel: ℞. *Empl. contra rupturam noſtr. uſitat. q. ſ.*
croci Martis adſtring. ʒiij.
malv. cum ping. urſi.

Palliative quoque illa protuberantia retineri poteſt aut globulis, aut annulis, quos globulis præferendos eſſe judico; cera, reſina aut gummi utilis

In vera cura interna vulneraria, leviterque adſtringentia non negligenda ſunt.

℞. *Raſ. lign. guaj.* ℥v.
ſaſſafr. cort. guajac. à ℥j.
herb. alchymill. pyrol. veron. à m. ß.
ſem. plantag. ʒij.
coque ex aq. com. q. ſ. col. ℥xxx. *adde*
ſyr. d. ſymphito Fern. ℥iij. *M.*

Conveniunt etiam omnia leniter adſtringentia, quæ vide ap. Authores.

Symptomata autem pro re nata mitiganda ſunt.

5, 2, Hysterica passio.

Pessi quoque ex adstringentibus parati prosunt, sed his & aliis omnibus præferunt, suffimigia ex pell. anguilla salita, ex hypocystide, stercore vaccino exsiccato, alumine, musc. acaciæ.

Globulus ex filo cannabino cum cerâ applicetur, & sæpe cineres scarabæorum inspergantur, vel ægra sedeat super lignum quercuanum frigidum.

CAPUT II.

DE

PASSIONE VEL SUFFOCATIONE HYSTERICA, VEL UTERINA.

Descriptio.

§. 1. P*Assio hysterica* aliis ab urgentiori symptomate dicitur & *suffocatio hysterica*, rectè an secus ita appelletur, quia vulgò dicitur ab utero oriri, non jam decidam, cùm ab aliis factum sit. Est syndrome variorum affectuum simul concurrentium, ut plurimùm ab austero & spirituum in utero existentium ἀταξίᾳ *Racham Melcham* molestantibus exorta. Ab *Helmontio* vocatur *asthma uterinum*; in viris vocatur *suffocatio hypochondriaca*, die Beermutter in fœminis, *suffocatio uterina*. Sylvius hunc affectum appellat suffocationem & strangulationem hypochondriacam æquè viris ac mulieribus solemnem. Est certè gravissimus affectus, & varia sub se comprehendit symptomata, & propterea non solum misellis ægrotantibus, sed Medicis ipsis & adstantibus, timorem incutit, subitò enim fœminæ prosternuntur, corpus refrigeratur, respiratio & vox quasi faucibus hæret, pulsus cessat, & nonnunquam sensus & motus abolетur, ut miseræ quasi mortuæ jaceant, de quibus in Diagnosi pluribus agemus.

Passioni huic hystericæ valdè analogus est, & præcipuè respondet *incubus* in vivis, & convenit quoque cum apoplexiâ.

Differentia.

Distinguitur verò ab ea, quod passioni hystericæ convulsiones & dolores adsint, in apoplexia verò nunquã hæc symptomata observantur.

In Epilepsia verò longè graviores convulsiones adsunt, quàm in passione hysterica, & sic facilè ab aliis cognatis morbis hic affectus distinguitur, non autem opus est, ut valde solliciti simus in his morbis à se invicem distinguendis, quia curatio in his omnibus eadem est.

Pars affecta.

§. 2. *Veteribus Galenicis* pars affecta est *uterus*, quem cum vulgo ad fauces usque assurgere credunt. Hæc vero sententia à plebejis, & quod miror à Medicis plurimis hactenus defensa, hodie à Neotericis plane est eversa, ut non operæ pretium ducamus hic illa refutare.

Sylvius pro parte affecta, pancreas, intestina cum annexis ventriculo & gulâ, quæ in hoc affectu constringi videntur, reputat. *Helmontius* dicit in suffocatione uterina, ægrotantes queruntur, quando loquelę sunt compotes, tensionis intercostalium strictamque costis zonam cinctam arbitrantur, vel baculum ab inferis ad guttur exporrectum, hinc ait *stomachum* claves uteri gerere. *Willisius* cerebrum ob nervosi generis affectam partem putat.

Nos hic non solum *uterum* cum suis vasis & glandulis, sed & *nervos* & *primas vias culpamus*, in quibus sæpe hæret causa, quæ dein & cordi & cerebro communicari solet, hinc Lerna illa malorum. Antequam ulteriùs procedimus in præcipua inquiramus symptomata, ut ex iis tanquam præmissis notioribus gemina hujus affectus causa assignari possit.

Diagnosis.

§. 3. Affectum hunc comitatur respiratio difficilis, faucium adest strangulatio, ac bolus quasi faucibus hæret aut angustia quædam quasi à fuste in œsophagum intruso strangulari videtur; adsunt etiam borborygmi & rugitus, aliquando nausea adest, rarius vomitus, pandiculatio, cordis palpitatio & cardialgię sæpè comites sunt. In ipso paroxysmo pulsus imminuitur, quandoque in totum aboletur, interdum ad quadrantis dimidiæ & integræ horæ spatium, subinde ad satis notabile tempus ad unum vel alterum diem, ita ut tales ægræ pro mortuis habeantur, nullis signis unde vitam adesse judicare pos-

possumus se se prodentibus, ut plura exempla apud Auctores fide dignos habemus. Fauces etiam ita constringuntur, ut suffocari ægrotantes videantur, succedit pallor & frigus notabile, motus, & sensus nunc in totum, nunc ex parte tolluntur, sępe in abdomine percipitur globus quidam ad diaphragma usque adscendens, quem falsò uterum dicunt, cum Uterus 4. suis ligamentis firmiter annexus fit.

Accedunt quoque animi deliquia, varii motus convulsivi ac epilepsia, menses sunt sæpe suppressi, in hypochondrio utroque præcipue sinistro percipitur pulsatio, conqueruntur ægri de anxietatibus, siti, doloribus variis, inprimis verò capitis, ventriculi, artuum, &c. alvum aliquando habent obstructam, & tamen à lenientibus oritur hic enarrantibus, uti statim dum hęc scribo observavi in quadam quæ ab applicato clystere ex mollientibus parat. & addit. ℥ß. Elect. diacathol. vigesies dejecit cum animi deliquiis & frigore extremorum. Tandem ni pereant ægrotantes, post paroxysmum longiorẽ aut breviorem imò interdum ad notabile temporis spatium cordi & arteriis motus restituitur & pulsus observatur, pectus quoque extendi atque complicari sicque respiratio redintegrari incipiunt, vox quoque quæ antea nulla, redit, & ægri de molestiis præcordiorum conqueruntur, aliæ odorifera perferre nequeunt, ambram scilic. moschum cinamomum, rosas &c. quem odorem & plures viri absque deliquio animi tolerare non possunt, uti exemplum habemus in Rege hodierno Gallorum Ludovico XIV. Hæc sunt symptomata graviora nostri affectus, non enim quemlibet hæc comitantur symptomata; in aliis pauciora, in aliis plura sunt imò adeò obscura ut vix ab incantatione discernantur, omnia etiam enarrare, quę inde conjunguntur symptomata, impossibile est.

CAUSA.

§. 4. *Nos* vero nunc ad morbi nostri causas nos cõferamus. De *Causa* hujus intricatissimi affectus communissima est *Galenicorum* sententia, quod sc. vapores maligni & venenati à sanguine & semine in utero corruptis ut & aliis humoribus ibidem collectis & malignam venenatamque naturam inducentibus per arterias, venas & nervosum genus ad superiores partes eleventur, & prout vel ad hanc vel illam ferantur, diversa symptomata producant.

§. 5. *Sylvius* huic doctrinæ fere assentiri videtur, aliter tamen rem explicat, aitque à succo pancreatico in tenue intestinum delato ibidemque cum accedente bile ex sale lixivioso oleo & spiritu volatili constante blanda ac naturæ amica excitari pugnam, effervescentiæ nomine à *Clar. Authore* insignitam, ex qua vitiosa effervescentia habitus & vapores austeros ad has vel illas partes adscendere, inde omnia hæc symptomata in hystericis obvia oriri posse non dubitat.

§. 6. *Helmontius* hunc affectum non esse ex corporali humorum ac vaporum confluentia in utribus cerebri natum existimat, sed esse morbum ex Deutetopathia & actione regiminis atque uterum aliàs quietum in thymosin excitari per iram atque mœrorem; Equidem uterus ut ille ait, nunquam supra diaphragma ascendit, ast apoplecticos patrat.

§. 7. *Willisius* hunc ad convulsivos affectus refert, & inde causas deducit.

§. 8. *Nos* existimamus in abdominis partibus inferioribus, præsertim verò in utero existere spiritus animales, qui Janitori uteri ad nutum esse debent, qui spir. animales intra uteri fibras existentes si omnia ad nutum peragant lenes & contractiores motus constanter fiant, sin verò iidem spir. ab hoste puta acido, vitioso, austero facilè efferveescenti plurimum incitantur, tunc tumultuariè insiliunt, ita ut densius aggesti & in auxilium vocantes *Microcosmetorem* statim progredi & pertransire nequeunt, inde membranas quibus intertexuntur distendunt, divellunt & dilatant, quin & sæpe ipsas quasi à vento inclusο inflatas attolli & anterius propelli faciunt, hinc & uteri & mesenterii plicæ à spiritibus agitatæ intumescant, imò cum subsultibus exilire ac intra abdomen ut cum *Willisio* loquar, arietare videantur; nec minus *ventriculi* ac *intestinorum* tunicæ à spiritibus eo modo expansis impetumque facientibus elatæ in varias distentiones ac inflationes urgeri solent, in hâc spasmodicâ convulsione & dolorosè convulsis intestinis & abdomine aliorsum in alias partes subinde continuentur motus cum fortiori spirituum anima-

lium

5, 2, Hysterica passio.

lium perturbatione, hinc à ſpaſmodica faucium contractione oritur iſla conſtrictio faucium & globus in abdomine, hinc ſæpe oriuntur Epilepſiæ &c. In graviori hoc malo ab eodem acido vel auſtero tandem ſupervenit ſanguinis quodammodo congrumati ſtagnatio in præcordiis indeque omnimoda ſuffocatio, reliqua ſymptomata facilè ex his præmiſſis deduci poſſunt.

Eadem cauſa reſpirationis impeditæ & imaginationis boli in faucibus eſſe poteſt, quod inteſtina torqueantur & convellantur, quapropter diaphragma minus deorſum ferri poteſt. 2. quia muſculi abdominis & gulæ convelluntur, ita ut pectus & abdomen minus & cum ſummâ difficultate moveantur & gula conſtringatur, quapropter anima judicat vel vinculo gulam conſtringi vel globum in gula hærere, in aliis verò partibus hærentes particulæ auſteræ, acidæ, varias convulſiones excitant, ut morbus hic cum epilepſiâ valde conveniat.

Inter cauſas procatarcticas referimus aërem frigidiorem, alimenta acida vel auſtera, vel acerba & aliquando acria, odorata quęvis graviora naribus admota, moſchus, cinamomum, roſa, zibethum.

Somnus & vigiliæ modum excedentes valde nocent, nimium aut intempeſtivum corporis exercitium, ut & vita ſedentaria, maximè hic ferè ſymbolum addunt ſubitanei & graves quicunque animi affectus, ut ſunt mœror, curæ, terror, ira, amor, &c. denique excretiones vel nullæ, vel intermiſſæ, vel nimiæ.

Poſtquam paroxyſmus hyſtericus aliquandiu duravit, ægræ ad ſe redeunt valde defatigatæ ſcil. à convulſionibus & membra dolent non ſecus ac ſi fuſtibus percuſſa eſſent, & revera quoque utrobique eſt doloris cauſa, nam ſicut à fuſtium ictibus fibræ rumpuntur, unde dolor, ſic quoque à convulſionibus hinc illinc fibrę franguntur, & hinc illi dolores.

PROGNOSIS.

§. 9. Prognoſin nunc paucis tangamus. Non admodū periculoſus eſt hic affectus, ex ſe n. rarò lethalis eſt, quamvis ratione aut conjunctorum morborum aut ſupervenientium ſymptomatū ſubinde lethalis fieri poteſt, diuturnus autem eſt & contumax, pręſertim ſi altas egerit radices aut plurima eaque gravia conjuncta habeat ſymptomata, præſertim in vetulis. Viragines non aut minus huic affectui ſunt obnoxiæ, quam fœminę ſedentarię, quia illarum ſanguis ſpirituoſior & ſtamen nervoſum firmius eſt. Periculoſus eſſe ſolet hic affectus puerperis & prægnantibus. Aliquando in epilepſiam degenerat, quare exemplum novi hâc in urbe. Huc etiam ſpectat ſequens *aphoriſm. Hipp. 5.35. Mulieri hyſtericæ ſternutamentum ſuperveniens bonum*, quia motu iſto valido humores, cùm ſępe pauci ſint, qui obſtructionem faciant, expelluntur. Sic etiam bonum eſt, ſi copioſi ructus ſuperveniunt, quod & obſervavit *Sylvius*, his enim & morbus & paroxyſmus ſępe terminari ſolent.

CURA DIÆTETICA.

§. 10. Extra paroxyſmum *Diætâ* bene proſpicies, omnemque in eâ abuſum evitabis. Aër ſit temperatus, vitetur aſperior & borealis, odores exſtinctæ candelæ, moſchi, zebethi aliorumque gratorum fugiatur. Alimenta ſint boni ſucci, auſtera, acida, ſalſa, concoctu & fermentatu difficilia vitentur, caſtaneæ, &c. nocent etiam omnia fumo indurata.

Potus ſit cereviſia optimè defœcata vel vinum tenue, nocet omnis cereviſia non bene cocta & fermentata, item potus aqueus, muſtum, &c.

Motus & quies, excreta & retenta, inprimis menſes ſuppreſſi, alvus conſtricta & ſemen retentum, ſi modum excedant, non deſunt Patroni hujus affectus. Somnus & vigiliæ etiam in mediocritatis cancellos contineantur, nocent enim ſomnus & vigiliæ nimis protractæ, cum varias cumulent cruditates; animus ſit hilaris, mœrores autem graves & animus meticuloſus, conſternatio ex inopinatis caſibus & ſi qui ſunt ſimiles affectus hunc morbum facile inferre poſſunt.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 11. *Veteribus Galenicis* ſuffocationis uterinæ, curativæ intentiones duæ ſunt, una, quæ præſentem reſpicit affectus hujus paroxyſmum, altera, quæ tempus paroxyſmo liberum; eò ergo incumbunt, ut vapor ille malignus ex utero adſcendens diſſipetur & à membris principalioribus avertatur, dein, ut h[illegible] è quo elevatur

vapor, evacuetur & è corpore eliminetur, tandenique partes corroborentur.

Si ergo fœmina in paroxyſmo graviori conſtituta eſt, clamores, pilorum in pudendis præcipuè aurium vellicationes, ligaturas & frictiones dolorificas commendant, præ omnibus tamen noſtra obſervatione titillationes in plantis pedum paroxyſm. diſcutiunt; ſæpe etiam cucurbitulas cum multâ flammâ ſuris & femoribus applicandas volunt. Naribus graveolentia & fœtida, utpote caſtor. aſa fœtida fumus ex pennis perdicum, unguib9, cornubus, &c. ut vapores illi maligni diſcutiantur, adhibenda volunt, in quem finem etiam arcani inſtar verrucas (quæ tibiis equorum adnaſcuntur) comburunt, firmumque naribus excipere inſtituunt. Pudendis ſuaveolentia varia exhibent ut zibeth. moſchum, Gall. moſchat. eâ additâ ratione, ut ſcil. humorum & ſpirituum motûs in utero verſus inferiora revocetur, & quaſi conſopiatur.

Revocandã etiam & revellendam volunt materiã ad ſuperiora adſcendentem, clyſterib. ex uterinis & carminativis paratis: ut etiam ipſa materia vaporum mater ex utero tollatur, peſſos in maritatis utero indunt, *Barbaris Naſcalia* dicta, naribus verò indunt varia ſternutatoria, auribus inſtillant ol. ſalv. ſucc. ſpicæ, &c. Emplaſtrum d. galbano aliaque regioni umbilicali imponunt: & ſi à menſtruor. fluxu impedito proveniat, venam tali ſecare jubent, aliaque varia uterina & anod. exhibent, de quibus Practici videri poſſunt.

Extra paroxyſmum verò eò incumbendum volunt, ut ſi à ſemine malum corrupto ſit in utero, id evacuare tentant cum clyſterib. uterinis & peſſis, & ut reliquię diſcutiantur & uterus roboretur, convenientia emplaſtra & unguenta uteri regioni applicant, in quem finem Sennertus ſeq. commendat unguentum:

℞. *Styracis liquidæ* ℥ij.
Caryophyll.
ſem. agni caſti, angelicæ ã ʒß.
Aliptæ moſchat. ℈j.
ol. nardin. lil. alb. ceræ ã *q. ſ.*

Fiat unguentum, item ſeq. emplaſt.

℞. *Sem. agni caſti* ʒj.
ſantalor. omnium ã ʒß.
pulv. roſ. alb. ʒj.
gumm. tacamahac. ʒiß.
caranna ℥ij.
alypt. moſchati ʒß.
Terebinth. ladan, ceræ ã *q. ſ.*

Fiat emplaſtr. S. arte debite applicandum.

Si vero paſſio hyſterica à menſtruis retentis & corruptis habeat ortum, conducent omnia menſes cientia inferius dicenda, ut & venæ ſectio ſuperius allegata.

Eò verò unanimiter collimant *Galenici*, ut vapores maligni diſcutiantur & uterus roboretur, in quem ſcopum commendant meliſſ. menth. puleg. calamenth. rad. angel. imperatoriæ, meri, &c. præ aliis verò rad. bryon. & varias ex his aliiſq; aromatic. parant aquas deſtill. pulveres, ut ſunt ſpecies galang. diacalamenth. diacinam. &c. Magni quoq; æſtimant Theriac. Mithridatium, requiem Nocolai & caſtor. ex quibus concinnant varias formulas, quarum omnium Practic. *Galenicorum* volumina referta invenies.

§. 12. *Paracelſus* præ aliis alibi dicendis commendat ol. ſtanni umbilico inunctum, quod ſic fit: Solvatur ſtann. ▽ fort. & ceruſſ. redigatur, hæc abluenda & ſolvenda in cryſtallos, qui deſtillati dabunt liquorẽ dulc. & ol. flavum, ex reſiduo ſal elici poteſt, qui in cella in ol. reſolvitur.

§. 13. *Helmont.* dicit, etſi odora & grata aromata multas infirment mulieres, non tamen idcirco olida ſive putida quævis illas ſanare debeant, dicit enim aſſa aut odor fumantis ſulph. non recreant hyſtericas, quatenus fœtent, ſed quia cohibent ſive interficiunt Ideas extrà utero impreſſas; amara omnia mulieribus hyſtericis commendat Author. Remedia hyſterica ipſi ſunt arcanum, ignis ſive dulcedo ſulph. è vitriol. veneris paratura. Item tinct. corall. eſſ. ſucc. gagatis, urticam non pungentem flore albo cucullato, Ribes nigr. Ballote. Rutham, abrotan. Salviam. Nepeth. Grana ſamb. ebuli, aſam fœtid. verucam poplitis equini. Corall. rutilantes laudat, cœterum pergit, non quævis ſimplicia ex æquo incantatos ſanant ut neque omnes pariter hyſtericas. Nam ſuas ſingula dotes habent ideæ tolluntque compares nocuas: Abrotan. ſc. ſalvia & ruta ideas timoris abigunt, Arthemiſia, urtica, Ballote & Ribes nigr. valent in caſibus à mœrore contractis, Aſa fœt. caſtor. grana acta, Ga-

ga-

5, 2 Hysterica passio.

gatis, essent. in casibus ex ira patratis. Nepetha autem Valer. & Adranth. in casibus ex idea odii resultantibus: Prout hypericon & Phii tertium in Ideis furibundis, sic lepus siccatus, testes quarundam bestiar. fumo arefacti, virga cervi, agn. castus & succin. in Idæis per libidinis suggestionem natis. Electr. autem miner. corall. præpar. & majora arcana adscendunt ad universale quodammodo, quibus approximat secundin. masculi primigeniti, fel anguis, &c. quę arcana *Helmont.* dicit vix aliquem destituere, econtra contemnit hic Author in omnibus uteri affectibus dulcia quęvis, quia juxta ipsum sopitum uteri furorem concitant.

§. 14. *Willisius* hic omnia ea antispasmodica commendat, quæ in epilepsia laudavit.

§. 15. *Sylvius* verò in omnibus causis hystericæ suffocationi commendat sal. volat. & prę cœteris omnibus spir. sal. armon. ad gr. iij. vel iiij. vel plures ex vini alteriusque convenientis liquoris cochl. sæpius assumptum. Ad austeros flatus halitusque discutiendos præter hunc spir. * spirit. castor. laudat ejusq; tinct. & ut ol. succ. maceris destill. &c. in casu verò ubi glutinosi & simul acres sunt halitus flatusve prętersal. volat. magni pendit spir. nitri dulcé & cortic. aurant. rorism. &c. Ubi verò magis aquei existunt halitus conducere præter laudata salia volat. ait, tinct. aromatic. cinam. croci, macer. non neglectis hydragogis subinde usurpatis, ad humiditates aqueas in corpore redundantes minuendas.

Idē ad austeros flatus halitusq; ad fauces adscēdentes, discutiendos commendat supra dictum ♎* volatil. vel aromatic. vel oleos. Inter alterantia laudat omnia aromatica, inter radic. eligit rad. asari, dictamn. alb. ireosi rubræ tinctur. cyclaminis, chelidon. min. aristolochiæ, rot. gentianæ, ut & Schœnantium, spicam, &c.

Ex foliis sabinam, puleg. arthemis. ruth. meliss. marrab. calamenth. mentastr. nepeth. flores cheiri, croci, rorismar. genistæ ex seminibus, nigell. petrosel. polipodii, lupin. apii, fœnic. levistici; Ex baccis, lauras; Ex aromatis cinamom. maceres, cassiam ligneam Xiloaloëm, ex gummi myrrh. castor. galban. sagapen. succin. mastichen, storac. laccam, asan. fœtid. Ex metallis chalybis limaturam in usum trahit, inprimis laudibus extollit sal suum volatile oleosum.

§. 15. *Nos* omnem operam omneq; studium in curando hoc affectu adhibemus ut extra paroxysm. causâ remotâ acidum illud & austerum seu ponticum corrigatur. In paroxysmo verò ut spasmodica illa concussio & contractio & suffocatio tollatur. Spasmodicam illam contractionem auferunt omnia ea, quę spirit. animales extra pomœria sua vagantes iterum in ordinem pristinum restituunt, in quem finem commendamus salia volat. urinosa aliaq; fœtida & subtilia acria ut sunt spir. armon. volat. fuligin. ungul. equi, Tinct. castorei vitr. succ. asam fœtid. cartham cum pennis perdicum combust. &c. Subtilissimorum talium odoratorum seu fœtidorū vis tantùm non sensibili effectu se exserit in his, uti in summè debilitatis & lypothymiis odor vini generosioris vel alius aromatici, quas nonnunquam ad vivos revocare videtur, in plurib. hystericis fœtida, ut asa fœtida, castoreum plumarum accensarum, odor item volatilium, maximum afferunt levamen; odorata verò stupenda symptomata excitare possunt quatenus spir. animales cum janitore uteri ab iis afficiantur; & mirum est, quod ejusmodi odorifera in substantia assumpta paroxysmos hystericos efficaciter sistant, refrænent, hinc habet *Horatius Augenius* experimentum seq. quod refert *l. 12. Epist.*

Sed tamen hîc notandum insigniter Idiosyncrasias variare:

℞. *Moschi opt. gr. v.*
cinnamom. caryoph. mic. mosch. ana ℈j. *M.*

d. in vitro odorato, quo loco etiam pilulas ex moscho ceu pręsidium efficacissimnm commendat, sed cave sis ne fortè nares feriat talium odor, sic quoq; plures dantur mulieres quæ castoreum aliaq; fœtida sufferre non possunt, & hoc quoq; in praxi notandum, quòd hystericæ in jecore dulc. abhorreant, quare Medicus ab his abstineat.

Ex reliquis volatalib. fœtidis certiorē tamen habebis effectum. Seq. pulvis me rarò fefellit:

℞. *Fœnic. bryon.* ℈j. *margar. præpar.* ℈ß.
corall. r. præpat. castorei ana ℈j.
præpar. verrucar. equin. ℈ß.
ol. ruthæ still. succ. ad g. v. M.

div. in 3 part. æquales, detur successivè in vehicu-

culo convenienti; ſtatim hoc pulv.ſpir.plaſticus mire placatur, gutturis aliarumq; partium convulſiva coarctatio propediem ceſſat;addi poteſt granum j.vel alterum laudani opiati,huic par eſt ſequens:

℞. *Pulv.abſorbentium Wedelii* ʒj.
bezoart. Jovialſt.
cinab. antimonii ana ℈j.
caſtorei ℈ß.
laud.opiati gr. j.M.

In paſſione enim hyſterica ad convulſivos iſtos motus ſedandos & ſimul auſterum abſorbendos, Jovialia. Saturn. anod.caſtor.cinabarin. omne abſolvunt medendi punctum.

Tinct.bezoart.cum ſpir. *, caſtorei vel Elix. uterinum cum eſſent. anod. miſta,generoſa ſunt remedia.

Laudanum ſeq. hyſteric. uſu noſtro comprobatum & generoſum remedium, quod in uſum ægrotarum communicare lubet:

℞. *Extr. opii c.* ✠ *fact.* ʒj.
Zedoar. ʒß.
verrucar. equin.
Rad.calam.arom.ana ℈ß.
Cinabar. nativ.
caſtorei ana gr. xij.
croci gr. xv.
lap. bezoar. orient. ℈ß.
ol.ſucc.ruth.aa.q.ſ.fiat.l.ar.Extract. cui grana 2.3. *ad* 4. *in* ▽ *meliſſ. aut calamenth.exhibita,mira præſtant;his vero aquis deſtitutis in vehiculis domeſticis cereviſiâ, &c. propinandum.*

Joh. Agricol. ſeq. laudan. opiatum deprædicat:

℞. *Laud. opiat.*
Extr. lichen. ana ʒj.
ol.ſat.I.vis ana ʒß.M.
Doſ.gr. ij.*vel* iij.
Extract. lichen. ſic fit:

℞. *Lichen.q.ſ. affund.aq. meliſſ. pone in vitr.ad tinct. extraction. & abſtrahe ad Extr. conſiſtentiam.*

In graviori malo ſanguinis quodammodo congrumati ſtagnatio in præcordiis exiſtit, quia ægræ non poſſunt movere thoracē nec anhelitum ducere; pro temperando & corrigendo hoc acido & tollendo ſanguinis coagulo, facilitanda reſpiratione, ſeq. conducet:

℞. *Ocul.* ♋ *præpar.* ℈j.
antimonii diaphor. ℈ß.
ſperm.ceti ʒj.
caſtorei ℈j.M. *fiat pulv.det.in brodio calido.*

Acidum hoc corrigentia ſunt omnia ſalia calido alkal.ut ſunt Elix.uterin.febrif.Mynſ.quod amaritudine ſuâ corrigit acidum vitioſ.ſp.*ci c.oleo aurant.vel ruthæ,ſucc.commixtus mirè præſtat. Item eſſ.caſtor.vel aſæ fœtid.vel myrrh.vel ſeq.

℞. *Aq.hyrund.c. caſtoreo* ℥ij.
Aq. meliſſ. ℥iij.
ſpir. * *ſuccinat.* ʒß.
ſpir. volat. cran. hum. ℈j.
ſyr. meliſſæ ʒvj. M.

Liquor C.C. ſuccin.item tinct. ex bacc.ebuli omniaque ceu diximus volatilia, quatenus ſpir. exorbantes revocant,& dormientem Janitorem uteri exſuſcitant. Ex. gr.

℞. *Aq. meliſſ.* ℥iij.
Zedoar. ʒvj.
ſpir. * *ruthac.* ℈j.
ſpir.corn. cerv.
tinct. caſtor. ana ℈ß.
ſyr.d. mentha ʒvj.M.
d.ad vitr. cochleatim.

℞. *Aq. napht.*
carminat. ana ℥ij.
ſpir. C.C. tartari,
tinct. ſucc.ana ʒß.
Aſæ fœtid. ſol.gr. xij.
ſyr. cinam. ʒv. M.

Item ſpir. urinoſ. armoniaci ad ℈ß.

c.eſſ.caſtor. adhibitus pro præſtantiſſimo remedio adhibetur in hoc affectu hyſterico. Egregii quoque uſus ſunt chalybeata.

Sic & ſpir. ſecundinæ tanqnam certum & ſpecificum habetur experimentum hoc in morbo. Balſamum ſeq. optimum eſt antihyſtericum:

Fuligo exponatur aëri frigidiori quo invenies balſam.viſcoſ.&liquidum,quod ad uſum ſerves.

Antimoniata præſertim eſſent. Antimonii, uteri ſuffocationem facile tollit. *Thom.Barthol.* ex priapo cervi & tauri juſto æſtus tempore exſect. tanquam ſecretum in ſuffocatione uteri & colica remedium commendat.

Inſtante menſium fluxu ſæpè miſellæ excrucian-

5, 2, Hysterica passio.

ciantur hystericis insultibus, in quem finem beat. D.*Ettmullerus* sequens laudat:

℞. *Aq. syr. c. castor.* ℥jß. *carmin.* ℥j.
ocul. ♋ *præpar.* ℈j.
antimon. diaph. ℈ß.
sperm. ceti ʒj.
syr. cort. aur. ℥ß. *probè mixtum.*

Ægra capiat subinde 2. vel. 3. cochlearia, inde enim nostra experientia non tantum paroxysmus sedatur, sed & fluxus promovetur, & hoc in casu institui potest venæ sectio in pede. Seq. *Crollii* extract. itidem magnifaciendum:

℞. *Extr. castor. croci, arthem.* ā ℥ß.
sal. matris perlar. ʒij. *ol. angel.*
anisi succin. ana ʒß. *M. Dosis.* ℈j. ad ℈ij.

ab initio paroxysmi vel præservativè singulis mensibus semel circa mensium initium exhibet.

In parox. clysteres acres ex uterinis & carmin. injici possunt, quibus sal arthemisiæ ā ʒiij. add.

Cavendum verò in iis, quæ ad animi deliquia inclinant, & debiles sunt, hinc ægræ sunt interrogandæ, num facile purantia vel enemata perferre possint.

Hîc notandum, quod omnia antiepileptica hîc conveniant, & morbus hic curari soleat, uti epilepsia, nec externa in paroxysmo negligenda sunt, & hoc generaliter notandum, quod licet symptomata ab aliquo medicamento videantur intendi, non ideò semper judicandum est, quod medicamentum illud fuerit inconveniens; externè ergò ad excitandas ægras naribus graveolentia admovenda sunt, ut fumus ex verruc. equin. pennis perdic. aliarumque avium, tabaci, linteorum coeru. quibus verò antecellit spir. armon. volat. vel seq. succinatus foetidus:

℞. *Succin. asæ foetid.* à ℥iij. *sal armin.* ℔j.
Calc. viv. vel ol. tartari ℔ij.
A. lege artis & serva pro usu.

Asa foetida, castor. rutha, sem. corvi communia sunt; alii suffitum bytriminis tanquam arcanum commendant, aliæ foemin. nihil præter aceti & vini odorem ferre possunt. *Thom. Bartholin.* ex corio humano cingulum parat, quod passiones hystericas comprimere dicit. Spongia, mixtura ex sp. c. cerv. armon. aromat. imbui potest, & sic naribus applicari, quæ omnia spir. plastic. mirè placant. Ori indantur varia spirituosa, inprimis ▽ vitæ, mulierum naribus illinantur ol. succ. rectificatum, aut sp. armon. Temporibus inungantur balsam. apoplectic. ruth. succ. aliaq; fragrantia. Suaveolentia, ut moschus, zibeth, bals. apoplecticus, aliaque umbilico & pudendis applicantur; mirè enim illa acerbum istum hostem compescunt, & spiritus animales excitant, & Reginam uteri placant; ægra potius sedeat in paroxysmo quam jaceat, ut viscera non ita premant diaphragma, & ori & naribus insflentur sternutatoria, vel fumus tabaci, ut expergefiat.

Umbilico etiam varia linimenta & emplastra imponi possunt. Seq. habetur optimum:

℞. *Gumm. Galban. Tacamahac. à p. æq. balsam. Peruvian.* ʒj.
ol. succ capor. à ℈ß. *fiat l. artis Emplastrum:*

Vel: ℞. *Gumm. asæ foetid. galban. ammoniac. ana* ʒij.
Theriac. ʒj.
ol. succ. castorei à g. v. *M. f. empl.*

Vel: R. *Gummi galban. in x. solut.* ℥ß.
Extr. capor. ʒij.
ol. succini spicæ ana ʒj.
M f. l. a. Empl.

Nonnulli commendant fila cocta, muliebri inguini tepidè applicata.

Hæc de medicamentis durante paroxysmo exhibendis, extra paroxysmum verò hic affectus aliam postulat methodum, sedato & inducias ferente acido, hostem illum apertius aggredi audemus: Hinc extra paroxysmum conveniunt illa, quæ acidum illud ponticum absorbere, præcipitare, & quovis modo corrigere apta sunt, & simul respicere debent janitorem uteri, & hæc sunt omnia uterina specifice juvantia & superius apud *Sylvium* recensita, omnia sc. aromatica & volatilia, dein omnia præcipitantia correcto aliquo modo austero pontico sæpe viscido, operæ pretium est, ut dein educatur; in quem finem varia conducunt purgantia antihystericis maritata. Sequens vinum medicatum non contemnendi usus, præscribimus:

℞. *H. Absinthii card. bened. meliss. scolop. ceterach, ruth. muranæ ana m* ß. *Rad.*

ze-

zedoar. eringij. pimpin. ana ℥ß.
angelic. ʒij. *Rhabarb. opt.* ʒiij.
Fol sen. ʒj. *sem sileri sm. fœnic. carici ana* ʒiiß.
cort. aurant. tamarisci, frax. ana ʒiij.
tart. crudi ℥ß. *incisa d. ad cartham.*

Si quis pilulas amat, sequentes erunt:

℞. *Spec. diacymini* ℈ij.
Asæ fœtid. gr. xij.
Extr. castorei ℈ß. *extr. croci gr.* v.
extr. rhabarb. resin. jalappæ ana ℈ß.
ol. desti succini, tinct. castorei ana g. vj.

M. f. pilulæ, quæ sufficiunt pro XXXVI. *vicib. purgantibus caute incedendum.*

Post hæc varia alterantia inprimis volatilia oleosa sal illud oleosim *Sylvii* vel spir. * aromaticus, prosunt; eorum usus verò per tempus continuandus, dein conveniunt præ aliis thermæ sulphureæ, omnia quoque Jovialia, Martialia, Saturnina, cinabarina, præcipitantia quævis, item varia decocta ex lignis, aliaque salia alkalia myrrhata &c. Ubi scopus est ad mentem *Veterum* seminis generationem diminuere, tunc venæ sectio, quæ aliàs non convenit hoc in affectu, adhiberi potest, exhibeanturque agnus castus, camphora, ruta, unguentum refrigerans Galeni &c. sed cavendum, ne vis *RachamMelchæ* inferatur.

Empyrica sunt sequentia, *Johann. Arcularius* inquit *pr. tr. 6. p.* 179. si quis alternis diebus ante cœnam assumpserit ℈ij. pilul. d. arthamisia adeò præservabitur ab omni suffocatione, ut nullum inventum sit efficacius.

Trypheræ magn. ʒß. *cham. aridæ* ℈j.
cum ivino aut saccharo jejunis dandum.

Spiritus vitrioli veneris ad gutt. III. propinatus ad omnes affectiones hystericas commendatur; A *Rhoderico à Castro* ʒj. Theriac. Androm. exhibetur.

Johann Crato habet hoc singulare remedium, quod jugland. exsiccat, & contritos & pulverisatos ad ℈ij. cum guttis aliquot succini propinet.

Johann Faber sal vitr. laudat, quod vomitum exciret, & menstrua promoveat.

Juxta *Claud. Deodatum* sal Jovis umbilico inditum, vel inunctum, summum est remedium.

Petrus Forestus ait, quædam persentiens paroxysmum, solâ ostrutii radice in ore retentâ, & parum masticata à suffocatione statim liberatur. Sic plures Authores allium concisum, & umbilico applicatum laudibus extollunt.

Heurnius flores micis moschat. ℈j. cum vino exhibet, item aquam cyani, in qua camphoræ quantitas nucis avellanæ accensa conflagravit.

Fridericus Hofmannus stercus gallinarum vino albo dissolutum, & cum aliquo cardiaco mixtum cum commodo sæpius dedit.

Sic *Simon Pauli* in hoc affectu folia herbæ theæ, uteri regioni & umbilico calidè imposita, magni pendit.

Quercetanus solum semen pastinacæ domestic. exsiccatum & pulverisatum ad ʒß. cum pauco vini vel ▽ melissæ datum, pro peculiari & specifico medicamine ad uteri suffocationem venditat.

J. D. Rulandus stercus vaccæ vel cervi, vel apræ cum vino calido propinatum, statim uterinam suffocationem sedare inquit, item lintea in urina vel fimeto bovino intincta, calideq; super umbilicum imposita, sedare hunc affectum, asserit.

Oleum galbani à *Schrodero* laudatur, intrinsecus vel extrinsecus adhibitum.

Varignana inquit, capillos patientis accensos, & fumus inde acceptus, mira præstare.

CAPUT. III.

DE

MENSIUM DEFECTU, PAUCITATE, IMMINUTIONE & FLUXU INORDINATO CUM DOLORE.

§. I. Totus fere muliebris sanitatis cardo vertitur in naturæ lege convenienti exuberantis sanguinis ad uterum *motu* & excernendi modo, adeò ut ubi is se ritè habeat, illa (cœteris paribus) optatò vigeat, concidat verò & subvertatur, ubi secus, præsertim sangui-

5, 3, Mensium defectus, etc.

guinis evacuatio præternaturaliter *deficit* atq; *emanet* sive supprimitur, seu tantum *imminuitur*. Littoralis quippe hic sanguinis motus de totius constitutione testimonium exhibet, restitans enim seu imminutè fluens, pallorem corpori conciliat. Qualis ergo sanguis menstruus, talis fœminarum sanitas; mensium obstructio & remora malum est communissimum, ita & præ reliquis, juvenculis familiare & reliquorum basis; Ordinario enim ab anno XIII. vel XIV. fluere incipiunt, aliis citius, aliis tardiùs, sic nos novimus juvenculam, quæ anno 5. menses sustinuit; cessat ferè & ut plurimum circa annum XLV. vel L. In his ergò ætatibus omnia in cassum tentabis, nec in gravidis (in quibus sanguis superfluus in alimentum fœtus transit) nec in lactantibus, vel morbo graviori laborantibus fluxum promovere debes.

2. Dicitur, ut paucis synonyma tangam, mensium emansio, suppressio ubi planè cessat iste fluxus, ubi verò fluit, sed non sufficienter & ægræ simul malè se habent fluxus imminutio, & paucitas nuncupatur. Et licet hic fluxus, dum in juvenculis primum erumpit, seriem singulorum mensium ad unguem non observet, prout experientia clarum facit, nonnullas tertio quoque mense solum purgari, & successu temporis Racham Melcham fortiorem evadere, sanguinisque copiam augeri, ordinarium tamen tempus tunc observat.

Quæstio hic non levis occurrit, quænam sit causa quod fluxus tam exactam teneat periodū. Authores hîc serram contentionis inter se reciprocant, plurimi eorum Lunæ partes eas deferunt, eò quod pro diversitate phasium in mutandis & alterandis humani corporis humoribus multum valeat. Imò nonnulli tantum tribuunt Lunæ, ut in omnibus ferè morbis phases lunæ aspiciant, sed non raro exspectando feliciorem lunæ adspectum, patientem interea mori sinunt, cum verò etsi luna in mutandis humani corporis humoribus plurimum valeat, hoc tamen concedi minime potest, quandoquidem omninò peculiaris quoq; subjecti cujusvis corporis & spiritus plastici dispositio multum facit, præprimis & victus ratio, qua de re experientia testatur, propriaque mulierum confessio; hinc quædam in lunæ decremento purgantur, atque non sibi semper constet veritas versiculi:

Luna vetus Vetulas, Juvenes nova luna repurgat.

Regnerus de Graef verò putat, causam esse definitos naturæ motus adhuc incognitos, qui verò obscurum per obscurum declarat.

Nostro judicio ille menstruus fluxus consuetus fit, quod sanguis ad vasa uterina, quæ sunt plura & ampliora à natura facta ob nutritionem fœtus, copiosiùs fluat, & ibidem moram nectens, arteriolas pungit, scinditque atque rimas facit, & sic à Regina nostra foras amandatur: sanguis ille nimius ut expellatur eo detrusus, non potest non quin successu temporis eatenus cumuletur, ut necessario regurgitare cogatur in vasa illa, per quæ eò emanaverat, semel enim facta via sanguis accumulatus iterum eò fertur.

DEFINITIO.

Dicimus ergò suppressionem mensium esse, in qua totalis menstrui sanguinis singulis mensibus ex lege naturæ alias semel fluentis p. n. ablatio, à vitio sanguinis vel vasorum, vel constitutione p. n. uteri organica orta.

Diminutio est, ubi menstrua diminutè fluunt.

PARS AFFECTA.

§. 3. *Subjectum* horum affectuum communi *Veterum* suffragio statuitur *Uterus*. Alii v. pro subjecto agnoscunt stomachum, nonnulli hepar, quidam lienem, pauci renes; sanguinem verò esse subjectum causale sive objectum proximum & primarium luce meridiana clarius est; si enim sanguis tenax, crassus, frigidus, coagulatus sit, tunc emanent menses, quia per vasa transire nequit, inde necessariò per alia loca exitum quærere vel retineri suppressionemque hanc producere oportet.

Quod alterum & magis propriè dictum inhæsionis subjectum attinet, consistit id in vasis uteri & vagina seu collo uteri obstructis, quæ inprimis rami inferiores arteriæ hypogastricæ venis ipsius haud exclusis; per anatomen enim hodie patet, vasa hypogastrica non ad ipsum uterum, sed ad cervicem ejus utrinque deferri

ri; probaturque per id, quod tempore conceptus menstrua sæpè fluere pergant, sic nos novimus matronam honestam, maxime plethoricam tribus mensibus à conceptu semper passã hunc fluxum, hoc autem contrarium esset hypothesi magni Medicinæ *Dictatoris libr. 5. aphor* 51. dicentis: *Qui ventrem ferunt, iis os uteri connivet, adeo ut ne specilli mucronem admittat.* Item, *Impossibile est fœtus agere vitam sanam, si mulieri gravidæ purgationes exeant.* Superius tamen dicta matrona vegetos semper edidit infantes, & etiam medio gestationis tempore venam incidi curavit. Accedit huic historia *Guillemæi in Tr. de partu felici c.* 12. *de muliere*, quæ octo diebus ante partum aliquot IV. vel V. pintas aquarum evacuerit, non per uterum, sed per vasa vaginæ uteri.

Stitimus nunc horum affectuum subjectum, nunc symptomata inde prognata ordo tangit. Ut autem affectus ipse facilè, sic causæ difficilius cognoscuntur. Si ergò quis scire vult, num massa sanguinea, num verò vasa uterina affecta sint, *in hoc* observandum est, num virgines vel mulieres statis temporibus percipiant passiones, quæ ostendunt sanguinis impetum vergere ad vasa uterina? Ex. gr. an sentiant dolores lumborum, gravitatem totius corporis, inflationem ventris, inappetentiam & nauseam, crebras caloris & frigoris vicissitudines, respirationem difficilem, sensus tensionis circa genitalia & regionem pubis, pulsationes in variis corporis partibus, in hypochondriis, in artubus, murmura & rugitus in abdomine, sanguinis impetus per alias vias extraordinarias, ut per hæmorrhogiam narium, per oculos, per pulmones. Nunc medicinam facio puellæ XIX. annorum, cui nunquam per uterum, sed semper per aures menses fluebant, itidem alii quæ singulis mensibus sudorem patitur sanguineum &c. Si hæc etsi non omnia, tamen plurima adsint, concludendum, vasa uterina esse vel obstructa, vel nimis angusta & exigua, curaque ad ea dirigenda est. Sanguinis verò vitio hoc contingere solet, quando virgines & mulieres nullas alterationes, nullum tensionis vel pulsationis sensum circa genitalia & lumbos debito tempore, vel alia pathemata in vasis partium genitalium denotata percipere solent. Crassitiem & viscididatem sanguinis indicant diæta refrigerans, humida ac incrassans prægressa, pulsus rarus, tarditas in motu, transpiratio impedita, calor pallidus, & frigiditas totius corporis; pituitosos humores arguunt frigiditas partium genitalium, pituitosi & viscidi humoris per eas excretio, pulsus parvus, rarus & debilis, somnolentia &c.

Signa reliqua affectum præsentem demonstrantia sunt varia, haud dubiè autem ægrotantis confessio & relatio propria optimum & infallibile est signum; quod affirmat, si conqueruntur de lassitudine totius, doloribus tensivis circa lumbos, colore faciei livido vel albicanti, respiratione difficili, præsertim si scalas ascendunt; si adsit oculorum intumescentia, sint tristes, laborum pertæsæ, interdum vel quia appetitu imminuto laborent, vel vomitum vel hypothymiam patiantur. In imminuto fluxu symptomata omnia sunt remissiora & pauciora, affectus hi secundum magis & minus differunt, sed cum his in affectibus magis ad causarum differentias, quam signa respiciendum, ad *Aitiologiam* pergamus.

CAUSÆ.

§. 4. Accedimus nunc ad *causas* penitius explicandas, quia cognita & remota causa, ipse affectus cognoscitur & removetur; hæ pro diversitate subjecti sunt diversæ. Libet nunc eas ad mentem *veterum Galenicorum* tractare, qui in mensium fluxu suppresso culpant uteri intemperiem frigidam & siccam, vel uteri inflammationem vel scyrrhum, vel compressionem à tumoribus vicinarum aut omenti crassioris, imo ipsius uteri; arguunt densitatem & crassitiem nimiam, ulcera & cicatrices ab iis relicta, aut ex laceratione cotyledonum in violento abortu, sic etiam ab humoribus frigidis & crassis vasa obstrui dicunt. Sic & sanguinis auctam vel imminutam quantitatem hunc fluxum producere statuunt.

Inter causas externas referunt aërem frigidiorem & sicciorem, ingressum in aquam frigidum, aut nimiam in ea moram præcipuè instantibus aut fluentibus mensibus, cibos copiosiores vel frigidiores & adstringentes, aromatum abusum, exercitationes vehementes,

vigilias nimias, animi perturbationes, &c.

§. 5. *Paracelsus in param. l. 4. de origine morb. matricis*, aliisque in locis *de matricis natura & munere* plurima narrat, quod nempe ea sit peculiaris & microcosmus in homine imò instar hominis, imò quæ totius mundi naturam in se habeat, omnesque amplectatur creaturas, quod propria habeat elementa & alimenta quibus nutriatur, ut & proprietates tartari, hinc culpat varias fæculentias tartareas in utero latentes.

§. 6. *Helmontius* menstruum sanguinem separari *Archéi* manu, & sic à naturâ projici statuit, aitque inordinata menstrua juvenculas discolorare.

§. 7. *Sylvius* causam mensium suppressionis latere vel in ipso utero, vel uteri vasis, ait, asseritq; nec procedere istam evacuationem, quando viæ vel vasa huic evacuationi dicata non patent, in uteri cavitatem vel sanguis ad ipsa non feratur, vel eadem vasa pituitâ viscidâ & glutinosâ infarta sunt.

Pro *causa remota* accusat sanguinem crassiorem & melancholicum; ipsumque puellarum animum tristiorem, vitamque sedentariam, somnum longiorem, alimenta frigidiora, aërem frigidum, crassum, nebulosum & humidiorem; contingere etiam ait in pubertate naturalem vasorum apertionem (quem effectum humoribus biliosis tunc temporis prædominantibus in corpore adscribit) & secundum tres gradus ætatis distinguit; causam ergò suppressorum mensium attribuit pituitæ & sanguini pituitoso glutinositate suâ vias obturanti & obstruenti: Coalitum uteri sæpè esse & existere hujus affectus nullus dubito.

§. 8. *Nos* causas hujus affectus distinguimus in proximas & remotas; Illæ ratione duplicis subjecti sunt duplices; prima ratione sanguinis, est nimia crassities, & glutinosa viscididitas, quæ crasin massæ sanguineæ volatilem invertit, fluxibilitatem & fermentationem ejus impedit, atque motum ineptum reddit, spirituum generationem inhibet, & spir. plasticum obnubilat, sæpè tamen hic fluxus impeditur ob vasa minus aperta vel totaliter obstructa. Est autem vasorum constitutio duplex, nempè à primo ortu vel tractu temporis oborta. Illa est quando *Racham Melcha* vasa illa non bene servat aperta, vel à natura angusta nimis facta sunt, adeò ut licet sanguis perfluere amat, sed per eorum exilitatem permeare & egredi non valeat, unde sæpè per alia inconventiora exitum quærit, V. gr. per hæmorrhoides, nares, oculos, dentium alveum, aures, pulmones, minimum digitum, sudorem, quale exemplum nos novimus. Tractu temporis hæc vasorum obstructio fit à materia quâdam viscida, glutinosa & mucilaginosa, quæ sensim ac sensim hæc vasa genitalia obstruit, fluxumque istum impedit.

Vasa hæc quandoque à grumis sanguinis, nonnunquam à pure crassiori, interdum à vermibus & calculis obstruuntur vel comprimuntur ab omento aut nimiâ pinguedine, aut à vesicâ, aut intestino recto, similibusque aliis partibus vicinis tumefactis, aut è loco prolapsis, itidem à quovis ipsius uteri tumore.

Inter remotas causas referimus stomachum debilem, & res non naturales, symbolum suum hîc conferentes, ut sunt aër frigidus, ab eoq; manuum aut pedum refrigeratio, vel aquæ frigidæ immersio, vel super lapidem frigidum sessio; alimenta acida, austera, crassa, terrea, aquea, pituitosa & viscida, aut vi adstringendi prædita. Medicamenta nimis refrigerantia, incrassantia & adstringentia, somnus intempestivus aut nimius, vita otiosa, animi affectus graviores, auctæ aut diminutæ aut intermissæ excretiones ac purgationes; tumores, aut abscessus ex abortu, partu difficili, casu, contusione, & medicamentis perperam adhibitis.

PROGNOSIS.

§. 9. Obstructio mensium ut plurimum malum est Chronicon, & si non tempestivè curetur, quamvis ex se primò non valde periculosum videtur, tamen progressu temporis potest existere causa variorum gravissimorum morborum, utpote hydropis, leucophlegmatiæ, phtiseos, inflammationum, tabis, ulceris, suffocationum, aliorumque affectuum planè periculosissimorũ. Hic affectus in virginibꝰ febrem albam, in aliis cordis palpitationem, in aliis sterilitatem, in aliis cephalalgiam, in aliis picam, in nonnullis dysenteriam producere solet. Minus tamen periculosus est affectus, quando à causis externis

excitatur, tempore sc. aut æstivo aut verno quàm hyberno & autumnali; Sanguis enim quandoque se ipsum destruit, hinc vel cachexia, vel hydrops vel tabes oritur, sævitque hic sanguis corruptus in pulmones, præcipuè & ejus vasa vel aperit exedendo vel ulcerando hincque in phtysin degerat.

C U R A.

§. 10. Ordo nunc poscit, ut ad ipsam *curationem* accedamus, & illam prius videamus ad mentem *Galenicorum*, qui curationem hujus affectus pro causarum varietate variandam esse ajunt. Si ergò à nimia copia sanguinis affectus ortus sit, illius quantitatem minuunt per phlebotomiam, quam pro re natâ vel in brachio, vel in pede instituunt, simulque frictiones, ligaturas, cucurbitulas tam siccas, quam scarificatas commendant, dein fomenta, semicupia ex emollientibus & relaxantibus cum uterinis parare jubent, præsertim verò balnea naturalia, thermas sulphureas & bituminosas, internè & externè magnificiunt, inprimis ubi suppressio mensium à motu sanguinis præpostero contingit, illeque per nares vel os excernitur.

Hisce præmissis varia tum interna, tum externa aperientia, atque omnia uterina specifica commendant, quorum numerum referunt innumerum.

§. 11. *Paracelsus* ad menses ciendos maximè commendat specificum ex splene bovis in magisterium redactum, aut quintam essentiam; item essentiam solis, quam resinam solis vocat, magnificit. Discipuli ejus magnificiunt scorias ex regulo ♁ nii, & ex iis paratam tincturam, arcanum ♁ nii, sal philosophorum, oleum succini, victrioli & sexcenta alia.

§. 12. Ad mentem *Helmontii* mensium retentorum remedia sunt corallorum tinctura volatilis, oleum succini, sal chalybis, & similia alia volatilia ex specificis elicita.

§. 13. *Sylvius* ad humorem tenacem & viscidum commendat tum acida, tum aromatica sale lixivo tam fixo quam volatili abundantia, ipsaque salia fixa & volatilia, omnibus præfert aromatica, sive sint amara, sive minùs amara, nempè rad. aristolochiæ rot. angelic. asari, rubi tinctorum, apii, fœniculi, petroselini, eryngii, levistici, ireos nostrat. & Florentin. pimpinellæ, Schonahth. spicanard. &c.

Fol. pulegii, sabinæ, salviæ, dictamn. majoranæ, ruthæ hortensis, origani, calamenth. montan. artemis.

Flores anthos, cheiri, spic. nard. chamom. croci &c. bacc. juniperi, lauri, semina pleraq; carminativa, Gumm. & lachrymæ Galban. sagapenum, myrrha &c. Borax nativus, castoreum, chalybs &c. Sequens laudat vinum medicatum:

℞. *Radic. enul. campan.* ℥ij.
Galang. curcum. à ℥j.
Fol. pulegii, majoran. sabin. arthemis. r. à m ß.
bacc. lauri, sem. dajici, levistici à ʒij.
cinam. acuti. ʒiij.
maceris ℥j.

Incisa & contusa indantur sacculo, cui in cantharo affunde vini albi ℔ij. bibat ægra in prandio & cœna haustulum; cui verò pilulæ magis placent, sequentes habet:

℞. *Gumm. sagap. c.* ♁ *præpar.* ʒß.
chalyb præpar. succ. alb. præpar. ℈j.
myrrhæ rubr. castorei opt. à *gr.* xv.
croci orient. ℈ß.
borrac. Veneti ℈j.
ol. garyophill. g. vj. M. Fiant pilulæ num. XL capiat ægra quotidè v. ante cubitum.

Salia quoque omnia volatilia, item oleosa, quia blandius & felicius opus suum absolvunt, laudibus extollit, quibus commodè quovis tempore in jusculis uti potest ægra, præ aliis commendat ▽m * ad gutt. v. & plures sæpiùs exhibendas. Omnia sudorifera etiam & diuretica hîc convenire ait, in adultioribus venæ sectionem instituit, potius verò in brachio quam in pede; nec minùs externa, ut linimenta aromatica Ex. gr. unguentum martiaton, ol. nardinum, chamæmelinum, fotus, suffitus, halitus, vapores aliaque applicari jubet.

In fluxu imminuto supra dicta medicamenta quidem, sed minori dosi exhibenda esse præcipit.

§. 14. Nunc & *curam nostram* indicationibus curativis innixam videamus, primò ergò primæ viæ emendentur, dein massa sanguinea ejusq;

5,3, Mensium defectus, &c.

ejusq; cruditas & crassities corrigatur, si vasorum obstructio adest, removeatur, humorum viscidi-tatem vasa obstruentem tollendo, resolvendo & incidendo, spir. plasticum excitando, quibus appropriata & menses cientia adjungantur.

Primario scopo ut satisfaciamus, opus est, ut ventriculus à cruditatibus acidis, humoribus refertus liberetur, huic fini inserviunt purgantia, quæ visciditatem in primis viis liquant, obstructionesque vasorum tollunt. Ex. gr.

℞. *Herb. pulegii, melissæ, arthemisiæ,*
sabin. ana m℔. *verbenæ* pij.
Fol. sen. SS. ℥j. *Rad. rhabarb.* ʒiij.
asari ʒij. *costi (quæ menses valde cient)* ʒv.
sem. anisi fœnic. ā ʒij. *limatur. chalybis* ℥j.
Schoenanth. ʒj. *bacc. lauri* No. vj.
Rad. zedoar. calam. arom. ana ʒß.
incisa & contusa d. ad nodulum, cui affund. vini veteris rhenani & ægra capiat ℥iij. *bis vel semel in die, vel si pulvis arrideat,*

℞. *Pulv. rad. jalapp.* ℈ß.
croci Mart. sacchar. aperitiv. gr. viij.
scamm. sulphurat. gr. vj.
ol. dest. cinam. gr. j. M.

Pro unica vice, quæ verò exhibenda sunt, eo tempore quo alias in statu naturali fluere solebant menses.

Vel: ℞. *Aq. arthemis. corruv.* ℥j.
Extr. hellebor. n. gr. vj. *chalyb.* ℈ß.
scamm. rosat. gr. IV.
syr. d. canellâ ʒiij. M. d. Vel in forma pilul.

℞. *Pil. d. hier. pic. c. agar.* ʒj.
vitriol. mart. modest. calcinat. ℈j.
troch. alhand. ℈ß. *extr. croci gr.* vj.
ol. pulegii g. iij. M. F. *pilulæ dos. gr.* IX. ad XV.

Vel: ℞. *Gumm. ammon. sagapen. d.* ℈ß,
resin. jalapp. g. vij. *mag. succ. gr.* iv.
sal. ejusd. vol. gr. vj.
ol. ♂. myrrhæ g. iij. M.
F. *pil.* No. xj.

Si ex signis patet saburram viscosam in ventriculo delitescere, vomitorium exhibendum est, præsertim si coindicantia adsint, ægraq; facilè vomat, sitque tempore vel verno, vel æstivo.

Post purgantia venæ sectio in talo institui potest, in delicatioribus clysteres conveniunt ex appropriatis.

Dein pro resolvenda sanguinis visciditate conveniunt remedia, salia fixa & volatilia, ut sunt decoctum lignorum & rad. aperientium cum herbis appropriatis.

Hic laudo salium volatil. continuum usum, additis oleosis, vel

℞. *Aq. pulegii arthemis. rorismar. ana* ℥ij.
vitæ mulier. ʒvj. *spir. armon. g.* xxx.
antimon. diaphoretic.
lap. ♋ præpar. ā ʒß. *ol. sabin. g.* x.
sirup. cort. aur. ℥j. M.

Præ aliis tanquam arcanum in his commendo sp. armon. cum ol. cortic. aurant. vel sabinæ, vel cinamom. vel pulegii, vel macer. aromatizatum.

Præter hoc nullum expeditius habemus medicamentum in hoc affectu quam essent. myrrhæ c. spir. * vinoso paratam vel magis compositum medicamentum Elixir proprietatis volatile, de quo fateor, me eius usum semper certum reperisse.

Myrrhata, succinata & martialia sæpè omne ferunt punctum, præsertim acidulæ ferratæ; hinc & ordinario potui indi potest limatura martis præparata:

℞. *Trochisc. d. myrrha* ʒß.
Boracis veneti gr. xij.
castorei opt. mum. alexandr. ana ℈ß.
ol. sabin. g. viij. M. F. *pulvis in quinque doses dividendus.* Vel:

℞. *Limatur. chalyb. pulv. nuc. mosch. garyophyll. croci optim. ana* ℈j.
ol. caricig. vj. M,
dividatur in quatuor partes æquales. Vel:

℞. *Secundin. human. præpar. castorei præpar.*
ol. succini gemmæ gr. vj. M.
pro tribus dosibus ana ℈ß.

Mire etiam hic laudari solet tinctura seu spiritus secundinæ humanæ c. tinctura aloës & spir. armon. ad guttas aliquot in convenienti liquore exhibita. Decoctum fol. sabinæ, matricariæ, dictam. & simil.

Sequens aqua hæmagoga est multo usu comprobata:

℞. *Rad. aristol. utriusque,*
rub. tinct. cass. lign. ana ℥ß.
Fol sabinæ, pulegii lauri, verbenæ,
florum calendulæ cheiri ana m℔.

croci martis aperitiv. ʒij.
ſpec. diarh. Abb. ʒj.
trochiſc. d. myrrha ʒiß.
fæc.bryon. ʒß. *croci auſtriac.* ʒj.
ſal.ſulphur. ʒv. *arthemiſiæ* ℈j.

Inciſa infunde in q.ſ.aq.pulegii,mercurial. ā ℔ß. *vini malvat.* ℔j. *per 8.dies poſt l.art.deſtillentur, quo ſolo deſtillato plures juvenculas curatas vidimus, caſtoreum & aloëtica ſæpe omnem implent paginam. Hic optime conducit Elixir. uterinum* Croll, *Elixir proprietat. &c. ſic & ſpirit.vitrioli martis ſingulare ſpecificum hoc eſt in affectu.*

Decoctum ſplenis bovis ſeq. magnipenditur:

℞. *Splen.bov. caſtr.* No.j.
Herb.meliſſ. mercurial.
pulegii nepeth. ana mj.
flor. calendulæ, cheiri ana pij.
rad.ariſtoloch. ☉, *bryoniæ ana* ℥j.
bacca.lauri ʒiij. *caſſ. lign.ver.* ℥ij.

Infunde in q.ſuff.aq.meliſſæ & arthemiſiæ, calend.ſtent infuſa in MB. *poſtea coq. in vaſo clauſo duplicato; Colat.edulcoretur ſyr. ex arthemiſ. & d. canellâ a.q. ſuff. ſi libet, acidulari poteſt tinctura martis Zvvelferi.*

Ubi menſes à frigore externo & inde nata ſanguinis congrumatione ſupprimuntur, efficax erit antimonium cum caſtoreo exhibere addito ſpermate ceti, inprimis ſi pleuritis conjuncta fuerit, prout aliquando factum fuiſſe novimus.

Sequentes pilulæ non contemnendi uſus ſunt:

℞. *Aloës* ℥j. *myrrhæ reſinos.rubr.*
Extr.gentian.ariſtoloch.dictamn.croci ā ℥ß.
rub. major.
Mithridat. ā ʒj. *M.fiant cum ſyrup.*
arthemiſ. q. ſuff. pilul.doſ. v. VII *aut plures.*

Singulis matutinis & pomeridianis horis in cerevifia calida aſſumendæ.

Omnia etiam acida abſorbentia hîc conducunt; acido enim abſorbendo & in ſal tertium mutato ritè per vias urinarias vel alias evacuatur maſſa peccans. Ex. gr.

℞. *Coral.r.præpar. ocul.*♋ *præpar. ana* ℈ß.
croc.martis aperit. gr. v. M. *detur.*

Si verò ſanguis per alias effluat & quidem extraordinarias vias, tunc avertendus eſt, & vaſa uterina obſtructa reſeranda, quod obtinere potes per volatilia, balnea aliaque.

In genere ergo ceu diximus conveniunt omnia ſalia tam fixa quàm volatilia, ubi tamen hæc cautio notanda venit, ut ſalia volatil. aliaq; menſes cientia menſib. fluentibus, fixa verò è plantis appropriatis ante menſium fluxum per ſtoic adhibenda; Inter ſpecifica ſunt arthemiſia, pulegium, flores cheiri, rad. ariſtol.rot. cinam. myrrha, ejus trochiſci, caſtor. crocus, borrax. Ex.gr.

℞. *Borracis* ℈j. *cinam.pulveriſ.acuti.* ℈ß. *M.*

Sabina ejuſq; oleum meretur laudem. Sequentes ſpir. volatiles magni uſus ſunt V.gr. ſpir. *ⁱ aromatizat. ſpir. corn.cerv. fuliginis, ſecundinæ, liquor C.C. ſuccin. tinct. ſalutis, caſtorei, Elix. propriet.c. alkali inprimis volatilis, Eſſent. ad menſes aurea noſt. deſcript.

Hoc in genere notandum eſt, quod nullum ſit remedii genus, quod eandem habet vim in ſingulis: Unde niſi in omnibus remediis ritè vis obſervetur & ſubjectum patiens cum objecto agente conferatur, non obtinebimus ſemper optatum finē. Hinc notum illud veriverbium Germ. Es iſt nicht eine Natur wie die andere / id quod plures cum ſummo ſuo damno & vitæ periculo experiuntur, cùm ſi vel maxime Medicaſtris Empyricis & vetulis quædam experimenta ſint, quæ ſunt tanquam gladius in manu furioſi, cum ignorent medendi methodum; quibus tamen ſæpè non plebs tantum, ſed Grandes etiam plus tribuunt, quam expertiſſimis & rationalibus Medicis, adeò ut parum deſit, quin noſtro ſeculo verificetur illud *Zachiæ: Medicus & obſtetrix ſunt ejuſdē dignitatis.* In pertinaciſſimis menſium obſtructionibus ſal ſtomachicum ex lapide mortuo ſpirit. ſal. *ci cum ſale tartari parati cibis ipſis commodè interponendum eſt.

Si jam adeſt Anaſarca, quæ facilè ſe huic aſſociat affectui, tunc conducet ſequens:

℞. *Rad. aſari, rubi tinctorum* ā ℥j.
Herb. ſabin. mj. *baccarum junip.* ʒij.
coq. in q.ſ.aq. comm. ſub finem adde cinamomi acuti ʒij.
cardamom. ʒj.
col.adde ſpir. lumbric.terreſtr. ʒiij. *M.*

Potus ſit cereviſia vel vinum enulatum.

In hoc caſu etiam conveniunt purgantia hæmagogis mixta.

Cereviſia vel vinum ſeq. medicatum ſæpius juvamen attulit.

℞. *Rad*

℞. *Rad. angelic. levistic. ana ℥ß.*
galangæ ʒij. Fol. rorism. matricar.
Herb. sabin. ā mj. bacc. lauri ℥j.
cinamom. acuti ʒiij. croci ʒj.
sal. tartari ʒij. incisa d. ad cartham.

Decoctum rorismarini cum floribus cheiri valde prodest.

Si vero febris alba simul adessent vel cachexia, uterinis anticachectica medicamenta adjungas.

℞. *Pul. cachect. Hartmanni ℥ß.*
stercor. anserin. ʒij. M.
pro aliquot vicibus.

In mensium difficultate seq. convenit:

℞. *Aq. pulegii ℥ij. arthemis. ℥ß.*
*Essent. castorei ʒiß. ♁ * ʒß.*
ol. ♂t. anisi gutt. iij.
syr. d. arthemis. ʒvj. M. F. pulv. pro I. vice.

Vel: ℞. *▽ fœnic. pulegii ana ℥j.*
Aq. carminat. ʒij. Tinct. tartari ʒj.
liquor. C. C. succin. ℈j.
syr. d. arthemisia ℥ß. M.
vel detur essent. croci ad XV. gutt.

Sequens si simul adsunt dolores & crispaturæ sensibiles:

℞. *Elix. proprietatis Par.*
Tinct. opii ana ʒj. M.

Vel: ℞. *Essent. splen. bovis, arthemisiæ, meliss. martis liquat. ana ʒij.*
Sabinæ ʒiß. croci ʒj. M.
dosis g. L. ad LX.

Hisce internis externa conjuncta non absque singulari effectu extolluntur.

Optima externa parari possunt ex scoriis antimonii Regul. Ex. gr.

℞. *Scorian. regul. antimonii. ℥iij.*
coque in q. s. lixivio ex arthemisia vel aliis herbis specificis parat. ad extract. rubedin. Col. ℥vj. adde vini malvat. ℥ij M.

Silicibus vel ferro ignito duo cochlearia hui9 liquoris affundantur, fimusq; per infundibulum à mulieribus accipiatur in casu desperatissimo.

Possunt & institui suffitus ex sabina, colocynthide, myrrhâ, styrace aliisque similibus.

Non immeritò etiam laudibus extollitur instrumentum *Glauberianum* cui mediante spongiâ, salia volatil. inprimis sal armon. alhalisato alicui iunctum, utero ægræ coniugatæ committenda. Qui verò hoc instrumento carent, Phiolam accipere possunt, cui infundant aliquid de spiritu quodam volatili Ex. gr. sp. * volatilis & aromatizati & ore phiolæ linteis circumducto sinui pudoris admoveant, corpus verò phiolæ imponatur carbonibus, quo facto mucus viscidus ac tenax optimè resolvitur & ♁ plasticus exsuscitatur.

Possunt & in hunc finem Balnea vel fomentationes ex herbis uterinis parari.

℞. *Herb. arthemis. pulegii.*
matricariæ,
mercurialis ana mij. *rorismarini* mj.
Florum cheiri, malvæ ana mß.
Baccarum lauri ℥iß. Rad. bryoniæ ℥ij.
aristoloch. rotund. ☉ rubi tinct. ana ℥j.

Incisa & contusa grosso modo coquant, pro balneo Thermæ autem sulphureæ & bituminosę, ut sunt Swalbacenses, Wisbadenses & Emsenses artificialibus sunt præferendæ.

Si expetis linimentum, habes sequent. form.

℞. *Ol. lil. alb. flor. cheiri* ana ʒiij.
Diacolycinthidis ʒiß. M. *d. ad vitrum.*

Sic etiam in obstructione mensium possunt pessi uterini applicari, inter quos *Mynsichti* pessi eminent.

Angelus Sala helleborum nigrum mirè commendat, sed cum debet diutius retineri, timendum ne exulceratio oriatur. Sic & sequens pro certissimo habetur experimento:

℞. *Pulv. fol. persicariæ maculat. sol. existente in ♌ collect. & in umbr. exsiccat. ʒß. rad. hell. nigr. præpar. ℈j. c. q. suff. tragacanth. in vin. alb. q. s. infusa, fiat pessus.*

Obstructio autem quæ à peculiaribus uteri aut vasorum morbis originem trahit, aut à morbis viarum, procidentia uteri, imperforatione & similibus aliis, ejus curatio aliundè petenda est, semper vero menagoga his addenda sunt.

In mensium stillicidio & difficultate seu fluxu imminuto eadem fere jam dicta, sed minori dosi conveniunt; Sic in mensium decoloratione, à putredine ortâ, Elixir propriet. cum Elixir uterino Crollii convenit. Item essent. arthemisiæ, melissæ, &c.

Mercurius dulcis hoc in affectu generosum est remedium. Ex gr.

℞. *Essent. melissæ* ℨiij.
Elixir. proprietatis ℥ß. *M.*
dos. gutt. L. LX.
Vel sequens nodulus:
℞. *Herb. scordii, melissæ,*
cent. ☉ *min. ana* mj.
rad. bryon. ℥j. *hell. nigr. præpar.* ℥ß.
Fol. senn. SS. ℨi. ℨiß. *antophill.* ℨj.
sal. uterin. ℨj. *M.*
fiat nodulus pro libr. iij. *vini, hisce præmissis sudorifera non sunt negligenda.*

In fluxu mensium inordinato conferunt omnia ferè jam dicta inprimis sanguinem purificãtia & ejus acrimoniam ac viscíditatem corrigẽtia. Acidulæ artificiales ad mentem *Kesleri* & *Schroderi*, naturales verò martiales, his longè antecellunt.

§. 15. Nunc paucis videamus *Empyrica. Johann Agricola* sequentes pilulas tanquam singulare arcanum ad menses suppressos commendat.

℞. *Extr. bacc. lauri, sabinæ,*
cent. ☉ *min. calend. ana* ℥j. *sab. melissæ,*
sabinæ ana ℥ß. *ol. sabin.* ℥ß.
Boracis veræ ℥iß. *croci.*
fiat massa cum oleo cinamom. d. quibus mane & vesperi ℈j. *detur.*

Idem flores sulphuris alb. laudibus extollit.

Thomas Bartholinus decoctum cort. granatorum laudat.

Borellus marrubium, *Forestus* sem. nigellæ, *Glauberus* spir. urinæ concentratum, *Johann Ferdinand* Cineres stercor. columbin. calcinat. cum ℈ß. pulv. croci magni æstimant.

Mineram ferri *Jacobus Lusitanus* magnifacit, ex quâ & *nos* tincturam in usu habemus.

Anton. Mizaldus rutham. c. vino hyssopi & aniso coctum & haustum commendat.

Simon Pauli decoct. matricariæ & chamomillę cum tantillo arthemisiæ vires deprædicat.

Prævotius porrum confixum undiq; radiculis ellebori nigri coctum, abjectis radicibus, aliquoties jejune mensibus instantibus esitatum æstimat; qui etiam pro secreto habet succinũ & bellidem hortensem ex vino albo coctum.

Ronsæus ol. seminis seseleos destillatum hîc summopere commendat.

Johann Schroderus sequens decoctum pro arcano in mensibus ciendis venditat:

℞. *Sem. milii salis, anisi, visc. quercin. ana* ℨiij.
rad. dictamn. ℨj. *croci* ℈j.
in vino albo parum macerentur, dein leniter ebulliant. Dosis ℨiv.

Timæus à Guldenklee remediis aliis nihil juvantibus umbilicalia ex Trochisc. alhandal. & suffitum ex sabina & colocynthide commendat.

Benedictus Faventinus sequentem Pilulam utero intrudendam asserit proficuam, experientia edoctus.

℞. *Theriac. Androm.* ℨj.
pulv. sabinæ ℈j. *M.*

CAPUT IV.

DE MENSIUM FLUXU IMMODICO, ET FLUORE MULIEBRI ALBO.

§. I. QUam variis *Regina nostra uteri* calamitatibus affligi assueverit, varia in eã impingentia morborum varia genera sat apertè declarant. Inter quę cæteris ob contumacitatem non cedunt affectus propositi, *mensium* sc. *fluxus immodicus*, & *fluor albus* muliebris.

Fluxus mensium immodicus duobus ferè modis dicitur: 1. quando & nimiâ quantitate, & nimis diu menses ex uteri vasis fluunt, vel secundò quando citiùs redeunt, quàm oportet, qui describitur vulgò, quod sit nimii sanguinis per uterum excretio, à vasorum uterinorum apertione producta.

Fluor verò *muliebris* dicitur & *fluxus albus*, *menstrua alba*, & *gonorrhœa non virulenta*: coryzanteri, pilla coryzalis, &c. Seminis enim profluvium, sive Gonorrhœa non multùm differt ab hoc fluore, cũ quo subinde conjungitur.

DESCRIPTIO.

Describitur vulgò, *quod sit humoris pituitosi subinde crassioris, plerumque albi, aliquando etiam aliùs coloris sine dolore copiosior, & frequens excretio.* Melius verò describitur quod sit liquoris inguinum ex glandulis uteri vaginalibus Saccharum elcan aliquando inundantis excretio.

Hic fluor quibusdam perperam menstruorum alborum nomine venit, cùm primò neque singuli

5, 4, Menses nimii, fluor albus.

gulis mensibus, neque citiùs, neque tardiùs (quemadmodum in menstruo fluxu observare est) manare soleat; 2. quia hic fluxus à productionis suæ initio ad integram sui cessationem plerumque perdurare solet; 3. quia ante & post menstruorum tempora observari nonnunquã solet. Nulla enim ætas (primâ exceptâ: quem tamen hic Casselis in puella nobili nondum decimum annum egressa jamjam observo, & cui medicinam facio) ab hoc malo immunis existit; quæ simul considerata dubio procul demonstrant, hunc fluxum cum menstruo minimè convenire, licèt instante fluxu menstruo sæpiùs sit copiosior, propter copiosiorem ejus materiam, tunc temporis ad glandulas illas uteri cervicales amandatam atque coacervatam.

DIFFERENTIÆ.

§. 2. Differt hic fluor albus quoad vehementiam symptomatum, sicut unus sæpe multis mensibus, imò interdum annis, sine notabili noxa, nullisque gravioribus symptomatibus conjunctis perseveret. Hinc à magno *Platero moderatus* dicitur, & *immoderatus*. Quod etiam de fluxu menstruo immodico intelligendum est.

SIGNA.

§. 3. Ut autem hi affectus facilè pateant, sic etiam causæ facilè ex suis signis cognoscuntur. Nam plethora habet sua signa; tenuitatem verò & acrimoniam, ut & motum intestinum ejus auctum arguunt, tum excretus sanguis, tum verò vel præsens, vel absens, in excernendo dolor, aut ardor, aut similia alia. Anastomosin præcedunt causæ eam inducere aptæ, vel ingens æstus, coitus immodicus; partus laboriosior, abortus, mensium prævia suppressio, &c. Diæresin verò dolor & ardor circa cervicem uteri, dolor in excretione, mutatio in ipso sanguine coloris; juvantia & nocentia, & vel excoriatio, vel phlogosis in partibus, quas sanguis excretus pertransit. Comitantur has ægras lassitudines, languores totius corporis, facies pallida, inappetentia, calor, sitis, dolor lumborum, tumor pedum, et sexcenta alia.

§. 4. *Fluor* quoque iste *albus* muliebris signis non indiget, ut pote qui partim ex relatione innotescit ægrotantis, aut adstantium; partim verò ex urina perspicitur, in qua p. n. albidiore, & crudiore ordinariò sedimentum observatur pituitosum, & inodorum, vel nescio qui flocculi pituitosi & albi perspiciuntur; partim innotescit hic affectus ex symptomatibus conjunctis, dolore scilicet lumborum, abdominis, hypogastrii, cordis palpitatione, atrophia, gravitate totius corporis, coloreque corporis vitiato. *Moderatus* verò *fluxus* nulla gravia symptomata habet conjuncta, *immoderatus* verò tum quoad materiæ copiam, tum quoad causæ utriusque pertinaciam habet primò conjunctam virium dejectionem; 2. cachexiam; 3. manuum & pedum torporem, sterilitatem, & ad concipiendum impedimentum. Humores verò excrementitii modò albi sunt, & pituitosi, sero lactis persimiles, modò pallidi aut flavi, modò serosi pro liquoris diversitate. Ex hisce ut frequentissimè observabilibus, & per experientiam notis (in omnibus tamen ægrotis non omnia sunt æquè observabilia) veram horum affectuum causam pro instituti ratione deducere conabimur.

CAUSA.

§. 5. Juxta *Galenicos* mensium fluxus immodici causæ sunt anastomosis, diapedesis, diæresis, & diabrosis, quæ fiunt à sanguinis quantitate nimia, caliditate, tenuitate, vel acrimoniâ, ictu, casu, aut vulnere.

In fluore albo dicunt *Ipsi*, à cerebro, ventrilo, hepate, liene, mesenterio, excrementa sua ad uterum, tanquam partem debiliorem, hincque receptioni magis dispositam amandari, nec dubitant in utero eosdem humores excrementitios generari posse, ob debilitatem retentricis aut concoctricis facultatis. Culpant ergo frigidam uteri intemperiem, & debilitatem, quæ sæpe à graviditate, partu, abortu, contusione, inflammatione, abscessu, aut exulceratione contrahitur.

§. 6. *Paracelsus l.* 11. §. *de doloríb. matricis* diversam affectuum matricis naturam proponit. §. 1. *ait*, morborum matricis generationes in matrice non sunt, nec ex ea matrice, nec per eam. Omne enim membrum, quod descendit ab aliis, ab aliis detrimentum accipit. Sunt enim morbi *matricis retentio*, *& rei superfluitas*. Matrix juxta *ipsum* nutrimentum suum accipit ab omnibus membris singulis quatuor septimanis

semel,

semel, & tum excrementum suum ejicit, tuncque patiuntur fœminæ dolores dorsi, capitis, compressiones in scrobiculo cordis. Retentio non fit in matrice, sed ex omnibus corporis humani partibus. Pergit §. 2. nam menstruum in matrice menstruum non est, sed menstrui excrementum, & hinc *tr. 2. de gen. hom. c.* 8. Mēstruum vocat egestionem, & stercus matricis. Ex his sequitur conjunctio (cum menstruum venit ab omnibus membris, & aliquæ partes morbosæ sunt) destructio, alteratio, conclusio, permixtio bonæ & malæ rei, discoloratio cum similibus. Ubi mulier dolores percipit ibi est *oppilatio*, & *nimius fluxus*.

§. 7. Ad *Sylvii* mentem contingit fluxus menstruus nimius, vel ipsius sanguinis, vel uteri, ejusque vasorum culpâ. Et quidem sanguinis culpâ, quoties is tenuior, vel acrior existit, & inprimis menstruorum tempore, qui sanguis sæpè talis redditur ob aërem æstuantem à sole, igne, balneo, &c. item ob alimenta spirituosa, & aromatica, ob animi affectus, iram, item corporis motum nimium, cursitationem, saltationem, frictionem, &c. ob vigilias diutiùs protractas, evacuationes biliosas, solitas cessantes, aut suppressas. Uteri & vasorum culpâ esse ait, quando vel sunt laxiora, vel humidiora, ob abusū scilicet rerū aquearum, ingurgitationem fructuum horariorum, persicorum, uvarum, &c. præsertim mensibus instantibus, quia tum temporis omnia sunt circa uterum aperta.

Causam quod attinet *fluxus albi* moderati, multoque sæpè tempore notabili sine noxa durantis, eam *Sylvius* statuit efficientem, fermentum aliquod acido-austerum in utero productum, massam verò sanguineam non valde mutatam. *Immoderati* vero *fluoris* eandem statuit causam efficientem, sed diversimode (prout diversa symptomata excitantur) agentem, materialem vero massam sanguineam variis modis vitiatam, asserit tamen etiam fluorem hunc posse produci sine tali fermento uterino, modo humores pituitosi redundent in toto corpore, indéque amandentur ad uterum, sicque eliminentur è corpore. Noster Author existimat, uterum hoc in affectu duplici ratione affici, mediatè scilicet affectis primò glandulis præcipuè pancreaticis, acidum illud ad uterum amandantibus, secundò immediatè & aliis glandulis illæsis, si nempe uterus à frigore externo afficiatur.

Primariam ergo hujus fluxus causam semper in utero quætendam asserit; secundariam verò & ipsum augentem in sanguine, aliisque humoribus vitiosis sanguini confusis, & unà cum ipso ad uterum tendentibus, nec à semine hunc fluxum, nec à spiritibus fieri probat. Fluoris ergo hujus albi sanguinem esse contendit, & quo fluxus viscosior vel serosior, sanguis tunc existit vel viscidior, vel serosior, pro cujus diversitate & color diversus oritur in excretis, qui fluorem album deducit ab acrimonia acida sanguinem in pus simile mutante.

Inter causas antecedentes *Sylvius* inprimis refert animi mœrorem gravem, & diu protractum, *acidi noxii*, inprimis vero *austeri productorem* assiduum. Cujus acidi & austeri causam certissimam dicit esse terrorem inopinatum mulieribus valde infestum; huc refert frigus, acidorum abusum, & quoties à causa externa simul afficitur *immediatè* uterus, ità ut indèad fluorem album producendum simul disponatur, toties tunc faciliùs, tunc citius, tunc gravius laborant fœminæ isto fluore. Uterum dicit in fluore albo esse vitiatum adeò, ut in ipso corrumpatur sanguis, qui pro vitii uteri varietate variet non parùm tam coloris, quàm odoris, & acrimoniæ copiæque ratione. Statuit ergo Author fermentum illud uterinum, & quidem acidum, prout magis vel minùs existit austerum, vel acre, vel alio modo vario vitiosum, ita diversimode corrumpet sanguinem ad uterum delatum.

Sic etiam sanguis ob alios affectus in corpore existentes, aut præcedentes variis modis affectus in humorem diversum corrumpetur ab eodem fermento, adeò ut juxta ipsum diversitas humoris in fluore albo effluentis pendeat nunc à diversitate fermenti corrumpentis, nunc à diversitate sanguinis corrumpendi, nunc ab utroque.

§. 8. Perspectis jam aliorum sententiis, nunc & *nostram* de horum affectuum causis propinemus.

§. 9. Perspectis jam aliorum sententiis, nunc & *nostrâ* de horum affectuum causis propinemus.

Utriusque causa petenda est ab ipso sanguine vel abundantiore, aut tenuiore, aut acriore, vel in vasis aut anastomosin, aut diæresin, rariùs autem diapedesin patientibus, vel à causis externis, aëre scilicet nimiùm calido & tenui, alimentis calidis, & incidentibus, attenuantibus, medicamentisve aut menagogis, aut vasorum oscula aperientibus, & rimas facientibus, inprimis particulis acutis, scindentibus, pungentibus, vigiliis nimiis, nimio corporis, partiumque ejus exercitio, equitatione, cursitatione, saltatione, pilæ, aliorumque lusu, animi pathematis subitaneis, terrore, ira, excretionibus variis sanguineis suppressis, infortunio ab ictu, casu, vulnere, ulcere, & similibus aliis. Secundùm enim naturam experiuntur fœminæ sanguinis turgescentiam menstruationis tempore, in quibus occasione auræ fermentativæ à genitalibus forsan inspiratæ rarescunt, & præter ordinarium modum turgentis, ac tantùm non ferventis sanguinis impetu dolor dorsi, & circa lumbos pulsatio, ut & distendens molestia, artuum tensiva lassitudo, dolor capitis, hypochondriorum inflatio, & inprimis ejusdem per uterinarum arteriarum anastomosin excretio excitatur, quo undecunque ferociente janitore quà datâ portâ sanguis impetuosiùs effluit. Sic & causam hujus morbi esse posse nimiam pororum laxitatem nulli dubitamus, quæ plerumque fieri solet ab humidis variis.

§. 10. Fluoris verò albi causam esse serum vitiosum, & in glandulis vaginalibus corruptum, interdum purulentum, sæpè verò serosum ex glandulis uteri effluentem existimamus. Optimè ergò ratiocinatur *Cl. D. Mich. Bernh. Valentini* Collega curiosorum & amicus noster *in Epistola per quam docta de nova matricis & morborum muliebris anatome*, dicens. Ultima tandem eaque pessima liquoris seminalis corruptio est in affectu, si quis alius nanserto, *fluore mulierum albo*, qui glandulis his maximè proprius & re-„vera nihil aliud est, quam quidam *uteri coryza*, „ex continuo humoris nutritii abscessu & fœtidissima in glandulis vaginalibus corruptione propillularum, *pergit ille*, Fur enim est tyrannus iste morbosus in partibus glandulosis putridus, qui non vicinas modo sed omnes insimul C. H. partes suo defraudans nutrimento in putrida liquamina præcipitat. Ostendit id halitus corporis, oculi concidunt, malæ labascunt, cæteraq; membra solito graciliora fiunt, quod vel mulierculis apparet, hinc quoq; est quod affectui huic tandem jungatur quædam cachexia, quatenus nutrimento suo defraudata viscera fatiscunt, eorumq; fermenta vitalia quandam patiuntur eclipsin, inprimis stomachus, qui foco carens & igne cibos nec seligere nec volatilisare novit, sed in putridam convertit mucilaginem, „quæ nullibi correcta, ut in utile venarum pon-„dus, quâ datâ portâ ruit. *Lamburgi* enim ad „*Lanum* fœminam XL. ann. hoc morbo exstinctam & sterilem aperuimus, in cujus cadavere uteri invenimus glandulas tumefactas, & magnitudine pisi induratas. Hîc quoque aliquando chylus excerni potest, cum nempe pori arteriarum ita aperiantur, ut per illos chylus deferri possit. Sic & excretam vidimus materiam veram purulentam à b ulcere uteri. A nimia tenuitate, & acrimonia seri hunc affectum oriri posse cum reliquis statuimus Medicis.

Culpamus hoc in affectu non obstructionem, sed pororum & glandularum nimiam laxitatem. Omnes quoq; hoc in affectu pituitosi, & serosi, imò acres humores circa glandulas hasce sibi rapiunt imperium, & sic quâ datâ portâ ruunt.

PROGNOSIS.

§. 11. Quod *prognosin fluxus menstrui* immodici attinet, notandum, quòd omnis immoderata mensium excretio si non ex se, saltem ex accidenti periculosa est, inprimis in adultioribus, & si immodicè duret; nam præterquam quòd vires exsolvat, etiam variorum affectuum causa est, hydropis sc. ascitis, anasarcæ, leucophlegmatiæ, cachexiæ, angustiæ pororum tum in universo corpore, tum inprimis in ipso utero inflammationis, exulcerationis, &c. aliorumque morborum. Affectus enim hic plures ægras in Libitinæ rationes transscribit.

Atrophiam quoq; minatur, quia sanguis diminitus minorem impetum habet, quàm ut particulæ ad nutriendum aptæ per poros arteriarum

in partes nutriendas satis altè ad adhærendum possent protrudi.

Huc spectant aphorismi *Hippocr.* sequentes:

Sect.5.aph.32. Mulieri sanguinem evomenti, menstruis erumpentib9 solutio fit.

--5.--36. Mulieri menses decolores, nec eodem semper modo prodeuntes, purgationem necessariam esse indicant.

--5.--39 Si mulier quæ nec prægnans, nec puerpera est, lac habet, ei menstrua defecerunt.

--5.--50. Mulieri si velis menstrua sistere cucurbitulam quàm maximam ad mammas appone.

--5.--57. Menstruis abundantibus morbi eveniunt, & subsistentibus accidunt utero morbi.

--5.--61. Si mulieri purgationes non prodeant, neque horrore, neque febre superveniente, cibique fastidia ei accidant, prægnantem esse putato.

--6.--29. Mulier podragrâ non laborat, nisi ipsam menstrua defecerunt.

Quando hic fluxus aliquandiu durat, metus est fluxus diuturni, quia pars assuescit fluxui.

Hic morbus facilè in juvenculis, non ita in provectiorib9, curatur, quia ibi fibræ arteriarum, & venarũ solidiores, & callosę sunt, & non ita facilè adstringuntur, imò sępè immedicabile est malũ.

PROGNOSIS.

§.12. Quod verò spectat prognosin *fluoris albi muliebris*, diuturnius est malum, præcipuè in vetulis, aut cachecticis, aut cacochymicis, aut quib9 menstrua diu substitêre, aut fluere desiêre, aut virginibus, aut viduis chlorosi laborantibus, aut quibus diuturnior, graviorq; aliquis uteri accidit affectus, & glandulæ cervicales induratæ vel alio modo læsæ sunt, in senibus enim non facilè curatur hæc fluxio uterina, quia in illis fibrillæ magis sunt immobiles, & ubi pori glandularum semel sunt detorti, constanter ita manent, nec ita facilè ad pristinam figuram reduci possunt.

Periculi tamen parùm habet, nisi quando diuturnior existens, graviorque sive ratione sui, sive ratione causæ à qua producitur, graviores aliquos, & periculosiores morbos excitat.

§.13. Quod curam mensium fluxus immodici attinet, eandem hic attendendam esse putamus, quam in aliis sanguinis excretionibus, quæ superiùs jam tradita sunt, parum enim differt hæc à curatione reliquarum hæmorrhagiarum.

CURA DIÆTETICA.

In *fluore albo* verò ægræ utantur aëre sereno, & paulò calidiore, vitent saltem pluviosum, & frigidum, alimenta humori peccanti sint contraria, & fugiant præ aliis acida, sero & glandulis inimica, hinc observamus in Belgio hunc affectum frequentiorem, quia ibidem mulierculę in mensa abutuntur acetariis. Alimenta etiam sint facilis fermentationis, bonique succi, à cœna aliquando abstinere non inconsultum. Potus sit paucus, motus corporis, & exercitium sint mediocria, uti & somnus & vigiliæ non excedant limites, quia excessus omnis malus, nam sicuti otia ignavum corpus reddunt, sic

Attenuant juvenum vigilatæ corpora noctes.

Animi pathemata omnia, inprimis mœror, quę causam hujus affectus augere possunt, vitanda, & convenientia mediocriter exercenda, excretaque & retenta ordinariò inprimis ritè assumtorum quantitati correspondeant.

CURA PHARMACEUTICA.

§.14. Affectus mensium fluxus immodici *curatio pharmaceutica* ad mentem *veterum Galenic.* eadem est, quæ ad immodicum hæmorrhoidum fluxum tollendum est proposita. Primò enim revulsionis gratia venæ sectionem in brachio celebrant, & hoc in casu magnâ sanguinis quantitatẽ detrahendam esse volunt; frictiones, etiam ligaturas, & cucurbitulas itidem revulsionis ergò commendant. Ad biliosos & serosos humores in corpore abundantes educendos pręscribunt bis vel ter in hebdomade purgantia, blanda etiam vomitoria, quatenus frequenter revellunt, aliquando admittunt, postmodum propinant varios julepos, pulveres, opiata, catapotia, aliaque remedia incrassantia, & adstringentia in dicta curatione proposita, additis, si urgeat necessitas, opiatis.

Seq. laudibus extollit *Riverius*:

℞. *Cortic. duor. ovor. recent. ust.*
thuris, mastich. ana ℥ß.
margarit. præpar. corall. rubr. præpar.

co-

carabes ã ℥ij. *lapid. hæmatit.*
smaragd. præpar. ã ℈ß. *farin. hord.* p. ij.
album ovor. num. x.

& si opus fuerit adde parum aquæ chalybeatæ, & fiant duæ placentæ, quæ in furno coquantur, ut possint in pulverem redigi. Dosis à ʒß. ad ʒj. cum jusculo pedum vervecis summo manè.

Reliqua ex *Veteribus* desumta vide inferiùs inter Empirica.

§. 15. *Paracelsus* curavit quandam fœminam, quæ diu hunc passa est sanguineum fluxum cum animi deliquio, *oleo vitrioli* in aqua plantaginis exhibito & ʒj. carniolæ.

Laudat etiam tinct. corall. quę cum pumice fit.

℞. *Corall.* ℥ß. *olei myrtill.* ʒj.
oliban. ℥j. *salis fusi* ℥ij.

Mixta reduc in calcinatione per quartum gradum reverber. ad horas xij. vel ultra. Postea reduc in ablutionem cum aqua plantaginis. *Crollius*, ejus discipulus elect. laudani commendat in sanguinis excretione, & mensium nimia evacuatione cum croco martis, & corallis rubris.

§. 16. *Sylvius* menstrum fluxum fœminasque infirmantem à sanguine tenuiore, & acriore ac seroso productum curat abstinendo ab omnibꝰ rebus non-naturalibus sanguinem vitiantibus, easdē saltem moderando, & inprimis mensium instantium tempore cavendo ab omni æstu, alimentis spirituosis, & aromaticis, vino generoso, & prȩsertim ejus spir. ab ira, vehementi ac diuturno corporis motu, vigiliis, quæ si nimis urgeant, varias commendat emulsiones ex amygdalis, & semin. papaveris albi paratas, item opiata conducent, bili verò evacuandæ gratia tamarindis laudat, qui simul sanguinem crassiorem reddunt: ut ergò sanguis solito tenuior ac fluidior paulò inspissetur, commendat omnia austera & acerba, vulgò adstringentia dicta. Talia sunt plerumq; fructuum immaturorum succi expressi, aut inspissati, omphacium, acacia, &c. & si in sanguine multum lateat seri, id evacuandum censet per hydragoga ante menstruorum fluxum diebus aliquot exhibita, si vires ferant.

Quod si *fluxus menstruorum nimius* debeatur uteri constitutioni laxiori, danda erit opera, ut causæ externæ nocentes fugiantur, atq; noxa in utero recepta, laxitasq; nimia corrigatur, in quē finem etiam conducunt adstringentia, quæ possunt adhiberi vel forma pulveris, vel pilularum vel conditi, vel misturæ, vel aliâ quâvis ægræ commodiore & acceptiore, quo aliquandiu perseverare possit in eorum usu. Commendat etiam suffitum ex mastiche, thure, rosis rubris; fomenta itidem ex variis adstringentibus, tum radicibus, tum herbis parata laudat in vino rubello cocta, & externè applicata.

§. 17. His ita præmissis proximum est, ut etiam ad *fluoris albi* curationem ex mente *Sylvii* nos accingamus, quam secundùm causæ diversitatē variandam esse ait. Si ergò fermentum uteri sit noxium, acidumque, cura hujus fluxûs primaria consistet in fermenti hujus vitiosi correctione, ac emendatione, secundaria verò in sanguinis universi correctione, hinc corrigantur causæ præcedentes, ut sunt vel frigus, vel animi mœror, aut terror gravis, acidorum abusus, &c. dein fermentum acido-austerum aliquando acre optimè corrigi ait Author per salia volat. puriora, quale est sp. salis *ci, sicut & *oleosa* magis temperata in emendando acido acriore proficua. Ad sanguinem autem ipsum peculiari corruptione inquinatum, corrigendum, atque nunc fluori albo ansam præbentem, nunc eundem graviorem facientem pro *vitii* & *cachexiæ* varietate medicamenta usurpanda esse dicit varia, tum *alterantia*, tum *evacuantia*.

§. 18. His autem ita prælibatis proximum est, ad horum affectuum, tam sæpe tam gravium curationē nostris intentionibus suffultam Nos accingamus. Curatio fluxûs menstrui nimii parum differt à curatione aliarum hæmorrhagiarum, siquidem externa, sive topica hîc soli utero ceu loco affecto applicanda veniunt.

Sanguis ergò, & spir. uterinus ferocientes ante omnia compescantur, quod facilè obtinere possumus exhibitis blandis uterinis leniter incrassantibus, & adstringentibus, & si plethora adsit, venæ sectio celebranda est, & quidem in brachio, & si humores serosi, vel biliosi abundent, mitiora purgantia sunt exhibenda. Ex. gr, tamarindi, rhabarbarum, quod in potu ordinario commendamus, Elect. passulat. tamarind. &c. dein ad incrassantia accedendum, in quem finem conveniunt omnia ter-

rea , glutinosa. Ex. gr. sequens Electuarium egregium est:

℞. *Conserv. rosar. antiq.* ℥iß.
rad. symphyt. ℥ß. *carn. cydonior. cond.* ʒiij.
confect. de hyacinth.
corallior. rubr. præpar. ana ʒj.
succin. præpar. ebor. præpar ana ʒß.
pulv. sperniolæ comp. ℈j. *sirup. cydonior. myrtill. ana q. s.*
F. l. a. Electuarium.

Vel: ℞. *Corall. præpar.*
lapid. hæmatit præpar. bol. armen.
unicorn. ver. sem. plantag. ʒiij.
Aur. crud. ℈ij. *laudan opiat. gr.* v.
M. C. syr. plantag. vel myrtillor. q. s. f. Electuarium.

Oleum quoq; è bolo armeno destillatum egregium est in sistendis mensibus.

Vel: ℞. *El. Diascordii* ℥ß. *rosar. rubr.* ℥j.
sanguin. dracon. ʒß.
pulv. semin hyoscyam. alb. ℈ij.
oss. human. calcinat.
trochisc. de terra sigillat.
vitriol. Mart. à ℈j.
c. miva cydonior. q. s. F. conditum.

Capiat ægra magnitudine nucis avellanæ , vel castaneæ.

Magni æstimantur hoc in casu tinct. coralliorum , tinct. sulphuris, tinct. antiphthisica , tinct. vitrioli, tinct. lapid. hæmatit. Mart. adstringent. Sperniola Crollii , spec. diamart. diaplantaginis Mynf. pilulæ stypticæ ejusdem , essentia mumiæ , præ aliis hîc etiam convenit mixtura styptica Sylvii. In gracilibus , ubi humores nimis acres sunt , cura lactis caprini vel asinini egregia est. In extremis recurrendum est ad anodyna. Ex. gr.

℞. *Corall. rubr. præpar. succin. flav.*
bol. armen. sanguin. dracon. ana ʒij.
semin. plantagin. ʒiß. *laudan. opiat. gr.* iij.
Extract. croci Mart. ℈j.
sirup. de rosis siccis q. s. F. l. a. Electuarium.

Si fluit sanguis arteriosus, das Hertzgeblut/ uti ajunt, mirè prodest aqua de corde cervi , & tenel. C. C. & interponatur talis , vel similis potiuncula adjectis opiatis , quæ fere omnem implent paginam.

℞. ▽ è typh. C. *bursæ pastoris* à ℥j.
laudani opiati gr. j.
usneæ cranii humani gr. vj.
Syr. corallor. ℥ß. *M. pro una vice.*

Vel: R. ▽ *plantagin. portulac.*
cordial. H. S. frigid. ana ℥ij.
lapid. hæmatit. præpar. ℈ß.
Pulv. sperniol. C. gr. iiij.
laudani opiat. gr. j. *syr. cydonior.* ʒiij. *M.*

Vel in forma pulveris :

℞. *Pulver. stegnotic.* ℈j. *laudan. opiat. gr.* j.
Mart. adstringentis gr. ij. *M.*

Omnia testacea , quæ vim habent sanguinis acrimoniam corrigendi, ut & vasorum aperționes constringendi , hîc conducunt. Sic etiam , quæ corrodentes humores per sudores, vel urinam expellunt , in quem finem conferunt decoct. ex lignis, vel ex his paratæ essentiæ , quorum medicamentorum formulas jam superius tradimus.

Sequens D. Rod. à Castro magni facit:

℞. *Succ. stercor. asin. sirup. myrtin ana* ℥ß.
▽ *plantagin.* ʒiij. *M.*

Vel detur sequens :

℞. *Vini styptic. rubr. chalybeat.* ℥ij.
gummi Arabic. tragacanth. ana ʒß. *M.*

Hîc etiam conducunt varia edulcorantia , acrimoniam eluentia , ut sunt aquea , serum lactis; sic nos non ita pridem puellam hoc fluxu per annum & ultra vexatam , cum succo betulæ per xiv. dies ad ℥xij. singulis dieb9 hausto curavimus.

Externè etiã, ut in aliis hæmorrhagiis, vel hypogastrico, vel pubi, vel aliis partib9 applicari possunt adstringẽtia, incrassantia, & anodyna, ita sive cum linteis , sive cum spongia admotum prodest acetum hypogastrio. Prodest etiam Emplastrum stypticum, aut ad rupturam *Fernelii*, decoctum aluminis sæpè omne fert punctum. Sic & pessus ex stercore suillo decocto hoc inebriatus non contemnendi usus est.

Vel: ℞. *Musc. pruni sylvestr. radic. tormentil.*
bistort. ana ʒj. *gallar.* ℈j.
croc. Mart. adstringent. ℈ß.
c. s. q. rob. acaciæ f. l. a. pessus obduc. syndon. rubr. c. filo d.

Dominus Boyle generosam quandam fœminam , quæ passa est hæmorrhagiam uteri jam

IV.

5, 9, Menses nimii, fluor albus.

IV. mensibus solo pulvere sympathetico ex vitriolo Ungarico parato curavit, quæ indè ita constipata fuit, ut valde ægrotaret propter inhibitum fluxum, quem iterum provocare coactus fuit cum tinctura succini.

Quare in impetuoso mensium fluxu optimo cum successu applicui liquorem meum stypticum martialem.

Item mammis lintea in aceto tincta sæpiùs imposita, magnipendo.

Stercora quoque animalium, ut suillum, & asininum, sacculo inclusa, & aceto incocta, mulieribusque applicata, sæpe egregium præstant effectum. Vel lintea sequenti indantur decocto, & applicentur:

℞. *Rad. tormentill. bistort.*
symphyst. ana ℥ß. *herb. plantagin.*
nummular. ā mj. *burs. pastoris.*
polygon. ā mß. *agrimon.* N. M.
santal. rubr.
fl. balaust. ā ʒiß.
bull. in aq. ferrariorum, & applicentur.

Possunt etiam ex his balnea, seu insessus parari.

Sequens epithema raro etiam nos fefellit:

℞. ▽ *Spermat. ranar. solani ana* ℥ij.
✠ *rosac.* ℥iß. *sacchar. saturni,*
sperniol. Croll. ana ℈ß. *M.*

Nec ungenta styptica Mynf. comitiss. cum variis adstringentibus mixta suâ carent laude.

Louyse Bourgois commendat sequens:

℞. *Rad. eryng.* mij *coq. c. vin.* lavetur probè manè & vesperi, linteis calidis post ablutionem impositis. Initium verò ablutionis fiat ponè aures, tunc in cervice, hinc per totam spinam usque ad os sacrum, postea inungantur etiam Ilia usq; ad vulvam.

Hoc remedio nonnullas intra triduum sanatas vidit, quæ nullis aliis remediis curari poterant.

Haud etiam culpamus cucurbitularum usum, vel ligaturas.

§. 19. Paucis videamus *Empirica*. *Prævotius* sirupum de stercore asinino in mensibus nimis fluentibus laudat.

Boëtius Jaspidem, alii bufonem exsiccatum collo appensum valde commendant.

Johannis Theod. de Bry specificum est bursa pastoris, & persicaria calceis imposita.

Pulvis florum urticæ mortuæ, & spongiæ lotæ à multis laudatur, à *Crollio* verò pulvis ex matrice gallinæ orificio pudendi intrusus magni æstimatur.

Deodatus in desperato sanguinis fluxu ultimum, & præsentissimum remedium ducit pulv. cortic. Mari—ad ʒj. cum vino austero singulis matutinis horis propinatum.

Digbæi experimentum est cran. human. ʒj. pulv. cum vino albo per noctum infus. & exhibitus.

Rodericus à Fonseca sequēs laudibus extollit:

℞. *Lentisc. sicc. concis.* ℥ij.
coq. in ▽ ℔viij.

bibat per multos dies saltem cum fluxus est immodicus. Vel detur aqua sulphuris ℥iiij. pro dosi.

Grulingius laudat fumum ex foliis siccis quercuum, qui excipiatur ab inferioribus corporis vestimentis.

Joh. Hartmannus in fluxu mensium nimio cingulum ex foliis hellebori nigri consutum, ità ut folia recentia assuantur fasciæ circa lumbos corpori applicat.

Casp. Caldere de Heredia balneum decoctionis aluminis esse efficacissimum remedium ait, si quater repetatur.

Joh. Ionstoni specificum est cuticula pedum anserinorum exsiccata & ʒß. ad ʒvj. exhibita.

Domin. Leo commendat aquam frigidam, in qua sedere debeat ægra.

Ambr. Paræus mala cydonia sub prunis cocta pulvere boli armen. & myrtillor. mista, inque cervicem uteri intrusa laudibus extollit.

Henr. Petræus rad. nymphææ albæ vino coctam, & potam, & *Primerosius* sal prunellæ dilutum aquâ vel succo plantaginis laudat.

Riverius pulverem castaneæ ad ʒj. propinatum pro secreto habet.

Joh. Schrœderus sequens ad immodicum mensium fluxum curandum experimentum habet: Pannus menstruo sanguine tinctus certo tempore radici cerasi in cortice apertæ indatur. Alii ipsius ægræ sanguinem menstruum propinant.

Sennertus stercus asini extra & intus adhibet:

℞. *Succi millefolii* ℥iij.
sacchari ℥j. *vel sirup. corall. d. cochleare unum.*

Radicem alii filipendulæ ad ʒj. datam laudāt. *Solenander* habet sequens experimentum pluries probatum:

℞. *Flor. nucum, quando sunt maturi, qui tunc decidunt, cochl.* j. *pluribus diebus detur cum vino optimo jejuno ventriculo.*

20. Hisce præmissis videamus etiam paucis curam rationalem *fluoris albi muliebris*, cujus curatio non multùm differt à curatione gonorrhœæ. Affectûs ergo hujus chronici curatio consistit in causæ utriusq; peccantis correctione per medicamenta convenientia, ut & symptomatis maximè urgentis mitigatione, glandularum cervicalium & uterini corroboratione.

Causam utriusque corrigunt inprimis aromatica balsamica, uti sunt radices galangæ, bistortæ, iridis florentinæ, helenii, &c. Inter herbas conveniunt artemisia, matricaria, sabina, origanum, folia lauri, scordii. Conducunt quoq; baccæ lauri, semen anisi, dauci, corallia rubra, oculi ♋, creta, rasura eboris, C. C. cran. human. Non contemnenda sunt salia volatilia, utpote in morbis diuturnis & liquoribꝰ acido-austeris corrigendis quàm maximè utilia. Ex his secundùm modum diversum, quo singulæ causæ peccare possunt, formulæ diversæ præscribi possunt tam internè assumendæ, ut decocta, vina medicata, pilulæ, pulveres, mixturæ, electuaria, &c. quàm externè adhibendæ, ut fotus, suffitus, &c.

Hoc in affectu optimè conducunt gummata & resinæ, & in iis præcipue terebinthina, quæ ut in gonorrhœa, sic & hoc in affectu summarum est virium, quia est affectus glandularum. Olea aromatica, aliaque hic possunt in usum trahi. Quibus præmissis humores correctos educere debemus vel phlegmagogis, vel hydragogis. Sic & ipsum rhabarbarum & terebinthina convenit, quia simul modice astringunt, & consolidant. Evacuantia possunt esse pilulæ ex gummatibus, fœtid. major. tinctura gialappæ, &c. vel vinum medicatum sequens:

℞. *Flor. scarleæ. rosar. rubr. melilot. alb. hyperic.* á *m*ß. *fol. artemis. m*j.
radic. hellebor. nigr. esulæ præpar. ana ℥ß.
semin. cartham. ʒvj.
rhabarb. ℥ß. *rad. bryon.* ʒiij.
antophyll. ʒij. *sal tartari* ʒij.
M. F. Nodulus.

Vel in fluxu seroso sequens bolus:

℞. *Rob. ebuli* ʒij. *resin. gialapp. gr.* vij.
Mercurii dulc. gr. x. *M. F. Bolus.*

Evacuatis humoribus tutiùs ad sistendum fluxum medicamenta adhibere poteris, & hic conveniunt omnia quæ glandulas flaccidas firmant, & simul *Reginam nostram* corroborant.

In quem finem singularem quoque promittunt energiam, atque effectum cinnabarina, bezoartica, antimoniata, succinata, lignosa. Omnia enim balsamica catharralia, ut sunt myrrha, succinum & camphora conveniunt, quæ sc. catharros sistunt.

Sequens pulvis est egregius:

℞. *Cinnabar. antimonii,*
magister. saturni, succin.
antimonii mart. cachect. oss. sepiæ ana ℈j.
laudan. opiat. gr. ij.
M. F. pulv. dosis ana ℈j *ad* ʒß.

Vel: ℞. *Conserv. flor. anthor.* ℥iij.
Ebor. ras. magister. succin. ana ʒiij.
lap. osteocoll. ʒiß.
putamin. avellan. pulv. ℥ß.
c. syr. ros. rubr. f. Elect.

De hoc capiat ægra bis vel ter de die magnitud. castaneæ vel nuc. juglandis.

Hic etiam convenit Tinctura antiphthisica cum anodyna juncta, & sæpius exhibita.

Nos levi remedio, & plerumq; unico solemus curare hoc malum, &, nisi aliud quid adsit, quod hujus morbi curationem impedire possit, auderemus fere certam polliceri curationem. Exhibemus autem sequentem pulverem, & quidem reiteratis vicibus:

℞. *Testar. ovor. calcinat.* ʒß.
vitrioli mart. á *gr.* vj. *ad.* x.
huic pulveri & potest adjungi
camphoræ gr. iij. laudani opiat. gr. j.
sacchar. Saturni gr. v. *M.*

Omnia enim nitrosa, saturnina, aluminosa con-

conveniunt. Sequens haud erit inconveniens:

℞. *Pulv. testar. ovor. calcinat.*
succin. albi, *osteocollæ,*
matris perlar. præpar.
alumin. plumos. ana ℨj. M. *Dosis* ℈ß.

Tinctura coralliorum cum spiritu lignorum parata est optimum remedium ad xxx. guttulas sæpius data. Ossa sepiæ etiam propter speciales proprietates, quibus præter generalem corrigendi acidi morbosi usum conducunt ad fluorem album & gonorrhæam sedandam.

Possunt & potui indi varia. Ex. gr.

℞. *Flor. rosar. alb.* *melilot. alb.*
scarleæ ana mj. *radic. filipendulæ,*
nymphææ ana ℥j. *lign. lentisc.* ℥iß.
visc. quercin. ℥ß. *M. F. Nodulus.*

Ad fluxum inveteratum commendamus cum Bartholino emulsiones cum ▽ chalyb. parat. addito pulvere eboris.

Externe conveniunt thermæ & balnea ex sulphure & alumine, aliisque adstringentibus parata; item insessus, evaporationes, unguenta, linimenta, emplastra, &c. superiùs jam dicta. Inprimis verò hoc in casu fiat injectio in cervicem uteri ex decocto lign. sancti: vel c. in fundum excipiatur fumus catharralis ex Mastiche succino, thure, aliisque modice adstringentibus, prout solemus facere in coryza.

Intet *Empirica* sequentia commendant Authores. Ex. gr. *Joh. Agricola* ol. mart. viride.

Louyse Bourgois ægræ XII. semina citrullorum ut edant, jubet, & tunc superbibant, hocque optimum esse ad menstrua alba.

Hartman. Corbæus pro experimento habet quotidie ℨj. radicis filipendulæ virentis cum vino nigro exbibere.

Laudat etiam unguentum ex scarlea & butyro paratum, quo mulieris venter ab umbilico ad pubem usq; inungatur. Salviæ quoq; suffitum magni facit, si is excipiatur à vulva.

Digbæus commendat fumum sulphuris antimonii. Vinum lentiscinum præscribit *Rod. à Fonseca* tanquam expertum remedium.

Petrus Forestus tanquam expertum remedium sequens obtrudit:

℞. *Faucium lucii capit.*
capit. caponis exsiccati in fumo ℥ß.
oss. dactyl. ℨij *coriandr. præpar.*
semin. anis. torrefact. ana ℨj.
radic. nymph. ℈ß.
sacchar. ros. ℥iij. *c. vino rubro.*

Abraham Frambesarius decoctum ligni sancti præ aliis æstimat per aliquot dies mane haustum.

Grulingius vidit vetulam ab hoc fluxu liberatam, quæ linteum cum fluore excepit, eundemque suspendit in furnum, quo facto desiit

Hieronymus Mercurialis testatur, se hunc fluxum curâsse cum decocto foliorum quercûs, ℥vj. cum ℥i. coaguli lepor. per VIII. vel X. dies usurpatæ.

Panarolus cum decocto pineæ, & visc. ligni.

Thurnheiserus scribit, oleum ex radice destillatum post balneum vulvæ illitum, miraculose menses albos sistere.

Reinerus Solenander commendat usum lactis recentis coct. ustulatiõe auri ad III. vel IV. partis absumptionem.

Ludov. Septalius præsentissimum præsidium dicit esse aquas Thermales salsas.

CAPUT V.

DE STERILITATE UTERI.

§. I. MAgnæ Medicis sunt tenebræ & cespitationes circa *hominis generationem*, partumq;, adeo ut & *ipsa sacra Scriptura Eccl. c.* XI. ejus obscuritates innuat. Ancequam ergo ad morbum hunc accedamus, priùs opus generationis enucleabimus. Solicita mater, *Natura*, tres generationis modos habet, quædam scil. ex putri sunt materia, ut omnia pleraque insecta, quædam ex semine terræ commisso, quæ prægressâ fermentatione germinant, ut sunt plantæ omnes. Tertius modus est, quæ producuntur per epigenesin, h.e. ex ovo generantur, ut pleraque animalia, eorumque nobilissimum, homo puta, ut placet Trigæ illi, *Hornio. Kerckringio, &* *Grafio*, qui in mulierum testiculis vesiculas membranaceas humore repletas contineri rationibus sut-

suffulti adseruere, easque ova, ex quibus homo primitias suas habet, rectè appellant, & demonstrant hominem ipsum ex tali ovo generari, in mulieribus esse ovarium satis foecundum. Medicorum verò vulgus semen muliebre in testibus contentum in utero unà cum virili misceri, sicque conceptum fieri existimat. *Harvæus vero in eleganti suo tractatu de generatione animalium p. m. 2. inquit*: Omnia omnino animalia, & etiam vivipara, imò hominem ipsum, ex ovo progigni, primumque eorum conceptum, è quibus foetus fiunt, ova ipsa esse. Ex sanguine menstruo fieri conceptum existimat Aristoteles. Receptissima ergo est sententia de modo conceptûs, ovū quodlibet in proprio receptaculo, sive testibus, à contagio virili foecundari, foecundatum ovum de die in diem augescere, tandemq; ex loci situsque necessitate in uterum excludi, ibidemq; effervescere, donec omnia linimenta, sive membra acceperit, indè *Steno* inquit: Omnis uterus dum foetum gerit, ovum gestat. Quæ sententia hactenus à pluribus tum rationibus, tum experimentis comprobata est. Statuimus ergo cum *Regnero de Graaf*, aliisque vesiculas illas, quas testiculi muliebris tunica involvit, esse vera ova, è quibus, & in quibus generatur corpus hūmanum, quæ ova spiritibꝰ è spermate virili exhalatis, & fortiter ejectis foecundantur, & beneficio corporis glandosi in Tubas Fallopianas deponuntur, per quas in uteri cavitatem pervenire solent. Hinc certum concludi potest, ova illa in testiculis mulierum remanere debere, donec aurâ virili foecundentur, quippe testiculi membranam nullibi perforatam videbis, ac proinde ovo exitum concedere nequit, ubi verò aurâ virili foecundatur ovum, circa illud corpus quoddam glandosum excrescit, quod membranam testiculi afficiens ovum ex ovo educit, quo facto cum tempore corpus illud glandosum evanescit, & testiculus muliebris in pristinum reducitur statum.

Quare & *Charleton ait libr. de Scorbuto pag. m.* 78. Genitura foecundior, spiritibusque refertior æstimatur, quæ longè, valideq; ejicitur. Sic & Nobil. *Regnerus de Graaf* potiorum Authorum sententias de conceptu & semine muliebri allegat *cap.* XIII. *de Mulierum organis*, ad quem Lectorem brevitatis gratiâ missum facio.

DESCRIPTIO.

Sterilitas describitur, quòd sit impotentia ad conceptionem ob uteri, vel ovarii, vel ejusdem vasorum vitium. Hîc examinabimus solùm sterilitatem, quæ solam foeminam concernit, quæ aliquando est hæreditaria.

PARS AFFECTA.

§. 2. Omnium Medicorum suffragio pro *subjecto* agnoscitur uterus, quamvis quidem nonnulli allegant aliquando factum esse, ut foemina per os foetum digiti longitudine evomeret. Vid. de hoc conceptu *Salmuth*. Sic & *Bartholinus* refert canem & felem catulos suos per os peperisse ac exspirasse. Alii quoque in uteri tubis foetum ac molam asserunt conceptam, sed hæc sunt rara. Nos pro subjecto habemus uterum cum annexa tuba Fallopiana, & ovario muliebri.

DIAGNOSIS.

§. 3. *Signa* hujus affectus manifesta sunt, quæ enim steriles sunt, aut omninò non pariunt, aut rarò, fætumq; generant tenerum & imbecillem, sed tamen sæpe lis est, an causa ad virum, an foeminam sit referenda? Unde & frequentia inter uxorem & maritum jurgia oboriuntur, & litigia, dum alter alterum de impotentia accusat. Ad litem hanc dirimendam vetustas varia ridicula proposuit, Ex. gr. effundatur utriusq; conjugis urina supra lactucam, cujus ergo pars arescit, in illa sterilitas est. Sed meliùs ex mulieris temperatura frigida, lumbis adstrictis, ex defectu pilorum in pube, aliisq; partibus, ex mensium defectu, & fluore albo cognosci potest. Et hinc fortè est, quòd nonnisi casu subinde hic affectus curari possit, neque enim dubitandum, si causæ certò cognoscerentur, plures ab ea sæpè convalituras.

CAUSÆ.

§. 4. Hisce missis ad αἰτιολογίαν nos conferamus, & videamus, quid *Veteres* de causa sterilitatis statuerint; Ex his *Arabes* ad occultam confugiunt proprietatem.

Stoici principalem sterilitatis causam in discordes coëuntium vires qualitatesque rejiciunt.

Aliis à conceptione uteri facultas frustrata est

5, 5, Sterilitas.

eſt. *Riverius* quatuor habet cauſas 1. quando receptio ſeminis impeditur, vel ob exiguitatem, & ſtricturam partium genitalium juvenculæ, vel ſeniorum, quæ etiam impeditur, quando virgines ſunt claudæ, & diſtortis cruribus, vel depreſsâ coccyge exiſtunt, quæ vix poſſunt commodam in concubitu figuram præſtare, quæ ad ſeminis debitã receptionem neceſſaria eſt. His addit pinguedinem nimiam, quæ vias uteri anguſtat. Inter res non naturales refert animi pathemata, inprimis odium inter conjuges, quo mulier ab hujuſmodi voluptate averſa non ſuppeditat ſpiritus ſufficientes, quibus turgere debent genitalia tempore congreſsûs, ut matrix quaſi geſtiens ſemini virili occurrat, idque benignè excipiat, attrahatque in cavitatem ſuam, ſimulque proprio ſemine in ea voluptate effuſo perfundat & irriget, atque ex amborum, ut ille loquitur, commixtione conceptio oriatur.

Sic & *Veteres* conceptum impediri ajunt, quando ſcilicet ſemen non retinetur, vel à nimia uteri humiditate, vel à cauſis externis humidioribus, ut balneo, otio, victu humidiori, vel à fluore albo diutiùs durante.

Tertia cauſa ipſi *Riverio* eſt, quando ſemen in utero corrumpitur.

Quartam deinde ſterilitatis cauſam aſſignat, quando ſcilic. fœmina debitam materiam non ſuppeditat ad embryonis conformationem, & incrementum, ex ſeminis aut ſanguinis menſtrui defectu, ſic nimis juvenculæ, & vetulæ non concipiunt propter utriuſque materiæ defectũ.

§. 5. *Helmontius* non pro cauſa vera agnoſcit calorem, non frigus, non humiditatem, non menſtruorum defectum, nec aliud. Dicit enim, „ Enti poſitivo, quod dicitur ſterilitas, unicam, „ adæquatam, & coævam cauſam in ſacris de„ ſcriptam video his verbis: *Deus uterum Saræ* „ *aperuit*. Etenim eſt donum Dei, in naturam „ delatum, quo pergamenum uteri, ſuis plicis „ optimè clauſum, aperitur, & dilatatur, con„ gruo congreſsûs momento. Blas eſt, inquit, „ magneticum trahens, per quod metus vacui „ iſtam apertionem ſequitur attractus ſeminũ „ & adæquatè repletio apertarum rugarum. „ Apertio nempe præfata ſuctum facit metu „ vacui; qui ſi indebito momento fiat, jam fru„ ſtra fit. Uterus enim virginis vix duorum di„ gitorum amplitudinem oſtendit, quippe qui „ per minimas plicas in ſe rugatur. Sui autem „ apertio non conſiſtit in hominis arbitrio, ut „ neque in titillatione, aut luxu, at prorſus in „ divino beneplacito, unde dotes in natura quo„ que diſperſæ aperiendi, & claudendi, adeò ut „ ſimplicia quædam hanc vim obtinuerint. Nec „ ſat eſt uterum ſtato aperiri momento, niſi ad„ veniens hoſpes loco gratus ſit. Nam ſi labe ſit „ inquinatus de cætero irrita cum illo viro ge„ nerandi eſt ſpes, quia indignatus uterus abhor„ reſcentiæ furorem vix placabilem concipit.

§. 6. *Nos* cum reliquis *Authoribus* cauſam ſterilitatis vitio uxoris jam examinabimus, quoad virum alibi examinaturi ſumus. Quædam ergo ſteriles ſunt propterea, quod admittere virum in coitu nequeant, aut imperforatæ, aut quibus vagina anguſtior, quàm ut membrum virile recipere aut admittere queat: quædam verò penem admittere quidem poſſunt, ſed aut ſemen, vel ejus aura ad ovarium pertingere non poteſt, & quidem aliquando ob procidentiam uteri, vel glandulas uteri cervicales tumefactus, aut quibus vel diſtortum, vel coalitum, vel quomodocunque anguſtatum eſt internum orificium uteri, aut tumores, aut exulcerationes cancrum, &c. aut ob obſtructionem tubæ Fallopianæ, & ſic ſæpè obſtructæ & coalitæ, aut compreſſæ ſunt viæ ab utero in tubas Fallopianas.

Aliæ, quòd ipſa in iis ova vel intemperata, vel obſtructa, vel indurata, vel membranula craſſiori nimis involuta, ut non à ſeminis virilis contagio fermentari poſſint: Aliæ quòd ovula habeant aut parva, aut exſucca & ſic nihil in receſſu habent: Aliæ quòd toto corpore intemperatæ ſint, aut cacochymicæ, aut nimis obeſæ, aut nimiùm patiantur fluxum fœmineum, aut fluxum album; ut plurimùm verò ſterilitatis cauſam eſſe in obſtructione tubarum Fallopianarum. Sic fœminam ſterilem aperuimus, cui tubæ hæ fuerint callo obſitæ; aliam cui calculus in hiſce tubis fuit inventus. Si enim hę ſunt obſtructæ aura ſeminalis non poteſt ad ovarium pervenire, ut illa fœcundet. Obſtructionem verò harum vaſorum vario modo contingere poſſe in aprico eſt, vel ab acido auſtero

vasa illa constringente, vel à callo, vel à calculo, vel scirrho; constringuntur quoque hi ductus à nimia pinguedine, quæ pinguedo etiam liquores refluentes ita inficit oleositate sua, ut minùs simul effervescere possint, unde est, quòd nimis obesæ mulieres non facilè concipiant.

Sic & sæpe ♎ plasticus indignatur, & abhorrescentiæ furorem vix placabilem concipit, indè Microcosmetor animæ refert indignatione, hinc & ἀταξία spirituum animalium, quæ multùm facit ad sterilitatis causam; sic & à glandularum cervicalium mala constitutione & nimia laxitate conceptus lædi potest.

Quibus accedunt etiam causæ externæ, Aër scil. aut calidior, aut frigidior, aut humidior, aut siccior, crassus præterea, nebulosus & fœtidus, impurusque. Alimenta verò aquea, acida, austera, glutinosa, crassa & viscida, quandoq; etiam spirituosa, calida, aromatica, & menagoga intemperantiùs usurpata; Medicamentorum nimis incrassantium & humectantium balneorum &c. abusus; Vigiliæ; somnusque nimius & intempestivus, nimia corporis, mentisque exercitia, aut vita otiosa, & sedentaria; animi affectus, inprimis odium, ex quo oritur indignatio Janitoris uteri. Excretiones aut suppressæ, aut nimiæ, & inprimis diarrhœa, menses immodici, fluxus albus, sudores nimii, vomitus, & id genus alia. Et denique infortunium ex abortu, partu difficili, vulnere, ulcere, tumore glandularum, calculo vesicæ, ictu, casu, contusione, compressione, &c. aut causis, aut morbis tum ipsius uteri, tum partium vicinarum. Quæ de astris & incantationibus Authores referunt, huc usque in dubium has vocavimus causas.

PROGNOSIS.

§. 7. Quoad *Prognosin*, Affectus hic non est periculosus, & sæpe sanitati non multùm obest. Chronicus est, & sæpè incurabilis, inprimis is, qui ortus est à coalitione variarum uteri partium inprimis totali obstructione ductuũ Fallopianorum à callo, calculo, &c. aut à morbis uteri gravioribus, atheromate, steatomate, scirrho, cancro, gangræna, diuturno fluxu albo, &c. itidem si excrescentia carnosa in tubis *Fallopianis* existat, vel nimia corpulentia adsit, itidem quæ hæreditaria est.

CURA DIÆTETICA.

§. 8. *Cura* ergo etiam consistit in diæta consistente in sex rebus non-naturalibus. Primus hic communi scholarum Medicarum voto obtinet aër. Sit is ergo temperatus, vitetur frigidus atque hyemalis. Mutatio aëris sæpè fœminas steriles reddidit fœcundas, ut novi exemplum, quod tamen tanquã odiosum reticeo. Alimenta sint boni succi, rejicimus omnes crudos, flatulẽtos, viscidos, acidosq; cibos, ut & nimis aromatisatos, maximè etiam nocet liberalior potus aquæ frigidæ, ut & vini, cujus temulentia plurimas reddit steriles, ceu quotidiana, eheu! testatur experientia. Culpamus & potum Coffée, itẽ Thée nimia copia ingurgitatum. Motus sit mediocris, fugiatur nimius, hinc Scythicæ fœminæ ut plurimum habentur steriles & infrugiferæ ob equitationem crebriorem. Indè & *Aristoteles* scripsit ob nimiam onerum impositionem atq, laborum gravitatẽ Barbarorum mulieres facilè sterilescere. Hinc & culpamus saltationes, clamores, vociferationes, tussim & sternutationes frequentiores. Nec excludenda sunt animi pathemata, ira nim. tristitia, timor, odium, lætitia, amor. Somnus quoque mediocritatis limites non excedat. Somnus enim justo longior, injustoque tempore admissus, ut & vigiliæ nimiæ nocere possunt, quatenus spiritus animales supprimunt, qui multùm ad conceptum cõtribuere debent. Maximè verò hîc excreta & retenta sint naturæ convenientia. Nocent enim menses suppressi, vel nimii, vel fluor albus. Coitus quoq; nimius nocet, unde videmus meretrices, ut plurimum esse steriles, quia vasa nimis laxantur, ut ovulum vix utero adhærere possit.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 9. Felici nunc sidere ad ipsam provolvimur *curationem pharmaceuticam*, quam primò ad mentem *Galenicorum* videamus, & quidem *Riverii*, qui pro diversitate causę curam diversam instituit; quæ ergò à nimia obesitate ortum suum habet, extenuante victûs ratione, & convenientibus evacuationibus juxta ipsum curanda est; Si verò ex prava victûs ratione sterilitas dependeat, ut in gulosis, ebriosis, aut hydropotis ad exactam vivendi normam hujusmodi mulieres monet. Robustiores quoque virgines ef-

fœ-

5,5, Sterilitas.

fœminandas esse ait, vel interdictis eduliis crassioris succi, & laboribus & exercitationibus, simulque in his procuretur conveniens menstruorum fluxus, per iteratas purgationes & venæ sectiones.

Si verò ab uteri clausura, distorsione, obstructionibus, tumoribus aut ulceribus sterilitas orta fuerit, illis providendum esse remediis idoneis & appropriatis. Sic & calidior & siccior intemperies corrigatur refrigerantibus & humectantibus, & frigidior calefacientibus. Dicit enim *Riverius* omnium frequentissimam sterilitatis causam esse frigidam & humidam intemperiem, quare in hoc casu primo humores pituitosos evacuandos esse præcipit purgantibus medicamentis, diureticis, & sudoriferis. Revulsionis gratia instituenda vult cauteria brachiis aut cruribus adhibenda. Tum partes principes roborandas esse ait theriaca, Mithridatio, tabell. arom. rosat. confect. alkerm. & simil. Postmodum ad ea confugiendum est, quæ proprietate specifica uterum roborare, conceptionem adjuvare, & venerem stimulare apta nata sunt, quorum formulas apud ipsum *Riverium* videre poteris.

§. 10. Secundùm *Nos* multiplex in sterilitate esse potest indicatio, & subinde contraria, ita quoque varia iis inservire possunt remedia; quò magis miramur illorum hominum ignorantiam & stupiditatem, qui uno eodemq; medicamento omnes se curaturos steriles opinantur, aut nescio quæ appropriata jactitant remedia. *Nos* verò secundùm rationem curam pro diversitate causarum aliam atque aliam instituendam esse judicamus, quibus tamen semper specificum aliquod admisceri potest.

Sterilitas ergò quæ oritur, quòd fœmina virum admittere non possit, curatur morbis, impedimentisque sublatis, quæ hoc impediunt. Quæ verò ab acido austero duct⁹ Fallopianos, aliaque vasa coarctante, & aliquando illorum fibras convulsivè vellicante, & sic ⚻ plasticum inquietante, ortum habet, in hunc finem conducunt omnia acidum & austerum corrigentia, ut sunt salia volatilia aromatica, item absorbentia varia, cinnabarina, &c. Cui scopo sequens pulvis satisfacit, sæpe ad ℥ß. exhibitus:

℞. *Cinnab. nativ.* ʒß. *rasur. eboris* ʒij.
secundin. mul. exsiccat. ʒj.
salis Satyrion. ʒß. *M.D.*

Si verò ductus Fallopianus à pituita tenaci vel materia tartarea sit obstructus, ut contagium virile, quamvis optimè effusum fuerit, non ad ovarium pertingere possit, in quo casu varia præparantia, incidentia, attenuantia, & purgantia conducent.

Ex numero præparantium & incidentium optimum remedium est sequens, vel simile vinum medicatum:

℞. *Herb. rorismar.*
meliss. *salviæ,*
mercurialis ana mj.
rad. eryngii ℥ij. *cass. lign.*
antophyll. ana ʒiij. *semin. amm.*
sesel. à ℥ß. *rasur. ebor.* ʒij.

Dentur incisa ad chartam pro nodulo.

Sic & decoctum rorismarini cum vino pro ordinario proderit potu. Ess. lign. sassafras, satyr. Croll. ambræ cum spir. melissæ parata sunt hoc in casu generosa remedia.

Omnia salia volatil. conducunt quatenus sæpè obstructas vias reserant. *Hartmann.* sal satyrionis commendat, si ejus ℈ß. post mensium fluxum in vino malvatico, vel aqua vitæ mulierum sæpius exhibeatur. Sic & *Platerus* ad incidendam hanc pituitam propinat ol. majoranæ & mosch. à gr. j cum coagulo leporis, & vehiculo convenienti.

Sic & succolada Indica benè aromatisata, & in lacte indies assumta egregias habet vires *Rachamelcam* excitandi, & vias simul aperiendi.

Præmissis his præparantibus & incidentibus pituitam illam viscidam è corpore evacuabis sequenti vel simili:

℞. *Herb. mercurial.*
rorismar. à mß. *card. bened.* p. ij.
rad. eryng. ℥j. *flor. anthos.*
salviæ à p. iij. *radic. mechoacann.* ℥j.
agaric. alb. ℥ß. *semin. cartham.* ℥j.
semin. amm. *sesel. ana* ʒj.
antophyll. *cass. lign.*
cremor. tart. albiss. ʒij. *M.F. Nodulus.*

Vel: ℞. *Conserv. fl. anthos.* *salviæ à* ℥ß.
resin. gialapp. gr. iij. *pulv. cathol. purgant.* ℈j.
M. cum sirupo de cinnamomo F. bolus.

Possunt & potiones, & pilulę pro lubitu exhiberi.

Si autem malum à veneno, vel philtro assumto originem traxerit, tunc vomitoria suademus, sic nobilis quædam peritis, per vomitum tres rejecit vermes & fœcunda facta est.

Si malum à nimio semine natum esse suspicetur, tunc conveniunt semen exstinguentia, ut sunt agnus castus, ablynth. camphora, &c. Si verò à glandularum cervicalium vitio, tunc auferunt ea quæ superiùs in fluore albo diximus.

Si verò ovorum tegumenta sint nimis crassa, & à contagio seminis virilis non fœcundari possint, in quem finem conducunt prędicta salia volatil. inprimis spir. *ci volatil. anhosatus, variaque suffumigia, infusiones, pessi, &c.

Si ab obesitate nimia ortum suum habeat sterilitas, tunc conveniunt præter diætam tenuem decoctum lignorum, eorumque essentia per longum tempus usurpata, item acetariorum usus. Hîc & conferunt pilulæ contra pinguedinem Mynf. cum ol. destillato ligni sassaf.

Si verò à paucitate liquoris in ovulis contenti, in quem finem conducunt omnia semen augentia, inprimis succolada cum lacte cocta, seq. quoque Electuarium:

℞. *Conserv. fl. salv. anthos ana* ℥j.
rad. eryng. cond.
Nucis Indic. condit. à ʒiij. *Succol. sevilian.* ℥iß.
pulv. antophyll. semen. sesel ana ʒij.
c. sirup. de canell. F. *Electuarium.*

Item Diacinamomum Regium est egregium medicamentum. Conditum Mynsichti, ambrata & moschata, item panatella cum vino, ovis, macere, & saccharo parata. Hîc & conveniunt partes animalium salacium. Seq. ergò decoctum pro specifico contra sterilitatem habetur:

℞. *Herb. mercurial. flor. salviæ,*
rorismar. à mj. antophyllor.
nucis moschat. à ʒij. *vulv. leporis.*
cervæ exsiccat. à num. j. F. *l. a. Decoctum.*

Ex his & aliis varia possunt parari electuaria, infusa, quorum formulæ hinc indè apud Authores exstant.

Viperina etiam commendantur ab *Ettmullero*, cuj9 verba *in disp. de Mus. viperæ* nostra facim9.

Est ergò verus reconditus balsamus in viperis eorumq; sale volatili, qui totius corporis renovat œconomiam, fermenta viscerum effœta jam renovat, & sanguinis vitalem fermentationem fortiter conservat & masculè restaurat, hinc est quòd ex vino viperino sequuntur, ferè sic elegans rejuvenescentia, quod ex brodio decoctionis viperarum mulier leprosa quadragenaria, sterilis antea, post curatam lepram facta fuerit fœcunda, teste *Helideo Padoano in Curat. p.* 294. non secus ac galli gallinæque viperis nutriti, docente Zwelfero *Animad. Class.* 12. admodum fiant fœcundi, quæ animalcula postmodum vires possidentia esu, ad eadem conferunt mala scabiem fœdam, luem veneream &c. tum ad *fœcunditatem*, vitæ prolongationem, corporis nitorem, & oculorum claritatem conciliandam.

Simon Paulli in quacunq; causa commendat fœminis sterilibus usum pulveris herbæ Veronicæ, quem eis in aqua herbæ ejusdem destillata propinat, & plura allegat exempla matronarum honestissimarum, quæ ab hujus usu fœcundatæ sunt. Mihi etiam sanctè affirmavit *Medic. Doct. & Chirurgiæ Seren. Hassiæ Principis Chirurgus Aulicus, Pœtterus*, se medicamentorum ex Veronica depromtorum usum in sterilitate sæpè approbatum vidisse.

Si malum fit à glandulis nimis laxatis, proderunt varia adstringentia tum interna tum externa specificis maritata.

Si verò sterilitas à diuturno fluore albo muliebri, tunc utere præmisso clystere uterino sequente pulvere *Symonis Paulli*:

℞. *Herb. veronic. opt. pulver.*
semin. ammeos. ver. ana ℥ß.
cardamom. minor. cinnamom. el. ana ʒij.
sacchar. cand. quartâ part. ad pond. omnium.
pulverisatis add. ol. cinnamom. gtt. aliquot.
Dos. est à ʒß. *ad* ʒj. *& superius dicta convenient.*

Sic & theriaca cœlestis sæpius usurpata divinam afflat auram, & pro Luperco est, ope enim salium volatil. ductus ille *Fallopianus* deobstruitur, unde facilè ova illa muliebra in testiculis mulierum fœcundantur atque eliciuntur.

Inter externa præ aliis convenit liquor quidam volatilis ex spiritibus mineral. paratus, qui nostro vel Glauberiano instrumento, vel qui his carent phiolę includatur, & os sinui pudoris admoveatur, fundus verò phiolæ prunis imponatur,

5, 6, Symptomata gravidarum

tur, & ſic excipiatur ſpir. ille volatilis, quo facto *tuba illa Fallopiana* non tantùm aperitur, ſed & ovula denſiore cuticulâ circumdata tenuiora & delicatoria fiunt, ut faciliùs à ſeminis contagio fœcundari poſſint, ſpir. plaſticus etiam popyſmate hoc valdè demulcetur. In hunc finem conducunt quoq; varia balnea, inprimis illud, quod ex acervis formicarum paratur. Proſunt thermę ſulphureæ ac bituminoſę, aluminoſę, & nitroſę, hiſce in locis Embſenſes & Wisbadenſes.

Laudamus & inſeſſus, qui ex herbis & radic. aromaticis, aliiſque mineralibus conficiuntur. Poſt balneum vel inſeſſum inſtitui poteſt ſuffitus ex gummi animæ, tacamah. ſucc. bezoës. Ex. gr.

℞. *Gumm. juniperi* ʒj.
bacc. juniperi ʒij. *thuris,*
maſtich. gumm. anim. ana ʒß. M.

Vel poſt balneum infuſio liquoris per ſyringam fieri poteſt. Vel inſtituatur ille modus ſuperiùs jam dictus.

Varii peſſi conveniunt, inprimis qui ex volatilibus parantur. Laudatur allium cum oleo ſpicæ formâ peſſi vulvæ intruſum.

Item clyſteres uteri proficui erunt. Ex. gr. illud *Simonis Paulli*:

℞. *Radic. ariſtoloch. utr. ana* ʒij.
gentian. zedoar. á ʒj.
herb. heder. terreſtr. centaur. minor.
ariſtoloch. roriſmar. á mj.
meliſſ. arthemiſ. rubr. á mß.
cardamom. minor. ℥ß.

Inciſ. contund. pro decocto ad clyſterē uterinū.

Vel paretur ſeq. vel ſimile linimentum pectini uſque ad umbilicum illinendum:

℞. *Croci, ſpic.*
maſtich. ſtyracis á ʒiij.
folii ʒj. *ceræ* ℥j.
ol. de ſpica, roſat. utriuſq; á q. ſ. M.

Ad Empiricorum claſſem referimus ſequentia:

Jul. Caeſ. Baricellus commendat in ſterilitate, quod vir & uxor per aliquot dies jejuno ſtomacho cum jure galli veteris *teſticulorum apri*, ſeu *verris* in umbra exſiccatorum pulverē capiant.

Oſwald Grembs egregium eſſe dicit ad fœcunditatem remedium, ſi mas & fœmina oleo formicarum ſe inungant.

Philippus Grulingius certiſſimum ſeq. ait eſſe remedium ad juvandam conceptionem:

℞. *Teſtium vevecis præpar. in vino & exſiccat.*
vulv. leporis præpar. macis,
caryophyllor. ſemin. ammeos ver. ana ʒij.
croci ʒiß. *medull. avellan.*
piſtat. ana ʒvj.

Contuſ. coq. in ℔ij. vini malvatici ad tertias, poſt menſes offerendę ℥ij idque tribus diebus, quarto jungatur marito ſuo, & concipiet.

A *Dominico Leone* laudatur frequens uſus *ſemin. pæoniæ*, & limaturæ eboris ex vino rubro à muliere ſterili ſumtæ.

Quidam etiam ad roborandum uterum pro arcano habent peſſarium *Hippocr.* quod paratur ex pulvere magnetis cum lacte mulieris.

CAPUT VI.

DE SYMTOMATIBUS GRAVIDARUM, Nauſea ſc. Vovomitu, Pica, Spaſmo, & Conceptu falſo, Abortu, & Mola.

§. I. EX ſuperiùs dictis colligere licet, hominem fieri in & ex ovo, veſiculis enim illis germen ineſt, ex quo corpus humanum pullulat, quum ſc. adveniente aurâ ſeminali maris ad iſtam pullulationem germen diſponitur, quæ diſpoſitio ovi fœcundatio ſive conceptio vocatur. Semen enim virile ſi in uterum, imò ſæpè ad ipſum ovarium ejaculatur, aura ſeminalis exhalatur, & teſticulos ſubit, pervadit, & ova ibid. hærent à penetrat, per totamq; eorum ſubſtantiam diffunditur. Si autem ex omnibus ovis unum occurrat, in cujus germinis gremio liquor diſpoſitus ad fermentandum cum aura ſeminali reperiatur, ſtatim inchoat illa effervefcentia, quę per totam corporis producendi vitam durare debet, & tunc mulier concepiſſe, ſive ovum fœcundatum fuiſſe dicitur. Ovum ita fœcundatum per ductus Fallopianos ad uteri cavitatem delabitur, & tunc ſimul augetur humoris copia, adeò ut ſub forma bullæ indeſinenter incrementum patiatur. Hinc Anatomici ferè omnes primordium fœtûs bullam obſervârunt. Quantę verò turbæ excitentur circa hunc actum, teſtantur gravidarum ſymptomata. Primis enim con-

ceptûs diebus adſunt faſtidium cibi, nauſea & vomitus inanes, pica admiranda, tormina ventris, alvi fluxus, dolor dentium, vertigo, cephalalgia, ſpaſmus, & quandoq; dolor iſchiadicus, ſæpeq; conceptus falſus, abortus. Mediis geſtationis menſibus miſellæ gravidæ affliguntur tuſſi, palpitatione cordis & lipothymia, lumborum & coxendicum dolore, hæmorrhagiâ narium, uteri, &c. Ultimis verò menſibus ipſi accidunt urinæ ſuppreſſio, vel ſtranguria, alvi durities & tarditas, abdominis fiſſuræ, & ſæpè loco fœtûs ejiciunt *molam*. Quorum ſymptomatum potiora & frequentiùs excurrentia breviſſimè examinabimus quoad *cauſas* & *curationem*.

DEFINITIO & DIFFERENTIÆ.

§. 2. *Vomitus gravidarum* deſcribi poteſt, quòd ſit excretio contentorum in gravidis à convulſivo ventriculi motu orta, dum ſpir. animales cum *Rachammelca* irritati à rebus per conceptionem genitis aut motis, moleſtum per illam expellere conantur; quædam enim tantùm patiuntur nauſeam pro ventriculi diſpoſitione, & materiæ excernendę aptitudine, vel ineptitudine, alię vexantur manè, aliæ veſperi, aliæ poſt paſtum, aliæ omnē ejiciunt cibum, aliæ nullum, vel viſcidam quandam & paucam materiam, aliæ peracto vomitu meliùs ſe habent, alię pej9, alię ipſum patiuntur in ipſo quaſi conceptionis momento, aliæ prǽterlapſis aliquot nunc dieb9, nunc ſeptimanis uno vel altero menſe, aliæ incipiunt vomere primis vel mediis menſib9, aliæ hoc ſymptoma patiuntur per totum imprægnationis tempus, ſed hoc fit pro diverſa ratione ſubjectorum, auræ ſeminalis, diſpoſitione ovulorum, conceptionis, & pro tempore imprægnationis. Ejicitur à gravidis aliquando cibus vel potus, chylus vel biliosa colluvies, ab aliis pituitoſa ſaburra, ab aliis ſanguis purus, prout legimus in *Curioſ. Ephemer. Obſ.* 6. caſum de muliere, quæ à primo conceptionis menſe uſq; ad ultimum ſingulis diebus evomuit ſanguinem nonnunquam floridum, interdum aliquatenus coagulatum, in ſatis magna ad ℥viij. quantitate, ſine tamen noxa vel graviori læſione, integrâ cæteroquin valetudine uſa.

§. 3. *Pica* verò vel malacia (nam duo illa vocabula unum eundemque, ſed in diverſo ſexu, aut in diverſo vitæ genere affectum denotant) eſt vel impoſſibilium, vel abſurdorum appetitus à peculiari ſpirituum animalium influxu, & ſpiritus plaſtici regimine dependens.

§. 4. Maximas autem inter & frequentiſſimas geſtationis læſiones certe *Abortus* eſt, in quo fœminæ graviter, imò multo graviùs, quàm in ipſo naturali affliguntur partu, unde *Andr. Smitzius* addit hanc rationem, quod poma immatura non niſi vi evulſa decidant. Sunt etiam ex miſellis his, quæ confitentur, ſe malle decies parere, quàm ſemel abortire, teſte *Hœfero* in *Hercule ſuo Medico*. Sunt verò aliæ, quæ abortiunt inter ambulandum, & non ſe lecto committunt, quales ego novi plures.

Deſcribi ergo poteſt abortus, quod ſit p. n. & intempeſtiva fœtus nondum perfecti, vel molæ informis cum ſummis doloribus & anxietatibus ante ſeptimum geſtationis menſem, ſive vivus, ſive mortuus prodeat, excluſio, à pluribus infrà dicendis cauſis oborta.

Mola vero, ſeu *fatuus conceptus* eſt informis, inanima, & conglobata maſſa ſine oſſibus ac viſceribus dura & pellicula obducta, intus rubea ac ſanguinea, foris verò ex albo rubeſcens, figura ex rotundo oblonga, magnitudine nunc ovo gallinæ aut anſeris perſimilis, in utero concepta, fœtum mentiens.

Triplicem vulgus ſtatuit *molæ* differentiam, & quidem minorem, & ovi gallinæ magnitudinem referentem, dicunt *ſolarem* fœtum, quæ ut plurimum circa tertium geſtationis menſem expellitur. Secundam vocant *Lunæ fœtum*, ein Mohnkind. Tertiam dicunt ein Gewächs / & ſæpè per integrum geſtatur annū, imò non rarò per totum vitæ decurſum, prout monumenta Medicorum docent.

Reliquorum ſymptomatum deſcriptiones ſuperiùs ſuis capitibus peti poſſunt, quare ad partem affectam inſpiciendam nos conferamus.

PARS AFFECTA.

§. 5. Quoad *partem affectam vomitus* in gravidis illa eſt omnium Medicorum unanimi voto ventriculus, quomodo verò afficiatur, hactenus inter Medicos diſceptatur. Fieri verò hunc vomitum propter conceptionem extra dubium eſt, ſive id fiat per tunicorum vel nervorum ven-

5, 6, Symptomata gravidarum.

ventriculi cum uteri nerviscommunicationem, sive à fermento heterogeneo ventriculo ab utero communicato.

Alii sunt, qui spiritus circa formationem in utero occupatos, ventriculum ac primæ digestionis negotium deserentes, indè charactere vitali destitutos, crudos humores genitos, & stomachum lacessentes accusant. Alii dicunt id fieri à subsistente impuro, & corrupto sanguine menstruo. Certum enim est, in conceptione non duntaxat sanguinem cum spiritibus, quà particulas suas multùm immutari per istam liquoris genitalis spirituosi cum ovulo sive vesicula fœminæ conjunctionem, sed & cessare istam menstruo tempore per singularem effervescentiam, turgescentiam, & per uterum evacuationem aliàs solennem obviam, si adsint in sanguine, particularum heterogenearum cum ipso eductionem.

Sic & *Picæ* pars affecta est cerebrum; *Abortus* verò & *Molæ* uterus subjectum habetur.

DIAGNOSIS.

§. 6. Hisce ita deductis *Diagnosin* aggredimur, quam putamus ex ipsius ægræ relatu hauriendam esse, non neglectis symptomatibus hunc affectum concomitantibus. Ast cùm ipsæ ægræ sæpè nesciant, an gravidæ sint, nec ne? quare prudentis Medici est discernere, num vomitus sit à graviditate, vel an ab alia causa; in hisce Practicorum libri sunt pleni, sed nostro judicio primo mox tempore vomitum ab imprægnatione oriri vel affirmare, vel negare nequit Medicus. Sæpè enim vomitus jungitur falsis conceptionibus. Adsunt etiam interdum graviditatem mentientes molæ variis figuris, texturâ, & aliis adjunctis præditæ, ovum quod pòst excluditur, gestantur varia in utero animalia, decipit sæpè sub imprægnationis specie hydrops; extendunt ventrem tumores, abscessus, & similia, Æolius & Anemius partus. De quib9 exstant plures notatu dignæ observationes in *Ephemerid. Germ. Ann.* I. *Observ.* I. sc. & reliquorum annorum. Potissimùm ergò perpendendum, unde *vomitus* ortum suum habeat, an molæ, an alterius affectûs adsint signa.

§. 7. *Picæ* signa sunt, quando gravidæ appetunt absurda, à quibus alias natura abhorret, veluti sunt carnes, pisces q; crudi, anguillæ, ranæ (quale ego novi exemplum) pix liquida, creta, amurca Wagen-schmier / prout novi exemplum Lugd. Batav. Carbones, & sexcenta alia.

Sic quidam vidit, quòd fœmina ex mariti brachio mordebat frustum carnis. *Nicol. Tulpius* Observ. Med. libr. 2. c. 24. exemplum habet, quod prægnans comederit mille quadringentos haleces, aliam ego novi quæ comedebat limaturam Martis, aliam quæ appetebat plumbum.

Signa *Abortus facti* manifesta sunt. *Abortus* ergo contingere potest à primo conceptionis momento usq; ad septimi mensis initium. Frequentiùs oboriri solet circa tertii mensis finem, sed & accidit ante & etiam post idem tempus. Ante decimam post conceptum hebdomadam vix habentur exclusiones pro vero abortu, quia vix tunc aliquod fœtûs rudimentum apparet, vix antequam ipsius placentæ initium, unde tunc potiùs pro *mola* habetur, nisi enim fœtus apparet in placentæ corpusculo, negatur verus conceptus, nec proinde tunc conceditur abortus. Signa verò abortûs imminentis sunt varia, sæpe verò incerta, quia fœminis inexspectato & ex improviso accidit. Probabiliter verò cognosces 1. ex causis prægressis gravioribus jam dictis, quę abortum producere possunt, item ex corporis horrore & rigore subitaneis, subsequente leviculo quodam calore, ex nausea, inappetentia, siti majore, dolore lateris, lumborum, totius corporis lassitudine, animi deliquio, palpitatione cordis, odore halitus fœtido, terrore, mœrore, aliisque. Uteri verò ut dolore gravativo supra pubem, sensatione ponderis, minore veneris appetitu, frigore partium genitalium, &c. Sic & ex excretis patet, ut si subitò gravidæ menstrua fluere incipiunt, aut fluxus augeatur albus, aut ichor ab utero emanet, & ex colore mutato tum totius corporis, tum inprimis faciei. Sunt etiam nonnulli, qui ex sola coloris in facie mutatione abortum sæpe prædicere volunt. Accedunt & ultimò signa quædam particularia, ut subita mammarum detumescentia, aut copiosi lactis ex iisdem profluxus, quibus adde frequentem abortiendi consuetudinem, nam multę, quę con-

consuetæ sunt abortire, vel à levissima causa abortiri solent.

§. 8. *Signa* in conceptione *Molæ*, omnia ea apparent, quæ in fœtûs veri conceptione contingere solent, menses cessant, appetitus depravatus est, subsequuntur nauseæ & vomitiones, mammæ intumescunt; ac post medium gestationis tempus, vel circa quartum mensem fit diminuta commotio à spiritibus & Janitoris uteri aversione & commotione, gravantem *molam* excutere conantium. Processu temporis, si non expellatur à *Regina nostra*, intumescit venter, & alia oboriri solent symptomata.

DIFFERENTIA.

§. 9. Distinguitur verò à vera *conceptione*, quòd in *mola* ex mammis intumescentibus nullum lac exprimi queat, quemadmodum contingit in vero conceptu; In mola etiam nullus motus blandus est, uti ab infante percipitur, sed ut lapis gravis ex uno latere in aliud cum molestia delabitur.

Ab hydrope distinguitur, duritie, & in *mola* quidem venter intumescit, sed pedes & manus gracilescunt. Præterea molæ id proprium est, quòd per manûs compressionem pondus ex uno latere in aliud protrudi possit, quod in fœtu gestato minimè accidere solet; Dein in gestatione molæ gravida vehementem commotionem in ventre ante tertium mensem percipit, in fœtûs verò gestatione ante quartum mensem nunquam vel rarissimè.

De reliquorum symptomatum signis, causis, & curandi ratione suprà in curatione morborum capitis, ventriculi, &c. abundè à nobis actum est.

CAUSSA.

§. 10. Hisce præmissis *causas* symptomatum in gravidis rimabimur, & quidem urgentis vomitûs, quem *Veteres Galeanici* oriri dicunt à corrupto sanguine menstruo subsistente, & halitus emittente, sicque ventriculum lacessente.

Sylvius ait gestationis tempore uterum constringi, & corrugari adeò, ut sanguis in vasis suis & cavernulis hærens sursum versùs reliquam massam repellatur, quem sanguinem in utero etiam alterari, ex quo alterato sanguine pullulare humores vitiosos plurimos, at bilis juxta eum unà cum succo pancreatico noxam suam exerit; nauseæq; ac vomitûs, ut & fastidii & malaciæ causa existit.

Quibus enim mulieribus bilis per se fluidior, mobilior, & acrior est, iisdem non tantùm *nausea*, sed & *vomitus* solennes sunt.

Quibus a. succus pancreaticus est austerior, iis *nausea* faciliùs excitatur, quàm vomitus. Sic & causam adscribit halitibus in tenui intestino excitatis, & ad ventriculum delatis, ipsumq; lacessentibus & titillantibus, ac subinde mordicantibus. Sic etiam Author reliqua symptomata, ut sunt animi deliquia, vertigines, motus corporis languidus, febres variæ, macilentia, cachexia, anhelatio, deducit ex vitiata in tenui intestino bilis succique pancreatici effervescentia, propter quam dicit halitus assurgere ad ventriculum, & ibidem deliquia animi tum levia, tum gravia, reliquaque symptomata excitare.

§. 11. *Nos* existimamus sanguinis ac spirituum per conceptionem immutationem esse in causa, ut vomitus & nausea gravidis accidant, spiritus enim corporis nostri per unanimem conspirationem se invicem afficere posse abunde patet. Sic spiritus plasticus cum *Gasteronace* habere magnam invicem correspondentiam ex pluribus aliis symptomatibus gravidis obvenientibus constat. Spiritus enim magno agmine circa uterum excubias agentes facili marte ob adfinitatem ad ventriculum irradiant, eumq; sæpiùs spasmodicè evertunt, à spirituum horum ἀταξίᾳ possunt etiam deduci *nausea, fastidium, animi deliquium, lassitudines, aliaque gravidis solennia symptomata.* Sic & istud novū germen in utero pullulans membranas uteri cū ventriculo communes facilè vellicare, ac spasmodicè afficere potest, unde sæpe nausea, fastidium & vomitus, &c. prout videre licet in vomitu à calculo renum oborto. Communicari quoque posse à sanguine, sero, aliisque; humoribus ventriculo plurima salia sylvestria, (quæ ob retentionem menstrui sanguinis cumulantur) haud dubitamus, quæ particulæ sylvestres molestant, irritant ventriculi fibrillas, sicq; authores existunt plurium malorum, inprimis *Nauseæ, & Vomitus.* Hinc remotè symbolum suum addunt dispositio sanguinis depravata, inde quæ ca-

5, 6, Symptomata gravidarum

cacochymo & impuro prǽditæ sunt corpore proniores ad hoc symptomata sunt. Sic & ætas juvenilis, quia in his sæpe tener habitus nondum adhuc sufficit huic actioni, unde ipsum totum corpus sæpe concutitur; hæreditaria & vita sedentaria hic multùm conferunt, quare rusticis & laboriosis fœminis malum hoc non tam familiare existit.

Res quoque p. n. multùm contribuunt ad promovendum hoc malum vel vitio conformationis, unitatis solutæ, &c. Sic & viscus quodvis suo non fungens officio, & proprium corrūpens alimentum & fermentum tales inimicas ventriculo transmittere potest particulas. Sic & aliquando maritorum morbi, inprimis qui laborant vomitu, aliquid conferre possunt, cùm id commode fieri possit communicatione particularum spirituosarum per liquorem genitalem.

Quæ causæ ex rebus non naturalibus desumi possunt, inferiùs peti possunt, ubi Diætæ litabimus.

§. 12. Picæ verò causam produci posse ab acido itidem ex massa sanguinea, vel aliis humoribus ad ventriculum depositis nullus dubito; quam tamen observavi in pluribus mulieribus, quæ non gravidæ fuêre. Peregrinum ergo hoc fermentum acidum nervos ventriculi afficiendo ansam dat, ut in Gasteranace insoliti oriantur appetitus, nempe illorum, quæ alimenta non sunt, ut lapidis, cretę, frumenti, terrę, calcis, &c. quia his absurdis assumptis acidum saturatur.

Quod gravidis hoc malum accidat est, quia à spir. seminis virilis multum alterantur sanguinis fermentationes, atq; fermentum acidum peregrinum ventriculo committitur, atque sic fit, ut illæ fermentationes multùm immutent ipsas cogitationes, & appetitus; sed multum quoque adjuvat, quod fœminæ, quæ ordinario magis quàm viri affectus sequuntur, & illarum animæ non coërceant tales cogitationes, dum putant mulierculæ sibi illo tempore, quo gravidæ sunt, nihil non licere. In nobis ipsis aliquando observamus, quod certi alicujus cibi desiderio teneamur, hoc quoq; non aliunde est, quàm à peculiari quodam fermento, quod certo modo nervos afficiendo facit, ut animæ talis repræsentetur cibus. Certissimum est peculiarem quandam motionem fieri in nervo sexti paris, quæ causa est perceptionis, & judicii depravatio.

§. 13. *Abortus causa* ad mentem *Galenicorum* vel oritur à nimiâ sanguinis abundantia, majore tunc ejus ad uterum affluxu, item à defectu sanguinis in matre ad nutriendū fœtum, aliisq; causis remotis infrà dicendis.

§. 14. *Sylvius abortus causam* dicit etiam plethoram propter quā sæpe vi expellitur fœtus laxiùs utero adhærens, nec sanguinis copiosi egressum quærentis, ac in utero invenientis impetum sustinere volens. *Abortum* quoq; accidere posse à sanguinis defectu nullus dubitat. Culpat quoq; inter causas remotas motum corporis vehementiorē, ac præsertim saltationē, equitationē, agitationē, brachiorum elevationem, quatenus agitatione concutitur contentus in utero fœtus, cujus vincula (h. e. placenta utero cohærens) si fuerit laxior & minùs firma, mox solvuntur, ac rumpuntur eadem, secedendo ab utero, fœtumque cum secundis ad exitum urgendo. A casu quoque matris sæpe abortum fieri Author rationibus & experientia comprobat. Sic & à terrore magno, animi solicitudine cum subsequente tristitiâ abortum, item ex irâ contingere loquitur quotidiana experientia. In ira enim anima mirè turbatur, & omnes quoque actiones tum animales, tum naturales, multùm læduntur, unde in fœtu non minor, sed major functionum omnium conturbatio sequitur, propter quam inter alia mala plura etiam consequi potest abortus. Accusat quoq; vigilias nimias, quatenus illæ vires omnes atterunt, sicque fœtus paulatim deficit; item summum aëris æstum, alvi fluxum vehemētem, dysenteriam, hæmorrhagiam insignem culpat.

Sic & juxta *ipsum* abortum conciliare possunt remedia hæmagoga, si aut inprudenter, aut malitiosè durante graviditate usurpentur, qualia sunt venæ sectio largior, præsertim ac inprimis in pede celebrata, purgantia potentiora in magna copia assumpta, & inprimis acria.

Sic & spirituosa nimis usurpata, quatenus dissolvunt sanguinem universum, facilitantq; ipsius per uterum effluxum, abortum facilè producere possunt; interna quoque vitiosa materni abdominis conformatio apta est ad abortum

producendum. Huc refert etiam *molam*, vel alium fœtum vivum, mortuumq; in utero simul existentem, atque priorem aut posteriorem fœtum ad exitum cogentem.

§. 15. *Nos Abortus causas* tam in matre quàm in fœtu quærendas esse censemus, quatenus illa à rebus non naturalibus & præternaturalibus vario modo agentibus miserè affligitur. In fœtu verò quatenus in vel per se, vel per accidens mutationem patitur insignem, & ex prava & præternaturali dispositione exitum affectat. Sic & causa proxima rimanda est aliquando in utero, quatenus is undecunque vel à plethora, aliisque rebus inconvenientibus spirituum animalium nimio influxu, Reginæ molestatione irritatur, & interdum spasmodice convellitur ad contenti exclusionem, prout enim ventriculus in vomitu, sic etiam uterus in abortu ad excludendum fœtum offici solet.

Morbus quoque aliquis gravior ipsius fœtus undecunque ortus abortum producere potest, quatenus scilicet inde fœtus facili Marte à matre vegeta excluditur. Sic & sæpe accidit, quando abdomen matris non ritè constitutum sit, vel tensum, vel durum, commodam distensionem non ferens, indeque fœtus ad sui exclusionem cogitur, hisce accedit uteri conformatio vitiosa, si vel substantia carnosa nimis crassa, vel callosa, vel nimis parva sit capacitas uteri, ut sufficienter distendi nequeat, vel nimia laxitas utero insit, quæ omnia abortum hunc ciere possunt. Sic etiam si Janitor uteri non mitis est, sed semper indignabundus, unde non potest non fieri, quin semper aboriiat.

Causæ hujus abortus etiam esse possunt, quando mater, vel ob prægressum, vel præsentem morbum, febrem puta, hydropem, scirrhum uteri, erysipelas, inflammationem, abscessum & cancrum, non parvam sentit virium deperditionem, unde fœtum per consensum mirè & perperam affici posse nullus dubito.

Sternutatio, tussis, vomitus, vociferatio, frequentes, simulque vehementes abortus metum inferunt, quatenus vires tam matris, quam fœtus iis absumuntur, & abdominis musculi uterum quasi movendo nimis & concutiendo premunt, & sæpissimè ad fœtus exclusionem, etiamnum immaturi, cogunt.

Sic & *Mola* utero, quam placenta firmius adhærens, grave tanquam pondus deorsum premit, & nonnunnunquam verum fœtum expellit.

Ad *procatarcticas*, matrem valde urgentes, & per consequens ipsum tenellum adhuc fœtum angentes, abortus referimus causas *Res non naturales* Medicis dictas, ubi se primò offert Aër, qui si ejus æstus sit intensior, ab aëris, vel ignis, vel balnei, vel stupharum constitutione obortus, uterus inde ad fœtus concepti excretionem stimulatur.

Nocet & valde aromaticorum, & spirituosorum, & medicamentorum menagogorum abusus, quæ omnia in se continent salia volatilia, quæ facile sanguinem fundere, spiritus animales, Janitorem uteri turbare, & sic abortum producere apta nata sunt. Hic maxime culpandus est potus generosus, & inebrians, quare etiam *Angelus Lib. Judic. cap.* XIII. admonet uxorem *Manue*, quæ peperit *Simsonem*; *sterilis es*, inquit, *& absque liberis, sed concipies, & paries filium.* Cave ergo ne *bibas vinum ac siceram*, *nec immundum quicquam comedas*. In specie verò à vini spiritu copiose assumto abstineant fœminæ, multa enim tristia exempla docent hinc factos fuisse abortus. Ansam quoque huic malo dat aliquando inedia, aut nimia repletio à cibo potuque. Cibus propterea desideratus & concessus.

Motus etiam nimis vehementes, ut saltatio, vectio equi & curru, agitatio nimia & commotio quævis violenta, corporis concussiones, oneris gravioris elevationes, contusio in ventrem, quale ego novi exemplum non jam pridem factum, facile hunc inferunt abortum, quatenus inde vincula fœtus in placenta uterina redduntur laxa, & utero concutitur tenellus fœtus, ut vincula tandem cogantur solvi, atque embryonem dimittere. Sic etiam à qualicunque sanguinis excessu abortus produci potest, dum is scilicet plus, quam par est, ad uterum fluit, fœtum premit & fibrillas irritat, ut postea simul cum sanguine tenellus prodire fœtus cogatur.

Insignis qualiumcunque partium hæmorrhagia, nimius qualiscunque menstruorum fluxus, alvi fluxus vehemens, & dysenteria, hunc ciere abortum potis sunt.

5, 6, Symptomata gravidarum.

Venerem nimis frequenter repetitam culpamus, quatenus uteri collum, aliæq; partes laxius redduntur & ipſe conceptus factus abhorret ab ab iisdem, inde ſæpius abortus hic oritur, uti quoque ex nimio liquoris cervicalis profluxu laxiora redduntur vaſa.

Animi pathemata & hîc ſuum addunt ſymbolum, quatenus inde turbatur non ſolum *Regina* noſtra, ſed & *Microcoſmetor*, unde non poteſt non fieri, quin ſpiritus animales confuſi reddantur, & ſæpe uterum convulſione aggrediantur, & ſic fœtum conceptum expellant. Inter quæ ſunt ira, mœror, terrores graves ex objectis terribilibus, & ſubitò ipſis oppoſitis, vel alio modo incuſſi, qui ſæpe fœtum movent, & matrem in mala præcipitant atrocia. Eandem quoq; obtinet vim ſonus qualiscunque vehemens, ut tormẽtorũ, & bombardarum tonitru. Sic *Schaumburgi* novi fœminam, quæ ſi fœtus æſtatis tempore non fuerit ſeptimeſtris, ab audito tonitru ſemper abortum paſſa eſt. Odor etiam quilibet gravis, vel ſuaveolens nonnunquam ut ambra roſ. moſch. vel ingratus è ſuffitu candelæ perperam exſtinctæ, cornuum, ungularum, &c. in quibusdam fœminis abortum procurare valent. Sine dubio à ſpirituum animalium ἀταξίᾳ, & *Racchammelkæ* inde concepta indignatione. Culpanda venit hîc omnis compreſſio & conſtrictio abdominis, vel thoracis. Hinc malè conſulunt ſuæ ſanitati delicatulæ fœmellæ, quæ, neſcio qualem corporum gracilitatem & rectitudinem quærunt, dum lumbos formant ad os usq; coxendicis, & quod adhuc magis eſt reprehenſione dignum, pectora laminis ferreis, orichalceis, item ligneis ſæpe ſuffulta gerunt, quibus accedit illa *Planchette* dicta, quæ ad majorem venuſtatem ad usque pudenda geſtare non verentur, quibus corpus ita conſtringunt, ut vix reſpirare potis ſint. Hinc optimè notat *Hieronymus Mercurialis*, plures à ſola veſtium arcta conſtrictione abortus pati. Hiſce certè conſtrictionibus vaſa redduntur adeo anguſtiora, ut circulatio ſanguinis impediatur aliquo modo, & ſic ſæpe obſtructiones, tumores, lancinationes, abſceſſus, ulcera, phthiſis, reſpiratio difficilis, & plurima mala exoriri poſſint, prout hæc eleganter deduxit Clariſſim. Dominus *Georgius Francus*, P. P. *Heidelbergenſis celeberrimus, in diſputatione quadam de Planchetta.* Itaque gravidæ ab ejusmodi veſtimentorum genere, quam maximè abhorreant, inducentes è contra veſtes magis accomodatas, & ſibi, & fœtui minus noxias.

§. 16. *Molæ* cauſa materialis *Veteribus* eſt ſemen utriusq; parentis vitioſum, in concubitu in uterum illapſum, & ab uteri aviditate conceptum ac retentum, à caloreque uteri induratũ, in quam materiam ſanguinem menſtruum influere dicunt per cotyledones eoque nutriri & augeſcere fœtum.

§. 17. *Paracelſus* dicit molam matricis eſſe abortivum quid, in matrice generatum.

Alii hujus conceptus vitioſi, & abortivi in ſẽminis alterationis cumprimis maſculini deficiẽte activitate ponunt.

§. 18. *Nos* verò *molæ* cauſam dicimus eſſe ſeminis virilis, vel etiam ſolius ſanguinis acrisque liquoris in utero coagulationem ab acido ut plurimum factam, inductamque.

PROGNOSIS.

§. 19. *Vomitus gravidarum* per ſe ita conſideratus raro periculoſus eſt, inprimis qui contingit jejuno ventriculo, & absq; ſingulari fit moleſtia, cum *Gaſteronax*, & ſpiritus plaſticus ſui ſint ſtudioſiſſimæ, id duntaxat expellunt, quod jam ſecretum & ineptum eſt ad fœtus nutritionem, qualiscunq; ſit, quæ ejicitur materia, haud raro fit ad matris fœtusq; ſolatium. Hinc *Nicolaus Rochæus de morb. Mulier.* quarto menſe picam quieſcere dicit, partim quod vomitione vitioſi humores expurgantur. Refert enim *Hœferus in Hercul. Med. l. 7. c. 3.* Tales prægnantes plerumque habere fœtus pulcherrimos, adjectâ hâc ratione, quia nutriuntur depuratâ per vomitum ſanguinis materiâ. Minatur verò periculum, qui immediatè vel prandium, vel cœnã excipit, omnem iterum educens cibum, qui mox in alimentum fœtui cedere debebat, qui nimius eſt tam quà quantitate, quam quà conatu ac motu ipſo, prout enim quævis violenta excretio abortum producere poteſt. Novimus tamen exemplum hîc Caſſellis, ubi Mater octo liberorũ per tres primos menſes nullum cibum guſtare poteſt, ſed ſolis potulentis ſe ſuſtentare debet, quæ etiam ſæpe per vomitum iterum reddun-

tur, quæ, quoties gravida est, præter hanc *nauseam* & *vomitum* patitur maximum ardoris sensum in gula & stomacho.

§. 20. Quod *Picæ prognosin* concernit, multum difficultatis hic affectus non habet, nisi aut diu duret, quod causæ abundantiam, & vires augeret, aut iis ipsis præter rationem huic affectui auscultet, & absurda adsumat, unde obstructiones plures atque humorum corruptionem sequi possunt. Aliquando verò si humor majori copia in ventriculum feratur, & acris sit, cardialgias insignes producit, ex quibus lipothymia & syncope, & nonnunquam sed rarissimè mors sequi solet. Gravidæ à *malacia* ut plurimum liberari solent versus quartum gestationis mensem, si verò malum ulterius progreditur, periculosum esse observatum est. Melius est hoc affectu laborantes acida appetere; pejus si res absurdas exoptent.

§. 21. *Abortus*, quamvis ex se satis molestus sit, & fœminas plus debilitet, quam partus, utut difficilis, sæpe etiam variorum morborum causa existit, sterilitatis, inflammationis, ulcerum, erysipelatis, uteri & similium aliorum morborum, maximè si ultimis eveniat gestationis mensibus, quo tempore, cum fœtus grandior sit, difficilimè ab utero excluditur, ceu pomum immaturum, quod non, nisi vi decerpitur, insignes hæmorrhagiæ ad quas syncope, deliria & convulsiones accedunt. Hinc testatur *Aretæus*, se nullas vidisse servatas ex iis, quibus in abortu, aut post abortum convulsiones supervenerunt. Abortus in primipara periculosior est, quam in assueta. Mulieres admodum teneræ constitutionis magis periclitantur quam obesæ; febres, palpitationes cordis, cardialgia, aliaque symptomata pejora motum reddunt periculosiorem.

§. 22. *Mola* est salutaris, si à Janitore uteri, ut pondus inutile, & sibi noxium ejiciatur. Nullum animal, exceptâ muliere, *molam* concipit, aut gerit teste *Aristotele*.

CURA DIÆTETICA.

§. 23. Promovendo pedem ulterius transcendo ad *Curationem Diæteticam*, quæ ut plurimum consistit in sex rebus nonnaturalibus ritè adhibendis. In vomitu inprimis gravidarum aër sit temperatus. Præstat in vomitu prandium vel cœnam immediatè excipiente, sæpius in die sed paucum, & quid boni edere, ut aliquid transeat in nutrimentum fœtus & matris. In cibo peptici juvant pulveres, pro causæ diversitate bibat ægra vel aquam frigidam, plures enim adeo abhorrent à vino, ut non de eo audire possint, ardorem enim maximum gulę inde percipiunt, nonnullis verò si acidum adsit, conceditur vinũ malvaticum, vinum rubrum, in quo aurum, vel chalybs, vel silices igniti exstincti fuere. Pro cibo digestu faciles carnes, volucrum, assas potius quam elixas, pyra, cydonia, aliaque admittimus, pinguia verò nocere novimus, reliquæ res quomodo dirigendæ, ac earum usus moderandus sit, ex infrà dicendis facile patescit.

§. 24. In *Pica* aliquando concedenda sunt alimenta desiderata, si potest fieri præter periculum vitæ, animus quoque variis rationibus confirmandus est, & ab his, aliisq; incongruis avertendus.

§. 25. In *abortu* aër sit temperatus, & absq; fervore, si tamen adsit, emendandus est tum frigidis pavimento inspersis, tum odoribus gratis, aliisque naribus admissis odoramentis, nocet omnis odor ingratus. Cibus detur paucus, coctu facilis, sit panis triticus succo berberum, vel vino granatorum, cydoniorum, &c. imbutus, vitentur cibi conditi salsis, acres, ex nimio enim sinapis usu abortum hunc observavi. Vitentur acida nimis humida, aromatica. Juscula dentur temperata acidulis, omnem effugiat inebriationem vel cum vino, vel cum ejus spiritu. Somnus & quies conducunt. Animus sit placatus & tranquillus. Cane & angue pejus vitentur ira & terror. Reliqua superius inter causas recensuimus.

In *mola* eadem fere sunt observanda.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 26. Nunc accedamus ad Curam pharmaceuticam. In *vomitu* gravidarum *Galenici*, inprimis *Riverius* venæsectionem commendat his verbis: Et docuit experientia vomitum, qui prægnantes frequenter infestare solet primis gestationis mensibus à purgationibus exacerbari, à venęsectione verò plurimum sublevari, imò verò in totum auferri, si usque ad solutionem symptomatis singulis mensibus iteretur. Suadet

etiam

57, 6, Symptomata gravidarum.

etiam varia ſtomachica, quæ ſuperius jam dicta ſunt, ubi de *Vomitu c.1. l.3.* egimus.

§.27. Sic & *Willisius* cum ſanguis impurus ac rancidus materiæ incongruæ penum ſubinde novum ventriculo ſuggerens diatheſin emeticam infert, gravidarum vomitiones venæſectione crebrâ ſanari teſtatur in *Pharmaceutica rationali ſect.2. cap.3.* *Venam* autem non tali, ſed brachii, aut manus eligere ſolet, aliaque alibi commendat ſtomachica in lib.3.dicta.

§.28. *Sylvius* in *vomitu* gravidarum commendat auſtera blandiora, ut ſunt, plantago, ſempervivum majus, myrtus, polygonum, biſtorta, caryophyllata, roſæ rubræ, &c. alumen crudum, terræ ſigillatæ omnes. Inter Chymica laudat ſpir. aluminis, ſalis dulcis, vitrioli, &c. Ad bilem volatilem figendam uſurpat ſubauſtera, & acidiuſcula tum medicamenta, tum inprimis condimenta. In quem finem æſtimat ſalia volatilia oleoſa, quæ ſimul fermentationem alimentorum in ventriculo juvant, promoventque.

Quod ſi non tantum qualitate, ſed & quantitate hi humores vitioſi peccent, eos purgantibus convenientibus minuendos eſſe ait, contemnit vero purgantia acriora, indeq; fortiora, ſed admittit tantum lenientia. *Opiata* ac *narcotica* etiam hoc in caſu commendat, utpote quæ tum humorum acrimoniam temperant, tum eorundem vitioſam effervescentiam corrigunt, tum ſenſum omnem obtundunt, ſicque ſat ſufficienter *vomitum* nimium compeſcunt, ac ſiſtunt. In quem finem propinat laudanum opiatum, theriacam, requiem *Nicolai*, &c. Sic & externa varia, olei, emplaſtri, cataplaſmatis, pulveris, ſacculi, aliaque uſurpanda forma.

§.29. In *vomitu* gravidarum *noſtro judicio* cautè incedendum eſt, ne plus noxæ quam commodi inferatur. Sic & *Platerus* monet, & ritè obſervandum, ſi gravidis mulieribus contingat vomitus, ut omittantur medicamenta, quæ illas incommodant, ſæpe enim nullam requirit curationem vomitus, de quo agimus, & ſic nihil agendo rectè agit Medicus, cum expellantur à natura expellenda, & gravidæ nullam plane exinde experiuntur moleſtiam, citra enim virium jacturā, ſi ab illo melius habent, quod præſertim in matutino vomitu, quem provida Natura ad ſui procurat conſervationem contingit.

Qui vomitus vero manifeſte lædit corpus; matrem & fœtum enervat; qui nimius eſt & periculum minatur, ne ergo abortus fiat, indicat ſui remotionem, interdum mitigationem, quod agit Medicus motum inhibendo, cauſas irritantes imminuendo, immutando, enervando; plaſticam & Gaſteranacem roborando, demulcendo, ſpir. ſopiendo, quæ executurus è triplici communiter propoſito penu depromit auxilia.

Ex *Chirurgico fonte* primò ſe offert *venæſectio*, quam nonniſi mediis menſibus adminiſtratam admittimus ob metum abortus, loco verò hujus admittimus cucurbitulas, ſcarificationes. Fonticuli, hirudines, ac veſicatoria ſuam hîc merentur laudem; frictiones manuum ac pedum præſertim à cibo, quas frictiones & laudat *Mercurialis de Morbis Mulier. l.1. cap.4.*

E *pharmacia* depromuntur *vomitoria*, quatenus hæc ægros valde torquent & angunt, omittenda eſſe cenſemus, dedi tamen gr.j. tart. emetic. cum ſalis abſynth. gr.ij. & theriacæ cœleſtis gr.j. cum ſummo commodo uxori meæ à tribus menſibus gravidæ. Blanda purgantia, & vias abſtergentia ſubjungi poſſunt. Tutius autem incedes cum abſorbentibus, inprimis ſi ardore conjunctus ſit, quorum doſin determinet acidi morboſi quantitas & exuperantia major vel minor, quin & ejuſdē qualitas ſive acrimonia corroſiva fibras ſtomachi vellicans, potentior aut debilior.

Inter ſpecifica & appropriata abſorbentia præter generalem corrigendi acidi morboſi uſum, ſunt & ſpecificâ proprietate donata, ut viſcus corylinus habet ſimul vim antiepilepticam, cortex fraxini diureticam, Winteranus antiſcorbuticam, Martialia cachecticam, Jovialia & Saturnina antihecticam.

Hic ergò conveniunt oculi ♋, C. C. tunic. ventricul. gallin. unicorn. terra catechu. N. Moſchata, ebur, martialia, bolus Armenus, adjectis oleis cinnam. menthi, &c. & ea, quæ ſimul adſtringunt conferunt, ut ſunt, tormentilla, biſtorta, terra ſigillata, item quæ Janitorem uteri & Gaſteranacem ſepiunt, & refocillant, ſimulque ſpir. vigorant, ut ſunt Caſtoreum, omniaq; balſamica, præ primis tinct. terræ Japonicæ excellens hoc in caſu remedium mixta cum eſſentia opii. In juniorum gratiam ſint formulæ in vomitu gravidarum, ubi ſimul ardor adeſt:

℞. *Ocul. ♋ præpar.*
cretæ ana ℈j. N.*Moſchat.* ℈ß.
C.C. *præpar.* ℈j. *theriac.cæleſt.gr.j.*
M.F.*pulvis dividendus in duas part. æquales.*

Si ſimul magnus ardor inſtar Sodæ adſit,convenient ſequentes morſuli :

℞. *Specier.diacret.Mynſ.* ʒvj.
Vel: ℞. *Cret.* ʒij. *ebor.uſti* ʒj.
unicorn.foſſil. lapid. cancr. præpar.
corall.rubr.præp. ā ℈ij. N.*Moſchat.* ʒj.
c.ſ.q.ſacchari. F. Morſuli.

Sic & hic pulvis ex lateribus coctis conducet. Sic & ſpiritus Maſtiches, vitrioli Martis ſunt remedia generoſa. Ex.gr.

℞. *Aq. cinnamom.cydoniat.*
menth. ā ℥iß. *ſpir.vitr.Mart.gt.*XXV.
maſtich. ʒij. *laudani opiat.gr.j.*
ſirup.de maſtich. vel *de agreſt.* ʒvj.
F. *mixtura cochleatim aſſumenda.*

Cùm verò valde urgeat vomitus, gravidaſq; ita affligat,ut metus ſit abortus, aliorumq;pejorum ſymptomatum,optimo cum ſucceſſu opiata reliquis aſſociare poteris remediis. Laudanum noſtrum hyſtericum in forma pilularum exhibitum egregium eſt hoc in affectu, quæ pilulæ diu morantur in ſtomacho, & eidem ſunt acceptæ, adeoq; intimius ibi vires ſuas explicant. Conveniunt hîc omnia illa balſamica, item ſuccolada, balſamum de Peru, quæ ſuperiùs dicta ſunt in Capite de vomitu,preſertim verò ſalia volatilia oleoſa opiatis juncta, laudanum cydoniatum *Hoffmanni*, ut & theriaca cœleſtis, ſumma ſunt remedia. Vinum corynthiacum ſępe cochleatim exhibitum, omne aliquando fert punctum.

Cibi faſtidium & nauſea ferè iiſdem tollitur remediis, hîc conducunt magis balſamica.

Externè optimo cum ſucceſſu applicari poſſunt Emplaſtra, unguenta, balſama, cataplaſm. ſacculi ipſius ventriculi regioni tam anteriori, quam poſteriori ex *Avicennæ* conſilio.

Si ſimul adſit faſtidium cibi, conducet oleum Cratonis ſcrobiculo cordis vulgo ita dicto illitum. Convenit hîc etiam emplaſtrum ſtomachale Cratonis cum tacamahaca; de cruſta panis;de caranna cum balſamo Peruv.cataplaſma ex fermento, unguenta ex ol. maſtich. nuciſtæ, cydon. abſynth. cortic. aurant. & ſexcenta alia conveniunt; tanquam certum experimentum commendat tabulam eburneam ventriculo applicitam *Louyſe* Bourgois *de Obſtetric. l.4.c.30.*

Inter *Empirica* ſequentia aliis palmam præripiunt :

Decoctum majoris chamomill. quod *Ioh.leBon in therap. puerperar.p.6.* valde commendat.

Vinum cydoniorum laudat *Camerarius.*

Herlicius de cura gravidar. pedes & manus frigidæ in cauſa calida, in frigida verò calidæ immergere jubet, aquæ.

Singulare muſtum præſcribit *Hiltprand. de gravid.& obſtetrice.*

Foreſtus ſorba aſſumta commendat.

Ludovic. Mercatus tom.3.l.3.c.11. ſequens laudibus extollit :

℞. *Sem.aniſi cortic citri ana* ʒiß.
pulv.roſar.rubrar. coralliot. rubr.
margar.præp. electuar.de gemmis ana ℈j.
ſacchar.q.ſ. F. tabellæ cum aqua ferrata.

Laudat quoque bolum armenum,ſeu terram ſigillatam cum ſaccharo roſato exhibitam.

§.30. *Veteres Galenici* in *pica* nec hic omittendam eſſe volunt venæſectionem parcâ tamen manu celebratam. Purgantia quoq;leviora admittunt, dein varia roborantia ſæpius dicta in ventriculi affectibus, adhibenda eſſe ajunt, pro varia ſc.corporum ægrotantium natura & diſpoſitione.

§.31. *Sylvius* gravidis deſiderio vehementi cibi potuſq; boni quamvis abſentis laborantibus, tradenda eſſe vult, & hoc non eſſe veram malaciam.

Malacia verò,ſive appetitus rerum inſuetarum, ſi reprimi nequeat,moderanda eſt ſolidis rationibus. Aromatica & ſpirituoſa commendat Author,quatenus hæc ſpiritus animales reſtituunt, ac defectum ſupplent.

Inter omnia laudat tinct.cinnam. cum ſpiritu vini rectificato paratam; vel quę ejus uſum ferre non poſſuut, detur Nux Moſchata, vel caryophylli.

§.32.*Malacia* mulieribus valde familiaris facile noſtro judicio curatur medicamentis acidum abſorbentibus,& vitioſam effervescentiam in primis viis exortam compeſcentibus, & aliquando per epicraſin educendis. Quod ſi ergo foe-

5, 6, Symptomata gravidarum,

fœminæ ex *picæ* ſtimulo vel cretam, vel calcem, vel arenam, vel ſimilia devorent, modo non nimio fiat exceſſu, ipſis indulgendum eſt, inde enim plus auxilii, quàm noxæ experiuntur. Si verò in abſurdorum horum appetitu depravato diutius maneant, & pejus inde habeant, optimè ad præcipitantia confugere potes, quæ ſub conſiderata doſi exhibita ſaturando ſpecifici ſaporis acidum ſtomachale picantes juvant, ſolis enim his abſorbentibus picam cum ardore ventriculi feliciter curavimus, hinc ſtultorum axioma eſt, præmittenda ſemper eſſe univerſalia, hoc eſt, purgationem & venæſectionem in morborum curationibꝰ; Confer *Lindanum* ſuper *Hartmannum*. Summe etiam commendat in pica *Frid. Hoffmannus* magiſterium perlarum. Sed horum præcipitantium uſui non nimium indulgendum, aliàs miſellæ charybdim metuentes incidunt in ſcyllam, incurrunt enim in anorexias, dyſpnœas, cachexias, & febres lentas ſexcentaque alia mala. Hinc etiam virgines nonnullæ malè conſulunt ſuæ ſanitati, cum cretæ ſive aliorum præcipitantium uſu candorem faciei, & corporis ſibi conciliare volunt, quæ tamen inde maximè læduntur quoad primæ digeſtionis, & reliquorum inde dependentium negotium.

Conveniunt ergo hîc cum prædicta cautela abſorbentia ſpecifica, quæ ſodæ ebullitionem ſedant, acidumq; illud peregrinum tollunt, ut ſunt, creta, cornu cervi uſtum ſociata nuci Moſchatæ, idq; præſentaneo magis ſucceſſu, ſi conſervæ aut ſirupo ſummitatum quercinarum electuarii ſub forma permiſceantur. Ol. tartari per deliquium ſolum nobis ſatisfecit ſæpius ad guttulas plures exhibitum, quo ſolo remedio non ita pridem Nobiliſſimam Matronam picâ laborantem, quam honoris ergo nominare non libet, hîc *Caſſelis* curavimus. Mirificè etiam commendat *Hoffmannus* ſpiritum Vitrioli Philoſophic. & decoctum Chamemæli, quod omnibus præfert remediis.

Zacutus Luſitanus ſequentes habet pilulas ad picam:

℞. *Rhapontic. elect.* ʒiij.
Cinnamom. ʒj. *lign. aloës* ʒß.
balſam. ℈ß. *maſtich.* ʒij.
aloës hepatic. ʒijß. *gumm. arabic.* ʒß.
roſar. rubr. ℈j. *confect. de hyacinth.* ℈ij.
calam. aromatic. ℈j. *menth.* ℈ß.
ambræ gr. XX.
cum ſirup. roſar. ſolutivo & abſynth. F. Pilulæ, quarum doſ. ℈j. *alternis dieb. 3. horis poſt cœnā.*

Seq. mixtura noſtro uſu eſt comprobata:

℞. ▽ *aurantiar. c. vino malvatic deſtill.*
roriſmar. ana ℥ij. *eſſent. cortic. aurantiar.*
ol. Tart. per deliquium ā ʒj.
ſirup. cortic. citri. ℥j.
F. Mixt. ſæpius cochleatim exhibenda.

Vel: ℞. *Menth.*
roriſmar. ana ℥ij. *vitæ Matthioli,*
Tincturæ cinnamom. ana ℥ij.
ſpir. ſalis armon. gtt. XX.
ol. menth. gt. viij. *ſirup. de menth.* ℥j. M.

Vel: ℞. *Salis cujuſcunq; volatilis oleoſi* ℥j.
Doſis gt. XXX. *cum vino Corinthico, vel Canarienſi, aut quoque alio generoſo.*

Vel in forma Electuarii:

℞. *Conſerv. menth. anthos ana* ℥iß.
cortic. aurant. limon. condit. ana ℥ß.
pulv. cardamom. cubebar. ana ʒiij.
ol. macis gt. ij. M. F. *Electuarium.*
Doſis inſtar nucis caſtaneæ, ter quaterve de die.

Decocta ex ligno guajaco, ſaſſafras, rad. chinæ, ſarſæparillæ non contemnendi uſus ſunt. Si nimius appetitus adſit, tunc ab acidis abſtinendum eſt, & ſic ſpir. ſalis *ci retineatur, & amylum & pultacea hîc proſunt.

Inter Empirica ſequentia habe: Si mulieres laborent appetitu depravato, laudat *Ægineta* uſum vini vetuſti, & odorati, ▽ virgæ paſtoris potatā, & præſertim poſt cibum: anethum etiam vino maceratum, & exhibitum commendat idem.

Brendelius dicit amylum ſanare malaciam. Sequens æſtimat *Jul. Cæſar Claudinus*:

℞. *Sinap.* ℈ß.
oſſ. columb. aſſator. & in ciner. redactor. ʒiß.
ſemin. portulac. ʒj. *cinnamom.* ℈ij.
ſucc. cydonior. ℥ij. *ſacchar. alb.* ℥iij.
M. in duplici vaſe ad ignem.
Doſis mane ℥ß. *altero quoque die.*

Joh. Rhodius Obſ. Medic. Centur. 2. p. 97. malaciam hæmorrhoidum fluxu ſanatam obſervavit.

Joh. Schrœderus laudat in pica poma granatorum acida, & folia vitis.

Tro-

Trotula dicit, si prægnans prava appetat dentur ei fabæ cum saccharo.

Arnold. Weikhardus seq. externum applicat:

℞. *Cortic. citri, acaciæ,*
calam. aromatic. ana ℥ß.
fol. meliss. Turcic. mij.
Coq. in vino, contusis add. ol. nardin. mastichin. ana part. æquales cum mica panis furfuracei. F. Cataplasma, quod ventriculo calidè imponatur.

CURA.

§. 34. Nunc etiam paucis curationem Abortus videamus.

Veteres præsente plethorâ cùm abortus immineat venæsectionem instituunt, & ubi insignis cacochymia adsit, purgationes blandas iterandas esse jubent, mediis præsertim mensibus gestationis, & interim toto gestationis decursu adstringentia, & roborantia varia; quæ scil. abortum prohibere possunt, in usum revocant, quorum in fluxu mensium immodico plura descripta sunt, quæ repetere non libet, extra graviditatem omnes pravas corporis dispositiones, quæ abortum producere solent, removendas esse ajunt, ut sunt plethora, cacochymia, & peculiares uteri morbi, Verbi gratiâ, intemperies, inflammatio, ulcera, &c.

Sic & varia externa, unguenta, linimenta, emplastra, cataplasmata, fotus, conveniunt, de quibus vid. *Riverium c. 17. de Abortu.*

§. 35. *Sylvius* in Abortu curationem pro varietate causarum variandam esse inquit.

Quoties igitur ob sanguinis materni copiam, & plethoram, fit abortus, in tempore eandem esse minuendam præcipit, etiam aliquando post inchoatam conceptionem, corporis motum nimium, casus, animi terrores, vigilias nimias, summum aëris æstum, alvi fluxum, & dysenteriam, hæmorrhagiâ partim vitanda, partim curanda.

Cavendum quoque ab omni sanguinis missione enormi, & purgantibus medicamentis potentioribus, & inprimis medicamentis menstrua promovere solitis.

Potum quoque quemvis generosum fugiendum esse inquit.

Qui verò abortus à conformatione vitiosa ventris materni, vel alio fœtu contingit, is vix vel nunquam ad mentem Authoris curari vel emendari potest.

In parte placentæ post abortum in utero restitante, atq; continuum sanguinis effluxum per aliquot menses comitem habente feliciter removenda, ægra restituenda magni facit experientiâ edoctus seq. apozema bis terve in die ad ℥iij. assumtum:

℞. *Rad. bistort.* ℨij. *fol. majoran.*
pulegii ana mj. *coq. ex* ▽ *& vin. alb. q. s.*
In colatur. ℥xx. *dissolv. sirup. artemis.* ℥ij. ▽ *cinnamomi* ℥ß. *M.*

§. 36. Nostro calculo cura vel est extra gravidationẽ, vel in abortu. Curatio tota consistit in præservatione & mitigatione symptomatum, quæ eum vel antecedunt, vel consequuntur. Ut autem præcaveri possit (neque enim omnis potest, ut ex causarum narratione facilè patet) primò ergo humores in corpore contenti ad statũ naturalem reducendi sunt, & si quæ adest ἀταξία spir. animalium, illi in ordinem pristinum redigendi sunt; si fœmina sit plethorica venæ sectio mediis gestationis mensibus instituenda est, pro diversa humorum natura & vitio, modò his, modò aliis iis corrigendi sunt; si in utero morbi sint, qui abortum producere apti sunt, illi priùs suis curandi sunt mediis. Medicamenta ergo, quæ in genere in Abortu præcavendo prægnantibus exhibentur, & matrem, & fœtum, & ⊏⊐m plasticum roborare debent ad quoscunq; hostiles insultus. In quem finem conducunt blandiora balsamica, aromatica & spirituosa, simulq; blandè adstringentia, ut sunt Tinct. corallior. terr. Japon. liquor stypticus balsamicus. Tinct. antiphthisica, magisterium corallior. eboris, specif. cephalicum, nux moschat. rad. bistortæ, lapid. cancror. caryophyll. mac. cinnamom. ▽ epileptica, vitæ mulierum, cordial. H. Saxon. cinnam. ejusq; tinct. & plurima alia. Sint formulæ nonnullæ: Si ergo abortus sit metuendus ex terrore, conducet mixtura seq. sæpiùs cochleatim exhibenda:

℞. ▽ *epileptic. Langii, vitæ mulier. ana* ℥iß.
magister. corall. specific. cephal.
smaragd. præpar. ā ℈ß.
sirup. de canella ℨvj. *M. D.*

Vel: ℞. *Ebor. præpar. pulv. marchion.*
margar. ana ℈ß. *trochisc. de spodio gr.* vj.
ol.

5,6, Symptomata gravidarum.

M. F. pulvis dividendus in duas partes æquales pro duabus vicibus.

Sequentem pulverem habet *Sennertus*:

℞. *Magister. coralliorum* ʒj.
margar. præpar. ʒß. *rasur. eboris* ʒj.
mastich. ʒß. *gran chermes* ʒj.
man. Christi perlat. ʒij. M.F. *pulvis.*

Si à lypothymia abortus metuatur seq. cõducet:

℞. ▽ *cinnamom. borraginat.* *cord.* C.
cordial. Hercul. Saxoniæ ana ℥iß.
Tinct. coralliorum ʒß.
sirup. granator. ʒvj. M.D. *cochleatim.*

Si est ab ira tunc conveniunt antispasmod. & antiepileptica, quia ira est lenis epilepsia mitior, sic & bezoard. hoc in casu magni sunt usus. Ex. gr.

℞. ▽ *cerasor. nigr.* *flor. tiliæ*,
epileptic. Lang. ana ℥j. *sirup. corall.*
pœoniæ ana ʒvj. *Tinct. corall.* ʒiß. M.

Item detur magister. eboris, & ungul. alcis.

Si est à fluxu nimio tunc conveniunt magis adstringentia & stomachica, & quandoq; *Opiata*, item Cydoniata, laudanum cydoniatum *Hoffmanni*, pellicula ex ventriculo gallinarum.

In genere verò contra abortum prosunt pulvis contra abortum Augustan. & Magister. corall. cum succo citri; aliaque modicè adstrigentia.

Si fœmina semper abortiat seq. detur:

℞. ▽ *embryon.* ℥ij. N. *mosch.* ʒiß.
sacchar. rosar. vel perlat. q.s. ad gratiam.

Vel: ℞. *Conserv. rosar. rubrar.* ℥j.
condit. cortic. citri ℥ß.
confect. alcherm. incompl. ʒij.
spec. de hyacintho ℈ij.
pulv. contra abort. Augustan. ʒij.
marchion. ℈ij. *smaragd. præpar.*
corall. rubr. præp. ana ʒj. *margarit. præp.* ʒß.
ebor. sine △ *parat.* ℈j.
c. brodio Nucis moschat. F. Electuarium, cujus castaneæ quantitatem capiat ægra sæpius. Tinct. granorum Kermes Zwelferi ad xxx. *guttulas assumta Herculeum est remedium.*

Seq. mixtura cochleatim exhibenda est:

℞. ▽ *menth.* *cortic. aurant. ana* ℥ij.
vitæ mulier. *Tinct. cinnammom. ana* ʒvj.
corall. rubr. præp. ℈ij. *ol. mac. stillat. gt.* v.
ambræ gryseæ gr. ij. *sirup. cortic. aurant.*
limon. ana q.s. M. D.

Mulieres Italicæ utuntur Tincturâ rosarum. Pro secreto refert *Capivaccius* pulverem cocci infectorii, pauco mastich. addito in ovo sorbili.

In abortu, ubi simul adest sanguinis ex utero profluvium seq. conducet:

℞. *Mastich.* *terr. sigillat.*
thuris alb. ana ℈j. *sanguin. dracon.*
bol. armen. ā ʒß. *M. f. pulvis.* *Dosis* ʒj.

Externè verò aut cataplasmata adhiberi possunt ex mica panis albi, vel pasta mellita Norimbergensi cum vino malvatico calidè abdomini imponenda, supersperso pulver. caryophyllor. & N. Moschat. cinnamomi, herbisque menth. majoranæ, flor. rosar. alb. balaustior. & similibus aliis. Vel unguenta & linimenta adstringentia additis oleosis aromaticis. Ex. gr.

℞. *Ungt. Comitiss.* ℥iß. *Ol. mastich.* ʒiij.
N. *mosch. dest. gt.* vj. *M.*

Lud. Bourgois habet fomentationem ex foliis cupressi, herb. majoranæ, rorismar. menth. flor. chamomill. & pilosellæ, potest fieri indè sacculus, qui ▽ vitæ mulierum, vel aliâ humectetur. Sic & Bourgois egregium habet emplastrum.

℞. ▽. *vitæ mulier. vel*
balsami embryon, vel
vini malvatici ℥ij. *calide cum crusta panis, vel linteis exceptis regioni pubis applicentur.*

Graviora symptomata, ut dolores, tormina, aliaq; mitiganda sunt enematis, electuariis, opiatis, & caveatur, ne quis in diæta error committatur, qui abortum promovere possit.

§. 37. Inter Empirica recensemus sequentia. *Julius Cæsar Baricellus Hort. Genial.* inquit, p. 308. Mespili lignum collo appensum gravidas ab abortu præservare. *Petrus Forestus l.* 28. *Observ.* 66. lapidem in vulva, aut corde, aut intestinis cervorum repertum pro amuleto commendat. *Ioh. Hartmann. in pract. Chymiatrica.* Succum astaci unius contusi in vino bono singulis mensibus semel vel bis datum laudat.

Ioh. Heurnius magni facit seq. cerarum ventri, & ossi sacro apponendum:

℞. *Lapid. hæmatit.*
thuris alb. ana ℥ß.
mastich. *ladan. ana* ℥j.
sumach. ʒij. *Galban.* ℥ß.
resin. pin. q.s. F. Ceratum.

Jacob. Hollerius ſcribit, quòd in Scotia Heroinæ ſertum tanaceti admotitent pudendo ſæpiſſimè felici cum ſucceſſu, quod, ut gravius oleat, manibus atterunt, vel ſub cineribus paulatim coquunt.

Dom. Leo commendat contra abortum Erinacei terreſtris pellem uſtam & ex vino potam.

Zacutus Luſitanus ad retinendum fœtum ex corio equi marini zonam, ſeu cingulum parari vult, quod toto geſtationis tempore juxta carnem, cinguli modo ferri debet.

Philipp. Mullerus Miracul. Chymic. l. 5. ad prohibendum abortum laudat pelliculas ex ventriculis gallinarum extractas, tritas, aliquot diebus manè florem unius pondere cum vino jejunè exhibendas.

Riverius ſequentem bigam remediorum in abortu magni pendit:

℞. *Fol. auri num.* xij. *ſpodii* ʒj.
germina tria ovorum non ſubventaneorum.
M. probè, donec aurum ſit in minutiſſima diviſum, poſtea ſolvatur in dimidio cyathi vini albi, detur manè per triduum, ſimulque impone hoc emplaſtrum:

Et ℞. *thuris maſcul. pulveriſ.* ℥iij.
albumin. ovor. num. v.

agitentur ſimul ſupra prunas, ſemper movendo ne concreſcant, add. terebinthinam, ne nimis adhæreant, poſtea ſtuppis excipiantur, &, quantum ferri poteſt, calidiſſimo umbilico applicentur bis in die, manè & ſerò per tres dies.

Daniel Sennertus inſtante abortu gravida ut brachio alliget, & ſub alis geſtet lapidem aquilæ præcipit.

Gottfried Welſch ſequentia habet: Ad præcavendum abortum vile quidem, ſed optimum remedium eſt, ſi fermentum intra umbilicum probè imponatur. Item cinis erinacei cum oleo maſtichino inſtar unguenti miſtus, & pudendis illitus.

Pro ſingulari arcano juxta ipſum Authorem habetur pulvis ex umbilico infantis aſſumtus, qui ſic paratur:

℞. Partem umbilici, vel illud, quod poſt umbilici abſciſionem ſecundinæ adhæret, abluatur vino, calcinetur in olla nova aperta in fornace. Hujus pulveris ʒß. vel ʒj. cinnamomi ℈ß. croci gr. v. detur cum vino malvatico, & aqua artemiſiæ miſta.

Breviter curationem molæ nunc tradamus. Si ergò certi ſumus molam adeſſe, maſſam ſanguinis puta concretam, tunc omni opera & viribus annitendum eſt, ut expellatur, in quem finem proſunt purgantia fortiora, & menagoga. Ex gr.

℞. *M. Pil. fœtid.* ℈j.
extract. trochiſ. alhand. gr. iij.
C. eſſentia Sabinæ. F. Pilulæ pro una vice.

Poſſunt & exhiberi clyſteres pellentes ex ſabina & colocynthide in petia ligat. ſcor. regul. ♁nii, &c. parati. Eſſent. ad menſes, & ſabinæ ad XL. & L. guttas exhib. egregium eſt remedium. Cum pulv. ſemin. aneth. cumin. ana ʒiij. Sabin. ʒij. fiet fumus, qui excipiatur per infundibulum.

Poteſt etiam fieri inunctio cum oleo colocynth. & cheiri, ſed hæc ne adhibeas, niſi ſis certus de mola.

In quem finem etiam conducet ſequens:

℞. ▽ *cinnamom.* ℥j. *meliſs.* ℥ij.
eſſent. croci gt. vj. *ol. ſuccin.* ℈ß.
borracis Venet. ℈j. M. D.

Philipp. Grulingius dicit ſecretum non dari felicius, quàm pulverem ſecundinarum in ▽ artemiſiæ, rub. tinctor. vel pulegii exhibitum.

Sic & *Zacutus Luſitanus* commendat aquam deſtillatam ex floribus viridibus cinnamomi. Qui molam aquoſam ſyrup. decoction. nepethæ, pulegii & cæp. alb. feliciter curavit.

Al. Maſſarias fel bovis ad ʒj. exhibitum commendat tanquam arcanum ad molam expellendam.

Sequens *Euſtachius Rhudius art. Medic. l.* 2. *cap.* 48. *De mola* ad exſtirpandam molam validiſſimum dicit:

℞. *Ol. amygdal. dulc.* ℥ß. *ſeſam. vel aneth.* ʒj.
ſacchar. cochl. j. rad. filic. fœmin. ℈j.
fell. bovin. p. j. detur mulieri in balneo.

Guerner. Rolfinc Epitom. med. inquit: Ad molam abigendam quidam magni pendunt ſecundinam humanam, item ovis, & capræ pulv. in vino ſumtam.

Jacob. Ruff ſequentes commendat pilulas:

℞. *Sem. nigell. ariſtoloch. rot.*

§ 171 Partus laboriosus, &c.

diktamn. Cretici. semin. nasturt. sylvestr. sabin. serapin. sem. rutæ Ammoniac. Thymiam. rub. Tinct Myrr. castor, ana ℈j.

F. pilulæ cum succo raphani sylvestr. & melle. Dosis ℈ß. ad ℈j.

§. 38. In *spasmo* gravidarum conveniunt specificum cephalicum, ungul. alcis, dens equi marini, & alia antiepileptica superiùs de spasmo jam dicta. Externè unguent. spasmodic. Mynsichti ℥j. Ol. lumbric ʒij. ▽ articul. ad extra ℥iß. spirit. lumbric. ℥iß.

Annulus ex ungula alcis, vel dente marino præparari potest.

In *dolore Ischiatico* prosunt omnia arthritica superius dicta.

Sic & reliquorum symptomatum curationes ex suis Capitibus peti possunt.

Atq; sic symptomatum plerorumq; prægnantib9 supervenientium, ipsiusq; adeo abortus naturam, signa, causas protulimus, ipsorumq; curationem compendio exhibuimus.

CAPUT VII.

DE PARTU LABORIOSO, SIVE DIFFICILI, FOETU MORTUO, & AQUÆ EX UTERO EFFUSIONE.

§. 1. INter omnia animalia solus Homo, & quidem mulier maximè in partu vexatur. Bruta licèt doloribus non minùs crucientur, attamen difficiliori nixu laborant misellæ mulieres, adeo ut si parturientes non cohibeant anhelitum, oscitent, nec non assumant pro re nata medicamina vitâ periclitentur, unde *Medea* apud *Euripidem* ter maluit sub armis vitam periculo exponere, quàm semel parere. Sic Deus T. O. M. *Genes. c. 3.* Sexum muliebrem huic calamitati subjicit.

DESCRIPTIO.

Partus ergo difficilis est, cùm infans nonnisi cum dolore, summisq; torminibus, & periculo tum sui, tum matris in lucem prodire debet. Legitimum ergo partum præcedere debent aquæ illius in amnio detentæ effusio, non verò ossis pubis, seu ossis coxendicis dilatatio, quam plures contra experientiam dilatari credunt, quę tamen ossa pubis firmiter in partu connexa manent, prout etiam experientiâ edoctus confirmat Celeberrimus Anatomicus, & P. P. *Georg. Francus* in *Satyris suis Medicis*.

Difficilis autem dicitur partus à causis eum difficilem reddentibus, à stipantibus quoque symptomatibus, tum etiam ab eventu.

Hæc liberorum propagatio in sacro Codice maximè commendatur, nihilominus dolores, qui eam comitantur, tam vehementes sunt, ut misellæ præ eorum immanitate, aliorumque symptomatum frequentia, sæpè animam exhalare debeant. Sic *sacra scriptura* atrocissimos dolores per dolores parturientium exprimit. Vid. *Iesaiæ c. 21. 26. & 27. Ierem. cap. 48. 49. & 50. Iohann. cap. 12.*

PARS AFFECTA.

§. 2. Unanimi Authorum consensu pro parte affecta habetur uterus, cum suis vasis, qui uterus vel afficitur, ut ajunt, per essentiam, ut vitio proprio vel temperamenti, vel conformationis: vel 2dò per consensum, quando nimirum totum vel morbis, vel defectu virium laborat.

DIAGNOSIS.

§. 3. *Signa* partus difficilis partim à parturiente, partim ab obstetrice, & adstantibus cognoscuntur, præterquam quòd & ipsa longitudo temporis, & dolores, & tormina materna, &c. patefaciant. Nam tormina quæ lenta sunt, & languida, & quæ in lumbos potiùs & abdomen, quàm in ipsum uterum terminantur. 2. quæ gravia sunt, & quibus foetus nihil promovetur, partum omnino difficilem ostendunt. Sed quæ causa sit, ab obstetrice explorandum, quæ quomodo cum matre aut viis comparatum sit interroganda, sola enim ea hęc referre potest, propter morem hic & alibi receptum, matres scilicet, excepto graviore necessitatis casu, huic rei solas foeminas præficere.

Sic etiam à causis præcedentibus partus futurus difficilis judicatur, si nimirum omnia circa matrem, foetum atq; uterum non ritè processerint, si quoq; mulier aliàs difficili partui obnoxia fuerit, vel nimis juvenis, vel senex est.

Naturalia & communia partus signa sunt, dolor lumborũ, molis ipsius ventris versus pubem decubitus, respiratio citata, aliaque: sed quæcunque insolita hic occurrunt, vel in excessu, vel in defectu difficilem fore partum arguunt. Duo tamen sunt potissimum signa difficilem partum concomitantia, 1. Dolorum carentia, quos in naturali partu alias *Rachammelka* ope spirituum animalium excitat ad protrudendum fœtum, hinc mala hedera est, si dolores partus vel sunt nulli, vel insufficientes, vel languidi, & per longa intervalla repetunt, & ad dorsum potius quàm versus pudenda vergunt. Unde *Aristotel. 3. histor. animal. c. 9.* inquit: *Quibus alvum tormina vehementer exercent, citissime pariunt, quæ lumbos dolent vix pariunt, quæ imum ventrem expeditius.* Alterum est aquæ puta ordinariæ ante tempus effluxus. Peculiare enim difficilis partus signum est: quando diebus aliquot ante partum copiosa profluit ab utero aqua, & consequenter viæ angustiores præcludunt exitum.

Partus difficilis censetur, si ultra XXIV. horas duret, tum si dolores, aliaque gravia symptomata in partu, aut post partum torqueant.

Ratione matris an sit debilis, vel aliis morbis fracta constabit ex propria relatione.

Ratione fœtus cognoscitur partus difficilis, si rarius vel languidius se moveat, periculum enim est, ne moriatur aut suffocetur: Si menses vel sanguis effluxerint, vel si secundina prius exeat: Si mammæ matris, quæ turgidæ antea erant, subito extenuentur, & lac copiosum vel aquosum fundant, fœtum malè se habere denotant juxta aphorismum *Hippocrat sect. 5. aph. 2.* Si sint gemelli, tunc etiam nota est, futuri partus difficilis: Sic etiam ex vagitu fœtum debilitatum colligere est. Fœtus verò mortuus cognoscitur, quando à motu antea vegeto prorsus cesset fœtus, & mater se movens eum instar lapidis de loco in locum delabi sentiat, & sic nulla motio amplius in fœtu percipiatur, quæ tamen antea percipi solebat. Cujus rei & nota est, quando pudenda & abdomen frigeant, & nasus, & quandoque, sed iteratis vicibus universum corpus inhorrescat, dein quando facies, & oculi matris immutantur in colore, nitore, similibusque aliis. Si ex mammis collapsis lac subito profluat; adde & hoc, quando ex pudendis ichor, aut alia effluat materia putrida & fœtida; quando febris, palpitationes, & animi deliquia, & syncope animadvertuntur; inprimis verò dignosces ex causis gravioribus prægressis fœtum enecare aptis.

Viæ an in culpa sint, obstetrix tactu explorabit. Secundinas duriores esse, nec rumpi posse cognosces, quando parturitionis labores perseverant, & niholominus aqua non effluit, hîc juvamen exposcit Janitor uteri exosa sui destructionem, quare membranæ hîc digitorum unguibus ab obstetricibus aperiri debent.

CAUSÆ.

§. 4. Antequam ad *Causas* partus præternaturalis accedimus, prius partum naturalem inspiciamus, de partu enim p. n. nemo docebit bene, qui partum naturalem non consideravit priùs exactè, cùm quicquid ab ipso plus minusve recedit, pro partu læso habendum sit, prout loquitur *Sylvius*.

Consideratur autem in partu naturali tum *tempus*, tum *modus* partus.

Tempus ergo ab omnibus ferè Medicis, partus scil. humani, statuitur finis noni ab uteri gestatione mensis, quod usitatum tempus observatur semper, nec tantum fœtu existente vivo, sed etiam mortuo.

Partus ergo naturalis contingit circa ducentesimum, & tertium septuagesimum diem, vel vigesimam nonam septimanam, vel nonum mensem solarem non lunarem. Partus dantur & septimestres. Sic novi familiam honestam, & inter Senatores ferè primariam, in qua hoc observavi factum, uxor enim ejus filios sex vel septem septimestres vitales progeneravit. Sic & hodie plures notavi fœtus humanos tum vivos, tum vitales ultra nonum mensem editos. Sic & nostra observatione partus octimestris vivus & vitalis esse potest, præter enim plures alios fœtus octimestres non tantum vivos & vitales quos notavi, filius meus primogenitus est fœtus octimestris, qui excurrit annum sextum. Confer de his *Sylvium* & *Drelincurtium*, Professores celeberrimos Batavos. Matris enim animi passiones, inprimis mœror gravis, & sollicitudines impedire possunt,

5, 7, Partus laboriosi, etc.

sunt, quin serius ad exitum fuerint apti fœtus, ut quotidie videmus fœtus infirmiores ob matris affectum corporis vel animi gravem, mœrorem, terrorem, molestum aut frequentem, iram, aut alimenta vitiosa, aërisque mutationes noxias, vel nimias vigilias, vel corporis defatigationem crebram.

Fœtum ergo septimo mense tentare exitum statuere falsum & ridiculum est, id enim nulla ratione solida, nullaque experientiâ certâ comprobari potest, quia gravidæ finito septimo mense non percipiunt partus dolores ac conatus, prout optimè etiam annotavit *Sylvius*. Prodit enim juxta ipsum fœtus septimestris, quando idem solito major, tum quando matris uterus explicationem ampliorem ferre non potest, tum quando aëris æstus summus citius exsiccat commissuras placentæ atque uteri, unde facilior fit utriusque partis secessus, vel aliquid aliud accidit, quod idem efficiat. Tempus ergo partus naturalis est circa finem noni mensis *solaris*. Atque hæc sufficiant de tempore partus humani naturali; quoad modum verò sequentia notanda sunt.

Modus ergo maxime naturalis habetur, quando fœtus humanus prono capite in lucem prodit, subsequentibus scapulis, mox reliquo corpore, vel si utraque manu subsequente capite exitum quærit ac invenit, modus quoque naturalis censetur, quando fœtus utroque pede subsequentibus omnibus, hinc abdomine, mox pectore, tandemque capite prodit.

Quæ omnia contrà accidere solent, vel culpâ aut matris, aut infantis, aut vitio obstetricis, aut vitio viarum, aut denique culpa causarum externarum contingunt.

Et mater quidem in culpa esse potest, 1. quando debilior est, vel ægrotat, & quando ipsi vires deficiunt, vel ob diuturnum morbum, tusses diuturnas, vigilias nimias, dolores, solicitudines, nimia corporis exercitia, vel ob evacuationes nimias, alvi, sudorum, &c.

2. Fit & partus difficilis, quando mater nimis juvencula est, aut annosa, quia tunc viæ sunt ineptæ, & vagina uteri est magis in his subjectis constricta & angustior.

Non succedit partus 3. matris culpâ, quando illa dolori & torminibus resistit, & in ipso partu malè se componit ad pariendum, nec aliis adstantibus mulieribus bene monentibus, ut anhelitum retineat, & versus pubem comprimat, morigera est.

Partus quoque malè succedit, quando mater morbo aliquo uterino laborat graviori, vel partium quarumcunque utero vicinarum, ob herniam scilicet uteri, vel si coaluerit uteri vagina, &c.

Sic & malè contingit matris culpâ partus, quando ipsa in medio partu moritur, unde tunc raro gignitur infans, qui plerumque Chirurgiæ tantum ope, abdominisq; materni apertione exsecatur

Fœtus verò culpâ malè contingit partus, quando is vel toto suo corpore, vel capite, humerisq; major est & latior, quàm ut commode per augustam illam viam exire possit; vel numero plures sint, aut monstrosi; vel quando aut ægrotat, aut infirmus est adeoque partum sui promovere nequit; vel quando malè conversus est, jacetque vel pronus vel supinus, vel in alterum latus vel quando cum uno pede natibus, genubus, aut uno brachio primò prodit, vel quando vasa umbilicalia circa collum, aliasq; partes circumvoluta sunt, vel quando secundina intempestivè ab utero secedit, vel primùm exit; vel quando membranæ fœtum involventes duriores sunt, & solidiores, ut fœtus perrumpere nequeat? vel quando fœtus est, qui sæpe in utero materno, vel in ipso partu, vel ante partum vitâ privatur. Prioris quidem causas jam vidimus, posterioris verò mortis scil. variæ esse possunt causæ, ut I. morbus aliquis gravior maternus, qui fœtui tenello communicatus eum exstinguit, & perimit convalescente matre, II. vel affectus aliquis gravior ipsius fœtus undecunque ortus; vel III. defectus succi nutritii, & alimenti necessarii; vel VI. morbi uterini tempore gestationis in utero oborti; vel V. fœtuum in utero pluritas, propter quam sæpe unus alterque exstinguitur; denique IV. infortunium à causis externis sive necessariis, sive non necessariis, & contingentibus, ictu, casu, contusione, vulnere, vasorum disruptione, & similibus aliis.

Sic etiam partus difficilis oboriri potest culpâ obstetricis, vel aliarum mulierum adstantium, si officio suo non ritè fungantur. Obstetrix scilicet, si vel ignara est rerum agendarum, vel audax, vel temeraria, neque curet quarum de corio ludatur, vel, quod ordinariò accidit, nimium festinans, vel ebria, quæ largiùs Baccho quam Lucinæ litat, aut malevola, ausim enim dicere plurimos infaustos successus hoc modo fieri, imò plurimas mortes contingere. *Confer Terentium in Andria:*

Sane pol temulenta est mulier, & temeraria, nec satis digna, cui committas primo partu mulierem.

Adstantes verò in causa esse possunt, ubi obstetrici non parent, aut perperam agunt, quæ illis agenda erant demandata.

§ 5. Inter *nonnaturales causas* memorandus aër frigidus, ficciorque, borealis nempe, cui gravida corpus si exposuerit, genitalia is constringit, nec dilatari sinit, tempore enim hyberno partus difficiles ut plurimum ingruunt, multo enim acido constringente imprægnatus aër parturientes offendit. Sic & nimis calidus sæpe ansam huic dat affectui, quia is vires prosternit, quibus opus habet parturiens ad laborandum.

Causæ externæ sunt alimenta frigida, humida, acida, salsa, austera, acerba, adstringentia, cruda & corruptioni obnoxia, ut fructus horarii æstivi, tempore gestationis immoderatius ingurgitati. Nocet quoque potus frigidus æstuante corpore assumtus. A potu glacie frigefacto bis fœtum mortuum, & planè sphacelatum, observavi.

Somnus & quies nimia, quemadmodum & exercitia immodica, propter quæ & ante tempus malè convertitur fœtus. Animi affectus subitanei & graviores, ut ira, excandescentia, tristitia, mœrores, solicitudines, &c. & denique multæ excretiones suppressæ, ut suppressa urina, quæ quamdiu non excernitur partum remoratur, & difficilem reddit, fæces in intestinis crassiores ac duriores.

Astrologorum sententia est *Influxum Astrorum* tardum etiam ac difficiliorem partum præstare, si Luna & Venus in octava domo infaustis maleficorum adspectibus irradientur & retrogradus adscendentem obsederit. Sic *Ioh. Theod. Schenkius* notat in *Collegio suo Problematico* historiam notabilem, quod nimirum Consulis cujusdam Wittenbergensis uxor in ipsa *eclipsi* filiam fusci coloris, & horribilis adspectus in hanc lucem ediderit, à cujus conspectu adstantes valde perterriti fuerint, discussâ tamen eclipsi color & forma ad naturalem mutati, & parentes bene formatam filiam nacti fuerint, qui casus in memoriam mihi revocat alium, qui Limburgi ad Lanam contigit in uxore hospitis ibidem D.N.*W. quæ Anno* 1675. *die* 3. *Septembris* tunc temporis nulla existente eclipsi peperit filium instar Æthiopis cum admiratione adstantium, qui verò color post tres dies nullis adhibitis remediis evanuit, & infans fuit alii similimus, & albus. Sic effectus plurimum eventuum adscribimus causis, quibus non adscribendi sunt.

Rejicimus erga vanorum Astrologorum concursus planetarum, aliorumque influxuum hoc in affectu aliquid denotantes.

PROGNOSIS.

§ 6. Omnis partus difficilis ut laboriosus, sic etiam periculosus est aut matri, aut fœtui, aut utrique, inprimis si vel mater, aut fœtus ægrotent, aut languidi sint, & debiles, vel si nimis aut juvenculæ, aut vetulæ, vel si cum altero brachio fœtus primùm prodeat, qui quidem modus est pejoris notæ; fœtus si vasis umbilicalibus circa collum aliquoties involvatur pro pessimo habetur signo, attamen obstetrix *Hanoviensis* sanctè affirmavit, se plures fune tali circumligatos à periculo vitæ liberâsse. Hunc partum difficilem sæpe sequuntur ruptio vasorum pectoris, hinc oritur phthisis, sanguinis sputum, molesta tussis, dilatatio colli partium, inde scrophulæ, quale exemplum *Hanoviæ* contigisse novi. In aliis rumpitur peritonæum, sequuntur herniæ tum umbilicales, tum inguinales, quibusdam pupillæ dilatantur, læditurque visus, quædam vexantur stranguriâ, interdum sequitur claudicatio, sterilitas, nimia amplitudo, deformesque ventris rugæ, vaginæ uteri procidentia sæpe in partu contingit difficili, siquidem violentiori tractione, quæ continebat, non rarò sequi cogitur, & nisi blande reponatur,

tur, alia symptomata plura producit. Fœtus, ubi aquæ ab utero diu sunt elapsæ, in magno versatur periculo, nam aquæ illæ inserviunt pro respirationis materia, sicut nobis aër, nam in inspiratione assumit eas, redditque iterum in exspiratione. Cum igitur aquæ illæ deficiunt fœtui, idem est, ac si nobis eriperetur aër, adeoque fermentationes cordis fœtus magnum sufflaminationis incurrunt periculum. Propter elapsas illas aquas difficilior adhuc redditur partus quia partes tunc siccæ fiunt, quæ glabræ esse debebant, ut fœtus melius excludi possit.

Extrema si frigeant, lethargus, sudor frigidus, syncopticusque, respiratio difficilis, deliria, convulsiones, tristitia, desperatio, risus Sardonius, &c. haud fallaces mortis insequentis sunt prodromi. Spem verò bonam facit mater, si est hilaris, ac constantis animi, vires quoque sufficientes adsint, si sternutamentum supervenerit bonum est elogio *Hippocratis sect.* 5. *aphor.* 35. Quando partus difficilis adest, cum omnibus requisitis bonis non desperandum est. Paralysis alterutrius cruris aliquando remanet post partum difficilem. Huc spectant aphorismi *Hippocratis s.* 5. *aph.* 35. *s.* 5. *aph.* 46. 55.

§. 7. Mortuum verò fœtum sæpe quoque mortem matri inducere quotidiana constat experientia. Molestum ergo est, & valde periculosum fœminæ fœtum in utero mori, siquidem difficulter excluditur, fœtu jam nihil cooperante ad partum, & ni excludatur, varios tum in utero, tum in vicinis partibus, inflammationes, tumores &c. tum verò in toto corpore morbos efficit; Imò sæpe ipsam affert mortem, ceu plura extant exempla. Plures tamen, quæ vegetæ sunt, & robustæ, & quibus loca muliebria vel ampla sunt, vel facilè dilatantur, aliquando ab eo liberantur.

CURA DIÆTETICA.

§. 8. Restat nunc perspectâ *Prognosi*, ut de *Diæta* puerperæ post partum difficilem prospiciamus. Aër ergo sit paulò calidior, & frigidus omnis vitetur, quantum enim is vel ad uterum incautius tunc admissus, vel totum etiam corpus ambitu suo alteret puerperas, pluria tristia nos docent exempla. Hinc enim sæpe sanguis quasi coagulatur, grumescit, & dolores, tormina, anxietates, lypothymiæ, & febres sæpe numero morbi graviores promti sequi solent. A calido omnes bene se habent, inde enim disponuntur ad sudores, quâ diaphoresi præservatur corpus à purpura, aliisque puerperarum affectibus aliàs solennibus. Quoad cibum is sit talis, qui lochia secundum naturam fluentia non sistit, nec nimis promovet, in quo sæpe puerperarum salus consistit. Omnes ergo cibi acidi, crudi, flatu enti, exulent. Nocent quoque omnia pinguia, salsa, austera, fumo indurata, & frixa, item lacticinia. Laudantur verò pulli, perdices, lepores juniores, carnes vitulinæ, agninæ, & bovinæ juniores, juscula gallinacea, & avenacea cum passulis minoribus prosunt. Novi enim plures Illustres personas, quæ jure caponum, vel carnium tempore hoc seu primis maximè diebus loco potus & ciborum contentæ sunt, & quidem cum magno emolumento. Vinum, ut & alia generosa, maximè puerperis obsunt, exinde enim sæpe incurrunt in febres acutas & lethales. Plura scio exempla.

Quoad motum & quietem optimè faciunt puerperæ post partum ad minimum per novendium se lecto affigant, extra enim oleas, seu lectulum, vagari primis diebus periculosum est.

Excreta & retenta naturali fluant modo.

Animi pathemata sint moderata, studeatur hilaritati, nocet enim ira, & mœror.

CURA PHARMACEUTICA.

Antequam ipsam medendi methodum aggrediamur, præmittemus pauca de officio obstetricis. Sit autem *Obstetrix fidelis* & jurata, ne partum aliquando falsum pro vero supponat, vel infanti acicula cranium perforet, vel unguibus digitorum aliquid laceret; sit pietate & modestia clara, sit vidua, & non juvenis, sed provectioris vel mediæ ætatis, non sit loquax, ebriosa, vel arrogans, non rixosa, vel avara, sit laboris patiens, non decrepita, quæ scilicet ob virium, vel visus imbecillitatem, aut manuum trepidationem rem non ritè faciat, sit Anatomiæ gnara, præsertim circa genitalia muliebria, tempus quoque partus bene noscat, dolores etiam dignoscat, neque alios ventris dolores colicos pro partus ingruentis

gruentis doloribus reputet, vagosque pro constantibus habeat, & ita miseram puerperam, ut, proh dolor! quotidie fit, ad labores frustra adhortando vires ejus conterat. A magistratu, cui salus subditorum cordi est, peritis Medicis, antequa officio præficiatur, examinanda tradatur.

Si ergo obstetrix ad parturientem vocatur, omnia quæ circa ipsam tractandam necessaria, caute prævideat, observetque, si difficilius procedat negotium, alias prudentes sibi adjungat, hilari vultu excipiat parturientem, promittendo illi faciles labores, vetet ne parturiens acida assumat, ventos quoque clausis fenestris & janua ab illa, nisi ad recreationem, arceat.

Instante verò partu gravida commode locanda est, optima est sella, in qua ponatur fœmina; aliæ verò lectum eligunt, aliæ amant stando, ac ad lectum se inclinando parere. Locum ante parientem occupet decliviorem obstetrix, præmissa exploratione, pudendum ventris, perinæi, partesque muliebres oleo amygdalarum dulcium, seu liliorum alborum illinat, observetque dolores, ac uteri aperturam, ut parientem ad conandum, seque juvandum adhortetur; instituat quoque, si uterus se non ritè aperiat, fumum ex semine carui, vel cumini, quod egregium est. Potest etiam re non ita succedente suadere parienti, ut surgat, ac leni deambulatione sive per se, sive ductu aliarum exitum fœtui paret.

Diductis postea labris si viderit os uteri interim apertum, fœtumque capite ingressum, jubeat parientē, ut compresso anhelitu, sufficientique corporis motu partum promovere non desistat, unà etiam parientis abdomen leniter comprimendo expulsione velificet.

Membranas duriores, infantemque cingentes unguibus cautè, ne fœtum lædat, aperiat, cæterum situs vitiosos dexteritate sua ita dirigat, ut prævio capite, qui modus optimus, in hanc miseriarum vallem ingrediatur. Egredientem foetū obstetrix subtiliter attrahat, cavendo ne, corpore adhuc molli, quid distorqueat, vel laceret. In lucem edito foetu, sanguis, qui in vasis umbilicalibus existit, versus infantis umbilicum comprimatur, & relicta parte quatuor digitorum transversorum longitudine ea abscindatur, vino abluatur, & umbilicus filo proximè ad ventrem, pollicis à ventre distantiā constringatur leniter.

Si in partu infans quasi semianimis in lucem prodeat, cura habenda, ne plane exstinguatur, ideoque obstetrix prudens spiritum ipsi infanti, aromata mansa, & halitus afflare & adspirare debet, linguæ vel ori instillet guttam aquæ vitæ vel alius spirituosæ, narium quoque foramina, & pulsus spirituosis sunt illinendi. Secundinæ postea sunt extrahendæ, quod fieri debet vel abdominis compressione & labore à puerpera sola, vel obstetrix manum oleo calide intinctam in uterum immittat, easdemque attrahat, sin uteri parti alicui accreverint, sedulo danda opera, ne violenter abrumpantur, sed leniter hinc inde trahantur, ne damnum inde oriatur.

Tunc puerpera monenda, ut complicatis cruribus, ventre verò ligato fasciis in lectum calefactum decumbat, lochiorumque fluxum exspectet. Interea obstetrix infanti sordes mucumque abstergat solito lavacro, in quo plantæ cephalicæ, ne lavacrum sit nimis calidum, quod infanti summè noxium, imò sæpe mortiferum. Confer *Medicinam* D. D. *Ammanni cas.* 76.

Hæc sufficiant dicta de statu partus ordinario & naturali. Sin figura præternaturalis se offerat, obstetrix tum proprio, si callet, tum Medici potissimum consilio maxime situm attendat parientis. Matrem igitur si Medicus ostendit debilem (Curatio enim primariò consistit in matris & fœtus corroboratione, ut ambo laboriasam hanc sustinere possint provinciam) varia præscribat corroborantia & analeptica. In quem finem prosunt vinum calefactum cum macere, vitell. ovi & saccharo, addito croco; vel detur aliquoties confectionis alkermes, quantum cuspide cultri capi potest; inungatur umbilicus matris vino malvatico, vel aqua Anhaltina, vel balsamo vitæ, vel imponatur cum pane tosto. Sic & propinetur cochlear unum vel alterum balsami embryon. Ventri quoque imponatur panis mellitus Norimbergensis cum vino Malvatico, vel alio aromatico imbutus, item cum pulvere cinnamomi, caryophyllorum, &c. inspersus.

Matrem, fœtumque roborabis cardiacis, spirituosis, aromaticis, salibus volatilibus, & similibus,

bus, & similibus aliis internis cum specificis maritatis usurpandis. V. gr.

℞. ∇ *rorismar.*
cortic. aurant. ana ℥j.
vitæ Matthiol.
Tincturæ cinnamom. ana ℥ß.
Confect. hyacinth. vel alkermes ʒj.
*us *ci aromatiz. gt.* xij.
ol. destill. mac. gt. iij. *succin. gt. ij.*
sirup. menth. vel cinnamom. ʒvj. M.
Vel: ℞. *Salis volatil. aromat. vel oleos.* ℥j.
ol cortic. aurant.
macis, succin. ana gt. v.
Mixta stent in digestione.

Dosis guttæ circiter xx. ter quatérve de die cum vino generoso, vel Hispanico.

Secunda intentio Medici consistit in viarum dilatatione, & lubricatione. In quem finem optimé instituitur ante partum insessus, seu semicupium ad facilitandum partum. Sequens commendat *Nob. Ettmüller:*

℞. *Herb. malvæ, althææ,*
meliss. *flor. chamomill. ana miij.*
malv. *melilot. ana mj.*
semin. lin. *fœni græci ana* ℥iij.
rad. althææ ℥iiij.
Incis. dentùr ad chartam.

Decocto horum gravida insideat, quamdiu cum euphoria fieri potest, idque ferè alternis diebus imminente partu: deterso madore in lectum se componat, illinendo postmodum lumbos, regiones umbilici, & lumborum, linimento ex mucilagine seminis lini, fœnugræci, althææ, ol. amygd. d. lilior. alborum.

Pinguia omnia hìc conducunt, oleum olivarum recens, oleum raparum, adipes, & seba animalium, quibus quascunque partes attingere potest obstetrix ritè inungat. Hic & conducet forus ex mente Sylvii sequens:

℞. *Rad. althææ* ℥j.
fol. ejusdem,
malvæ ana miß.
summitat. melilot. mj.
semen. fœnugræc.
lini ana ℥iij.

Concis. & crasse contusa coquantur ex aqua pura, & per horæ quadrantem à cubitum itura excipiatur vapor adscendens, id toties repetatur, donec vis exoleta sit plantarum decoctarum, tunc enim recentibus utendum.

Si post partum collum, vel vagina uteri coaluerit, unde via præcluditur sæpè fœtui exituro, solvendus est ante omnia in tempore iste coalitus, & cicatrice levi obducatur.

In plethora, quoniam ob sanguinis copiam vires tam matris, quàm fœtûs obrutæ sæpe languescunt, consultum erit venæ sectionem instituere, quò spiritus plasticus sanguinis onere liberatus eò alacrius excludendo fœtui ope spirituum suorum animalium se accommodet, in quem finem saphæna aperiri potest.

Si alvus obstructa sit, & fæces induratæ clysteribus partum remorantem facilitare possumus, quibus addenda sunt & uterina, stercora enim dura fætui egressum impedire possunt. Ex. gr.

℞. *Rad. althææ,*
malvæ ana ℥j. *lilior. albor.*
bryon. ana ℥ß. *herb.* 5. *emollient.*
flor. melilot.
chamomill. ana mß.
cheir. p. j. *semin. fœnicul.* ℥ij.
Coq. in lact. q. s. add. electuar. lenitiv. ℥ß.
ol. momoi dic. ℥ß. *spec. diacastor.* ʒj.
mell. rosac. ℥ß.
F. l. a. Enema.

Oleum momordicæ hoc in casu magni facit *Celeberrimus D. D. Volkamerus, Archiater Reipubl. Norimbergensis, Amicus noster singularis*, quod commendat ad illinendum orificium uteri.

Ubi verò membranæ crassiores sunt, quàm ut fœtus illas pertumpere possit, hoc oleo inungi possunt:

℞. *Ol. Nucum,*
sapon. Venet. ana ℥ij. *M. D.*

Vel obstetrix, ceu dictum, unguibus, vel scalpello, vel lancettâ aperiat.

Si carnis excrescentia, aut verruca viam obsederint, illæ debent prius curari, cui scopo inservit unguentum ad verrucas aliaque ex Chirurgia petenda.

Sic & si alii affectus uteri adsint, ii pri

randi ſunt appropriatis, & jam dictis remediis.

Sic & hæmorrhagia per uterum & veſicam gravidis facta, ſiſtenda cum adſtringentibus, inprimis opiatis, diaſcord. &c. Æſtus quoque corporis ſi adſit, ſedandus eſt; quæcunque enim cauſæ partum remorantes, removendæ ſunt.

Symptomata enim varia ſunt, quæ pro re nata prudenter, & ut rei poſtulat neceſſitas mitiganda aut prævenienda ſunt. Hìc verò pellentia ſeu hæmenagoga, quæ ſpecificâ proprietate pollent, ſive ſola, ſive cum aliis confortantibus mixta, omne ferunt punctum.

Laudatiſſimus inter hæc eſt borrax experientiâ celebratus, unde baſin conſtituit ferè omnium partum promoventium. Ex ſequente pulvere plures admirandos effectus vidimus, hinc & Sereniſſimæ cuidam Principi pro Secreto eſt. Ex. gr.

℞. *Succin. præp.* ℈ß.
borrac. Ven. gr. vj.
pulv. ſtomach. gallin. gr. iiiij.
M. F. *pulvis, detur in triplo,*
cum mixtura ſequenti, vel alio vehiculo propinandus:

℞. ▽ *pulegii, meliſſ. ana* ℥j.
rubr. Danic. ℥ß.
Tincturæ caſſiæ ℈ß. M. D.

Quæ mixtura poteſt & perſe cochleatim exhiberi.

Sequens mixtura & multis eflectibus eſt celebris:

℞. ▽ *cinnamom. pulegii*
lilior. albor. ana ℥j. *fell. anguill.* ʒß.
borrac. cinnabaris antimon. ana ℈j.
Spir. ſecund. human. ʒß.
ſirup. de pœon. ʒvj. M.

Arcanum & noſtrâ experientiâ eſt pulvis raſuræ cornu Rhinocerotis à gr. vj. ad x. in aqua verbenæ aliquoties exhibendus.

Hìc etiam conducunt omnia myrrhata, inprimis flores Sulphuris myrrhati, qui difficiles accelerant partus, quod & faciunt omnia ſuccinata, aliaque volatilia. Sequens mixtura non inconveniens eſt:

℞. ▽ *matricar.* ℥ij.
cinnamom. ℥ß. *borrac.* ʒß.
myrrhæ ℈j. *Salis volatil. ſuccin.* ℈ß.
ſirup. de cinnamom. ʒiij.
M. D. *pro duabus vicibus,*
vel detur cochleatim.

Vel: ▽ *lilior. albor. pulegii ana* ℥j.
cinnamom. ℥ß. *Spir. fuligin.*
pulv. ſecundin. præpar. ana ʒj.
ſirup. de canell. vel artemiſ. ℥ß. M. D.

In forma pulveris ſequens quoq; erit proficuus ad partum accelerandum:

℞. *Teſticul. eq. exſiccat.* ʒj.
borrac. ij. *cinnamom.*
croci ana ℈ß. F. *pulvis dividendus in tres partes æquales.*

Sequens laudat Hoffmannus:

℞. *Borrac. Venet.* ʒjß.
glaciei Mariæ ʒvj.
M. D. *Doſis à* ℈i. *ad* ʒß.
in aqua cinnamomi.

Helmontius in partu difficili pro arcano cenſet hepar anguillarum, ſerpentum, &c.

In aquarum mora etiam prodeſt fomentum cum herbis emollientibus.

In aquæ prolapſu immaturo convenit oleum liliorum alborum, vel amygdalarum dulcium tepidè applicatum, & linimentum ex mucilaginibus rad. & ſemin. althææ, lini, fœnugræci cum ▽ malvæ extract.

In partu difficili præter varia vegetabilia laudari merentur Tincturæ caſtorei, ſuccini, croci, oleum ſuccini alb. cran. hum. C.C. fulig. ſanguin. hirci. ol. Tartari fœtidum, efficaciores ſunt pulveres ex ſecundina humana additis trochiſcis de myrrha, aut borrac. aut ex ea cum vini ſpiritu extracta Tinctura additis olei ſabinæ guttis aliquot.

Sequentem non inconvenientem potiunculam habet *Balthaſar Timæus*:

℞. ▽ *meliſſ. cinnamom,*
hyſteric. ana ℥j. *myrrh.* ℈j.
croci ℈ß. M. F. *potus calidè ſumendus.*

Externa verò multa ſunt, quæ partum accelerant, ut ſternutatoria, fomenta, aut ſacculi abdomini applicati. Amuleta, ſive de collo ſuſpenſa, ſive genubus, vel cruribus, vel ſtomacho applicata, qaalia ſunt lapis ætites, hæ-

hæmatites, magnes, styrax calamita, cutis tigris aliaque. Linimenta sunt sæpe optima. Ex. gr.

℞. *Unguent. dialthææ* ℥vj. *axung. serpent.* ℥ij. *coturnic. ol. cheirini lilior. alb. ana* ℥j. *succin.* ℈j. *M. D.*

Ligaturæ quoque institui possunt cingulo corii humani vel cervini, quæ & alia juvant quatenus compressionem abdominis juvant.

Quibus omnibus si non promoveatur partus, doloresque crescant, moriendum matri aut infanti, aut utrique, nisi ad Embryulciam, tanquam ad ultimum remedium in hoc casu confugiatur, de qua re vide Nuperum *Hagiensem Authorem*, item *Barbette*, *Nicolaum Fontanum* &c. vel ad sectionem Cæsaream, quæ instituitur vel vivâ matre, vel eâdem mortuâ; hæc nihil habet dubii, impunè enim secare licet mortuum cadaver, ut vivus in lucem prodeat carceri inclusus foetus. Sic *Scipio Africanus* prior defunctâ matre excisus est utero, & primus *Romanorum Cæsar* dictus, quod alii falsò attribuunt *Iulio Cæsari* primo *Imperatori*. Hinc etiam cautum & *lege Regiâ Dig. l. 2. L. 8. de mort. infer. & sepult. ædif.* prægnantem mortuam non nisi infante priùs exciso sepeliendam. Sed maturè id fieri debet, vix enim fieri potest jam ablato calore corporis materni, quia sine eo vix foetus superstes esse potest.

Illa verò, quæ vivente matre institui debet, dictu quidē facilis factu difficilis, & terroris plena est hæc sectio, non verò impossibilis, ut plura habemus exempla, ita nisi extrema urgeant, & jussus, vel aliâ prægnanti de causa motus Medicus, non aggrediatur eandem, inde enim convulsiones, & mors facilè oriuntur. Quæcunque enim successerint præter spem mala, uti fieri solet, non tam fato, quàm Medico tribui solent. Quomodo verò hæ sectiones institui debeant, in *nostra* videre poteris *Encyclopædia Chirurgica*.

§. 9. Nunc pergamus ad Empirica, quæ partum singulari & specificâ vi accelerare possunt. Quilibet hoc in affectu fovet arcanum, immo nulla est muliercula, qui non jactat hoc in affectu specificum.

Nostrâ experientiâ frustulum cutis tygris femori sinistro alligari potest, inde enim plures effectus vidi.

Alii cor gallinæ nigræ sinistræ alligant coxæ.

Ioh. Agricola ad partum difficilem, secundinam & foetum mortuum expellendum, nihil melius esse inquit, quàm *aurem potabile*.

Petrus Bayrus ligat parturienti radicem cucurbitæ supra renes, quæ inde, ut ille ait, statim pariet.

Iul. Cæs. Claudinus ad dolorem in partu excitandum exhibet aq. tepid. ℥ij. *Mell. q. s.*

Hermann. Corbæus Gynæcei l. 3. c. 5. pro secreto infallibili obtrudit sequens:

℞. *Rad. urtic. coq. in vino, & in ejus vini haust. exhibeantur pulv. cinnamom.* ʒij. *croci* ℈j.

vel succin. albi, & fimi accipitris alb. ana ʒß cum vino detur.

Claud. Deodatus vult, ut mulier lauri folia ore mandat, quæ & ligentur super umbilicum.

Ad coxas verbena cū polypodii radice ligetur.

Franc. Osvv. Grembs in partu difficili commendat lap. spec. ʒß cum vino albo potam: item oculos leporis mense Martio capti.

Phil. Grulingius inquit *Med. Pr. l. 4. part. 4 c. 4.* In partu difficili præsentius non reperitur sequenti: Da Patienti particulam de boleti cervini quantitate minoris fabæ, ut masticet ipsam parumper, tunc jube, ut unam partem de eo umbilico inungat, alteram partem masticet.

Ioh. Bapt. ab Helmont init. Phys. Ius Duumviratus ad partum difficilem jecur simul cum felle anguillæ siccatum, & pulverisatum ad magnitudinem avellanæ sumptum magnifacit, Donumque Dei in hoc simplici experimento esse inquit.

Experimentum sequens ad partum difficilem habet *Conrad Kuhnrad Medull. destillator p. j.*

℞. *Cancr. viv. No. 2. contund. & exprim. succum adde pingued. vulpin. & leporin. p. æq. solv. ad ignem, add. succos superiores, M. F. ungtum.*

Idem dicit, sæpissimè probatum est, si Rosmarinus contundetur, & in aceto per XXIV. horas maceretur, & de hoc aliquid umbilico parturientis alligetur, & simul interne succini præparati ʒß. cum vino vel aqua artemisiæ detur.

Idem ait Experimentum certum esse, si parturiens aliquid urinæ sui mariti assumat.

Simon Paulli pro arcano venditat ſequens in partu difficili minimè fallax:

℞. *Semin. lavendul.* ℥ß. *plantag. endiviæ ana* ℈ij. *piper.* ℈j. M.F. *pulvis, capiat patiens cum aqua caprifolii & endiviæ* ℥iij.

Vel: ℞. *ſemin. lavendul.* ℥ß. *ſuccin. alb. borrac. ana* ℈j. *ol. cinnamom. gt.* ix. M.F. *pulvis pro tribus doſibus cum vino Rhenano.*

Franc. Ranchinus habet ſequens: Detur ſperma ceti ad ℨij. cum aqua cinnamomi, aut decocto matricariæ & Artemiſiæ.

Euſtachius Rudius longa experientiâ ſequens comprobatum eſſe dicit:

℞. *Cortic. caſſ. fiſtul.* ℨj. *aſar. cinnamom. croc. ſabin. ana* ℥ß. M.F. *pulvis. Doſis* ℨj.

Ioh. Andr. Smitzius commendat quinque vel IV. grana juniperi.

Martinus Schmuck duas exhibet particulas rad. lilior. alborum. Idem propinat aquam, in qua duo ova ad duritiem cocta fuerunt.

Iohan. Schrœderus lachrymas, ſeu ſordes cervorum difficili partu ſummopere laudat ad gr. III. exhibenda.

Daniel Sennertus exhibet guttulas aliquot liquoris è ligno coryli deſtillati in aqua convenienti; laudat quoque ſecundinam exſiccatam; amuleta ex exuviis ſerpentum, quibus mulieres ligari debent, addensque partum quoque ciere corallia, jaſpidem, radicem polygoni, coriandr. virid. coxæ, aut plantis pedum alligata.

Arn. Weikardi experimentum ad partum accelerandum ſequens eſt:

℞. *Pſeudomelanth.* (Raden) ℨj. *D. c. vino malvatico.*

Gloſſopetram quoque in manu parturientis retentam, donec incaleſcat, partum juvare dicunt.

Sic mulieres quædam ad partum facilitandum circa medium partus tempus uti ſolent pulvere radicis fraxinellæ cum polenta, & nuce moſchata utuntur.

Si & ſemen aquilegiæ in partus difficultate in pollinem redactum, & ex vino ſumtum maximè commendatur.

Dictamnus quoque Creticus internè & externè laudatur.

Pulverem Ægagropilarum *Zvelfferus* mirè extollit.

Roſa illa Hierichuntina in calicem vini conjecta hauſtum præbet ad partum difficilem pluribus æſtimatum.

Ex talo leporis (Haſenſprung) optimum paratur medicamentum ad partũ acceleradũ.

Nunc omnis ad curam fœtus mortui nos conferamus.

§. 11. Fœtus quando mortuus eſt, atque adeo difficultas pariendi major, quàm primùm ut expellatur annitendum, ne ſi putreſcat, matri immania importet ſymptomata, mortem nonnunquam minitantia. Quæ autem fœtum mortuum educere valent potiſſimum ſunt illa *pellentia partum*, modo dicta & omnia quæ menſes potenter movent, ut ſunt, radices dictamni albi, ariſtolochiæ rotundæ Irid. Florent. aſari, hellebor. nigr. folia ſabinæ, dracunculi, matricariæ, croc. calendul. gumm. ut myrrha, aloë, borrax, ammoniacum, galbanum, ſagapenum, pulpa colocynthidis, & ſimilia alia. Nos cum ſucceſſu hoc in caſu utimur trochiſc. de myrrhr, borrac. Venet. fol. ſabinæ, croc. limaturâ Martis, &c. Nam vomitoria, quæ à quibusdam laudantur hactenus in uſum revocare ſimul non auſi ſumus. Omnia balſamica, quæ ſiccare putredini reſiſtunt, ſunt egregia. Ex. gr.

℞. *Dictamn. alb. cinnamom. teſticul. eq. borrac. ana* ℥ß. *caſtor. myrrh. ſuccin. ana* ℈ß. M. *f. pulvis, divid. in* III. *partes æquales.*

Sequens tanquam tantorum expertiſſimum remedium commendat D. *Moræus*:

℞. *Flor. cheiri, borrac. Venet. ſuccin. alb. ppt. raſur. lign. ſabin. gall. moſchat. croci orient. ana* ℈ßß. *confect. alkermes* ℥ß. *margarit. ppt.* ℈ß. M.

Aſſumatur cum aqua cinnamomi calidè. Vel ſequens propinatur pro unica unica doſi:

℞. ▽ *carbuncul.* ℨij. *cinnamom. lilior. alb. ana* ℥ß. *cordial. Herc. Sax. calid.* ℨiij. *borrac. Venet.* ℈ß. *ſal. ſerpent. gr.* viij. *balſam. vitæ gt.* iij. *eſſent. croci, gt.* iij. M. F. *potio.*

Suffumigium uvarum putridarum hoc in caſu laudat *Zacutus Luſitanus*. Sic & commendatur peſſus *Fontani* ex radic. juglandis. Optimè gummi ſagapenum pudendis intrudi poteſt.

§. 8. Symptomata circa partum.

§. 12. Pharmaciâ nihil efficiente ad *Chirurgiam* confugiamus necesse est, & ferro tentandum, quod aliis remediis non licet exequi.

Operatio hæc Chirurgica exequitur vel manu, vel instrumentis, h. e. uncis. Quæ prior facilior est, & securior: hæc altera usitatior, de quibus vide instar omnium *Tractatum Nicolai Fontani de Extractione fœtus mortui.* Nos actum hunc tristem exercuimus ope Chirurgi *Expertissimi Limburgi ad Lhanam.* Hoc in casu requiritur præter ægræ vires & cordatus artifex peritiæ Anatomicæ gnarus, ne uterus uncis aliisque lædatur. Instrumenta quæ *Velschius in Scipion. Merc. & Illmerus* describit, meliora sunt, quàm quæ habet *Scultetus.* Vide & uncos hos descriptos in *Ephemeridibus Germanicis.*

§. 13. Inter Empirica sunt sequentia ex aliorum scriniis compilata.

Tobias Dorncreilius ait, ad fœtum quovis tempore, seu mortuum, expellendum, teratur *rutha cum scammonio*, & cum gossypio incorporetur, & reponatur matrici.

Petrus Forestus succum foliorum levistici recent. express. cum aqua artemisiæ, vel cerevisia, vel vino propinat.

Sequentem quoque commendat pulverem:

℞. *Assæ fœtid.* ʒß. *semin. ruthæ, cassiæ ligneæ, lapid. dactylor. borracis ana* ʒjß. *croci* ʒß. *myrrhæ, theriac. diatess. ana* ʒj.

M. *Dosis* ʒj. *c. v. sabinæ.*

Idem *Observat. 76.* Cuidam ob gemellos mortuos difficulter parienti dedit decoctum artemisiæ, sabinæ, cum aqua liliorum, & accepit sabinam viridem adjecto pauco croci pulvere, eamque linteolo involutam pessi instar, & ol. lilior. immersam jussit, ut in vulvam poneret, & ibidem aliquantum hæreret. A quibus medicamentis vix per quartam horæ partem mulier fœtum mortuum ejicit.

Ad quem expellendum hoc unguento se feliciter usum fuisse affirmat ipse prædictus Zacutus, perinæo imposito:

℞. *Medull. colocynthid.*
succ. colocynthid. virid. ana ℥j. *succin.* ʒiij.
myrrhæ ʒij. *ol. castor. ruthæ ana* ℥j.
coq. ad succi consumptionem F. unguentum.

David Herlicius nihil excellentius esse dicit aquâ decoctâ seminis lini, vel si decoctum ejus in uterum infundatur.

Domin. Leo inquit, fœtum mortuum statim evocari posse pesso ex colocynthide, galbano, radic. serpentariæ, & helleboro nigro parato.

Zacutus Lusitanus sequens quoque laudat pessarium:

℞. *Sagapen. galban. ammoniac. ana* ʒj.
hellebor. alb. colocynthid. ana ʒv.
cantharid. gr. vj.
F. *pessarium cum felle taurino.*

Maroldus commendat emplastrum ex caulibus coctis, & axungiâ exceptis. Idem magnipendit brodium, in quo decocta sunt folia Ireos.

Daniel Sennertus oleo ligni heraclii magnam inesse vim ait, ad fœtû mortuum expellendum, si ad guttas xv. vel xx in vino malvatico exhibeatur: testes quoque equi valde commendat.

Sed hæc sufficiant; ad alia nos vocat Ordo.

CAPUT VIII.

DE SYMPTOMATIBUS CIRCA PARTUM OBVENIENTIBUS.

§. 1. Puerperas symptomata plura comitari solent, *Nos* jam ex iis potiora, & præcipua examinaturi sumus. In nonnullis secundinæ remanent, in aliis lochiorum fluxus est imminutus, in aliis immoderatus, omnes dolores, seu tormina à partu (Nachwehen) patiuntur, cunctas affligit lactis rigor (Milch-Frost) seu febris lactea, pluribus deficit lac in mammis, in aliis redundat, & coagulatur, hinc inflammatio, durities, & erysipelas. Reliqui verò, qui occurrunt, morbi, videantur in suis Capitibus.

§. 2. Secundinæ dicuntur à secundis, quia statim insequuntur partum, & quasi partus secundus est. Optimè etiam derivari potest à sequendo, quia calentibus adhuc locis fœtum è vestigio comitari debent. Si partus est facilis & naturalis, ratione processus quem natura in partu servat, Germanis dicuntur die Bachgeburt/ appellantur etiam loculus, fœtus indumen-

mentum, secundæ, secundum domicilium, ac receptaculum, membranaceum tegmen &c.

DESCRIPTIO.

Secundinæ sunt membranæ illæ fœtum involventes, vel est tertia, & extrema fœtus tunica, venis & arteriis à cotyledonibus pronatis consperſa, iisque connexa, quæ & umbilico infantis per vasa umbilici adhæreſcit, & quæ in naturali partu semper cum fœtu excernitur una cum placenta uterina. In præternaturali autem partu nonnunquam post fœtum enixum intra uterum remanent secundinæ.

§. 3. In omni partu ab obstetrice abrumpitur placenta uterina, unde oritur sanguinis profluvium post partum, qui sanguis in uteri substantia cavernosa subsistens & evasatus lochia vocantur; lochia hæc puerperis quibusdam fluunt per dies duos, tres, quatuor, aliis per dies octo, decem, aut plures, & quidem aliquando copia satis notabili, aliquando parva, sive fluxus ille abundantior, sive parcior diutius perseveret, sive citius cesset, quare ritè observandum est Medico, num fluxus sit naturalis, vel præter naturam. Mulieres enim, quibus copiosa fluunt menstrua, etiam lochiorum fluxum patiuntur largiorem. Si ergo hic fluxus sit nimius cum puerperæ debilitate, dicitur *immodicus*, si verò parcior sit, & indè facilè damnum concipere potest mulier, hinc dicitur fluxus *imminutus*.

§. 3. Tormina in partu, sive dolores post partũ pleræque mulieres non tantùm durante partu, sed etiam post partum habent, quæ sæpe adeo vehementes sunt, ut non solùm febrim producant, sed etiam deliria, & nonnunquam mortem accelerent. Falluntur ergo mulierculæ putantes, utiles esse puerperis hosce dolores, quia juxta ipsarum opinionem ab ipsis promoveatur lochiorum fluxus, quod tamen falsissimum, ut rectè etiam inquit *Sylvius*, quoniam negligitur idcirco, & impeditur à multis dolorum dictorum, tanquam utilium curatio, quamvis tam sæpe eorumdem neglectus causa fuerit necis multis puerperis.

§. 4. Tribus vel pluribus diebus post partum levi horrore puerperæ corripiuntur, quem fœminæ nostrates per nomen, Milch-frost exprimunt.

Sic & lac in mammis varias subit mutationes, modò coagulatur, hinc sæpe durities, mammarum inflammatio, & erysipelas.

SIGNA.

§. 5. *Signa* secundinarum retentarum obstetrici, aliisque adstantibus mulieribus manifesta sunt.

Immodicum verò lochiorum fluxum cognosces ex nimio sanguinis p. n. effluxu, ex virium debilitate, & languore, animi deliquio, pallore totius corporis, & macie, similibusque aliis gravioribus symptomatibus, quæ alias immoderatas sanguinis excretiones comitari solent.

Suppressa verò esse lochia, partim ab ægrotante puerpera, partim verò ab aliis intelliges; ab amicis aut adstantibus, quemadmodum & ex dolore gravativo hypogastrii, lumborum, abdominis, tumore abdominis, difficili respiratione, febri, & similibus aliis supervenientibus symptomatibus.

Febris, seu rigor lactis cognoscitur, potissimùm ex eo, quod scil. tribus diebus à partubus puerpera horrore corripiatur subsequente calore, siti, intumescentia mammarum, dolore lumborum, inquietudine totius corporis, &c. quam comitari solet aliquando inflammatio, & erysipelas mammarum, aliarumque partium.

§. 6. Sæpe contingit in partu, imprimis difficiliore, ut fœtu in lucem edito, aut quia corrupta sunt vasa umbilicalia, aut quia tenuiora sunt, aut quòd circa collum aliasve partes circumvoluta sunt infantis, aut quòd violentiùs ab obstetrice trahuntur, aut quia secundina utero firmiùs adhæret, aut alia aliqua de causa, imbecillitate sc. matris, aut occlusione partium, sive à frigore ambiente, sive aliunde disruptis vasis in utero secundinam remaneant, & excerni commodè non possint.

§. 7. Sic etiam *fluxus lochiorum immodici causas* habet tum plures alias, ut plethoram, sanguinis tenuitatem, aut crassitiem, acrimoniam, aut motum nimium & impetuosum, spirituum animalium ἀταξίαν, Janitoris uteri negligentiam, tum imprimis vasorum arteriosorum à partu aut anastomosin, aut rexin.

Causæ verò externæ sunt aër vel immoderatè calidus, & alimenta, & medicamenta nimis acria,

acria, & menagoga, vigiliæ nimiæ, intempestivi aut nimii corporis motus, unde quæ ante tempus (quod ordinariò quidem menstruum esse debet) se ad negotia sua applicant, facilè in hunc affectum incidunt. Animi affectus subitanei, ut ira, & denique aliæ excretiones suppressæ, præter alia, quæ puerperis accidere possunt, infortunia ex ictu, casu, &c. vel ex violenta obstetricis dilaceratione, unde contingunt uteri excoriationes, quas certè dolor subsequi debet, imprimis quando grandia uteri vasa dilacerata sunt.

Sic etiam *Sylvio* causa prima & primaria dolorum post partum est connexio arctior secundinarum cum utero, hinc & earundem laceratio ab utero, uterique adeo excoriatio. Causa verò earundem secunda *Ipsi* est sanguis lochiorum per laceras excoriatasque uteri partes fluens, ipsasq; mordicans & rodens imprimis sanguine existente acriore.

§. 8. Contrarium priori morbi vitium est *Lochiorum suppressio*, quando scil. nullus à partu sanguis ab utero excernitur, aut perpaucus, isque serosus, aut pituitosus, vel cum vel sine dolore. Vitium hoc ortum suum habet ut plurimum à vitio sanguinis, vel à morbis uteri, & vasorum, rariùs autem à morbis vaginæ, aut aliarum partium. Vitio sanguinis contingit primò, quòd is in corpore paucus sit, & quando copiosè ante partum effluxerit, aut in partu ipso, quando est grumosus & crassus, ut plerumque accidit post partum, quo tempore etiam fœminæ, quæ purgantur, grumos sanguinis, eosque satis magnos, & insignes solent excernere; sic & quando pituitosus est, & viscidus adeo ut vasa obstruat. Fieri quoque potest obstructio vitio vasorum, quando ea obstruuntur, aut comprimuntur à tumore uteri, aut aliarum partium, vel obstringuntur ab aëre ambiente frigido, sive ab alimentis, aut medicamentis internis externisque, nimium refrigerantibus, incrassantibus, & adstringentibus. Causæ verò externæ, quæ hic suum conferre possunt symbolũ, sunt præter aërem frigidum admissum, cibus potusque, & medicamenta, & vigiliæ nimiæ, vel somnus nimius, nimia quies, subitanei & graves animi affectus, præsertim mœror, sollicitudines, curæ, &c. manuum præsertim, pedumque subita refrigeratio, & infortunium à superveniente febre, similive alio morbo, aut universali, aut particulari. Hæc obstructio lochiorum sæpiùs contingit ob dolorem nimium, & indè factam ἀταξίαν spirituum animalium: qua de re elegantem habet locum *Beatus* D.D. *Ettmuller. in Disput. de Opii vi diaphoretica* §. 6. quem ipsius suis verbis exprimere libet. Revocant „ hæc in mentem istud ad phænomenon per „ sæpius in puerperis observare datum fuit, „ dum nempe primis 2bus vel 3bus diebus li„ bere fluunt lochia, quæ sub turgescente in „ mammillis lacte sponte absque manifesta „ causa alia, sive præcesserit lactea febris, sive „ non, supprimi solent, tunc scil. temporis, „ dum dolere & tumere, simulque indurescere „ solent mammæ: sed cessante dolore, & vel „ insensibiliter translato aliorsum lacte, vel sen„ sibiliter per papillas transsudante, liberè de„ nuo fluunt lochia. Nempe doloris occasione, „ in sensibili illo mammarum globo & tur„ batur spirituum ordinatus motus, strin„ guntur undique in corpore fibræ, & tendun„ simul uteri, ejusque membranosæ vaginæ fi„ brillæ, hinc excernendorum per hæc loca „ debitus supprimitur fluxus, qui largiter redit, „ simul ac cessante in mammis dolore, cessat „ etiam fibrarum contractura. Nec est, quòd „ fluidorum istorum impetum ex locis inferio„ rib9 ad mammas, pergit ille, hîc objicere velis „ siquidem dum durat adhuc mammarum re„ pletio, aut per papillas etiam lac excernitur, „ nihilominus modò dolor illarum remittat, „ redit lochiorum profluvium. Par nempe hîc „ est ratio, atque intensiorum post partum „ dolorum, quorum occasione etiam supprimi „ plus una vice observavi lochia. Quod etiam ex juvantibus & nocentibus patet. Dolorum verò post partum potissimæ causæ sunt lochia non admodum copiosè, aut planè non evacuata, & propter conjunctos simul acres humores, à quibus partes exulceratæ & læsæ, per quas sanguis transire debet, lædi debent, hinc fibrillarum illarum subtilium vibratio.

§. 9. Nunc ordo nos jubet ut paucis videamus causas *febris lacteæ*, aliarumque *lactis mutatio-*

tationum. Antequam verò ad præternaturalem accedamus ſtatum, priùs naturalem præmittamus, h. e. quædam de lactis natura, materia, & modo generandi dicamus.

Veteres Galenici uteri cum mammis conſenſum finxêre, ſtatuentes venas mammarias atq; epigaſtricas per anaſtomoſin, vel alio modo ità conjungi, & ſic ex ſanguine menſtruo fieri lac, quod nonnulli eorum affirmarunt. Sed hodierni Anatomici, tanquam oculares teſtes, de illa anaſtomoſi planè dubitant, & eam nobiſcum rident, hinc teſtatur rectè *Bartholin. l. de pulm.* ſ. 1. viam ab utero ad mammas eſſe oculis nunquam manifeſtam, multis enim menſes ſupprimuntur ſinè ulla lactis in mammis præſentia. Per vaſa verò lactea hunc conſenſum eſſe hodie celeberrimi teſtantur Anatomici. Nec indè eſt lactantibus non fluere menſes, ſed quoniam communis quædam materia lactis & ſanguinis eſt, fit, ut ſi ſanguini aſſociatus fuerit pro menſium effluxu, lactis plerumque oriatur defectus, & contrà, ſi lacti materiam ſubminiſtraverit, menſes ut plurimùm deſinant, geminæ verò evacuationi natura rariſſimè ſufficit, ut rectè ait C. *Hoffmannus de lact. memb.* 1. §. 16. Nôs ergo cum pluribus doctiſſimis viris lac fieri ex chylo ſtatuimus, & per ductus chyliferos ad mammas ferri prout etiam hodierna detexit Anatomia. Si quis plures cupiat rationes adeat *Bartholinum*, *Coum*, *Martianum*, *Caſtellum*, *Harvæum*, *Charletonem*, *Slegelium*, *Horſtium*, *Svalvè*, *Horſt. Warthonum*, *Guiffartum*, *Hobokenium*, *Langium Schenckium*, *&c.*

Sylvius lac in mammis ex ſanguine per arterias adeò delato generari aſſerit, ſimulque addit, quæ aſſumuntur ad ſanguinem properare, & inprimis ad lactanrium mammas, & proinde non chylum, ſed ſanguinem lactis eſſe materiam probat: I. Quòd loco lactis ſanguis ſæpe effluat. II. Quòd non raro ad medicamenti ſanguinem ſiſtentis uſum convenientem abſq; ullo alimento aſſumpto ſiſtatur ulterior ſanguinis effluxus, & ſequatur etiam loco lac. III. Quòd vaſa notabilia ad ſanguinem & mammas deferentia, referentiaque, arteriæ puta venæq; in mammis augeantur durante lactatione, decreſcantque ad minùs, appareant eâdem ceſſante; unde Author concludit, deſiderari eo tempore plus ſanguinis in mammis, quàm aliàs. Non ſolà verò per glandularum mammarum poros percolatione ſanguinem in lac mutari arbitratur, ſed ob acidum in mammis admiſtum colorem rutilum ſanguinis mutari in albicantem exiſtimat, ſtatuitque in mammarum glandulis præparari liquorem, ſed valde temperatum, qui partibus ſanguinis ibidem à reliqua maſſa ſecretis admiſtus easdem tum magis conſiſtentes, tum intimiùs commixtas, tum albicantes præſtet, adeoque in lac mutet.

§. 10. *Williſius* exiſtimat, quòd à cibi ſtomacho materno ingeſtis chyli indè confecti portio ſtatim in venas abſorbeatur, qui ſanguinis vehiculo potiùs priusquam ipſi planè aſſimiletur in glandulas, hîc illic eidem excipiendo deſtinatas per arterias advectus à cruoris maſſa denuo ſecretus deponatur; cùm enim conſtet, pergit idem, quòd potus copiosè ingeſtus citò totam ſanguinis trajiciat maſſam, & ſub lymphæ forma per urinam reddatur.

§. 11. Examinato paucis ſtatu lactis naturali ad præter-naturalem *Nos* convertamus, ad quem examinandum jam nobis facilior patet aditus. Facilè ergo febris lactea oboriri poteſt, vel ob chylum per ductus ſuos partim in maſſam ſanguineam majori ſolito copià influentem, & turbationem ſanguinis inſtituentem, vel ob lochiorum retentionem, vel ob dolores nimios poſt partum, quod etiam agnovit *Sylvius* inquiens; Et certè quemadmodum à doloribus vehementibus in utero propter partum difficilem malè habente, aut inflammatione ibidem orta non raro excitatur febris.

Nec hic excludimus ſpirituum animalium ἀταξίαν, & Janitoris uteri averſionem & excandeſcentiam. Cauſam quoque harum febrium eſſe quoque aliquando exiſtimo particulas quasdam inſenſibiles, & heterogeneas, quæ partim ſanguinem trajiciendo turgeſcentiam ac efferveſcentiam ſanguinis excitare, ad extraneum illud ſanguini haud miſcibile eliminandum efferveſcentia triduana impendi debet prout ratiocinatur *Williſius*.

Lactis vero generationem lædi conſtat ex eo, cùm nulla ſit, vel parcior, vel nimia.

Nulla verò lactis generatio fit, vel mammarum, vel chyli vitio. Mammarum culpâ deficit lac, quando desunt glandulæ aut quando ineptę sunt ad lac producendum, vel reservandum. Desunt verò quando ab humore acri exesæ, vel quando propter affectum aliquem, cancrum puta, mammæ adeoque & glandulæ abscissæ sunt, vel dum glandulæ illæ duriores existunt vel à causis externis, ut si adstringentia & austera mammis imprudenter imponantur.

Chyli quoque vitio potest deficere lac in mammis, si nullus chylus ad illas deferatur, vel vitio sui, vel viarum culpâ. 11. Si chylus, licèt deferatur, ineptus fit. Ad mammas non defertur chylus vitio sui, quando scilicet deficit ob præcedentem vel coactam, vel voluntariam inediam, vel ob vias, per quas chylus ad mammas defertur, obstructas, vel alio modo malè affectus, vel si à pituita, vel alio austero succo istæ viæ constringuntur, vel si viæ erosæ, ruptæ, aut dissectæ sunt. Accedit etiam, quòd lac in mammis deficere potest, quando vasa tam exilia, & tam parva sunt ut chylus non ad mammas deferri possit.

Sic etiam ob nimias sanguinis effusiones, menses puta, lochiaque nimis largè fluentia, ob morbos graves puerperas affligentes, non tantùm lac deficit, sed etiam vires.

§. 12. Nunc accedimus ad causas paucum lac producentes, quas similes ferè cum præcedentibus lactis generationem impedientibꝰ, sed gradu tantùm differentes esse affirmamus, ea propter non libet crambem bis coctam propinare.

§. 13. Causæ nimii proventûs lactis sunt, vel chylus laudabilis, & copiosus, rebus non naturalibus benè constitutis, inprimis optima constitutio glandularum mammarum, quæ in eo consistit, quando scilicet molliores sunt. Nam observatum est, mulieres ejusmodi glandulis gaudentes lac copiosiùs suppeditare.

§. 14. Lac verò in mammis facilè coagulatur, ab *acido* undecunque orto, & eò delato. Inflammatio verò, ut plurimum febrem comitem habens, oritur, à sanguine nimis effervescente, tunc enim sulphureæ particulæ versùs peripheriam mammarum delatæ partes externas feriunt, excitant ardorem, ipsæ verò sanguinis particulæ, quæ adhuc exsuperant cæteras, si nihil obstet, quò minùs transpareant, in superficie laborantis exhibent *ruborem*, & inflammatio nihil aliud est, quàm sanguinis extrà sua sibi receptula effusi fermentatio præter naturam.

§. 15. Hisce discussis ad *Prognosin* properabimus. Ex secundinis retentis eadem mala exspectabis, quæ ex fœtu mortuo retento, imò ni excludantur naturâ vel arte, moriendum est puerperæ, eapropter statim allaborandum ut eæ excludantur, fœmina expurgetur, symptomata præcaveantur, & vires conserventur.

Sic etiam lochiorum suppressio, affectus est periculosus, non tantùm quòd varii ab illo morbi particulares, sed & universales in toto corpore produci possint ut febres acutæ, phrenitides, maniæ, melancholiæ, pleuritides, peripneumoniæ, uteri inflammationes, &c. & cujus notabile exemplum habuimus *Hanoviæ* in muliere, quæ ab hac causa primò in maniam, nunc verò in melancholiam incidit hypochondriacam, quapropter hoc in affectu etiam maturanda est semper, quantum possibile, curatio. Si stupor, faciei pallor, concussiones oculorum, convulsiones, tunc parum reconvalescentiæ superest, & Medicus periculum adstantibus explicare debet, ne vitium & mortis causa in illum cadat. A prædicto periculo liberantur sæpiùs puerperæ, si hæmorrhagia quædam alibi liberalis fuit, vel si contingat sudor copiosus.

Cæterùm effluxus lochiorum immodicus, ut puerperas valde debilitat, & sæpè necat, ità variorum etiam morborum causa esse potest, quæ ex aliis hæmorrhagiis peti possunt.

Dolorum verò post partum curatio plerumque facilis est, hinc est, quòd sponte ferè desinunt. Si verò nimis persistant, eorundem curationem non negligendam esse cum Sylvio credimus, quia inde febris, lactis defectus, aliaque mala oboriri possunt.

Febris lacteæ *Prognosin* quod concernit, nihil mali denotat, modò ritè observetur, ne semel concepta effervescentia sanguinis in aliam

pejoris notæ degeneret, & si mammæ turgidæ sint, ut benè lac emulgeatur, aliàs facilè inflammatio, tumor & abscessus mammarum metuendus est.

Reliquorum symptomatum mammis obvenientium Prognosis inferiùs ex suis Capitibus petenda est.

CURA DIÆTETICA.

§. 16. In his affectibus aër sit serenus & temperatus, ante omnia vitandus frigidus, alimenta sint facilè fermentabilia, & boni succi, & caveant mulierculæ sedulò à quocunque acido assumendo, quod maximè nocet. Motus corporis sit mediocris, & per novem dies puerpera, si fieri potest, ad minimum se in lecto contineat, somnus sit placidus, nocent enim vigiliæ. Excreta & retenta ante omnia ritè se habeant. Animus sit hilaris, absit ira, mœror, curæ, &c.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 17. Nunc ad *Curationem* horum affectuum accedamus, & primò *Veterum* meditationes videamus, qui secundinam retentam iisdem expelli remediis ajunt, quæ ad fœtum mortuum expellendum fuêre proposita.

Inter alia remedia manu Chirurgi periti esse extrahendam, dicunt & si nullo modo illâ educi poterit, sed firmiter utero adhæreat, & in eo putrescat, suppurantia in uterum immittenda esse ajunt, admixtis detergentibus. In quem finem laudat *Rondeletius* unguentum basilicon. Varia quoque habent empirica, quæ paulò inferiùs videbimus.

§. 18. *Sylvius*, qui existimat ab abusu alimentorum crassioris ac glutinosioris substantiæ, propter quam sanguis productus similis arctiùs secundinam utero necti, commendat in ejus curatione pituitosum, glutinosum corrigentia, salia lixiva nempe fixa & volatilia, tum aromatica, item evacuantia phlegmagoga, ut & diætæ correctionem. Sudorifera, diuretica, aliaque emmenagoga.

§. 19. Curatio secundinarum retentarum nostro judicio in eo vertitur, ut illæ quantocyus expellantur, symptomata mitigentur, & deniq; vires conserventur.

Quæ verò secundinas educere valent, sunt vel pharmaceutica, vel chirurgica. Pharmaceutica sunt omnia illa, quæ menses potenter movent, aut fœtum mortuum expellunt. Si itaque puerpera post enixum infantem secundinam ejicere nequeat ob virium consumptionem, primùm convenientibus alimentis, veluti sunt, juscula ex vino optimo, croco, saccharo & ovis, aut ex contusis pullis perdicibusque confectis restauretur, ac tandem puerpera anhelitum cohibendo, & abdomen comprimendo expellendæ secundinæ annitatur. Et si cervix uteri sit nimis angusta, conducunt olea emollientia, & lubricantia, qualia sunt ping. anat. lilior. albor. amygd. d. mucag. rad. althææ, &c. Possunt & parari fotus, sacculi, aliaque quæ possunt per infundibulum excipi, vel applicari, sic odorati suffitus ex gallia moschata, ambra, & moscho prunis inspersis conveniunt, & quæ parari solent ex artemisia, sabina, abrotano, pulegio, scordio, &c.

Conveniunt simul internè varia pellentia, quæ superiùs diximus. Specificâ verò virtute pollent, pulvis secundinæ ʒj. pondere cum jure data; item pelliculæ ventric. gallinæ ad ʒj. in vino albo exhibitæ.

Vel detur sequens, vel similis pulvis:

℞. *Carab. pulv.* ʒj.
borrac. ʒß. *trochisc. de myrrh.* ℈j.
rub. tinctor. ʒß. *croci.* ℈ß.
M. f. pulvis.
Dosis ʒj. in vino cum sacharo.

Vel: ℞. *Borrac. Venet.*
succin. alb. ana ℈j. *croci,*
cassiæ lign. *castor. ana* ℈ß.
M. f. pulvis.

Potest quoque tale, vel simile decoctum propinari:

℞. *Radic. scorzoner.* *pæon.*
cichor. ana ℥j. *herb. scordii,*
borragin. *meliss.*
artemis. ana mß.

Coque in 🜄 communi, colaturæ adde
Syrup. artemis.
limon. ana ℥ij. *M.*

Joël sequentem habet pulverem:

℞. *Castor.* *myrrh.*
storac. liquid. ana ℈j.

ein-

cinnamom. aristoloch. rotund. ana ℈ß.
agaric. trochisc. ʒß.
diagrid. gr. v. *croci,*
sileris montani,
sabin. ana gr. iiij. opii Thebaici,
asæ fœtid. ana gr. vj.
M. f. pulvis tenuissimus.

Conveniunt quoque sternutatoria naribus indita.

Verùm si tenaciùs hæreat secundina, iisdemque remediis auscultare non vult, tunc ejus particula, quæ ex umbilico infantis prognati est abscissa, obstetricis, vel Chirurgi periti digitis apprehendatur, filoque serico alligetur, & hinc indè leniter trahatur, vel instrumenta in eum finem applicentur, præsertim, si frustula intus maneant, quæ non ità possunt extrahi. Inter externa sequentem fotum commendamus cum *Nob. Ettmüllero*:

℞. *Herb. matricar.*
pulegii ana mj. sabin. mij.
baccar. laur. juniper. ana ℥j.
pom. colocynthid. ℥ß.

Incidantur grosso modo, dentur ad chartam.

Hæ species ebulliant in ▽ communi, cujus vapor fervidus excipiatur per infundibulum in sella undique clausa, idque ità aliquandiu continuando, & crebriùs repetendo, sin citius deferveat liquor injectione silicum candescentium, vel chalybis igniti intensissimè denuò calefieri potest. Possunt quoque ex his speciebus sacculi parari, & regioni hypogastricæ applicari.

§. 20. Empyrica sunt ex plurium Authorum scriniis compilata. *Horatius Augenius* testiculos equorum in furno exsiccatos ad ʒj. exhibitos maximè commendat.

David Herlicius pro arcano venditat secundinam ovis vel capræ exsiccatam, & pulverisatam in vino propinatam, vel cum unguento aliquo collum uteri illinatur. Idem laudat caput caponis usti, & pulverisati, cum cerevisia calida exhibitum.

Jac. Primerosius Secretum esse aait quorundam, succum cæpæ deglutire, & vinum calidum superbibere.

Riverius sequentem decoctionem miris extollit laudibus:

℞. *Acet. rosi.* ℔ viij. *vel ex*
fol. lauri & baccis ejus ana miij.
placent. rosar. ex aqua destillata relict. & in frustra dissect. N. j.

Bulliant in lebete, & eo decocto laventur diu coxæ & tibiæ calidæ ab inguinibus ad pedes usq;.

Joh. Andreas Smitzius dicit mirabile esse secundinam deturbandam, menses suppressos, uteri suffocationem, fœtum mortuum, molam, foliorum scil. levistici succum expressum, & cum vino propinatum.

Joh. Schrœder. Ventric. mustelæ piscis summè commendat ad secundinas pellendas.

Daniel Sennertus dictamnum Creticum, oleum heraclinum, & secundinam præparatam.

Arnold. Weikardus commendat nervum, qui in halece reperitur, in jure pisorum sumptum. Sic & Elleb. parum & hyppopomanis contund. M. & purâ lanâ involuta, simulque tenui linteo obducta collo matricis inserantur.

§. 21. Superest ut etiam paucis curationem *torminum* à partu videamus.

Veteres Galenici torminum à partu curationem eò dirigendam esse dicunt, ut vasa uteri laxentur, sanguinis crassities attenuetur, & acrimonia temperetur. In quem finem varia emollientia, tum externa, tum interna commendant.

Hinc *Forestus* decoctum florum chamomillę in cerevisia & decoctum artemisiæ laudat. Sequentem pulverem magnificat *Riverius* statim à partu exhibendum:

℞. *Rad. consolid. major.* ʒj. *nucl. persicor.*
nucis moschat. ana ℈ij *succin.* ʒß.
ambræ gr. ß. *M. f. pulvis.*

De quo capiat puerpera ʒj. cum vino albo, & si febris adfuerit, cum jusculo: & pro potu ordinario utatur ægra decocto radic. petroselini, aut artemisiæ & cinnamomi. Si à biliosis humoribus dolores orti sunt, curantur eodem modo, ac dolor colicus.

§. 22. *Sylvius* pro causæ varietate etiam curam variandam esse ait. Si ergo dolores adsunt lancinantes, ac per intervalla repetentes, graviùs afficientes ab acido, & salso in sanguine re-

dundante, & ad uterum delato ortos, ſtatim corrigendi veniunt hi dolores, & quidem antacidis volatilibus, aromaticis, &c. Si autem uterus excoriatus ſit, is conſolidandus, & leniendus, in quem finem Author commendat omnia vulneraria vulgò ita dicta. Quando ſimul urget lochiorum fluxus auctus, ſeligenda ſunt ſubaſtringentia. Cui ſcopo inſervire ait mixturam in omnibus hæmorrhagiis celebrem & notiſſimam: quibus vulnerariis jungenda eſſe narcotica & anodyna inquit, ut ſunt diaſcordium, theriaca, requies Nicolai, philonium, laudanum opiatum, &c. Uſurpanda quoque ſunt externa, decocta nempe vulneraria cum ſyringa utero committenda. Si ſanguis lochiorum ſeroſior & acrior exiſtit, anodynis quoque emulſionum formâ præſertim uſurpandis temperandus eſt, addendo ſubinde opium. Et ſi puerperæ non exiſtant debiles, blandum hydragogum ad ſerum evacuandum exhibendum, poſtmodum ſudorifera ex adſtringentibus parata, è radicibus puta caryophyllatæ, tormentillæ, &c.

Quoties verò idem ſanguis, mora, vel ſtagnatione in utero facta, redditus eſt acrior, toties, quoniam quæ hinc producitur acrimonia eſt acida, uſurpanda ſunt medicamenta notatam acrimoniam temperantia, ſed ita ut ſanguinis fluxum non augeant. In quem finem Author ſeligenda vult aromatica blandiora, & ſimul vulneraria, & adſtringentia, ut ſunt betonica, ſcordium, virga aurea, pimpinella, verbena, tanacetum, mille-folium, &c. Quibus addi poſſunt varia uterina vel majorana, calamintha montana, pulegium, roſmarinus, ruta hortenſis, ſalvia, &c.

Quòd ſi verò dolores hi ex ſuppreſſis à frigore externo lochiis ortum habeant, toties ad mentem Authoris uſurpanda erunt medicamenta lochiorum ſuppreſſionem tollentia.

Quòd ſi permanentibus lochiis dolores permaneant, tunc proficua erunt ſudorifera, nec multùm aromatica, nec multùm adſtringentia, ne lochiorum fluxus vel nimium augeatur, vel ſiſtatur; additis opiatis dolores ſedantibus, ſudoriferorumque vim promoventibus.

Quòd ſi ex ſuppreſſione lochiorum in utero inchoata fuerit *inflammatio*, excitatusque dolor cum ardore & pulſatione, eò annitendum eſt, ut quantocyus curetur iſta inflammatio. In quem finem Author laudat Enemata emollientia, & carminativa, item ſudorifera ex oculis cancri, antimonio diaphoretico, additis opiatis. Nec negligendos vult fotus emollientes, & aromaticos, ex plantis emollientibus & aromaticis, cum aq. decoctione paratos, qui fotus poſſunt vel cum ſpongiâ, vel cum linteis, vel veſicâ bubulâ applicari.

Hoc in caſu etiam non contemnit vênæſectionem vel in brachio, vel in pede pro re nata inſtituendam. Et ſi inflammatio hiſce non cedat remediis, eam ad ſuppurationem promovendam eſſe aut variis emollientibus, additis liliorum alborum bulbis, cæpisq; priùs aſſis, & contuſis, & ubi æſtus magnus adſit decoqui poſſunt in lacte ebutyrato; quòd ſi verò dolores magis urgeant in lacte dulci. Unguenta etiam emollientia prædictis poſſunt admiſceri cataplaſmatibus. Quoties flatus ex pituita glutinoſa in tenui præſertim inteſtino geniti anſam hiſce dant doloribus, qui jam geniti diſcutiendi, & eorundem productio nova impedienda. Cui ſcopo ſatisfaciendo *Sylvius* laudat Enemata Carminantia dicta, additis ſemper emollientibus, & præſertim laudat Enemata ex urina puerorum parata, quippe quæ flatus potenter diſcutiunt, educuntque propter ſalem volatilem in urina exiſtentem. Et juxta *Ipſum* hîc quoque conducent decocta ex ſimilibus carminantibus, emollientibusque parata, & ſubinde ad ℥iiij. uſurpata. Mixturas quoque commendat ex oleo aniſi, ſuccini, maceris, cort. aurantiarum, carvi, cumini, fœniculi, juniperi, &c. non neglecto opio. Flatuum novam generationem impediri ait per medicamenta pituitam glutinoſam alterantia, ac educentia, non omiſſis quoq; quoties & bilis peccat copioſa, vel acris, cholagogis & ipſam temperantibus ſubacidis, ac inprimis ſpir. nitr. de quibus ſat abunde egimus ex Authoris ſcrinio, ubi flatuũ curationem deduximus. Quòd ſi verò ab humoribus acribus, vel cauſa externa aliqua producti fuerint dolores atrociſſimi à partu, tunc humores iſti corrigendi, &, ſi peccent copiâ, educendi.

§. 23. Ex noſtro judicio dolores à partu

(Nachwehen) curari debent causarum amotione, symptomatum mitigatione, spititus plastici, & spirituum animalium corroboratione & restitutione. Si itaque à subsistentia lochiorum oriantur, seu producantur hi dolores, exhibenda sunt lochiorum fluxum procurantia, ne sanguis stagnans extravasatus putrescat, ubi excellunt myrrhata, Elixyr propriet. simplic. Venæsectio quoque in saphæna institui potest, de quibus vide inferiùs, ubi ex professo de his agemus remediis. Si à sanguine lochiorum grumoso, vel acri seroso, tunc convenientibus medicamentis corrigendus. In quem finem omne ferunt punctum opiata cum absorbentibus mixta. Esto formula:

℞. *Pulv. ocul. cancr. sanguin. hirc. ana ℨj.*
antimonii diaphoretic. ℈j. laudan. opiat. vel
theriac. cœlest. gr. ij.
M. divid. in tres partes æquales.

Si à nimia & vehementiori exulceratione partium, tunc conveniunt præter varia vulneraria succus chærefolii, vel ejus decoctum. Dolor hic etiam optimè lenitur theriacâ, mithridatio, diascordio utroque, requie Nicolai, vel pilul. de cynoglossa, de styrace; vel etiam variis emollientibus, ol. papar. amygdalar. d. & similibus; vel emulsione aliquâ, vel hâc, similive mixtura:

℞. ▽. *Pulegii. fœnicul, ana ℥ij. theriacal. s.* ʒvj.
ocul. cancr. ℈ij. *laudani opiati gr.* iij.
trochisc. de myrrh. ℈j.
syrup. de artemis. ʒvj. *M.*
Vel ℞. *Essent. myrrh. ʒij. castor.*
anodyn. ana ʒj. M. Dosis xx. *guttæ.*
Vel ℞. *Croc. ℈ß. macis ℈j. trypheræ magn. ℥ß.*
M. Detus bis in vino calido.

Conveniunt quoque varia aromatica, sic solo pulvere zedoariæ ad ʒß. exhibito hos dolores aliquoties compescuimus. Conducunt & juscula galli veteris, vel caponum juniorum, idq; in primis 3bus diebus exihere solent. Externè satisfaciunt varia mitigantia, & emollientia. Nostræ mulierculæ laudant chartam cœruleam axungiâ cervi, vel oleo lini illitam, & abdomini impositam. In quem finem & conducunt sacculi, fomenta ex carminantibus, & emollientibus, anodynis, & discutientibus parata. Sequens non inconveniens erit:

℞. *Semin. milii solis. cumin.*
sal. commun. ana mjß.

Torrefacta in sartagine includantur duobus sacculis, qui hypogastrio applicari debent. Seq. quoque conducet:

℞. *Baccar. lauri ℥jß. rad. althææ ℥j.*
calam. aromatic. ʒij. Coq. in s. q. ▽. *fontan.* add.
pinguedin. capon. anser. M. f. cataplasma.
Vel ℞. *Axung. castor. ʒj. ol. still. spicæ ℈ß.*
succini, cumin. angelic. ana gutt. vj. *M.*

Si inflammatio adsit uteri, & hinc dolores existunt atrociores, tunc ea convenient, quæ superiùs ex mente *Sylvii* revelavimus.

Si à flatibus, præter Enemata, etiam conducent varia carminativa, hinc indè revelata. Magma ventri imponatur.

Ioh. Crato sequens habet Emplastr. quod sedat dolorem post partum:

℞. 3. *vel* 4. *cæpas parùm coctas, conclus.* adde
Cumin pulv. mj.
flor. chamomill. contus. tantundem.
farin. hordei q. s.

Extendatur linteo, & umbilico applicetur. Addi etiam potest farina seminis lini.

Quidam hoc in casu valde laudant ▽. fl. chamomill. ad ℥j. exhibitam: & folia parietariæ cum oleo rutæ frixa, & ventri sæpiùs admota.

Daniel Sennertus in his doloribus post partum commendat species diacymin. & diagalang.

Forestus utitur decocto florum chamomillæ in cerevisia.

§. 24. Curationem lochiorum suppressorum quod attinet, *Galenici* eam instituunt remediis pellentibus, & uteri vasa aperientibus. In quem finem primò applicant clysteres emollientes, laxantes, & aperientes. Instituunt etiam frictiones in cruribus deorsum versùs, ligaturas dolorificas digitorum pedumque admovent cucurbitulas inguinibus, & coxis; celebrant quoq; venæ sectionem in poplite. Internè exhibent decocta apetitiva cum cinnam. & cicer. Sequens habet *Riverius*.

℞. *Radic. aper. ana* ʒij. *fol. betonic. endiv.*
capill. ♀is ana mj. schœnanth. p. j.
sem. anis. fœnicul. ana ℈j. cicer. rubr. cochl. j.
Coq. ad ℔jß. *colaturæ.* add. ▽. *cinnamom.* ʒij.
syrup. de 5. *radicib.* ℥iij. *M. dentur* ℥iiij. *bis in die.*

Antequam febris augeatur exhibet aliquantrochiſcos de myrrha ad ʒj. cum vino albo, vel aqua fœniculi. Purgationem quoque conveni- re ait VII. vel IX. diebus à partu ex infuſ. rhabarb. agarici, aut ſennæ, vel cum juſculo laxante ex herbis ac radicibus aperientibus cum ſenna parato, vel cum mannæ calabrinæ ℥jß. in juſculo diſſolutæ.

§. 25. *Sylvius* curat nullum, vel ſuppreſſum, lochiorum fluxum à frigore externo factum, exhibendo quantocyus medicamenta pituitã, vel ſanguinem in uteri orificiis coagulatum ſolventia, qualia ſunt aromatica omnia, & volatilia, inprimis uterina dicta, & ſimul ſudorifera iis adjungit, ut citiùs feliciusq; rem peragant. In quem finem omnia, quæ menſes promovent commendat, ut ſunt ruta hortenſis, artemiſia, majorana, pulegium, ſabina, &c. Ex quibus decocta poſſunt parari, & ſatis calentia uſurpari, quò faciliùs ſudor erumpat, & potentiùs ad locum affectum vis medicamento deferatur. Quamprimum verò excitata eſt propter deficientem lochiorum fluxum febris, ſedulò monet, ne illis aromaticis nimis inſiſtamus, & augeamus febrilem iſtum æſtum, ſed potioribus iſtis addenda eſſe acida ſuadet, acetum ſc. ſtillatitium, aqua Amſtelodamenſis, alexi-pharmaca, vel prophylactica, Spir. ſal. vitriol. &c. inprimis ſi mixturis addantur oculi cancr. antimonium diaphoreticum, & ſimilia, quæ coagulatum quoque diſſolvunt ſanguinem.

Si verò per aliquot dies jam ſubſtiterit iſte fluxus tunc ſuccedet curatio difficiliùs. In quem ſcopum venæſectionem præcipit Author; Enemata quoque injicienda eſſe monet, quæ non tantùm alvi excrementa indurata diluant, educantque, verùm blando ſuo fotu contentum circa uterum ſanguinem concreſcentem diſſolvunt, vel pituitam coagulatam incidant. Cui rei inſervire ait fomenta, linimenta temperatiora abdominis regioni inuncta.

§. 26. *Nos* inſtituimus ſuppreſſionis lochiorum curam ſecundùm tres has indicationes, ut I. cauſæ fluxſis impediti removeantur, vaſa verò aperiantur, II. ut ſymptomata mitiтиr. III. ut ſpiritus plaſticus cum viribus conſervetur. Si itaque hic affectus ortus ſit à defectu ſanguinis, curabitur is alimentis potiſſimum analepticis. Si verò à ſanguine concreto, aut grumoſo ab acido ità coagulato producatur hic affectus, pro quo acido compeſcendo, & temperando, tollendoque ſanguinis coagulo, facilitandoque fluxu ordinario non inconveniens erit uſus ſpermatis ceti abſorbentibus mixti:

℞. *Spermat. ceti* ʒj. *ocul. cancr.* ʒß.
ſuccin. alb. ℈j. *caſtorei* ℈ß.
M. f. pulvis pro duabus vicibus in vehiculo idoneo exhibendus.

Sequens mixtura etiam hoc in caſu valde erit proficua, ubi ſcil. à frigore externo fuerit nata ſanguinis congrumatio, & per conſequens ſuppreſſio lochiorum, quâ mixturâ ſequente *Dn. Ettmuller* plures reſtituit:

℞. ▽ *Carminativ. hirundin. c. caſtor.*
meliſſ. ana ℥j. *antimon. diaphoret* ʒß.
ſpermat. ceti ʒj.
ſyrup. de cinnamom. ℥ß. M.

Capiat puerpera ſubinde cochlearia duo vel tria.

Salia volatilia oleoſa hîc quoque multùm faciunt, quatenus ſunt acidorum temperativa, & blandis, ſuavibusque ſuis particulis demulcent ſpiritus plaſtici, & ſpirituum animalium domicilia partes membranoſas, & fibroſas ſenſiles lævigant.

Hîc etiam conducunt omnia, quæ diximus de menſium ſuppreſſione.

Si à doloribus nimiis lochiorum ſuppreſſio fuerit producta, tunc conveniunt opiata cum myrrhatis, aliiſque abſorbentibus, imprimis ocul. ♋ juncta. Horum enim uſu ſpiritus iterum in ordinem reſtituuntur, ut ſic purgamentorum fluxus iterum auſpicatò redire poſſint. Sic & conveniunt præſertim in ἀταξίᾳ ſpirituum animalium Cinnabarina opiatis maritata.

Si à ſanguine viſcoſo vaſa obſtruente oriatur hic affectus, tunc conferunt aromatica, & ſali volatili prædita, aliaque blandiora aperientia. Ex. gr.

℞. ▽. *Matricar. card. bened. ana* ℥jß.
eſſent. myrrh. ʒiij. *borrac. Venet.* ʒj.
ſal.

sal. volatil. C.C. *gr.* IX.
syrup. artemis. ʒvj. *M.*

Capiat de hac mixtura ægra sæpe cochlearia duo vel tria, & se componat ad sudorem. Sudorifera enim, quatenus incidunt viscosum & simul corrigunt acidum, hic magnopere conducunt.

In viscido sanguine incidendo sequens quoq; conducet mixtura cochleatim propinanda:

℞. v. *Chærefol. matricar. ana* ℥jß.
acet. vini acerrim. ℥vj.
ocul. cancr. præp. ʒj.
antimonii diaphoret. ℈j.
syrupi de artemis. ℥ß. *M.*

Vel: ℞. *Spirit secundin.* ʒiij.
v. *hæmagog.* ℥iij. *syrup. de cinnamom.* ℥vj. *M. de cochleatim.*

Convenit etiam essentia myrrhæ cum spiritu vini tartarisato parata. Item Tinctura antimonii ex scoriis.

Decoctum florum chamomillæ, corticum aurantiarum, cum cerevisia paratum, sæpe juvamen vel ad minimum levamen affert.

Si uteri purificatio non subsequitur, egregium medicamentum est decoctum cicerum rubrorum cum cinnamomo, confortat enim spirit. plasticum, & impuritates retentas expellit.

Si à compressione fæcum & tumorum illa, excitatum fuerit malum, auferenda sunt, & fæces enematibus eluendæ.

Si affectus à nimia plethora, & indè facta obstructione, oriatur, tunc venam saphænam aperire potes.

Inter externa laudamus sequentia hypogastricæ parti illinenda & applicanda:

℞. *Ol. cheirin.* ℥ß. *stillat. cumin. juniper. ana* ʒj. *succini* ʒß. *M. D.*

℞. *Herb. absynth.*
flor. chamomill. ana miij.
matricariæ mij. *rad. angelic.* ℥jß.
sem. 4. calid. maj. ana ʒij.
baccar. junip. ℥ij. *M. pro sacculo.*

Conducet etiam emplastrum de baccis lauri hypogastrio impositum. Et cùm facilè lochia excerni prohibita in sanguinis massam restagnent, ipsamque veluti miasmate virulento inficiant, particulæ enim à re cadaverosa discedentes sanguinem maximè inficere queunt, hinc sæpe febris oritur periculosa, imò maligna, eapropter cautè incedas, & lochia iterum fluere facias, & adjicias putredini resistentia, & alexipharmaca balsamica, de quibus tractatum de Febribus videas.

§. 27. Inter *Empyrica Mizaldus* recenset succum borraginis, pomorum, & petroselini cum vino, & oleo amygdalar. d. puerperæ exhibitum.

§. 28. Curatio lochiorum fluxus immodici consistit ad mentem *Galenicorum* in ejus cohibitione, sed sedulo monent ne nimis adstringendo gravissimos alios conciliemus morbos, hinc à levioribus incipiendum esse monent. Cibus ergo sit incrassans, dein potus, aqua ferrata, vel in qua aurum exstinctum fuerit, pòst suadent sanguinem ad partes superiores revellentia, ut sunt frictiones, ligaturæ partium superiorum, cucurbitulæ etiam mammis, & utrique hypochondrio admotæ.

Ventrem quoque fasciâ constringendum esse ajunt, quia hoc modo comprimuntur vasa, & fluxus immodicus sistitur, lumbis quoque admovenda præcipiunt lintea oxycrato madefacta.

Si verò fluxus valde immodicus sit, viresq; dejiciat, ut vitæ periculum immineat, ad fortiora, & quidem opiata confugiunt & varios pulveres, electuaria, julepos, apozemata, emulsiones, præscribunt, quorum formulas in aliis hæmorihagiis videre poteris. Exteriùs varia applicant cataplasmata, & unguenta, Ex. gr.

℞. *Unguent. comitiss.* ℥ij.
succ. plantagin. ℥j. *M.*

Injectio quoque in uterum succi plantaginis à *Galeno* laudatur.

Sequens à *Riverio* commendatur:

℞. *Fuligin. camin. puriss.* ℥viij.

Subigatur cum acet. fortissimo, & fiat cataplasma renibus applicandum.

His & aliis remediis opiatis non conferentibus ad venæsectionem in cubito, tanquam ad anchoram sacram confugiunt, quod remedium dicunt præsentaneum esse.

§. 29.

§. 29. *Paracelsus*, *Helmont*. *Willisius* hoc in casu suadent varia adstringentia, & specifica superiùs in aliis hæmorrhagiis propinata.

§. 30. *Sylvius* in lochiorum fluxu immodico, propter placentam vi cum secundis ab obstetricibus imperitis, ac temerariis, aut nimium festinantibus, avulsam, orto, suadet varia vulneraria, blandè adstringentia, ut sunt tormentilla, bistorta, consolida quævis, myrrhus, hypericum, corallia, terra sigillata, bolus quævis, sanguis draconis, lapis hæmatites, &c. Ex quibus ad mentem Authoris parari possunt decocta, aquæ, misturæ, condita, electuaria, pilulæ, pulveres, &c.

Sequentem magnificat mixturam, in omnibus hæmorrhagiis convenientem, & superiùs jam communicatam:

℞ ▽. *Plantagin.* ℥jß. *antiepilept. Amstelod.*
✠. *stillatit. ana* ℥ß. *lapid. hæmatit.* ℈ß.
corall. rubr. præp. ℈j. *laudani opiati gr.* ij.
syrup. myrtin. ℥j. M. D.

De hac mistura agitata accipiat subinde puerpera cochleare unum.

Vel utatur sequenti decocto Authoris:

℞. *Radic. tormentill. bistortæ ana* ʒij.
fol. consolid. major. saniculæ, pyrolæ,
summitat. hyperici ana mj.
coq. ex ▽ *ferrat. in colaturæ* ℥xx. *dissolv. sirup. de symphyto* Fernelii ℥iij.
▽ *antepilepticæ, vel hysteric.*
Amstelod. ʒvj. M. D.

De hoc decocto capiat ægra bis, térve in die haustulum ad ℥iij. donec sistatur sanguis copiosiùs ex utero fluens.

Utiliter etiam admisceri vult his medicamentis opiata. His verò nihil juvantibus, venæ sectionem in brachio ad avertendum sanguinem ad uterum ruentem, instituendam vult. Externa etiam varia adstringentia, & consolidantia, inprimis abdominis parti inferiori, aliquando lumbari quoque regioni applicanda laudat, ut sunt Unguentum Martiatum, populeum, adstringens Fernelii aureum, refrigerans Galeni, Emplastrum ad rupturam, oleum hyperici, nymphææ, rosarum, mastichinum, &c.

Hic lochiorum fluxus nimius ob laxitatem vasorum ortus, ad mentem Authoris curabitur per eadem adstringentia, additis aromaticis blandioribus.

Ob sanguinem verò fluidiorem, & multo sero dilutum, productus, sanabitur tum per hydragoga, tum per sudorifera blandiora.

Si sit verò hic fluxus ab alimento, vel medicamento, aut potiùs veneno, vel spir. vini redditus fluidior, & acrior, toties idem temperandus est medicamentis austeriusculis, & aqueis, & emulsionibus gratioribus, ex hordeo præsertim, & amygdalis d. ritè paratis, additis anodynis, & quandoque opiatis. In quem finem sequens laudat decoctum:

℞. *Herb. malv. semperviv. major.*
solan. ana mj. semin. plantagin.
acetos. ana ʒij. *aquileg.* ʒiij. *papaver. alb.* ʒij.
Coq. ex ▽. pura, in colaturæ ℥xx. dissolv.
Syrup. de portulac. ℥ijß. *spir. salis gutt. x.* M.

Hujus decocti ℥iij. aliquoties in die assumat ægra.

Nigricare solent locchiæ ait Author ab acido acri copiosiùs ipsi admisto, & à mora in utero facta, indeque fœtente, tunc conveniunt aromatica, & sale volatili abundantia. Pallescit verò sanguis ob admistum ipsi serum multum pituitámve copiosam.

§. 31. *Curatio* lochiorum fluxus immodici nostro judicio parum vel nihil differt à curatione nimii mensium fluxus, quæ proinde ex Capite illo desumi potest, hîc vel semper respiciendum est ad spiritum plasticum, qui semper confortandus est, pauca igitur hîc addamus.

Si ergo est à plethora, venæsectionem instituimus.

Si à sanguinis nimia tenuitate, & acrimonia, illam corrigimus sequenti vel simili mixturâ:

℞. ▽ *tenell.* C. C. ℥iij. *succ. cydonior.* ℥j.
corall. rubr. præpt. ʒj. *lapid. hæmat. præp.* ʒß.
laudan. opiati gr. ij. l. j. *sirup. rubi idæi.* ʒvj. M.

De qua mixtura capiat puerpera singulis horis unum, vel duo cochlearia, mire enim placat *spiritum plasticum*. Vel in forma pulveris:

℞. C. C. *usti* ʒj. *terræ sigillat.*
lapid. hæmat. ana ʒß. *laud. opiat. gr. j.*
M. F. pulvis pro duabus vicibus.

Vel in forma electuarii:

℞. *Conserv. rosar. antiq.* ℥j.

diacydon,

diacydon. sine spec. ℥ß. *trochisc. de carab.*
terra sigillat. C. C. *ust. ana* ℈ij.
sirup. cydonior. q. s. M. F. *Electuarium.*

Si placentæ frustum remanserit, & sanguinis fluxus inde producatur, tunc conveniet sequens:

℞. *Radic. bistort.* ℥ij. *fol. majoran.*
pulegii ana mj. Coq. in ▽ *& vin. alb. q. s.*
colaturæ ℥xx. *adde simp. artemis.* ℥ij.
▽ *cinnamomi* ℥ß. *M.*

De hoc decocto capiat ægra bis vel ter de die ℥iij. Et detur sequens pulvis:

℞. *C. C. usti* ℈ij. *lapid. hæmat. cinnamomi*
croci borrac. ana ℈j.
M. F. pulvis pro duabus vicibus.

Si fluxus hic sit productus à dilaceratione nimia vasorum uterinorum tunc conveniunt varia vulneraria blandè adstringentia, quorum catalogus alibi traditus est.

Externè in quovis nimio fluxu conducet inprimis Cataplasma ex fuligine, & aceto regioni lumbari applicatum.

Vel sequens fotus applicetur regioni hypogastricæ:

℞. *Flor. sambuc. chamomill. rosar. rubr.*
papav. err. primul. ver. ana p. j.
Herb. pentaphyll. miss. rad. bistort.
tormentill. ana ʒiij.

D. incisa & contusa coq. in vino rubello & pudendis applicetur, & sæpius repetatur.

Conveniunt etiam reliqua linimenta, unguenta, emplastra adstringentia alibi dicta. Linteum quoque in aq. sperm. ranar. intinctum regioni pubis imponi potest, & inungatur regio lumb. unguento santal. rosac. infrig. Galeni, &c.

Inter *Empirica Ioh. Agricola* oleum vini cum tincturâ corallorum verâ in lochiis superfluis commendat. *Louyse Bourgois* exhibet hoc in casu vitellum ovi cum vino rubro. *Ioh. Hartmannus* ex foliis hellebori nigri recentibus parùm conquassatis cingulum parat & nudo alligat corpori. *Valleriola* exhibet Philonii Persici ʒj. cum succo plantaginis, quo remedio nullum potentius invenit. Externè idem laudat Unguentum Comitissæ cum succo plantag. *Arnoldus Weikardus* Trochiscorum de succino cum opio paratorum vires deprædicat. *Godfrid. in lib. obstetric.* sequentia communicat: Conserv. flor. Lysimachiæ, vel pulvis ex florib. ʒj. in jusculo exhibitus excellens dicitur remedium ad omnes fluxus sistendos. *Id. pag.* 508. Fiant pessaria ex lana bombycina imbuta succo equiseti & plantaginis. Exteriùs eadem adspergantur bolo armeno vel pulvere flor. Lysimachiæ, indantur vulvæ, & ad tempus retineantur.

§. 32. Curatio *Febris lacteæ* ut plurimùm naturæ committitur, & quamdiu lochia se ritè habent, absque medicamentis Febris hæc lactea feliciter secedit, & sudore copioso ut plurimum solvitur. Itaque in his febribus à lacte oriundis conveniunt diaphoretica, quæ sæpe omnem implent paginam, inprimis si sit ab obstructione ductuum lactiferorum, hinc si mammæ nimis turgidæ ac tumidæ existant, & quidem à congrumato lacte, in hoc casu sequentia externa conducent aromatica & spirituosa:

℞. ▽. *Vin. opt.* ℥j. *salis *ci* ʒj.
aq. flor. sambuc. ℥iij. *M.*

cum linteis mundis applicentur.

In his casibus proficuum erit Empl. de sperm. ceti, de cicutâ, & ubi lac planè in ablactatione infantis sit consumendum, tunc convenit sequens:

℞. *apii sem. cumini coriandr. ana* ℥ß.
Coq. in s. q. aceti destill. & aq. menth. colat. detur.

Lac quoque primis diebus exsugatur à nutrice vel catulo juniore, vel ope vitri angustioris, aut emulgeatur in carbones ardentes vel ferrum ignitum, ad mentem *Helmontii*, dicentis; Mulier ablactura infantem, quò citiùs ubera sibi sterilescant, in prunas lac emulget, & ubera flaccescunt; Vel mammis imponatur chærefolium in butyro frixum, item Emplastrum ex cerâ & bolo confectum.

§. 33. Veteres his in febribus præscribunt mitigantia, &, si vires ferant, leniora purgantia, ut sunt cassia, manna, tamarindi, & si plethora adsit, venam quoque talarem incidunt. In victus ratione cremorem prisanæ, aut aq. hordei, in quâ cinamomum & tamarindi cocta fuerint, admittunt. Spinam dorsi & epatis regionem inungunt variis linimentis & unguentis refrigerantibus, quæ in *Tract.* nostro *de febrib.* videri possunt, ubi & aliorum Auctorum inveniuntur opiniones.

Sfff Quoad

Quoad reliquos lactis affectus, cùm in his *Sylvius* omnem absolverit paginam, illum tantùm loco omnium videbimus, ejusque ambages brevi circino comprehendemus.

§. 34. In glandularum mammillarum duritie, & inde defectu lactis in puerperis, corrigitur ad mentem Authoris, inprimis si orta sit à succo austero & mœrore, tum internè tum externè adhibitis medicamentis volatili sale abundantibus & aromaticis spirituosis. Inter interna Author laudat aquas ex aromaticis plantis cum spiritu vini destillatas, quæ debent jungi cum aquâ menthæ, fœniculi, melissæ, additis syrupis convenientibus & salibus volatilibus, oleis aromaticis, & quandoque ipsi laudano opiato. In quem finem & externè eædem aquæ aromaticæ cum sale volatili junctæ forinsecus mammis cum linteis applicatæ conducent. Sic & conveniunt unguenta & olea aromatica. Commodum quoque erit juxta Authorem nostrum blandè mammas fricare. Quæ medicamenta humorem austerum corrigunt, glandularum substantiam compingentem ac incrassantem, quem paulatim reddent magis volatilem spirituosum ac dulcem, sint salia volatilia.

Ubi verò vasa nimis exilia sunt, quæ ad mammas tendunt, vix vel lentè curatur & emendatur frictione frequenti blandâque loci, per quem ad mammas tendunt vasa sanguinea, additis unguentis & oleis emollientibus, ut sunt unguentum altheæ, mucaginum, nervin. & ol. lil. alb. amygd. d. pinguedo hum. & aliorum animalium.

Si quoque existat iners fermentum in glandulis mammarum, tunc curabitur prædictis aromaticis & spirituosis sale volatili abundantibus.

Si à frigore nimio sit parcior productio lactis defectus, conducet Venæsectio.

Si verò lactis defectus oriatur à sanguinis quacunque jactura, eam quamprimùm corrigendam & inhibendam esse præcipit.

§. 35. In copiosiore verò proventu lactis, à quo sæpius gravantur puerperæ, inprimis si ortum habeat à sanguine tenuiore laudabili ac fluidiore, tunc ei viscidiitas concilianda est, & abstinendum ab usu alimentorum maximè spirituosorum, & ab omni sale volatili, quorum loco usurpanda erunt, quæ succum crassum ac glutinosum producunt, qualia sunt vegetabilia valdè succulenta, plantago, portulaca, beccabunga, pyra, cydonia, mespila, &c.

Si lactis uberras sit à fermento lactifero copioso & spirituoso, eum in finem usurpanda esse ait, quæ acidum in nobis obtundere ac figere possunt, qualia sunt pinguia & glutinosa, acerba, aquea, & salsa lixivia fixa.

Depravari quoque lactis generationem dicit Author, quoties illud ratione coloris, saporis, consistentiæ, aliusque qualitatis producitur vitiosum.

Lac flavescens à bilis tincturâ in sanguine abundante producta corrigitur eductâ per intervalla bile, ac inprimis præcipitata, correctâque ipsius excellente tinctura. Bilem hanc evacuant cholagoga, ejus excedentem tincturam corrigunt vitriolum, & inprimis ex Marte paratum, ejusque sulphur anodynum.

Lac verò impensè albens à pituita in sanguine exuperante curatur pituitæ correctione ac eductione per aromatica, & salia volatilia, & dein phlegmagoga.

Amaricans lac à bile productum corrigetur diminutione bilis universali per cholagoga blanda.

Salsum verò lac corrigetur diminutione seri salsi in sanguine redundantis per hydragoga.

Crassius lac incidetur per aromatica & salia volatilia.

Tenius lac incrassabitur prudenti ac diutino usu austeriorum blandorum alimentis junctorum.

§. 36. In coagulatione lactis ab acido curabitur abstinendo ab usu ulteriore acidorum, & dein usurpando salia volatilia quævis.

Animi quoque terror & mœror caveantur, & si frigus febrile urgeat, & lac coagulare faciat, in quem finem Author præcipit medicamenta non tantùm sale volatili abundantia, sed inprimis aromatica, tum spirituosa, tum oleosa, qualia sunt aqua vitæ Matthioli, theriacalis simpl. & præ omnibus hoc in casu laudat oleum caryophyllorum stillatitium.

Externè quoque ad acidum illud corrigendum imponantur varia aromatica ex mentha, majorana, ruta, absinth. vel in forma fotus, vel cataplasmatis, vel emplastri, vel linimenti.

Sic & conveniunt ex scrinio Authoris aromatica spirituosa.

Inter gummata præ aliis laudat emplastrum ex spermate ceti mammæ impositum, quod omne dissolvit coagulum.

Quoties verò lac in mammis subsistens ipsasque distendens dolorem pariat, ac inflammationem, hinc & secututam suppurationem minetur, toties Author usurpanda vult tum laudata aromatica, tum spirituosa, tum sale volatili abundantia.

Ubi autem observat ex dolore pungente ac cum calore in mammis perseverante suppurationem esse inchoatam, tunc aromaticis jungenda sunt emollientia, eademque in cataplasmatis formam redacta dolentibus induratis mammis applicanda, inter alia cæpas commendat cataplasmatibus jungendas. Inter emollientia laudat rad. lil. alb. altheæ, ut & malvæ folia, farina lini, fœnugr. &c. Repellentia hoc in casu, ne gangræna ingruat. Quamprimùm igitur in pus mutatum lac, quod ex doloris, duritiei, ardorisque diminutione cognoscitur, nisi sponte aperiatur Apostema, mox lanceolà idem aperiendum.

Sin verò delicatulę fœminæ apertionem ferre nolunt, in parte illa, ubi facienda est apertio, imponatur aliquid de unguento basiliconis, ficus assa, vel aliquando cauteria potentialia, ubi pus hæret profundiùs.

Ubi jam facta est apostematis apertio & pus fluere cœpit, Author aliquid balsami sulphuris ejus orificio indit, atque empl. diapalm. imponit vel aliud cataplasma.

Inflammatio tum in papillis ipsis, tum in parte mammarum ipsis vicina, ortum habens à sanguine extra vasa sua effuso, curabitur ad mentem *Sylvii* cataplasmatibus emollientibus adjunctis salibus volatilibus superiùs dictis.

Æstus papillarum & inde facta earundem excoriatio sanabitur aqua rosar. plantag. &c. mucagine sem. cydon. & gum. tragacanth. cum dictis aquis parata. Lactis cremori addatur aliquid cretæ albæ pulverisatæ.

In papillarum exulceratione laudat balsamum sulphuris quemvis, inprimis anisatum, & balsamum Peruvianum.

In *Erypsipelate* conducit ex scrinio Authoris lactis cremor cum creta mixtus, ut & aqua calcis vivæ cum Merc. dulci decocta. Laudat quoque aquam sambuci.

Si fit excoriatio ab lacte effluente & papilla erodente, tum suadet lixivium calcis vivæ.

Ad papillarum fissuras commendat balsamum Peruvianum, ut & oleum ceræ.

Reliqua de lactatione latè apud ipsum Authorem videre licet, ne te diutius detineam.

§. 37. Ad lactis tum matris, tum nutricis acescentiam, hincque grumosam coagulationem præcavendam commendamus nutricibus semen anisi, vel fœniculi post quemlibet pastum assumendum. Aromatica enim sua volatili oleosa natura & lactis acescentiam, ejusque præmaturam coagulationem prohibent, simul hinc inde nata tormina & flatus discutiunt hæc & alia semina carminativa.

In lactis congulatione convenit etiam internè Spir. Sal. Armon. ad guttas XL. in aq. chærefol. assumtus, vel sequens pulvis:

℞. *Oc.* ♋. *C. C. f. V. ana gr.* XV. *M.*

Externè confert sacculus ex oryza & milio calidè mammis applicatus. Vel Emplastrum de galbano, croco, gum. Ammon. in aceto soluto. Vel illinantur mammæ sequenti vel simili spiritu:

℞. *Spir. sal. Armon. cum calc. viv.* ℥iß.
Essent. croci. ʒi.j.
M. cum penna illinendæ sunt mammæ.

Optimum etiam est sequens:

℞. *Mucilag. fol. lil. alb.*
bismalv. cum. lil. alb.
incoct. & ceræ modicum pro
Sparadrappo.

Et si matri infantem lactare minùs commodum aut usitatum fuerit, aut si ob abortum factum, vel ob mortem infantis mater haud opus habet lacte, in hunc finem ne grumescat aut coaguletur lac in mammis, præter jam dicta convenit & cataplasma ex mica panis seca-

lini bene fermentati, & cum pulvere menthæ, sale & aceto rosaceo commixtum, & si jam nimis crassum & coagulatum existat lac, convenit petroselinum, alsine, & chærefolium. Vel geranium, vel flores sambuci in butyro tosta vel tantùm calefacta mammis imposita. Vel inungantur ter in die sequenti linimento:

℞. *Pingu. gallin.*
Unguent. rosat. ana ℥j.
Ol. violar. ℥ß. *M.*

Vel cum butyro recenti cum Spir. sal. Armoniaci mixto. Vel parari potest emplastrum ex minio, cerâ & ol. rosac. M: Simul propinetur internè sperma ceti cum momento myrrhæ & ocul. Cancr.

In lactis defectu conveniunt sequentia:

℞. *flor. sambuc. miß.*
lact. mensur, j. coq.

Decoctum fœniculi etiam convenit, ut & florum sambuci. Vel detur pulvis diacrystall. Mynſ. vel propinetur sequens:

℞. *Lact. Lunæ. Crystal. pp. ana* ℥j.
Ol. still. anis. fœnic. ana gt. vj.
M. f. pulvis in VI. *dos. dividend.*

Si ex inopinato terrore concussa, vel irâ percita nutrix lactis graviorem alterationem sentiat, lac statim emulgeatur, & nutrix assumat sequentem pulverem cum haustu aquæ chærefol. vel card. bened.

℞. ♁*ii diaphoret.* ℈j.
sperm. ceti ʒß. *ocul.* ♋. *gr.* vj.
M. f. pulvis pro unâ dosi, ad blandum sudorem excitandum.

Si obstructæ fuerint vel glandulæ, vel ductus lactiferi, conveniunt omnia diaphoretica, incidentia aromatica, spirituosa. Esto formula,

℞. *Aq. puleg. meliss.*
fœnic. ana ℥j. *spir. sal. armon. gt.* xv.
ol. mac. still, succini ana gt. iij.
syr. fœnic. ʒij. *M. D.*

Si verò sit ab acido & austero ductus convulsive constringente, sequens conducet pulvis sæpe de die usurpandus:

℞. *sem. anis. fœnic. ana* ʒij.
coriand. ʒj. *cort. cinamom.*
corall. rub. pp. cinab. nat.
lumbric. terr. ana ℈j.
sacchar. albiss. ad pondus omnium.
M. f. Pulvis. Dosis ʒj.

Inter externa conveniunt varia aromatica linteis mammis applicanda; item juvant hoc in casu suctiones.

Quoties verò salsus generetur lac & inde producatur excoriatio papillarum, toties juvant acrimoniam salsam corrigentia & opiata, ut sunt pilulæ de cynoglossâ. Externè verò exhibemus sequens epithema:

℞. *Aq. flor. sambuc.*
scabios. ana ℥j. *Merc. dulc.*
sacchar. Saturn. ana ʒj. *M.*

Hæc mixtura calidè pustulis hisce applicetur.

Quando lac induit pravas vires & cadaverescere incipit, tunc conveniunt sudorifera. Esto formula:

℞. *Aq. sambuc.* ℥ij.
theriac. camphor. ʒj *oc.* ♋. ʒß.
sal. volat. C. C. gr. vj.
syr. card. bened. M.

Si inflammatio, seu Erysipelas in mammis exoriatur cum horrore, febrili calore, ac rubedine in mammis & dolore pungitivo, in quem finem itidem diaphoretica exhibenda sunt. Ex. gr.

℞. *Aq. card. bened.*
flor. sambuc. ana ℥j.
mandibul. lucii.
♁*ii diaphoret. ana* ʒß.
syr. papav. err. ʒvj. *M.*

Inter externa vulgus laudat Medianum corticem sambuci cum farinâ calidè mammis applicatum, vel flor. chamomill. cum furfuribus. Meliùs vero est theriaca cum aquâ sambuci sæpius applicata. Humida enim non nocent, uti vulgus existimat, modò calidè applicentur. Qui ab humidis abhorrent, possunt tantùm flores sambuci cum spiritu vini irroratas imponere, vel sequens emplastrum:

℞. *Theriac.* ℥iß.
sal. absynth. ʒiß. *M.*

℞. *Pulv. erysipel. Mynſ. irroretur probe spiritu vini.*

In inflammatione imponatur papyrus gryseus cum melle virgineo illitus, vel cataplasma

sima ex farinâ fabarum in oxycrato coctâ.

In inflammatione cum dolore mammarum insigni, sequens proderit:

℞. *Rad. althææ, petrosel. ana ℥j.*
fol. bismalv. lupul.
atleth. hyssopi ana mß.
flor. sambuci, hyperic. ana p. ij.
ol. rapor. per express. (vel sicca contundantur subtiliss.)
Coq. ins. q. lact. ebutylat.

F. cataplasma affectæ mammæ calidè imponendum; sæpiusque iterandum, nisi ægra usum pinguium non ferre possit.

In tumore scirrhoso convenit emplastrum diachyl. magnum, gummi Ammoniacum in aceto solutum. Emplastrum de ranis cum Merc. optimum hoc in casu erit.

Si tumor, dolor & durities mammis supervenit cum inflammationis metu, sequentem exhibe pulverem nostrâ experientiâ hactenus comprobatum:

℞. C.C. s. △ pp. ℈j.
Antim. diaphoret. ℈ß.
sal. volat. viper. gr. v.
M. capiat nutrix in aqua flor. sambuci q. s.

Si papillæ mammarum sint incisæ & fissuras habeant, ut exinde serum exstillet acre, sequens proderit:

℞. *Herb. beton. veron.*
origan. virid. ana q. v.
butyri insulsi. q. s.
vini Rhenani parum.

Coq. ad consumtionem succorum, dein per linteum cola.

In his fissuris conducet sequens linimentum:

℞. *Axung. gall. terebinth. ana ʒij.*
gum. tragacanth. ʒß. *gallar.* ʒiij
ceræ parum.
Cum ol. ros. q. s. F. *Linimentum.*

Curatur difficillimè Abscessus, reliqua habet *Sylvius* usu comperta, quæ & hîc commendare volumus.

Inter empirica sequentia habe:

Cunrad Kunrath Medull. destill.

ad lactis exsiccationem commendat sequens Emplastrum:

℞. *panis siliginei p. j. salis p. ß.*
Coq. in aq. ad formam cataplasmatis, quod calidè mammis imponi debet sæpius repetendo.

In lactis redundantiâ *Hier. Mercurialis* jubet abluere mammas cum aceto. Idem apponere suadet brodium & acetum, cui cuminum incoctum est.

Vel: ℞. *Sem. psyll.*
agni casti ana ʒij. cumin. ʒiß.
Alum. sciss. ℈ij. *brodii* ℔ij.

Bulliant ad quartas, semper miscendo cum spatula.

Ludovicus Mercatus utilissimum semper est expertus illud, quod pari portione butyri rec. & terebinth. vino & aqua rosac. lota conficitur. Oleum quoque in quo raphanus minutim incisus diu incoctus fuerit, maximi momenti esse dicit. *Pulverinus* commendat emplastrum ex ovis 3bus integris, Croc. ℈j. Ceræ q. s. paratum. *Varignana* habet hoc secretum, si capita mammarum liniantur succo plantaginis.

In coagulatione lactis *Aëtius* sequens laudat:

℞. *Ceræ ℥j. portulac.* ℥iß.
ol. sesami, ʒj. M.

Rodericus à Castro mirificè ait facere apium hortense tritum & mammis impositum. Alius commendat mentham crispam contusam mammis applicatam & sæpius renovatam. *Dodonæus* coagulum leporinum, præsertim si cum pauco aceto, butyro aut aliquo oleo illinatur, externè impositum ad in grumos conversum lac dissolvendum summoperè commendat. *Henr. ab Heer* coagulum vitali & salem aceto & aqua tepida solutum exhibet. *Ios. Quercet.* rutam cum aceto contusam & mammis impositam laudat. *Lazar. River.* omnibus aliis irritis commendat pulverem mille. pedum pp. ad ʒj. in jusculo sumendum per 2. dies usurpandum.

In defectu lactis *Aëtius tetrabibl.* 1. *s.* 1. *c.* 6. sex aut septem commendat lumbricos terrestres cum palmulis coctos & in zythi cyatho mulieri tribus post balneum horis propinat. *Ioh. Agricola* liquore silicum ad defectum lactis dicit approbatum remedium. *Petr. Forestus* laudat lac decoctum cum hordeo excorticato, quo cibo in defectu lactis ipsius uxor cum com-

modo usa est. *Philip. Grulingius* in lactis defectu sequens commendat:

℞. *Sem. trifol. pratens.*
anis. *sesam.*
fœnic. *papav. ana* ℥ß.

M. f. pulvis. Dosis ʒj. *manè cum vino, vel decocto cicerum rubr.*

Herlicius magnificat in lactis defectu conf. sem. carvi; vehementer enim, ut dicit, lac allicit. Ex *Franc. Joëlis* præscripto sequens laudatur:

℞. *Sem. fœnic.* *anis.*
pastinac. ana ℥ß. *lini* ʒj.
cinamom. ʒij. *sacchar. cand.* ℥iß.

M. f. pulvis. Dosis ʒjß. *manè & vesperi cum vino.*

Ioh. Stokerus flores tiliæ in lacte coctos mirè laudibus extollit. A *Thurnhausero* oleum ex radice dauci Cretici à mulieribus assumtum commendatur. *Varignana* mirabile invenit, lactucas coctas in aqua hordei. *Marc. Anton. Zimara* vaccarum ungulas ex prioribus pedibus exutas crematas & pulverisatas, & in jure vel vino sæpe ad ʒj. datas magnipendit.

CAPUT IX.

DE CHLOROSI seu PALLIDO VIRGINUM COLORIBUS.

§. 1. Morbus hic dicitur *Chlorosis* à χλωρῶ, colore albo & subviridi, hinc etiam recentioribus vocatur *Febris alba*, & quia virginibus utplurimum solennis est, dicitur *Virgineus*, *pallidi virginum colores*, à nonnullis ob analogiam *icterus albus* appellatur. Species Leucophlegmatiæ est. Vulgo describitur, quòd sit vitiosus corporis habitus, ab obstructione venarum hepatis, lienis ac mesenterii, & præcipuè illarum, quæ sunt circa uterum ortus, cum gravitate membrorum, palpitatione cordis, difficultate respirandi, rerum absurdarum appetitu &c.

DESCRIPTIO.

Meliùs nostro calculo potest describi, quòd sit affectus uterinus à spiritus plastici oppressione & sanguinis crassitie ac aciditate vasa uteri capillaria obstruente & spirituum animalium torpitudine productus.

Hic affectus maximè cum leucophlegmatia, cachexia, mensium obstructione, pica & malacia convenit, & ferè eandem agnoscit causam & curam.

PARS AFFECTA.

§. 2. Unanimi Authorum voto pro subjecto statuitur *Uterus*, cum reliquis visceribus ferè omnibus, ubi obstructiones fieri possunt.

DIAGNOSIS.

§. 3. Qui verò hostis spiritum plasticum invadens possit cognosci, nunc ostendendum. Primò sese offert faciei & totius corporis color pallidus & subalbidus, interdum verò plumbeus, lividus ac virescens. Hunc affectum comitari solent tumor & inflatio hypochondriorum, lassitudo totius corporis spontanea, crura quoque & pedes præcipuè circa malleolos intumescunt & ob serosorum humorum abundantiam corpus laxum & molle cernitur, miseræ hoc affectu vexatæ, si scalam ascendunt, vel alio modo se movent, statim de respiratione conqueruntur difficili, semper ferè percipiunt palpitationē cordis cum pulsatione in arteriis temporum, pulsus aliquando observatur celer, ut febricitare videantur, hinc etiam dicitur à vulgo *febris alba*; dolor adest capitis gravans ac diuturnus, somnus ipsas affligit ac sunt ad omnia torpidæ, & ob acidum illud depravatū in ventriculo, adest aliquando cibi fastidiū atq; rerum absurdarum appetitus, & quum laborarant pica, menses ipsis utplurimùm sunt obstructi. Parum sitiunt, quę hoc morbo corripiuntur, frequentes patiuntur ructus, abdomen à pastu intumescit, borborygmos sentiunt & rugitus, nauseabundæ sunt, atq; aliis plerumq; segniores. Excreta, quę à quacunque via excernuntur, cruda sunt & pituitosa. Ordinariò frigent, nisi quando phlogosi laborant, quæ ipsis frequens est, quibus omnibus signis præsentibus, omninò de hoc morbo dubitare nullus debet.

CAUSÆ.

§. 4. Transeundum nunc ad id, quod vel pal-

palmarium est in hoc morbo, nimirum ad *causam*, ex cujus accurata cognitione *cura* procul dubio dependet.

Veteres Galenici obstructionem hîc omnium venarum, præsertim verò vasorum circa uterum existentium culpant, causæ veræ obstructionum harum ipsis sunt humores crassi, viscidi & crudi, ex prava plerumque victus ratione producti.

Reliquorum Authorum opiniones in Capite de Leucoplegmatia & Cachexia videri possunt.

§. 5. Nostro judicio hic affectus oritur aliquando à pituita tantillo acidiore & viscidiore, sæpè verò à liquore ex glandulis uteri vaginalibus prodeunte vitioso & corrupto massæ sanguineæ crasin perturbante & spiritum plasticum opprimente & quasi obruente, hinc tota massa sanguinea ad fermentationem concipiendam iners redditur, aliquando verò acris, uti facilè ex symptomatibus morbum hunc concomitantibus demonstrari potest, cùm misellæ hæ cadaverum instar pallescant. Tumor & inflatio hypochondriorum hoc in affectu frequens oriuntur à flatibus à vitioso Gas excitatis, cavitatem abdominis distendentibus, qui sursum premendo diaphragma, difficilem faciunt ejus motum deorsum, hinc est difficilis respiratio, quæ ab exercitiis augetur, quia tunc humores magis incalescunt & dilatantur, sic quoque vapores in abdomine conclusi magis rarefacti, majus spatium occupare debent, hinc magis distendunt abdomen & fortius premunt ipsum diaphragma, hinc difficilis respiratio augetur ab exercitio & motu corporis.

Lassitudo totius corporis spontanea oritur à spiritus plastici torpore ac ejus spirituum animalium paucitate & visciditate, qui sæpe in uteri luto hærent, nec se extricare valent, quapropter non sufficiunt ad multa exercitia. Sic enim oriri potest hæc spontanea lassitudo à multis tubulis musculorum, ubivis in toto corpore obstructis, adeò ut spiritus animales possint tantùm in pauciores musculorum tubulos influere, hinc difficulter possunt retrahere & flectere membra movenda, & insuper etiam hi spiritus animales hîc sunt segniores & minùs agiles. Si adsit vellicatio, uti sæpe adesse solet, oportet sanguini crassiori aliqua conjuncta sit acrimonia fibrillas arteriarum vellicans & spasmodicè vibrans.

Dolor ventriculi & appetitus depravatus est ab acido viscido, & sæpe à pondere & scabritie insuetà alimentorum absurdorum. Virgines frequentissimè rugitibus intestinorum vexantur, quia se nimium vestibus arctis stringunt, & ita compressione nimis forti poros corporis occludendo flatuum viam impediunt.

§. 6. Paucis causas externas tangamus. Externæ verò causæ sunt tum totius corporis, tum præcipuè manuum pedumque refrigeratio, aquarum ingurgitatio, intemperantia in cibo, vitiosa & absurda alimenta assumpta, ut sunt creta, oryza, crudi cespites, oculi Cancr. frusta panum exsiccata indurataque, nuces moschatæ, acetum, succus limonum, mala limonia, aurantia, fructus æstivi, quæ omnia fermentum ventriculi aliarumque partium enervant ac corrumpunt. Symbolum suum addunt somnus nimius & intempestivus, quies nimia & torpor. Animi affectus frigidiores inprimis tristitia & mœror, Excretiones variæ suppressæ, alvus segnior, suppressio mensium eorundemque diminutio, & denique hæreditas, si quidem hic affectus etiam per hæreditatem contrahitur.

PROGNOSIS.

§. 7. Eventus huic morbo non admodum difficilis, saltem non admodum periculosus est, maximè quando nondum altas egit radices, inveteratus enim plurimorum graviorum morborum, & quandoque etiam quorundam periculosorum, ut hydropum, sterilitatis, oppresso sc. totaliter spiritu plastico, & similium aliorum causa esse potest. Huc spectat aphorismus *Hippocratis* Sect. 5. 36. Mulieri menses decolores, nec eodem semper modo & tempore prodeuntes purgationem indicant esse necessariam. Magna enim salutis spes elucet, quando menses statas suas periodos repetunt, & debita quantitate & qualitate prodeunt. Quando à venarum uteri obstructionibus, tunc in virginibus juvenculis conjugio feliciter curatur, inprimis si spiritus plasticus adhuc sit vegetus.

CURA PHARMACEUTICA.

§. 8. Pergamus nunc ex lege methodi nostræ ad *Curam*, ex Pharmaceutica desumptam, & qui-

quidem ad mentem *Veterum Galenicorum*, qui eò annituntur, ut obſtructiones factæ referentur, quod obtinent per pituitæ inciſionem & eductionem, viſcerumque roborationem. Quæ obſtructiones referant ex eorum opinione, ſuperius in aliorum viſcerum obſtructionibus jam dicta ſunt. Primò ergò hoc in caſu exhibent purgans ex benignioribus compoſitum, ut primam tantum eluant regionem, idque præmiſſo enemate. Poſtea venam ſecant, ſi affectus ſit adhuc recens, & virgo aliquomodo ſanguinea, & quidem venam brachii ſiniſtri, ſi lien ſit obſtructum, dextri ſi hepar aperiendum, ridiculè cenſent. Dein exhibent varia apozemata aperientia & purgantia, quorum formulis abundant eorum libri, peractâ ſolenni purgatione ad balneum tanquam ad anchoram ſacram confugiunt. Deinde viſcera roboranda eſſe ajunt corroborantibus & variis ſpecificis viſceri labefactato debitis, quæ ſuo loco peti poſſunt, uti & reliquorum Authorum indicationes.

§. 9. Noſtrum ſi rogites votum in curatione, hoc tale erit. Omni operâ & ſtudio annitendum erit, ut ſpiritus plaſticus à torpore excitetur, ſpiritus animales è luto ſuo extricentur, & acidi viſcidi humores corrigantur & correcti educantur, & ſimul ventriculi habenda ratio.

Ut itaque ordine incedas, 1. quidem prima regio expurganda eſt, unde prima mali labes eſt, & ſi ſaburra illa acida in ventriculo lateat, tutò vomitorium lene exhibere poteris, vel ſi à vomitoriis abhorres, potes dare pilulas catharcticas & imprimis ex gummatis paratas, additis croco, vitriolo, ſalibus fixis, Merc. dulci, &c. Ego ſequenti vino medicato feliciter uſus ſum:

℞. *Herb. meliſſ. roriſmar. puleg.*
nepeth. ana mß. Rad. helen. ariſtol. rot.
angel. bryon. ana ʒij. fol. ſen. ſ. ſt. ℥j.
rad. helleb. nigr. ppt. ʒij. agar. alb. ℥ß.
cort. aurant. ſem. cardamom.
dauci cret. ana ℥j.
Limatur. chalyb. in nodulo ligat. ℥j.
caſſ. lign. ver. ʒij.

Contuſa & confracta dentur in nodulo, cui affunde vini albi Rhenani Menſ. 1. *Doſis* ℥iij. *pro re nata in die.*

Conveniunt hic omnia quæ in Menſium defectu diximus, inprimis martialia, quæ valde ſpiritum plaſticum recreant, & liquorem ſeminalem corruptum emendant, ejuſque aciditatem corrigunt, ſolo enim vino martiali ſequenti curavimus morbum hunc virgineum:

℞. *Eſſent. Mart. ſeu extr. Mart.* ℥j.
Caſſ. lign. ʒij. *Cinamom. el.* ʒiß.
Caryophyllor. ʒj.
Vini Rhenan. vel malvatici ℔ij.

Stent in digeſtione loco calido per biduum, poſtea coletur per manicam Hipp. Doſis ℥j.

Mars quoque optimè extrahitur cum ſucco fumar. & pomor. Borsdorff.

Si in morbo quodam, certè in hoc divinam afferunt opem acidulæ martiales, ut ſunt Schualbacenſes, & in noſtrâ viciniâ Wildungenſes & Pyremontanæ.

Sequens etiam Electuarium laudatur à *Cratone* trium Inperatorum Archiatro:

℞. *Limat. ferr. cum acet. parat* ℥vj.
cinamom. nuciſt. condit. ana ʒiij.
rhabarb. ʒij. *ſpec. aromat. roſat.* ʒij. *mell. ſacchar. ana* ℔j ℥j. *M. f. Electuarium.*

Zacutus Luſitanus habet ſyrupum ex ſero & chalybe eximium.

Sic *Laz. Riverius* beneficio pulveris cachectici innumeras virgines & mulieres chloroſi laborantes curavit. Sic & *Sennertus* teſtatur inter omnia medicamenta eſſe chalybem optimum.

§. 10. Hoc in morbo aliquandiu continuandum eſt in incidentibus, attenuantibus & deobſtruentibus, inprimis convenient ſalia volatilia (quamvis in genere ſpirituoſa uſurpari poſſint) & fixa, olea aromatica, pulveres minerales, additis ſtomachicis atque uterinis. Propinetur ergò ſequens, vel ſimilis mixtura cochleatim:

℞. *Aq. menth.*
Cort. aurant. aut roriſmar. aut
majoran. ana ℥ij.
Vitæ Matthiol. aut Spir. carminat. Sylv. ℥j.
♁*ii diaphoret.* ʒß. *Spir.* **ci gt.* xx.
Olei alicujus aromatici, vel carminativi gt. vj.
Syr. menth. ʒj. *M.*

In fugandis pallidis & fœdis virginum coloribus commendat *Pet. Ioh. Faber* quintam eſſentiam nepethæ,

5, 10, Furor uterinus.

Omnia quoque amara conducunt, ut sunt Tinct. absinth. centaur. min. cochlear. vel eupator. aquat. Elix. propr. s. & Pat. Hic etiam conducunt ea, quæ viscidum illud acidum absorbent & edulcorant simulque corroborant spiritum plasticum. Sequens pulvis eum in finem erit proficuus:

℞. Acid. tartar. Mynf. Ocul. ℈.
Croc. Mart. ana ℈j. *Ol. caryophilor. gr.* iiij.
M. pro 3. *dosib. manè & vesperi singulas exhibendo.*

Dum itaque humores emendati & ex parte evacuati sunt, jam portò reliquiæ per sudores eliminandæ sunt, sive decocto aliquo ex lignis, sive mixturis diaphoreticis, sive pulveribus, sive aliis quæ sudores promovent. Internis non proficientibus ulterius promoveri possunt aut laconicis, aut balneis, aut insessibus, aut frictionibus & similibus aliis. Si possunt haberi thermæ naturales, eò meliùs res succedet.

Intereà dum hæc aguntur, symptomata etiam præcavenda sunt, aut mitiganda, sed quoniam illa varia sunt, eorundem cura aliunde petenda est. Hisce autem rectè succedentibus, viscera, & præcipuè ventriculus, roboranda sunt internis externisque stomachicis, spleneticis & hepaticis vulgo ita dictis, antea in earundem partiū intemperie & imbecillitate præscriptis.

Si hic affectus ortum suum habeat à vasis uterinis nimis exilibus, & virgines sint Venereæ, tunc conjugium suadendum est.

Lud. Mercatus in febre albâ ab obstructione lienis linimentū commendat ex adipe struthiocameli; Idem fœminis melancholicis suadet lapidem Bezoar, & experimento comprobatum habet, radicem scorzoneræ per noctem maceratam & manè sumtam plurimas ab hoc malo liberasse.

Ioh. Varandæus sequentes laudat pilulas;

℞. Succ. mercurial.
mell. despumat. ana ℥j.
Coq. ad suff. consist.
Adde
sem. nigell. Rom. pulv. ʒiij.
F. massa è cujus ʒj. *f. pilulæ* VI.
Capiat 2. *in ingressu lecti per tres dies.*

CAPUT X.

DE FURORE UTERINO & MELANCHOLIA MULIERUM.

§. 1. Inter alia admiranda nonnunquam symptomata, quæ miserum sexum fœmineum aggrediuntur, non infimum obtinet locum *Furor uterinus*, qui (ut synonyma tangam & optimè vocatur *Nymphomania*, item *Priapismus fœminarum*. Aliis etiam dicitur *Melancholia mulierum*. Affectus enim hi tantùm secundùm magis & minus differunt. *Uteri deliramentum*, spiritus plastici furor, excandescentia &c.

DESCRIPTIO.

Describitur hic affectus vulgò, quòd si immoderata veneris appetitio, fœminas ad insaniam ferè redigens, à seminis copiâ, acrimoniâ & peculiari qualitate producta. Describitur verò nostro judicio, quòd sit *delirium cum ferocia subinde & audacia ac præsertim appetitu Veneris p. n. à spirituum animalium ad partes Venereis actionibus dicatas cum impetu ruentium turgescentia, spiritum plasticum ad furorem concitante, obortus.*

PARS AFFECTA.

§. 2. Laborant itaque in his affectibus cerebrum & spiritus animales & quidem ex consensu partium genitalium & uteri, quod patet ex sequentibus. Nam quod ita delirant est, quod perpetuo pruriunt & irritantur circa uterum partes genitales, inprimis spiritus plasticus. Nam ut naturalis pruritus & titillatio cupidinem faciunt Veneris & desiderium, ita continua & immodica irritatio continuum faciunt desiderium, & cui præ magnitudine causæ resisti non potest. Ut enim titillationi minus assuetæ resistere nequeunt, quin in nescio quos gestus mimicos & ludicros impellantur, sic & iis accidit, quæ hoc affectu corripiuntur, ut scil. continuò irritatæ & titillatæ, vel prurientes nihil nisi de Venere & cogitent & loquantur, manente eâdem affectione, imò

verò crescente, in furorem adiguntur & delirium. Huic affectui potissimum obnoxiæ sunt aut viduæ juniores, aut virgines temperamenti tantillo aut calidioris, aut melancholici.

DIAGNOSIS.

§. 3. Quamvis hic affectus inveteratus signis non indigeat, utpote, qui ex furore, delirio, colliquiis & similibus aliis venenum referentibus facile cognosci potest, incipiens verè in paulo honestioribus sæpe latet, & nonnisi prudenti conjecturâ cognosci potest. Cognosces tamen ex tristitia, mœrore, taciturnitate, lachrymis, pulsu parvo, debili, & subinde tardiore, subinde verò frequentiore prout scil. sermo inciderit de amore, aut Venere, aut juvone aliquo amabili. Appositè enim inquit Poëta ille:

Hic rogo num furor est, non est hæc mentula demens!

Sic etiam hariolari poteris ex oculis demissis, tumentibus, volubilibus & acriter splendentibus, ex subitâ mutatione tristitiæ, si mentio fiat rei venereæ aut coitus, risuque subsequente immodico, ex faciei rubore pallorem subsequente, crescente verò malo vix abstinere possunt à sermonibus Venereis, à gestibus impudicis & frictione partium genitalium, multa loquuntur inconcinnè & delirantes de personis quas amant, saltant & tripudiant, & quod intus urit, gestibus ostendunt, viros adoriuntur, suavia cum suaviis commutant, oscula osculis excipiunt, impudenter se gerunt, & instar melancholicorum varia sibi imaginantur.

CAUSA.

§. 4. Nunc causas hujus affectus breviter rimabimur. *Veteres Galenici* dicunt semen hoc in affectu putrescere & malignam qualitatem induere, unde gravia hæc symptomata ortum habeant.

Alii ex ipsorum grege culpant seminis copiam ac acrimoniam, adeoque fervore naturæ leges excedens, in vasis seminalibus immodicè turgens, genitaliaque excitans ad Veneris appetitum eaque veluti inflammans. Vapores enim inde ad cerebrum mitti putant, qui rationem perturbant, eamque è sede sua dejiciunt. Externas verò causas varias afferunt, inprimis omnia quæ libidini & Veneri dicata sunt.

Aliorum Auctorum causas ex Mania ab utero producta videre poteris.

§. 5. Nos existimamus, quemadmodum in Mania *Microcosmetor* est quasi incendiarius sic hoc in furore est spiritus plasticus, unde & spiritus animales furibundi redduntur atque inflammabiles, inprimis ipsi, qui ideas exprimunt de Venere, hinc isti spiritus circa partes genitales existentes cerebro talem plicaturam faciunt & eosdem poros cerebri aperiunt, ut ferè nullæ aliæ ideæ fiant, quàm de libidine. Causæ verò quæ spiritum plasticum, & spiritus irritant & stimulant præter ætatem juvenilem, temperamentum biliosum, Veneris experimentum, potissimum sunt liquoris genitalis muliebris ex glandulis cervicalibus proveniens abundantia & acrimonia, eaque salsa vel acida, spirituumque copia, propter quam illæ quidem magis vel minus ad Venerem incitantur, majoremque aut minorem ex coitu percipiunt voluptatem, & denique causæ externæ, ut sunt aër calidus siccusque & serenus, propter quam causam mulieres æstate magis quàm hyeme aut alio tempore ad Venerem irritantur, alimenta quoque calida, acria, salita, acida, aromatica, leniterque diuretica & menagoga symbolum suum addunt; Venus enim ut sale prognata creditur, ita salsis acidisq; & aromaticis valdè accenditur. Vigilię quoq; protractiores hic contribuunt, & vita otiosa, nam.

Otia si tollas, periére cupidinis arcus, qui etiam pereunt nimiis laboribus. Varii ex memoriâ aut recensione rei Venereæ affectus animi, & denique excretiones quædam vel suppressæ, vel auctiores, ut menses suppressi, alvus segnior, liquoris ex utero copiosum profluvium, quibus accedunt blanditiæ amantium, choreæ, amores ficti, & similia alia.

PROGNOSIS.

§. 6. Miserabilis autē hic est affectus, tum quod lenté tantùm & sensim curari potest, tum quod macula est honestioribꝰ familiis, neq; enim facilè illi titillationi resistere possunt, (imò tanta aliquando ejus vis est ingravescente morbo,

bo, ut tandem viros palam & coram omnibus ad coitum invitent, rem veneream proprio & vernaculo nomine inculcantes, tum deniq; quod hic affectus in maniam cephalicam degeneret.

C U R A.

§. 7. Veteres *Galenici* eò dirigendam esse *Curam* censent, ut calida intemperies tum viscerum, tum uteri præsertim; tum sanguinis & seminis corrigatur & evacuetur, in quem finem V. S. sæpe celebrare jubent, dein purgationes instituunt ex benignioribus bilem & melancholiam educentibus, purgationi superaddunt Julepos præparantes humorem peccantem, refrigerantes sc. & leviter aperientes, postmodum & validas suadent purgationes, quas descripsimus *lib.* I. *cap. de Mania.*

Tandem accedunt ad uterum & universum corpus refrigerantia & humoris fervorem temperantia, inter quæ præ aliis commendant balnea ex refrigerantibus parata, ut sunt fol. portulacæ, lactucæ, nymphææ, salicis, flor. rosar. violar. &c. Summam enim curationis in eo consistere ajunt, ut uterus valdè refrigeretur, in quem finem etiam ad tempus serum lactis suadent.

Quibus omnibus addunt illa, quæ specifica quadam pollent virtute semen extinguendi ac refrigerandi. Cui usui conferunt omnia refrigerantia.

Riverius sequens laudat distillatum:

℞. *Fol. Nymph. salic.*
vitic. ana mij. lactuc.
portulac. umbilic. Vener. ana mj.
sem. IV. *frig. maj. lactuc.*
papav. alb. ana ℥ß.

Contundantur omnia recentia & irrorentur succo limoniorum. Destillentur in B. M. ac singulis aquæ libris adde camphor. ʒj. Capiat ægra ℥j.

Ex his seminibus IV. frig. parare solent emulsiones majoris efficaciæ.

Præscribuntur varia opiata.

Clysteres & injectiones in uterum haud negligunt.

Inter externa magnifaciunt omnia linimenta refrigerantia, lumbis, pubi & perinæo admovenda, & laminam plumbeam supra renes continuò gestandam esse præcipiunt.

Injectio in vulvam fiat ex sero lactis, vel decocto hordei cum pauco succo solani, sempervivi aut cicutæ.

Omnia denique quæ in maniâ prosunt, hîc quoque prodesse non dubitant, cerebri enim rationem habendam esse ajunt.

§. 8. Nostro judicio curatio inchoanda est à regimine *rerum non naturalium*, adeòque aër est eligendus vel faciendus frigidus humidusque, alimenta verò ad tempus usurpanda sunt aquea, insipida, potusque dandus tenuior, somnus imperandus aut procurandus est, quiesque imperanda, sic tamen ne leges naturæ excedat. Excretiones verò promovendæ, animusque, quantum possibile est, avocandus ab affectibus, à Venere, rebusque Venereis oriundis, colloquiis & facetiis impudicis, multis è contra rationibus persuadendus, ut intra honestatis limites se contineat.

Diætâ sic præscriptâ, porrò vel sanguis si peccet copiâ minuendus est V. S. vel liquores acres genitales spiritum plasticum ad libidinem incitantes & spiritus animales accendentes temperandi & educendi sunt. Ad temperandos hos humores acres quoscunq; circa partes genitales existentes prosunt aquea, oleosa, terrea, & narcotica, Emulsiones puta, julapia, electuaria, opiata, conservæ. Ex. g.

℞. *Sem. cannab.* ℥j. *lactuc.*
portulac. ana ʒj. IV. *frig. maj. ana* ℈j.
Cum. s. q. aq. Nymph.
F. *Emulsio edulcoranda sacchar. ros.*

Vel: ℞. *Aq. lactuc. flor. Nymph.*
borrag. aut bugloß. ana ℥vj.
sal. prun. ℈ij. M. F. *Julapium.*

Vel: ℞. *Flor. Nymph.*
rosar. ana mj. fol. lactuc.
portulac. ~~*ana mij.*~~ *sem. viticis,*
plantag. ana ʒiij.
Coq. ex aq. posted Colat. ʒxx. *addendo Aq. cinamomi.* ʒvj.
Spir. nitri gt. xviij.
Syr. Nymph. ℥ij.
M. F. *Apozema, de quo capiat ægra bis vel ter de die* ℥iij.

Essentia castitatis egregium est remedium, ut & saccharum Saturn. & camphora. Ex. gr.

℞. *Aq. castitat.* ℥v.
sacch. Saturn. cryst all. ℈j.
syr. nymph. ℥j.
M. d. ad vitrum.
Detur cochleatim sæpe per diem.

Hic etiam conveniunt ad liquorem genitalem in glandulis uteri vitiosum corrigendum & glandulas corroborandas omnia balsamica catarrhalia, ut sunt myrrha, mastix, thus, camphora, succinum, &c.

Ad evacuandos humores, qui utplurimum existunt serosi, conducunt hydragoga mitiora, ut Jialappium, aliquando pro humoris abundantis copiâ & cholagoga. Ex. gr.

℞. *Aq. nymph:* ℥ß.
pulv. Cathol. purg. ℈j.
syr. nymph. ʒiij.
M. D.

Vel: ℞. *M. pil. de fumar.* ℈j.
resin. jialapp. gr. iiij.
sacchar. Saturn. gr. iiij.
M. F. pilulæ.

Optimè enim hoc in affectu purgantibus adduntur refrigerantia dicta, ut nitrum, aut sal prunellæ.

Interea dum illa usurpantur, sub vesperam etiam anodyna & narcotica præscribi possunt è theriaca, mithridatio, diascord. pil de styrace, laud. op. & aliis.

Uterus etiam sæpe eluendus est injectionibus refrigerantibus & leniter adstringentib9, ut glandulę constringantur, & quidē ex fol. malv. bismalv. nymph. sabin. lactuc. portulac. sem. perviv. maj. vitis, &c.

Balnea etiam aq. frig. conducunt. Item vulva sæpius eluatur aqua frigida, in quâ lap. prunell. & sacch. Saturn. fuerint soluta.

Lumbi etiam inungendi sunt Unguento & ol. rosac. additis succis refrigerantibus & tantillo camphoræ.

℞. *Ol. nymph.* ℥j.
rutæ ʒiij.
sacch. Saturn. ℈j. M.

Quo linimento inungantur renes & genitalia.

Empl. de cicutâ q. s. malax. cum ol. nymph. induc. super alutam & obduc. sindone rubro, in form. usitat. uterin.

Quibus omnibus nihil proficientibus, matrimonium si fieri potest, suaderi debet, idque cum juvene aut viro robusto, & qui strenuè desiderio & fami venereo satis facere valet, nam quod de viris rectè Poëta, idem etiam de fœminis hoc affectu lobarantibus dico:

Ureris, uxorem ducas, non expedit uri.
Conjugis in gremio mortificanda caro est.

Plura alia, quæ specificâ proprietate hoc in affectu pollent, ut de cicutâ, camphora aliisque dicunt, studio relinquo, utpote quorum opima seges apud Authores veteres reperitur, qui proinde hac de re videri possunt. Atque hęc de furore uterino, quantum possibile fuit, breviter dicta sunto.

FINIS LIBRI V.

LIB.

6,1, De primis puerperii diebus.

LIBER SEXTUS
De Infantum & Puerorum Morbis.

CAPUT I.

DE IIS, QVI PRIMIS PVERPERII DIEBVS, & postea de diæta & educatione consideranda sunt.

TOtus homo est morbus & huic omnis ætas sexusque omnis subjicitur & ejus jugum ferre cogitur; Nec est ut operosè adducam morborum, adultis negotium qui facessunt Myriadès, eorumque fatalem sæpè connexum, ac quomodo unus alteri lampada tradat, plenius dicam, cum hæc quislibet propria affirmet experientia. Latere neminem poterit calamitatum infantum, à prima nativitate ipsos vexantium farrago, horumque promptissimum pernitiosumtamen connubium, quo nulla ferè sine comitibus in scœnam prodit.

Si quis alius, certè *Divinus Noster Cous Hippocr.* de tenera infantum valetudine sollicitus est, inquiens, *diversis aphorismis, in ætatibus talia contingunt parvis & nuper natis puerulis, oris ulcera (quæ apstæ vocantur,) vomitus, tusses, vigiliæ, pavores, umbilici inflammationes, aurium humiditates.* In progressu verò cum jam dentire incipiunt, *gingivarum pruritus, febres, convulsiones, alvi profluvia & maximè cum caninos edunt dentes & iis præsertim pueris qui crassissimi sunt & alvum duram habent.*

Cum verò magis adoleverint, *tonsillæ & vertebræ in occipitio, ad interiora luxationes, crebri anhelitus quos Asthma vocant, calculi, lumbrici, ascarides, verrucæ, strumæ & alia tubercula sed præcipuè antedicta.* Grandioribꝰ autem ad pubertatem accedentibus, *plurima ex his & febres diuturnæ magis & ex naribus profluvia sanguinis, plurimæ autem passiones puerulis judicantur.* Nonnullæ quidem in XL diebus, nonnullæ in septem mensibus, nonnullæ verò in annis VII. quasdam verò jam ad pubem accedentibus, quæ verò permanserunt nec in pubertate finierint, puerulis ant fœmellis cum menstrua erumpunt, consenescere consueverunt. Nec minus sollicitus est *Naturæ Consultus Helmontius*, dum nutritionem eorum non solum ad vitam sanam, quin potius ad *vitam longam* nova paradoxaq; ratione instituendam docet.

§. 2. Superius dictis affectibus *Senex* noster innumeros alios addere potuisset, illos sc. sæpè ictero, ventris torminibꝰ, singultu, nauseâ, atrophia hectica è lactis aut diætæ vitio, corripi, jam nihil dicam de variolarum & morbillorum contagioso insultu, musteum tenellorum sanguinem quam paulò adultiorum magis febrili turgescentia & tantum non effervescentia turbante; cum verò infantibus præ aliis sit instabilis conditio quod nos docet *sera libitina dignus Etmüllerus in Valetudinario infantuli tractatu vere Apollinis bibliotheca non indigno*, cujus verba ab initio nostra facimus. Siquidem mutabilis ista & instabilis vitæ nostræ conditio, ut communis sit omnibus hominibus, inprimis tamen infantibus propria magis esse videtur, quatenus sub tenera eorum constitutione minusque valida viscerum structura & fermentorum speciatim istius, quod primæ ceu fundamentali inservit digestioni nondum sufficienter exaltatæ vigore, quoscunque sub nutritione commissos errores graviter luunt indeque fœcunda morborum suscipiunt semina, quæ per totum subinde vitæ cursum pernitiosos fructus germinare solent. Tenera ergo eorum conditio eorumq; minus valida viscerum structura Regum, spirituumque debilitas faciunt ut quoscunque sub nutritione errores com-

commiſſos graviter perſentiſcant miſelli. Unde fœcunda illa morborum ſeges, huc partim ex charactere hæreditario parentum & perverſa puerorum nutritione ex quibus tanquam ex equo Trojano proſilit Ilias morborum; ſeminale enim primordium in ſanguinis parte ſulphurea ceu principio activo latere cum *Etmüllero* extra omnem dubitationis aleam ponimus. Infantes ergò plurimis obnoxios eſſe morbis norunt omnes ſacræ Medicinæ litantes, cauſam vero norunt pauci, quia relatione ad cognocendum deſtituimur, facileque in errorem duci poſſimus priusquam veram exſpicamur cauſam.

§. 3. Initium ergo ſumamus, quomodo ſcil. infans innutritione cum lacte lædi poſſit; Fœtus etenim humanus in hanc lucem editus, abluntur & ipſi ligatur funiculus umbilicalis & ſic lecto committitur, dein ipſi præbetur mamma, ex qua ſugit lac, adeo ut primis poſt partum menſibus omnibus bihoriis, poſt 3. vel 4. menſes ſexies poſtmodum bis tervè de die lactari debent infantes, hoc lactis potu alitus per anni unius curriculum vel ultra & ſic ultimis diebus aſſuefieri debet potui uſitato, donec à lactis uſu removetur, & ſic ablactatur; plures verò fœminæ lactant ſuos per biennium, aliæ, quod rarius, per triennium. Tempore lactationis quoque pulte ex farinâ ut plurimum triceâ ex lacte vel aqua parata, quam ſaliva humectata bis tervè in die nutrices exhibent, nutriuntur. Hæc ſunto de naturali lactatione, ex qua plurimi germinant affectus, ut aſſerendum ſit cum ſapienti Solone, *Homo eſt putredo in exortu, Bulla in omni vita, Eſca vermium in morte.* Antequam ad lactis vitia & errata pultis accedamus, prius videamus & alia quæ ſtatim infanti à partu accidunt; de *umbilici* puta *ligatura*, ne illegitimo inſtituatur modo cum pro longitudine ſua vel brevitate quàm ex ligatura acquirit, varient partes genitales infantis, & ſecundo de *balneatione*, de quibus ſuperius diximus, in morbis mulierum de officio obſtetricis, egimus, nunc vero reſtat, ut pauca addamus de recrementis ſub formatione & nutritione in utero, collectis, ab aliis *Meconium*, dictis, quæ in tenellis inteſtinis recondita latent, & niſi hoc excrementum nigrum & ex viridi nigreſcens maturius ejiciatur, plures inde naſcuntur affectus, tenellis ſæpè funeſti. Excrementum hoc in corpore eliminandum eſſe, jam dudum agnovit *ſenex Divinus de victu acutorum* dicens, illud quod primum natis exit, excrementum denotat.

CAUSA.

§. 4. Non dubitamus ergo excrementum hoc originem ducere à nutritione fœtus imprimis per os, quam ultimis accipit diebus, & cum diutius quam par eſt, detineatur magis aceſcit, hinc exiſtit Author plurium atrocium torminum imo Epilepſiæ, aliquando Icteri, hinc D. *Etmüllerus* inquit Meconium nihil aliud eſt, quam crudior caſeus à reliqua nutritiva ſubſtantia, ſequeſtratus & quaſi præcipitatus; cum enim oriatur ex nutrimento fœtus in utero quaſi lacteo, qui ipſe acorem à ſtomacho ſemel conceptum plus minùs retinere ſolet, indeque occurrendo bili in inteſtinis cum eadem in obſcurum ex nigro evideſcentem colorem coit, & pedetentim ſub mora in inteſtinorum cellulis diuturniori coagulatur firmius; hinc Medici naturæ Miniſtri (cum natura ipſa ordinaria lege brevi, in partu aliquando, hæc excrementa eliminet per ſeceſſum vel vomitum) optimè & cum ſucceſſu, antequam lac vel pulticula præbetur, exhibent oleum amygdalarum dulcium vel cum manna aliisque laxantibus permixtum, vel ſyrup. d. cichoreo c. rhab. vel ſyr. de ſpina cervina cum melle confect. additis ocul. ♋, quod ſummoperè laudat D. *Etmüller*, quo meconii vel ſordium aliarum aceſcentia & congrumeſcentia futuro lactis ſuctui valde nocivo evacuari & corrigi queat. Noſtræ mulierculæ hîc exhibent & quidem non malè Marchionis pulverem vel cephalicum D. *Michaëlis*, quia pulveres hi abſorbente & præcipitanti vi præditi ſunt. Et quia ſæpè deficiunt medicamenta, hinc Natura mater illa provida matri ſuppeditat lac ſeroſum, alimentum certè medicamentoſum, (coloſtrum) quod ratione ſuæ ſeroſæ ſalſitatis ab infante primis diebus ſuctum purgat; malè ergò ſuis conſulunt

ſulunt

fulunt infantibus matres, quæ suos aliis tradunt lactandos, inprimis illis quibus lac ipsum & nimis vetustum est, si ergò negligantur, medicamenta prædicta purgantia & absorbentia, & non ex corpore infantis hæc excrementa eliminentur sed vitiosa diutius retineantur & simul primo lacte priventur miselli, unde non potest non fieri, quin destructa tota machina tenella, animam exhalent infantes.

§. 5. Nunc ergò paucis *lactis vitia* videamus, superius enim de lactatione naturali pauca diximus, nunc verò restat aliquid addere de ejus *statu præternaturali.* Diximus inter omnia lac ad alendum infantem esse saluberrimum naturæque infantis accomodatissimum inprimis lac maternum, ut pote ad quod infans in utero ipso jam dudum est assuefactus. Vinum aut Sacharata, quia acidum in sinu gerunt nulli conducunt infanti pro ordinario potu, quod verò non cunctis infantibus lac conveniat, matrum & dispositionis lactis culpa est, quod sæpè corruptum acescens est, inde enim excitantur ceu ex sacharo degenerato, tormina, Epilepsia, atrophia, asthma & sexcenta alia; lac ergò probè excoctum crassius & pinguius non semper est optimum, quod patet ex exemplis à *Hofmanno* tractat. *de usu & abusu chym.* allegatis. Ubi plures filiæ ex nimia lactis materni licet præditum fuerit butyrositate & pinguedine, epilepsia defunctæ sunt. Lac ergo optimum est colore candidissimum, sapore dulcissimum, odore jucundum, consistentia mediocre; contra vitiosum est, si degeneret in aciditatem & grumositates, perinde ut vinum in vase aliquando acescit & mucescit; si ergò adsit color flavus & simul amarescat, bilem arguit; subnigirum verò cœruleum acidum notat, sic & vitiosum est acre, salsum à sero tali ortum, sed & plura sunt insensibilia vitia, quæ lactis corrumpunt miscelam, hinc non tantum morbosæ proprietates naturales à nutricibus infantibus communicantur, sed & morales, notante nobiscum *Etmüllero*, addente cum & brutales proprietates & mores cum lacte in infantem penetrent ac in vita perseverent, ut in pueris à cervæ item à capræ lacte observatum fuit *vid. Reies. Camp. Elys. q.* 47. Vitiosum enim lac ventriculum tenellis fibris munitum facile lædit perturbatque, tormina excitat ventris, alvum concitat & alia infert mala: ex lacte seroso acquirunt imprimis alvi fluxum & omne genus scabiei, ex caseolo alvi obstructiones, appetitum prostratum & vomitum, ex flavo & acri lacte choleram & pustulas.

C U R A.

§. 6. Quibus remediis autem & lactis in mamis penuria restituenda & ejus constitutio vitiosa corrigenda sit, supra inter mammarum morborum curationes, notavimus. Infantem per annum ad summum per biennium lactasse, sufficit, & nutricibus vel matribus non adhibendi sunt, si mater denuo concepit, sed ablactandi & ad solidiora alimenta infantes assuefaciendi. Si mater infantem nutrire nequit, eligenda est nutrix, si vero mater perfecta seu mediocri sanitate fruitur melius est, matrem ipsam proprium infantem lactare & nutrire. Nutrix autem debet esse habitus inculpati, ætatis mediocris, floridi coloris, moribus honesta & ab omni voracitate & ebrietate aliena, quæ ad minimum bis peperit & liberos suos educavit: maturè ergo fœtus in hanc lucem editus tradatur tali nutrici, etenim videmus, toto die, quod plurimæ matres cacochymicæ & scorbuticæ citra viræ periculum suos infantes lactare haud possint, unde si illos conservare velint, nutrici tradere debent, & si hæc negligunt vel ob sumptus impendendos vel ob mariti severitatem tunc infantes plorando supervenientibus torminibus ac epilepticis insultibus ad plures abeunt. In nutrimento lacteo matris & quidem ad coagulum apto, plurima morborum semina, latere posse, probatur per Lithiasin per nutricem in puerum derivatam, quod notavit *Helmontius*; item binas puellas per matres Lue venereâ inquinatas, observavit *D. Etmüllerus*. Scorbutum hodie infantibus per lac communicari quis dubitat? ego novi exemplum quod epilepsia per nutricem infanti fuerit communicata, quæ nutrix suum occultavit malum, per infantem

tem vero eheu revelatum. Illico ergo fœtus à mammis matris valetudinariæ abigatur & alii tradatur; quo temperato lacte opprimuntur facilè morbosa semina, inprimis salino-scorbutica & corriguntur sanguinis discrasiæ, quo constans ac firma oriatur sanitas. Quas parvuli etiam sæpius pœnas luunt nutricum & matrum ob malam diætam (quam nec in quantitate, nec in qualitate, nec in modo & tempore legitimo observant) exemplis, proh dolor! innumeris esset demonstrandum, si tempus & paginæ permitterent. Caveant ergo sedulò nutrices a purgantibus & acidis, quæ infantum tenellas fibras stomachicas valde vellicant & convellunt, hincque tormina gravissima & aliquando convulsiones totius excitant corporis; nocent quoque nutricibus Vinum aliaque spirituosa potulenta, in se enim habent acidum absconditum, Authorem acutorum torminum infantilium; Nutrix porro omnem vitet aërem inclementioré, immoderatas vigilias, quietem ut & somnum longiorem. Cibi sint Euchimi & Eupepti, si nutrices sint rusticæ, cibi haud sint delicatiores, alias ipsis existunt pejores & in earum stomacho facilè corrumpuntur, quia non sunt consuetæ ejusmodi delicatis cibis, hinc in cibi fastidium aliaque incommoda ruunt. Abstineat à caseo, ex quo lac ad grumescentiam in mammis disponitur, item nimis à salsis & aromaticis, leguminibus, piscibus salsis inprimis vero aceto & acidis, in quibus sæpe latet Faber epilepsiæ, prout observavit *Sylvius*, item cerevisia non probè cocta aut fermentata, utpote ex qua fermentum ventriculi afficitur & diarrhœæ seu tormina excitantur. Omnia quoque graviora animi pathemata fugiat; quia spiritus animales totum genus nervosum & his mediantibus massam sanguineam & reliqua corporis contenta liquida commovendo maximè alterant hacque ratione lac corrumpunt, inprimis verò terrorem & iracundiam, propterea à domesticis nulla præbeatur occasio. Terror enim ex spirituum animalium impetu & ἀταξίᾳ lactis coagulum producit, in quem finem notabile recenset exemplum *D. Etmüllerus*, dicens: Evenit casu ut graviter perterrefiat puerpera, inde repente ad se cum reddisset animus, catellum mammas exugere permittit, ne alteratum lac fœtui noceret, quo facto brevi post gravi epilepsiâ corripiebatur catellus, quæ vero theriacâ & insequente gravi sopore demum evanuit, novi ejusmodi tria exempla. Sic etiam nocet ira; quæ ea propter parva epilepsia dici meretur, terror enim & ira turbat digestionis primæ opus, & iræ furor facit sanguinem ebullire & excitat febrilem effervescentiam cum bilis orgasmo; malè imo pessimè etiam nutrices suis consulunt infantibus mammas nimis superfluè & inordinatè præbentes, tunc nimis alendo sæpe necant, & dum lactant, mactant, prout loquitur sæpè laudatus Etmüllerus, hinc illa cruditas acida & liquamina putrida tot morborum authores, præstat hìc peccare in defectu quàm in excessu, cum repletiones ad extremum productæ, graves esse solent *teste Divino Coo f. 1. aph.* 4. & impura corpora quo magis nutriveris eo magis læseris *itid. test. Senn. n.* 1. 2. *aphor.* 10. Quoad excreta & retenta omnia se legitimo habeant modo, menses enim supprimentur lactantibus ac in gravidis; quoties ergò mensium contingit excretio, toties animadvertitur in tenellis alteratio, qua languidi, lachrymabundi ac imbecilles fiunt, donec sedato hoc fluxu, dicti languores remittunt. Insignior quoque lacti imprimitur alteratio per fœcundum coitum nutricis, inde lac corruptum generatur & horridam acquirit impressionem fœtui valde nocivam. Lac ita depravatum & corruptum ab infante suctum, degenerat in ejus ventriculo in vitiosum casei coagulum, tenello infantis stomacho infestum, adeo ut exinde eidem stigma per totam vitam durabile imprimatur, inde casei aversionem tam multis solemnem deducit D. Etmüller, Schockius, & Dygby. Optimè ergo faciunt mulieres lactantes ut à coitu abstineant, propter insignia nocumenta, quàm libidinem mi elli sæpe corpore luere debent.

§. 7. Nunc etiam quædam de pulte, alimento infantis, monenda restant. Nostræ mulierculæ

culæ statim primis mensibus parant pulmentum ex farina, lacte, adjecto sacharo inseruntque ori infantis, quod pulmentum cum *Etmüllero* Gluten viscosum & Bibliopegis pro glutinandis chartis magis aptum quàm nutrimentum appello, loco enim hujus nutrimenti misellorum stomachus aggravatur pappâ tenaci crudâ ac viscidâ, unde non potest non fieri quin prima digestio vitietur & consequenter etiam 2da & 3tia, hinc *Clar. Hildanus cent. 6. obs.* 3. periculosissimam pylori à tali pappa viscida notat obstructionem, plures itidem Cachexias & obstructiones ex panis non ritè fermentati & cocti esu, tali pappæ non multum dissimili, in adultis novimus, quare melius primis præsertim mensibus quatuor, solummodo lacte materno infantes contenti sint, postea verò omnivaria jusculа præberi possunt ex pane triticeo cum jure carnis coct. & sic res melius succedit; male & consulunt infantibus nutrices, cum pulmentum in ore teneant & salivæ commixtione ipsi fluiditatem concilìant, ex qua fermentativa *commixtione* ingestioneque plurima morbosa contagia misellis communicantur, sic & per hanc salivam infantibus morbi lactantium infundi possunt, ceu monumenta Medicorum abundè passim testantur. Ex acido & viscido ergo tot affectus infantibus propullulant. *Galenici* culpant pituitam crassam ac acidam. *Paraselsistæ* sal acid. seu tartar. Nobis verò nuncupare libet *acid. viscidum*; hinc omnia medicamenta hoc corrigentia infantum morbis sunt proficua, ceu sunt omnia alkalia tam volatilia quàm fixa, item aromatica salina volatilia & etiam oleosa, imprimis volatilia oleosa. ♎ * aromatizatus, anisatus aut caryophyllatus, liquor. c. cervi succinatus, quæ tum nutrici tum infanti in vehiculo convenienti puta aq. menthæ, fœnicul. item lacte materna à gutt. I. II. ad III. dari possunt. Idem acidum mirè etiam destruitur per salia acria aromat. volat. ut sunt semen anisi castor. &c. quod elegans temperans est acidum austerum, sic & myrrha & succinum & cinnabaris nativa eundem absorbent acorem. Ex fixis & paulo terrestrioribus sunt oc. cancr. corall. margarit. bezoar. ebur. unicorn. fossile, *pulv. Polychrest. Ettmulleri*, de qua re vide instar omnium *Ettmulleri* tr. de infant. valetudin. in quo ingeniosè non minus quàm verè omnia ex acido infantum mala, demonstrantur. Lac quoque & alia incommoda produci posse, nulli dubitamus. Hæc sunt generalia, nunc ergo ad specialiora accedamus.

CAPUT II.

DE ICTERO

§. 1. **I**Nfantes non duntaxat jam nati, sed & in ipso utero adhuc existentes ictero inficiuntur, plerisque tamen mox à partu solet supervenire hic affectus ac per aliquot dies durare, & dein iterum recedere, qui se prodit per colorem totius cutis flavum instar croci, quo non tantum universi corporis superficies cum albugine oculorum, sed & pinguedo & partes carnosæ, & membranosa ipsaque parenchymata tinguntur. Quod malum aliquando cognosci potest ex urinis flavescentibus & linteamina tingentibus, & per alvi fæces aliquando albicantes.

§. 2. *Sylvius* existimat in his infantibus Icterum sæpè fieri posse absque ductus bilarii obstructione à bilis scil. spirituositate & ideo ad effervescendum, ineptitudine.

CAUSA.

Nos hujus affectus *causam* deducimus à bile vel particulis sulphureis in massa sanguinea nimis scatentibus, unde ex matribus, rebus spirituosioribus atque volatilioribus ♎ vini, puta, vino Hispanico, & similibus indulgentibus nati statum à partu ictero corripiuntur. Bilem itaque ergo in Ictericis esse sæpè volatilem & acrem, & producere posse hunc affectum, extra omnem aleæ dubitationem ponimus, hunc affectum in tenellis his etiam oriri posse ab obstructione ductus bilarii factâ, à Meconii aliusque viscidi humoris præsentia, nulli dubitamus.

CURA.

§. 3. Quoad *Curationem*, illa facile oleosis salibus lixiviosis internè & externè usurpatis, curatur. Alvus si strictior sit, commode solicitanda Syr. de spina cervinâ addit. rasur. ebor, pul-

pulvere, vel syr. d. cichor. cum rhabarb. vel rhabarbarum aliaque convenientia potui ordinario nutricis indantur. Postea exhibeantur varia incidentia aperientiaque ductum cholidochum, inprimis singulis diebus de Tincturâ croci gutt. aliquot dentur, vel croci gr. j. in substantia exhibeatur, omnia enim hic conducunt crocata. Item sudorifera, hinc *Sylvius* bezoartici mineralis granum unicum commendat.

Externè varia conveniunt, quæ in Capite de Ictero lib. III. diximus, exinde alia remedia hic congruentia peti possunt.

§. 4. Infantes in lucem editi & quidem circa quartum diem à partu efflorescentia mitiori purpura affici & infici solent, conspicitur enim rubedo totius cutis cum pruritu & aliquali subsequenti excoriatione.

§. 5. *Causa* est, quod sanguis parvulorum in utero materno sæpè à sanguine matris scorbutico inficiatur, qui accedente aëre externo ex respiratione hausto nimis effervescat, & hinc magis agitetur, à quo motu interno salia illa minus symbolizantia & immiscibilia ad peripheriam præsertim ad glandulas intercutaneas miliares deponuntur, ubi se cum pruritu produnt.

§. 6. *Curatio* hujus affectus consistit potissimum in procuranda transpiratione, hinc mulierculæ corpus abluunt vino calido, quâ blandâ frictione aperiuntur poruli cutis, per quos dein salia ista heterogenea & semina morbosa excludi possunt, & sic quoque simul viscositates poros obstruentes, & in utero materno acquisitæ abluuntur, in quem finè & non malè nonnulli, aquæ saponem vel lixivii modicum addunt ut melius detergantur hæc de *præservatione* dicta sint; si verò jam urget affectus varia sudorifera alkalia sunt exhibenda; Item hoc in casu conducunt salia volatilia ad gr. j. exhibenda, & antimonium diaphoreticum itidem ad gr. j. propinandum.

CAPUT III.

DE TORMINIBUS INFANTUM.

§. I. Tormina infantes torquentia malum nuper natis est fere inevitabile & valdè familiare, quod ipsis non tantum à nutricum lactis coagulo & esu acidorum accidit, sed utplurimum videmus hoc malum vel à flatibus vel humoribus acrimoniâ acidâ peccantibus ortum. Flatuum indicia sunt, quando in talibus abdomen valde distenditur & excretis flatibus levamen persentiant miselli. Acidi verò intestinorum interiores rodentis, mordentis ac lancinantis indicia sunt præter ejulatum excrementa alvi vel viridia ab acido tincta & corrupta, vel flava & deinde paulò post viridescentia & acidum spirantia, quem colorem Authores à bile & succo acido corrupto deducunt, sive is fit pancreaticus sive lymphaticus, perinde est, quod *Cl. Grafius de succ. pancreatico f.* 195. comprobat experimento, dicit cum ex bilis flavæ cum spir. vitrioli, vel alius miscelâ atrovirescentem produci colorem, ex acido hoc inprimis viis existente lac in tenellorum stomacho in grumos caseosos adigitur, hinc excrementa sæpius apparent grumosa, wie gehackte Eyer.

CAUSA.

§. 2. Hæc tormina nuper natis valde familiaria itidem à pravâ diætâ matrum & nutricum in infantes derivantur, cum nempè illæ alimentis nimium viscidis ac glutinosis, viscido ac glutinoso acido generandæ ansam præbentibus, nimis indulgent, vel sale & aromatibus conditis bilis acrimoniam multum augentibus, vel acetariis acido humori generando aptis abutuntur gravidæ vel lactantes, ex pasta nempe acida viscida in intestinis latente, concurrente simul, vitioso acore & alkalino bilis stimulo Gas tale flatuosum generatur; Ut enim teneri arborum flores quàvis aurâ vel plumâ facilius quam jam grandiores marcescunt, & decutiuntur, ita etiam fœtus teneri facilius quam matres vel levissimo in diæta delicto, offenduntur.

CURA.

§. 3. Præmissis hisce & prælibatis facilè curatio institui potest quæ consistit in flatuū discussione & causæ eorum correctione ac eductione.

Inter flatus discutientia carminantia dicta merito magnifacio aquam Carminat. Mynsf. zedoar. anisat. menthæ, fœniculi additâ guttulâ una aut altera spirit. anticol. ex nitro. D. Michaëlis vel spir. nitri. dulcif. Ex gr. detur seq. mixtura cochleatim: ℞. Aq.

℞. *Aq. carminativ. fœnicul. menthæ ana ℥j.*
spir. nitri. dulcif. gutt. vj. theriac. cœlest. gr. iij.
Essent. citri saccharin. Zwelf. q. s. M.

Si autem aliquis loco spirit. nitri. spir. *. volat. Vel alius spir. volatilis aromatizati aliquot guttulas adderet, ille non errabit.

Ubi simul materia tenax ac glutinosa simulq; acris existit, semper respiciendum est simul ad flatus, qui etiam discuti debent clysteribus carminantibus. *Nobiliss. Ettmüllerus* hoc in casu exhibet pulverem anisi cum dimidio corall. vel Elæosaccharum anisi vel spir. *. volat. anis. Dolores quoq; à flatibus orti sedantur ab opiatis. Ex. gr. syrup. papav. simpl. vel laudan. opiato pro re natâ mixturis carminativis adjectis. Externè verò hoc in casu conveniunt olea linimenta & unguenta, ut sunt olea distillata chamomillæ, fœniculi, carui, ainsi, cort. aurant. cum oleis coctis anethi, lumbricorum, castorei mixta, item ol. carminativum Mynf. Inter emplastra magnifacio Empl. de baccis lauri toti abdomini impositum, quo filiolum meum restitui, cujus abdomen non solum, sed & scrotum à flatibus distenta erant; nec sacculli ex carminativis repleti & abdomini imponendi, negligantur.

Quando verò flatus non sed pasta illa viscida nimis tenax, & glutinosa existens urgeat, tunc conveniunt pituitam glutinosam incidentia, quæ sunt utplurimum jam dicta carminativa hisce præmissis dein ut pro virium ratione illud tenax educatur, Author sum, quod syrup. de mannâ, de cichoreo cum rhabarbaro, florum Persicorum rosat. solutiv. cum senna aliquot granis jalappæ resinosæ pulvere acuatis, perfici otest.

Verum ubi infantes ob debilitatem vel etiam nauseam (quod sæpius fieri solet) laxativa talia perferre nequeunt, antedicta majori dosi nutricibus propinanda erunt, sic vis cathartica medicamentorum cum lacte in infantes derivatur, à quâ blandè & citra omne periculum postmodum purgantur tenelli. Si vero hypochondria à flatibus valde sint distenta simulque concurrat ex pastâ illâ tenaci alvus adstrictior, satius erit purgantibus per os assumendis præmittere clysmata ex aperientibus, emollientibus & carminativis, simul additis blandæ purgantibus. Externè etiam ad mucum illum viscidum a uthorem horum torminum dissolvendum conducet unguentum sequens:

℞ *Gumm. ammoniac.* ℥ß. *terebinthinæ* ʒiij.
aloës, myrrhæ ana ʒj. *fell. tauri* ℈j.
M. cum sevo cervino f. unguentum debitæ consistentiæ.

Quoties verò acrimonia acida conjungatur notatis flatibus, aut seorsim peccet, toties horum torminum curatio consistet, 1. in amotione omnium causarum externarum. 2. in correctione acidi vel in matre vel nutrice. 3. in acidi quoq; in ipso infante peccantis, emendatione.

Externæ causæ ergo removeantur ut sunt alimenta, condimenta, medicamenta, vel à matre vel à nutrice immodicè ingesta; animi quoq; pathemata fugiantur inprimis mœror, metus & ira si enim tale quid contingat, prius exsugatur lac è mammis, antequam præbeatur infanti.

Acidum in nutrice peccans existens optime demulceri potest, per spirituosa & oleosa, idemque acidum concentrant & emendant salia tam fixa quam volatilia & manifesta & latentia in corallis, margaritis, oculis cancr. &c.

Ad acidum illud in corpore eliminandum quando temperatum & correctum est, conducunt diuretica aromatica; Idem acidum corrigitur & expellitur per sudoré, hinc conducunt diaphoretica aromatica & resinosa ex lign. guajaci, sassafras, juniperi, buxi, quercus, &c.

Ad acidum in ipso infante existens, & ipsorum intestina rodens temperandum ac corrigendum præ aliis laudamus absorbentia & præcipitantia, in quem finem commendamus sequentem pulverem ad imitationem pulveris *specifici Ettmulleri* hoc in casu rarò fallentem:

℞. *Ocul. cancr. præp.* ʒß.
corn. cervi sine △ præp. ℈j. *corall. r. præp.* ℈ß.
myrrhæ rubr. castor. ana gr. v.
theriacæ cœlest. gr. jv.
M. fiat pulvis subtilis dos. a. ℈ß. *ad* ℈j.

Si verò ex his torminibus uti fieri solet Epilepsiæ vel convulsiones metuendæ sint, tunc salia volatilia salina conducunt. Detur sequens vel similis mixtura cochleatim:

℞. *Aq. florum tiliæ. fœnicul. ana* ℥j
spiritus sal. armon. anisat. ʒß.
ocul. cancr. præp. ℈j. *cinnab. nativ.* ℈ß.
theriac. cœlest. gr. iij. *syr. d. menthæ* ℥ß. *M.D.*
Vel detur dosis seq. pulv.

℞. *Pulv. Marchion* ℈j. *auri fulminant. gr.* iij.
nitr. depurati gr. ij.
M. fiat pulvis dividendus in IV. partes æq.

Vel: ℞. *Pulv. absorbent. Wedelii* ℈j.
cinnab. antimon. gr. vij. *castorei præp. gr.* vj.
theriac. cœlest. gr. ij. *M.D. à* ℈ß. *ad gr.* xv.

In hoc affectu magno cum successu exhibui pulverem absorbentem *Ludovici* & *Wedelii*, opiata quandoque sola sufficiunt. Indi possunt & umbilico inprimis theriaca cœlestis vel mithridatium cum Gossipio imponatur.

Externè prædicta conveniunt olea carminativa & aromatica.

Hæc prælaudata medicamenta etiam exhibenda sunt in alvi dejectionibus viridiscentibus, acidumque redolentibus ab acido p. naturali oriundis.

CAPUT IV.

DE IRUCTIBUS, SINGULTU, *Nausea, Cardialgia, ac Vomitu ac præsertim Lactis coagulatione.*

§. I. Nuper natis non tantum tormina & alvi dejectiones virides accidunt, sed & eorum stomachus sæpè afficitur malè, & hinc Ructus, Singultus, Nausea, Cardialgia & Vomitus multivarii oriuntur, & tenellos afficiunt. Non mirum est, si copiosior acidior imo tenacior mucus, qui facilè ex lacte corrupto generari potest, ventriculo negotium facessat, & ejus acore fermentativo & tenaciore muco intumescente inque flatus facessente, ructus & flatus per os erumpentes producantur, & si saburra ista non resolvatur in flatus, sed pertinacius adhæreat orificio superiori ventriculi non potest non fieri, quin acrimoniâ suâ nervosas illas partes vellicando & rodendo inducant cardialgiam aliasque cordis anxietates. Et si mucus ista totum occupat ventriculum & transitus per pylorum denegatur; necessariò inde appetitus fermentum delendo, prosterni debet, si ab hâc acrimoniâ (bilis enim ad acrimoniam augendam sæpius se associat acidorum familiæ) irritetur ventriculus & spasmodicè contrahitur, non potest non vomitus inde produci, quæ quandoque infantibus salutaris est, si nempe mucus ille tenacior ejicitur, quâ sarcinâ liberatus ventriculus melius se habet, inprimis si mucus aliaque viridescentia ejiciantur excrementa.

§. 2. *Singultus* etiam fit ex lacte corrupto & ab acido coagulato, inprimis si acidior & viscosior mucus superiori orificio maximè ob nervos sensibiles, pertinacius adhæreat. Inde propter firmissimam diaphragmatis connexionem hæc convulsiva fit contractio, *Singultus dictus*.

CAUSA.

§. 3. Utplurimum ergo est *acrimonia acida*, quæ acida vel salsa materia utplurimum orificium ventriculi superius mordicat & irritat, & simul diaphragma in consensum trahit, maximeque membraneum illius centrum per intervalla afficiendo atque ad sui contractionem incitando, sive sub specie vaporis, flatus, vel liquoris ad illud defertur, sive etiam in cavitate thoracis vel abdominis aliquando hæret.

§. 4. Cum verò ructus, vomitus, singultus, nausea, cardialgia parum in causa differant, eandem etiam ferè curationem mutatis mutandis desiderant, quæ flatus discutiunt, etiam tuctus tollunt, quod præstant carminativa superiori Capite jam proposita.

In cardialgia ab acri viscido humore tenacius orificio ventriculi adhærente orta, conducunt omnia acrimoniam istam viscidam corrigentia; inprimis Essentia Carminativa *Wedelii* cum essent. castorei, opii, internis ac externis carminativis & roborantibus nervinis permixta. Pulverem sequentem sæpè cum effectu exhibui in aqua menthæ; etenim mentha & ejus aqua *Sylvio* specificum est in singultu:

℞. *Pulv. nuc. mosch.* ʒß.
ocul. cancr. præp. ℈j. *castorei.* ℈ß.
corall. r. præp. *caryophyll. ana* ℈j.
ol. menth. dest. gr. ij.
theriac. cœlest. gr. iij.
M. f. pulv. subtilis. dos. ℈ß.

Adul-

Adultioribus detur cochleatim de sequente mixtura.

℞. *Aq. menth.* ℥ij. *cinnam.* ℥j.
tinct. succini. ℈j. *essent. anodyna* ʒß.
syr. d. mentha ʒij. M. D.

Si major adsit ventriculi contractio & metuenda sit Epilepsia, tunc ad cinnabarina & opiata confugiendum est, in quo casu celebris est sequens pulvis:

℞. *Cinab. antimonii. gr. ij.*
☉ *fulminant.*
theriac. cœlest. ana gr. j.
M. D. pro dosi. Vel detur ad pisi magnitudinem mitridatii, vel theriacæ Androm.

Sylvius in nausea & vomitu præprimis commendat tenellis spiritum nitri dulcem & opiata, sic etiam in adultioribus in singultu *vomitus* conducit adacres istas sordes evellendas, post quam exhibeatur pulvis *Joëlis* in omni singultu ab ipso *Ettmullero* æstimatus. Constat autem ex C. C. ust. & coral. præp. admistis una vel altera guttula ol. cinnamom. vel anisi dest.

Sic & prælaudatus Vir hoc in casu laudat anisum, singultui adultorum appropriatum externè pariter ac internè usurpandum remedium; non minus æstimat castoreum. Si vero vomitus urgeat per essentiam, & simul nausea & stertor anhelando urgeat, non sistendus est, usque acris latex vel tenax ista saburra eliminata fuerit, quin potius promovendus est cum jusculis pinguioribus, dein si evacuata fuerit materia peccans stomachus confortandus est, & quidem sequenti mixturâ balsamica:

℞. *Aq. cinnamom.* ℥jß. *spir. mastichin.* ʒj.
essent. terræ Japon. ℈j.
syr. cinnamom. ℥ß.
M. detur cochleat. per vices.

Cl. D. *Ettmullerus* sequentem habet pulverem:

℞. *Nuc. moschat.* ʒj.
corall. r. caryophyll ana ʒß.
M.D. parum per vices.

Nec theriaces usum tum internum quàm externum negligendum esse, vult; qui & magnifacit in ablactatis decocta caryophyllorum ad ʒß. & mastich. ℈ij. in vino.

In omnibus ferè his affectibus tanquam polychrestum medicamentum æstimo, sequentem pulverem:

℞. *Pulv. bezoart.* ʒj. *lap. cancr. præp.*
cinnab. antim. ana ℈j.
castorei, ℈ß. *theriacæ cœlest gr. iiij.*
ol. cinnamom dest. menth. dest. ana gutt. j.
M. dosis à gr. v. ad x.

In anorexia & appetitu depravato præmisso vomitorio, sal. volatile cinnamomisatum cum essentia balsami peruviani magnifacio, vel terram Catechu, adjectis guttulis ol. cinnam. vel menthæ vel macis, vel alius aromatici destillati olei.

In omnibus hisce affectibus nec externa negligenda sunt, quia infantum stamina nervosa sunt adhuc valdè tenera, & hinc illa effectum suum melius præstare possunt. Conducunt ergo varia linimenta, olea, emplastra cerata, item spirituosa stomacho & abdomini illinenda.

Hic mixtura mea balsamica externa ex succolad. conf. alkermes ol. nuc. moschat. balsam. Peruviano, cinnam. cum vino Malvatico parata, egregium in his casibus præstat officium. Oleum stomach. Craton. aliaq; stomachi. oleum menthæ, macer. cinnamom. &c. item ceratum ex ladano, tacamahaca proficua sunt. Item spirituosa ut sunt spiritus mentæ, mastichin. lil. convall. theriacal. camphorat. &c. nec sua laude fraudenda sunt. Externè conducet frustulum panis vino Malvatico imbutum aut aliquot gutt. ol. macer. cinam conspersum ac ventriculo impositum, quia Gasteronacem & spir. in ventriculo existentes his spirituosis & oleosis valde recreantur. In vomitu & umbilico indenda sunt varia opiata ut sunt theriac. cœlest. vel imponendum emplastrum ex theriaca Andromach. Si varegata excrementa ejiciantur tunc conveniunt enemata, quę multum levaminis afferunt. Rubrum nostrum emplastrum umbilico imponendum, egregiam præstat opē in omnib9 prædictis affectib. quod sequens est:

℞. *Gumm. tacamahac.* ℥jß. *myrrhæ.* ʒvj.
mastich. ʒij. *pulv. santal. rubr.* ℥jß.
rosar rubr. ℥ß. *ol. nuc. mosch. expr.* ʒij.
mastich. absynt. an. q. suff.
ceræ q. s. Coque ad consistent. emplastr.

Emplastrum de crusta panis cum oleo mastichino malaxetur, item prodest cataplasma ex fermento acerrimo cum pulvere mentæ, rosf. rubr. thur. mastich. c. aceto rosaceo; vel sacculus ex herbis appropriatis, reliqua ex Cap. I. lib. III. peti possunt.

CAPUT V.
DE ALVI FLUXU ET ADSTRICTIONE.

§. 1. NOn tantum intestina *Infantum* malè afficiuntur per tormina, sed eorundem ventriculus & intestina afficiuntur per alvi fluxum, qui pluribus lethalis existit, & alvi adstrictionem nimiam. Maximè verò circa dentitionem hoc malo infestantur pueri, qui fluxus si in dysenteriam degenerat, utplurimum perniciem affert.

CAUSA.

§. 2. Oritur autem alvi fluxus aut ex vitio lactis aut alimenti corruptione, aut ex colluvie acri in intestinis collecta. Alvi adstrictio sæpè oritur à producta tenaci saburra simulque austera intestina contrahente.

CURA.

§. 3. *Curatio* alvi fluxus consistit in supra dictis stomachicis. Ab initio prosunt abstergentia ex decoct. hord. simpl. cum syrup. rosf. sol. dein adstringentia balsamica cum foris tum intus adhibenda sunt. Conveniunt hîc omnia carminativa, theriacalia, absorbentia, bezoartica, opiata, &c. ad dolores & intestinorum convulsiones tollendas, & alvi fluxum sedandum & acrimoniam delendam, egregium facit officium sequens:

℞. *Essent. theriac.* ʒj. *Anodyn.* ℈ß.
balsf. Peruvian. ℈j. *M.D. ad vitr. dosf. guttæ*

aliquot pro ratione ætatis & urgentium symptomatum.

Magisterium coralliorum succo citri, ebor. sin. △ præp. nuc. moschat. mastich. &c. item aqu. cinamomi cydoniata Syr. corallorum de rosis siccis, spiritus mastiches theriac. Andromach. & cœlest. item laudanum opiatum cydoniatum *Hoffmanni* egregia sunt medicamenta Ex. gr.

℞. *Aq. plantag.* ℥j. *cinamom. cydoniat.* ℥ß.
syr. coraliorum ℥j. *spir. mastich.* ʒj *Misc.*

℞. *Magist. corallor. cum succo. citri, ebor. sine △ præp. ana* ʒj. *terræ. catech.* ℈j.
Misc. pro aliquot vicibus.

Externè convenit ol. cydoniorum, mastich. myrtillornm, nuc. moschat. expr. Unguentum Comitissæ & superius dicta cataplasmata & emplastra aliaque.

§. 4. *Alvus adstricta* infantibus contingit vel ob sensus obtusionem à pasta tenaci, quia bilis non fluit ad intestina, quæ stimulus esse debet, aut ob copiosius austerum, sive reperiatur in succo pancreatico sive in bile si scil. instar amurcæ in folliculo suo stagnet.

§. 5. *Curatur alvi obstructio* in Infantibus remediis alvum lenientibus, quæ tum nutrici tum infanti sunt adhibenda. Nutrici jusculum in quo folia sennæ c. semine anisi coctum, exhibendum; Infanti enemata ex lacte dulci cum therebinthina in vitell. ovi dissol. applicentur, si obstructiones sunt pertinaces aliquid aq. benedict. addere soleo; dein detur manna in jusculo vel brodium passularum laxativ. si adsit materia viscida in paulo adultioribus addere soleo grana aliquot pulveris jalappæ & utplurimum quot annos habet, tot grana hujus pulveris syrupo admiscere soleo, vel detur una pilula angelic. s. aloëtica vel ad mentem *Etmulleri* syr. de spina cervina vel solum, vel cum syrupo de fumaria mistus & subinde exhibitus.

In ablactatis *prælaudatus Vir* aliquot grana Merc. dulcis suadet, qui mucum resolvit & verminationi resistit, commendat quoque miscendum ad gran. j. & plura cum lacte vel pulte exhibendum. Mihi solemne est sequentem potionem parare & pro ætatis & morbi ratione cochlear. I. vel II ad tria exhibere:

℞. *Fol. sen. SS.* ʒiß. *sem. anisi. fænic. ana* ʒj.
acidi Tartari. ʒß.

infund. per noctem in aq. malvæ & Mercurial. ana q. s. manc coq. lento igne in col. ℥iij. *dissolve mannæ Calabrin.* ℥iß. *iterum col. & adde syr. d. cichorio c. rhabarb.* ʒvj. *pulv. jalappæ* ℈ß. *Misc.*

Externè venter & umbilicus inungantur oleo calido chamomillæ in quo parum colocinthid. coctum est, aut inungatur umbilicus unguento d. arthanita, quod mihi præsentaneam sæpe præstitit opem. Pinguedo anserina & gallina cum corticibus nuc. jugland. applicata

eata de optime confert, vel fiant suppositoria ex melle cum speciebus hier. pic. vel ficus filo alligata intrudatur intestino recto: si linimentum expetis, en tale aut simile parari potest:

℞. *Ungt d. arthanita* ℥ij. *Fell. tauri inspiss.* ℥j. *aloës* ℨß. *ol. colocynthid.* ℈ß.
M. fiat linimentum.

CAPUT VI.

DE APHTHIS.

DESCRIPTIO.

§. 1. APhtæ quæ vulgò sed perperam ulcuscula judicantur, sunt Eschara quædam sed leviusculæ quæ in summitate pustularum quarundam in ore oriuntur, decidunt & renascuntur varii coloris, variorumque aliorum accidentium.

DIFFERENTIA.

Inprimis infantibus est affectus haud infrequens, magna enim in his diversitas est ratione loci, nempe totam oris superficiem occupare solent, aliquando verò solum in linguâ, quandoq; in solis faucibus, quandoq; verò & in palato & in labiis & in gingivis, imo & œsophago, ventriculo, intestinis & aspera arteria producuntur. Ratione coloris diversitas est, quandoque albent, quandoq; flavent, subinde livent, interdum nigricant, aliquando verò alterius sunt coloris, quorum colorum causas reddit *Sylvius in cap. de aphtis p.m.* 604. & deducit ab acido bili diversimodè juncto; Aliæ molles sunt aliæ humidæ, quædam verò asperæ & siccæ, quædam leniter partibus adhærent, facileque decidunt aliæ verò firmius & quasi ex ipsis partibus propullantes, difficulter removentur, aliæ & sunt quasi confluentes, aliæ quasi discretæ.

DIAGNOSIS.

§. 2. Oculis ordinario à Medico cognosci possunt, easque adesse referunt adstantes, instar crustæ aliquando unicum constituunt quasi ulcus, cuticulam infestans & corrumpens non item ut cætera ulcera consumens carnesque exedens. Incipere solent à gingivis, postea à lingua ad palatum totumq; os serpiunt ac fauces & œsophagum descendunt ob continuitatem tunicæ ventriculi & œsophagi cum ore. Infantibus aphtæ fiunt ex lactis corruptione & inde orta acrimonia & acescentia; acre enim acidum est excorians prædictarum partium membranas. Alii culpant lympham acescentem & humores circulantes vitiosos, alii dicunt esse acrimoniam salivæ cum pulte commixtæ, injectam; Fons peccantis acidi potissimum quærendus est in ventriculo ex corruptela lactis & pultis nimiaque acescentia. Confer sis *Dn. Etmüllerum*, qui existimat hunc acorem aliquando exhalare ex ipso stomacho, qui vapores acres dum aut partibus iis adhærent aut salivæ admiscentur, suâ acrimonia pustulas excitant, & iis ut arte Escharas, quomodo tum in infantibus à corrupto lacte materno in ventriculo, tum etiam in febribus sive intermittentibus (quod tamen etsi rarum est ego tamen aliquoties observavi) sive continuis, quod frequentius, & in aliis ubi tantum latent cruditates recrementosæ & porraceæ in stomacho.

PROGNOSIS.

§. 3. Eventum vero quod attinet, is varius est, pro varietate ipsarum aphtarum & causarum à quibus producuntur, & quidem aphtæ acres symptomaticæ malæ sunt, criticæ verò mitiores; In specie autem bonæ sunt quæ statim ab initio prodeunt & minus spatium occupant, si hinc inde tantum dispersæ sunt; quæ albent, quæ molles sunt & humidæ, quæ facilè abluendo decidunt, ut ut aliquoties regenerentur, quæ nulla gravia habent symptomata conjuncta aut morbos; quæ vel morbos minuunt, quæ comitem habent salivationem, secedunt enim ut plurimum cum salivatione. È contrario verò malæ quæ aut lividæ sunt, aut flavæ, aut nigricantes, aut siccæ, & quæ nullum afferunt levamen, & quæ in unam coeunt crustam, & quibus præsentibus morbus augetur. Mulierculæ nostræ somniant, cùm dicunt apthas per IX. dies incrementum sumere & per reliquos IX. dies iterum decrescere.

CURA.

§. 4. Præmissis his superest ut aphtarum curationem nunc addamus quæ consistit in acidi acriores correctione, in novæ generationis impeditione, in illarum maturatione, inunda-

undatione ac consolidatione. Acidum aphtarum mire corrigit vitellum ovorum cum aq. rosarum & sachar. cand. permixtum. Acrimoniam istam acidam etiam temperat succus raparum quocunque modo paratus & expressus aphtis illitus cui vel momentum mellis vel sachari addendum. Succus cancrorum fluviatil. item veronicæ ad os eluendum suum præstant officium; sequens rarò me fefellit, quo singulis diebus bis vel ter instrumento linteo obducto everraturos.

℞. *Vitell. ovor.* No. j. *mell. despumat.* ʒij.
succ. veronic. *rapar. ana* ℥ß.
croci gr. vj. *macer.* ℈ß.
cum aq. veronic, & rosar. q. s. D.

Ad os eluendum cerevisia recens, serum lactis, cerevisia ficubus & liquiritiâ alterata; syr. de Jujubis &c. proderunt; decoctum veronicæ oleosa & muciliginosa ut sunt psillii cydon. aliquando interponenda cum melle vel aquâ, quâ chalybs exstincta est & salvia cum melle ebullierit.

Cavendum vero ab omnibus acribus inprimis acidis & salsis ≏ vitrioli, sulph. salis, nitri, &c. utpote quæ maximum aphtis detrimentum afferunt. Non debemus in hoc affectu proclives esse ad purgandum, quia facilè diarrhæa sequeretur, quæ pessima est; alvus potius solvenda suppositorio è ficu præparato, ut fœces emolliantur. Tunc sudoriferum lene pro tenerâ ætate adhibeatur sequens:

℞. *Bezoard. min. à* gr. j. vel. v.
lapid. bezoar. à gr. iij. ad vij.
croci à gr ij. ad vj. M. F. *pulvis.*

In adultioribus aliter curandus est, inprimis si affectus post luem veneream oritur, tum proderunt potius acria, de quibus alio loco jam dictum est.

In adultioribus ablui possunt acrioribus quæ tamen non in tenellis ceu diximus applicanda sunt. Ex. gr. sequenti.

℞. *Mell. despumat.* ℥ ß. *spir. vitrioli,*
salis ana g. x. M.

Inprimis si ulcera maligna sint & ulterius serpunt, inspergi possunt pulveres ex lap. ♋ mag. Saturni &c. potest & in hoc casu institui suffitus ex myrrhâ rubra, cinabar ♁nii ana p. æq. infundibulo vitreo ore excepto. Gargarismata & linctus ceu dictum est, alibi proposuimus, nunc ergo hæc non repetamus.

CAPUT VII.

DE INSULTIBUS EPILEPTICIS, CONVULSIONIBUS, PAVORIBUS SEU SOMNIIS TERRIFERIS.

§. 1 E*Pilepsia adultorum* magnam affinitatem habet cum epilepsia infantum cum hoc tamen discrimine, quod hæc infantum ordinario sit sympathica fomitemque habeat vel in ventriculo vel in intestinis. Et in ventriculo quidem vel lac corruptum acidumq; fermentatione redditum & hac sua acrimonia non tantum ventriculi fibras rodens vellicansque, sed sed & ibidem existentes Gasteronacem spiritusque ita aggrediens, ut à solio suo regio revocati impetuosius irruant in tenellorum corpuscula & ita totam tenellam machinam concutiunt. In intestinis idem latet acidum vel sub saburra viscida vel bile occultatum, quod testantur excrementa æruginosa porracea vel atra, in adultioribus vermes, in aliis ob dentionem, in multis ob varioralum & morbillorum eruptionem, insultus isti oboriuntur epileptici, quos ferè semper præcedunt pavores & somnia terrifica aliquando convulsiones eundum fomitem agnoscentes; differunt duntaxat secundum magis & minus.

PROGNOSIS.

§. 2. Quando in infantibus frequentes oscitationes, pandiculationes *frequentes* oculorum & palpebrarum leves motus, mannum commotiones, brachiorum extensiones, pavores & tremores, vigilias nimias observamus, epilepsia timenda est, quia sunt prodromi. Cæterum si epilepsia gravis sit adultis, proculdubio gravior infantibus & pueris erit, quibus in ipso paroxysmo copiosa circa os saliva aut spuma observatur & qui convulsi valdè clamant; item quibus ob motus convulsivos respiratio impeditur, aut qui excrementa aut urinam inviti excernunt, & denique qui post epilepticum insultum valde mutantur moriuntur. Magis verò

ro quibus illa non conveniunt aut accidunt, & qui febre corripiuntur decrescente epilepsia, tunc malum periculosius est, nam præstat convulsioni febrem supervenire, quam febri convulsionem, qui aphorismus tamen aliquando me fefellit & non ita pridem in charissimo meo filiolo Paulo eheu hoc morbo defuncto, quamvis febris convulsionibus supervenerit.

CURA.

Curatio epilepsiæ puerorum potissimum in sequentibus consistit; primo ut omnium rerum non naturalium sed inprimis cibi potusque habeatur exacta ratio, & haud facile danda sunt alimenta facile corrumpentia & coagulabilia quemadmodum lacticinia, pultes ex lacte aut lac maternum, præsertim, si quod in eo vitium esse, cognoscitur.

Contra cibi sint boni succi, euchimi, magis ergò conducunt pultes ex jusculis cum pane coct. remota pinguedine saleque. Potus sit aq. hord. cum semine anisi & liquiritia aliisque.

Si acidum sub pasta acida tectum lateat, tunc convenit blandum catharticum & lene vomitorium, vel sæpè injiciatur enema vel applicetur suppositorium ex sero lactis addito melle vel suppositoriis lenioribus ex candela, sapone Veneto, frusto betæ rubr. rad. petroselin. &c.

Posthæc omnia acidum absorbentia conducunt ex gr. unicorn. fossil. & marinum bezoar, pulvis marchionis corn.cerv.cran. hum. corall. ungul.alcis, mag. lunæ & sexcenta alia, quæ acidum nervosas fibrillas vellicans rodensque ad spasmodicosq; motus invitans, imbibunt & hâc intentione hoc malum sæpius abigunt; Insigni quoque laude digna sunt omnibusque palmam præripiunt cinabarina exaltata laudano opiato vel theriaca cœlesti alioque anodyno aut præcipitantibus juncta V. gr. conchis matr. perlarum, Antim. diaphoret. ocul. ♋. C. C. sine △, præcipuè sequens pulvis laudem meretur:

℞. *Cinnab. Antim.* ij. *cranii human. ppt.*
ungul. alc. ppt. ana ℥ß.
pulv. cord. & pulmon. talp. ℈ij. *bezoard. Lun.*
smaragd. ana ℈j. *croci* ℈ß.
ambr. gr. ij. M. *Dos.*

pro arcano in hoc affectu etiam habetur cinab. Antim. probè clyssо ex Antim. & sulphure parata, imbuta.

Clar. Etmüllerus magnificat in epilepsia puerorum farinam Lycopodio insidentem, quia sulphureæ est naturæ & flammam facilè concipit & instar pulveris pyrii strepitum edit, detur à ℈ß. similem farinam sulphuream in julis coryli reperibilem æstimat; dentur & nostra experientia comprobati lumbrici terrestres exsiccati & pulverisati ad ℈ß. in vehiculo convenienti aut ciner. talpar. ex quibus certè sæpè egregium observavi effectum vel detur talis aut similis pulvis:

℞. *Pulv. secundin. hum. corall. rubr. ppt.*
cran. hum. ppt. ad gr. iij. ol. succin. gt. j.
M. D. in vehiculo appropriato.

Plures laudibus etiam extollunt, Aurum fulminans & nitrum, nec minus laudari merentur, spiritus flor. thiliæ, cerasorum nigror. flor. pœoniæ, lil. convall flor. ⊕. stœchad. florum aurantiarum & similium post fermentationem eliciti, quemadmodum & Ambra & Moschus. Omnia quoque medicamenta quæ ex castoreo tanquam acidi strenuo domitore desumuntur egregia sint, ut & theriacalia & opiata pro re nata exhibita, inprimis laudantur volatilia balsamica ut ex iis multis experimentis comprobatus liquor c. cervi succinatus.

Vel in lactantibus in forma pulveris:

℞. *ocul.* ♋. *ppt. gr.* xij. *cinnab. Antim. gr.* iiij.
M. F. pulv. in IV. *partes dividend.*

§. 5. Externè etiam ut acidum illud corrigatur, partim cerebro partim ventriculo partim abdomini applicamus empl. ex theriaca additis oleo succini, ambra, moscho, vel emplastrum ex galbano iisdem additis, vel linimentum ex oleo nuc. moschat. aut mac. expressis oleoq; succini castorei, additis ambra & moscho quo & scrobiculum cordis & totum abdomen illinendum, vel theriaca aut oleum succini, ruthæ naribus illita prosunt, vel spir. ✱. aliusque volatilis oleosus naribus admotus.

Partium frictiones inferiorum non negligendæ, item vesicatoria post aures aut pulsibus manuum applicata vel cauteria capiti inusta, quæ tamen nunquam ob crudelitatem & dolorem in usum vocare volui.

Ut caput, ventriculus & intestina roborentur spiritusque in his partibus existentes pacatiores

detineantur, sequentia prosunt, caput roborari debet cucuphis; emplastro epileptico Craton. Mynf. quæ capitis vertici imposita diesq; noctesque geruntur. Si emplast. epillept. Mynsichti non in procinctu esset, loco illius sequens conducet. V. gr.

℞. *Empl. de betonic.* ℥j. *balsam. peruv.* ʒß.
ol. cran. human. corn. cerv.
tartar. fœtid. ana ℈ß. *sal. volat. C. C.* ℈j.
M. F. Emplastr. malaxetur & applicetur.

Suffitus ex thure, mastiche, ambra, succino, &c. non intermittendi. Ventriculus & intestina externis ac internis sunt muniendi. Creduntur & prodesse appens. pœoniæ radix, dens lupi, ungul. alcis, corall. smaragd.

Si verò à dentitione laboriosa vel à vermibus oriatur, tunc ea remedia conveniunt, hisce affectibus contraria, de quibus suo loco dicemus.

CAPUT VIII.

DE DENTITIONE DIFFICILI.

§. I. SI unquam infantes doloribus afficiantur, certè hoc dentitionis tẽpore accidit, quippe licet ferè omnium morborum primis mensibus mortiferas plagas evaserint, unica restat dentitio omnibus necessariò substinenda, ubi plerumq; tanta symptomatũ ingruit syndrome, omniaque diverso alias tempore invadunt, hic v. uno ictu atque actu teneriora invadunt corpora, & qui hos calamitatum scopulos nondum sustinuere, parentes de vitâ longâ sperare non possunt.

Quamvis plurimi cum dentibus nascantur, ut testantur historiæ vid. *Theatr. vitæ human. Zvingeri & Schott. Phys. curiosa.* Inter raro tamen contingentia hæc recensenda, ut plurimum verò circa mensem octavum dentes erumpere solent canini ac incisores, tardant etiam in quibusdam, aliquando ad annum primum rarò ad secundum rarissimè ad tertium quartumvè. Datur dentitio alia vera, alia notha seu spuria, dentitio notha jam constat & nihil aliud est quam tumores gingivarum posteriori parte, quâ dentes enasci debent, in acumen protuberantes & infantes à lactis suctu impedientes, ab humorum acriorum affluxu ortum trahentes dentesque erupturos mentientes.

Germen dentium in maxillis est instar albuminis ovi mucosi & tenuis in cellulis eorum contenti, quod de die in diem durius redditur, usque illa materia indurata gingivam perrumpat. In hac perruptione miseri tenelli plurimis affliguntur symptomatibus, adsunt enim comites gingivarum pruritus, superflua caro, vesiculæ, fungi, maxillarum inflammationes, terrores, insomnia, vigiliæ, salivatio, vomitus, epilepsia, pavores, diarrhææ, febres, convulsiones, gingivarum tubercula, dein abscessus & non rarò mors ipsa, quorum symptomatum præcipua in unum quasi fasciculum collegit *Div. Cous s. 3. aph. 25.* inquiens: Cum dentire cœperint, gingivarum molesti pruritus, febres, convulsiones, diarrhæa oriuntur, maximeque cum caninos edunt dentes & qui inter pueros crassissim sunt alvoque adstricta, vera indicia quibus dentitio cognosci potest, desumuntur à tempore (quod valde variat) huic adjungimus circa os occurrentia si nempe accedat digitorum aliorumque rerum in os immissio, papillarum nutricum morsus, calor oris internus & rubor genarum & si gingiva albicat. Pruritus & dolor inde oriuntur quia fibræ nerveæ propter dentes gingivas perforantes vellicantur, inde accursus spirituum animalium & dolor, ubi verò spina acutior dolorem acutiorem producit; sic quoque dentes quo sunt acutiores eundem præstare queunt affectum; quamobrem ab *Hippocr.* dentes canini ut acutiores omnium symptomatum præ reliquis atrociorum accusantur Authores, hinc enim dependet gingivarum molestus ille pruritus, dum sc. dentes dicto modo insurgentes membranas nerveas quaqua versum primâ invasione non tantum distendunt, sed & dilacerant plenariamq; continui solutionem faciunt.

Horum dolorum causæ suppetias ferunt humorum acrium inprimis lymphæ affluxus à dolore præcedaneo facilè concitabilis, quo non solum gingivis antea lacessitis nova succedit afflictio, verum quoque ipsi dentes hujus molestiæ redduntur participes, dum salina humorum spi-

ſpicula illarum partibus, ut plurimum circa radices tenerioribus atque ſenſibilibus fibrillis præditas infiguntur & hinc ob inæqualitatem ſuam ſenſum moleſtum ipſis inferunt, non ſecus ac in Odontalgia adultorum continget. Dicta jam continui gingivarum ſolutio, hancque inſequens pediſequus dolor acutus, inſtar mali corvi, mala producit ova, ſic ſæpè inflammatio, tumores, preſſo ſequuntur pede, ortum habentes à ſufflaminato his in partibus conſueto ſanguinis circuitu; qui verò dolor acutus ſanguinem in motu ſuo ſufflaminare queat, notum juxta *Sylvium*, fit, dum dicta gingivarum contingit perruptio, haud raro vaſa ſanguifera ibidem ſatis copioſa ſimul dilacerantur, hinc ſanguis effluit nullumque exitum inveniens, ſiſtitur in earum ſubſtantia poſtea verò dum non movetur, capit vitium, uti aqua, atque in grumos abit hincque tumorem infert, quo poſtea ſanguinis motus tum propter vaſorum compreſſionem tum obſtructionem inhibetur. *Williſius* hunc ſufflaminatum ſanguinis motum aliter explicat, ex cujus mente ſanguinis motus ſufflaminatur, quando gingivarum membranæ atque fibræ diſtenduntur, hinc ſpaſmus in nervis alicubi productus, nervi corrugati & contracti arterias ceu frequentes ſocias comprimunt, atque convellunt, ut hinc etiam ſanguinis motus, circa has inhibeatur partes, qua ſubſiſtente aliquantiſper inflammatione ac tumore, ſanguis iſte extravaſatus particulis roſcidis atque balſamicis exſpirantibus in ſuppurationem abit, inde interdum abſceſſus aliaque oriri ſolent mala.

Salivatio crebrior, à dolore, ſpirituum commotione, lymphæque acrimonia & fluxilitate pendet; ex dolore enim vaſa glandularum inprimis ſalivalium, illas cingentes membranæ vellicari ac criſpari ſolent ſimulque uberior hoc ipſo ſalivæ in os contingit effuſio; Commotio ſpirituum facilè efficere poteſt ut uberior ſeri copia ad has glandulas amandetur; humorum vel lymphæ denique acrimonià, quæ in ſaliva copioſius movenda efficiat citra plurimas rationes abunde teſtantur ſcorbutici & hypochondriaci, quorum latex ſalivus ſcatet ſpiculis, hi enim moleſtiſſimo crebrius vexantur ptialiſmo.

Saliva quoque ordinariò & continuò ad ventriculum tendit alluitque fauces. Si verò ſaliva ſit blandior & naturalis, defluxio illa fit ſine noxâ & moleſtiâ; cum verò copioſius & ſpicula ſalina habeat & ſic deſcendat, tunc excitantur faucium irritationes, roſiones, tuſſiſque moleſta plerumque ſicca. Et ſi ad ventriculum delata ſit ſaliva tunc ipſum ſpaſmodicè afficit à conſenſu partim nervorum partim membranæ faucium ipſi quoque communis lacte corrupto, aliiſque humoribus, quos ipſe in ſinu fovet, vomitus frequentes, anorexias aliaque ſexcenta concitat mala. Sic ad inteſtina derivata ſaliva tyrannidem ſuam amplius exercet & humorum bilioſorum ibidem ſtagnantium ferociam ſtrenuè adjuvat, glandulas miliares ibidem copioſiſſimas continuè ſtimulando, ut majori copia humores fundant & tranſcolent. Præterea inteſtinorum fibras moleſtâ atque continuâ afficit irritatione ac vellicatione, ut hunc ſpaſmum excretorium præternaturalem atque frequentem concipiat, hincq; diarrhæa dentitioni ſuperveniens ortum habeat.

Quomodo verò epilepſia, pavores aliaque ſymptomata oriantur facilè ex dictis hauriri poſſunt, ob ſpirituum animalium in fibris membraneis ut plurimum ataxias & impetus.

PROGNOSIS.

§. 2. Nunc paucis *prognoſin* videamus, quam optimè tradit *Hippocr. lib. de dentit.* exinde commodè peti poteſt. Cum enim morbus hic infantibus eſt congener, proinde per ſe minus periculoſus eſt. Non tamen omni vacat periculo, lethalem enim dentitionem notat *Sylvius* in propriâ filiolâ.

Qui cum tuſſiculâ dentiunt difficilius & tardius hoc abſolvunt negotium *teſte Hippocr.* Salus prædici poteſt ſi dens citò erumpit, infans nullam præviam fovet diatheſin morboſam, ſymptomata ſint remiſſiora inprimis, ſpaſmodica abſint & ſymptomata omnia ceu face exſtincta vel ſpina exempta ſponte evaneſcant. Si verò eruptio variis de cauſis retardatur & ſymptomata de die in diem excreſcant, imo nova prioribus ablatis, accedant, naturæ robur imminuitur & debilitatur ſic tandem infantum tenella corpuſula hoc oneri ferẽdo impa-

paria redduntur & morbus hic in mortem terminari solet, & diem ultimum obire coguntur misselli.

CURA.

§. 3. Omnis intentio ad curandum hunc affectum 1. eo vertetur, ut dentium exitus quantocius promoveatur, illumque remorantia obstacula removeantur & symptomatum urgentium mitigatio procuretur. Inprimis verò eò incumbendum ut alvus sit libera, quæ si obstructa relaxetur vel per clysteres vel mannam vel syr. de cichor. c. rhabarbaro vel pulverem jalappæ, emolliendæ ergo sunt gingivæ pinguibus; oleosis & mucilaginosis, illinantur ergo gingivæ cum butyro majali, pulvere liquiritiæ misto; conveniunt quoque pinguedo anserum, gallinarum, anatum, coturnicis, leporis cui multa tribuuntur, ejusq; cerebrum, laudant quoque cerebrum vituli, agni, ex pinguibus & oleosis suum addunt symbolum ol.lil. alborum, amygdalarum dulc. c. chamomill. Item cremor lactis, mel rosatum mucilag.sem. psillii, lini, succus ex cancris vivis c. aq. florum ciani. His in locis exhibent infantibus & quidem non inepte frustulum lardi, optimè quoque radix altheæ vel irid. florent. semper infantibus in ore masticanda dentur.

Leporis verò cerebrum crudum cum melle in vino rubro coctum ad dentium eruptionem promovendam à quibusdam impense laudatur, ut & pinguedo leporina abscessibus durioribus rumpendis, spiculis carni infixis extrahendis aliàs accomodatissima, in specie vetustior.

Alii verò extollunt ficus recentes in medio scissas gingivis applicatas, hæ enim non duntaxat dentibus resistentes, rumpunt gingivas sed & præsentaneum adferunt levamen. Cui fini etiam *Hartmannus*, *Timæus* & alii unam alteramque guttam sanguinis adhuc calentis ex incisione cristæ galli per vires gingivis successu temporis haud contemnendam afflictâ laudant.

Melius verò cum *Ettmüllero nostro* commendamus maxillæ & regioni temporum loci dolentis pro spasmo doloroso dictorum leniendo illinatur medullâ crurum vituli, ol.amygd.dulc. vel imponatur sacculus ex herbis & flor. emollientibus vel ex solis floribus chamomillæ vel imponatur emplast.ex theriacâ, sic fibrillæ non tam facilè vellicari ac irritari possunt. Mulierculæ verò in hunc finem varia infantibus appendunt duriora, quorum agmen ducit Dens lupi, crystallus, jaspis canali argenteo inclusus, chalybs septies vel ultra candefactus & in lacte caprino vel muliebri exstinctus aliaque instrumenta ex ebore, similibusque durioribus lævitate simul conspicuis parata, quæ dum de collo dependent, infantes arripiunt & vi intrudunt, gingivis interponunt & commandunt. Sed his & similibus magis duriorem reddunt, gingivam & alveolos dentium potiùs occludunt ac obturant, quàm aperiunt. Quare maximè horum duriorum instrumentorum usum improbamus, & eorum loco molliora & mucilaginosiora commendamus, ut sunt radix altheæ aut lapathi acuti. Multo minus periapta & amuleta, ut sunt dens hominis, dens equi primùm natus, pellis lupi, rad. Colocynth. sylvestr. radix martag. chelidon. maj. dens viperæ masculæ, glossopetræ Melitenses, lana agnina, Jaspis viridis, lapides gammarorum & alia uppensa, tanquam fabulosa, non viribus sed persuasionibus & imaginatione hæc juvare credo.

Sic quandoque cum *Paræo* & aliis in desperatis casibus ad ferrum accedendum est, & gingivæ, eâ parte, ubi tument, ope scalpelli incidendæ, vel pollice sunt fortiter premendæ gingivæ, ut eo felicius perrumpere possint dentes. Item emplastra epispastica pone aures applicata levamen afferunt.

Hoc in casu & sæpe ob copiam lymphæ ad has partes solum emanantis, fonticulos nuchæ applicandos suademus, quibus convulsivæ dispositiones furiâ quasi expelluntur. Itidem vesicatoria suum addunt symbolum; quatenus serum acre convulsivorum motuum authorem evacuant; item hirudines laudantur. Hanc præsidiorum trigam *Willisius* infantibus paucorum dierum applicatam egregiis extollit laudibus, quâ lethiferas alias convulsiones feliciter profligavit.

Febris, convulsiones, vigiliæ, diarrhœa, vomitus, ptyalismus, tussis sicca, faucium exulcerationes, aphthæ, aliaq; pertinacius inhærentia symptomata debitis remediis, aliisque in suis

ſuis Capitibus abundè dictis profligari poterunt: præſertim ſi dolor & vigiliæ urgeant. Hypnotica veluti ſyrupus de Meconio ad ʒj. vel ij. exhiberi poteſt.

CAPUT IX.

DE TUSSI ET ASTHMATE INFANTUM.

§. 1. Inter affectus infantibus præſertim moleſtos ſunt *Tuſſis Aſthma*, quæ utplurimum à materia acida mucilaginoſa in cavo ventriculi fluctuante exoriuntur, unde muſculi pectorales exſpirationi inſervientes ſimul convelluntur, nec dubium eſt, ab eodem acido & viſcido muco bronchia quoque occupari & fibræ eorum laceſſiri, unde tuſſis & ſtertor produci ſolet.

Conſueto quoque more ſaliva continuo, p. n. verò etiam humiditas abundans (infantes enim humidi) è glandulis cerebri ad ventriculi penetralia tendit faûciumque alluit iſthmum. Quamvis verò horum liquorum vel humorum blandiorum in ſtatu naturali præterlapſus etiam nobis inſciis & ſine ulla fit moleſtia, hoc tamen tempore, cùm partim abundantius, partim ſpicula ſalina comites habentes deſcendant, cum intima faucium irritatione, roſione, tuſſique moleſta plerumque ſicca, hoc ſuum iter perficit. Inſuper ad bronchia delata aliquando ita firmiter impacta manet hæc acida viſcida ſaburra, ut neceſſario aſthma producere debeat.

CAUSA.

§. 2. Diximus ergò quòd ſæpiſſime in cauſa ſit materia acida mucilaginoſa & tenax in ventriculo hoſpitans & probatur per id, quod ab iſta mucilaginoſa materia per vomitum ejecta levamen percipiant parvuli, hoc etiam jam diu novit *Aëtius*, dum inquit: *Stertit infans ex pituita in ventriculo collecta ob craſſius alimentum.*

Sæpiſſime tamen videtur cauſa ferox advenire & nil aliud eſſe, quàm ſal quoddam mediante aëre corporibus tenellulis communicatum lymphamque coagulans, à quâ acriori & ſtagnante vel præterfluente larynx afficitur, unde tuſſis illa oritur convulſiva. Frequentiſſimè infantibus accidunt catharri cum ſtertore in pectore, à quo malo plures intereunt, febricitant enim & ſuffocantur, quare muniendi ſunt infantes ab aëre frigido, ſi enim ventis frigidis exponantur ex incuriâ nutricum vel matrum, facilè in hunc morbum incidunt & dein difficulter curantur. Morbi enim pectorales ut ſenibus, ſic & infantibus valdè ſunt funeſti.

PROGNOSIS.

§. 3. Vomitus verò & ſternutatio ſi ſuperveniant, bonum eſt, ſi verò convulſiones aliaque pejora accedant ſymptomata, actum eſt de eorum ſalute.

CURA.

§. 4. *Curatio* in eo conſiſtit, ut materia acida viſcoſa in ventriculo vel alibi latens quantocyus educatur, in quem finem conducit vomitorium, præſens namque levamen & juvamen affert. Ad reſolvendas verò reliquias materiæ acidæ mucilaginoſæ conducunt varia incidentia, appropriata tamen. Sequens vel ſimilis Mixtura haud inconveniens erit:

℞. *Aq. Hyſop. menth.*
fænic. ana ℥j *Tinctur. propr.* ʒß.
Syr. de nicotian. ℥ß. *M. D. Cochleatim,*

Vel ℞. *Oxymel. ſcyllit. Syrup. tuſſilag. ana* ℥j.
raphan. è ſucc. ℥ß. *Balſam. ſulp. aniſat. gt.* v.
M. D. *lambendum.*

Vel detur ſuccus raphani cum ſaccharo paratus per ſe & per vices.

Vel detur aliquid de ſequente pulvere in lacte vel juſculo vel pulte inprimis præſente Aſthmate:

℞. *Spec. diaireos, fœcul. aron. ana* ʒj. *cran. hum. ſuccin. catarrh. ana* ℈j. *M. D.*

Et ſi ſimul alvus ſit obſtructa & aſthma urgeat, ſequentem in pulte per vices exhibe:

℞. *Mechoac. alb.* ʒiß. *fæcul. bryon.* ℈ij.
ſuccin. catarrh. ℈j. *M.*

Si tuſſis ſit à lymphâ acriore laryngem infeſtante & ab aëre inclementiore & inſtar catharri ad partes ruat, & tuſſim excitet ſiccam, cui fini ſuadeo uſum ſpermatis cet. à ℈ß. ad ℈j. & ſequens Mixtura non negligenda pueris perquam ſalutaris:

℞. *Aq. menth.*
fœnicul. ana ℥j. cort. aurant. ℥ß.
spir. sal. armoniac. anisat. gt. xij.
ol. d. menth. gt. j. syrup. tussilag. ℨvj.
M. d. cochleatim.

Potest & huic mixturæ admisceri granum unum vel alterum theriacæ cœlestis.

Nutrici detur decoctum pectorale.

In adultioribus ubi asthma cum sibilo urget decoctum speneticum Mynsichti egregium est, si ad leges medicas assumatur; simulque instituta V. S.

Omne sæpe fert punctum liq. C. C. succinatus, & cinnabaris nativa.

Jusculum decoctionis raparum cum sacharo sæpius infantibus exhibitum tanquam specificum hoc in casu à *Cratone* & *Etmüllero* laudatur.

In pueris v. vi. vii. & plurium annorum in ahstmate magnifacio venæ sectionem, quâ non ita pridem puerum hîc Cassellis ex orci faucibus eripui: quibus adultioribus & detur decoctum Helenii cum passul. de quorum curâ vide superius *cap. de Tussi & Asthm. lib.* II.

Inter *Externa* præcipua sunt sequentia. Capiti imponantur cum lino pulv. mastiches, vel oliban. vel succini, vel vertici imponatur ceratum pro bregmate usitat. Tacamahac ana q. s. Malax. c. ol. mastich. & induc superalatam.

Si à glandularum cerebri nimiâ dilatatione conducit suffumigium ex gum. junip. succin. thur. mastich. benzoës, flor. ros. rubr. paratum, & cum gossipio sæpius excipiatur fumus & vertici applicetur.

Pectori verò illinenda sunt varia Unguenta pectorantia, ol. amygd. dulc. irinum. Ex. gr.

℞. *Ung. pectoral. ℥ß.*
resumtiv. ℨij.
ol. amygd. dul. ℨiij.
sperm. ceti. ℨß.
Vel: *Ol. lil. alb*
irin. ana ℨij.
croci ℈j.
M.

Soleæ illinantur etiam pinguedine lucii piscis, vel sevo hircino.

CAPUT X.
DE VERMIBUS vel LUMBRICIS.

NUlli sexui aut ætati parcunt *Vermes*, sed tamen ut plurimum his vexantur infantes & pueri, nec ipse fœtus in utero ab iis liber est, quemadmodum mihi videre licuit in fœtu mortuo statim à partu exspirante & à me exenterato, in quo glomum vermium inveni.

DESCRIPTIO.

§. 2. Sunt verò *Lumbrici* animalcula viva, oblonga, in corpore nostro partibusque ejus genita; nam ut calculus, sic etiá lumbrici variis in partibus generari possunt, in capite, fauce, naso & genis, sub linguâ, in hepate, utero, renibus, in vulneribus & ulceribus (quæ propterea verminosa appellantur) in plerisque nostri corporis partibus, sed præcipuè tamen in ventriculo & intestinis, & sunt trium ferè generum, nam vel sunt *Lumbrici vulgares*, teretes scil. illi, oblongi & magni, die Spulwürme, vel *Ascarides* tenues & oblongi, & tenues & parvi, quales in caseo recenti & subpingui, vel in carnibus putrescentibus reperiuntur, vel *Lumbricus latus*, qui ordinariè in intestinis crassis, & præcipuè quidem colo reperitur.

SIGNA.

§. 3. *Signa* verminationis in infantibus & pueris manifestiora, in adultis verò obscura sunt, adeò ut in illis curari faciliùs quàm cognosci possint. At ratione constitutionis corporum diversis in locis miros agunt ludos. In intestinis distentiones cum borborygmis ac variis doloribus sæpius lancinantibus oriuntur. Appetitus variè læditur, & est modò auctus, ut cibis sufficienter expleri non possit, modò valdè prostratus & depravatus. Sitis est subinde nulla aut pauca, subinde auctior, plerumque depravata. Difficilis ut plurimum vermes hos comitatur respiratio, adest fœtor oris vel odor subacidus, tussicula sicca adest. Pruritus narium, terrores in somnis & inquietudines insequuntur, ipsis facies est pallida & livida, & cachectica, oculi plumbei, tumor & livor sub palpebra inferiore, oculi simul sunt collapsi & cœruleo quasi annulo circumducti, adest sæpe macilentia tanta, quam tabé dixeris; tandé accedunt palpitationes cordis & frequens animi

animi deliquium, motus convulsivi & epilepsia.

OBSERVATIO.

§. 4. Sequentem Observationem, de motu scil, involuntario vehementi totius corporis in puellâ XII. circiter annorum a vermibus excitato mihi transmisit Cl. *Dn. Valentinus Schad*, *M. D. ac Physicus Hombergensis.*

Febrem intensam ac inordinatam, delirium, dolorem colicum, caninam appetentiam, Atrophiam, Epilepsiam, Aphoniam, imò Cardialgiam & Syncopen, aliorumque symptomatum a vermibus excitatorum exempla non solùm apud *Rhodium*, sed & passim alios apud authores fide dignos leguntur; Nullibi autem invenire potui, vermes tantam exercuisse tragœdiam, qualem in puellâ duodecim circiter annorum in pago Rochshausen diœcesios Arcis Falkenburgensis aliquot ante septimanas vidi. Hæc etenim cùm morbillis anno 1683. mense Martio epidemicè hisce locis grassantibus laborasset ac sanitati pristinæ restituta, de tremore totius subitaneo sed interpolato conquereretur, quem sequenti die tam vehemens universi corporis excepit motus, omnes in medio & infimo ventre contentas partes quasi divulsurus, singulis diebus ter vel quater affligens, sed absque notabili dolore, ratione salvâ & illæsa manente. Durante paroxysmo, qui per duas horas cum adstantiū commiseratione se extendebat, decumbebat cum horrendâ hinc illincque jactatione, nec interrogata responsionem dabat, omnia tamen bene intelligebat, quæ ad interrogationem nutu capitis vel negabat, vel affirmabat, cessante verò paroxysmo surgebat, bene comedebat & bibebat, urina erat livida, & tenuis. Interroganti mihi, ubi seu quâ in parte motum primariò perciperet, respondet, illum primò in abdomine cum frigoris sensu sentire. Parentes de hoc insolito symptomate, quod pro veneficio habebant, perterriti & anxii remedium à me postulabant. Ego examinatis omnibus antecedentibus circumstantiis & causis, etsi suspicionem non levem de vermibus ex signis cruditatis in urinâ apparentibus atque appetitu vegeto concipiebam, credere tamen non poteram, vermes tanti motus causam existere, potiùs verò pro spasmodico affectu scorbutico, Germanis Die Kirbel-Kranckheit à Drawizio in tractatu suo Germanico vom schmertzmachenden Scharbock descripto, habebam. Præmissis itaque universalibus antiscorbutica cum nervinis permixta, præsertim Medicorum Marpurgensium Electuarium contra hunc affectum approbatum, præscripsi. Hisce autem nihil efficientibus, nec notis manifestis scorbuti apparentibus, suspicionem meam de vermibus paroxysmus puellam jejuno magis, quàm repleto ventriculo, affligens adauxit, solâ ergò theriacâ Andromachi aliquot diebus præmissâ, infusum sequens purgans manè jejuno ventriculo assumere jussi:

℞. *Rad. allii, gentian. ana* ℨj. *gramin.* ℨij. *rhabarb.* ℨiß. *fol. senn.* ℨj. *zedoar. zinziber. ana* ℈j. *sal. absynth. scordii tanacet. ana gr.* v.
stent per noctum infusa, mane coq. lento igne & Colat. ℥iiß. *add. spec. diaturb. cum rhab. pulv. jalap. ana gr.* x. *syr. flor. persic.* ℨvj. *M.*

Ægra hoc cum regimine diætæ epoto primò lumbricos, dein ascarides tam vivos, quàm mortuos magna excrevit copia, citraque omnem spem parentum statim levamen persensit, & ab hoc horrendo symptomate liberata, Dei beneficio hilariter vivit. An verò motus hic vehemens à vellicatione membranarum intestinorum & mesenterii per consensum totum genus nervosum in consensum trahente; an ex vermibus putrefactis sub specie vaporis ascendentibus spiritusque animales in confusionem adigentibus proveniat? aliis doctioribus judicandum relinquo; mihi si licet ita sentire, posteriorum amplectar sententiam, hac suffultus ratione, quod motus absque notabili dolore fuerit. Hactenus ille.

CAUSA.

§. 6. De horum animalculorum generatione & *causis* variæ sunt Authorum opiniones, sive causam materialem, sive efficientem consideres; nam quod materiam attinet, veteres *Galenici* modò calorem putredinosum, modò nativum, modò utrumque tanquam causam efficientem culpant. *Causam* verò *materialem* dicunt esse pituitam dulcem putredinem concipientem, cujus putredinis ope eam acquirere dispo-

diſpoſitionem, ut in lumbricos transmutetur, exiſtimantque ex cibis iſtis immodicè ingeſtis immediatè vermes hos generari poſſe, & probant per id, quod in caſeo, prunis, ceraſis, aliiſque fructibus vermes per putredinem producantur, ingeſta enim in pueris aliiſque ingluviei deditis, qui plerumque alimentis viſcidis ſeſe ingurgitant ſæpeque nova aſſumunt, putredinem in ventriculo inteſtiniſque concipiunt, ex quâ dein lumbrici producuntur, quod itidem probant per id, quod pueri lactantes quibus carnes exhibentur, à lumbricis maximè vexentur, & quidem ea propter, quod tenelli eorum ventriculi ſolidum illud alimentum, concoquere nequeunt, ideò corrumpitur & in lumbricos tranſit. Contendunt quoque plures veterum ex lacte ſolo nunquam in lactantibus lumbricos generari. Inter cauſas materiales lumbricorum dulcia primo loco ponunt, quia facilè in pituitam convertuntur, quæ ita cruda & ſemicocta facilè putreſcunt, ac lumbricis generandis materiam idoneam præbent.

§. 7. *Helmontius* exiſtimat lumbricos non generari in duodeno, neque in ſtomacho, ſed generari ex *alimento ſemidigeſto*, inde mel cum pane ſecalino lumbricos gignere ait.

§. 8. *Sylvius* vermes ortum ſuum habere ſtatuit à nimio ciborum ac præſertim carnium fructuumque horariorum ingurgitatione, quia minùs poſſunt fermentari, ac proinde crudiores diutiùs hærent in tenui inteſtino, atque paulatim corrupti vermium generationi præbent anſam: ex quâ crudiorum alimentorum corruptione, Author ait, halitus acres produci, qui quaquaverſum propulſi pungant primò inteſtina, mox & ventriculum, quin per œſophagum aſſurgentes nares, inde enim ipſe narium deducit pruritum. Halitus quoque iſtos per vaſa lactea ad cor deferri poſſe non dubitat, indeque febris ortum deducit, & ſi ad cerebrum penetrent, oriuntur ad mentem Authoris Epilepſia & Convulſiones.

§. 9. Perſpectis de his aliorum ſententiis, & noſtram propinemus. Nos exiſtimamus vermes à putredine non oriri, ſed quòd in inteſtinis reperiantur exinde eſt, quoniam cum cibis ſæpe aſſumuntur ova, quæ à muſcis in alimenta depoſita ſunt, vel jam in ipſis exiſtunt alimentis, quæ in debiliori ſtomacho, id eſt, in iis, qui debilem habent calorem, ut infantibus & pueris, non deſtruuntur, hinc diminuta fit fermentatio, (*Helmontius* lumbricos ex vitali excremento eſſe ſtatuit,) & excluduntur, ſicque vermes ex alimentis his producuntur; prout autem diverſarum muſcarum ova aſſumpta ſunt, vel calor eſt imbecillior, eatenus diverſa producuntur vermium genera qui in inteſtinis nutrimentum invenientes, ibi remanent, & multum chyli abſumunt, deficiente verò chylo arrodunt ipſa inteſtina, adeoque non ſolùm vellicando ipſorum fibras, dolores excitant ſæpe ità atroces, ut febris inde producatur, ſed & ipſa inteſtina inde perforata vidi.

Febris verò à doloribus excitatur, quatenus in dolore maximo concutiuntur, vel tremunt omnes corporis partes, à quâ concuſſione ſanguinis mixtura turbari facilè poteſt.

§. 10. Vellicatio quoque fibrarum poteſt etiam pruritum narium efficere, quia in ſuperficie internâ ventriculorum cerebri pori nervorum ad inteſtina euntium non multum diſtant à poris nervorum ad nares tranſeuntium, dum igitur fibræ inteſtinorum vellicantur, & ſpiritus influunt inteſtinorum, contingit ut ſpiritus animales ſimul etiam influant in poros nervorum narium, ità ut cùm nervi inteſtinorum vellicentur, anima eundem motum percipiat, qui à nervis narium vellicatis proveniebat.

Signum autem pruritus narium non eſt univerſale verum de vermibus in inteſtinis exiſtentibus, narium enim pruritus ſæpe quoque produci poteſt à verâ cauſâ intra nares hærente, ſcil. à particulis acribus. Vermes quoque illi in inteſtinis exiſtentes ſua excernunt excrementa, quæ diverſa cùm ſint excrementis noſtris, hinc fermentationem quandam ineunt cum fæcibus noſtris, inde elevantur particulæ ſubtiliſſimæ acres, quæ non adeò bene reſpondent poris inteſtinorũ, adeoque illis incluſi diſtendunt, aut per eorum poros penetrantes ſæpe per poros abdominis penetrare non poſſunt, unde in abdomine incluſi & hoc diſtendunt & inflationem ventris excitant.

Fames, ſi adſit, oritur, quia lumbrici multum

chyli

chyli devorant, & propterea minus chyli ad sanguinem defertur, quapropter sanguis continuo sub motu & avolatu spirituum, acrior redditur, ut & fermentum in ventriculo ab eo separatur, propter quam sanguinis acrimoniam fermentum separatum iis, qui vermibus laborant. Nausea vero hic producitur ab humoribus pituitosis, qui stabulari solent in istis corporibus, quæ vermibus affliguntur.

PROGNOSIS.

§. 11. Verminatio tempestivè cognita non est admodum periculosa, siquidem vermes facile necari & expelli possunt. Diuturnus sæpè est hic affectus, qui inanimadversus præteritur, vel parùm afficiens negligitur; at multi eorum cura neglecta, lumbricorum præsertim, ab ipsis exesi perierunt; pro symptomatum quoque frequentia ac gravitate periculosus vel non, ægri status est judicandus. Deteriores censentur majores minoribus, plures paucis, viventes mortuis, albis rubri, versicolores verò lumbrici omnium pessimi sunt, minùs autem periculosæ ascarides. Lumbrici in febribus rejecti plerumque malum significant, quod in proprio filio meo, eheu! tristis expertus sum. Si verò criticè & sponte excernuntur sine magno incommodo, bonum est, teste enim *Willisio* quidam in febre acuta syncope crebra correptus, postquam lumbricum vomitu rejecerat, immunis ab ulteriori malo evasit. Sæpe tamen verminatio latens & occulta gravium quorundam malorum aliorum causa, ut Epilepsiæ, Syncopes, Apoplexiæ, &c. & nonnunquam mortis. Paucis de curatione hujus affectus videamus aliorum scrinia.

CURA.

§. 12. Veteres varia hic commendant purgantia, & anthelmintica interna & externa, inprimis amara & specifica qualitate donata. *Lazar. River.* ex solâ hierâ picrâ cataplasma ventri impositum commendat.

§. 13. Chymici contra lumbricos mercurii vitæ usum dicunt esse insignem, commendantes quoque spir. vitrioli viridem, ℅ vitrioli rubrum, item sal. antimonii, tinct. sulphuris, tartar. vitriolat. acetum ex antimon. aliaque ex mercurio desumpta & parata. Alii quintam essentiam centaur. min. alii limaturam chalybis à gr. IV. datam laudant.

§. 14. *Joh. Bapt. ab Helmont* aquam communem bullitam cum argento vivo pauco & innoxio potu omnes ait, interimere vermes in intestinis & alibi in ulceribus, si aqua sc. ista assumeretur.

§. 15. *Sylvius* omnia commendat, quæ pituitam corrigunt ac emendant, ut sunt omnia aromatica & amaricantia, ut & sal. volatil. ad eam minuendam laudat phlegmagoga blandiora, sennam, agaricum, sed inprimis mercurium dulcem, lumbricis æquè ac ipsorum materiæ adversum.

Inter lumbricos necantia recenset Ipse omnia amaricantia, inter quæ facilè ad mentem Ipsius primas tenet semen zedoariæ, quod saccharo potest obduci, & sic comedi aut in pulverem redigi, atque ad ℈ß. exhiberi, aut puppulæ inclusum hydromeliti indi, exhibendo indies unum vel duo hydromelitis cochlearia. Inter lumbricos expellentia præ aliis laudat mercurium dulcem modò laudatum, si ad pauca grana ex syr. rosar. solut. simpl. aut cum sennâ, alteriusve tantilla exhibeatur infantibus.

Ad necandos istos lumbricos & acida, ut sunt spir. vitrioli, sulphuris & simil. exhibet Author in potu ordinario ad guttas aliquot, sed nisi urgeat sitis, illa non esse exhibenda inculcat, sed potiùs amat propinare salia volatilia & amaricantes plantas.

§. 16. Ab otiosâ hâc vermium prole sexcenta incommoda afferente ut liberetur æger, inprimis verò pueri & infantes, sedulò, nostra ex sententiâ, danda est opera, vermes productos ut necemus, dein, si non necatos, tamen vivos expellamus, atq; pituitam incidamus & evacuemus fermentationemq; impeditam urgeamus amaricantib9 aliisq;, & diæta observetur exacta.

Vermes necantia præcipua sunt rad. graminis, acetosæ, zedoariæ, acori, gentianæ, tanacetum, acorus, corallin. angelic. summitates absynth. cent. min scord. sem. hyperici, zedoariæ, santonici, mercurius, C. C. antimon. vitriolata, succus limonum, spir. acidi, salia fixa, cinabarina, myrrhata, aloëtica.

Inter specifica vermes expellentia, experien-

tia firmatus, junioribus Medicis communicare libet, in prima ergo acie ſtet noſter *Pulvis aureus*, ex cinabar. nativ. mercurio dulc. & auro paratus, qui aliquoties exhibitus neminem vix effectu ſuo fruſtrabit. Vel ſequens:

℞. *Myrrh.* *zedoar.*
cort. citri ana ʒß, *cinnab. antimonii* ℈j.
camphor. ℈ß. *ol. ſuccini. rutæ ana gutt.* j.
M. f. pulvis. Doſis à ℈ß. *ad* ℈j. *in aq. zedoar. vel vehiculo domeſtico.*

Vel: ℞. C. C. *uſt.* *corallin. ana* ʒj.
rad. gentian. ℈ij. *myrrh.* ℈ß.
ol. ejuſd. gutt. iij. *tanacet. deſt. gutt.* v.
ſacch. alb. ℥j. *M. f. pulvis. Doſis* ℈j.

Sic & his anti-thelminticis interponenda ſunt purgantia ſpecifica, cui ſcopo inſerviunt inprimis ſpiritualia & aloëtica, quæ priora in formâ aquæ Hermeticæ, vel ſolo mercurio incoquendo aquæ, vel in formâ pulveris, ſi nempe, prout vult *Clar. Ettmuller*, cum ſaccharo continuatâ triturâ in pulverem redactus propinetur. Sequentes rotulæ egregii ſunt uſus, & ab infantibus pueriſque facilè aſſumuntur.

℞. *Rad. gentian.* ʒß. *agaric. albiſſ.*
ſem. zedoar. *tanaceti ana* ℈j.
C. C. *uſti.* *mercurii dulc. ana* ʒß.
ſacchar. in aq. gentian ſolut. q. ſ.
F. Morſuli vel Rotulæ.

Tabellæ diacarthami etiam à pluribus æſtimantur, & ſi multum pituitæ ſimul lateat in inteſtinis puerorum, tunc purgantia paulo fortiora conducunt, in quem finem ſuperiùs dicta potiuncula D. *Schadij* adhiberi poterit, vel fiat Nodulus ſequens.

℞. *Fol. ſen. ſ: ſt.* ʒvj. *rhabarb. opt.* ʒij.
cinnamom. ʒj. *ſem. zedoar.*
apii, *cinæ ana* ʒß.
ſummit. hyperici, *tanaceti ana* vj.

Dentur inciſa ad nodulum cereviſiæ indendum.

Vel: ℞. *Syrup. flor. perſic.* *aq. hyperic.*
portulac. ana ℥ß. *pulv. corallin.* ℈j. M.

Convenit quoque pulvis ex mercurio Schröderi, qui debet exhiberi in cochleari ligneo, aut pulte. Doſis à ℈ß. ad ℈j.

Sed cùm hæc amara in tali præſcriptâ formâ non bene infantibus puerîſque propinari poſſint, ea propter ſæpe tincturam ſalutis ordinario eorum potui inſtillare ſolemus, vel liq. C. C. ſuccin. ad aliquot gutt. vel in delicatioribus indi poteſt potui raſura C. C.

Sequens etiam vermibus necandis & corruptioni humorum impediendæ, alvoque leniter lubricandæ idoneum eſt, doſis à gr. vj. ad x. in cochlear. aq. gentian. vel alius, vel in vehiculo domeſtico, vel ad meliùs decipiendos in vehiculo dulci.

℞. *Elix. vitrioli* ʒj. *Eſſent. abſinth.* ʒß.
M. detur ad vitrum. Doſis ut antea.

Nec Pulvis Comit. de Warwich, vel pulvis contra vermes *Auguſtanor.* vel *Morelli* in *Tr. ſuo de febrib.* præſcriptas ſua laude carent.

Decoctum ex vermibus terreſtribus cum vino lotis & exſiccat. flor. hyperic. perſicor. paratum, eſt eximiæ efficaciæ in lumbricis pellendis.

Clyſteres etiam in iis, qui alia interna medicamenta abhorrent, applicari poſſunt, & quidem priùs ex lacte vaccino paratum enema injiciatur, dein ſequens:

℞. *Summitat. abſinth. tanacet. abrotan. ana* p. j,
colocynth. in pet. ligat. ʒß. *Coq. in aq.*
colat. ℥iiij. *vel* vij. *add. confect. Hamech. q. v.*
mell. roſat. *ol. coct. abſinth.*
M.

Poſſunt & ano indi varia ſuppoſitoria, ex intruſa ficu ſæpe vermes obſervavi elicitos.

Inter externa & unguenta vel linimenta ad uſum vocari poſſunt, ſequens non eſt contemnendi uſus:

℞. *Unguent. contra vermes Aug.*
fell. tauri inſpiſſ. ʒj. *ol. deſt. abſinth.*
tanacet. ana gr. vj. M.

Vel: ℞. *ol diacolocynth. Quer.* ℥iij.
deſt. abſinth. gt. viij. M.

Vel: ℞. *fell. tauri,* *ol. abſinth.*
menth. ana ℥iß. *amygd. amar.* ʒvj.
pulv. flor. perſic. ʒij. *aloës epat.* ʒvj.
ceræ ℥ß. M. F. *Unguentum.*

Vel ℞. *Sulphuris vivi,* *Fulig. ana* ʒij.
rad. enul. ʒiiß.

Cum butyro majal. ſuper ignem calefact. & umbilico illitum, omnem ſæpe implet paginam.

Sic & unguentum de arthanitâ umbilico applicatum vermes necare dicitur.

Vel

℞. Fol. persic. contus. q. v.
add. fel bovis, F. cataplasma umbilico imponendum.

Unguentum ex Mercur. & axungia paratum si prodici illinatur præ omnibus ad vermes Ascarides delendos efficacissimum est remedium.

Empirica sunt ad vermes necandos:

Vaccinus talus in cinerem redactus & cum vino potus vulgò laudatur.

Osvv. Crollius Basil. Chym. tr. de signatur. laudat albos vermiculos in internâ cavitate rosæ silvestris reperibiles.

Olei ex ligno avellanar. exsiccat. destill. per descensum vires deprædicat *Tob. Dorncrellius*, ad gr. j. cum micâ panis exhibiti.

Frid. Hoffmannus succo nasturtii & vino vinique[illegible]u nullum dicit dari præstantius remedium ad necandos vermes.

Ath. Kircherus lumbricos siccos & pulverisatos oleo subactos Emplastri modo stomacho appositos commendat.

Guilh. Varignana dicit omnes lumbricos expelli posse decoctione stoechados cum lentibus propinata in potu. Idem commendat succum radicis enulæ cum vino datum.

Arnoldus Weikardus laudat secalis & lupulorum florum decoctum in lacte & bibitum.

Cæpas conscinde & projice in aquam, stet per noctem, de hac aqua da pueris, est experimentum *Joh. Wittichii.*

C. C. usto cum aceto soluto & pueris dato vix præstantius datur remedium.

Joh. Zapatha sequens commendat:
℞. *Aq. font. vel alterius appropr.* ℔j.
ol. sulphuris gt. xv. *vel* xxj.

De hac aqua propinetur sæpe haustus præsertim nocte, si sitis urget.

CAPUT XI.

De PHTHIRIASI, SEU MORBO PEDICULARI, TINEA, FAVIS, ACHORIBUS, CRUSTA LACTEA.

§. I. Affectibus infantes ac juvenes præsertim frequentiùs affligentibus annumeratur meritò *morbus pedicularis*, quamvis aliquando isto affectu quoque, rariùs licet, laborent adultiores. Multi enim Reges aliique Magnates hoc malo extincti sunt, prout testantur historiarum monumenta. In pueris verò sæpissime accidit hic morbus, & dicitur à Practicis quoque *Pediculatio capitis*, significatque fœda illa capitis cutisq; animalia.

CAUSA.

§. 2. Si unquam habemus, cur mentis nostræ deploremus caliginem, certæ in hujus affectûs causarum cognitione tali quid occurrit, ut non immeritò felicem illum prędicemus, qui hujus morbi potuit cognoscere causas.

De hujus enim affectus causis diversi Authores diversa opinantur, libabimus tantùm brevitatis ergo præcipuorum sententias.

Quidam autem ex sordibus tertiæ concoctionis hæc insecta generati existimant.

Nonnulli ex terrestri portione lymphæ pediculos ex carne ortum habere contendunt.

Alii putrescentem culpant sanguinem, & id probant per experimentum apud *Borellum*, qui scribit, se nosse Chymicos nonnullos, qui ex sanguine humano & spermate muscas & pediculos producere possunt.

Ex Neotericis *Harvæus*, *Redi* aliique plures viri fama celebres dicunt seminia in cadavera deportari, & à viventibus non observata deglutiri, ita ut deinceps productum animalculũ nõ sit nisi exclusus fœtus ex deportato seminio.

Confer *Ath. Kircherum in Mundo suo subterraneo l. 12. s. 2. c. 17.* sequenti modo discurrentẽ.

Dico igitur pediculos nasci ex spiritibus seminalibus in alimento latentibus, ex homine enim, ut & cæteris animalibus constat, exspirare spiritus animales & sensitivos per continuam corporum transpirationem, secum etiam deferre partes aliquas crassiores & sordidas, inter cutim & carnem hærentes, & hoc pacto vis in spiritibus latens format pro crassitudine aut subtilitate materiæ aut pediculum ex sordido phlegmate, aut pulicem ex subtiliori sanguinis putrescentis portiuncula ex venis capillaribus in sudorem versa, aut cimicem ex ejusdem crassioris inæquali sanguinis, quod phlegmati miscetur, halitu producit Author.

§. 3. Ast quorsum hæc? Certè Ariadnes filo nobis heic opus esset, quo possemus ex hoc controversiarum labyrintho nos explicare, ut ergò ex his mæandris pateat exitus, verbis *Kircheri*, qui præ aliis optimè causas hujus affectus explicat, sequentia adhuc melioris cognitionis gratia addere libet.

Existimamus ergò milleformia insectorum latere seminia in lacte, aliisque alimentis, quæ non tantùm in ventriculo non rectè alterantur, sed & vitiosum subministrant nutrimentum, unde serum redditur crassius, quo dein diutiùs stagnante, & per insensibilem transpirationem haud foràs emisso necessariò corrumpitur, & sic occultata ante & oppressa penitus principia seminalia in sero latentia sui juris facta in viva transeunt animalcula.

Serum hìc peccare, patet ex sequentibus, quia plerumque vel semper phthiriasin comitantur, præsertim in pueris, glandularum colli tumores, in pluribus certè ovi columbini magnitudinem æmulantes, & lippis tonsoribusque notum est, glandulas præparare ac distribuere serum per omnes corporis partes; cum ergò stagnet lympha, necessariò corrumpi debet, ex quâ corruptione, accedente fermento quodam subtili acido, vel spiritibus, vel calore, facilè, animalcula hæc produci possunt. Lympham esse causam horum affectuum, factâ scil. metastasi ipsius peccantis ad alias glandulas, testantur diarrhææ, salivationes, &c. Quin lympha hæc acido-acris sæpius tussim, diarrhœam, imò ipsam Epilepsiam & mortem inferre valet. Acrem etiam esse lympham nonnunquam patet ex comitante tumore & rubore partium adjacentium, quod serum sæpe in pus abit, & per cuticulam erosam pus in squamulas & furfures prodit.

§. 4. Serpente item successivè malo, ulteriùs inquinat partes, & acore suo proximam adjacentem substantiam inficit, prout videmus in favis, tinea, crustaq; lactea, item furunculis infantum obvium, cujus scabiei causam *Sylvius* esse dicit humorem acrem simulque glutinosum, præsertim verò adesse acrimoniam acidam probat.

Cùm ergò hæ Capitis defœdationes pustulosæ, crustosæ, ulcerosæ, quæ crustę lacteę, achorum, & tineæ nomine veniunt, sunt veluti maculæ lacteæ propter materiam saniosam expulsam ad exteriora conspicuæ, ab evaporatione corporis exortæ, parùm in causa differant, eas pediculari huic morbo adjicere libet. Ex lymphæ enim nimis seu p. n. acidæ, seu salsæ nitrosæ, plus minus simul viscidæ vitio, originem ducere hæc omnia, extra omnem dubitationis ponimus aleam. Conjuncti enim & his sunt tumores glandularum colli, item parotides, qui vel præcedunt, vel comitantur, vel subsequuntur. Acidum etiam hic peccare facilè ex conjunctis symptomatibus deduci posset, adsunt enim pruritus, pustulæ rubræ, successivè in pus abeuntes, squamæ furfureæ, quibus superveniunt cutis & cuticulæ erosiones, quæ omnia de aciditate agente causæ peccantis manifesta sunt indicia. Quatenus ergò serum est acrius acidiusque, eò ulcuscula manantia copiosam & acrem fundunt humiditatem, quatenus verò illud minùs acre existat, sed potiùs densum ac viscidum, eò est crusta densior & compactior, quæ tamen facilè decidit.

Ex Meconio p.n. remanente serum infici & tales affectus produci posse quis dubitat.

Vitia quoque cutanea oriuntur instar fontium in Macrocosmo, quatenus ob voracitatem infantum plurimæ particulæ heterogeneæ & vitiosæ in corpore colliguntur, quæ ordinario per transpirationem excludi debent.

PROGNOSIS.

§. 4. Salutares esse infantibus tales defœdationes vulgo fertur, quatenus præservet eos à majoribus malis, quod quidem negari haud potest quatenus sunt bonum quidem signum, sed malæ causæ, meliùs enim conduceret, si abessent, prout annotat *Cl. Etmullerus*. Ejusmodi enim pustularum suppressionem, quocunque modo obtingat, retrocedentibus ab externis ad interiora & nobiliora viscera ichoribus vitiosis acribus & venenosis, nunquam non pessimum extitisse atque pernitiosum.

Morbus pedicularis sæpe malum est tædiosum, subinde contagiosum uti scabies, sæpe etiam lethale, multi enim phthiriasi mortui sunt.

Achores & Tineæ cùm sæpius pueros & in-

infantes à gravioribus morbis liberent, non sunt valde periculosa mala: ab ipsis tamen aliquando cranium corroditur, acido sc. facto planè corrosivo prout hæc tristis vidi in puella rustica; degenerant sæpius hi affectus in alopeciam, ophiasin, magnaque ulcera continuo manantia.

CURA.

§. 5. Præcaventur animalcula hæc tædiosa proba victus ratione, munditie, corporis blanda purgatione, vitatis omnibus cacochymicis alimentis, inprimis abstineant à ficubus pueri, cum experientia constet, has plurima in se continere horum animalculorum seminia, ut & carnes.

Corpus ergo à superfluo sero liberetur, in quem finem pro puero annorum V. vel VI. convenit sequens purgans:

℞. *Pulv. Jialapp.* gr. vij. ☿*ii dulc.* gr iij. ♁ *diaphor.* gr. ij. *syr. rosar. solut. simpl. q. v. M.*

Conducit quoque sæpe exhibere pilulam unam atq; alteram aloëticam, omnia enim hìc conducunt ceu in vermibus aloëtica, Antimonialia, Mercurialia, item acria, acida, ponderosa & amara.

Adhibenda simul sunt, quæ vim habent discutiendi, ut sacharum *Saturn.* cum aq. flor. tiliæ, sambuci, & tabaci.

Allium propter sulphur suum his animalculis tanquam specificum opponitur, unde Judæi, quia illud sæpius devorant, & hircorum instar fœtent, non facilè à pediculis, utut squalidis vestibus utantur, vexantur, herb. colch. eundem præstat effectum.

Conducunt etiam decocta ex lignis ad corrigendum serum pro potu ordinario.

Inter externa magni æstimantur unguenta & decocta ☿ii vivi, vel aqua Hermetica, vel pannus, quo aurifabri vasa deaurata extergunt capiti imposita & vario modo applicata. Cautè tamen incedendum est hisce mercurialibus in tenellis, inde enim sæpe noxam observavi. Commodius ergo hoc malum curatur, si caput rasum abluatur aquâ aloëtica, & dein illi imponatur emplastrum allii. Vel lavetur caput cum spiritu vini, in quo semel staphid. agr. & baccæ lauri infusa fuere, vel lavetur aquâ lavendulæ spirituosa. Vel coculos Indiæ M. cum succo Nicotianæ ac adipe suillo excipe & illine. Vel solo succo tabaci expresso caput illinatur vel succo colch.

Commendatur etiam sequens unguentum à *Laur. Jouberto*:

℞. *Ciner. hirud. seu sanguisug.* ℥j.
styrac. liquid. ℥ß. *sang. suill.*
ceræ ana q. s. M. F. Unguentum.

Pro amuleto inservit camphora & zibethum.

§. 6. Ad Achores favósque sanandos conveniunt varia cathartica, præsertim hydragoga, ad superfluum serum vitiosum è corpore exterminandum, in quem finem superius commendata purgantia è Jialappio & mercur. dulci conducent, evacuato hoc sero, ejus acrimonia acida & viscida corrigatur, in quem finem conferunt omnia alcalica volatilia, quibus solis *Sylvius* hos curat affectus felicissimè, in specie viperina æstimo, mirum quantum enim hìc juvat axungia viperina ad grana aliquot cum conserva veronicæ exhibita, serum enim hoc acidum & putridum siml è corpore per sudorem eliminat. Ad insensibilem hanc transpirationem promovendam convenit Tinctura ♁ii, aliaque antimoniata. Ex. gr.

℞. *C. C. s.* △ *parat. Antim. diaphoret.*
oc. ♋ *ana* ℈j.
myrrh. ℈ß. *M.*

Detur hujus pulveris ℈j. & per vices repetatur.

Pro potu ordinario fit decoctum ex lignis Gujac. sassafras, rad. enul. saponar. lapath. &c.

Sic & convenit Essent. fumar. sassafras, aliaque serum corrigentia, ut sunt Syr. de fumar. seu aq. betulæ; quæ valde expellit, Syrupus helenii. Ex. gr.

℞. *Aq. fumar. scabios. ana* ℥ß. *Syr. de fumar. simpl.* ℥vj. *Essent fumar.* ʒj. *M.*

Potest & cerevisiæ infundi rasura C. C. cum flor. fumar. aquileg. scabios.

Si oritur à vitio nutricis, dentur illi pilulæ de fumar. serum lactis cum succo, seu essent. fumar. Lotiones & inunctiones non statim adhibeantur, sed datis aliquandiu purgantibus & expellentibus, postea dentur externa.

Inter externa sequens conducit linimentum:

℞. *Unguent. enulat.* ℥j *sacchar. saturn.*

camphor. ſulphur. ana ℨj.
ſal. tartar. ʒß. *M.*

℞. *Axung. porci* ℥ij. *ſulphur. vivi.* ʒß.
ſucci limon. ℨj. *M.*

Puſtulæ his illitæ exareſcunt & poſtea decidunt.

Herba Geranii frixetur cum butyro & per linteum coletur, quo unguento illinatur totum caput, noſtrâ experientiâ eſt comprobatum medicamentum.

Si ulcuſcula ſunt maligna & ſerpentia, ex acriori acido orta, ſequens conducet linimentũ:

℞. *Lap. calaminar.* ʒij.
farin. cum aceto vel vino ſubact. reſin. q. ſ.
M. f. inſtar. limenti.

Quo linimento aliquoties inungantur Achores.

Si ulcuſcula hæc ſaniem emittant tenuem & acrem, optimè, præmiſſis præmittendis, laventur aqua ſpermatis ranarum, inſperganturque pulveres acidum imbibentia, viſcidum modicè reſolventia, exſiccantia & detergentia, ut ſunt creta, ſuccinum, C. C. uſt. lap. calaminar. ceruſſ. myrrh. flor. Sulph. vel Crocus ♂tis, &c.

Ad promovendam conſolidationem, in fine curationis poteſt exhiberi eſſentia traumatica, cum eſſent. lignor. item pulvis è cranio humano ppt. cum oc. ♋ ppt.

Si puſtulæ fixiores egerint radices, prodeſt oleum Sulphur. per deliquium factum & cum oleo amygn. d. mixtum, quo illinantur hæ puſtulæ. Pro diſcuſſione grandium tumorum glandularum circa collum conducunt Empl. melilot. cum empl. de galbano mixtum, vel crocat. Mynſ. quæ aliquandiu applicentur, vel fricentur ſpiritu formicar. camphor. ſal. perſicar.

In Achoribus caput abluatur cum decocto ſalicis, parietar. virid. bliti alb. & lentium, poſtea inunge ſequenti unguento, à *Bayro* magni æſtimato:

℞. *Sulphuris, ſem. parietar. ana* ℨß. *ſapon.* ℥j.
M. cum ſucco parietar. & F. Unguentum.

Aliud à Joh. Cekkio magnipenditur:

℞. *Pulv. bryon. roſ. fimi columbini,*
virid. ſulphur. ana ℥ij. *ſang. teſtud.*
ſucc. betæ ana ℥j. *croci gr.* viij. *ol. junip.*
laurin. ana ℥ß. *M. in mortario plumbeo.*

℞. *Lithargyr.* ℔j. *acet. acris q. ſ.*
Coq. in vaſ. orichalc. horis 2. *Colat. infund. in cucurbitam vitream capacem,*
Affunde paulatim ol. Tartari per deliq. q. v.
Pulvis qui præcipitatur Achoribus inſpergatur.

CAPUT XII.

DE ATHROPHIA INFANTUM.

Quum itaque hæc moriendi ſors omni ætati, quàm frequentiſſimè tamen infantibus contingit, *tabido corrumpi morbo. Atrophia* hæc dicitur etiam *Macies puerorum*, *Tabes dorſalis*, *Febris hectica*, & quandoq; *Phthiſis*.

DESCRIPTIO.

Deſcribitur quod ſit extenuatio p. n. corporis tum totius, tum partium, ob fruſtratam nutrionem in infantibus & pueris, utplurimum à muco acido & viſcoſo oſcula ductusque lacteos obſtruente, & glandulas meſeraicas conſequenter infarciente, rarò à viſceribus malè corruptis ſæpisſimè à comedonibus oborta. Comitatur ſæpisſimè hunc affectum tumor abdominis, quot enim hoc affectu exinctos aperii, in iis glandulas meſentetii tumidas & abſtructas reperi, denegato enim ſic nutrimenti tranſitu, neceſſariò partes nectare ſuo rorido privantur, ita ut adipoſæ, carnoſæ, dein tendinoſæ, ligamentoſæ & menbranoſæ partes alimentari deſtituuntur madore, accedente ſimul acrimoniâ ſanguinis, exſiccentur, corrugentur & imminuantur. Quod ſi enim chylus nimis viſcidus, vel vitioſo acore inquinatus diſtribuatur pro ſanguinis augmento & partibus corporis nutriendis, neceſſariò depravatur maſſa ſanguinea, imò ipſi ſpiritus animales ob vehementiorem pabuli diſſipationem & abſumptionem diſſipantur, Reges quoque ob interceptum commeatum, redduntur ad regendum inepti & laſſi, ſatis enim exinde liquet, quòd præter habitus concidentiam ſummam quoque virium proſtrationem ſimul perſentiant miſelli.

Multum hìc facit dyſcraſia lactis alienii in infantibus, & in pueris nutrimentum depravatum. Ubi enim ab indole ſuâ genuinâ dulci in naturam

naturam heterogeneam, hoc est, acrimoniam, aciditatem, salsedinem, amaritiem, aliamq; nutritione ineptam fecessit naturam, inde enim necessariò massæ sanguineæ crasis insigniter vitiari & corrumpi debet. Requiritur enim ad nutritionem, prout *Clariss. Wedelius in Physiol.* egregiè disserit, nutrimentum omnis qualitatis heterogeneæ expers adeoque blandum, mite, substantia lentescens, apponi aptum omnibus partibus æquè commune, quodque in universo corpore partibus omnibus appellere possit.

Particulæ ergò quæ sunt acriores & salinæ eo ineptiores sunt nutritioni, quæ sanguinem vi sua corrosiva non rarò instar menstrui chymici solvunt, fundunt, ac balsamicas particulas destruunt, qua unione soluta particulæ plures tam insensibiliter, quam sensibiliter per cutis poros aliaque emunctoria eliminantur, prout testantur sudores colliquativi, urinæ oleaginosæ & pingues, alvi fluxus, unde non potest non fieri, his obortis, quin partes debita sua frustrentur nutritione. Hinc plures infantes sunt, qui tabescunt à solo sanguinis sale vitioso, sine pulmonum aliorumque viscerum corruptione. Atrophiæ sæpè adjunctus est tumor abdominis, qui oritur ex obstructione pororum musculorũ abdominis hinc vapores inclusi abdomen distendunt, in quem finem etiam conducunt volatilia ut liq; C. C. succin. Quum autem pulmones propter tenuissimam substantiam inprimis in infantibus, motumque sanguinis in ipsis celeriorem fermè primi sint, qui salium istorum sævitiam persentiunt, hinc fit, ut plerique eorum pulmones sortiantur corruptos, anhelent, tussiant, atque tandem tabe pulmonali pereant.

Infantibus etiam nostris præterea ob peculiarem nutrimenti pravitatem & corruptionem sub cute aliquando vermiculi, quos *Crinones, & Dracunculos* seu *Comedones*, Germanicè Mitesser vocant, nascuntur, quorum causa est impedita transpiratio, & inde facta seri stagnatio & corruptio, hinc occultatorum seminum productio, quo in casu simul adest maxima seri, seu lymphæ acrimonia & viscidiras, hinc quoque redditur nutritio inepta, & infantes sub continuis ejulationibus & vigiliis instar ligni marcescunt. Multi sunt Medici, qui existimant hæc animalcula non esse vera & viva animalcula, sed tantùm excrementa viscosa & tenacia, quæ præ se ferunt formam vivorum animalculorum, ope tamen microscopiorum hodie patet, prout etiam mecum observavit *Clariss. & fide dignus* D. *Ettmüller*, esse vera & viva animalcula coloris cinericei, cornibus, seu potius antennis binis longè prominentibus instructa oculis rotundis grandiusculis, cauda oblonga in fine villosa, aspectu horrida, prout illos descripsit prælaudatus D. *Ettmüller*.

SIGNA.

§. 2. Infantes hoc malo detenti alimenta voracius & largius appetunt assumuntque, exinde tamen haud desideratum persentiunt fructum, qui crinones animati producunt pruritum, & lacessunt plus minus membranas, unde infantes continuo ejulatu, inquietudine, vigiliis, suum exprimunt dolorem, tandem incipiunt emarcescere &c. successivè in tabem proruunt.

PROGNOSIS.

§. 3. Quod prognosin *Atrophiæ* infantum concernit, cum isti habeant viscera teneriora, inde etiam debiliora, ob Regum quoq; imbecillitatem tabifico huic morbo minus resistere valent, & magis cum periculo extenuantur, quam illi, quibus fortiores sunt Reges & spiritus. Membranosæ & ligamentosæ partes exsiccatæ, ut & facies Hippocratica opi Medicæ haud cedunt.

Inflammationes quoque, tumores & exulcerationes sunt periculosæ, & inde tabes natæ difficiliores sunt curatu. Sic & tabificæ mesenterii obstructiones à primordiis ita formatæ omnem excludunt opem Medicam. Illæ verò quæ ab humoribus viscidis, acidis tenacibus factæ, omninò aptis remediis obediunt. Pulmones verò aliaque viscera exulcerata & corrupta ob substantiæ tenuitatem partim ob celeriorem sanguinis motum & atrophiam inducentia nullám admittunt curationem.

Convulsiones & spasmi infantum tabidorum certissimi mortis sunt prodromi.

Somnus quoque inquietus màgis consumens quam reficiens hecticam incurabilem subesse significar,

significat, teste *Hipp. sect. 2. Aph. 1.* dicente *in quo morbo somnus laborem facit, mortale: si verò somnus prosit, non lethale.*

Subdores colliquativi, diarrhææ, alvi fluxus pingues, & urina oleaginosa pejoris notæ sunt signa.

Si à comedonibus atrophia oritur, hæc facilem admittit curam, nisi malum sit nimis radicatum.

CURA.

§. 4. His præmissis ad *curationem* accedamus, & quidem contractis velis, plura enim in Capite de Atrophiâ videri possunt. Curatio ergò nititur sequentibus indicationibus: Ut viæ occlusæ materiæ nutritivæ transitum denegantes recludantur, quod facilè obtinere possumus, si hæ sint obstructæ à viscida tenaciq; materia, per volatilia aliaque aperitiva, hæc enim viscididatem humòrum incidunt ac corrigunt, cui scopo etiam inserviunt ad eam viscidam amurcam evacuandam lenientia & blandè purgantia, nam fortiora roridum liquorem simul educunt, & sic malum tum augent.

In usum ergò trahantur rhabarbarum, manna, pruna Damascena, præsertim ex his, additis aperientibus, parata decocta & infusa. Sic syr. rosf. sol. infantibus lactationis tempore exhiberi potest, post ablactationem verò lactantes mucida aliaque ferre non possunt, hinc & ab iis abstinendum est. Meliùs conduceret Tartarus vitriolatus *Tachenianò* more paratus, ut & arcanum duplicatum Mynf. Dosis est tot grana, quot habent annos pueri. Item conduci Tinctur. Martis vitriolat. in singulos ætatis annos guttæ 2.

Si verò simul acidum peccet & austerum vasa ista constringentia, ut nihil nutrimenti ad partes externas mittant, prosunt oculi ♋ aliaque cadavera terrea & insipida, quæ salium heterogeneorum acrimoniam acidam obtundunt. Sequenti mixturâ plures ablactatos curatos novi:

℞. *Aq. primul. ver. è cancris*
cent. min. antihect. Schroud. ana ℥j.
rasur. ebor. C. C. *ppt. oc* ♋ *ppt. ana* ℈j.
corall. rub. ppt. ʒ ß. *tartari vitriolat.* ℈j.
Julep. rosat. ʒvj. vel. ℥j.
M. Dentur singulis diebus cochlearia duo bis de die.

Itidem magnifacio sequentes rotulas, quia facilè à parvulis assumi possunt:

℞. *Sal. cachect. Martis secundùm Schrod.*
oc. ♋ *ana* ℈ ß. *Tartari vitriolat.* gr. xv.
lap. prunell. gr. vj. *spec. diarhod. Abb.* ℈ß.
sacch. alb. ℥j. vel ℥ij. *F. l. a. Rotulæ.*

Alii mires laudibus extollunt antihecticum Poterii, saccharum saturni, myrrhata, antimoniata, aliaque.

Nuper filiolum tali colliquatione laborantem sequenti mixturâ feliciter restitui, post pastum semper aderat tussis:

♃. *Aq. menth.* ℥j. *cort. citr.* ℥ ß.
♎ * *cigt.* x. *sal. absinth.* gr. v.
ol. menth. gt. j. *syr. fœnic.* ʒvj.
M. detur cochleatim per vices.

In paulò adultioribus institui potest cura lactis, aliaque usurpanda, quæ peti possunt ex *libro 3. cap. de Hecticâ.*

Egregium quoque est ad atrophiam puerorum tollendam aq. heder. arbor. ut & pulvis ejus ad ʒß. in aquâ ejusdem aliquoties exhibitus. Venter quoque manè & vesperi cum axung. caponis illinatur.

Inter externa pro humectanda & edulcoranda massa sanguinea prosunt balnea & fotus ex lacte & decocto capitis & pedum vervecis, quæ in aqua simplici tamdiu coquenda sunt, donec consumtis omnibus carnibus officula sola possunt eximi, & adjiciantur aliquando herbæ & flores emollientes rad. alth. herb. ejusd. inprimis heder. arbor. & filicis, malv. violar. portulac. hyperic. bugloss. cum rad. flor. chamomill.

Ad resolvendam spissiorem mucilaginem, ubi simul adest tumor abdominis, convenit Unguentum *Sylvii*, ex unguento Martiat. alth. & ol. Philos. parat. Item

℞. *Ol. de cappar. absinth.*
sambuc. ana ℥j. *Ung. de succ. aperitiv.* ℥iß.
Gumm. Ammon. in acet. solut. ℥ ß.
F. linimentum.

Emplastrum de meliloto hypochondriacis applicetur.

Confert etiam axungia quæ reperitur circa verticem ferreum rotæ molaris extra illita. Item si butyrum recens cum adipe suilla & vervecina liquefiat addito pauco oleo ceræ infans eo inungatur.

Si

Si adsint sudores colliquativi Tinctura antiphthisica & omnia saturnina & aluminosa levamen afferunt.

CURA.

§. 5. Ad *Crinones* seu *Comedones* expellendos & enecandos & inde factam sæpe dorsalem tabem curandam omne ferunt punctum, quæ habet Cl. *Ettmuller* in *Valetudinario* suo *infantili*, qui post Tincturam Antim. balnei usum præservativè pariter ac curativè laudat, Ad illos eliciendos balneum aquę dulcis suadet, cui parum mellis addatur, inde facilè vermiculi hâc dulcedine decepti per poros cutis capitibus suis prominent, qui dein vel unguibus, vel cultro, vel novaculâ extrahi queunt. Vel ad muliercularum nostratum mentem infantum dorsum melle illinatur & posteà cultro rasorio capita vermium ità allectorum abscindantur.

Ad illos enecandos *Timæus* laudat aquam aloëticam externè quotidiè dorso illitam. Prosunt & frictiones cum aquâ mellis & farinâ, quod dein abradatur cultro à cute, quia inde apertis poris corpuscula vermium eliminari possunt.

Tabem dorsalem infantilem feliciter curavit *Zacut. Lusitanus* exhibendo ter ℈j castorei, nam castoreum fœtore suo vermes strenuè necat.

Cl. D. *Joh. Steph. Stobelberg.* sequentem habet curam. Ex cinere quercini ligni fiat lixivium, cui imponatur per noctem sacculus pennis pullorum gallinaceorum repletus, sequenti die deducatur in sudatorium infans, ibique insideat dicto lixivio calefacto usq; ad collum per semihoram, quo facto detineatur per aliam semihoram, extra lixivium & probe sudet, toto corpore priùs melle peruncto, sudore peracto deradatur cutis cultro rasorio. Hoc per septimanam ter repetat & restituuntur infantuli. Idem eodem planè effectu Zedoaria in lixivio querno decoqui potest, quo infans ante & post rasuram in sudatorio diligenter abluatur.

Sed nos experientia edocti cum *Ettmullero* aquam Hermeticam seu decoctum Mercurij vivi, uti scabiei & lumbricis optimè conferre solet, etiam hic conducere affirmare possumus, in balneo enim hac aqua ablui possunt infantes, & sic citra ullum periculum dictos comedones necare & tollere poteris, non omissis antihecticis & anthelminthicis superiùs jam revelatis.

CAPUT XIII.

DE RACHITIDE ANGLORUM.

§. 1. Cum plures Medici hunc affectum solis infantibus familiarem jam præter propter ante XL. annos in Anglia primò innotum, ad Tabem referant, ea propter eum huic subjungere placet.

DESCRIPTIO.

Hunc affectum Nobiliss. *Glissonius, Mayovv,* aliique Angli descripsere, quia in oris Anglicis magis, quam in nostris familiaris & quasi endemius existit, ubi infantes utplurimum à sexto mense suæ ætatis, ad finem usque secundi anni cum dimidio frequentissimè infestantur. Bigæ infantum hoc morbo laborantium hisce in regionibus Medicinam feci. Describi potest hic affectus, quòd sit affectus ex inæquali succi nutritii distributione ortus, ob cujus defectum vel superabundantiam partes aliæ nutrimento privatæ marcescunt ac emaciantur, aliæ verò plus satis nutritæ in molem justo majorem augentur.

SIGNA.

§. 2. Phænomena hujus affectus sunt caput valdè magnum, & hinc inde in ejus superficie protuberantiæ magnæ & variæ observantur, ingenium pro ætate plus solito felicius, abdominis sæpe adest intumescentia, pectoris angustia, cartilaginis ensiformis prominentia, spina & ossa plerumque incurvata, & quæ circa articulos sunt prominentia & nodosa, item torpor quidam & laboris exercitiique impatientia; neque enim pueruli nisi sedentes ludere possunt, vix enim pedibus insistere valent & tandem in morbi progressu à debili spina dorsi sustineri potest capitis onus. Respiratio est difficilis, alvi fluxus sæpe hunc comitatur affectum, his accedit partium ferè omnium enervatio. Hectici aliquando fiunt, ventres semper habent inflatos, tumentes ac duros, sæpe etiam tussis aliaq; tabidorum symptomata subnascuntur, quæ *Rachitidem* ferè semper comitari solent, in quibusdam verò pauciora sunt phænomena, in aliis plura.

Datur & aliud malum huic non multum absimile, licet in lue Gallica non infrequens,

Παιδερθρογκάκη dictum, qui morbus ſæpe ſuas extra Luem Gallicam natales invenit, de quo raro affectu plura videre poteris in *Encyclopædiâ Chiurgicâ noſtrâ*, ut & de ſpina nodoſa, alioque affectu quem Batavi **uberſogenheyt** vocant, addiphagiam lacteam, & eſt ſubluxatio vertebrarum colli atlantis & dentis.

CAUSÆ.

§. 3. Nunc ad ipſas cauſas conſiderandas nos conferamus & videamus in quo ſpecifica corruptio hujus mali conſiſtat. Alii confugiunt ad primas qualitates *Ariſtotelis*, alii ad intemperiem *Galeni*, nonulli ad τὸ θεῖον *Hippocr.* occultarum aſylum, & centum ejusmodi alia vel non Entia, multi ad ſalium corroſivorum ac heterogeneorum degenerationem, plures ad fermentorum immutationes, quorum opinionem ſi quis legere amat, adeat Clar. Dom. *Mayow*, & legat Tract. quintum *de Rachitide*, qui hujus cauſam ſemotis aliorum opinionibus quærit in obſtructione ſpinalis medullæ & nervorum, & inde dependente influxus nervoſi defectu, hincque deducit ferè omnium horum ſymptomatum rationes & cauſas.

Nos vero ut omnia contractis proponamus velis, hujus affectus cauſam ſcrutamur in Nutritione inæquali & impeditâ Microcoſmetoris & ſatellitum ſuorum, ſpirituum puta animalium, irradiatione. Certum enim eſt, ſanguinem arterioſum, lympham & chylum contribuere multum ad nutritionem partium, nî verò ſimul accedat hæc irradiatio per nervos, omnia fruſtrà partibus agglutinantur, hinc Angli exiſtimant quia à præciſo nervo ſæpe pars fuerit emaciata, per nervos ſuccum nutritium ad partes devehi; cùm tamen ſola illa irradiatio ſufficiat. Ex omnibus ergò phænomenis abundè patet, cauſam hujus mali quærendam eſſe in ſpinali medullâ, ejusque tubulorum nerveorum inde prodeuntiùm aliquali cum totali obſtructione à pituita viſcida tenaciq; impediente quò minùs *Microcoſmetoris* & ſpirituum animalium fiat irradiatio, & per conſequens humorum circulantium agglutinatio, ſicq, nutritio æqualis fruſtretur. Conſtat enim proventum ſpirituum animalium ſatis largum in cerebro tamque publicâ totius corporis officinâ generari, medullam autem ſpinalem aliàs cerebrum prolongatum, veluti viam regiam ab emporio illo exeuntem à craſſis & glutinoſis, viſcidisque in hoc affectu obrui & impediri, itâ ut nutrimentum haud ritè agglutinari poſſit.

Serum etiam hoc in affectu vitiari & corrumpi, vel ſtagnare, patet ex meſenterii glandulis majoribus ſtrumoſis & inde abdomine tumido reddito poſt exenterationem defuncto rum itâ repertis. Reliqua hujus affectus phænomena ſecundùm hanc hypotheſin facilè explicari poſſunt, ut ex ſequentibus manifeſtum erit.

In hoc morbo contingit, ut caput in molem præter rationem augeatur, quod quidem ex noſtra ſuppoſitione itâ fieri debet. Lympha enim, ſanguis & ſpiritus animales, qui aliàs naturaliter in ſpinalem medullam ex magnâ parte influunt, intercluſo verò aditu iſto remanere coguntur, hinc cùm caput liberaliorem nutrimenti proventum ſortiatur, neceſſe eſt, ut in molem juſto majorem accreſcat. Ob horum ſpirituum animalium copiam in capite reſtantium ingenium acutius & ſagax deducimus.

Solent etiam hoc in affectu omnia flaccida eſſe, ſimul ægri ob debilitatem pedibus inſiſtere, & in morbi progreſſu capitis onus ſuſtinere nequeunt, quæ ſymptomata dependent à *Microcoſmetoris* & torpitudine & ſpirituum animalium defectu dictas nervorum obſtructiones neceſſariò conſequente. Irradiatio enim hæc non tantùm ad nutritionem, ſed etiam ad motum omninò requiritur.

Signum pathognomicum hujus affectus habentur oſſa incurvata, præſertim tibiæ & cubiti, ſæpe & ipſius ſpinæ; aliorumque articulorum protuberantiæ, quorum rationes breviter dicamus. Plures hanc incurvitatem oſſium ab eorum flexibilitate & inſtar ceræ mollitie procedere contendunt. Hæc verò fieri à depravatâ & inæquali nutritione nulli dubitamus. Sed ut bene hæc intelligantur, ſupponimus partes nervoſas & muſculoſas ob nutritionis defectum haud excreſcere, quarum muſculoſarum & tendinum extenuatio & conſtrictio in cauſa eſt, quod hæc oſſa itâ inflectantur, quia à nervis tendinibusque detineantur tanquam à chordâ itâ

ità ut non possint ritè extendi, sed necessariò debent incurvari uti arcus chordâ detentus, prout hoc simili utitur Cl. *Mayovv.* si enim arbori crescenti chorda superiùs & inferius alligetur, ità tamen ut eadem à chordâ non tendatur, certum est, arbor dicta sensim crescendo incurvabitur. Rectè etiam inquit prædictus Cl. Vir *Mayovv* spina etiam variè inflectitur, partim introrsum, partim extrorsum, quod à variâ musculorum in diversis spinæ partibus positione oritur, nempe spina in superiori parte à musculis psoas internis annexis præpollentibus extrorsum incurvatur.

Reliqua phænomena scil. os cruris, humerique minus cur incurventur, cur pectus acuminatum fiat, aliaque apud prædictum videas Authorem, qui more solito optimè omnia hæc explicat. Nunc breviter *prognosin* tradamus.

PROGNOSIS.

§. 4. Rarò affectus hic ex se lethalis est, ingravescentibus verò symptomatibus in plures morbos lethales degenerare solet, V.g. in phthisin, tabem, hydropem pulmonum, ascitem, &c. Quo enim majora & difficilora sunt symptomata, & quo citiùs affectus à partu invadit, eo malum infantibus pejus & periculosius est. Quicunque ante annum quintum non sanantur, posteà per totum vitæ curriculum valetudinarii sunt. Ubi conjuncta sunt superiora symptomata gravia malum existit incurabile. Quo verò longiùs hic affectus à partu misellos affligat, & post febres ingruat, & simul scabies (superveniat, & symptomata minuantur, non est quòd de eorum salute desperemus. Si pulmones, quibus ob pectoris angustiam se dilatandi spatium non conceditur, purulenti sunt & asthma & spirandi difficultas oboriuntur, malum vix curari potest. Adulti hoc non corripiuntur malo, quia caput & ossa metam crescendi jam adepta sunt.

CURA.

§. 5. Postquam de affectus hujus causis, signis tum diagnosticis tum prognosticis disquisivimus, restat ut ad ejus præservationem & *Curationem* deveniamus.

Cùm ergò morbi hujus causa in aliquali non verò omnimodâ obstructione spinalis medullæ nervorumque inde oriundorum à materiâ viscida tenacique posuerimus, annitendum est, ut obstructiones tollantur, dein Microcosmetoris spirituumque animalium irradiatio promoveatur. Priori scopo, ad materiam scil. tenacem evacuandam, satisfaciunt purgantia, aperientia, diuretica & diaphoretica. Curatio autem à catharsi semper incipienda est, hinc etiam quam plurimos infantes verâ Rachitide laborantes sequẽti methodo felicissimè curavit celeberrimus *Practicus Anglus Th. Sydenham.* Sequentem parat potionem catharticam.

℞. *Tamarind.* ℥ß. *fol. sen.* ʒij. *Rhabarb.* ʒiß.
Coq. s. q. aq. In Colat. ℥iij. *dissolve mannæ & Syr. rosf. solut. ana* ℥j. *M. F. Potio.*

Hujus capiat infantulus cochl. I. vel II. plus minus pro ætate, manè per IX. dies, uno atq; altero die, si opus fuerit, intermisso. Interim verò purgatio ita moderari debet ac regi, dosin vel augendo, vel minuendo, ut ultra V. vel VI. sedes singulis diebus non procedat. Prælaudatus vir dein post hanc catharsin sequens commẽdat unguentum aperitivum ad totum ventrẽ inungendum & continuandum per aliquot dies:

℞. *Ol. lil. alb. tamarisc. ana* ℥ij.
succ. rad. bryon. apii ana ℥j.
Bulliant ad succorum consumptionem, addendo unguent. de althæâ & butyri insulsi ana ℥j.
gum. Ammon. in acet. solut. ℥ß. *ceræ flavæ q. s.*
M. F. linimentum.

Nos sæpe hâc methodo instructi nonnullos feliciter curavimus, & paulò provectioribus pulv. Jialapp. à gr. I ad VII. syr. cuidam adjecimus, & sic feliciter per vices purgavimus, dein intus dedimus nostrum unguentum de osmundâ, & simul extra tum dorso tum artubus inunximus, & sic Deo sit laus plures pristinæ restituimus sanitati, sed cùm non semper his auscultet armis *Rachitis*, plura, ubi scil. refractaria est, adjicere placet. In aliis etiam, inprimis delicatulis, applicari possunt enemata. Sequens laudant Angli:

℞ *Milleped. cum vino lotor.* No. XX. *vel quibus contusis affunde seri lactis ex vino alb. parat* ℥v *in expres. solve sacch. rub.* ℥iß. *M.*

Seq. quoq; ad mucum acidum viscidumq; in intestinis hærentem resolvendum conducit clyster ex sale tartari, alioque lixiviali acuatus.

Inter alterantia specifica ab Anglis aliisque habentur omnia ligna & eorum cortices, inprimis radix & herba osmundæ regalis, fl. spicæ, rad. omnes aperientes, & omnes herbæ cephalicæ, inprimis thée, omnia antiscorbutica & sale volatili prægnantia, ut sunt millepedes, lumbrici terrestres, &c. quorum catalogum videre poteris apud *Glissonium* & *Mayow*.

Inter Chymica celebratissimum est ab illustri D. Boyle inventum, cui nomen est *Ens veneris*, quod conficitur è sale Armoniaco & colchotare edulcorato bis aut ter simul sublimatis, dosis est à gr. iij. ad vj. cum appropriato liquore tempore somni. Omnia hîc conducunt armoniacalia, utpote quæ ob summam partium suarum tenuitatem ad obstructiones affectum hunc efficientes tollendos maximè idonea sunt. Hinc conveniunt spiritus & flores salis Armoniaci. Sequens sal artificiale indolis Armonicalis magnipendit sæpius laudatus *Mayow*:

℞. *Sal. volat. C. C. sang. aut urinæ s. q.*
quibus phialæ oblongæ immissis spiritus salis rectif. aut etiam sulph. p. c. rectific. guttatim affundatur, quousque ebullitio non amplius excitabitur.

Sal hic resolutus per filtrum trajiciatur & leni calore ad siccitatem salis abstrahatur. Dosis gr. iij. ad gr. vj. primò manè aut tempore somni in vehiculo convenienti exhibenda. Hic ferè omnia conveniunt antiscorbutica.

In paulò adultioribus chalybeata, vitriolata, visceribus adhuc firmis & integris, item tartarisata, castorina, cinabarina sæpe omnem implent paginam. Sic & omnia cephalica & antiepileptica hîc conveniunt, quatenus obstructiones tollunt, *Microcosmetorem* & spiritus animales eliciunt & vigorant. Conveniunt ergo spir. sang. hum. C. C. liquor. C. C. succinatus, Balsamus nervinus D. Schefferi, ex quibus composita varia formari possunt. In juniorum gratiam unam atque alteram apponamus formulam.

℞. *Rad. osmund. Regal.* ʒiß. *pæon. mar.*
lign. santal. citrin. sem. nasturt. aq. ana ℈j.
flav. aurant. condit. ʒiij.
sacchar. q. s. in aq. osmund. regal. solut.
F. l. a. Rotulæ, vel Tabulæ ponder. ʒj.

Accipiat infans ʒß. vel ʒj. bis in die, superbibendo aquam sequentem à *Mayow* descriptâ:

℞. *Rad. ari. pœon. mar.*
osmund. regal. vel filic. mar. ana ℥iiij.
fol. salv. beton.
nasturt. aq. beccabung.
veronic. mar. hepat.
summit. abietis ana miij. *jugland. virid.* ℔ß.
millep. lot. ℥iij. *castor.* ʒj.
Incis. & contus. affund. seri lactis ex vino alb. parat. ℔ vj. *destillentur communi destillatorio, liquor totus misceatur. Dosis* ℥j. *ad* ℥ij. *bis in die.*

Nostrum unguentum intus & extus usurpandum sequens est, quo non ita pridem hic Cassellis curavimus puerum 3. annorum:

℞. *Fol. osmund. regal. virent.* mvj. *salviæ rubr.*
anagallid. ana mj *lauri,*
majoran. rorismarin. ana mjß.
succi herb. cardiac. beccabung.
nasturt. aq. trifol. fibrin. ana ℥j.
bacc. juniper. ℥j.
Concis. omnia minutim contundantur optime in mortario ligneo vel marmoreo cum ℔vj. *butyri majalis non saliti, dein macerentur dies* XIV. *tum paulatim liquescant in* B. M. *& cum fermentescere incipiat,* F. *expressio & unguentum quod servetur ad usum.*

Potus sit vel Decoctum rad. osmund. regal. vel rad. filic. mar. vel potus thée, vel flor. salv. vel fol. beton. quibus vasi idoneo inpositis superfundatur aqua, quæ aliquamdiu ferbuerit, dein edulcoretur sacch. cand. & pro libitu bibatur, sic etiam in aulis bibunt Thée. Loco ejus fiat decoctum Chinæ, vel cort. sassafr. vel cort. pini, &c. assumere possint.

Remedia Chiurgica sunt V. S. quam Angli admittunt in plethorâ, item per scarificationem in conchâ aurium factam sanguinem parvâ quantitate detrahere solent. Quam operationem cultello obtusiore peragunt, idque bis aut ter interpositis septem diebus repetunt. Item hirudines, fonticulos, setacea vesicatoria, cucurbitulas applicanda hoc in affectu suadent.

Inter Chiurgica referimus etiam frictiones è pannis laneis calefactis instituenda, inprimis spina & partes musculosæ & ossium concavæ, non verò prominentes fricentur. Si vires ferant

rant, obambulatio crebra in usu sit, sic enim eliciantur spiritus ad musculosas partes. Hic & convenit in planè debilitatis gestatio ex ulnis nutricum & cunarum jactatio. Contrectentur hypochondria, instituantur aliquando ligaturæ ad sanguinis partē versus partes extenuatas deducendā.

Ut spina erecta sistatur, ossaque prominentia reprimantur, confici possunt ex ossibus ceti, vel melius ex ferro thoraces, qui corporibus infantum ita adaptentur, in quem finem videbis nonnulla instrumenta in Chirurgicis nostris.

Neque hic prætereunda est artificialis corporis suspensio ope instrumenti cujusdam penduli ex fasciis ita formati, ut pectus sub axillis complectatur, caputque sub mento alia fascina circumdetur manusque binis ansis excipiat, quo ita corporis onus sustentetur, donec in decentem restituatur formam, quâ artificiali operâ hic usus est, quidam qui plura inde lucratus est.

Fomentationes præ aliis conducunt institutæ vel cum vino, vel aquâ vitæ, aliisque spirituosis spinæ præsertim, aliisque debilitatis partibus applicatā. Sequens decoctum laudatur:

℞. *Rad. osmund. regal. aut filic. mar.* ℥iij.
fol. beton. salv. rorismar.
major. nasturt. aquat. ana mj.
flor. Chamomill. melilot. sambuc. ana pj.
baccar. lauri, junip. ana ℥ß.
Coq. in aq. font. s. q. ad ℔ij. *Adde vini albi vel aquæ vitæ vulg.* ℔j.

Colatura usui servatur.

Et cum Cl. Majovv unguentum pro partibus debilitatis & nostro usu comprobatum sit, simul hîc addere libet:

℞. *Fol. sambuc. lauri, majoran.*
salv. rorismar. beton.
summit. lavendul. ana mij. *bacc. junip.*
lauri, ana ℥j. *M.*

Incisa & contusa vasi idoneo indantur cum butyr. majal. vel recent. non saliti libr. iij. & aq. vitæ lib. sem. Coq. lentè ad aquæ vitæ consumtionem, expressioni adhuc calidæ adde

Ol. nuc. myrist. per express. ℥ß. *Bals. peruv.* ʒj.
M. f. unguentum.

Loco butyri majalis substitui potest medull. bovini vel sev. cervin. & ol. lumbricor vel vulpin. ana lib. i ß.

Hisce nihil juvantibus ad balneum vel naturale, ut sunt hisce in locis thermæ Wisbadenses & Emsenses, confugiendum est, vel artificialia ex herbis cephalicis, Tartaro & Vitriolo parata ex usu esse possunt.

Symptomatum quoque hîc occurrentium ratio habenda est, ex quibus maximè frequens est alvi fluxus, qui optimè curatur catharticis lenioribus, infuso scil. rhabarb. & demum adhibitis variis stomachicis modicè adstringentibus, superiùs, ubi de alvi fluxu ex professo egimus, abundè dictis.

Ad sudores colliquativos discutiendos, conveniunt itidem varia aperientia & digestiones juvantia.

Si pulmones aliaque viscera humoribus viscidis infarcti, hincque Asthma aliaque pectoris mala producta sint, tunc conveniunt pectoralia balsamica, inprimis verò balsamus sulphuris ad gt. III. vel IV. in convenienti & appropriato vehiculo sæpiùs exhibitus, item pectus inungatur sequenti linimento:

℞. *Ungu. pectoral.* ℥j.
ol. nuc. myrist. per. expres. ʒj. *M.*

Aliaque huic morbo appropriata in usum trahi possunt, adjectis & specificis *antirachiticis.*

Abdomini tumido applicentur varia resolventia superiùs jam dicta.

Spinæ inprimis applicanda sunt varia nervina, tum emplastra, tum linimenta, tum olea, tum fotus, quæ alibi ad nauseam recensuimus. Atque hæc breviter de affectus hujus infantilis curâ.

CAPUT XIV.

DE INTERTRIGINE.

DESCRIPTIO.

Inter affectus externos frequenter infantes affligentes non postremum locum tenent Intertrigines, suntque ulcera cutanea, seu, excoriationes inter femora, ex acrimonia salina exorta.

DIAGNOSIS.

Haud difficulter cognoscitur hoc malum, quia partes affectæ rubent & dolent, præprimis si tangantur & laventur; tum suum dolorem ejulatu exprimunt infantes.

CAUSA.

Utplurimum hæ intertrigines oriuntur ex acrimonia salsa undecunque contracta, externè quoque advenienti. Sic etiam ab linteis immundis, vel si à continuâ humectatione urinæ partes haud præserventur sed negligantur, inde enim tenerrima epidermis ita emollitur & relaxatur, ut sensim penitus erosa separari soleat.

Si infantes nimis sunt obesi & sæpius exponantur

tur aëri frigidiori, ſicque impeditur transſpiratio inſenſibilis, hinc cumulatur ſerum acre, quod ſymbolum ſuum addere poteſt.

PROGNOSIS.

In ulcera pejora, ſi negligatur, hoc malum degenerare poteſt.

CURA.

In Curatione munditiei maximè ſtudendum eſt, panni mundi & leves ſint, minimè aſperi, ſed potiùs lana ſuccisâ partibus excoriatis imponatur, & lintea bene laventur, quibus utuntur, à ſordibus ſalinis laventur & exſiccentur.

Mulierculæ noſtræ ceruſſam & lapidem Calaminar. contuſum immittunt ſacculo linteo, & ita parti dolenti aſpergunt. Ab aliis laudatur crocus martis ex vitriolo præcipitato, à N. D. *Etmüllero* commendatur terra vitrioli dulcis, vel pulvis ex creta, C. C. cum momento ceruſſæ, quæ ita cuticulâ ſpoliatæ parti imponi poſſunt.

Optimè verò & cum effectu aquâ calidâ bis de die laventur inguina, vel aquâ roſar. & plantaginis.

CAPUT XV.

DE CALCULO URINÆ, OBSTRUCTIONE, EJUSQUE INCONTINENTIA.

§. 1. URinæ tum *obſtructio*, tum *mictio involuntaria* pueris magis eſt familiaris, quàm adultis, obſtructio urinæ non tantùm fit in his tenellis à *Calculo*, ſed etiam ſæpe à viſcoſa materia meatus urinarios obſtruente, attamen infantes etiam calculo obnoxii ſunt, quod ſæpe patet in tenellis, & quandoque III. die poſt partum, ubi lintea ſæpius ſabulo rubro conſpurcata videntur, in paulo adultioribus ſæpe ejusmodi urinoſum ſedimentum obſervatur, & in promptu cauſa eſt, quia lac, aliaque cibi craſſi hîc ad generandum calculum & viſcidam materiam facilè ſymbolum ſuum addere poſſunt, accedente ſpiritu volatili. Huc pertinet etiam hæreditaria diſpoſitio, aliaque, quæ aliunde peti poſſunt.

§ 2. Urinæ incontinentia frequens eſt pueris, acciditque iis utplurimum ob imbecillitatem & reſolutionem muſculi ſphincteris veſicæ, ob intemperiem ſeroſam, quâ pueri gaudent, malum quoque hoc facilè degenerat in habitum & conſuetudinem. In hoc caſu ſpiritus animales accedunt ſæpius, ſcil. factâ viâ in cerebro & plicis, inoffenſo pede ad muſculos & vaſa excretioni urinæ dicata, ut illa ſemper aperiantur. Remotè quoque ſymbolum ſuum addere poſſunt lac vitioſum & pultes aut aliorum tenacium craſſorum alimentorum abuſus, & voracitas nimia,

CURA.

§. 3. Curatio obſtructionis urinæ conſiſtit in internorum & externorum medicamentorum exhibitione, ubi ſemper reſpiciendum in tenellis ad mucaginem iſtam acidam, quæ reſolvenda, & ſi adſint calculi, illi leniter expellendi ſunt. Utiliſſimè ergò pro ratione ætatis hoc in caſu exhibere ſolemus ſcrupulum unum tenuiſſimi pulveris ſuccini albi, cum pulvere oc. ♋ commixt. aut ſang. hirc. cum lacte vel aquâ petroſelini, vel aqua betulæ. In paulò adultioribus prodeſt etiam decoctum rad. apii, ononidis, aſparagi, fœnic. ruſci, &c. Joël commendat in puerulis ablactatis ol. vitrioli gt. iij. cum vino optimo exhibendas.

Tempore veris ſæpe cum magno effectu ſuaſi ſuccum betulæ ad dies aliquot aſſumptum.

Conveniunt quoque balnea & inunctiones. Balnea artificialia parari poſſunt ex rad. ononidis, fol. alth. malv. flor. chamomill. &c. Poſt balneum regio veſicæ & nonnunquam dorſi inungatur ol. ſcorpion. lil. alb. aut ſuperimponatur & interdum pectini cataplaſma ex contuſa parietar. Chærefol. cum. ol. Chamomill. &c.

Alvus ſi ſit obſtructa, conveniunt clyſteres & ſuppoſitoria.

Nutricibus etiam varia ſunt exhibenda, & detur decoctum rad. ononidis.

Ubi ſimul Dyſuria vel Stranguria conjuncta eſt, detur de ſequenti vel ſimili mixturâ unum vel alterum cochleare:

℞. *Aq. petroſel. ononid.*
fœnic. ana ℥j. *ſpir.* Nitr. *dul.* ℈ß.
ſyrup. dialth. Fern. ʒvj. M.

In incontinentia urinæ convenit inter alia pulvis Joëlis à ℈ß. ad ℈j. pro ætatis, ratione, in aq. fol. quercus exhibendus.

℞. *Teſticul. lepor. toſt.* ʒj. *gutt. gallin. cremat.*
veſic. perci cremat. ana ʒß. *gland.* ℈ij.
ſem. rutæ fol. nepeth. ana ℈j.
M. F. Pulvis ad uſum.

Reliqua videri poſſunt ſuo loco, ubi ex profeſſo de his egimus affectibus, ſufficiant hæc pro puerulis

CAPUT XVI.

DE FEBRIBUS tum INTERMITtentibus tum continuis infantes & puerulos affligentibus.

§. I. COnſiderabimus nunc frequentes infantibus nuper natis ac paulo adultioribus febres continuas & intermitentes, quibus plerique

que corripiuntur, & multi è medio tolluntur; di-
gnas proinde noſtrâ indagine.

Continuæ hæ febres tenellos affligentes utplu-
rimum ſimul lentæ ſunt, ex acido ſcil. viſcido, quo
abundant infantes & pueri, productæ; his cognatæ
ſunt catarrhales à lymphâ nimis acidâ ortæ. Non-
nunquam ſunt periodicæ continuæ, quatenus in
infantibus lactantibus lac ab acido grumeſcat vel
abeat in coagulum, inde variæ oriuntur obſtructi-
ones pororum & tubulorum, qua obſtructione
facta, fermento febrili fomes ſubminiſtratur, quod
dein ex tubulis iſtis certis periodis elabitur in ſan-
guinem, ibidemque ejus mixtutam turbat; unde
febres periodicæ oriuntur, & aliquando intermit-
tentes, ſi verò turbatio hæc ſanguinis & ejus ſecre-
tio intenſior ſit, tunc oriuntur malignæ, quæ ſe ali-
quando in conſpectum dant cum exanthemati-
bus, interdum ſine iis, attamen cum calore inten-
ſiſſimo.

C A U S A.

§. 2. Certum verò eſt, omnes ferè febres, maxi-
mè intermittentes, ex corruptione lactis interna,
aut expororum cutis obſtructione externa ortum
habere, inde enim digeſtionis perfectio impeditur
& vitiatur, cùm dein non corrigi poſſint errata in
digeſtione ſecunda, ſic non poteſt non fieri, quin
ſanguis turbetur, & effervefcentia febrilis tenel-
lorum concutiat corpora.

C U R A.

§. 3 Varietas harum febrium variam etiam
medendi poſtulat methodum; Intermittentes
quamvis rarius affligant tenellos, attamen faciliùs
curantur quotidianæ & tertianæ vomitoriis præ-
miſſis, utinam haberemus tutiora ac leniora! Hoc
ergò in caſu aliquid ſyrupi Emetici in aqua men-
thæ vel fœnic. exhibeas, vel rad. Ireos Florent. ad
grana aliquot data ſæpius effectum præſtat, ſæpe
non, ſi ergò certior in cedere velis, propines ſyrupi
ſuperiùs dicti per vices. Sed cautiùs antimoniatis a-
pud infantes procedendum eſt, & quidem obſcom-
ma vulgi & ſi forſan ob morbi atrocitatem infanti
moriendum eſt, tunc ſtatim vulgus ingerit, Medi-
cum propinaſſe vomitorium, & ſic debilitaſſe in-
fantem, & viam ad mortem ſtraviſſe, ea propter
Medicus ſæpe ea negligere debet, quibus nonnun-
quam ægros à morte liberare poteſt, ob metum
famæ, & quidem ad præſcriptum *Senecæ*, Medicus
timere debet pro famâ artis. Tutiùs erdò mediâ
incedas viâ, & loco vomitoriorum exhibere poteris
per alvum purgantia, quæ ſæpe eandem evacuant
materiam, quamvis per aliam viam. Propines ergò
cochleatim ſuperiùs præſcriptam potionem pur-
gantem ex fol. ſenn. rhabarb. aliiſque paratam;
Ante paroxyſmum ſæpe cum effectu iniici curavi
enemata, quibus ſolis nonunquam in puerulis pa-
roxyſmum ſuſtuli, & puerulos à febribus intermit-
tentibus liberavi. Præmiſſis his aliiſque purganti-
bus ſecurius ad alterantia nos conferimus, in quem
finem præ aliis puerulis commendamus in his fe-
bribus intermittentibus ſpiritum ſalis *ci, vel loco
ejus ſalia fixa herbar. Card. bened. abſinth centaur.
min. &c. vel tandem arcanum duplic. Mynſichti
cum oculis ♋ juncta omne ferunt punctum. De
collo etiam ſuſpendenda eſt camphora. Externa
etiam topica non negligenda ſunt. Emplaſtrum fe-
brifugum carpis mannum applicandum, vel ra-
phanus ſoleis pedum imponendum aliaque.

Quod continuas concernit & ſimul lentas ab a-
cido viſcido productas, in his conducunt prædicta
laxativa & enemata, poſt quæ ſpiritus Salis *ci
omnem impleat paginam, inprimis in catarrha-
libus ex lympha acida ortis, ſpiritus Salis *ci ani-
ſat. & liqu. C.C. ſuccinat. In his catarrhalibus Tin-
ctur. Myrrhæ aliis febrifugis præferimus; abſor-
bentia quoque haud negligenda ſunt, inter quæ a-
liis facilè palmam præripit Pulvis febrilis Ludovi-
cianus, vel ſequens &c.

℞. *Pulver. ocul.* ♋. *gr.* xij.
Cinaba. Antim. gr. iiij.
M. F. *p. dividendus in* IV. *partes. æq.*

In ablactaris Liquor Tartari, item ſalis *ci cum ocul.
canc. juncti præ aliis conveniunt.

Si verò febres ſint ſimul ardentes, & calore ſitique inten-
ſa vexent miſellos, in quem finem ab initio vomitus exci-
tandos, aut ad alvum laxandam, & ſaburram viſcidam ex
primis viis eliminandam lene detur purgans, quo facto, dein
ſæpius exhibeatur ſequens vel ſimilis Mixtura cochleatim:

℞. *Aq. Card. bened. Scorzoner. ana* ℥iß.
Antim. diaphoret. ℈j. *C. C. ſ.* △ *pp.* ʒß.
Sacchar Cand. q. ſ. M.

Pro potu ordinario detur vel Decoctum CC. vel ejus ge-
la inæ, Celeb. *Ettmüller* comomendat ſtercus equinum in
nodulo potui ordinario immiſſum.

In paulo adultioribus conveniunt nitrum antimoniatum,
arcanum duplicatum, item varii Julepi acidulati. Ex gr.

♃. *Aq. acetoſ. Scorzoner. ana* ℥ij.
Tinctur. corroborant. vel flor.
Cordial. vel bellid. ʒj.
Syrup. acetoſ. cur. q. ſ. ad grat. M.

Concedi poſſunt acidulæ in robuſtioribus, inprimis
nitroſæ, ut ſunt Doningſteinenſes, vel ſerum lactis cum
lap. prunellæ. Si ſimul malignitas timenda & mixtura ſan-
guinis magis ſit turbata, tunc conveniunt præter dicta
Miſturæ ex bezoarticis & theriacalibus paratæ, Ex gr. ex
Diaſcordio, theriaca cœleſti & El. de ovo, aliiſque
concinnatæ, quæ peti poſſunt ſuperius in *libro* noſtro *de*
Febribus.

D E O L A U S.

INDEX

Rerum memorabilium in Encyclopædia hac occurrentium absolutissimus,

In quo

Numerus *Paginam*, Literæ *Columnam* denotant; (a) quidem *priorem*, (b) verò *posteriorem*.

A.

Anasarca.

INDEX

B.

C.

loco

D.

ceu

Hy-

I.

L.

N.

O.

na-

Sa-

T.

Tu-

NB. Inſerat Lector Benevolus hoc omiſſum p. 10, Col. a, poſt. lin. ult. ℞ *Sem. 4. frig. maj. excort. ana drag. ß, Papav. alb. drag. iij, cum aq. betonicæ, flor. Til. nymph. ana q. ſ. F. emulſio, quæ edulcoretur ſacchar.*
Dolor Capitis ſcorbuticus & convulſivus contumaciſſimus non tollitur niſi antiſcorbuticis appropriatis medicamentis aliis commixtis propter ſummam ſalſedinem & acredinem. Ex, gr,

F I N I S.

Liber primus.

Liber Secundus.

Liber tertius.

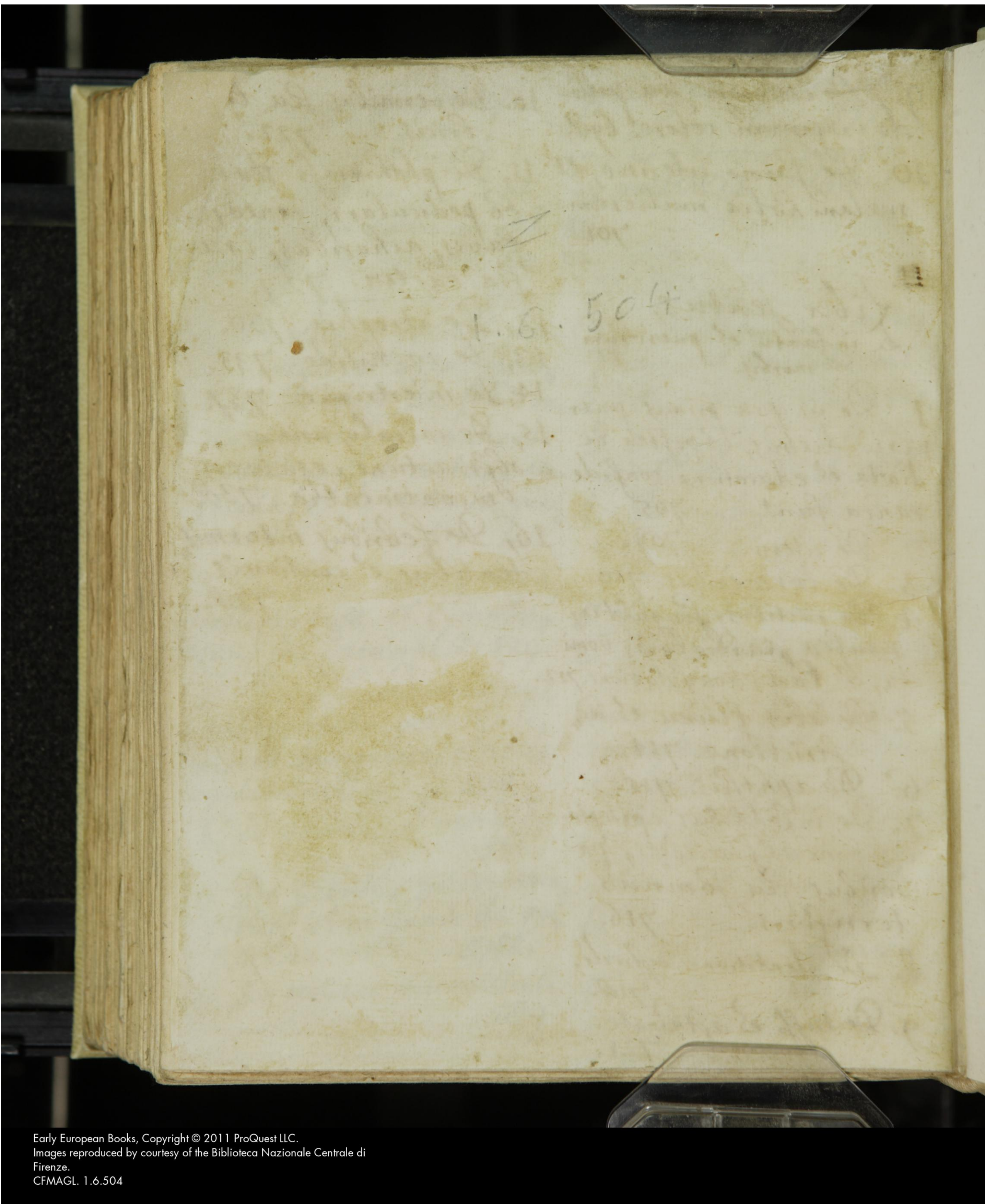
Liber quartus;

Liber quintus, de morbis mulierum.



Liber sextus,
de infantum et puerorum morbis.

761


Z
1.6.504

